Neumann János Egyetem
MNB Tudásközpont
Gazdaságföldrajzi és Településmarketing
Központ

Tózsa István

A magyar identitás szavakban szöveggyűjtemény

Magyar Gazdaságföldrajzi és
Településmarketing Műhely
Kiadványsorozat 2.
2022.

Magyar Gazdaságföldrajzi és Településmarketing Műhely, 2.

A magyar identitás szavakban

Szöveggyűjtemény

Szerkesztő: Tózsa István

Neumann János Egyetem
Kecskemét, 2022

Sorozatszerkesztő:
Tózsa István

Szerkesztő:
Tózsa István

Technikai szerkesztők:
Feuerverger, R. Catherine
Subecz Zoltán

Szakmai lektor:
Kötél Emőke

ISBN 978-615-6435-04-0

ISSN 2939-516X

Kiadó:
Neumann János Egyetem
MNB Tudásközpont
Gazdaságföldrajzi és Településmarketing Központ
Felelős kiadó: Fülöp Tamás rektor

Előszó

Az élőket hívom,
a holtakat megsiratom,
a villámokat megtöröm.

Édesapámnak, Tózsa Istvánnak (1920-1999) dedikálva, aki az 1980-as években küldött nekem kb. 10 oldal írógéppel írt szállóige gyűjteményt, hogy használjam mottónak, illusztrációnak a tudományos tanulmányaimban. Különösen a harangokra vésett jelmondat fogott meg:

Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango,

s halála után magam is elkezdtem összegyűjteni a magyar nyelv idézeteit.

Ez a szöveggyűjtemény nagyjából 13 ezer olyan kifejezést tartalmaz, mely a XX. század második felében, vagy végén szocializálódott, művelt magyar embernek illik ismernie, vagy felismernie. Ha meghallja az első szavakat: esetleg tudja folytatni a verssort, a dal- és slágerszöveget, a mondókát, a szólást, mondást, az idézetet, vagy tudja mihez kapcsolni. Ismeri a kifejezés, vagy az idegen eredetű szó jelentését, vagy a keletkezésének a körülményeit. Tudja és érti, hogy mit jelent, milyen szituációban használatos! Ezek a kifejezések, idézetek tehát a *XX. század második feléből a magyar társadalmi tudat* – ***a kognitív magyar identitás*** – egy részét képezik. Sok közülük tanulmányok, előadások, beszédek mottójaként, idézeteként is ajánlható.

A közmondásokhoz, népdalokhoz, közismert dalokhoz, slágerekhez, mondókákhoz és az irodalmi (főleg vers) idézetekhez, valamint a mondásokhoz és a szállóigékhez – az esetleges szerző megnevezésén túl – általában nincs magyarázat; hacsak a keletkezésük körülményei nem voltak különlegesek, ill. említésre méltóak. A szállóigévé vált mondások sok esetben az eredeti nyelven (dőlt betűvel, csak latinul, angolul, franciául, németül, esetleg lengyelül, ti. a görög, zsidó, arab, kínai, vagy cirillbetűs írást itt és most nem könnyű sem leírni, sem kiolvasni) leírva is szerepelnek. A szólásoknak és a szárnyas szavaknak legtöbb esetben külön magyarázata is szerepel a keletkezésük körülményének, az eredetük, ill. a jelentésük felelevenítése, vagy érdekessége miatt. A ~ jel a szövegben az eredeti, ill. a vastagon szedett idézet megismétlését jelenti – értelemszerűen. Dőlt betűkkel vannak szedve azok az idézetek, amelyek eredeti, vagy idegen nyelvi szövegkörnyezetébe helyezik a közismert szállóigét, szólást vagy verssort. Külön sajátossága e gyűjteménynek a szerkesztő kedvenc írójától a magyar táj legszebb prózai megjelenítőjétől, *Fekete István*tól való számos idézet.

Tózsa István (2001-2026)

„Labor est etiam ipsa voluptas”

***

A

***

„**A baj nem jár** egyedül.” (Közmondás. Eredet: *az első, jaj elmúlék, s íme, ezután még két, jaj, következik.* Jelenések könyve: 9:12. Latin közmondásként: *calamitas nulla sola*.)
„**A bankban nincsen betétem**, **mégsem látok** setéten.” (Weygand Tibor slágere; a Lovagias ügy c. film betétdala. ~ *hiszen az élet szívem tevéled nagyon szép*.)
„**A barátaid elvihetnek a lehetőséged határáig**; az ellenfeleid azon is túlra.” (Közmondás.)
„**A barátom barátja nem a** barátom.” (Latin mondás: *socius mei socii, socius meus non est*.)
„**A bánat eredete a vágy**.” (Buddha egyik tanítása.)
„**A bátor egyszer meghal**, **a gyáva minden nap meghal**.” (Közmondás.)
„**Abba a hitbe ringatja** magát, hogy …” (Szólás. Elhitet magával valamit, ami nincs úgy, ami ’mese.’ Eredet: régen a gyermek bölcsőjét ringatták és közben meséltek neki.)
„**Abból nem eszik**.” (Szólás. Nem fog neki sikerülni.)
„**Abcúg**!” (Le vele! Ha a hallgatóság nem ért egyet a szónokkal. Eredet: a német *abzug*.)
„**A beszéd arra való**, hogy elrejtsük vele gondolatainkat.” (*Les paroles sont faites pour cacher nos pensées.* Talleyrand herceg mondása.)
„**A beteg gyógyulása a legfőbb törvény**.” (Hippokratésznak tulajdonított mondás. Latinul: *Salu aegroti suprema lex esto*.)
„**A berekben nincs protekció**, és a Tél nem ismer pótvizsgát. Itt állandóan tudni kell az egész anyagot, mindennap felelni, súgni nem lehet, és egyetlen rossz felelet az élet bukását jelenti.” (Fekete István: Téli berek.)
„**A beszálló pajta alatt** hűvös szellő borzolta a szertehagyott szénát, s a késő délután árnyékai hidegen hajlongtak, mint fák a szélben. A nap vörös ragyogása elömlött a város házai felett, s az utcák élete besurrant a házakba, hol újra meggyújtották a tél tüzeit.” (Fekete István: Tíz szál gyertya: 2.)
„**A Bécsi út végén**.” (Gúnyos válasz arra a kérdésre, hogy: hol lehet kapni? Jelentése: Bécsben, ill. Nyugat-Európában. A szólás az 1950-1970-es évek szocialista hiánygazdaságában keletkezett, amikor az óbudai Bécsi út az Esztergom, Komárom, Győr irányába tartó 10-es útba torkollott. Az 1980-as évektől a szólás megszűnt, mert Bécs és Nyugat-Európa felé elkészült az 1-es autópálya, amely Dél-Budán Érd, Tatabánya, Győr felé hagyta el a fővárost.)
„**A béka feneke alatt**.” (Szólás. Nagyon alacsony színvonalon, a földön.)
„A béka nem issza föl azt **a tócsát**, amelyikben él.” (Sziú indián közmondás.)
„**A bizonyítás annak a kötelessége**, **aki** állít.” (*Affirmanti incumbit probatio.* Római jogi alaptétel.)

„**Ablakon szórja ki** a pénzt.” (Szólás. Pazarol. Eredet: főúr a nép közé ~ ünnepi alkalommal)
„**A boldogság három feltétele**, hogy buta, önző és egészséges légy.” (Gustave Flaubert mondása.)
„**A boldogsághoz nem vezet út**. Az út maga a boldogság.” (Buddha egyik tanítása.)
„**A boldogság olyan pillangó**, amelyet, ha kergetünk, soha el nem kapunk, de ha csendben leülünk, leereszkedik hozzánk.” (Nathanial Hawthorne mondása.)
„**A bolondját** járatja valakivel.” (Szólás. Bolondot csinál belőle, becsapja.)
„**A bolond mondja, amit tud**, a bölcs tudja, amit mond.” (Zsidó közmondás.)
„**A borzalom.** A borzalom.” (*The horror. The horror*. Joseph Conrad: A sötétség mélyén c. regényének utolsó szavai. A gyarmatosítás eredményére utalva.)
„**A bosszú olyan cselekedet**, amelyet valaki azért akar elkövetni, mert tehetetlen; ám mihelyt a gyengeség érzése megszűnik, a bosszúvágy is elmúlik.” (George Orwell mondása.)
„***Ab ovo***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: kezdettől fogva. A tojástól, vagyis a legelejétől kezdve, merthogy a tojásból kel ki a csibe. Eredete: a római lakomák első előétele volt a tojás, az *ovo*.)
„**A bögyében van**.” (Szólás. Haragszik rá. Még: Nyomja a bögyét. Kimondja, ami ~. Eredet: Prométheusz és Epimétheusz titánok, amikor az embert teremtették, ill. tulajdonságokkal ruházták fel, az oroszlán indulatát a gyomorba helyezték el. Ha valaki indulatba jön, ideges, gyomoridegességet érez, remeg a gyomra. Még: fúrja az oldalát a kíváncsiság.)
„**A bölcs büszke**, **de nem kevély**; az ostoba kevély, de nem büszke.” (Kung Fu-Ce mondása.)
„**A bölcsesség kezdete** az Úr félelme.” (Latin közmondás. *Initium sapientiae est timor Domini*. Idős korára, a halálhoz közeledve, és egyre többet tudva, vallásos, a túlvilágban hívővé válik az ember.)
„**A bölcs király sosem akar háborút**, de mindig készen áll rá.” (Mondás a Thor című filmből.)
„**A bölcs mindent magában keres**; a balga mindent másokban.” (Kung Fu-Ce tanítása.)
„**A bölcsnek** több haszna van az ellenségeiből, mint az ostobának a barátaiból.” (Baltasar Gracian mondása.)
„**A bölcs törzsfőnök alkalmaz**, nem alkalmazkodik.” (Attila hun fejedelem mondása.)
„**A bőre alatt is pénz van**.” (Szólás. Még ~ = nagyon gazdag.)
„**A bőrére megy a** vásár.” (Szólás. Az életéről vagy az egzisztenciájáról van szó, az forog kockán, az van veszélyben. Még: vásárra viszi a bőrét = kockáztatja az életét. Eredet: az állatokat sokszor a bőrükért, irhájukért vették meg. Még: a bőrére megy a játék = komoly, egzisztenciálisan jelentős kockázat.)
„**Abrakadabra**.” (Varázsszó, amely görög közvetítéssel került a latinba. Eredete: 1. arámi: ahogy beszélek, úgy teszek /*avra keh dabra*/; 2. kaldeus: megsemmisül,

mint a kimondott szó /*abbade ke dabra*/; 3. héber: apa, fiú, szentlélek /*ab ben ruach acadosch*/).
„***Absolve Domine”***” (Közismert latin egyházi, gyóntatási kifejezés: ’oldozz fel uram!’)
„**A büntetés** már ennek irgalom.” (Katona József: Bánk bán.)
„**A bűn zsoldja a** halál.” (Pál apostol rómaiakhoz írt levele 6:23)
„**A cél szentesíti az** eszközt.” (*Finis sanctificat media.* A jezsuitáknak tulajdonított szólás. Még: Az eredmény szentesíti a tettet = *Exitus acta probat*.)
„**A cél a halál**, **az élet küzdelem**, s az ember célja a küzdés maga.” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Acélos**.” (Szleng. Nagyon jól elkészített dolog, erős, mint az acél.)
„**Achilles sarka**.” (Valaminek a gyenge, sebezhető pontja. Eredet: Akhilleusz /latinul: Achilles/ sebezhetetlen volt, mert anyja Thetis istennő /a néreiszek, vagyis a hableányok legszebbike, az ’Elrendező,’ akit egy halandó férfihez adtak hozzá az istenek/, kisgyermek korában a bokájánál, a sarkánál fogva belemártotta az alvilági Styx folyó vizébe. Így Achilles egész teste fegyver számára sebezhetetlenné vált, csak a sarka – ahol az anyja keze tartotta – maradt sebezhető, ahol is a trójai háború vége felé Paris nyila /Apollón isten irányításával/ el is találta és meg is ölte a görögök legnagyobb hősét: Achillest.)
„**A civilizáció** a barbársággal szemben tehetetlen.” (Konsztantinosz Kavafisz mondása.)
„**A család akkor hullik szét**, ha ezt a tagjai hagyják; mert nincs olyan külső erő – még a halál sem –, amely erre önmagában képes lenne.” (Csíkszentmihályi Mihály mondása.)
„**A csapból is ez folyik**.” (Szólás. Mindenhol erről beszélnek.)
„**A császár**.” (Franz Beckenbauer német futballsztár beceneve.)
„**A császárság maga a béke**.” (III. Napóleon mondása. *L’empire, c’est, la paix*.)
„**A császár új ruhája**.” (Szólás. Valami, amit sokra tartanak, de valójában semmi. Eredete: egy Andersen mese, amikor a csaló szabók elhitetik a császárral, hogy a legfinomabb ruhaanyagot – a semmit – csak a nagyon művelt és bölcs emberek látják. Még: ’*A király meztelen!*” – ebben a mesében egy kislány mondja ki, amit mindenki tud, de fél kimondani, vagyis, hogy a legjobbnak tartott dolog nem is létezik.)
„**A cseléd fizetett ellenség**.” (Római közmondás. *Quot servi, tot hostes*.)
„**A csend a bölcsesség** várószobája.” (Szent-Gály Kata mondása.)
„**A csend hangjai**.” (*The Sounds of Silence* – Simon és Garfunkel világslágere. 1964.)
„**A csepp kivájja a követ**, nem erőszakkal, hanem a gyakori eséssel.” (*Gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo*. Latin közmondás.)
„**A csillagászat** olvasás Isten gondolataiban.” **(**Johannes Kepler mondása.**)**
„**A csillagokat lát**ja.” (Szólás. ~ kínjában, vagy fájdalmában.)

„**A csitári hegyek alatt** régen leesett a hó. Azt hallottam kisangyalom, véled esett el a ló. Kitörted a kezedet, mivel ölelsz engemet? Így hát kedves kisangyalom, nem lehetek a tied." (Népdal.)
„**A csodálatos karrierek** csodálatos bukással végződnek." (Szamel Lajos jogtudós mondása.)
„**A csótány valójában** teljesen **olyan**, mint a pillangó, csak rosszabb a PR-ja." (Steiner Kristóf mondása.)
„***Ad absurdum*.**" (Közismert latin kifejezés, jelentése: a képtelenségig.)
„*Ad acta*." (Közismert latin kifejezés, jelentése: lezárt ügy, szó szerint: irattárba helyezendő. Szólás: ~ *kerül* = véglegesen félreteszi, mellőzi, lezárja. Hivatali rövidítése: *a/a*.)
„***Ad astra***." (Közismert latin kifejezés: előre a csillagokig. Buzdítás: csak így tovább. Lásd még: göröngyös úton /de/ a csillagokig.)
„**Ad a szarnak egy** pofont." (Vulgáris kifejezés a teljesen hiábavaló fáradtságra, egy eleve reménytelen /szar/ vállalkozásra. Még: annyi, mint halottnak a csók.)
„**Ad a szavára**." (Odafigyel rá, megfogadja a tanácsát, hitelt ad neki. Még: adni lehet a szavára = bölcs, akire érdemes hallgatni; vagy megbízható, aki betartja a szavát, az ígéretét.)
„**Addig elmélkedünk** az emberiség nyomorúságáról, míg végül leroskadunk e nyomorúság képzelt terhe alatt." (Rousseau mondása.)
„**Addig éljek, míg a honnak élek**." (István főherceg mondása. Eredet: *Addig éljen, míg a honnak él.* Vörösmarty: Szép Ilonka.)
„**Addig élünk,** amíg emlékeznek ránk." (Közmondás.)
„**Addig hajlítsd a fát**, amíg vessző." (Közmondás.)
„**Addig jár a korsó a kútra**, amíg el nem törik." (Közmondás.)
„**Addig kell a vasat ütni**, amíg tüzes. Semmit sem ér az a hordó, amely üres. Kell hát bele tenni, ki kell aztán venni, ha szükséges." (Bordal, népdal, és közmondás: ~. Lásd még: Addig üsd ...)
„**Addig kezdj hozzá a nehéz dolgokhoz**, amíg könnyűek." (Lao Ce mondása.)
„**Addig nem ismered meg a néped történelmét**, amíg a világ zaja nem tesz tudatlanná." (Kelet-afrikai, himba közmondás arra utalva, hogy a modern világ elfeledteti a törzsi, népi tradíciókat, amik iránt csak idős korban támad fel a tudásvágy.)
„**Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród** ér." (Ézsaiás próféta könyve 28:20. Közmondás. Németül: *Wer sie nicht in die Decke steckt, dem bleiben die Füße unbedeckt*.)
„**Addig örüljünk,** amíg fiatalok vagyunk, mert utána porrá leszünk." (Latin eredetű iskoladal. Lásd még: ***Gaudeamus igitur**, juvenes dum sumus*.)
„**Addig üsd a vasat**, amíg forró." (Közmondás. Megfelelő alkalommal kell cselekedni: a kovács addig tudja formálni a vasat, amíg az forró, tüzes.)
„**A demokrácia** az a rendszer, amiben azt mondasz, amit akarsz, és azt teszed, amit mondanak." (Gerald Barry mondása.)

„**A délután lassan ködd é vált,** az öreg tölgyre felültek már a varjak, mint az éjszaka baromfiai, s az erdő sötétedő mélységében álomra simogatta a fákat az alkony.” (Fekete István: Éjféli világosság.)
„**A délután már csak** a vén fa koronájában villogtatta kevés aranyát, lent a bokrok és nád között a szürke alkony szőtte ködtakaróját, s a nádbugák némán hajoltak a víz fölé, melynek mélységében a magasság bárányfelhői ragyogtak hamvas elérhetetlenségben.” (Fekete István: Bogáncs.)
„***Ad hoc*.”** (Közismert latin kifejezés, jelentése: erre / ehhez való.)
„**A dicsőséget meg kell szerezni**; a becsületet nem szabad elveszíteni.” (Schopenhauer mondása.)
„***Ad infinitum*.”** (Közismert latin kifejezés, jelentése: a végtelenségig.)
„**Adja a bankot**.” (Szólás. Nagyképű, beképzelt. Eredet: a kártyajátékban az a játékos, aki ~.)
„**Adja alá a lovat**.” (Szólás. Felbíztatja, hergeli.)
„**Adjatok, adjatok,** amit Isten adott.” (Koldulási szólásforma. Arany János: Koldus-ének. ~ *Megítél a világ, hogy részeges vagyok, pedig, ha én iszom, hej, van arra nagy ok*.)
„**Adjatok és adatik néktek**.” (Bibliai tanítás az adakozásról.)
„**Adjatok nekem öt évet** és nem fogtok ráismerni Németországra.” (A II. világháború után a Szövetségesek által idézett mondás Adolf Hitlertől, a lebombázott német városok kapcsán. *Gibt mit fünf Jahre und ihr wEredet Deutschland nicht wieder erkennen*.)
„**Adjatok vizet**!” (*Aqua alle funni*! A hatalmi intézkedések ellen, a közjó érdekében történő tiltakozás szállóigéje. Eredet: A Caligula császár által Egyiptomból 37-ben elhozatott 25 m magas, 350 tonnás obeliszket V. Sixtus pápa a Szent Péter tér közepére állíttatta fel 1586. szeptember 10-én. A munkát végző 900 embernek halálbüntetés terhe mellett némán kellett dolgoznia. A kenderkötelek elszakadni készültek, vízzel kellett volna meglocsolni őket. Ekkor kiáltotta el magát egy Bresca nevű genovai hajóskapitány a fenti módon, pontosabban genovai dialektusban: *Daghor corde l’Aiga ale corde*! S a pápa nem végeztette ki, sőt, a családja – a mai napig – vatikáni zászló alatt hajózhat, illetve Virágvasárnap egyedül ők árusíthatnak pálmaágat a Szent Péter téren.)
„**Adjátok meg a császárnak, ami a császáré** és Istennek, ami az Istené.” (Máté evangéliuma 22:21. *Reddite quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo*.)
„**Adj hangot, Dóci!**” (Színész-szólás, ha valaki hallgat, elakad a mondandójában. Eredet: Szigliget Ede Gitti című tragédiájában a két karakter Orbán és Dóci. Történt egyszer, hogy a Dócit alakító színész, nem tudván szövegét, elakadt; ekkor szólt rá az Orbánt alakító színész: ~.)
„**Adj Isten**!” (Köszöntés, köszönés: *adjon Isten* /minden jót/! Röviden: aggyisten!)
„**Adj király katonát**! Nem adok! Ha nem adsz, szakítok! Szakíts, ha bírsz! Kit kívánsz?” (Gyermekjáték. Gyerekek kézenfogva két sorban szemben állnak egymással, és az egyik sorból a kiválasztott nekiszalad a másik sornak. Ha átszakítja

a kézfogókat, egyet magával visz a saját csapatába, ha nem bírja, ő áll be a másik sorba.)
„**Adj magyarságot a magyarnak**, hogy mi ne legyünk német gyarmat.” (József Attila: Hazám.)
„**Adjon Isten, ami nincs**, ez újesztendőben.” (Arany János: Alkalmi vers.)
„**Adjon isten Jézusunk**, Jézusunk! Három király mi vagyunk. Lángos csillag állt fölöttünk, gyalog jöttünk, mert siettünk.” (József Attila: Betlehemi királyok.)
„**Adjon Isten, jónapot!** Kukoricát kapálok. Nem azt mondtam, köszöntem! Sűrű volt, hát kiszedtem. Bolond maga, néni! Ez a sor itt végig.” (Népies mondóka a nagyothallásról.)
„**Adjon Isten minden jót**, diófából koporsót.” (Szólás, jókívánság, mert a diófa értékes fának számított bútornak és koporsónak is. Ugyanakkor a szólás kicsit gúnyosan tréfás is, hiszen a halálra, a koporsóra is utal.)
„**Adjon Isten nektek sok Zsuzsanna napot**, eső ellen egy nagy bükkfa-kalapot, hogy rajtatok ne maradjon a szegény állapot.” (Névnapi köszöntő február 19-én. Ha ekkor megszólal a pacsirta, azt jelzi, vége a télnek; ha nem, akkor azt mondják: ’befagyott Zsuzsanna szája.’)
„**Adj Uram, a te szolgádnak értelmes szívet**, hogy meg tudja különböztetni a jót a rossztól.” (Salamon király imája.)
„**Adj uramisten**, **de rögtön**!” (Szólás.)
„**Adok, hogy adj**. Adok, hogy tégy. Teszek, hogy adj. Teszek, hogy tégy.” (*Do ut des. Do ut facias. Facio ut des. Facio ut facias.* A római jog szerint a reális szerződés négy módja.)
„**Adok-kapok**.” (Összetűzés, ahol vannak eredmények és veszteségek egyaránt. *Megy az* ~.)
„**A dolog lényege a dolog története**.” (Hegel mondása.)
„**Adonáj**.” (Isten héber elnevezése, jelentése: úr. Még: Jahve: YHWH.)
„**Adonisz**.” (Fiatal, szépfiú. Mitológiai alak, aki annyira megtetszett Aphroditénak a szerelem istennőjének és Perszephonénak, az Alvilág királynőjének, hogy összevesztek rajta. ~-t a féltékeny Arész hadisten vaddisznó képében megölte; véréből lett a kökörcsin virága.)
„**Adriai-tenger**.” (A kelta-illír *adur* = víz kifejezésből. Vagy a római császárkorig *Mare Superum* /= Felső-tenger/ néven ismerték, majd a birodalmát beutazó Hadrianus császár tiszteletére a *Mare H**adria**ticum* /= Hadrianus-tenger/ nevet adták neki, s innen a mai ~.)
„**Adria királynője**.” (Velence jelzője. Még: az *Adria gyöngyszeme* = Dubrovnik /Raguza/.)
„**A Duna-táj bús villámhárító**, fél-emberek, fél-nemzetecskék számára készült szégyen-kaloda, ahol a szárnyakat lenyesték, s ahol halottasak az esték. Sohse lesz másként, így rendeltetett, mormolta a vén Duna habja, s boldogtalan kis országok között kinyújtózott a vén mihaszna; és elrohant tőlem kacagva.” (Ady Endre a Duna vallomása.)

„**Advent**.” (A latin *adventus Domini* = az Úr eljövetele kifejezésből ered. A karácsonyi ünnepkör kezdete, amely ~-től Vízkeresztig tart. Advent első vasárnapja a Szent András naphoz /november 30-hoz/ legközelebb eső vasárnap. Az ~i szimbolika szerint: 1. vasárnap = hit /Ádám és Éva/; a 2. vasárnap = remény /zsidó nép/; 3. vasárnap = szeretet /Keresztelő Szent János/; 4. vasárnap = öröm /Szűz Mária/.)
„**A falakat a Halál építi** és a Tartarosz bányáiból szerzi hozzá a köveket.” (Colleen McCullough: Tója éneke. Utalás a városfallal körbevett városok, várak sorsára, amikor az ostrom során pusztulást hoznak a bentlakókra. Tartarosz = a pokol. *Thanatosz* = a Halál.)
„**A falnak is füle van**.” (Közmondás. Egy titok könnyen kitudódik. Lope de Vega mondása. Eredet: Dionüszosz füle. Egy Dionüszosz nevű, ókori szirakuzai uralkodónak olyan börtönei voltak, ahol a falakba épített ’hallójáratok’ révén ki lehetett hallgatni a rabok beszélgetését. Még: a falnak megy tőle = szleng, idegesíti. Lásd még: falra mászik.)
„**A faluban nincsen kislány**, csak kettő, csak kettő.” (Magyar nóta. ~ *Az egyiket elszerette a jegyző, a jegyző. A másik meg a kapuban neveti, neveti, hogy őtet meg a segédjegyző szereti, szereti.*)
„**A farok csóválja a kutyát**.” (Szólás. Az alárendelt veszi át a vezetést. Még: a nyúl viszi a puskát /tudni illik: a vadász helyett/.)
„**A fájdalom elkerülhetetlen**. A szenvedés választás dolga.” **(**Buddhista közmondás.**)**
„**A fák nem nőnek az** égig**.**” (Közmondás. Mindennek van határa. Még: /az egyébként nagyon magas/ ’jegenyék nem nőnek az égig.’)
„**A fától nem látja az** erdőt.” (Amikor egy jelentéktelen dolgot vesz észre, ami része egy jelentős dolognak, amivel nem törődik. *Den wald vor lauter Bäumen nicht sehen*. Eredet: Martin Wieland: Geschicte der Abderiten.)
„**A fegyverek a félelem eszközei**; csak azok használják, akik félnek.” (Darren Shan írországi író mondása.)
„**A fejedelem az állam első szolgája**. *Un prince est le premier serviteur et le premier magistrat de l’État.* Nagy Frigyes porosz király mondása.)
„**A fejét teszi rá**.” (Szólás: teljesen biztos benne: Eredete: a törvényszék előtt akár a halálbüntetés /lefejezés/ terhe mellett is vállalja az igazát.)
„**A fejlődés ellen nincs gyógymód**.” (Neumann tézis. Neumann János mondása 1955-ből.)
„**A felhők felett mindig kék az** ég.” (Közmondás. Felül lehet emelkedni a bajokon.)
„**A felkelő nap háza**.” (*The House of the Rising Sun* – az Animals együttes slágere 1964-ből.)
„**A felkelő nap országa**.” (Japán szigetek. Eurázsia legkeletibb nagy szárazföldje.)
„**A fenségest a nevetségestől** csak egy lépés választja el.” (Napóleon mondása. *Du sublime au ridicule il n’y a qu’un pas*.)

„**A félszemű is király** a vakok országában.” (Közmondás.)
„**A fény Isten árnyéka**.” (Giordano Bruno mondása.)
„**A férfi addig vadászik a nőre,** mígnem a nő elejti.” (Japán közmondás.)
„**A férfi a fej**, a nő a nyak.” (Görög közmondás.)
„**A férfi annyira** lesz **férfi** egy párkapcsolatban, amennyire a nő nőnek tartja magát.” (Karinthy Frigyes mondása.)
„A férfi a veszélyben keres magának gyönyört." (Goethe mondása.)
„**A férfi sorsa** a nő.” (Jókai Mór mondása.)
„**A filozófia a teológia** szolgálóleánya.” (*Philosophia est ancilla theologiae.* A tudomány alá van vetve a vallásnak; a szkolasztikusok mondása.)
„**A filozófia vigasztalása**.” (Boethius: ~. ***Consolatio philosophiae***. Az isteni jóság és a gonosz világ összeegyeztetése.)
„**A filozófusok** a világot csak különbözőképpen értelmezték, de a feladat az, hogy megváltoztassuk.” (Marx sírfelirata a londoni Highgate temetőben. *The philosophers have only interporeted the world in various ways; the point, however, is to change it*. Lásd még: Aki erővel ...)
„**A fiú olyan lányt keres**, akivel érdemes együtt elaludni; a férfi olyan nőt, akivel érdemes együtt felébredni.” (John F. Kennedy mondása. *A boy spends his time finding a girl to sleep with, a real man spends his time looking for the one worth waking up*.)
„**A fiúk a bányában dolgoznak**.” (Szilágyi György: Hófehérke és a hét törpe c. kabaréjelenetéből elhíresült szólás.)
„**A folyó dicsősége** is véget ér a tengernél.” (Lett közmondás.)
„**A folyó és a szikla** összecsapásából mindig a folyó kerül ki győztesen – de nem az erejének, hanem a kitartásának köszönhetően!” (H. Jackson Brown mondása.)
„**A forradalom felfalja** a saját gyermekeit.” (Francia közmondás.)
„**A forradalom olyan, mint a bicikli**; vagy előre megy, vagy eldől.” (Che Guevara mondása.)
„**A forrás nem lesz kevesebb**, ha merítenek belőle; akkor posványosodik el a kút is, ha keveset használják.” (Szent-Gály Kata mondása.)
„**A föld a földhöz házasodik**.” (Közmondás, amely a földbirtokos családok gyermekeinek a birtok növelése céljából az egymás közötti házasodására utal.)
„**A föld istenanyja**.” (A Csomolungma hegycsúcs nevének jelentése tibeti nyelven. 8848 m magas, a Föld legmagasabb csúcsa a Himalájában /= ’a hó otthonában’/. Másik neve: *Mount Everest* George Everest brit mérnök után, aki 1852-ben elsőként felmérte. Első megmászója: az új-zélandi Edmund Hillary és a nepáli Tenzing Norgay 1953-ban.)
„**A föld népe kész**, csak legyen feje!” (Esze Tamás mondta Rákóczi hazahívásakor.)
„**A föld reng**, **a tenger háborog, a tudás fojtogat**.” (Nietzsche: Zarathustra.)
„**A fösvény mindig nélkülöz**.” (*Semper avarus eget*. Horatius mondása.)

„**A franc, aki megeszi**.” (Káromkodás a helyzettel való elégedetlenség miatt. Röviden: a francba! Eredete: franc = francúz betegség = a vérbaj, amely Magyarországon a középkorban francia közvetítéssel jelent meg. Még: a franc essen belé; a frász törje ki; a fene egye meg. Frász = epilepszia, fene = bőrbetegség.)
„**A francia orvosok** megölik a betegeket, az angol orvosok hagyják őket meghalni.” (Lord Melbourne mondása.)
„**A frászt hozza rá**.” (Szleng. Megijeszti. Lásd még: frász.)
„**Afrika**.” (A rómaiak *Terra Africa* nevet adtak Észak-Afrikának. A görög ***a****phriké* /= nem hideg/ szóból származik. Még: Fekete kontinens – az őslakói bőrszínére utalva.)
„**Afrikából mindig valami új** érkezik.” (*Ex Africa semper aliquid nov*. Plinius mondása.)
„**A fürdővízzel együtt a gyereket is** kiöntik.” (Közmondás. Tönkretesznek valamit, úgy, hogy nem vesznek észre valami fontosat. A gyerek születése után az első fürdővizét nem volt szabad kiönteni napnyugta előtt, ugyanis az elvitte volna az újszülött álmát, Bokor alá kellett önteni; ha ez rózsabokor volt, akkor a gyermek olyan szép lett később, mint egy rózsaszál.)
„**A gazdag még gazdagabb lesz**, a szegénynek pedig még több gyermeke lesz.” (Kínai közmondás.)
„**A gazdagság nem a kincsek birtoklásából áll**, hanem azok kihasználásából.” **(**Napóleon Bonaparte mondása.**)**
„**A gaz lehúz**, **altat, befed**, s egy kacagó szél suhan el a nagy Ugar felett.” (Ady Endre: A magyar Ugaron.)
„**A gárda meghal, de magát meg nem adja**.” (*La garde meurt et ne se rend pas.* Rougemont: Indépendant 1815.06.19. Cambrone generális szavai Waterloonál.)
„**A gombhoz varrja** a kabátot.” (Szólás. Fordítva csinálja a dolgokat, a kisebb, utólagos feladathoz igazítja a fő tennivalót.)
„**A gond menekül a bortól**.” (Ovidius mondása. Latinul: *Cura fugit mero*.)
„**A gondolat a tett halála**.” (*Enterprises, with the cast of thought lose the name of action.* William Shakespeare: Hamlet. Lásd még: a tett halála az okoskodás.)
„**A gondolatok vámmentesek**.” (*Gedanken sind Zoll-frei.* Luther Márton mondása.)
„**A gondolat úgy leszen rosszá**, hogyha annak helyt adunk.” (Mikes Kelemen: Törökországi levelek.)
„**A gonoszok gyalázkodása** dicséretnek számít.” (Latin mondás. *A malis vituperari laus est.*)
„**A gőzösnek hat kereke**, de fényes. Benne ül egy nyalka huszár, de kényes.” (Katonadal. ~ *Ne sírjatok budapesti lányok, visszajönnek a huszárok. Valaha, valaha, vagy soha*.)
„**Agresszív**.” (Kötekedő, erőszakos, támadó. Eredet: angol *agressive*. Agresszió = jogtalan támadás.)
„**Agyafúrt.**” (Szólás. Ravasz, makacs. Eredete: a régi orvoslásban a koponyalékelésen túlesett egyén. Még: csavaros észjárású.)

„**A gyakorlat majd megtanít a többire**.” (Latin szólás. *Usus te plura docebit*.)
„**Agyalágyult**.” (Bolond, hülye, beteg az agya. Eufemizmussal: Agyalá Gyula.)
„**A gyalogúton vándor halad**. Szemében visszacsillognak a szeptemberi csillagok. Botjával suhogva csapkod jobbra-balra, nyomában megsárgulnak a rétek, és dérharmatossá lesznek a mezők. Amikor aztán a hajnal világossága végigszáguld a jegenyék csúcsán, hol tollászkodnak már a varjak, a patak hídjának támaszkodik, és végigtekint fanyar arcával a ködös, deres, varjúkárogásos tájon a vándor, a távoli szüretekre siető Október.” (Fekete István: Szeptember.)
„**Agyament**.” (Szleng. Elment az esze, őrült, bolond.)
„**A gyászt begyógyítja az idő**, de a bűntudat ellen a halál az egyetlen orvosság.” (Coleen McCullough: Trója éneke. *A gyász természetes érzés, míg a bűntudatot az ember méri ki magára*. ~.)
„**Agyba-főbe veri**.” (Szólás. Nagyon összeveri. Még: agyba-főbe csinál valamit = állandóan.)
„**A gyenge nem tud megbocsájtani**. A megbocsájtás az erősek tulajdonsága.” (Mahatma Gandhi mondása.)
„**A gyengébbek kedvéért**.” (***Ad usum Delphini.*** A dauphin – ez a francia trónörökös megnevezése – számára átírt, leegyszerűsített /tan/könyvekre írták rá: *a Dauphin* /delfin/ *használatára.* Lásd még: Gyengébbek kedvéért.)
„**A gyerek apa nélkül olyan, mint a ház, tető nélkül**.” (Vietnámi közmondás.)
„**A gyermeke nyomát hajszoló anya** feldúlt tanyákon, kirabolt falvakon halad keresztül, de megy, felperzselt mezőkön, égő erdőkön át, és nem félemlíti meg sem a szenvedés, sem a halál.” (Szinetár György: Egri csillagok. Diafilm 1955.)
„**A gyermek szeme** a jövő tükre. Jaj, annak, aki elhomályosítja.” (Juhász Gyula mondása.)
„**Agymosás**.” (Átnevelés. Ha valaki ~on megy át, megváltozik a véleménye, szemlélete. Pejoratív kifejezés: megváltozik, mint egy kimosott, átmosott ruha vagy anyag.)
„**A gyom is virág**, csak rossz helyen nő.” (Cecilia Ahern mondása.)
„**Agyonüti az időt**.” (Szólás. Unalmában elfoglalja magát. ~ valamivel, s így nem zavarja az idő múlása.)
„**A gyógyszereket nem bevenni**, hanem eladni kell.” (Gedeon Richter gyógyszergyáros mondása.)
„**A gyógyulni akarás** a gyógyulás része.” (Seneca mondása.)
„**A győzelem a katonák lábában van**.” (I. Napóleon mondása; a seregek mozgásáról, utalással a gyalogság meghatározó szerepére.)
„**A győzelmet nem kell megmagyarázni**, a vereséget nem lehet.” (Sportmondás.)
„**A győztes azt mond, amit akar**, a vesztes meg mondhat, amit akar.” (Sportmondás.)
„**A győztest nem kérdezik** később, hogy igazat mondott-e.” (Adolf Hitler mondása.)
„**Agyrém**.” (Nagyon buta dolog, őrültség, őrült ötlet.)
„**A gyűlöletnek** csak a szeretet vethet véget.” (Buddha egyik tanítása.)

„**Aha**!” (Amikor valaki megért valamit, rájön valaminek a nyitjára, ami számára meglepetés. Még: egyetértés kifejezése = igen.)
„**A hagyomány csak akkor tud megmaradni**, ha mindig meg is újul.” (Bertha Zoltán irodalmár mondása.)
„**A hajnal a múzsák barátnője.**” (*Aurora Musis amica*. Latin szólás. Hajnalban jön a jó ötlet, a művészi ihlet. A múzsák a művészetek istennői.)
„**A hallgatás beleegyezés**.” (*Qui tacet, consententit.* VIII. Bonifác pápa mondása. Eredetileg Seneca mondása: *Silentium videtur confessio* = a hallgatás felér egy vallomással.)
„**A halál a halhatatlanság** kezdete.” (*La mort est le commencement de l'immortalité.* Robespierre mondása.)
„**A halál és a szerelem** elől nincs menekvés.” (Latin közmondás: *Nec mortem effugere quisquam nec amorem potest*.)
„**A halál kiegyenlíti** az élet ellentéteit.” (Közmondás. A halálban mindenki egyenlő.)
„**A halál nem fáj**, **csak az élet** kínozza az embert.” (Jack London mondása.)
„**A halál olyan, mint a születést megelőző idő**szak: egy nagy fekete semmi, az érzékelés és emlékezet teljes hiánya.” (George Pelecanos mondása.)
„**A hal és a vendég a harmadik nap** egyaránt büdös.” (Zsidó közmondás.)
„**A halottak nem beszélnek**.” (Közmondás. Ha meg akarnak szabadulni egy tanútól, vagy egy ellenségtől. Még: a halottak nem harapnak.)
„**A halottak semmit sem tudnak**.” (Prédikátorok könyve 9:5)
„**A halványnál is fehérebb árnyék**.” (*The Whiter Shade of Pale* – a Procol Harum világslágere 1967-ből.)
„**A hamut is mamunak mondja**.” (Szólás. Olyan öreg, hogy ~.)
„**A harag napja**.” (Az utolsó-, ill. a végítélet napja. Jelenések könyve 6:17. *Eljött haragjuk nagy napja, ugyan ki állhat meg előttük*?)
„**A harag rossz tanácsadó.**” (Közmondás. Még: *A vágy és a harag a legrosszabb tanácsadók* – idézet Ovidiustól. Németül: *In der Wut tut niemand gut*. Még: ~, *de a büszkeség még rosszabb*. Jókai Mór mondása.)
„**A harangok Rómába mentek**.” (Húsvét előtti nagycsütörtökön és nagypénteken, Jézus halála évfordulóján nem szólnak, elnémulnak a harangok a gyász jeléül. Még: *Rómában van*. Ezt szülő, gyermekágyas nőre mondták, aki, bár otthon volt, de nem mutatkozhatott, miként a harangok nagypénteken – amelyek ~.)
„**A harc az élet fűszere**.” (Timur Lenk, a legyőzhetetlen világhódító mondása, szállóige.)
„**A harcot, melyet őseink vívtak**, békévé oldja az emlékezés, s rendezni végre közös dolgainkat, ez a mi munkánk; s nem is kevés.” (József Attila: a Dunánál.)
„**A harc senkit sem tesz naggyá**.” (Joda mester mondása a Csillagok háborúja című filmsorozatban. Ez a válasza arra, amikor Luke Skywalker először találkozik vele, és azt mondja neki: 'Te nem tudsz segíteni; én egy nagy harcost keresek.' Tehát az erőszak önmagában nem, csak a mentális erő tud nagy harcosokat, vagy hősöket avatni.)

„**A havasok végtelen fehérségben állnak** körül, szédül minden a vakító tiszta fehértől, a világító csendtől, mely puhán kötözi be a fájó gondolatot.” (Dsida Jenő: A havasok.)
„**A haza minden** előtt!” (Kölcsey Ferenc: Emléklapra. *Négy szót üzenek, vésd jól a kebledbe, s fiadnak hagyd örökül, ha kihúnysz: ~.*)
„**A haza nem eladó**!” (Gárdonyi Géza: Egri csillagok. Dobó Istvánnak tulajdonított mondás. Amikor a török pénzt kínál a védőknek az Egri vár feladásáért.)
„A haza nem oszt ajándékokat, a haza áldozatokat követel.” (Jókai Mór mondása.)
„**A hazádnak szüksége van rád**!” (*Your country needs you*! Lord Kitchener toborzó plakátja az I. világháborúban. Az 1970-es évek pop kultúrájának jelmondata a londoni West Enden.)
„**A hazának nincsen háza**.” (Vörösmarty Mihály Országház felépítését sürgette 1846-ban.)
„**A hazug büntetése** nem az, hogy nem hisznek neki, hanem hogy ő nem tud hinni senkinek.” (G. B. Shaw mondása.)
„**A hazugság három fajtája**: hazugság, szemérmetlen hazugság, statisztika**.” (**Mark Twain.**)**
„**A hazugság megöli a szerelmet**. De csak az őszinteség öli meg igazán.” (Ernest Hemingway mondása.)
„**A háború én vagyok**.” (Adolf Hitler mondása.)
„**A háború jót tesz nekem**, jobb, mint egy forró fürdő.” (Hindenburg mondása, ami szállóigeként terjedt a német katonák között az I. világháborúban.)
„**A háborúskodás** a nemzetek természetes állapota.” (Platónnak tulajdonított mondás.)
„**A háború végét csak a halottak látják**.” (Georga Santayana mondása. *Only the dead have seen the end of war*.)
„**A hálátlanság után a hála** a legnehezebben elviselhető dolog.” (H. W. Beecher mondása.)
„**Ahány ember, annyi vélemény**.” (*Quot capita, tot sententiae*. Római közmondás.)
„**Ahány ház, annyi** szokás.” (Közmondás. Eredetileg: *Quot homines, tot sententiae.* Pbulius: Phormio.)
„**Ahány nyelvet beszélsz,** annyi embert érsz.” (*Quot linguas calles, tot homines vales.* V. Károly császár mondása.)
„**Ahány szolga, annyi ellenség**.” (*Quot servi, tot hostes.* Seneca: Levelek 47.)
„**A házasság egy szövetség** olyan bajok közös elviselésére, amelyek egyébként nem keletkeznének.” (Karinthy Frigyes mondása.)
„**A házasságok az égben köttetnek**.” (Katolikus közmondás a házasság szentségéről.)
„**A házasság olyan, mint egy 365 oldalas szerződés**, amit aláírunk anélkül, hogy tudnánk, mi áll benne." (Mick Jagger mondása.)

„**A hegyek ormát sújtja a villám**.” (A vezetők vannak kitéve leginkább a veszélynek. Horatius mondása. *Feriunt summos fulgure montes*.)
„**A hegy leve**.” (Szőlőlé, bor. Első előfordulása Garai János: Az obsitos – 1843.)
„**A helybeliek tudják,** mit hol találnak, nekik tehát nincs szükségük útjelző táblákra. Ha pedig valaki nem idevalósi, annak itt semmi keresnivalója, így eligazodnia sem kell.” (Maddy Hunter mondása az írekkel és a hiányzó útjelzőtáblákkal kapcsolatban.)
„**A hely szelleme**.” (*Genius loci*. Őskori és ókori Eredetű hit, amikor az ősök szellemeire egyes helyek identitás-formáló védőszellemeiként gondoltak.)
„**A helyzet magaslata**.” (Szólás. ~n van. Vagy: nincs ~n. Uralja a helyzetet, ill. nem ura. Eredet: a hadvezér egy magaslatról látta át a csatát. Ha már nem volt ott, mert elmenekült, akkor a helyzet veszve volt.)
„**A hét szabad művészet**.” (A hellenisztikus és római kortól az iskolákban tanított tantárgyak összefoglaló neve egy hármas és egy négyes egységben: a *trivium* /dialektika, retorika, grammatika/ és a *quadrivium* /aritmetika, geometria, asztronómia, muzsika/. Latinul: *septem artes liberales.* Lásd még: triviális.)
„**Ahhoz, hogy vigyük valamire az életben**, bolondnak kell látszanunk és józannak kell lennünk.” (Montesquieu mondása.)
„**Ahhoz korábban kelj fel**!” (Szólás. ~, hogy az én eszemen túljárj! Még nem elég ügyes, okos valamihez, még tanulnia kell: ahhoz korábban kell felkelnie.)
„**A hiba nem az ön készülékében van**.” (Egy 1967-ben készült angol film címéből a televíziózásra értett és elterjedt mondás. *Do not Adjust your Set*.)
„**A hideg megállt** az udvarokon és hóarcával a földet nézte. Szél nem volt, a felhők lassan, nehézkesen úsztak észak felé, és ónos szürkeségükben komorabbak voltak, mint nyáron a legfeketébb viharfelhő. A verebek elbújtak a zsúptetők fészkeibe, a cinkék, sármányok Isten tudja hova, csak a varjak kerengtek alacsonyan és rekedten károgtak az éjszaka elé.” (Fekete István: Az ostor.)
„**A hit, a remélt dolgok bizonyosságként való megélése**.” (Pál apostol mondása.)
„**A hitetlenség a buta ember bűne**; a hiszékenység az okos ember hibája.” (Diderot mondása.)
„**A hit Isten ajándéka** – ki-ki úgy él vele, amint ezt jónak látja, üldözni miatta senkit sem szabad.” (A 1568. évi tordai országgyűlésen Dávid Ferenc állásfoglalásának a lényege, melynek következtében Erdélyben megszületett a teljes vallásszabadság az egységes, ún. ’unitárius’ vallás formájában János Zsigmond első erdélyi fejedelem uralkodása idején.)
„**A hit olyan, mint a szeretet**: nem lehet kikényszeríteni. Ezért hiábavaló vállalkozás, ha állami rendszabályokkal akarjuk a hitet bevezetni, vagy megerősíteni; mert mint ahogy gyűlöletet kelt, ha megkíséreljük kikényszeríteni a szeretetet, ugyanúgy igazi hitetlenséget kelt, ha a hitet valakire rá akarjuk kényszeríteni.” (Schopenhauer mondása.)

„**A hit szabadsága az egész világ** szabadsága.” (A harmincéves háborúban, 1631-ben Lipcse mellett, Breitenfeldél Gusztáv Adolf svéd király a protestánsokkal legyőzte Tilly tábornok katolikus hadseregét. Később a csatatéren egy emlékművet állítottak a német protestánsok, amely az NDK megalakulásáig fennállt ezzel a felirattal.)
„**A hiúság vására**.” (William Thackerey: *Vanity Fair* című, az angol társadalmat a Napóleoni háborúk idején bemutató monumentális regénye.)
„**A hír**, ha kivált rossz; **mint levegő terjed**, nehéz kikerülni, hogy bé ne lehelljed.” (Arany János: Toldi szerelme.)
„**A hízelgőket nem becsüljük**, **de szeretjük**; a szókimondókat nem szeretjük, de becsüljük.” (Milkó Izodor mondása.)
„**A hívek leghívebbjei**.” (Lenkey János, 1848-ban Galíciából hazaszökött, legendás /Württemberg/ huszárszázadát nevezték így a szabadságharc után.)
„**Ahogy a nagy könyvben** meg van írva.” (Szólás. Minden jól, simán megy, mint az olyan vitán felül álló dolgok, amik a Bibliában szerepelnek.)
„**Ahogy engem küldött az Atya**, én is úgy küldelek titeket.” (Jézus mondja feltámadása után a tanítványainak, hogy induljanak apostolokként tanítani a népeket a kereszténységre.)
„**Ahogy esik, úgy** puffan.” (Szólás. Mindegy, lesz, ahogy lesz.)
„**Ahogy Móricka** elképzeli.” (Szólás. Viccesen naiv, gyerekes dolog. Móricka a vásott gyerek hagyományos magyar viccfigurája. További magyar viccfigurák: Pistike, a rendőr, a skót, a székely, a szőke nő, az agresszív kismalac, az anyós, a nyuszika, Jean, Kohn és Grün, Arisztid és Tasziló.)
„**Ahol a haszon**, **ott a haza**.” (Latin közmondás a liberális haszonelvűségről. *Ubi bene, ibi patria*.)
„**Ahol a lusta folyó** a hegyek közé ér**,** ahol az utakon szürke port kavar a szél.” (A Bojtorján együttes slágere. *Ahol a házakban még faragott bútor áll, ahol egyszerűen él apám, s anyám, ahol a sűrű erdők elnyelik a külvilág zaját, valaha ott látott meg engem a nagyvilág*.)
„**Ahol a part szakad**.” (Ott vagyunk*,* ~. Bajban vagyunk. Szólás. Ahol a meredek homokfal leomlik, azaz a part leszakad.)
„**Ahol a szemek beszélnek**, ott szavakra már nincs szükség.” (Valluvar mondása.)
„**Ahol a törvény bizonytalan**, **ott nincs** törvény.” (*Ubi jus incertum, ibi jus nullum*. Latin közmondás.)
„**Ahol az ember felmászik a fára**, a turulmadárra, ott van Budapest.” (Ábrahám – Harmath operett slágere. *Ahol a sárga villamosok járnak, a boltok bezárnak, ott van Budapest*.)
„**Ahol azt kéri, amit nem kaphat**, ott azt kapja, amit nem kér.” (Romhányi József szövege a Szaffi. c rajzfilmben, Jókai: A cigánybáró c. regénye alapján.)
„**A holdat egy-két** kis felhő kíséri, mintha nem tudnának elszakadni a szépségétől, amit az éji vándortól kaptak, és láthatólag jól érzik magukat a dermesztő magasságban. De hűsül lent is a levegő. A folyó ködöt álmodik, a nádas hideg párát

lehel, s a nappali élet nehéz, bomló párolgását elnyomja a növények édes, kesernyés, tiszta illata.” (Fekete István: Tüskevár.)
„**Ahol elvesznek a tradíciók**, **ott kilyukad az idő**, és elpereg a múlt.” (Ancsel Éva: Összes bekezdése.)
„**Ahol én elmegyek**, még a fák is sírnak, gyenge ágaikról levelek lehullnak.” (Népdal.)
„**Ahol én születtem**, **virágok nem voltak**, ahol én felnőttem, madarak nem voltak. Ahol mostan élek, tűzrózsák ragyognak, ahol most dolgozom, ércrigók dalolnak.” (Kassák Lajos: Májusi vers. ~. *Fejem fölött nagy vörös csillagok, álmomban is védenek vaskarok. Szeretlek én Angyalföld, új hazám, dicsértessél szép május hajnalán*.)
„**Ahol fát vágnak**, ott hullik a forgács.” (Orosz közmondás.)
„**Ahol hatvan szakács van**, ott nincs mit enni.” (Lengyel közmondás. *Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść.)*
„**Ahol Istennek templomot építenek**, ott az ördögnek is kápolnát emelnek.” (Közmondás. nincsen jó, rossz nélkül.)
„**Ahol jó dolgod van, ott a hazád**.” (*Ubi bene, ibi patria.* Arisztophanész mondása.)
„**Ahol kételkednek, ott szabadság van**.” (Latin közmondás: *Ubi dubium, ibi libertas*.)
„**Ahol könyveket égetnek**, ott embereket is fognak.” (Heinrich Heine mondása.)
„**Ahol mindenki ugyanúgy gondolkodik**, ott senki nem gondolkodik nagyon.” (Walter Lippmann mondása.)
„**Ahol mi vagyunk, a halál nincs ott**; ahol ott van a halál, ott már mi nem vagyunk.” (Epikurosz mondása)
„**Ahol nagy a szükség,** közel a segítség.” (*Ex improviso subvenit ipse Deus*. Közmondás.)
„**Ahol nem vagyunk mi,** ott az ellenség.” (Virág elvtárs mondása a Tanú című filmben.)
„**Ahol nincsen emberi reménység**, ott vagyon az isteni segítség.” (Mikes Kelemen: Törökországi levelek.)
„**Ahol nincs ’te’**, ott nincs ’én’ sem.” (Ingrid Berman mondása.)
„**A holtak életét az élők emlékezete** őrzi.” (Cicero mondása: *vita mortuorum in memoria vivorum est posita*.)
„**A homok doktora**.” (Epitheton ornans. Westsik Vilmos, aki a kiskunsági és nyírségi homoktalajokra vetésforgó rendszereket dolgozott ki.)
„**A horgosi csárda ki van festve**.” (Magyar nóta. ~ *Odajár a cimbalmos a cimbalmával cimbalmozni minden este. Kocsmárosné azt hiszi, hogy a lányát elveszi egyvalaki*. *~ nagybőgős a nagybőgővel nagybőgőzni*.)
„**A horvát kétszer rác**.” (Szerémségi magyar közmondás arra utalva, hogy bár a szerbeket /rácokat/ tartják magyar-gyűlölőnek; a horvátok még rácoknál is roszszabbak a magyarokhoz.)
„**Ahová a király is gyalog** jár.” (Szólás. WC, árnyékszék, illemhely.)

„**Ahová le fognak tenni**, síromra nem borul senki.” (Világháborús magyar katonadal. *Nem lesz egy tenyérnyi zöld hely puszta síromon. Elesett katonák teste lesz a vánkosom. ~ Senki, aki él, tavasz sem fakaszt rám zöldet, elhordja rólam a földet messze majd a szél*.)
„**Ahová lép**, **ott fű** nem terem.” (Szólás. Szerencsétlen, csak bajt okoz.)
„**A hó halott birodalmában**, a hamvas erdőn rettegve álmodik az élet. Nincs hang, csak a szél jajgatása, nincs mozgás, csak a jeges ágak vergődése.” (Fekete István: Tél.)
„**A huszonkettes csapdája**.” (*Catch 22.* /Kiút nélküli helyzet/ Joseph Heller regénye 1961.)
„**A huszonnegyedik óra.**” (Szólás. Az utolsó pillanat /éjfél előtt/, mielőtt véget ér valami.)
„**A hülyék mindenben holtbiztosak**, az okosak meg tele vannak kételyekkel; ez a baj a világgal.” (Bertrand Russel mondása.).
„**Ajándék ajándékot** kíván.” (Közmondás. Az ajándékot illik viszonozni.)
„**Ajándék lónak** ne nézd a fogát.” (*Noli equi dentes inspicere donati.* Szent Jeromos. Németül: *Einem geschenkten Gaul schaut man nicht ins Maul*.)
„**A játszótársam,** mondd, akarsz-e lenni, akarsz-e mindig, mindig játszani, akarsz-e együtt a sötétbe menni, gyerekszívvel fontosnak látszani?” (Kosztolányi Dezső: Akarsz-e játszani?)
„**A jéghegy csúcsa**.” (Szólás. Ez még csak ~. Nagyobb a baj, mint amennyi látszik belőle. Az úszó jéghegynek ugyanis, csak az 1/10 része látszik ki a vízből.)
„**Aj-jaj, fekete vonat**! Elvitted a páromat. Ennyit ér a szerelem! Porig ég, csak a füstje marad.” (Poór Péter slágere.)
„**Ajnározza**.” (Rosszalló kifejezés arra, hogy kényezteti, dédelgeti, bálványozza. Eredet a régi magyar *ajnál* = dajkál. Még: körül ugrálja.)
„**A jog nem más**, mint társadalmi mérnökösködés.” (Roscoe Pound mondása.)
„**A jó bíró elítéli a bűnöst**, de nem gyűlöli.” (Seneca mondása. *Bonus iudex damnat improbanda, non odit*.)
„**A jóból sosem elég**.” (Közmondás. De: ’jóból is megárt a sok.’ Lásd ott.)
„**A jó cselekvésében** pedig **ne fáradjunk el**, mert a maga idejében aratunk majd, ha meg nem lankadunk.” (A Galátaiakhoz írt levél 6:9)
„**A jó ellensége a jobbnak**.” (Robert Kennedy szállóigéje.)
„**A jó ember jobban alszik**, viszont úgy néz ki, a rosszak jobban élvezik az ébrenlétet.” (Woody Allen mondása.)
„A jó főnök ad, és nem elvesz.” (Mohawk indián közmondás.)
„**A jó hír megvár**, a rossz hír nem fut el.” (Türelemre intő zsidó közmondás.)
„**A jó igazgató jól csinálja a dolgát**, a jó vezető jó dolgot csinál.” (Modern közmondás a *management* és a *leadership* megkülönböztetésére: *Good managers do the things right, good leaders do the right things.*)
„**A jókedvű adakozót szereti az Isten**.” (Szent Pál Korinthusiakhoz írt II. levele, 9:7.)

„**A jó lovas katonának,** de jól vagyon dolga. Eszik-iszik a sátorba' semmire sincs gondja. Hej, élet beh gyöngyélet, ennél szebb sem lehet! Csak az álljon katonának, aki ilyet szeret." (Kodály Zoltán: Toborzódal. Háry János opera.)
„**A jótékonyság** nem szánalomból, hanem szeretetből táplálkozik." (Teréz anya mondása. *A szeretetnek nincs köze a leereszkedéshez*; *~ A szeretet és a jótékonyság egy, mert ha jót cselekszünk, szeretettel tesszük. A szenvedőknek elsősorban nem pénzre van szüksége*.)
„**A jövő azoké**, akik hisznek az álmaikban." (Eleanor Roosevelt mondása.)
„**A jövő zenéje**." (Szólás. Ez még ~. Nem aktuális. Richard Wagner: *Das Kunstwerk der Zukunft* – 1850.)
„**Ajtóstól ront a házba**." (Szólás. Minden átmenet és előkészítés nélkül fog bele valamibe, mint amikor berúgják az ajtót nyitás helyett. Németül: *Mit der Tür zusammen rennt er ins Haus hinein*.)
„**Akadémia**." (*Academia* = olajfaliget Athén mellett, ahol Platón tanított. Az olajfa Pallasz Athéné, a tudomány istennőjének szent növénye, amelyet ő adományozott a görögöknek.)
„**A kakukkos óra** májusi vidámsággal kiáltja el a négyet. Zengő hangja mögött szinte látni az erdőt és érezni lehet a gyöngyvirágot. A rétség tocsogóin katonás léptekkel jár a gólyamadár, a fák fürdenek a fényben, s a patakok felett reszketve játszik a felmelegedett levegő. De a kakukk már elhallgatott, az óra puha léptekkel jár az idő éjszakai gyalogútján, és odakint tél van. Hideg december." (Fekete István: Gyeplő nélkül.)
„**A karádi faluvégen**, leány /legény/ vásár lesz a héten. Száz forintért /sült krumpliért/ adnak egyet, milyen drága /olcsó/ mégis/mégsem vesznek, sej haj, lulu-lulu-lárom." (Népdal.)
„**Akarsz-e játszani halált?**" (Kosztolányi Dezső: Akarsz-e játszani? *Akarsz-e élni, élni mindörökkön, játékban élni, mely valóra vált? Virágok közt feküdni lenn a földön, s akarsz-e ~*.)
„**A kaszás**." (A halál, aki 'learatja' a lelkeket, az embereket; a középkorban egy fekete csuklyás csontváz kaszával a kezében. Lehetséges eredete az ősi görög mitológiában Kronosz titán, az idő istene, akinek sarló volt a jelképe, mellyel meggyilkolta atyját Uranoszt, az Ég istenét. Az idő mindent és mindenkit 'lekaszál'.)
„**Akasztják a hóhért**." (Szólás. Amikor valaki a saját eljárása alá esik.)
„**Akasztott ember házában** kötelet emleget." (Szólás. Rossz beszédtémát választ. Még: volt már minden, csak akasztott ember nem = olyan ember, aki sok mindennel foglalkozott, de kétséges a szakértelme.)
„**Akasztófahumor**." (Kesernyés humor, mintha kivégzés előtt, az elítélt mondana viccet.)
„**Akasztófavirág**." (Szólás. Bűnöző. Még: börtöntöltelék, jómadár.)
„**A katona nem fázik**. Csak érzékeli a hőmérsékletváltozást." (Katonai szólás.)
„**Akácos út, ha végig megyek rajtad én**, eszembe jut egy régi szép regény. Nyáreste volt, pacsirta szólt a fán, s itt kóborolt egyedül egy cigány." (Kalmár Tibor dala: *~ Egy ablaknál, állj meg cigány. Úgy muzsikálj, hogy sírjon az a barna lány.*

Olyan legyen, mint egy szerelmi könnyes vallomás, csak csendesen: ne hallja senki más.)
„**A kályhától kezd**eni.” (Szólás. Úgy, ahogy tanultuk, lépésről lépésre. Eredet: a táncoktatáskor a terem egyik sarkából – ahol általában kályha is volt – indulva kezdték a táncot; volt, aki csak innen indulva tudta megjegyezni a lépéseket egy másik bálteremben is.)
„**A kákán is csomót** keres.” (Egy latin szólás teljesen félreértett fordításából származó magyar szólás. Mindennel elégedetlen. Magyarázatát lásd: kákán is csomót keres.)
„**Akár azt hiszed,** hogy képes vagy rá, akár azt, hogy nem, igazad lesz.” **(**Henry Ford mondása arról, hogy azt tudja az ember megcsinálni, amiről elhiszi, hogy képes rá.**)**
„**Akárki, akármit** is **mond** ...” (Minden érv és vélemény ellenére.)
„**Akármilyen kedves vendég**, három napig untig elég.” (Közmondás.)
„**Akármilyen hosszú** is **a kengyel**, sohasem ér le a földre.” (Porosz katonamondás a gyalogság nélkülözhetetlenségéről, hogy a lovasság nem helyettesítheti.)
„**Akármilyen öregasszony**, ha férjhez megy, csak menyasszony.” (Népdal: Hajnalban.)
„**Akármilyen sivár és szürke a hazánk**, szívesebben élünk ott, mint a világ legszebb országában.” (Lyman Frank Baum mondása.)
„**Akármi legyek**, ha …” (Szólás. Biztos vagyok benne, hogy. Eredet: fogadás valamiben: akármibe lefogadom, hogy … Még: meg mernék rá esküdni, hogy …)
„**A kása nem étel**, a tót nem ember.” (Régi magyar soviniszta szólás.)
„**Akceptálja**.” (Elfogadja, méltányolja. Eredet a latin *accceptare*, az angol *accept* = elfogad.)
„**A kecske is jóllakik**, **a káposzta is** megmarad.” (Közmondás a problémamegoldásra. Eredet: régi európai találós kérdés: hogyan vihet át a révész a folyón egy farkast, egy káposztát és egy kecskét, ha a révészen kívül egyszerre csak egy valami lehet a csónakban és az a cél, hogy a kecske is, meg a káposzta is *megmaradjon*? /Megoldás: 1. a kecske, marad a farkas + káposzta. 2. a káposzta, de a kecskét visszahozza. 3. a farkas. 4. a kecske. Így mindig a farkas van együtt a káposztával a szállítás alatt, tehát sem annak, sem a kecskének nem esik bántódása./ Még: *Kecskére bízza a káposztát.* Vagyis nem jól oldja meg a feladatot.)
„**A kedves szavak** nem kerülnek sokba **–** mégis sokat érnek.” (Blaise Pascal mondása.)
„A kedves szavak rövidek, de a visszhangjuk végtelen.” (Teréz anya mondása.)
„**A kelet kelet**, a nyugat nyugat.” (Rudyard Kipling: A kelet és a nyugat balladája. *East is East, West is West and never the twain* /= two/ *shall meet*. Szállóige a két világ, a két kultúra kibékíthetetlenségéről.)
„**A kellően fejlett technológia** nem különböztethető meg a mágiától.” (Clarke doktrína, Arthur C. Clarke mondása.)

„**A kerekasztal lovagjai**.” (A brit Arthur király köré fonódó mondakör alakjai. *King Arthur and the Knights of the Round Table*. Nemes lelkű, lovagias, a jó ügyért önzetlenül harcoló, egymást egyenlőnek tekintő embereket jelent.)
„A kereszt szilárdan áll, míg a világ forog.” (A kölni Szent Brúnó által alapított Kartauzi félremete szerzetesrend jelmondata. *Stat crux dum volvitur orbis*.)
„**A kertek alatt** hideg füst szállongott, a kenderkóró, kukoricaszár és akácgallyak ősi tűzhelyszaga; a garádok alatt már az alkony bujkált, mintha félne a nappaltól, de félne az éjszakától is.” (Fekete István: A két szánkó.)
„**A keze alá dolgozik**.” (Szólás. Pontosan, szakszerűen segíti a munkáját.)
„**A kép: a fény emléke,** melyet az árnyék őriz.” (Rabindranath Tagore mondása.)
„**A képzelet fontosabb**, mint a megismerés.” (Albert Einstein mondása. Még: *a képzelőerő fontosabb, mint a tudás*.)
„**A késedelem veszedelem**.” (Titus Livius: Ab Urbe Condita XXXVIII 25, 13. Római szállóige. *Perriculum est in mora*.)
„**A kéziratok nem égnek el**.” (Bulgakov: Mester és Margarita. A szellemi értékek elpusztíthatatlanok. *Rukopiszi nye gorját*.)
„**Aki a dicsőség útjára téved**, nem ismeri a félelmet.” (Végvári közmondás a török időkből.)
„**Aki adott szavától elválik**, saját lelkétől válik el.” (Török közmondás.)
„**Aki a gyermekek lelkében** horgonyozta le írói dicsőségét, igen bölcsen cselekedett; emléke jó helyen van.” (Molnár Ferenc mondása.)
„**Aki a húsát megette**, a levét is megigya!” (Közmondás.)
„**Aki akar, az tud**.” (Francia közmondás. *Vouloir, c'est pouvoir*.)
„**Aki az emberek kezétől megmenekült**, az fejét az Istennek a büntető hatalmába akasztotta.” (Perzsa közmondás.)
„**Aki az erdő fáitól**, a sziklától, a zuhogó pataktól és a vándorló felhőktől kéri kölcsön a gondolatokat, az nem is fogy ki soha belőlük.” (Mikszáth Kálmán: Tót atyafiak.)
„**Aki azért nem költ reklámra**, hogy pénzt takarítson meg, az állítsa meg az óráját, hogy időt takarítson meg.” (Henry Ford mondása.)
„**Aki az igaz hitet elveti**, nem egyéb tűzre való fánál.” (Mahdi, szudáni iszlám próféta mondása a XIX. századi, szudáni-angol háború idejéből. Mohamedán = igazhitű. Keresztény = gyaur, ill. hitetlen /az Iszlám szerint/.)
„**Aki állít valamit**, annak a feladata a bizonyítás. (*Affirmanti incumbit probatio*. Római jogi axióma.)
„**Aki át mond,** mondjon bét is.” (Közmondás. Amit elkezdtél, fejezd be. Angol változata: *In for a penny, in for a pound* – ha kell egy penni, kelljen egy font is.)
„**Aki bírja, marja**.” (Közmondás. Az erősebbnek több jut.)
„**Aki bottal köszön**, annak doronggal felelnek.” (Közmondás.)
„**Aki bújt, aki nem**, megyek!” (Gyermekjátékban, bújócskában a 'hunyó' mondása.)

„**Aki bűnbocsánatot elfogad**, elismeri, hogy bűnös volt.” (Újházi László mondása az 1850-es évek végén a magyar emigrációnak felajánlott amnesztiával kapcsolatban.)
„**Aki dudás akar lenni**, pokolra kell annak menni.” (Népdal. ~ *ott kell annak megtanulni, hogyan kell a dudát fújni*. Más változat: ~ ott vannak a jó nagy kutyák, abból lesznek jó nagy dudák. Utalás arra, hogy dudát birka, kecske, vagy éppen kutyabőrből is készítettek.)
„**Aki egyedül unatkozik**, az társaságban untat.” (Egry József mondása.)
„**Aki egyet is befogad** a legkisebbek közül, az engem fogad be.” (Lukács 9:48. Jézus Krisztus tanítása a keresztényi könyörületességről.)
„**Aki elfelejti a múltat**, arra ítéltetik, hogy újra átélje.” (George Santayana mondása.)
„**Aki elfogadja a Sorsot**, azt vezeti; aki hadakozik ellene, azt vonszolja.” (Maurice Druon: Zeusz emlékiratai. Eredetileg Seneca mondása: *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt* = a végzet a beleegyezőt viszi magával, a vonakodót elhurcolja.)
„**Aki elhagy egy dolgot**, tud nélküle élni.” (Arab közmondás.)
„**Aki embernek hitvány**, az magyarnak alkalmatlan.” (Tamási áron mondása.)
„**Aki engem gyűlöl**, gyűlöli az én Atyámat is.” (Jézus mondása. János 15:23.)
„**Aki engem szeret,** szereti a kutyámat is.” (*Qui me amat, amat en canem menum*. Szent Bernát mondása. Mentoni Bernát báró 1040-ben épített kolostort, a Svájcot Olaszországtól /az Aosta-völgytől/ elválasztó egyik hágónál, amelyet erről Nagy Szent Bernát hágónak neveztek. Az itteni szerzetesek a masztiffhoz és az újfundlandihoz hasonló, nagy testű, széles mancsú kutyát, a bernáthegyit tenyésztettek ki. Ezek télen a hólavinák alá temetett utasok felkutatásában és mentésében vettek részt.)
„**Aki erővel hallgattatja el a másikat**, az elismeri, hogy alulmaradt a vitában.” (Kínai közmondás.)
„**Akié a föld**, **azé a vallás**.” (*Cuius regio eius religio*. Az 1555-i augsburgi egyezmény szerint a német uralkodók kötelezővé tehették saját vallásukat /katolikus, lutheránus, kálvinista/ a saját uralmuk alatt álló tartományban. Ezt a pápa és a császár tudomásul vette.)
„**Akié a föld,** felmehet a mennybe, vagy le a pokolba.” (Római jogi alaptétel, arra utalva, hogy az ingatlantulajdonos a területe feletti légteret és alatta a föld mélyét szabadon használhatja. A modern jogrendszerek a légi és felszín alatti jogokat általában átruházzák az államra. *Cuius est solum eius est usque ad coelum et ad inferos*.)
„**Aki énekel,** kétszer imádkozik.” (Szent Ágoston mondása.)
„**Aki énekelni akar**, mindig talál dalt hozzá.” (Svéd közmondás.)
„**Akiért a harang** szól.” (Ernest Hemingway regénye: ~ = *For whom the Bell Tolls*. A regény mottója: *Minden halállal én leszek kevesebb, mert egy vagyok az emberiséggel; ezért hát sose kérdezd, kiért szól a harang: érted szól*. John Donne.)
„**Aki ételt, italt adott**, annak neve legyen áldott. Mi jól laktunk, hála Isten, annak is adj, kinek nincsen! Ámen.” (Keresztény asztali áldás/ima – étkezés után.)

„**Aki felől jót nem mond senki**, igen szegényül megyen ki e világból, ha gazdag is.” (Mikes Kelemen: Törökországi levelek.)
„**Aki fél a farkastól**, ne menjen az erdőbe.” (Közmondás.)
„**Aki fél**, éppen **olyan veszedelmes**, mint aki gyűlöl.” (Márai Sándor mondása.)
„**Aki félénken kér**, megtagadni késztet.” (Seneca mondása. *Qui timide rogat, docet negare*.)
„**Aki fiatalon hal meg**, az örökre fiatal marad a többiek emlékezetében, s ami a halállal farkasszemet nézve ragyog föl, az örökre fényleni fog.” (Szolzsenyicin mondása. Lásd még: akit szeretnek az istenek.)
„**Aki folyton a múltját fürkészi**, nem érdemli meg, hogy jövője legyen.” (Oscar Wilde.)
„**Aki folyton visszanéz,** csak árnyékokat lát.” (Mondás a ’Drezda, a pokol napjai’ c. filmből. Rendező: Roland Suso Richter, 2007.)
„**Aki hallgat, nem vall**, de nem is tagad.” (Latin jogi mondás: *is qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur*.)
„**Aki haraggal kél**, kárral fekszik.” (Török közmondás.)
„**Aki haragot visel a szívében**, bárki ellen is, az vesse ki onnan, mert a szívben rejtőzködő harag megmérgezi a lelket meg a testet.” (Wass Albert: Kard és kasza.)
„**Aki hattyútojásból kel ki**, hattyú marad, ha baromfinép között nevelődik is.” Hans Andersen mondása utalással a spártai Szép Helénére.)
„**Aki hazudik**, lop is.” (Közmondás. Németül: *Wer lügt, der betrügt*.)
„**Aki huszonöt éves korában** nem baloldali liberális, annak nincs szíve; aki harmincöt éves korában nem jobboldali konzervatív, annak nincs esze.” (Winston Churchill mondása. *If you ae not a liberal at 25 you have no heart; if you are not a conservative at 35 you have no brain*. De számos más politikus megfogalmazta ezt, vagy ehhez hasonlót, a liberális helyett republikánus, illetve szocialista megnevezéssel.)
„**Aki időt nyer**, életet nyer.” (*Qui habet tempus, habet vitam.* Latin közmondás.)
„**Aki ír**, **kétszer** olvas.” (Latin bölcsesség. *Qui scribit, bis legit*.)
„**Aki jelentéktelen emberek ellen harcol**, nem nyerhet semmit.” (Michelangelo mondása.)
„**Aki jól alszik**, annak jó lelkiismerete van; akinek jó lelkiismerete van, az jó ember: tehát aki jól alszik, az jó ember.” (Jókai Mór: És mégis mozog a föld.)
„**Aki jól köt**, az jól old.” (Közmondás. Eredetileg: átkot, szerződést megköt, ill. felold.)
„**Akik a múltat nem ismerik**, azoknak újra át kell élniük.” (George Santayana mondása. *Those who cannot remember the past are condemned to repeat it*.)
„**Aki kapja**, marja!” (Szólás. Mindenki annyit vehet, amennyit, és ahogyan csak bír.)
„**Aki kapni akar**, tanuljon meg adni.” (Lao Ce mondása.)
„**Aki keres, talál**.” (Közmondás.)
„**Aki keveset gondolkodik**, az sokat téved.” (Leonardo da Vinci mondása.)
„**Aki két nyulat kerget**, egyet sem fog meg.” (Japán közmondás.)

„**Akik fegyvert fognak**, fegyver által kell veszniük.” (Máté evangéliuma 26:52. Amikor Jézust elfogták a katonák, Péter apostol kardot rántott, hogy megvédje. *Akkor monda Jézus: tedd helyére szablyádat, mert ~.*)
„**Aki kíváncsi,** hamar megöregszik.” (Közmondás.)
„**Akik nem tudják**, **mi történt születésük előtt**, azok mindig gyerekek maradnak.” (Apáczai Csere Jánosnak tulajdonított mondás.)
„**Aki korpa közé keveredik**, megeszik a disznók.” (Közmondás.)
„**Aki közületek bűn nélkül való,** az vessen először követ rá.” (Jézus mondása, aki így mentette meg a kivégzéstől a házasságtörő asszonyt. János evangéliuma 8:7. Követ vetni valakire = elítélni; eredetileg megkövezni /kivégezni/.)
„**Aki kutyával fekszik,** bolhával kel.” (Zsidó közmondás.)
„**Aki Londont unja**, az életet unja.” (Oscar Wilde: *Who is tired of London, tired of life.*)
„**Aki magát felmagasztalja**, megaláztatik, aki magát megalázza, felmagasztaltatik.” (Máté evangéliuma 23:12.)
„**Aki magyarázkodik**, magát vádolja.” (Francia közmondás. *Qui s’excuse, s’accuse*.)
„**Aki másnak vermet ás**, maga esik bele.” (Közmondás. Előfordul: Salamon 26:27, Zsoltárok könyve 7:16, Prédikátorok könyve 10:5, Jézus, Sirák fiának könyve 27:29. Németül: *Wer andern eine Grube gräbt, fällt selbst hinein*.)
„**Aki másokat ismer:** okos, aki magát ismeri: bölcs. Aki másokat legyőz: erős, aki magát legyőzi: hős.” (Lao Ce: Az út és erény könyve.)
„**Aki másokat lekicsinyel**, az sohasem nagy.” (Johann Gotfried Seume mondása.)
„**Aki mások nyomában jár**, az soha nem kerülhet eléjük.” (Michelangelo mondása.)
„**Aki megért, s megértet**, egy népet megéltet.” (Kányádi Sándor mondása.)
„**Aki megkezdte,** felét elvégezte a munkának.” (Horatius mondása: *Dimidium facti qui bene coepit habet*.)
„**Aki megment egy emberi életet**, egész világot ment meg.” (Idézet a zsidó Talmudból.)
„**Aki megtanul szeretni**, az megtanul adni.” (Keresztény tanítás, eredetileg az Isten szeretetre utalva.)
„**Aki megtámadja az országunkat**, az többé nem tud elmenekülni.” (A szkíták mondása.)
„**Aki mentegetőzik,** önmagát vádolja.” (Latin, francia mondás. *Qui s’excuse, s’accuse*.)
„**Aki mer, az nyer**.” (*Audentes fortuna juvat.* Vergilius: Aeneas 10:2,84)
„**Aki mindent meg akar védeni**, az gyakorlatilag semmit sem tud megvédeni.” (Nagy Frigyes porosz király katonai stratégiai mondása, amit Hitler negligált a II. világháborúban.)
„**Aki mindent pénzért csinál,** előbb-utóbb pénzért mindent megcsinál.” (Kínai közmondás.)
„**Aki mindenütt ott van**, az sehol sincs.” (Seneca mondása.)

„**Aki mondja, magára gondolja**!” (Gyermekrím csúfolódás ellen.)
„**Aki mosolyog,** az mindig erősebb annál, mint aki haragszik.” (Japán közmondás.)
„**Aki nagyon magyarkodik**, az nem nagyon magyar.” (Juhász Gyula mondása.)
„**Aki nagyon mélyen néz a szakadékba**, arra a szakadék visszanéz.” (Arab közmondás.)
„**Akinek az Állam a dajkája**, az kétszer is gondolja meg, ha erre a világra akar születni, mert az Állam jót akar, de az ő szája néma, neki prókátorokra van szüksége; az Állam erős, de az ő keze nem simogat; jaj, annak, mikor az ember a hivatalnok kezére kerül, akkor már abból jó nem jöhet ki, csak szekatúra, bosszúság, kár.” (Móricz Zsigmond: Árvácska.)
„**Akinek az Isten hivatalt adott**, eszet is ad hozzá.” (Közmondás.)
„**Akinek erényei felülmúlják tehetségét**, az felettes; akinek tehetsége felülmúlja erényeit, az alárendelt.” (Kínai közmondás.)
„**Akinek füle vagyon** a hallásra, hallja!” (Máté evangéliuma 11:15)
„**Akinek látszunk**, arról mindenki ítélhet, amilyenek valóban vagyunk, arról senki sem.” (Voltaire gondolata.)
„**Akinek nem inge,** ne vegye magára.” (Közmondás. Akire nem vonatkozik, ~.)
„**Akinek nincs a fejében**, annak a lábában van.” (Közmondás. Jelentése: aki elfelejt valamit, az mehet, érte vissza, vagyis gyalogolhat.)
„**Akinek nincsenek merész álmai**, azt csak sajnálni lehet.” (Ganz Ábrahám magyar nagyiparos, gyáralapító mondása.)
„**Akinek nincs szerencséje** a játékban/kártyában, annak szerencséje lesz a szerelemben.” (Közmondás.)
„**Akinek nincs szeretője**, bort igyék, s hinni fogja, hogy minden lyány érte ég.” (Petőfi Sándor: Igyunk. ~ *és igyék bort az, akinek pénze nincs, s övé lesz a világon minden kincs*.)
„**Akinek nyerő kártyái vannak**, mindig tisztességesen játszik.” (Oscar Wilde mondása.)
„**Akinek sok barátja van**, annak egy barátja sincs.” (Arisztotelész: Eudémoszi etika.)
„**Akinek sok pénze van**, annak lehet spekulálni; akinek kevés a pénze, annak nem szabad spekulálni, akinek pedig egyáltalán nincs pénze, annak muszáj spekulálni.” (André Kosztolányi mondása. Spekulálni /itt/ = kockáztatni; lásd még: spekulál.)
„**Akinek vaj van a fején**, ne menjen a napra.” (Gracian mondása, közmondás.)
„**Akinek van esze,** számítsa ki a vadállat számát, hisz emberi szám az: 666.” (Jelenések könyve 14. Az Antikrisztus – Néró császár – számmal kifejezett neve.)
„**Akinek van füle** hallásra, hallja.” (Jézus mondása. Máté 11:15. Aki akarja, az meghallja.)
„**Akinek van, még adnak**, hogy bővelkedjék; akinek pedig nincsen, attól még azt is elveszik, amije van.” (Jézus példabeszédje a talentumokról. Egy király rábízta pénzét két emberre. Az egyik befektette és megsokszorozta a pénzt, a másik úgy

vigyázott rá, hogy hozzá sem nyúlt. Így, amikor vissza kellett adniuk, a király a 'befektetőt' jutalmazta: megtarthatta, amit keresett, míg a másiktól, a tehetségtelentől, visszavette a pénzét /a talentumot, ami nem csak pénzt, hanem tehetséget is jelent/.)

„**Akinek van miért élnie**, mindent elvisel." (Friederich Nietzsche mondása.)

„**Aki nem akar – amikor tud**; nem tud – amikor akar." (Angolszász közmondás. *He who will not when he can, shall not, when he will.* Vagy: *Wer nicht dann will, wenn er könnte, wird nichts haben, wenn er wollte.*)

„**Aki nem beszél egy másik nyelvet**, az a sajátját sem ismeri." (Goethe mondása.)

„**Aki nem dolgozik,** ne is egyék." (Közmondás. Előfordul: Thesszalonikiekhez írt II. levél 3:10 *Non laborat, non manducet* /Vulgata/.)

„**Aki nem hiszi,** járjon utána!" (Szólás, meséknek a végén: győződjön meg róla.)

„**Aki nem ismeri a múltját**, annak nincs jelene. Jelen nélkül pedig nincs jövő." (Cserna-Szabó András mondása.)

„**Aki nem lép egyszerre**, nem kap rétest estére. Pedig a rétes nagyon jó, katonának, az való." (Népdal.)

„**Aki nem mutogatja magát**, ragyogni kezd; aki nem dicsekszik, sikeres lesz; aki nem követel tiszteletet, elfogadják vezetőnek; aki nem küzd senkivel, azzal senki sem képes megküzdeni." (Kínai bölcsesség.)

„**Aki nem próbálja meg a lehetetlent**, az a lehetségest sem fogja elérni soha." (Goethe.**)**

„**Aki nem rémül meg a kvantumelmélettől**, az nem is értette meg." (Niels Bohr dán fizikus mondása. *Anyone who is not shocked by quantum theory has not understood it.)*

„**Aki nem szolgált** nem parancsolhat." (Török közmondás.)

„**Aki nem támad, csak védekezik**, az már nem él, csak létezik." (Márai Sándor mondása.)

„**Aki nem tölt elég időt a családjával**, az nem igazi férfi." (Don Corleone maffiavezér mondja F. F. Coppola 'Keresztapa' című filmjében.)

„**Aki nem tud arabusul**, ne beszéljen arabusul." (Kocsi Sebestyén Istvánnak, a debreceni református kollégium professzorának mondása.)

„**Aki nem tudja, melyik kikötőbe tart**, sohasem talál kedvező szelet." (Latin közmondás. *Ignoranti quem portum petat, nullus suus ventus est*.)

„**Aki nincs ellenünk,** az, velünk van." (Kádár János mondása a „puha" szocializmusban.)

„**Aki nincs velem,** az, ellenem van." (Jézus mondása, Máté 12:30, Lukács 11:23. Latinul: *Qui non est contra nos, cum nobis*.)

„**Aki pirulni tud**, még nem elveszett ember." (Latin közmondás. *Erubescit, salva res est*.)

„**A király halott**. Az ég felhős." (Egy babiloni krónika e szavakkal közli Nagy Sándor halálát időszámítás előtt 323-ban.)

„**A király hatalma** Istentől, a törvényé a királytól ered." (Latin elmésség, hívórímmel. *A deo rex, a rege lex*.)

„**A királynőt megölni** nem kell félnetek ha mindenki beleegyezik én nem ellenzem.” (Az esztergomi érsek a monda szerint ilyen /kétértelmű/ levelet írt Bánk bánnak. A hiányzó vesszők beiktatásával két ellentétes jelentése lehet: 1. A királynőt megölni nem kell félnetek**,** jó lesz ha mindenki beleegyezik**,** én nem ellenzem. 2. A királynőt megölni nem kell**,** félnetek jó lesz**,** ha mindenki beleegyezik**,** én nem**,** ellenzem.)
„**A király uralkodik**, de nem kormányoz.” (Az alkotmányos monarchia alaptétele. *Le roi reigne et ne gouverne pas*.)
„**Aki rostokol, rozsdásodik**.” (A tétlenség elbutít; német közmondás. *Wer rastet der rostet*.)
„**Aki rossz kérdést tesz fel**, rossz választ kap rá.” (Attila, a nagy hun uralkodó mondása.)
„**Aki saját maga ügyvédje**, annak bolond az ügyfele.” (Leigh Hunt mondása. Saját dolgaiban senki nem tárgyilagos. *A man who is his own lawyer, has a fool for a client*.)
„**A kisebbik rossz**.” (*Ex malis eligere minima.* Amit választani kell. Cicero: *De officiis* 3:1)
„**A kis Jézus aranyalma**. Boldogságos Szűz Mária egy kezébe’ ringatgatja, a másikkal takargatja.” (Karácsonyi népdal.)
„**Aki sokat gyűjt**, sokat veszíthet.” (Lao-Ce mondása.)
„**Aki sokat markol**, keveset fog.” (Közmondás. Lásd még: ’Semmit sem bizonyít.’)
„**Aki sokfelé hajlong**, sokfelé mutatja a farát.” (Közmondás. Aki sok embernek tesz a kedvére, az sokat meg is sért – akiknek nem jár a kedvében.)
„**A kis pacsirták panaszát** elkobozta a szél – aki rendőr is volt a Tél országában – és kajánul hurcolta át árkon-bokron, de ebből csak annyi lett, hogy most már mindenki meghallotta. ’Nini, miért sírnak a pacsirták?’ ’Sírnak? – fülelt az öreg akác, aki süket is volt már, azon kívül goromba – tényleg sírnak. Ejnye, … persze, hogy sírnak, pedig nekem jó fülem van.’ ’Miért fütyülnek olyan keservesen a pacsirták? – kérdezte egy kisgyerek a szánkóban, mert ő boldog volt új csizmáiban – talán fázik a lábuk?’ ’A Tavaszért’ mondta az apja. A szánkó hangtalanul csúszott tovább, de ez a szó ottmaradt a havon, mint a kimondott vágy, mint a pengetésből összeállott dal, mint a szellem a kőbe vájt arcon.’ (Fekete István: A nád.)
„**A kisujjában van**.” (Szólás. Nagyon tudja.)
„**A kisujját sem mozdítja**.” (Szólás. Nem tesz semmit.)
„**Aki szegény, az a legszegényebb**.” (József Attila: ~. ~ *Fázósságát odaadja a télnek, melegét meg odaadja a nyárnak, üres kedvét a puszta határnak*.)
„**Aki szemben szépet szól**, az, hát mögött rágalmaz.” (Közmondás.)
„**Aki szerencsés a játékban**, szerencsétlen a szerelemben.” (Közmondás. Vagy: aki szerencsés a szerelemben, szerencsétlen a játékban.)
„**Aki szereti a talpnyalást**, méltó a talpnyalóhoz.” (Shakespeare mondása.)
„**Aki szeret táncolni**, attól mindig csak egy lépésre van a szerelem.” (Jane Austin mondása.)

„**Aki széplányt akar venni**, harmaton kell azt keresni.” (Népdal.)
„**Aki tanít,** kétszeresen tanul.” (Joubert mondása.)
„**Akit az istenek gyűlölnek,** pedagógussá teszik.” (Latin közmondás. *Quem dii odere, paedagogum facere*.)
„**Akit én siratok**, **ne sírjon**, s aki temet, az sírt ne ásson: én vagyok a temető-király, s mindenható az én sírásom.” (Ady Endre: Az én sírásom.)
„**Aki titeket befogad**, **engem fogad be**; és aki engem befogad, azt fogadja be, aki engem küldött.” (Máté 10:40.)
„**Akit Jupiter el akar veszejteni**, annak elébb elveszi az eszét.” (Latin közmondás. *Quem Iupiter vult perdere, dementat prius*.)
„**Akit kígyó mart meg**, az a gyíktól is fél.” (Közmondás.)
„**Akit magyarnak teremtett az Úristen** és nem fogja pártját nemzetének, nem derék ember.” (Széchenyi István mondása.)
„**Akit szeret az Úr**, megdorgálja, miképpen az atya az ő fiát, akinek javát akarja.” (Salamon példabeszédjei 3:12.)
„**Akit szeretnek az istenek**, fiatalon hal meg.” (Görög közmondás, a gyermeküket elvesztett szülők vigasztalására, miszerint a kisfiúkat Apollón, a kislányokat Artemisz veszi magához.)
„**Aki tudatosan hazudik**, az galád; aki ismert hazugságokat elhisz, az hülye.” (Ady Endre: Galádság, vagy hülyeség?)
„**Aki tudja a hogyant**, mindig fog találni munkát. Aki ismeri a miértet, mindig a főnöke lesz.” (Ralph Waldo Emerson mondása. Még /ebből/: Aki tudja a választ a hogyanra, az jó menedzser; aki tudja a választ a miértre, az jó vezető.)
„**Aki vesz, annak lesz**! Aki nem vesz, éhes lesz.” (Népi kínálás.)
„**Akkora a szája,** mint a Bécsi-kapu.” (Szólás. Szemtelen, feleselő. Utalás Budavár északi, a Bécsi útra vezető kapujára. A déli kapu a Fehérvári, amely Székesfehérvár felé nyílott.)
„**Akkor lássa,** mikor a háta közepét!” (Szólás. Soha.)
„**Akkor látni**, **mit ér egy tánc**, ha öreg és csúnya asszonyok járják; ez az esztétika erőpróbája.” (Vaszary Gábor: French-Cancan. In: Amiről a férjek álmodoznak.)
„**Akkor ment le a nap**, s az árnyékok hűvösödő öléből a madarak zengő énekkel búcsúztatták a napot. Magasan valahol varjak szálltak károgva, éji pihenőre, a nappal nyílt zörgései elhalkultak, és titkos moszatolások indultak el az avaron. A sötétség ősi félelmei akkor kezdtek inni az élők rebbenő álmaiból.” (Fekete István: A könyv.)
„**Akkor öregszünk meg**, amikor már nem számítunk senki fiának.” (Maurice Druon: Zeusz emlékiratai.)
„**Akkor szeress, amikor legkevésbé érdemlem**, mert akkor van rá a legnagyobb szükségem.” **(**Kínai közmondás.**)**
„**Aknamunkát végez**.” (Szólás. Belülről bomlaszt titokban egy szervezetet. Mint amikor a várostromoknál titokban alagutat – aknát – ástak a várfal alá, hogy felrobbantsák.)

„**A kocka el van vetve**.” (*Alea iacta est.* Szó szerinti jelentése: „’vessük el a kockát.’ Julius Caesar mondása, amikor ’átkelt a Rubiconon’ /lásd ott/ Kr. e. 49-ben, ill. a határt átlépve, elindult Rómába, hogy diktátorként átvegye a hatalmat a köztársaságban. Jelentése = nincs visszaút, nincs visszakozás – mint amikor a kockajátékban a játékos dob a kockával.)
„**A kormányzás** a lehető legkisebb rossz okozásának művészete.” (Friedrich August von Hayek osztrák Nobel díjas közgazdász és morálfilozófus mondása.)
„**A kozmopolitizmus ostobaság**. Nemzeten kívül nincsen művészet; saját arc nélkül ideális arc nincsen.” (Kós Károly mondása.)
„**A kozmosz csodálatos** elrendezése és harmóniája csak egy mindenható és mindentudó lény tervében születhetett meg. Ez a legnagyobb felismerésem.” (Isaac Newton mondása. Megjegyzendő, hogy a molekuláris genetika XXI. században a mikrovilágban is ugyanerre a következtetésre jutott a bakteriális motorok felfedezésével és működési mechanizmusuk megismerésével: az ilyen rendszer kizárólag csak értelmes tervezés – *intelligent design* – eredménye lehet. Ezek Isten létezésének természettudományos bizonyítékai.)
„**A ködös szántások** árnyékokat sóhajtottak, amelyeket zizegő szelek hordtak szét a határban, elhagyott utakon, s a sötétben titkos zörgéssel szaladtak száraz, holt levelek.” (Fekete István: Őszi világ.)
„**A kölesdi harcon**, hej, én is ott voltam, eleinek vágtam, közepét bontottam.” (Kuruc katonaének béri Balogh Ádám kölesdi győzelméről /1708. szeptember 2./)
„**A könnyek ajándékok Istennek**.” (Vietnámi közmondás a sírás lélektisztító hatásáról.)
„**A Könyv**.” (A Biblia. Eredet: *byblosz* = ’papirusztekercs’ Egyiptomban; byblion = ’könyvek’ ógörögül. Még: Szentírás, könyvtár /bibliotéka/, irodalomjegyzék /bibliográfia/.)
„**A könyv a lélek orvossága**.” (Diodórosz mondása.)
„**A könyv butít**, a tanulás ópium.” (Hírhedt graffiti a berlini egyetem falán 1968-ban a háború utáni ’ellenkultúra’ európai térhódításakor. *Buch macht dumm, Studium ist Opium*!)
„**A kör közepén állok**.” (Az Edda Műve slágere: ~, *körbevesznek jó barátok, körbevesznek jó barátok és rosszak. Ha egyszer odébbállok, a kör közepéből majd hiányzok, rám többé nem találtok, rosszak*.)
„**A kör négyszögesítése.**” (Szólás. Lehetetlen feladat. Eredetileg geometriai feladvány: *körkvadratúra*.)
„**A kötelesség nehéz**, **mint egy hegy**, de a katona halála könnyű, mint egy tollpihe.” (Japán közmondás.)
„**A közigazgatás** átalakításához nagyobb bátorságra van szükség, mint a háborúhoz.” (Napóleon mondása.)
„**A köz javáért**.” (Latinul: ***Pro publico bono.*** A magyar államigazgatás jelmondata.)
„**A közösség érdeke** a legfőbb törvény.” (*Suprema lex est salus rei publicae*. Római jogi alaptétel.)

„**A kreativitás titka** az a képesség, hogy elrejtsd az ötleteid forrásait.” (Albert Einstein.)
„**A krumplileves** legyen krumplileves.” (Kádár János mondása. Arról, hogy nem kell finomkodni /ti. burgonyaleves/, hanem a nevén kell nevezni a dolgokat.)
„**Aktakukac**.” (Olyan ember, aki irodában, irattárban – aktákkal – dolgozik.)
„**A kudarc nem végzetes**, de a változtatás kudarca már az lehet.” (John Wooden mondása. *Failure is not fatal, but failure to change might be*.)
„**A kurva** hétszentségit!” (Vulgáris káromkodás, indulatszó. Itt utal a hét szentségre /*sanctitas*-ra/ tehát ez már istenkáromlás. Enyhébb formában: azt a hétszázát! Vulgáris változata: a kurva életbe! Istenkáromlással a legdurvább káromkodás: a kurva Isten bassza meg! Lásd még: kurva.)
„**A kutya az emberhez hű**, a macska a házhoz.” (Közmondás.)
„**A kutya az ember legjobb barátja**.” (Közmondás. Eredete: az utolsó jégkorszakot a *homo sapiens* a farkas háziasítása révén élte túl, aki segített neki szaglásával a vadászatban. Míg a neandervölgyi – egyébként intelligensebb – emberfaj, akinek jobb volt a szaglása, s ezért nem társult a kutyával, kihalt.)
„**A kutyafáját**!” (Elismerést, csodálkozást, vagy elismerésre méltó, komoly akadályt nyugtázó indulatszó. Lásd még: kutyafáját!)
„**A kutya háromnapnyi** kedvességre három évig emlékszik, a macska háromévi kedvességet három nap alatt elfelejt.” (Japán közmondás.)
„**A kutya meg a mája!**” (Csodálkozást kifejező indulatszó: Ejha! Lásd még: kutyafáját!)
„**A kutya mindenségit**!” (Indulatszó, a kutya itt eufémizmus a ’kurva’ helyett. Még: a kutya hétszentségit!)
„**A kutya nemesebbé teszi a nemest** és aljasabbá az aljast.” (Jack London mondása.)
„**A kutya ugat**, a karaván halad.” (*It ürür kervan gecser.* Török közmondás, Pulszky Ferenc idézte az MTA 1888. december 17-i közgyűlésén.)
„**A kutyák felnéznek az emberre**, a macskák lenézik, egyedül a disznó szemében vagyunk egyenrangúak.” (A. W. Barkley mondása.)
„**A kút akkor hiányzik,** ha kiszárad.” (Közmondás: *The well’s never missed, till it’s dry.*)
„**A különbség** a között, amit megteszünk**,** és amire képesek lennénk, megváltoztathatná a világot.” (Mahatma Gandhi mondása.)
„**Aladdin barlangja**.” (Aladdin az Ezeregyéjszaka egyik mesehőse, aki egy kincsekkel teli barlangba kerül. ~ = rejtett kincsek tárháza.)
„**A Lajtától nyugatra**.” (Nyugat-Európában. A Lajta folyó az ezeréves Magyarország /Nagy-Magyarország/ nyugati határfolyója volt Bécs felé. A Trianoni, megcsonkított Magyarország nyugati határától mintegy 20 km-re folyik osztrák területen.)
„**Alakoskodik**.” (Nem a valódi jellemét, arcát mutatja. Eredet: alakoskodás = főleg keresztény misztériumjátékok, amikor kezdetben bábokkal, majd személyesen, jelmezbe öltözve, adományokat gyűjtve vonultak fel, azaz felvették az egyes

mitikus szereplőknek az alakját: betlehemezés, csillagjárás /=a háromkirályok imádása/, Gergely járás, balázsjárás, busójárás.)
„**Alakul, mint púpos gyerek** a prés alatt.” (Nehezen alakul. Szólás.)
„**Alamuszi macska** nagyot ugrik.” (Közmondás.)
„**Alapkő**letétel.” (Nagy építkezések elkezdésekor, ünnepélyes aktus, jelenleg dokumentumokat helyeznek el benne. Eredet: emberáldozat; a történelem előtti időkben gyermekeket falaztak be, hogy szellemük védje az épületet. Még: a hely szelleme: *genius loci*.)
„**Alább adja**.” (Enged a nézeteiből vagy a büszkeségéből. Mintha olcsóbb áron adna/árulna valamit. Még: adja még alább is! = majd nem lesz ilyen rátarti.)
„**Aláírja**.” (Elfogadja, egyet ért valamivel, mintha aláírna egy nyilatkozatot.)
„**A lánc olyan erős,** mint a leggyengébb láncszeme.” (Közmondás. Még: a leggyengébb láncszem = egy társaság leggyengébb tagja.)
„**A lányok, a lányok** a lányok angyalok. A férfiakkal csak komédiáznak.” (Békeffi István: Csárdáskirálynő / Kálmán Imre.)
„**A lányokkal jól megvagyunk**, a konyhában rájuk hagyunk mindent, és ha reggel mennek el; nem szól ránk a házmester.” (Illés együttes slágere: Kégli dal.)
„**A lány olyan**, **mint a virág**. Mikor legszebb, leszakítják.” (Népi mondás.)
„**Alászolgája**.” (Köszönés. A latin eredetű *Servus humillius* = ’alázatos szolgája’ rövidítése. Lásd még: szervusz.)
„**Alátesz**.” (Szólás. Valakivel szemben rosszat cselekszik. Eredet: a máglyára ítélt alá rőzsét hord.)
„**A látszat** néha **csal**.” (Közmondás.)
„***Alea iacta est***.” (Közismert latin kifejezés; jelentése: a kocka el van vetve. Lásd: ott.)
„**A lebukott nap küllős sugarai** még ott villognak a felhők között, de a távoli erdőkben lilás árny borong már és a völgyek telefolynak sötétséggel.” (Fekete István: Gyeplő nélkül.)
„**A leggazdagabb ember** sem él túl egy olcsó golyót.” (Amerikai közmondás.)
„**A leggonoszabbak ismerik** a szentélyhez vezető legrövidebb utat.” (Japán közmondás.)
„**A legjobb érv** a demokrácia ellen, egy ötperces beszélgetés az átlagos szavazóval.” (Winston Churchill mondása. *The best argument against democracy is a five-minute conversation with the average voter*.)
„**A legmagyarabb Habsburg**.” (Epitheton ornans. József nádor.)
„**A legmélyebb folyó** hömpölyög a legkisebb zajjal.” (Curtius Rufus mondása. *Altissima quaeque flumina minimo sono labuntur*.)
„**A legnagyobb csapást** a nemzetközi kommunizmusra a magyarok mérték és a berlini falból az első követ a magyar hősiesség ütötte ki.” (Helmut Kohl német kancellár mondása.)
„**A legnagyobb jog** a legnagyobb jogtalanság.” (Római közmondás. *Summum ius summa iniuria*. Ennek alapján a bújtatott sztrájk = az összes szabály betartása.)
„**A lejtőn nincs megállás**.” (Közmondás.)

„**A lekaszált rétek tarlóján** pókhálók ragyogtak, amelyeket nappal sosem lehetett látni, és a nap vörös tányérja mintha megállt volna gondolkozni, hogy elszakadjon-e a föld peremétől.” (Fekete István: Tüskevár.)
„**A lelket kell meggyógyítani** ahhoz, hogy a sejtek egészségesek legyenek.” (Wass Albert mondása.)
„**A lelkiismeret** egymaga **ezer tanú**.” (Quintilianus mondása. *Conscientia mille testes*.)
„**A lemondás a gyengeség jele**, a hatalom-átruházás az erő jele.” (Attila király mondása.)
„**A légynek sem** árt.” (Szólás. Jólelkű, szelíd, még a legyet sem csapja agyon.)
„**A lélek kész**, **de a test erőtlen**.” (Máté 26:41)
„**A lélek tükre a beszéd**.” (*Imago animi sermo est.* Seneca mondása.)
„**A lét határozza meg a tudatot**. Ha megisszuk a lét, elszáll a tudat.” (Hofi Géza mondása.)
„**A lét semmivé sose válhat,** mindenben örök áram árad.” (Johann Wolfgang Goethe mondása.)
„**Alig áll a lábán**.” (Szólás. Nagyon fáradt, vagy részeg.)
„**Alkalmatlan emberek** alkalmassá válnak alkalmatlan alkalmasságokban.” (A bürokrácia teljes győzelme Thorstein Veblen mondása értelmében, amikor: ~.)
„**Alkalom szüli a** tolvajt.” (*Occasio facit furem* /Publilius Syrius/. Közmondás.)
„**Alkonyodott már** és a késő nyári alkony árnyékai összetereltek bennünket. Apám is széket hozott, később anyám is, és mintha vártunk volna valamire, mintha egy gondolatra akartunk volna emlékezni. Mögöttünk a falra fölfuttatott szőlő levelei suttogtak valamit a bujkáló szellőnek, alig esett egy-egy szó, melynek nyomában hallgatásba szaladtak a gondolatok. A falu csendesedett, egy-egy csillag kinyitotta a szemét az égen, s a kapu felől hosszú, hűvös, lengő szoknyában beballagott az udvarba az Est. A kert mintha csak erre várt volna, s a szérű mintha csak erre várt volna. Megforgatták az Est nyomán áramló levegőt, és a kazlak összetört, meleg nyárszaga nyomán hűvös kaporszag jött a kert felől. Az istállóból odahallatszott a lovak dobbanása, s a mogyorófák sötétjében kétszer megszólalt egy kis kuvik. Nem szólt senki, csak, amikor a Göncöl négy kereke is kigyulladt, szólalt meg nagymama, és apámra nézett, az ő gyerekségének emlékébe: ’hallod, fiam?’ Ekkor már mi is hallottuk, mert valahol a kertben, vagy talán mögöttünk, a szőlőlevelek között, a földön, vagy a levegőben egyszerre, mindenütt a szívünkben, mint valami jóra fordult kedves bánat, megszólalt az őszi bogár. ’Krii-krii,’ és nagymama a sötétbe mutatott száraz, fehér kezével – hallod, kisfiam?” (Fekete István füveskönyve: A múlt tüzei.)
„**Allah akbar**!” (Török fohászkodás: Isten segíts! Allah eredetileg = *Eloah* az Úr, Ábrahám, Izsák, és Izmáel közös istene.)
„**Allergiás** rá.” (Szleng. Nem bírja elviselni, szinte allergiát vált ki benne valaki, valami.)

„**Allűr**.” (Mesterkélt viselkedés, amikor valaki különlegesnek akar látszani és visszatetsző módon megjátssza magát, felvesz egy ~t. Eredete a francia *allure* = fellépés, testtartás.)
„**Alma a fa alatt**, nyári piros alma. Engem szapul a szeretőm édesanyja. Engem szapul, engem tesz-a vesz-a szóra. Szeretem a lányát, nem tehetek róla.” (Magyar nóta.)
„**Alma a fájától nem esik** messze.” (Közmondás. A gyerek jelleme a szüleiére hasonlít.)
„*Alma mater*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: dajkáló anya = az iskola, almamáter. Latin jelentése: dajkáló anya, a római anyaistennő, ill. később Szűz Mária neve, ill. jelzője. Az iskolára azért alkalmazzák, mert Európában a legrégebbi, 1088 óta folyamatosan működő Bolognai Egyetemnek a mottója: *Alma Mater Studiorum* = a tudomány dajkáló anyja. /Az iskola szintén latin eredetű szó: *schola* = papi iskola./)
„**Almás**.” (Szleng. Jelentéktelen ügy, elvesztette a jelentőségét. Még: nem téma.)
„**Almásderes**.” (A régi magyar számos önálló szín megnevezést alkalmazott lovakra. A leggyakoribbak: ~ = alma nagyságú szürkefoltos; deres = szürke; vasderes = fehér – fekete - vörös megoszlás; fakó = világos - sárgásbarna; pej = vörösbarna; daruszőrű = sötétszürke.)
„**A lovakat lelövik,** ugye?” (*They shoot horses, don't they?* Horace McCoy regénye /1935/, ill. Sydney Pollack filmje /1969/ a kiúttalanság empátiájáról – a törött lábú lovak lelövésének analógiáján – akinek tönkrement az élete, annak joga van a halálhoz.)
„**A lovak közé dobja a** gyeplőt.” (Nem törődik tovább valamivel, feladja. Mintha nem törődne tovább egy lovaskocsiban a lovak irányításával.)
„**A lónak négy lába van**, **mégis** megbotlik.” (Közmondás. Mindenki követhet el hibát.)
„**Alpári**.” (Közönséges, durva, faragatlan. ~ hang, ~ viselkedés, ~ stílus, amely a társadalmilag elfogadott szabályokat, illemet, modort sérti. Eredet: ~ néhány elmaradott település nevében szereplő név: -alpár.)
„**Alsó hangon**.” (Becslés a legkevesebbre, a minimálisra – a kottára utalva.)
„**Alszik a hóban a hegy**, **a völgy**; hallgat az erdő, hallgat a föld.” (Szabó Lőrinc: Nyitnikék.)
„**Alszik az Isten**.” (1848 októberében a román pópák ezzel a jelszóval uszították a románságot: Most 3 napig ~, addig bármi bűnt el lehet követni – ti. lemészárolni a védtelen magyar lakosságot Erdélyben –, Isten nem látja, a tett büntetlen marad.)
„**Alszik, mint a bunda**.” (Szólás. Mélyen alszik. A bundát súlya miatt nem felakasztották, hanem leterítették, így alvó emberhez hasonlított. Még: alszik, mint a mormota /téli álmot/. Alszik, mint a medve.)
„**Alszik rá egyet**.” (Szólás. Gondolkodik még rajta, meggondolja, nem határoz azonnal. Lásd még: Aludjunk rá egyet.)

„***Alter ego***.” (Közismert latin kifejezés. Alteregó = másik én. Lehet rokonlélek, aki hasonló vagy azonos személyiségű, de lehet valakiben élő másik személyiség, ami személyiségzavar.)
„**Aludj el szépen**, kis Balázs.” (*Lehunyja kék szemét az ég, lehunyja sok szemét a ház, dunna alatt alszik a rét, ~.* József Attila: Altató.)
„**Aludjunk rá egyet**!” (Szólás. Várjunk, gondoljuk át. Eredet: ’a másnap mindig új gondolatokat ébreszt’ Cicero mondása: *Aliquod crastinus dies ad cogitandu dabit*.)
„**Aludni fogsz**, s nem lesznek álmaid, aludni fogsz, s nem lesz több reggeled.” (Vörösmarty Mihály: Kisgyermek halálára.)
„**Alulról szagolja az** ibolyát.” (Szólás. Meghalt, eltemették.)
„**A lustaság fél egészség**.” (Közmondás.)
„**A madárnak szárnya van**, és szabadsága. Az embernek pedig egyetlen szülőföldje és sok kötelessége.” (Tamási Áron: Ábel a rengetegben.)
„**A maga ura**.” (Ő dönt a saját ügyében; nem más uralkodik felette.)
„**A magyarban nincs meg** azon tulajdonság, hogy összetartson, sőt, inkább vész össze egymással.” (Pulszky Ferenc írta Kossuth amerikai útjáról készített naplójában 1851-ben.)
„A magyar ember szereti keresni az igazságot. De nem szereti megtalálni. És ha mégis megtalálja, mindjárt beleun.” (Mikszáth Kálmán: Új Zrínyiász.)
„**A magyarnak idegenben** a legnagyobb ellensége mindig a magyar.” (Wass Albert: Adjátok vissza a hegyeimet.)
„**A magyar nyelv** az emberi logika csúcsterméke! Előbbre való, mint a latin vagy görög.” (Cardinale Mezofanti, a 30 nyelvet beszélő műfordító véleménye.)
„**A magyarok istenére esküszünk**, esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk.” (Petőfi Sándor: Nemzeti dal.)
„**A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket**.” (924-ben, az itáliai Modena városában feljegyzett templomi könyörgés részlete: *a sagittis Hungarorum, libera nos Domine*. A X. században volt ilyen könyörgés a normannoktól való félelem miatt is: *a furore normanorum liberí nos, Domine* = a normannok haragjától szabadíts/ments meg minket, Uram.)
„**A magyar olyan**, hogy szereti magát kikeseregni.” (Móricz Zsigmond: Rózsa Sándor a lovát ugratja. *~ Kesergés kell neki, nem a tett. Ha kedvére kisírhatja, kikáromkodhatja magát a magyar, akkor már akár el is engedi, hogy történjen valami*.)
„**A magyar pénzt** ’**keres**’, a német pénzt ’érdemel’ /*Geld verdienen*/, a francia pénzt ’nyer’ /*gagner d'argent*/, az amerikai pénzt ’csinál’ /*make money*/.” (Jókai Mór mondása.)
„**A magyar próza atyja**.” (Pázmány Péter esztergomi érsek. Epitheton ornans.)
„**A majom** akkor is **majom marad**, ha aranyjelvényeket visel.” (Latin közmondás. *Simia simia est, etiamsi aurea gestet insignia*.)

„**Ama sebes örvény** hánytorgasson engem!” (Arany János: A hamis tanú. *Esküszöl – esküszöm, s ha hamisat szólok: se földben, se mennyben ne lehessek boldog; föld kidobja testem, ég kizárja lelkem: ~.*)
„**A matematikában** az ember a dolgokat nem megérti, hanem megszokja.” (Neumann János mondása.)
„**Amazon**.” (Harcias, agresszív nő. A mitológiai asszony-harcosok után, akik Kis-Ázsiának a Fekete-tengeri partvidékén éltek, és Arész hadistentől származtak. Valójában az anyajogú, matriarchális társadalom fegyveresei voltak. Innen a Föld legnagyobb folyójának, a dél- amerikai Amazonasnak az elnevezése is, mivel a hosszú hajú, meztelen indiánokat a folyón hajózó spanyol felfedezők fegyveres nőknek vélték. Az ~ görög szó, jelentése: ’mell nélküli,’ tudni illik a mondabeli amazonoknak kislánykorukban levágták a jobb mellét, hogy ne akadályozza a jobb vállukon átvetett kardszíjukat, valamint nyilazáskor a jobb kezüket.)
„**A második házasság** az optimizmus győzelme a tapasztalat felett.” (Sándor György.)
„**Ambrózia**.” (Az istenek méz-szerű eledele a görög mitológiában és női név is; férfi változata az Ambrus. Jelentése: halhatatlan = *ambrotos*; *mbrotos* = halandó.)
„**Ameddig a szem ellát**.” (Nagyon messze, a látóhatárig.)
„**Ameddig csak fizetgetnek,** addig csak dolgozgatunk.” (Mondás a szocializmus idejéből.)
„**Ameddig szeretünk**, mindig megbocsátunk.” (Francois de la Rochefoucauld mondása.)
„**A megszólalásig hasonlít** rá.” (Szólás. Nagyon hasonlít külsőre – amíg meg nem szólal. Még: egy az egyben olyan.),
„**A megtörténtet** nem lehet meg nem történtté tenni.” (*Factum fieri infectum non protest.* Plautus mondása.)
„A meggyőződés nagyobb ellensége az igazságnak, mint a hazugság.” (Friedrich Nietzsche.)
„**Amelyik kutya egyszer átússza a Tiszát**, többször is megpróbálja.” (Közmondás. Ha sikerül egy veszélyes vállalkozás, az a megismétlésre ösztönöz.)
„**Amelyik kutya ugat, az nem** harap.” (Csak a fogatlan kutya ugat. *Canis sine dentibus latrat*. Varro mondása. Még: Curtius Rufus mondása: a félénkebb kutya vadabbul ugat, mint harap. *Canes timidi vehementius latrant quam mordent*.)
„**Amelyik pincér nem tud mosolyogni,** jobban tette volna, ha vendégnek születik.” (Gundel Károly mondása.)
„**Amely koldus vagyok**, még köszönet is szűken telik tőlem.” (Shakespeare: Hamlet. *Beggar that I am, I am even poor in thanks*.)
„**Amely kutyát el akarnak veszejteni**, veszett hírét költik.” (Közmondás.)
„**Amely istenhez nincs közöd,** az nem büntet.” (Japán közmondás.)
„**Amely tehén sokat bőg**, keveset tejel.” (Lengyel közmondás. *Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje*.)
„**Amennyit a szív felfoghat magába**, sajátunknak csak annyit mondhatunk.” (Vörösmarty Mihály: A merengőhöz.)

„**A menny kárpitján keskeny rés hasad**, beléfeszül menekvő lelkek éke; haranghintán így jut a szomjú had a vad világ elől a szelíd égbe.” (Jékely Zoltán: Psalmus.)
„**Amerika**.” (*Amerigo Vespucci* felfedezőről nevezték el, aki bebizonyította, hogy ~ nem azonos Indiával, hanem új földrész. Amerigo Szent István király fia, Szent Imre után kapta keresztnevét. Amerigo = Imre. Még: Újvilág.)
„**Amerika az amerikaiaké**.” (’Monroe elv’ lényege. James Monroe amerikai elnök 1823-ban fogalmazta ezt meg, a dél-amerikai, spanyol ellenes függetlenségi háborúk idején. Jelentése: Közép- és Dél-Amerika, Mexikó az USA gazdasági befolyásolási övezete kell, hogy legyen. *America for Americans*.)
„**Amerikai álom**.” (*American Dream*. A XX. század elején keletkezett életszemlélet, miszerint minden ember a saját erejéből, saját munkájával képes sikereres lenni az életben.)
„**Amerikából jött egy ember**, mestersége: ...” (Mutogatós találóskérdés kezdő sora.)
„**Amerikás magyar**.” (Szólás. Amerikába kivándorolt ember megnevezése.)
„**A meztelen igazság**.” (*Nuda veritas.* Horatius: Odes 1:24)
„**A mélyben néma**, hallgató világok, üvölt a csönd fülemben s felkiáltok, de nem felelhet senki rá a távol, a háborúba ájult Szerbiából” (Radnóti Miklós: Levél a hitveshez.)
„**A mélység vonzza a mélységet**.” (Zsoltárok könyve 41:8. *Abyssus abyssum invocat*.)
„**A mérget aranyból** isszák.” (Latin mondás. Az aranykehelyből ivó gazdag emberek voltak kitéve inkább a mérgezés veszélyének, s nem a szegények. *Venerum in auro bibitur*.)
„**Amhöjesztudejimen**.” (Chris Andrews világslágere 1967-ből. /*I’m Her*/ *Yesterday Man* /= Tegnapi férfi/.)
„**Ami a szívén, az a száján**.” (Szólás. Kimondja, amit gondol. *Quod in ore hoc in corde.*)
„**Ami az egyiknek orvosság**, az a másiknak méreg.” (Közmondás.)
„**Amiben az emberek hisznek**, **az igaz**.” (Dakota indián közmondás.)
„**Amibe nem halsz bele, az megerősít**.” (Közmondás.)
„**Ami elromolhat**, el is romlik.” (Murphy törvénye. Lásd: ott.)
„**A mi haragunk nem olyan veszedelmes**, mint mások jóakarata.” (Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig.)
„**Ami hasznos annak, aki kapja**, nincs terhére annak, aki adja.” (Cicero mondása.)
„**Ami jó**, az vagy **egészségtelen, vagy tilos**.” (Újabb kori közmondás.)
„**Ami jön, fogadjátok**, ami megy, engedjétek! Ennyi az egész.” (Zen bölcsesség.**)**
„**Ami késik**, **nem** múlik.” (*Quod differtur non aufertur.* Arnobius: Commentarius in psalmos.)

„**Amikor a boldogság egyik ajtaja bezárul** előttünk, egy másik kinyílik. De gyakran oly sokáig tekintünk vissza a zárt ajtóra, hogy nem vesszük észre, amelyik megnyílt előttünk.” (Helen Keller, amerikai írónő.)
„**Amikor a két lövés** durranása végigtáncolt a rengő levegőn, az öreg róka felkapta a fejét, a fiatalok felugrottak, és belenéztek a zizegő kalászok titkos erdejébe, melyben most halk, hűvös árnyak jártak, és a búzafejeket megsimogatta zizegő, sárga kezével az enyészet. Az akácfákon már gerlék kurrogtak, a kakukk csak ritkán kiáltott az erdők tikkadt mélyén, a lágy búzatáblák helyén kemény keresztek nőttek, és a tarlók felett a nyár delére harangozott egy álmos kolomp. Ekkor felállt az öreg róka és elindult fiaival az Augusztus elé.” (Fekete István: Július.)
„**Amikor az elefántok küzdenek**, a fű szenved.” (Afrikai közmondás.)
„**Amikor az istenek meg akarnak büntetni**, meghallgatják az imánkat.” (Oscar Wilde mondása. *When the gods wish to punish us they answer our prayers*.)
„**Amikor az szem olyat lát**, az kit sohasem látott**,** az szű olyat gondol, az kit sohasem gondolt.” (Zrínyi Miklós mondta Kinizsi Pál hadicseléről, amikor az katonái kezébe zöld ágakat fogatott, s attól a török sereg – nem tudván mire vélni a dolgot – megfutamodott.)
„**Amikor az utolsó fát is kivágták**, az utolsó folyót is megmérgezték, az utolsó hal is elpusztult, az ember rájön, hogy a pénzt nem eszik.” (Geronimo, apacs főnök mondása.)
„**Amikor egy ajtó bezárul**, kinyílik egy másik.” (Alexander Graham Bell mondása. *~ De sokszor olyan sokáig bámuljuk sajnálattal a zárt ajtót, hogy nem vesszük észre azt, amelyik nyitva van*.)
„**Amikor elmentél tőlem** majdnem meghaltam.” (Zorán slágere: ~.)
„**Amikor én még kissrác voltam**, más volt az életem, én úgy emlékezem.” (Az Illés együttes slágere: ~. *Akkor még bámultam a felnőtteket, azt hittem, jó lesz majd, ha egyszer én is nagy leszek.*)
„**Amikor felébredtem**, már reggel járt a kertben. Leseperte az éjszakát a völgyekbe, és megintette az órát, hogy jó lesz csendesebben viselkedni … A szívem is elhalkult már, mint a többi órák, melyek csak akkor járnak kemény léptekkel az idő útján, ha egyedül van az ember.” (Fekete István: Erdei utakon.)
„**Amikor fiatal voltam,** azt hittem, a pénz a legfontosabb dolog az életben; most, hogy öreg vagyok, már tudom, hogy az.” (Oscar Wilde mondása. *When I was young I thought that money was the most important thing in life; now that I am old I know that it is.*)
„Amikor megszülettél, te sírtál, és a többiek örültek. Éld úgy az életed, hogy amikor meghalsz, mindenki sírjon, de te örülhess!” (Cseroki indián közmondás.)
„**Amikor megtudtam**, **hogy finnugor vagyok**, azt sem tudtam, fingjak-e, vagy ugorjak-e.” (Jókai Mórnak tulajdonított mondás, 1876-ból, amikor a Magyar Tudományos Akadémián először került napirendre a finn és a magyar nyelvrokonság kérdése.)

„**Amikor olyan messzire mentél,** hogy képtelen lennél még egy lépést megtenni, csak fele olyan messzire jutottál, mint amennyire képes vagy.” (Grönlandi, eszkimó közmondás.**)**
„**Amikor szerelmes vagy**, nem vagy eszednél, mert ha eszednél lennél, nem lennél szerelmes.” (Publilius Syrus mondása.)
„**A mi kutyánk kölyke**.” (Szólás. A barátunk rokona, vagy barátja, tehát segítjük.)
„**Amilyen a mosdó**, **olyan a** törülköző.” (Közmondás. Mindenkivel úgy viselkednek, amit a saját viselkedésével kiérdemel.)
„**Amilyen az Adjon Isten**, **olyan a Fogadj** Isten.” (Közmondás. Ahogy először viszonyulunk másokhoz, ők is úgy viszonyulnak hozzánk. Eredetileg Boccaccio mondása.)
„**Amilyen az anya**, **olyan a** lánya.” (Bibliai eredetű mondás a lányok jelleméről. *A minémű az anya, olyan a leánya is*. Ezékiel könyve 16:44.)
„**Amilyen az úr**, **olyan a** szolga.” (Közmondás. *Qualis dominus, talis est servus*. Eredete Petronius Arbiter: Satiricon.)
„**Amilyen mértékkel mértek**, olyannal fognak majd nektek is visszamérni.” (Jézus tanítása. Lukács 6:38.)
„**Aminek nekifeszülsz**, **azt megtámasztod**.” (Közmondás, arra utalva, hogy aminek nagy erővel nekitámadunk, egyszersmind erősítjük is azt a saját energiánk, dühünk által.)
„**Ami nem megy, ne** erőltessük.” (Leninnek tulajdonított mondás.)
„**Ami nem öl meg**, **az erőt ad**.” (Friedrich Nietzsche mondása.)
„**A mi nemzedékünk meghal** a szabadságért. A következő nem érdemli meg. A harmadik megérik rá, hogy elvegyék tőle.” (Görgey Artúr mondása a ’Mint oldott kéve’ című filmben. És ez be is következett: 1850 – 1900 – 1950.)
„**Ami nincs a fejünkben**, az a lábunkban van.” (Közmondás arra, hogy ha nem tudunk valamit, annak később utána kell járnunk, úgy kell megtanulnunk.)
„**Amiről nem lehet beszélni**, arról hallgatni kell.” (Ludwig Wittgenstein: Tractatus 7.)
„**Ami történt, megtörtént**.” (Nem lehet a megtörténtet meg nem történtté tenni. Latin közmondás. *Factum fieri infectum non potest.*)
„**Amit erő és hatalom elvesz**, azt idő és szerencse ismét visszahozza.” (Deák Ferenc mondása. Még: *Amit elvesznek tőlünk erőszakkal, azt visszaszerezhetjük; örökre csak azt veszítjük el, amit mi magunk adunk oda*.)
„**Amit esztendőkig félünk**, meghozza a pillanat.” (Latin közmondás. *Accidit in puncto, quod non speratur in anno*.)
„**Amit Isten egybe szerkesztett,** azt ember szét nem választhatja.” (Márk evangéliuma 10:9, a házasság szentségéről, a válás ellenében.)
„**Amit Istentől sajnálsz**, elviszi az ördög.” (Közmondás arról, hogy aki nem jótékonykodik, kár éri.)
„**Ami tiszted vagyon,** ahhoz tartsd magad!” (Közmondás.)

„**Amit itt a csillagok alatt Istentől látok,** elég nekem, hogy higgyek abban az Istenben, aki a csillagok fölött van, s akit nem látok.” **(**Isaac Newton mondása.**)**
„**Amit Jancsi meg nem tanul**, János lakol érte.” (Közmondás. Amit kezdőként/gyerekként nem tanulunk meg, annak szakemberként/felnőttként látjuk a kárát.)
„**Amit magadnak nem akarsz**, azt mással ne tedd.” (Latin közmondás. *Quod sibi non vis, alteri ne fecceris*.)
„**Amit ma megtehetsz**, **ne halaszd** holnapra.” (Közmondás. Németül: *Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht für morgen*.)
„**Amit mondtam, megmondtam**, amit írtam, megírtam.” (Latin szólás. *Quod dixi, dixi; quod scripsi scripsi*.)
„**Amit nem értenek,** azt elítélik.” (Latin közmondás. *Damnant quod non intelligunt*.)
„**Amit nem ismersz,** nem kívánod.” (*Ignoti nulla cupido.* Ovidius: Ars amandi 3.)
„**Amit nem tudok**, nem is zavar.” (Német közmondás: *Was ich nicht weiß, macht mich nicht heiß*.)
„**Amit nyer a vámon,** elveszti a réven.” (Szólás. A sikernek megvan az ára. Révpénzt a révésznek kellett fizetni, aki a réven /nagy, lapos hajón/ átszállította az embereket és az árut a folyón.)
„**Ami történt, megtörtént**.” (Platóntól eredő szólás. Latinul: *Quid est factum, semper factum est totum*.)
„**Amit szabad Jupiternek, nem szabad az** ökörnek.” (*Quod licet Jovi, non licet bovi.* Publius mondása egy színdarabjában. A legismertebb magyar alkalmazása, amikor Kállay Miklós szabolcsi viceispán hívására Nagykállóban lépett fel egy színtársulat, és Déryné, a primadonna azt kérte tőle, ami itt van, de Nagyváradon nincs: tudniillik pipafüst, mert füstben nem tud jól énekelni. Erre Kállay megtiltotta a nézőknek a pipázást, de maga csak rágyújtott az idézett szzólással: *Uramöcsém, gyújtsa már meg ezt a pipát, mert quod* ***non licet bovi****, licet Jovi*.)
„**Ami új benne, nem jó**, ami jó benne, nem új.” (Lektori szólás Johann Heinrich Voss-tól.)
„**Amit szeretnétek**, hogy az emberek veletek tegyenek, cselekedjétek ugyanazt ővelük.” (Jézus tanítása.)
„**Amit valóban érdemes tudni**, **az nem tanítható**.” (*Az oktatás elismerésre méltó dolog, de nem árt, ha időnként eszünkbe jut, hogy ~*. Oscar Wilde mondása.)
„**Amíg élsz, remélsz**.” (*Omnia homini dum vivit, speranda sunt.* Seneca mondása. Röviden, amíg élek, remélek: *Dum spiro spero*.)
„**Amíg élünk**, **éljünk!**” (Római közmondás és életfelfogás: *dum vivimus, vivamus*.)
„**Amíg rákot, sosem halat**, hal csak ’erben’ rendes falat.” (Magyar gasztronómiai közmondás. A folyami rákok igen gyakoriak voltak, pl. a Tisza árterületein. Jelentése: rákot csak májustól augusztusig ettek, halat pedig az ’r’-betűt tartalmazó hónapokban szeptembertől áprilisig.)

„**A mostani generáció az első**, amelyik a bőrén érzi a klímaváltozás hatásait; és az utolsó, amelyik még tud tenni ellene.” (Barack Obama amerikai elnök mondása.)
„**Amott kerekedik egy fekete felhő**, abban tollászkodik egy fekete holló. Várj meg holló, várj meg, hadd üzenjek tőled, apámnak, anyámnak, jegybéli mátkámnak.” (Népdal.)
„**A mór megtette a kötelességét**, **a mór** mehet.” (*Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan er Mohr kann gehen*. Fr. Schiller: Verschwörung des Fiesco 1783. Mondás a hálátlanságról.)
„**A munka nem szégyen.**” (Közmondás. Eredetileg Hésziodosz mondása. Még: A munka nemesít.)
„**A munka szabaddá tesz**.” (Az auschwitzi koncentrációs tábor bejárata feletti, elhíresült mondat: *Arbeit mach frei*. Eredete Jézus mondásában keresendő: *Jöjjetek hozzám mindnyájan* /’legyetek szabadok’/, *akik megfáradtatok, és meg vagytok terhelve* /’akik dolgoztak’/.)
„**A munkásosztály hatalmát** mindenkivel szemben megvédjük! Ha kell, magával a munkásosztállyal szemben is!” (Gomulka lengyel kommunista főtitkár mondása 1970-ben.)
„**A muszáj nagy úr**.” (Közmondás. Németül: *Muss ist eine harte Nuss*.)
„**A múlt a jövendő tükre**.” (Kossuth Lajos mondása.)
„**A múlt elesett hatalmunkból,** de a jövendőnek urai vagyunk.” (Széchenyi István szállóigéje.)
„**A múlt emlék,** a jövő titok, a jelen ajándék.” (Közmondás.)
„**A múlt nem mögöttünk van**, hanem bennünk.” (Csoóri Sándor mondása.)
„**A múltunk nem akar elmúlni**.” (Ernst Nolte mondása.)
„**A művelt ember** többet tanult, mint amennyit tud; az okos ember annyit tud, amennyit tanult; a kreatív többet tud, mint amennyit tanult.” (Moldova György mondása.)
„**A műveltség jó sorsban ékesség**, balsorsban menedék.” **(**Arisztotelész mondása.**)**
„**A művészet a kimondhatatlan dolgok tolmácsa**.” (Goethe mondása.)
„**A művészet hazugság,** melynek segítségével felismerhető az igazság.” (Pablo Picasso mondása.)
„**A művészet hosszú**, az élet rövid.” (Hippokratésznek tulajdonított szállóige. Latinul: *Ars longa, vita brevis*.)
„**A művészetnek nem célja, hanem oka van**.” (Kassák Lajos mondása.)
„**A művész öregnek születik** és gyerekként hal meg.” (Kassák Lajos mondása.)
„**Anadyomené, legbájosabb hellászi istennő**, hogy kerültél te a barbárok nyirkos erdejébe? Ott állasz fölséges meztelenségben, diadalmas szépséged tudásával a fehér márványarcodon. Ajkadon ott lebeg a finom, gyöngéd, epedő mosoly, amely egykor a knidoszi nők ajkán fakadt. A holdfény, amely hízelegve végigfolyik nemes tagjaidon, mintha életet öntene márványtestedbe. Portyázó barbárok ragadtak

ide Hellász derült ege alól? Vagy Róma hódító légiói hurcoltak magukkal? Évszázadokig pihentél a Duna aranysárga fövenyében. Aztán kiástak a bujdosók, és oltárt emeltek neked. Ó, nem, a farkasbőrös barbárok nem értették meg szépséged harmóniáját, nem értették meg knidoszi pillantásodat, klasszikus mosolyodat. De ösztönszerűen érezték, hogy istennő vagy, és állati meghunyászkodással borultak fehér lábad elé." (Herczeg Ferenc: Pogányok. *Anadyomené* = 'tengerből kiemelkedő', vagy 'habszülte'. Aphrodité/Vénusz a szépség istennőjének Homéroszi jelzője.)

„**A nagybőgő Paganinije**." (Pege Aladár /1939-2006/ zenész. Epitheton ornans.)

„**A nagy emberek eszmékről beszélnek**, az átlagos emberek dolgokról, a kis emberek pedig más emberekről." (Eleanor Roosevelt mondása.)

„**A nagy hal megeszi a** kis halat." (Madam de Sévigné mondása, a szabadversenyes kapitalizmusról: az erős cégek tönkreteszik, felvásárolják a gyengébbeket. Eredetileg a római Varro mondása: *pisces minutos magnus comest*.)

„**A nagy Pán halott**!" (Egy félreértett mondat, amiből az ókorban – mivel Plutarkhosz római történetíró lejegyezte az esetet –, arra következtettek, hogy az árkádiai kecskepatájú, kecskeszarvú Pán isten meghalt. A történet szerint egy Thamosz nevű ember Paxosz szigete mellett hallotta a tengeren ezt a szózatot: *Thamosz, Pan-megasz tethnéke*! Amit úgy értelmezett, hogy *Thamosz,* ~; holott a jelentése: 'a mindeneknél nagyob Tammúz halott.')

„**A nagyság ára a felelősség**." (Winston Churchill mondása. *The price of greatness is responsibility*.)

„**A Nagy Száműzött**." (Kossuth Lajos. Epitheton ornans.)

„**A nagy törzsfőnöknek** bizonyos dolgokban el kell fogadnia a vereséget, hogy a fontos dolgokban győzhessen." (Attila hun király mondása.)

„**A nagy tűzvész** is csak egy kis szikrából támad." (Richelieu bíboros mondása.)

„**A nap ekkor szállt le**, túl a nagy vízen, és vörös küllői kiragyogtak az ég alján úszó felhők mögül. Halkult az élet a lápon. A nádas levelein már ősz borzongott végig, és magasan valahol kurrogva kiáltottak a darvak. A szél megzendült a láp mélyén: sóhajtva hajolt meg millió nádszál, és az égen kinyitotta ezer meleg csillagszemét az est." (Fekete István: A koppányi aga testamentuma.)

„**A nap lement**. **Eljött a csend**. Szellőűzött felhők között merengve jár a holdsugár, mint rom felett a képzelet." (Petőfi Sándor: Est. ~ *A városi nem élvezi. Falun keresd, mi szép az est*.)

„**A nap most kelt fel**, s a kerten át lábujjhegyen lopakodik a ház felé a világosság. A ribizlibokrok nyár végi levelén dúsan ül a harmat, az uborkák sárgán haldokolnak az elszáradt kacsokon, s a vén almafa nagy koronájában hajnali ködben nézik a földet az almák." (Fekete István: Tíz szál gyertya: 6.)

„**A napra lehet nézni**, **de** rá nem." (Szófordulat a mesékben. Olyan szép, hogy ~.)

„**Anarchista**." (Az államhatalmat tagadó politikai filozófiát követő ember. Az irányvonalat elsőként Proudhon képviselte. Terrorizmushoz, szabotázsakciókhoz vezetett. Eredete görögül: *archon*, vagyis: uralkodó nélküli.)

„**A názáreti Jézus,** a zsidók királya.” (Jézus keresztjén a felirat: **I.N.R.I.** = ***I****esvs* ***N****azarenvs* ***R****ex* ***I****vdaeorvm* – mivel a latin j helyett i-t; u helyett v-t használ, érthetőbben: *Jesus Nazarenus Rex Judaeorum*.)
„**Ancúg**.” (Ruha. Eredet a német *Anzug* = öltöny, felöltő.)
„**Andersen**.” (Hazudozó, mesemondó a dán író után. Szólás: Andersen meghalt = nem kell mellébeszélni, nem kell mesélni, mert ~, nincs már mesemondás.)
„**Andráskereszt**.” (X alakú kereszt, mert Szent András vértanút ilyenen végezték ki.)
„**András nap**.” (November 30. A disznótorok kezdetének a napja a népszokás szerint. A néphit szerint házasságjósló nap is a fiatal lányoknak. Bele kell rúgni a disznóól falába, s erre, ahányat röfög a disznó, annyi év múlva lesz a lakodalom. Vagy: gombócokba gyúrva, fiúk neveit írják fel egy kis papirosra, s amelyik gombóc először feljön a forró vízben, az abba írt nevű fiú lesz a lány vőlegénye. Mondókák: *Aki böjtöl András napján, vőlegényt lát éjszakáján*. Vagy: *ágyláb, leplem, Szent András, kérdem, ki lesz a férjem*?)
„**A nemesség kötelez**.” (*Noblesse oblige*. A nemesek csak katonai, vagy egyházi, illetve állami hivatali munkát vállalhattak; kereskedelmi, mezőgazdasági, ipari foglalkozást nem.)
„**A nem ismert tartomány**, melyből nem tér meg utazó.” (A túlvilág. Shakespeare: Hamlet. *The undiscovered country, from whose bourn no traveller returns*.)
„**A nemzet napszámosai**.” (A színészek. Vas Gereben azonos című 1857-ben írt regényének nyomán terjedt el, amely Megyery Károly színész és általában a magyar színészet első úttörőinek küzdelmes életét örökítette meg. Később a pedagógusokra is alkalmazták.)
„**A nevető harmadik**.” (Goldoni mondása. Eredete egy római szólás: Két veszekedő között a harmadik örül. *Inter duo litigantes tertius gaudet*.)
„**A négy ökör lassacskán ballagott**.” (Petőfi Sándor: A négy ökrös szekér. *Ne válasszunk magunknak csillagot? Az országúton végig a szekérrel* ~.)
„**A nélkülözőnek sok minden hiányzik**; a kapzsinak minden.” (Publilius Syrus mondása.)
„**A nép akaratából lesz a törvény**.” (III. Edward angol király koronázási emlékérmének felirata 1327-ből. *Populi dat iura voluntas*.)
„**A népet meg kell védeni** önmagától.” (Ferenc József mondása.)
„**A nép jajgat, a gaz török dúl**, nagy Thúry György hadba indul; égő harag a szívébe’, megy a török eleibe.” (Kolozsvári Grandpierre Emil: Törökfejes kopja. *Hej, vitézek, jó vitézek, hősi tettről szól az ének; Thúry Györgyről, aki gyakran, mosta kardját vérpatakaban*. ~.)
„**A nép kormánya, a népért, a nép által**.” (= a demokrácia. Kossuth Lajos mondta az illinois-i Springfield-ben tartott beszédekor amerikai körútján. Ott a fiatal Lincoln feljegyezte szavait, és később, a polgárháború sorsfordító ütközete után írta le a világhíressé vált Gettisburg-i beszédében: *A government of the people, for the people, by the people – shall never perish.*)

„**A nép olyan, mint a birka**. Ha jó pásztor tereli őket, mennek engedelmesen, s meg is híznak mellette. Ha hitvány a pásztor, elbitangol a nyáj." (Wass Albert: Mire a fák megnőnek.)
„**A néppel tűzön-vízen át**!" (Petőfi Sándor: A XIX. század költői. *Előre hát mind, aki költő, ~ Átok reá, aki elhajítja kezéből a nép zászlaját*.)
„**A nép sokféle nyelven beszél,** de egyforma szívvel szeret." (Jókai Mór: Szeretve mind a vérpadig.)
„**A nép szava Isten szava**." (***Vox populi vox Dei.*** Ézsaiás próféta: 66:6)
„**A népszerűség az aprópénzre váltott** dicsőség." (Victor Hugo mondása.)
„**A nép, uram király, csendes, mint a halál**, csupán a *menny* dörög." (Arany János: V. László. *Miért zúg a tömeg? Kívánja esküme*t? ~. A balladában a kamarás mondja a lelkiismeretfurdalástól éjjel felriadt, fital királynak, aki lefejeztette Hunyadi Lászlót, holott előzőleg megesküdött rá, hogy nem bántja. A szállóigévé vált verssorban az is benne van, hogy Istennek viszont nem tetszik az eset, hiszen a 'menny dörög.')
„**A névtelen félistenek**." (A honvéd közkatonák 1848-49-ből. Kossuth Lajos nevezte így őket az 1852. november 12-én az angliai Birmingham-ben angolul elmondott beszédében. *The un-named demigods*.)
„**Angéla, hát utolért az a híres szerelem**." (Németh József slágere: ~. *Angéla, Angéla, beleszédül mindenem; és fénybe fordulnak az árnyak, mert már a karjaimban látlak, Angéla, Angéle, Angélám, kicsi angyalkám*.)
„**Anglia elvárja**, hogy mindenki megtegye a kötelességét." (Nelson admirális napiparancsából a trafalgári csata előtt 1805. október 21-én. *England expects that every man will do his duty*.)
„**Angol hidegvér**." (Szólás. Rázós helyzetekben teljes közömbösség, nyugalom. A franciák által terjesztett etnosztereotípia. *English phlegm*.)
„**Angolosan távozik**." (Szólás. Köszönés és feltűnés nélkül távozik. Etnosztereotípia.)
„**Angyal**." (Az 1960-as évek legnépszerűbb televíziós krimisorozata egy angol főnemesről, aki műkedvelő bűnügyi nyomozó. A sorozat címe angolul: *The Saint*. Főszereplő Simon Templar, Roger Moore alakításában.)
„**Angyalbőr**." (Szólás. Katonaruha. Eredete a francia *bandouliére* /= puskaszíj/, magyarosítva *pantallér, antallér, antalbőr*, ~, ami már nem csak a szíjat, hanem az egész uniformist jelenti.)
„**Angyalcsinálás**." (Szólás. Magzatelhajtás; halott kisgyermekekre, mint angyalokra utalva.)
„**Angyali üdvözlet**." (Gábriel arkangyal vitte a hírt Máriának, miszerint ő fogja megszülni Isten fiát, a Megváltót. *Nevezz Gábrielnek, mivel ma hétfő van, s én a hétfő angyala vagyok*. A hét arkangyal a hét napjait személyesíti meg az égitestek/bolygók által: Nap = *Mihály*, vasárnap; Hold = *Gábriel*, hétfő; Mars = *Rafael*, kedd; Merkur = *Uriel*, szerda; Jupiter = *Hamuel*, csütörtök; Vénusz = *Jofiel*, péntek; Szaturnusz = *Zadkiel*, szombat.)

„**Angyalok hirdetik**, **messiás születik**.” (Karácsonyi népi dal. ~ *Itt van jele fényének, helye születésének, pólyába’ pajtába’ be vagyon takarva posztócskájába; áldott gyermek szenved már kiskorába*’. Lásd még: Pásztorok keljünk fel.)
„**Angyal szállt el felettünk**.” (Szólás. Amikor egy asztaltársaságban hirtelen csend áll be. Eredet: Hermész isten találta fel a beszédet, ezért, ha emberek között megjelenik, önkéntelenül mindenki megnémul egy pillanatra; jelenlétében nem illik beszélni. *Mercurius supervenit* /latinul/ *Hermész epeiszélthe* /görögül/. Még: a szárnyas sarujú Hermésztől ered az ’angyal’ szó is. Angyal = Isten követe. Hermész volt Zeusz követe, ami görögül *angelosz*, tehát az ’angyal’ Hermész állandó jelzője, mint: ’hírvivő vagy követ’.)
„**Anjou-ház**i királyok.” (Magyar uralkodócsalád 1307-től 1385-ig: I. Károly Róbert, Nagy Lajos, II. Kis Károly és Anjou Mária. Károly Róbert Vi. István Árpád-házi király lányának – a francia Anjou Sánta Károlyhoz feleségül adott – Mária hercegnőnek volt az unokája.)
„**Annak** már **annyi**!” (Szólás. Tönkrement, ill. a végét járja, meghalt.)
„**Annak rendje és módja** szerint.” (Úgy, ahogy kell, szabályosan, rendesen. Lásd még: úgy, mint annak a rendje!)
„**Annak rossz**, **aki emlékszik a rosszra**.” *(Тому тяжело, кто помнит зло.* Orosz mondás.*)*
„**Annál gazdagabb vagy**, minél többről le tudsz mondani.” (H. D. Thoreau mondása.)
„***Anno***.” (Ezelőtt, valamikor, régen. A latin ’év’ szóval /*anno*/, ti. az évszámokat régen úgy kezdték, hogy az ’Úr évében’ + évszám = *Anno domini* + évszám.)
„***Anno Domini***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: az Úr esztendője, röviden: AD. Lásd: anno.)
„**Anonymus**.” (Névtelen = *anonim*, latinból. Eredetileg: III. Béla király jegyzője /*Bele Regis Notarias*/, aki *P.dictus magister*-nek /a mesternek mondott P-nek/ írja magát, mint a *Gesta Hungarorum*, a magyarok őstörténetének szerzője. Valószínűleg Péter győri püspök.)
„**A nő addig szép,** amíg szeretik.” (Móra Ferenc szállóigéje.)
„**A nő akkor a legerősebb**, ha gyöngeséggel vértezi fel magát.” (George Sand mondása.)
„**A nő akkor szép igazán**, **ha boldog**; és akkor boldog, ha érzi, hogy szeretik.” (Rippl-Rónai József mondása.)
„**A női beszédben nem a szavak a fontosak**, hanem az egésznek a muzsikája.” (Csathó Kálmán mondása.)
„**A nőknek soha sincs fölösleges imádójuk**.” (Móra Ferenc mondása.)
„**A nők tudnak látni**, anélkül, hogy odanéznének.” (Jókai Mór: Aranyember.)
„**A nők vigaszt nyújtanak a férfiaknak**, amire azoknak, nélkülük nem lenne szükségük.” (Don Herold mondása.)
„**A nő méregből, s mézből van összesűrítve**; mégis, miért vonz? Mert a jó sajátja, míg bűne a koré, mely szülte őt.” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)

„**A nő olyan, mint egy költői hasonlat**: ha szép, az sem baj, ha nincs semmi értelme.” (Rejtő Jenő mondása.)
„**A nő szerelmét nem szokás koldulni**, hanem meghódítani.” (Jókai Mór mondása.)
„**Antagonisztikus**.” (Kibékíthetetlen ellentét. Antigoné /a név jelentése = lemenő nappal ellentétes fény, vagyis a Hold/ Szophoklész tragédiájának hősnője, Oidipusz király lánya, aki Kreón, thébai király tiltása ellenére eltemeti a városukra támadó, de a csatában elesett öccsét. Üzenet: az emberség törvénye előrébb való az állam törvényénél.)
„**Antant**.” 1904. április 8-án Párizsban Anglia és Franciaország németellenes szövetséget kötött. Ennek francia elnevezése: Szivélyes Egyetértés = *Entente* /ejtsd: ~/ *Cordiale*. Még: kisantant. 1920-ban Csehszlovákia, a Szerb-Horváth-Szlovén királyság és Románia magyarellenes szövetségét nevezte így a magyar sajtó.)
„**Antanténusz**, **Szórakaténusz**, szó-raka tiki-taka ala-bala bim-bam-busz, te vagy az a vén krampusz!” (Halandzsa, kiszámoló vers.)
„**Antarktisz**.” (Az *Ursa maior*, a Nagy-Medve /magyarul Göncölszekér/ csillagkép tengelyével ellentétes /*ant*/, vagyis déli irány. Az Ursa major csillagképben *Arctis* /görögül Arkasz/ él tovább /*ant-arctis*/, aki medvévé változott, miután anyját, Kallisztót /akit Artemisz – mert engedett Zeusz csábításának –, medvévé változtatott/ tévedésből megölte. Kallisztó = *Ursa minor*, vagyis a Kis-Medve, /Kisgöncöl/ csillagkép.)
„*Ante meridiem*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: délelőtt, a délkör /meridián/ előtt. Röviden: a.m. /magyarul: de./)
„**Antikrisztus**.” (Néró római császár 54-68 között, a keresztényüldöző.)
„**Antitalentum**.” (Tehetségtelen, hozzá nem értő. *Talanton* = kb. 25-30 kg súlyú nemesfém, mint mértékegység az ókorban. Egy bibliai példabeszéd /Máté 25, 14-23/ után kapta Európában a ’tehetség’ jelentést, mint talentum.)
„**Antoniusi beszéd**.” (Olyan beszéd, amelyben a mondatok látszólagos jelentésükkel éppen ellenkező hatást váltanak ki. Shakespeare: Julius Caesar. Antonius Caesar ravatalánál elmondott temetési beszéde, amely polgárháborút robbantott ki. Lásd még: temetni jöttem Caesart.)
„**Anyagiak kizárva**!” (Szexpartner kereső hirdetések zárómondata, ti., prostitúciót tilos hirdetni. Az ~ kijelentés a köztudatban éppen az ellenkezőjét jelenti: anyagiakért, vagyis pénzért lehet szexuális szolgáltatást kapni.)
„**Anyaszomorító**.” (Olyan rossz gyerek, aki szégyent hoz a szüleire.)
„**Anyatejjel szívja magába.**” (Szólás. Kiskorától kezdve hozzászokik valamihez.)
„**A nyavalya törje ki!**” (Káromkodás, valakit, vagy egy helyzetet minősítve. Jelentése: a betegség essen belé. A nyavalya eredetileg az epilepszia. Lásd még: töri érte a nyavalya.)

„**Anyádat!**” (Vulgáris kifejezés, a leggyakoribb magyar káromkodás, az ’anyázás.’ Válaszreakció vélt, vagy valós sértésre, támadásra a másik anyjának a szidása. Eredetileg: ’baszd meg az ~.’ Vagy: ’a kurva ~!’ Lásd még: ’szórakozz az anyukáddal!’)
„**Anyák megmentője**.” (*Semmelweis Ignác*, a gyermekágyi láz legyőzője. Epitheton Ornans.)
„**Anyáktól átkozott a háború**.” (Horatius mondása. *Bella matribus detestata*.)
„**Anyám, add el a házat!**” (Szólás. Nagy baj van.)
„**Anyámasszony katonája**.” (Félénk. Kisgyerek módra, az anyja szoknyája mögé bújik.)
„**Anyám kun volt,** az apám székely, félig román, vagy tán egészen az. Anyám szájából édes volt az étel, apám szájából szép volt az igaz.” (József Attila: A Dunánál.)
„**Anyám, nem ilyen lovat akartam!**” (Szólás. Ha valami nem úgy sikerül, ahogy eltervezik.)
„**Anyám volna solymász,** én meg vadászsólyma.” (Robert Duncan: *My mother would be a falconress.~, kit kedvére nevelt. Csuklójáról fel-felküld, mintha magam volnék az ő büszkesége; mintha büszkesége nem tudna határt; mintha lelke bennem vágyna repülni túl a láthatáron*.)
„**Anyának érzem**, **óh, Ádám, magam**.” (Madách Imre: Az ember tragédiája. Éva ezzel a mondattal téríti el Ádámot az öngyilkosság gondolatától. Ugyanis Ádám, az első ember, Lucifer segítségével meglátta az emberiség múltját és jövőjét, kiábrándult, és öngyilkosságával, a teremtő Isten művével dacolva, elejét kívánja venni az emberiség küzdelmekkel, csalódásokkal és reménytelenséggel teli történetének.)
„**Anyás**.” (Az anyjához nagyon ragaszkodó gyerek.)
„**Anyázás**.” (A legdurvább káromkodás, valakinek az anyját szidni. Legtöbb kultúrában az édesanya becsületének a megsértése a legszemélyesebb támadás, pl. az anyja Istenit, a kurva anyját, bassza meg az anyját, szórakozzon az anyjával. Lásd: anyádat! Még: anyázik = durván szitkozódik.)
„**A nyelve hegyén van**.” (Szólás. Hirtelen nem jut eszébe, valamit nem tud kimondani.)
„**Annyian vannak,** mint az oroszok” (Szólás. Sokan vannak, mint Magyarország 1945-ös orosz megszállásakor az oroszok. Még: ~, mint égen a csillag.)
„**Annyi arc ismerős** egy házibuliban, nem tudom, hogy ki ő, de kedves arca van.” (Payer András slágere.)
„**Annyi baj legyen**!” (Szólás. Nincs semmi baj, ami van, azt meg tudjuk oldani.)
„**Annyira vagyok férfi,** amennyire a nő nő.” (Karinthy Frigyes mondása. *Ha egyedül vagyok a szobában, akkor ember vagyok. Ha bejön egy nő, akkor férfi lettem. És annyira vagyok férfi, amennyire nő az, aki bejött a szobába*.)
„**Annyit ért hozzá**, **mint hajdú** a harangöntéshez.” (Szólás. Nem ért hozzá. Még: ~ mint tyúk az ABC-hez.)
„**Annyi szent**!” (Indulatszó, jelentése: biztosan. Még: szentigaz! = úgy van!)

„**Annyit érünk,** amennyit adni tudunk.” (Gracian mondása, közmondás.)
„**Annyit sem törődik vele**, mint körme alatt a piszokkal.” (Szólás. Egyáltalán nem.)
„**A nyomor imára tanít**.” (Livius mondása. *Adverse res admonent religionem*. Arra utalva, hogy végszükségben még a hitetlen ember is imádkozni kezd Istenhez.)
„**A nyomorúság mostoha anya**, de az embereket édestestvérekké teszi.” (Mihail Solohov: Csendes Don.)
„**Anyósülés**.” (Személyautókban a gépkocsivezető melletti ülés, amely baleset esetén a legveszélyesebb hely. Amikor a család utazik, a lány a gyermekkel hátul ül, a sofőr mellé az – általa általánosságban nem kedvelt – anyós ül.)
„**A nyugati ég vörös**, s az est már elindult az erdőből, és az őszibogarak megpendítik a kis citerákat. Szól az ősz szelíd muzsikája, pedig már fent vannak a csillagok is, s az elmúlt nap nagy vásárja után takarítani kezd fekete seprűjével az Éjszaka.” (Fekete István: Nyárutó.)
„**Apacuka fundaluka**, funda kávé, kamanduka. Abcug fundaluk, funda kávé kamanduk.” (Halandzsázó kiszámoló vers.)
„**A papír mindent elbír**.” A levél nem pirul el. (*Epistula non erubescit.* Cicero mondása.)
„**A parázs már csak hunyorgott** a kályhában, és a hamu alól kifolyt a szobába a csend. – Lámpát kellene gyújtani – gondoltam, de aztán egy kis gyertyát vettem le a gerendáról, és az asztalra állítottam, mert úgy éreztem, nem fény kell most nekem, hanem csak egy kis világosság. A gyertya fellobbant, néztem, mert a lángocska nem bent lobogott már, hanem kint, az ablak sötét tükre mögött álló kis fenyőfán és én kint az éjszakában ott ültem mellette. Elállt a szél. A hó már alig szállingózott én meg csak néztem az ablakok végtelen során, s az idő ködös messzeségében azt a kis gyereket, aki az én szememmel nézte a karácsonyfát. Aztán mintha felemelne valaki emlékeim legtávolabbi ablakában, és átölelve a karjában tartana. Az anyám … – Elfújhatod, kisfiam. Majd holnap újra meggyújtjuk …Hogy elfújtam-e, nem emlékszem, de most itt, a békesség nagy éjszakájában látom, hogy a láng lobog, lobog és tudom, hogy el nem alszik soha.” (Fekete István: Régi karácsony.)
„**A parkett ördöge.**” (Szólás. Nagyon jó táncos.)
„**A part alatt** három varjú kaszál.” (Gyermekdal. *Róka gyűjti, róka gyűjti, szúnyog kévét köti, szúnyog kévét köti. Bolha ugrik, bolha ugrik, hányja a szekérre, hányja a szekérre. Mén a szekér, mén a szekér, majd a malomba ér, majd a malomba ér. A malomba, a malomba három tarka macska, három tarka macska. Egyik szitál, másik rostál, harmadik követ vág, harmadik követ vág.*)
„**A patak még** az őszön kiöntött, és a kósza vadvizek ottmaradtak a réten. Szétterültek, elcsendesedtek, és tükrükben nappal felhők, éjjel pedig csillagok nézegették magukat. Később fázni kezdtek és ködöt leheltek maguk fölé, de a ködöt elcsapta a szél, és a dermedt December hártyás jégüveget simított fodrozó hátukra. – Aludjatok! – mondta, és elkopogott az erdő felé. Lerázta a fákról a maradék

leveleket. Letördelte a korhadt gallyakat, és rá sem nézett a fenyőkre, melyek zöldek voltak, mint a fű a tavaszi pásztortüzek helyén. A fenyőknek nem parancsolt December, nem is szerette őket. Kemény léptekkel ment el mellettük, és nem tehetett semmit, ha zsongó susogással nevettek össze a háta mögött. Fogcsikorgatva állt meg az erdőszélen. Körülötte jeges szél perdült, és a messze ködös határ hangtalanul borult patkós csizmája alá." (Fekete István: Éjféli látogatók.)
„**A patkányok elhagyják** a süllyedő hajót." (Tengerészmondás. A gyávák nem néznek szembe a közelgő veszéllyel.)
„**Apád, anyád**, **ide jöjjön!**" (Szólás. Könnyen szerzett, vagy talált pénz esetén mondják, miközben a pénzt megköpdösik. Ez egy ősi mágia, ugyanis a nyál révén saját testükkel hozzák kapcsolatba a pénzt, ami ez által hozzájuk tartozó lesz és visszatér. A pénz apja-anyja /forrása/ = Fortuna istennő, vagyis a Szerencse bőségszaruja. Ez pedig a Zeuszt szoptató, dajkáló Amalthea kecske szarva.)
„**Apámért, s anyámért mit nem cselekedném**: tengernek a habját kanállal lemérném; tenger fenekiről gyöngyszemeket szednék; apámnak, s anyámnak gyöngybokrétát kötnék." (Népdal.)
„**A párna néma jósnő**." (A rossz dolgokra egyet aludni többet ér, mint álmatlanul hánykolódni miattuk. Baltasar Gracian mondása.)
„**Apáról fiúra száll.**" (Egy történet, mesterség, amelyet minden ember az apjától hall, vagy tanul meg családon, vagy egy közösségen belül, mintha örökölné.)
„**A párttal, a néppel egy az utunk**, a jelszavunk munka és béke. Mi kommunista ifjak indulunk, mert bennünk a népünk reménye." (KISZ /Kommunista Ifjúsági Szövetség/ induló, kommunista mozgalmi dal.)
„**A pesszimista ember** olyan, akinek mindig igaza van, de sosincs öröme benne." (Teller Ede mondása.)
„**A pesszimista olyan** valaki, aki, ha két rossz közül kell választania, mindkettőt választja." (Oscar Wilde mondása.)
„**A példa erősebb**, mint a követendő szabály." (Gogol mondása.)
„**A pénz bajjal jár**." (Francia közmondás. *Qui terre a, guerre a*.)
„**A pénzemet én máma mind elmulatom**, a kalapom-pom-pom, kalapom-pom-pom a szememre borítom." (Zerkovitz Béla slágere: Kalapom.)
„**A pénz érmékbe vert szabadság**." (Dosztojevszkij mondása.)
„**A pénz minden lakat kulcsa.**" (Moliére mondása a megvesztegetés hatalmára.)
„**A pénznek nincs szaga**." (*Pecunia non olet.* Vespacianus császár mondása.)
„**A pénz nem boldogít.**" (Luther Márton mondása. Még: a pénz nem minden!)
„**A pénz olyan, mint a szex**. Ha nincs, nem tudsz másra gondolni, ha van, mindig máson jár az eszed." (James Baldwin mondása.)
„**A pénz számolva**, **az asszony verve jó**." (Hímsoviniszta közmondás. A pénz olvasva jó /Lope de Vega mondása. Még: *nux asinus, mulier verbere opus habent* = a dió, a szamár és az asszony verve jó.)

„**Aphrodité szigete**.” (Ciprus. Bár a szépség és szerelem istennője az Égei-tenger nyugati részén lévő Kythéra-szigetnél emelkedett ki a habokból /nevének jelentése: habszülte/; az összes görög szigeteket végig látogatva, végül Ciprust választotta lakhelyéül.)
„**Apja fia**.” (Szólás. Ha a fiúgyermek valamely tulajdonságában, viselkedésében nagyon hasonlít az apjára. Még: anyja lánya.)
„**Apjára ütött**.” (Szólás. Rá hasonlít. Még: anyjára, vagy más felmenőjére ütött.)
„**A pohár fenekére** néz.” (Szólás. Kiissza fenékig, lerészegül. Még: mélyen ~.)
„**Apokalipszis**.” (János evangélista: Jelenések könyve. *Apokalüpszisz* = görögül: leleplezés, világvége.)
„**A pokolban is lehet boldog az ember**, ha együtt lehet azzal, akit szeret.” (Wass Albert: Átoksori kísértetek.)
„**A pokolba vezető út** jó szándékkal van kikövezve.” (Közmondás. Eredetileg a clairveaux-i Szent Bernátnak tulajdonított mondás; de használta Samuel Johnson is: *The road to hell is paved with good intention*.)
„**A pokol kapui éjjel-nappal nyitva állnak**, könnyű a leereszkedés, vonz a mélység.” (Vergilius: Aeneas. Latinul: *Facilis descensus Averno Noctes atque dies patet atri ianua Ditis*. Angolul: *The gates of Hell are open night and day; Smooth the descent, and easy is the way*.)
„**Apokrif**.” (Görög kifejezés: rejtett. Legismertebb alkalmazása az ~ kéziratok, a Holt-tengeri tekercsek, amelyeket csak a XX. században találtak meg, s a Bibliának azokat az újszövetségi evangéliumait és ószövetségi írásait tartalmazzák, amelyeket az első évszázadokban, a keresztény egyház megalapítása során az egyes zsinatokon megsemmisítésre ítéltek, mert ellentétben álltak a hivatalos állami vallássá tett kereszténység dogmáival, megkérdőjelezhetetlen hittételeivel. A Biblia kanonizált /= ’zsinórmértékkel’ szabályozott, cenzúrázott/ változata teljesen más képet fest Istenről, Jézusról, a túlvilágról, mint ami az ~ kéziratokban szerepel.)
„**A polgárháború sokkal rosszabb,** mint a legátkosabb monarchia.” (Favonius római köztársaságpárti válasza arra, amikor Cassius megpróbálta rávenni, hogy csatlakozzon a Caesar elleni merénylethez.)
„**A pontosság a királyok erénye**.” (= Udvariassága. *L’exactitude est la politesse des rois.* XVIII. Lajos mondása.)
„**Apostol**.” (Jézus Krisztus tanítványai. Eredet: a görög *aposztolosz* = küldött. A küldetésük a keresztény hit terjesztése volt. A 12 apostol /vagy tanítvány/ Izrael 12 törzsére utalással: 1. Péter /Simon/, 2. András, 3. Jakab /Zebedeus/, 4. János, 5. Fülöp, 6. Bertalan, 7. Tamás, 8. Máté, 9. Jakab /Alfeus/, 10. Júdás /Tádé/, 11. Simon /Kánai/, 12. Júdás /Iskarióti/. Jelképeik: 1. kulcs, 2. diagonális kereszt, 3. kalap, 4. kehely, 5. bot, 6. kés, 7. vonalzó, 8. pénztárca, 9. kallózófa, 10. alabárd, 11. fűrész, 12. harminc ezüst. Későbbi apostolok: Pál, Mátyás, Barnabás. Jelképeik: kard, fejsze, olajág.)
„**A proletáriátus demokratikus diktatúrája**.” (Lenin szerint a bolsevizmus.)
„**Apropó**.” (Erről jut eszembe. Eredetileg francia: *À Propos* = ennek kapcsán.)

„**A protestantizmus** az emberből szóló Isten vallása.” (Németh László mondása.)
„**Apró-cseprő**.” (Szólás. Jelentéktelen, utalással a cseppnyire.)
„**A próféta szóljon** belőle!” (Szólás. Bár csak igaza lenne, úgy látná a jövőt, mint egy próféta.)
„**A puding próbája az** evés.” (Angol közmondás. *The proof of the puding is eating it*.)
„***Aquila non captat muscas***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: a sas nem fog legyeket.)
„**A rablánc a lábon nehéz volt**, de széttörte büszkén a nép.” (Lenin-dal. Szöveg: Rossa Ernő, zene: András Béla. ~ *Hát éljen a hős, aki értünk feláldozta hű életét. Lenin! A hős, ki csak népének élt*.)
„**A radai rosseb**!” (Szólás. Rosseb /rossz seb/ betegség. Még: A ~ egye meg! ~ essen belé! Lásd még magyarázattal: Tudja ~.)
„**A radványi sötét erdőben** halva találták Bárczi Benőt.” (Arany János: Tetemre hívás.)
„**A rakodópart alsó kövén ültem**, néztem, hogy úszik el a dinnyehéj. Alig hallottam, sorsomba merülten, hogy fecseg a felszín, hallgat a mély.” (József Attila: A Dunánál.)
„**Aranyágacska**” (III. Endre, az Árpád-ház családfájának férfiágon az ’utolsó hajtása’, ága.)
„**Aranyba foglalja a nevét**.” (Szólás. Nagyon hálás neki, megbecsüli, dicsőíti. Eredet: a síremlékére aranyozott betűket véset.)
„**Aranybányára bukkan**.” (Szólás. Egy helyen számára értékes, hasznos dolgokat talál – mintha csakugyan aranylelőhelyet talált volna.)
„**Aranyborjú**.” (Bálvány, ami gazdagsággal letérít az igaz istenhitről. Amíg Mózes a Sinai hegyre ment, hogy átvegye Istentől a tízparancsolatot, a zsidók egy ~t kezdtek el imádni.)
„**Aranybulla**.” (A világ második írott alkotmánya 1222-ből /csak az angol *Magna Charta* előzi meg 1215-ből/. Nevét a rajta függő arany pecsétről /bulláról/ kapta. Az ~t II. Endre király írta alá.)
„**Aranygyapjú**.” (Nephelé felhőistennő egy aranyszőrű, repülő kost küldött fia /Phirox/ és kislánya /Hellé/ számára, hogy azon meneküljenek el Görögországból az életükre törő mostohájuk elől. A *Kos* később állatövi csillagkép lett, s a menekülés közben a hátáról lezuhant kislányról nevezték el a Márvány-tengert /*Hellés Pontos*/ Európa és Ázsia között. Az Aranygyapjas lovagrendet /*Ordre de la toison d’or*/ Jó Fülöp burgundiai herceg alapította 1429-ben. Uralkodócsaládok tagjai kapták, pl. II. Rákóczi Ferenc is.)
„**Aranyhidat épít**.” (Szólás. Menekülést biztosít a legyőzött, futó ellenségnek. Scipio Africanus római hadvezér írta le először, hogy visszavonulási lehetőséget kell adni az ellenségnek; akár megvesztegetés útján, vagyis arannyal is rá lehet bírni a visszavonulásra.)
„**Aranyifjú.**” (Gazdag, gondtalan, léha életet élő fiatalember. Még: ficsúr, bájgúnár; angolul: *playboy*.)

„**Aranyköpés**.” (Frappáns, szellemes, vicces, vagy bölcsnek tűnő mondás, megjegyzés, melyet mások később is idéznek.
„**Arany középút**.” (*Aurea mediocritas*. Horatius: Ódák II. 10:5. Szélsőségektől mentes viselkedés, hozzáállás valamihez.)
„**Aranyos kalásszal ékes rónaság**, melynek fölötte lenge délibáb.” (Petőfi Sándor: Hazámban.)
„**Aranymarha**.” (Aranypénz, arany dísztárgyak. A marha régen jószágot, vagyont is jelentett, például a legértékesebb háziállat ma is: szarvasmarha. Ugyanígy a ’barom’ szó is, vagyont is jelentett, pl. ma is: baromfi.)
„**Aranyszívű**.” (Szólás. Jószívű.)
„**Arany tojást tojó** tyúk.” (Meséből eredő szólás. Valaki, aki segít meggazdagodni. Nem érdemes megszabadulni tőle /ti. levágni, mint egy közönséges tyúkot/, mert sok hasznot tud hajtani.)
„**Arasz**ol.” (Szólás. Kicsiket lép, vagy nagyon lassan halad. Régi hosszmértékek: *Hüvelyk* = 2,5 cm /a hüvelykujj szélessége/. *Arasz* = 23 cm /a hüvelykujj és kisujj közötti távolság kifeszített tenyérrel/. *Láb* = 30 cm /a lábfej hossza/. *Könyök* = 50 cm /könyöktől a középső ujj hegyéig/. *Rőf* = 78 cm /a kar hossza a melltől a hüvelykujj hegyéig/. *Öl* = 170 cm /a kinyújtott két kar közti távolság/. *Mérföld* = 1500 m. A mértékegységek metrikus hossza változó, mert általában volt mindegyikből angol, német, osztrák stb.)
„**Arábiának minden illatszere** nem édesíti meg e kis kezet.” (Shakespeare: Macbeth. *All the perfumes of Arabia will not sweeten this little hand*.)
„**A rátóti legények**! Libát loptak, szegények. Rosszul fogták a nyakát, a nyakát, hej, de a nyakát: elgágintotta magát. ~ jaj, de nagyon szegények! Pénzért nyúl a zsebébe, zsebébe, hej, a zsebébe: oszt’ tökmag akad a kezébe!” (Népdal.)
„**Archimedesi pont**.” (Megingathatatlan, biztos pont. Archimédesz fizikusi mondása a folyamatos változásban lévő környezetre: *mutassatok nekem egy szilárd pontot a Földön kívül, és én kimozdítom a sarkaiból a Földet*.)
„**Arcpirító**.” (Szólás. Olyan viselkedés/hazugság, amely miatt valakinek el kellene vörösödnie szégyenében.)
„**Arcvesztés**.” (Tekintély-csorbulás, látványos kudarc, megszégyenülés.)
„**A reklám az**, ha bebeszéljük előre az embereknek, hogy valaminek örülni fognak.” (Rejtő Jenő: Vesztegzár a Grand Hotelben.)
„**A remény hal meg** utoljára.” (Szólás. Eredete: amikor Pandóra kinyitotta az istenek által neki ajándékozott szelencét, és a sok rossz – betegség, gonoszság – kiszökött belőle a világba, Pandóra lecsapta a ládikó fedelét, de már későn: csak egy dolog maradt benne: a Remény. Ez végig az emberek mellett marad tehát, amíg csak élnek. Lásd még: Pandóra szelencéje.)
„**A remény jó reggeli**, de rossz vacsora.” **(**Francis Bacon mondása.**)**
„**A rest kétszer fárad**.” (Közmondás.)
„**A régi ház körül** öregszik minden, a kert, a fák, a fal, a bútorok; a régi ház körül nagy élet nincsen, sokáig zörgetem az ablakot.” (Kovács Kati slágere: ~.)

„**A régi mániám**, végig hajtani a Stefánián.” (Lajtai Lajos – Békeffi operettslágere. Újabb szöveg-variáns: ~ tankkal végig menni Románián.)
„**A rénszarvason** úgy kell lovagolni, hogy nem szabad leesni róla.” (Lapp közmondás.)
„**A rétekről elindult az alkony**, ködkendővel hajlott vállán, hogy titokzatos árnyakat hintsen a kukoricatáblák őszt suttogó országába.” (Fekete István: Bob.)
„**Argonauták**.” (A világ első expedícióján résztvevők. Az Argo nevű hajóval utaztak a görög királyok, hogy a Fekete-tenger Kaukázus-melléki partjáról visszahozzák az *Aranygyapjú*t.)
„**Ariadné fonala**.” (Bajból kivezető megoldás, amit követni kell. Amikor Thészeusz Athénból Krétára érkezett, hogy a Labirintusban megölje a Minotaurust, a krétai király lánya, Ariadné beleszeretett, és egy gombolyag fonalat adott neki, melynek segítségével Thészeusz kitalált a labirintus útvesztőjéből.)
„**Arisztokrácia**.” (A legmagasabb rangú társadalmi réteg, nemesség. Eredet: a görög *arisztokratia* = a legjobbak uralma; *arisztosz* = legjobb, *kratosz* = uralom, erő. Még: arisztokratikus = a társadalom más rétegeitől elkülönülő, jobb.)
„**Arkangyal**ok.” (Az angyalok vezetői, Énokh próféta könyve szerint /zsidó és keresztény vallás szerint/ hét ~ van: *Mihály*, Isten seregeinek vezére, a harcos, az izmok védő angyala; *Gábriel*, Isten hírnöke, a gyomor védője; *Rafael*, a gyógyító, a szív és a lélek őre; *Uriel* a Mélység /Abyss, vagyis a Pokol/ kulcsának őre. *Jofiel* a fej, *Hamuel* a torok, *Zadkiel* a gerinc védelmezője /lásd még: Angyali üdvözlet/. Állítólag *Lucifer* /a Sátán/ is ~ volt, mégpedig Isten kedvence, mielőtt fellázadt és legyőzetett. Kinyilatkoztatások 12:7-9.)
„**Armageddon**.” (Isten és Sátán seregeinek végső összecsapásának helye, ahogy a Jelenések könyve említi. Helye: *Har Megido* /Megido-hegy/ észak Izraelben.)
„**A rossz hír szárnyakon** jár.” (Közmondás. Gyorsan jár. A mitológiában Fáma, a Hír istennője szárnyas volt, és egy mindenfelől lyukas, huzatos rézpalotában lakott. Még: Azt/úgy mondja a fáma.)
„**A romlásba vezető út**, széles és tágas, és sokan arra térnek.” (Jézus mondása.)
„**Arra befizetne**.” (Szólás. Arra kíváncsi. Mintha jegyet fizetne be egy érdekes előadásra.)
„**Arra hajlik**, amerre a szél fúj.” (Szólás. Alkalmazkodik a helyzethez.)
„**Arra megy ki a játék**, hogy...” (Szólás. Az a rejtett célja valaminek, hogy... Még: mire megy ki a játék? = mi ennek a célja, értelme?)
„**Arra mérget vehet**sz.” (Szólás. Abban biztos lehetsz. Az halálbiztos = biztos, mint a halál.)
„**Arra születtem**, **hogy megszeressenek**, s megszeressem én is azt, akit lehet” (LGT slágere: Arra született. *Arra született, hogy kisgyerek legyen, anyja mellett játsszon hosszú éveket. Végül arra jött ő, e furcsa világra, hogy elhiggye azt, hogy nem él hiába*.)

„**Arra van esze!**” (Rosszallást kifejező indulatszó, ha valaki a tehetségét, eszét nem hasznos, vagy kötelező dolog elvégzésére használja, hanem valami csínytevésre, kibúvóra a kötelesség alól, vagy valamilyen önző érdek megvalósítására. Még, számonkérésként: Arra bezzeg van esze!)
„**Arrogáns**.” (Önhitt, magabiztos, aki másokkal lekezelően bánik. Eredet: latin *arrogans* = hatalmaskodó.)
„**Arról-alól kéken beborult az ég**, az én rózsám most írja bús levelét. Írjad babám, íjad bús soraidat, hadd tudjam meg, mihez tartsam magamat.” (Népdal. ~ *Kitöltöttem három évet hat napot, kapitány úr, szalutálni nem fogok! Szalutáljon az a bundás regruta, kinek hátra harminchat kis hónapja*.)
„**Arról beszélt**, az volt a szép, mikor lovon járt, igen, mikor lovon járt, a nőknek úgy imponált.” (A Skorpió együttes slágere: Így szólt hozzám a dédapám. *Kisfiam, így szólt hozzám a dédapám. Jöjj velem, hagyjuk itt a város zaját. Jöjj velem, mesélek megint sok csodát, elmegyünk, s úgy leszünk, mint két jó barát.*)
„**Arról koldul**.” (Szólás. Valami baj éri, és attól tönkremegy, koldussá válik. Eredetileg: arról/attól kántálsz /énekelsz/, merthogy a koldusok kántáltak, énekeltek. Az ’arról – attól’ használata: olyat kapsz /olyan ütést/, hogy attól koldulsz /úgy belerokkansz, hogy koldussá leszel/, vagy: arról koldulsz /arról mesélsz, énekelsz, mint koldus/.)
„***Ars poetica***.” (Közismert latin kifejezés. Jelentése: a költészet mestersége; költészettan. Elsőként Horatius használta: *De arte poetica* c. költeményében. Köznyelvi használata: valakinek az ~ja az, aminek a szellemében, aminek a szabályai szerint él, tevékenykedik.)
„**A sas nem fog legyeket**.” (***Aquila non captat muscas***. Latin közmondás. Méltóságán aluli.)
„**A sárga tengeralattjáró.”** (*Yellow Submarine*. A Beatles slágere, és zenés rajzfilmje.)
„A segítség felülről jön.” (Latin közmondás. *Auxilium desuper.*)
„**A semmi ágán ül szívem**, kis teste hangtalan vacog, köréje gyűlnek szeliden, s nézik, nézik a csillagok.” (József Attila: Reménytelenül.)
„**A siker a vállalkozás próbaköve**.” (Ovidius mondása. *Exitus acta probat*.)
„**A sikeres házasság hazugságokra épül**.” (Mondás a Dr. House című filmsorozatból.)
„**A siker összeköt**, a kudarc szétválaszt.” (Német mondás. *Erfolg bindet, Mißerfolg trennt*.)
„**A sors fintora**.” (Szólás. Különös, nem várt, ironikus történés, mintha a sors /Isten/ meg akarna leckéztetni, ki akarna gúnyolni valakit. A gúnyolódást pedig fintor kíséri.)
„**A sötétben szikra is világít**, jó reményem, el ne hagyj!” (Vörösmarty: Csongor és Tünde.)
„**A sötétség leple** alatt.” (Éjjel. Eredet: a görög mitológia szerint Nyx, az éjszaka istenasszonya este egy éjszínű leplet terít a világra.)

„**A stílus maga az ember**.” (*Le style c’est l’homme.* Buffon: Akadémiai székfoglaló 1753.)
„**A szabadság a felismert** szükségszerűség.” (Schopenhauer mondása.)
„**A szabadság ellenségeinek** nem jár a szabadság.” (A francia Jakobinusok egyik jelmondata, amikor a ’szabadság, egyenlőség, testvériesség’ nevében irtották a francia nemességet.)
„**A szabadság nem lehet** sem **amerikai**, sem európai. Csak: szabadság lehet.” (Kossuth mondta 1852-ben, Bostonban, annak kapcsán, hogy a bostoni Faneuil Hall-ban ki van írva: ’az amerikai szabadság bölcsője’ /Craddle of American Liberty/. *Amint nincs európai vagy amerikai Isten, úgy* ~. Kennedy elnök 1963-ban, Berlinben idézte is Kossuth szavait: ~.)
„**A szabadságot nem lehet ajándékozni**; a szabadságot ki kell vívni.” (Szállóige Uli Edel: Julius Caesar c. filmjéből.)
„**A szabadság ott kezdődik**, ahol megszűnik a félelem.” (Bibó István mondása.)
„**A szabályok szigorúan elsajátítandók**, hogy azután áthághatók legyenek.” (Elizabeth David brit mediterrán szakácskönyv- és életmód írónő mondása.)
„**A száj, a szem, az arc, elárulja**, mit érez a szív.” (Latin közmondás a testbeszédről. *Os, oculus, vultus produnt, quod cor gerit intus*.)
„**A szegedi csikós**, lenn itat a Tiszán, tizenhárom csengő cseng a csikaja nyakán.” (Népdal.)
„**A szegénység** minden mesterségre megtanít.” (*Artes omnes perdocet paupertas*. Plautus mondása.)
„**A szem a lélek tükre**.” (*Animi imago vultus indices oculi.* Cicero mondása. Még: *Animus habitat in oculis.*)
„**A szeme láttára**.” (Előtte.)
„**A szeme sem áll jól**.” (Szólás. A tekintete elárulja, hogy nem rendes ember.)
„**A szenátorok** tisztességes emberek, de a Szenátus szörnyeteg.” (*Senatores boni viri, senatus mala bestia*. Római közmondás.)
„**A szennai lipisen**, laposon, leesett a szalagos kalapom! Arra kérlek Bözsikém, angyalom, galambom, vegyed fel a szalagos kalapom.” (Népdal.)
„**A szerelem a ránézésben rejtezik.**” (*Amor is aspectu*. Latin közmondás.)
„**A szerelem kezdete édes**, a vége keserű.” (Ovidius mondása.**)**
„**A szerelem mindent legyőz**.” (Vergilius: Ecloga 10. Teljes változatban: ~ és nekünk engedelmeskedni kell. ***Omnia vincit amor*** *– et nos cedamus amori.* Még: A szerelem vak. *Nemo in amore videt* /Propertius/.)
„**A szerelem mindent pótol**, s a szerelmet nem pótolja semmi.” (Petőfi S.: A csillagos ég.)
„**A szerelemnek még a bolondsága is nagyobb** bölcsesség, mint a filozófusok minden tudománya.” (Jókai Mór mondása.)
„**A szerelem nem okoskodik**. Ha okoskodik, nem szerelem többé.” (Széchenyi István mondása.)
„**A szerelem nem vár** viszonzást.” (Latin mondás. *Amor non amatur*.)

„**A szerelem elmebaj**, amely házassággal gyógyítható.” **(**Ambrose Bierce mondása.**)**
„**A szerelem sötét verem**. Beleestem, benne vagyok, nem láthatok, nem hallhatok.” (Petőfi Sándor: A szerelem.)
„**A szerelem szigete**.” (Ciprus. A név görögül rezet jelent /*kypros*/, az ott bányászott ércre utalva. A görög mitológia szerint Ciprus Aphrodité /Vénusz/ szerelemistennő lakóhelye.)
„**A szerelem vak**.” (Közmondás. Aki szerelmes valakibe, mindenképpen szépnek látja. Még: elvakítja a szerelem, nem képes mérlegelni.)
„**A szerencse forgandó**, a becsület állandó.” (Német közmondás. *Glück und Glas – wie leicht bricht das*.)
„**A szerencse üvegből van**.” (Publilius Syrus mondása. ~ *mikor a legszebben ragyog, akkor törik el*. *Fortuna vitrea est: tum cum slendet frangitur*.)
„**A szerencse vak**.” (*Fortuna caeca est.* Cicero: Laelius sive de Amicita. Még: *A szerencse forgandó.* Közmondás. Azért, mert Fortuna istenasszony jelképe a labda és a kerék, amelyek forognak: *egyszer fenn, egyszer lenn*. Szintén forgandó a kocka, a legrégebbi szerencsejáték. Még: *fordul, a kocka* = megfordul a szencse.)
„**A szeretet gyümölcse a szolgálat**.” (Teréz anya mondása. *A csend gyümölcse az ima. Az imádság gyümölcse a hit. A hit gyümölcse a szeretet*. ~.)
„**A szeretet mindent elfedez**, mindent elhisz, mindent remél, mindent eltűr. A szeretet soha el nem fogy.” (A korinthosziakhoz írt I. levél: 13:7, 8.)
„**A szerződéseket tiszteletben kell tartani**.” (Római közmondás. *Pacta sunt servanda*.)
„**A szélben ringó vetések** helyén tarlott kopárságok hallgatnak, s az ezernyi kalásznép keresztbe rakva alig zizzen, ha a szél búcsúszóra jön esténként, és nincs, már kivel beszélgessen a megsárgult mezők világában.” (Fekete István: Hanzi.)
„**A széllel szemben járok**, meleg van, mégis fázok én, igen, senki sincs velem.” (Koncz Zsuzsa és a Fonográf slágere: ~.)
„**A szél ott fúj**, **ahol akar**. Hallod zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy. Ez áll mind arra, aki lélektől született.” (János evangéliuma 3.8)
„**A szél suhogva hajtotta a felhőket**. Hideg volt az ég, hideg a föld, s a füvek lefeküdtek az árokparton, hogy jobban múljék az idő. Április uralkodott a határban, hol sírva, hol nevetve, és az egész világ hozzá igazodott, mint a félbolond királyhoz tehetetlen népe. Dél-felé néha elpihent, mintha maga is sokallta volna az esztelen nyargalódzást, s ilyenkor meleg lehelet remegett a tájon, de délután már újra rájött a bolondja, hideg port ostorozott az utakon, és telet játszott féleszű jókedvében.” (Fekete István: Tíz szál gyertya: 2.)
„**A szél úgy jár az erdőn**, mint a végrehajtó, és a fák sziszegve hajladoznak, mint az adósok. ’Fizetni, adósok, fizetni! Visszaadni mindent kamatos kamattal, amit az öreg bankár, a Föld adott. Nézzétek a Nyárfát. Az a jó adós!’ Utolsó sárga levélbankóját is visszaadta már, és most úgy áll a berek szélén, mint a becsületes adós: levetkőztetve és elhagyottan. A Bükk is tisztességes fajta, a Nyír is, de még

a Gyertyán is, aki pedig komisz, tolakodó népség. Először csak egyenként hullatták levélpénzüket az örök nagy perselybe, de aztán látták, hogy úgyis hiába. Megrázták magukat, lerótták az adósságot, és most békén vannak. Ha jön a végrehajtó, csak átsuhan az ágak között, nem tud belekapaszkodni semmibe. Bezzeg a Tölgy, meg a Cser! Nem! Ők nem fizetnek. Itt-ott egy kis kamatot, de aztán táguljon a végrehajtó, mert nem állnak jót magukért. Néha ölre mennek a széllel, amely perlekedve tépi a zizegő cserleveleket, de bevasalni alig tud valamit. 'Nem fizetünk!' Kiáltják a cserfák. 'Majd tavasszal!' És a szél is megunja a meddő verekedést. Alkonyattal elpihen ő is a völgyek ölén, de előbb még beszámol gazdájának. 'A Nyár, Nyír, Bükk és a többiek megfizettek, Uram. Csak a Cser, … különösen a fiatalja. Ne adj nekik máskor! Nem fizetnek. Verekedni kell minden krajcárért, Ne adj nekik többet, Uram.' A Föld álmosan mozgolódik. 'Ne bántsd őket. Majd tavasszal megfizetnek. Alapjában jóravaló népek. … Nem aludnánk?' És az őszi estében mélyet ásít a Föld, és elalszik az erdő. Alszik a szél, alusznak a fák, csak apró kis cserbokrok zizegnek néha, mert álmukat zavarja a rossz lelkiismeret. … A Cser még nem fizetett. …" (Fekete István: Október.)

„**A szépség múlandó** adomány." (Ovidius mondása: *Forma bonum fragile est*.)

„**A szépség nem minden**. De jó nézni." (Mondás a Monk című filmből.)

„**A szép szavak nem mindig igazak**, s az igaz szavak nem mindig szépek." (Jókai Mór.)

„**Aszfaltbetyár**." (Városi szélhámos, megbízhatatlan ember, betyár. Kenedi Géza használta először a Pesti Hírlapban 1885-ben.)

„**A színe elé kerül**." (Szólás. A személye elé kerül, találkozik vele. Eredet: régen a 'szín' a lovagi zászló, jelvény, illetve címer színét jelentette.)

„**A színházban a szabad jegyesek** fütyülnek először." (Kínai közmondás.)

„**A színház nagyasszonya**." (Jászai Mari. Epitheton Ornans.)

„**A szív formálására** és a nemzet karakterének jobbítására vagy elrontására is, a játékszínnél alkalmasabb eszközt még az emberi elme fel nem talált." (Kótsi Patkó János mondása.)

„A szív mindarra tökéletesen **alkalmatlan**, aminek sikere számításokon alapul." (Széchenyi István mondása.)

„**A szolgaság a lélek börtöne**." (Latin közmondás. *Animae scrinium est servitus*.)

„**A szokás hatalma**." (*Magna est vis consuetudinis*. Nagy úr a ~. Eredetileg Cicero mondása.)

„**A szoknyáján ül**." (Szólás. Ha a férj nagyon féltékeny, nem engedi sehová egyedül a feleségét akkor ő a feleségének ~. A szoknya a női szabadságot jelképezi. Még: az ijedős gyermek elbújik az anyja szoknyája mögé.)

„**A szomszéd kertje** mindig zöldebb." (*Fertilior seges est alienis semper in agris.* Ovidius: Ars amatoria. Még: a szomszéd füve mindig zöldebb; az irigykedés mondása.)

„**A szó csak addig van hatalmunkban**, amíg azt ki nem mondtuk." (Deák Ferenc mondása.)

„**A szó elszáll,** az írás megmarad.” (***Verba volent, scripta manent***. Horatius: Szatírák II. 3.)
„**A szó veszélyes fegyver** és van, aki fegyvertelen.” (Közmondás, ill. Bródy János slágere.)
„**A szőlő a hegytetőn volt.** Középen a pince. Délre a Zselicség habos, zöld halmai hullámzottak, északra, a völgyben, a Kapos vize szaladt át Koppány földjén. A hegy hallgatott. Szél nem járt a tőkék között, a völgy pedig messze volt, így a vonatnak csak a füstjét láttuk, a szekereknek csak a porát. A zaj elterült odalent, mint a pára, és mi sem szóltunk semmit, mert a magány ott játszott körülöttünk, és aranyló, hamvas színeket festett a szőlőlevelekre.” (Fekete István: István király előtt.)
„**Asszonykám adj egy kis kimenőt**, hogy zülljek ma úgy, mint azelőtt. Megjövök éjfélre, háromra vagy négyre, vagy holnap délre, mint azelőtt.” (Bilicsi Tivadar slágere Zerkovitz – Szilágyi: a Csókos asszony c. operettjéből.)
„**Asszony, nagy a te hited**, legyen úgy, amint kívánod.” (Máté 15. 21-28. Amikor Jézus először gyógyított nem zsidót, vagyis az új hitet minden nemzetiségre kiterjesztette. Egy asszony erősködött, hogy Jézus gyógyítsa meg az ő lányát is. *Küldetésem csak Izrael elveszett juhaihoz szól; nem helyes, ha elveszik a gyerekek kenyerét, s a kutyáknak dobják* – mondta. *De bizony uram, hiszen a kiskutyák is esznek az urak asztaláról lehullott morzsákból* – mondta az asszony. Erre válaszolt Jézus: ~.)
„**Asszonyt szerezz hozzád illő korút**, ifjúság, vénség gyakran összerúg.” (Chaucer: Canterbury mesék. *Men sholde wedden after his estat, for youth and eld is often at debat*.)
„**Asszony verve jó**.” (Közmondás. Még: *Pénz számolva jó, a dió törve jó*.)
„**Asszony viseli a nadrágot**.” (Szólás. A házasságban, ha a nő dönt mindenben: ~.)
„**A szultán üdvözletét küldi**.” (Az anekdota szerint Mátyás király ragyogó visegrádi palotájában a török szultán követe olyan zavarba jött a király előtt, hogy más nem jutott eszébe, csak ez a mondat, melyet többször megismételt.)
„**A szükség a tudományok anyja**.” (Latin közmondás: *necessitas mater artium*.)
„**A szükség törvényt bont**.” (Közmondás. Ha nem lehet betartani a törvényt, vagy szabályt. Latinul: *necessitas frangit legem*. Még: a szükség nagy úr.)
„**A tanítás gyökere keserű,** a gyümölcse édes.” (Arisztotelész mondása.)
„**A tanítók csak az ajtót nyitják ki**, belépned neked kell.” (Kínai közmondás.)
„**A tavasz jött** a parttalan időben, s megállt a házsongárdi temetőben.” (Áprily Lajos: Tavasz a házsongárdi temetőben.)
„**A tavasz ravasz**.” (Közmondás, utalva a csalóka tavaszi napfényre és a változékony, tavaszi időjárásra.)
„**A távollét a kis tüzeket kioltja**, a nagyokat fellobbantja.” (La Rochefoucauld mondása a szerelem és a távollét viszonyára. Még: *’A távollét csökkenti a közepes szerelmet, gyarapítja az erőset, mint ahogy a szél kioltja a lámpát, de szítja a tüzet*.’)

„**A távollévő nem örököl**.” (*Absens haeres non erit*. Római jogi axióma.)
„**A tehetség és a hülyeség** között a különbség, hogy a tehetségnek van határa.” (Albert Einstein mondása. *The difference between genius and stupidity is that genius has its limits*.)
„**A tekintélyek kora lejárt**.” (A Szabadelvű /liberális/ párt jelmondata az 1840-es évekből.)
„**A temetőben** már **nincsenek ellenségek**.” (Vietnámi közmondás a halál utáni megbékélésről.)
„**A tenyeréből eszik**.” (Szólás. Szelíd, mint egy állat, amelyik az ember ~.)
„**A természetet elűzheted vasvillával**, mégis mindig visszatér.” (Horatiustól eredő latin közmondás. *Naturam expellas furca, tamen usque recurret*.)
„**A természet hatalmas**, az ember parányi. Ezért aztán az ember léte attól függ, milyen kapcsolatot tud teremteni a természettel.” (Szent-Györgyi Albert mondása.)
„**A természet ingyen nem adja kincsét**.” (Shakespeare mondása.)
„**A természet lágy öle**.” (Szólás. Még: ~ ölén = a természetben.)
„**A természet törvényeit** a matematika nyelvén írták.” Galilei mondása.)
„**A terv csak jószándék marad**, ha nem válik azonnal munkává.” (Peter Drucker mondása.)
„**A tervek használhatatlanok**, de a tervezés elengedhetetlen.” (Dwight Eisenhower mondása.)
„**A test** is akkor **nehéz**, mikor vonszolja az ember.” (Népi bölcsesség az öregedésre.)
„**A tett az első**, a szó a második.” (Széchényi István mondása az igazi reformerekről.)
„**A tettek mezejére** lép.” (Szókép: cselekszik.)
„**A tett halála az okoskodás**.” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**A tékozló fiú**.” (A bibliai történetben a rossz fiú visszatér az apjához, aki megbocsát neki. Lásd még: meghalt és feltámadt.)
„**A téma az utcán hever**, csak le kell hajolni érte.” (Szólás. Az irodalmi művek témáját sokszor az élet kínálja, nem kell kitalálni.)
„**A tények magukért beszélnek**.” (*Contra factum non datur argumentum*. A tényeket nem lehet vitatni. Római jogi axióma.)
„**A tények makacs dolgok**.” (*Matters of fact are very stubborn things.* Matthew Tindal: Végrendelete 1733.)
„**A tétlenség az ördög párnája**.” (Latin közmondás. *Otium est pulvinar diaboli*.)
„**A tévedés emberi**, a megbocsátás isteni.’ (Spanyol közmondás. *El errar es humano y el perdonar, divino*.)
„**A tisztességes mindig védtelen** a tisztességtelennel szemben.” (Szamel Lajos mondása.)
„**A titok a te foglyod**, ameddig megtartod; de te leszel a foglya, amint tovább meséled.” (Zsidó közmondás.)

„**A Tízparancsolat** azért világos, egyszerű és hatásos, mert nem egy bizottság alkotta meg.” (Konrad Adenauer német kancellár mondása.)
„**Atlantisz**.” (Platón által leírt állam és kontinens, amelyet elnyelt a tenger. Neve: az égboltot a vállán tartó Atlasz titán földje. Mivel a titánt az észak-afrikai Atlasz-hegységgel azonosították, ~t Héraklész oszlopaitól /Gibraltártól/ nyugatra képzelték el; róla nevezték el az Atlanti-óceánt. Legvalószínűbb valóságalapja a Szantorini szigetvulkán i.e. 3600-ban történt felrobbanása, melynek szökőárja elpusztította a Kréta szigetén virágzó minószi /knósszoszi/ civilizációt.)
„**Atléta**.” (Atlétikát /futó, gyalogló, ugró, dobó, lökő sportágakat/ folytató sportoló. Eredete a görög/latin: *athleta* = versenyző. Még: atletikus: magas, vállas, kacsú, izmos férfi.)
„**A tojástól az almáig**.” (***Ab ovo*** *usque ad mala*. Elejétől a végéig. A római lakomákat tojással kezdték, és almával /gyümölccsel/ fejezték be.)
„**Atlasz**.” (Az istenek ellenei titánlázadás egyik vezéralakja, a büntetésből az égboltot a vállán tartó titán, a titánok második nemzedékéből /lásd: Prométheusz, aki a testvére/. Az észak-afrikai, égbenyúló ~ lánchegység megszemélyesítése, ezért az épületeket tartó szoborforma oszlopok elnevezése is. Emiatt a tudományt ’tartó’ lényegi albumok megnevezése is, mint földrajzi ~, vagy világtérkép. Az első nyomtatásban is megjelent, Magyarországot ábrázoló ~ Lázár deák /*Lazarus secretarius*/ térképe 1528-ból. Az első modern magyar világatlasz: Kogutowitz Manó térképalbuma 1902-ből.)
„**A tojáshéj** még a fenekén van.” (Szólás. Még túl fiatal és tapasztalatlan. Megvető utalás a tojásból még épphogy kikelt csibére.)
„**A többi néma csend**.” (Shakespeare: a Hamlet dráma végszava. *The rest is silence*.)
„**A tönk szélére sodorja**.” (Szólás. Veszélyezteti a létét. Még: veszélybe sodorja, romlásba dönti. Lásd még: tönkre teszi.)
„**A történelem a világ ítélőszéke**.” (*Die Weltgeschichte ist das Weltgericht*. Fr. Schiller: Resignation - 1787.)
„**A történelem az élet tanítómestere**.” (*Historia est magistra vitae*. Latin közmondás.)
„**A történelem tanulsága**, hogy az emberek semmit sem tanulnak belőle.” (Aldous Huxley mondása.)
„**A törvény legyen rövid**.” (*Legem brevem esse opportet*. Római közmondás.)
„**A törvénynek azért vagyunk szolgái,** hogy szabadok lehessünk.” (Latin közmondás. *Legem idcirco servi summus ut liberi esse possimus*.)
„**A tőkének nincs hazája**.” (Karl Marx mondása; utalás a pénzügyi globalizációra.)
„**A trónörökös használatára**.” (***Ad usum delphini***. Jelentése: *a fiatalság számára átdolgozva*, kezdők részére. Eredetileg a dauphen /delfin/ a mindenkori francia trónörökös elnevezése volt. XIV. Lajos az ókori szerzők műveit átdolgoztatta úgy, hogy az erkölcstelennek ítélt részeket kihúzatta, illetve átiratta. Jacques Bénigne Bossuet és Pierre Daniel Huet végezte a munkát 1640-ben.)

„**A tudás hatalom**.” (*Knowledge is power.* Francis Bacon: Meditationes sacrae 1598.)
„**A tudás veszélyes lehet**; a közömbösség azonban még veszélyesebb.” (Teller Ede mondása.)
„**A tudomány a valóság** /igazság/ képe.” (Vergilius mondása: *scientia mihil aliud est quam veritatis imago*.)
„**A tudományos emberfő** mennyisége a nemzet igazi hatalma.” (Széchenyi István mondása.)
„**A tudomány, vallás nélkül sánta**. A vallás tudomány nélkül vak.” (Albert Einstein mondása.)
„**A tudós emberek írása csúnya**, de a tudatlanoké még csúnyább.” (*Docti male pingut, indocti pejus.* Középkori szerzetesi elmésség.)
„**A tudósok tintája** fontosabb, mint a mártírok vére.” (Mohamed próféta tanítása a tudomány fontosságáról.)
„**A tulajdon: lopás**.” (Kommunista, anarchista mondás. *La propriété c'est le vol*. A termelőeszközök tulajdonosai monopolhelyzetben vannak, mások munkáját kisajátítják, majd egyenlőtlen csere révén jutnak tulajdonhoz. Eredete Proudhon: Mi a tulajdon? 1840.)
„**A túlsó domboldalon** valami elhagyott tűz füstölgött, és kesernyés szagáról megéreztem, hogy krumpliszárat égettek ott nappal, melynek hamujában porhanyóra sült krumplik várnak valakire, aki majd éjféltájon fellobbantja a tüzet és szalonnát pirít, melynek leve lágy kenyérre csurran. Kulacsában idei bor van már, és kalapja mellett a kikericsnek lila virága. Öregedő legény egyébként az éji vándor, akinek arcán derűsen villan a tűz kapkodó lángja. Avult tarisznyájában friss dió van és hamvas szőlő, melyet majd csak vacsora után vesz elő, mert azt még anyja tette otthon a tarisznyába. Anyja, a lágy karú, kék szemű Ősz, öreg fiának, a pincejáró festőnek, a pipás, puskás Októbernek.” (Fekete István: Őszi alkony.)
„**A türelem rózsát terem**.” (Közmondás. A türelmes munkának megvan az eredménye. Eredet: ha kitartóan udvarol valaki egy lánynak, megkapja. Rózsa = a leány, pontosabban a női nemi szerv népi jelképe. Karinthy Frigyes szállóigéje ezzel kapcsolatban: ~ mást nem.)
„**A tüzes pokol lángjai**, nehéz napok százai; előzik az álmokat, és a vágyakat. A tüzes pokol messze van, de ott élnek nyomtalan, boldogtalan emberek – megperzselt életek.” (A Hungária együttes slágere: ~.)
„**A tűz jó szolga**, de rossz úr.” (Finn közmondás. Még*: jótékony a tűz ereje, míg az ember bír vele* /Schiller mondása/.)
„**A tűzzel játszik**.” (Szólás. Veszélyes játékot űz. Még: ne játssz a tűzzel!)
„**Atyáskodik felette**.” (Szólás. Vigyáz rá, irányítja, pátyolgatja.)
„**A tyúkokkal fekszik**.” (Szólás. Alkonyatkor, korán fekszik le.)
„**Augeiasz istállója**.” (Nagy rendetlenség, piszok. Eredete: Héraklész egyik munkája – a 12 munka során – az volt, hogy Augeiasz király rettenetesen mocskos istállóját kellett kitakarítania, amire senki nem tudott vállalkozni. Héraklész egy folyót térített el és vezetett át az istállókon, így végezte el a feladatot.)

„**Ausztrália**.” (*Terra Australis Incognita* /latin/ = a ’déli ismeretlen föld’ elnevezésből.)
„*Aurea mediocritas*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: arany középút.)
„***Aurora borealis***.” (Északi fény /*aurora* = hajnal; *borealis* = északi/. A Föld legnagyszerűbb természeti jelensége a sarkok feletti égbolton, ahol a legvékonyabb az atmoszféra, így annak külső rétegében, az ionoszférában felizzó napsugárzás részecskék színes függönyként jelennek meg az égen.)
„**Autodidakta**.” (Olyan ember, aki magát képezi önállóan tanul önképzés keretében, nem iskolában. Görögül *autosz* = önmaga; *didaktész* = tanító.)
„**Autokrácia**.” (Egyeduralom. Eredet: a német *Autokratie* = önkényuralom. Görög *auto* = önmaga, *kratia, kratosz* = erő, hatalom, uralom.)
„**A vadász ül hosszú, méla lesben**. Vár felajzott nyílra gyors vadat. S mind fölebb és mindig fényesebben, a serény nap dél felé mutat.” (Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka. ~ *Hasztalan vár; Vértes belsejében nyugszik a vad hűs forrás tövében.*)
„**A vakságnál csak az rosszabb**, ha van látó szemünk, de nincs jövőképünk.” (Helen Keller, amerikai, vak írónő.)
„**A valóság az**, amit a tudatod azzá tesz.” (Morpheus mondása a Matrix c. filmben. *Your mind makes it real*.)
„**A valóság megismerésének** legfőbb akadálya nem a tudatlanság, hanem a tudás illúziója.” (Daniel J. Boorstin: The Discoverers.)
„**Avanzsál**.” (Emelkedik a beosztásában. Eredet a francia *avancer* = előlép)
„**A varázslat** annak a tudománya, hogy a megfelelő cselekedetet a megfelelő helyen és a megfelelő időben vigyük végbe.” (Maurice Druon: Zeusz emlékiratai.)
„**A varjú sem károg utána**.” (Ha elmegy, vagy meghal; nem hiányzik senkinek.)
„**A vágy és a harag a legrosszabb tanácsadók**.” (Latin közmondás. *Cupido atque ira pessimi consultores*.)
„**A vágy villamosa**.” (Tennessee Williams színműve. *The Streetcart of Desire.*)
„**A változatosság gyönyörködtet**.” (***Varietas delectat.*** Euripidésznek tulajdonított mondás.)
„**A vár ereje nem a falakban**, hanem a védők lelkében vagyon.” (Dobó Istvánnak tulajdonított mondás – Gárdonyi Géza Egri csillagok c. regényében.)
„**A városnak és a Földnek**!” (*Urbi et Orbi*. A pápa Szent Péter bazilika erkélyéről osztott áldása: Rómának és a Világnak.)
„**A város peremén**, **ahol élek**, beomló alkonyokon, mint pici denevérek, puha szárnyakon száll a korom, s lerakódik, mint a guanó keményen, vastagon. Lelkünkre így ül ez a kor.” (József Attila: ~.)
„**Ave Cézár**, köszöntenek a halálba menők!” (*Ave imerator, morituri te salutant!* Suetonius: Claudius császár óta a gladiátorok köszönése.)
„***Ave Mária***!” (Szűz Mária köszöntése. Ezek az ’angyali üdvözlet’, ti. Gábriel arkangyal köszöntötte így Máriát, tudatva vele a jó hírt, hogy Jézus általa élni fog. Gábor /Gábriel/ napján /március 24-én/ idézték leggyakrabban. Ez a nap a káposzta /az egyik legrégibb és legfontosabb magyar élelmiszernövény/ elültetésének a napja.)

„**A veréb is madár**.” (Hintsch György filmje 1968-ban, Kabos László főszereplésével.)
„**A vevőnek mindig igaza van**.” (Kereskedői filozófia első szabálya. A második szabály: ha a vevőnek még sincs igaza, életbe lép az első szabály.)
„**A védelem fő ereje a támadás**.” (Hunyadi János stratégiai alapelve és mondása.)
„**A vége koronázza meg a művet**.” (Latin közmondás. *Finis coronat opus*.)
„**A végét járja**.” (Haldoklik. Még: haláltusáját vívja. Lásd még: utolsókat rúgja.)
„**A vég kezdete**.” (*That is the true beginning of our end.* W. Shakespeare: Szentiván éji álom)
„**A végzet asszonya**.” (*Femme fatale*. Francia kifejezés az erős egyéniségű, misztikus, csábító és vonzó nőre, akik férfiak sorsát határozzák meg. Ilyenek az irodalomból és a történelemből pl. Éva, Delila, Sába királynője, Heléné, Salome, Médea, Kleopátra, Josephine, Mata Hari, Marilyn Monroe, Elizabeth Taylor.)
„**A végzet hatalma**.” (*La forza del destino*. Piave Giuseppe: opera-libretto Verdinek.)
„**A vér nem válik vízzé**.” (Közmondás. A gyerek, hasonló jellemű, mint a szülője.)
„**A vér szava**.” (Megszólal benne a ~. Kiütközik rajta a felmenő rokonainak a tulajdonsága.)
„**A Vidrócki híres nyája**, csörög-morog a Mátrába.” (Népdal.)
„**A világ a vakmerőké**.” (Spanyol közmondás. *El mundo es de los audaces*.)
„**A világ azt akarja**, **hogy becsapják,** tehát be kell csapni!” (Latin közmondás. *Mundus vult decipi, ergo, decipiatur*.)
„**A világ egy könyv,** és aki nem utazik, az csak egy lapját olvassa.” (Szent Ágostonnak tulajdonított mondás, amit manapság a turizmus önigazolására idéznek.)
„**A világ elmúlik** és annak kívánsága is, de aki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.” (Biblia, János 2:17)
„**A világ erőforrásai** elegendőek ahhoz, hogy kielégítsék mindenki szükségleteit, de nem elegendőek ahhoz, hogy kielégítsék mindenki mohóságát.” (Mahatma Gandhi mondása.)
„**A világ hét csodája**.” (1. Egyiptomban a gízai Kheopsz piramis. 2. Babilonban Szemiramisz királynő függőkertjei. 3. A kisázsiai Ephaszoszban Artemisz temploma. 4. A görögországi Olümpiában Pheideász Zeusz szobra. 5. A kisázsiai Halikarnasszoszban Mauszólosz síremléke, mauzóleuma. 6. A görögországi Rodoszszigetén Héliosz napisten szobra, a Rodoszi kolosszus. 7. Egyiptomban az alexandriai világítótorny.)
„**A világítótorony lábánál** sötét van.” (Japán közmondás.)
„**A világ olyanná alakul**, amilyenné a fiatalságot nevelik.” (Jókai Mór: És mégis mozog a Föld.)
„**A világot jelentő deszkák**.” (*Die Bretter die Welt bedeuten.* Fr. Schiller: Resignation 1803. ~ = a színpad, amely világhírt adhat a színésznek.)

„**A világosság sűrűsödik,** a varjú ködös erdejébe száll, melyre éjszínű fátylát borítja Hekaté.” (*Light thickens and the crow makes wing to the rooky wood black Hecat hath rung night's yawning peal.* Shakespeare: Macbeth)
„**A világ pörölye**.” (Attila hun király Thuróczi János krónikája szerint: *Malleus orbi*.)
„**A világ sírjai tele vannak** pótolhatatlannak hitt emberekkel.” (De Gaulle, francia elnök mondása.)
„**A Villa Negra nem apácazárda**.” (A Hattyúdal című film slágere Páger Antal előadásában. ~ *a Villa Negre nem fényes lokál. Magán legény, ha szépszerével zörgeti, e csendes házban oltalmat talál*.)
„**A virágnak megtiltani nem lehet**, hogy ne nyíljék, ha jön a szép kikelet... Kikelet a lyány, virág a szerelem.” (Petőfi Sándor: ~.)
„**A vita a tudás cseréje**; a vitatkozás a tudatlanságé.” (R. Quillen mondása.)
„**A vízcsapból is ez folyik**.” (Szólás. Már mindenki erről beszél.)
„**A víz megeszi a hangot**.” (Török-tatár közmondás. A keleti tanácskozótermekben szökőkutak csobogtak, a hallgatódzók ellen.)
„**Avoni hattyú**.” (*William Shakespeare*. Szülőhelye: Stradford on Avon. Epitheton Ornans.)
„**A völgyek ködöt álmodnak**, a faluk hideg füstöt, a tornyok elmúlt harangbongást, s a temető kilibegő gyertyafényt, amely csak egyszer gyúl ki évenként, de világossága soha el nem múlik az elfeledett fejfák közül.” (Fekete István: November.)
„**Az a baj a világgal**, hogy a hülyék mindenben holtbiztosak, az okosak meg tele vannak kételyekkel.” (Bertrand Russel mondása.)
„**Az a cseh, aki tud magyarul**, az a szlovák.” (Miskolci szólás. Még: az a szlovák, aki nem tud magyarul, az cseh.)
„**Az adott szó kötelez**.” (Latin szólás. *Pacta sunt servanda*.)
„**Az adócsalás az egyetlen szellemi tevékenység**, ami némi hasznot hoz.” (John Maynard Keynes mondása.)
„**Az a fő, hogy ne féljünk**!” (Dobó István mondása, amit Bornemisza Gergely az egri hős, a kardjára vésetett. Gárdonyinál: *Az a fő, hogy ne féljen a legény*.)
„**Az agyára megy**.” (Szólás. Már annyira unja, idegesíti, hogy a dolog túllépett a sima bosszúságon, már a mentális egyensúlyt veszélyezteti: megbolondul miatta.)
„**Az alkalom csak egyszer kopogtat**, de a kísértés folyton csenget.” (George Bernard Shaw.)
„**Az alkohol öl, butít,** és nyomorba dönt.” (Szocialista antialkoholista jelszó.)
„**Az alma nem esik messze** a fájától.” (Közmondás. A gyerek jelleme a szülőére hasonlít.)
„**Az a magyar, aki annak vallja magát**.” (Illyés Gyula mondása. Ez Csoóri Sándor kiegészítésével: ~, *és vállalja az ebből adódó kötelezettségeket, olykor jól felfogott érdekei ellenében is*. Még: *magyar az, akinek fáj Trianon* – Patrubány Miklós.)

„**Az a magyar, akinek az unokája is** magyar lesz.” (Orbán Viktor mondása; ami Radnóti Zoltán rabbi egyik mondásának a parafrazálása: *nem az a zsidó, akinek az anyja az; az a zsidó, akinek az unokája az*.)
„**Az a miénk,** amit megeszünk.” (*Haec habeo, quae edi.* Cicero: Szardanapál sírfelirata, epikureista szállóige.)
„**Az a nap,** amely nevetés nélkül telik el, elvesztegetett idő.” (Charlie Chaplin mondása.)
„**Az a nemzet, amelyik emlékeit veszni hagyja**, az a saját síremlékét készíti és vesztesége az emberiségnek.” (Ipolyi Arnold /1823-1886/ püspök, a magyar művészettörténet úttörője.)
„**Az angolok egy hétre jöttek** és hét egyre mentek.” (Szállóige. Amikor a híres 1953. november 25-i, Wembley stadionbeli 6:3-as magyar futball győzelem után, ahol a magyar Aranycsapat legyőzte a hazájában 90 éve veretlen angolokat; az angol csapat 1954. május 23-án a Népstadionban visszavágót játszott a magyarokkal, ahol ismét kikaptak, mégpedig 7:1-re.)
„**Az a nő, aki habozik**, hogy meghozzon-e valami áldozatot azért, akit szeret, ne hozza azt meg.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Az anyja Istenit**!” (Szitkozódás, káromkodás kellemetlen meglepetés után. Lásd még: anyázás.)
„**Az anyja mindenit!**” (Csodálkozás kifejezése. Röviden: az anyja! A’zannya!)
„**Az anyatejjel szívta magába**.” (Szólás. Már kisgyermek korában elsajátította. Latin szólás: *Cum lacte nutricis*.)
„**Az apa bizonytalan,** az anya biztos.” **(***Pater incertus, mater certa est.* Római jogi tétel.)
„**Az apa az,** kit a házasság annak mutat**.**” (*Pater estquaem nuptiae demonstrant.* Római jogi tétel.)
„**Az Apokalipszis négy lovasa**.” (Apokalipszis görögül a végső leleplezést, kinyilatkoztatást, a világvégét jelenti. A négy lovas: *Fehér lovon a Zsarnokság, veres lovon a Háború, fekete lovon az Éhínség, sárga lovon a Halál.* János: Jelenések könyve 6:1-8)
„**Az apostolok lován**.” (*Per eques apostolorum* Gyalog. Latin szólás.)
„**Az aprólékos dolgokban** nagyok, a nagyokban aprólékosok.” (A magyarok jellemzése. Dugonics András: Az arany perecek, 1790.)
„**Az aradi tizenhármak**.” (Az 1849. október 6-án, Aradon kivégzett 13 tábornok, az aradi vértanúk: Lázár Vilmos, gróf Dessewffy Arisztid, Kiss Ernő, Schweidel József, Poeltenberg Ernő, Török Ignác, Lahner György, Knezić Károly, Nagysándor József, gróf Leiningen-Westerburg Károly, Aulich Lajos, Damjanich János, gróf Vécsey Károly.)
„**Az arany élesíti a szemet**.” (Közmondás. Eredet: az aranyfülbevalót viselőknek nem romlik a szeme, valószínűleg, mert a fülcimpán lévő, a szemmel összefüggő akupunktúrás pontot fúrják át.)

„**Az aranykulcs minden ajtót kinyit**.” (Közmondás. Vagy: ~ ajtóba beleillik. Utalás arra, hogy pénzzel, megvesztegetéssel minden elérhető: be lehet jutni bárhová, bárkihez, vagy a börtönből is ki lehet jutni.)
„**Az arany ott van**, ahol megtalálod.” (Kanadai aranyások mondása.)
„**Az arany sárban is arany**.” (Közmondás. Az igazi érték mindig felismerhető.)
„**Az a szép, az a szép, akinek a szeme kék**, akinek a szeme fekete. Lám az enyém, lám az enyém sötétkék, mégsem vagyok a babámnak elég szép.” (Dankó Pista legismertebb szerzeménye, magyar nóta. Vulgáris változata: *Az a stramm, az a stramm, kinek hosszú fasza van; lám az enyém, lám az enyém milyen stramm, mégsem vagyok a babámnak elég stramm*.)
„**Az asszony ingatag**.” (***La donna è mobile.*** F. M. Piavre: Rigoletto /Verdi 1851.)
„**Az asszony is ember**.” (Az anekdota szerint Gárdonyi Géza Egerben egy Dobozy nevű barátjánál vendégeskedett, akinek a felesége az asztaltársaságnál nagyban kártyázott a többi hölgyekkel. ’Én megtiltanám a feleségemnek, hogy kártyázzon’ súgta oda Gárdonyi Dobozynak, aki ezt válaszolta rá: *’Mit tegyek, Géza*, ~.’)
„**Az asszony olyan, mint az árnyék:** ha szaladsz utána, elfut előled, ha szaladsz előle, ő fut utánad.” Eca de Querioz mondása. Eredetileg Terentius: *’a nők szeszélyét ismerem: nem kíván, ha kell, de öledbe hull, ha nem kell*’.)
„**Az asszony viseli a nadrágot**.” (Szólás. Olyan házasság, ahol az asszony dönt mindenben, átvéve a férfi szerepét. Még: ~ a kalapot.)
„**Az a tény, hogy anyanyelvem magyar**, és magyarul beszélek, gondolkozom, írok, életem legnagyobb eseménye, melyhez nincs fogható.” (Kosztolányi Dezső véleménye.)
„**Az a vállalatvezető, aki jótékonykodik**, a részvényeseket lopja meg.” (Milton Friedman mondása.)
„**Az az asszony, aki harmadik személy előtt panaszkodik férjére**, megtette az első lépést a hűtlenség és a szakítás felé.” (Aaron Klug biofizikus mondása.)
„**Az az egy fontos**, **legyetek jók most**, már nem kell túl sok a holnaphoz. Legyetek jók, ha tudtok, a többi nem számít.” (Napoleon Boulevard: Legyetek jók, ha tudtok. *Oly nehéz most jónak lenni, el se tudnád képzelni, annyi mindent meg kell tenni, de nem ígérem, hogy jó leszek.* ~.)
„**Az az embör**, **aki okos**, tudja, hol van Kundomokos.” (Egy hódmezővásárhelyi fakereskedő népszerűvé vált újsághirdetése az 1930-as évekből. ~ *Neköm is van annyi eszöm, a tüzifát onnan veszöm*.)
„**Az áldott napfénytől is könnyes lesz a szemed**.” (Vámosi János slágere: Ne hagyd el soha. *Ne hagyd el soha ki téged szívből imád, hisz valld be, néked is van számtalan kis hibád. A rózsa tövise is megszúrja a kezed,* ~.)
„**Az állam én vagyok**.” (*L’état c’est moi!* XIV. Lajosnak tulajdonított mondás.)
„**Az államférfi** a következő nemzedékre gondol; a politikus csak a következő választásokra.” (Winston Churchill mondása.)
„**Az állam mindig megtartja, amit ígér**. Ha pénzt ígér, azt is.” (Karinthy Frigyes mondása.)

„**Az államot a jutalom és a büntetés tartja fenn**.” (Cicero mondása. Még: A nagy államokat mindig fiatalok ingatják meg, és öregek állítják helyre.)
„**Az ár ellen úszni**.” (Szólás. Mindenkivel szemben állni. Még: széllel szemben pisilni.)
„**Az árgyélus kismadár** nem száll minden ágra, én sem fekszem mindenkor szép paplanos ágyba.” (Népdal.)
„**Az átkos**.” (Szólás. ~ban = 1990 előtti korszakban, azaz a magyarországi szocializmus időszakát nevezik ~nak, rossz, átkozott időszaknak. Jelentése ezt megelőzően: az 1945 előtti, azaz a magyarországi szocializmus előtti korszak.)
„**Az eget is nagybőgőnek nézi**.” (Szólás. Nincsen magánál, részeg, vagy megverték.)
„**Az egészség a legnagyobb ajándék**; az elégedettség a legnagyobb gazdagság és a hűség a legjobb kapcsolat.” (Buddha tanítása.)
„**Az egri ménes mind szürke**. Az egri kislány mind büszke. Ha büszke, büszke, van neki mire, ~.” (Magyar nóta. *Az egri mémes mind tarka. Az egri kislány mind csalfa. Ha csalfa, csalfa, a lelke rajta, az egri kislány mind csalfa*.)
„**Az egyetértés naggyá tesz**i **a kicsiket**.” (Latin közmondás. *Concordia res parvae crescunt*.)
„**Az egy Munkács várába szorult a szabadság**, kit egy Zrínyi szívű tartott meg, asszonyság. Hol vagy, s hálát nem adsz egész magyarság?” (Badonyi János: Ilona napi köszöntő, amelyet Zrínyi Ilona kisfia, Rákóczi Ferenc mondott el, az ostromlott Munkácsi várban. *Rabság bilincseit viselő magyarság* ~.)
„**Az elejétől kezdve**.” (Latin mondás: ***Ab ovo*** *usque ad mala*. Jelentése: a tojástól az almáig. Eredet: a római lakomákat tojással kezdték, és almával fejezték be.)
„**Az ellenséged ellensége a barátod**.” (Albert Einstein mondása. *The enemy of your enemy is your friend*.)
„**Az ellenség holtteste jószagú**.” (Vitellius római császár mondta a főtisztjeinek, a győztes bedriacumi csata után, amikor azok émelyegteg a temetetlen halottak bűzétől.)
„**Az ellentétek vonzzák egymást**.” (Közmondás.)
„**Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog**, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának” (Kodály Zoltán mondása.)
„**Az előrehaladás titka** az indulás.” (Mark Twain mondása. *The secret to getting ahead is getting started*.)
„**Az első éjszaka joga**.” (Latinul: ***ius primae noctis***. Történelmileg nem bizonyított hiedelem, miszerint a koraközépkorban a földesurak előjoga volt, hogy a házasulandó jobbágy szűzlányokkal az esküvő előtt együtt háljanak.)
„**Az első korty a tudomány poharából** ateistává tesz. A pohár alján pedig ott van az Isten!” **(**Isaac Newton fizikus mondása.**)**
„**Az első pofon a legnagyobb**, aztán a többit lassan megszokod.” (Az LGT: ~ c. slágere.)
„**Az első szerelemben életünkben először** és utoljára ízleljük meg a halhatatlanságot.” (Mondás Keleti Márton: Elsietett házaság c. filmjéből.)

„**Az első villamos már elindult felénk**, csilingel, amerre jár, ~ra vár a napsugár” (A Fonográf együttes slágere: ~. *Már csak néhány csillag él, újságpapírt hord a szél; felébred az állomás, és vár, újra vár. ~. Hosszú volt az éjszaka, égen-földön folyt a tánc, a korlát láncainak dől a csillagász.*)
„**Az eltiport nemzet újjászületik,** de az öngyilkos nemzetnek nincsen feltámadás.” (Kossuth Lajos mondása a kiegyezéssel kapcsolatban. Utalás: az öngyilkosok nem üdvözülhetnek.)
„**Az elveszett bárány**.” (Egy közösségből eltávolodott tag. Eredet: bibliai történet, arról, hogy a pásztor mindent megtesz, hogy a nyájtól elkóborolt bárányt megtalálja és visszahozza. Lásd még: ’Nagyobb örömet szerez a mennyben egy megtért bűnös’)
„**Az ember a bárónál kezdődik**.” (Metternich és/vagy Windischgrätz mondása. *Der Mensch fängt erst beim Baron an*.)
„**Az ember akkor öregszik meg,** amikor mosolyog azon, amin valaha sírt, és nevet azon, amiért valaha a fogát csikorgatta.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Az ember annyit ér, amennyit használ**.” (Széchényi István mondása. Még: ~, *amennyit változtat a világon*. Marlowe mondása.)
„**Az ember bölcsen gondolkozik**, de esztelenül cselekszik.” (Anatole France mondása.)
„**Az emberek elfelejtik, amit mondasz**, és elfelejtik, amit teszel. Az egyetlen dolog, amire emlékezni fognak, az, hogy milyen érzéseket váltottál ki belőlük.” (Maya Angelou mondása.)
„**Az embereken nem lehet ’segíteni’**. De el lehet viselni őket. Ehhez sok tapasztalás kell, emberfeletti türelem és humor.” (Márai Sándor mondása.)
„**Az emberek nem olyanok**, **amilyenek lehetnének**, hanem olyanok, amilyenek lehetnek.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Az ember ezt**, **ha egykor ellesi**, vegykonyhájában szintén megteszi.” (Madách: Az ember tragédiája. Lucifer mondja Istennek az ember kezébe adott tudásról. ~ *Te nagy konyhádba helyezéd embered, s elnézed néki, hogy kontárkodik, kotyvaszt, s magát Istennek képzeli*.)
„**Az ember élete két részből áll**. Az elsőben remélünk egy boldog jövőt, a másodikban bánkódunk elkövetett hibáink felett. E két időszak között alig marad egy percünk a csendes, boldog életre.” (Széchenyi István mondása.)
„**Az emberélet útjának felén** egy nagy, sötétlő erdőbe jutottam, mivel az igaz utat nem lelém.” (Dante Alighieri: Isteni színjáték.)
„**Az ember életének döntő fázisai**: 1. elhiszi, hogy van Mikulás; 2. nem hiszi, hogy van Mikulás; 3. ő a Mikulás.” (Jim Guthrie mondása.)
„**Az emberi dolgok nem örökkévalók**.” (Cervantes: Don Quijote. *Minthogy*, ~ *hanem kezdetüktől fogva utolsó pillanatig mindig lejtőn haladnak. / Como las cosas humanas no sean eternas, yendo siempre en declinación de sus principios hasta llegar a su último fin*.)
„**Az emberi élet ellen való támadás**, ha bizonyos szabályok szerint megy végbe, közbecsülés tárgya.” (Anatole France: Angyalok lázadása.)

„**Az emberiség legnagyobb terhe az ember**.” (Alexander Pope mondása. *The greatest nuisance to mankind is man.*)
„**Az ember jelleme a játékban nyilvánul meg** legtisztábban.” (Lev Tolsztoj mondása.)
„**Az ember lóvá tesz,** a ló emberré.” (Jókai Mór mondása.)
„**Az embernek három korszaka van**: ifjúság, felnőttkor és a – remekül nézel ki." (Sándor György mondása.)
„**Az ember nem csak tudása szerint ítél**, hanem ítéletei szerint is tud.” (Mérei Ferenc pszichológus mondása.)
„**Az ember néha képpé válik**, vagy várja csak, hogy egyszer majd azzá válik, hogy történik valami végre vele: egy képbe emeli valaki megváltó keze.” (Kunt Ernő: ~. ~ *Nem rajzol újra és nem fest át, csak képbe menti önmagát.*)
„**Az ember olyan**, **mint a bor**; ahogy idősödik, a rossz ecetté válik, a jó egyre nemesebbé.” XXIII. János pápa mondása.)
„**Az ember sorsa a szívétől függ**, mert mindennek lehet parancsolni, csak a szívnek nem.” (Lin Jü-tang kínai író mondása.)
„**Az embert le lehet győzni,** de elpusztítani nem.” (Ernest Hemingway mondása.)
„**Az ember tragédiája**.” (Madách Imre színműve az emberi élet értelméről a teremtés és rontás, Isten és Lucifer ellentéte, illetve az emberi történelem tükrében. A cím eredete: Szontágh Pál Nógrád megyei birtokán egyszerre vendégeskedett Madách, Arany János és Ballagi Mór. Madách színműve készen volt, csak címet nem tudtak neki találni. Ballagi elment csónakázni, de beborult, és csurom vizesen jött vissza. Mikor kérdezték tőle, mi történt, azt válaszolta: Ez ~. Madáchnak és Aranynak ez azonnal megtetszett, s ez lett az alkotás címe.)
„**A zene kifejezi azt, amit elmondani nem lehet**, elhallgatni nem szabad.” (Victor Hugo mondása. Másképp értelmezve: ’a zene kifejezi azt, ami elmondhatatlan, de nem maradhat kimondhatatlan’.)
„**A zene szerelem**, a szex hangszer.” (Isabel Allende mondása.)
„**Az Erő része**, **amely örökkön rosszra tör**, ám örökkön jót mível.” (Mefisztó, vagyis a Sátán meghatározása Goethe Faustjában.)
„**Az erőseket segíti a szerencse**.” (*Fortes fortuna adjuvat.* Szimonidesz görög filozófus mondása.)
„Az erőszak a gyengék végső menedéke.” (Isaac Asimov mondása.)
„**Az erőszak erőszakot szül**.” (Közmondás.)
„**Az Erő veled van**.” (Mondás George Lucas: Star Wars /a Csillagok háborúja/ c. filmjéből, utalva a jedi lovagok természetfeletti képességeire. Még: az erő legyen veled! *May the Force be with you.*)
„Az eső egyaránt esik igazra és hazugra.” (Hopi indián közmondás.)
„**Az est megállt egy kicsit** a faluvégen, és visszanézett a mezőkre, ahol sötét volt már minden, csupán a patak sudara látszott. A patakkal nem bírt sem az est, sem az éjszaka, mert a hajnalokat kötötte össze, és a fénnyel tartott rokonságot. Így azután a sötétség nem is vesződött a patakkal, hanem ráborult a falura. Egy-egy szekér zörgött még valahol, a boltajtó jelzőcsengője megpendült néha, a kutak

vályújában megloccsant a víz, de a kertek alatt már az álom settenkedett, és a szérűkben már a kazlaknak dőlt a csend." (Fekete István: A bagoly.)
„**Az égadta világon** semmit/sehol." (Egyáltalán semmit, illetve sehol sem az Isten /= ég, eufemizmus/ által teremtett/adott világon.)
„**Az ég madarai nem vetnek**, **és nem aratnak**, Isten mégis táplálja őket." (Jézus tanítása, aminek alapján Assisi Szent Ferenc megalapította a kolduló és nincstelen Ferences-rendet.)
„**Az égre írj, ha minden összetört!**" (Radnóti Miklós: Negyedik ecloga. *Ring a gyümölcs, lehull, ha megérik; elnyugtat majd a mély, emlékkel teli föld. De haragod füstje még szálljon az égig, s ~.*)
„**Az ég szerelmére**!" (Kérés, csodálkozás kifejezése: ~ ne tedd ezt! ~ mit csinálsz? Eufemizmus ég = Isten. Eredetileg: az Isten szerelmére! A szerelem itt = szeretet, vagyis Isten szeretete nevében kérni, vagy csodálkozni.)
„**Az égvilágon** mindent/semmit." (Szólás. Egyáltalán semmit, ill. mindent, amit csak el lehet képzelni.)
„**Az éhség a legjobb szakács**." (Közmondás. Az éhes embernek minden étel ízlik. Az eredeti latin közmondás: az étel fűszere az éhség. *Cibi condimentum fames*. Németül: *Hunger ist der beste Koch*. Angolul: *Hunger is the best sauce*.)
„**Az éjszaka a földre lapult**, és kicsit meglódult a szél. A nyárfa zúgni kezdett, és a bodza is. Alattuk a füvek és a vályú végében a bogáncs sziszegve, susogva hajoltak dél felé. 'Szent Mihály … oda a nyár … oda az éjszakád is … Szent Mihály.' A felhőtlen égen hunyorogtak a csillagok." (Fekete István: Cönde.)
„**Az éjszakák már tűnődők**, s a száraz Augusztus leszakít egy-egy levelet a sötétben hallgató fákról. Nem látja senki, csak a csillagok, nem hallja senki, csak a csend." (Fekete István: Öreg naptár.)
„**Az élet csupán kölcsön**; a halál a hitelező, aki egy napon behajtja azt." (Talmud.)
„**Az életet már megjártam**; mit szívembe vágyva zártam, azt nem hozta, attól makacsul megfoszta. Egy kis független nyugalmat, melyben a dal megfoganhat, kértem kérve: s ő halasztá évrül-évre." (Arany János: Epilógus.)
„**Az élet komédia** azoknak, akik gondolkodni tudnak, és tragédia azoknak, akik érezni tudnak." (Eugéne Scribe mondása.)
„**Az élet nehéz**, de meghalni sem könnyű." (Rejtő Jenő mondása.)
„**Az élet nem áll meg**." (Szólás. Haláleset után a rokonoknak. Még: az élet megy tovább.)
„**Az élet nem főpróba**, hanem előadás." (Moldova György mondása.)
„**Az élet nem habos torta**, Pelikán." (Virág elvtárs mondása a Tanú című filmben.)
„**Az élet nemi érintkezés útján terjedő fertőzés**, amelynél a halálozási arány 100 %." (Ronald David Laing mondása.)
„**Az élet nem más**, **mint utazás** a halál felé." (*Vita nihil aliud quam ad mortem iter est*. Seneca mondása.)

„**Az élet olyan, mint a motor**. Be kell rúgni. Másként nem megy.” (Hofi Géza mondása.)
„**Az élet olyan, mint egy nyári ruha mellénye**: rövid és céltalan.” (Rejtő Jenő mondása.)
„**Az élet rövid, a dicsőség örök**.” (Cicero mondása: *vitae brevis est cursus, gloriae sempiternus*.)
„**Az élet rövid**, **de a szenvedés meghosszabbítja**.” (A római Publilius Syrus mondása: *Brevis ipsa vita est, sed malis fit longior*.)
„**Az élet sava borsa**.” (Íze, zamata, kellemes, élvezetes oldala.)
„**Az élet senkinek sem a tulajdona**.” (Lucretius mondása: *vita mancipio nulli datur, omnibus usu*. A halálbüntetés, öngyilkosság, eutanázia elleni szólás.)
„**Az élet szép**. Tenéked magyarázzam?” (Heltai Jenő: A néma levente III. 6.)
„**Az élő embert kell keresni a levéltárak porában** és a múzeumok csöndjében is.” (Marc Block mondása.)
„**Az élő fába is beleköt**.” (Szólás. Kötekedő, izgága, mindenkivel vitába száll, ha kell, ha nem. Élő, vagy nyersfával nem dolgoztak építkezésen, mert meghajlik, tehát az élő /nyers/ fával nem készítettek kötést. Aki mégis ezt teszi, az helytelenül jár el.)
„**Az élők becsukják a halottak szemét**, a halottak kinyitják az élőkét.” (Bolgár közmondás, miszerint az eltávozottak életútja például szolgálhat az utódoknak.)
„**Az élőket hívom**, a holtakat megsiratom, a villámokat megtöröm.” (Harangok felirata: *Vivo vocos, mortus plango, fulgura frango* – latinul. A harangszó misére hív; temetéskor búcsúztat; vihar előtt a jégverés és a villámok ellen kér védelmet Istentől. Európai elterjedését segítette Friedrich Schiller: *Das Lied von der Glocke* /A harang éneke/ c. verse 1798, ami az egyik legjelentősebb német kulturális örökség. A ~ ennek a versnek a mottója, ami az 1486-ban készített schaffhauseni harang felirata volt; Schiller onnan vette át.)
„**Az én apám dolgozik és küzd**, nála erősebb nincs talán, hatalmasabb a királynál is az én apám.” (Ady Endre: Proletár fiú verse.)
„**Az én házam** az én váram.” (*My home is my castle*. Angol közmondás az otthon erejéről és erőt adó szeretetéről.)
„**Az én igám gyönyörűséges**, az én terhem könnyű.” (Máté evangéliuma 11:30. A hívő ember könnyen viseli a megpróbáltatásokat, a feladatokat, a munkát, a kötelességet.)
„**Az én királyságom nem e világról való**.” (Jézus mondja Pilátusnak. János 18. 36-37. *Tehát király vagy te? – kérdezte tőle Pilátus. Király vagyok – hangzott Jézus felelete –, de az én országom nem erről a világról való*.)
„**Az én rózsám vasutas,** vasutas, vasutas. Hogyha nem sok az utas, rögtön megölel. Teheti, mert vasúti, vasúti, vasúti, magyar állam fizeti, hát szeretni kell.” (Fényes Szabolcs slágere. A címzett ismeretlen c. film betétdala.)
„**Az én Uram újra él most**.” (Dsida Jenő: Húsvéti ének. ~. *Áprilisban fürdik és aranyozza napsütés, ahol lépked, jobbra-balra ezer madár fakad dalra s ring, hullámzik a vetés*.)

„**Az éremnek két oldala** van.” (Közmondás. Mindkét oldal hallgattassék meg.)
„**Az értelmiség előtt két út áll**: az egyik az alkoholizmus, a másik járhatatlan.” (Közismert mondás a létező magyar szocializmus idejéből, az 1960-as 1970-es évekből.)
„**Azért esünk el, hogy megtanuljunk felállni**.” (Koreai közmondás.)
„**Azért harang a harang, hogy hívja az élőket**, temesse a holtakat, s hogy árvíz jégverés, tűzveszély idején, s hódító horda láttán félreverjék.” (Kányádi Sándor: Harangfölirat.)
„**Azért, hogy senkinek láb alatt ne legyek**, nem bánom én, igen, akár ma elmegyek; száz mérföld a világ, erre is, arra is: nem bánom én, igen, elmegyek én ma is.” (Arany János: Toldi.)
„**Azért is**!” (Indulatszó, miszerint egy akarat vagy tiltás ellenére csinál valaki valamit. Még: Csak ~! = ha tüntetőlegesen szegi meg a tilalmat, szabályt.)
„**Azért jó tengerparton lakni,** mert akkor csak három oldalról van hülyékkel körülvéve az ember.” (Galla Miklós mondása.)
„**Azért nem lövünk,** mert vasárnap van**.**” (Gárdonyi által az Egri csillagokban Dobó Istvánnak tulajdonított mondás az egri ostrom kezdetekor, amikor azt kérdezték tőle, hogy miért nem löveti már az egyre előrébb merészkedő török ágyúkat?)
„**Azért vagyunk a világon**, hogy valahol otthon legyünk benne.” (Tamási Áron: Ábel a rengetegben.)
„**Azért van két fülünk** és egy szánk, hogy többet hallgassunk, mint beszéljünk.” (Zénón görög filozófus mondása.)
„**Azért vannak a jóbarátok**, hogy a rég elveszett álmot visszahozzák néked majd egy szép napon. ~, hogy az eltűnt boldogságot, visszaidézzék egy fázós alkonyon.” (Máté Péter: ~ c. slágere.)
„**Az ész a fontos**, nem a haj.” (Bródy János: ~ / az Illés együttes slágere.)
„**Az évek elrepülnek**, **csak a percek telnek lassan**.” (Csík Lajos mondása.)
„**Az évek jöttek**, **mentek,** elmaradtál emlékeimből lassan.” (Juhász Gyula: Anna örök. ~ *Elfakult arcképed a szívemben, elmosódott a vállaidnak íve, elsuhant a hangod és én nem mentem utánad az élet egyre mélyebb erdejében*.)
„**Az évek többet tudnak** a könyveknél.” (Lengyel közmondás, az idős emberek élettapasztalatára utalva.)
„**Az évszázad mérkőzése**.” (1953. november 25-én a magyar Aranycsapat, az akkori olimpiai bajnok, a londoni Wembley stadionban barátságos mérkőzésen 6:3-ra legyőzte az addig – akkor már 90 éve – veretlen angol labdarúgó válogatottat, ami világszenzációnak számított. Fél évvel később, az angolok által erőltetett budapesti visszavágón 1954. május 23-án pedig 7:1-re verte az Aranycsapat az angol csapatot. Az akkori mondás: *Az angolok egy hétre jöttek és hét egyre mentek*.)
„**Az fölöttébb való igazság**, fölöttébb való bosszúság /igazságtalanság/ is.” (Közmondás arról, hogy az igazság sokszor fájdalmas is. Latinul: *Summum jus, summa injuria*.)

„**Az hétszentség**!” (indulatszó. Jelentése: az biztos, biztosan úgy van. Lásd még: hétszentség.)
„**Az, hogy magyar,** nem faj, nem vér, hanem lélek dolga.” (Karácsony Sándor mondása.)
„**Az hol én elmegyek, még az fák is sírnak**, gyenge ágaikról levelek lehullnak.” (Népdal.)
„**Az ibafai papnak fapipája van,** ezért az ibafai papi pipa papi fapipa.” (Nyelvtörő. Még: *az ibafai papnak fapipája van, mert az ibafai fából készült papi fapipa a legjobb papi fapipa*.)
„**Az ideális férfi az**, akit megszülsz.” (Mondás a Szex és New York c. filmből.)
„**Az idézet hosszú tapasztalatokon alapuló rövid mondat**.” (Cervantes mondása.)
„**Az idő begyógyítja a sebeket**.” (*Lentescunt tempore curae*. Ovidius mondása.)
„**Az idő méhe**.” (*Nem tudni, mit rejt magában ~*. Schiller mondása a jövőről. Még: *Az idők méhében sok minden vajúdik, ami várja, hogy világra szüljék* /Shakespeare: Othello/ *There are many events in the womb of the time which will be delivered*.)
„**Az idő nagy tanítómester**; csak megöli a tanítványait.” (Hector Berlioz mondása.)
„**Az idő neki dolgozik**.” (Szólás. Az idő múlása kedvez neki valamely szempontból.)
„**Az idő pénz**.” (*Time is money*. Benjamin Franklin mondása.)
„**Az idő repül**.” (Latin szólás. *Tempus fugit*.)
„**Az idő vasfoga**.” (Szólás. Idővel minden tönkremegy, szétporlad ~ alatt. Eredetileg Ovidius mondása: ~ mindent megőröl. *Tempus edax rerum*.)
„**Az igazak álmát alussza**.” (Szólás. Tiszta lelkiismerettel, mélyen alszik.)
„**Az igazat, a teljes igazat** és semmi mást, mint az igazat.” (Esküszöveg bírósági tanúvallomás előtt. *The truth, the whole truth and nothing but the truth.*)
„**Az igazán süket** az, aki nem akar hallani.” (Közmondás. Még: Vak, aki nem akar látni.)
„**Az igazi barát a bizonytalan dolgokban ismerkszik meg**.” (Qintus /A/Ennius mondása: *Amicus certus in re incerta cernitur*. Lásd még: Bajban mutatkozik ...)
„**Az igazi feladat** nem annyira azt meglátni, amit még senki sem látott, hanem azt gondolni, amit még senki sem gondolt arról, amit mindenki lát.” (Schopenhauer mondása.)
„**Az igazi férfi két dolgot akar:** veszélyt és játékot; ezért akarja a nőt, mint a legveszedelmesebb játékszert.” (Nietzsche mondása.)
„**Az igazság az idő gyermeke**.” (Görög közmondás; mert az igazság előbb-utóbb kiderül. Még: az igazság a háború első áldozata.)
„**Az igazság irgalom nélkül kegyetlenség**.” (Aquinói Szent Tamás mondása.)
„**Az igazság kimondása gyűlöletet szül**.” (Terentius mondása. *Veritas odium parit*.)

„**Az igazságosak öröklik** a Földet és örökké rajta laknak.” (Zsoltárok könyve 37:29)
„**Az igazság szája**.” (Velencében a dózse palota falán lévő dombormű és arckép, melynek szájába lehetett évszázadokon át bedobni a névtelen feljelentéseket. *Bocca della verita.*)
„**Az igazság vízum nélkül** utazik.” (Joliot-Curie francia atomfizikus szállóigéje, az 1949-es párizsi Béke Világkongresszuson elmondott beszédében.)
„**Az ipafai papnak papi fapipája van**. Tehát az ipafai pipa, papi fapipa.” (Nyelvtörő.)
„**Az ismerethalmaz nem tanít** meg értelemre.” (Hérakleitosz mondása.)
„**Az ismétlés** nem csak **a tudás anyja**, hanem a szellem fényének koptatója is.” (Bogáti Péter író mondása. Lásd még: Ismétlés.)
„**Az Istenfáját**!” (Indulatszó. Megszelídített káromkodás /eufémia/, eredeti formája vulgáris: az Isten faszát! Még: az ’arkangyalát’ helyett: az árgyélusát! Vagy: a rézangyalát! Még: A Poncius Pilátusát! = a Jézust elítélő római helytartó nevével.)
„**Az Isten itt állt a hátam mögött**, s én megkerültem érte a világot.” (József Attila: ~.)
„**Az Istennek szent angyala**, mennyekből, hogy alászálla.” (Középkori himnusz, Luther adaptálta és nyomában terjedt el a reformátusvallásban.)
„**Az Isten szerelmére**.” (***Per amorem Dei***. A léleknek az isteni szeretet utáni vágyódásából.)
„**Az is tolvaj**, aki az emberek bizalmát meglopja.” (Latin közmondás. *Etiam ille est fur, qui fidutiam hominum rapit*. Móricz Zsigmond idézi a Légy jó mindhaláligban.)
„**Az ígéret földje**.” (A bőség és a jóólét földje. A Biblia szerint: *Azt az egész földet, amit látsz, neked és a te utódaidnak adom örökre*. E szavakkal ígérte Kánaánt az Úr Ábrahámnak.)
„**Az ígéret szép szó**, ha megtartják, úgy jó.” (Közmondás.)
„**Az író olyan**, **mint a havasi kürt**; csak messziről jó hallgatni.” (Mikszáth Kálmán mondása.)
„**Az kiabál, akinek a háza ég**.” (Közmondás. ~ aki bajban van, akit leginkább érint valami.)
„**Az, ki gonoszul szól,** kész a gonosztételre is.” (Közmondás.)
„**Az, ki urával pöröl,** Isten annak orvosa.” (Közmondás.)
„**Az lesz a vers vége**.” (Szólás. Jóslás, hogy mi fog történni. ~, hogy ...)
„**Az légy, aki vagy**, Érezd jól magad.” (Charlie: ~ c. slágere. Eredetileg Goethe után elterjedt idézet: *Élni való minden élet, csak magadhoz hű maradj. Veszteség nem érhet téged, ha* ***az leszel, aki vagy***.)
„**Az, mely földön ki lakik**, annak törvényét tudni kell!” (Közmondás.)
„**Az, mi néked nem jó**, másnak sem jó az!” (Közmondás.)

„**Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért**, s keservben annyi hű kebel szakadt meg a honért!” (Vörösmarty Mihály: Szózat. ~ *Az nem lehet, hogy ész, erő, és oly szent akarat hiába sorvadozzanak egy átoksúly alatt!*)
„**Az nevet**, **aki utoljára nevet**.” (Közmondás.)
„**Az nevet utoljára**, aki először lő.” (Orosz katonai közmondás.)
„**Azok a férfiak, akiknek ki van lyukasztva a fülük**, felkészültek a házasságra. Ismerik a fájdalmat, és már vásároltak ékszert.” (Rita Rudner mondása.)
„**Azok, akikkel rosszat teszünk**, sokkal ritkábban állnak bosszút, mint azok, akikkel jót tettünk.” (Kosztolányi Dezső: Néró, a véres költő.)
„**Azok, akik nem tanulnak a történelemből**, annak megismétlésére vannak ítélve.” (George Santayana spanyol-amerikai filozófus mondása. *Those who cannot remember the past are condemned to repeat it*. Lásd még: akik nem ismerik a múltat.)
„**Azok a szép napok**.” (*Those Were The Days* – Mary Hopkins világsláger, magyarul Harangozó Teréz előadásában. ~ *csak arra gondolok a tánc az élet véget sosem ért. Az élet oly nehéz, de győzni kell és kész, az ifjúság a jövőtől nem fél.*)
„**Azok hódítanak, akik elhiszik, hogy képesek rá**.” (Vergilius mondása.)
„**Azok civakodnak**, **akik szeretik egymást**.” (Lengyel közmondás. *Kto się lubi, ten się czubi*.)
„**Azokkal időzöm**, akik másszor voltak; mit az élet megvon, megadják a holtak.” (Arany János: Toldi szerelme.)
„**Azoknak kedves a harc**, akik nem próbálták.” (Publius Flavius Vegetius: Epitoma rei militaris.)
„**Az okosoknak ennyi is elég**!” (Latin szólás a rövid utalásra: *Sapienti sat*!)
„**Az oktatás célja** nem az, hogy befejezett tudást adjon, hanem az, hogy szilárd alapot teremtsen a tovább haladásra.” (Öveges József mondása. Öveges professzor /1895-1979/ a fizika oktatásában a rádiós-televíziós ismeretterjesztés legnagyobb alakja volt.)
„**Az oláhok, az oláhok facipőben járnak**. Azok élik világukat, akik ketten hálnak. Lám én szegény szolgalegény csak egyedül hálok. Akármerre kaparászok, csak falalt találok.” (Magyar nóta)
„**Az olyan ember**, akinek a lelkében egy csipetnyi sem maradt meg a gyermekből, rosszabb az állatnál.” (François l’Olonnais karib-tengeri, francia származású kalózvezér mondása.)
„**Azon filózik**, hogy ...” (Szleng. Azon gondolkozik, filozofál. Lásd még: filozófia.)
„**Azon kapja magát**, hogy...” (Szinte észre sem veszi, hogy csinálni kezdett valamit, majd hirtelen tudatosul benne.)
„**Azon mértékkel mérnek néktek**, amellyel ti mértek.” (Bibliai tanítás. Olyan bánásmódban, ítéletben lesz részetek, ahogy ti bántok másokkal, és ítélkeztek mások felett. Lukács 6:38.)
„**Azonmód**.” (Úgy, ahogy van, azonnal.)

„**Az operáció sikerült,** de a beteg meghalt.” (*The operation was succesful, but the patient died.* Wallace Lee írta Mac Kinley elnök halálakor 1902-ben.)
„**Az oroszok már a spejzben vannak!**” (Idézet a Tizedes meg a többiek c. filmből.)
„**Az országok dísze** és ereje a városok gazdagságában és teljességében áll.” (Mátyás királynak tulajdonított mondás.)
„**Az országúton végig a szekérrel** a négy ökör lassacskán ballagott.” (Petőfi Sándor: A négyökrös szekér.)
„**Az orra előtt**.” (A szeme előtt, előtte.)
„**Az orráig sem lát**.” (Szólás. Nem előrelátó, ill. nagyon sötét van.)
„**Az orvostudomány** csak szórakoztatja a beteget, amíg a természet meggyógyítja azt.” (Voltaire mondása.)
„**Az ostoba elsőnek mond** véleményt.” (Cicero mondása.)
„**Az ostor csak addig ér** valamit, amíg ritkán veszik elő.” (Fekete István mondása.)
„**Az otthon melege**.” (Szólás. Az a jó érzés, amely a hazatérő embert eltölti. Eredete: Heszti /latinul Vesta/ istennő az otthon és a családi tűzhely védelmezője, akit kezében tűzzel ábrázoltak, s római Vesta szüzek templomában is ezért égett örökmécses. Lásd még: Vesta-szüzek.)
„**Az otthon zöld füve**.” (*The Green Grass of Home* – Tom Jones slágere a honvágyról.)
„**Az öböl partján** a Tél nézte a jeget. A jég kopott volt, mint a molyrágta bőr. ’Te tetted?’ – nézett szigorúan szélre, ámbár szigorúsága olyan volt, mint a kocsis hetykesége, akinek már csak ostora van. ’Én – mondta a szél, mint a cseléd, aki azt akarja, hogy felmondjanak neki – én … na és?’ A Tél felemelte öklét, és megtántorodott, mert víz csordult a markából és zúzmarás kucsmáját lekapta fejéről a szél. ’Hihihi, … huhuhú … – vigyorgott a szél – hiszen ez kopasz, látjátok? – suhogott – hová tetted a szép fehér hajad?’ ’Nem illik az öreget bántani’ morgott a várrom. ’Mit? – sikoltott a szél – ezt a kegyetlen vénséget? Hogy öreg? Pusztuljon!’ – és meglökte a kopasz, tántorgó Telet, hogy az egyetlen zuhanással végigvágódott az öböl jegén, s ettől megmozdult egyszerre az egész Tó. A Tél elmerült, és a repedés dörögve szaladt végig a messze, távoli partokig, hánykolódni kezdtek a hullámok, pozdorjává törték a jeget.” (Fekete István: A nád.)
„**Az önzés** nem az, ha az ember úgy él, ahogy szeretne; hanem az, ha rá akar venni másokat, hogy éljenek úgy, ahogy neki jó lenne.” (Oscar Wilde mondása.)
„**Az ördög a részletekben** lakik.” (Szólás. Nagy tervek a kis részleteken múlnak.)
„**Az ördöggel cimborál**.” (Szólás. A gonosszal szövetkezik.)
„**Az ördögnek is kell** gyertyát gyújtani.” (Közmondás. Általában a ’Szent Mihály legyőzi a Sátánt’ témájú kép előtt két gyertyát is gyújtottak, mert ~. Ti. Az egyszerű emberek a gonosz lélek jó akartját is szeretnék elnyerni, mert hiszen ’sokan vannak a meghívottak /a Mennybe/, de kevesen a kiválasztottak’ ezért igen bizonytalan, mire jut a szegény halandó – tartják.)

„**Az ördögnek tartozik** valamivel.” (Szólás. Felesleges, hiábavaló munkát végezni. Az ördög segít azoknak, akik szerződést kötnek vele, de ezért fizetni is kell: haszontalan erőfeszítéssel.)
„**Az ördög nem alszik**.” (Szólás. Mindig figyelni kell, nehogy baj legyen. A Biblia szerint a gonosz folyamatosan lesi az ember gyengeségeit.)
„**Az ördög ügyvédje**.” (*Diaboli advocatus.* A boldoggá és szentté avatás során a hivatalból kinevezett pap a Vatikánban, akinek ellen-okokat kell felhoznia az eljárás során. Olyan ember, akinek a saját érdeke ellen kell beszélnie.)
„**Az öreg December** elballagott már nyugat felé. Nehéz csizmái megkoppantak távolodó szomorúsággal, de nem károgtak utána még a varjak sem, mert a keleti ég virradó lángolásában ígéretcsikók patája alatt szikrázik az erdei út, s a szánkóról számba veszi az erdei világ ragyogását az ifjú Január. Álmodik az erdő, és a vén fák tudják, hogy ez a valóság, de tudják a varjak is, és még a szemük sem rebben Január fényes fogata után, melyet loholva követnek a fiatal gazda kutyái, a Hideg és a Szél.” (Fekete István: Éjfél az erdőn.)
„**Az öregek mindent elhisznek**, a középkorúak mindenre gyanakodnak, a fiatalok mindent tudnak.” (Oscar Wilde mondása. *The old believe everything, the middle-aged suspect everything, the young know everything*.)
„**Az öregember mindent hisz**, a középkorú mindenben kételkedik, a fiatal mindent tud.” (Oscar Wilde mondása.)
„**Az öregség a lábaknál** kezdődik.” (Latin közmondás. *Senectus incipit a pedibus*.)
„**Az öregség maga a halál**.” (Terentius mondása. *Senectus ipse morbus*.)
„**Az öregségnek két fő tünete** van: Az egyik a memóriazavar, a másikat elfelejtettem.” (Sándor György humorista mondása.)
„**Az örökkévalóság nagyon hosszú**nak tűnik. Különösen a vége felé.” (Woody Allen mondása.)
„**Az öröm, amin osztozunk**, **kétszeres öröm**; a bánat, amin osztozunk, félbánat.” (Svéd közmondás)
„**Az ő számlájára** /vagy: kontójára/ **írják.**” (Szólás. Őt teszik valamiért felelőssé, neki kell majd valamiért megfizetnie. *Konto* németül = számla.)
„**Az őszinteség** a Bölcsesség Könyvének első fejezete.” (Thomas Jefferson szállóigéje.)
„**Az részegség oly dolog, kit igen ritka ember, aki szégyenlene**. Sok, ha megrészegedik, úgy dicsekszik véle, mintha valami jeles, vitézi dolgot vitt volna végh ez.” (Zvonarics Mihály: Magyar postilla.)
„**Azt a!**” (Csodálkozást, álmélkodást kifejező indulatszó. Még: ~ mindenit/mindenségit! Negatív helyzetben, bosszankodással: ~ a hétszentségit! Lásd még: hétszentség.)
„**Azt a fűzfán fütyülőjét**!” (Szólás, indulatszó. Eredet: Fűzfapoéta, azaz nem igazi költő. *A fűzfára függesztettük vala hegedűnket*. Zsoltárok könyve 137:2.)
„**Azt a kirelejzumát** /a kakasonülőnek/! (*Kyrie eleison* görögül: Uram, irgalmazz-ból.)

„**Aztapaszta** cipőpaszta.” (Kellemes meglepetést kifejező hívórím az 1950-es 60-as évekből. Lásd még: azt a!)
„**Azt csiripelik a verebek**.” (Szólás. Az a pletyka járja; mindenki tudja, még a verebek is.)
„**Azt fújja**, hogy …” (Szólás. Mindig azt mondja, hogy …)
„**Azt hiszed, hogy nyílik még a sárga rózsa?** Azt hiszed, hogy hallgatunk a hazug szóra?” (Az Illés együttes slágere: Miért hagytuk, hogy így legyen? ~ *Azt hiszed, hogy mindig mindent megbocsátunk? Azt hiszed, hogy megtagadjuk minden álmunk*?)
„**Azt hiszi, hogy ő a Jani**.” (Szólás. Vezetőnek, főnöknek, megmondó-embernek tartja magát. Lásd még: Jani.)
„**Azt hiszi, hogy ő fújja a passzát szelet**.” (Szólás. Túlságosan beképzelt, túlbecsüli magát.).
„Azt hisszük, hogy semmivel sem tartozunk annak az asszonynak, akinek ezerszer is mindent megígértünk." (Voltaire mondása.)
„**Azt mondd meg nékem**, **hol lesz majd lakóhelyünk?** Maradunk itt, vagy egyszer majd tovább megyünk? Itt van a város, vagyunk lakói, maradunk itt, neve is van: Budapest.” (Cseh Tamás slágere: Budapest. *Reggelre kelve, ahogyan ez itt szokás, Közértbe megy le tejért János és Tamás. Tócsák tükrében magukat nézve, dohányszemcsékkel zakók zsebében, indulnak el.*)
„**Azt mondják a hatalmasok**, akinek a hatalma sok, az elég hatalmas ok, hogy ne legyen a hatalma sok.” (Nyelvtörő mondóka.)
„**Azt mondják rólad**, **másokhoz jó vagy**, jobb vagy, mint hozzám, kit érdekel?” (Koós János slágere: ~.)
„**Azt mondta az anyukám**, hogy nem tetszik a frizurám.” (Omega együttes slágere: ~. ~; *mondjátok meg, mit tegyek, ha levágatom, szenvedek. Azt mondta az apukám, hogy most majd gondja lesz reám. Rettentő nagy gondban van, hogy miért vagyok gondtalan.)*
„**Azt mondta az öreg Kiss**, ne csak együnk, igyunk is!” (Mondás.)
„**Azt nem tudom, hogy a harmadik világháborút** milyen fegyverekkel fogják megvívni, de a negyediket biztosan botokkal és kövekkel.” (Albert Einstein mondása.)
„**Azt se mondja, papucs**.” (Szólás. Nem köszön.)
„**Azt se tudja, fiú-e**, vagy lány?” (Szólás. Teljesen össze van zavarodva. Még: azt se tudja, hol áll a feje = nagyon sok a dolga, tennivalója. Azt se tudja, mihez kezdjen /először/.)
„**Azt se tudja, hol áll** a feje.” (Szólás. Kapkod, sok a dolga. Még: elveszíti a fejét = elveszíti az önuralmát, az eszét, kapkod. Még: fejetlenül = átgondolatlanul, kapkodva, ész nélkül.)
„**Azt sulykolja belé**, hogy …” (Szólás. Arra tanítja, azt veri a fejébe, hogy … . Eredet: sulykoló fa: régen a már kimosott, kilúgozott ruhát egy kemény fa-lappal, a sulykoló fával ütögették, hogy a tiszta víz jól átöblítseaz anyagot.)
„**Azt súgta a szél**, **hogy elmentél**.” (Máté Péter slágere: ~.)

„**Azt tudom, hogy mi lesz**, csak azt nem tudom, hogy addig mi lesz.” (Mondás az 1950-es évek recski munkatáborában.)
„**Az ujja köré csavarja**.” (Szólás. Meghódítja. Még: elszédíti, elcsavarja a fejét /elcsábítja.)
„**Az ujjából szopta**.” (Német eredetű szólás. Kitalálta. Régi mágia szerint az ujj szopása tanácsot adott az embereknek: *mein kleiner Finger hat es mir gesagt*.)
„**Az unatkozó ember** önmagát unja. És milyen igaza van.” (Feleki László mondása.)
„**Az utca bölcsessége**.” (*A bölcsesség az utcákon zengedezteti az ő szavát.* Salamon I. 20.)
„**Az Úr a csend barátja**. A fa, a virág, a fű csendben nő. A Hold, a Nap hangtalanul megy az égen.” (Teréz anya mondása.)
„**Az Úr adta**, **az Úr elvette**.” (*Dominus dedit, Dominuis abstulit.* Jób könyve 1:20. Temetési szöveg, elsősorban csecsemő- és gyermekhalál esetén. Jób könyve 1:21.)
„**Az úr a pokolban is úr**.” (Közmondás.)
„**Az Úr jobban szeret minket**, mint mi saját magunkat.” (Szent Teréz mondása.)
„**Az ürögi faluvégen szól a muzsika**. Gyere kedves kisangyalom, menjünk el oda. Ott mulatok kedvemre. Babám sír keservesen. Páros csókja rajtam szárad, nem felejtem el.” (Népdal. ~ *A balogi kertek alatt befagyott a tó. Ne menj arra, kisangyalom, elesik a ló. Kitöröd a jobb kezed, mivel ölelsz engemet?*)
„**Az üzlet az üzlet**.” (*Les affaires sont les affaires* Octave Mirbeu: ~ 1902. Tehát olyankor sem barátság, sem rokonság nem számít. Angolul: *Business is business.*)
„**Az üzletben az üzlet** az üzlet.” (*The business of the business is the business*. Újkeletű amerikai közmondás a liberális gazdasággal kapcsolatban.)
„**Az üveghegyeken is túl**, az Óperenciás tengeren, is túl, ott, ahol a kurta farkú kismalac túr.” (Mesekezdő helyhatározók a nagy távolságokra utalva. Óperenciás tenger = Atlanti-óceán, vagyis az Ober Ems-i, vagyis a holland-német határon lévő Ems folyón túli tenger, ahonnan, a hollandiai Amszterdamból, Amerikába indultak a kivándorlókat szállító hajók. Üveghegyek = az Alpok szikrázó, havasjeges hegyláncai délelőtt, Itália felől nézve, ahogy a Páduából, Bolonyából gyalogosan hazafelé tartó magyar deákok látták.)
„**Az vagy nekem, mint földnek az ég**, ~, mint égnek a kék. ~ mint télnek a hó. ~ mint csendnek a szó.” (Az LGT slágere: Vallomás.)
„**Az vagy nekem, mint testnek a kenyér**.” (Shakespeare: LXXV. Szonett. *So are you to my thoughts as food to life*. ~ *S tavaszi zápor fűszere a földnek; lelkem miattad örök harcban él, mint fösvény, kit pénze gondja öl meg. ~ Or as sweet-season'd showers are to the ground; and for the peace of you I hold such strife as 'twixt a miser and his wealth is found*;)
„**Az vagyok, aki vagyok**! Ez azért nem elegendő, mert az embernek nem csak olyannak kell lenni, amilyen, hanem válni is kell valakivé!” (Müller Péter mondása.)

„**Az vesse rá az első követ**, aki közületek nem bűnös.” (Jézus mondása, amikor egy házasságtörő asszonyt ki akartak végezni /meg akartak kövezni/ János evangéliuma 8.7.)
„**Az volt a tél**, **szörnyű tél**, Dimitrij legendát mesél. Hallgatom, Léna eltűnt egy hajnalon, többé nem várt, s a trojka állt a friss havon.” (Léna. Az Omega együttes slágere.)
„**Azzal a nehéz fát könnyeden forgatja**, mint csekély botocskát, véginél ragadja; hosszan, egyenesen tartja fél kezével, mutatván az utat, hol Budára tér el.” (Arany János: Toldi.)
„**Azzá válunk**, **amit eszünk**.” (Zsidó közmondás.)
„**Azzurro, magyarul azt jelenti**, mindig kék fenn az ég; és mégis, nélküled úgy érzem, a kék ég semmit nem ér. És akkor szeretnék gyorsan útra kelni, szállni, futni feléd, de késő, hiába minden, sajnos, a gyorsvonat már elment rég!” (Aradszky László slágere: Azzuro. Eredetileg Adriano Celentano slágere.)
„**A zseni nem tanul**, hanem tud.” (Jókai Mór mondása.)

***

Á

***

„**Á bé cé dé**, **rajtam kezdé**. A nagy bölcsességet, a nagy eszességet. En ó pé kú, a nagy torkú. Mind megissza a bort, vígan rúgja a port. Iksz ipszilon, most ne sírjon. Sőt inkább, vigadjon, búnak utat adjon.” (Iskolai gyermekdal.)
„**Ábrándozás az élet megrontója**, mely kancsalul festett egekbe néz.” (Vörösmarty Mihály: A merengőhöz.)
„**Ácsi**.” (Állj. Cigány jövevényszó. *Acsh* = maradj!)
„**Ácsingózik**.” (~ valamiért = nagyon akar valamit elérni, sóvárog valami után.)
„**Ádám bátyám** pávát látván száját tátván pávává vált.” (Nyelvtörő mondóka.)
„**Ádám, hol vagy**?” (Mózes könyve 1:3:9)
„**Ádámnál és Évánál kezdeni.**” (Szólás. Valaminek a legelején – a teremtéskor – kezdeni. Még: *Kezdjük Hesztiánál* /Szókratész és Platón mondása/ ti. Hesztia /Vesta/ volt az első, aki a nagy olimposzi istenek közül megszületett.)
„**Ádám – Éva kosztüm**.” (Meztelenség. Ádám = *adapa*: sumér nyelven atyám, arab, török nyelven ember; Éva = *hawa*: héber nyelven élet.)
„**Ágról szakadt**.” (Szólás. Rongyos. Az akasztott, az ágról levett ember ruhája.)
„**Ágynak esik**.” (Szólás. Beteg lesz, fekvésre kényszerül.)
„**Ágyúval lő verébre**.” (Szólás. Túlzott ellenintézkedést tesz.)
„**Ájer**.” (Régies: levegő. Eredet: *aer* /latin/.)
„**Ákombákom.**” (Csúnyán írt betű. *Egyszer régen az irkámon, született egy* ~. Zelk Zoltán: ~)
„**Ákom, bákom berkenye**, szagos húsvét reggele. Leöntjük a virágot, visszük már a kalácsot! Szabad-e locsolni?” (Húsvéti locsolkodó vers.)
„**Áldatlan állapotok** uralkodnak.” (Kellemetlen, bajt okozó körülmények, melyek nem hoznak jót, nem hoznak áldás; nem áldásos – vagyis nincs Isten által megáldva. Még: áldott állapotban van = terhes, állapotos, várandós.)
„**Áldás, békesség**!” (A reformátusok köszönése, amire a megfelelő válasz: *Istennek dicsőség*.)
„**Áldását adja rá**.” (Belegyezik, engedélyt ad rá, mint egy pap, aki, amikor ~, Isten kegyelmét kéri valamire.)
„**Áldomást isznak**.” (Egy adás-vétel után így kérnek áldást a vásárra. Eredet: az áldomás = áldozat az isteneknek. A régi, nomád magyarok legértékesebb tulajdona a ló volt, melyet eltemettek a halottal, de az értékes lóhúst el is fogyasztották a sírnál. Annak is a legjavát elégették, áldozatot, könyörgést mutatva be ezzel az isteneknek. Viszont a lakoma után ittak is, innen az ~ kifejezés. Ittak – áldást kérve – az áldozatra.)
„**Áldott légy, Uram**, s minden alkotásod, legfőképpen urunk-bátyánk, a Nap.” (Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz. ~ *aki a nappalt adja, és aki reánk deríti a te*

világosságod. Szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes, a te képed fölséges. Áldjon, Uram téged Hold nénénk és minden csillaga az égnek; őket az égen alkotta kezed fényesnek, drága szépnek!)
„**Áldott szép pünkösdnek** gyönyörű ünnepe, mindent egészséggel látogató ege." (Balassi Bálint: Borivóknak való.)
„**Áll a baba, áll**, mint a gyertyaszál, esztendőre, vagy kettőre férjhez megyen már." (Népi mondóka kisgyerek járni tanításakor. Még: *Jár a baba, jár, mint a kismadár*.)
„**Áll a bál**." (Szólás. Veszekedés, felfordulás, zűrzavar van. Eredet egy gyerekvers: *Itt a farsang, áll a bál, keringőzik a kanál, csárdást jár a habverő, bokázik a máktörő*. Még: áll a cirkusz.)
„**Áll a hajó** a Balaton vizében." (Népdal. ~ *Megakadt a csipkebokor tövében. Csipkebokrot, de ki kell vágni, a hadihajónak meg kell állni, had tudjon a kisangyalom kiszállni*.)
„**Állam az államban**." (Jean de Silhon: Ministre d'Estat 1631. Egy szervezet túlzott önállósága.)
„**Állam első szolgája**." (*II. Frigyes* porosz király nevezte így magát. Epitheton Ornans.)
„**Állatfarm**." (*Animal Farm*. George Orwell 1945-ben megjelent regénye, ami állatmese /*fabula*/ formájában jellemzi igen találóan a korai kommunizmus kialakulását és működését.)
„**Állati**." (Szleng. Nagyon jó. Még: ~ jó, ~ rossz = nagyon jó, nagyon rossz.)
„**Állatorvosi ló**." (Deák Ferenc mondása, miszerint ha egy dolog minden elképzelhető problémával küszködik, az olyan, mint az ~, egy modell, amelyen egy ló összes lehetséges betegségeit bemutatják az orvostanhallgatóknak)
„**Állatövi csillagképek**." (A Napnak egy éven át az égen befutott látszólagos pályája mentén elhelyezkedő 12 csillagkép összefoglaló neve. *Vízöntő* /Ganymédesz, Zeusz pohárnoka/. *Halak* /Annak emlékére, amikor Aphrodité, és kisfia Erosz, a gigászok támadása idején hallá változva menekültek, s az istennő egy kötéllel magához erősítette a fiát/. *Kos* /az aranygyapjas kos, aki Nephelé két gyermekét elmenekítette/. *Bika* /aki az Európét Krétára szöktető, Zeuszt személyesítette meg/. *Ikrek* /Léda és Zeusz két fia: Kasztor és Pollüksz/. *Rák* /akit Héra küldött a lernai hidrával viaskodó Héraklész ellen/. *Oroszlán* /a nemeai oroszlán, akit Héraklész ölt meg/. *Szűz* /Erigóné, a lezuhant Ikarusz húga/. *Mérleg* /Diké, ill. Justicia istennő igazság/hazugság, ill. ártatlan/bűnös kimutatásra alkalmas mérlege, amit – látva a bűn elszaporodását az emberek között – az égre akasztott/. *Skorpió* /aki Oriónt, a vadakat irtó vadászt üldözte a Földanya istennő parancsára/. *Nyilas* /Kheirón kentaur, aki Prométheusz helyett vállalta a halált/. *Bak* /Félig kecske félig hal, annak emlékére, hogy Pán isten a gigászok támadásakor Aphrodité és Erosz példáját akarván követni, hallá akart változni, de csak félig sikerült neki/.)

„**Áll előttem egy virágszál**, örvendetes liliomszál; pillangó, akire rászáll, az életem egy virágszál. Áll előttem szép violám, rózsaszínű szép Ilonám; kegyes tekintető rózsám, gyönyörűséges violám." (Magyar virágének a XVII. századból.)
„**Állja a sarat**." (Szólás. A kellemetlenségeket, a megpróbáltatást elviseli. Eredet: a gáton ~, vagy tűri a sárral /rágalmakkal/ való dobálást.)
„**Állj elő vén Márkus**, vedd le a süveged, hadd süsse a napfény galamb-ősz fejedet." (Arany János: A hamis tanú. ~ *Tartsd fel három ujjad: esküdjél az égre. Atya, Fiú, Szentlélek, hármas Istenségre: hogy az a darab föld, amelyen most állasz nem tarcsai birtok – ladányi határ az*.)
„**Állj meg, állj meg Toldi**! Gyilkos a szándékod, jajj ne vess bosszúdnak véres martalékot!" (Arany János: Toldi. ~. *Tudd meg, a legyilkolt atyafinak vére boszszúért kiált fel az egek egére*.)
„**Állj meg holló**, állj meg, hogy izenjek tőled, apámnak, anyámnak, szívbéli mátkámnak." (Népdal: *Ni, hol kerekedik egy fekete felhő*, *az alatt repül el egy fekete holló*; ~.)
„**Álljon meg a** nász**menet**! Töke van a menyasszonynak!" (Szólás. Vissza az egész, alapvető hiba van. Röviden: álljon meg a menet!)
„**Áll, mint Katiban a** gyerek." (Szólás. Szilárdan áll.)
„**Áll, mint szamár** a hegyen." (Szólás. Bambán áll. Lásd: makacs, mint Bálám szamara.)
„**Áll neki a zászló**." (Szólás. Nyerésre, győzelemre áll. Eredet: sportokból, ahol a győzelmet, találatot a felemelt zászló jelzi.)
„**Áll elébe**." (Szólás. Felveszi a harcot, vállal valamit, a baj/vész elé áll.)
„**Álltunk a vészben, álltunk merészen**, lelkünkben tűzpirosan izzott a cél. Munkások álljunk a nagy harcra készen, melyből az emberi nem új napja kél!" (A Varsavianka /*Warsawianka*/ = lengyel munkásmozgalmi induló. *Rontása tört ránk a zúgó viharnak, ordas had áradata kelt ellenünk. Vesztünkre esküdtek ádáz hatalmak, s tudtuk egy életen át kell küzedenünk.* C. 1879-ben írta Waclaw Swiecicki, zenéjét Józef Plawinski szerezte. Az 1905-ös és 1917-es kommunista forradalmak idején vált Európa-szerte ismertté és népszerűvé.)
„**Állva marad**." (Nem esik el, nem vall kudarcot valamiben, talpon marad. Sportversenyben, üzleti vállalkozásban.)
„**Álmaimban Amerika visszainteget**. Álmaimban Amerika nem mondhat nemet." (AD Stúdió slágere: ~)
„**Álmában sem** gondolta volna." (Szólás. Egyáltalán nem számított rá.)
„**Álmodhatod most már nagy álmaidat** az édes hazai földben." (Thaly Kálmán mondása 1906. október 29-én II. Rákóczi Ferenc hamvainak újra temetésekor, Kassán – ma *Košice*!)
„**Álmodik a nyomor**." (Szállóige. Rossz helyzetben jó dolgokra számítani. Eredetileg ez egy idézet Ady Endre: ~ c. verséből. *Duhaj kedvek Eldorádója, száz tivornyás hely, ne bomolj, csitt, most valahol, tán Újpesten, húszesztendős legénynek vackán* ~.)

„**Álmodnak az öregek** egyszerű, nyugodt álmot, és ez meg is látszik a temetőn. Tavasszal kivirágzik magától, nyáron idejár pihenni a csend és a kakukkfű illatában részegen dongnak a méhek." (Fekete István füveskönyve: Számadás.)
„**Álmodom, míg látok csillagot**, dolgozom, míg vannak nappalok." (Gemini: Néked csak egy idegen.)
„**Álmodó Tisza part**, szívem, lelkem oda hajt. Nádfedél, faluvég, eljutok-e haza még?" (Betétdal a Sándor Jenő - Füredi Imre: ~ a Borcsa Amerikában c. filmből.)
„**Álmosak voltak már a délutánok** és nagyon csendesek a hajnalok. A határban száraz emlékként lapultak a tarlók, és a napraforgó bólongató nagy feje lekonyult, mintha tűnődve gondolna a nyár csillagszemű éjszakáira, melyek meghűsültek és a kolompok hangján kiáltottak valamit, mert a jószág már a réten éjszakázott." (Fekete István: Zsellérek.)
„**Álmos, csendes reggeleken** aztán felkúszik a köd a völgyekből, és üzenetet hoz a vén, csonkafejű füzektől, égerfáktól, és más völgyi népektől. 'Alusztok-e már testvérek? Elkészültetek-e már? Mert hideg hírt hoz a patak messze északi tájakról, és a vadlibák is beszélték a nádas szélén, hogy vijjogó, fehér madarát útra eresztette már a fehér talárú Tél. Aludjatok!" (Fekete István: Egy délelőtt.)
„**Álom, amit nem láttak még**, és győzni, ahol nem győztek még, a bánatot eltűrni némán, s ott járni, ahol nem jártak még! A vágyad nem elérthető, de látod a távoli célt; a lélek, csak az segít tovább, s megnyílik a csillagos éj." (A La Mancha /Don Quijote/ c. daljátékból az Álom c. betétdal. *To dream the impossible dream; to fight the unbeatable foe; to bear the unbearable sorrow; to run where the brave dare not go! To right the unrightable wrong, to love pure and chaste from afar; to try when your arms are too weary; to reach the unreachable star.*)
„**Álom, álom, édes álom**, szemem, íme, már lezárom; áldva legyen ébredésed, éltem álom, álmom élet." (Reviczky Gyula: Altató.)
„**Álompár**." (Szólás. A tökéletesen összeillő, szép és gazdag pár; amilyet megálmodni lehet.)
„**Álszent**." (Aki magát, cselekedeteit jobbnak tünteti fel, mint amilyenek. Eredet: nem igazi szent, csak annak szeretne látszani. Még: képmutató, alakoskodó, vizet prédikál /lásd ott/.)
„**Általános értelemben** a politika nem más, mint korrupció." (Jonathan Swift mondása.)
„**Ámblok**." (Mindenestül, együtt, teljes egészében. Eredet: a francia *en bloc* = egy darabban. Még: ánblok/k, amblok/k, anblok/k.)
„**Ámen**." (Héber nyelven: 'úgy legyen, valóban.' Még: ~t mond, rá = jóváhagyja. Eredet: *És mind a sokaság feleljen és mondják ámen!* Mózes könyve 5:27,15.)
„**Ámokfutás**." (Szólás. Válogatás nélküli pusztítás, őrület.)
„**Áncváj!**" (Szólás. Egy-kettő = katonai eredetű sürgetés. Németből: *eins zwei*.)
„**Április bolondja**, május szamara. Felnéz a toronyba, megnézi hány óra. Fél tizenkettő, bolond mind a kettő." (Népi mondóka április 1-re, ami = Bolondok napja; *All Fools' Day* /angol/, *Poison d'Avrill* /francia/ és *Il Pesce d'April /olasz/* = április hala; amikor az emberek megtréfálják egymást. Eredet: 1564-ben IX.

Károly francia király az ajándékozással járó újévet – amely eladdig április 1. volt –, áttetette január 1-re. Az áprilisi ajándékozás is megmaradt, de hamis, bolondozós, átveréses formában.)

„**Április néha andalogva nézte** erdő-országát, néha kurta szoknyát kapott magára és láthatatlanul beállt a csemetekerti munkáslányok közé, akik egészen olyanok voltak, mint ő, mert a készülő nászt hordták a szívükben. Ott volt a csemeték csomagolásánál, amelyek milliószámra mentek szét az országba, és megsimogatta az alélt kis fácskákat. 'Ne féljetek, ne féljetek! Utánatok küldöm az esőt, a napot, a fényt, és a meleget. Kopár tájakon, vízmosásos domboldalakon, futóhomokon erdő lesz belőletek. Erdő és árnyék, erdő és szépség, erdő és élet. Ne féljetek!' S a csemeték megnyugodtak, álomba szomorkodták magukat, míg alattuk kattogva megindult a vonat." (Fekete István: Éjfél az erdőn.)

„**Április 4-ről szóljon az ének**, felszabadulva zengje a nép. Érctorkok harsogva zúgják a szélnek felszabadítónk hősi nevét!" (Kommunista mozgalmi dal, Rossa Ernő: Dal a felszabadulásról címmel. 1960-1989 között április 4. volt a hivatalos dátuma annak, hogy a szovjet Vörös Hadsereg 'felszabadította' Magyarországot, ti. ezen a napon hagyta el az ország területét az utolsó német egység Nemesmedvesnél. *Indulj az útra és vissza se nézz! Múltad a fájó, bús ezer év. Rád ragyog végre a fényteli nap, boldogan, vígan zengd hát e dalt! ~ Dörgött az ágyú és zúgott a gép! Vérzett a föld és zengett az ég, győzött a szovjetek hős serege, századok könnyét így mosta le.*)

„**Áramot vezess**, ne autót!" (Közúti beszólás; egyik sofőr a másiknak = kb. dögölj meg!)

„**Árgus szemekkel figyel**." (Erősen őriz, felügyel. Argos – akiről később egy görög várost neveztek el –, egy 100 szemű óriás volt, aki sohasem aludt el. Őrá bízta Héra istennő Ió őrzését, ti. rajtakapta férjét, Zeuszt, amint az Iót próbálta elcsábítani. Zeusz az utolsó pillanatban fehér tehénné változtatta Iót, de Héra nem hitt neki, ezért őriztette. Végül Zeusz Hermész isten segítségével szöktette meg Iót – a görög mitológia szerint az egyiptomi fáraók ősanyját –, úgy hogy Hermész furulyaszóval mégis elaltatta, majd megölte az óriást. Argos szemeit Héra szent állatának, a pávának a tollaira helyezte kegyeletből.)

„**Árkádia**" (Görögországban a Peloponnészosz-félsziget középső része. Névadója Arkasz, a mitológiai vadász, Zeusz fia, aki tévedésből megölte a medvévé változtatott anyját, Kallisztó nimfát. Ők lettek az égen a Nagy- és a Kis-medve csillagképek /magyarul a Göncöl-szekér/. Árkádia a pásztorok békés, érintetlen, harmonikus, idillikus, erdős, hegyes-völgyes tájának a jelképe az európai reneszánsz művészetekben.)

„**Árkon-bokron** keresztül." (Szólás: mindenen át. Még: úttalan utakon. Még: Túl van ~.)

„**Árkot ugrott** a szúnyog, kitörött a lába, szaladtak a szúnyogok szúnyogpatikába." (Gyermekdal.)

„**Ármánykodik**.” (Szólás. Rosszindulatúan tervez valamit valaki ellen. Még: áskálódik ellene /= vermet ás neki, hogy csapdába ejtse/; lásd még: rosszban sántikál. Ármány = ártó szándékú /ártmány/, gonosz szellem az ősi magyar hitvilágban. Eredetileg a perzsa hitvilágban: *Ahraman*. Még: megejti az ármány = hazug, gonosz ember válik belőle.)
„**Árnyéka önmagának**.” (Szólás. Nem az, aki volt. Még: le van robbanva, rossz bőrben van.)
„**Árnyékként követi**.” (Szólás. Csendesen és elmaradhatatlanul, mint a saját árnyéka.)
„**Árnyékot vet rá**.” (Rontja a megítélést, a jó hírnevét. A fény a sikert és a tisztaságot, a sötétség vagy az árnyék pedig hibát, gyanút képviseli ebben a szólásban.)
„**Árnyékra vetődik**.” (Szólás. Nem az igazi okot találja meg. Még: mellé trafál.)
„**Árnyéktalan homály van** a völgyekben, lement a nap, és domboldalakon hűvös sóhajtásokkal jár az alkonyat.” (Fekete István: Október.)
„**Árnyékvilág**.” (A való világ, amely a régi keresztény tanítás szerint felkészülés a túlvilági létre; rövid, szenvedésekkel teli, és nem más, mint a halál árnyékának a völgye.)
„**Árpád-ház**.” (A magyar királyoknak a honfoglaló Árpád vezértől eredő uralkodócsaládja 1000-től 1301-ig. Az első ~i magyar király Vajk /I. Szent István/ Árpád vezér ükunokája; Zsolt fejedelem dédunokája; Taksony fejedelem unokája; Gyeücsa /Géza/ fejedelem fia. Az utolsó fiú ágon leszármazott Árpád-házi király III. Endre, az ’utolsó aranyágacska’.)
„**Árpád-házi szentek**.” (Az európai királyi dinasztiák közül az Árpádok adták a katolikus egyháznak a legtöbb szentet: Szent István /980-1038/, Szent Imre /1007-1031/, Szent László /1040-1095/, Szent Piroska /1080-1143/ bizánci császárné, Szent Erzsébet /1207-1231/ türingiai grófné, Szent Kinga /1224-1292/ lengyel királyné, Szent Margit /1242-1270/ 1942-től Budapest védőszentje; és Szent Hedvig /1373-1399/ lengyel királynő.)
„**Árpád-sáv**os.” (Címer vagy zászló: 4 vörös és 4 ezüst /fehér/ vízszintes sáv, amely talán a 7 /pontosabban eredetileg 8/ magyar törzset jelképezte. 1. *magyar* /középső országrész/, 2. *kér* /Csallóköz/, 3. *nyék* /Kisalföld/, 4. *keszi* /Erdély/, 5. *jenő* /Felső-Tiszavidék/, 6. *tarján* /Alsó-Tiszavidék/, 7-8. *kürt-gyarmat* /Dunántúl/. A többi elmagyarosodott törzsek: kabarok /Felvidék/, jászok /Jászság/, kiskunok /Kiskunság/, nagykunok /Nagykunság/, székelyek /Székelyföld/. Az ~ Imre király uralkodása alatt jelent meg először 1202-ben, és vélhetően felesége aragóniai uralkodócsaládjának címerében a vörös mezőben arany oszlopok ihlették a magyar címer vörös mezőben ezüst sávjait.)
„**Árral szemben úszik**.” (Szólás. Küszködik, egy általános trend ellenében próbálkozik elérni valamit, mint amikor valaki a folyón felfelé próbál úszni, ~. Eredete Jézus, Sirák fia 4:32.)
„**Ártatlan légy te a tudásban**, kis cicám, csak a sikernek tapsolj.” (*Be innocent of the knowledge, dearest chuck, till thou applaud the deed*. Shakespeare: Macbeth III. 2. 40-50)

„**Ártatlan, mint a ma született bárány**.” (Szólás. Szelíd. Még nem volt ideje sem vétkezni. Ez az áldozati, ill. húsvéti bárány a zsidó és a keresztény vallásban. Eredet: a zsidók Egyiptomból való kivonulása előtt Izrael istene utasítást ad Mózesnek, hogy minden zsidó család egy nem ’ma született’ csak fiatal, egy éves bárányt szerezzen be, fogyassza el és a vérét kenje az ajtófélfára. Az Úr erről fogja tudni, hogy hol laknak az ártatlanok, ti. a zsidók, s csak a többi, egyiptomi család összes újszülöttjét fogja megölni a kivonulás éjszakáján. Kivonulás könyve 12, 1-14.)
„**Áruló az, áruló a neve**, **verje meg a magyarok Istene**, aki Budát – gyilkolom a fattya! – kettő közül egynek is feladja.” (Arany János: Török Bálint. ~ *Két ellenség a Duna két parton, kevés annak az én egy jó kardom*.)
„**Árva valál Péter**, Árván maradsz, és Árván fogsz meghalni.” (Mátyás király állítólagos mondása, amikor Várdai Péter kalocsai érseket Árva várában börtönbe záratta.)
„**Árván hagyott világunkban kísértetként bolyongunk.**” (Georges Bataille: Az erotika. Az Isten és transzcendencia nélküli, szekularizált világban az ember elveszíti szellemi gyökereit és életcélját. Céltalan, elidegenedett „kísértetté” válik, aki a mindennapokban nem találja a helyét, és az erotikus vagy szakrális ekszt̓ázisban keresi a megváltást.)
„**Árvízi hajós**.” (Báró Wesselényi Miklóst az 1838. évi pesti árvízi mentőakciója után Vörösmarty nevezte így elsőként versében: Az ~.)
„**Áskálódik**.” (Valaki ellen titokban dolgozik, vádaskodik, rágalmazza. Eredet: vermet ás neki, hogy csapdába csalja. Illetve: régen a várostromoknál a falak alá alagutat ástak, hogy alulról felrobbantsák.)
„**Ásó, kapa, nagyharang** válasszon el minket.” (Esküvői szólás a holtig /temetésig, sír ásásig/ tartó együtt maradásra utalva.)
„**Átadja a stafétabotot**.” (Szólás. Valaki tovább folytatja a tevékenységét, mint a sportban a váltófutásban a futók. Eredet: a staféta lovas, láncszerűá postaszolgálat volt.)
„**Átalmennék a Tiszán**, aranyszőrű paripán. Sej, ladom a dik-dik-dik-dik.” (Cigánydal. ~ *Átalmennék nincs ladik, pedig a rózsám ott lakik, sej, ladom a dik-dik-dik-dik. Ajdé vajdé alamuszi dáré dikken dáré’ Alamuszi dá dikken boldog a dáré, sej, ladom a dik-dik-dik-dik. Mikor anyám tanított, lába közé szorított; össze-viszsza pofozott, mint egy koszos malacot; sej, ladom a dik-dik.*)
„**Átalmennék én a Tiszán,** de a révész nem visz át. Majd átvisznek a halászok meg a hajós legények. Kérdik, tudakolják a halászok, merre, hová való gyerek vagyok? Kisbácskai gyerek vagyok, házasodni akarok” (Népdal.)
„**Átalmennék én a Tiszán**, ladikon, de ladikon. Ott lakik, az ott lakik a galambom. Ott lakik a városba’ a harmadik utcába’. Piros rózsa, kék nefelejcs, ibolya nyílik az ablakába’.” (Népdal. ~ *nem merek, nem merek, de nem merek. Attól félek, hogy a Tiszába esek, hogy a Tiszába esek. Lovam hátán sejehaj, félrefordul a nyereg. A Tiszának habjai közt elveszek, a babámé nem leszek*.)

„**Átesik a ló túlsó oldalára**.” (Túlzásba visz valamit, amit előzőleg nem csinált. Közmondás. Eredet: olyan nagy lendülettel ugrik fel a ló hátára, hogy ~. Még: Egyik végletből a másikba esik.)
„**Áthidaló megoldás**.” (Ideiglenes intézkedés, alkalmazás egy hiányosság pótlására; vagy egy dolog megszűntetése és az új dolog bevezetése közötti időben jelent megoldást, ami ’áthidalja’ a problémát.)
„**Átkelni a Rubiconon**.” (Szólás. Sorsdöntő határozatot hozni. Julius Caesar döntése volt, mikor légióival a Gallia és Itália közötti határfolyón, a Rubiconon /ma Fiumicino/ átkelve az addigi szokással ellentétesen, fegyvereseivel Róma és Pompeius ellen vonult, hogy diktátorrá neveztesse ki magát. Ekkor mondta volt: *a kocka el van vetve* /lásd ott/.)
„**Átkos**.” (A kommunista diktatúra időszakára /1949 – 1989/ való utalás. Átkos rendszer.)
„**Átkozott a hal a harmadik vízben!**” (***Maledictus piscis in tertia aqua***. Középkori szerzetesi elmésség: az 1. víz, amiben úszik, a 2. víz, amiben megfőzik és a 3. ha vizet és nem bort – isznak rá.)
„**Átkozottak azok a törvénymagyarázók**, akik olyan terheket raknak az emberekre, amelyeket ők maguk nem bírnának el.” (Jézus tanítása.)
„**Átkozott az, aki az éneklő madarat háborítja**.” (Török szólás a mecsetek kapujára írva.)
„**Átkozott az az ember, aki emberben bízik,** aki halandóra támaszkodik, és szíve elfordul az Úrtól. Olyan lesz, mint a cserje a pusztában. Áldott az az ember, aki az Úrban bízik, akinek az Úrban van a reménye. Olyan lesz, mint a víz mellé ültetett fa.” (Jeremiás könyve 17.5:10.)
„**Átkozott legyen a föld te miattad**, fáradságos munkával élj belőle életednek minden napjában. Tövist és bogáncskórót teremjen tenéked; s egyed a mezőnek füvét. Orcád verítékével egyed a te kenyeredet, míg visszatérsz a földbe, mert abból vétettél: mert por vagy te, s ismét porrá leszel.” (Isten átka az emberre, miután az megszegte parancsolatát. Mózes I. könyve 4:12.)
„**Átlát a szitán**.” (Szólás. Nem lehet megtéveszteni. Átlát a varázslaton, a boszorkányságon, ugyanis a szita a boszorkányok repülő eszköze volt, csak később váltotta fel a seprő. Még: átlát valakin – ismeri a rejtett, hátsó szándékát.)
„**Átlátszó** kifogás.” (Szólás. Nem hihető, átlátszik a hazugság. Még: mondvacsinált ürügy.)
„**Átnéz valakin**.” (Szólás. Észre sem veszi. Még: levegőnek nézi.)
„**Átnyálaz**.” (Átnéz egy könyvet. Eredet: a lapozáskor, hogy egyesével tudjon lapozni, benyálazza az ujját.)
„**Átok fogta meg a magyart**, mert az soha együtt nem tart.” (Terhes Sámuel: Nem úgy van most, mint volt régen, 1826.)
„**Ától cetig**.” (Mindegyiket, végig, mint az ABC betűit. Eredet: A-tól Z-ig /németül/.)

„**Átrágja** magát rajta.” (Nagy nehezen végigolvas egy könyvet, megbirkózik egy nehéz feladattal, mint amikor például egy egér átrágja magát egy ládán, vagy egy ruhadarabon.)
„**Átvágja a gordiuszi** csomót.” (Nem szokásos módon, egyszerűen old meg egy nehéz problémát. Eredet: Kis-Ázsiában Frígiában, Gordion városának névadója ökrös szekerének a jármát egy somfahéncs kötéllel kötözte a rúdhoz egy kibogozhatatlan csomóval. A legenda úgy tartotta, hogy aki a ’gordiuszi csomót’ ki tudja bogozni, az lesz Ázsia ura. Krisztus előtt 333-ban Nagy Sándor eljutott Gordionba, ahol kardjával egyszerűen átvágta a csomót.)
„**Átver** valakit.” (Szólás. Becsapja. Eredete: a kártyajátékok során a gyors keverés, becsapás érzékeltetése: a szitán átverés = átszitálás, megvezetés. Még: átvágja, Lásd még: lóvá teszi.)
„**Ázott köpenyem kölcsönadta rám az ég**; ronggyá nyűtt cipőm, amíg bírta, vitt feléd.” (Omega együttes slágere: Napot hoztam, csillagot. *Minden kincsem odalett, nem hozhattam mást neked. Napot hoztam, csillagot, nézd, a két kezem, nézd csak, hogy ragyog*.)
„**Ázsia**.” (*Ásia* ókeánisz, tengeri istennő, Ókeanosz, az Atlanti-óceán és Tethys, a Földközi-tenger egyik lánya. Iapetosz titán felesége, és az ő fia Prometheus, az emberiség ősapja és tanítója a görög mitológia szerint. Róla nevezték el a földrészt, ahonnan az emberek Európába jöttek. ~ jelentése asszír/föníciai nyelven ’napfelkelte’ /*aszu*/. Arab és héber nyelven a szó eredeti jelentése ’közép’ ti. ’középföld’ /*Asiya*/ Afrika és Európa között, amit eredetileg csak Kis-Ázsiára, Közel-Keletre és Arábiára értettek.)
„**Ázsiai állapotok**.” (Fejletlen, elmaradott helyzet. Sennyei Pál képviselő használta először 1872. október 7-én az Országgyűlésben.)

***
B
***

„**Babérkoszorú**.” (Sportban és művészetekben kimagasló teljesítményt elért személyek jutalma, régen. A ~ a homlokukat övezte. Eredete: a nagyhatalmú, íjász Apollón isten egyszer lekicsinylő megjegyzést tett Erósz szerelemisten nyilára, játékszernek nevezve azt. Erre Erósz megsebezte őt egy Daphné /babér/ iránt érzett szerelemmel, míg a nimfában ellenérzést keltett. Addig üldözte szerelmével Apollón a menekülő nimfát, míg azt apja Péneusz folyóisten egy babérfává nem változtatta. Ennek a leveléből font ~t Apollón, és helyezte a fejére elsőként.)
„**Babilon**.” (A világ első metropolisza Mezopotámiában, amely a Biblia nyomán az erkölcstelenség, gonoszság lakhelyének jelképévé vált. Jeremiás 51; Jelenések könyve 14:8)
„**Babramunka**.” (Aprólékos, figyelmet igénylő munka. Eredete: babrálni.)
„**Babszem Jankó**.” (Aprótermetű Grimm-mesehős. ’Babszemjankó’ = kistermetű férfi.)
„**Babvető János** napja.” (Május 6. Ekkor kell a néphit szerint vetni a babot. lencsét. borsót.)
„**Bach huszár**.” (Az 1850-es években, a Bach-korszakban, a díszes, magyaros ruhába öltöztetett cseh és német hivatalnokok gúnyneve.)
„**Bagarja uram**, a béke barátja.” (Petőfi Sándor: A helység kalapácsa, című epikus szatírájában megrajzolt, békeszerető karakter.)
„**Bagatell**.” (Szleng. Semmiség, jelentéktelen apróság. Francia: *bagatelle* /csecsebecse, bizsu/; olasz: *bagatella* /csekélység/.)
„**Bagdadi tolvaj**.” (Az Ezeregyéjszaka meséinek egyik alakja, ill. 1924-es, 1940-es filmek.)
„**Bagdadban**, basznak az arabok az ablakban.” (Vulgáris mondóka.)
„**Bagoly mondja verébnek**, hogy nagyfejű.” (Közmondás.)
„**Bagolyszemű** Athéné.” (Homéroszi jelző Pallasz Athéné /Minerva/ istennőre, a bölcsesség megszemélyesítőjére. Innen: a bagoly, Athéné és Athén város jelképe = bölcs állat.)
„**Bagóhiten élnek**.” (Szólás az esküvő nélküli ’házaspárokra’ a közösség megvető, kiközösítő kifejezése. A bagó eredetileg = bagoly. A bagoly pedig ’kiközösített’ tagja a madárvilágnak; az összes nappali madár megtámadja, ha véletlenül nappal találkoznak.)
„**Bagót sem ér**.” (Értéktelen. Bagó = a felszínközeli, alacsony fűtőértékű, értéktelen szén, a lignit.)
„**Bajban mutatkozik meg** a barát.” (*In angustiis amici apparent.* Petronius mondása. Lásd még: Az igazi barát ...)
„**Bajban van a messzi város**, gyürkőzni kell a halállal: gyürkőzz János, rohanj János!” (Ady Endre: A mesebeli János.)
„**Bajkeverő**.” (Szólás. Mindig problémát okozó, bajba keveredő.)

„**Bajor Gizella.**” (I. István király felesége. Civakodó Henrik bajor herceg és Burgundi Gizella lánya.)
„**Baj van a részeg tengerésszel**.” (Angol matrózdal. *~ x 3 Mindjárt jókor reggel. Hejhó, de húzz rá egyet x 3. What shall we do with the drunken sailor x 3 Early in the morning. Hooray and up she rises x 3.*)
„**Bakancslista.**” (Azon dolgok listája, amiket halála előtt még látni/csinálni szeretne az ember. A ’bakancs’ utalás a régi turistákra, akik szöges bakancsban, hátizsákkal járták a hegyeket. A kifejezés 2007 után terjedt el, amikor két híres színész /Jack Nicholson és Morgan Freeman/ főszereplésével bemutatták a *The Bucket List* c. filmet – a fenti témában. A *bucket* jelentése ’vödör,’ és a *kick the bucket* szleng szólás /felrúgja a vödröt/ jelentése: beadja a kulcsot, elpatkol, meghal; így az eredeti amerikai cím arra a listára utalt, amelyen a ’elpatkolás’ előtti tennivalók szerepelnek.)
„**Bakatoll**.” (Porpihe, ami a rendszeres takarítás hiányára utal; legénylakásban, kaszárnyában, ahol nincs nő.)
„**Bakfark után lantot fogni** nem érdemes.” (Lengyel közmondás: *Nie każdy weźmie lutnię po Bakfarku*. Arra az emberre mondják, aki olyan dolgot akar végghez vinni, amit nem érdemes, mert előtte azt már sokkal jobban elvégezték mások, és nincs is hozzá megfelelő tudása. A magyar Bakfark Bálint a középkor legjobb lantzenésze volt, és sokat tartózkodott Lengyelországban. Hasonló tartalmú közmondás a magyaroknál: haszontalan dolog, mint a Dunába vizet hordani; az angoloknál: mint New Castle-ba szenet szállítani; a görögöknél: mint Athénbe baglyot vinni.)
„**Baki**.” (Nyelvbotlás. Bakizik. Eredete: baklövés, bakot lő.)
„**Bakot lő**.” (Téved. Német szólás a mellé lövésre: *einen Bock schiessen*. Eredet: lövészversenyeken a legrosszabb lövész egy kecskebakot kapott, megcsúfolásul. Még: baklövés = melléfogás, tévedés.)
„**Balázsjárás**.” (Szent Balázs a diákok védőszentje. Február 3-án a diákok felvonultak tiszteletére, és a XVII. századtól ez adománygyűjtéssel párosult. A Balázs napon elfogyasztott alma a régen halálos torokgyík betegséget tartja távol a néphit szerint. *Szent Balázs doktorunknak ma vagyon a napja, hogy többször is megélhessük, az Úristen adja. Kérjük ajándékát, szent áldomását, hogy távoztassa mindnyájunknak torkunknak fájását.*)
„**Bal, bal, bal, jobb, bal**!” (Katonai lépésrend: *Lépés; in-dulj*! ~! Az európai típusú hadseregekben a menetelő alakzatban elsőként bal lábbal lépnek a katonák. A bal lábbal való kezdőlépés eredete, hogy az ókori görög harcosok, alakzatban támadva, általában jobb kezükben tartották a szúró, vagy vágó fegyvert, bal karjukon a pajzsot. Amikor előre lendültek, a pajzsot előre lendítették, hogy egyrészt felfogják az ellenfél fegyverét, másrészt, hogy a jobb kézben tartott fegyver előre lendítésének nyomatékot adjanak. Ugyanakkor a bal lábukkal az ellenfél lágyéka vagy lábszárcsontja felé rúgtak. Ezért a bal lábukra fémmel, szögekkel borított sarut erősítettek, a jobb lábuk viszont meztelen volt, hogy jobban meg tudják vetni a talajon. Mitológiai magyarázata az Argonautikában jelenik meg, Krisztus előtt

2500 körül, amikor az első európai katonai expedíció /a Fekete-tenger keleti partvidékére, az Aranygyapjú megszerzéséért utazó görög argonauták/ leendő vezetője, Iászón megérkezett a magnésziai Iolkoszba, csak a bal lábán volt saru, tekintve, hogy előzőleg az öregasszony képében megjelenő Héra istennőt segítette át a megáradt Anaurosz folyón, ahol elveszítette a jobb lábáról a sarut. Így az argonauták – az első európai katonai egység – vezére predesztinálta a *monosandalos* /egysarus/ katonát és a bal láb kitüntetett, kezdő szerepét a katonai alakzat támadásában, illetve menetelésében.)

„**Balcsi**." (A Balaton a köznyelvben. A Balaton név a szláv *blato* /= sár, mocsár, fertő/ szóból ered. Horvátul *Blatno jezero*, szlovákul *Blatenské jazero*. Ebből ered a német megnevezés is, amely blatno német áthallásával 'lapos' /sekély/ vizet jelent: *platten – Plattensee*. Latin /római/ neve: *Lacus Pelso*. Hossza 77 km, szélessége Tihanynál 1,5 km, Balatonvilágosnál 12,7 km; felülete 600 km^2.)

„**Balek**." (Hiszékeny, rászedhető, becsapható ember. Eredet: olyan ember, aki könnyen a csalók, szélhámosok horogára akad – mint a hal. *Balik* = hal, törökül.)

„**Balfácán**." (Szólás. Szerencsétlen, ügyetlen, ostoba. Még: balfék, balfasz. Lásd még: balek.)

„**Balgatag ember**! Mit csodálkozol te azon, hogy némelyek nem ismernek meg engem. Megmondottam, hogy veletek vagyok mindennap a világ végezetéig. S ti látván láttok, de meg nem ösmertek." (Gárdonyi Géza: Csordásék karácsonya c. novellájában Jézus mondja az öreg Csordásnak álmában: ~. *Lám te is: háromszor is láttál ma engem, mégsem ösmertél meg. Pedighát első jelenésemben meg is vendégeltél. Második jelenésemben meg is hordoztál, szűröddel betakartál. Harmadik megjelenésemben a kezemet szorítottad a magad kezébe. Szorítottad ellenségednek megbocsátó szívvel, miként én rendeltem a Hegyen. És ha te mégsem tudtad, hogy én ki vagyok, hogyan ösmernének meg azok, akik senkin nem könyörülnek, senkin nem segítenek és az ellenök vétőknek meg nem bocsátanak*?)

„**Bal, jobb, bal, jobb, mennek a majmok!** Utca végén megállnak, gombócokkal dobálnak." (Csúfolódó hívórím az alakzatban menetelő katonákra, vagy cserkészekre, úttörőkre.)

„**Balhé**." (Szleng. Baj, felfordulás, botrány. Eredet: héber *ballahah* = szörnyű dolog. Még: balhézik = veszekedést kezdeményez, botrányt csinál.)

„**Bal hüvelykem bizsereg, gonosz lélek közeleg**." (*By the pricking of my thumb, someone wicked this way comes*. Shakespeare: Macbeth.)

„**Balimihály**." (Hóhér. Eredete: a faddi Bali Mihály /1856-1926/ volt a Monarchia 'állami ítéletvégrehajtója,' hivatásos hóhéra. 1878-ban Bosznia annektálásakor egy magyar huszárszázad törökök általi tőrbecsalása és kivégzése megtorlásaként 6 török bég felakasztására nem vállalkozott más, csak ~. Ekkor keletkezett az első akasztófahumoros szólás: *Bégethettek, báránykáim*. ~ később, megpályázta és elnyerte a fenti tisztséget. Közismertsége révén azonosult a neve a foglalkozásával.)

„**Balkáni** állapotok." (Elmaradott. Eredet: a szegény balkáni országok.

„**Balkézről való** gyerek." (Szólás. Házasságon kívül született. Még: zabigyerek. A bal = szerencsétlen, nem rendjén való, törvénytelen.)

„**Ballag a katona**. Még ő se tudja hova, fénykép a zsebébe', könnycsepp a szemébe'." (Az Ergo együttes slágere: ~.)
„**Ballag egy cica is** – bogarászni restell – óvakodva lépked, hosszan elnyúlt testtel." (Arany János: Családi kör.)
„**Ballag már a vén diák**, tovább, tovább." (Selmecbányai ballagási diákdal. ~ *Isten veletek cimborák, tovább, tovább*. *Ez út hazámba visszavisz, filiszter leszek magam is*. A filiszter jelentése = filiszteus, németül /*Philister*/ aminek eredete a héber *pelistim* = Palesztina = a filiszteusok /= istentagadók/ földje. Az újkorban a német diákok magukat Isten kiválasztott népének, az átaluk megvetett nyárspolgárokat, a középosztályt pedig filiszteusoknak nevezték.)
„**Ballagnak csendesen**. A gondolatok lustán ténferegnek mellettük a hosszú árnyékban, mert most megy le a nap. A völgyben csendes pára úszik, ami még nem köd; egy-egy levél lágyan lengve száll a földre, de a tőkék sorai közt, s a kis pincék árnyékában némán ágyaz már magának az alkonyat." (Fekete István: Ci-Nyi.)
„**Ballagott a tél,** ballagott. Havas útjait összejárták az emberek, bekormozták a kémények, de a hideg tartotta magát és csak egy kis déli szél kellett, hogy újra hófehér talárt húzzon magára és szélben orgonáló jeges misét mondjon önmagának. Karácsony járt a kertek alatt, és alkonyattal vágyakat szórt a gyermekek útjába, gondokat a szülők szívébe és keresgélő szomorúságot azoknak, akik adni nem tudtak és kapni nem reméltek." (Fekete István: Gyeplő nélkül.)
„**Ballagtam éppen a Szajna felé,** s égtek lelkemben kis rőzse-dalok: füstösek, furcsák, búsak, bíborak; arról, hogy meghalok." (Ady Endre: Párisban járt az Ősz. *Párisba tegnap beszökött az Ősz. Szent Mihály útján suhant nesztelen, kánikulában, halk lombok alatt, s találkozott velem.* ~.)
„**Bal lábbal kelt fel**." (Szólás. Rossz kedve van. A bal = rossz, mivel a legtöbb ember jobbkezes. Még: balsiker, balsors, balszerencse.)
„**Balog**." (Szólás. Valamilyen testrésze, általában végtagja; nem működik. Nyomorék.)
„**Bal oldali**." (Politikai irányultságú, a változásokat támogató. Ez kezdetben polgári, később proletár/munkás értéket jelentett. Eredet: a nagy francia forradalom /1789/ idején a Nemzetgyűlésben az elnökségtől *balra f*oglaltak helyet a radikális képviselők. Lásd még: jobb oldali.)
„**Balul üt ki**." (Szólás. Nem sikerül a dolog.)
„**Banyek**!" (Indulatszó, eufémia a vulgáris 'baszd meg,' vagy 'basszus' helyett.)
„**Barátaim, elvesztegettem egy napot!**" (*Amici, diem perdidi*! Suetonius Titus császár mondása, amikor egy nap semmi lényegeset nem tett.)
„**Bara-bara, kity-koty**, gelegunya kettő-három, a pálinkát várom." (December 4-i, Borbála napi népi mondóka a tyúkok megrontása ellen. Szent Borbála /Barbara/ vértanú a bányászok, tüzérek, tűzoltók, tornyok védőszentje. Borbála nap ezért bányászünnep is, és a néphit szerint nem szabad sepregetni, mert kisöprik a szerencsét; nem szabad ajándékozni sem, mert elajándékozzák a szerencsét; s nem szabad varrni sem, mert nem tojnak a tyúkok. Ezért a legények a fenti vers elmondása után leguggoltak: *így ülje meg a kend kotlósa a tojást*!)

„**Barackot nyom a fejére**.” (Fiúgyerekek feje búbjának kedveskedő, tréfálkozó megkoppintása a hüvelykujj hegyére támasztott kézzel és a behajlított hüvelykujj hirtelen lefordított bütykével. A koppintásba vitt nyomás erősségétől függően ez fájhat is, tehát ez egy pajkos gyereknek adott simogatás, akár egy csínytevés cinkos elismeréseként.)
„**Barát**.” (Fráter György közkeletű neve: A ~. Eredetileg: Martinuzzi György.)
„**Barát az, aki** akkor is velünk tart, ha az egész világ ellenünk fordul.” (Alban Goodier mondása.)
„**Barát az, aki mindent tud rólad** és mégis szeret.” (Elbert Hubbert mondása.)
„**Barátom a petrezselyem**, egy csomóba kötik velem. Kis koromban nyersen eszneк, ízét adom a levesnek.” (Találós kérdés a sárgarépára.)
„**Barátom, mit szeretsz, az lesz végállomásod**; Isten, ha Istent, föld, ha azt imádod.” (Angelus Silesius: Kerubi vándor. Az idézet a materializmus kritikája; aki hívő, halála után Istenhez kerül a mennyországba, aki csak a földi dolgokban hisz, halála után a föld alá kerül.)
„**Barátot szerencse hoz**, szükség próbál.” (Közmondás.)
„**Barátság nem azért van, hogy kapjunk** valamit, hanem hogy adhassunk.” (Joseph Roux.)
„**Baresz**.” (Szleng. A baromi /nagyon/ jó rövid változata. Még: baró. Barom, ökör = hülye, buta. Vadbarom, állat = erőszakos, buta. Baromarcú = közlekedési szitokszó másik sofőrre.)
„**Barkóba**.” (*Barkochba*. Szóbeli igen-nem játék, amikor az egyik játékos gondol valamire, a másiknak ki kell találnia: kibarkochbázza a megfejtést. A név/játék eredete: Simon Bar Kochba zsidó vezető volt Traianus és Hadrianus római császárok uralkodása idején. Egyszer egy olyan áldozatot vittek elé, akinek a rablók kivágták a nyelvét és megcsonkították, nem tudott sem beszélni, sem írni, de Bar Kochba eldöntendő kérdésekkel nyomozta ki a tetteseket.)
„**Barom**.” (Durván: ostoba, buta ember. Még: baromarcú = megjelenését illetően is ostoba, otromba. Még: baromság = butaság; marhaság lásd ott.)
„**Basáskodik** felette.” (Szólás. Önkényesen bánik vele – a török pasa méltóságra utalva.)
„**Baszd meg**!” (Vulgáris kifejezés; a leggyakoribb magyar káromkodás, sőt: a köznyelvben szinte szóközként használt kötőszó. Finomabb változatai: ’basszus, basszuskulcs’ újabban a wazze; a kellemetlen meglepetés, vagy a csalódás indulatszavai. Egyik leggyakoribb vulgáris szitokszó: ~ az anyádat!)
„**Baszik**.” (Egyik leggyakoribb, közönségesnek minősülő szó: közösül értelemben. Jelentése ómagyar, török nyelven: nyom /*basz*/. Igekötős vulgáris használatai: átbassza /= becsapja, átveri, átdobja/; baszik megtenni /= nem akarja/; baszik rá /= nem törődik vele/; bebaszik /= leissza magát, vagy bekövetkezik a baj/; bebasz neki egyet /= ököllel megüti, behúz neki/; bebassza /= bedobja, becsapja az ajtót/; elbassza /= elrontja/; felbassza az agyát /= felidegesíti/; felbassza /= feldobja/; félrebassza /= félrelöki/; félrebaszik /= megcsalja a házastársát, partnerét/; kibaszik vele /= kiszúr vele, rosszat tesz neki/; kibassza /= kidobja/; kibaszott jó

/= nagyon jó/; lebassza /= leszidja, ledobja/; megbassza /= tönkreteszi, közösül vele/; összebassza /= összekeveri, felületes munkát végez/; odabassza /= odadobja/; rábaszik /= rosszul jár/; rábassza /= rádobja, rácsapja/; szétbassza /= elrontja, szétszedi/.)
„**Bassza a csőrét**." (Szleng. Nem tetszik neki, idegesíti.)
„**Basszerkányos**, Varga János!" (Hívórímes indulatszó; káromkodás az 1950-es évekből.)
„**Bazi** nagy." (Szleng. A 'kibaszott' nagy rövid alakja.)
„**Bábeli zűrzavar**." (Hangzavar. Mózes könyve: 1:11:8. /Az Úr összezavarta a Bábel tornyát építők nyelvét. / *Báb él* = isten kapuja. Innen: Babilon neve is, ahol a Bábel tornya épült.)
„**Bábfigura**." (Szleng. Aki más akaratát feltétel nélkül hajtja végre, mint egy ~.)
„**Bágyi Róza megy a kútra** kum, nem talál a gyalogútra kum. Fehér Karcsi jár utána kum, selyemkendőt hány utána kum." (Újkeletű kun-magyar népdal az 1890-es évek népszerű kiskunsági alakjáról, Fehér Károlyról.)
„**Bájgúnár**." (Szleng: túlcicomázottan öltözködő, vagy kényesen viselkedő, nem férfias férfi, fiú. Még: piperkőc, ficsúr, szépfiú, gigerli, aranyifjú.)
„**Bálám szamara**." (Csökönyös, mint az a szamár, amely Bálámot vitte – illetve az Úr akaratára nem vitte – a zsidókkal való vitába. Mózes 22:21-34.)
„**Bálint gazda**." (Bálint György /1919-2020/ tudományos mezőgazdasági ismeretterjesztő.)
„**Bálint nap**." (Február 14. A népi bölcsesség szerint ezen a napon kell elvetni a petrezselymet, mákot, borsót és a répát, valamint el lehet kezdeni a gyümölcsfák metszését. Ezen a napon választanak maguknak párt a verebek. Innen az új amerikai szokás, hogy ezen a napon /angolul *Valentin* napján/ a szerelmespárok megajándékozzák egymást.)
„**Bámul, mint borjú** az új kapura." (Szólás. Tanácstalanul néz valamit. A csordával hazatérő tehenek megismerték a saját portájukat, s a környéket. De ha időközben új kaput állítottak be, a fiatal szarvasmarha – a borjú, aki még csak a kaput ismerte – tanácstalanul állt meg a ház előtt, összezavarodott.)
„**Bánatkőből van kirakva**." (Népdal: Ki van az én szemem sírva. *Ez az utca Bánat-utca, ~; ezt a rózsám kirakatta, hogy sírjak mikor járok rajta. Nem járok én sírva rajta, sírjon, aki kirakatta. Édesanyám sok szép szava. kit fogadtam, kit nem soha. De most bizony megfogadnám, kezét-lábát megcsókolnám.)*
„**Bánja a kánya**." (Nem bánom. Szólás, hívórímmel. Még: vigye el a kánya!)
„**Bántják a szelek**." (Az emésztéskor keletkező gáz hangos távozása a belekből; szélgörcs. Eufemizmus a szellent, durrant, púzik, pukizik, fingik szavak helyett.)
„**Bányarém**." (Szólás. Csúnya nő. Eredete: a bányamanók a földalatti kincsek, ásványok őrei, akik próbálják elijeszteni a bányászokat. Még: erdei csuda. Lásd: Csuda.)
„**Báránybőrbe bújt** farkas." (***A hamis próféták*** *juhoknak ruhájában jőnek hozzátok, de belől ragadozó farkasok.* Máté evangéliuma 7:15, Márk 13:22. Alázatot, jóságot mutató, de gonosz, rossz szándékú ember. Latinul: *lupus in pelle ovis*.)

„**Bár hiányoznak az erők**, dicsérendő az akarat.” (Ovidius: Epistulae ex Ponto III. 4. 79. *Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas*. A sportban: a részvétel a fontos, nem a győzelem szólás eredete.)
„**Bármely egyszerű probléma megoldhatatlanná fejleszthető**, ha eleget töprengünk rajta.” (Woody Allen mondása.)
„**Bármit tesz az ember,** ellenséget szerez vele. Népszerűek csak a középszerűek lehetnek.” (Oscar Wilde mondása.)
„**Bársonyos forradalom**.” (Csehül: *sametová revoluce*. 1989-ben békés körülmények között adta át a csehszlovák kommunista párt a hatalmat a polgárjogi mozgalomnak. A ~ miniszteri bársonyszék békés megszerzésére is utalhat.)
„**Bár zord a harc**, megéri a világ, ha az ember az marad, ami volt: nemes, küzdő, szabadlelkű, diák." (Ady Endre: Üzenet egykori iskolámba.)
„**Básta-szekere**.” (Básta György erdélyi kormányzósága alatt 1601-1604-ben, a nagy szegénységet és nyomorúságot jelképező, emberek által vontatott talicska.)
„**Bátor Opos**.” (Az Árpád-kor legnagyobb vitéze. Vecelinnek – Szent István hadvezérének – az unokája, aki Salamon királyt segítette Szent László elleni harcában. A Báthory család őse.)
„**Bátorság kell ahhoz, hogy az ember beismerje gyávaságát**.” (George R. Martin szállóigéje.)
„**Bátorságodat ne azzal bizonyítsd, hogy az embereket félelembe ejted**, hanem azzal, hogy nem félsz tőlük.” (Milkó Izidor mondása.)
„**Bátraké a szerencse**.” (Közmondás. Latin: a bátrakat a szerencse is segíti. *Fortes fortuna adiuvat*.)
„**Bátran kijelenthetem**, **hogy miután évekig tanulmányoztam a magyar nyelvet**, meggyőződésemmé vált: ha a magyar lett volna az anyanyelvem, az életművem sokkal értékesebb lehetett volna. Egyszerűen azért, mert ezen a különös, ősi erőtől duzzadó nyelven sokszorta pontosabban lehet leírni a parányi különbségeket, az érzelmek titkos rezdüléseit.” (George Bernard Shaw véleménye.)
„**Beadja a derekát**.” (Szólás. Beleegyezik valamibe. Meghajol valakinek az akarata előtt.)
„**Beadja a kulcsot**.” (Szólás. Meghal. Aki ~, az valahonnan elmegy, nincs szüksége kulcsra, mert nem jön vissza. Eredet: régen a szolgálók, ha felmondtak, vagy elbocsájtották őket, vissza kellett adniuk a náluk lévő kulcsokat a háziúrnak.)
„**Bead**.” (Szólás. Valakinek valamit: elhitet. Még: bemesél, beeteti. Még: beveszi = elhiszi.)
„**Beállt az udvarba a fagy**, mint szénásszekérrel a gazda, a tél tövises kazlait deres villával egyre rakja.” (Székely Dezső: Hazátlan út. *Isten lámpása hívogat; az én gyertyám már csonkig égett, becsukja kapuit az ég, mire fáradtan odaérek*.)
„**Bebetonozza**.” (Szleng. Úgy bebiztosít valamit, megváltoztathatatlanná tesz egy helyzetet, mintha az be lenne betonozva.)
„**Becumizza**.” (Szleng. Elhiszi. Mert hiszékeny, gyanútlan, buta, mint egy kisgyerek, illetve egy, még cumizó csecsemő.)

„**Becsajozik**.” (Szleng. Összejön egy lánnyal, aki a barátnője /= csaja/ lesz. Lásd még: behapsizik, csajozik.)
„**Becsaptam egy ajtót**. Azt mondtam neki, hogy nyitva van.” (Sándor György mondása.)
„**Becsavarodik**.” (Szleng. Megbolondul, valaminek a megszállottja lesz, elveszti az eszét.)
„**Becsíp**.” (Kicsit lerészegedik; lásd még: spicces, pityókás.)
„**Becsszóra**!” (Becsületszóra = olyan ígéret, fogadkozás, melynek teljesítésére a becsületet, az erkölcsi tisztaságot ígéri a fogadkozó. A ’becsület’ = erkölcsi felelősségvállalás képessége a tettek következményeiért. Lásd még: *mea culpa*.)
„**Becstelen teremtés, gyalázatos pára!** Ilyet mersz te tenni világnak csúfjára? Lopod a napot, és istentelenkedel? Nézze meg az ember, hogy tüstént vigyen el!” (Petőfi: János vitéz.)
„**Becsületbeli ügy**.” (Erkölcsi szilárdság egy – általában nőnek tett – ígéret, vagy adott szó megtartása ügyében.)
„**Becsületes ember megházasodik,** okos ember nem.” (Deák Ferenc mondása.)
„**Becsületére legyen mondva**.” (Szólás. Ha valaki rosszat tesz, hibázik, de erkölcsileg megpróbálja azt kijavítani, vagy vállalni érte a felelősséget. Még: meg kell hagyni, hogy ... /= mellette szól azonban, hogy .../.)
„**Bedobja a törülközőt**.” (Szólás. Feladja. Eredet: sport /boxban, ökölvívásban az edző dobja be a törülközőt a feladás jeleként/.)
„**Bedobja a mélyvízbe**.” (Olyan feladatot bíz valakire, amire még nincs teljesen felkészülve, kiképezve. Mint amikor egy úszni tanulót ~.)
„**Bedől**.” (Szleng. Hagyja magát becsapni, átverni; valaki által: ~ neki. Még: egy terv meghiúsul, illetve egy szervezet/cég csődbe megy.)
„**Bedugul**.” (Szleng. Elhallgat. Még: eldugul. Még: dugulj be! = hallgass el!)
„**Bedumálja** neki.” (Szleng. Elhiteti vele. Még: rádumálja valamire = ráveszi valamire.)
„**Beég**.” (Szleng. Valamivel: kudarcot vall. Eredete: elvörösödik szégyenében, ég az arca a szégyentől. Még: leég /anyagilag, vagy erkölcsileg/. Még: beégeti = szégyenbe hozza, pirulásra készteti.)
„**Befeketít**.” (Szólás. Rosszat állít róla. Eredete: olyan feketére festi /= sötét színekkel ecseteli/, mint az ördög, vagy a bűnbak. Még: besározza = rágalmazza, mintha sárral fröcskölné be.)
„**Befellegzik** neki.” (Szólás. Rosszra fordul a helyzete, vége van. Eredet: nem süt rá a nap, nem gondtalan.)
„**Befordultam a konyhára**, rágyújtottam a pipára.” (Petőfi Sándor: ~ *Azaz rágyújtottam volna, hogyha már nem égett volna. A pipám javában égett, nem is mentem én a végett. Azért mentem, mert megláttam, hogy odabenn szép leány van*.)
„***Before Christ***.” (Közismert angol kifejezés, jelentése: Krisztus előtt / időszámítás előtt, röviden: BC /magyarul: Kr.e. vagy i.e. /)

„**Befuccsol**.” (Szleng. Kudarcot vall valamiben, kudarcba fullad valami. Eredet a német *futsch* = vége. Lásd még: fuccs.)
„**Befújja**.” (Szleng. Elárulja, feladja. Lásd még: beköpi.)
„**Befútta az utat a hó**, céltalanul fut a fakó.” (Népdal.)
„**Befürdik** vele.” (Szleng. Megjárja valamivel, nem sikerül neki. Még: ráfarag.)
„**Befűtötték a gőzbikát**, áll a menetszázad.” (I. világháborús katonadal.)
„**Begolyózik**.” (Megbolondul. Szleng. Még: becsavarodik, bedilizik, bekattan, meghibban, megzakkan.)
„**Begőzöl**.” (Szleng. Felidegesíti magát, nő a vérnyomása, mint egy túlfűtött gőzkazán. Még: berág valakire = haragra gyullad valaki iránt.)
„**Begurul**.” (Szleng. Dühös lesz, dühbe gurul.)
„**Begyöpösödött**.” (Olyan ember, aki maradi, már nem éles eszű. Még: besavanyodott = nem jár társaságba, rosszkedvűvé és magának valóvá vált.)
„**Begyullad**.” (Szleng. Megijed, fél, s az izgalomtól elvörösödik, ég az arca.)
„**Behapsizik**.” (Szleng. Összejön egy fiúval, aki a barátja /= hapsija/ lesz. Lásd még: becsajozik, hapsizik .)
„**Beharangozza**.” (Bejelenti, közhírré teszi.)
„**Behálóz**.” (Szólás. Megkörnyékez, hatalmába kerít valakit, mint a pók a legyet. Még: kiveti valakire a hálóját /mint a halász a halra.)
„**Behemót**.” (Szólás. Nagy. Eredet: a zsidó *behema* /bestia/, ill. az egyiptomi *behemot* /víziló/.)
„**Beh szépen fütyül ez az én madaram**!” (Arany János: Fülemüle pör. *Jaj, Istenem, uram! ~. Kendé bizony az árnyéka, mert olyat mondok, hogy még a*! Még: Fülemüle /filemile/ pör = pereskedés jelentéktelen nevetséges dolgon.)
„**Beh szép város az a Pest**, Istenem, beh szép! S benne mi finom, mi úri a nép!” (Czuczor Gergely: Falusi kislány Pesten. Vagy: *Jaj, be szép az a Pest* …)
„**Beh szomorú idő fordult a magyarra**! Egyik fél erre húz, a másik meg arra; nem érti meg egymást, nem érti meg sehogy; s a huzalkodásban erejéből kifogy.” (Tompa Mihály: Szuhay Mátyás, 1946.)
„**Behúzza a csőbe**.” (Szleng. Bajba keveri, rászedi, becsapja. Még: csőbe húzza = olyan kellemetlen helyzetbe hozza, ahol nincs mozgástere, nem tud kijutni, kievickélni a bajból. Még: jégre viszi = veszélyes helyzetbe hozza, mint mikor egy befagyott tavon a jég beszakadhat alatta.)
„**Behúzza a fülét, farkát**.” (Szólás. Meghúzza magát, sunyít, lapít, fél – mint a kutya, amely olyankor hátra sunyítja a fülét, és előrefelé behúzza a farkát a két hátsó lába közé. Még: fülét-farkát behúzza. Még: behúz neki egyet = megüti.)
„**Beint** neki.” (Szleng. Kézmozdulattal /ökölbe szorított kézzel, karjával a másik karjára ütve/ egy vulgáris jelzés. Jelentése: ’ezt neked,’ vagyis lófasz a seggedbe /lásd ott/. Még: kézmozdulat feltartott középső ujjal /ez a rómaiak óta a *digitus impudicus* = szemérmetlen ujj/, ami a szexuális előjátékra, ill. a péniszre utalva azt jelenti, hogy ’baszd meg az anyád.’ Mindkettő a megalázás és a düh legősibb jele, vulgárisan azt közli valakivel, hogy nem segít, illetve rosszat kíván neki.

Még: vulgáris visszautasítás vagy lekicsinylés a nemi szervre, illetve a fenékre utalva: ’Bekaphatja! Kinyalhatja! Tehet egy szívességet!’ Lásd még: betart neki.)
„**Bejön neki**.” (Szleng. Tetszik neki.)
„**Bekajálja**.” (Szleng. Elhiszi. Még: megkajálja, beveszi = elhiszi.)
„**Bekattan**.” (Szleng. Megvadul, idegrohamot kap.)
„**Bekebelezi**.” (Szólás. Elfogyaszt egy ételt utolsó morzsáig; v. ország elfoglal egy területet.)
„**Beköpi**.” (Szleng. Beárulja, feljelenti, elárulja.)
„**Bekötik a fejét**.” (Szólás. Férjhez megy. Régi szokás szerint a lány esküvőjén kontyba fésülik a haját, s rá főkötőt tesznek, vagyis ~. Ezzel jelzik, hogy a menyasszony már nem a lányok, hanem az asszonyok közösségéhez tartozik.)
„**Belead apait, anyait**.” (Szólás. Mindent megtesz, az apjától, anyjától örökölt összes tehetségével. Még: latba veti, minden erejét = mérlegre teszi, leméri minden erejét.)
„**Beleássa magát**.” (Szleng. Mindent megtud egy témáról, szakterületről, ezért jól meg tudja védeni az álláspontját. Eredet: ha a katonák a háborúban jól beásták magukat egy fedezékbe, nehéz volt onnan kivetni őket.)
„**Belecsöppen, mint Pilátus a** krédóba.” (Szólás. Véletlenül belekerül, mint ahogy Pilátus is a keresztény hitbe /*credo* latinul = hinni/, azzal, hogy ítélkeznie kellett Jézus fölött.)
„**Beleesik**.” (Szleng. Beleszeret. A szerelem olyan, mint egy csapda, egy verem. Még: bele van esve = szerelmes belé.)
„**Beleég a retinájába**.” (Szólás. Nem felejti el, amit látott.)
„**Beleéli** magát.” (Szólás. Elképzel egy kedvező helyzetet, s képzeletével már valódi élethelyzetnek tekinti. Még: megbarátkozik egy helyzettel = megszokja, hozzászokik. Lásd még: belelovalja magát = egyre jobban lelkesedik valamiért.)
„**Beleér a keze a bilibe**.” (Szólás. Álmodozást követő gyors kiábrándulás. Eredet: Ágyon fekve szépeket álmodik valaki, közben a lelógó keze beleér az ágy mellett álló éjjeli edénybe; s erre ébred fel, a nyomorúságos valóságba.)
„**Belefojtja** a szót.” (Szólás. A szavába vág, nem hagyja szóhoz jutni.)
„**Belegabalyodott**, mint sün a rágógumiba.” (Szleng. Bonyolult helyzetbe, vagy szerelembe.)
„**Belegebed** a munkába,” (Belebetegszik, nagyon kimerül, olyan lesz, mint egy beteg ló, a gebe. Lásd még: meggebed.)
„**Belehabarodik**. (Beleszeret. Lásd még: bele van pistulva.)
„**Belegebed**.” (Szleng. Belepusztul. Eredet: gebévé /beteg lóvá/ válik. Még: meggebed egy nehéz munkában. Meggebeszt = belepusztít. Gebed = haldoklik.)
„**Belehúz**.” (Szleng. Elkezd erősen dolgozni, tanulni. Még: rákapcsol, teper.)
„**Belejön, mint kiskutya** az ugatásba.” (Szólás. Gyorsan beletanul.)
„**Beleköt**.” (Veszekedést kezdeményez vele, provokálja. Még: kötözködik, kötekedik vele. Még: az élő fába is beleköt = nagyon összeférhetetlen, mindenkit ingerel mindenkivel összetűzést provokál ki. Lásd még: hepciáskodik.)

„**Beleköp a levesébe**.” (Szólás. Meghiúsítja valakinek a tervét, elrontja, amit készít.)
„**Belelovalja** magát.” (Amikor valaki enged a rábeszélésnek, vagy a vágyainak, és egyre inkább meg akar valósítani valami hiábavalóságot, amit nem is tud elérni, vagy amiből nem származik előnye, inkább kára. Még: belehajszolja magát – mint amikor a lovat hajszolják. Lásd még: beleéli magát.)
„**Belengeti** neki.” (Szleng. Megígéri neki, kilátásba helyez neki valamit.)
„**Belesulykol**.” (Szólás. Nagyon megtanít valakinek valamit. Eredet: sulykolás, amikor régen mosáskor a vásznat a patakban egy fadarabbal, a sulyokkal verték, amíg tiszta nem lett.)
„**Beletenyerel** valamibe.” (Szólás. Olyan témát hoz fel, arról beszél, amit nem kellett volna. Eredet: ha megbotlik és hasra esik, tenyérrel előre esik. Még: beleártja magát valamibe.)
„**Beletrafál**.” (Véletlenül eltalálja. Eredete a német *treffen* = talál. Még: ráhibáz.)
„**Beletörik a bicskája**.” (Szólás. Nem sikerül neki. Még: ~ a foga. Eredet: disznótori tréfák egyike volt, hogy a hurkába, kolbászba fadarabot tettek, melybe ~ az ’áldozatnak.’)
„**Beleüti az orrát**.” (Szólás. Beleszól olyanba, amihez nem ért, vagy nem kérték meg rá. Eredet: macska ~ a tejbe, amikor a nyelvével lefetyeli.)
„**Belevaló**.” (Szleng. Valamire jó, megfelelő személy. Még: életrevaló, talpraesett.)
„**Bele van pistulva**.” (Szólás. Feltétel nélkül, túlzottan, vakon beleszeretett. Még: belehabarodott, belepistult.)
„**Belezúg**.” (Szleng. Beleszeret. Lásd még: beleesik. Bele van esve = szerelmes belé. Még szleng: bírja, csípi = tetszik neki.)
„**Belfegor**.” (*Baál Peér* kánaáni város nevéből – Peér város ura – a zsidók által démonnak, ördögnek tartott Baál isten nevéből az ördög egyik megnevezése.)
„**Belopja magát** a szívébe.” (Szólás. Észrevétlenül megkedvelteti magát vele.)
„**Belvárosban jár**, **kirakatban áll,** megtekinthető, mint egy drágakő.” (Omega együttes slágere: Ismertem egy lányt.)
„**Belzebub**.” (Az ördög gyakori megnevezése. A zsidók által pogánynak tartott *Baál Zebub* = a ’döglegyek ura’ egy föníciai város – Baál Zebul, vagyis ’Zebul ura’ – nevéből elferdítve az ördög egyik megnevezése. *Baál* = úr, a vihar, a háború és az apai termékenység istene a zsidók előtti kánaániták között.)
„**Bem apó**.” (Jozef Bem, lengyel szabadságharcos, az 1848-49-es magyar szabadságharc legtehetségesebb, és legnépszerűbb tábornoka, aki egy év alatt magyar nemzeti hőssé vált az Erdélyi hadsereg élén.)
„**Bemártja**.” (Szleng. Beárulja, elárulja, megvádolja, bajt hoz rá.)
„**Bemerészkedik az oroszlánbarlangba**.” (Szólás. *Et miserunt eum Danielem in lacum leonum* /Vulgata/.)
„**Bemondja az unalmast**.” (Szleng. Felhagy valamivel, beleun valamibe.)

„**Benedek napi fokhagyma**.” (Március 21-én /Benedek napon/ szentelnek meg két gyógyító erejű élelmiszert: a fokhagymát és a zsírt. Ez a tavaszi nap-éj egyenlőség, a napforduló napja. Ha ezen a napon süt a nap, meleg lesz a nyár, ha nem, akkor hosszú esős lesz az ősz. Még: Ezen a napon alapította Szent Benedek a Bencés rendet.
„**Be nem áll a pofája**.” (Szleng. Ha valaki egyfolytában, idegesítő módon sokat beszél. Az „áll” itt a gépek leállására utaló szó, a pofa a száj és az arc durva változata. Még: tartja a pofáját = nem beszél egy bizonyos dologról, nem árulkodik. Jár a pofája = sokat beszél feleslegesen és idegesítően; ’jár’, mint egy gép. Befogja a pofáját = hallgat, elhallgat – durva stílusban.)
„**Benézi**.” (Szleng. Eltéveszti, melléfog, elhibázza.)
„**Benjámin**.” (Egy társaság legfiatalabb tagja. A 12 izraeli törzs – Júda, Rúben, Simon, Lévi, Zebulon, Issakár, József, Dán, Gád, Áser, Naftáli, Benjámin – őseinek, Jákob fiainak egyike, a testvérek legfiatalabbika.)
„**Benne létezünk és mozgunk**.” (Szent Pál apostol válasza arra a kérdésre, hogy ’hol van most Isten?’ Lásd még: sötét anyag, sötét energia.)
„**Bennem a dánnál több a római**.” (Shakespeare: Hamlet. *I am more an antique Roman than a Dane*.)
„**Benne van**.” (Szleng. Egyet ért valamivel. Még: ~ a buliban = ő is a többiekkel tart, be van avatva valamilyen tervbe. Még: benne van a korban = öreg, idős.)
„**Benne van a pakliban**.” (Szólás. Megtörténhet, előfordulhat, mint egy lap a kártyában.)
„**Benne van a pácban** / slamasztikában.” (Szólás. Bajban van. Még: Benne van a csávában. Pác, csáva a bőrkikészítéssel foglalkozó tímárok által használt maró anyag. Még: ~ a slamasztikában. Ennek eredete a német *schlam* = iszap, sár, vagy a jiddis *schlim masel* /rossz csillagzat/ = osztrák *schlamastik*.)
„**Bennfentes**.” (Bizalmi ember, aki ismeri valamely szervezet belső működését, titkait.)
„**Benő a feje lágya**.” (Szólás. Megkomolyodik, felnőtté válik. Eredet: a kutacs /*fonticulus/* a csecsemő koponyacsontjai között található hézag, azaz a koponyavarratok találkozásánál lévő puha alkotórész 12-18 hónapos korra összeforrnak, benőnek. Még: megjön az esze =rájön arra, hogy mit kell csinálni, ráébred a valóságra.)
„**Benyal**.” (~ valakinek. Szleng. Hízeleg neki. Eredet a vulgáris: nyalja a seggét.)
„**Benyeli**.” (Szleng. Tudomásul vesz egy kudarcot, vesztességet.)
„**Benyújtja** a számlát.” (Szólás. Az eddigi szívességekért ellenszolgáltatást kér.)
„**Beolvas** valakinek.” (Szólás. Jól megmondja valakinek a véleményét, őszintén és bátran közli vele a hibáit, vétkeit. Még: jól beolvas neki = jól megmondja a véleményét. Eredete: a büntetőeljárás során, a vád vagy az ítélet olvasásával, felolvasásával sorolták fel a vádlott bűneit.)
„**Bespájzol**.” (Felhalmoz, tartalékol valamit. Eredet: éléskamra, német *speis*.)
„**Bepalizza**.” (Szleng. Becsapja, lóvá teszi, rászedi.)
„**Bepipul**.” (Szleng. Mérges lesz, elfogy a türelme és dühös lesz. Lásd még: pipa.)

„**Berág** rá.” (Szleng. Dühös lesz rá. Még: bepörög, méregbe gurul, ideges lesz. Eredete a dühödt fogcsikorgatásra, a rágóizmok megfeszülésére, valamint a mechanikus alkatrészek dühhöz hasonló megszorulására, berágódására utal.)
„**Berezel**.” (Szólás. Megijed. Ijedtében belecsinál a nadrágjába és a folt kívülről látszik.)
„**Berlini fal**.” (A Fal = *Die Mauer*. 1961-1989 között Nyugat-Berlint körülvevő fal, amit a szocialista NDK emelt a városrész köré, tekintve, hogy 1950-1961 között évente több mint százezren szöktek át Nyugat-Berlinbe Kelet-Berlinből, ill. Kelet-Németországból.)
„**Berlini vagyok**.” (J. F. Kennedy az USA elnöke ezzel az óriási sikerű német mondattal zárta Nyugat-Berlinben tartott beszédét 1963-ban, kifejezve szolidaritását a szovjet zónában elszigetelt, volt német főváros lakosságával. *Ich bin ein Berliner*.)
„**Beskatulyáz**.” (Szólás. Ragaszkodik az első benyomásához valaki megítélésében. A merev, megváltoztathatatlan előítéletet és a leegyszerűsítő megítélést jelöli. Eredete: a régi hivatali és postai iratrendszerezésre utal, ahol a dokumentumokat felcímkézett kis dobozokba /skatulyákba, németül *Schachtel-be/* szortírozták.)
„**Beszarás**!” (Vulgáris szleng. Hihetetlenül jó, meglepő dolog kommentálása.)
„**Beszari**.” (Vulgáris szleng. Félénk. Utalás arra, hogy valaki félelmében /majdnem/ becsinál. Még: beszarik: hirtelen félelem fogja el, nagyon megijed. Még: ne szarj be /= ne félj/; nem kell beszarni /= nem kell félni, vagy megijedni.)
„**Beszédes** a tekintete.” (Sokat kifejez az arca, a mimikája. Még: sokat mondó a tekintete = bíztató.)
„**Beszél a fákkal a bús őszi szél**.” (Petőfi Sándor: ~. *Halkan beszélget, nem hallhatni meg; vajon mit mond nekik; beszédire a fák merengve rázzák fejöket.*)
„**Beszél a fejével**.” (Szólás. Megpróbálja jobb belátásra bírni, kioktatja, leszidja.)
„**Beszél, aki keres,** hallgat, aki talál.” (Kispál és a Borz: Senki sem ért semmit.)
„**Be szép vagy**, be szép vagy, édes Hortobágyom, nincs teneked párod hetedhét országon, sehol a világon.” (Szabolcska Mihály: Hortobágyon.)
„**Beszorul, mint Ságvári a cukrászdába**.” (Politikai beszólás az 1960-as évekből, utalással Ságvári Endrére, aki kommunista mártír volt, s számos utcát, intézményt neveztek el róla. 1944-ben illegalitásban volt, és egy Budakeszi úti cukrászdában a rendőrség le akarta tartóztatni, de tűzharcba keveredett a nyomozókkal. Utolsó szavai, amikor sebesülten azonosítani akarták: *’Harminckét nevem volt, találjátok ki, melyik az igazi*.’)
„**Beszól**.” (~ valakinek. Szleng. Pejoratív, kötekedő, gúnyos megjegyzést tesz valakire.)
„**Betakarja**, **mint Paulus tábornokot** a hó.” (Szleng, eredetileg politikai beszólás. Jelentése: megüti. Utalás az 1942-es sztálingrádi csatára, ahol a németeket végső soron a hideg orosz tél győzte le.)

„**Betart**.” (~ valakinek. Szólás. Rosszindulatból folyamatosan akadályoz valakit valamiben, alattomos módon keresztbe fekszik előtte, gáncsoskodik, hogy a másik ne érje el a célját. Eredete a valódi fizikai lökdösődés, tolakodás, ha valaki elé tartja, helyezi a lábát, kezét, testét. Még: beint valakinek /lásd ott/. Még: betarja a szavát = hű marad az ígéretéhez, teljesíti, amit mond. Még: tartja/állja a szavát: a kimondott szó ’adása/tartása’ az írásbeliség előtt, mint ígéret vagy eskü; jogerejű volt. Lásd még: *dictum factum*.)
„**Beteg a tél**. Nagyon beteg. Olyan, mint az öregember: reszkető, könnyen síró, messze néző. Búcsúzik a tél. Olyan a tél, mint a haldokló, akinek várnak a halálára. A tél ezt tudja, és búcsúzik. De csak éjjel. Öregesen járja az erdőt, és megsimogatja a fákat, amelyek most ébredeznek. És a keze nyomán dér hull a fákra, melyet reggel leráznak magukról. Nem kell az öregember ajándéka senkinek. A fagyzugokban, északi dombtetőkön ott hevernek régi hórongyai. Piszkosan, tépetten. Nem mos, nem varr az öregemberre senki. Minek? Úgyis meghal. Mindenki tudja. Tudja a nap, a szél és tudják a felhők, akik szolgái voltak, és most széthordják utolsó rongyait, és komiszkodnak az öreggel, mint az emberek. Kidőlt keresztnek senki sem köszön.” (Fekete István: Elmegy a tél.)
„**Betelik a pohár**.” (Szólás. Elege van valamiből. Még: ez volt az utolsó csepp a pohárban. Még: ~ a mérték.)
„**Beteszi neki az ajtót**.” (Szólás. Bezárja előtte a lehetőséget, kizár valakit valahonnan. Még, egyszerűsítve, szleng: betesz neki /lásd ott/.)
„**Betesz**.’ (~ valakinek. Szólás. Valami bajt okoz neki. Még: betart neki = rosszat akar neki /lásd ott/. Még: Neki annyi = vége van, kudarcot vall, meghal.)
„**Betlehemezés**.” (Misztérium-játék; Luca napjától vízkeresztig /december 13-tól január 6-ig/ a karácsonyi ünnepkörben. A Jézus bölcsőjeként szolgáló jászol-darabot a IV. században Betlehemből Rómába vitték, s ettől kezdve szokássá vált, hogy a betlehemi sziklabarlangot, Jézus születésének helyét, bábokkal, majd élő emberekkel, állatokkal misztérium-játékként bemutatták. A XIII. században a pápa kitiltotta a templomból, majd Assisi Szent Ferenc élesztette újjá a szabadban megépített modellel. Így került az utcára, és később a protestánsok körében vált a gyerekek élelemszerző, karácsonyi, jókívánságokkal kísért köregetésévé, pásztorjátékként. Ilyen még a ’csillagjárás’ = a háromkirályok imádásának emlékére.)
„**Betlehemi csillag**.” (Elsőként Kepler számította vissza a bolygó-együttállásokat Jézus születése idejére: a Jupiter /= a királyok ’csillaga’/ és a Szaturnusz /=a zsidók ’csillaga’/ először állt együtt a Halak /= születés/ csillagképben, mégpedig háromszor az időszámítás első évében. Ezt értelmezték a korabeliek a messiás – Jézus Krisztus – születési jelének. A Halak csillagképben legközelebb a két bolygó csak 2378-ban fog ismét együtt állni – de csak egyszer. Háromszor 2238-ban fognak együtt állni az Ikrekben. A múltban még 1940-ben álltak együtt háromszor a Kosban és 1603-ban egyszer a Skorpióban.)
„**Betojik**.” (Szleng. Nagyon megijed. Még, vulgárisan: beszarik.)
„**Betyárbecsület**.” (Szólás. A bűnöző önérzete, emberi érzése.)
„**Betyárból lesz** a legjobb pandúr.” (Közmondás. Bűnözőből lesz a jó rendőr.)

„**Betyárbútor**.” (Egyedülálló fiatalemberek lakberendezési tárgyai. Még: cókmók, motyó.)
„**Beültettem kiskertemet a tavasszal**. Rózsa, szegfű, liliom és rezedával. Ki is nyíltak egyenkint, el szeretném adni mind. De most mindjárt!” (Gyermekjáték és -dal.)
„**Beüt a krach**.” (Szólás. Váratlan, nagy veszteség, csapás következik be. Mint a tőzsdekrach, amikor zuhannak az árfolyamok. *Krach* = németül ’összeomlás,’ a recsegés hangutánzó szavával.)
„**Be van állva**.” (Egy út, ha olyan nagy rajta a gépjárműforgalom, hogy nem halad. Még: dugó /mint dugulás/ van.)
„**Be van betonozva**.” (Szólás. Egy helyzet megváltoztathatatlannak tűnik.)
„**Be van csavarodva**.” (Szleng. Nagyon izgatott, nem tudja mit csinál.)
„**Be van fejezve a nagy mű, igen,** a gép forog, az alkotó pihen.” (Madách Imre: Az ember tragédiája. ~ *Évmilliókig eljár tengelyén, míg egy kerékfogát újítni kell*.)
„**Be van gyulladva**.” (Szleng. Meg van ijedve, hirtelen félelem fogja el.)
„**Be van sózva**.” (Szólás. Nyugtalan, izeg-mozog, mintha só csípné a bőrét. Még: be van zsongva = izgul valami uralja, nagyon leköti a gondolatait.)
„**Bevasalja** rajta.” (Szleng. Behajtja tőle a pénzt/vasat.)
„**Bevágja** a durcást.” (Szleng. Megbántódik, durcás lesz. Még: bevágja a szunyát/szundit = szleng, elalszik, elszundít, szunyókál.)
„**Bevágódik** valakinél.” (Szleng. Megkedvelteti magát valakivel.)
„**Bevállalós**.” (Szleng. Merész. Még: bevállalja = elvállal egy nehéz feladatot.)
„**Bevásárol** vele.” (Szleng. Jól ~. Csalódik benne, megjárja vele, mint egy rossz áruban.)
„**Beveri a könyökét** – váratlan vendég jön.” (Babona. Lásd: csörög a szarka.)
„**Beveszi**.” (Szleng. Elhiszi. Még: bevett szokás = széles körben gyakorolt szokás.)
„**Bevezetjük a szabadság zsarnokságát,** hogy eltiporhassuk a királyok zsarnokságát.” (Marat mondása, a francia jakobinusok egyik jelszava.)
„**Bevégeztetett**.” (János 19:30. Krisztus szavai a kereszten: *Consummatum est*.)
„**Beviszi az erdőbe**.” (Szólás. Megtéveszti. Eredet: ~ ahol eltéved. Lásd még: jégre viszi /= veszélybe sodorja/.)
„**Bezár a bazár**.” (Hívórímes szleng. Vége a játéknak, szórakozásnak.)
„**Bezsebeli**.” (Szólás. Zsebreteszi, zsebrevágja. ~ a sértést = szó nélkül hagyja, lenyeli, nem kér elégtételt. ~ a dicséretet = tudomásul veszi, még akkor is, ha nem őt illetné. Lásd még: zsebre tesz valakit, zsebreteszi.)
„**Bezsong**.” (Szleng. Ideges lesz, elveszti a nyugalmát, mint akinek zúg a feje.)
„**Bébibúm**.” (A születésszámok hirtelen megnövekedése egy országban. Angolból: *baby boom* = gyermek /bébi/ robbanás.)
„**Bébikambek**.” (Az Equals együttes világslágere 1968-ból: *Baby Come Back*! /= Kislány gyere vissza/.)
„**Bébisziter**.” (Kisgyermekre vigyázó, aki ül a gyerek mellett. Angol: *baby sitter*. Még: bébi = csecsemő, vagy valakinek a kedvese. Angol: *baby*.)

„**Bécs**.” (A város magyar nevének eredete az avar ’őrzőhely’. Az osztrákok által és világszerte átvett *Wien* szó eredete vagy a római *Vindobona* /= fehér föld; - *Vindovona, Vindovina, Videnica, Viden, Weinne, Wien*/, vagy a kelta *Vedunia* /= eredi patak; - *Veidina, Venia, Wenia, Wennia Wienne, Wien*/.)
„**Bécsi Orpheusz**.” (id. Johann Strauss zeneszerző. Epitheton ornans.)
„**Bécsi szelet**.” (*Wiener schnitzel*. Rántott sertéshús.)
„**Bécs várában** sír a német, jaj! Bécs várában könnyen éri baj. Bús a német, mert a Lajtán hetek óta áthallik a Kossuth-nóta, haj!” (Népdal.)
„**Békakirályfi.**” (Mesealak. Elvarázsolt királyfi.)
„**Béka nő a hasában**.” (Szólás. Tréfás figyelmeztetés, ha valaki sok vizet iszik.)
„**Békaperspektívá**ból látja.” (Szólás. Alulról, vagy beosztottként szemlél valamit.)
„**Békebeli**.” (Jó minőségű, háború előtti, azaz ’a régi szép időkben’ készült, még 1918 előtt. Lásd még: boldog békeidők.)
„**Békejobbot nyújt**.” (Szólás. Kibékül valakivel, kézfogásra nyújtja a jobb kezét.)
„**Béke olajága**.” (Az olajfaág a béke jelképe. Noé az Özönvíz alkalmával a bárkáról a galambot küldte ki szárazföldet keresni. Amikor talált, egy olajfaága hozott, annak jeléül, hogy Isten megbékélt, és engedi a további életet a Földön. Mózes: 1,8,10.)
„**Béke poraira**!” (Temetkezési szólás és sírfelirat. Még: nyugodjon békében! Eredet: ne háborgassák a porladó csontok nyugalmát, pl. ne fosszák ki a sírját a hullarablók.)
„**Békesség néktek**!” (Keresztény köszöntés; Jézus üdvözölte így híveit feltámadása után.)
„**Békés egymás mellett élés**.” (Latin szólás. ***Modus vivendi***.)
„**Béla király idejében még magyar volt a magyar**; most ezerfelé szakadva, tudj’ Isten, mit akar!” (Garay János: Szekszárdi bordal.)
„**Bélás**.” (Szleng. A régi kétforintos pénzérme, sőt az iskolai kettes osztályzat is. Eredete talán a latin 2 /*bi*/. Még: 100 forint = kiló, 1000 forint = rongy; pl. 10 000 = tíz rongy, vagy: lepedő. Továbbá az 1970-es években, amikor Ady Endrét ábrázoló 500 Ft-os bankjegy volt a legnagyobb címlet: egy adi = 500 Ft. Amikor megjelent az 1000 Ft-os címlet Bartók Béla képével, akkor: egy bartók = 1000 Ft.)
„**Béna kacsa**.” (Szleng. Ügyetlen ember. A ~ eredetileg politikai szleng kifejezés a leköszönő elnökökre az Amerikai Egyesült Államokban: *Lame Duck*. Még: béna = ügyetlen.)
„**Bénázik**.” (Szleng. Ügyetlenkedik, nem tud valamit elintézni. Eredet: béna.)
„**Bérces Gömörben** nem nagy hegy a Mohos, rajta nincs régi vár, nemes vad sem honos; de ingó semlyékes láp van a tetején, ez ingó láp felől szóland az én regém.” (Tompa Mihály: Mohos. Lásd még: Ha éjjelente. *Sokfelé a sok is könnyen elkallódik, de áldott a sok kéz és az egy akarat, … amennyi együtt volt, külön csak felényi*.)

„**Bibi**.” (Probléma, hiba. Ez itt a ~. Eredetileg kisgyerek testén egy fájdalmas pont, seb.
„**Bice-bóca**.” (Sánta. Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön c. regény egyik karaktere.)
„**Bicskanyitogató** stílus.” (Szólás. Felháborító stílus, viselkedés, amitől régen a kocsmában a veszekedések odáig fajultak, hogy bicskát rántva /és nyitva/ támadtak egymásra a felek.)
„**Bigott**.” (Elvakult, vakbuzgó, aki megszállottan, kritikátlanul ragaszkodik a nézetéhez, vagy hitéhez, elutasít minden ellenérvet. Eredete a francia *bigot* = szenteskedő.)
„**Bikavér**.” (Egri ~. Házasított /kevert/ vörösbor, amelyhez legalább három vörösbort kell felhasználni /eredetileg: kadarka, cabernet, kékoportói vagy kékfrankos, sauvignon, merlot, pinot noir, zweigel/ és 1 évig fahordóban kell érlelni. Anekdota: az 1552. évi egri várostromkor a védőknek Dobó István vörösbort adatott, amitől erőre kaptak, s a törökök azt hitték, az egriek ~t isznak.)
„**Bikkfanyelv**.” (Szándékosan nehezen érthető, szakkifejezésekkel terhelt beszéd, stílus. Eredete: bükkfa-nyelv. A bükkfa kemény, nehezen hajlítható, faragható.)
„**Bilincsek királya**.” (Harry Houdini /eredetileg Weisz Erik 1874-1926/ minden idők leghíresebb szabadulóművésze, aki Amerikában tett szert világhírnévre.)
„**Bingo**!” (Szólás. Nyert! Talált! ~ Eredete: az Itáliában kitalált lottóból származó, Amerikában elterjedt szerencsejáték.)
„**Birkanyírás**.” (Az 1960-as 70-es években, amikor a fiúknál divatba jött a hosszú haj, gúnyos megjegyzés a hajvágásra.)
„**Bisz-basz**.” (Szleng. Jelentéktelen, haszontalan dolgok összessége. Mindenféle ~. Még: kacatok, bigyók.)
„**Bivalybasznád**.” (Fiktív településnév, a városoktól messzire fekvő, elmaradott, ’Isten hátamegetti’, unalmas, műveletlen emberek lakta kis falvakra, alkalmazott sztereotípia.)
„**Bivalyerős**.” (Olyan erős, mint a legerősebb igavonó állat, a bivaly.)
„**Bivakol**.” (Szabad ég alatt tartózkodik, alszik, de nem, mint egy hajléktalan, hanem felszereléssel, hálózsákban. Eredete német katonai kifejezés: ’*biwache*’ = mellék-őrség.)
„**Bizalmatlanság** a biztonság anyja.” (Flaubert mondása és kínai közmondás.)
„**Biz Istók**!” (Esküszó tréfásan. Eredet analógia: amikor *ton Zéna* /Zeuszra!/ helyett azt mondták: *ton khéna* /lúdra!/. Még: Biz Isten! Bizony Isten! Lásd még: ludas.)
„**Bizony mondom néktek**.” (Jézus szavajárása. Latinul: *Amen dico vobis*.)
„**Bizonyos szint fölött nem süllyedünk** bizonyos szint alá.” (Esterházy Péter: Termelési-regény. ~ = műveltségi, iskolázottsági szint.)
„**Bizonytalan, mint a kutya** vacsorája.” (Szólás.)
„**Bíbelődik** vele.” (Nagyon aprólékosan, elmélyülten foglalkozik vele, vesződik vele. Eredete: a bibi /= érzékeny, fájó pont, seb/ és a babrál /= tapogat, piszmog/ összemosása.)

„**Bíbor-bársony vendégség**; jobb egy napi egészség.” (Közmondás.)
„**Bírja**.” (Szleng. Szereti, kedveli. Még: ~ a gyűrődést = jól tűri a fáradtságot, igénybevételt.)
„**Bítlmánia**.” (*Beatlemania*. A beatzenét játszó, angol *Beatles* együttes hihetetlen népszerűsége világszerte az 1960-as években, amikor őrjöngő, tomboló tinédzser-rajongóik százai és ezrei kísérték minden fellépésüket. *John Lennon, Paul McCartney, George Harrison, Ringo Starr*. Sem előttük, sem utánuk soha senki nem ért el a könnyűzenében ilyen világméretű sikert és rajongói szeretetet.)
„**Bízz Istenben és tartsd szárazon** a puskaport!” (*Trust in God and keep your powder dry.* Oliver Cromwell mondása.)
„**Blaha**.” (A Blaha Lujza tér Budapesten.)
„**Blamálja** magát.” (Hibáztatja magát valamiért, valamivel. Eredete a francia *blâmer* /= hibáztat/ ill. a német *blamieren*. Még: blama = szégyen, felsülés.)
„**Bliccel**.” (Szleng. Fizetési kötelezettségnek nem tesz eleget. Jegy nélkül utazik. Eredet a német *blitzen* = villámlik ti. ’villámgyorsan megfut’ a fizetés elől.)
„**Blikkfangos**.” (Látványos, feltűnő dolog, amely azonnal megragadja a figyelmet. A reklámoknál ~ lehet egy címlap, cím, egy hatásvadász hirdetés. Eredete a német *Blickfang* = a pillantást elkapó.)
„**Blindre**.” (Szólás: találomra. Előzetes egyeztetés nélkül menni valahová; németből, angolból: ’vak’ találkozásra /*blind* = vak/.)
„**Blokkolja**.” (Megakadályozza, az angol *block* szóból.)
„**Blues-t játszani könnyű**, de érezni nehéz.” (Jimmy Hendrix mondása.)
„**Boci, boci tarka, se füle se farka**, oda megyünk lakni, ahol tejet kapni.” (Gyermekdal.)
„**Bocsánatot adunk, de mi is kérünk**.” (Horatius szállóigéje. *Veniam damus petimusque vicissim.)*
„**Bocsánat uram**, **nem volt szándékos**.” (Marie Antoinette királyné utolsó szavai, amikor a guillotine alatt véletlenül a hóhéra lábára lépett. *Pardon, monsieur, je ne l'ai pas fait expres*.)
„**Bocsáss meg az ellenségeidnek**, de soha ne felejtsd el a nevüket.” (J. F. Kennedy mondása. *Forgive your enemies, but never forget their names*.)
„**Bocsáss meg nékik, nem tudják, mit cselekszenek**.” (A keresztény vértanúk mondása. Először Jézus mondta a keresztre feszítésekor. Lukács evangéliuma 23:34)
„**Bocskoros nemes**.” (Elszegényedett kisnemes, aki a parasztok lábbelijét, a bocskort hordta csizma helyett.)
„**Bodrogparti Athén**.” (Sárospatak, mint iskolaváros, s mint kulturális központ.)
„**Bodrog partján** van egy város, én is laktam benne. Százszor volt ott a szívemnek kacagó jó kedve.” (Sárospataki diák-, ill. ballagási dal, melyet Homoródszentpáli Bathó János, a sárospataki kollégium tanára írt 1905 körül. ~ *De sok álmot, sok örömet súgott ott az Iskolakert bólintgató fája! Deresedő öreg fejjel, könnybe lábadt két szememmel, ma sem bírok a szívemmel, ha gondolok rája*.)

„**Bogaras**.” (Szólás. Hóbortos, különc szokásai vannak. Az állat bogaras, ha csípi a légy, szúnyog, bögöly. Ha ~, akkor ideges, vagyis nem normálisan viselkedik.)
„**Bogarat ültet** a fülébe.” (Szólás. Nyugtalanító dolgot közöl vele. Még: ~ tesz ~. Lásd még: szeget üt a fejébe.)
„**Boglyák hűvösében tíz-tizenkét szolga** hortyog, mintha legjobb rendin menne dolga; hej, pedig üresen, vagy félig rakottan, nagy szénás szekerek álldogálnak ottan.” (Arany: Toldi.)
„**Bojkott**.” (Érintkezés megtagadása. ~ál = elszigetel, kiközösít. Eredet: James *Boycott* Mayo, kegyetlen ír uradalmi igazgató nevéből, akivel a föllázadt nép minden érintkezést megtagadott 1880-ban.)
„**Bokros teendői** vannak.” (Szólás. Sok, szerteágazó – mint a bokor ágazata – dolga van.)
„**Boldog a föld**, amely termett, boldog a királyné, aki küldött és boldog vagyok én, aki iszlak.” (XIV. Benedek pápa e szavakkal dicsérte a tokaji bort, melyet Mária Terézia magyar királynő küldött neki.)
„**Boldog, aki** távol marad a közügyektől.” (*Beatus ille qui procul negotiis*. Horatius mondása.)
„**Boldogan éltek**, amíg meg nem haltak.” (Mesék befejező mondata.)
„**Boldog Arábia**.” (A római *Arabia felix* félrefordítása, amennyiben a *félix* latinul nem csak boldogot jelent, hanem termékenyt és gazdagot is. Ez utóbbi jelzőt a rómaiak azért adták a mai Arab-félsziget déli részén Jemennek és Ománnak, mert ott volt a fahéjkereskedelem monopóliuma. Az ’arab’ szó jelentése szemita nyelvekben: ’sivatag, nyugat, nomád’ lehet.)
„**Boldogasszony**.” (Szűz Mária, akit a régi magyar vallás hármas nőistenségére adaptáltak. Ezek – a fiatal istennő: Kisasszony; az istenanya: Nagyboldogasszony; és az elmúlással, halállal kapcsolatos sötét, vén istennő hízelkedő, óvatos megszólítással: Szépasszony, vagy Sötétasszony = Kara-asszony /kara = fekete/. Lásd még: karácsony. A hármas női istenség a matriarchátust tükrözi a mediterrán őstörténetben: a vonzó fiatal lány, az uralkodó asszony, és a félelmetes varázserejű vén banya, amit az évszakok is tükröznek: tavasz, nyár, ősz/tél.)
„**Boldogasszony anyánk**, régi nagy patrónánk, nagy ínségben lévén, így szólít meg hazánk.” (A régi katolikus magyarság egyik nemzeti himnusza.)
„**Boldog békeidők**.” (Az első világháború előtti időszak, 1850-1918 utólagos elnevezése.)
„**Boldog, boldogtalan**.” (Szólás. Mindenki, válogatás nélkül, akárki.)
„**Boldog csak az, kinek szíve** megtalálta a békességet. Békesség pedig csak ott van, ahol minden szenvedély és bűn tüze kialudt.” (Buddha tanítása.)
„**Boldogító igen**.” (Az esküvőn kimondott igen. Még: kimondani a ~t = összeházasodni.)
„**Boldogok a békességesek**, mert Isten fiainak hívatnak.” (Máté evangéliuma 5:9.)
„**Boldogok, akik az Úrban** halnak meg.” (Akik ti. keresztényként halnak meg. Jelenések könyve 14-13: *beati qui moriuntur in Domino*.)

„**Boldogok, akik nem látnak**, és mégis hisznek!” (Tamás apostol csak akkor hitte el Jézus feltámadását, amikor a sebekre téve kezét, meggyőződött róla, hogy ő az. Erre mondta neki Jézus: *mivelhogy láttál, hittél; de* ~. János 20:25-29)
„**Boldogok, akik sírnak**, mert ők megvigasztaltatnak.” (Máté evangéliuma 5:4.)
„**Boldogok, akik tudatában** vannak szellemi szükségletüknek.” (Máté evangéliuma 6:7)
„**Boldogok, akik üldözést szenvednek** az igazságért, mert övék a mennyek országa.” (Jézus tanítása. Máté 3:10-12. ~ *Boldogok vagytok, ha miattam gyaláznak és üldöznek benneteket és hazudozva minden rosszat rátok fognak énmiattam. Örüljetek és ujjongjatok, mert nagy lesz a mennyben a jutalmatok!*)
„**Boldogok a lelki szegények,** mert övék a mennyeknek országa.” (Jézus tanítása. Máté evangéliuma: Hegyi beszéd. A ’lelki szegény’ jelentése nem ’együgyű,’ hanem az, aki lelkében nem vágyik gazdagságra, azaz szegény, mert lelke mélyén nem nagyravágyó.)
„**Boldogok a szelídek**, mert ők bírják a földet.” (Máté evangéliuma 5:4.)
„Boldogok az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak.” (Jézus tanítása. Máté 3:7.)
„**Boldog ország, áldott ország,** melynek földje ilyen bort ád.” (Arany János: Az egri lány. *Kassa mellett egy fölvárban tivornyázott a cseh rabló; ordas újbor a pohárban, hozzálátnak ketten-hárman. Szól az egyik: ez fölséges! Szól a másik: milyen édes!* ~.)
„**Boldog Özséb**.” (Aki 1246-ban a Pilisben megalapított az egyetlen magyar szerzetesrendet, a Szent Pálról elnevezett Pálosokat.)
„**Boldogságunk forrása** nem rajtunk kívül, hanem bennünk van.” (Lev Tolsztoj mondása.)
„**Boldogságunk kilenc-tizede** az egészségen alapszik.” (Schopenhauer mondása.)
„**Boldog szüli napot**!” (Dal. ~~~ XY ~. Az angol *happy birthday to you* magyar változata.)
„**Boldogtalan az az ország,** amelynek hősökre van szüksége.” (Bertold Brecht mondása. Abban az értelemben, hogy szerencsétlen; mert a hősök mindig valamilyen támadó ellenséggel szemben, háborús és vészhelyzetekben születnek.)
„**Bolhacirkusz**.” (Jelentéktelen dolgokon való vitatkozás, veszekedés. Eredet: a miniatűr ~, aminek nagy közönsége volt. Lásd még: kutyakomédia.)
„**Bolhából elefántot** csinál.” (Szólás. Kis problémából nagyot. Még: felfúj valamit.)
„**Bolondját járatja** vele.” (Szólás. Bolonddá teszi, hitegeti. Még: csúfot űz belőle.)
„**Bolond lyukból** bolond szél fúj.” (A hülye, hülyeséget csinál. Közmondás. Eredeti latin: az ostoba ostobaságot beszél. *Stultus stulta loquitur*.)
„**Bolondoknak, festőknek** és diplomatáknak mindent szabad.” (Latin közmondás. *Stultis, pictoribus, et diplomacitis omnia licent*. ~ csak hogy céljukat elérhessék.)

„**Bolondóra**.” (Az az időszak /óra/ amíg valaki bolondokat csinál. Például: valakire rájön a ~. Az időszak, amikor bolond dolgok történnek, lásd: mint a ~.)
„**Bolondul** érte.” (Szleng. Bolondul utána, megbolondul érte, odavan érte = úgy szereti, hogy bármi bolondságra képes érte.)
„**Bolsevik**.” (Orosz kommunista. Eredet: 1903-ban az Orosz Szociáldemokrata Munkáspárt londoni kongresszusán két frakció alakult ki Lenin és Julies Mantov vezetésével, ahol az utóbbi hívei voltak még többségben, ám a párt lapjának szerkesztőbizottsági kérdésében egy alkalommal Lenin frakciója került többségbe /= *bolsinsztvo*/, és Mantové kisebbségbe /= mensisztvo/. Ettől kezdve a lenini irányvonal követőit nevezték ~nek, leninistának.)
„**Boltol**.” (Üzletel; adás-vételt bonyolít, mint egy boltban.)
„**Bolygó hollandi**.” (Helyét nem találó, nyughatatlan személy. Skandináv rege alakja, egy elátkozott, elkárhozott tengerészről. Wagner dolgozta fel operaként.)
„**Bolygó zsidó**.” (Szólás. Állandóan utazgató, nyughatatlan, megállapodni nem tudó ember. Eredetileg ő a Jézus második eljövetelére váró zsidó. Magyarázatát lásd: Én elmegyek…)
„**Bombasztikus**.” (Nagyon feltűnő, fellengzős, nagy hatású, mint egy bombarobbanás. Még: bomba-siker = hirtelen, robbanásszerűen bekövetkező, nagy siker.)
„**Bombázó**.” (Szleng. Csinos, jó nő. Még: bomba nő = kirobbanó sikere van a férfiak körében. Lásd még: szexbomba.)
„**Bomlik** utána.” (Szereti, vágyakozik rá.)
„**Bontogatja a szárnyait**.” (Szólás. Amikor egy vélhetően tehetséges alkotó elkészíti az első sikeresnek tekinthető műveit; arra utalva, hogy nem sokára szárnyalni fog a hírnév felé, mint egy madár, amely még ~.)
„**Bora jobb versénél**.” (Kazinczy Ferenc írja Pályám emlékezetében: ez volt Volteire lakónikus /= tömör/ válasza és köszönete gróf Fekete János generálisnak, amikor az 1781-ben megküldte neki franciául kiadott verseit két hordó tokaji bor kíséretében.)
„**Borba fojtja** a bánatát.” (Szólás. Iszik, hogy lerészegedjen, feledjen és jobb kedvre derüljön.)
„**Borban az igazság**.” (***In vino veritas***. Alkaiosznak tulajdonított mondás: *En oino aletheia*.)
„**Bordódi Kristóf a lovára száll**. Felfelé száguld, hol nincsen határ.” (Koncz Zsuzsa: ~, *Csillagos ég alatt álmokat űz, éleszd a lángot, égjen a tűz! A földtől már távol, az éghez közel, száguldó szélvész ragadja el; lelkében lángol az emésztő tűz, csillagos ég alatt álmokat űz. Bordódi Kristóf a ház udvarán, hat fehér gyertya a két oldalán, sír fölé hajlik egy magányos fűz, éleszd a lángot, égjen a tűz*!)
„**Borítékol**.” (Szólás. Előre megmondja. Eredet: fogadás. Felír valamit, leragasztott borítékba teszi, és az esemény bekövetkezése urán felnyitja, hogy bizonyítsa, helyes volt a jóslata.)
„**Borítsunk fátylat** a múltra.” (Felejtsük el. Eredetileg: *vessünk* ~. Deák Ferenc mondása az 1861. május 13-i országgyűlésen. Még: Spongyát reá!)

„**Borkóstoló** Márton.” (November 11. Márton nap; az újbor első megkóstolásának ideje /és a libatömések kezdete/.)
„**Bornemisza**.” (Bort nem ivó. Ellentéte: borissza = iszákos, részeges.)
„**Bornírt**.” (Szűk látókörű, mereven elutasító. Eredet: a német *borniert* = korlátolt, buta. Lásd még: vaskalapos.)
„**Borok királya,** királyok bora.” (A tokaji aszú XIV: Lajos francia király udvarában kapta ezt a kitüntető címet: *Vinum regum, rex vinorum* /latin/.)
„**Borostyán Liga**.” (*Ivy League*. Az USA-ban, Új-Angliában nyolc elit egyetem összefoglaló neve, amelyek az oktatás magas színvonaláról híresek világszerte. Ezek: *Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth, Harvard, Princeton, Pennsylvania* Egyetem és a *Yale*.)
„**Borostyánkő út**.” (Kő- és vaskori útvonal /irány/ ahol a cserekereskedők jártak az Adriai-tenger és a Balti-tenger között; Litvánia – Lengyelország és Itália között.)
„**Borotvaélen táncol.**” (Szólás. Veszélyesen kockáztat. Még: ~ jár, ~ egyensúlyoz.)
„**Borsodtól jött Baranyáig**, szegény ember asztaláig.” (Népi szólás a fánkra, amely a szegények olcsó, népszerű süteménye volt és elterjedt az egész országban.)
„**Borsos** ár.” (Szólás. Drága. Eredet: régen a borsot, mint ritka fűszert, aranyárban mérték.)
„**Borsot tör az orra alá**.” (Szólás. Bosszúságot, kellemetlenséget okoz neki, ti. a bors csípi az orrát.)
„**Borsódzik** tőle **a háta**.” (Szólás. Utál valamit, hogy lúdbőrös lesz tőle a háta.)
„**Bort, búzát, békességet**, adjon Isten bőven, az újesztendőben.” (Népi, újévi köszöntés.)
„**Bort iszik a magyar,** nem pediglen vizet!” (Régen gyakori mázas kancsó felirat.)
„**Borúlátó**.” (Pesszimista, nem sok jót vár a jövőtől. Ellentétje: derülátó = optimista.)
„**Borúra derű**.” (***Post nubila Phoebus***. Alanus Ab Insulis mondása. A Magyar Tudományos Akadémia jelmondata.)
„**Borzolja** a kedélyeket.” (Feltűnést, izgalmat kelt, megzavarja a nyugalmat.)
„**Boszorkány**.” (Olyan démon, amely az alvó ember mellére telepedik, és lidércnyomásos rémálmot okoz, illetve embereket rontással megátkoz és beteggé vagy szerencsétlenné tesz. Eredete a török *baszirgan*, ebből van a vulgáris, de igen gyakran használt ’baszni’ szó is /bassza meg, baszd meg, basszus, kibaszott/. Eredete a török ’*baszmak*’ = nyomni.)
„**Boszorkánykonyha**.” (Olyan titkos műhely, ahol műremekek születnek.)
„**Boszorkányok ellen** pedig, minthogy nincsenek, semmi kereset ne legyen.” (*De strigis, quae non sunt, quaestio fiat.* Könyves Kálmán törvényéből.)
„**Boszorkányüldözés**.” (Nem valós ok miatti támadás; miként a ’boszorkányok’ esetében.)

„**Bosszút forral**.” (Szólás. Elégtételt akar, bosszúra készülődik. Még: bosszút liheg = minden áron bosszút akar állni.)
„**Botcsinálta**.” (Szólás. Nem tehetséges, hanem amit tud, veréssel /bottal/ nevelték bele.)
„**Botfülű**.” (Szólás. Nem tud énekelni, nincsen hallása.)
„**Bottal ütheti a nyomát**” (Szólás. Hiába üldözik. Eredet: a vadhajtók bottal ütötték az avart. Ha nem volt vadász-zsákmány, akkor viszont csak a vad nyomát üthették a bottal.)
„**Bóbita, Bóbita** táncol, körben az angyalok ülnek; béka-hadak fuvoláznak, sáskahadak hegedülnek.” (Weöres Sándor: A tündér. ~ *épít, hajnali ködfal a vára; termeiben sok a vendég, törpe-király, fia, lánya*. ~ *álmos, elpihen őszi levélen; két csiga őrzi az álmát, szunnyad az ág sűrűjében*.)
„**Bólogató János**.” (Szólás. Olyan ember, aki mindenkire mindent ráhagy. János = általánosításra megfelelő gyakori név – volt. Lásd még: olcsó János, Háry János.)
„**Bögyében van**.” (Szólás. Nagyon a ~. Bosszantja, mindig arra gondol.)
„**Böjti boszorka**.” (Szólás. Olyan borzas, kócos, mint a ~. A boszorkányok elsősorban a húsvét előtti időszakban – böjt és nagyböjt idején – repültek seprűnyélen találkozójukra, a Gellérthegyre, s a repüléstől volt kócos a hajuk.)
„**Böjti szelek nyargalásztak** a berekben és hideg szél fütyült a kopasz réteken is, akár októberben. A nyurga fák földig hajoltak, repült a tavalyi levél, és apró madárrajokat sodort a szél a magasban. Éjjelente dúdolt a kémény. A kályhatorkok hidegen hozták be a kísérteties hangokat, mert már rég ellobbantak a tél tüzei, és a tavasz még erőtlenül küzdött a fagyzugok makacs hótorlaszain. Délelőttönként már fényesedett a nap, és a déli oldalakon pompázott a som, de estefelé fehér ködöt lehelt a haldokló tél.” (Fekete István: A múlt tüzei.)
„**Bölcseké a bor**, balgáké a sör, ostobáké a víz.” (Latin közmondás. *Doctis vina, rudis zythum, pecus aquam*.)
„**Bölcsekkel az időt ne lopjuk**, azt mondom, hívjátok elő az udvari bolondom!" (Móra Ferenc: A didergő király. *Ki tud orvosságot a király bajáról, hol az a bölcs ember, aki jót tanácsol? Adott is ezer bölcs ezeregy tanácsot, de együtt se ért az egy falat kalácsot. Didergő királynak csak nem lett melege, majd megvette szegényt az Isten hidege. Körmét fúvogatta, keserűn köhintett, bölcs doktorainak bosszúsan legyintett:* ~.)
„**Bölcs embernek nincs szüksége tanácsra**, a bolond meg úgysem fogadja meg.” (Benjamin Franklin mondása.)
„**Bölcs ember nem téved el**; bátor nem fordul vissza.” (Svéd közmondás.)
„**Bölcs Salamon**.” (Mindig jó döntést hozó vezető. A Biblia szerint a zsidók legbölcsebb uralkodója. Királyok könyve. Lásd még: Salamoni döntés.)
„**Bölcs Salamon mondta vala,** hangos fingnak nincsen szaga; ámde melyik sunyi, lapos, annak szaga borzalmatos.” (Vulgáris gyerekmondóka az 1950-es évekből.)

„**Bömbölő negyvenesek**.” (*Roaring forties*. A déli óceánokon, ahol nincs kontinens, ami útját állná a Föld forgása miatt állandóan generálódó nyugati szeleknek, a 40-70 szélességi fokok között állandó viharos szél korbácsolja a vizet. Ezen belül megkülönböztetik az 50-60. fok között a *furious fifties* /őrjöngő ötveneseket/ és a 60-70. szélességi fok közötti, legerősebb, *shrieking sixties* /rikoltó hatvanasokat/.)
„**Bőg a szamár, eső lesz,** lóg a füle, nagy szél lesz.” (Csúfolódó mondóka, síró gyerekre. Még: *Bőgő masina, nem lesz katona*.)
„**Bő lére ereszti**.” (Szólás. Bőbeszédűen, hosszasan, körülményesen mondja. Eredet: a túl sok vízzel ~ eresztett leves lassabban készül el.)
„**Bőrharisnya** történetek.” (*Leather stockings stories* James Fernimore Cooper 5 kötetes regényciklusa, a XX. század első felében a fiatalság kedvenc olvasmánya az egész világon. A Nagy Indiánkönyv részei: Vadölő = *Deerslayer*, Az utolsó mohikán = *The last of the Mohicans*, Nyomkereső = *Pathfinder*, Bőrharisnya = *The pioneers*, Préri = *Praire*.)
„**Bőséget, áldást bölcsen élvezz**, mindig fordulj a józan észhez.” (Jogann Wolfgang Goethe mondása.)
„**Bővérű**.” (Tettre kész, lelkes, szenvedélyes, az életet élvező személy.)
„**Branyiszkói hős**.” (Richard Guyon, angol származású honvédtiszt az 1848-49-es szabadságharcban. A branyiszkói áttörés vezetője. Epitheton Ornans.)
„**Branyiszkói pap**.” (Poleszni /később: Erdősi/ Imre priarista pap, aki részt vett 10 csatában, a tavaszi hadjáratban, 1849-ben, s maga Guyon tábornok mondta róla: *Egy zászlóaljért nem adnám ezt a papot, neki köszönöm a diadalt.*)
„**Brassói** aprópecsenye.” (Fokhagymás sülthús darabkák kockára vágott sültkrumplival. Lásd még: gasztronómiai ragadványnevek.)
„**Bratyizik**.” (Barátkozik, haverkodik, a szláv *braty* = báty, fiútestvér szóból.)
„**Brennus kardja**.” (A tisztességtelen üzleti, jogi, politikai magatartás eszköze. Győztes gall hadvezér, aki a rómaiak váltságdíjának – ezer font aranynak – a lemérésekor hamis mérleget használtatott, s amikor a rómaiak ez ellen tiltakoztak, lecsatolta a kardját, és azt nyíltan a mérleg serpenyőjébe, a hamis súlyok közé dobta. Lásd még: jaj, a legyőzöttnek.)
„**Bresciai hiéna**.” (*Haynau*, osztrák tábornok a szabadságharc megtorlása után.)
„**Brémai muzsikusok**.” (Grimm mese figurák után: olyan társaság, aki valójában nem ért ahhoz, amit csinál, mégis sikeres.)
„**Brillíroz**.” (Kitűnően, ragyogóan csinál valamit. Eredete a brilliáns, mint gyémánt ékszer a görög *bryllósz*, ill. a latin *brillare* /= ragyog, csillog/.)
„**Brit**, Britannia.” (Kelta nép, mint a skót, walesi és az ír. A mai Anglia és Franciaország területén éltek. A Bretagne-félsziget volt a Kis-Britannia, Anglia a Nagy-Britannia. A rómaiak nevezték róluk az egész tartományt Britanniának, és így maradt fenn az elnevezés.)
„**Brum-brum Brúnó**, mókás medve; van-e neki éppen táncos kedve?” (Gyermekdal.)
„**Brunyál**.” (Szleng. Vizel, pisil. Eredete a német *brunzen* = pisil.)

„**Brusztol**.” (Szleng. Küzd, dolgozik, serénykedik. Német *brüsten* = mellbevág.)
„**Brutus derék,** becsületes férfiú.” (*Brutus is an honourable man.* William Shakespeare: Julius Caesar c. színművében Antonius híres szónoklatának visszatérő sora. Jelentése: épp az ellenkezője. Lásd még: Antoniusi beszéd.)
„**Brutus nem tudta elviselni a zsarnokságot**, Cassius viszont gyűlölte a zsarnokot.” (Plutarkhosz sommás véleménye Caesar gyilkosairól.)
„**Budapest**.” (*Buda*, Bleda = Attila hun király bátyja. *Pest* = ’barlang, üreg’ régi szláv és magyar nyelven; a Gellérthegyen lévő sziklakápolna barlangjáról kapta a nevét a szemközti település: Pest. Az eraviszkusz illír-kelta nép *Ak-Ink* /=Bő-víz/ nevű települése volt a mai Óbuda helyén. Az I. században a rómaiak várost építettek Óbudán *Acquincum* /*Aquae quinque* = Öt víz/ néven, amely a hun időkben kapta a Buda nevet. 1243-ban IV. Béla kezdte el építtetni a várhegyen a mai budai várnegyedet, melye először német telepesek laktak és *Castrum Novi Montis Pestiensis* /= A pesti Új-hegy vára/ volt a neve. Később Újbudának kezdték nevezni, miközben *Acquincum* neve Óbuda lett. Pest a II. században már dunai átkelőhely, rév volt *Acquincum* felé. Az újkorban Pest-Buda volt a neve. Széchenyi István írta le először 1831-ben, hogy fordítva, tehát ~nek kellene nevezni a várost. Mert így, ha térképre írták, pont Budára kellett írni a Pest, s Pestre a Buda nevet. Valójában csak 1873-ban egyesült hivatalosan Óbuda, Pest, Buda és a Margitsziget ~ néven.)
„**Budapest, Budapest, te csodás**!” (Fényes Szabolcs slágere a Rigó Jancsi c. operettből.)
„**Budapest vőlegénye**.” (Krúdy Gyula nevezte így Podmaniczky Frigyest. Epitheton Ornans.)
„**Bugris**.” (Műveletlen, durva. Eredet: a X. századi bolgárok között terjedő eretnek mozgalom tagjai a bogumilok voltak. Ezeket a franciák egyszerűen bolgároknak mondták: ’bulgaros, boulgre’, hitszegő, eretnek, jelentéssel. Ez a németben ’buger’ lett, bunkó, paraszt jelentéssel, s innen vette át a magyar: ~.)
„**Bugyuta**.” (Szleng. Butácska. A ’buta’ és a ’bárgyú’ szavak összevonásából.)
„**Buherál**.” (Kellő szakértelem nélkül, hosszasan szerel, javít. Héber szó, jelentése barkácsol. Még: megbuherál valamit = úgy-ahogy megjavítja; bütyköl, gányol.)
„**Bujkál benne a kisördög**.” (Szólás. Alig tudja megállni, hogy szóvá tegyen valamit.)
„**Bukott angyalok**.” (Az Isten ellen lázadó angyalok, elsősorban Lucifer /a ’fényt hozó’/, aki Isten kedvence volt. Az irodalomban, művészetekben gyakran előfordul /pl. Milton: Elveszett Paradicsom, Madách: Ember tragédiája/; de elsőként a Bibliában, Péter apostol második levelében 2:4.)
„**Bukta**.” (Szleng. Kudarc. Elégtelen osztályzat. Eredet: bukás. Lásd még: karó.)
„**Bulvársajtó**.” (Még: bulvárlap, bulvármédia. igénytelen, a szenzációkat figyelemfelkeltés céljából kiemelő újság, vagy újságírás, ill. hírközlés. Eredete a francia *boulevard* = körút; ahol a nagy forgalomra tekintettel az ilyen sajtótermékeket árulták. A körutak a XVI.- XVII. században jöttek létre a városokat eredetileg körbefogó, akkorra már feleslegessé váló várfalak, sáncok lebontása után. A

’boulevard’ eredete a holland *bolwerk* /= sánc, várfal/, amely a viking *bol* /= fatörzs/ és *werk* /= mű/ összetétele.)
„**Bumfordi**.” (Szólás. Esetlen, nagydarab, visszahúzódó. Valószínűleg Jane Bunford nevéből, aki a világ valaha élt legmagasabb nőjének számít /1895 – 1922; magassága: 2 m 40 cm./)
„**Bumlizik**.” (Körülményesen, lassan utazik. Eredet német *Bummel* = ingázik, kóborol.)
„**Bunda**” (Szólás. Mérkőzés előtt – titokban, ~ vagy lepel alatt – megállapodni az eredményben. Még: megbundázni.)
„**Bunkó**.” (Szleng. Udvariatlan, neveletlen, műveletlen, durva. Még: ’paraszt’ pejoratív értelemben: iskolázatlan. Még ugyanezzel a jelentéssel: tahó /eredete: tohonya = lusta. /Lásd még: prosztó.)
„**Bunyós**.” (Szleng. Bokszoló, ökölvívó, illetve verekedős.)
„**Burattino**.” (A Pinokkió mese főhőse /olaszul bábu/ Lev Tolsztoj változatában: Aranykulcsocska, avagy Burattino kalandjai. Lásd: Pinokkió.)
„**Burkus király**.” (Porosz uralkodó. Poroszország és a brandenburgi őrgrófság uralkodója: ’Brandenburgus’ németül, ebből ered a magyar ’burkus’ elnevezés.)
„**Burokban született**.” (Szólás. Szerencsés. Eredete: amikor a baba a magzatburokban jön a világra. Általában a magzatburok a szülés közben magától megreped, de néha nem. /Ma már nem fordul elő, mert a kórházakban szülés előtt megrepesztik a magzatburkot. / Mivel ez régen életveszélyes volt – ti. az újszülött könnyen megfulladhatott –, aki mégis életben maradt, az, szerencsésnek számított.)
„**Burzsoá**.” (Másokon meggazdagodott ember. Eredet: franciául: *bourgeois* = polgár /= városlakó/.)
„**Buta liba**.” (Pejoratív jelző: buta nő. Talán a ludak totyogó járása az oka a sértő jelző kialakulásának. A baromfit butának tartják, így egy másik sértő jelző a nőkre a „tyúk” – buta tyúk. Buta, mint a sötét éjszaka = nincs meg benne a ’szikrája’ sem az értelemnek. Eredet: Zeusz lenyelte szeretőjét, Métisz titaniszt, az értelem istennőjét. 9 hónap múlva fejfájás kezdete gyötörni, amikor az észak-afrikai Tritónisz-tó partján sétált Líbiában. Kérésére fia, a ’nappal is ragyogó’ Héphaisztosz kovácsisten kalapácsával rávágott egyet a fejére, s ettől onnan teljes fegyverzetben ragyogva kipattant az ’értelem szikrája’ azaz Pallasz Athéné, a bölcsesség istennője, Zeusz és Métisz leánya. Innen származik a szikra és az értelem asszociációja.)
„**Buzerál**.” (Idegesít, babrál; vulgárisan: baszogat. Lásd még: buzi, buzeráns.)
„**Buzgó mócsing**.” (Iskolai szleng az 1960-as évekből. Stréber, pedálozó – lásd ott.)
„**Buzi**.” (Buzeráns /= homoszexuális/ a német *buzerant* szóból, aminek eredete az olasz *buzerro*, a latin *bulgarus*. Ennek jelentése bogumil, egy olyan balkáni keresztény, eretnek szekta a középkorban, ahol a férfiak – elvetvén a gyermeknemzést – egymással közösültek. A bogumil szó jelentése = ’istenes’ a szláv isten = *bog* szóból.)

„**Buzog benne a tettvágy**.” (Szólás. Aktív, nagyon szeretne hozzákezdeni valamihez.)
„**Buzogj vér!** Csak buzogj!” (Katona József: Bánk bán. *Oh* ~.)
„**Búcsú**.” (Vásár egy-egy katolikus szent tiszteletére, az adott névnapon. Eredete: a bűnbocsánat cédulák egyházi árusítása a középkorban. A cédula megvásárlásával az emberek búcsút vettek a bűneiktől.)
„**Búj, búj zöld ág zöld levelecske**. Nyitva van az aranykapu, most bújjatok rajta.” (Úrnapi, népi gyermekdal. Pünkösd utáni 2. hét csütörtökje = Úrnap, amikor a körmenet zöld gallyakkal díszített kapuk alatt halad át.)
„**Bújja a könyveket**.” (Szólás. Mindig olvas. ~ valamit = mindig azzal foglalkozik. Még: beletemetkezik a könyvekbe / a munkába. Még: könyvmoly.)
„**Bús csöndben belépünk**, **halál-arcunkat sötét fátyollal óvjuk**; hervadt régi rózsa-koszorúinkat a víg teremben szerte-szórjuk. Elhal a zene, s a víg teremben téli szél zúg, s elalusznak a lángok. Mi táncba kezdünk és sírva, dideregve rebbennek szét a boldog mátka-párok.” (Ady Endre: Lédával a bálban.)
„**Bús düledékeiden, Husztnak romvára**, megállék.” (Kölcsey Ferenc: Huszt. ~ *Csend vala, felleg alól szállt fel az éjjeli hold. Szél kele most, mint sír szele kél; s a csarnok elontott oszlopi közt lebegő rémalak inte felém*.)
„**Búsképű lovag**.” (Cervantes: Don Quijote jelzője. *El caballero de la Triste Figura*.)
„**Búval bélelt**.” (Szólás. Búbánatos. Még: búnak ereszti a fejét, lógatja az orrát. Vulgáris: búval baszott.)
„**Búvárkodik**.” (Alaposan tanulmányoz valamit – belemélyed, mint egy búvár a vízbe. Természetbúvár = természettudós; régiségbúvár = régész. Lásd még: beleássa magát.)
„**Büdösben még senki sem fagyott meg**.” (Közmondás. Olyankor, ha valahol azért nem szellőztetnek, mert ’fáznak’.)
„**Büdös** neki **a munka**.” (Szleng. Nem szeret dolgozni.)
„**Büntetni jöttem, nem hódítani**.” (XII. Károly svéd király mondása Ágost szász király elleni hadjárata során.)
„**Büszke vagyok magyar hazámra** és arra, hogy Európa e csodálatos és tarka, fájdalmakkal és vidámsággal, elpusztíthatatlan erőkkel megáldott vidéke a szülőföldem.” (Petrovics Emil mondása.)
„**Bütyköl**.” (Szleng. Szakértelem nélkül javítgat. Lásd még: buherál.)
„**Bűnbak**.” (Olyan, egyébként ártatlan személy, akire ráfogják mások bűnét. Eredet: a nomád népeknél és a zsidóknál is, a ~ olyan /általában fekete/ áldozati kecske, vagy bárány volt, amelyet a táboron kívül elengedtek a pusztába, hogy a nép bűneit elvigye magával. Még: ’fekete bárány’, a család, vagy egy közösség szégyene, bűnös.)
„**Bűnbánó Magdolna** napja.” (Mária Magdolna nap július 22-én. Ezen a napon a néphit szerint a kislányok hajából egy tincset le kell vágni, hogy jobban nőjön. ~ bűnös életet élt, prostituált volt, mielőtt megtért, s hosszú hajával törölgette Jézus

lábát – innen a hajnövesztési szokás. Ha ezen a napon esik az eső: ~ *siratja bűneit* – mondják.)
„**Bűnös város**.” (Budapest jelzője az 1920-as években a Tanácsköztársaság miatt.)

***
C
***

„***Caesar***.” (Julius ~, ejtsd: cézár. Római államférfi, diktátor. Nevéből ered a magyar ’császár’ szó, s a római császárokat is ~nak nevezték. Még: a ’július’ hónapot róla nevezték el.)
„**Cakompakk**.” (Valaki összes holmija, minden együtt. Eredet: teljes menetfelzerelés a katonáknál; németül: *Sack und Pack* /= zsák és csomag/. Lásd még: cókmók.
„**Canossát jár**.” (Szólás. Nagyon sok problémája adódik valamivel. Lásd: Kanossza járás.)
„**Capitóliumi farkas**.” (Róma jelképe, amely az alapító testvérpárt, Romulust és Rémust szoptatta. Azért capitoliumi, mert ott volt kiállítva a szobra.)
„**Capitóliumi ludak**.” (Riasztó jelek. Amikor a gallok éjszaka, csendben, el akarták foglalni a Római királyság fellegvárát, az ott, Júnó /Héra/ istenasszony tiszteletére tartott ludak gágogásukkal felébresztették az őrséget, így megmentették a várat.)
„***Carbon copy*.**” (Közismert angol kifejezés, jelentése: másolat / indigó, röviden: CC.)
„**Cassandra.**” (Lásd: Kasszandra.)
„*Casus belli*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: ok a háborúra.)
„**Cefetül**.” (Nagyon rosszul, túl erősen, kellemnetlenül, tűrhetetlenül. Még, vulgáris kifejezéssel: kurvára = nagyon; általában negatív értelemben. Eredet: cefet = cafat = erkölcstelen nő, prostituált.)
„**Celeb**.” (Média kifejezés: híres ember. Eredete az angol: *celebrity* = híresség.)
„**Cécó**.” (Feltűnés, zajos mulatás/felhajtás/jelenet. Még: nagy ~t csap. Eredet: az olasz *chiassio* = lárma. Használata: csak semmi cécó! Minek ez a sok cécó?)
„**Cégéreskedik**.” (Szólás. A cégér a német *Zeiger* (= mutató) szóból ered, amely nem csak az üzleti vállalkozások, boltok elé kitett táblát, hanem a középkorban a bűnösök nyakába megcsúfolásként akasztott táblát is jelentett. Ebből a kifejezés értelme: megcsúfolja magát. Még: miért teszed ezt világ csúfjára? = Miért cégéreskedsz ezzel?)
„***Cherchez la femme***.” (Ismert francia szállóige. Lásd: keresd a nőt.)
„**Cicázik** valakivel.” (Szólás. Játszik vele, mint egy cicával, flörtöl vele.)
„**Cickom, cickom, vagyon-e szép lányod?** Vagyon, vagyon, de mi haszna vagyon. Add nekem azt! Elkapom azt! Szita-szita péntek szerelem csütörtök dob szerda!” (Gyermekdal és játék. ~. *A legények regimentje igen nyalka! Benne forog Sándor Panka, igen cifra! Ice-uca Rebeka, de ékes a dereka, galambocska; ha ékes is illeti, barna legény szereti; galambocska*.)
„**Cidrizik**.” (Fázik, reszket. Eredet a német *zitterig* = reszket. Még: ~ tőle = fél.)
„**Cifra palota, zöld az ablaka,** gyere ki te tubarózsa vár a viola.” (Népdal.)

„**Cifrán** káromkodik.” (Csúnyán káromkodik. Cifra = díszes, csillogó-villogó. Eredete a latin *ziphra* és az arab *sifr* = üres. A körökkel történő díszítés révén terjedt el: cifrázza = /üres/ körökkel díszíti. Még: cifra história = érdekes történet.)
„**Cigány**.” (Több európai nyelven egy nép neve a görög ’*atsziganosz*’ /= törvényen kívül álló/ elnevezésből. A lovári nyelvből jövevényszavak a magyarban: Ácsi /*ash chi* = állj/. Csaj /*shej* = lány/. Csávó /*shavo* = fiú/. Csóró /*chorro* = szegény/. Dili /*dilo* = bolond/. Dzsal /*zhal* = megy/. Dzsuvás /*zhuvalo* = koszos/. Gógyi /*godgyi* = ész/. Komál /*kamel* = szeret/. Lóvé /*love* = pénz/. Pisál /*pishtyal* = vizel/. Séró /*shero* = haj/. Uzsgyi /*ushtyél* = gyerünk/. Még: baresz = jó. Bibás = gyámoltalan. Bula = nő. Csumi = csók. Dik /*dikh*/ = nézd. Doszt = elég. Gádzsó /*gadzsio*/ = paraszt. Góré = főnök. Kaja = étel; kajál = eszik; kajás = éhes. Kalyiba = ház. Kéró = lakás. Kamatyol, kúr = közösül. Manusz = férfi. Nyikhaj = felelőtlen. Nyista = semmi. Pia = ital; piál = iszik. Pulya, purdé = gyerek; rajkó = fiú. Tiknó = kicsi. Vaker = beszéd. Verda = autó.)
„**Cigánygyerekek potyognak az** égből.” (Szólás. Nagy vihar, zivatar, villámlás.)
„**Cigánykerék**.” (Olyan tornagyakorlat, ahol 2 kézen és 2 lábon kell átfordulni sorozatosan. Mivel régen a vásári komédiások között a cigányok művelték, ~-nek nevezték el.)
„**Cigánykodik**.” (Méltatlan módon alkudozik, vagy hazudozik. Etnosztereotípia.)
„**Cigánylány**, cigánylány, jósold meg, cigánylány, hogy mi vár rám, cigánylány, a jövőben, cigánylány, óh, jaj, a jövőben, a jövőben.” (A Bajtala együttes slágere: ~.)
„**Cigány munka**.” (Rosszul végzett munka. Etnosztereotípia.)
„**Cigányok barátok**, de csuda jó kedvet csináltok!” (Magyar nóta. *Halljátok cigányok, valahogy most oly jó kedvem van. Nótámat húzzátok, mert abban a szívem, lelkem van. Öröm, vagy bánat ér, ide jön az ember mindig hozzátok,* ~.)
„**Cigányország**.” (*Le pays des Tziganes* = Magyarország sok francia szemében, Victor Tissot 1880-ban megjelent nagyhatású könyve alapján: *Voyage au pays des Tziganes, la Hongrie inconnue*.)
„**Cigányút**ra megy a falat.” (Szólás, ha nyeléskor a légcsőbe kerül az étel. Rossz útra megy. Etnosztereotípia. Még: cigánymesterség = értéktelen, törvénytelen, vagy tolvaj munka.)
„**Cigus**.” (Szleng. Cigány, roma.)
„**Ciki**.” (Kellemetlen helyzet a német eredetű *cvikli* /= szorult helyzet/ kifejezésből, az 1960-as évekből. Még: vérciki, cikis = kellemetlen; cikizni = kellemetlenkedni, csúfolni. Még ugyanilyen jelentéssel, jelzőként /cikis/: gáz /az angol *gas*-ból/; nagyon cikis: széngáz.)
„**Cimbi**.” (Szleng megszólítás. Haver, pajtás. Eredet: cimbora. Még: pajti.)
„**Cini, cini muzsika**, táncol a kis Zsuzsika. Jobbra dűl, meg balra dűl, tücsök koma hegedül.” (Mondóka. Még: *Cini-cini, kisegér, minden lyukba belefér*.)
„**Cinikus az**, aki mindennek tudja az árát, de semminek sem tudja az értékét.” (Oscar Wilde.)
„**Cinkét fogott az orra**.” (Szólás. A hidegtől piros az orra.)

„**Cinkotai icce.**” (Mátyás király egyik mondája /a cinkotai kántor/ alapján a cinkotai nagyicce – mint űrmérték – 0,9 liter volt, míg az *icce*, mint régi magyar űrmérték általában 0,8. Még: régi magyar űrmérték a *pint* /2 icce, vagyis 1,6 liter/; a *meszely* /fél icce, vagyis 0,4 liter/; a *köböl* /16-50 icce, vagyis 13-42 liter földrajzi helytől függően/; és az *akó* / 48-90 icce, vagyis 40-76 liter/.)
„**Cipzár**.” (Villámzár vagy húzózár ruhákon. Eredete az angol *zipper*. *Zip* = lendület, gyorsaság.)
„***Circulus vitiosus*.**” (Közismert latin kifejezés, jelentése: ördögi kör.)
„**Cirkuszol**.” (Szólás. Feltűnően, látványosan veszekszik, lármázik. Még: csinálja a cirkuszt.)
„**Cirkuszt, kenyeret**!” (*Circenses et panem!* Juvenalis: Szatíra 10-81. A /római/ egyszerű köznép igénye, akik ezzel a látványossággal lefoglalva, nem vettek részt a politikában.)
„**Cirmos cica haj**, **hová lett a vaj?** Ott látom a bajuszodon, most lesz neked: jaj.” (Gyermekdal.)
„**Ciróka, maróka**, mit főztél cicuska? Kását!” (Gyermek-mondóka. ~ *Kevertem kását, sütöttem pampuskát. Ide tettem, oda tettem, utoljára mind megettem*.)
„**Citerázik**.” (Szólás. Reszket, és a foga vacog a hidegtől vagy a félelemtől. Még: *cidrizik*.)
„**Citromízű banán** nincs a banánfán. Nem kell senkinek ilyen találmány.” (Zorán slágere: ~.)
„**Címeres ökör**.” (Szólás. Nagyon buta. Az ökröt, türelme miatt butának tartották, s a címeres jelzővel azt fejezték ki, hogy olyan buta valaki, akinek erről oklevele, ill. címere is van.)
„***Cogito ergo sum***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: gondolkodom, tehát vagyok.)
„**Coki**!” (Vulgáris: fogd vissza magad, kuss, vissza! Eredet: német *Zurück* = vissza. Más magyarázat szerint a *co* = régi magyar, lovat hajszoló szó: eredj, indulj + *ki* = lódulj kifelé, takarodj!)
„**Colos**.” (Szleng. Magas ember. Eredete: colostok = mérőléc, a német *col* = hüvelyk szóból, ami mértékegységként 2,54 cm. A műszaki cikkeknél használatos, jele a ”.)
„**Combos**.” (Szleng. Erős dolog, vagy nagy adag.)
„**Conan** a barbár.” (Robert E. Howard regényalakja, a nagy erejű északi /kimmériai/ barbár harcos figurája; számos regény, képregény, mozi és hard-fantasy kalandok főhőse.)
„*Conditio, sine qua non*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: alapvető feltétel.)
„***Contra factum non est argumentum***.” (Közismert latin kifejezés: a tények ellen nincs helye vitának; a tények magukért beszélnek.)
„**Cordélia mit tegyen**? Hallgat, s szeret.” (Szállóige Shakespeare Lear király c. drámájából. *What shall Cordelia do; love and be silent*.)
„**Cókmók**.” (Holmi, poggyász. Eredete: régi magyar *cók* = foltozás a ruhán.)
„**Cudar biz ez, de ám igyunk**, hiszen, magyar költők vagyunk.” (Vörösmarty: Rossz bor. Még: cudar világ = aljas, kegyetlen; cudar idő = rossz.)

„**Cudar nemzet biz' a magyar hiába,** nem igen néz se előre, se hátra." (Petőfi Sándor: Hegedű és koldusbot. Rózsavölgyi Márk zenész temetésére írt vers.)
„**Cuki**." (Szleng. Szeretetre méltó, kedves, aranyos. Eredet: cukor = édes.)
„**Cukkolja**." (Bosszantja. Eredet: német *zucken* = rángat. Lásd még: hecceli.)
„**Culás**." (Diák szleng az 1960-as évekből. Csúsztatott ütés a tarkóra, tenyérrel. Lásd még: maflás.)
„**Curikol**." (Szólás. Vissza, hátrafelé megy. Németből: *Zurück.* Még: curik! = kocsisok kiáltása a lovakra, amikor 'tolatni' akartak a lovaskocsival.)
„**Cúgos** cipő." (Lyukas cipő 'huzatos'. Még: cúg = léghuzat; a német *zug*-ból.)

***
CS
***

„**Csabagyöngye**.” (Ismert homoki bor az Alföldről, Mathiász János és Stark Adolf nemesítette. Még: Kocsis Irma, Irsai Olivér = Kocsis Pál által nemesített, közismert homoki borok.)
„**Csacsog**.” (Kedvesen, gyerekesen beszél, fecseg. Hangutánzó szó. Az ilyen ember: csacska.)
„**Csaj**.” (Cigány szó: lány, a *csávó* – fiú – párja. Magyar nyelvben kb. 70 éve jelent meg. Még szleng: bige, csajszi, kiscsaj, leányzó, liba, lotyó, maca, némber, nőci, nőcske, pina, pipi, spiné, tyúk.)
„**Csajozik**.” (Szleng. Lányokkal ismerkedik.)
„**Csajágaröcsöge**.” (Fiktív településnév, a városoktól messzire fekvő, elmaradott, unalmas kis falvakra, alkalmazott sztereotípia. A Balaton térségében fekvő Csaják község vasútállomásra utaltak vele, mint egykor zötyögős vonattal csak átszállással elérhető helyre.)
„**Csak a barátaimtól ments meg Uram**, az ellenségeimmel elbánok egyedül is!” (Szólás viccesen: ha egy barát a több kárt okoz, mint hasznot; de mivel barát, nem lehet ellene úgy fellépni, mint egy ellenséggel szemben.)
„**Csak a boldogtalan szerelmek tartósak**.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Csak a buta tud mindenre válaszolni**.” (Lengyel közmondás. *Tylko głupiec ma odpowiedź na wszystko*.)
„**Csak addig vagyunk szigorúak** mások iránt, míg magunkat meg nem ismerjük.” (Eötvös József mondása.)
„**Csak a fejét, hogy meg ne** sántuljon!” (Szólás, a verekedők bíztatására, hogy hová üssenek.)
„**Csak a halott indián a jó indián**.” (Az 1876. évi Little Big Horni ütközetben a sziúk Ülő Bika és Őrült Ló vezetésével lemészárolták Custer tábornokot és csapatát. Ez után terjed el William T. Sheridan tábornok megjegyzése: ~ *Only dead Indians are good Indians*. Ti. egy indián küldöttség járult elé azzal, hogy: hogy ők nem harcoltak a fehérek ellen, ők ’jó indiánok.’)
„**Csak a hold az égen**, csak a nap ragyogjon. Simogasson a szél, simogasson, ha arcomhoz ér.” (A Republic együttes slágere: Szállj el kismadár.)
„**Csak a hold nézegeti magát** a sásprémes kis vízben, és kikezdene a nyár öregasszonyával, de az ilyenkor már alszik a völgyek párás ágyában. Megunta a várást; fáradt is. Sápadt arcáról lekopott a pirosító, és egyszer majd csak elalszik örökre. Ravatalánál nem lesz más, csak szomorú, kései kis virágok s az álmodozó öreglegény, a Szeptember, akinek a csókák a vállára szállnak, és akinek síró nótájára megrázkódnak a fák, és szállongó, millió levelüket adják szemfedőnek, mely alatt békésen alszik a halott öregasszony: a Nyár.” (Fekete István: Vénül a nyár.)

„**Csak akkor szeretheti az ember a szülőföldjét, ha megismeri**.” (Vofkori László geográfus.)
„**Csak akkor születtek nagy dolgok,** ha bátrak voltak, akik mertek.” (Ady Endre: A tűz csiholója.)
„**Csak anyanyelvemen lehetek igazán én**.” (Kosztolányi Dezső: Ábécé a nyelvről és lélekről.)
„**Csak a pipiskék sírdogálnak** az utakon és utána futnak a búcsúzó Nyárral távozó szekérnek, amely előtt meghajolnak a kései virágok, s harmatból lett könnyeiket az út porába ejtik. A rétekről a pásztortüzek füstje szürke kendőjével int búcsút, a jegenyéken egy levél sem mozdul, csak állnak az út mellett, mint öreg hajdúk a temetésen, a felhők alacsonyan járnak és az erdőkből kireppenti fekete madarait a vén legény, a régi vándor, a pinceszagú Ősz. ’Sirassátok, megérdemli.’ Csend van a tájon, ködbe vész már a szekér, s csak az Ősz szolgái kiáltják ősi szóval: kár, kár!” (Fekete István: Gyeplő nélkül.)
„**Csak arra gondolunk vissza a múltból**, aminek emléke örömet szerez.” (Jane Austin angol írónő mondása.)
„**Csak a szeme** kívánja.” (Szólás. Ha már jól van lakva valaki, és meglát egy olyan ételt, amit egyébként szívesen megenne még, ha tudná.)
„**Csak a testemen** keresztül!” (Szólás, amikor valakit nem akarnak beengedni valahová; eredete: csak akkor haladhat át valahol, ha megöli, azaz csak a holttestén keresztül.)
„**Csak a vér s a nyelv** tudja összetartani az embereket, s a közös múlt emléke. Ha ez megszűnik, fölbomlik a világ.” (Wass Albert: A kastély árnyékában.)
„**Csak az a nemzet hal meg, amelyik nem akar élni**.” (Bem mondása a temesvári csata után.)
„**Csak az a vég**! **Csak azt tudnám feledni!**” (Madách Imre: Az ember tragédiája. Ádám mondja, miután Lucifer megismertette vele az eljövendő emberiség történelmét, melynek vége – a jégkorszak – kiábrándítóan nyomorúságos.)
„**Csak az doppingolt**, aki lebukott.” (Moldova György mondása.)
„**Csak az első lépés** nehéz.” (*Il n’y a que le premier pas qui coute.* Du Deffant: D’Alamberthez 1763.)
„**Csak azért is Dongó**!” (Népdal az önkényes hatalom elleni lázadás nevében: *Debreczenben kidobolták, hogy a Dongót ne danolják*. *~ Diri Diri Dongó!*)
„**Csak az kap ingyen**, aki ingyen ad.” (Karinthy Frigyes mondása.)
„**Csak az képes hatni, aki saját korának embere**. Ki korát megelőzi, csak halála után él. Ki pedig korától elmarad, az élve is halott.” (Kossuth Lajos mondása.)
„**Csak azokat a kérdéseket halljuk meg**, amelyekre képesek vagyunk választ találni.” Friedrich Nietzsche mondása.)
„**Csak azon nem lehet segíteni**, akit már eltemettek.” (Közmondás.)
„**Csak az ősz eleji holdsugár** ilyen varázsló. Valami finom köd ül mindenen, a házak fehér fala kilométerekre látszik, de a közvetlen környék ismeretlenné lesz, mesebelivé, más világgá, mint amit nappal látunk. Ilyenkor talán a vándormadár ösztöne bujkál az emberben, mert jó menni, menni, ismeretlen tájakra és várni

valamire, amit csak a következő dombtetőn látunk meg. Fel a dombra, le a völgybe, új, meg új őszökön. Vágyak, remények teljesülnek be, és újak születnek. A csalitokból öreg erdők lesznek, a szálasokból tar fejű óriások. Mi pedig mind lassabban járjuk a holdas utakat. Elmarad mellőlünk a rohanó vágy, és csak a remény baktat mellettünk, hogy majd ott … ott, a túlsó domboldalon … ott … ahová talán soha nem érünk, mert folyvást új, meg új völgyek vájódnak, és új dombok nőnek a reménység holdvilágos tengerében." (Fekete István füveskönyve: Tűz mellett.)

„**Csak azt a statisztikát hiszem el,** amit én hamisítottam." (Winston Churchill mondása.)

„**Csak azt az életet érdemes végig élni**, amelyet másokért élünk." (Albert Einstein mondása.)

„**Csak azt rabolhatja el a szerencse**, amit adott." (Seneca mondása. *Nihil eripit Fortuna, nisi quod dedit*.)

„**Csak azt tudom, hogy búsak az utak**, és mély az élet, mélyek a kutak." (Kosztolányi Dezső: Mélyek a kutak.)

„**Csak azt tudom, hogy nem tudok semmit**." (*Scio me nihil scire*. Arisztotelész mondása.)

„**Csak az tudja, hogy mennyit haladtunk**, aki látta, hogy honnan indultunk." (Jókai Mór: És mégis mozog a föld.)

„**Csak az ürge nem iszik**, de azt meg kiöntik." (Hofi Géza mondása.)

„**Csak egészség legyen** és egy kis tűrhető kártyajárás." (Mikszáth Kálmán: A Noszty fiú esete Tóth Marival. *Hiszen elég nagy a világ. És van benne elég leány. Szebbnél szebbek, édesebbek. A hozományok se vesztek még ki. Ej ~*.)

„**Csak egy az Isten**." (*netsI za gye kacs* – a székely /jobbról balra olvasandó/ rovásírás legutolsó emléke egy XVII. századi szemöldökfáról.)

„**Csak egy éjszakára küldjétek el őket:** hosszú csahos nyelvvel hazaszeretőket." (Gyóni Géza: ~. Az első világháborúban, Premysl ostromakor írt háború-ellenes vers. *~ Csak egy éjszakára: Vakító csillagnak mikor támad fénye, lássák meg arcuk a San-folyó tükrébe, amikor magyar vért gőzölve hömpölyget, hogy sírva sikoltsák: Istenem, ne többet*!)

„**Csak egy iciri**, csak egy piciri, csak egy csöpp szerencse kell hozzá." (Doolittle dala a My Fair Lady c. musical-ból. *Just a little bit of luck.*)

„**Csak egy kék színű virág,** ennyi a jelünk. Aki jön, mind barátunk, és boldog lesz velünk" (A Tolcsvay Trió slágere. *Soha semmire nincs időnk, olyan gyorsan jár a nap, én is nagyon ritkán látom a barátaimat. Kinn az utcán mennyi ember, szinte alig férnek el, egyszer találkoznunk kéne, hát holnap gyertek el. ~*.)

„**Csak egy lépés** választja el a fenségest a nevetségestől." (*Du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas.* I. Napóleon császár mondása.)

„**Csak egy nap a világ**." (Rácz Vali filmslágere Vaszary János azonos című filmjéből, Muráti Lili és Páger Antal főszereplésével 1944-ben. A háborús magyarországi életérzés kifejezője. *~ csak egyetlen egy csók az életünk, ki tudja mi vár ránk, ki tudja meddig él a szerelmünk*?)

„**Csak egyszer él az** ember.” (*Man lebt nur einmal in der Welt.* J. W. Goethe: Clavigo 1774. Ebből a mulatozáskor használt szólás: Egyszer élünk!)
„**Csak egy velünk született tévedés van:** azt hinni, azért élünk, hogy boldogok legyünk.” (Arthur Schopenhauer mondása.)
„**Csak félig lenne meg** az, ami kell, a többi jönne már szépszerivel.” (Záray Márta slágere: ~.)
„**Csak fiatalon** találhatsz ki igazán új dolgokat. Utána már túl tapasztalt, túl híres, vagy túl ostoba vagy hozzá.” (Albert Einstein mondása.)
„**Csak hálni jár belé a** lélek.” (Szólás. Nagyon gyenge, beteg, alig lélegzik.)
„**Csakhogy újra látlak**, égnek ezüst tükre, égnek ezüst tükre, szép csöndes Balaton; arcát a hold benned elmélázva nézi, s csillagos fátylát átvonja Tihanyon.” (Gárdonyi Géza: Balaton.)
„**Csak így! Csak úgy**!” (Állatmesében a gerlét tanítja fészket rakni e szavakkal a csóka. A gerle búgja: ’Túdom! Túdom!’ Mire a csóka: ’no, ha tudod, csináld magad!’ Azóta olyan rendetlen a gerlefészek.)
„**Csak két dolog létezik**: a tudomány és a vélemény; az első tudást, a második tudatlanságot szül.” (Hippokratész mondása.)
„**Csak két dolog végtelen**: a Világegyetem és az emberi butaság, bár az elsőben nem vagyok egészen biztos.” (Albert Einstein mondása.)
„**Csak láttam Vergiliust**!” (Latin szólás a dicséret szerény elhárítására. Nem voltam közelebbi kapcsolatban a nagy költővel, nem voltam a tanítványa. *Virgilium vidi tantum*.)
„**Csak maradj magadnak!**” (Csokonai Vitéz Mihály: A reményhez. ~ *Bíztatóm valál; hittem szép szavadnak: mégis megcsalál*.)
„**Csak miután ittál a csönd folyójából,** fogsz igazán dalolni.” (Mohamed próféta mondása.)
„**Csak nem ártani**!” (Hippokratész, az orvos mondása; a régi orvosok jelmondata. Latinul: *primum non nocere*.)
„**Csaknem közönséges fogyatkozás** az emberekben, hogy nagy állapotra jutván, régi, szegény barátjokról, kikkel valaha egy gyékényen árultak, egy lepel alatt háltak, hideget, meleget együtt tűrtek, könnyen és hamar elfeledkeznek.” (Káldi György bibliafordító.)
„**Csak sast nemzenek a sasok**, s nem szül gyáva nyulat Núbia párduca.” (Berzsenyi Dániel: A felkelt nemességhez)
„**Csak testvér marad az**, **aki egyszer testvér**.” (Arany: Toldi. *Felséges királyom! Keserű az nékem, amit jelenteni gyász kötelességem; keserű, mert vízzé csak nem válik a vér*, ~.)
„**Csak törpe nép feledhet ősi nagyságot**, csak elfajult kor hősi elődöket.” (Garay János: Árpádok vezérhangja.)
„**Csak tudatlanságra és önbizalomra van szükség** az életben; és a siker biztos.” (Mark Twain mondása. *All you need in this life is ignoance and confidence; then success is sure*.)

„**Csak tükör által** homályosan, és nem színről színre látjuk a világot.” (Pál apostol mondása.)
„**Csak ugatja**.” (Nem ért hozzá, de úgy tesz, mintha értene. Utalás a kutyák felesleges, zajos ugatására.)
„**Csak voltunk**, **trójaiak!** A múlté Ilion.” (*Fuimus Troes! Fuit Ilium.* Vergilius: Aeneas. Értelme: elmúlt a dicsőség.)
„**Csalafinta**.” (Erkölcsileg ’sánta’ = finta; másokat megcsaló, ravasz, csintalan, furfangos. Még: csavaros észjárású = aki céljait kerülő módon, elmésen akarja elérni.)
„**Csalánba nem üt a** mennykő.” (Az értéktelennek nem esik baja. Közmondás. Németül: *Unkraut vergeht nicht*. Angolul: *Lightening does not strike the weed*.)
„**Csaljuk meg a zsidót**.” (Magyar szólás – olyankor, ha takarékoskodnak, pl. egy gyújtóval ketten gyújtanak pipára –; a zsidó élelmességen való évődés jegyében.)
„**Csapataink harcban állnak**.” (Nagy Imre sokat idézett mondása 1956. november 4-én vasárnap 5:20-kor a Szabad Kossuth Rádióban elhangzott bejelentéséből. *Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak a fővárosunk ellen, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar kormányt. ~ A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével*. Szólásként a ~ a reménytelen kitartásra bíztat.)
„**Csapdába** ejti.” (Elfogja fizikailag, anyagilag vagy érzelmileg. Eredete: régen álcázott vermeket ástak a vadállatok által használt ösvényeken.)
„**Csapja a szelet**.” (Szólás. Udvarol, teszi a szépet valakinek, s közben legyezővel legyezgeti, vagyis ~ neki. Még: legyezgeti a hiúságát. Más értelmezés szerint itt a szelet = levet, vagyis levest. Az udvarló csapja = habzsolja a viszonylag értéktelennek számító ételt is, a levest, hogy ezzel jó benyomást keltsen a lányos házban.)
„**Csapjunk a lovak közé**!” (Szólás. Siessünk. Eredet: lovaskocsis utazás.)
„**Csaplárosné! Száz szál gyertyát**! Száz icce bort, ide az asztalra!” (Népdal, betyárnóta. *Hull az eső sűrű cseppje sötét felhők alatt szomorúan csapdossa a csárdafalakat. Tört ablakon süvít a szél, benn egy csonka lámpa meg-meginog hosszú drótján, füstös már a lángja. Vendég ide, hogy is jönne ily cudar időben? A vén csaplárné is alszik kemence végében. Hej, mert olyan jó madarak most már nem is járnak! Mind elpusztult, vége van már, a betyárvilágnak. Ámde mégis, ajtó nyílik, lassan belép rajta; őszült ember, meglátszik, hogy régi betyár fajta. A csaplárné meg nagyot néz, hogy még egyszer hallja: Száz szál gyertyát, száz icce bort, ide az asztalra! A vén betyár egyre ordít, fokosát forgatja:* ~!)
„**Csapnivalóan** rossz.” (Szólás, amelyben középkori igazságszolgáltatási büntetés emléke él tovább. Megcsapni = megbotozni, vagy megkorbácsolni. Még: csapnivaló = rossz. Lásd még: elcsap, kicsap.)
„**Csapong a denevér az ereszt sodorván**, rikoltoz a bagoly csonka, régi tornyán.” (Arany János: Családi kör.)

„**Csapot, papot, mindent felejtett** Csokonai Vitéz Mihály.” (Petőfi Sándor: Csokonai. Eredet: a versben Csokonai egy pappal a pincébe megy. A pap kihúzza a hordó dugaszát, de a csapot fent felejtette. A pap ráteszi a kezét a lyukra, Csokonai meg felmegy keresni a hordó csapját, de nem találja. Átmegy a szomszédba, ahol lagzi van. Ott kínálgatni, itatni kezdik, ő meg ~. Lásd még: otthagy csapot, papot.)
„**Csavard fel a szőnyeget** még ma éjjel ~.” (A Hungária együttes slágere. *A bútorokat gyorsan told szerte-széjjel, ne félj, baj nem lehet. Oltsd el a lámpát, nyisd fel a zongorát, a zene szóljon, száljon az éjen át, tüntesd el a rendet, megtörjük a csendet, ~.*)
„**Csavarogtunk mi már sokszor délután**, ápolt kerteken, hol elfeküdt a nyár, és ha este lett és indultunk haza, visszafogadott minket ott, a tér dala.” (Az LGT slágere: Miénk itt a tér.)
„**Csavaros eszű**.” (Okos, furfangos, aki sok mindent ki tud találni. Eredete: Kronosznak, az Idő titánjának – Zeusz apjának – Homéroszi jelzője: ’horgas eszű.’ Még: csavaros észjárású = ravasz, kiszámíthatatlan, kacskaringós elmefuttatásokat végez – mint a csavar. Lásd még: srófra jár az esze. Lásd még: agyafúrt.)
„**Csák Máté földjén ti vagytok az Isten**.*”* (Ady Endre: Csák Máté földjén. *Nyakatokon vad, úri tatárok, s mégis büszke a ti fejetek. Frissek a vérben, nagyok a hitben; ~.*)
„**Csáky szalmája**.” (Szólás: olyan vagyon, amelyet ellenőrzés nélkül lehet elpazarolni. Eredete: 1655-ben Csáky László halálakor a birtokán ingyen lehetett a szalmát csépelni.)
„**Csámcsog rajta**.” (Szólás. Kárörvendő módon pletykál valamiről. Még: szaftos pletyka = intim dolgokkal kapcsolatos szóbeszéd.)
„**Csáó**!” (Köszönési forma az olasz: *ciao*-ból. Ennek eredete: *s-ciào, schiavo* és a latin *sclavus* /szolga/. Vagyis az ’ön /alázatos/ szolgája’ a szó eredete. Lásd: szia. További magyar szleng változatai: cső, csá, csumi.)
„**Csápol**.” (Szleng. Koncerteken, felemelt, kinyújtott karral zenére ritmusos mozgást végez.)
„**Csávó**.” (Fiatal férfi. Szleng. Eredete a cigány *shavo*.)
„**Cseberből vederbe** kerülni.” (Szólás. Egyik bajból a másikba.)
„**Cseh-tenger**.” (Nem létező dolog. Eredete Shakespeare egyik tévedése a Téli regék c. drámájában, melyben Csehországot, mint tengerparti országot említi.)
„**Csehül áll**.” (Szólás. Rossz a helyzete. Etnosztereotípia. Még: Csehül áll a szénája.)
„**Csejtei szörnyeteg**.” (Báthory Erzsébet a koncepciós pere után. Csejte ma: *Čachtice*.)
„**Cseles**.” (Szleng: ravasz, ügyes, elismerésre méltó megoldás.)
„**Cseltől csak az fél**, ki maga is cselvető.” (Latin közmondás: *Ni qui scit facere insidias nescit metuere*.)
„**Csencsel**.” (Szleng. Törvénytelenül ad-vesz. Eredet: angol *change*, francia *changier* /= cserél/.)

„**Csen-csen gyűrű**, arany gyűrű.” (Gyermekjáték szövege. Csenni, csen-cselni = lopni.)
„**Csendes borjú két anyától tejel**.” (Lengyel közmondás. *Pokorne cielę dwie matki ssie*.)
„**Csendes Don**.” (Mihail Solohov monumentális családregénye a kozák életről az orosz polgárháború idejéből. *Tyihij Don*.)
„**Csendes esőt**, és hosszú háborút!” (Nemesi szólás a XIX. század elején, amikor a magyar nemesség jól keresett a francia, napóleoni háborúkon; a hadseregben a lovak takarmányát jelentő zab eladásával – aminek termesztése esőt kívánt.)
„**Csendes éj**.” (*Stille Nacht*. F. X. Gruber és J. Mohr osztrák kántor és lelkész által 1818-ban szerzett, világszerte elterjedt karácsonyi dal. *Csendes éj, drága szent éj. Mindenek álma mély. Nincs fönn más csak a drága szent pár; várja gyermeke alszik-e már? Küldj le rá álmot, nagy ég! Küldj le rá álmot, nagy ég!*)
„**Csendes herceg**.” (Lotharingiai Károly. Epitheton ornans.)
„**Csendesőrült**.” (Szólás. Olyan, aki abnormális, de nem árt senkinek.)
„**Csendestárs**.” (Szólás. Üzletben, aki a tőkét adja, de nem vesz részt a menedzsmentben.)
„Csendes tengeren nincsenek tapasztalt tengerészek.” (Afrikai közmondás.)
„**Csend és hullaszag**.” (Szleng szólás: nem történik semmi, nincs senki.)
„**Csend van**; **a hangok alusznak az éjben**, a te zenéd van ébren egyedül, mint láthatatlan, éles hegedű.” (Babits Mihály: Az őszi tücsökhöz.)
„**Cseng a** füle.” (Babona: hírt fog hallani. Bal fül = jó hír; jobb fül = rossz hír.)
„**Csepp a tengerben**.” (Jelentéktelen. *Ím a népetek olyannak tekintetnek, mint egy csöpp a vederben, s mint egy porszem a mérlegserpenyőben.* Ézsaiás próféta könyve 140:15.)
„**Csepüli**.” (Szólás. Szidja. Eredet: csépel = üt, a gabonából kiüti a magot.)
„**Csepűrágó**.” (Nincstelen vándorkomédiás, hatásvadász színész. Még: csepül = kritizál, kifiguráz. Eredet: a belülről kifúrt, bodzafából készített, fúvócső-szerű csepű-puskába jól megrágott csepű-golyó ’lövedéket’ kellett helyezni. Tehát aki ilyen csepű lövedéket akart valakire lőni /fújni/, annak előbb rágnia kellett a bodzafa belső részét, a csepűt.)
„**Cserben hagy**.” (Szólás. Nem segít. A csersav a tímárok által használt maró anyag.)
„**Csere-bere fogadom,** többé vissza nem adom.” (Gyermekmondóka, cseréléshez. ~. *Hogy ha visszakéred, száz forintot kérek*!)
„**Cserebogár**, **sárga cserebogár**, mondd meg nékem, mikor lesz nyár.” (Népdal.)
„**Cseréptálhoz fakanál**.” (Közmondás. A hasonló értékűek illenek össze.)
„**Cserfes**.” (Sokat beszélő, civakodásra hajlamos kislány, nő. Még: locsi-fecsi, csacsogó, fecsegő, szószátyár.)
„**Cserreg a szarka**, **vendég** jön.” (Babona. Még: beveri a könyökét = váratlan vendég érkezik, mint ahogy a könyök beverése is váratlan dolog.)
„**Cseszteti**.” (Szleng. Kötekedik vele, piszkálja. Még: cseszegeti. Vulgáris változatai: basztatja, baszogatja, baszakodik vele. Lásd még: elcsesz.)

„**Csetepaté**.” (Szólás. Verekedés, összezördülés.)
„**Csetlik-botlik**.” (Szólás. Ügyetlenkedik, mint a járni tanuló kisgyerek, aki ~.)
„**Csetneki csikós itat a Tiszán**, sárga cserépcsengő cseng a csetneki csikós csikója nyakán.” (Népi mondóka, nyelvtörő.)
„**Csélcsap**.” (Régi: komolytalan, megbízhatatlan.)
„**Csicsás**.” (Túldíszített, túl cifra. Eredet a magyar *csecse* = szép, csinos. Még: csicsa = elegáns, szép.)
„**Csicsíja, babája**. Elment a mamája, Pestre meg Budára. Hoz neki kalácsot, hajába szalagot.” (Altatódal. Csicsi = álom a szótagkettőző ’babanyelven.’ Még: bibi = seb; cici = csöcs; coco = ló; papa = falat; pipi = tyúk; zsizsi = forró.)
„**Csicskás**.” (Olyan személy, aki beosztottként szolgál ki mást. I. világháborús katonai szleng, jelentése: tiszti szolga; a tisztek személyes szolgálatára beosztott katona. A csicska egy ’V’ alakú paszomány volt, a tiszti szolgák egyenruhájának az ujján, aminek német hivatalos neve: *Offizierdienersborte*, amit az osztrák-magyar közös hadseregben nagy számban szolgáló szlávok neveztek el eredetileg csicskának, s az azt viselő személyt ~nak. Még: csicskáztatja: megalázó szolgálatra kényszeríti.)
„**Csicsónénak három lánya**, mind a három egy szoknyába.’ Csicsóné, galambom, terád illik a csókom.” (Népdal.)
„**Csiga-biga gyere ki**, **ég a házad ideki**. Kapsz tejet-vajat. Holnapra is marad.” (Gyermekdal.)
„**Csigavér**.” (Figyelmeztető szólás. Lassan. Mint a csiga. Vér = lelkiállapot.)
„**Csihi-puhi**.” (Szólás. Verés, verekedés.)
„**Csili-vili**.” (Szleng. Csillogó, villogó, tetszetős.)
„**Csillagászati** ár/összeg.” (Nagyon magas, ti. a csillagászok nagy számokkal dolgoznak.)
„**Csillag esik, föld reng, jött éve csudának**, ímhol én, ímhol én, pörölye világnak.” (Arany János: Buda halálában mondja Attila, amikor megtalálja a Hadisten kardját. ~ *Sarkam alá én a nemzeteket hajtom, nincs e kerek földnek ura kívül rajtam*.)
„**Csillagokat lát**.” (Szólás. Hirtelen, nagy fájdalom szakad rá.)
„**Csillagok, csillagok, mondjátok el nekem**! Merre jár, hol lehet most a kedvesem?” (A Republic együttes slágere: 67-es út.)
„**Csillagok, csillagok, szépen** ragyogjatok. A szegénylegénynek utat mutassatok. Mutassatok utat a szegénylegénynek. Nem találja házát a szeretőjének.” (Népdal.)
„**Csillagok, ne ragyogjatok**! Csillagok, megvakulok. Mellettem elsuhan az idő, angyalok bújnak elő.” (A Kex együttes slágere: ~.)
„**Csimborasszó**.” (Valaminek a csúcsa, netovábbja, felsőfoka. Például: ez a szemtelenség, ~ja! Régen a 6267 m magas dél-amerikai *Chimborazo* vulkánt tartották a Föld legmagasabb csúcsának. Bár a Csomolungma 8844 m magas; a *Chimborazo* majdnem az Egyenlítőn fekszik, s így a Föld középpontjától 2168 méterrel van távolabb, mint a Csomolungma. Ilyen értelemben a ’magassága’ 8435 m le-

hetne. Ha nem a tengerszinttől számítjuk egy hegy magasságát, hanem a tengerfenéktől, akkor a Havaii-szigeteken a 4170 m magas Mauna Kea 9000 méterrel tekinthető magasabbnak: 13170 m, így ez is lehet a legmagasabb.)
„**Csim-bum**!" (Nagy zajjal, lármával járó esemény. Még: ~ cirkusz. Cintányérral kísért zenés cirkuszi felvonulás.)
„**Csinálja a fesztivált**." (Szleng. Veszekedést szít, botrányt kavar.)
„**Csinibaba**." (Szleng az 1960-as évekből: csinos, szép kislány, nő. Vámosi János slágere: ~ *nevess felém*, ~ *szeress belém, te leszel az édes angyalom, őrző angyalom életem egén*.)
„**Csinnadratta**." (Bántóan hangos zene, zajkeltés, cintányérral, dobbal, trombitával; vagy felfordulás, lármázás. Eredet: az olasz *cincinatti* = búgó zaj.)
„**Csinovnyik**." (Lelketlen bürokratikus tisztviselő, aki egyszersmind szánalmas. Eredetileg orosz kifejezés a cári korszak tisztviselőire, hivatalnokaira, a szolgalelkű, ugyanakkor kiszolgáltatott kisemberekre. Jellemrajzukat adja Gogol: A köpönyeg; Csehov: A csinovnyik halála; Tolsztoj: Ivan Iljics halála.)
„**Csip-csip csóka,** vak varjúcska. Komámasszony kéreti a szekerét. Nem adhatom oda, tyúkok ülnek rajta. Hess! Hess! Hess! (Gyermek-mondóka.)
„**Csip-csup** ügy." (Szólás. Jelentéktelen. Eredet: csak egy csipetnyi, vagy egy csupornyi.)
„**Csipkedi magát**." (Szólás. Igyekezik, mint amikor ostorral 'csipkedték' a szekér elé fogott lovat, hogy gyorsabban haladjon. Még: csipkedd magad = siess!)
„**Csipkerózsika álom**." (Szólás a ~ Grimm mese után: valami feléled hosszú szünet után. 'Csipkerózsika' = valamire váró, tétlenkedő szép nő.)
„**Csiribá, csiribú**." (Varázsszó.)
„**Csiribiri, csiribiri kék dolmány**, a gróf kendre fittyet hány." (A Mágnás Miska c. film /1949/ betétdala.)
„**Csiribiri, csiribiri zabszalma**, négy csillag közt alszom ma, ~ bojtorján, lélek jár a lajtorján." (Weöres Sándor: ~.)
„**Csiricsáré**." (Ízléstelen, tarka, nem harmonikus, túldíszített. Még: csilivili = giccses, csillogó-villogó.)
„**Csiripelik a** verebek." (Szólás. Mindenki erről beszél, bár lehet, hogy csak pletyka. Lásd még: Azt ~.)
„**Csirkefogó**." (Becstelen, csavargó, mint régen a csirketolvaj. Még: csibész; lókötő – aki ellopja, elköti más lovát.)
„**Csiszolatlan gyémánt**." (Szólás. Őstehetség, de még iskolázatlan, nem kifinomult.)
„**Csizmás kandúr**." (Grimm mesealak, néha emberre mondhatják tréfásan.)
„**Csínján bánik** vele." (Óvatosan, vigyázva, kíméletesen. Még: ismeri a csínját-bínját valaminek = aprólékosan, részletesen ismeri.)
„**Csínom Palkó,** Csínom Jankó, csontos karabélyom." (Kuruc katonadal. ~ *Szép selymes lódingom, dali pár pisztolyom. Nosza rajta jó katonák, igyunk egészséggel! Menjen táncba ki-ki köztünk az ő jegyesével. Ne bánkódjék senki köztünk,*

menjünk az Alföldre. Megrontatik kezünk által a labanc ereje. Szabad nékünk, jó katonák; Tisza-Duna közi. Labancságnak, mert nincs ottan sehun semmi közi.)
„**Csíp, csíp csóka, vak** varjúcska." (Gyermekvers. ~. *Komámasszony kéreti a szekerét, nem adhatom oda, tyúkok ülnek rajta. Hess, hess, hess!)*
„**Csípi**." (Szleng. Kedveli.)
„**Csípje meg a kánya**!" (Szólás. Annyi baj legyen, egye fene, mindegy.)
„**Csípőből** elutasítja." (Szleng. Gondolkodás nélkül, azonnal. Eredet: a vadnyugati pisztolyhősök gyorsaságára utal, ahogy a revolverüket hirtelen előrántva szinte ~ tüzeltek. Csípőből = azonnal.)
„**Csípős nyelvű**." (Szólás. Gonoszkodó és találó és megjegyzéseket tesz. Még: csípős megjegyzést tesz valakire.)
„**Csírájában** fojtja el." (Szólás. A kezdet kezdetén véget vet neki.)
„**Csodabogár**." (Olyan ember, aki különc; hóbortos, furcsa a viselkedése.)
„**Csodájára jár**nak." (Szólás: csodálják; utalva arra, hogy akár el is jönnek és megnézik.)
„**Csodálatos az**, **amit egy nő megbír**! Egy nő, aki anya; egy anya, aki szeret." (Jókai Mór: A kőszívű ember fiai.)
„**Csodálatos világ**, **semmit sem hall, semmit sem lát**; csodálatos világ, elárulja mindig önmagát." (Koncz Zsuzsa – Bódi László slágere: ~.)
„**Csodálkozás a megismerés első lépése**." (Louis Pasteur mondása.)
„**Csodára volt szükség**, hogy a Habsburg birodalom fennmaradjon! Ez a csoda Szigetváron történt meg. Itt dőlt el a kérdés, hogy a kereszt uralkodik-e Európában vagy a félhold!" (Richelieu francia bíboros írta az 1566-os szigetvári ostromról, ahol meghalt I. Szulejmán szultán.)
„**Csont és bőr**." (Nagyon sovány, annyira, hogy kilátszanak a bordái /= csontjai/.)
„**Csontkollekció**." (Szleng. Sovány ember, elsősorban nő, ha kilátszik a bordája.)
„**Csont nélkül**." (Szólás. Simán, probléma nélkül, mint amikor nem akad meg egy csont evéskor az ember torkán.)
„**Csontváz a** szekrényben." (*Skeleton in the cupboard*. Sötét titkot rejteget.)
„**Csorba esik** rajta." (Szólás. Kudarc éri. Eredet: két kard összecsapásakor a gyengébb éle kicsorbult. Még: Kiköszörülni a csorbát. Helyrehozni a kudarcot, vereséget. Még: csorbát szenved.)
„**Csordultig** van a szíve hálával." (Szólás. Tele van, mint egy pohár.)
„**Csorog érte** a nyála." (Szólás. Nagyon vágyakozik utána. Eredet: az éhes kutyának ~.)
„**Csókai Csóká**nak mi jutott eszébe? Föl szeretett volna öltözni fehérbe." (Móra Ferenc: A ~)
„**Csókkal árulsz el engem**?" (Jézus mondja Júdásnak Gecsemáné kertben. Még: Júdáscsók = az árulás szeretettel álcázott típusa.)
„**Csókos**." (Olyan, akit – szolgálataiért cserébe – segíteni kell, mint egy családtagot.)
„**Csóri csuka**." (Olyan dolog, aminek a java hiányzik, ellopták. Eredet: az anekdota szerint Csór községben, Fejér megyében a Mátyás királynak a csukát a mája

nélkül szolgálták fel, s a fogadós úgy védekezett, hogy *a ~nak nincs mája*. A király frappáns válasza erre: *'a palotai pálcának pedig nincsen száma*,' vagyis megcsapathatja /deresre húzathatja/ a fogadóst.)
„**Csóró**." (Szleng. Szerencsétlen, szegény. Eredet: cigány *csorro* = szegény; *csór* = lop. Elcsórja = ellopja.)
„**Csöndesen és váratlanul átölelt az Isten**." (Ady Endre: Az Úr érkezése. *Mikor elhagytak, mikor a lelkem roskadozva vittem, ~*.)
„**Csöndes tóban lakik a béka**." (Közmondás. Olyat tesz valaki, amit nem néznek ki belőle.)
„**Csörög**." (Szleng. Táncol.)
„**Csörög a szarka**, vendég jön." (Népi jóslás. Lásd még: beveri a könyökét.)
„**Csörren az ablak, bezuhan az ajtó**, szép piros bortól iszamós a padló. Szép piros vértől sikamlós a padló, odabent a cseh, odabent a rabló!" (Arany János: Az egri leány. *Sok pribék esett el egyenetlen harcon, de az egri lányból sem lett egri asszony*.)
„**Csőbe húz**." (Szólás. Bajba kever. Eredet: egy csőben nem lehet visszafordulni. Még: jégre visz = veszélybe sodor.)
„**Csuda**." (Csoda. Ősmagyar szó. Erdei *~,* manó, a fák őre és gazdája. A favágók régen mindig az erdőn hagytak egy darab rönköt, vagy kör alakú fadarabot a csudának, engesztelésül az elvitt fáért. Ebből ered a csoda és a micsoda szó. Még: Tudja a ~! Eredj a ~-ba!)
„**Csuhás**." (Pap. Megvető név a barátok öltözetére /a csuhára/ utalva.)
„**Csuklás nélkül**." (Szleng. Erkölcsileg aggályos dolgot simán, lelkiismeretfurdalás, vagy fenntartások nélkül intéz el. Nem zavartatja magát; s ha ezért 'emlegetik' még csak nem is csuklik.)
„**Csuklik** – valaki emlegeti." (Babona. ~ amikor mások beszélnek róla. A legtöbb népnél megtalálható ez a babona.)
„**Csukott szájba** nem repül be a légy." (Spanyol közmondás arról, hogy aki keveset beszél, kevesebb bajba kerül. *En boca cerrada no entran moscas.*)
„**Csupa békés zsongás** az erdő. Jó lenne itt maradni. Lefeküdni a galagonya virágos sátra alá, megmarkolni az időt, megállítani a felhőket, álmokat és éveket. Megvárni az estét, amikor gyermekszavú kis harangok csilingelnek a bokrok alján, hol pettyes hátú katicabogarak a toronyőrök. Amikor az alkony selymes árnyai magukhoz ölelik az erdőt, megrántják a kis bogarak a pókhálókötelet, és kling-klang, megszólal a májusi erdők harangja: a gyöngyvirág." (Fekete István: Május.)
„**Csupa fül**." (Szólás. Nagyon figyel. Még: hegyezi a fülét, mint a kutya, ha figyel, mozgatja a fülét a hang irányába.)
„**Csurran-cseppen**." (Szólás. Jut neki is valami, kap egy keveset. Csurran, mint a méz.)
„**Csúcs.**" (Szleng. Nagyon jó, csúcsminőségű. Lásd még: baresz; lásd még: kafa.)
„**Csúfot űz** belőle." (Kigúnyolja, csúfolja, csipkelődik vele. Még: lejáratja, cukkolja, hecceli, froclizza.)

„**Csúszópénz**.” (Megvesztegetésre használt pénz, hogy a hivatalos ügy jobban menjen. Még: kenőpénz. Eredet: ha megkenik, megolajozzák a kereket, jobban forog.)
„**Csüggedő szívvel loholok egyre**, keresek valakit a végtelenbe, loholok egyre.” (József Attila: Keresek valakit.)
„**Csüng minden szaván**.” (Szólás. Nagyon figyel rá. Még: issza minden szavát.)
„**Csütörtököt mond**.” (Szólás. Kudarcot vall. Eredetileg, ha pisztoly, puska nem sült el, csett-et mondott, azaz, csak csettent egyet és nem dördült el, ’csüttöt mondott,’ amit később a csütörtök szóval hoztak össze.)
„**Csűri csavarja**.” (Szólás. Erőltet egy témát. Akárhogy is ~.)

***
D
***

„**Dacára** annak, hogy ...” (Vagy: ennek/annak dacára. Jelentése: a következményekkel ellentétben, figyelmen kívül hagyva valamit, annak ellenére.)
„**Dacolhatok még Isten, véled is**.” (Madách Imre: Az ember tragédiája. ~ *Bár százszor mondja a sors: eddig élj, kikacagom, s ha tetszik, hát nem élek*. Ádám, az első ember mondja, miután Luciferek köszönhetően szembesül az emberiség eljövendő gyászos történetével, és öngyilkos akar lenni.)
„**Dagad a keble**.” (Szólás. A büszkeségtől, ahogy kihúzza magát, kidülleszti a mellét.)
„**Dajkamese**.” (Szólás. Gyerekeknek való történet.)
„**Daloljon**, **akinek dal van adva**.” (Német szállóige, Ludwig Uhland német költő versének kezdő sora: *Singe wem Gesang gegeben*.)
„**Damoklész kardja**.” (Az, amikor fenyegető, bármikor bekövetkezhető nagy veszedelem fenyeget valakit. Úgy függ a nyaka felett, mint ~. Damoklész egyszer azt mondta, Dionüsziosznak, a szirakuzai türannosznak /uralkodónak/, hogy gazdagsága és jóléte miatt, milyen boldog lehet. Az uralkodó megkérdezte, ki akarja-e próbálni ezt a boldogságot? Damoklész ráállt, az uralkodó minden szolgálót mellé rendelt, jó ételeket, italokat, lesték minden kívánságát a pamlagon heverő Damoklésznak, aki egyszer csak észrevette, hogy egy éles kard lóg egyetlen lószőrszálra kötve a feje felett. Ettől kezdve csak a kardra tudott figyelni, s maga kérte, hogy így nem akar többé boldog lenni. Ciceró mondta erre utalva, hogy semmiben nem lehet boldog az, akit mindig valami félelem fenyeget. Még, ugyanezen szólás változata: egy hajszálon függ az élete.)
„**Danaidák hordója**.” (Lyukas hordóba vizet hordani: hiábavaló munka. A 49 férjgyilkos mitológiai lány alvilági büntetése: vizet kell hordaniuk egy lyukas hordóba, ami véget nem érő munka. Az 50 Danaida, Danaosz líbiai király leánya a nászéjszakán – egyikük kivételével – megölte férjét Aegyptosz egyiptomi király 49 fiát. A megmenekült pár leánya az ’aranyesős’ Danaé, aki Perszész és Héraklész görög mitológiai hősök felmenője.)
„**Darabokra törted a szívem**!” (A Bergendy együttes slágere: ~. *Fáj, te nem is tudod, hogyan fáj, hogy búcsú nélkül itt hagytál. Hogyan tudtad ezt tenni vélem? Szánd meg hát szomorú szívem, úgysincs más vigaszom nekem, jöjj el hát, jöjj el hát, hogy egy összetört szívet megragassz!*)
„**Darazsak zümmögnek** a nádtetők zugaiban, a kőpadra rejtelmes jeleket ír a vén diófa árnyéka, melynek levelei susogva búcsúznak egymástól, mert jaj, nem lehet tudni, mikor nyúl fel egyikért, másikért csontos, hideg kezével a dér.” (Fekete István: Szeptember.)
„**Darázsfészekbe nyúl**.” (Szólás. Kényes témát érint, nagy felzúdulást okoz.)
„**Dániában valami** bűzlik.” (Valami nincs rendben. Shakespeare: Hamlet. *Something is rotten in the state of Denmark.*)

„**Dán királyfi**.” (Hamlet. Shakespeare alakja.)
„**Dáriusz**.” (Nagyon gazdag ember. Utalás a Nagy Sándor által legyőzött, hatalmas perzsa király – Dareiosz – gazdagságára.)
„**Dávid és Góliát**.” (Bibliai eredetű szólás. Kicsi és nagy /párharca/.)
„**Debrecenbe kéne menni**, pulykakakast kéne venni, vigyázz kocsis, lyukas a kas, kiesik a pulykakakas.” (Népdal. ~ *Debrecenben csoda esett: két kis kakas összeveszett! Én a kakasod nem bánom, csak az enyémet sajnálom*.)
„**Debrecenben mindenki doktor**.” (Az anekdota szerint Csokonai Vitéz Mihály úgy bizonyította a fenti állítását, hogy fogfájást mímelve ment ki a piacra, és a járókelők fogfájás kezelési jótanácsait feljegyezte, éppen 179-et néhány óra alatt.)
„**Debreceni**.” (Sült kolbász. Gasztronómiai ragadványnév.)
„**Debreceni kaszárnya**, az egyesbe magam vagyok bezárva. Őrmester úr nyissa ki, vagy az ajtót sarkig rúgom ki.” (Katonadal.)
„**Debrecentől Nagy-Hortobágy messze van**, Debrecentől Hortobágyig szomjaztam.” (Petőfi Sándor: Hortobágyi kocsmárosné. *Hortobágyi kocsmárosné, angyalom, tegyen ide egy üveg bort, hadd iszom*! ~.)
„**Dedó**.” (Szleng. Óvoda. Még: dedós = gyerekesen – óvodásként – viselkedő.)
„**De egy hátul kullogó** vagy.” (Szleng. Buta, aki utolsó az osztályban.)
„**De ekkor már az alkony** árnyékai lopakodtak a bokrok alatt, s a nyári avar tűnődő lehelete folyt végig az utakon. Egy-egy korán elsárgult levél pattant le az ágról, és halk zörgéssel esett a csendbe, amely az alkonnyal együtt érkezett.” (Fekete István: Hú.)
„**De elfogytak a többi madarak is**. A sárgarigó elvitte fuvoláját, a csíz elvitte citeráját, és csak a varjak trombitája hangoskodott a határban. – Magunk vagyunk! – mondták hányavetien, és öntelten ringatták derekukat a kopott füvű, őszi gyalogutakon. Mert ekkor már ősz volt. Az éjszakák mélyek és titokzatosak lettek, a hajnalok lusták és hűvösek. A réteket reggelenként megcsókolta a dér, és a tücskök bánatos hegedűje úgy sírt a bokrok között, mint a bujkáló panasz.” (Fekete István: Egy szem kukorica.)
„**Degradálja**.” (Leértékeli erkölcsi értelemben. /Ha pénzt értékel le: devalválja./ Eredet a latin *degradare* = lefokoz; *de* = le, *grade* = lépcső.)
„**De jó volna mindent, mindent elfeledni**, de jó volna játszadozó gyermek lenni. Igaz hittel, gyermek szívvel, a világgal kibékülni.” (Ady Endre: Karácsony. *Bántja lelkem a nagyváros durva zaja, de jó volna ünnepelni odahaza.* ~)
„**De ki őrzi majd az őrzőket**?” (Juvenalis mondása a hatóság tisztaságára. *Sed quis custodiet ipsos custodes*?)
„**De ki vína bajt az égiháborúval**, szélvészes, zimankós, viharos borúval? És ki vína Isten tüzes haragjával, hosszú, kacskaringós, sistergő nyilával? Mert csak az kössön ki Toldival, ha drága, s nem megunt előtte Isten szép világa.” (Arany János: Toldi.)
„**Dekkol**.” (Szleng. Meghúzza magát valahol. Eredet a német *deck* = fedélzet, illetve itt: fedezék.)

„**Delikvens**.” (Tettes, bűnös, vagy aki csintalanságból, figyelmetlenségből könynyen bajt, problémát okoz. Eredete a latin *delinquens* = bűnös. Még ~ = olyan valaki, akire kellemetlen dolgok várhatnak még, pl. ügyfél, páciens /lásd ott/, vagy vizsgázó diák.)
„**Deltás**.” (Szleng. Kisportolt, széles vállú. Felsőteste a görög delta betűre emlékeztetően felülről a derék felé keskenyedik.)
„**De még a csárdák is ugyancsak hallgatnak**, csaplár és csaplárné nagyokat alhatnak, mert a pince kulcsát akár elhajítsák, senki sem fordítja feléjök a rudat; hóval söpörték be a szelek az utat.” (Petőfi Sándor: A puszta télen.)
„**Demokratának lenni** annyit tesz, hogy hogy nem félünk mindazon elképzelt veszedelmektől, amelyek azáltal lesznek valódi veszedelmekké, hogy félünk tőlük.” (Bibó István jogtudós mondása. A ’veszedelmeken’: a más véleményűeket, a más nyelvűeket, a más fajúakat, a forradalmárokat, az összeesküvőket és az ellenséges propagandistákat érti.)
„**Demokrácia**.” (Ahol több párt jelöltjeiből szabadon választott testület hozza a törvényeket. Eredet a görög *demokratia* = népuralom; *demosz* = nép, *kratosz* = erő, uralom.)
„**Demokrácia** az, amikor az emberek több, mint a felének, az esetek több, mint a felében igaza van.” (E. B. White amerikai író mondása.)
„**De most ősz van**. A cseresznyefa arany-piros levelei a földre készülnek, a bokrok összebújnak, mint a megriadt nyáj, mert közeleg immár az alkony, és a távoli gyertyák egyenként nyitják ki a szemüket. Körülnéznek a csend és a sóhajtás országában, s amint nő az árnyék, fényük mind nagyobb lesz, és vörös derengésükben fényleni kezd az esti felhők bágyadt vitorlája. Aki még kint van, csendesen ül a sírok mellett, zörrenik egy-egy rózsafüzér, a gyertyák világosságában elmúlt időkbe lehet látni, s a temető néma világában most tart tort az emlékezet.” (Fekete István: Tíz szál gyertya: 9.)
„**De nehéz az iskolatáska**. Ilyen szép napos délelőtt.” (A Bergendy együttes slágere: ~.)
„***De nobis, sine nobis***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: rólunk, nélkülünk; döntéshozatal esetén nem illik: ~ dönteni.)
„**Depis**.” (Depressziós. Lehangolt, Rossz kedvű, életunt. Eredet: latin *depressio* = lenyomás, süllyedés, levertség.)
„**Derekasan** viseli magát.” (Szólás. Dicséretre méltóan; Még: kitesz magáért, helytáll. Még: derekasan helytáll/viselkedik. Derekasan = alaposan, nagyon, a kívánt mértéknek megfelelően. Derék dolog = dicséretes, elismerésre méltó. Derék ember = nagy, szép szál, egyenes tartású, megnyerő külsejű.)
„**Deres már a határ**, **őszül a vén betyár**. Rá sem néz már sohasem a fehérnép. Nem is vár több nyarat, senkije sem maradt, egyetlen egy hű társa a szegénység.” (Népdal.)
„**Derékba töri**.” (Szólás. Meghiúsítja, véglegesen tönkreteszi valakinek a karrierjét, tervét. Utalás egy keleti kivégzési módra; a gerinc /derék/ megroppantására, eltörésére. Még: letöri a derekát = megtöri a dacos, önérzetes viselkedését, ami

viszont az egyenes, nem behódoló testtartára utal. Még: beadja a derekát = feladja büszkeségét, önállóságát, egyenes testtartását, vagyis meghajol valaki más akarata előtt.)
„**Derült égből villámcsapás**.” (Szólás. Nem várt, meglepetésszerű, hirtelen baj.)
„**Derűs lélek**, mértékletes pihenés, helyes étrend.” (Ez az emberi egészség három orvosa a híres, középkori salernói orvosi iskola szerint: *Mens hilaris, requies moderata diaeta*.)
„**De sokat nőtt tavaly óta** a kis Pösch.” (Gyulai István sportriporter véletlen mondása az 1978. évi műkorcsolya bajnokságon Anet Pösch /ejtsd. pöcs/ német műkorcsolyázó kapcsán.)
„**De szeretnék gazdag lenni**, egyszer libasültet enni, jó ruhába’ járni-kelni, s öt forintért Kuglert venni.” (József Attila: ~.)
„**De szeretnék rámás csizmát viselni**. Ha a kovács jól meg tudná vasalni.” (Népdal.)
„**Deszka**.” (Szleng: lapos mellű lány, nő, olyan, mint egy ~.)
„**Deszkát árul** Földváron” (Szólás. Meghalt. Deszka = koporsó, Földvár = föld, mint lakhely)
„*Deo gratias.*” (Közismert latin kifejezés, jelentése: hála /köszönet/ Istennek.)
„*Deus ex machina*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: Isten a gépből.)
„**Déjá vu**.” (Az egyszer már tapasztalt érzésre mondják. Emile Boira francia pszichológus használta először az 1900-as évek elején. Elveszett emlékezetnek is mondják. Ejtsd: dezsavű.)
„**Dél felé jár az idő**, és olyan ragyogó meleg van, hogy az aszott füvek felett jól látni a felmelegedett levegő remegő áramlását nyugat felé. Mert keleti szél száll, de ezt csak az öreg nyárfa suttogó levelei mutatják, mintha üzenetet küldene a csomai útra, meg a malom felé a testvér jegenyéknek.” (Fekete István: Cönde.)
„**Délibábos ég alatt** kolompol Kis-Kunságnak száz kövér gulyája.” (Petőfi Sándor. Az Alföld. ~ *Deleléskor hosszú gémű kútnál széles vályú kettős ága várja. Méneseknek nyargaló futása zúg a szélben, körmeik dobognak, s a csikósok kurjantása hallik, s pattogása hangos ostoroknak*.)
„**Délibábot kerget**.” (Álmodozik, megvalósíthatatlan célokat szeretne elérni.)
„**Déli harangszó**.” (1413-ban a kölni zsinaton rendelték el Krisztus halálára – a pénteki napokra – a ~t. Majd 1456. június 29-én Callixtus pápa a magyarországi keresztesek győzelméért minden napra elrendelte a ~t; s ezt módosította Hunyadi július 21-i nándorfehérvári diadala után a győzelem emlékére.)
„**Délután esett, de utána kiderült**. A lefelé kerekező nap küllői végigseperték még a szakadozó felhőket, aztán megzendült a szél, s az est fekete hullámait végigteregette a völgyeken. Ekkor már erősen pislogott a vacsoracsillag, és az őszi bogár szerény, halk kis muzsikája úgy járt a szőlőtőkék között, mintha a boldogságot kereste volna.” (Fekete István: Tűz mellett.)
„**Délután nagy lett a csend**, mert hullt a hó. Az ünnep már a faluvégen volt, és csak arra várt, hogy az ablakszemek hívogatóan kinyíljanak. Néha csengő csendült az utcán, néha kinyílt egy ajtó, s ilyenkor a fény kisurrant a hóra, amely tiszta

volt, puha, mint a nagy ünnep arca. Amikor elsőt harangoztak éjféli misére, elállt a hó. A harangszó halkan megverte az ablakokat, aztán kiszállt a határba. Végiglengett az utakon, megsimogatta a sóhajtó nádast és kerengett az erdő felett, ahol fehér pompában álltak a fenyők és hócukros tobozkáikat szívesen odaadták volna valakinek." (Fekete István: Éjféli látogatók)
„**Dél visszatér**." (*Ferenc József- csatorna, vissza lett az csatolva; visszatért már a Délvidék, Zombor, Zenta, Szabadka hazavágyó magyarja, ezt akarta megélni még*! 1941-es népdal a Bácska-Bánát régió Magyarországhoz történő visszacsatolásakor.)
„**Dérrel, dúrral**." (Szólás. Mérgesen kapkodva, sietve. Eredet: ahogy a tél jön = dérrel, és a faágaknak a hideg hatására történő eltörésével, reccsenésével, durranásával.)
„**Diabolus**." (Az ördög latin megnevezése az ősi indo-európai szóból, a *dia* /átvilágító fény/ kifejezésből származtatva. Lásd: Lucifer, a „fényt" hozó Hajnalcsillag.)
„**Diagnózis**." (A vizsgálat eredménye, kórkép, helyzetkép. Eredet a görög *diagnosis*; *dia* = átfogó, *gnoszko* = megismerés.)
„**Diák marad az ember**, **amíg él,** leckéjét sírig tanulja, nehezebbet folyvást a réginél." (Reviczky Gyula: Diákélet.)
„***Dictum factum***." (Ismert latin szállóige. Mondva, csinálva = úgy történik, ahogy mondják. Becsületes embernél az adott szó = a tett. Lásd még: betart.)
„**Dicső neve költő fiadnak**, anyám, soká, örökké él!" (Petőfi Sándor: Jövendölés. *Anyám, az álmok nem hazudnak; takarjon bár a szemfedél*, ~.)
„**Dicsőség a magasságban Istennek** és békesség a földön minden jóakaratú embernek." (Lukács evangéliuma 2:14 *Gloria in excelsis Deo*. Röviden: dicsőség a mennyben az Istennek, békesség a földön az embernek. Református köszöntő.)
„**Digi-dagi** daganat, kergeti a halakat; de a halak ügyesek, digi-dagi elesett." (A kövér gyerekeket csúfoló óvodai mondóka az 1960-as évekből.)
„**Diktatúra**." (Egy személy /diktátor/ által, erőszakos eszközökkel irányított államforma, önkényuralom. Eredet: latin *dicto* = parancsol, megszab, diktál.)
„**Dilettáns**." (Nem szakképzett, szakszerűtlen, kontár. Eredet: az olasz *dilettante* = műkedvelő. Latin: *dilettare* = örömöt okoz.)
„**Dilis**." (Szleng. Bolond, féleszű, hülye: Még: lökött, hütyü, dilinyós; dinka.)
„**Diligenter frequentáltam iskoláim egykoron**." (Szorgalmasan látogattam az iskolát régen. Petőfi Sándor: Deákpályám. Elmagyarosított latin szavak, például az angolban is jelen vannak: *diligent* = szorgalms; *to frequent* = gyakran látogatni, frekventálni. ~ *secundába ponált mégis sok szamár professzorom*.)
„**Dinka**." (Bolond, idétlen. Eredet: a /kövi/dinka = borfajta. Aki sok ~t ivott.)
„**Diogenész hordója**." (A fennálló társadalom megvetésének jelképe a hordó, melyben ~, az ókori görög filozófus lakott. ~nek csak egy ivócsésze volt minden vagyona. Egyszer látott egy gyereket, aki a forrásnál a kezéből ivott. Eldobta a csészét és így szólt: *Ez a gyermek legyőzött engem egyszerűségben*. Arisztippusz

egyszer látta, hogy ~ a legolcsóbb ételt, a lencsét eszi. Azt mondta neki szánakozva: Ha megtanultad volna szolgálni a királyt, nem kellene lencsét enned. Mire ~: *Ha megtanultad volna szeretni a lencsét, nem kellene szolgálnod a királyt*. Lásd még: lámpással keres; ne vedd el, amit nem adhatsz.)
„**Diófa szekér**." (Koporsó. Ezzel kapcsolatos átok: áldja meg az Isten ~rel.)
„**Dióhéjban**." (Szólás. Nagyon röviden elmondani, összefoglalni valamit.)
„**Dirigál**." (Utasításokat ad, parancsolgat. Eredet a latin *dirigare* = irányít.)
„**Dirmeg, dörmög a medve**. Nincsen neki jó kedve." (Gyermekmondóka. ~ *Alhatnék, mert hideg van, jó lesz benn a barlangban*.)
„**Dirr-durr dalala,** rida-rida, dirr-durr, dalala." (Magyar nóta, bordal. *Kicsiny a hordócska, jó bor terem benne, ~. Nem iszom belőle, részeg leszek tőle, ~.*)
„**Disznó**." (Szleng. Undorító, visszatetszést keltő, koszos, rendetlen, vagy szexuálisan inzultáló férfi. Enyhébb, kedveskedő kifejezéssel: malac. Jelzőként, enyhébben: disznófülű. Még: disznó vicc = vulgáris, a szexualitással kapcsolatos vicc.)
„**Disznók elé vetni** a gyöngyöt." (*Margaritas ante porcos.* Máté evangéliuma 7:6 *Gyöngyeiteket ne hányjátok a disznók elé, hogy meg ne tapossák lábaikkal, és fordulván, meg ne szaggassanak titeket*.)
„**Disznónak holta** után a haszna." (Közmondás; utalással arra, hogy a sertés olyan háziállat, amelynek minden porcikája elfogyasztható, vagy hasznosítható.)
„**Disznóölő** András." (November 30. András nap; a télre való felkészülés jegyében ez a nap volt a disznóölések kezdete.)
„**Disznóság**." (Erkölcsileg elítélendő, undorító, felháborító, amely a disznóólak állapotához kötődő negatív sztereotípiából ered. Még: enyhébb elítéléssel erotikus tartalmakra: malacság, malackodás.)
„***Divide et impera!***" (Közismert latin kifejezés. Jelentése: oszd meg, és uralkodj. Lásd: ott.)
„**Dícsértessék**!" (Katolikus papi köszönés. ***Laudamus*** – latinul. ~ *az Úr neve.* Dícsértessék a Jézus Krisztus = *Laudetur Iesus Christus!* Erre a köszöntésre a megfelelő válasz: Mindörökké, ámen = *In aeternum, amen*.)
„**Díjat átvenni illetlen** dolog; úgy kell élni, hogy ne kaphasd meg." (G.B. Shaw.)
„**Díjjazza**." (Szleng. Elismeri, elégedett vele, tetszik neki.)
„**Dobáljátok a hátatok mögé szülőanyátok csontjait**." (Deukaliónnak és Pürrhának, a két túlélőnek üzente Zeusz a vízözön után. Szülőanya = Földanya; csontok = kövek. Ebből lettek az emberek. Társadalom = *laosz*, kövek = *laasz*. Vagyis az emberiség a földből származik. Keresztelő Szent János mondása: *Isten a sivatagi kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak*.)
„**Dobbal nem lehet verebet fogni**." (Közmondás. Még: dobszóval nem lehet ~.)
„**Dobbant**." (Szólás. Az 1960-80-as években: disszidál. Engedély nélkül nyugatra szökik.)
„**Dob egy hátast**." (Szleng. A csodálkozástól hanyatt esik. Lásd még: lehidal.)

„**Dobra veri**.” (Szólás: közhírré teszi. Eredet: régen a híreket a kisbíró kidobolta, vagyis dobszó után kiáltotta ki faluhelyen. Még: ~ = elárverez, olcsón eladásra kínál valamit. Még: nagy ~ = mindenkinek elmondja, eldicsekszik vele.)
„**Dobzse László**.” (II. Ulászló magyar király gyakori mondása: ’jól van’ lengyelül: *dobzse*.)
„**Dobzse László őfelsége** magyarok királya, nemhiába, hogy cseh volt, de hej, csehül is álla.” (Petőfi Sándor: Dobzse László.)
„**Dodonai jóslat**.” (Homályos, kétértelmű, nehezen megfejthető jövendölés. Ilyet adtak az ókorban a papok, rábízva a megrendelőre, hogy hogyan értelmezze, így a jóst utólag nem lehetett felelősségre vonni. Dodonában, Görögországban Zeusz központi jósdája működött.)
„**Doga**.” (Diák szleng. Dolgozat. Még: *doli*. Diákszleng: *karó, kampó, tök* = egyes; *töri* = történelem; *föci* = földrajz; *biosz* = biológia; *bratyesz*, *bratyó* = báty; *tesi* = testnevelés; *matek* = matematika; *diri* = igazgató /direktor/; *ofi* = osztályfőnök; *tancsi* = tanító; *suli, isi* = iskola; *gimi* = gimnázium; *kolesz, koli* = kollégium; *seggel* = magol /*beseggeli* = bemagolja/; *süketel, nyomja a sódert, dumál, szövegel* = beszél; *vili* = világos /érthető/; *uncsi* = unalmas; *figyu* = figyelj; *kori* = korcsolya /*korizik* = korcsolyázik/; *bicaj, cajga* = bicikli /*cajgázik* = biciklizik/; *csörög* = táncol; *hábé* = házi buli; *megfújja* = ellopja; *betermeli* = megeszi; *kajás* = éhes /*kaja* = ennivaló/; *pia* = szeszes ital; *cerka* = ceruza; *zsuga* = kártya /*zsugázik* = kártyázik/; *jogsi* = jogosítvány; *fater* = apa /német/; *muter* = anya /német/; *tesó* = testvér; *zabos* = dühös.)
„**Dolcsevíta**.” (Édes élet. Eredet: az 1960-ban Marcello Mastroianni főszereplésével készült Fellini film *La dolce vita* nyomán terjedt el.)
„**Dolgozik, mint a** barom.” (Szólás. Keményen dolgozik, mint az igavonó állat. Még hasonlítható: ~ igásló, állat, ló, igavonó barom. Még: húzza az igát. Még: dolgozik, mint az állat, vagy: mint az őrült.)
„**Dolgozik, mint a güzü**.” (Szólás. Szorgalmasan, megállás nélkül. Eredet: a güzüegér a háziegér rokona Közép-Európában és szorgalmasan gyűjtöget.)
„**Dolgozni csak pontosan, szépen,** ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes.” (József Attila verse: *Ne légy heves, bár munkádon más keres, ~*.)
„**Dollár**.” (Az amerikai valuta és a magyar tallér szó elnevezése 1529-ben a mai csehországi Jáchimovban akkori német nevén Joachimsthal-ban /Joachim-völgyben/ nyitott ezüstbányára vezethető vissza. Az itt vert ezüstpénz egész Európában elterjedt *Joachimsthaller*, röviden *thaller* /völgyi/ néven.)
„**Dologtiltó nap**.” (Olyan ünnepnapok /pl. december 13, december 25/, amikor – főleg az asszonyok – nem dolgozhattak, hogy a rontást elkerüljék, vagy a jó termést biztosítsák.)
„**Dominancia**.” (Fölérendeltség, irányítás. Még: domináns = uralkodó jellegű; dominál = uralkodóan jellemző. Eredete: a latin *domus* = ház; *dominus* = a ház/nép ura. Dominikánus = szerzetesrend /*Dominicanus*/ Szent Domonkos után. Tréfásan: *Domimi canes* = az Úr kutyái.)

„**Don Juan**.” (Spanyol nemes, az irodalomban: csábító, nőcsávász. Még: *Casanova*.)
„**Donletmidan**.” (A Beatles világslágere 1969-ből: *Don’t Let Me Down*.)
„**Don Quiote de La Mancha**.” (***A búsképű lovag.*** Ábrándokat kergető, groteszk, reménytelen harcot folytató, nemes lelkű ember. Cervantes által megrajzolt figura.)
„**Doyen**.” (Francia a latin *decanus* szóból, ejtése: ’doájen.’ Egy szakmai társaság legidősebb, legnagyobb tekintélyű tagja, korelnöke. Ellentéte: Benjámin, lásd ott.)
„**Dóczy ládája**.” (*Üres, mint* ~. Eredet: Dóczy Ferenc által felügyelt egyházi vagyon elfogyott: *szegény az eklézsia*, keveset adakoznak az emberek, szegény a templom, *szegény, mint a templom egere*.)
„**Dózsa György unokája vagyok én**, népért síró, bús, bocskoros nemes.” (Ady Endre: ~.)
„**Dögcédula**.” (Katonák azonosító száma, vagy nyakláncon, vagy karkötőn hordva.)
„**Döghalál**.” (A pestis régi elnevezése, amelyről azt hitték, hogy a temetetlen hullák, vagyis a dögök terjesztik. Még: dögvész.)
„**Dögivel**.” (~ van = rengeteg van. Tömegesen, mint állathulláskor a dögök. Még: rogyásig van = annyi, hogy lerogy alatta a polc; csőstül jön = seregestől, mint a szemek a kukorica csövön.)
„**Döglik a ló**, **ürül a hám**.” (Közmondás. Amikor a fiatalok csak úgy jutnak vezető szerephez egy közösségben, ahogy az idős vezetők meghalnak, azaz ’kihalásos’ alapon. Eredet: akkor kell egy új lovat befogni a hámba, ha a régi megdöglik. Lásd még: meghalt a király.)
„**Döglik**.” (Vulgáris szleng. Alszik, lustálkodik.)
„**Döglött oroszlán sörényét** a nyulak is megcibálják.” (Ártalmatlanná vált ellenség. *Al leon muerto hasta las liebres le repelan.* Balthasar Gracian: Oraculo manual 1635. A ~ olyan korábbi, nagy hatalmú vezető, aki már nincs funkcióban; leváltották, vagy nyugdíjba ment.)
„**Dögöljön meg a szomszéd** tehene is.” (Amikor valakit kár ér, és másokat, vagy az egész világot okolja érte – másoknak is ugyanazt a bajt kívánja.)
„**Dögös**.” (Szleng. Nagyon szép, ill. vonzó /nő/. Még: bestia = aki a férfiakat tönkreteszi.)
„**Dögrováson** van.” (Szólás. Nagyon beteg, haldoklik. Eredet: juhászok az elhullott állatok után egy-egy rovást véstek a botjukra az elszámoláshoz. Még: Sok van a rovásán. /sok állatot vesztett, nehéz lesz elszámolnia velük.)
„**Dögszoba**.” (Diák és katona szleng a betegszobára. Röviden: dög. Eredet: dögrováson van; lásd ott.)
„**Dömötör juhászt táncoltat**.” (Október 26-án, Dömötör napján volt a ’juhász újév’ a nyári munka számadásának a napja. ~ = népi mondóka, ha ekkor csípős szél fújt.)

„**Döntsd a tőkét, ahol éred**, ezzel is a békét véded!” (Köznyelvi mondóka József Attila Favágó című verse után. Vulgáris változata az 1960-as évekből: baszd a pinát, ahol éred, ezzel is a békét véded. A *make love not war* vulgáris változata az 1960-as évekből.)
„**Döntsd a tőkét, ne siránkozz!** Ne szisszenj minden kis szilánkhoz!” (József Attila: Favágó)
„**Dörgölődzik** hozzá.” (Szleng. Hízeleg neki, a kedvében jár, mint amikor a macska az ember lábához ~.)
„**Dörgő füst**.” (*Mosioa Tunya*. A Zambézi nagy vízesése. Livingstone volt az első európai felfedezője és az angol királynőről a *Viktória-zuhatag* nevet adta neki.)
„**Dörzsölt**.” (Szleng. Ravasz. Még: sokat próbált /próba = bajvívás = sokat párbajozott/. Lásd még: agyafúrt.)
„**Drakula**.” (Kegyetlen, vámpír. Eredetileg *Vlad Tepes* havasalföldi vajda, akit a törökök ~nak, azaz ***ördög***nek neveztek, mert igen kegyetlen volt; a karóba húzás volt a szenvedélye. Egy ideig Mátyás király politikai szövetségese volt. Vámpír hírébe 400 évvel később, Bram Stoker 1897-ben írt regénye nyomán keveredett és horrortörténetek alakjává vált, hazáját a Havasalföldről Erdélybe helyezve.)
„**Dramatizálja**.” (A helyzetet túl sötéten, túl borúlátóan ismerteti, mintha az ’drámai’ / = tragikus, nagyon veszélyes, komor/ lenne.)
„**Drasztikus**.” (Erőszakos, kíméletlen, erős hatású. Eredet: görög *drasztikosz* = hatékony.)
„**Drága föld**, **szülőhazánknak földje**, drágakőnél drágább kincset ád. Nincs a földön gazdagabb, szebb ország! Minden ember érzi, hogy szabad.” (Szovjet kommunista dal.)
„**Drága kincsem**, galambocskám, csikóbőrös kulacsocskám! Érted halok, érted élek, száz leányért nem cseréllek.” (Csokonai Vitéz Mihály: Szerelemdal a csikóbőrös kulacshoz.)
„**Drákói szigor**.” (Az ókori Athénban /Kr.e. 621-ben/ Dracon szigorú törvényeket hozott, majdnem kizárólag halálbüntetést alkalmazott: ’Drakón törvényeit vérrel írták’.)
„**Dr. Livingstone, ha nem tévedek**.” (*Dr. Livingstone, I presume*. Stanley amerikai újságíró szállóigévé vált, ill. elhíresült, visszafogott üdvözlő mondata, amikor hosszú kutatás után egy kelet-afrikai bennszülött faluban rátalált az elveszettnek hitt Afrika kutatóra, Livingstone-ra.)
„**Drót**.” (Szleng. Randevú /francia *rendez-vous* = megbeszélt találkozó/, találka.)
„**Dróton rángat**.” (Szólás. Dirigál, utasítgat, mint egy ~-ott bábut.)
„**Drukkol**.” (Buzdít, szurkol, izgul. Eredete a német *drücken* = nyomás.)
„**Drusza**.” (Valakivel azonos keresztnevű személy. Eredet: a szláv ’barát’ szó.)
„**Dugába dől**.” (Szólás. Meghiúsul, alapjaiban omlik össze. Itt a duga nem a hordódonga áthallása, miszerint a hordó dongáit régen, a fém abroncs előtt összetartó fűzfa-abroncs elkorhad, s a hordó dongái/dugái összedőltek volna. A duga az építészetben a boltozat, s ha a várfal, pince, bányajárat boltozata beomlott, az ~t.)

„**Dugulj el!**” (Szleng indulatszó. Jelentése: fejezd be. Amikor valaki arról beszél kitartóan, amit nem szívesen hallgat a másik.)
„**Dukál** neki.” (Megilleti, jár neki. Régi magyar szó, eredetileg: ’illet, illik’ jelentéssel. Elképzelhető a latin eredet: az egyes területeket uraló *dux, duces* /herceg, hercegek/.)
„**Dul leányi a legszebbek**, Hunor, Magyar nője lettek.” (Arany János: Rege a csodaszarvasról. ~ *S a leventék éppen százan, megosztoztak mind a százon. Hunor ága hun fajt nemzett, Magyaré a magyar nemzet*.)
„**Duma**.” (Szólás. Értelmetlen beszéd. Sok a ~, hagyjuk a ~t = nem érdemes beszélni róla. Eredet: az orosz parlament alsó háza a ~ /jelentése: gondolat/.)
„***Dum spiro, spero***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: amíg élek, remélek.)
„**Dunának, Oltnak egy a hangja**, morajos, halk, halotti hang. Árpád hazájában, jaj annak, aki nem úr és nem bitang.” (Ady Endre: Magyar jakobinus dala.)
„**Dunát lehet vele rekeszteni**.” (Szólás. Nagyon sok van belőle. Még: olyan, mint a Dunába vizet hordani = haszontalan, felesleges és céltalan tevékenység.)
„**Dunsztja sincs** róla.” (Szólás. Nem tudom, gőzöm sincs róla. Eredet: *Dunst* németül köd, pára: *keinen Dunst haben*. A ködben, gőzben, párában, amikor megjelenik, körvonalazódik valami, az olyan, mint amikor eszébe jut valakinek valami, formálódik egy gondolat.)
„**Durábel** bakancs.” (Strapabíró, vízhatlan, erős bőrből készített bakancs. Eredete: a német *durabel*, az angol *durable* és a latin *durabilis* = tartós, kemény.)
„**Durmol**.” (Szleng. Alszik. Eredete a francia *dormir*, illetve a latin *dormio* /= alszik/.)
„**Dúl-fúl**.” (Magában dühöng, haragos, mérges. Eredet: dúl-fúj /a szél/.)
„**Dús hajába tép a szél,** kék szemében ott a szenvedély. Foltos, sokszín ruhája oly sokszor elszakadt, álma adja az álmokat.” (Varga Miklós slágere: Európa. ~. *Ezért értsd meg, szeretem őt, a vén Európát, a büszke nőt, nagyon kérlek, becsüld meg őt, a vén Európát, a gyönyörű nőt!*)
„**Dúvad**.” (Olyan ragadozó állat, amely nem csak éhségből vadászik és öl, hanem ameddig prédát lát. Ilyen például a tengerben a kardszárnyú delfin /bár emberre nem támad/, vagy a tyúkólba beszabadult görény, a halastóba bejutó vidra vagy a halászsas. Más értelmezés szerint a hasznos háziállatokat pusztító állat a ~, pl. a farkas.)
„**Dühösnek lenni** annyi, mint mások hibáját magunkon megbosszulni.” (Alexander Pope.)
„**Dűlőre visz**i.” (Szólás. Eldönti, végre határoz. Mint ahogy a favágó a kidöntendő fát ~. Még: dűlőre jut = elérkezik valaminek a megoldásához. Eredet: a szántóföld vége a dűlő, általában, ahol egy lejtő /dűlő/ szabott határt a szántónak. Amikor végig szántottak egy sort, elérkeztek a szántó végéhez, a dűlőhöz, akkor elvégezték, befejezték a munka egy szakaszát.)
„**Dzsihád**.” (Jelentése ’törekvés.’ Szent háború, amit az igazhitű mohamedánok hirdetnek meg a hitetlen /gyaur/ keresztények/ ellen.)

„**Dzsínsz**.” (Az indigóval kékre festett, jó munkabírású lenszövetből, magyarul a farmerszövetből készült ruha, eredetileg csak a farmernadrág megnevezése angolul /*jeans*/. Ennek eredete a genovai indigókereskedelmi monopóliumra utal, abból keletkezett: *Genoese* /ejtsd: dzsínoísz = *jeans* /ejtsed: dzsínsz, vagyis ’genovai’.)
„**Dzsumbuj**.” (Rendetlenség, rendezetlenség a perzsa-török-szerb-horvát *džumbus* szóból. Budapesten eredetileg Külső-Ferencvárosban /az Illatos út – Gubacsi út környékén/ az 1930-as években épített, és mintegy 80 év alatt teljesen lepusztult, nyomornegyedre emlékeztető lakóterületet nevezték így, s vált elterjedté a kifejezés.)

***
E
***

„**Ebadta**!” (Rosszallást kifejező indulatszó. Eredet: a boszorkányok gyakran kutya alakot öltöttek a néphit szerint. Még: kutya-teremtette! A ’kutya’ lehet eufemizmus /szépítés/ is, a ’kurva’ helyett. Ilyen értelemben az ~ komoly sértéssel ért fel: a kutyakölyke, vagy a kutyafajzat = kurva gyereke, vagyis vulgárisan: kurva anyád.)
„**Ebcsont beforr**.” (Szólás. Nem baj, meggyógyul. Még: Kutya baj!)
„**Ebek, engem** pórázon nem hordoztok!” (Thúry György utolsó szavai, amikor Orosztony határában a törökök körülfogták és megadásra szólították fel.)
„**Ebek harmincadján**.” (Magyar szólás. Olyan valami, amivel senki sem törődik, eldobják és a kóbor kutyák szedik szét, sok darabra szaggatva, vagyis vámolják, harmincadolják meg.)
„**Eben gubát** cserél.” (Szólás. Nem jut haszonhoz; csere alkalmával ugyanolyan haszontalan dolgot kap, mint amit ad. Eredet: a guba /= suba, gúnya/ és a török eredetű aba szó /pl. abaposztó/ ugyanolyan vastag szövetet jelentett. Eredetileg így hangzott: abán gubát cserél.)
„**Ebnek eb a fia**!” (Közmondás, hogy a rossz ember/dolog rossz embert/dolgot hoz létre.)
„**Eb ura fakó**!” (Bercsényi Miklós híres mondása az Ónodi országgyűlésen: A szőke hajú német – a ’fakó’ – ezen túl már a magyaroknak nem, csak a kutyának – az ebnek – parancsol, vagyis azt uralja, csak annak az ura. Tehát: csak a kutyáknak parancsoljon a német. Ezt a szállóigét akkor használják, ha indulatból mondanak ki egy döntést, a következményekkel mit sem törődve. A szállóige azonban nem ekkor /1707-ben/ hangzott el először, már Bercsényi mondása előtt is létezett leginkább *eb ura kurta* /= a kutya csak a kutyának parancsoljon/ formában.)
„**Ebül szerzett jószág,** ebül vész el.” (Közmondás, eredetileg Cicero mondása.)
„***Ecce homo!”*** (Közismert latin kifejezés: íme, az ember. Lásd: ott.)
„**Ecetera**.” (Latin kiejtéssel: és a többi stb. *Et cetera*.)
„**Eckbert**, maga már megint, hogy néz ki?” (Amália mondása a ’Tenkes kapitánya’ c. ifjúsági filmsorozatból, az 1960-as évekből. ~ a labanc ezredes és a felesége, Amália mondja, amikor férje, rendre tépett, sáros, lőporos ruhában tér vissza a Siklósi várba a kuruc Tenkes kapitányával való konfrontációi után.)
„**Ec-pec**, **kimehetsz,** holnapután bejöhetsz, cérnára, cinegére ugorj cica az egérre: fuss!” (Kiszámoló.)
„**Ecsedi boszorkány**.” (Báthory Anna. Bűbájos hírben álló erdélyi nemesasszony, akit az ország legszebb asszonyának tartottak; Báthory Erzsébet unokahúga. Epitheton ornans.)
„**Ecseteli**.” (Bizonygat, részletesen beszámol róla, szavakkal lefesti – mintha festene.)

„**Eddig a sok is kevés volt,** most meg az egy is sok.” (Megházasodott férfiaknak címzett szólás az asszonyra /leányra, nőre/ utalva.)
„**Eddig az emberiség a természettel küzdött**; mostantól a saját természetével kell megküzdenie.” (Gábor Dénes Nobel díjas fizikus mondása a környezet-védelemről.)
„**Eddig, és ne tovább**!” (Jób könyve 38:11 /Az Úr mondja, a tengernek: *Eddig jöjj és ~./*)
„**Edwardiánus**.” (*Edwardian*. VII. Edward angol király /Viktória királynő fia/ uralkodásának idejéből való dolgok, ill. a korszak jelzője: 1901 – 1910 között; bár az ~ korszak 8 évvel tovább, az I. világháború végéig tartott.)
„**Edward király**, angol király, léptet fakó lován, hadd látom, úgymond, mennyit ér a welszi tartomány?” (Arany János: A walesi bárdok. *~ Van-e ott folyó és földje jó? Legelőin fű kövér? Használt-e a megöntözés: a pártos honfivér?*)
E fiúból pap lesz, **akárki meglássa**! (Arany János: Családi kör. *Olvas a nagyobbik nem ügyelve másra: ~.*)
„**Egekig magasztalja**.” (Szólás. Nagyon dicséri. Bibliai eredet: Lukács 10:15.)
„**Eger városa, papok városa**, csuhások járnak fapapucsba. Kipi-kipi kipp-kopp, in nomine patris, reverenda alatt pálinkát visz.” (Magyar nóta. *~ Nem vagyok én barát, szeretem a piát, eladom érte a reverendám, eladom érte a csatos imakönyvem, ölelem és csókolom a szeretőmet*.)
„**Eget, földet** megmozgat.” (Mindent megtesz valamiért. Eredet: *Én megindítom az eget és a földet*. Aggeus könyve 2:6, 21)
„**Eget rengető**.” (Szólás. Szenzációs, nagy visszhangja van, mint a mennydörgésnek, amely megrengeti az eget. Még: egetverő zaj = lárma, illetve igen jelentős, égig érő esemény. Még: orbitális = nagyon nagy, annyira ~, egetverő, mint egy Föld körüli pályán keringő műhold: orbitális hazugság.)
„**Egér**.” (Egerszegi Krisztina, ötszörös olimpiai úszóbajnok. Epitheton Ornans.)
„**Egérút**.” (Szólás. Menekülő útvonal gépkocsival, a forgalmi torlódások kikerülésével. Még: egérutat vesz = megszökik.)
„**Egész napkeletnek**, napnyugoti résznek félelmire vagyok. A föld is megrendül, sok fül hírrel csendül, ha trombitát fúvatok.” (Bethlen Gábor éneke – bujdosó dal.)
„**Egész nap szobroztál a parton**, vártad, hogy elindul a nagy hajó. Emléked megőrzöm, de kár, hogy elrepült a vakáció. Arrivederci, arrivederci, csak ennyit szóltál: arrivederci amore, no-no-no-no-no.” (A Dolly Roll slágere: Arrivederci amore.)
„**Egészség a legnagyobb ajándék**, elégedettség a legnagyobb gazdagság, hűség a legjobb kapcsolat.” (Buddha tanítása.)
„**Egészséges légy**, keléses ne légy, anyádnak szót fogadj, ahová küldenek, oda szaladj.” (December 28 az ’aprószentek’ napja a Jézus születése utáni betlehemi gyermekgyilkosságok emlékére. Ezen a napon a régi népszokás szerint egy nyírfavesszővel jelképesen megverik a gyermekeket – a fenti mondóka kíséretében – , hogy egészségesek legyenek.)

„**Egészséges**, **mint a makk**.” (Szólás. Makkegészséges. Makk = jólét, gazdagság, szüret jelkép; a sok makk a sertésállománynak volt jó. A makk kerek, hibátlan termés = egészséges.)
„**Egész úton hazafelé azon gondolkodám**, miként fogom köszönteni rég nem látott anyám.” (Petőfi Sándor: Füstbe ment terv.)
„**Egész világ nem a mi birtokunk**; amennyit a szív felfoghat magába, sajátunknak csak annyit mondhatunk.” (Vörösmarty Mihály: A merengőhöz.)
„***Ego te absolvo***.” (Közkeletű latin, egyházi kifejezés: én téged feloldozlak. Jelentése gyónás után = a bűneid súlya, átka alól.)
„**Egri csillagok**.” (Gárdonyi Géza: ~. Eger hős várvédőiről írt regénye.)
„**Egriek, vitézek, végeknek tüköri!** Kiknek vitézségét minden föld dicséri!” (Balassi Bálint: Búcsúja hazájától. *Óh, én édes hazám, te jó Magyarország, ki keresztténységnek viseled paizsát, viselsz pogányvérrel festett éles szablyát, vitézlő oskola, immár Isten hozzád! ~ Régi vitézséghez dolgotokat veti, Istennek ajánlva legyetek immár ti!*)
„**Egri remete**.” (Gárdonyi Géza, egri lakhelye után. Epitheton Ornans.)
„**Egzecíroz**tatja.” (Utasítgatja, önkényesen, parancsolgat neki. Eredet német *exerzieren* = katonákat gyakorlatoztat, latin *exercere* = gyakorol. Még: ugráltatja.)
„**Egy a jelszónk a béke!** Harcba boldog jövőért megyünk. Egy nagy cél érdekében tör előre ifjú seregünk.” (DIVSZ /Demokratikus Ifjúsági Világszövetség/ indulója. *~ Bárhol is van hazája, bármely ég néz le rája, küzdő korunknak új nemzedéke mind itt halad velünk. Földön, égen zeng az új dal: ifjúság! Ifjúság! Ifjúság! Milliónyi szív dobogja ritmusát, ritmusát, ritmusát. Nincs oly erő, mely legyőzné, ki a népért küzd! És dalolja a jövőnek himnuszát: ifjúság! Ifjúság!* 1947-ben, Prágában tartották az első VIT-et /Világ Ifjúsági Találkozót/ 72 országból 17 ezer résztvevővel és itt választották ki pályázat útján Lev Oshanin szövegével és Anatoli Novikov zenéjével ezt a dalt.)
„**Egy a sokból**.” (*E pluribus unum*. Az USA mottója. Egy /egységes/ állam a sok államból.)
„**Egy a szívem**, **egy a párom**. Boldogságom tőled várom.” (Kálmán Imre: Csárdáskirálynő.)
„**Egy asszony csak akkor elégedett teljesen,** ha legalább tíz évvel fiatalabbnak néz ki, mint a saját lánya.” **(**Oscar Wilde mondása.**)**
„**Egy asszony miatt vagyok ilyen léha**, kit visszasírok minden éjszakán. Egy asszony miatt fáj a szívem néha, ki meg sem érdemelt engem talán. Egy asszony, aki elrontotta már az életem, ki azt sem tudta, mi a csók és mi a szerelem.” (Vámosi János slágere.)
„**Egy asszony szíve a titkok mély óceánja**.” (James Cameron: Titanic /film/.)
„**Egy az isten, Allah**, és Mohamed az ő prófétája.” (Szállóige a Koránból. Szaud-Arábia jelmondata. ***La ilaha ill Allah****, anna Mohammed rászula Allah /* Nincs Isten Istenen kívül*.)*

„**Egy biciklit! Egy biciklit!** Trabantomat egy bicikliért!” (1989 nyarán, az osztrák határ megnyitása előtt, az éppen Magyarországon tartózkodó kelet-német turistákkal kapcsolatban elhíresült mondás Shakespeare III. Richárdja nyomán /Egy lovat! Egy lovat!/; amikor is a Pán-Európai Piknik résztvevői útlevél nélkül mehettek át Magyarországról Ausztriába – de csak biciklivel.)
„**Egy birkahadsereg**, amelyet egy oroszlán vezet jobb, mint egy oroszlán hadsereg, amelyet egy birka vezet.” (A makedón világhódító Nagy Sándornak tulajdonított mondás.)
„**Egy bizonyos szint fölött** nem süllyedünk bizonyos szint alá.” (Eszterházy Péter: Termelési regény.)
„**Egy bolond** százat csinál.” (Közmondás. Még: a rossz példa ragadós. Egy helytelen cselekedetet sokan követhetnek.)
„**Egy cica, két cica**, száz cica, jaj! Kergeti az ici-pici egeret!” (Kálmán Imre: Csárdáskirálynő. *Jaj, de szép kis állat a cica, a cica. Hej, de még szebb lány a kis Teca, Katica ~.*)
„**Egy cipőben** járunk.” (Szólás. Közös a sorsunk, bajunk.)
„**Egy, csak egy legény van talpon a vidéken**, ameddig szem ellát, puszta földön, égen.” (Arany János: Toldi.)
„**Egy csillag van csak az égen**, de az az egy elég nékem.” (Népdal.)
„**Egy csók és más semmi**. A vágyam csak ennyi, és elmenni csendben tovább.” (Békeffi – Eisemann: ~ c. operettjéből.)
„**Egy csónakban evezünk**.” (Közmondás. Össze kell tartanunk. Még: Azonos cipőben járunk. Ugyanaz a bajunk.)
„**Egy délután a zajtól messze szöktem**, s az életemet mentem kipihenni a Házsongárdi temetőben.” (Wass Albert: A Házsongárdi temetőben.)
„**Egyedem-begyedem**, **tengertánc**. Hajdú sógor mit kívánsz?” (Kuruc dal. ~ *Nem kívánok egyebet, csak egy falat teneked!*)
„**Egyedül a szabadság szeretete** és a vágy, hazámat felmenteni az idegen járom alól, volt a célja minden tettemnek. Ha számkivetésbe megyek, megmarad a remény, mert utolsó leheletemig megőrzöm a nép szeretetét, a mely a nép szívében mindig élni fog irántam.” (II. Rákóczi Ferenc emlékiratai.)
„**Egyedül hallgatom tenger mormolását**, tenger habja felett futó szél zúgását. Egyedül, egyedül, a bujdosók közül, nagy Törökországban. Ha csak itt nem lebeg sírjában nyugovó Rákóczi nagy lelke az eget csapkodó tenger haragjában.” (Lévay József: Mikes.)
„**Egyedül Istené a dicsőség**.” (Latin mondás. *Soli Deo gloria*.)
„**Egyedül járok köztetek**, kik párosan jöttetek. Mosolygok, mondok szavakat, néha a hangom elakad.” (Gara György: Ha volna valaki. ~ *Nehéz a magányosok éje; sápadtan alszanak, mint eldobott kődarab, mit elrejt a holt tavak zöld színű mélye*.)
„**Egyedül nem megy**.” (Garas Dezső és Kern András slágere.)
„**Egye fene**!” (Szólás. Lemond valamiről. Fene = betegség /rák/. Legyen a betegségé, vesszen kárba, nem kell, mindegy. Még: egye meg a fene.)

„**Egy egységes Németország** Európának túl nagy, a világnak túl kicsi." (Joska Fischer mondása.)
„**Egy ember halála tragédia**, millióké statisztika." (Joszif Visszarionovics Sztálin mondása)
„**Egye meg, amit főzött**!" (*Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum.* Publius: Phormio.)
„**Egyem, kettem, hármam, négyem**, ötöm, hatom, hetem, hétem, nyolcam, kilencem." (Mondóka a kéz ujjainak számlálására, s így csak kilenc jön ki tíz helyett.)
„**Egyenes derékkal jöttem**, onnan, hol nőnek a pálmák. Mielőtt meghalok, lelkem, versekben osztja szét álmát." (Guantanaméra. Kubai kommunista dal. Lásd még: ott.)
„**Egyesek vetnek, mások aratnak**." (Latin közmondás: *Alii sementem faciunt, alii metent*.)
„**Egyet, de oroszlánt**!" (*Unum, sed leonem.* Aszópusz 240. Ez az oroszlán válasza a 9-et kölykező, s ezzel kérkedő macskának. 'Én 9-et szültem egyszerre, s te csak 1 utódot hoztál a világra?' Mire az oroszlán: ~.)
„**Egyet fizet, kettőt kap**." (Kereskedői reklám-mondás.)
„**Egyetlen barátja sem múlta felül** kegyességben, ahogyan egyetlen ellensége sem kegyetlenségben." (Sulla, római diktátor sírfelirata.)
„**Egyetlen hajszálnak** is van árnyéka." (Publilius Syrus mondása.)
„**Egyetlen szikrázó fehérség** lett az egész világ, s az ég olyan hidegen kék, mint a jég. A dombokon vastag fehér párna nyújtózkodott puhán és érintetlenül. Csendet rakott a hó a tájra, nagy, fehér csendet és ennek a csendnek a hátán pengve táncolt a szánkók csengőinek gyöngyöző kacagása." (Fekete István: Kele.)
„**Egyet mondok, kettő lesz belőle**." (Szólás. Van egy jó ötletem. Még: egyet gondol ~.)
„**Egyet mondok, öcsém**, **kettő lesz** belőle." (Petőfi Sándor: János vitéz. ~ *Te derék legény vagy, azt a bátor szented! Téged az Isten is zsiványnak teremtett*.)
„**Egyébként javaslom**, hogy Karthágót el kell pusztítani." (*Ceterum censeo Carthaginem esse delandam*. Cato szenátor és szónok minden felszólalását e szavakkal fejezte be a karthágói veszedelemre figyelmeztetve Rómát. Ez lett a mániákus ember kifigurázására hasznát mondás.)
„**Egy életem, egy halálom**, **a kezedbe** ajánlom." (Népmesékben a király megszólítása, ill. nagy elhatározás, veszélyes vállalkozás előtti szólás: ~, megpróbálom. Arany János 1848-ban írt versének címe /*Egy életünk, egy halálunk*/ a szólást még népszerűbbé tette.)
„**Egy életre megtanulta a leckét**." (Szólás. Többet nem követi el ugyanazt a hibát.)
„**Egyél, igyál**, **játsszál**; a halál után nincs gyönyör!" (Római szólás. *Ede, bibe, lude; post mortem nulla voluptas*.)
„**Egy: érik a meggy**. 2: csipkebokor vessző. 3: te leszel a párom. 4. tarka cica, hová mégy? 5: érik a tök. 6: hasad a pad. 7: kiflit süt a pék. 8: üres a polc. 9: kis

Ferenc. 10: tiszta víz. Ha nem tiszta, vidd vissza, ott a szamár, megissza." (Népi mondóka.)
„**Egy év elmúlt**, hova tűnt a szép tavasz, a hajnali szél?" (Szörényi – Koncz slágere: ~.)
„**Egy fecske nem csinál** nyarat." (Közmondás. Eredete: *Una hirundo non facit ver.* Aszópusz 304. meséje. Németül: *Eine Schwalbe macht keinen Sommer*. Angolul: *One swallow does not make summer*. Jelentése: egy jelenség még nem jelent tömeges folyamatot.)
„**Egy fenékkel két lovat nem lehet** megülni." (Közmondás.)
„**Egy férfi bármelyik asszonnyal boldog lehet**, feltéve, ha nem szerelmes belé." (Oscar Wilde mondása.)
„**Egy fikarcnyit sem**." (Egy kicsit/keveset sem. Fikarc = pici, főleg tagadásban.)
„**Egy fityinget** sem ér." (Teljesen értéktelen, egy fillért sem ér. Eredet: fitying = régi magyar szó a kicsire. Később a német *pfenning* /fillér/ szóval olvadt össze, fillér /lásd ott/ értelemben.)
„**Egy fokkal szebb az ördögnél**." (Közmondás része: elég, ha egy férfi ~. A férfinél fontosabb, ha gazdag és erős, nem kell szépnek lennie.)
„**Egy forint a forró lángos**, le van szarva Kádár János!" (1956-os utcai jelszó.)
„**Egy forintért megmondom**." (Aladár mondása a Mézga család c. rajzfilmben.)
„**Egy füst alatt.**" (Szólás. Két külön munkát egyszerre, együtt elvégezni. Eredet: egy házban, egy tűzhelyet egyszerre több család is használt, vagyis ~ főztek.)
„**Egy gombostűt sem lehet leejteni**." (Szólás. Tele van egy jármű, vagy helyiség; zsúfolt.)
„**Egy gondolat bánt engemet**, ... az is másé." (Hofi Géza mondása.)
„**Egy gondolat bánt engemet**, ágyban, párnák közt halni meg." (Petőfi: ~.)
„**Egy gyékényen árulnak.**" (Szólás. Közös az érdekük. Egyformán szegények, vagy ügyeskedők. Eredet: a régi piacos, ha nem tellett neki bódéra, egy gyékényt terített a földre a portékának. Ha még erre sem tellet, akkor ketten osztoztak még ezen is. *Könnyű nekik ott szerényen, megárulni egy gyékényen*. Arany János: A fülemile. Még: egy húron pendülnek – itt viszont valami csíntevésben egyformák, ill. azonos az érdekük.)
„**Egy haja szála sem** görbült meg." (Szólás. Semmi baj nem érte. Még: egy kisujjal sem nyúltak hozzá = egyáltalán nem bántották.)
„**Egy hajítófát sem** ér." (Szólás. Semmit sem ér. A hajítófa az állatok terelésére szolgált; e célra bármilyen bot, gally, faág megfelelt.)
„**Egy hajóban** eveznek." (Szólás. Közös az érdekük. Lásd még: egy csónakban.)
„**Egy hajszálon** múlt." (Szólás. Éppen-hogy, majdnem megtörtént, csak egy kicsi – hajszálnyi – választott el tőle. Még: egy hajszálon függ, az élete = nagy veszélyben van. Eredetét lásd: Damoklész kardjánál.)
„**Egy haláleset tragédia**, százezer statisztika." (Napóleon mondása.)
„**Egyházon kívül nincs üdvösség**." (Keresztény /katolikus/ alaptétel: *Extra Ecclesiam non est* /vagy: *nulla/ salus.* Eredet: Karthágói Szent Ciprián.)
„**Egyik fülén be,** a másikon ki." (Szólás. Nem figyel oda, mit mondanak neki.)

„**Egyik kutya, másik eb**.” (Szólás. Egyformán rosszak. Itt a kutya = hitvány ember. A kutya pejoratív jelző, mert ez a legalázatosabb, büszkeség nélküli háziállat. Petőfi írja Arany Jánosnak, amikor az Mátyás királyról akart elbeszélő költeményt írni: *Csak királyt ne végy hősödnek, még Mátyást sem. Ez is király volt, s* ~. Még /ahol a kutya = semmi/: kutyába se veszi, kutyabaja, kutyának sem kell; ahol a kutya = nagyon: gyáva kutya, kutya hideg/meleg/rossz. Lásd még: ebadta.)
„**Egyik lábad itt**, **a másik** ott!” (Szólás. Siess, minél hamarabb érj oda.)
„**Egyik napról a másikra** él.” (Szólás. Nem tud takarékoskodni, amit megkeres, el is költi.)
„**Egyik szeme sír**, **a másik** nevet.” (Szólás. Örül is, bánkódik is. Eredet: görög tragédiákban a színészek nevető- vagy síró szemű maszkokkal játszották el az örömöt, bánatot, s ezt gyorsan tudták változtatni, akár egyidejűleg is lehetett a két maszkot használni.)
„**Egyik tizenkilenc**, **másik egy híján** húsz.” (Szólás. A két dolog ugyanaz.)
„**Egyiptomi sötétség**.” (Teljes sötétség. Bibliai eredete: Mózes II. könyve: 10:22. *Kinyújtá Mózes az ő kezét az ég felé és lőn sűrű setétség egész Egyiptom földjén három napig*.)
„**Egy jó cselekedet halála**, ha előre beszélsz róla.” (Arab közmondás.)
„**Egy kalap alá veszi**.” (Szólás. Egyformán, együtt kezel össze nem illő dolgokat. Eredet: minden kalap /emberi fejforma/ más és más, tehát nem lehet őket /a más és más témákat/ egy kalap alá venni. Még: egy kalap alatt elintézi /egyszerre intéz el két különböző dolgot. Lásd még: egy lapon említi.)
„**Egy kalappal**!” (Szólás. Szerencsekívánat = egy ’kalap szart’, vizsga előtt babonából. Lásd még: szarba lép; kéz- és lábtörést.)
„**Egy kaptafára**.” (Szólás. ~ készül. Egyforma, mint az ~ készített cipők.)
„**Egy, kettő**!” (Szólás. Sürgetés. Lásd még: áncváj.)
„**Egy, kettő, három, négy**, te kis legény, hová mégy? Nem megyek én messzire, csak a világ végire!” (Mondóka. ~ *Ott sem leszek sokáig, csak tizenkét óráig*.)
„**Egy, kettő, három**, te leszel a párom.” (Hívórímes mondóka.)
„**Egy kincs van minden nemzetnek adva**; míg azt megőrzi híven, addig él; e kincs neve az édes anyanyelv.” (Jókai Mór: Prológus.)
„**Egy kis malac röf, röf, röf**, trombitálgat, töf, töf. töf. Trombitálja, víg ormánya földet túrja, döf, döf, döf. Jön az öreg, meglátja, örvendezve kiáltja: rajta fiam röf, röf, röf, apád is így csinálja!” (Gyermekdal.)
„**Egy kis kíváncsi kacsa**, egy este nem ment haza.” (Népdal.)
„**Egy kis szél érkezik** nyugat felől és kelet felé gereblyézi a tenyérnyi kis hullámokat. Később már suttogni kezd a nádban, amely szelíden, alázatosan hajol meg kelet felé és – bár még nem kelt fel a nap – már ragyogni kezd a világosság. (Fekete István: Hajnal a parton.)
„**Egy koldusból kettőt,** ugyan miért csináljak?” (Népi bölcsesség a szegények közötti házasságról: *Ha szegényt megkérek, avval mit csináljak*? ~.)
„**Egy köpésre** van.” (Szleng. Nincs messze.)

„**Egy követ fújnak**.” (Szólás. Konspirálnak, összejátszanak. Eredet: a párzó kígyók összebújva sziszegnek a kövek között. Úgy hitték, együtt fújják a varázserejű kígyókövet. A kígyókő fluorit ásvány tartalmaz, amely a sötétben foszforeszkál, ezzel odavonzza a rovarokat. A kígyók ilyen mellett szívesen tartózkodnak éjjelente, hogy rovarra vadásszanak. Ez a megfigyelés a kígyókő alapja, amelyet a gonosz kígyók ’fújtak.’ Még: rosszat forralnak.)
„**Egykutya**.” (Szólás. Két, vagy több dolog egyformán rossz, hitvány, egyik sem különb a másiknál. A „kutya” szó régen az értéktelent is jelentette.)
„**Egy lapon** említeni.” (Nem lehet valamit valamivel ~, mert annyira más minőségű a kettő. Eredet: a lap a nap volt: annyira különböző a két dolog, hogy nem lehet egyszerre – egy napon – említeni őket. Még: más lapra /eredetileg: napra/ tartozik = teljesen eltérő téma.)
„**Egy lapra tesz fel** mindent.” (Szólás. Kockáztat, mint a kártyajátékban.)
„**Egy lecke vár már** csak egyedül az aggastyánra: készüljön a halálra.” (Rousseau mondása: *L’étude d’un vieillard, s’il y en a pour lui encore à faire, est uniquement d’apprendre à mourir*.)
„**Egy levegőt szív** vele.” (Együtt van vele egy helyiségben – de nem szívesen.)
„**Egy lovat!** Egy lovat! Országomat egy lóért!” (*A horse! A horse! My kingdom for a horse!* W. Shakespeare: III. Richárd.)
„**Egy lyukkal lejjebb**.” (Kioktató szólás, ha rossz helyre dugnak, tesznek valamit. Vulgáris eredet: a hátulról történő közösülési próbálkozásnál a prostituáltak beszólása.)
„**Egymás kínzása** jobban összekapcsolja az embereket, mint az egyforma gondolkozás vagy a megbecsülés.” (Németh László: Iszony.)
„**Egymásnak adják a kilincset**.” (A vevők egymás után nyitnak be egy boltba, mert ott valami nagyon kelendő áru van.)
„**Egy mindenkiért,** mindenki egyért!” (A három testőr mondása Alexander Dumas azonos című regényében. *Unos pro omnibus, omnes pro uno.* Ez a svájci állam jelmondata – a kantonokra célozva.)
„**Egy mosolygásod volt csak minden**, de nekem elég volt egészen.” (Juhász Gyula: Első szerelem.)
„**Egy most elvégzett jó terv** sokkal jobb, mint egy tökéletes terv, amit jövő héten végzünk el.” (George s. Patton tábornok mondása. *A good plan violently executed now is better than a perfect plan executed next week*)
„**Egy mukkot** se!” (Szólás. Egy szót se!)
„**Egy nagy faszekerce**.” (Tréfás egyetemi dal az 1970-es évekből. *Egy nagy fasz, egy nagy fasz, egy nagy faszekerce a mi fegyverünk. Kőpicsa, kőpicsa, köpi csapatunk a mérgezett nyilat. Lógeci, lógeci, lóg a címerünk az ősi várfalon*.)
„**Egy nap megint** elveszett.” (***Diem perdidi***. Aazaz ’nem tettem semmi hasznosat’. Titus római császár mondása.)
„**Egy nehéz nap éjszakája**.” (*A Hard Day’s Night* – Beatles világsláger 1964.)
„**Egynek minden** nehéz; soknak semmi sem lehetetlen.” (Széchenyi István mondása.)

„**Egy nemzet akkor hal meg igazán**, ha elfelejti a múltját.” (Fonyódi Tibor.)
„**Egy nő legyen** annyira **okos,** hogy tessen, a buta férfiaknak; és annyira buta, hogy tessen, az okos férfiaknak.” (Gábor Zsazsa mondása.)
„**Egy nő még akkor is emlékszik** az első csókra, amikor a férfi már az utolsót is elfelejtette.” (G. B. Shaw mondása.)
„**Egy ország gazdagsága** a kiművelt emberfők sokaságától függ.” (Széchenyi István szállóigéje.)
„**Egy ország, két rendszer**.” (Hong Kong státuszára utaló kínai szólás 1997-ből.)
„**Egy perc az élet**, **ne menj tovább**, ígérd meg drágám az éjszakát. Tán holnap elszáll a vágy, egy perc az élet, ölelj csak át!” (Komár László slágere: ~. Eredetileg Elvis Presley: *It’s Now or Never*.)
„**Egy pesszimista** minden lehetőségben látja a nehézséget; egy optimista minden nehézségben látja a lehetőséget.” (Winston Churchill mondása.)
„**Egy probléma három fázisa:** nevetnek rajta; harcolnak ellene; elismerik valóságként.” (Schopenhauer egyik tétele. Még: mikor kisfiú voltam, elhittem, hogy van Mikulás; mikor nagyfiú lettem, tudtam, hogy nincs; s amikor felnőttem, én vagyok a Mikulás.)
„**Egy rakás szerencsétlenség**.” (Szólás. Aki tehetetlen, ügyetlen, semmi sem sikerül neki. Még: nem viszi semmire = nem boldogul, nem jut előre az életben. Még: egy rakás szar = értéktelen dolog.)
„**Egy reggelre** alattomosan beablakozta az öblöt a Tél. ’És most csend legyen’ suttogta. ’Csend!’ Sziszegte fenyegetően, de érezni lehetett, hogy nem ez az utolsó szava. Csizmája végigcsikorgott a patakon, dermedt kezével lesimította az utolsó leveleket a fákról, és dühösen fenyegette meg a fenyőket, akik nem átallottak nyári zöldben pompázni. De a Tó még egyre szabadkozott. ’Nem’ mondta hánykolódva ’azt ne kíváND!’ ’Parancs!’ Dühöngött a Tél. ’Nem, nem parancs, voltak telek, akik nem akarták. …’ ’Hitványak voltak!’ ’Hát énrajtam ne nőjön a hiúságod. Nem engedem!’ A Tél összehúzta a szemét és szokatlanul csendes lett, amitől a Tó jobban megijedt, mintha őrjöngött volna. ’Mozogjatok, mozogjatok’ kiáltotta a hullámainak, de nem volt szél, s a Tó hánykolódása egyre gyengült. A Tél ült a parton, az eget nézte, és csak ült. Estefelé egy kis szél mozdult, de a Tél szigorúan felemelte a kezét, s a szél lábához feküdt, mint jól nevelt eb. A levegő megállt, az ég tiszta volt, mint az üveg, s a Hold tetszelegve úszott távoli csillagfények holt ragyogásában. A Hold szemkápráztatóan villogtatta jéghegyeit, s a Tél csendesen végighúzta kezét a holt hullámokon. És másnap már felhők takarták a földet, a Tó jegén hópelyhek járták a menyasszonytáncot, s a Tél megfiatalodva rakta a jégen a kopogóst. A szél pedig dúdolt hozzá.” (Fekete István: A nád.)
„**Egyre jár** az eszük.” (Szólás. Egyformán gondolkoznak. Még: egyre forog az eszük.)
„**Egyre megy**.” (Szólás. Mindegy.)
„**Egy rózsaszál szebben beszél**, mint a legszerelmesebb levél.” (Kodály Zoltán: János Vitéz.)
„**Egy sorscsapás többet ér**, mint ezer jótanács.” (Török közmondás.)

„**Egy szakember akkor** valóban **jó**, ha már pontosan tudja, hogy mit nem tud.” (Moldova György.)
„**Egy szarvast felugrat** Diána Szaláncnak határán, s abból a felemelt Kékedi bércre kihajt.” (Baróti Szabó Dávid: A Kékedi ferdőről. A Szalánci-erdőben /ma a Zempléni-hegység északi részén/ Kéked gyógyvizének eredetéről írt vers.)
„**Egyszálbélű**.” (Szólás. Sovány, vékony, mint aki rosszul emészt, gyenge a bélrendszere. Még: csont és bőr; gebe, keszeg. Lásd még: vékonydongájú.)
„**Egy szál harangvirág,** ennyi csak, mit adhatok és kívánok még nagyon sok boldog névnapot.” (Szécsi Pál slágere.)
„**Egyszer, egy szép napon, tudom, hogy elhagyom a várost**, ahol élek. Mindent itt hagyok, mit Miskolc adhatott, igen, holnap, holnap indulok.” (Az Edda Művek slágere: Elhagyom a várost.)
„**Egyszer elmúlik minden,** egymást feledjük csendben. Az emlék kedves lesz nékünk, de majd más mellett élünk.” (A Premier együttes slágere: ~.)
„**Egyszer élünk**!” (Eredetileg: *Raz maty rogyila* = Egyszer szült az anyám! Ukrán szólás. Mulatozáskor használatos a lelkiismeret megnyugtatására.)
„**Egyszer hopp, másszor** kopp!” (Szólás. Hol sikerül, hol nem. Hopp = jókedv /tánc-kiáltás/, kopp = éhkopp /nyeli az éhkoppot, felkopik az álla/. Még: Egyszer fenn, máskor lenn. A szerencse forgandó. /Azért, mert Tykhének, ill. Fortunának, a szerencse istennőjének jelképe a forgó kerék/.)
„**Egyszer idegen vidéken** jártam, napok óta úton. Naptárt nem igen néztem. Sötét este volt, és megkérdeztem a kocsist, mi az a világosság a túlsó domboldalon? Megemelte kalapját, és azt mondta: ’Mindenszentek este van.’ Megroskadtam a zörgő szekéren, és a messze domboldalak imbolygó, millió apró lángját elvittem nektek, akik mindent-mindent odaadtatok és mindent itt hagytatok.” (Fekete István: Ősz végén.)
„**Egyszer jön a nagy cseh Buda vára felől**, táncol nagy lovával a korláton belől; káromkodik csúnyán, a magyart böcsmérli, hogy nincs, aki merje magát vele mérni.” (Arany János: Toldi. ~ *De ímé hirtelen a pesti oldalon nagy örömzaj támad és nagy riadalom: ismeretlen bajnok fekete paripán vágtat a zászlóhoz és mérkőzni kíván*.)
„**Egyszerű és tiszta nóta**, gólyafészek, háztető, nincsen benne semmi, ámde, az legalább érthető.” (Karinthy Frigyes: Egyszerűség. Szabolcska Mihály paródia.)
„**Egyszer véget ér a lázas ifjúság**. Egyszer elmúlnak a színes éjszakák. ~ az álom, ~ a nyár. Ami elmúlt, soha nem jön vissza már.” (Máthé Péter: ~)
„**Egyszer volt Budán** kutyavásár.” (Heltai Gáspár Mátyás királyról összegyűjtött meséiben. Van, ami csak egyszer történik meg az életben. Eredet: Mátyás király látott két embert, aki ökörrel szántott; az egyik hattal, a másik kettővel. Azt tanácsolta, hogy a gazdagabbik adjon kölcsön kettőt a szegényebbnek, hogy hatékonyabb lehessen a munka. Amikor az nem állt rá, a kétökrös embernek azt mondta, hogy szántás után adja el az ökreit, vegyen érte kutyákat, és hozza fel a budai vásárba. Így is lett, s a király az urakkal jó áron megvetette a kutyákat, s a szegény ember hat ökröt vett az árukból. Erre a gazdag szomszédja kiszámolta, hogy akkor

ő meg a 6 ökör – kutyákra átszámított – árából 18 ökröt fog venni, s felment Budára, a vásárra, ahol természetesen egy kutyát sem tudott eladni. Ekkor mondta neki a vásárbíró: *Hja,* ~!)

„**Egyszer volt egy kemence,** belebújt a Kis Bence. Kormos volt a kemence, fekete lett Kis Bence. Ránézett a mamája, nem ismert a fiára. Becsukta a kemencét, jól elverte Kis Bencét" (Mondóka, gyermekdal.)

„**Egyszer volt egy leány,** ki csak úgy játszott a legénnyel, mint macska szokott az egérrel." (Arany János: Tetemre hívás.)

„**Egyszer volt, hol nem volt,** volt egyszer egy..." (Mesék kezdete.)

„**Egy szép női arc** – fél hozomány." (Zsidó közmondás. Jiddish: *E schän Ponem is e halbe Nedan.*)

„**Egy szó**, **mint száz**." (Szólás. Röviden /egy szóval/ is össze lehet fogni a lényeget.)

„**Egy szög miatt patkó**, patkó miatt ló." (Török közmondás: kis bajból lesz a nagyobb.)

„**Egy szülőnek tíz gyerek sem sok**, de tíz gyereknek egy szülői is sok." (Népi bölcsesség az öreg szülőkről való gondoskodás terhéről.)

„**Egy tanú nem tanú**." (Latin jogi közmondás: *Unus testis nullus testis*.)

„**Egy tálból** cseresznyéznek." (Bizalmaskodnak, közös érdekeik vannak. Szólás.)

„**Egy tál lencsé**ért eladni." (Értékes dolgot nevetségesen alacsony áréért eladni. Eredet: a Bibliában a munkából fáradtan hazatérő Ézsau ~ lemond az elsőszülöttségi jogáról Jákóbnak. Lásd még: e szó Jákob szava.)

„**Egy tányéron három alma**, mind piros; a legénynek házhoz járni nem tilos. Tilos volna, még akkor is eljárna, míg egy igaz szeretőt nem találna." (Népdal.)

„**Egy tisztes őszes halánték** a nő számára ajándék." (Jávor Pál slágere, amely szállóigévé vált az idős férfiak megbízható párkapcsolati szerepére utalva – női szempontból.)

„**Egy titka van az erény megőrzésének**. Nem tenni meg az első ballépést. Az elsőt meg nem tenni nagyon könnyű; a másodikat meg nem tenni már nagyon nehéz; a harmadikat meg nem tenni már lehetetlen. S aztán jön a többi." (Jókai Mór: Szeretve mind a vérpadig.)

„**Egy ujjal sem** nyúl hozzá." (Szólás. Nem bántja. Hozzányúl = bánt.)

„**Egy újszülöttnek minden vicc** új." (Közmondás.)

„**Együtt sírunk**, **együtt** nevetünk." (Szólás. Közös a sorsunk.)

„**Egy város tisztasága** nem az utcaseprők, hanem a szemetelők számán múlik." (Moldova György mondása.)

„**Egy, velem ugye, könnyen megy?**" (A *Let kiss* tánczene magyar bevezető szövege.)

„**Egy vérből valók vagyunk**." (Kipling: A dzsungel könyvében a vadállatok így köszöntik egymást.)

„**Egy világ omlik össze** benne." (Szólás. Nagyot csalódik valamiben.)

„**Eh, mi a név**? Mit rózsának hívunk, bárhogy nevezzük, éppoly illatos." (Shakespeare: Rómeó és Júlia. *What's in a name? That which we call a rose, by any other name would smell as sweet*.)
„**E jel alatt győzni fogsz**." (*In hoc signo vinces*. Nagy Konstantin római császár 312-ben a Milvius-hídi csatában legyőzte a háromszoros túlerőben lévő ellenfelét. Előző éjjel álmot látott, amiben egy hang ezt mondta neki, s megjelent egy kereszt, közepén P betűvel /*Pro Christo* = a keresztért/. Ekkor – a csata előtt – a római birodalmi sas helyett az X-et és a P betűt tette meg a hadsereg jelképének, s ezzel jelentős lépést tett a kereszténység államvallássá tétele útján.)
„**Ejha – ejha – ejha!**" (A csodálkozást, elismerést kifejező indulatszó menetelési ritmusban való ismétlése, amit a XX. század elején, az utcákon alakulatban menetelő, masírozó magyar katonák kiáltottak, ha egy csinos leányt, nőt láttak.)
„**Ej, haj gyöngyvirág, teljes szegfű, szarkaláb**, bimbós majoránna. Ha kertedbe mehetnék, ha ott kertész lehetnék, mindjárt meggyógyulnék." (Népdal. A folklór allegóriában 'kert' = a nő öle, 'rózsabimbó', vagy 'rózsa' = női nemiség.)
„**Ej, haj száll az ének**, zeng az ének, szép az élet; ej, haj, úttörőnek kedve mindig jó. Nyári napban, téli szélben, hajnalban, s ha hull a hó, ej, haj száz torokból száll az énekszó." (Jankovich Ferenc: Úttörő-induló.)
„**Ej, mi a kő, tyúkanyó kend?** A szobában lakik itt bent?" (Petőfi Sándor: Anyám tyúkja. ~ *A szobában alszik itt bent? Lám csak, jó az Isten, jót ád, hogy felvitte a kend dolgát*! Az 'ej, mi a kő' = csodálkozásnak hangot adó szólás. Még: nicsak = nézd csak!)
„**Ejnye-bejnye**." (Ejnye! = rosszallást, bosszúságot kifejező indulatszó. ~ = ugyanaz ikerszóval, kettőzött hangalakkal. Ikerszavak: bim-bam, dirib-darab, csigabiga, csihi-puhi, cseng-bong, csip-csup /jelentéktelen/, cicamica, giz-gaz, icipici, ímmel-ámmal /kelletlenül/, irul-pirul, kip-kop, tarka-barka.)
„**Ejnye de rossz bácsi vagy te,** király bácsi!" (Móra Ferenc: A didergő király. *Betipeg egy lányka, icike-picike, gyöngyharmat tündöklik lenvirágszemibe. Az ajaka kláris, a foga rizskása, csacsog, mint az erdők zengő muzsikása.* ~. Kláris = az Adriai- és a Földközi-tengerben is megtalálható kéregkorall, amelyből apró, vörös gyöngyöket készítettek már az ókor óta nyakláncnak. A magyar néphit szerint az apró vörös gömbökből álló kláris nyaklánc jelzi viselője egészségét: ha élénk vörös, akkor jó, ha sápadt piros, akkor beteg. Később már a vörös üveggyöngy nyakláncot is klárisnak nevezték.)
„**Ej, ráérünk arra még!**" (Petőfi Sándor: Pató Pál úr.)
„**Ejti**." (Szleng. Megszakítja a vele való kapcsolatot, vagy nem támogatja többé. Még: ~ a témát, nem hozza szóba többet; csodálatba, zavarba, gondolkodóba ~ valami.)
„**Ejtőernyős**." (Olyan ember, akit egy szervezet felszámolásakor a politikai kapcsolatai miatt egy másik, kedvező állásba helyeznek, akkor is, ha nem ért az új munkaköréhez. Megmentik, mintha ejtőernyőt adnának neki.)
„**Ejtőzik**." (Pihen, általában evés után, emésztési céllal, addig, amíg tele a hasa. Régi magyar: ejtődzik = apad, fogy.)

„**Ekhó**.” (*Echo.* A görög mitológiában egy nimfa, aki nagyon szép hangon tudott mesélni. Egyszer, míg Zeusz hűtlenkedett, ~ lekötötte Héra /Zeusz felesége/ figyelmét egy történettel. Ezért Héra megátkozta: elvesztette a hangját és csak mások hangját tudta visszhangzani. ~ beleszeretett Narkisszoszba, az önmagába szerelmes szép fiatalemberbe, de sehogy nem tudta megszólítani. Bánatában elsorvadt, csak a hangja maradt meg. Ez a visszhang.)
„**Ekkor egy mély,** korrogó hang szólalt meg a fejünk felett, s az öreg fák ismerősként labdáztak a kongó visszhanggal. Egy pillanatra némaság ült az erdőre, de aztán tovább szólt a rigó, a gerle, és az erdő felett korrogva repült nagy körökben a két holló. Mintha már … hol is hallottam ezt a hangot? … Hol is hallottam? … De hiába kutattam az emlékek között. Talán álmodtam? … Ó, ezek a hangok! … Ekkor az öreg Királyra néztem. Hosszú, eres kezeire, vásott dolmányára, és majdnem azt mondtam: ’Mit búsulsz kenyeres?’ … És világos lett előttem, hogy ezeket a hangokat én soha nem hallottam. De hallotta az apám apja, meg annak is az öregapja. Amikor sűrű hollórajok károgtak a magyar pusztákon és ó, Istenem, sose tettek mást, csak temettek, csak temettek.” (Fekete István: Hollófészek.)
„**Ekkor már az őszi bogár** sírt a réten. A kukoricák titkosan susogtak estefelé; a tarlókon idei nyulak ültek két lábra, ha valaki végigment a gyalogúton, és a hold széles arca ijedtre torzult esténként, mintha rémet látna az erdőben, amely felett elúszott.” (Fekete István: Zsellérek.)
„**Eklézsia**.” (Református gyülekezet, egyházközösség. Eredetileg görög szó = népgyűlés.)
„**Eladja a lelkét az ördögnek**.” (Olyan dolgot csinál – pénzért –, ami meggyőződése ellen van. Eredet: Wolfgang Goethe: Faust c. drámája, ahol a tudós a hatalomért eladja a lelkét a gonosznak, vagyis halála után Memphisto szolgája lesz. Erről köt fogadást az ördög Istennel.)
„**Eladó a menyasszony**!” (Lakodalomban a menyasszonytánc bejelentése, amikor a férfi rokonok és vendégek nászajándéknak szánt pénzt adnak, s úgy fordulnak egyet-egyet a menyasszonnyal. Eredet: a régi időkben a lányokat állatokért, vagyontárgyakért, később pénzért adták el a családfők a kérőknek. Az Újkorban ez változott, s az eladó lánnyal hozományt adnak a családfők a kérőknek, illetve azok családjának.)
„**Eladó az egész világ**!” (Gounond: Faust című operájából a Memphisto ária kezdő sora.)
„**Eladó, kiadó most a szívem**, nem lakik benne már senki sem. Tessék, vidd, átadom olcsón neked, most egy jó szóért megveheted.” (Az Apostol együttes slágere: ~.)
„**Eladó lány**.” (Szólás. Férjhez adható. Eredet: régen a lányt a fiú megvásárolta a családjától. Még: eladósorban lévő lány = akinek ideje férjhez mennie.)
„**Elagyabulálja**.” (Összeveri. Még: agyba-főbe veri. Még: elpáholja; helyben hagyja = összeverve, leütve ott hagyja.)
„**Elaltatja** a gyanakvását.” (Szólás. Úgy viselkedik, hogy ne fogjon gyanút a másik.)

„**Elapadt a Tisza**, **csak a sara maradt**, meghótt szegény Bogár Imre, csak a híre maradt.” (Népdal: Zavaros a Tisza. Lásd ott.)
„**Elájul tőle**.” (Nagyon tiszteli, szereti, rajong érte. Még: el van ájulva tőle.)
„**Elássa a csatabárdot**.” (Békét köt. Indián eredetű szólás. Ellentéte: kiássa a csatabárdot.)
„**Elássa magát**.” (Szleng. Kiábrándítóan viselkedik, kudarcot vall. Még: leszerepel. Eláshatja magát = annyira tönkretette magát, hogy véget vethet az életének, mint aki eltemeti magát.)
„**Elbagatellizálja**.” (Nagyon lebecsüli valaminek a jelentőségét. Lásd még: bagatell.)
„**Elbaltázza**.” (Szólás. Elrontja, elszúrja. A baltával nem lehet finom faragást készíteni. Vulgáris: elbassza. Még: elbarmolja = rosszul készíti el.)
„**Elbánik** vele.” (Szólás. Felülkerekedik rajta. Legyőzi, vagy megoldja a problémát, ill., ha ~ valakivel: erőszakosan fellép ellen, legyőzi tönkreteszi. Eredete régen: jogi eljárást indít vele szemben, kezelésbe veszik, valahogyan bánnak vele a börtönben vagy a testi fenyítés, kivégzés során.)
„**Elbeszélnek egymás mellett**.” (Úgy beszélgetnek vagy vitatkoznak, hogy kölcsönösen nem veszik figyelembe egymás véleményét, álláspontját.)
„**Elbitangol**.” (Elcsavarog, engedély nélkül elmegy, elkóborol. Bitang = csavargó, hitvány, alávaló, értéktelen ember; még: jött-ment, sehonnani. Eredet: a régi német *biutiunge* = hadizsákmány, ami ’gazdátlan’ jószág, olyan, mint az ~t állat, vagyis szabadon eltulajdonítható.)
„**Elbocsátlak még egyszer, utólszor**.” (Ady Endre: Elbocsátó szép üzenet. *Törjön százegyszer, százszor tört varázs: hát ~*.)
„**Elboldogul**.” (~ valamivel. Sikerül neki valamit megoldani, kezelni. Még: nem boldogul vele = nem sikerül neki.)
„**Elbolondíthatsz néhány embert minden időkre**, mindenkit egy időre, de nem bolondíthatsz el mindenkit minden időkre.” (Lincoln mondása. *You can fool some people for all the time, all the people for some time, but you can’t fool all the people all the time*.)
„**Elborul az agya**.” (Szólás, a düh, az indulat elveszi az eszét, nem tudja, mit cselekszik. Még: elborul az elméje = megbolondul.)
„**Elbújhat** mellette.” (Szólás. Annyival rosszabb, hogy szinte szégyellnie kell.)
„**Elcsapja** az állásából.” (Szólás. Elbocsátja, kirúgja. Eredet: középkori büntetés, amikor bottal vagy korbáccsal kergették ki az elítéltet a településről.)
„**Elcsavarja a fejét**.” (Szólás. Elcsábítja a férfi a nőt.)
„**Elcsen**.” (Valami apróbb, kisebb értékű dolgot ellop. Még: elemel = észrevétlenül elvesz valamit. Még: elcsór = ellop, cigány eredetű szó. Még: csóreszol = lop.)
„**Elcseszi**.” (Elrontja, elhibázza. Csesz = régiesen: súrol, horzsol. Vulgáris: elbassza. Még: cseszheti = véglegesen elrontotta, baszhatja. Még: kicsesz valakivel = kiszúr vele, kibaszik vele. Még: lecseszi = leszidja, lebassza. Még: elcseszi = nagyon elrontja, elbassza; rácseszik = pórul jár, rosszul jár valamivel.)

„**Elcsépelt**.” (Az unalomig ismételt, amiben már nincs semmi új. Eredet: a gabonaszemeket csépléssel /cséphadaróval ütve/ nyerték ki a kalászból; az ~ gabona a szalma.)
„**Elcsigázott**.” (Fáradt, megtört. Egy középkori kínzás emléke él tovább a szólásban: az áldozatot hátrakötött kezénél fogva felhúzták egy csigával, úgy, hogy kifordult vállal lógott, ez volt a csigázás. Lásd még: felcsigázza a kíváncsiságát.)
„**Elcsúszik egy banánhéjon**.” (Szólás. Valami jelentéktelen dolgon megbukik egy vállalkozás.)
„**Eldobja, mint a kifacsart** citromot.” (Szólás. Balthasar Gracian: Oraculo manual – 1655.)
„**Eldorádó**.” (Jólét, gazdagság. A spanyol hódítók az arany országát keresték ~ néven Dél-Amerikában. Jelentése: arannyal bevont ember.)
„**Eldugul**.” (Szleng. Elhallgat. Haragos felszólítással: dugulj el!)
„**Eldurran az agya**.” (Szleng. Felháborodik valamin, kiborul valamitől, elveszíti az önuralmát = elveszíti a fejét. Még: megáll az esze! Még: eldobja az agyát /szleng/ = nagyon elcsodálkozik, elámul valamin. Lásd még: lehidal.)
„**Elefánt**.” (Egy szerelmes pár mellett harmadik személy felesleges és otromba, mint egy ~.)
„**Elefánt a porcelánboltban**.” (Szólás. Esetlen. Ügyetlenkedik, csetlik-botlik.)
„**Elefántcsonttorony**ba zárkózik.” (Szólás. Művész, aki elvonul a világ elől. Sainte Beuve.)
„**Eleget éltem**. Hosszú életem reggelén boldognak és erősnek láttam népemet, s mielőtt estém elérkezett volna, holtan kellett látnom az utolsó mohikánt.” (James Fernimore Cooper: Az utolsó mohikán. A regény befejező sora. *Miért akarna még élni Tamenund? A sápadtarcúak urai lettek ennek a földnek, s a rézbőrűek napja még nem virradt fel újra*. ~.)
„**Elejét veszi**.” (Megelőzi, elővigyázatos, hogy elkerüljön valamilyen problémát. Eredete: elveszi az elejét = nem engedi elkezdődni.)
„**Elementáris**, **kedves Watson**.” (*Elementary dear Watson*. A. C. Doyle regénysorozatában Sherlock Holmes-nak tulajdonított mondás. Jelentése: egyszerű a megoldás.)
„**Elemében** van.” (Szólás. Nagyon jól teljesít valamiben. Mint a hal a vízben, a madár a levegőben van ~, amelyben otthonosan mozog.)
„**Elemészti**.” (Átvitt értelemben = tönkreteszi, sírba kergeti, aláássa az egészségét. Még: megemészti = feldolgoz egy problémát. Még: felemészti = vagyont, pénzt felhasználja, elkölti.)
„**Elengedi a kezét**.” (Szólás. Többé már nem gondoskodik róla, nem vigyáz rá. Eredet: amikor a kisgyerek már önállóan tud járni, akkor ~. Még: elengedi magát = nem törődik azzal, hogy viselkedik.)
„**Elenorögbi.**” (*Elenaor Rigby* – a Beatles világslágere 1966-ból.)
„**Elereszti a füle mellett**.” (Szólás. Szándékosan nem hallja meg, nem figyel oda.)
„**Eleven**, **mint a csík**.” (Szólás. Nyughatatlan, izeg-mozog. A káposztában főzött csík /egy kisméretű halfajta/ a régi magyar konyha fogása volt, olyannyira, hogy

a réti vizek, lápok és patakok vizében élő, mozgékony csík fogása külön mesterségnek számított: csíkász.)
„**Elég a'** hozzá." (Elég az hozzá, hogy ... = tehát. Egyszóval.)
„**Eléggé el nem ítélhető** módon." (Szólás. Nem szépen, nem illően, esetleg törvénytelenül, de azért emberileg érthető módon.)
„**Elég felelet lesz**, ha nem kapunk feleletet." (Görgey Artúr mondta 1849. augusztus 5-én Szemere Bertalannak, amikor küldöttséget menesztettek a Magyarországba a Habsburgok megsegítésére betört cári hadsereg parancsnokához, Paszkievics herceghez – felkínálván a cár egyik vejének, Leuchtenberg hercegnek a magyar koronát. Augusztus 8-án azonban az orosz fővezér tényleg nem fogadta Pöltenberg Ernő tábornokot; a kíséretének azt mondta, hogy nem tárgyal, a magyarok csak a hősi halál vagy a feltétlen megadás között választhatnak.)
„**Elég gazdag a magyarok fejedelme**, hogy áldozzon mind a magyarok istenének, mind a keresztények istenének." (Thietmar krónikája szerint Géza fejedelem mondása. Vagy: *Elég gazdag vagyok ahhoz, hogy két istennek is áldozzak*.)
„**Eléggé el nem ítélhető** módon." (Szólás. Emberileg érthető, de mégis helytelenül, rosszul, vagy törvényellenesen.)
„**Elég hat órát aludni** fiatalnak, öregnek." (Somnus: Regimen sanitatis. *Sex horeas dormire sat est iuvenique, senique*.)
„**Elég nagy a világ**. És van benne elég leány. Szebbnél szebbek, édesebbek. A hozományok se vesztek még ki. Ej, csak egészség legyen és egy kis tűrhető kártyajárás." (Mikszáth Kálmán: A Noszty fiú esete Tóth Marival. A regény utolsó mondata a dzsentri világról.)
„**Elérti a célzást**." (Szólás. Megérti a rejtett mondanivalót. ~ a tréfát = magára veszi.)
„**Elfeledem majd**, hogy zajos a világ, elfeledem majd, a hétköznapok búját, bánatát." (A Bergendy együttes slágere: Mindig ugyanúgy.)
„**El fogsz pusztulni**, **korcsult nemzedék**, e nagy világ most tisztuló színéről." (Péter apostol monológjának utolsó sora a Római színből. Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Elfogy a cérnája**." (Szólás. Elfogy a türelme. Még: nem bírja cérnával.)
„**Elfogy körülötte a levegő**." (Szólás. A környezete nem áll vele szóba, kiközösítik. Még: légüres térbe kerül.)
„**Elfogytak a régi jámborok,** akik pedig most vannak, semmirekellők." (Közmondás.)
„**Elfuserált**." (Elrontott, rosszul megcsinált. Német: *pfuscherhaft*. *Pfuschern* = kontár, nem szakember. Lásd még: elpuskázza, elbaltázza = elrontja. Lásd még: fusizás. Még: fusizik = illegálisan, vagy hozzá nem értő módon dolgozik, kontárkodik. Ha ~ ember = rosszul nevelt, vagy rossz útra tévedt ember.)
„**Elfújta a szél**." (*Gone with the wind*. /Egy régi világ elsüllyedése, eredetileg az amerikai polgárháború előtti déli államoké./ Margaret Mitchell regénye, 1936.)
„**Elfűrészel**i." (Szólás. Meghiúsítja. Még: derékba töri valaminek a megvalósulását.)

„**Elgereblyézi**.” (Szólás. Elsimítja az ügyet, megszűnteti az ellentéteket.)
„**Elgyepálja**.” (Szleng. Elveri. Még: elpáholja. Lásd még: elagyabulálja elnadrágolja, elnáspángolja, eltángálja.)
„**Elhagyja magát**.” (Szólás. Nem törődik magával, mintha a tudata elhagyta volna.)
„**Elhagyva a kitörölteket,** megváltoztatva a megváltoztatandókat**,** jóváhagyatik.” (*Ex-missis deletis,* ***mutatis mutandis****, admittitur.* A cenzorok szokásos záró szövege.)
„**Elhappolja**.” (Szleng. Elveszi erőszakkal, vagy csellel megkaparintja. Eredet németből, amikor a tyúk a csőrével felkap /megkaparint/ valamit: *wegschappen*. Még: elorozza = törvénytelen módon, orvul elvesz valamit valakitől.)
„**Elhasal**.” (Iskolai szleng: megbukik vizsgán.)
„**Elherdálja**.” (Pénzt, vagyont felelőtlenül, könnyelműen elköltött. Eredet: elhordja. Még: elpazarolja, eltékozolja, elpocsékolja.)
„**Elhessegeti a gondolatot**.” (Szólás. ~ a kellemetlen gondolatot, mint a szúnyogot, legyet.)
„**Elhibázott számla Bagdadból is visszatér**.” (Török közmondás.)
„**Elhozta az Isten piros Pünkösd napját**, mi is meghordozzuk királyné asszonykát.” (Pünkösdi gyermekjáték és mondóka.)
„**Elhordja az irháját**.” (Elmenekül, elfut. Irha = kikészített bőr, ami itt az életét jelenti: menti a bőrét/életét.)
„**Elhull a virág,** eliramlik az élet.” (Petőfi Sándor: Szeptember végén. 1847.)
„**Elhúzza a csíkot**.” (Szólás. Elmenekül. Eredet: Ijedtében becsinál, csíkot húz maga után.)
„**Elhúzzák a nótáját**.” (Megverik. Kárt okoznak neki. Eredet: ha hegedűvel játszanak valakinek egy étteremben, vagyis ~, azért fizetni kell. Még: ellátják a baját, megtáncoltatják.)
„**Elindultam szép hazámból,** híres kis Magyarországból. Visszanéztem fél utambul. szememből a könny kicsordult.” (Népdal. *Bú ebédem, bú vacsorám, boldogtalan minden órám. Nézem a csillagos eget, sírok alatta eleget*.)
„**Elízium**.” (A görög mitológia szerint az alvilágnak az a része, egy almáskert, ahová a boldogok lelkei kerülnek.)
„**Eljár a keze**.” (Szólás. Pofon üt valakit. Még: eljár a szája/pofája = akaratlanul megmondja az igazat, vagy elmond egy titkot. Még: elszólja magát; kikotyog valamit – mint egy tyúk.)
„**Eljár az idő**. A mezők sárgulni kezdtek már, a rétek tavaszi zöldje megfakult, esténként fürj szólt és a fogolykakas terelgette fiait aggódó cserregéssel. Ráborult a nyár a világra. Hangja kezdett lenni a kukorica sásos levelének, szárazan zizegtek a gabonák, és a réten a fű zölden hullámzott, ringatva a virágokat és a méhek zsongását.” (Fekete István: Kele.)
„**Eljátszik a gondolattal**.” (Szólás. Fontolgatja, mérlegeli.)
„**Eljön az a nap,** amikor több halott embert ismersz, mint élőt.” (Walter Jess mondása az öregedésről.)

„**Elkanászodik**.” (Szólás. Rosszá, közönségessé válik.)
„**Elkapja a gépszíj**.” (Szólás. Túlzásba visz valamit, rossz irányban változik, rossz útra tér. Eredet: akit elkapott a cséplőgép szíja, az megsérült, meg is halhatott. Még: elszalad vele a ló = nem ismer mértéket.)
„**Elkaszálja**.” (Szleng. Iskolában megbuktatja. Még: elvágja = tönkreteszi a karrierjét, mint régen, mikor valakinek elvágták az útját, vagyis lest vetettek neki, tőrbecsalták, eltorlaszolták előtte az utat egy támadás előtt.)
„**Elkámpicsorodik**.” (Szólás. Elkeseredik. Eredet: sírásra görbül a szája; kámporodik régiesen = görbül. Még, szleng: letörik, mint a bili füle.)
„**Elkendőz**.” (Szólás. Takargatja a hibát, problémát, bajt, szépséghibát.)
„**Elkeni**.” (Szleng. Megszűntet egy problémát megvesztegetéssel /kenéssel/, szabálytalanul.)
„**El kéne indulni, meg kén’ házasodni**, de még az a kérdés, kit kéne elvenni?” (Népdal.)
„**Elkiabálja**.” (Szólás. Elmondja a jó hírt, vagy a reményét, mielőtt még az bizonyos lenne, s a siker nem következik be; azért, mert a rossz szellemek meghallják a kimondott szót. Lásd még: előre iszik a medve bőrére.)
„**El kívánok veszni fényben általad**: érezzem csak egyszer, egyszer lángodat.” (Vörösmarty Mihály: Éj és csillag.)
„**Elkotyogja**.” (Szleng. Véletlenül elmond valamit, amit titokban kellett volna tartania, elszólja magát. Kotyog, mint a tyúk, túl sokat beszél feleslegesen. Még: kikotyogja. = véletlenül elmondja.)
„**Elköltözik** ebből **az árnyékvilágból**.” (Szólás. Meghal. Árnyékvilág = a földi lét.)
„**Elkúrja**.” (Szleng. Elrontja, elszúrja. Eredete a vulgáris: elbassza.)
„**Ellátja a baját**.” (Szólás. Megveri. Még: elnáspágolja, elnadrágolja, megruházza. elagyabulálja.)
„**El lehet menni Magyarországról!** Itt lehet bennünket hagyni, kérem szépen. Tessék! Lehet menni.” (Gyurcsány Ferenc miniszterelnök mondása 2006-ban.)
„**Ellene hangolja**.” (Szólás. Hangulatot kelt ellene, befolyásolja, rossz hítrét kelti, intrikál ellene. Eredete a hegedű és a zongora hangolása az alaphanghoz. Még: ráhangolódik = megérti, harmóniába, összhangba kerül vele.)
„**Ellenlábas**.” (Vetélytárs, ellenfél, ellenség, szemben álló fél.)
„**Ellenségemnek sem kívánom**.” (Szólás. Olyan rossz, hogy ~.)
„**Ellőtték a jobb karomat**, **hull a piros vérem**. Nincsen nékem édesanyám, ki bekösse nékem. Gyere kis angyalom, kösd be sebeimet, s gyógyítsd meg a bánatos szívemet.” (Világháborús magyar katonadal.)
„**Elmacskásodik a lába**.” (Szólás. Elgémberedik, nem akar kiegyenesedni, vagyis: megmakacsolja magát. Innen az eredet: megmakacskodik. Innen a ’macska’ szó eredete is: makacska.)
„**Elmarja**.” (Szólás. Elüldözi, mint az egyik kutya a másikat a falkától.)
„**Elmegy**.” (Szleng. 1. Még megfelelő, elfogadható /~ *szódával* = éppen hogy megfelel/. 2. Kielégül. 3. *Ez a vonat már elment* = erre a lehetőség elmúlt.)

„**Elmegy a kugli egy este berúgni**, mert ő az a kugli, ki nincs fából.” (Illés együttes: Kugli.)
„**Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek**. Hosszú út porából köpönyeget veszek.” (Népdal. ~ *Búval és bánattal kizsinóroztatom, sűrű könnyeimmel kigomboztattatom. Fúdd el jó szél, fúdd el hosszú útnak porát. Hosszú útnak porát, az én szívem búját*.)
„**Elmegyek, elmegyek**, **el is van** vágyásom. Ebben a rongyos kis faluban nincsen maradásom.” (Népdal.)
„**Elmegyek, elmegyek**, **melyik úton indulok**, még nem tudom. Elhagyom az otthonom, még a jóbarátoktól sem búcsúzom.” (Máté Péter slágere.)
„**Elmegy szódával**.” (Szleng. Megfelel, ha nagyon akarjuk. Mint amikor egy nem túl jó étel után szénsavas italt isznak az emésztés elősegítésére.)
„**Elmegyünk, egy szép nap innen elmegyünk**, s velünk jön a szerelem; engedd, hogy így legyen; életünk, megszépíti egy fénysugár, elkísér az indián nyár.” (Kovács Kati slágere: Indián nyár. Eredetileg: *Indian summer*.)
„**Elment a nyár**. Sokáig búsan botorkált még a kertek alatt a délutáni napsütésben, de könnyű gúnyáját megtépték az ősz csahos szelei, dérharmatot hintettek rá hűtlen hajnalok, hát inkább elment. A jegenyék susogva kiáltottak utána szeles délutánokon, hogy maradjon még! Kései kis virágok bimbói összeborzongtak, ha jött az árnyék, és szerettek volna felágaskodni magasra, mint a jegenyék, hogy még egy simogatást kapjanak a búcsúzó nyártól. Ilyenkor szállt alá a nap, gőzölgő bíborban, és szolga módon ígért szelet új urának, az ősznek. A nyugati égen járó felhőtornyokat lilára, kékre festette, aztán lehunyta szemét a szélháton járó éjszaka előtt. A ködös szántások árnyékokat sóhajtottak, melyeket zizegő szelek hordtak szét a határban, elhagyott utakon, s a sötétben titkos zörgéssel szaladtak száraz, holt levelek, az elmúlás szélesre tárult országútján.” (Fekete István: Elment a nyár.)
„**Elment a vándor**, elvitte zsákjában a nyár minden ízét, erdők lombját, és a rét tarka színét, mindent eltakar az ősz, s mi várunk hűvös kábulatban.” (a Bergendy együttes slágere: ~.)
„**Elmentek neki otthonról**.” (Szólás. Nem tudja, mit csinál. Elment az esze. Még: nincs magánál /szleng/.)
„**Elmérgesedik**.” (Egy helyzet, vagy kapcsolat. Szólás. Romlik, fokozatosan ellenségessé válik, mint egy seb, amelyik begyullad, ~.)
„**Elmismásol**.” (Szólás. A felelősséget elhárítja, mellébeszéléssel. Még: elsimít, elken, agyonhallgat egy problémát. Még: elpalástolja, elkendőzi, takargatja a problémát. Még: ködösít = másról beszél, amivel eltereli a figyelmet a probléma lényegéről; mellébeszél.)
„**Elmúlt, mint száz pillanat**, s tudjuk mégis, hogy múlhatatlan, mert szívek őrzik, nem szavak.” (Nagy László: Emlékezés.)
„**Elmúlt szerelemből barátság nem lészen**, hacsak a mindennapi szükség vaslánca nem tartja.” (Kisfaludy Károly mondása.)
„**Elnadrágolja**.” (Szólás. Elveri a gyerek fenekét. Még: kiporolja a nadrágját.)

„**Elnáspángolja**.” (Nádpálcával, bottal, vesszővel megveri.
„**El ne felejtsetek**!” (Kölcsey Ferenc, a magyar Himnusz írója koporsójának a felirata.)
„**Elnehezül a feje**.” (Nagyon elfárad, elálmosodik.)
„**Elnézem az őszi rózsát, bús halottját dérnek-fagynak**; ne higgyetek a mosolygó, ködöt bontó őszi napnak!” (Ady Endre: Október.)
„**Elnéztünk messze le,** a Szamos végeláthatatlan ezüstostorára, és hallgattunk. A szívem kitárult, és két karommal szerettem volna megölelni a messze hegyeket, völgyeket, a hamvas-kék eget, minden virágot, minden rögöt, az egész ragyogó Erdélyországot.” (Fekete István: Rózsakunyhó.)
„**El Ninjo**.” (Spanyolul ’*a kisfiú*’ /a kis Jézus/. Eredete: a folyamatosan keletről nyugati irányban fúvó passzátszelek a Csendes-óceán víztömegét kb. 4 év alatt az ázsiai partoknál feltorlaszolják kb. fél méteres magasságra. Ez alatt Dél-Amerika partjainál a Antarktisz felől érkező hideg tengeráramlat jó halászati lehetőséget biztosít. Amikor azonban a meleg víztömeg Ázsia felől visszazúdul Amerika felé az óceánon, a meleg víz tönkreteszi az amerikai halászatot. Ez a jelenség 4-5 évente karácsonykor következik be Közép-és Dél-Amerika partjainál, de a katolikus halászok nyilván nem akarják a kis Jézus nevét a szájukra venni, mikor kárhoztatják a karácsonyi jelenséget, ezért nevezik ~nak.)
„**Elnyomja a buzgóság**.” (Elalszik. Eredetileg csak arra mondták, aki a templomban, a mise vagy iskolai óra közben aludt el. A lelkesedés, a szorgalom helyett az álom kerekedik felül, vagyis ’elnyomja’ a figyelmet, a lelkes odaadást.)
„**Elodázza**.” (Későbbre halaszt egy döntést. Eredet: oda /távolabbra/ teszi.)
„**Eloroz**.” (Eltulajdonít, mint a vadorzó, orozva, mint aki törvénytelenül vadászik.)
„**Elönti a pulykaméreg**.” (Szólás. A pulyka fejét nem eszik meg, mert mérgező. Még: elönti az epe, azaz keserűség, irigység. Még: elönti a sárga irigység. A sárga az irigység színe.)
„**Elő a farbával**!” (Szólás. Tisztán kell látni. Még: Lássuk a farbát! = Vallj színt! Eredete a német *farbe* = szín. Ennek eredete: a vallás vagy a lovagi név melletti állásfoglalás, ha valaki felfedi a zászlójának, címerének a színét, akkor világossá teszi, hogy hová tartozik.)
„**Előbb csináld azt, ami szükséges**, utána azt, ami lehetséges, és máris azt fogod csinálni, ami lehetetlen.” (Assisi Szent Ferenc tanítása.)
„**Előbb velenceiek legyünk,** aztán keresztények.” (Velencei szólás, arra válaszul, hogy miért kereskednek a pogányokkal is. *Prima siamo veneziani, e poi cristiani.*)
„**Elődömet harcba vitték, én a békét hirdetem**, az élőket élni hívom, a holtakat temetem.” (A székelyföldi Imecsfalva katolikus templomában a harangba vésett felirat.)
„**Elől megy a gonosztevő, utána a hóhér**.” (Régi olasz szólás, amit a páduai egyetem anekdotája újított fel; a jogi és az orvosi kar vitatkozott, kié az elsőbbség az egyetemi ünnepségeken a felvonuláskor. A milánói herceg udvari bolondja ja-

vaslatára született a fenti döntés, miszerint a jurátusok /a jogászok, mint gonosztevők/ mehetnek elől, őket követhetik a medikusok /az orvosok, mint hóhérok/ – éppen úgy, mint amikor a nyilvános kivégzésre vonulnak a főszereplők: *Praecedat latro, sequatur carnifex*.)

„**Előre iszik a medve bőrére**." (Közmondás. Még: Ne igyunk ~. Eredet anekdota: 3 vadász a kocsmában hitelbe ivott, hogy majd az elejtendő medve bőrének árából fizetnek. Amikor találkoztak a medvével, egy elfutott, a másik fára mászott, a harmadik halottnak tetette magát. A medve megszaglászta, majd otthagyta. Kérdi tőle később a másik két vadász, hogy mit súgott a fülébe a medve? 'Azt, hogy ne igyunk előre a medve bőrére'. Lejegyeztette Philippe de Comines, aki szerint ezt a mesét III. Frigyes német római császár mondta el először 1473-ban XI. Lajos francia király követének, aki arra akarta rávenni, hogy közösen indítsanak hadjáratot Merész Károly burgundi herceg ellen – aki a 'medve' volt a tanmesében.)

„**Előre ország népe harcra,** ma győzelem vár, hív hazánk." (*Allons enfants de la Patrie, le jour de gloire est arrivé.* /Ejtsd: alón zan fan dö lá pátri-i, lözsúr dö gloár et arív. C. J. Rouget de Lisle: *Le Marseillaise*. 1792. A francia himnusz. Eredetileg a Nagy francia forradalom idején, a marseille-i önkénteseknek írt, lelkesítő induló.)

„**Előre, pajtások**! – Rendületlenül." (Az úttörők köszöntése, és válasz a köszöntésre.)

„**Előre veti árnyékát**." (Valamilyen probléma, baj közeleg, amely ~. *Coming events cast their shadows before.* T. Cambell: Lochiel's Warning 1802.)

„**Előrukkol** vele." (Előhozakodik valamivel, előad egy ötletet. Eredete: a katonai német *rücken, rucken*; a régi magyarban: rukkol = vonul.)

„**Előszele** valaminek." (Előjele, rossz előjele, mint amikor /szél/vihar közeleg.)

„**Előszobázik**." (Szólás. ~ valakinél = protekció, kivételes segítség kérése miatt felkeres egy hivatalos személyt, aki viszont nem fogadja; így az előszobájában kell várakoznia hiábavalóan. Még: előszobáztatja = várakoztatja.)

„**Először gyűjtsd össze a vizet,** majd óvd meg a széltől." (A *Feng shui* /szél-víz/ törvénye. A *chi* /= életenergia, vagyis a sárkány lehelete/ a széllel utazik, de a vizeknél megáll, és ott össze lehet gyűjteni őket.)

„**Először is**." (***Ab ovo***. Horatius: Ars poetica. Léda hattyútojásától kezdve. A rómaiak az étkezést főtt tojással kezdték – és almával végezték, a fogakat tisztítandó.)

„**Előttem van észak**, hátam mögött dél, balra a nap nyugszik, jobbra pedig kél" (Földrajzi oktatóvers.)

„**Előttünk már hamvassá vált az út**, és árnyak teste zuhant át a parkon, de még finom, halk sugárkoszorút font hajad sötét lombjába az alkony." (Tóth Árpád: Esti sugárkoszorú.)

„**Elpaterol**." (Elpakol, eltesz, elrak, eltakarít. Eredet: héber *poter* = szabaddá tesz.)

„**Elpatkol**." (Szleng, Meghal. Eredet: távozik, lóháton.)

„**Elpályázik**.” (Valahonnan sürgősen távozik. Szleng. Még: elpárolog = feltűnés nélkül eltávozik valahonnan.)
„**Elpuskázza**.” (Elrontja, mint a vadász, aki mellé lő.)
„**Elragad a vétek,** mint az enyv.” (Közmondás. A bűnből nem lehet szabadulni.)
„**Elragadtatás**.” (Amikor a hívő keresztények a Végítélet elől a mennybe ragadtatnak el. A Bibliában Pál apostol ír róla Thesszalonikiakhoz írt I. levelében 4:17. Lásd még: lenyűgöz.)
„**Elröpült a néhány nap**, máris búcsúzunk, good old London talán még viszontláthatunk; az underground-on nem megyünk a Westminster felé, ha jobbról jön egy autóbusz, nem lépünk elé. Bye, bye London-don don-don good bye!” (Az Illés együttes slágere: Good bye, London.)
„**Elsinkófálja**.” (Ellopja, ügyeskedve megszerzi. Még: elcseni, elprédálja.)
„**Első az egyenlők közt**.” (***Primus inter pares***. Arthur király a Kerekasztal lovagjai között.)
„**Első blikk**re.” (Szleng. Első látásra, ránézésre. Eredet a német *Blick* = pillantás.)
„**Első éjszaka joga**.” (*Jus primae noctis*. A földesúr a jobbágyai házasodásánál, ha élt az ~val, a nászéjszakát a menyasszonnyal tölthette a vőlegény helyett. A XVII. századig, főleg Nyugat-Európában élt szokásjog.)
„**Első fecske.**” (Szólás. Első képviselője valaminek.)
„**Első kézből** értesül.” (Szólás. Autentikus, hiteles forrásból, nem szóbeszédből. Még: másodkézből tudja meg = közvetetten.)
„**Elsőnek én viszek el egy részt**, **mert király vagyok**; a második, mint a közösből járó rész, engem illet; a harmadik rész miatt pedig meg fog gyűlni a bajod velem, ha el nem hordod az irhádat.” (Aiszóposz meséi 156. Az oroszlán – az állatok királya – mondja a vadásztársának, a vadszamárnak, amikor felosztja a közösen szerzett zsákmányt. Lásd még: oroszlánrész.)
„**Elsüllyed szégyenében**.” (Szólás. Majd’ ~. Azt kívánja, bár csak a föld nyelné el, és ne lenne jelen egy kínos helyzetben.)
„**Elszabadul a pokol**.” (Szólás. Hirtelen zűrzavar, hangzavar támad, rossz dolgok történnek. Eredete: *És mikor eltelik az ezer esztendő, a Sátán elszabadul az ő tömlöcéből*” /Jelenések könyve 20:7/ és *Hell broke loose* = Elszabadult a pokol /Milton: Elveszett paradicsom/.)
„**Elszabadult hajóágyú**.” (Szólás. Olyan, mint egy ~. Össze-vissza cselekszik, károkat okoz. Eredet: régen a vitorlás hadihajókon, ha erős hullámzáskor oldalra dőlt a hajó és az ágyútartó kötél elszakadt, az ágyú törve-zúzva károkat okozott.)
„**Elszalad vele a ló**.” (Szólás. Elveszti az önmérsékletét, mint aki megvadult lovon ül.)
„**Elszabja**.” (Elméretez, elront valamit, mint egy a szabó a ruhakészítést.)
„**Elszakad a cérna**.” (Szólás. Elfogy a türelme. Még: nem bírja cérnával.)
„**Elszámítja magát**.” (Rosszul kalkulál, tervez, rosszul számol a jövőt illetően.)
„**Elszívják a békepipát**.” (Indián eredetű szólás: kibékülnek.)
„**Elszelel**.” (Szleng. Elszalad.)
„**Elszontyolodik**.” (Szólás. Elmegy a kedve, elszomorodik.)

„**Elszólja magát**.” (Véletlenül kimond valamit. Még: elkotyogja = véletlenül, a sok beszéd közben elárul egy titkot; mert sokat beszél, kotyog, mint egy tyúk.)
„**Elszúrja**.” (Szólás. Elrontja. Eredet: elbaszni, ti. székely kifejezés: szúrni = baszni. A baszni szó török eredetű = nyomni. Még: elkúrni.)
„**Eltalálja** szarva közt a tőgyét.” (Szólás. Melléfog, nagyot téved, miközben azt hiszi, minden rendben van. Eredet: eleve rossz helyen keresi a megoldást – egy tehén szarvára és tőgyére utalva.)
„**Eltanyázik**.” (Szleng. Elesik.)
„**Eltapsolja** a pénzt.” (Szleng. Nagyon gyorsan elkölti. Még: elherdálja = eltékozolja /a vagyonát/.)
„**Eltángálja**.” (Megveri. A *tángó, tángál* eredetileg cigány kifejezés, jelentése: megy; eltángál = távozik.)
„**Eltátja** a száját.” (Szólás. Csodálkozik; a csodálkozástól ’tátva marad a szája’.)
„**Eltávozott,** de nem halt meg.” (*Abiit, non obiit*. Sírfelirat. Emléke élni fog.)
„**Eltekint tőle**.” (Nem kéri számon, elengedi, nem csinálja meg.)
„**Elteszi láb alól**.” (Szólás. Megöli, vagy megszabadul tőle. Lásd még: lábatlankodik.)
„**Elteszi magát** holnapra.” (Szleng. Aludni megy. Mint amikor az ételmaradékot teszik el a kamrába, hűtőbe, hogy később is felhasználható legyen.)
„**Eltéveszti a házszámot**.” (Szleng. Tévedésbe esik, mint aki rossz címre megy. Lásd még: rossz helyen kopogtat.)
„**Eltirhítja**.” (Eltünteti, elteszi, eltakarítja az útból. Tirhít = régiesen: takarít.)
„**Eltökít**.” (Olyan helyre tesz valamit, ahol nehéz megtalálni, ill. eltulajdonítja.)
„**Eltörik a mécses**.” (Szólás. Sírva fakad. Régen, ha a drága lámpa, az olajmécses eltörött, nagy baj volt és sírás lett a vége, megverték a bűnöst, aki gondatlan volt.)
„**Eltörött a hegedűm**, **nem akar szólani**. Rózsi, Rózsi mi bajod? Miért nem akarsz szólni? A hegedűm, majd megreperálom. Szólalj meg hát, rubintos virágom.” (Dankó Pista egyik népszerű szerzeménye, cigánydal: ~.)
„**Eltrafálja**.” (Szleng. Véletlenül eltalálja. Még: ráhibáz. Még: beletrafál = véletlenül nagyon rosszul, vagy nagyon jól választ ki valamit.)
„**Eltussolja**.” (Szólás. Tisztességtelen dolgot a nyilvánosság elől eltitkol. Eredet: a német *tuschen* /= lecsendesít/. Lásd még: elkeni.)
„**Eltűnik, mint** szürke szamár a ködben.” (Szólás. Nyomtalanul eltűnik.)
„**Eltűz**.” (Szleng. Nagyon gyorsan elmegy. Még: lelép = feltűnés nélkül elmegy.)
„**Elült a por**, a napnak már csak vörös emléke hunyorgott az ég alján, de a kertek öreg fái alatt, a faluvégi gyepük zugaiban, a nádas árnyán, a puha, nagy kazlak mellett ott osont már a Sötétség kisebbik szolgája, a Szürkület.” (Fekete István: Kele.)
„**Elüti az időt** valamivel.” (Szólás. Eltölti az időt, elfoglaltságot talál magának. Még: elüt valakit valamitől = megakadályozza, meghiúsítja valakinek a sikerét valamiben.)
„**Elvadult tájon gázolok**: ős, buja földön dudva, muhar. Ezt a vad mezőt ismerem, ez a magyar Ugar.” (Ady Endre: A magyar Ugaron.)

„**El vagyok ragadtatva**!” (Bulgakov: Mester és Margarita. A regényben a Behemót nevű kandúr mondása, amikor a Sátán báljára érkező vendégeket egymás után fogadta Moszkvában. A kifejezés az orosz cári udvarban – francia hatásra – kialakult udvarias bemutatkozási forma volt: *ja v voszhisenyii*. ~ = örülök, boldog vagyok. Még: elragadó = gyönyörbe ejtő; valamire ragadtatja magát = külső hatás következményeként. Lásd még: elragadtatás = élve a mennybe jutás.)
„**Elvakít**ja.” (Szólás. Érzelmileg annyira le van kötelezve /= meg van babonázva/, hogy nem látja a tényeket, nem számol a valósággal. Még: elvakult /nem vesz tudomást a valóságról/.)
„**El van anyátlanodva**.” (Szólás. Félénk, gyámoltalan, mint egy kisgyerek az-anyja nélkül.)
„**El van**, mint a befőtt.” (Szleng. Éldegél; nem történik vele semmi különös.)
„**El van gereblyézve**.” (Szólás. El van rendezve. Eredet: a kert felásásának utolsó fázisa, a talaj elrendezése, elegyengetése a gereblyével.)
„**El van havazva**.” (El van maradva. Még: olyan sok a dolga, hogy ki sem látszik belőle.)
„**El van hűlve**.” (Szólás. Meg van döbbenve a csodálkozástól. Még: elhűl benne a vér, majd’ megáll a szíve az ijedtségtől. Még: elhűlnek egymástól = a szerelmesek elhidegülnek egymástól, a forró szerelem lelohad; kihűl, mint a forró leves.)
„**El van kenődve**.” (Szleng. Rossz kedvű, kudarc, vagy rossz hír miatt.)
„**El van, mint** a befőtt.” (Szleng. Nincs vele gond, nem okoz semmi problémát.)
„**El van szontyolodva**.” (Szólás. El van szomorodva. Szontyolodik = szomorodik. Eredete: a *szonty* régen a kutya farkát jelentette, s amikor a kutya fél, szégyelli magát, vagy behódol, behúzza a farkát a hátsó lába közé, ekkor ~.)
„**Elvarrja a szálakat**.” (Szólás. Rendbe tesz és úgy befejez valamit. Eredet: ~, hogy ne foszoljék tovább a szövetben szál, mint a rossz varrás után. Még: elvarratlan szál = nincs valami befejezve.)
„**Elvágja a mese**/történet **fonalát**.” (Szólás. Félbeszakítva befejez valamit. Eredet: a sors istennők a görög mitológiában Lakhsis /a kiosztó/, Klothó /a fonó/ és Atropos /az elvágó/ rendelik el az emberek, történetek sorsát, egy lenfonalat fonva, és az utóbbi, az ’elháríthatatlan’ vágja el a halállal a mindenki sorsát jelképező lenfonalat.)
„**Elválnak** az útjaik.” (Szólás. Szakítanak, nem együtt folytatnak valamit.)
„**Elveri, mint a kétfenekű dob**ot.” (Szólás. Nagyon elveri, két oldalról is. A ~ népi hangszer, aminek két felületén a dobra zsinórral erősített golyók felváltva pattognak a két oldalán.)
„**Elveszett a tarka ludam**, csámborgó lett az én uram. De-j-az-uramat nem bánom, csak-a ludamat sajnálom.” (Népdal.)
„**Elveszett Paradicsom**.” (*Paradise Lost* John Milton: ~.)
„**Elveszi a kenyerét**.” (Szólás. Elmondja, megcsinálja azt, amit a másik akart. Eredete: elveszi a megélhetését. Még: keresi a kenyerét valamivel = ami a szakmája. Még: megkeresi a kenyérre valót = annyit dolgozik, amennyiből meg tud élni.)

„**Elvesztegettem egy napot**!” (Haszontalanul telt el. Suetonius Titus mondása: ’Barátaim! ~.’ ***Amici diem perdidi***!)
„**Elvesztettem páromat, szép eladó lányomat**. Hopp ide páromat, Mari nevű lányomat!” (Gyermekdal és játék.)
„**Elvesztettem zsebkendőmet**, **szidott anyám érte**. Annak, aki megtalálja, csókot adok érte.” (Gyermekdal és játék.)
„**Elveszti a fejét**.” (Szólás. Nem tudja, mit csináljon, össze-vissza kapkod. Még: elveszíti a fejét, elmegy az esze, ész nélkül csinál valamit. Eredet: ha egy baromfinak lecsapták a fejét, rövid ideig össze-vissza futkározott – fej nélkül.)
„**Elveszti a fonalat**.” (Szólás. Nem tudja követni a dolgot. Még: felveszi/megtalálja a fonalat = újra figyelemmel tud kísérni valamit. Eredet: Ariadné fonala /lásd ott/.)
„**Elvetemedett**.” (Gonosz erkölcsű, nem normális ember, mint a vizesen megszáradó és elhajlott, vagyis az ~ faeszköz. Még: arra vetemedik, hogy … = olyat tesz, ami erkölcstelen, gonosz dolog.)
„**Elveti a sulykot**.” (Szólás. Túloz, túlmegy a határon, *csal*, füllent. Eredet: a sulykolófa eldobása verseny volt, hogy ki tudja messzebb hajítani, és aki csalt, az nem kemény, hanem puhafából csinált sulykot, így messzebb tudta hajítani, vetni.)
„**Elvé**.” (Leninváros /= Tiszaújváros/ közkeletű megnevezése az 1970-es években, a rövidítésből, mint LV. Analógia: *Los Angeles*-t is L. A-nek, azaz *Ellay*-nek rövidítik.)
„**Elvész az én népem**, mivelhogy tudomány nélkül való.” (Hózseás 4:6)
„**Elviszi a balhét**.” (Szleng. Egy konfliktusért vállalja, vagy rábizonyítják a felelősséget.)
„**Elviszi a falig**.” (Mindent megtesz egy cél elérése érdekében, amit lehet, a végsőkig. Még: elmegy a falig valaminek az intézésével, amíg csak áthatolhatatlan falba nem ütközik.)
„**Elviszi az ördög**.” (Szólás. Megbűnhődik, mert a pokolra jut, ahová ördögök viszik.)
„**Elvitte a cica**.” (Szólás. Gyermekeknek mondják, ha valamit elvesznek tőlük, pl. a cumit, hogy leszokjon róla. Még: ’*elvitte a cica a nyelvét*’ = ha nem szólal meg a gyerek. Eredete ősi: Egyiptomban a magtárak egerektől való megóvása miatt a macska nagyon megbecsült, szent állat volt, ott háziasították először. Bastet volt a macskaistennő. Aki hamisan tanúskodott, először Egyiptomban, aztán máshol is, az igazságszolgáltatás büntetésből kivágatta a nyelvét – s azt a macskáknak dobták oda. Ez a szólás eredete.)
„**Elvonul a hadnép**, **hosszú, tömött sorban**, Toldiról beszélnek az egész táborban. Toldi meg nagy búsan hazafelé ballag, vaskos lábnyomától messze reng a parlag.” (Arany János: Toldi.)
„**Elvonult a vihar**, felsütött a nap, de az én életem öröm nélkül maradt.” (Az Illés slágere: ~. *Elszálltak a felhők, tiszta lett az ég, de az én kedvesem nem jött vissza még*.)

„**Ember a talpán**.” (Dicséret annak, aki nehéz feladatot oldott meg; nem esett el, állva maradt. Még: legény/férfi a talpán. Még: rátermett /ti. valami megoldására/.)
„**Embereim olyanok, mint az asszonyok,** az asszonyok azonban olyanok, mint a férfiak.” (Xerxész perzsa király mondása, amikor a Szalamiszi-öbölben a görög hajók megverték a hajóhadát, s a perzsák közül csak Artemisszia királynő amazonjai álltak helyt.)
„**Ember embernek farkasa**.” (***Homo homini lupus***. Plautus: Asinaria 2-4.)
„**Emberemlékezet** óta.” (Szólás. Nagyon régóta, amire még emlékeznek.)
„**Embere válogatja**.” (Szólás. Attól függ, hogy kinek mi felel meg, kinek mi a jó.)
„**Emberére akad**.” (Szólás. Olyan valakire talál, aki nála jobb, erősebb. Eredet: ’*Most akadt emberre, aki megtanítja: máskor, hogy gyalázza a magyart, s hogy szidja*.’ Arany: Toldi.)
„**Emberi érték a tehetség**, ami majdnem mindenkiben megvan, csak sokáig kell faragni a követ, hogy végül megcsillanjon a drágakő.” (Czeizel Endre genetikus mondása.)
„**Emberi számítás** szerint.” (Szólás. Valószínűleg; ha nem szól közbe egy felsőbbrendű /isteni/ akarat.)
„**Ember: küzdj, és bízva bízzál!**” (Madách Imre: Az ember tragédiája. *Mondottam* ~!)
„**Ember legyen a talpán**, aki meg tudja csinálni.” (Szólás. Nehéz feladat. Ember a talpán = elismerés annak, aki erős, nem esik el verekedés, nehéz munka, vagy vihar esetén.)
„**Ember leszel, Dávid**.” (Sámuel próféta mondja Isai legkisebb fiának, a későbbi Dávid királynak.)
„**Emberségből példát,** vitézségről formát mindeneknek ők adnak.” (Balassi Bálint: Egy katonaének. *Az jó hírért, névért, s az szép tisztességért ők mindent hátra hagynak.* ~.)
„**Ember tervez,** Isten végez.” (*Homo proposit, Deus disponit*. Latin szólás és: *Az ember gondolja meg az ő útját, de az Úr igazgatja annak járását*. Példabeszédek könyve 16:9. Angolul: *Man proposes, God disposes*.)
„**Ember teszen fogadást**, eb, aki megállja.” (Bocskai István fejedelem mondása – rosszallóan – a császárra felesküdt hajdúkról, akik nem akartak átállni hozzá, amikor megindította a magyar szabadságharcot.)
„**Embert próbáló**.” (Nehéz feladat, amelyet csak tehetséges, erős ember tud megoldani; próba = kihívás; eredete a latin *proba* = vizsgálat.)
„**Ember vagyok**, nem idegen tőlem semmi emberi.” (Latin szólás. *Homo sum, nihil humani a me alienum puto*. Egyszerű változata: ’emberek vagyunk’ megértjük mások viselkedését.)
„**Emese álma**.” (Emese Ügyek fejedelem felesége, a magyarok ’ősanyja’. Álmában rászállt egy turul /sólyom/, és a nyoszojától egy ezüstfolyó indult ki. Ez az Árpád-ház. Fia: Álmos.)

„**Emészti** magát.” (Idegeskedik, kesereg, tépelődik, gyötrődik, annyira, hogy már az egészsége látja kárát. Lásd még: lógatja az orrát.)
„**Emigyen szólt Zarathustra**.” (***Also sprach Zarathustra***. Friedrich Nietzsche: ~.)
„**Eminenciás** úr.” (A katolikus egyházban a bíborosok megszólítása latinul. Lásd még: tisztelendő.)
„**Emlegetett szamár hamar megjelenik**, minél hamarabb, annál szamarabb.” (Közmondás. Ha beszélnek valakiről, és megjön.)
„**Emlékeimből lassan elfakult arcképed** a szívemben elmosódott a válladnak íve, elsuhant a hangod és én nem mentem utána.” (Juhász Gyula: Anna örök. *Az évek jöttek, mentek, elmaradtál* ~.)
„**Emlékezz Alamóra**.” (*Remember the Alamo!* 1836-ban, a texasi-mexikói háborúban Alamót elfoglalták a mexikóiak; ez lett a texasiak csatakiáltása a függetlenség kivívásakor.)
„**Emlékezz, ember vagy**!” (*Memento, hominem esse*. Az ókori Rómában a diadalmenetet tartó győztes hadvezérek feje fölé aranykoszorút tartó rabszolgának kellett ezt ismételgetnie, nehogy a győztesnek a fejébe szálljon a dicsőség.)
„**Emlékezz rá, hogy meg kell halnod**.” (***Memento mori***. Özséb esztergomi kanonok: a Pálos rend jelmondata.)
„**Emlékszel arra még,** mondd jóbarátom, ta-tarada-dam, ta-tarada-dam-ta-dam.” (Illés sláger: Ta-tarada dam.)
„**Emlékszem, régen volt mikor még együtt élt a család**. Esténként anyám főzött nekünk vacsorát. Mi testvérek csak nevettünk, s élveztük a meleget, volt, aki többször kért, mert nem evett még eleget. Illanó illatok szálltak föl az égbe, szikrázó csillagok estek le helyébe.” (A Kex együttes slágere: A család.)
„**Engedelmeskedni nem akarnak**, kormányozni nem tudnak, tanácsot elfogadni büszkék.” (Massaro velencei követ írta a magyarokról 1523-ban, a Mohácsi csata előestéjén.)
„**Engedjen el minket**, Mihail Szergejevics.” (A nyugati sajtóban megjelent idézett; 1990 tavaszán Lettországban, egy nő a tömegből így szólította meg könyörögve a Szovjetunió első számú vezetőjét, Mihail Szergejevics Gorbacsov pártfőtitkárt, a lett fővárosban, Rigában. Lettország a Szovjetunió része volt, és csak 1990. május 4-én tudott függetlenné válni.)
„**Engedjétek hozzám a kisdedeket**.” (Jézus szavai. Márk evangéliuma 10:4)
„**Engem csak a majom** érdekel!” (Aradszky László slágere: Állatkerti séta.)
„**Engem sem a gólya költött!**” (~ hozott. Arany János: Árkádia-féle. 1853. Szólás, aminek jelentése: nem vagyok naiv, együgyű, mesebeli alak. Még: nem most jött le a falvédőről.)
„**Engem nem lehet elfelejteni,** értem könnyeket illik ejteni.” (Mikes Éva slágere 1963-ból. *Ezennel eljött az az óra, mely a búcsút hozza szelíden, de emberemlékezet óta, búcsúval nem ér véget még a szerelem. ~. Lehet így, lehet úgy, de az álmok mezején, találkozunk még, te meg én*.)

„**Ennek a kislyánynak rövid a szoknyája**. Mondtam a ’zanyjának, varrjon fodrot rája. Aszongyaja’ kedves édesanyja: nem varr fodrot rája! Akinek nem teccik’a’lyánya, ne járjon utána.” (Magyar nóta.)
„**Ennek már a fele sem tréfa**.” (Szólás. Komolyra fordul valami, veszélyessé válik egy helyzet, amit komolyan kell venni. Még: ennek annyi = tönkre ment, elromlott, lerobbant, csődbe került.)
„**Enni jó, inni jó**, **unió**.” (Hívórímes szleng.)
„**Ennivaló**.” (Kedves, aranyos, bájos. Még: cuki.)
„**Enyém a bosszúállás**, én majd megfizetek, ezt mondja az Úr.” (Pál apostol rómaiakhoz írt levele: 12, 19. *Magatokért bosszút ne álljatok, szerelmeseim, hanem adjatok helyet ama haragnak; mert meg van írva: ~. Sőt, ha ellenségetek éhezik, adjatok neki enni, ha szomjazik, inni*. Ez az Újszövetség állásfoglalása a halálbüntetés ellen.)
„**Ennyi év után**, **hidd el, nem hiányzol már,** ennyi év után te is emlék vagy csupán. Vége van, vége, feledd el, engem már rég nem érdekel.” (A Premier együttes slágere: ~.)
„**Enyveskezű**.” (Szólás. Tolvaj. Még: ragadós kezű.)
„**Eper és vér**.” (Az 1960-as évek végi, erőszakba torkolló amerikai diákmozgalmakról szóló film, de a címe eredetileg: *Strawberry Statement* = ’eper kijelentés’. Ez az amerikai szállóige utal a Columbia University egyik vezetőjének, Herbert Dean-nek egy 1968-ban tett elhíresült kijelentésére: ’Hogy a diákok igennel, vagy nemmel szavaznak az egyetem dolgairól, csak annyit számít nekem, mintha azt közölnék, szeretik-e az epret. *Students’ opinion about university policy has as much effect on my thinking as if they told me they enjoyed eating strawberries*.)
„**Eperjesi hóhér**.” (Antonio Caraffa olasz származású császári generális. A Thököly szabadságharc megtorlásakor 1687-ben Eperjesen sok hazafit kivégeztetett.)
„**Epés** megjegyzés.” (Szólás. Irigy, rosszindulatú; az epe az irigység jelképe, a színe sárga.)
„**Ephialtészi tett**.” (Szólás. Hazaárulás bosszúból. A spártaiak által kitaszított, nyomorék Ephialtész vezette a perzsákat Thermopülénél a Leonidász vezette spártaiak hátába.)
„**Epigon**.” (Nem eredeti, nagy tetteket utánzó ember. A ’Heten Théba’ ellen című tragédiában 7 görög király támadt Thébára és 1 kivételével mind elesett. Később a fiaik, az ~ok, megismételték az ostromot. /Ők viszont mégis sikeresek voltak, 7 közül csak 1 esett el/.)
„***Epitheton ornans***.” (Közkeletű latin kifejezés, jelentése: ’díszítő jelző.’ Olyan jelző, ami egy ismert személyiség sorozatosan visszatérő, sokak által gyakran használt jelzője. Először Homérosz használta, ezért ’eposzi’ vagy ’Homéroszi’ jelző is lehet az ~. Példa erre: Héphaisztosz kovács istent Homérosz mindig a ’nagynevű’ jelzővel illette, ezért, ha csak a jelzőt használják főnévként, az is elég az azonosításra: a ’Nagynevű’ /= Héphaisztosz/. Lásd még: Homéroszi jelző. Még példák: a ’Branyiszkói hős’ /= Guyon Richárd/, a ’Vaslédi’ /= Margaret Thatcher/,

’Hősök hőse’ /= Damjanich János/, ’Törökverő’ /= Hunyadi János/, az ’Eperjesi hóhér’ /= Caraffa generális/, a Bresciai hiéna” /= Haynau/, a ’Murányi Vénusz’ /= Széchy Mária/ és így tovább.)
„**Erdély Széchenyije**.” (Epitheton ornans – gróf Mikó Imre a reformkor végén az erdélyi közhasznú intézmények nagy fejlesztője.)
„**Erdőelve**.” (Erdély, ’erdőntúli’ tartomány. Latinból: Transzilvánia. Német: *Siebenbürgen*.)
„**Erdő, erdő, erdő**, **marosszéki kerek erdő**. Madár lakik benne, madár lakik tizenkettő. Cukrot adnék annak a madárnak, dalolja ki nevét a babámnak.” (Magyar nóta. *~ Búza, búza, búza, de szép tábla. Annak közepébe’ kinyílott a rózsa. Tüske annak minden ága, nem állja a madár lába. Csárdás kisangyalom, katonahíredet hallom*.)
„**Erdő, erdő, de magas a teteje**. Árva madár párját keresi benne.” (Népdal.)
„**Erdő mellett nem jó lakni,** mert sok fát kell hasogatni. Tizenhárom ölet meg egy felet, öleljen meg engem, aki szeret” (Magyar nóta. *Jó étel a rák, meg a hal! Bolond, ki bújában meghal! Kinek szeretője öt-hat nincsen, annak egy csöpp esze sincsen, sincsen*.)
„**Erdőszélen nagy a zsivaj, lárma,** erdőszélen esküszik a cigányvajda lánya.” (Népdal.)
„**Erdő szélén sátoroznak az oláh cigányok,** jegenyefa tetejéről a rigó fütyül rájuk. Azt fütyüli az a rigó odafenn az ágon, hogy cigánylánynak nincsen párja ezen a világon.” (Cigánydal: ~.)
„**Eredendő bűn**.” (Az emberiség bűnös állapota, amely Évától és Ádámtól ered, mindenkire kiterjedve; ti. az első emberpár a Teremtőjük tilalma ellenére, a kígyó formájában őket megkísértő Sátán tanácsára evett a jó és a rossz tudásának a fáján termett almából. Így estek az ~be. Még: bűnbeesés.)
„**Eredeti az a mű**, amelyről még nem fedezték fel, hogy honnan másolták.” (Voltaire mondása.)
„**Eredj már!**” (Szólás. Ne fárasszál, hagyjál békén, tréfásan. Még: menj már, menjél már.)
„**Eresztékeiben** recseg ropog.” (Egy folyamat, elgondolás meghiúsul, összedőlni készül – mint egy olyan hajó, amely a viharban elsüllyed és az eresztékei recsegnek, ropognak.)
„***Ergo***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: tehát.)
„**Erika**.” (Német világháborús katonadal 1939-ben írta Herms Niel. *Auf der Heide blüht ein kleines Blümlein und das heisst: ~. Kinn a pusztán nyílik egy szép rózsaszál. A neve: Erika*!)
„**Erisz almája**.” (Viszályt keltő dolog. Erisz a Viszály istennője, aki – amiért nem hívták meg Péleusz és Thetisz lakodalmára az istenek – egy aranyalmát gurított a lakodalmas asztalra ’*A legszebbnek*’ felirattal. Ezen vesztek össze az istennők.)
„**Erotikus**.” (Szexuális, érzéki témájú. Eredet: Erató a szerelmi költészet múzsája, illetve Erósz /Ámor/ a Szerelem istene a görög mitológiában.)

„**Erős a király**, mikor gyengébbre neheztel.” (Homérosz: Iliász. Kalkhász, a jós mondja, mikor Akhilleusz védelmét kéri, mielőtt kedvezőtlen jóslatot mond a királynak, Agamemnónnak.)
„**Erős a szeretet,** mint a halál.” (Énekek éneke 8:6)
„**Erősebb kutya** baszik.” (Vulgáris közmondás. A nagyobb hatalmú részesül az előnyökből.)
„**Erősködik**.” (Szólás. Erőltet, nagyon akar valamit.)
„**Erőssel ne birkózz**, gazdaggal ne perelj!” (Solohov: Csendes Don.)
„**Erős várunk nekünk az Isten.**” (*Eine feste Burg ist unser Gott*. Luther Márton 46. zsoltár. Még: Erős vár a mi istenünk. ~, *kemény vasunk és vértünk /Ein gute Wehr und Waffen/. Ínségben együtt van velünk, megvált és harcol értünk, Kél az ősi rossz bajvető gonosz, csel vad fegyvere, erőszak övele. A földön ő az első*. ~, *ein gute Wehr und Waffen. Er hilft uns frei aus aller Not, die uns sitzt, hat, betroffen. Der alt böse Feind Mit Ernst er s sitzt meint, Gross Macht und viel List Seine grausame Rüstung ist. Auf Erde ist nicht seinesgleichen*.)
„**Erőt mutattak,** erőt látott, vertnek született, nem verőnek. Önerejét feledte mindig, sohse szegzett erőt erőnek.” (Ady Endre: A hőkölés népe. ~ *Betyár urai így nevelték, nem rúg vissza, csak búsan átkoz, s ki egyszer rúgott a magyarba, szinte kedvet kap a rúgáshoz. Csak a Csodák-Ura meglátná végre ezt a szánalmas népet, adna neki csak egy dárdányi, úri, kis kíméletlenséget*.)
„**Erőt, tisztességet**!” (A huszárok székely eredetű jelmondata.)
„**Erőt vesz** rajta.” (Szólás. Legyőzi, felülmúlja erőben. Még: erőt vesz magán = kényszeríti magát valamire, például, hogy féken tudja tartani az indulatát, nyugodt tudjon maradni.)
„***Errare humanum est***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: tévedni emberi dolog.)
„**Erre csörög a dió, arra meg a mogyoró!** A Mikulás mindent tud, lesz, akinek virgács jut.” (Gyermekjáték és mondóka.)
„**Erre gyere, ne menj arra!**” (Népdal. ~ *Jobb út van erre, mint arra. Erre gyere szívem Mariskája, adj egy csókot utoljára*.)
„**Erre kakas**, **erre tyúk,** erre van a gyalogút! Taréja, karéja, ugorj a fazékba: zsupsz!” (Népies mondóka.)
„**Erre megy ki a játék**.” (Ez a célja, a végső értelme a történéseknek. Még: mire megy ki a játék? = mi a célja a dolognak?)
„**Erre varrj gombot!**” (Szólás meglepő helyzetekre, feladatokra való reagálás. Ezzel kezdjél valamit, ha tudsz! Eredete a régi szólás, hogy ’még a nyúl farkára is gombot köt’ annyira lehetetlen értelmetlen feladatra vállalkozik. Még: Ezt add össze! Szólj hozzá!)
„**Erzsébet, Katalin havat szokott hozni,** a bitang marhákat jászolhoz kötözi.” (Népi mondóka a november 19. /Erzsébet nap/ és 25. /Katalin nap/ közötti, téliessé váló időjárásra. Ha Erzsébet napon havazik: Erzsébet megrázza a pendelyét. Ez Árpád-házi Szent Erzsébet ünnepe. A magyar hercegnő Türingiában szélsőséges jótékonykodásával érdemelte ki a szentté avatását. Egy ízben alamizsnát vitt a

szegényeknek a kötényében, amikor a férje, aki ezt nem tűrte, meglátta, és felelősségre vonta. Ekkor Erzsébet megrázta a kötényét, és rózsaszirmok hulltak ki belőle – innen van, hogy ha ezen a napon havazik, a rózsaszirmokat a hópelyhek jelképezik.)

„**Erzsi, Rozi, Sári,** Juliska, Rozáli! Ella, Bella, Juci, Karolina gyertek vacsorázni!" (Népdal. Egy asszonynak kilenc lánya.)

„**Esik a hó**, fingik a ló." (Vulgáris hívórím az 1950-es, 1960-as évekből. Eredet: Abban az időben novembertől márciusig igen gyakori volt a havazás Magyarországon, s a közutakon igen gyakori jármű volt a lovaskocsi is.)

„**Esik az eső, hajlik a vessző**. Haragszik a katona, mert megázik a lova." (Gyermekdal.)

„**Esik az eső és süt a nap**, Paprika Jancsi mosogat." (Gyermekmondóka. ~ *Hát az öreg mit csinál? Hasra fekszik, úgy pipál. Eltörött a pipája, János bácsi csinálja*.)

„**Esik eső karikára**, **Kossuth Lajos kalapjára**. Valahány csepp esik rája, annyi áldás szálljon rája, éljen a magyar szabadság, éljen a haza!" (Népdal.)

„**Esik eső**, **szép csendesön cseperög**, Rúzsa Sándor a csárdában veszelög. Kocsmárosné, bort hozzon az asztalra, legszöbb lyányát állítsa ki strázsára. Édösanyám strázsa kislyány nem leszök. Amott gyünnek a szegödi vitézök! Rúzsa Sándor nem vettö ezt tréfára; fe'ékapott a sárgaszőrű lovára." (Népdal: ~. Lásd még: Lova, lova.)

„**Esküszöl? 'Esküszöm**, s ha hamisat szólok, se földben, se mennyben, ne lehessek boldog. Föld kidobja testem, ég kizárja lelkem, ama sebes örvény hánytorgasson engem.'" (Arany János: A hamis tanú c. balladájában a vén Márkus esküszövege.)

„**Esőért fohászkodik a paraszt**, míg az utas napsütést remél." (Kínai közmondás az időjárás relatív fogalmáról.)

„**Ess eső, ess, holnap délig ess!** Zab szaporodjék, búza bokrosodjék. Az én hajam olyan legyen, mint a csikó farka; még annál is hosszabb, mint a Duna hossza!" (Mondóka.)

„**Estefelé,** amikor a hold sarlója szomorúan bújócskázik a felhők hátán, a falu felől kutyaugatás, és füst száll a rétekre. A füst a nyitott tűzhelyeken születik, ahol pöfögve sül a krumpli. A lángok villanásai néha kiugranak a sötétbe, és megcsillannak a cifra tányérokon, amelyek lakodalmi levesek emlékét őrizik." (Fekete István: Őszi világ.)

„**Este, ha látod, hogy lemegy a nap**, képzelj az égre egy másikat." (Illés együttes slágere: Eltávozott nap.)

„**Este van, este van, ki-ki nyugalomba'** feketén bólogat az eperfa lombja." (Arany János: Családi kör.)

„**Esthajnalcsillag**." (Valójában a Vénusz bolygót – az égboltnak a nap és a hold után a 3. legfényesebb égitestét – gondolták régen csillagnak, amely este és hajnalban látszik.)

„**Estve jött a parancsolat,** violaszín pecsét alatt; egy szép tavaszi éjszakán, zörgettek Jancsim ablakán.” (Csokonai Vitéz Mihály: Szegény Zsuzsi a táborozáskor.)
„**Esőért fohászkodik a földműves,** míg az utas napsütést remél.” (Kínai közmondás a jó időjárás – illetve helyzet – relatív fogalmáról.)
„**Eső után** köpönyeg.” (Szólás. Későn jövő segítség. Még: *Post bellum auxilium* /Ovidius/ és *Post mortem medicina* /Erasmus/ Háború után fegyver, halál után orvosság.)
„**Eszcájg**.” (Régi szleng. Evőeszköz. Német: *Esszeug*.)
„**Esze ágában sincs** valamit csinálni.” (Szólás. Egyáltalán nem gondol rá, hogy megtegye.)
„**Eszednél légy**!” (Figyelmeztetés: figyelj, legyél óvatos. Lásd még: észnél vagy? = Tudod, mit csinálsz? Még: elment az eszed? = Megbolondultál?)
„**Esze komám**, ideje már Rákócziért menni.” (Ady Endre: Esze Tamás komája. *Nincsen e világon, nem maradt már semmi,* ~.)
„**Eszem a zúzáját!**” (Szólás. Nagyon szeretem, kedveskedve = eszem. ~ azt a kis kezét, lelkét, szívét stb.)
„**Eszement**.” (Őrült, bolond, mint akinek elment az esze, nincs észnél.)
„**Eszem-iszom, dínom-dánom,** ’nembánomból’ lesz a bánom**.**” (Közmondás. A vigasságot, mulatságot bánat követi. Még: meg lesz ennek /a jónak/ még a böjtje.)
„**Eszébe veszi**.” (Elhatározza. Még: felteszi magában.)
„**Eszénél van**.” (Szólás. Okos, jól gondolkodik, tudja mit kell tennie.)
„**Eszi a fene** utána.” (Szólás. Kívánja, kellene neki, úgy, hogy szinte a betege lesz. Még: ide- oda eszi a fene. Jelentése: ide- odamegy kéretlenül, hívatlanul, ezzel kellemetlenséget okozva másoknak. Lásd még: fene; töri a rossz.)
„**Eszi a kefét**.” (Szleng. Ideges, bosszankodik. Még: rágja a kefét.)
„**Eszi, mint éhtyúk** a taknyot.” (Szólás. Kapkodva, éhesen eszik.)
„**Eszik-e, vagy isszák?**” (Szólás. Azt sem tudja, hogy ~. Semmit, az alapvető dolgokat sem tudja róla, mint egy teljesen ismeretlen ételről.)
„**Eszi, nem eszi**, **nem kap mást**.” (Szólás. Nincsen választás.)
„**Eszkimó**.” (Az északi inuit népek elnevezése. Indián eredetű szó, jelentése: ’*nyershúsevő*’.)
„**Eszmélnél**, de eszme csak az övé jut eszedbe.” (Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról.)
„**E szó Jákob szava**, de e kezek Ézsau kezei.” (Nagy csalás. Eredete a bibliai történet: Izsák és Rebeka két fia közül Ézsau volt az elsőszülött, neki járt a nagyobb örökrész. Ám a végrendelkező, már félig vak Izsákhoz Rebeka a kedvencét, Jákóbot küldte be az áldásért, Ézsau egyik ruháját adva rá, s mivel Ézsau keze szőrös volt, Jákobé nem, egy kecskebőrt húzott a kezére, így csalták meg a haldokló Izsákot. Lásd még: egy tál lencse.)
„**E. T.**” (*Extra Terrestrial*. Földön kívüli. Spielberg azonos című filmje tette ismertté. Lásd még: ítí /az *e.t.* kiejtése angolul/.)

„*Et cetera*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: és a többi. Röviden: ect. /magyarul: stb./)
„**Etelköz.**” (A magyarok régi hazája 500-800 között, a Kelet-Európai síkság déli részén, a Fekete-tengertől északra. Jelentése: folyóköz, amennyiben az Etel a Volga neve, mint nagy ’víz’. Az öt folyó nyugatról keletre: Dnyeszter, Déli-Bug, Dnyeper, Donyec, Don.)
„**Eteti magát**.” (Szólás. Nagyon ízletes.)
„**Etetni kell a birkát**, ha nyírni akarjuk a szőrét.” (Mária Terézia császárnő mondása.)
„***Et resurrexit tertia die***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: ’és harmadnapon feltámadott’ ti. Jézus Krisztus. A magyar irodalomban Pilinszky János örökítette meg Harmadnapon c. versében: *Mert megölhették hitvány zsoldosok, s megszűnhetett dobogni szíve, harmadnapra legyőzte a halált, ~*.)
„**Ettem szőlőt, most érik,** Virág Erzsit most kérik.” (Népdal. ~ *Kihez ment a levele? Garzó Pista kezébe. Hej, rica, rica te, Pista te!*)
„***Et tu mi fili Brute?***” (Ismert latin szállóige. Lásd: te is fiam, Brutus?)
„Etyepetye.” (Hetyepetye. Szerelmeskedés, enyelgés. Eredet: a latin *appetitio* = étvágy és *appeto* = érte nyúl, azaz étvágygyerjesztés.)
„**Eufemizmus**.” (Szépítő kifejezés használata a közönséges, durva szavak helyett. Eredete a görög *eu* = jó és a *phémi* = beszél.)
„*Eu ipso*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: magától értetődik.)
„**Európa**.” (*Europe* föníciai királylány, akit Zeusz rabolt el és vitt fehér bika képében Kréta szigetére. Közös fiúk, Minósz, ott megalapította az első görög /és európai/ birodalmat, a minószi kultúrát. Nevének jelentése: *eur ópé* = széles arc, vagyis telihold; vagy *eu rópé* = ami a fűzfának jó, vagyis vízzel bőségesen ellátott föld – mint Európa.)
„**Európa beteg embere**.” (Az Oszmán Török birodalom a XIX. században. Eredet: Albert Poysel: *Der Türk ist Krank*. Még: a brit oroszlán = a Brit birodalom; az orosz medve = a cári Orosz birodalom.)
„**Európa csendes, újra csendes,** elzúgtak forradalmi. Szégyen reá! Szabadságát nem vívta ki.” (Petőfi Sándor: ~. *Magára hagyták, egy magára a gyáva népek a magyart; lánc csör’g minden kézen, csupán a magyar kezében cseng a kard*.)
„**Európai műveltség** és civilizáció.” (A Római birodalom bukása után a tűzben és vérben álló Nyugat-Európában rohamosan pusztultak a rómaiak által felhalmozott művészeti és irodalmi értékek. 530-ban a későbbi Szent Benedek megalapította a bencés rendet a *Monte Cassino*-hegyen és tudatosan elkezdte összegyűjteni, rendszerezni – megmenteni – az ókori kéziratokat. Ezzel alapozta meg az ~et, vagyis a nyugati-civilizációt, melynek három alappillére: (1) Jézus Krisztus kultusza, (2) az antikvitás szellemisége /= a görög mitológia/ és – az akkoriban Nyugat-Európában elterjedt népcsoport hagyománya – (3) a kelta örökség.)
„**Európa nagyanyja**.” (Viktória angol királynő. Epitheton ornans. 1819-től 1901-ig uralkodott; 9 gyermeke és 34 unokája Európa uralkodó családjaiba házasodott be.)

„**Európa népei** mind irigylik a magyaroktól a Kárpát-medence területét, az itt lévő gazdagságot, ezért gyűlölet veszi őket körbe.” (Marzio Galeotto /1427-1497/ olasz humanista mondása.)
„**Európa színpadján mi is játszottunk**, s mienk nem volt a legkisebb szerep; úgy rettegé a föld kirántott kardunk, mint a villámot éjjel a gyerek.” (Petőfi Sándor: Magyar vagyok. ~ *Büszkén tekintek át a múltnak tengerén, ahol szemem egekbe nyúló kősziklákat lát, nagy tetteidet, bajnok nemzetem.*)
„**Európa** vagy **keresztény lesz**, vagy nem lesz.” (Robert Schumann, az Európai Unió atyjának mondása.)
„**Európának szüksége van Magyarországra**, arra a szenvedésben, háborúban és szükségben megerősödött népre, amely soha nem hagyta magát legyőzni.” (Joachim Meisner bíboros mondása 2009-ben.)
„**Eutanázia**.” (Menthetetlen betegek halálba segítése orvosilag. Jelentése: jó halál. *Eu* = jó – görögül. *Thanatosz* a görög mitológiában a halál istene. *Nyx*nek az éjszaka istennőjének és *Erebosz*nak, a sötétség istenének egyik gyermeke, az álom /*Hypnosz*/ testvére. Utóbbi nevéből ered a hipnózis, mint ’elaltatás’.)
„**Evangélium**.” (*Eu angelion*. Görögül: jó híradás. Először Ézsaiás próféta használta, amikor bejelentette a zsidók babiloni fogságból való szabadulását. Még: evangélista = az Újszövetség egyik írója, ’jó hírt mondó, hozó’. Márk, Lukács, Máté, János. Eredete: a görög mitológiában Hermész isten állandó jelzője volt a ’hírvivő’ = *angelosz* /angyal/; az *eu* görögül = jó. *Eu-angelosz* = a jó hír hozója /angyal = Hermész/.)
„**E városokban laknak,** e hegyeken, az öröm istenei.” (Petőfi: XI. úti levele. *Szebbnél-szebb tájakon járok, barátom; ma a Hegyalján jöttem keresztül. Szerencsnél legszebb a kilátás. Délre hosszú, hosszú rónaság le egészen a Tiszáig; keletre az egykori tűzokádó, a Tokaji-hegy, mely magában áll, mint a hadsereg előtt a vezér. Ott áll magas fejével, kék köpönyegben, komoly méltósággal; tövében Tarczal városa. Északra a többi hegyaljai hegyek hosszú sorban; alattok Tállya és Mád. ~, innen küldik szét a világba apostolaikat, a palackba zárt aranyszínű lángokat, hogy prédikálják a népeknek, miszerint e Föld nem Siralom-völgye, mint a vallás tartja*.)
„**Evés közben jön meg** az étvágy.” (*L’appétit vient en mangeant.* Francois Rabelais: Garguntua. Közmondássá vált.)
„**E világon, ha ütsz tanyát,** hétszer szüljön meg az anyád!” (József Attila: A hetedik. ~ *Egyszer szüljön égő házban, egyszer jeges áradásban, egyszer bolondok házában, egyszer hajló, szép búzában, egyszer kongó kolostorban, egyszer disznók közt az ólban. Fölsír a hat, de mire mégy? A hetedik, te magad légy!*)
„Ex *cathedra*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: megfellebbezhetetlen kijelentés; eredete: a pápai széktől /a katedrától/ származó kijelentés.)
„**Excellenciás úr**.” (A nagykövetek megszólítása a politikai protokollban, latinul; a név előtt: őexcellenciája XY.)
„***Exceptio firmat regulam***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: kivétel erősíti a szabályt.)

„*Ex lex*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: törvényen kívül.)
„***Explicit***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: kimondott.)
„**Expresszionizmus**.” (A lélekben tükröződő élmény kivetítése műalkotásokba. Eredet: a latin *expressio* = kifejezés, ’kinyomás’; *ex* = ki, *premo* = nyom.)
„**Ez a dolgok rendje**.” (Szófordulat egy kedvezőtlen helyzet elfogadására, belenyugvásra.)
„**Ez a föld itt a tied,** tartsad hát erősen, magyarom, ha nem lehettél benne szálfa, legyél hát cserje, vagy legyél csak gyom.” (Veres Péter: Ha nem lehettél szálfa.)
„**Ez a hajó elment**.” (Szólás. Már nincs lehetőség/remény valamire, mint aki lemarad egy hajóról. Még: ~ ez a hajó még nem ment el.)
„**Ez a harc lesz a végső**. Csak összefogni hát, és nemzetközivé lesz, holnapra a világ.” (Az Internacionálé refrénje. Lásd: Fel, fel ti rabjai a Földnek.)
„**Ez a hitetlen** az iszlám seregeinek sohasem segített. Mindig csak a saját országára volt gondja.” (Török történetíró jegyezte le Bethlen Gábor erdélyi fejedelemről.)
„**Ez a kislány, olyan kislány**, maga jár a legény után.” (Magyar nóta. ~. *Hajnalban, hajnal előtt, rózsafa nyílik a házam előtt*.)
„**Ez a módi**.” (Ez a szokás. Eredet: *modi* = divat franciául, németül.)
„**Ez a nóta, ez a nóta körbejár**, ez a nóta ez a nóta valakire rátalál.” (Népdal. Amikor egy társaság énekel, ez a nóta két másik között az összekötő: ~ ez a nóta /’valakire’ helyett:/ például ’Mariskára’ rátalál. És akkor Mariska kezd el egy nótát, amit a társaság átvesz. Majd újra: ~ és egy másik név a társaságból. Így mindenki eldaloltatja a nótáját.)
„**Ez a nyerő**.” (Szleng. Ez a megfelelő – mint egy sorsjegy, amelyik nyerő számot tartalmaz.)
„**Ez a Petneházy nem ember**, hanem oroszlán.” (Nagyajtai Cserei Mihály: História 1660-1711. Petneházy Dávidról írja, aki Buda 1686. évi visszavételénél a három első magyar között jutott fel a falakra és tűzte ki a – magyar, Szűz Máriás és nem a császári – zászlót. Előzőleg Thököly legendás ezereskapitánya volt.)
„**Ez a világ egy híd**. Haladj át rajta, ne építs rá házat.” (Indiai közmondás.)
„**Ez a világ sem kell már nékem,** nálad nélkül, szép szerelmem. Ki állasz most én mellettem, egészséggel, édes lelkem.” (Balassi Bálint: Hogy Júliára találа.)
„**Ez az a ház, ahol semmi sem változik**, ez az a ház, ahol áll az idő.” (Koncz Zs. slágere: ~.)
„**Ez az én szeretett fiam!** Őt hallgassátok!” (Isten szózatja Jézusról a tanítványoknak a Cézárea melletti hegyen.)
„**Ez az Isten akarata**.” (*Deus lo vult*. A Bibliában többször előforduló kifejezés, melynek nevében az első keresztes háborút megindították 1095-ben; később a jeruzsálemi Szent Sír Lovagrend jelmondata, s gyakorlatilag bármilyen tett igazolásának a végső érve: *Isten akarja! Hoc Deus vult!*)
„**Ez aztán, ez aztán csuda fa,** mi minden, mi minden van rajta. De már hogy is ne lenne! Ott termett a magas egekbe.” (Karácsonyi dal.)

„**Ez az út is elvezet egy magaslatra**: annak a magaslatnak a neve vérpad.” (Jókai Mór: A kőszívű ember fiai. Rideghváry Bence jósolja Baradlainénak, amikor az eltéríti fiait a császár hűségéről és a szabadságharc szolgálatába állítja őket.)
„**Ez elment vadászni**, ez meglőtte, ez hazavitte, ez megfőzte, ez a kicsi mind megette.” (Mondóka, a kéz ujjaira mutogatva.)
„**Ezer bocs és egy** anyamedve.” (Tréfás bocsánatkérés. Még: bocs, bocsika.)
„**Ezeregyéjszaka** meséi.” (Arab és perzsa mesegyűjtemény a X. századból. Története: Sahrijár uralkodó minden új feleségét kivégezteti, míg végül egy önkéntes, Seherezádé érdekes meséket mond neki, amit sosem fejez be, így a kíváncsi uralkodó napról napra halogatja a kivégzését, ami el is marad.)
„**Ezernyolcszáz negyvennyolcba’ el kell menni háborúba**. Ha úgy vagyon cédulázva, hogy elveszek a csatába’ (Katonadal, 1848-as Kossuth nóta.)
„**Ezer ölre vagyok idelenn a Föld ölében**, hol az ősi örök Éj tanyázik vad sötéten; a kis lámpa reszkető sugára félve néz a zordon Éj arcára.” (Petőfi Sándor: Bányában.)
„**Ezer örömmel**.” (Szívesen, készséggel hajlandó megtenni valamit.)
„**Ezerrel**.” (Szleng. Nagyon intenzíven, vagy nagyon gyorsan csinálni valamit.)
„**Ezer sebből vérzik**.” (Szólás. Nagyon sok probléma van vele.)
„**Ezer százalék**.” (Szleng. Egészen biztos.)
„**Ezerszer Messiások a magyar Messiások!**” (Ady Endre: A magyar Messiások. *Sósabbak itt a könnyek, s a fájdalmak is mások*, ~.)
„**Ezer tó országa**.” (Finnország a jégkorszaki eredetű kiterjedt tóvidéke miatt. Valójában 187 888 finn tavat tartanak nyilván, pedig ott csak az 500 négyzetméternél nagyobb felületű tó számít tónak statisztikai szempontból.)
„**Ez itt a bökkenő**.” (Ez a hiba, ez a probléma. Eredetét lásd: itt van a kutya elásva.)
„**Ez ínségben csak az vígasztala,** hogy ennél már nagyobb ínségem is vala.” (Petőfi Sándor: Egy telem Debrecenben.)
„**Ez jó mulatság, férfimunka volt**.” (Vörösmarty Mihály: Gondolatok a könyvtárban. *Előttünk egy nemzetnek sorsa áll; ha azt kivíttuk a mély süllyedésből, s a szellemharcok tiszta sugaránál olyan magasra tettük, mint lehet, mondhatjuk, térvén őseink porához: köszönjük élet áldomásidat, ~!*)
„**Ez kérem, hülyeség**!” (Besenyő Pista /Laár András/ mondása a L’art pour l’art Társulat előadásában.)
„**Ez már más káposzta!**” (Szólás. Ez már megfelelő, más minőség. Még: ez már más tészta!)
„**Ez már több a soknál!**” (Túlzás; valakitől már nem tűrhető el valami. Még: átlépett egy határt. Még: túl messzire ment. Lásd még: elveti a sulykot.)
„**Ez még a jövő zenéje.**” (Szólás. Ezt még nem lehet tudni.)
„**Ezrivel terem a fán a meggy,** feleségem van nekem csak egy; de mikor még ez az egy is sok! Előbb-utóbb sírba vinni fog.” (Petőfi Sándor: ~. *Furcsa istenterem-*

tése ő! Reszketek, ha közelembe jő. Megteszek mindent, amit csak kér, mégis mindig dorgálás a bér. Három ízben volt már félig holt; jaj, Istenem, be jó kedvem volt. De az ördög sosem vitte el; oly' rossz, hogy az ördögnek sem kell.)
„**Ez se kutya**!" (Elismerés kifejezése. Még: nem semmi! Ez se' semmi.)
„**Ezt add össze**, öcsém!" (Szleng. Ehhez szólj hozzá, ha tudsz.)
„**Ezt a kerek erdőt járom én,** ezt a barna kislányt várom én." (Magyar nóta.)
„**Ezt kapd ki**!" (Szleng, amikor valami meglepőt, különleges dolgot mutat valaki. Jelentése. na, ehhez mit szólsz? Ezt értsd meg, mint ahogy elkapsz egy feléd dobott dolgot.)
„**Ezt neked**!" (Vulgáris szólás egy lehetetlennek tartott kívánság durva visszautasítása a kar felmutatásával. Magyarázatát lásd: 'lófasz a seggébe' és 'beint' neki.)
„**Ezt nem lehet elhinni**, ezt nem lehet felfogni, és biztos, hogy le fogják tagadni." (Dwight D. Eisenhower tábornok mondása, a bergen-belseni náci koncentrációs tábor felszabadításakor.)
„**Ez több mint vétek,** ez hiba." (*C'est plus qu'un crime, c'est une faute.* Joseph Fouché rendőrminiszter, avagy Talleyrand külügyminiszter mondása. Eredet: Napóleon 1804-ben, egy ellene szervezett összeesküvés felszámolásakor példát akart statuálni, és Enghien Bourbon herceget külföldön elfogatta, hazahozatta, gyorsított eljárással kivégeztette – ártatlanul. Ezt a lépést helyteleníti egyik miniszterének szállóigévé lett mondása.)
„**Ez túlmegy minden határon!**" (Szólás. Valaki valami nagyon felháborító, rendellenes dolgot csinál, vagy áthág minden társasági szabályt a viselkedésével. Lásd még: ez már több a soknál.)
„**Ezüst kevesebb aranynál,** arany kevesebb erénynél." (Latin közmondás. *Vilius argentum est auro, virtutibus aurum*.)
„**Ez van, ezt kell** szeretni." (*Optimum est pati quod emendare non possis.* Seneca mondása.)
„**Ez volt ám az ember, ha kellett a gáton,** nem terem ma párja hetedhét országon." (Arany János: Toldi. Lásd még: legény a gáton.)
„**Ezzel győzz**!" (*Touto nika*. Nagy Konstantin császár álmában látta Jézus nevének első két betűjét görögül: *ΧΡΙΣΤΟΣ*, vagyis a 'chi' /*X*/ és a 'ró' /*P*/ betűket e mondat kíséretében. E két betűt jelentette meg a hadijelvényein, és a másnapi, milviusi csatában az erőviszonyok ellenére győzelmet aratott. Ez volt a kereszt első szimbólumként való alkalmazása a kereszténység történetében.)
„**Ezzel, vagy ezen**!" (*E tan, e epitan*. A spártai anyák így engedték csatába a fiúkat a pajzsukra mutatva, hogy vagy győztesen jöjjenek haza, vagy holtan, ill. sebesülten hozzák őket a pajzsukon; de pajzs nélkül – az ellenség elől megfutamodván –, ne is térjenek vissza.)

***
É
***

„**Éceszgéber**.” (Kreatív, ötletgyáros. Német zsidó /jiddis/ jövevényszó.)
„**Édenkert**.” (Az első emberpár, Ádám és Éva lakhelye a bűnbeesés előtt; feltehetőleg az Eufrátesz és Tigris folyók gazdag vidékén. Eredete: héber *gan'eden* /= gyönyörűséges hely/.)
„**Édentől keletre**.” (*East of Eden.* ~ van a 'kárhozat földje,' ahová az Úr a testvérgyilkos Káint száműzi a Biblia szerint. E címmel: John Steinbeck regénye: 1952, film: 1955. *És elméne Káin az Úr színe elől, és letelepedék Nód földjén, Édentől keletre* – Mózes 4:16.)
„**Édesanyám, huncutok az ácsok**. Méregdrágán adják a forgácsot. Kilenc csókot adtam neki érte, a tizediket ráadásnak kérte.” (Népdal. *Túl a Tiszán faragnak az ácsok. Ide hallik a kopácsolások, eredj lányom, kérdezd meg az ácsot: ad-e csókért egy kötény forgácsot? ~.*)
„**Édesanyám is volt nékem,** keservesen nevelt engem. Éjszaka font, nappal mosott, jaj, de keservesen tartott.” (Népdal.)
„**Édesanyám, kedvesanyám**, csak az a kérésem. Túróscsuszát, túróscsuszát, csináltasson nékem!” (Népies dal, és Fradi sportinduló.)
„**Édesanyám meghalok, házasodni akarok**. Édes lányom ne halj meg! Inkább házasodjál meg a sötétbe'.” (Cigánydal. ~ *hej danáré, danáré, beteg a vén cigányné! Szalmát raktak alája, oszt', kigyulladt a szoknyája*.)
„**Édes boszorkányom**, láttál angyalt holtan? Láttam szép magamat, mikor még nem voltam.” (Ady Endre: Beszélgetés a boszorkánnyal. ~ *Leszitálni láttál égből eső márványt? Láttam az egeken fekete szivárványt*.)
„**Édes élet**.” (Szólás. Kényelem, boldogság. *Dolce vita* – olaszul.)
„**Édes és dicső dolog meghalni a hazáért**.” (*Dulce et decorum est pro patria mori.* Horatius: Ódák 3:2. A magyar történelemben, 1697-ben, amikor a hegyaljai felkelést az olasz származású Vaudemont császári generális leverte, a fogolyként elé hozott Kabai Márton – a felkelők protestáns prédikátora – e latin szólással válaszolt a főtiszt karóba húzással való fenyegetésére; mire az megkímélte az életét, bár a pap fogságban halt meg.)
„**Édes évek**, **hol vagytok ma már**, hova tűnt ez az álomkép? Elmúlt, vége, többé nem talál az idő, amikor gyerek voltam még.” (Metró együttes slágere: ~.)
„**Édes hazám, fogadj szívedbe**, hadd legyek hűséges fiad!” (József Attila: Hazám. *S mégis, magyarnak számkivetve, lelkem sikoltva megriad* – ~.)
„**Édes Jézus, légy vendégünk**, áldd meg, amit adtál nékünk! Adjad Uram, hogy jól essék, Jézus neve dicsértessék! Ámen.” (Étkezés előtti keresztény ima.)
„**Édeskettes**.” (Szólás. Két szerelmes együtt ~-ben van. Még: édesmindegy = teljesen mindegy; édeskevés = nagyon kevés.)
„**Édesszájú**.” (Szólás. Szereti az édességet.)

„**Ég a Fradi, mint a rongy**, bűzlik, mint a trágyadomb.” (Vulgáris futballskandálás az 1960-as évekből; a Fradi helyére bármilyen két szótagú csapatnév helyettesíthető.)
„**Ég a gyertya ég**, **el ne aludjék**. Aki lángot látni akar mind leguggoljék.” (Gyermekdal.)
„**Ég a keze alatt a munka**.” (Szólás. Nagyon gyorsan dolgozik. Még: ég a lába alatt a föld = veszélyes helyzetben van.)
„**Ég a kunyhó, ropog a nád**, szorítsd hozzád azt a barnát! Míg a barnát szorongatod, azt a szőkét elszalasztod.” (Magyar nóta. *Kis-Komárom, Nagy-Komárom, jaj, de széplány ez a három! De szeretném az egyiket, három közül legszebbiket. Kicsi a lyány, nagy a gondja, az anyjának meg se mondja: ha nem mondja az anyjának, megmondja a babájának.*)
„**Ég a napmelegtől a kopár szik sarja,** tikkadt szöcskenyájak legelésznek rajta.” (Arany János: Toldi. ~. *Nincs egy árva fűszál a torzs közt kelőben, nincs tenyérnyi zöld hely nagy határ mezőben.*)
„**Ég a talpa alatt a talaj**.” (Szólás. Menekülnie kell. Még: Forró lett a ~.)
„**Ég a város, ég a ház is**, nem is egy ház, hanem száz is. Tűz, tűz! Jaj, de messze a kanális.” (Angol népdalból elterjedt dal. *London’s burning, fetch the engine. Fire! Pour on water!*)
„**Égbekiáltó bűn**.” (*Testvéred vére felkiált hozzám, az égbe.* Mózes könyve 1:4:10. Az Úr mondja Káinnak, amikor az megölte testvérét, Ábelt. Lásd még: testvérklán. Égbekiáltó = felháborító.)
„**Égen, földön keresem.**” (Nem találom ~. Amikor Zeusz hatodikként, legfiatalabbként megszületett, Rhea, az anyja becsapta Kronoszt/Szaturnuszt, az Időt, aki eladdig felfalta a saját gyermekeit, és Zeusz helyett egy követ adott neki a pólyában. Kronosz, mikor erre rájött, azt mondta: ’sem égen, sem földön nem rejtőzhetik előlem el a fiam.’ De mégsem találta, mert Rhea – a tölgyfa istennője – egy tölgyfa ágára akasztotta Zeusz bölcsőjét, amely így sem a földön nem volt, sem az égen.)
„**Égetnivaló**.” (Szólás. Rossz, huncut, ugyanakkor kedves. Eredet: a középkorban a boszorkányokra mondták.)
„**Égető szüksége** van rá.” (Szólás. Nagyon kell, neki, mert a helyzet vészes, forró, égető.)
„**Éget** valakit.” (Szleng. Szégyent hoz valakire, úgy hogy az belepirul, ég az arca.)
„**Ég és föld**!” (Szólás. Amikor nagy a különbség két dolog között. Még: tűz és víz = nagyon ellentétes dolgok.)
„**Ég és föld között függ** Absolon.” (Sámuel könyve 2:18:9. Az apja – Dávid király –, ellen lázadó Absolon menekülés közben a hajánál fogva fönnakadt egy fán.)
„**Ég és föld között repülj velem**, vezess át az életen, napot fess a szürke holdra! ~ vigyél át a túlsó partra!” (Koncz Zsuzsa és a Republic slágere.)
„**Égig az a fa ér**, **amelyikről elhisszük**.” (Orosz közmondás a tudat erejéről. Még: Égig érő fa = a mennyország a régi magyar hitvilágban; annak tetején lakott az Öreg Iszten. Lásd: Isten.)

„**Égi jel**.” (Egy történés, jelenés, ami isteni figyelmeztetésként, üzenetként értelmezhető.)
„**Égi manna**.” (A Biblia szerint a sivatagban vándorló, éhező zsidóságra hulló, ehető étel-féleség, amit Isten küldött. Valamilyen növény vagy rovar édeskés, kiszáradt maradványa. Szólásban: várja az ~t, vagyis a csoda útján való segítséget. Manna: *man hu* = ’mi ez’ zsidó nyelven; vagy: *menna* = ’étel’ óegyiptomi nyelven.)
„**Égimeszelő**.” (Szólás. Nagyon magas ember.)
„**Égisz** alatt.” (Valaminek az ~e alatt, azaz valaminek a védelme alatt. Zeusz kecskebőrrel bevont, védelmező pajzsa az ~.)
„**Égés**.” (Szleng. Kudarc, szégyenkezés. Eredet: a szégyentől elpirul, ég az arca.)
„**Ég, mint a Reichstag**.” (Szleng. Megszégyenül, elvörösödik, ég az arca. Utalás a német birodalmi kancellária felgyújtására 1933-ban, amivel a kommunistákat vádolták meg. Még: leég = megszégyenül, illetve elfogy a pénze: le van égve.)
„**Égnek áll a haja**.” (Szólás. Megrémül, vagy megdöbben. A rémület/döbbenet hatására a fejbőr bizseregni kezd, és azt az érzést kelti, mintha a hajszálak ~nának. Lásd még: hajmeresztő.)
„**Égő csipkebokor**.” (Ebben a formában jelent meg Isten Mózesnek a Sinai hegyen.)
„**Égszakadás, földindulás**.” (Népmesében a világvége: felhőszakadás, földcsuszamlás.)
„**Ég veled**!” (Jókívánság búcsúzáskor ’Isten /legyen/ veled,’ ’vigyázzon rád’ értelmében.)
„**Éhe a kenyérnek, éhe a szónak**, éhe a szépnek hajt titeket. Nagyobb igazsága sohse volt népnek. Hitványabb Nérók sehol sem éltek.” (Ady Endre: Csák Máté földjén.)
„**Éhenkórász**.” (Szegény, tengődő, mindig éhesen ’kóricáló’ = csatangoló, kószáló.)
„**Éhes disznó makkal álmodik**.” (Közmondás.)
„**Éjfélt ütött már az óra!** Térjetek hát nyugovóra!” (Városi bakter /éjjeli őr/ kiáltása régen.)
„**Éjfél van**. A toronyban elhallgatott már az óraütés zengése, de a kongás szétrepült az éjszakában, megérintette az alvó falut és alvó szíveket; kihűlt kéményeket, meleg párnákat, élőket és holtakat; szétáradt a határban, és elveszett az erdők felett, hol némán állnak a fák, és a csend gyalogútján puhán ballag az Idő.” (Fekete István: Barangolások.)
„**Éjjel az omnibusz tetején**! Emlékszel kicsikém? De csuda volt! Lent nyikorogtak a kerekek, felettünk nevetett, a telihold.” (Zerkovitz Béla: ~ a Csókos asszony c. operettből.)
„**Éjjel egyszerre megváltozott a világ**. Éles szél zizegett végig az erdőn, s mikor feljött a nap, egy borvörös orrú, vidám, vénülő legény lépegetett végig a nyiladékokon. ’Le a levelekkel! – kurjantott és megrázta a fákat – eleget ettetek, ittatok,

aludjatok! Majd csinálok én itt rendet!' Megcsipkedte a kökényt, hogy még jobban belekékült, a vadkörtét, hogy még jobban belesárgult, s a galagonyát, hogy még jobban belevörösödött. Szétcsapott a bokrok között, felrúgta a gombákat, aztán vidáman elment a szőlők felé. 'Dolgom van. Mire visszajövök, egy szusszanást sem akarok hallani!' A kis cinkék ijedten pislogtak, csak a holló nézett vidáman Október után. 'Dolga van – hunyorított – dolga … iszik! Ha ezt szegény anyja látná. De nem is lesz hosszú életű.' Bizony, nem is lett, mert egyszer-kétszer végigszáguldott még az erdőn, aztán csak elmaradt. Talán fejbe verték valamelyik szüreti mulatságon, vagy nyakát törte a szőlőhegy mély árkaiban – ki tudná megmondani?" (Fekete István: Éjfél az erdőn.)

„**Éjjeli bagoly**." (Szólás. Aki éjszaka is dolgozik, vagy ébren van.)

„**Éjjel későn jöttem haza.** Ropogott a hó a szánkó alatt, és villogtak a csillagok hideg magasságokban. Fák jöttek-mentek az út mellett, mint a múlt alabárdosai, csilingeltek a csengők, és emlékek kapaszkodtak a saroglyába." (Fekete István: Herlicska és a vidra.)

„**Éj-mélyből fölzengő**, csing-ling-ling száncsengő. Száncsengő csing-ling-ling, tél csendjén halkan ring. Földobban két nagy ló, kop-kop-kop nyolc patkó. Nyolc patkó kop-kop-kop, csönd zsákból hangot lop." (Weöres Sándor: Száncsengő.)

„**Éjszaka felnézett a csillagokra**, s a csillagok reszketve intettek, hogy ők már látják a Napot. Az erdő még néma volt és sötét. Később, mintha sóhajtott volna valami, s utána halk szél zendült a fenyvesben, mert az Éjszaka lomha szárnyán nyugat felé repült az Álom. Hűvös lett egyszerre. A kóborló párák harmatot szórtak szerte az utakra, melyek titkos nyomokat őriztek és a fűszálakra, amelyek reggelre mindig kiegyenesedtek. Az ég lassan kivilágosodott, és a bárányfelhők fényleni kezdtek. Az erdőben tétován járt a Szürkület. Nem tudta, menjen-e, vagy maradjon? Nem tudta, kinek a gyermeke, az Éjszakáé-e, vagy a Nappalé, mert senkinek sem kellett." (Fekete István: Derengő hajnal.)

„**Éjszaka minden macska** párduc." (Spanyol közmondás. *De noche, todos los gatos son pardos*.)

„**Éjszakák és nappalok**." (Máté Péter: ~. *Sokszor arra gondolok, ~ miért váltják fel mindig egymást?*)

„**Éjszakák fehér selymen**." (*Nights in White Satin* – a Moody Blues világslágere, 1967-ből.)

„**Éjt nappallá téve** dolgozik." (Szólás. Mindig, még éjszaka is dolgozik.)

„**Ékes mécses, száz lángos,** gyújts világot Szent János." (Népi mondóka a sötétben világító szentjánosbogarakkal kapcsolatban.)

„**Él a gyanúperrel**." (Szólás. Gyanakszik. Eredet: gyanú alapján perbe fogni. Él = alkalmaz. Gyanúper = a gyanúsított ellen a felperes eljárást kezdeményez.)

„**Élen kell járnod** a támadásban, mert aki csak védekezik, az elvész." (A francia forradalom radikálisainak hitvallása.)

„**Élesebb legyél a késnél**, harcosabb a szenvedésnél, mert az ember másokért él, s ez a legszebb mesterség" (Mozgalmi dal a *John Brown's Body* /János bácsi a csatában/ dallamára)

„**Éles helyzet**.” (Szólás. Nem játék, nem gyakorlat. Eredet: éles lövészet, amikor nem vaktöltényt használnak a gyakorlat során. Még: élesben megy = nem próba. Még. éles vagy csípős megjegyzés = sértés, beszólás.)
„**Életed útját** magad választod. Válassz hát úgy, ha egyszer elindulsz, nincs már visszaút.” (Kodály Zoltán mondása.)
„**Életem legrosszabb** eseményei sosem történtek meg.” (Mark Twain mondása – *some of the worst things of my life never happened* –, arra utalva, hogy az életről nyert tudásunkat annak a múltnak a ’kreatív’ megszépítő felidézésével szerezzük, amely nagy részét elfelejtettük.)
„**Életet lehel** bele.” (Szólás. Megjavítja; mintha életre keltené, mint mikor Isten ~t Ádámba.)
„**Életében az ember gyakran attól fél,** amitől nem kellene, vagy nem úgy fél, ahogy kellene, vagy nem akkor fél, amikor kellene.” (Arisztotelész mondása.)
„**Élet és halál ura.**” (Mindenható, teljhatalommal bíró.)
„**Életrevaló**.” (Ügyes, élelmes, sokra fogja vinni az életben.)
„**Életünket és vérünket**!” (*Vitam et sanguinem!* A rendek a pozsonyi országgyűlésen: 1741-ben e szavakkal ajánlották fel Mária Teréziának a segítségüket. Hozzátoldás: ~ *de zabot nem*, ti. a háborús adó zabot jelentett a lovasság részére. ~ *sed avenam non*.)
„**Életünk olyan,** amilyenné gondolataink teszik.” (Marcus Aurelius mondása.)
„**Élet ünnepnapok nélkül**; hosszú út vendégfogadó nélkül.” (Démokritosz mondása.)
„**Élére rakja a garast**.” (Szólás. Gyűjti a pénzt, spórol.)
„**Él és virul**.” (Jól van, mint a virág, akiről előzőleg az a hír járta, hogy nincs jól.)
„**Él-hal érte**.” (Szólás. Nagyon szereti, úgy, mintha érte élne és kész lenne meghalni is érte.)
„**Élharcos**.” (Szólás. Valakiket vezet, vagy valamit elsőként vezet be úgy, hogy példát mutat, illetve promótál, agitál az ügy mellett.)
„**Éli a világát**.” (Szólás. Azt tesz, amit akar, vígan él. Még: éli az életét = nagyon jól, gondtalanul él.)
„**Éliás, Tóbiás,** egy tál dödölle. Ettél belőle. Kertbe mentek a tyúkok. Mind megették a magot.” (Népdal.)
„**Élj a mának**!” (***Carpe diem*** /ragadd meg a napot/ Horatius: Ódák 1:11. Jelentése: élvezd az életet, egyél, igyál, mert holnap úgyis meghalunk.)
„**Éljen Rákosi**!” (Kommunistajelszó vastaps mellett az 1950-es évek személyi kultuszából: Rákosi Mátyás a párt főtitkára volt.)
„**Éljél úgy, mintha holnap meghalnál**, de tanulj úgy, mintha örökké élhetnél.” (Mahatma Gandhi mondása.)
„**Élj vele, de ne élj vissza vele!**” (Római szólás az adományról és a kinevezésről. *Uti, non abuti*.)
„**Élj veszélyesen**!” (*Vivere pericolosamente*. Mussolini egyik jelmondata az olasz ifjúságnak.)
„**Éllovas**.” (Szólás. Első, aki – eredetileg – a sereg előtt lovagol.)

„**Él magyar, áll Buda még!**” (Kisfaludy Károly: Mohács. *El, ti komor képek, sötétség rajzatai, félre! Új nap fényle reánk annyi veszélyek után, ~ a múlt csak példa legyen most, s égve honért bizton nézzen előre szemünk.*)
„**Él, mint** Marci Hevesen.” (Szólás. Gondtalanul. A rövid ideig jól élő, nagy hírnévre szert tévő, de sejthetően rossz véget érő emberre mondták. Eredet: Zöld Marci az 1800-as évek elejének közismert betyárja volt, aki többek között Hevesen is betyárkodott, míg 1816-ban ki nem végezték. Még: él, mint hal a vízben = gondtalanul.)
„**Élni és élni, hagyni.**” (Balthasar Gracian: Oraculu manual y arte de prudencia. Latinul: *para vivir dexar vivir*. Németül: *leben und leben lassen*. Angolul: *Live and let live*.)
„**Élni nem tudunk, halni nem merünk.**” (Petőfi Sándor: Van-e egy marok föld? 1848.)
„**Élő fának nehéz dűltét várni**.” (Közmondás. Ha még jó egészségben van az örökhagyó, vagy a megunt házastárs.)
„**Élőhalott**.” (Szólás. Úgy néz ki, mintha meghalt volna. Még: Nem volt se élő, se holt = zavarban volt, meg volt ijedve. Lásd még: zombi.)
„**Élőnek élő**, **holtnak holt a barátja**.” (Közmondás. A haláleseten túl kell tennie magát a hozzátartozónak.)
„**Éltek sokan, akik igazán szerettek**, ó, ó, igen! És boldogok soha, soha nem lehettek, ó, ó, igen!” (Az Illés együttes slágere: Ne sírjatok lányok!)
„**Éltem – és ebbe más is belehalt már**.” (József Attila: Kész a leltár.)
„**Élünk és meghalunk**, hát kívánj szép álmokat.” (Az Illés együttes slágere. *Valahol egy iskola, nem is olyan nagy csoda, belejár a kisgyerekbe, nem a gyerek jár bele az iskolába*. ~.)
„**Él vele**.” (Szólás. Használ valamit; fogyaszt valamit, megragadja az alkalmat. Még: nem ~.)
„**Élvhajhász**.” (Aki a szórakozást, élvezeteket keresi, hajszolja az életben.)
„**Én a Halál rokona vagyok**, szeretem a tűnő szerelmet, szeretem megcsókolni azt, aki elmegy.” (Ady Endre: ~.)
„**Én alkottam a Földet**, és én teremtettem az embert. Az én kezem feszítette ki az eget, s minden serege az én parancsomra állt elő.” (Ézsaiás 45:12)
„**Én, a robot**.” (*I, robot*. Isaac Asimov híres *sci fi* /science fiction = tudományos fantasztikus/ regénye az ember és a robotok viszonyáról.)
„**Én arra sem vagyok méltó,** hogy sarujának szíját megoldjam.” (Keresztelő Szent János mondja Jézusról. Eredet: régen, a vendég lábbelijét, saruját a ház szolgálói vették le, vagyis János még Jézus szolgájának sem tartotta magát érdemesnek.)
„**Én a vajdát nem bánom**, csak a lányát sajnálom. Mert ő volt az a zimberi-zombori szépasszony, jó asszony, ladi-ladi-lom, sárgaliliom.” (Népdal: A cigányok sátora.)
„**Én, az Isten is szolgálok**; az idő az én uram.” (Ókori görög eredetű mondás, a vallások változásaira utalva.)

„**Én csak kettőtől félek**: Istentől, és azoktól, akik őt nem félik.” (Bakács Tamás kardinális mondása.)
„**Én egész népemet fogom**, nem középiskolás fokon, **tani-tani**!” (József Attila: Születésnapomra. *Lehettem volna oktató, nem ily töltőtollkoptató szegény legény. De nem lettem, mert Szegeden eltanácsolt az egyetem fura ura. ... Ha örül Horger Antal úr, hogy költőnk nem nyelvtant tanul, sekély e kéj*. ~.)
„**Énekek éneke**.” (A Biblia – valószínűleg Salamon király által írt – könyve a szerelemről.)
„**Énekes halott**.” (Szólás. Belőle sem lesz ~. = Nem válik sikeres, nagy tudású emberré. Eredet: az ősmagyaroknál a táltosok, ha jósoltak, transzba, révületbe, tetszhalotti állapotba estek, majd éneklő hangon nyilvánították ki Isten üzenetét. ~ = tehetséges, nagy tudású.)
„**Én elmegyek**, **de te megvárod**, amíg visszatérek.” (Jézus mondta Ahasverusnak, egy zsidó katonának, amikor az megtaszította azzal, hogy ’menj,’ amikor Heródestől Pilátushoz kísérték. Ahasverus azóta, vagyis már kétezer éve nem tud meghalni, vár Jézus eljövetelére. Ő a ’bolygó zsidó.’)
„**Én elmentem a vásárba félpénzzel.**” (Gyermekdal.)
„**Én édes Katinkám**, csak egyszer kacsints rám! Csókolj meg, ha szeretsz, és gyere, bújj hozzám.” (*Hideg a tél, júj szél fúj, esik a hó, repül a szánkó, haj-hó szalad a ló* ~. Lajtai – Békefi slágere.)
„**Én és a kisöcsém**, fütyülünk a nőkre az idén. Én és a kisöcsém, nem visel bilincset a szívén.” (Eisemann Mihály operettslágere.)
„**Én festem meg az almát** pirosra, a kökényt kékre, én lehelem a szőlő hamvát, és én suttogok a nádasban, amikor csendes estéken fájó üzeneteket küldenek a vándorló madarak. És én járok a késő nyári utakon is, amikor nem kelt még fel a hold, és zizegve zörög a tengeri szár; én gyújtom fel a távoli dombok csillagszemű pásztortüzét és én furulyázok szélsípommal az erdők felett, hol alvóra kárognak már a varjak. De a távoli pincék ajtajában is én kurjantok, ha csordul a must édessége, kong a hordó, és öreg nótákkal labdáznak az őszre váró domboldalak. Én vagyok az őszi álmok elhintője, begyepesedett utak csendes vándora, az álmos Szeptember.” (Fekete István: Köd.)
„**Én is analfabéta vagyok**.” (Amikor Ibsen norvég drámaíró Rómába látogatott, az anekdota szerint az Angyalvárnál egy falra kitett hirdetmény előtt nagyon sok ember állt. Az író is el akarta olvasni, de nem volt nála az olvasószemüvege. Megszólított egy ott álló embert: ’Uram ne haragudjon, de mi van ide írva?’ Erre válaszolta az illető: ~.)
„**Én is Árkádiában születtem**.” (*Auch ich war in Arkadien geboren.* Fr. Schiller: Resignation 1787. Jelentése: én is vagyok olyan jó, én is láttam szebb napokat.)
„**Én is János, kend is János**.” (Szólás. Sokan vagyunk egy véleményen és nem szégyelljük, mint ahogy a gyakori János név viselői sem szégyellik a nevüket.)
„**Én is szamáron szerettem volna járni**, édes fiam, kerestem is mindenütt szamarakat, de már egyet sem találtam, mert mind a fényszarusi tanácsban ülnek!” (Blaskovics András, a nevezetes erki pap mondta Jászfényszaruban, amikor a

kocsmából kilépő tanácstagok, élükön a fényszarusi törvénybíróval így szólították meg kötekedve kétlovas hintójában a papot: *Nini, tisztelendő atyám, de szép két lova van most. Pedig Krisztus urunk nem járt lovon, hanem csak szamáron*.)
„**Én Istenem, jó Istenem,** lecsukódik már a szemem." (Lefekvés, elalvás előtti, esti ima. ~ *De a tiéd nyitva Atyám, amíg alszom, vigyázz reám! Vigyázz kedves szüleimre, meg az én jó testvéremre, mikor a nap újra felkel, csókolhassuk egymást reggel*.)
„**Én Istenem, miért hagytál el engem?**" (*Elói, Elói! Lamma Sabaktáni.* Jézus szavai a kereszten. Márk evangéliuma.)
„**Én Istenem, tégy egy csodát**! Változtasd borrá a Tiszát!" (Lakodalmas rock sláger.)
„**Én így szoktam meghalni**." (Szilágyi Pál utolsó szavai. A magyar színjátszás hőskorának nagy alakja volt a XIX. században. Idős korában, mikor elérte a halál, leesett a székről, de fél kézzel még megtámasztotta magát a padlón. Az ápolója, aki nem tudta, hogy mi következett be, rászólt: *mit csinál, Pali bácsi*? Mire a vérbeli színész még halála pillanatában is ezt válaszolta: *semmit öcsém*, ~.)
„**Én kezdtem volt pogányt kardommal sérteni**, de az kereszténység kész lén csak hallgatni, nem szántam véremet hazámért ontani, Gyalu, s Fenes völgyét pirosan festeni." (Zrínyi Miklós verse II. Rákóczi György erdélyi fejedelemről, akit a 'legjobb magyarnak' tartott.)
„**Én kis kertet kerteltem,** bazsarózsát ültettem, szél fújja, fújdogálja, eső, eső veregeti, hú!" (Népdal.)
„**Én kis kertész legény vagyok**, rózsavízzel locsolkodok! Úgy locsolom a lányokat, mint kertész a virágokat! Szabad-e locsolni?" (Húsvéti locsolóvers. ~, *házrólházra bandukolok. Mikor egy szép rózsát látok, megállok és így kiáltok: rózsarózsa, szép leányka, elhervadnál, de hiába! Meglocsollak, azért jöttem, ha nem sajnálsz egy tojást tőlem?)*
„**Én már többet nem kapálok,** fazekasinasnak állok. Apró csuprokat csinálok, abból kávéznak a lányok." (Népdal.)
„**Én még sohasem utaztam a szellemvasúton**; a szomszéd gyerekek elmondták, hogy a fejük fölött egy síri folyosón a halál lengette a kaszáját. (Demjén Ferenc slágere: Szellemvasút.)
„**Én mindenkiben csalódtam,** nem sajnált senki, a szívemről, ha daloltam, csak néztek rám." (Koós János slágere: ~.)
„**Én mindig örülök a hónak**, mert mögötte mintha mindig karácsony lenne és szabadság. Béke és szelíd emlékek. Fenyőszag, kis gyertyák és drága arcok, akik már elmentek." (Fekete István: Egyedül.)
„**Én mondám:** Istenek vagytok." (Jézus mondása az ember isteni eredetű lelkére utalva. János 10:34)
„**Én nem tudom mi ez**, **de jó nagyon**. Fájása édes, hadd fájjon, hagyom. Ha balgaság, ha tévedés, legyen. Ha szerelem, bocsátsd ezt meg nekem!" (Juhász Gyula: Szerelem?)

„**Én őrzőm, egyedül csak én**, emlékét még a régi nyárnak, nézem a vihar tépte fákat, szemembe könnyet csal a szél.” (Az Apostol együttes slágere: Búcsúzik a nyár.)
„**Én, s a disznófejű Nagyúr**.” (Ady Endre: Harc a Nagyúrral. *A vérem hull, hull, egyre hull, messziről hívnak, szólongatnak, és mi csak csatázunk vadul: ~*.)
„**Én sem volnék**, **ha nem volnál**, ha te hozzám nem hajolnál, te sem volnál, ha nem volnék, ha én hozzád nem hajolnék.” Kányádi Sándor: Két nyárfa.)
„**Én Tarzan, te Jane**.” (*Me Tarzan, you Jane*. /Egyszerű, lényegre törés kifejezése. / Johnny Weismüller mondása: a Tarzan filmekben.)
„**Én úgy vagyok**, **hogy már százezer éve nézem**, amit meglátok hirtelen.” (József Attila: A Dunánál.)
„**Én vagyok a falu rossza egyedül**. Engem ugat minden kutya messzirül.” (Népdal.)
„**Én vagyok a feltámadás és az élet.** Aki hisz énbennem, még ha meghal is, élni fog.” (Jézus mondása. János 11:25.)
„**Én vagyok a geográfus legény,** én állok a földgolyó tetején, figyelem az ekliptikát, csókolom a babám száját a nadíron.” (Iskoladal: a földrajz szakos diákok indulója.)
„**Én vagyok a jó pásztor,** ismerem az enyéimet és az enyéim is ismernek engem, mint ahogy az Atya ismer engem. Életemet adom a juhaimért. Más juhaim is vannak, melyek nem ebből az akolból valók. Azokat is vezetnem kell. Egy nyáj lesz és egy pásztor.” (János 10- 14-17.)
„**Én vagyok a magyar népgazdaság.** Azért vagyok felakasztva, mert így legalább úgy látszik, mintha állnék.” (Hofi Géza mondása, amikor a színpadon fellógatva kezdte műsorát.)
„**Én vagyok a világ világossága**; aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.” (Jézus mondja: János evangéliuma 8:12)
„**Én vagyok az én vagyok a kunsági fi**. Nem parancsol nékem senki! Sem a Jászság, sem a Kunság, sem a karcagi bíróság.” (Népdal.)
„**Én vagyok az alfa és az ómega**, a kezdet és a vég.” (*Ego sum A et Ω, principium et finis.* János: Jelenések könyve 22:13.)
„**Én vagyok az út, az igazság és az élet**.” (Jézus: *Ego sum via, veritas et vita.* János evangéliuma 14:6. ~ *Senki sem juthat el az Atyához, csak általam*.)
„**Én vagyok a Charlie**.” (*Je suis Charlie*. A Charlie Hebdo újság szerkesztősége elleni, 2015 január 7-i párizsi terrortámadás után a sajtószabadság iránti szolidaritás jelmondata. Ennek parafrázisát adja Farkas Géza: *Je suis je ne sais pas qui* szólás = én vagyok, a nem tudom ki.)
„**Én vétkem, én nagy vétkem!**” (***Mea culpa, mea maxima culpa****!* Egbert yorki püspök és V. Pius pápa mondása. Még ebből: ’meakulpázik’ = magát okolja nyilvánosan.)
„**Én vízben keresztellek titeket,** de aki én utánam jön, a Szent Lélekben keresztel meg titeket.” (Keresztelő Szent János mondta Jézusra célozva.)

„**Én voltam úr, a vers csak cifra szolga**. Hulltommal hullni: ez a szolga dolga” (Ady Endre: Hun új legenda.)
„**Ép bőrrel** megússza.” (Szólás. Sértetlenül. Még: ~ menekül meg, viszi az irháját. Nem kap büntetést valamiért – utalással egy kínhalálra/megnyúzásra.)
„**Épkézláb**.” (Ha válasz, akkor értelmes. Ha ember, akkor egészséges.)
„**Épp most olvastam, hogy halott vagyok**; ne felejtsenek el törölni az előfizetők listájáról.” (R. Kipling írta 1936-ban, amikor – tévedésből – a sajtó már az operációja után bejelentette halálhírét.)
„**Ép testben ép lélek**.” (*Mens sana in corpore sano.* Juvenalis: Szatíra 10:356. Az embernek arra kell törekednie, hogy legyen ép a lelke, ép testében, tehát sportolnia, magát edzenie kell. Nem azt jelenti, hogy csak az egészséges embernek lehet ép a lelke is.)
„**Épületes** látványt nyújt.” (Szólás. Olyan, ami tanulsággal jár; jelentős, nagy, de pejoratív, rosszalló értelemben van üzenete. Még: olyan valamilyen, mint egy ház = nagyon valamilyen.)
„**Érdekes hely, ajánlom**.” (*It’s an interesting place to be, I recommend it*. Neil Armstrong, elsőként a Holdra lépő űrhajós válasza, arra az újságírói kérdésre, hogy milyen a Hold?)
„**Érdekes több dologgal foglalkozni**; ez izgalmasabbá teszi az életet és saját kutatási területünkön is hasznunkra lehet.” (Harsányi János Nobel-díjas mondása.)
„**Éretten, az életre készen Istent kerestünk** lenn a Földön, fenn az égen. A magnó mellett letérdepeltünk, a lelkünk összeért. Lenn a Földön, fenn az égen.” (Koncz Zsuzsa: 1964. *Hatvannégyben épp, hogy elindultunk, hatvannégy nyarán még csak álmodtunk. ~ Az volt a hej, igazi szép idő, mikor egy dal, egy szó, egy hang még igazán dal, egy szó, egy hang volt. A nehéz napok éjszakáin hallgattuk a dalt lenn a Földön, fenn az égen. Nem hallottam azóta sem olyan gyönyörű nótaszót lenn a Földön, fenn az égen*.)
„**Érik a szőlő, hajlik a vessző**, bodor a levele. Két szegény legény szántani menne, de nincsen kenyere.” (Népdal. ~ *Van vörös hagyma a tarisznyába’, keserű magába’. Szolgalegénynek, hej, a szegénynek, kevés a vacsora.*)
„**Érik már a szőlő** a délre néző dombok hajlásán, és ilyenkor fehérebbek az öreg pincefalak. Nyitott ajtajukon beoson a napsugár, ott villog az öreg sajtó szúette fáján, és a nyári hűvösség hátrább húzódik a pince mélyére, hol csend van és a fekete sarkokban a rég eltűnt szüretek vígsága van eltemetve.” (Fekete István: Szeptember.)
„**Érj fel az elérhetetlen magasságokba**, nyúlj le a legmélyebb mélységekig.” (Hermész Triszmegisztosz – háromszor nagy – istennek tulajdonított mondás.)
„**Érti a csíziót**.” (Szólás. Ügyes, talpraesett. A csízió régi magyar nyelvben a kalendáriumot jelentette. Okos = ismeri az egész kalendáriumot. Eredet: a latin nyelvű kalendárium január elejét az Úr körülmetélésének napjával kezdte: *Circumcizio Domini*. Innen rövidítették az egész kalendárium elnevezését *cizio*, azaz csízióra.)

„**Értik egymást,** mint lopók a sokadalomban.” (Közmondás. Sokadalom = vásár.)
„**Értünk Kunság mezein ért kalászt lengettél**, Tokaj szőlővesszein nektárt csepegtettél.” (Kölcsey Ferenc: Himnusz. ~. *Zászlónk gyakran plántálád vad török sáncára, s nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára*.)
„**Érzi a vesztét**.” (Szólás. Rossz előérzete, balsejtelme van, ezért indulatos, ingerlékeny.)
„**Érzik titkon, hogy az övék e bús élet**, s a kalász.” (Ady Endre: A grófi szérűn. *Siratják a semmit, a másét – a gróf tán épp agarász* ~.)
„**És akik elfelejtették, hogyan kell sírni,** majd megtanulják újra, ha látják ezt a lerombolt várost, Drezdát.” (Gerhart Hauptmann Nobel díjas író mondta az 1945. február 13-14-15-i drezdai angol-amerikai bombázások után.)
„**És akkor jött a Tenkes kapitánya**! Ő odacsap, hol sanyargatni lát. És emiatt az ember úgy imádja ezt az irtó klassz kapitányt.” (Ella Miklós slágere Örsi Ferenc: A Tenkes kapitánya c. nagysikerű könyv és filmsorozat után.)
„**És boldogan éltek, amíg meg nem haltak**.” (Mesét befejező mondás.)
„**És eljössz a helyedről, a messzi északról**, te, és sok nép veled; lovon ülők mindnyájan, nagy sokaság, és hatalmas sereg.” (Ezékiel könyve 38. 14-15. A népvándorlás megjövendölése a Bibliában.)
„**És eljöve vala a Sátán**, hogy megkísértsen, és az ajtók nyitva találtattak.” (Sarkadi Imre: A gyáva. Utalás Máté evangéliumára, amikor az ember gyenge, hogy ellenálljon a bűnnek.)
„**És feltámadott**.” (A görög-keleti hitvallás egyik szállóigéje, Jézusra utalva: *Et resurrexit*. Teljes változat: És feltámadott harmadnapon az írások szerint /*Et resurrexit tertia die secundum scripturas*/.)
„**És, ha fizetést ajánlanék**, hogy dolgozzon? – Engem nem lehet megvesztegetni.” (Rejtő Jenő: Vesztegzár a Grand Hotelben.)
„**És látám, íme, egy sárga színű ló**, és aki rajta üle, annak a neve Halál.” (János: Jelenések könyve.)
„**És lőn világosság!**” (Bibliai szólás, ~ miután Isten megteremtette a napot, illetve a világosságot. Akkor használják, ha valaki megért valamit: világosság gyúl az agyában.)
„**És, ha láttál szépen nőtt virágot** elhajolni belső baj miatt, úgy hajolt el, félvén a világot, Szép Ilonka titkos bú alatt. (Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka.)
„**És megnyíltak az ég csatornái**.” (A bibliai özönvíz kezdete. *Felfakadt a feneketlen mélység minden forrása,* ~.)
„**És mégis mozog a Föld**.” (***Eppur si muove***. Galileinek tulajdonított mondás és Jókai Mór reformkorról írt regényének címe.)
„**És mivelhogy szállást az élők nem adtak**, elpihent tanyáján hideg halottaknak.” (Arany János: Toldi.)
„**És odakint**, **térdig ködben járva**, fázósan átszalad a határon az álmos őszi reggel.” (Fekete István: Elment a nyár.)

„És te Magyarország, **édes hazám**, a pálosokkal együtt növekedsz és velük hanyatlasz. (Pázmány Péter mondása.)
„**Észak Nagy Sándora**.” (A kiváló hadvezér XII. Károly svéd király jelzője. Epitheton ornans.)
„**Észak Velencéje**.” (Stockholm, a szigetekre épült svéd főváros.)
„**Észkombájn**.” (Szleng az 1970-es évekből. Nagyon okos, csúfondárosan. A kombájn a nagy teljesítményű arató- és cséplőgép az angol *combine harvester* /= kombinált arató/ kifejezésből.)
„**Ész nem azért adatott az embernek**, hogy a természet felett uralkodjék, hanem hogy tanuljon meg annak engedelmeskedni.” (Eötvös József mondása.)
„**Észnél légy**!” (Szólás. Gondold meg, mit csinálsz, vigyázz, legyél megfontolt, óvatos. Még: eszednél légy! Eszeden legyél. Észnél légy! Észnél van = tudja, mit csinál.)
„**Észre tér**.” (Szólás. Megjön az esze, észhez tér. Még: észre téríti = jobb belátásra bírja, lebeszéli egy kedvezőtlen cselekedetről. Még: benő a feje lágya.)
„**Ésszel él az ember**.” (Közmondás. Okosnak kell lenni.)
„**Ésszel indulj, okkal járj**.” (Közmondás. Légy megfontolt.)
„**Étkezz, ahogyan neked tetszik**, de úgy öltözködj, ahogyan másoknak tetszik.” (Kínai közmondás.)
„**Éva kosztüm**.” (Bibliai teremtés-történet szerint = meztelen /nő/.)
„**Évekig nem szóltam a feleségemhez**. Nem akartam félbeszakítani.” (Woody Allen mondása.)
„**Évenként visszatér, némelykor sokat ér**; máskoron ráfizetsz, s nélküle nem lehetsz.” (Népi találós kérdés a névnapra. A keresztény névnap eredete: ’szente nap,’ ti. a kalendáriumból valamely szent nevére keresztelték az újszülötteket, általában arra, amelyik szent napján éppen született.)

***

F

***

„**Fabatkát sem ér**.” (Szólás. Értéktelen. Szlovákul a *babka* fillért jelent.)
„**Fabrikál**.” (Szakértelem nélküli munkával készít el valamit. Eredete a latin: *fabricari* = készít, ácsol. Még: összefabrikálja = összerakja.)
„**Fabulon,** a bőre őre.” (Közismert kozmetikai reklámszöveg az 1970-es évekből.)
„**Fafejű**.” (Buta, konok, műveletlen, faragatlan mintha fából lenne a feje. Még: fajankó, keményfejű, nehézfejű, tompa eszű.)
„**Fagyosszentek**.” (Május 12-14 és 25. Szervác, Pongrác, Bonifác és Orbán nap. Lásd még: Szervác, Pongrác, Bonifác. Ilyenkor a gyümölcsösökben a májusi fagyok ellen éjjel füstölni kellett: *Szervác, Pongrác, Bonifác, mind fagyos szentek, hogy a szőlő el ne fagyjon füstöljenek kendtek*. Május 15-én is lehetett még májusi fagy, Zsófia napján: *Szervác, Pongrác, Bonifác, Zsófia is lehet gyász*. Orbán nap /május 25/ után már nem fagyhat. Szent Orbán a szőlősgazdák, kádárok védőszentje. Ha a ~ nem tettek kárt a szőlőben, az ott felállított Orbán szobrot virággal díszítették, ha elfagyott a szőlő, sárral kenték be.)
„**Fair play**.” (Tisztességes játszma angolul. Ejtése: ferpléj.)
„**Fajankó**.” (Szólás. Buta, faragatlan, műveletlen. Még: fafejű, tuskó, bunkó.)
„**Fakabát**.” (Szleng: rendőr. az 1960-as években a rendőrök szürke műbőrkabátja a hidegben szinte megfagyott, innen az elnevezés eredete. Másik magyarázat; az őrtálló, posztoló egyenruhások egy fabódé előtt álltak.)
„**Faképnél hagy**.” (Szólás. Köszönés nélkül otthagy. Eredet: a kapuban beszélgetnek, ha az egyik így távozik, a másikat az emberképre faragott kapufélfánál /= kapubálványnál, faképnél/ hagyja. A kapubálvány vagy fakép eredetileg egy jelentős ős tiszteletére állították, a házat védendő.)
„**Fakó is vonja, fakót is vonják**.” (Közmondás. Eredet: a szőke /fakó/ német katona sanyargatja a népet, de őt is a felettesei; tehát mindenkinek megvan a maga baja.)
„**Fakó lovam a Murza, Lajta vizét megússza**. Bécs alját, ha nyargalja, császár azt megsiratja.” (Balogh Ádám nótája. Kuruc katonadal.)
„**Falaz valakinek**.” (Szólás. Elhallgatja vagy megmásítja a terhelő tényeket, fedez valakit, mintegy védő falat emelve köré. Még: falból mondja = megtévesztésül mondja, hogy valakinek ’falazzon’ vele.)
„**Fa leszek, ha fának vagy virága**.” (Petőfi: ~. *Ha harmat vagy, én virág leszek, harmat leszek, ha te napsugár vagy, csak hogy lényeink egyesüljenek*.)
„**Falra hányt borsó**.” (Szólás. Hiábavalóság. ~ amit mondok neki, nem hallgat rá. Eredet: szláv szokás szerint karácsonykor a ház sarkaira borsót, babot szórtak. Ez szerencsét hozott, és eledel volt a meghalt rokonok számára, akik madár képében jöttek felcsipegetni.)

„**Falra mászik tőle**.” (Szleng. Ideges lesz tőle. Nem bírja elviselni. Még: falnak megy tőle. Még: a plafonon van = nagyon haragszik.)
„**Fals**.” (Téves, helytelen, megtévesztő dolog. Eredetileg ’hamis’ énekhang; az olasz *falsus* /= hamis/ szóból, ill. a francia *falsette* kiejtés szerinti átvétele.)
„**Falurossza**.” (Szólás. Egy közösség által elítélt, megvetett személy. Még: fekete bárány.)
„**Falu végén kurta kocsma, oda rúg ki a Szamosra**. Meg is látná magát benne, ha az éj nem közeledne.” (Petőfi Sándor: ~.)
„**Falu végén nagy a zsivaj, lárma**, esküszik a cigányvajda lánya.” (Népdal.)
„**Fancsali képet vág**.” (Szólás. Kedvetlen, kelletlen arcú. Eredet: *’olyan a képe, mint a fancsali feszületnek*.’ Abaújban, Fancsal községben olyan Krisztust faragtak a feszületre fából a templomba; amelyiknek rendhagyó módon nyitva volt a szeme és nem volt lehajtva a feje. A felszentelés után elverte a jég a falu határát. A pap magyarázata szerint Jézus – így, hogy nem volt lehajtva a feje – látta az ő bűneiket, azért küldte a jégverést. Erre teljesen átfaragták, elroncsolták Krisztus emberi ábrázatját, így jött létre a hírhedt ’*fancsali kép*.’)
„**Fantasztikus**.” (Különös, furcsa, mintha képzeletbeli volna, de pozitív kicsengéssel, elismeréssel, vagyis remek, nagyszerű is egyidejűleg. Görögül *fantasztikosz*. Eredet: *fantazo* = láthatóvá tesz. *Phantaszosz* a mitológiában a képzelet istene, *Hypnosz*, az álom és az alvás istenének egyik fia. Az ő nevükből erednek a fantázia és hipnózis szavak.)
„**Fantáziát lát** benne.” (Jó ötletnek tartja, amit érdemes megvalósítani.)
„**Fapofá**t vág.” (Szleng. Mozdulatlan, érzelemmentes arckifejezést ölt. Lásd még: póker arca van.)
„**Faramuci**.” (Szólás. ~ helyzet. Kényes, kellemetlen, gyanús helyzet, vagy módszer. Eredete valamilyen katonák vagy fiú kollégisták közötti durva játék: seggreverősdi, here húzogatás; *far/e ammusire* olaszul: valakit megfintorogtatni.)
„**Farizeus**.” (Bibliai eredetű kifejezés = képmutató, álszent. A vallási előírásokat szigorúan betartó, ókori zsidó párt tagja. Lásd még: Jaj néktek, képmutató írástudók.)
„**Farkas, szarvas, medve**.” (A kőkorszakban, a legerősebb hím vezette az emberi közösségeket, nemzetségeket. Addig, amíg elég erős volt ehhez, vagyis az összes kihívóját le tudta győzni a nemzetségen belül is. Ez volt a patriarchátus, az apajogú társadalom. Freud szerint a vallás kialakulásakor, az apajogúból az anyajogú, matriarchátus társadalomba történő átmenetkor bekövetkezett a testvérklán időszaka, amikor – az állatvilágban eladdig ismeretlen módon – az összeszövetkező testvérek által meggyilkolt nemzetségfő iránt érzett lelkiismeretfurdalás következtében, a nemzetségfőt a közösség társadalmi tudata egy-egy állattal azonosította. Ez volt a szentként tisztelt totemállat, melynek a nevét nem volt szabad kiejteni, ezért egyes tulajdonságai alapján nevezték meg: amelyiknek farka van = farkas; amelyiknek szarva van = szarvas. Ilyen a medve is: amelyik látja a mézet. Szláv nyelven a méz = *med*; látni = *vity*, vagy *vety*. Tehát a *medvety* magyar áthallása a medve, mint ’mézlátó.’)

„**Farkas a mesében**.” (Latin szólás. *Lupus in fabula*. Ijesztgetés.)
„**Farkas Ilka bő szoknyája** ijju ju ju jú jú, fölakadt a csipkefára hoppodáré hop hop hop.” (Népdal. *Nem a csipke fogta meg, Marci Miska fogta meg. Ereszd Miska a szoknyámat, ne szomorítsd az anyámat*. Lásd még: Varga Julcsa.)
„**Farkasokkal Táncoló**.” (*Dances with Wolves*. Kevin Costner Oszkár-díjas filmje 1990)
„**Farkasordító hideg.**” (Szólás. Nagy hidegben a farkasok nagy falkába verődve vadásztak. Még: farkaséhes /nagyon éhes.)
„**Farkasszemet néznek**.” (Szólás. Pislogás nélkül egymás szemébe bámulnak. Még: ha két ellenséges sereg egymással szemben áll tétlenül: ~. Eredet: Kutyák, farkasok, támadás előtt kerülgetik egymást merőn figyelve, s amint a másik egyet pislog, rögtön ráugranak.)
„**Farkastörvény**.” (Szólás. Az erősebb elveszi a gyengébbtől, ami kell neki. Még: ököljog.)
„**Farkast vittünk**, **bárányt hoztunk**.” (Amikor a megkeresztelt újszülöttet a templomból hazahozták, meglengették a küszöb felett ezzel a szólással, Amíg az újszülött nem volt megkeresztelve ’farkas” volt, kitéve a gonosz szellemeknek, illetve az ördögnek, ezért soha nem volt szabad magára hagyni, vagy sötétben hagyni, amíg nem volt megkeresztelve. Miután ez megtörtént, a gyermek Isten báránya lett, és védve volt a gonosztól.)
„**Farmer**.” (Az 1950-1980-as években rendkívül népszerű, divatos, luxus- és hiánycikknek számított a ~nadrág, a ~ruha, ~ing, ~szoknya, ~dzseki. A sávos kötésű, kék len- vagy pamutvászonból varrt ruhákat Nyugat-Európából lehetett behozni félig-meddig illegálisan. A ’legmenőbb’ márkák a *Levi Stra*uss /a *Levi’s*, ejtsd: lívájsz, de magyarul ejtsd: lévisz/, a *Wrangler*, a *Lee* és a *Rifle* voltak. A ~ szót az eredetileg Amerikában a mezőgazdasági dolgozók, a ~ek munkaruhája után kapta Magyarországon, Finnországban és Szerbiában. A többi országban az amerikai *jeans* megnevezést használták rá. A *jeans* /ejtsd: dzsínsz/ a *Genoese* /ejtsd: dzsíönísz/ vagyis ’genovai’ szóból ered, mert a ~anyag kékfestéséhez használt indigó európai kereskedelmi szétosztásának monopóliuma az olaszországi Genova kikötőjében volt, innen szállították Amerikába is.)
„**Farsang.**” (A karácsonyi és a húsvéti ünnepkör közötti téltemető-tavaszváró időszak bálokkal, mulatságokkal, melyek eredete a római Szaturnusz ünnepkör, a szaturnália. Mivel a húsvét ideje a tavaszi napéjegyenlőség utáni első holdtöltétől függ, s húsvétot 40 napos böjt kell, hogy megelőzze, a ~ időtartama is változó: vízkereszttől, január 6-tól a böjt kezdetéig, húshagyó keddig tart. Innen a ’magyar’ megnevezés eredete is a német *Fastnacht* /= böjt-elő éj/, bajor, sváb közvetítéssel: *Vaschanc, Fassang, farsang*. Lásd még: karnevál.)
„**Farsangol a világ**; kinek nincs, feleséget keresni jő; mellőle szökik, kinek van, óh, boldog farsangi idő.” (Tompa Mihály: Farsangban.)
„**Fasiszta**.” (Olyan személy, aki az állam hatalmának feltétlenül engedelmeskedő, egységes, erős tömegben hisz. Eredet: az ókori Rómában az államhatalom jelképét, a bárdot – hogy ne lehessen jelképesen kettétörni a nyelét – egy köteg vessző,

vagy egy nyaláb pálca közé kötözték. Így: egységben volt az erő. A vesszőnyaláb: *fasces* latinul, *fascio* olaszul, amiből Mussolini szóhasználata által terjedt el a 'fasizmus, fasiszta' kifejezés az 1930-as években.)
„**Fasírtban** vannak." (Szleng. Összevesztek. Eredete a francia *faché* = harag. Még: fasében vannak. A fasírt, fasírozott: a német *Faschierte* = vagdalt hús.)
„**Fasorban sincs**." (~ valamihez képest. Szólás. Még nem éri el azt a színvonalat. Eredet: olyan messzire lemaradva követi, mint valami, ami még a távolban, még a fasor végén sem látszik.)
„**Fasza**." (Szleng. Nagyon jó, remek, pompás, kitűnő. Lásd még: stramm.)
„**Faszol**." (Katonai szleng a Monarchia hadseregéből. Jelentése: megkapja a magáét = büntetésben részesül. Eredet a német *fassen* = átvesz, vételez, kap; a szlovák *faszovaty* = kap, kikap.)
„**Faszt**!" (Vulgáris szleng. Egy kérés, vagy javaslat visszautasítása. Még: egy ~! Lásd még: lófasz a seggébe.)
„***Fata morgana***." (Délibáb. A különböző hőmérsékletű légrétegeken a különféle szögekben beeső napsugárzás okozta fénytörés jelensége, amikor tárgyak tükörképei jelennek meg alattuk, felettük, vagy mellettük. Elnevezése a Messinai-szorosban /Itália és Szicília között/ tapasztalt fénytörési jelenséghez kapcsolódik /*fata* = végzet, sors; *Morgana* = tengeri, világos tündér neve/. Jelentése: a végzet tündére.)
„**Fatális**." (Végzetes. ~ tévedés, ~ baleset = halálos. Eredete a latin: *fatalis*.)
„***Fatia Negra***." (Jókai Mór regényhőse a Szegény gazdagokból. Feketeálarcos /= ~/ rablólovag, akit sokan azonosítottak báró Nopcsa Lászlóval, Hunyad vármegye főszolgabírójával.)
„**Fater**." (Szleng. Apa; a német *Vater*. Még: muter = anya; a német *Mutter*.)
„**Favicc**." (Olyan vicc, amely bárgyúságával, illetve a többértelmű szavakra és képtelen logikára épülve kelt derültséget és bosszúságot is egyszerre.)
„**Favilla,** fakanál, fatányér! Meghalok a', meghalok a babámért. Ha bemegyek, a kocsmába bent leszek. Ha kidobnak a kocsmából, kint leszek." (Magyar nóta.)
„**Favorizálja.**" (Előnyben részesíti. Favorit = kegyenc, sportban = esélyes. Eredet: francia *favorit* = kegyenc, *faveur* = kegy, latin *faveo* = kedvez.)
„**Faxni**." (Vagy fakszni. Szeszély, hóbort, rigolya, furcsa viselkedés, felesleges cécó /lásd ott/. Eredete a német *Faxen* = bohóckodás.)
„**Fazekas a fazekasra irigykedik**." (Latin közmondás a szakmai versengésről, féltékenységről: *figulus figulo invidet*.)
„**Fából vaskarika**." (Szólás. Lehetetlenség. Eredetileg latinból: *lac gallinaecum* = tyúktej.)
„**Fájdalomdíj**." (Kárpótlás; valami kedvező dolog valaminek az elszenvedéséért.)
„**Fáj, fáj,** fáj, fáj." (Illés együttes: Még fáj minden csók. A beat-korszakban az 1960-as évek elején, a Beatles /She loves you yeah yeah yeah /ejtsd: je, je, je/ slágeréhez hasonló, hazai sláger. *Újra várok rád, mint ahogy nem régen volt, csak még ~ minden csók.*)

„**Fáj rá a foga**.” (Szólás. Vágyakozik rá, mint farkas a zsákmányra.)
„**Fáklyák fényei** tépik szét szövetét a vak éjnek.” (Vergilius: Aeneis I. 726.)
„**Fáma**.” (Hír. Arról nem szól a ~. Azt tartja a ~. A ~ a mitológia szerint a Földanya lánya, aki egy lyukakkal teli, huzatos rézpalotában él, így viszi szét a híreket minden irányba.)
„**Fáradj,** míg ez múlandó életben vagy, holtod után bizony eleget nyugodhatsz.” (Apáczai Csere János mondása.)
„**Fáradt és öreg** volt a Nyár, csak a szíve volt még meleg, de reszkető kezével hiába ültette már a virágokat: nem kellettek senkinek. A nappalok elhűvösödtek, és az éjszaka hideg lába nyomán lila virágok születtek a réten, akik már nem a Nyárt tartották szülőanyjuknak. Az út menti fák észak felé néztek, mintha vártak volna valakit, a levelek suttogva reszkettek, ha feljött a hold és a gulya lágy kolomp-harangja álmosan simogatta meg az esték ködös borulását.” (Fekete István: Derengő hajnal.)
„**Fáradtnak tűnsz, mintha nem a régi volnál**. Hol van a tűz? Hová lett a mindig sóvár régi láz?” (Presser Gábor slágere: Nagy utazás. A sose halunk meg c. film betétdala.)
„**Fáradt vagyok, ringass el, ó, halál**!” (Shakespeare: LXVI. Szonett. *Tir'd with all these, for restful death I cry*. *~ az érdem itt koldusnak született, és hitvány semmiségre pompa vár és árulás sújt minden szent hitet. ~ As to behold desert a beggar born, and needy nothing trimm'd in jollity, and purest faith unhappily forsworn*.)
„**Fát lehet vágni a hátán**.” (Szólás. Mindent eltűr, elvisel.)
„**Fátum**.” (Sors, végzet, latinul.)
„**Fátylat rá**!” (Szólás. Felejtsük el. Eredet: takarjuk le, hogy ne lássuk, hogy elfelejtsük.)
„**Fázik** tőle.” (Szleng. Fél tőle. A félelemtől, szinte remeg, mintha dideregne a hidegtől.)
„**Február** ott feküdt az árokparton, félig olvadó hólébe fordulva, de a varjak még csak azt se mondták, hogy: kár. Nem is nagyon mondhatták, mert egyszer csak elkapta a víz, és vitte, vitte dél felé. Ekkor sütött ki a nap és a kis cinkék valakitől azt kérdezgették: ’Nincs cipőd? Nincs cipőd?’ A gyalogúton egy kislányka lépegetett és mezítláb volt. Ruhája gyűrött, és téli, mint a szegény kis parasztlányoké, de az arca hamvas, és a szeme kék. ’Nincs’ mondta, és kötényéből kankalint ültetett a domboldalra, és ibolyát a bokrok alá. ’Kár – mondták a nagyképű varjak – kár ide a virág, hiszen még tél van!’ ’Nincs tél – válaszolt a kislány szerényen – hideg van, de tél nincs.’ És amint melegkék szemével végignézett a tájon, szikrázni kezdett a nap, kivirágzott a som, nyújtózkodtak a fák, s a varjak távoli fészkeikre gondoltak. ’Ki vagy te?’ Kérdezték óvatosan, mert nemcsak a tolluk, de a szívük is meleg lett. A kislány nevetett, s ettől a nevetéstől egyszerre búgni kezdett a vadgalamb. ’Én a Március vagyok’ mondta csendesen, s amerre ment, kizöldült lába nyomán a fű.” (Fekete István: Éjfél az erdőn.)

„**Fecseg a felszín, hallgat a mély**.” (József Attila: A Dunánál. *A rakodópart alsó kövén ültem, néztem, hogy úszik el a dinnyehéj. Alig hallottam sorsomba merülten, hogy ~.*)
„**Fecskehajtó Kisasszony napja**.” (Szeptember 8-án – Kisasszony napján – kelnek útra az első fecskék. Kiasszony nap Szűz Mária születésnapja. A vetőmagot ezen a napon éjszakára ki kell tenni, hogy az Úr megszentelje, mert ha így vetik el, a gabona nem üszkösödik – a néphit szerint. Ekkor kell megkezdeni a dióverést; s ekkor lépnek a cselédek szolgálatba.)
„**Fecskét látok, szeplőt hányok,** selymet gombolyítok.” (Tavaszi, népi gyermekmondóka. Ha egy szeplős gyermek március 19-én /József napon/ lát fecskét, elmúlnak a szeplői a néphit szerint. József naptól fogva járhatnak mezítláb a gyerekek. Ha ezen a napon rossz az idő, halálesetek várhatók abban az évben. József napon lehet elkezdeni a szántást.)
„**Fegyver csörög, haló hörög**, a nap vértóba száll, vérszagra gyűl az éji vad: te tetted ezt, király!” (Arany János: A walesi bárdok.)
„**Fegyverek közt hallgatnak a múzsák**.” (*Inter arma silent Musae.* Cicero: Pro Milone. Másik változata: ~ a törvények. *Inter arma silent leges*.)
„**Fegyverkovács lesz, ha addig élek**.” (Omega: Ballada a ~ fiáról. *Tél fut az éjen át, nyílik a jégvirág, új bölcsőben sírdogál egy élet. Apja emeli föl: ebből a gyerekből ~. Így is lett, bizony, de szólt egy szép napon, ne csináljunk soha többé fegyvert. Nem lesz háború, könnyes, szomorú, boldognak látok majd minden embert.)*
„**Fegyvert s vitézt éneklek,** török hatalmát, ki meg merte várni Szulimán haragját.” (Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem.)
„**Fehér asztalnál**.” (Szólás. Informálisan, kötetlenül, társaságban, étkezés közben.)
„**Fehérek közt egy európait**.” (József Attila: Thomas Mann üdvözlése. *Kezdd el a mesét szépen. Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen néz téged, mert örül, hogy lát ma itt ~.*)
„**Fehér folt**.” (Szólás. Ismeretlen dolog. Eredet: régen a térképeken az ismeretlen területeket fehéren hagyták. ~ a térképen = felderítetlen terület, dolog.)
„**Fehérmájú**.” (Felfokozott nemi étvágyú nőre mondják. Alapja a nőstény állatok májának megfigyelése, miszerint nem vörös, hanem sápadtabb színű. Ennek oka – és a fokozott női nemi vággyal összefüggésbe hozása –, hogy a női nemi hormon, az ösztrogén, a májban bomlik le. Elégtelen májműködés során /amikor ’kifehéredik’ a máj/, kevesebb ösztrogén bomlik le a májban, s így a szervezetben fejti ki ajzó hatását. Még: nimfomániás.)
„**Fehér medve!** Nagyon derék. Láttam-e valaha? Vajon láthattam-é valaha? Kellett volna látnom valaha? Láthatok-e valaha? Hiszen, ha láthatnék fehér medvét! /Hogy képzelhessem el máskülönben? / Ha látnék fehér medvét, mit szólnék? S mit akkor, ha nem látnék soha? S ha eleven fehér medvét soha nem láttam, nem láthattam, nem kellett és nem adatik látnom; vajon láttam-e valaha gereznáját? Láttam-e pingált mását, leírását? Avagy álmodtam-e valaha vele? Atyám, anyám,

nagybátyám, nagynéném, fivéreim vagy nővéreim láttak-e már fehér medvét? S mit adnának érte? Mit tennének, ha látnák szemtől szembe? S mit a fehér medve, ha őket látná? Vad-e, Szelíd-e? Rémületes-e? Kócos-e? Sima-e? Becses látvány-e? Nincs-e benne bűn? Jobb-e a fekete medvénél?" (Sterne: Thristram Shandy. Ahol az író azt illusztrálja, hogy pusztán segédigékkel hogyan lehet írni bármiről. *A white bear! Very well. Have I ever seen one? Might I ever have seen one? Am I ever to see one? Ought I ever to have seen one? Or can I ever see one? Would I have seen a white bear! /For how can I imagine it?/ If I should see a white bear, what should I say? If I should never see a white bear, what then? If I never have, can, must, or shall see a white bear alive, have I ever seen the skin of one? Did I ever see one painted? Described? Have I never dreamed of one? Did my father, mother, uncle, aunt, brothers, or sisters ever see a white bear? What would they give? How would they behave? How would the white bear have behaved? Is he wild? Tame? Terrible? Rough? Smooth? Is the white bear worth seeing? Is there no sin in it? Is it better than a black one*?)

„**Fehér pénz**." (Eredetileg régi megnevezés a jó minőségű ezüst pénzérmére, szemben a rézpénzzel. Később, 1918-19-ben a háború idején nyomtatott korona papírpénz neve, ahol a bankónak csak az egyik oldalát nyomták meg, a másik üresen, fehéren maradt, s a háborús időben ezt értéktelenebbnek tartották, mint a 'régi' kék koronás bankjegyeket. Még: fekete pénz = nem törvényes úton, vagy az adószabályok megszegésével szerzett jövedelem. Feketézik = fekete pénzt szerez.)

„**Fehérszemély**." (Nő, asszony – a ruhájára és a tisztességére utalva. Még: fehércseléd, fehérnép. Lásd még: vászoncseléd.)

„**Fehérvasárnap**." (A húsvét utáni első vasárnap. Eredete: az ókori keresztények a húsvéti keresztelkedés után ekkor vették fel először fehér ruhájukat. Lásd még: koma küldi komának.)

„**Fehérvárra járok**, Csór faluba' hálok, Palotán lakásom, Inotán kiáltom." (Árusítási kikiáltó mondóka Fejér vármegyében.)

„**Fehérvárra menő hadi útra**" (*Fehervaru rea meneh hodu utu rea.* Az első írásos magyar nyelvtöredék a Tihanyi apátság alapító levelében 1055-ből.)

„**Fejedelmi**." (Pompás, díszes, előkelő. Pl. ~ étel, ~ lakoma = gazdag, bőséges.)

„**Fejes**." (Szleng. Valamilyen főnök, vezető, tiszt, úr. A szervezet vezetője = a szervezet feje több nyelven. Lásd még: fejetlenség.)

„**Fejet hidegen,** hasat langyosan, lábat melegen kell tartani" (A Salernoi orvosi iskola tanítása. *Caput in frigido, venter in tepido, pes is calido*.)

„**Feje tetejére állít**." (Szólás. Valaminek az ellenkezőjét csinálja, megfordítja a sorrendet. Még: a feje tetején áll minden = felfordulás van, minden össze van kuszálva.)

„**Fejetlenség**." (Vezető nélküli állapot, zűrzavar. Eredet: fej = egy szervezet vezetője.)

„**Fejébe száll a dicsőség**.” (Egy siker után túlságosan megnő az önbizalma, elbízza magát, szinte ’megrészegül a sikertől’. Még: fejébe száll az alkohol = megrészegül, elveszíti az önkontrolját. A gondolkodását /a fejét/ a dicsőség vagy az ital irányítja.)
„**Fejébe veszi**.” (Szólás Erősen elhatározza.)
„**Fején találja** a szeget.” (Szólás. Rájön a megoldásra. Kalapáccsal eltalálja a szög fejét.)
„**Fejére nő**.” (Szólás. Annyira önállósul, hogy már nem tudja befolyásolni, irányítani.)
„**Fejére olvassa**.” (Szólás. Felhánytorgatja neki. Eredet: régen a megolvassa = megszámolja; felsorolja, megszámolja valakinek a hibáit. Még: ráolvassa a bűneit.)
„**Fejétől bűzlik a hal**.” (*A capite foetet piscis*. Latin közmondás. Amelyik szervezet rosszul működik, ott a vezetéssel van baj.)
„**Fej fej mellett haladnak**.” (Egyformán /jó/ eredményeket érnek el, mint a futó, vagy úszó sportolók, akik a versenypályán egymás mellett haladnak.)
„**Fejjel megy a falnak**.” (Szólás. Meggondolatlanul veszélybe sodorja magát.)
„**Fejmosás**.” (Szólás. Szidás, dorgálás. Eredet: régen lúgos vizet használtak a haj mosására, ami csípte a gyerekek szemét, ezért a ~t szinte büntetésként élték meg. Még: letolás.)
„**Fejős tehén**.” (Szólás. Valaki, akitől rendszeresen pénzhez lehet jutni ellenszolgáltatás nélkül is.)
„**Fejtágító**.” (Szólás. Továbbképzés, amitől valakinek több esze lesz.)
„**Fejtörést okoz neki**.” (Szólás. Gondot okoz neki; ha valami ’töri a fejét’, akkor erősen gondolkodik, általában kezével megtámasztja a fejét – mintha törné.)
„**Fejvadász**.” (Szakmai szleng: munkaközvetítő, aki megrendelésre keres munkaerőt. Eredet: a primitív népeknél az ellenség levágott feje trófea volt, az ilyen népek voltak a ~ok.)
„**Fej vagy írás**.” (Szólás. Sorsolás. A pénzérme két oldalára utal, ahol egyik oldalon egy kép /fej/, másikon egy szám /írás/ látható: feldobják, és amelyik oldalára leesik, úgy döntenek.)
„**Fekete bárány**.” (Szólás. Egy csoport szégyene; pl. a család ~a. Eredet: az alvilág istenének, Hadésznak szentelt állat, a gonosz megtestesítője később a kereszténységben. Lásd még: bűnbak.)
„**Fekete bég**.” (Nádasdy Ferenc, törökverő főúr. Epitheton Ornans.)
„**Fekete bikapata kopog** a pepita patikaköveken.” (Nyelvtörő.)
„**Fekete gyöngyszem**.” (*Pele*, a világ legjobb /brazil/ labdarúgója. Epitheton Ornans.)
„**Fekete halál**.” (A középkori pestisjárványok. A bolhákon át a patkányok által terjesztett halálos kór első, legnagyobb támadása 1347-52 között volt, mintegy 200 millió áldozatot szedve. A ~ elnevezés később keletkezett, mégpedig a betegség latin nevének félrefordításából: az *atra mors*-ban az *atra* eredeti jelentése ’félelmetes,’ nem fekete.)

„**Fekete humor**.” (Tragikus, szomorú témákkal /halál, betegség, háború/ kapcsolatos humor. Még: morbid humor.)
„**Feketelista**.” (Negatív, rossz dolgokat tartalmazó lista; bűnösök nevével, tiltásokkal stb.)
„**Fekete macska**.” (IX, Gergely pápa 1233-ban a Sátán megtestesülésének nevezte. A babona szerint szerencsétlenséget hoz, ha valaki előtt átmegy az úton, és az illető nem áll meg, megvárva egy másik járókelőt, hanem elsőként keresztezi az útját. Eredet: a lovaskocsi közlekedés idején a sötétben a lovak nem látták az előttük áthaladó ~t, csak a macska foszforeszkáló szemét, amitől megijedtek, s ez balesetet, szerencsétlenséget okozhatott.)
„**Fekete magyarok**.” (Kabarok. A kabarok egy alán /kaukázusi oszét/ eredetű nép, akik a honfoglalás előtt, Etelközben csatlakoztak a magyarokhoz. 3 törzsük /Örs, Aba, Bors/ a Felvidék keleti felén telepedett le; mai utódaik a palócok lehetnek.)
„**Feketemunka**.” (Illegálisan, engedélyek és/vagy képesítések nélkül végzett szolgáltatás. Még: feketegazdaság = számlaadás nélkül végzett illegális tevékenység. Szürkegazdaság = félig legálisan, munka- és adójog tekintetében szabálytalanságokat tartalmazó munkavégzés.)
„**Fekete Ördög tekintetes úr**!” (A lászlófalvi Ördög család egyik tagja szolgabíró volt a vármegyénél, és amikor a cigányok egy ügyben hozzá folyamodtak, féltek ’Ördögnek’ szólítani a tekintetes urat, s inkább ’Feketének’ szólították. Mire a szolgabíró: ’nem Fekete az én nevem, hanem Ördög!’ Erre a cigányok: ~.)
„**Fekete öves**.” (Szleng. Nagyon valamilyen. Eredet: mester a karatéban.)
„**Fekete párduc**.” (Grosics Gyula, az 1950-es évek Aranycsapatának futball kapusa.)
„**Fekete Péter öcsém**, te kis ügyefogyott, ki a szerencsemalac fülit sose fogod. Kinek a jobb keze bal, jót sose hall, él, mint a parton a hal.” (Eiseman Mihály – Somogyi Gyula – Zágon István: ~ operett.)
„**Fekete rózsa**.” (Gigliola Cinquetti világslágere 1967-ből. *La rosa nera*.)
„**Fekete seggű**.” (Szleng. Bűnösnek, vétkesnek tartott, kiközösített személy.)
„**Fekete szem éjszakája**, hány csillag gyúlt ki reája?” (Népdal.)
„**Feketében látja a világot**.” (Szólás. Borúsan, szomorúan, reménytelenül.)
„**Feketén-fehéren** lát/megmond.” (Szólás. Szépítgetés, finomítás nélkül. Még: kerek perec megmondja.)
„**Fekszem az ágyon**, még is épp olyan messze vágyom hová csak a szél jut el; csábít az álom, és én eljutok, minden áron, ahova te nem viszel.” (A V Moto Rock slágere: ~.)
„**Fekteti**.” (Egy hivatalos ügy intézését halogatja, az ügy aktáját elfekteti. Még: egy ügyet altat = késleltet.)
„**Feladja neki a leckét**.” (Szólás. Jól ~. Nehezen megoldható, fejtörést okozó probléma elé állítja. A lecke a latin *lectio* /= felolvasás/, amit a diáknak meg kellett tanulnia, vissza kellett mondania számonkérés formájában.)
„**Fel a fejjel**!” (Szólás. Ne búsulj. Még: Ne lógasd az orrod!)

„**Feláll** valahonnan” (Lemond egy tisztségről, beosztásról.)
„**Feláll a szőr a hátán**.” (Megrémül, utálkozik. Ha a rémület hatására lúdbőrös lesz a hát, olyan érzést kelt, mintha a szőrszálak lennének, vagy merednének fel a hátán.)
„**Felcsigáz**.” (Szólás. Kíváncsivá tesz, felizgat. Még: Ne csigázz! Eredet: középkori kínzás, amikor hátrakötött kezénél fogva felhúzták egy csigával, és lógatták a vádlottat.)
„**Felcsillan a szeme**.” (Szólás. Valami felkelti az érdeklődését, megtetszik neki egy ötlet.)
„**Felcsinál**.” (Szleng szólás. Teherbe ejt. Még: kicsinál = megöl. Lecsinál, lásd: tesz rá.)
„**Feldobja a talpát**.” (Szleng. Meghal, felfordul, mint egy döglött bogár. Még: feldobja valami = jókedvre deríti; szleng. Fel van dobva = jól érzi magát valamitől, pl. kábítószertől.)
„**Feldughatja a seggébe**.” (Vulgáris szleng. Azt csinálhat vele, amit akar, senkit sem érdekel.)
„**Felejthetős**.” (Szleng. Nem fontos, említésre, megjegyzésre sem érdemes.)
„**Felemeli a szavát**.” (Szólás. Valami/valaki ellen, vagy mellett, szót emel.)
„**Feleségem olyan tiszta**, egyszer mosdik egy hónapba’. Sej, dínom-dánom, míg élek is bánom, hogy megházasodtam.” (Népdal.)
„**Felette csillogtak** remegő, apró csillagok, alatta köd úszott a völgy ölében, s azon túl csendesen mormolt a patak. Körülötte a hideg tér, és elébe terült az idő. De Vuk nem félt egyiktől sem. Az időt majd végig járja – érezte ködösen – és az utódai folytatják, ha ő beleszakad a homályos semmibe. A rókák szabad népe nem vész el. A faluban ekkor kondult meg a harang és a csillagok is álmosabbak lettek, mert a harangszóból megtudták, hogy közeleg már a virradat. (Fekete István: Vuk.)
„**Felébreszti az alvó oroszlánt**.” (Szólás. Nála sokkal erősebbet támad meg, erősebb hatalommal kezd ki, bajt hoz a saját fejére.)
„**Felégeti maga mögött a hidat**.” (Szólás. Nincs számára visszaút.)
„**Felfedezés az,** amikor látjuk**,** amit mindenki lát, de közben arra gondolunk, amire senki sem gondol.” (Szent-Györgyi Albert mondása.)
„**Felfedi a kártyáit**.” (Szólás. Nyilvánosságra hozza a szándékát. Eredet: kártyajáték.)
„**Felfelé tör, lefelé tapos**.” (Szólás. Agresszív karrierista. Még: Felfelé nyal, lefelé tapos = a nálánál erősebbeknek hízelkedik, a gyengébbeket eltapossa.)
„**Fel, fel, ti rabjai a Földnek**. Fel, fel, te éhes proletár.” (Eugéne Poitter /szöveg 1871/, Pierre Degeyter /zene 1888/: Internacionálé, a munkásmozgalmak himnusza. 1944-ig ez volt a szovjet himnusz, ezidőtájt vált világszerte ismertté. ~ *A győzelem napjai jönnek, rabságodnak vége már. A múltat végképp eltörölni; rabszolga-had indulj velünk! A Föld fog sarkából kidőlni, semmik vagyunk, s minden leszünk!*)

„**Fel, fel vitézek a csatára**! A szent szabadság oltalmára. Mennydör'g az ágyú, csattog a kard. Ez lelkesíti csatára a magyart." (Egressy Béni: Klapka induló.)
„**Felfordul**." (Szólás. Meghal. A döglött rovarok mintájára. Még: feldobja a talpát.)
„**Felfordul a gyomra**." (Szólás. Utálkozik: hányingere támad valamitől.)
„**Felforr az epéje.**" (Szólás. Dühbe gurul. A keserű epét a dühvel hozták összefüggésbe.)
„**Felhajt**." (Szleng. Megkeres, utána jár, míg meg nem találja. Eredet: vadászaton a hajtók ~ják a vadat a vadász puskája elé. Még: felhajtás = hű-hó, nagy előkészület valamire.)
„**Felhánytorgat**." (Pejoratív értelemben felemleget múltbeli dolgokat, ismételten szemrehányást tesz valakinek. Még: a szemére veti, hogy ...)
„**Felhívás, keringőre**." (Szólás. Amikor a nő érezteti a férfival, hogy közeledhet hozzá. Eredete Karl Maria Weber zenekari művének címe 1810-ből. *Aufforderung zum Tanz* /német/; *Invitation à la valse*. /francia/).
„**Felhőbe hanyatlott a drégeli rom**, rá visszasüt a nap, ádáz tusa napja." (Arany János: Szondi két apródja, amiben Arany Drégely vár ostromát írja le.)
„**Felhőkben jár**." (Szólás. Képzeleg, szárnyal a képzelete, fantáziál.)
„**Felhőn vet ágyat már az alkonyat**, s a fáradt fákra fátylas fény esőz; kibomló konttyal jő az édes ősz." (Radnóti Miklós: Szeptember.)
„**Felhőtlen kapcsolat**." (Szólás. Nagy az egyetértés, nem zavarja semmi. Még: ~ boldogság.)
„**Felhúzza az orrát**." (Szólás. Megsértődik. Aki ~ kicsit felfelé tartja a fejét, s mivel az orr van az arc közepén, így az áll feljebb. Még: megorrol valakire. Még neki áll feljebb! /az orra, vagyis, még ő van megsértődve. Még: magasan hordja az orrát. Még: Felhúzza magát = mérges lesz, idegeskedik valamin.)
„**Fel is út, le is út**." (Szólás. Mehet, amerre lát, minden irányban szabad az út. Munkából való kirúgás, vagy szakítás alkalmával használt szólás.)
„**Feljebb srófolja** az árat." (Fokozatosan – mint a srófot – emeli az árat. A sróf /csavar/ német eredetű: *Schraube*, illetve sváb: *schrauf* jövevényszó.)
„**Felkapaszkodott az uborkafára**." (Szólás. Azt hiszi, hogy gazdag és előkelő lett, de téved.)
„**Felkapja a vizet**." (Szólás. Ideges lesz. Még: Felkapja a fejét = felfigyel valamire, egy hírre, mint egy kutya, amelyik felfigyel valamire.)
„**Felkapott**." (Hirtelen divatossá, keresetté váló dolog, vagy személy. Amin az emberek kapva kapnak.
„**Felkarolja**." (Sikerre segíti, támogatja – mintha a földről segítene fel valakit.)
„**Felkavarja az állóvizet**." (Szólás. Vitát, veszekedést, változást okoz.)
„**Felkerekedik**." (Útnak indul, elindul. De: felülkerekedik = ellenfelet legyőz.)
„**Felkészültünk a télre**, de be kell vallanunk, hóra azért nem számítottunk." (Hofi Géza mondása az 1970-es évekből, amikor a havazás által megbénított vasutat, vagy a közútfenntartókat figurázta ki.)

„**Felkopik az álla**.” (Szólás. Éhezik, elszegényedik. Ironikus népies mondás. Eredete, hogy épp az ellenkezőjét jelenti, mint, amit állít: olyan sokat eszik, hogy elkopik a foga. Ilyen még pl. a ’jómadár’ = rossz, nem jóravaló ember. ’Szép kis alak’ = csúnyán, nem szépen viselkedő ember.)
„**Felkorbácsolja az érzelmeit**.” (Érzelmileg hat rá. Még: ~ az indulatokat = feldühítő, felkavaró.)
„**Felköti a gatyáját**.” (Szólás. Felkészül a nehézségekre. Eredet: nehogy az erőlködéskor leessen róla. Még: jól ~ az alsóneműjét.)
„**Felküzdi magát**.” (Sikeressé válik egy kedvezőtlenebb pozícióból.)
„**Fellegekben jár**.” (Szólás. Ábrándozik, álmodozik. Még: rózsaszínű ~. Még: légvárakat épít.)
„**Felmegy benne a pumpa**.” (Szleng. Ideges lesz, felmegy a vérnyomása.)
„**Felmelegített kapcsolat**.” (Újra kezdett szerelmi vagy baráti viszony, mint amikor egy ételt felmelegítenek, ami már természetesen nem olyan jó, mint frissen – erre utal a szólás.)
„**Felnéz rá**.” (Szólás. Tiszteli. Még: lenézi = megveti, alsóbbrendűnek tartja.)
„**Felnyitja** valakinek a szemét.” (Szólás. Rádöbbenti a valóságra. Még: felnyílik a szeme.)
„**Felnyomja**.” (Szleng. Beárulja, feladja valahol; lebuktatja, elárulja. Még: bemártja.)
„**Felönt a garatra**.” (Szólás. Becsíp, lerészegül. Eredete: régen a molnárok, miután a malom garatjára felöntötték a búzát, elvégezték a munkát, ihattak.)
„**Felpaprikáz**.” (Szólás. Feldühít. Kivörösödik a arca, mintha csípős paprikát evett volna.)
„**Felperzselt föld taktika**.” (A félig megvert visszavonuló hadseregek minden élelmiszert, épületet, hidat megsemmisítettek, felgyújtottak, hogy az üldözők dolgát megnehezítsék. Még: *minden hidat feléget* maga mögött; ezzel lehetetlenné teszi a saját visszavonulását is.)
„**Felpiszkálja a vágyat**, de cserbenhagy a végrehajtásnál.” (Shakespeare: Macbeth. A kapuőr monológja az ivászatról. Még: felpiszkál = ingerel, idegesít valakit, amíg az elveszíti önuralmát, mint amikor a parazsat felpiszkálják, hogy lángra lobbanjon.)
„**Felpörösnek soha ne tégy törvényt**!” (Közmondás latinból: mindkét peres felet meg kell hallgatni, nem csak a vádlót. *Judex jueris partes ni audiueris ambas*.)
„**Fel se veszi**.” (Szólás. Észre sem veszi, nem érdekli. Még: rá se ránt.)
„**Felsőbb sugallatra**.” (Szólás. Majdnem isteni sugallatra, majdnem Isten akaratából. A magyar történelemben Kun Erzsébet /IV. László anyja/ bezáratta az érsekválasztó papokat, amiért kezdetben vonakodtak megválasztani a fosztogató nagyurat, az erdélyi Kán Lászlót érseknek. A ’választás’ indokául írták latinul az okiratra: *quasi inspiratione* = a hatalom erőszakkal való fenyegetésének hatására, sugallatára.)
„**Felsül**.” (Szólás. Kudarcot vall valamivel. Még: beég.)

„**Felszabadulás**.” (A magyar szocializmus időszakában, 1947-1989 között a II. világháború itteni végét jelölték így, amikor a szovjet csapatok elől menekülő német és magyar fegyveres erők elhagyták a mai Magyarország területét – 1945. április 4-én, Nemesmedves községnél. Ez a nap 1990-ig állami ünnep volt, mint a ~ ünnepe/napja. Valójában még április 11-én is voltak harcok Pinkamindszent község határában. A politikai humor a ~ kapcsán a sorsfordító magyar eseményeket így összegezte: tatárjárás, törökdúlás, felszabadulás.)
„**Felszarvaz**.” (Szólás. Nő megcsalja a férjét. Ökröt csinál belőle, ti. a megcsalt férj buta és türelmes, akár az ökör vagy a kos. Továbbá: különösen a Bak jegyében született férjek számíthatnak rá, hogy ~zák őket. Más magyarázat: Andromikhosz görög császár a különösen szép bizánci asszonyok férjeinek vadászati jogot adott. Amikor azok e kiváltságukkal élve vadászni mentek, egy agancsot kellett a kapura tűzniük, így az udvaroncok – meg a városlakók – tudták, hol lehet csábítani az asszonyokat, ki van éppen ~va.)
„**Felszáll a fehér füst**.” (Szólás. Megszületik a megoldás. Eredet: az új pápa megválasztását adták így hírül a Vatikánban.)
„**Felszállott a páva vármegye házára**, sok szegénylegénynek szabadulására.” (Ady Endre: ~. Eredeti népdal: *~, de nem Barna Péter szabadulására* /bihari betyár/.)
„**Felszántom a császár udvarát**, belévetem hazám búbaját.” (Népdal. ~ *Hadd tudja meg császár fölsége, mi terem a magyar szívébe. Bánat terem abban, búvetés, a magyar élete csupa szenvedés.*)
„**Felszínen marad**.” (Szólás. Sikeres marad valamiben, mint az olyan tárgy, amely a víz felszínén tud maradni és nem süllyed el.)
„**Felszívódik**.” (Szleng. Eltűnik, feltűnés nélkül távozik. Még: lekopik = olyan valaki távozik, akinek a jelenléte kellemetlen volt. Felszólítása: kopj le!)
„**Feltalálja magát**.” (Szólás. Tud viselkedni egy váratlan élethelyzetben.)
„**Feltámadott a tenger, a népek tengere**.” (Petőfi Sándor: ~. *Ijesztve eget-földet, szilaj hullámokat vet rémítő ereje. Látjátok ezt a táncot? Halljátok e zenét? Akik még nem tudtátok, most megtanulhatjátok, hogyan mulat a nép.)*
„**Feltámadunk**.” (Temetők felirata. Még: szovjet katonai temető felirata magyar viccben az 1960-as évekből: Fel, támadunk!)
„**Felteszi a kezét**.” (Feladja egy feladat megoldását, mint amikor valaki megadja magát és ~.)
„**Felteszi az i-re a pontot**.” (Szólás. Befejezi. A kódexmásoláskor az „in” olyan volt, mint egy „m” betű, amíg az i-re fel nem tették a pontot.)
„**Felteszi magában**.” (Szólás. Elhatároz magában valamit. Még: teszem azt = például. Tegyük fel = gondoljuk el, mi lenne ha. Lásd még: tesz.)
„**Feltornázza** valaminek az árát.” (Fokozatosan emeli az árat. Lásd még: felturbózza (lásd ott.)
„**Fel torreádor**, **légy erős bátor**!” (Bizet: Carmen.)
„**Felturbózza**.” (Szleng. Feljavítja valaminek a teljesítményét. Még: feltornázza.)
„**Feltüzeli**.” (Ösztönzi, buzdítja, lelkesíti; mint amikor a tüzet lángra lobbantják.)

„**Felülírja**.” (Szólás. Megváltoztatja, másképpen, újra szövegez egy szabályt, vagy az egyik szabály erősebb, mint a másik, tehát ~.)
„**Felül Lackó** valakinek a nyakára.” (Ha valakinek melege van és izzad június 27-én, László napon. Ez egyszersmind meleg nyarat jelez.)
„**Felül** valaminek.” (Szólás. Hagyja magát bolonddá tenni; elhisz valamit. Még: felülteti = becsapja, bolonddá teszi. Eredet a német szlengből, ha valakit megöltek = felültették a felhő szélére a lelkét.)
„**Felüti a fejét**.” (Szólás. Megjelenik, terjed egy betegség vagy egy negatív dolog.)
„**Fel vagyunk fedezve**!” (Mikszáth Kálmán tréfás anekdotája szerint Amerika felfedezése során Kolumbusz kikötött, majd egy csoport embert látva a parton, megszólította őket: - Kendtek indiánusok? - Azok vónánk, és az úrban kit tisztelhetünk? - Kolumbusz vónék. - Csak nem Kristóf? - Az biz’a. - Akkor mi ~!’)
„**Fel van**.” (Ébren van, nem alszik, nem fekszik.)
„**Fel van adva neki a lecke**.” (Szólás. Nehéz feladat elé állítják, mint amikor a tanuló nehéz házi feladatot kap.)
„**Fel van dobva**.” (Szleng. Jó hangulatban van. Még: jó passzban van = minden sikerül neki, mint a kártyában. Még: le van törve = rossz hangulatban van.)
„**Fel van paprikázva**.” (Szólás. Fel van ingerelve, dühös. Még: csípős hangulatban van.)
„**Fel van vértezve valami ellen**.” (Szólás. Felkészült, meg tudja magát védeni; átvitt értelemben, mint régen a katonák a vérttel.)
„**Felvágták a nyelvét**.” (Szólás. Nem fél, megmondja a véleményét. Eredet: a papagájnak vágták fel régen a nyelve hegyét, abban a hiszemben, hogy akkor jobban fog tudni beszélni. Még: éles/csípős a nyelve. Még: Fel van vágva a nyelve.)
„**Felvág** vele.” (Henceg, dicsekszik valamivel. Német tükörfordítás: *mit großem Messer aufschneiden* = nagy késsel szeletel fel valamit /nagy darabokat szel – mert jómódúságát akarja mutatni – az ételből, kenyérből, húsból.)
„**Felveszi a kesztyűt**.” (Szólás. Elfogadja a kihívást. Régen párbajra hívás jele volt; valakit arcul csapni egy kesztyűvel, majd eléje dobni. Ha felvette, elfogadta a párbajt.)
„**Felveszi a nyúlcipőt**.” (Szólás. Elfut, mint a nyúl. Még: nyúlszívű = gyáva.)
„**Felveti a pénz**.” (*Majd* ~. Sok a pénze, úgy, hogy képes felemelni a társadalmi ranglétrán.)
„**Felvidék kapuja**.” (Eger, a törökkorban.)
„**Felvillanyozódik**.” (Szólás. Felfigyel, izgalomba jön valamitől, megtelik energiával.)
„**Felvitte az Isten a dolgát**.” (Szólás. Jól megy neki, jómódban van, emelkedett a ranglétrán. Még, csodálkozva: De ~!)
„**Fel vörösök diadalra**! **Harcra vörös katonák**! Harcunk a nagyvilág hallja, harcra csak egyre tovább!” (Kommunista munkásmozgalmi dal, amely eredetileg 1918-ban keletkezett Oroszországban a polgárháború idején. *Fel vörösök proletárok! Csillagosok, katonák! Nagy munka vár ma reátok, állnak még a paloták.*

Királyok, hercegek, grófok, naplopók és burzsoák, reszkessetek, mert feltámad az elnyomott proletár.)
„**Fene**.” (Bőrkiütéssel, daganattal járó betegség, kelés, fekély, rák. Ősmagyar szó. Még: A ~ essen bele! Vigye el a ~! Menj a ~-be! A ~ egye meg! Tudja a ~! Még: Ha a ~ ~t eszik is! = mindenféleképpen. Eszi a ~ utána = nagyon kívánja. Még: fenegyerek = bátor, vakmerő.)
„**Fenekestől felfordítja**.” (Szólás. Rendetlenséget csinál. Még: a feje tetejére állít mindent.)
„**Fenevad**.” (Rosszindulatú ragadozó állat, vagy kegyetlen ember. János: Jelenések könyve 13:1. *És láték egy fenevadat feljőni a tengerből*. Ez egy sárkány-szerű állat, a Gonosz megtestesítője. 13:18 *Akinek értelme van, számlálja meg a fenevad számát; mert emberi szám: és annak száma hatszázhatvanhat*. Innen a Sátánt jelentő 666-os szám; bár bibliakutatók szerint a szerző a keresztényüldöző Néró római császárt értette alatta.)
„**Fenéken billenti**.” (Eufémia a vulgáris seggbe rúgja kifejezésre.)
„**Feni a fogát** valamire.” (Szólás. Készül. Utalás a vaddisznóra, amely agyarát a földhöz vagy fatörzshöz köszörüli, ill. táplálék után kutatva feltúrja a földet így olyan, mintha az agyarát köszörülné, fenné. Innen a fenekedik, fenyeget, fenevad kifejezés is.)
„**Fenn a hegyen körbe-körbe**, tűztáncot jár három törpe.” (Tamkó Sirató Károly: Törpetánc)
„**Fenn az ernyő, nincsen kas**.” (*Titulus sine vitulo.* Apor Péter: Synopsis. Jelentése: hiányzik a lényeg, nincsen meg valaminek az alapvető feltétele, mégis csinálják. Eredet: az ernyő = a szekér ponyvája /ekhója/; kas = a szekér árutartó ládája. Az ernyőt akkor feszítették ki, ha a kas a kocsin volt az áruval. Ha nem volt áru és kas, de mégis kifeszítették az ernyőt, akkor úgy tettek, mintha lenne az, ami nincsen.)
„**Fenn az ég, s lenn a föld**, álmodunk, s felébredünk; minden út körbe fut, béke van, felejts el minden háborút.” (A Republick együttes slágere: Szeretni valakit valamiért.)
„**Fennhéjázó**.” (Szólás. Rátarti, gőgös, büszke. A ’héjázó’ eredete, olyan magasan szálló, mint a héja. Még: fenn hordja az orrát /büszkén feltartja a fejét/. Még: dölyfös, pökhendi.)
„**Fenséges** úr/asszony.” (Uralkodók és családtagjainak a megszólítása. Őfensége XY. Elé illeszthető: császári, királyi, hercegi fenség. Angolban például: *your majesty* /csak az uralkodó/ *your highness*, *your grace*. Franciául *altesse*, németül *Hoheit*. A ’felséges’ úr = ő felsége az Isten; őszentsége = a pápa.)
„**Fent magasan vadlibák** húznak dél felé. A vezérgúnár kiált dallamos-lágyan és kiáltása csak éppen megsimogatja a csendet. Aztán feltámad a szél és zsongani kezd az erdő orgonája.” (Fekete István: Október.)
„**Ferde szemmel néz rá**.” (Szólás. Gyanakodva, vagy elítélőleg nézi. Eredet: a tyúk néz félretartott fejjel. Még: görbén néz rá; sandán néz rá. Ferdén/görbén néz rá = mint egy hazugra, aki nem egyenes utakon jár, hanem ferde/görbe utakon jár,

nem nyílt, nem egyenes jellem; rosszban sántikál /lásd ott. Még: ferdeszemű = a japánok, illetve az ázsiaiak gúnyos megnevezése. Még: a szeme sem áll jól = gyanús alak, akiben nem tanácsos megbízni.)
„**Ferdeszemű**." (Kínai, ázsiai ember. Pejoratív kifejezés a keskeny, az ún. mongolredős szemre utalva.)
„**Ferdít**." (Elferdíti az igazságot, hazudik.)
„**Ferenc** nap." (Október 4, amikor el kell kezdeni az őszi vetést. A kotlósok fészkéhez ekkor kell rontás ellen egy nyírfaágat tenni a néphit szerint. Assisi Szent Ferenc e napon alapította a Ferences rendet.)
„**Fertály**." (Negyed, vagy tájék. Egynegyed rész, vagy városnak a negyede. Még: fertályóra = negyedóra.)
„**Fesd feketére**!" (A Rolling Stones világslágere 1966-ból. *Paint It Black*.)
„**Fess.**" (Csinos, tetszetős, mutatós, jó megjelenésű. Eredet: német *fesch* = divatos, ünnepi. Latin *festus* = ünnepélyes, 'fesztiváli'.)
„**Feszíti a húrt**." (Valakit idegesít, vagy egy helyzetben eltúloz – ami miatt veszekedés, vagy balhé, botrány törhet ki. Eredet: az íj húrjának a túlfeszítése az íj eltöréséhez vezethetett. Lás még: túlfeszíti a húrt.)
„**Feszkó**." (Szleng. Feszültség. Csinálja a ~t = rossz hangulatot, veszekedést kelt.)
„**Feszt** csinálja." (Folyton, szüntelenül. Eredet a német *fest* = állandó, szilárd.)
„**Féken tart**ja." (Szólás. Nem engedi, hogy meggondolatlanságot cselekedjen. Eredet: kötőfék a lovaknak. Még: pórázon tartja = ellenőrzi, felügyeli, mint a pórázon tartott kutyát.)
„**Féket tesz a nyelvére**." (Szólás. Vigyáz arra, hogy mit mond. Ellentéte: eljár a szája. ~ valakit = megfékezi, mint a lovat a kötőfékkel. Lásd még: megzaboláz, kordában tart.)
„**Félcédulás**." (Szólás. Félbolond. Még: félnótás.)
„**Féld Istent és tartsd szárazon a puskaport**." (Oliver Cromwell mondása: *Fear God and keep your powder dry.*)
„**Félek a görögöktől, még ha ajándékot hoznak is**." (*Timeo Danaos et dona ferentes.* Vergilius: Aeneas-ában Laokoón trójai pap mondja. Értsd: a trójai faló = görög ajándék.)
„**Félek az egykönyvű emberektől**." (*Timeo hominem unius libri.* Aquinói Szent Tamás: Summa theol. Értsd: korlátolt, szűk látókörű ember. Még: Óvakodj az egy könyvű emberektől, *Cave ab homine unius libri.*)
„**Félénket is bátorrá tesz a szükség**." (Sallustius mondása.)
„**Félénk kutyák erősebben ugatnak**, mint harapnak." (Curtius Rufus mondása. *Canes timidi vehementius latrant, quam mordent*.)
„**Fél fogára sem elég**." (Szólás. Kevés étel.)
„**Fél füllel hallotta**." (Szólás. Nem biztosan tudja, pletykát hallott.)
„**Félgőzzel**." (Szólás. ~ csinál valamit = nem teljes erőbedobással, csak félig-meddig. Eredet: régen a gőzgép, a gőzmozdony, ha lassan működött, csak ~ ment. Még: tessék-lássék csinál valamit = csak látszatmunkát végez, hogy ránézésre tetszetős legyen. Lásd még: teljes gőzzel.)

„**Féljétek az Istent**, és neki adjatok dicsőséget.” (Jelenések könyve 14:7. A sárospataki református kollégium jelmondata. Az angol internátusban: *Fear God and give glory to him*.)
„**Félkarú óriás**.” (*Ipar nélkül a nemzet* ~ Kossuth Lajos mondása.)
„**Félkarú rabló**.” (Gépi szerencsejáték, amikor pénzbedobás után egy kar megrántásával akkor nyer a játékos pénzt, ha egy adott piktogramos konstelláció jön ki – véletlenül.)
„**Félkegyelmű**.” (Szólás. Elmebeteg, bolond. Még: félnótás, félcédulás.)
„**Fél kézzel nem lehet tapsolni**.” (Kínai közmondás. Még: fél kézzel is elbánik vele = szólás; könnyedén.)
„**Fél lábbal a sírban van**.” (Szólás. Nagyon beteg. Még: a végét járja.)
„**Fél, mint a tűztől**.” (Szólás. Állati módon fél.)
„**Fél, mint ördög a szenteltvíztől** / ~ a tömjénfüsttől.” (Szólás. Utalva arra, hogy a régi hiedelem szerint az ördög elkerülte a templomokat. Még: irtózik tőle, mint ördög a tömjénfüsttől.)
„**Félnótás**.” (Szólás. Bolond. Még: félkegyelmű /félig már megkegyelmezett neki az Úr.)
„**Félreállítja**.” (Riválisától, versenytársától megszabadul; ~ az útjából.)
„**Félre bánat, félre bú**, van már tollam Marabu.” (Vicces reklámszöveg az 1960-as évekből.)
„**Félrelép**.” (Szólás. Egyik házastárs megcsalja a másikat. A férfi és a nő házasságtörésének eltérő megítélése a cigányoknál: ’nem mindegy, hogy szarba lépsze a csizmáddal, vagy, hogy beleszarnak a csizmádba’.)
„**Félre néz**.” (Szólás. Szánt szándékkal nem vesz észre valamit, mintha ~ne.)
„**Fél szavakból is megértjük egymást**.” (Szilágyi György: Hanyas vagy? című, elhíresült társadalompolitikai kabaréjelenete. Az egy generációs emberek közös történelmi tapasztalataira utalva: *hányas vagy? 28-as? Akkor mi* ~. Még: egyívásúak = hasonlóan gondolkodók.)
„**Félvállról veszi**.” (Szólás. Nem törődik vele, könnyen veszi, mint egy zsákot a fél vállára. Még: ~ beszél vele, ~ kezeli = nem fordít rá kellő figyelmet.)
„**Fél vödör lekvár meg fél vödör szar**, az egy vödör szar.” (Közmondás a jó és a rossz minőség összevegyítéséről.)
„**Fény az alagút végén**.” (Szólás. Már látszik a megoldás, látszik a ~. Még: fény az éjszakában = kiemelkedően jó a többihez képest.)
„**Fények úsztak** a levegőben, csillogott a patak, az ég olyan végtelenül magas volt, mint tán még soha, s mégis-mégis végtelenül közel. Egy-egy felhő gomolygó ezüstvitorlával úszott a mérhetetlenségben, és a sok virág kósza illata részegítően telepedett szívemre.” (Fekete István: Áldozócsütörtök napján.)
„**Fényesebb a láncnál a kard**, jobban ékesíti a kart.” (Petőfi Sándor: Nemzeti dal.)
„**Fényes elszigeteltség.**” (*Splendid isolation*. Anglia, ill. a Brit-szigetek helyzete, politikája.)
„**Fényes Miklós**.” (Gróf Eszterházy Miklós, a kastélyépítő.)

„**Fényes szelek nemzedéke**.” (*Sej, a mi lobogónkat fényes szellők fújják, sej, az van arra írva éljen a szabadság.* Az 1940-es évek fiatal, lelkes, értelmiségi kommunista generációja. Eredet: a népi kollégiumi eszme az 1930-as években a népi írók és a népi /egyszerű sorú, paraszti származású értelmiség megjelenése. A népi kollégium, a NÉKOSZ mozgalom 1946-1950 között virágzott; indulójuk szövegéből származik a ~.)
„**Fényezi magát**.” (Szólás. Dicséri magát, sorolja az érdemeit.)
„**Fénylik, mint Salamon töke**.” (Monda: mikor Szent László király unokaöccsét, Salamon királyt Visegrádon, a ’Salamon-toronyban’ tartotta fogva, töklámpással világított, s az ablakában az a tök fénylett esténként.)
„**Fény nélkül nincs árnyék**.” (Közmondás. Jó nélkül nincsen rossz.)
„**Fényre törnek az emberek**, de nem azért, hogy jobban lássanak, hanem hogy jobban tündökölhessenek.” (Friedrich Nietzsche német filozófus mondása.)
„**Fény-szigete.**” (A görögországi Délosz. A ’ragyogó’ Phoibosz Apollón isten születési helye, amely nem ismerte a halált; ezért az öregeket és a betegeket idejében elszállították róla.)
„**Fércmunka**.” (Ideiglenes, félkész, nem tökéletes munka. Eredet: ruhaszabásnál az öltésekkel időlegesen összefércelt ruhából.)
„**Férfiúról szólj nékem,** múzsa, ki sokfelé bolyongott.” (Homérosz: Odüsszeia.)
„**Férjet találni: művészet**. Megtartani: hivatás.” (Simone de Beauvoir mondása.)
„**Fiaim, csak énekeljetek**!” (Tompa Mihály: A madár fiaihoz.)
„**Fiam, Absolon**! **–** Bár csak én haltam volna meg helyetted!” (Dávid király mondja, amikor az ellene lázadó fia – akit Dávid emberei üldöznek a vesztes csata után –, hosszú hajánál fogva fönnakad egy fán, és Absolon megfullad. A ~ /*Fiam Absolon*!/ szállóigeként azt jelenti, hogy egy szülő a gyermekének mindig, mindent, minden körülmények között megbocsájt, még akkor is, ha az életére tör.)
„**Fiaskó**.” (Sikertelenség, egy terv, vagy szándék kudarca. Eredete tulajdonképpen a flaska /= palack/, ti. az olasz szólás: *far fiasco* = ’palackot csinál’ vagyis, ha valaki kudarcot vall, veszít egy fogadásban, akkor fizet a másiknak egy üveg italt. Innen a német *fiasko* eredete is.)
„***Fiat lux!***” (Ismert latin szállóige. Lásd: legyen világosság. Isten első teremtő szava.)
„**Fiatal az,** akinek fogalma sincs róla, hogy a régi szép idő, most van.” **(**Tímár György.)
„**Fiatal lányokkal** sok olyan történik, ami akkor válik igazán érthetetlenné, amikor már meg van magyarázva.” (Mikszáth Kálmán mondása.)
„**Fiatal még az idő**.” (Szólás. Korán van még.)
„**Fiatalok! Tiétek a jövő**. ... Eddig úgy volt, hogy a miénk lesz.” (Sándor György mondása.)
„**Fiatalon az élvezet** hiánya fájdalom; öregen a fájdalom hiánya élvezet.” (Közmondás.)
„**Fiatalság bolondság**.” (***Juventus ventus***. Latin szólás. A fiatalok szelesek.)

„**Fifikás**.” (Ügyes, ravasz az ugyanilyen jelentésű német szóból: *pfiffig*. Még: fifika = ravaszság, ügyesség.)
„**Fifty – fifty**.” (Fele-fele, egyezkedés, osztozkodás angolul: 50-50 /%/. Ejtése: fifti-fifti.)
„**Figaro itt, Figaro ott**, Figaro lent, Figaro fent, Figaro mindenütt! (*Figaro qua, Figaro là, Figaro sú, Figaro giú. Tutti mit vogliono.* Cesare Sterbini: A szevillai borbély /Rossini/.)
„**Figyelem, ez itt** a halál birodalma.” (*Arrete, c'est ici l'empire de la mort*. A 300 km hosszú, Párizs alatti katakombák labirintus folyosóihoz vezető egyik lejárat felirata. Ezt a földalatti folyosó rendszert temetkezésre használták. Amikor a XVIII. század végén a csontok egy részét elszállították, 800 szekér 2 éven keresztül kb. 6 millió csontvázat vitt el.)
„**Figyelem, figyelem**! Aki rossz lesz, megverem!” (Gyermekmondóka, hívórím. Még: Halló, halló, figyelem, ~.)
„**Figyeljenek a konzulok**, hogy az államot semmi kár ne érje.” (Római szólás. *Videam cinsules, ne quid detrimenti res republica capiat*. Eredete: az Opimius-féle törvényszövegből idézet gyakran Cicero.)
„**Fikázza**.” (Szleng. Vulgáris: kritizál, szinte kéjelegve, undorodva hibákat keres valamiben – hasonlatosan a gusztustalan orr-túráshoz.)
„**Fiktív**.” (Kitalált, valóságban nem létező. Angol: *fictive* = kitalált. Eredet: latin *fictio* = feltevés, kitalálás. Még: fikció = kitalált, elképzelt dolog, irodalom.)
„**Filippinél találkozunk**!” (Shakespeare: Julius Caesar. Jelentése: el fog jönni a leszámolás, a számonkérés ideje; miként Brutust figyelmezteti Caesar szelleme, hogy a Filippinél vívott csatában találkozni fognak. *We shall meet again at Philippi*.)
„**Fillér**.” (Magyar váltópénz 1892 óta; először a korona, aztán 1927-től a pengő végül 1946-től a forint századrésze volt. Jelentése eredetileg a német Vierer /= négyes, vagyis négykrajcáros pénzérme/. Legtovább – 1999-ig – az 50 filléres pénzérme volt forgalomban.)
„**Filléres gondok**.” (Szegénység, pénztelenség, amikor már az ennivalóra is alig jut egy viszonylag kevés /azaz aprópénzben, illetve fillérekben kifejezhető/ pénz.)
„**Filozófiánk** nem más, mint Platón műveihez írt lábjegyzetek gyűjteménye.” (Whitehead amerikai filozófus szállóigéje. Filozófia = gondolkodás, bölcselkedés a világ dolgairól. Szó szerint a görög *philosophia* jelentése: a bölcsesség szeretete)
„**Fincsi**.” (Szleng. Finom.)
„**Fineszes**.” (Kifinomultan ravasz, furfangos, fortélyos. Francia *finesse* /finom/.)
„**Fingja sincs** róla.” (Szleng, vulgáris: sejtelme sincs róla, egyáltalán nem tudja. Még: gőze sincs róla, lövése sincs róla.)
„***Finis coronat opus***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: a vége koronázza meg a művet.)
„**Finnugor**.” (Nyelvcsalád, ahová egyes nyelvészeti kutatások a magyart is sorolják, a manszi-vogul és az hanti-osztják nyelvekkel rokonságban. Ezeket a bécsi

udvar kezdeményezte a reformkorban, hogy letörjék a függetlenségre törekvő magyarság önbizalmát és büszkeségét a hunoknál kevésbé híres múlttal rendelkező, északi, 'halszagú' finnugor rokonsággal. Más nyelvészeti kutatások az urál-altáji török nyelvekkel rokonítják a magyart, mint az egykori türk /= török/ nyelvet. Egy anekdota szerint, Jókai Mór a ~ elméletet társaságban így kommentálta: *amikor megtudtam, hogy finnugor vagyok, azt sem tudtam, fingjak-e, vagy ugorjak-e?*)
„**Firtat**." (Vizsgál, nyomoz, kérdez. A ~ régi jelentése: piszkál, keres, kutat. Még: kutakodik, vájkál = tolakodóan érdeklődik, nyomoz, általában olyan ügyben, amihez semmi köze sincs.)
„**Fitying**." (Csekély értékű pénzdarab. Eredete a német *pfennig*, mint fillér. Használata: nincs egy árva/huncut ~je sem. Lásd még: garas. Régi pénzrendszerben, a forint 1946-os bevezetése előtt: 100 fitying = 1 fillér; 100 fillér = 1 pengő.)
„**Fityiszt** mutat." (Vagy fügét mutat. Szólás, ill. kézmozdulat, amikor a hüvelykujjat a behajlított mutató és a középső ujj közé illesztik. Eredetileg a megvetés, a gúnyos visszautasítás, vagy a rosszakarat távoltartása végett elsősorban a férfiak a csupasz feneküket mutatták az ellenség/rosszakaró felé; ez szelídült a kézzel való mutatásra, ami egyes régiókban még ma is durva sértés, máshol már csak viccesnek szánt gyerekes gesztus.)
„**Fittyet hány rá**." (Szólás. Nem törődik vele. Az egyik mutató ujjával a másik végét ütöget. Jelentése: legyőztelek, lemaradtál, szégyenszemre. Még: fityiszt mutatni /ökölbe szorított kézzel, a mutatóujjat a hüvelykujj fölé helyezve mutatni valaki felé gúnyosan. Jelentése: neked nem jutott, lemaradtál. Még /ugyanez/: fügét mutat valakinek. Még: hüvelyk és a többi ujjal való pattintás: hangfestő szó. Eredete a fütty utánzása. Még: Fütyül rá. Lásd még: fügét mutat.)
„**Fiume mellett a tenger csöndes**." (Ábrányi Kornél szállóigéje olyan helyzetre, amikor lényeges dolgokat elhallgatnak a hivatalos hírek. Eredet: a Kelet Népe című lapot gúnyolta ezzel, amely 1876-ban nem említette meg a nagy szegedi árvizet, viszont mint mindig, kitért Fiume /ma Rijeka/ aktuális időjárására.)
„**Fiumei kikötőben** áll egy hadihajó." (Világháborús katonadal. ~ *Közepében, négy sarkában nemzeti lobogó. Fújja, a szél fújja, hazafelé fújja. Harmincnégyes öreg bakák mennek szabadságra*.)
„**Fiú-e vagy lány**?" (Szólás. Azt sem tudja, ~? Zavarban van.)
„**Fiúk büszke vagyok** reátok! Megérdemlitek, hogy mindnyájan tisztek legyetek, de hol volna akkor az én harmadik zászlóaljam?" (Damjanich János mondta a Szolnoki csata után a szegedi 3-mas honvéd zászlóaljnak, akik kartácstűzben foglaltak el 11 osztrák ágyút.)
„**Fiúk, fel a fejjel**, a harsona zeng, álljunk csatasorba vidáman." (Cserkész-induló.)
„**Fix**." (Biztos, állandó, jól rögzített. Innen a latin eredeti jelentése: megerősít.)
„**Fizetek főúr**, volt egy feketém, és egy életem, amit elrontottam én." (Seress Rezső slágere, ami népszerűvé tette a főpincér 'főúrként' való megnevezését Magyarországon. Az 1900-as évek elején, a New York kávéházban egy fél évig pincérként dolgozott Wallburg Ernő, Mária Terézia dédunokája, akit törvénytelen

származása miatt nem ismert el a Habsburg Ház. Ő volt az első ’főúr’ mint pincér.)
„**Fizet, mint a katonatiszt**.” (Szólás. Könnyelműen fizet. Ezzel a dzsentrivilág gavallérjaira utalnak. Még: Fizet, mint a köles. Eredet: jó termést hoz, ugyanis a gabonafélék közül a köles adja a legtöbb szemet kalászonként.)
„**Fizimiska**.” (Arc. Eredet: fiziognomia = arcvonástan.)
„**Flancol**.” (Magamutogató, hivalkodó, felvágós módon viselkedik, öltözködik. Eredete a német *pflanz* = cicoma, parádé.)
„**Flottul megy**.” (Könnyen, simán, gördülékenyen. Eredet: német *flott* = könnyed, lebegő.)
„**Flörtöl**.” (Komoly kapcsolat kialakítása, vagy házassági szándék nélkül udvarol valakinek. Eredete: *flirt* /angol/ = kacérkodik, incselkedik. Még: Szemez = szemkontaktust létesít valakivel; tapizik valakit = fogdossa.)
„**Flúgos**.” (Zavaros észjárású, bolond. Még: lökött, elvarázsolt, félnótás.)
„**Fogadatlan prókátor**.” (Szólás. Kérés nélküli pártfogó. ~ = ügyvéd.)
„**Fogadd a vasat**!” (Szólás: halj meg bátran. *Recipe ferrum*. A legyőzött gladiátoroknak mondták. Jelképe a lefelé tartott hüvelykujj: nincs kegyelem.)
„**Fogadd be a tótot,** s kiver a házadból.” (Közmondás a hálátlanságról. Etnosztereotípia.)
„**Fogadd el a dolgokat,** melyeken nem tudsz változtatni. Aztán kezdj változtatni azokon, amelyeken tudsz. Vagyis változtass magadon!” (Al Ries és Jack Trout mondása.)
„**Fogadj, Isten**!” (Válasz az olyan köszöntésre, köszönésre, hogy ’adjon Isten!’ Lásd: ott.)
„**Fogas ebnek való a csontrágás**.” (Régi magyar közmondás.)
„**Fogas kérdés**.” (Szólás. Nehéz kérdés. Még: fogós kérdés = kifog valakin, megfog valakit, aki nem tud rá válaszolni.)
„**Foga van az időnek**.” (Szólás. Csípős /harapós/ hideg van.)
„**Fogához veri a garast**.” (Szólás. Fösvény, zsugori. Régen ráharaptak a fémpénzre, így ellenőrizve, hogy a viszonylag puha aranyból, vagy ezüstből van-e. Még: azért kocogtatja a fogához, hogy ’testi kapcsolatot’ létesít vele, amivel megbabonázza, hogy nála maradjon, és később visszajöjjön hozzá a pénz.)
„**Fogára való**.” (Szólás. Ízlik neki, kedvre való. Még: ínyére való, lásd ott.)
„**Fogást** keres/talál rajta.” (Megkeresi, megtalálja valakinek a gyenge, támadható pontját, hogy legyőzze, tönkre tegye. A birkózó sportból eredő szólás.)
„**Foggal, körömmel ragaszkodik valamihez**.” (Szólás.)
„**Foghegyről** beszél vele.” (Tiszteletlenül, nagyképűen, lekezelően, félvállról.)
„**Fogja magát**.” (Váratlanul elhatároz, eldönt valamit: ~ és megcsinálja. Még: kapja magát és megcsinálja = hirtelen elhatározással.)
„**Fogjuk meg,** oszt vigyétek!” (Szocialista szólás. Dolgozzon más.)
„**Fohászkodik mostan sok gyakor sírással** asszony-feleséged két szép fiaddal.” (Tinódi Lantos Sebestyén: Török Bálint.)
„**Fojtsd meg Isten, ne kínozd**!” (A köhögő emberre mondják.)

„**Folt esik a becsületén**.” (Szólás. Erkölcsi kár éri, hírneve sérül. Eredet: régen a harcban, ha valaki gyáván viselkedett, összecsinálta magát például menekülés közben, akkor a nadrágján megjelenő ’folt’ mutatta becsületének elvesztését.)
„**Folt hátán folt**.” (Rongyos, toldozott-foldozott ruha.)
„**Fontolgat**.” (Mérlegel, gondolkodik rajta, mielőtt dönt. Font = angolszász súlymérték. Még: megfontol.)
„**Fontosabb azt tudni**, hogy milyen embert érint a betegség, mint azt, hogy milyen betegség érinti az embert.” (Hippokratész mondása.)
„**Fordítva sül el**.” (Szólás. Valami a szándékával ellentétes hatást vált ki, mint amikor egy lőfegyver – felrobbanva – éppen a kezelőjét sebesíti, vagy öli meg.)
„**Fordítva ül a lovon**.” (Szólás. Éppen ellenkezőleg tesz valamit, mint ahogy kellene.)
„**Fordul a kocka**.” (Szólás. A kocka járása a szerencsejátékban: aki nyert, veszíteni kezd.)
„**Forint**.” (Magyar fizetőeszköz neve, jelentése: ’firenzei.’ Latinul: *florentinus*, *florint*. Másik jelentése: Miskolcon a főutca /Széchenyi utca/ köznyelvi elnevezése az 1960-as, 1970-es években.)
„**Forog a sírjában**.” (Szólás. Ha egy már meghalt személlyel kapcsolatban olyat mondanak, vagy olyan helyzet alakul ki, ami ellentétes az egykori véleményével, felfogásával, ami ellen – ha élne – tiltakozna, megdöbbenne rajta. Eredet: ha egy eltemetettet kihantolnak, nem hagyják békében nyugodni, azaz megforgatják a sírjában.)
„Forr a világ bús tengere, ó magyar! Ádáz Erynnis lelke uralkodik, s a Föld lakóit vérbe mártott tőre dühös viadalra készti.” (Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz. Erynnisek = a görög mitológiában a meggyilkolt Uranosnak a tengerbe csepegő véréből született, kutyatestű, denevérszárnyú istennők, a bosszú megszemélyesítői. Latinul: fúriák.)
„**Forró drót**.” (Politikai szleng /angol *hotline*/; a hidegháborúban a nagyhatalmak vezetői közötti, közvetlen telefonkapcsolat.)
„**Forrófejű**.” (Szólás. Meggondolatlan, heves. Még: hidegfejű = nyugodt. Forróvérű = szenvedélyes. Halvérű = nem fogékony az érzéki csábításra.)
„**Forró hangulat**.” (Érzelmileg felfokozott, lelkes.)
„**Forró lett a talpa alatt a talaj**.” (Szólás. Menekülnie kell.)
„**Forró nyom**on jár.” (Szólás. Közvetlenül a bűncselekmény elkövetése után nyomoz. Eredet: ha egy nyom nem régi, a vadászkutya orrának még meleg.)
„**Forró vizet a kopaszra**!” (A három kismalac és a farkas című meséből a végszó.)
„**Forszírozz**a.” (Nagyon akarja, erőlteti. Eredet: francia, angol, latin: *forcer, force, fortis*.)
„**Fortélyos félelem izgat**.” (József Attila: Hazám. *Retteg a szegénytől a gazdag, s a gazdagtól fél a szegény*. *~ minket, s nem csalóka remény*.)

„**Fortyog benne az indulat**.” (Egyre idegesebb, mérgesebb lesz, de még nem szól semmit; mint a fortyogó, forró lé, mielőtt kifut, vagy a láva a vulkáni kitörés előtt. Még: felfortyan.)
„**Fosik**.” (Szleng. Fél, mint aki félelmében összecsinálja magát. Még vulgáris: be van szarva.)
„**Fosik, mint a Murányi kutyája**.” (A hasmenéses emberre alkalmazott vulgáris szólás. Eredet: egy – lakodalmakat rendező –, Murányi nevű, mezőtúri fogadósnak a maradékokat felzabáló kutyájáról híresült el a XIX. század végén.)
„**Foxi Maxi**.” (Világsikerű amerikai rajzfilmsorozat az 1960-as évekből William Hanna és Joseph Barbera alkotókkal. ~ = *Huckleberry Hound*. A többi karakter Kandúr Bandi /*Mr. Jinks*/, Inci /*Pixie*/, Finci /*Dixie*/, Maci Laci /*Yogi Bear*/, Bubu /*Boo Boo*/, Vadőr úr /*Ranger Smith*/.)
„**Fóbia**.” (Beteges félelem, undor valamivel szemben. Eredete a görög *phobosz* = félelem. Phobosz a Mars bolygó egyik kis holdjának a neve. Még: klausztrofóbia = félelem egy szűk, zárt térben. Eredete a latin *claustrum* = zárt hely, zárda, kolostor + fóbia. Még: homofóbia = utálat a homoszexuálisokkal szemben.)
„**Fókuszál valamire**.” (Szólás. Figyel valamire, mint amikor a fényképész a gép fókuszlencséjét a távolságtól függően ráállítja a fényképezett dologra, azaz ráfókuszál.)
„**Fószer**.” (Férfi gúnyos vagy távolságtartó megnevezése. Eredete a német-jiddis: *Vorsetzer* vagy *forszecer* a német *vusetzen* /= elé tesz/ igéből ’elöljáró’ jelentéssel. Még szleng kifejezések: pofa, tag, pasi, pasas, szivar.)
„**Földbe döngöli**.” (Szólás. Érvekkel legyőzi. Még: lehengerli.)
„**Földbe gyökerezik** a lába.” (Szólás. A meglepetéstől meg sem tud mozdulni, mint a fa.)
„**Földet reá**!” (Szurkolói kórus a futballmeccsen, amikor az ellenfél játékosa ’lent marad’.)
„**Földet vissza nem adunk**!” (A baloldali blokk jelszava egyik politikai jelszava az 1940-es évek második felében. Még: A föld azé, aki megműveli!)
„**Földhözragadt**.” (Szólás. Maradi, egyszerű. Ellentéte: szárnyal, csapong a képzelete.)
„**Földhöz vágja**.” (Szólás. Olyan nagy pénzösszeg, amit, ha kifizet, nem marad szinte semmije; szinte földönfutóvá, legyőzötté válik, mint mikor egy birkózó ~ az ellenfelét.)
„**Földhöz verheti a fenekét örömében**.” (Szólás. Minden oka megvan rá, hogy – akár – szertelenül örüljön. Vulgáris változatban a ’fenekét’ helyett: ’seggét.’)
„**Földi**.” (Ugyanazon helyen született személy. Az én ~m = olyan személy, aki ugyanazon a helyen, vidéken – földön – született, mint én.)
„**Földiekkel játszó, égi tünemény**.” (Csokonai Vitéz Mihály: A reményhez. ~ *Istenségnek látszó, csalfa, vak remény! Kit teremt magának a boldogtalan, s mint védangyalának, bókol untalan*.)
„**Földi ember kevéssel beéri**, vágyait, ha kevesebbre méri.” (Arany János: Vágy.)

„**Földnélküli János**.” (I. János angol király, ő vesztette el a franciaországi angol birtokokat. Epitheton Ornans.)
„**Földönfutó**.” (Szólás. Olyan, akinek nincs lakhelye, értéke, illetve menekül.)
„**Földön jár**.” (Szólás. Tisztában van a realitásokkal, gyakorlatias, nem álmodozik. Még: két lábbal áll/jár a földön = nagyon reálisan látja a helyzetet. Még: szállj le a földre = ne álmodozz!)
„**Földöntúli**.” (Emberi mértékkel nem mérhető rendkívüli élmény vagy dolog. Még: mennyei, túlvilági, természetfeletti.)
„**Földreszállt angyal**.” (Szólás. Nagyon jó ember, vagy nagyon szép nő.)
„**Föld terhe**!” (Haszontalan ember, aki csak gondot, terhet jelent mindenkinek.)
„**Földvár felé félúton**.” (Bródy János slágere. *Otthagytam őt, és mást is, jól tudom* ~.)
„**Fölfelé megy borban a gyöngy**, jól teszi; tőle senki e jogát el nem veszi. Törjön is mind ég felé az, ami gyöngy; hadd maradjon gyáva földön a göröngy.” (Vörösmarty Mihály: Fóti dal.)
„**Föl-földobott kő**, földedre hullva, kicsi országom, újra meg újra hazajön a fiad” (Ady E.: ~)
„**Föl kéne szabadulni már**!” (József Attila: Hazám. *Ezernyi fajta népbetegség, szapora csecsemőhalál, árvaság, korai öregség, elmebaj, egyke és sivár, bűn, öngyilkosság, lelki restség, mely, hitetlen, csodára vár, nem elegendő, hogy kitessék:* ~! *S a hozzáértő, dolgozó nép okos gyülekezetében hányni-vetni meg száz bajunk. Az erőszak bűvöletében mit bánja sok törvényhozó, hogy mint pusztul el szép fajunk!*)
„**Fő a feje**.” (Szólás. Gondban van. Eredet: ha valaki ideges, magas a vérnyomása, vörös a feje, mintha főne. Még: Ne fájjon, a feje miatta = ne idegeskedjen miatta, ne törődjön vele. Még: főhet a feje = idegeskedhet valami miatt. Még: nem fő/fáj a feje, valami miatt.)
„**Fő a saját levében**.” (Szólás. Okolja magát valamiért és tanácstalan.)
„**Főbenjáró bűn**.” (*Capital offense.* Régen a halálbüntetéssel /eredetileg fejvesztéssel/ büntetett tételek. Ezek: gyilkosság, kémkedés, haza- vagy felségárulás; szexuális értelemben: nemi erőszak, vérfertőzés /= nemi kapcsolat vér szerinti családtaggal/, hűtlenség, szodómia /= nemi kapcsolat állattal/; a hadseregben: gyávaság, parancs-megtagadás, dezertálás /= szökés/, lázadás.)
„**Főkolompos**.” (Szólás. Felbujtó, főszervező. A birkanyájban a ~ után megy a többi. Még: főmufti, fejes: vezető beosztású személy – pejoratív megnevezéssel.)
„**Franc**.” (Vérbaj. Eredetileg: francúz /francia/ betegség, mert zsoldosok terjesztették. Még: Menj a ~ba! A ~ egye meg! Tudja a ~! ~ essen belé!)
„**Francia kártya**.” (Keleti eredetű játék, melynek színei: a piros kőr /*coeur - heart*/ amely egy szív-formával a bátor katonát reprezentálja; a piros káró /*carreau – diamond*/ amely egy rombusszal a dárda hegyét jelképezi; a fekete pikk /*pique – spade*/ amely egy ásó formával a lándzsa hegyét szimbolizálja; és a fekete treff /*trefle – club*/ amely egy háromlevelű lóhere-formával a lovasságot jelképezi a

takarmányra utalva. A lapok színenként: 2-10-ig számozottak, bubi /*jack* vagy *jumbo*/, dáma /*queen*/ király /*king*/ és ász /*ace*/, valamint *joker*.)
„**Franciaország, hadsereg, Joséphine**.” (*France, armée, Joséphine*. Napóleon utolsó szavai.)
„**Franciaország** azoknak a fejedelmeknek a **kórház**a, akiket szerencsétlenné tett szavának és ígéreteinek megszegésével.” (Wratislaw cseh kancellár írta II. Rákóczi Ferencnek, óvva a francia szövetségbe vetett hitétől. Valóban, Rákóczin kívül Zrínyi Miklóst, Thököly Imrét és Kossuth Lajost is cserbenhagyta a francia külpolitika.)
„**Franciának rizspor**, **magyarnak a jó bor**.” (Közmondás. Rizspor a parókához kellett.)
„Franciázás.” (Etnosztereotípia. Orális szex. Vulgáris: /ki/nyalás, /le/szopás, illetve a nyelves csók is /francia csók/. Lásd még: hatvankilencezés.)
„**Frankenstein**.” (Mary Shelley: Dr. ~ a modern Prométheusz, című regénye után ~ = a tudós feltaláló, aki jót akar alkotni, de szörnyeteg az eredmény. ~ a horror regények előfutára.)
„**Frankó**.” (Jó minőségű, kiváló, nagyszerű az 1960-70-es években gyakori jelző. Eredete: *franko* /németül/ és *franco* /franciául/ = bérmentesített, ingyenes, szabad. Még: megmondja a ~t = megmondja, mi a helyes, megmondja az igazat. Szleng.)
„**Frappáns**.” (Meghökkentő, meglepő, elismerést kiváltó. Eredet a francia *frappant* = hatásos. Lásd még: ütős.)
„**Fránya.**” (Bosszantóan furcsa, érthetetlen. Eredet: ördögi; latin *infernus* = alvilági.)
„**Frász**.” (Epilepszia, görcs a *Frais* német szó után. Még: A ~ törje ki! Lekever valakinek egy ~t /pofont/. Rá hozza, a ~t = megijeszti.)
„**Frászkarika**.” (A görcsökkel járó betegség elűzésére használt népi gyógymód. 9 napon át 9 háztól kölcsönkért lisztből sütött karika alakú perec, melyen a betegnek 9 napon át egyszer át kellett dugnia a fejét. Ezzel lehetett elűzni a ~t.)
„**Frázisokat pufogtat**.” (Gyakran ismételt, tartalom nélküli, hangzatos dolgokat, közhelyeket mond. A frázis = hangzatos közhely. Eredete a görög *fraszisz* = beszédmód.)
„**Frenetikus**.” (Viharos tetszést kiváltó, falrengető tapssal, egetverő tombolással, járó, sikert arató. Eredete a latin *phreneticus* = őrült.)
„**Freudi elszólás**.” (Amikor a véletlennek tűnő elszólás /más szót használni valami helyett/ nem is véletlen, hanem egy tudat alatti kényszer mondatja ki a kimondásra nem szánt, elfojtani igyekezett gondolatot. Az ilyen elszólást – az elfojtott vágyak nyelvbotlásnak tűnő, akaratlan szavakba öntését nevezte Sigmund Freud pszichológus *paparaxis*nak.)
„**Frédi és Béni**, a két kőkorszaki szaki.” (1960-65 között világsikerű amerikai rajzfilmsorozat William Hanna és Joseph Barbera alkotásában. Címe: *The Flintstones*. Karakterek: Frédi /*Fred Flintstone*/, Vilma /*Wilma Flintstone*/, Béni /*Barney Rubble*/, Irma /*Betty Rubble*/.)

„**Froclizza**.” (Szleng. Csúfot űz belőle, bolondját járatja vele. Német: *frotzeln* = ugrat. Még: ugratja, csipkelődik vele, hecceli, cikizi.)
„Fröccs.” (Eredetileg: *Spritzer.* Jedlik Ányos ’találmánya;’ a szódavízzel együtt. A magyar nevét Vörösmarty Mihály adta. A bor és a szóda aránya lehet 2:1 /*nagyfröccs/*, 1:2 /*hosszúlépés/*, 1:1 /*kisfröccs/*, 3:2 /*házmester/*, 6:4 /*polgármester/* és 9:1 (*Krúdy-fröccs/* – mind hungarikum.)
„**Fuccs**!” (Szleng: vége valaminek. ~ neki! Eredet a német *futsch* = vége.)
„**Fukar**.” (Fösvény. Eredet: a német *Fugger* bankház, aki magyar királyoknak is kölcsönzött)
„**Fukar kezekkel mérsz**, de hisz nagy úr vagy.” (Lucifer mondja az Úrnak, amikor az mindössze két megátkozott fát ad neki a Paradicsomban. Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Furdalja az oldalát**.” (Nagyon kíváncsi rá. Még: furdalja a lelkiismeret = lelkiismeretfurdalása van, nagyon megbánta a tettét.)
„**Fusizás**.” (A szocializmus – az 1950-estől az 1980-as évekig – a munkáltató tudta nélkül, annak eszközeivel a munkaidő alatt a munkavállaló által a saját részére végzett illegális munka. Még szleng: fusizik, fuserál = hozzá nem értő, engedély nélküli, kontármunkát végez, barkácsol; fusimunka = nem szakember által, illetve engedély nélkül végzett munka.)
„**Fuss, ha futhatsz**, Miklós, pallos alatt fejed! Víz se mossa rólad le a gyilkos nevet!” (Arany János: Toldi.)
„**Fuszekli**.” (Zokni. Eredet a német *Fußsockel* = zokni.)
„**Fut a farkas néha**, de szikrázó foggal.” (Arany János: Rozgonyiné.)
„**Fut a pénze után**.” (Szólás. Próbálja az elveszett pénzét visszaszerezni.)
„**Fut Bécs felé Jellasics, a gyáva**! Seregének seregünk nyomába!” (Petőfi Sándor: A vén zászlótartó.)
„**Futottak még**.” (Szólás. Indultak, versenyeztek /mint a lóversenyen futó lovak/, de nincsenek a nyertesek között.)
„**Futóbolond**.” (Szólás. Mindig sietős, komolytalan, ostobaságokat elkövető ember.)
„**Futó ismerős**.” (Rövid ideig tartó ismeretség, ismerős.)
„**Futó kaland**.” (Rövid ismeretség utáni, egyszeri szexuális együttlét, folytatás nélkül.)
„**Futólag**.” (Felszínesen, éppen-hogy.)
„**Futó ötlet**.” (Gyorsan elvetett ötlet. Még: kósza ötlet.)
„**Futótűz**ként terjed.” (Gyorsan terjed, mint a préritűz, vagy tarlótűz.)
„**Futrinka utca**.” (Mi újság a ~ban? Népszerű, esti mese bábfilmek a Magyar Televízióban, az 1960-as években; főszereplői: Cicamica, Böbe baba és Morzsa kutya. Író: Bálint Ágnes.)
„**Fut, robog a kicsi** kocsi, rajta ül a Haragosi, din don diridongó” (Weöres Sándor: Haragosi.)
„**Fújja a magáét**.” (Makacsul kitart a véleménye mellett, azt ismételgeti, és nem veszi figyelembe mások véleményét.

„**Fújj szél, meleg szél**, jön a tavasz, fut a tél.” (Tavaszváró mondóka.)
„**Fújj, szél**, **szakadj meg**, fújj, dühöngj vihar, felhő, omoljatok le!” (William Shakespeare: Lear király. *Blow, winds, and crack your cheeks, rage, blow! You cataracts and hurricanes spout.*)
„**Fúj rá**.” (Szleng. Haragszik rá, mint a macska, amelyik így fejezi ki támadó szándékát.)
„**Fúria**.” (Lelkiismeretfurdalás, amely dühös, rémisztő boszorkány/ok képében üldözi/k a bűnöst; eredetileg a rokongyilkost. A fúriák, görögül Erünniszek hárman vannak /Alléktó a Szüntelen, Megaira a Harag, és Tisiphoné a Megtorlás/ Uranosz tengerbe ömlő véréből születtek, amikor Kronosz titán – a fia – megölte őt.)
„**Fúrja az oldalát a kíváncsiság**.” (Szólás. Nem hagyja nyugodni, mint a gyerek, ha böködi a felnőtt oldalát. Még: fúr valakit = ellene dolgozik; mint amikor léket fúrnak egy hajóba.)
„**Fügefalevél**.” (Ádám és Éva első öltözéke a bűnbeesés után, amikor az Úr tiltása ellenére ettek a Tudás fájának gyümölcséből. A tudás birtokában szégyellni kezdték meztelenségüket. Azért fügefalevéllel takarták el szemérmüket, mert a Tudás fája vagy alma, vagy füge volt.)
„**Fügét mutat**.” (Szólás. A győztesnek a vesztes felé tett kárörvendő kézmozdulata a hüvelykujjra helyezett mutatóujjal, ökölbe szorított kézzel. Eredet: olasz, szláv, török kultúrában volt használatos, s az ókorban az ártó szellemek vagy a megvetett ellenség felé az ember a meztelen hátsó felét mutatta. Ha erre nem volt lehetőség, ez a kézmozdulat helyettesítette. Még: fityiszt mutat. Még: fittyet hány: a két mutatóujj egymáshoz dörzsölésével = nem törődik vele, lenézi, megveti; lásd: ott.)
„**Fülbemászó dallam**.” (Szólás. Könnyen, észrevétlenül megjegyezhető.)
„**Füle botját sem mozdítja**.” (Szólás. Nem figyel rá. Eredet: a kutya, ha szólnak hozzá, először a fülét mozgatja /hegyezi/. Még: rá se ránt.)
„**Fülemile-per**.” (Arany János: A fülemile c. verse után, olyan per, amelynek tétje nevetséges semmiség, mint a vers esetében: kié a madárfütty, ha a madár, jelen esetben a fülemile, egy olyan ágon ül, amelyik a szomszéd kertjébe hajlik át.)
„**Füles**.” (Szamár, csacsi kedveskedő megnevezése. Még: csacsifüles.)
„**Fülest kap**.” (Szleng. Titokban /a fülébe súgva/ figyelmeztetést kap.)
„**Fülig ér a szája**.” (Szólás. Vigyorog, szélesen mosolyog.)
„**Fülig szerelme**s belé.” (Szólás. Nagyon. Eredet: az ember elpirul, még a füle is ’ég,’ ha olyannal találkozik, akibe titokban szerelmes. Még: odavan érte.)
„**Fürdik a holdvilág az ég tengerében**, méláz a haramja erdő közepében. Baltája nyelére támaszkodva mondja: miért is adtam fejem tilalmas dolgokra.” (Petőfi Sándor: ~. *Örömest itt hagynám a betyár életet. Elmennék én haza, de most már nem lehet. Édesanyám meghalt, kis házunk az óta régen összeomlott, s áll az akasztófa.*)
„**Fürge, mint a csík**.” (Szólás. Gyorsan mozog, mint a csík nevű kis hal a vízben. Még: ~, mint a gyík.)

„**Fürge rókalábak,** surranó kis árnyak, hipp hopp, jön Vuk!” (Fekete István: Vuk c. regényéből készült rajzfilm betétdala.)
„**Füstbe ment terv**.” (Petőfi Sándor: ~. Szólás. Füstbe megy: meghiúsul, elszáll, mint a füst.)
„**Füstölög magában**.” (Szólás. Morog, nem tetszik neki valami. Mint a még füstölgő tűzrakás, amely még lángra lobbanhat, vagy a vulkán, amely még kitörhet.)
„**Füstös**.” (Cigány, roma. Szleng az 1970-es évekből, a bőrszínre utalva.)
„**Fütyül a rigó**, **hamis a bíró**!” (Mondóka. Még: ~ *huncut* ~.)
„**Fütyül rá**.” (Szólás. Nem érdekli, nem értékeli, mint amikor az előadáson a közönség a nemtetszését fejezi ki azzal, hogy éles fütyüléssel elhallgattatja a szereplőt, azaz ’kifütyüli.’ Még: Rá se hederít. Rá se ránt. Még arra sem méltatja, hogy közömbösségét kifejezve vállat vonjon, vállat rántson valaki problémája felett.)
„**Fű alatt**.” (Szólás. Titokban, elrejtve, feltűnés nélkül.)
„**Fűbe harap**.” (Szólás. Meghal. Elesik, mint a katona. Eredete: a sebesült, haldokló katona a csatatéren sokszor a földbe harap kínjában.)
„**Fűben, fában, vízben van az orvosság**!” (Örsi Ferenc: A Tenkes kapitánya ’Fürdőmester’ c. epizódja után elterjedt szólás.)
„**Fűben sétál gyönyörű Katyusa**, zöld mezőben édes dalra kél. Száll az ének, gyorsabban a szélnél, messze száll egy katona után. Szívét őnéki ígérte Katyúsa életének édes tavaszán.” (Katyusa. Orosz nép- és katonadal.)
„**Fűhöz-fához** szalad.” (Szólás. Mindent megpróbál. Még: ~ kapkod. Még: fűvel-fával = mindenkivel. Még: fűt-fát ígér, = mindent megígér. Még: fűnek-fának = mindenkinek.)
„**Fű kizöldül ó sirhanton, bajnok ébred hősi lanton**.” (Arany János: Rege a csodaszarvasról.)
„**Fűnek-fának**.” (Mindenkinek. ~ elmondja. Fűvel-fával = mindenkivel, bárkivel.)
„**Fűt-fát ígér**.” (Szólás. Mindent ígér.)
„**Fűtsetek, mert megvesz az Isten hidege**.” (Móra Ferenc: A didergő király.)
„**Fűzfapoéta**.” (Eredet: *a fűzfákra függesztettük vala hegedűnket.* Zsoltárok könyve 137:2. Nem komoly/igazi költő.)
„**Fűzi**.” (Szleng. Udvarol neki, teszi neki a szépet, le akarja venni a lábáról. Megfűzi, befűzi = meghódít egy nőt. Eredet: főzi, *megfőzi* = megpuhítja az ellenállását, mint az ételt a főzéssel.)

***
G
***

„**Gall kakas**.” (Franciaország szimbóluma, ti. a római birodalom korában azon a területen a gall nevű kelta néptörzsek éltek. A kakas eredete, hogy a latin gallus szó nem csak gall embert, hanem kakast is jelentett. Mivel a gallok a rómaiak ellen harcoltak, a ~ szóösszetétel a francia szabadság, bátorság, büszkeség szimbólumává vált.)
„**Gagyi**.” (Igénytelen, rossz minőségű, értéktelen. Eredeti jelentése: hamis pénz.)
„**Gajdol**.” (Lármázik, csúnyán énekel, ordítozik.)
„**Gallyra megy**.” (Szólás. Házasság, kapcsolat vagy egy termék tönkremegy; vége van. Eredete *gajdesz* = jiddis, zsidó szó, jelentése enyészet, pusztulás, halál.)
„**Ganéj**.” (Gyalázatos, rosszindulatú, hitvány ember. Eredeti jelentése: istállótrágya. Még: gané, ganaj.)
„**Garabonciás diák**.” (Az ördöggel cimboráló, varázslatra képes, viharfelhőben utazó vándordiák. Középkori eredetű a legtöbb európai kultúrában megtalálható. Eredete görög: *nekromantia*, olaszul: *negromanzia*, röviden *gramanzia* /halottlátó, szellemidéző/ áthallás.)
„**Garas**.” (A régi magyar forint egyhuszad értékű váltópénze rézből, vagy ezüstből. Magyarországon 1858-ig volt használatban. Eredete a latin *denarius grossus* = ’vastag’ dénár, mint váltópénz. Szólásokban maradt fenn: nincs egy ~a sem /= nincs pénze, nincs egy fillérje sem/; takarékoskodásra buzdító szólásokban: egy ~ éles, két ~ fényes; jobb a sűrű garas, mint a ritka forint. Lásd még: garasoskodik.)
„**Garasoskodik**.” (Szólás. Fösvény, nagyon spórolós. Még: élire állítja a garast. Lásd még: leteszi a garast.)
„**Garbó**.” (Visszahajtott magas nyakú pulóver, amit Greta Garbó svéd filmcsillag is gyakran viselt, s – magyarul – róla elnevezve jött divatba. A magas nyakú pulóver már nagyon régen, a középkori lovagok páncélingje alatt is használatos volt; angol elnevezése: *turtleneck* = teknőcnyakú felsőruha. Maga a pulóver is angol jövevényszó: *pull over* = /a fejen/ áthúzós ruhadarab.)
„**Garmadában áll**.” (Sok van belőle. Eredet: garmada = az udvarra késő ősszel behordott, leszüretelt, letört kukoricahalom – még kukoricafosztás előtt. Szerb: *gramada*, horvát: *gromada*, szlovén: *grmada* / = rakás, halom/)
„**Gasztronómiai** ragadványnevek.” (*Bakonyi* szelet, *bácskai* rizseshús, *bolognai* spagetti/mártás, *brassói* aprópecsenye, *cigány*pecsenye, *csikós*tokány, csülök *Pékné* módra, *debreceni* páros kolbász, *Dobos* torta, *Dubarry* /ejtsd: dübári/ szelet, *Eszterházy* torta/rostélyos, *francia*saláta, *Gerbaud* /zserbó/ szelet, *gulyás*leves, *Gundel* palacsinta, *gyulai* kolbász, *hentes*borda, *Holstein* szelet, *hortobágyi* palacsinta, *Jókai* bableves, *kolozsvári* töltöttkáposzta, *korhely*leves, *madár*tej, *milánói* makaróni; *óvári* szelet, *palóc*leves, *pozsonyi* kifli, *rác*ponty, *Rákóczi* túrós, *Rigó Jancsi*, *Sacher* torta, *Somlói* galuska, *Szamos* marcipán, *székely*káposzta, *tatár*bífsztek, *tokaji* aszú, *Újházi* tyúkleves, *zalai* felvágott)

„**Gatyába ráz**.” (Szólás. Rendbe szed valamit, megfegyelmez valakit. Régen a nadrágot helyettesítő, kemény házivászonból készített gatyát ráncokba kellett szedni. erős kézzel simítani, hogy a lábhoz simuljon a gatya. Lásd még: ráncba szed.)
„**Gatyázik**.” (Szleng. Késlekedik, vacakol. Még: piszmog, pepecsel. Még: ne gatyázz!)
„***Gaudeamus igitur**, iuvenes dum sumus. Post iucundam iuventutem, post molestam senectutem. Nos habebit humus*.” (*Örüljünk hát, vigadjunk, ifjúság, ó nagy kaland. Jaj, csak néhány óránk szép még, nyomunkban a gyötrő vénség és eltakar majd a hant*. Középkori eredetű iskolai, ballagási dal. Címe: legyünk vidámak. Írásban először C. W. Kindleben Liederbuch-jában jelent meg 1781-ben, széleskörben ismertté P. F. Schiler és F. Erk Allgemeines Deutsches Kommersbuch című diákinduló gyűjteményéből vált 1858-ban.)
„**Gavallér**.” (Udvarias, nagylelkű, nagyvonalú, előzékeny, nemes. Eredet: a francia c*avalier* /= lovas, lovag/ és a német *Kavalier* a nemesi, elit lovasság elnevezése.)
„**Gazdag férfi nem lehet ronda**.” (Gábor Zsazsa mondása.)
„**Gazdag hízik**, **szegény bízik**.” (Közmondás hívórímmel.)
„**Gazda szeme hizlalja a** jószágot.” (*Oculus domini saginat equum*. Plutharcos szerint Arisztotelész mondása.)
„**Gazsulál**.” (~ valakinek = kedveskedik valakinek. Eredete a francia *cajoler* = hízeleg. Még: kedvében jár, vagy a kedvét keresi valakinek.)
„**Gábor Áron rézágyúja fel van virágozva**. Indulnak már a honvédek messze a határra. Nehéz a rézágyú. Felszántja a hegyet-völgyet. Édes rózsám a hazáért el kell válnom tőled.” (1848-as katonadal.)
„**Gábor fiam Bécsé**, oda is van nőve, Örzse lányom a Krisztusé, papok szeretője.” (Ady Endre: Esze Tamás komája.)
„**Gályázik**.” (Szleng. Keményen dolgozik, robotol, mint régen az evezős gályákon a rabszolgák, a gályarabok).
„**Gáz**.” (Szleng. Ha valaki előnytelen megjelenésű, vagy ha egy helyzet kellemetlen. Még: nagyon kellemetlen = széngáz. Eredete a görög *khaosz* = nagyon ritka, üres tér.)
„**Gázfröccs**.” (Hirtelen erősen rálépni a gázpedálra. ~öt adni = lendületet adni.)
„**Geci**.” (Rosszindulatú, utálatos, ellenszenves ember. Még: szemét. Eredetileg a sperma vulgáris megnevezése.)
„**Generális**.” (Epitheton ornans: Zwack József /1821-1915/ aki megnyitotta Pesten az Unicum üzemet.)
„***Gentlemen's agreement***.” (Szóbeli megállapodás úriemberek között. Angol szólás. Ejtése: dzsentlmenz ögríment.)
„**Gergelyjárás**.” (Szent Gergely az iskolák védőszentje. A ~ a téli ünnepkör utolsó eseménye, amikor a diákok – Gergely 'katonái' – felvonultak, egyrészt az iskolának gyűjtöttek adományt, másrészt toboroztak új katonákat /tanulókat/ az iskolába. Lásd még: Nem jó tudatlan. Lásd még: Megrázza Gergely a szakállát.)

„**Gerinces**.” (Szólás. Öntudatos, nem alázkodik meg, nem hajol meg senki akarata előtt.)
„**Gerincre vágja**.” (Szleng. Közösül férfi a nővel. Eredet: lefekteti.)
„**Gerő, a hídverő**.” (Gerő Ernő 1945-48 között kommunista közlekedési miniszterként a háborúban lerombolt hidak helyreállítása miatt kapta e jelzőt.)
„**Gessler kalapja**.” (Értelmetlen ok egy háborúra. A szállóige eredete, hogy a XIV. században Gessler Hermann, Svájc császári helytartója megparancsolta, hogy a póznára tűzött kalapjának köszönjenek a svájciak. Tell Vilmos ennek nem tett eleget, s így indult a svájci függetlenségi harc.)
„**Getnó**.” (A Rolling Stones világslágerének, az *I can get no statisfaction*-nak a népszerű megnevezése az 1960-as években. Lásd még: Nem kapok elégtételt.)
„**Géemkázik**.” (*Gazdasági munkaközösség*-ben dolgozik. A g.m.k. népszerű megélhetési forrás volt, amikor is az 1980-as években engedélyezték, hogy munkaidőn kívül egy-egy vállalat infrastruktúráját használva az ottani dolgozók – saját zsebükre – egyszerűsített adminisztrációjú kisvállalkozást végezzenek.)
„**Géza, kék az ég**.” (Az a mondat, amely visszafelé olvasva is ugyanaz.)
„**Gézengúz! Akit a papa, mama kézen húz**.” (Koncz Zsuzsa és Gergely Ágnes első táncdal sikere. *Évek óta ismerem Kiss apukát, meg a Pisti fiát, el kell mondanom hát, mikor kisgyerek volt Pistike, foglalkoztak vele, s rá is szóltak néha: te, te! S nevetve mondták, hogy ez ~.*)
„**Giccs**.” (Gyakran idézett, elkoptatott nyelvi, vagy esztétikai elem, közhely, klisé /eredet: francia *cliché* = nyomólemez a nyomdai sokszorosításban/. A ~ eredete: német *Kitsch* /= az utca pora, sara, vagyis a ~ értéktelen anyagból, ti. a cipőről lekapart sárból összeállított dolog, fogalom/.)
„**Gigászi küzdelem**.” (Nagy harc, erőfeszítés. A Föld szülöttjei, a gigászok háborút indítottak az istenek ellen a mitológiában. *Gigantomachia.*)
„**Giling-galang**, **szól a harang**. Fél tizenkettő, szamár mind a kettő.” (Gyermekmondóka.)
„**Gimbelem, gombolom**. Légy enyém, angyalom. A félelemre nincs okod; hiszen elveszlek, jól tudod.” (Lehár Ferenc: Luxemburg grófja.)
„**Gittegylet**.” (Szólás. Haszontalan szervezet. Molnár Ferenc: Pál utcai fiúk c. regénye után.)
„**Glasznoszty**.” (Az 1980-as évek végén Gorbacsov szovjet pártfőtitkár révén Közép- és Kelet-Európában elterjedt orosz kifejezés a szocializmus megreformálására. Jelentése: nyilvánosság, átláthatóság. Lásd még: peresztrojka.)
„**Godotra várva**.” (Céltalan, értelmetlen létezés. Samuel Beckett színműve /1949/: Waiting for Godot; En attendant Godot; Warten auf Godot.)
„**Golgota**.” (A hegy – jelentése Koponya-hegy –, ahol Jézust kivégezték Jeruzsálem mellett. Lásd: Kálvária.)
„**Gombafejűek**.” (A moderáltan /csak a fülüket eltakaró/ hosszú hajú fiatal férfiakra használt kifejezés az 1960-as években, ami az ilyen frizurát viselő angol *Beatles* együttes tagjai után terjedt el.)

„**Gombamódra szaporodik** / terjed.” (Szólás. Gyorsan terjed, mint ahogy eső után meleg időben a gomba.)
„**Gombóc van a torkában**.” (Szólás. A sírás fojtogatja. Még: összeszorul a torka /sírás előtt/.)
„**Gondolatod formálja a szavaidat**; szavaid a tetteidet; tetteid a szokásaidat; szokásaid a jellemedet; jellemed a sorsodat.” (Buddha egyik tanítása.)
„**Gondold meg**, **és igyál**: örökké a világ sem áll.” (Vörösmarty Mihály: Keserű pohár. ~ *Eloszlik, mint a buborék, s marad, mint volt, a puszta lég*.)
„Gondolkodás útján nem lehet bizonyítani Isten létezését.” (Immanuel Kant mondása.)
„Gondolkodj cselekvő emberként, és cselekedj gondolkodó emberként.” (Henri Bergson.)
„**Gondolkodom, tehát vagyok**.” (***Cogito ergo sum***. René Descartes: Principia philosophiae. 1644.)
„**Gondolkozz globálisan**, cselekedj lokálisan.” (*Think globally, act locally*. Eredetileg Patrick Geddes: Cities in Evolution /1915/ c. könyvében jelent meg, később az 1970-es évektől a globális környezetvédők kedvelt jelszava lett.)
„**Gondolsz-e majd rám**?” (Echo együttes slágere: ~ *ha elmúlt az éjjel? Minden álmunkat a hajnal tép széjjel*. *Gondolsz-e majd rám, ha más csókját kéred? Nem ölel már át két karom téged. Hazudd, hogy fáj, hogy most is fáj a búcsúzás, s hogy nem szerettél így még senki mást.*)
„**Gondűző borocska**.” (Ovidius nyomán: *Cura fugit mero* = a gond menekül a bortól.)
„**Gonoszjáró nap**.” (Olyan nap, amikor a gonosz lélek, ördög, boszorkány megkísérti az embereket. Ilyen a Luca nap december 13-án, amelyet az 1582. évi naptárreform előtt még az év legrövidebb nappalú, leghosszabb éjszakájú napjának véltek; vagy eredetileg a december 6. is, a gyermekvédő – és dorgáló – Szent Miklós napja /Mikulás/ az ajándékkal, de a fenyítésnek, fenyegetésnek szánt virgáccsal és a krampusszal is.)
„**Gordiuszi csomó**.” (Megoldhatatlannak tűnő probléma, amelyet egyszerűen és radikálisan lehet legyőzni. Gordiuszban volt egy kötélcsomó, amiről azt tartották, kibogozhatatlan, és akinek sikerül, az lesz Ázsia ura. Nagy Sándor úgy bogozta ki, hogy kardjával kettévágta.)
„**Gól**.” (Labdajátékban a kapuba találás. Eredet: az angol *goal* /cél/ szó. Kapus: *goal keeper*.)
„**Gólem**.” (Agyagból gyúrt és életre kelt óriás termetű ember formájú szörny. A szó jelentése: ’kialakulatlan forma’ és a zsidó szent könyvben, a Talmudban Isten nevezi így a még befejezetlen emberi teremtményét, Ádámot. A kifejezés európai elterjedését a középkori prágai zsidó közösség által kreált legenda alapozta meg a prágai ~ről, amely megvédi őket.)
„**Góliát**.” (Óriás termetű ember. Dávid és Góliát bibliai párharca után. Sámuel 1, 17, 23-49.)

„**Gólya**.” (Első éves egyetemista vagy főiskolás megnevezése. Eredet: a fiatal gólyák is bizonytalanul állnak a lábukon, s szintén ősszel költöznek új hazába. Más nyelveken: *freshman* /friss ember/, *pervokursznyik* /elsős/, *matricola* /listás/, *fuchs* /róka/, *groen* /zöld/, *raţă* /kacsa/.)
„**Gólya, gólya gilice. Mitől véres a lábad?** Török gyerek megvágta, magyar gyerek gyógyítja. Síppal, dobbal, nádi hegedűvel.” (Népdal és mondóka.)
„**Gólya, gólya, vaslapát**, hozzál nekem kisbabát.” (Gyermekáldást kérő mondóka. ~ *Ha nem hozol kisbabát, ellopom a kisgólyát*.)
„**Gólya hozza a gyereket**.” (Közép-Európában elterjedt népmese, hiedelem, elsősorban magyar nyelvterületen. Eredete: a gólya párban élő költözőmadár, és tavasszal érkezik vissza mindig ugyanazon fészekbe, ami a családcentrikusságra, hűségre utal. Ekkor van az élővilág nászideje is, és 9 hónapig, a terhesség időtartamáig van távol. Más madarak, állatok is ’hoznak’ gyereket az európai mesékben, hitvilágban, vagy éppen káposztában, faodvakban, vizekből ’teremnek.’ Ott terjedt el a gólyamese, ahol Andersen Gólyák című meséje ismert és népszerű volt.)
„**Górcső alá veszi**.” (Szólás. Alaposan megvizsgálja, mintha mikroszkópon át nézné.)
„**Góré.**” (Szleng. Főnök. Cigány jövevényszó, eredeti jelentése: kunyhó.)
„**Göncöl szekér**.” (A Nagy medve /*ursus maior*/ csillagkép, amelyet a magyar nép szekér formájúnak lát. A szekér hátsó oldalának meghosszabbításában látszik az északi irányt mutató, fényes Sarkcsillag. A Nagy medve eredetileg a medvévé változtatott Kallisztó nimfa Artemisz istennő kíséretéből, akit elcsábítója, Zeusz emelt az égboltra, nehogy saját fia, egy Arkasz nevű vadász, tévedésből megölje – Artemisz szándékolt büntetése szerint. Így Arkasz lett az *ursa minor*, vagyis görögül a Kis-Medve csillagkép, s valójában ennek a rúdja végén áll a Nagy Göncöl hátsó oldalának meghosszabbításában látható Sarkcsillag /= *stella polaris*/ ami körül az éjszakai égbolt összes csillaga forog. A legismertebb csillagkép ősi magyar neve, a Göncöl, aki a magyarok füvekkel gyógyító istene volt, aki ’szekerén’ viszi a gyógyfüveket. A ~ ’rúdja’ azért görbe, mert /régi magyar elnevezés szerint/ a Boszorkány szeme nevű csillag /= Arcturus/ felé mutat, amely lehúzza.)
„**Görbe tükröt tart elé**.” (Szólás. Megláttatja vele a hibáit. A görbe tükör torzít.)
„**Görbe úton jár**.” (Szólás. Nem egyenes, nem őszinte. A bordélyházak a városokban nem az /egyenes/ főutcákon, hanem az eldugottabb városrészek ’görbe’ /*curve* = innen a kurva/ kis utcáiban voltak, és a vendégek titokban igyekeztek látogatni ezeket. Még: rosszban sántikál.)
„**Görl**.” (*Girl* /= lány/ – a Beatles világslágere 1965-ből.)
„**Görög hűség**, **nem hűség**.” (Római szólás, utalva a görögök állhatatlanságára. *Graeca fides, nulla fides*.)
„**Görögül van**, **nem kell olvasni**.” (*Graeca sunt non leguntur.* Lényegtelen, nem érdekes. A görögül nem tudó, latin szöveget olvasó tanítók szokásos megjegyzése, ha a szövegben görög szavak, vagy idézetek fordultak elő.)

„**Göröngyös úton** /de/ **a csillagokig**.” (*Per aspera **ad astra** / Sic itur ad astra.* Seneca: Hercules 437. A nagy sikerért – a csillagokba jutásért – meg kell szenvedni. Ezt Apollón isten mondta Aineiasznak, amikor kisegített a feldúlt és égő Trójából, amit a görög elfoglaltak. Apollón utalt rá, hogy Aineiasz hosszú ideig fog bolyongani sok veszély közepette a Földköz-tenger vidékén, azaz ’göröngyös’ útja lesz, de a végén – amikor majd megalapítja az első latin várost a jövendő Itáliában, sikeres lesz, a csillagokba jut. Innen a bíztató szólás: előre a csillagokig!)
„**Gőzerővel**.” (Nagyon, teljes erőből. Eredet: nagy energiával, mint egy gőzgép.)
„**Gőze sincs róla**.” (Szólás. Fogalma sincs róla, nem ismeri. Eredet a német: *keinen Schimmer haben* = tükörfordítása, azaz ’derengése’ sincs róla. Ezt a gőzzel, párával – németül: *Dunst*-tal – is helyettesítették. Lásd még: dunsztja sincs róla.)
„**Grasszál**.” (Hivalkodva, fölényesen jár-kel, Eredet a latin *grassor* = járkál.)
„**Grátisz**.” (Latin: *gratis*. Ingyen, szívességből, fizetség nélkül csinálni valamit.)
„**Gringó**.” (USA lakos gúnyneve Mexikóban. Jelentése = *görög* /spanyolul/. Eredete: a külföldi, érthetetlen nyelvre a spanyolok nem azt mondták, hogy ’ez nekem kínaiul van’, hanem, – mint az angolok is –, azt, hogy ’görögül’ van, tehát ami, és aki idegen, az ’görög’. Angolul: *it’s Greek to me*. A középkorban, a latin szövegekbe keveredett, speciális görög betűket és írásjeleket tekintették ’idegennek’. Lásd még: ’görögül van, nem kell olvasni.’)
„**Grrr, pöh**!” (Az MTV Esti meséjében évtizedeken át a TV Maci fogmosás közbeni /egyetlen/ hangja. A kifejezést viccesen a magyar életszínvonalra is alkalmazták, amikor különböző országok TV macijait hasonlították össze.)
„**Guantanamera**, guajira Guantanamera.” (Kubai dal. *Egyenes derékkal jöttem, onnan, hol nőnek a pálmák. Mielőtt meghalok, lelkem versekben osztja el álmát*. *~. Yo soy un hombre sincero de donde crece la palma. Yantes de morime quiero echarmis versos del alma. ~.* 1928-ban írták, majd 1966-tól lett világhírű, miután Pete Seeger előadta a Newport folk fesztiválon. Az 1960-as évek diákmozgalmainak zenei ikonjává vált.)
„**Gugyerák**.” (Együgyű kabaré figura az 1970-es évekből, aki társadalom-politikai iróniát is megfogalmaz. Bárdy György színművész alakította.)
„**Guinnes rekord**.” (Az ír sörgyártó cég, a *Guinnes Breweries* igazgatója, *Sir Hugh Beaver* 1951-ben egy vadásztársaságban vitába keveredett, hogy vajon melyik vadászható madár Európa leggyorsabb vadja? Ekkor határozta el, hogy az ilyen viták eldöntése céljával a cégje ki fogja adni a *Guinnes Book of Records* című, „legek” gyűjteményét, ami 1954-ben jelent meg először és azonnal világsiker lett, amely a tények mellett mára a legképtelenebb rekordok gyűjteménye is.)
„**Gulyás kommunizmus**.” (A magyarországi politikai rendszer az 1960-as, 70-es években. Hruscsov szovjet pártfőtitkár nevezte így az 1956 után megenyhült Kádár rezsimet, ahol ellentétben a szocialista blokk többi országával, soha nem volt élelmiszerhiány.)
„**Gumicsont**.” (Szólás. Valami lényegtelen dolog, ami alkalmas arra, hogy elterelje valakinek a figyelmét valamiről; mint a kutya figyelmét a ~ rágása.)

„**Guru**.” (Szleng. Valamilyen ~ = valamiben nagyon ügyes, szakértő, nagyon jó. Szanszkrit szó, jelentése: tanító.)
„**Guszta**.” (Kívánatos, csinos dolog, vagy – gyakrabban – étvágygerjesztő étel. Eredet: *gusto* /német, olasz/ = ízlés, tetszés.)
„**Gúzsba kötve táncol**.” (Szólás. Lehetetlen feladatot lát el.)
„**Gügye**.” (Szleng. Ügyefogyott, bamba, élhetetlen. Eredete: gügyögő, gagyogó.)
„**Gürcöl**.” (Nehéz, fáradtságos, időigényes munkát végez: *gürizik*. Eredet a régi magyar *gürüzdöl* = reszel, köszörül. Lásd még: kulizik.)
„**Güzü**.” (Magát nem kímélő, keményen dolgozó ember: dolgozik, mint a ~. Eredeti jelentése: egér-féle rágcsáló állat.)

***
GY
***

„**Gyagya**.” (Szleng. Ostoba, lasú felfogású, elmebeteg. Eredet: gügye – lásd ott.)
„**Gyakorlat teszi a mestert**.” (*Exercitatio artem parat.* Tacitus: Germania. / Közmondás. Még: *Fabricando fit faber*. Németül: *Übung macht den Meister*.)
„**Gyakorolj hatalmat** az olaj felett, és nemzetek felett gyakorolsz hatalmat.” (Henry Kissinger amerikai külügyminiszter mondása.)
„**Gyalázat gyalázatot szül**.” (Közmondás.)
„**Gyalog jöttünk**, **mert siettünk**.” (József Attila: Háromkirályok. *Lángos csillag állt felettünk*, ~.)
„**Gyalog megyek**, **mert sietek**.” (Hatvani István a Debreceni Kollégium ’ördöggel cimboráló’ tudós professzora mondta a főbírónak, amikor az felajánlotta neki, hogy szélsebes hintóján átviszi Hajdúsámsonba. Amikor a főbíró vágtatva Hajdúsámsonba ért, elképedésére ott találta Hatvani professzort, aki már dolga végeztével visszafelé indult, gyalogosan Debrecenbe.)
„**Gyalogszerrel a király** is csak nehezen futhat, jó Rozgonyi karja, kardja csinál néki utat.” (Arany János: Rozgonyiné.)
„**Gyanakvással van tele**, kinek rossz a lelkiismerete.” (Cato mondása.)
„**Gyarlóság**, asszony a neved.” (*Frailty, thy name is woman.* W. Shakespeare: Hamlet.)
„**Gyaur**.” (Hitetlen. A török *gâvur* = ’nem muszlim’ szó áthallása.)
„**Gyászba borult ege Hunniának**.” (Vörösmarty Mihály: Szigetvár.)
„**Gyászév**.” (A régi magyarok hite szerint a halál második fázisa, ameddig az elhunyt lelke visszajár az otthonába, ahol annak bálványt, faképet állítottak és tisztelettel adóztak. Lásd még: faképnél hagy; és vasorrú bába. Praktikus okokból, tapasztalva a holttest elbomlását, úgy gondolták, hogy amikor a test végleg elbomlik /= egy év/, a halott szelleme is végleg eltávozik. Ez az időtartam a ~.)
„**Gyászmagyar**.” (A 955. évi augsburgi ütközet után hírmondónak életben hagyott és hazaküldött, megcsonkított 7 magyar katona, akiket idehaza megvetés kísért. Még: gyászvitéz = aki levitézlett, kudarcot vallott, vereséget szenvedett.)
„**Gyáva népnek** nincs hazája.” (Közmondás.)
„**Gyáva nyúl**.” (Szólás. Megvető kifejezés valakire. Még: gyáva kukac!)
„**Gyehenna tüze**.” (A pokol tüze. Gyehenna /’tűz-tó’/ a későbbi Jeruzsálem közelében egy szakadékvölgy neve, ahol a kánaániak emberáldozatokat mutattak be a múltban. Ezért a zsidók elátkozott helynek tartották, és később szeméttelepnek használták. A jeruzsálemi szemetet állandóan égették Gyehennában = büdös, terméketlen, pokol-szerű helyen. *És ha a te szemed botránkoztat meg téged, vájd ki azt és vesd el magadtól; jobb néked félszemmel bemenned az életre, hogynem két szemmel vettetned a gyehenna tüzére.* Máté 5:29)
„**Gyenge lábakon áll**.” (Szólás. Kevés mellette az érv, nincs megalapozva; ~ mint a beteg.)

„**Gyenge vagy**, mint Quasimodo a hátúszásban.” (Szleng, utalás Victor Hugo regényére a Párizsi Notre Dame-ra, amely egyik karaktere a púpos templomszolga.)
„**Gyengébbek kedvéért**.” (Gúnyos szólás: egyszerűbben kifejezni valamit, hogy a gyengébb felfogásúak, a buták is megértsék. Lásd még: A ~.)
„**Gyere Bodri kutyám**, szedd a sátorfádat. Megcsaltak bennünket, kövesd a gazdádat.” (Népdal.)
„**Gyere, csókolj meg szaporán tubicám**! Ha megfőztél hát, megegyél, de meg ám.” (Latabár Kálmán és Mednyánszky Ági operett slágere.)
„**Gyere Gyuri Győrbe**, győri gyufagyárba.” (Mondóka.)
„**Gyerekcipőben** jár.” (Szólás. Fejletlen, kezdeti stádiumban van. Még: első lépéseket teszi.)
„**Gyerekek és bolondok** mindig igazat mondanak.” (Német közmondás. *Kinder und Narren sagen immer die Wahrheit*.)
„**Gyerekek,** gyerekek, **szeretik a perecet**. Sósat, jó ropogósat. Aki vesz, annak lesz, aki nem vesz, éhes lesz.” (Gyermekmondóka.)
„**Gyerekjáték**.” (Szólás. Olyan könnyű dolog, hogy egy gyerek is meg tudja csinálni.)
„**Gyereknek hallgass a neve**.” (Lengyel közmondás. *Dzieci i ryby głosu nie mają*.)
„**Gyere öcsém**, **katonának,** jobb dolgod lesz, mint apádnak. Négy esztendő nem a világ, éljen a magyar szabadság!” (Toborzó nóta.)
„**Gyerkőc.**” (Gyerek.)
„**Gyermekbetegség**e van.” (Egy vállalkozás kezdeti nehézségekkel küzd.)
„**Gyermekcipőben jár**/van.” (Szólás. Kezdeti stádiumban. Még: gyermekbetegségei vannak = a kísérletezéskor előforduló, első hibák.)
„**Gyermek-királyt,** s oly hadvezért, ki erején felül mer; ád az Isten haragjában a nemzetnek, akit megver.” (Kisfaludy Sándor írja a Mohácsi-vész okairól a Dobozy Mihály és hitvese c. versében.)
„**Gyermekkoromban úgy rajzoltam, mint egy zseni**, és csak öreg koromra tanultam meg úgy rajzolni, mint egy gyermek.” (Pablo Picasso mondása.)
„**Gyertek lányok Szegedre**, ott a világ közepe. Ott árulják a rózsát, gyöngyből kötnek bokrétát.” (Népdal.)
„**Gyertyafénykeringő**.” (Búcsúzáskor énekelt skót népdal. *Jut még eszembe kedvesem, a boldog ifjúság! Az erdőszéli kis patak, s egy régi jóbarát. Ó, gondolj, gondolj néha rám, a sors bármerre hajt! Emlékül küldöm kedvesem e régi-régi dalt.* Angolul: *Should auld acquaintance be forgot and never brought to mind? Should auld acquaintance be forgot and days of auld lang syne. For auld lang syne, my dear, for auld lang syne. We'll take a cup o' kindness yet for auld lang syne.* Magyar fordításban ~, mert egy szál gyertyát tartva a kézben éneklik a menyasszonytánc utolsó részeként.)
„**Gyertyaszentelő hidege**, koratavasz hírnöke.” (Népi időjárási bölcsesség február 2-re. Még: Gyertyaszentelő melege, hónak, jégnek a jele. Ez a nap a ~ Boldogasszony napja, ilyenkor megszentelt gyertyát kell gyújtani, amely távol tartja

a háztól a gonoszt. Népi bölcsesség az is, hogy ha ezen a napon a téli álmát alvó medve felébred és kijön a barlangjából, és meglátja a saját árnyékát /mert süt a nap/ akkor a medve visszabújik aludni, mert még 40 napig tart a tél. Ha viszont nem látja meg az árnyékát /mert borús az idő/ akkor kint marad, mert a tavasz már közeleg.)

„**Gyéren szól a vendég s rá nagyokat gondol**; közbe-közbe csupán a macska dorombol. Majd a földre hintik a zizegő szalmát, s átveszi egy tücsök csendes birodalmát." (Arany János: Családi kör.)

„**Gyilkossággal vádolni** valakit a háborúban olyan, mint gyorshajtásért bírságolni egy autóversenyen." (Szállóige az Apokalipszis most. c. filmből.)

„**Gyí**!" (Kocsi, szekér, eke elé fogott ló indításának ősi magyar vezényszava. Lásd még: hó!)

„**Gyíkhús konzerv**." (A bizonytalan eredetű, olcsó, valójában marha- vagy sertéshús maradékból készített, ún. 'vagdalthús' konzervek megnevezése az 1970-es években, a laktanyákban és a kollégiumokban.)

„**Gyogyó**." (Bolondok háza, gyógypedagógiai intézet, iskola. Még: gyogyós = bolond.)

„**Gyomorerősítő**." (Étkezés előtti kis pohár pálinka /= itóka/, hogy a gyomrot a nehéz, zsíros ételek befogadására erősebbé tegye. Lásd még: szíverősítő.)

„**Gyomorforgató**." (Szólás. Felfordul tőle a gyomra = az utálkozástól hányingere támad.)

„**Gyomrunk legnagyobb büntetése** a bőséges vacsora." (A Salernoi orvosi iskola egyik tanítása: *E magna coena fit stomacho maxima poena*.)

„**Gyorsabban! Magasabbra! Erősebben**!" (*Citius! Altius! Fortius!* A modern olimpiai játékok jelmondata, mottója.)

„**Gyorsan, biztosan, vígan**." (A sebészek jelmondata. *Cito, tuto et jucunde.* Galenus ókori sebész a metszés lényegéről írta. Ennek nyomán keletkezett anekdota az orvosokról: 'Semmit sem tud és semmit sem csinál: a pszichológus. Mindent tud, de semmit sem csinál: a belgyógyász. Semmit sem tud, de mindent csinál: a sebész! Mindent tud, és mindent csinál – csak túl későn – a kórboncnok.')

„**Gyors legyél, de ne siess**!" (John Wooden mondása: *be quick, but don't hurry*.)

„**Gyorstalpaló**." (Gyorsan elvégezhető, nem sokat érő képzés, tanfolyam. Eredet: a cipész új talpat készít a cipőhöz /gyorstalpalást/ – nem tartós eredménnyel.)

„**Gyors vonat**, **sebes vonat valahol megáll**, **ha megáll**, nyújtom a jobb kezem, szervusz, babám!" (Népdal. *Szeretni, szeretni, szerettelek. Feleségül elvenni, sose vettelek.* ~.)

„**Gyógyszered legyen az ételed**, és ételed legyen a gyógyszered." (Hippokratész mondása a helyes táplálkozás alapvető fontosságát hangsúlyozva az egészségmegőrzésben.)

„**Gyökeres változás**." (Szólás. Alapvető, mélyre ható. Még: gyökerestől kiirt, írmagját sem hagyja.)

„**Gyökér**." (Szleng. Faragatlan, bárdolatlan, buta ember. Lásd még: bunkó.)

„**Gyökértelen**.” (Olyan ember, aki nem ismeri a múltját, családját, nemzetét; ezért nem tartozik sehová.)
„**Gyöngyös** Magyarország legtüzesebb városa, mert Hatvanon már túl van és még mindig Heves.” (Földrajzos mondás.)
„**Gyönyörűségnek érezzük a munkát**, ha szívesen végezzük.” (Latin közmondás: *labor est etiam ipsa voluptas*. Még: a szívesen vállalt teher könnyű. *Laus propria sordet*. Ovidius mondása.)
„**György haragja pedig leszen rendkívüli**, mert vitéz szolgáját igen keserüli.” (Arany: Toldi.)
„**Győzelem, vagy halál**.” (Spartacus mondása a döntő ütközet előtt i.e. 71-ben a Silarus folyó melletti csata előtt, mikor a lovát e szavak kíséretében leszúrta, hogy ne is tudjon menekülni vereség esetén. Lásd még: győzni, vagy meghalni.)
„**Győzni tudsz, Hannibál**, de a győzelemmel élni nem tudsz!” (Római szólás. *Vincere scis Hannibal, sed victoria uti nescis*.)
„**Győzni, vagy meghalni**.” (Latin mondás. *Aut vincere, aut mori*. Lásd még: győzelem vagy halál.)
„**Győztél felettem**, **mert az végzetem**, hogy harcaimban bukjak szüntelen; de új erővel felkeljek megint.” (Lucifer mondása. Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Gyulainé, édesanyám**, engedje meg azt az egyet, hogy kérjem meg Kádár Katát, jobbágyunknak szép leányát.” (Népballada: Kádár Kata.)
„**Gyúrunk, wazze**?” (Mondás a Gálvölgyi Show-ból, az 1980-as évekből, két testépítő párbeszédjéből. Beszédtéma lezárására használatos: na, ~?)
„**Gyümölcséről ismerni meg a fát**.” (Latin közmondás. *De fructum arborem cognoscere*.)
„**Gyümölcsoltó hidege**, téli havak ölője.” (Népi időjárás-jóslás március 25-re, amely a Gyümölcsoltó Boldogasszony napja. Ez a nap Jézus Szentlélektől való fogantatásának a napja. Ezen a napon kell elkezdeni a gyümölcsfák oltását, s az ezen a napon beoltott gallyakat nem szabad letörni, mert az szerencsétlenséget hoz.)
„**Gyűjtsd a tudást**, mert látod, pusztul minden a földön, és csak a szellemi kincs élheti túl a halált.” (Sylvester János: A szépreményű ifjú Geszthi Mihályhoz.)
„**Gyűjtsd a vasat és a fémet**! Ezzel is a békét véded!” (Kommunista jelszó az iskolai hulladékgyűjtések idején, az 1960-as években. Ennek vulgáris változata: baszd a pinát, ahol éred, ezzel is a békét véded – a ’békeharc’ jelszót kigúnyolva.)
„**Gyűjtsetek kincseket a mennyben**, ahol az örökre megmarad. Ahol a ti kincsetek, ott a ti szívetek.” (Részlet Jézus Hegyibeszédéből.)
„**Gyűlöljük, akit megbántottunk**.” (Latin: *Odisse quem laeseris.* Tacitus: Agricola.)
„**Gyűlölöm a hitvány tömeget** és távol tartom magam tőle!” (Latin szólás. *Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci*.)
„**Gyűlölt gyerekek nem félnek a világtól**.” (Japán közmondás.)

***

H

***

„**Ha**.” (A legrövidebb válaszlevél, melyet Spárta városa küldött Fülöp makedón király /Nagy Sándor apja/ fenyegető levelére, melyben azt írta, hogy ’*ha* hozzájuk viszi a táborát, nagy vérontást és pusztítást fog a városban tenni.’ Erre volt Spárta híres válasza: ’Ha.’ Lásd még: lakonikus. Más: a ~ /*If*/ nagy hatású, 1968-as angol filmdráma szürrealista végkicsengéssel, a hatvanas évek ’lázadó’ fiatalságáról az akkori, konzervatív angol iskolarendszerben.)

„**Ha a feje tetejére áll is**, akkor sem.” (Szólás. Semmiképpen, bármit is csináljon.)

„**Ha a fene**, **fenét eszik is**.” (Szólás. Mindenképpen, még akkor is, ha valószínűtlenül kedvezőtlen a helyzet. Még: ha törik, ha szakad. Fene = vad, gonosz, kegyetlen, fertelmes. Eredetileg: kiütéssel, daganattal járó betegség; a régi magyar mitológiában betegséget okozó gonosz démon. Szitokszó: egye meg a fene; vigye el a fene; menj a fenébe! Lásd még: fene.)

„**Ha a gyenge mennybolt** lerogyik, a bátrat ütik a romok.” (Horatius mondása. *Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinae*. Bajcsy-Zsilinszky Endre 1945. évi, sopronkőhidai kivégzésének a helyén felállított, egykori emléktábláján szereplő szöveg.)

„**Ha a halál árnyéka völgyében járok**, sem félek semmi bajtól, mert te velem vagy, Uram.” (Salamon zsoltára. Vagy: *Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek a gonosztól, mert te velem vagy*.)

„**Ha a híd elvész**, **Erdély elvész**.” (Bem mondása a piski csata napján 1849. február 9-én. *Die Brücke verloren, Siebenbürgen verloren.*)

„**Ha a hegy** nem megy Mohamedhez, Mohamed megy a hegyhez” (A Koránban 20. szúrájában Mohamed azzal fenyegeti a hitetleneket, hogy ha nem térnek meg, a hegyek ki fognak mozdulni a helyükről. Erre az állításra reflexióként keletkezett a ~ gúnyos keresztény szállóige, ami szinte minden európai nyelvben megtalálható. Egy hasonló értelmű arab közmondás szerint: a hegyek nem látogathatják meg egymást, de az emberek igen.)

„**Ha a hülyeség fájna, ordítana**.” (Szleng. Nagyon ostoba.)

„**Ha akarom vemhes**, **ha akarom nem** vemhes.” (Szólás. Bármit el lehet adni: a szamarat áruló cigány mondja ezt, aszerint, hogy a vevő éppen milyen árut keresne.)

„**Ha a legnagyobb sárkány elutazik vidékre**, nem lesz ott erősebb, mint a helyi gyík.” (Kínai közmondás.)

„**Ha a lélek már nem tudja hordozni a terhet**, áthárítja azt a testre.” (Kínai közmondás a betegségek okáról.)

„**Ha a medve szép időt lát**, tovább folytatja az álmát. De ha hideg, csúf az idő, akkor már a tavasz megjő.” (Népi időjárás rím február 2-ra, Gyertyaszentelő napjára. Még: ha a medve meglátja az árnyékát – mert süt a nap – visszamegy aludni, mert érzi, hogy még hideg idő jön, csalóka a napfény.)
„**Ha a nemzet élni akar**, **élni fog**!” (Kossuth Lajos mondása.)
„**Ha annak okát keressük, hogy mi történt**, rájövünk arra is, ami történni fog.” (Stendhal /Marie-Henri Beyle író/ mondása.)
„**Ha a nő csúf**, **a tükör tehet róla**.” (Zsidó közmondás. Jiddis: *As die Majd ist Miess, der Spiegel ist schuldig*.)
„**Ha aranyat lopsz**, **börtönbe zárnak**. Ha földet lopsz, király leszel.” (Japán közmondás.)
„**Ha a szeme nem csal**.” (Szólás. Ha jól látja.)
„**Ha a tudomány gyorsabban fejlődik, mint a lelkiismeret**, elpusztul az élet.” (Einstein mondása.)
„**Ha a tudományban nincs kultúra**, akkor az szakbarbárság, ha pedig a kultúrában nincs tudomány, akkor az dilettantizmus." (Balogh Zoltán mondása.)
„**Ha a világ azt akarja**, **hogy becsapják**, akkor be kell csapni.” (Luther mondása.)
„**Ha a világ rigó lenne,** kötényemben ő fütyülne.” (Weöres Sándor: ~.)
„**Ha az ember meg akar fejni egy tehenet,** le kell hajolnia.” (Zsidó bölcsesség. Haszonszerzés reményében nem szégyen mások előtt alázatosan hajlongani.)
„**Ha az erények tovább tartanak, mint kellene**, ha nem akkor mutatkoznak meg, amikor kellene, és nem ott, ahol kellene, akkor azok hibák.” (Vlagyimir Iljics Lenin mondása.)
„**Ha az ég ránk szakadna**, fenntartanánk a lándzsáinkkal.” (Luxemburgi Zsigmond császár és magyar király mondta a katonák létszámára célozva, 1396-ban Budán, amikor a nemzetközi sereg megindult a törökök ellen.)
„**Ha az hatalmas gonoszt akar tenni**, könnyű az nyavalyáshoz hamis okot lelni.” (Pesthi Gábor: Az farkasról és a bárányról.)
„**Ha az Isten íródiák volna,** s éjjel nappal mozogna a tolla, úgy se győzné, ő se, följegyezni, mennyit kell a szegénynek szenvedni.” (József Attila: Aki szegény, az a legszegényebb.)
„**Ha az maradsz, aki eddig voltál**, nem lehetsz azzá, akinek lenned kellene. (Max Dépree mondása.)
„**Ha az Úr nem őrzi a házat**, hiába virrasztanak, akik őrizik azt.” (Victor Hugo mondása latinul: *Nisi Dominus custodierit domum, in vanum vigilant, qui cutodiunt eum*. Eredet: a 127. zsoltárban.)
„**Ha át akarsz kelni a folyón,** kelj át a folyón.” (Indián közmondás az egyenes beszédre.)
„**Hab a tortán.**” (Szólás. Ráadás, ami még tetéz egy kellemetlenséget. Még: ez már csak ~!)
„**Ha befektetsz** egy dollárt, a másikat arra használd, hogy mindenki tudomást szerezzen róla.” (Henry Ford mondása.)

„**Ha betartja az ember** a kisebb szabályokat, megszegheti a nagyokat.” (G. Orwell: 1984)
„**Ha békét akarsz, készülj a háborúra**.” (*Si vis pacem, **para bellum**.* Flavius: Epitome institutorum rei militaris.)
„**Hablatyol**.” (Fecseg, össze-vissza beszél.)
„**Ha bosszút akarsz állni**, előbb áss két sírt.” (Kínai közmondás, arra utalva, hogy a bosszú bosszút szül, tehát aki bosszúra készül, saját magának is megáshatja a sírját.)
„**Habsburg**.” (A *Habichtburg* /= Keselyűvár/ rövid formája. Eredet: Altenburg grófot, a Habsburgok ősét keselyűk támadták meg, akiket elzavart egy csapat holló. Ezért hálából a hollóknak egy sziklán egy tornyot építtetett ’Keselyűvár’ néven. Ezt egy későbbi Habsburg átépítette várrá és a hollókat elűzték onnan. Az óta a hollócsapat, a *Turnfalken* megjelenése egy Habsburg közelében rossz előjel, erőszakos halált jelent.)
„**Habsburg-ház**i királyok.” (Magyar királyokat /is/ adó osztrák uralkodó család 1526-tól 1918-ig. I. Ferdinándtól IV. Károlyig.)
„**Habsburg-háznak** vérkutyája.” (Bajza József: Haynau dal.)
„**Hacacáré**.” (Zajos mulatozás.)
„**Ha cigánygyerekek potyognak is az égből**.” (Szólás. Mindenképpen, akármi lesz, akkor is.)
„**Ha citromot** kapunk csináljunk belőle limonádét.” (Amerikai közmondás, a pozitív hozzáállásról. *When life gives you lemon, make lemonade*. Eredet: Elbert Hubbard: The King of Jesters. *He picked up the lemons that Fate had sent him and started a lemonade stand*.)
„**Ha csak az ismert dolgok érdekelnének**, lakatosnak mentem volna.” (Albert Einstein.)
„**Hacsak magad nem válsz Istenné**, Istent soha nem értheted meg.” (Hermész Triszmegisztosz istennek tulajdonított tanítás. *Mert az igazi tudást csak a felismert egység szülheti meg. Cseperedj fel határtalan méretűre, szabadulj meg a testedtől, emelkedj az idő fölé, válj örökkévalóvá – akkor majd megérted Istent. Hidd, hogy számodra semmi sem lehetetlen, gondold meg halhatatlanságodat, fogd fel egy pillanat alatt az összes tudomány és művészet lényegét.*)
„**Hadak villáma**, **föld félelme**.” (Hunyadi János korabeli – török – jelzője, Epitheton ornans)
„**Hadd el had**.” (Szólás. Baj, szidás, verés. Jön a ~; lesz még ~. Eredet: hagyd el, hagyd el = hagyd abba! Még: csetepaté, csihi-puhi = verekedés, verés.)
„**Hadd korogjon**, csak ragyogjon.” (Népi szólás arról, hogy ha szegény is valaki /korog a gyomra/ kell, hogy legyen egy ragyogó, hímzett, díszes ruhája. Ez leginkább a matyókra illik.)
„**Hadd zúgjon az álgyú!** – pogány Ali mond, és pattog a bomba, és röpked a gránát; minden tüzes ördög népet, falat ont; töri Drégely sziklai várát.” (Arany János: Szondi két apródja.)
„**Ha és De összeházasodott**; gyermekük: Talán.” (Perzsa közmondás.)

„**Hadilábon áll** vele.” (Szólás. Nem szereti. Eredetileg: hadi készültségben áll.)
„**Hadnagy uram**, hadnagy uram! Mi bajod van, édes fiam? Piros vér foly’ a mentére! Ne bánd, csak az orrom vére.” (Gyulai Pál: ~.)
„**Ha Dorottya szorítja**, Júlia tágítja.” (Ha február 6-án /Dorottya napon/ csípős hideg az idő, február 16-án /Júlia napon/ megenyhül. Népi, időjárás-jóslási bölcsesség.)
„**Hadra fogható**.” (Munkába, működésbe állítható, bevethető, lehet rá számítani. Eredetileg a katonaságnál: besorozható, harcba küldhető; régen, a sorkötelesség előtt a katonákat erőszakkal kellett összefogdosni/fogni.)
„**Ha egy kérdés megoldható**, felesleges aggódni miatta. Ha meg nem lehet megoldani, az aggódás nem segít.” (Nyugalomra intő tibeti közmondás.)
„**Ha egy országban a bankári, jogászi, közgazdasági szakma** kiemelt megbecsülésnek örvend, akkor annak az országnak a helyzete reménytelen.” (Montesquieu mondása. Ti. a reményre okot adó szakmai megbecsülés a tanáré, orvosé és a művészé lenne.)
„**Ha egy ostoba ember szégyelli, amit csinál**, mindig a kötelességére hivatkozik.” (G. B. Shaw mondása.)
„**Ha egy rock and rollert kaphatnék**, én nagyon rendes lány lennék. De a rock and roller nagyon drága, nem kapni a mi utcánkba’!” (Kovács Kati slágere.)
„**Ha egyszer odébbállok,** a kör közepéről majd hiányzok, rám többé nem találtok, rosszak.” (Az Edda együttes slágere: A kör közepén állok.)
„**Ha egy tigris bejön a templomba**, be kell vonni a ceremóniába.” (Kínai közmondás.)
„**Ha egy tojást külső erő tör össze**, akkor egy élet véget ér; ha belső erő, akkor egy élet kezdődik.” (Jim Kwik mondása arról, hogy a sikeres dolgok mindig belülről indulnak el.)
„**Ha egy úriasszony azt mondja: nem**, akkor az azt jelenti, talán. Ha azt mondja, talán, az azt jelenti, hogy igen. Ha azt mondja, igen, akkor az, nem úriasszony.” (Szólás. Ennek ellentéte a diplomatára alkalmazható: igen = talán; talán = nem; nem = nem diplomata.)
„**Ha egy üzlet beindul**.” (Szólás. A sikert siker követi. ~, akkor az, nem áll meg.)
„**Ha el akarod kerülni a gyanúsítást**, ne kösd be a cipődet a dinnyeföldön.” (Kínai közmondás.)
„**Ha ellenségeket akarsz szerezni**, próbálj meg megváltoztatni valamit.” (Woodrow Wilson mondása.)
„**Ha elmondod**, l**ehet**, **hogy elfelejtem**; ha megmutatod, talán emlékezni fogok rá; ha együtt csináljuk, megértem.” (Kínai közmondás. Lásd még: Ha hallom …)
„**Ha erdőben harcolunk**, repül a faforgács.” (Sztálin mondása arról, hogy az osztályharcnak vannak ártatlan áldozatai is.)
„**Ha ezek a könyvek azt tartalmazzák, amit a Korán**, akkor feleslegesek; ha meg nem azt, akkor veszélyesek.” (I. Omar kalifa mondása 642-ben, amikor felégette az ókori világ tudását tartalmazó alexandriai könyvtárat.)

„**Ha édeset akarsz enni**, keserűt szenvedj!” (Közmondás. A jóért meg kell dolgozni.)
„**Ha éhes vagy**, **nyalj sót,** akkor majd szomjas leszel.” (Zsidó közmondás.)
„**Ha éjjel mély zúgást hallat a hegyoldal** – aminőt egyedül a földön fekvő hall –, mond a pásztor: meghal övid nap valaki, s osztály lesz, bömbölnek a Mohos tulkai.” (Tompa Mihály: Mohos. Elbeszélő költemény a testvérek közötti hagyatéki osztozkodás /az ’osztály’/ árnyoldalairól, amikor is a hat tulkot, amelyeken nem tudtak megosztozni, elnyelte a Mohos-hegy tetején kialakuló láp; amely ma a Keleméri mohos láp, jégkorszaki reliktum növényzettel.)
„**Ha élni akarsz, hagyj élni másokat**.” (*Live and let live*. Gracian mondása.)
„**Ha élni akarsz, szolgálnod kell**.” (Gárdonyi Géza: A lámpás.)
„**Ha én cica volnék**, száz egeret fognék, de én cica nem vagyok, egeret sem foghatok.” (Mondóka, gyermekdal.)
„**Ha én egyszer kinyitom a számat**! Ha én egyszer elkezdek beszélni! (Egy szervezeten belüli korrupció kibeszélésével való fenyegetődzés; Kellér Dezső: Pomócsi marad című kabaréjelentében Salamon Béla előadásában lett szállóige.)
„**Ha én gazdag lennék**! Jaha diha dajdl diga diga diga dajd. Éjjel nappal diga diga daj. Tartana a nagy daj daj. Temetném a munkát. Jaha diha ... Gondom, dolgom másokra hagyom, jaj, ha egyszer meggazdagodom.” (Joseph Stein – Jerry Bock Hegedűs a háztetőn /Fiddler on the Roof/ c. musical-ből.)
„**Ha én szél lehetnék**, egy lányt megkereshetnék a világban. Szétfújnám hosszú haját, port az útról merre jár, s szaladnék, nyomában.” (Omega együttes slágere: ~.)
„**Ha én zászló volnék, sohasem lobognék**. Mindenféle szélnek haragosa volnék. Akkor lennék boldog, ha kifeszítenének, s nem lennék játéka, mindenféle szélnek.” (Koncz Zsuzsa slágere: Ha én rózsa volnék.)
„**Ha észreveszed**, **hogy farkasok közt vagy**, akkor ordíts. Nem lesz bántódásod.” (Milkó Izodor mondása.)
„**Hagyjuk a szexualitást** a hanyatló Nyugat ópiumának.” (Virág elvtárs mondása a Tanú című filmben.)
„**Hagyjuk Kínát aludni**. Ugyanis, ha felébresztjük, azt megbánja a világ.” (Bonaparte Napóleon mondása.)
„**Ha gyorsan akarsz menni, menj egyedül**; ha messzire akarsz jutni, menj társsal.” (Afrikai, szudáni közmondás.)
„**Ha győz**, **akkor ’nemzeti hadsereg’**, ha veszít, akkor ’lázadó banda’.” (Japán közmondás.)
„**Ha gyűlölettel a szívemben jövök ki a börtönből**, még mindig fogoly vagyok.” (Nelson Mandela mondása.)
„**Ha gyűlölünk valakit**, olyasvalamiért gyűlöljük, ami bennünk is létezik. Ami bennünk nincs meg, az nem is zavarhat minket.” (Hermann Hesse mondása.)
„**Ha hajnalonként, vagy alkonyattal** havat hord a szél az utakon és zúzmarás ágak kopognak az ablakomon, fészket ver gondolataim közé az egyedüllét vágya. Ilyenkor öreg házban szeretnék lakni, messze néző domboldalon. A kályhában

pattogna a tűz és kis madár szállna az ablakdeszkára. Megkopogtatná az ablakot és eszembe juttatná a rég elfeledett verset: 'Itt a tél, fúj a szél, zörgeti az ágat, fütyörész, dudorász, szomorú nótákat.' Halkan járnék, öregesen tennék-vennék, és talán vendégeket is várnék. Álmodó erdők felett varjak szállnának és szobám zugaiban sóhajtanának az öreg bútorok. Kopott vadbőrrel leterített fekhelyem lenne, s ha éjjel felébrednék, a pislogó tűz villanásai remegnének a szobában. Aztán nézném a hunyorgó parazsat; a kéményben meg zúgna a szél és az öreg kakukkóra rekedten mondaná a tizenkettőt. Csend … csend. És szellemeket várnék, messze elment drága lelkeket, emlékeket, álmokat. Reggelre öles hó párnázná a völgyek alját, és a végtelenbe hajló úton szánkó csengene kedves vendégekkel, akik már csak az emlékeimben élnek, és akikkel a szán másfelé fordulna, hiszen jól tudom: az ő szánjaik égi magasságokban járnak már." (Fekete István: Epilógus.)

„**Ha hallgattál volna, bölcs maradtál volna**." (*Si tacuisses, philosophus mansisses.* Boethius: Consolatione philosophiae.)

„**Ha hallom, elfelejtem**; ha látom, megjegyzem; ha csinálom, megértem." (Kínai közmondás.)

„**Ha-ha mondta a bohóc**." (*Ha ha Said the Clown*. A Manfred Mann világslágere. 1967.)

„**Ha hasonlít, akkor jó**, ha nem hasonlít, akkor nem jó." (A műalkotások kritikájának szállóigéje. Amikor Debrecenben az első Csokonai szobrot felállították, a városi tanács egy műértőt keresett, hogy művészi szakvéleményt mondjon a szoborról. Végül fel is szólítottak, egy Carlos Fumagalli nevű, nyugdíjas, olasz katonatisztet, aki Debrecenben telepedett le, s a tanácstagok úgy gondolták – olasz lévén – értenie kell a művészethez. Íme, a szakvélemény: *Á ászonlít, áko jó, á nem ászonlít, áko nem jó.*)

„**Ha háromnál több gomb hiányzik a ruhádról**, nősülj meg; vagy válj el." (Moldova György mondása.)

„**Ha ismerném az ég ezernyi csillagát**, ha nézhetném a Nap vakító szép sugarát." (A Generál együttes slágere: ~.)

„**Ha Isten létezik**, remélem, van valami elfogadható mentsége." (Daniel Pennac mondása a világban történő igazságtalanságokkal kapcsolatban.)

„**Ha Isten nem létezne**, ki kellene találni." (Voltaire mondása. *Si Dieu n' existait pas, il faudrait l'inventer*)

„**Ha Isten is úgy akarja**." (Jövőről való tervezés során: ha nem jön közbe semmi.)

„**Ha Istent ismer**!" (Ha van benne jó érzés, emberség, segíteni akarás.)

„**Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk**?" (*Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Pál apostol levele a rómaiakhoz 8:31)

„**Ha itt lennél velem,** és fognád a két kezem, én nem engedném el többé már sosem, kedvesem." (A Republic együttes slágere: ~.)

„**Haja szála sem** görbül meg." (Szólás. Semmi baja nem esik.)

„**Hajánál fogva húzza ki magát a** bajból.” (Szólás a mesebeli Münchhausen báróra utalva, aki saját hajánál fogva emelte ki magát a mocsárból. Jelentése: lehetetlen dolgot valósít meg. Még: hajánál fogva előráncigált téma = erőltetett téma, ami nem reális.)
„**Hajba kap**nak.” (Szólás. Összevesznek. Ha asszonyok verekednek, egymás haját tépik.)
„**Haj, Bártfa, volnál boldog város**, s nem lenne benned senki káros, ha vón benned, mit senki nem tanál: hegedű, igazság meg kanál.” (Szirmay Antal lejegyzése szerint ezt egy lengyel utazó írta, aki nem tudott mulatni a kocsmában, mert a muzsikusnak nem volt hegedűje, akin nem tudott a bíró segíteni, mikor a lovát ellopták, és akinek a fogadós nem tudott kanalat adni az aludtejéhez. Latinul: *O Bardiovia, Bardiovia, quam esses tu felix patria! Si non deesent tibi haec tria: fides, iustia, et cochlearia.* Bártfa ma Szlovákiában Bardejov.)
„**Hajcihő**.” (Felesleges hangoskodás, nézeteltérés.)
„**Hajlik a rózsafa, hajlik a lány**, táncra perdül, ha húzza a cigány.” (Magyar nóta.)
„**Hajlik a szóra**.” (Szólás. Hallgat a tanácsra, javaslatra, de nem azonnal dönt. Még: hajlik a jó szóra /jó tanácsra/; hajlik rá = úgy tűnik, hogy kész elfogadni egy helyzetet.)
„**Hajlott korú**.” (Szólás. Görnyedten, meghajolva járó, öregember. Még: megtört tekintetű = szenvedő tekintetű, mint akit kínzással ’törtek meg’ = kényszerítettek vallomásra.)
„**Hajmási Péter,** Hajmási Pál. A barométer, esőre áll. Ne búsulj rózsám, mert az egy garast sem ér. Ne búsulj lesz még szőlő, lesz még lágy kenyér.” (Békeffi István: Csárdás királynő / Kálmán Imre.)
„**Hajmeresztő**.” (Szólás. Rémisztő, félelmetes, mint amikor valakinek ’égnek áll a haja.’)
„**Hajnal előtt a legsötétebb az éjszaka**.” (Angol közmondás. A legrosszabb után jobb következik. *The darkest hour is before dawn*.)
„**Hajnalokon még végigkocog** a határban a tél, de a reggeli nap fényessége elől már a fagyzugokba húzódik. Birodalma fogytán fogy. Köhögő öregember lett a kemény legényből, kinek aszott bordáit megzörgeti a hajrázó márciusi szél. Halódik a tél. Hol van már az ő országa? A nagy fehér mezőkre ránevetett a nap, végigboronálta a déli szél, és mire a tél észrevette magát, már ki is rántották alóla a gyékényt. A fehér tengerben fekete szigetek nőttek, meleg, zöldellő földszigetek, és már csak az erdei szakadékok hideg árnyán lapul egy-egy homályos, piszkos hódarab, melybe görcsösen kapaszkodik a levitézlett úr. Innét jár ki hajnalokon a dombhátakra, hogy végignézzen vélt uradalmán. De érkezése nyomán most már nem dideregnek fázósan a cserjék, és csúfondárosan utána kiáltanak a cinkék, mint a falu vásott gyerekei a félnótás koldus után. A tél visszafenyeget botjával, de ütni már nem tud.” (Fekete István: Március elején.)
„**Hajolj meg**, **s már szeret,** bíráld: gyűlölni fog.” (Terentius: Andria. Tanács, hogyan kell viszonyulni másokhoz.)

„**Ha jó feleséget talál a férfi**, boldog lesz; ha rosszat, bölcs.” (Szókratész mondása.)
„**Hajóm kétség**, **remény sziklája törte**, bízó vitorlám vihar elsöpörte." (Juhász Gyula: Mint a banán.)
„**Ha jó vagy másokhoz**, magadhoz vagy a legjobb.” (Benjamin Franklin mondása.)
„**Hajózni szükséges**, élni nem szükséges.” (***Navigare necesse est****, vivere non est necesse.* Pompeius Magnus római hadvezér mondása, mikor megtisztította tengereket a kalózoktól. Értelme: a kereskedelem, a hajózás, vagyis az élet nem állhat meg semmi áron, folyamatos fejlődés szükséges.)
„**Hajrá egyik**! Ne hagyd magad másik!” (Verekedő gyerekeket biztattak így – részrehajlás nélkül – az őket néző gyerekek, az 1950-1970-es években.)
„**Hajrá Suka**!” (Major Tamás színművész mondása az üres bíztatásra. Amikor a Nemzeti Színház igazgatója volt, egy Suka nevű színész bement hozzá, fizetésemelést kérni. Amikor mondta, hogy sajnos nem adhat, akkor Suka azt mondta, hogy Major elvtárs ’legalább mondjon valami bíztatót.’ Erre hangzott el: ~!)
„**Hajszálon múlt**.” (Szólás. Éppen, hogy nem következett be baj. Eredet: Damoklész egy hajszálra kötötte fel maga fölé a kardját, mikor aludt, tehát egy ~, vagy függött az élete. Még: hajszál híján = majdnem; haja szála sem görbül = teljesen sértetlen marad. Még: hajszálpontos = nagyon pontos.)
„**Hajszolja**.” (Hajtja, erőszakosan sürgeti. Eredet: az ökrösfogatba a jobbról befogott ökör a *hajszás*, ha azt balra terelték – hajszolták – a nógató kiáltás: *hajsz*! Még: a balról befogott ökör a neve a *csás* volt, ha azt jobbra terelték, a nógatás: *csá*!)
„**Hajt**.” (Szleng. Nagyon dolgozik, mint amikor régen a lovaskocsikon a lovakat hajtották, ha siettek. Még: valamire vagy valakire ráhajt = el akarja érni, meg akarja hódítani.)
„**Hajt az idő gyorsan**, rendes útján eljár, ha felülünk, felvesz, ha maradunk, nem vár. Változik a világ: gyengül, ami erős, és erős lesz, ami gyenge volt azelőtt. Hajt az idő, nem vár: elhalunk mi, vének, csak híre marad fenn karunk erejének.” (Arany János: Toldi estéje.)
„**Hajthatatlan**, mint a nagyapám biciklije.” (Szleng szólás.)
„**Haj vitézek**, **haj elébe**! Ki-ki egyet az ölébe! Vigyük haza asszonyunkat, fújja felszél a nyomunkat!” (Arany János: Rege a csodaszarvasról.)
„**Ha Katalin kopog, karácsony locsog**, ha Katalin locsog, karácsony kopog.” (Ha november 25-én, Katalin napkor fagy, akkor a karácsony enyhe lesz, ha jó az idő, karácsony lesz hideg. Katalinkor, ha egy leány egy gyümölcsfaágat vízbe tesz a szobában, s ha ez a ’katalinág’ karácsonyig kizöldül, akkor a néphit szerint a lány férjhez megy hamarosan. Szent Katalin ugyanis a házasulandó leányok védőszentje.)
„**Ha kegyelmetekkel egy sorba’ lehetnék**, a ragyogó nappal farkasszemet néznék.” (Petőfi: János vitéz.)

„**Ha képtelen vagy tovább adni** azokat, **amiket birtokolsz**, akkor azok birtokolnak téged. Valójában semmit sem birtokolsz, csak őrzöl egy darabig." (Buddha tanítása a birtoklásról. ~. *Bármi legyen is a kincsed, úgy tartsd a markodban, mintha vizet tartanál. Mert ha megszorítod, eltűnik. Ha kisajátítod, tönkreteszed. Tartsd szabadon, és örökre a tiéd marad*.)
„**Ha kérdik, hol vagyok, mondd meg, hogy rab vagyok**, a török császárnál talpig vasban vagyok." (Népdal: Ni, hol /vagy: Imhol/ kerekedik egy fekete felhő.)
„**Ha kérdik, mint vagyunk**, mondd, hogy rabok vagyunk, térdig vasban járunk, és csak sarcoltatunk." (A tatár rabságból – erdélyi katona ének.)
„**Ha ki akarod zárni a bajt**, csukd be a szádat." (Kínai közmondás.)
„**Ha kidobják az ajtón**, bejön az ablakon." (Szólás. Nem adja fel. Pofátlan.)
„**Ha kit a szem nem lát**, azért a szív nem aggódik." (Közmondás.)
„**Ha Kína egyszer felébred**, a világ abba beleremeg." (Bonaparte Napóleon mondása.)
„**Ha Kleopátra orra** valamivel rövidebb lett volna, egész Földünk más alakot öltött volna." (Pascal: Pensées 1690. Utalás a véletlen ok-okozati összefüggésekre, hiszen a világszép egyiptomi királynő, Kleopátra, mind Julius Caesart, mind Marcus Antónius római hadvezéreket elcsábította, s ezzel a történelmet befolyásolta.)
„**Hakni**." (Szleng. Előadóművész fellépés-sorozata más-más helyen, ugyanazon műsorral. Eredet: *hackney* = angolul: elcsépel, elkoptat, az unalomig ismétel. Igeként: haknizik. Még: turné = fellépés-sorozat; *turn*: megfordulás.)
„**Ha kudarcot vall a felkészülés**, az felkészülés a kudarcra." (Benjamin Franklin mondása. *Failing to prepare is preparing to fail*.)
„**Ha kutyának mész,** legalább nagy ház kutyája legyél." (Japán közmondás.)
„**Haladjon** ön is a korral, süssön Váncza sütőporral." (Váncza János /1901-1956/ népszerű sütőpor reklámja. Ő vezette be először a magyar leveskockát, pudingport, tápszereket.)
„**Halandó, ki** itt belépsz." (Dante: Isteni színjátékából. Lásd: 'Ki itt belépsz ...')
„**Halandzsa**." (Értelmesnek tűnő, de valójában értelmetlen beszéd, üres fecsegés, Még: halandzsál = mellébeszél, szleng kifejezéssel: rizsázik, rizsál, nyomja a rizsát.)
„**Halála előtt senki sem mondhatja boldognak magát**." (Latin, ókori közmondás. ~, mert még nem tudhatja, mi fog még történni vele, ill. milyen módon fog meghalni; halála után meg már nem tudja mondani, hogy boldog. *Nemo ante obitum beatus*. ~ senki sem lehet boldog.)
„**Halál biztos,** ideje bizonytalan." (*Mors certa, hora incerta*. Latin. Német: *Todt zicher.*)
„**Halál ellen nincs orvosság a kertben**." (*Conticuero vim mortis non est medicamen in hortis.* Salernoi doktori iskola.)
„**Halál fia**." (Akinek meg kell halnia. Sámuel könyve 2:12:5)
„**Haláli**." (Szleng. Nagyon jó, vicces. Még: oltári, állati = nagyon jó.)

„**Halálmadár**.” (Bagoly. Az emberek szerint ~, mivel régen éjszaka csak abban a házban égett fény, ahol súlyos, vagy halálos beteg mellett virrasztottak. Az éjjeli bagoly gyakran az ilyen ablakhoz szállt – valójában a fény miatt. A bagoly huhogó, vészmadár híre a görög mitológiából ered: Amikor a gabonaistennő, Déméter /Ceres/ lányát az alvilág istene /Hádész/ elrabolta, a lány nem evett semmit Hádész házában. Ugyanis a nő akkor ismeri el urának a férfit, amikor először fogad el ételt tőle. Később az európai etikettben az ételt a vacsorameghívás, a pénz, és az ékszer helyettesítette. Ezért lehet fiatal nőnek csak virágot, édességet és parfümöt elfogadni – elkötelezettség nélkül – idegen férfitől. Amikor Déméter istennő rátalált a lányára, Perszephónére, Hádász házában, ezért az első kérdése az volt: ettél-e itt valamit? Perszephóné nemmel válaszolt, de Hádész kertésze, Aszkalaphosz közbeszólt, hogy ő látta, amint Perszephóné elfogadott Hádésztól egy szem gránátalmamagot. Ezzel elismerte magát asszonyának. Déméter istennő haragjában egy sziklát gördített a rossz hírt közlő Aszkhalaposzra. A kertészt később Héraklész /Herkules/, amikor a 12. munkája során az alvilágban járt, szabadította ki a szikla alól, melynek felemeléséhez emberfeletti erő kellett. Amikor Aszkalaphosz kiszabadult, bagollyá változva repült a felvilágra. Azóta a bagoly a sötétség /az alvilág/ éjjeli madara, és rossz híreket, vészhíreket huhog, illetve halált hoz – az európai kultúrában.)
„**Halálnak halálával hal**.” (Népmesei szófordulat: szörnyű halállal hal, szörnyethal. Eredet: *halalnec halaláál holz* = halálnak halálával halsz. A boldvai Halotti beszéd 1228.)
„**Halálnál rosszabb az öregség**.” (Juvenalis mondása. *Morte magis metuenda senectus*.)
„**Halálra röhögi** / keresi / eszi magát.” (Szleng. Sokat nevet, keres, eszik.)
„**Halált megvető** bátorság.” (Olyan, hogy még a haláltól sem fél.)
„**Halál torka**.” (Szólás. Megmenekül a ~ból, veszélyes helyzetből.)
„**Halált virágzik** most a türelem.” (Radnói Miklós: Razglednicák. *Tarkólövés. Így végzed hát te is, súgtam magamnak: csak feküdj nyugodtan. ~ Der springt noch auf! Hangzott felettem. Sárral kevert vér száradt fülemen*.)
„**Ha látnátok,** milyen zöldségeket termesztek a kertemben, nem győzködnétek, hogy térjek vissza a politikába.” (Az uralkodásról lemondott, és Dalmáciába visszavonult Dioclecianus római császár mondása, amikor barátai azt tanácsolták neki, térjen vissza Rómába.)
„**Ha látsz tört virágot útközepre vetve**, hervadó szeretőd jusson majd eszedbe.” (Petőfi Sándor: János vitéz. *Most hát, Jancsi lelkem, eredj, ha menned kell! A jóisten legyen minden lépéseddel. ~*.)
„**Ha le tudod győzni a félelmet**, le tudod győzni a halált.” (A macedón Nagy Sándor mondása. Jelentése: aki nem fél, olyan hőstetteket hajthat végre, melyek révén neve halhatatlanná válik a történelemben vagy a legendában.)
„**Halkan beszélget az erdő**. Suhogás kél az öreg bükkök koronájában, pattanik a gally, zizzen az avar, és a szürkeséggé aszott fényt lassan elnyeli a csend.” (Fekete István: A múlt tüzei.)

„**Halleluja**!” (Héber kifejezés: dicsérjetek az Urat /Jahvét/. Jelentése: *Hallal* = dícsérni + *yah* = úr. Még: ~zik = dicsér.)
„**Hallgass el!** Jön Hunyadi!” (Török anyák ijesztgették így a síró gyereket. *Szeszini kesz! Hunyadi gelijor!*)
„**Hallgass, különben** a nyelved megsüketít! (Apacs indián közmondás.)
„**Hallgat a szép szóra**.” (Szólás. Megfogadja a tanácsot, engedelmeskedik, nincs szükség durvább eszközre a meggyőzéséhez. Még: nem ~!)
„**Hallgat, mint a csuka**.” (Szólás. A hal, ha kifogják, csak tátog. Még: hallgat, mint a sír. Néma, mint a sír.)
„**Hallgatni arany.**” (Jobb hallgatni, mint véleményt mondani, s ez által ellenségeket szerezni, vagy elárulni tudatlanságunkat a témában. Közmondás.)
„**Hallgattassék meg** a másik fél is.” (Seneca mondása. *Audiatur et altera pars.*)
„**Hallhatatlan** isten vagyok, nem halandó többé.” (Akhilleusz márványszentélyének felírta Pellában, amit Nagy Sándor emeltetett.)
„**Halljátok, cigányok**, valahogy ma oly jó kedvem van. Nótámat húzzátok, mert abban a szívem, lelkem van!” (Népdal. ~ *Öröm vagy bánat ér, idejön az ember mindig hozzátok, cigányok, barátok, de csuda jó kedvet csináltok*.)
„**Hallod-e Rozika** te, gyere a moziba be, tudok egy olyan mozit, hogy az valami csuda.” (Berczelly Bálint slágere.)
„**Hallod rózsám Katika**, Katika, kell-e doktor, patika, patika?” (Népdal. ~ *Ha kell doktor, ha kell patika, Katika jer ide a karomba! Addig csűröm, csavarom, csavarom, segítek én a bajon, a bajon: ha két karom átölel, Katika, az lesz a doktor meg a patika*.)
„**Hallotta? Nem lőttek**!” (Anekdota arról, hogy a rosszhoz is hozzá lehet szokni. Egy világítótorony őre megszokja, hogy minden éjjel pontosan éjfélkor elsütik az ágyút. Mikor azután egyszer szabadságra utazik egy ismerőséhez, éjfélkor ezzel ugrik ki az ágyból: ~.)
„**Halló**.” (A telefonba mondott kezdőszó. Angolban /*hello*/ üdvözlő szó is /szia/. Eredet variációk: 1. Biblia: *Hail Thou* /üdv neked/; 2. Ősi germán *hola* amivel a révészeknek kiáltottak. 3. 1876-ban, amikor Thomas Edison Puskás Tivadarral feltalálta a telefont, Puskás ezzel próbálta ki a vonalat, magyarul: halló? Hallható, amit mondok? Tény, hogy a szótárakba először az 1880-as években került be, mint üdvözlő szó.)
„**Halló fiúk**, **halló lányok**!” (Az 1960-as évek népszerű zenés ifjúsági TV műsora.)
„**Halló, halló figyelem, aki rossz lesz, megverem**.” (Gyerek mondóka.)
„**Halottak napja**.” (*Halloween = All Hallows' Day*. Eredetileg a kelta újév november eleji ünnepe. Az abban az évben meghaltak lelkei a túlvilágra indultak, ezért tüzeket gyújtottak nekik, hogy lássák az utat /innen a sírokon való gyertya gyújtás szokása/; az emberek álarcokat vettek fel, hogy a halottak lelkei ne ismerjék fel őket, s ne kísértsék őket álmukban /innen a *halloween* álarcos, tök-kobakos tradíció/. A szokás a rómaiak közvetítéssel jutott el Európába Britanniából. Ma

november 2-án tartja az egyház az elhunyt, de üdvösséget még nem szerzett, és a tisztítótűzben szenvedő lelkekért.)
„**Halottakról jót**, **vagy semmit**.” (*De mortius nil, nisi bene.* Szolón görög filozófus mondása. Szó szerinti jelentése: ’halottakról jól /*bene* = jól/, vagy semmit,’ de jogi szempontból, mivel a halott már nem védekezhet a szállóige eredetije: *De mortuis nil, nisi vere* /*vere* = igazat/.)
„**Halott ember**.” (Szleng. Bajban van, vége van, mintha már meg is halt volna. Még: meg vannak számlálva a napjai = már csak egy bizonyos ideig él, vagy marad a helyén.)
„**Halott embernek** nincs neve napja.” (Közmondás a jelentéktelenné válásról.)
„**Halotti lepelnek** nincsen zsebe.” (Zsidó közmondás. A halottal már nincs üzleti ügy.)
„**Halottnak a rózsavíz**.” (Szólás. Annyi, mint ~. Fölösleges dolog. Nem segít rajta.)
„**Ha ló nincs, szamár is jó**.” (Közmondás a pótmegoldásra.)
„**Halszagú rokonság**.” (A magyarok származására alkotott finn-ugor elmélet támadói nevezik így a nyelvrokon népeket. Eredetileg Barcsay Ábrahám szerint: ’halzsíros atyafiság.’)
„**Halva született ötlet**.” (Szólás. Megvalósíthatatlan elgondolás. Még: kudarcra van ítélve.)
„**Halványkék szemek fény sugarában**, látom sorsomat és a jövőt; kékebbet és tisztábbat nem láttam ezelőtt; epedve és remegve, míg a vágyam egyre nőtt.” (Komár László slágere: ~. *Elér a végzet a kék színű börtön; az a kék szem az a sorsom, az az édes szerelem, már itt e földön nem kell így semmi nekem*.)
„**Halvány, lila gőzöm sincs**.” (Szleng szólás. Fogalmam sincs, sejtelmem sincs. Még: gőzöm sincs róla = nem tudom. Eredet: derengés, a ködben a gőzben feldereng valami, mint amikor eszébe jut valakinek valami, körvonalazódni kezd, mint a ködben, a gőzben egy alak. Lásd még: dunszt.)
„**Halvérű.**” (Szólás. Túlságosan nyugodt, semmi, főleg a szex, nem hozza izgalomba. Még: hidegvérű = nyugodt, magabiztos veszélyes helyzetben; még: nem veszíti el a fejét = tudja, mit kell tenni /nem veszíti el az eszét/. Ellentéte: forróvérű = érzelemileg, főleg szexuálisan túlfűtött. Még: forrófejű = meggondolatlanul heves.)
„**Ha ma az ő szavát halljátok,** ne keményítsétek meg a ti szíveteket.” (Zsoltárok könyve: 95. A debreceni nagyharang felirata latinul: *Hodie si vocem eius audiveritis, ne obduretis cor vestrum.* I. Rákóczi György kapitánya, Zólyomi Dávid, rakamazi győzelme után a császáriaktól zsákmányolt ágyúkat adta Debrecennek, s abból öntötték ezt a harangot.)
„**Ha magunkhoz veszünk** egy éhező kutyát és enni adunk neki, akkor soha nem fog megharapni. Ez a különbség a kutya és az ember között.” (Mark Twain mondása.)

„**Ha Magyarország nem lenne**, nyugodtan néznék a jövő elébe.” (Ferenc József császár írta az anyjának, Zsófia főhercegnőnek 1860-ban. *Wenn Ungarn nicht wäre, konnte ich ganz ruhig der Zukunft entgegensehen*.)
„**Ha majd a bőség kosarából mindenki egyaránt vehet**, ha majd a jognak asztalánál mind egyaránt foglal helyet, ha majd a szellem napvilága ragyog minden ház ablakán: akkor mondhatjuk, hogy megálljunk, mert itt van már a Kánaán!” (Petőfi Sándor: A XIX. század költői.)
„**Hamarabb eljön, amitől félsz**, mint amit remélsz.” (Publicius Syrus mondása.)
„**Hamarabb szeretjük** meg, aki gyűlöl bennünket, mint azt, aki jobban szeret, mint mi szeretnénk.” (Francois de la Rochefoucauld mondása.)
„**Hamar munka ritkán jó**.” (Közmondás.)
„**Ha már elpusztul a világ**, legyen a sírjára virág.” (József Attila: Kertész leszek.)
„**Ha már lúd, legyen kövér.**” (Közmondás. Ha már egyszer belekezdtünk, legyen a legjobb.)
„**Ha meg akarod nevettetni** Istent, mesélj neki a terveidről.” (Woody Allen mondása.)
„**Ha megcsordul Vince,** tele a pince.” (Ha Vince napon, január 22-én olvad, akkor jó szőlőtermés várható. Népi bölcsesség. Még: Ha fénylik Vince, borral telik meg a pince. Ha ködös a Vince, üres a pince. Szent Vince a borászok, szőlészek védőszentje.)
„**Ha megdobnak kővel**, dobd vissza kenyérrel.” (Jézus tanítása.)
„**Ha megérted a folyót**, beszélni fog hozzád.” (Mark Twain mondása a Mississippiről.)
„**Ha meghalunk és eljön az idő**, hogy az Úr ítéljen fölöttünk, nem azt kérdezi majd: mennyi jót tettünk életünkben, hanem hogy mennyi szeretettel tettük.” (Teréz anya mondása.)
„**Ha megszomjaztál**, késő arra gondolni, hogy kutat áss.” (Japán közmondás.)
„**Ha megszűnik az ok**, megszűnik az okozat.” (Latin mondás. *Cessante sublata, causa cessat effectus*.)
„**Ha megtanultál engedelmeskedni,** akkor fogsz tudni uralkodni.” (Szolón mondása.)
„**Ha minden kötél** szakad.” (Szólás. Ha nagy baj van. Eredet: hajón, viharban.)
„**Ha mindent elveszítesz**, mentsd meg a becsületet.” (*Si tout est perdu, sauvel’honneur* – francia szállóige a XVIII. századból.)
„**Ha mindent elveszítesz**, tartsd eszedben azt, hogy a jó híredet meg kell őrizned, mert ha egyszer azt is elveszíted, utána senki leszel.” (*Omnia si perdas, famam servare memento, qau semel amissa postea nullus eris*. Ókori latin szállóige.)
„**Ha mindent megtettél**, amire képességeidből telik, ember vagy. Ha mindent megtettél**,** amit akartál, akkor Isten.” (Napóleon mondása.)
„**Ha mindig pontosan tudod, hogy mit akarsz**, a legjobb esetben is csak azt kaphatod meg az élettől.” (Pablo Picasso mondása.)
„**Ha minket elfú az idők zivatarja**, nem lesz az Istennek soha több magyarja.” (Arany János: Az örökség.)

„**Ha mit megtehetünk szegény hazánkért**, tegyük meg.” (Dávid Csaba: Buda megvétele.)
„**Hamupipőke**.” (Egyszerű, szürke lány, akiből még csodás nő válhat. A Grimm testvérek által megrajzolt mesealak.)
„**Hamvadó cigarettavég**, ül a hamutálcán, s csendben végigég, kis cigaretta, te hidd nekem el, hogy engem is csak égve dobtak el.” (Karády Katalin slágere: ~.)
„**Hamvazószerda.**” (A húsvéti nagyböjt első napja Jézus 40 napos böjtölésének emlékére. Ez a húsvét előtti 46. nap.)
„**Hamvába holt**.” (Gyorsan meghiúsul egy kezdeményezés a kezdeti fellángolás/siker után. Még: hamvába hull. Még: halva született ötlet = nem jó, eleve kudarcra ítélt.)
„**Ha nekünk nem fáj** saját nemzetünk fogyása, romlása, nem tudom, kinek fájhat.” (Pázmány Péter esztergomi érsek levele I. Rákóczi György erdélyi fejedelemnek.)
„**Hanem azért, de nem azért**, koszorút, ha meghalok, a síromra, sírhantomra, nefelejcsből fonjatok.” (Kék nefelejcs. Népdal.)
„**Ha nem azzal vagy, akit szeretsz**, szeresd azt, akivel vagy.” (Angol szójátékos közmondás. *If you’re not with the one you love, love the one you’re with*.)
„**Ha nem csurran, cseppen**.” (Szólás. Mindig van valami eredmény. Eredet: a szőlő préselésekor a must először csordul, később már csak csepeg.)
„**Ha nem ismered a fákat**, eltévedsz az erdőben; ha nem ismered a meséket, eltévedsz az életben.” (Svéd közmondás.)
„**Ha nem követsz el hibát**, nem dolgozol elég nehéz problémán. Ez pedig hiba.” (Frank Wilczek mondása.)
„**Ha nem lenne ilyen** erős mezőgazdaságunk, olyan ipari ország lennénk, hogy arról koldulnánk.” (Hofi Géza mondása 1982-ből.)
„**Ha nem lenne, ki kellene találni**.” (Szólás. Olyan jó, jópofa, hogy ~.)
„**Ha nem lennék Sándor,** bizony Isten, Diogenész szeretnék lenni.” (A világhódító Nagy Sándor mondása. *Nisi Alexander essem, ego vero, elem esse, Diogenes*.)
„**Hanem most már elég**, hallja-e kend, anyjuk? Fogja be a száját, vagy majd betapasztjuk! Úgy merje kend Ilust egy szóval bántani, hogy kihullanak még meglevő fogai!” (Petőfi Sándor: János vitéz.)
„**Ha nem sikerül megindítanom az isteneket,** a poklot hozom mozgásba.” (Vergilius: Aeneas. *Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.*)
„**Ha nem teheted, amit akarsz,** azt akard, amit tehetsz.” (Zsidó közmondás.)
„**Ha nem tehetjük azt**, amit akarunk, tegyük, amit tudunk.” (Engels mondása egy zsidó közmondás után.)
„**Ha nem tudjuk** honnan jöttünk, azt sem tudjuk, hová megyünk.” (Székely közmondás a múlt, a történelem és az identitás fontosságáról.)
„**Ha nem vagy része** a megoldásnak, akkor a probléma része vagy.” (Eldridge Cleaver mondása.)
„**Ha nem vétkezel**, feloldozást sem nyerhetsz.” (Orosz közmondás.)

„**Hangzavart? Azt**! Ha nekik az, ami nekünk vigasz!” (Illyés Gyula: Bartók.)
„**Hangyányi**.” (Nagyon kicsi, nagyon kevés.)
„**Ha nincs a népnek kenyere**, egyenek kalácsot.” (Marie Antoinette oszrák származású francia királyné elhíresült mondása a Nagy francia forradalom előtt.)
„**Ha nincs hír**, **az, jó** hír.” (Közmondás. Angolul: *no news is good news*.)
„**Ha nincs megoldás,** meg kell vizsgálni, van-e probléma egyáltalán?” (Jean Drapeau.)
„**Ha nincs ötletünk**, hívjunk össze egy bizottságot.” (Murphy egyik törvénye. Lásd ott.)
„**Hannibál a kapuk előtt**!” (***Hannibal ante portas!*** Cicero: Philippica. A szállóige jelentése: itt a veszély! Akkor keletkezett, amikor a karthágói pun hadvezér az Alpokon átkelve Róma városát veszélyeztette időszámítás előtt 211-ben, s egy színlelt támadással megközelítette a város kapuit.)
„**Hanyat-homlok rohan**.” (Szólás. Ijedten, az utat nem nézve fut. Eredet: a levegőben forogva esik le valaki, vagy hanyat esve, vagy fejjel, homlokkal előre esve.)
„**Ha örökké élsz**, **mire élsz**?” (Jimmy Hendrix mondása: *If you can live for ever, what do you live for?* Arra utalva, hogy az életnek akkor van értelme, ha szeretteinkért élünk.)
„**Ha őseink** is **elszaladtak volna**, valahányszor nehéz idők jöttek, ma üres lenne ez az ország.” (Wass Albert mondása.)
„**Ha Pál fordul ködde**l, jószág hullik döggel.” (Népi időjósmondás, ha január 25-én, Pál napján köd van, járvány fogja sújtani az állatokat. Még: ha Pál fényességes, a termés leszen bőséges = ha süt a nap Pál napján, jó termés ígérkezik.)
„**Ha pedig Krisztus nem támadt fel**, nincs értelme a mi tanításunknak, és nincs értelme a ti hiteteknek.” (Pál apostol: 1. korinthusiakhoz írt levé1 5:14)
„**Ha pedig valaki hallja** az én igéimet, de nem tartja meg, azt nem ítélem el. Mert nem azért jöttem, hogy elítéljem a világot, hanem hogy megmentsem.” (Jézus tanítása. János 12:44-50.)
„**Ha per,** úgymond, hadd **legyen per**!” (Arany János: A fülemile.)
„**Ha Piroska napján fagy,** negyven napig el nem hagy.” (Népi megfigyelésen alapuló időjárási előrejelzés január 18-ra.)
„**Hapsi**.” (Szleng. Fiú, férfi. Eredete: a ’***ha***ver’ /= barát/ és a ’***p*a*si***’ /= férfi/ összevonása.)
„**Hapsizik**.” (Szleng. Fiúkkal, férfiakkal ismerkedik.)
„**Harag és részrehajlás nélkül**.” (Tacitus: Annales. *Sine ira et studio*. A történetírói célkitűzés, hogy elfogulatlanul tudjanak írni az eseményekről.)
„**Haragszik az édesanyám**; mért járok a lyányok után? Ne haragudj édesanyám, utánad is járt az apám, néhanapján vasárnap.” (Népdal.)
„**Haragtartónak lenni** olyan, mint forró szenet marokra fogni, hogy azt valaki másra dobjuk; mi sérülünk meg elsőnek tőle.” (Buddha egyik tanítása.)
„**Harang csendül**, **ének zendül**, messze zsong a hálaének; az én kedves kis falumban karácsonykor magába száll minden lélek.” (Ady Endre: Karácsony.)

„**Harangoztak éppen**. Szél nem volt, s a zengés úgy hullámzott a város felett, mint a fiatal szívben a névtelen öröm. Nem tudni, honnét jött, hová lesz majd, csak van, és alig venni észre, ha elmúlik. A harang már régen megállt a torony borongó homályában, ütője mozdulatlanul függött, mint a béna ököl, de a zengés még ott úszott a levegőben, mintha a világosság szállna a napsugarak ragyogásán. Május volt, s a virágoskertek illata bódultan dülöngélt az utcákon." (Fekete István: Tíz szál gyertya: 3.)
„**Harangoztak neki**." (Szleng. Nagyon nagy szerencsétlenség érte. Mint amikor egy halottnak harangoznak a temetésén.)
„**Harapnivaló**." (Ennivaló gyors étkezéshez, egyszerű étel.)
„**Harapófogóval kell** /vagy: sem lehet/ kihúzni belőle a szót." (Szólás, amelyben a középkori, kínvallatást alkalmazó igazságszolgáltatás emléke él tovább, amit Mária Terézia /1776/ és II. József /1783/ törvényei megtiltottak. Harapófogó eredetileg = tüzes fogó.)
„**Harapós kedvében van**." (Szólás. Kötekedő, ideges, mint egy hamis kutya.)
„**Harácsol**." (Mohón szerez, gyűjt, lop. Eredet a török *kharads* = adó.)
„**Harcias Frigyes**." (II. Frigyes az utolsó babenbergi osztrák herceg, IV. Béla ellenfele.)
„**Harckalandon zsákmány a díj**." (Arany János: Rege a csodaszarvasról. *Feszes az íj, sebes a nyíl, ~*.)
„**Ha reggae-t** hallgatsz, és nem mozogsz, halott vagy." (Bob Marley zenész mondása.)
„**Harmadfél**." (Régi számnév. ~ = 2,5; negyedfél = 3,5; ötödfél = 4,5, hatodfél = 5,5 stb.)
„**Harmatgyenge**." (Nagyon gyenge, ti. a harmat kevés, gyenge csapadéknak számít.)
„**Harminchatfokos lázban égek** mindig, s te nem ápolsz, anyám." (József A.: Kései sirató.)
„**Harminckettes baka vagyok én**, kék paroli mosolyog a blúzom tetején." (Katonadal.)
„**Harminc pénz**." (Az árulás bére. Eredete az a 30 ezüstpénz, amit Júdásnak fizettek a zsidó papok Jézus elárulásáért. Máté 26:15.)
„**Harmónia nyakéke**." (Szerencsétlenséget hozó ajándék. Harmónia az Összhang istennője Aphroditének /Vénusznak/ házaságon kívül született lánya Arész /Mars/ hadistentől. Amikor Zeusz, az elrabolt Europe hercegnőért kárpótlásként hozzáadta Harmóniát Kadmoszhoz, Europe bátyjához – és Théba városának alapítójához –, Aphrodité törvényes férje, az ezermester Héphaisztosz kovácsisten a menyegzőre egy gyönyörű nyakéket ajándékozott Harmóniának. Ez azonban minden viselőjére és annak családjára bajt, tragédiát hozott. ~ a szimbóluma a sötét és véres családi tragédiákkal terhelt thébai mondakörnek. /Ínó, Melikertész, Szemelé, Hellé, Aktaión, Pentheusz, Iokaszté, Oidipusz és Antigoné tragédiái, amelyekben mindegyik szerencsétlenül járt thébai királyné a ~ tulajdonosa volt./)

„**Ha Rómában vagy, tégy úgy, mint a rómaiak**.” (Közmondás. *When in Rome do as the Romans do* – angolul, *Si fueris Romae, Romano vivite more* – latinul; ~ élj úgy ~.)
„**Ha rövid a kardod**, **toldd meg egy lépéssel**.” (Segíts magadon, úgy, hogy a hátrányból erényt kovácsolsz. Közmondás. Eredete: elsőként Vazul fia, Béla herceg mondta, lengyelországi száműzetésekor, amikor bajvívásban legyőzött egy, a lengyelekre támadó pomerániai vezért, aki nála magasabb, és hosszabb kezű volt, ezért Bélának nem sok esélyt adtak a viadal előtt. Más magyarázat szerint a mór Regulus mondta egy spanyolnak, aki a kardja rövidségén gúnyolódott: *majd megtoldom egy lépéssel*. Ez utóbbit szállóigeként idézte Zrínyi Miklós 1662-ben, Montecuccolihoz írt röpiratában.)
„**Hasal**.” (Találomra mond valamit, amit nem tud. Eredet: a hasára üt, és kitalál valamit.)
„**Hasára süt a nap**.” (Szólás. Reggel van, és még alszik.)
„**Hasára üt**.” (Találomra mond/gondol valamit. Lásd még: hasraütés-szerűen.)
„**Ha sietsz**, menj kerülőúton.” (Japán közmondás.)
„**Hasít**.” (Szleng. Jól teljesít, jól halad.)
„**Hasonló hasonlónak** örül.” (~ hasonlót vonz. *Similis simili gaudet.* Latin közmondás.)
„**Haspók**.” (Szólás. Aki szeret jókat enni.)
„**Hasra esik előtte**.” (Szleng. Bámulja, ok nélkül nagyra tartja, sokra becsüli. Eredete az ókori, istenként tisztelt uralkodók előtt az alattvalóknak arcra kellett borulniuk az alávetettséget és a tiszteletet így fejezve ki. Még: bálványozza, isteníti, csúszik-mászik előtte.)
„**Hasraütés-**szerűen.” (Szólás. Találomra. Még: hasára üt és ... = találomra, hirtelen ötlettől vezérelve, meggondolatlanul mond, vagy csinál valamit. Lásd még: hasal = mellébeszél.)
„**Hass, alkoss**, **gyarapíts**, s a haza fényre derül.” (Kölcsey Ferenc: Huszt. *Régi kor árnya felé visszamerengni mit ér? Messze jövendővel komolyan vess öszve jelenkort;* ~.)
„**Ha Szent Mihály napjáig** itt van még a fecske, karácsonyig legelhet a kecske.” (Népi időjárási bölcsesség, miszerint, ha szeptember végéig nem költöznek el a fecskék, akkor hosszú enyhe őszre lehet számítani.)
„**Ha szeret az ember**, **mindenre kész**; én tudom, hogy hiába mész; itt maradsz örökké, hát mért búcsúznál?” (Andrea Bocelli világslágere: *Con te partíró = Time to Say Goodbye*.)
„**Ha szeretnél birtokolni** egy tulajdonságot, viselkedj úgy, mintha máris a tiéd lenne.” **(**William James mondása.**)**
„**Ha Sztálin azt mondja, hogy táncolj**, akkor a bölcs ember táncol.” (Hruscsov szovjet pártfőtitkár mondása – még Sztálin életében.)
„**Határ a csillagos** ég.” (Szólás. Nincsen semmi akadálya a töretlen fejlődésnek.)

„**Ha ti, hunjaim, tudtok élni** tehetségetekkel, bölcsesség dolgában Európa egy népénél sem lesztek hátrább.” (Johannes Amos Comenius beköszöntő beszéde, Sárospatakon 1650. november 24-én.)
„**Hat láb mélyen**.” (Szólás angolból. Jelentése: eltemetve, holtan. A középkorban, a nagy londoni pestisjárvány idején, amikor naponta hétezren haltak meg, az elöljáróság rendelete szerint ~ /kb. 2 m/ kellett eltemetni a holtakat a járvány megállítása érdekében. Ez a rendelkezés fennmaradt ebben a szólásban.)
„**Hat nap óta szól a nóta**, nem pihentem én az óta. Átölelve tart a párom, hatnak a fele három, a kicsi csókos szádat várom, úgyis te leszel a párom.” (Magyar nóta.)
„**Hatodik érzék**.” (Az 5 érzékszerv /látás, hallás, szaglás, tapintás, ízlelés/ mellet ez a megérzés, távoli eseményekre való ráérzés. Újabban, 7-8. érzékként kimutattál a fülben elhelyezkedő, de a hallással nem kapcsolatos egyensúly érzéket, valamint a bőr hőérzékelését is, ami nem a tapintással azonos.)
„**Ha Tomori nincs**, **nem gondolhatnánk Mohácsra** anélkül, hogy a szégyen el ne égetné orcánkat.” (Szekfű Gyula történész mondása.)
„**Hat ökör**rel sem lehet.” (Szólás. ~ valakit rávenni valamire. Hat ökör volt régen a maximális húzóerő. Még: hatökör = nagyon buta ember.)
„**Ha törik**, **ha** szakad.” (Szólás. Mindenképpen, még károk okozása révén is.)
„**Ha tőle rosszat** szenved is, nem gyűlöli.” (Anya a gyermekét – Szophoklész mondása.)
„**Hatszázhatvanhat**.” (A Sátán száma; János: Jelenések könyve 13:18. *Akinek van esze, számítsa ki a vadállat számát, hisz emberi szám: 666*. Valójában János a keresztényüldöző *Néró* császár nevét ’kódolta’ a ~-ban, mert Néró cézár görög és héber nyelven leírt nevének betűi – ha a hozzájuk rendelt számokat tekintik – 666-ot adnak ki. A ’Fenevadat’ később azonosították a Sátánnal. Egy másik értelmezés szerint a ’Fenevad’ maga a mindenkori pápa, mert a koronáján lévő felirat, a *’vicarivs filii dei*’ /isten fiának a helytartója/ római számokként értelmezve és összeadva, szintén 666-ot ad ki. V = 5 (2x = 10) + I = 1 (6x = 6) + C = 100 + L = 50 + D = 500)
„**Ha tudni akarod,** hogy egy nemzet mennyire becsüli a múltját, nézd meg a temetőit.” (Széchenyi István mondása.)
„**Ha tudtam volna**, hogy ma ilyen szörnyű napom lesz, akkor tegnap boldog lettem volna.” (Andrew Matthew mondása.)
„**Hatvanezer katona meg én**, az százhatvanezer katona.” (Bonaparte Napóleon mondása.)
„Hatvankilencezés” (Kölcsönös orális szexet szimbolizáló, egymáson fekvő hatos és kilences számjegy. Még: franciázás – utalva a franciák érzékinek tartott etnosztereotípiájára.)
„Hatvannégyben épp, hogy elindultunk. Hatvannégy nyarán még csak álmodtunk.” (Koncz Zsuzsa slágere: 1964. A hatvanas évek nagy beat generációjának emlékére írt dal 1977-ből. ~ *Éretten, az életre készen, Istent kerestünk, lenn a Földön, fenn az égen. A magnó mellett letérdepeltünk, a lelkünk összeért lenn a Földön, fenn az égen. Az volt a hej, hej, hej, igazi szép idő! Mikor egy dal, egy*

szó, egy hang még igazán dal, egy szó, egy hang volt. A Nehéz Napok Éjszakáin hallgattuk a dalt lenn a Földön, fenn az égen. Nem hallottam az óta sem olyan gyönyörű nótaszót lenn a Földön, fenn az égen.)
„**Hatvannégy esztendő**: untig elegendő." (Arany János: Évnapra. *Nyolcvan év, ritka szép; hetven év, jó, ha ép; ~*.)
„**Hattyúdal**." (Utolsó munka, teljesítmény, eredmény. Elsőként Aischylos említi Agamemnon c. tragédiájában azt a tévhitet, hogy a hattyú halála előtt énekelni kezd.)
„**Ha udvariasan és megértően viselkedünk** másokkal, filléreket fektetünk be, és egy vagyont kapunk vissza." (Thomas Sowell mondása.)
„**Ha úgy harcoltál volna, mint egy férfi**, nem kellene úgy meghalnod, mint egy kutya." (Anne Bonny, egy Karib-tengeri kalózkapitány nő mondása a bíróságon a szintén halálra ítélt szeretőjének. *If you had fought like a man, you wouldn't have to die like a dog*.)
„**Ha úgy kezeljük az embereket, amilyenek**, akkor rosszabbá tesszük őket. Ha úgy kezeljük őket, mintha azok lennének, akiknek kellene lenniük, akkor segítjük őket azzá válni, akivé válni képesek." **(**Johann Wolfgang Goethe mondása a helyes nevelésről.**)**
„Ha Újév napja világos, a termés nem lesz hiányos." (Népi időjárási megfigyelés.)
„**Ha úri kedve úgy tartja**." (Gúnyosan: ha kedve szottyan/támad rá.)
„**Ha valaki érdemtelenné vált a bizalmadra**, te is levizsgáztál – emberismeretből." (Kaposi Kis István mondása.)
„**Ha valaki férfival hál együtt**, úgy, ahogy asszonnyal szoktak együtt hálni, ez utálatosság, amelyben mindketten részesek, ezért meg kell halniuk, vérük visszahull rájuk." (Leviták könyve 20:13. A homoszexualitást elítélő idézet Mózes ószövetségi törvényei közül.)
„**Ha valakit nagyon megbántunk**, okot találunk rá, hogy gyűlöljük is." (Jókai Mór: A gazdag szegények.)
„**Ha valaki nem hiszi el**, hogy a matematika milyen egyszerű, az csak azért van, mert még nem vette észre, hogy az élet milyen bonyolult." (Neumann János mondása.)
„**Ha valamit nem tudsz megakadályozni**, állj az élére!" (Charles de Gaulle mondása.)
„**Ha van egymillió imádkozó magyar**, nem félek a holnaptól." (Mindszenty József hercegprímás mondása.)
„**Ha van Isten**, **ne könyörüljön rajta**: veréshez szokott fajta." (Ady Endre: Nekünk Mohács kell c. versében az egymással örökké ellenségeskedő, egymást állandóan verő magyarokra kért átka: ez a széthúzó nép meg sem érdemli Isten kegyelmét.)
„**Haver**." (Szleng megszólítás. Felszínes barát, pajtás, cimbora, akivel együtt lehet játszani, szórakozni. Eredet a héber *haver* /= barát/.)

„**Ha védem magam, megvéd az Isten**.” (*In my Defense God me Defend.* A skót lovagrendek és az állam mottója. Röviden a skót állami címerben: *In Defens.*)
„**Ha véget ér az életem**, új otthont nyújt az ég, ott még szebb hangon zenghetem a Bárány énekét." (Újkeletű református zsoltár: Az Úr irgalma végtelen. *Láncom lehull, szabad vagyok, mert az Úr veszni el nem hagyott; kegyelme tartja meg életem, az Úr irgalma végtelen*. ~. Eredetileg Chris Tomlin vallásos slágere 2008-ból, *Amazing grace – my chains are gone* címmel.)
„**Ha végre itt a nyár**, **és meleg az idő**, az ember strandra jár, mert azért van itt ő; míg anyu öltözik, az apu ideges, hogy olyan lassan készül el, hogy addigra este lesz.” (Kovács Eszti slágere: Pancsoló kislány.)
„**Havi kétszáz pengő fixszel**, az ember könnyen viccel.” (Operett sláger: Kabos Gyula.)
„**Ha volna valaki**, **aki azt mondaná, hogy ébredj**. Nem fonódna rám a bánat, szemembe hullanának tűztollú reggeli fények. Reggeli fények.” (Apostol együttes: ~ slágere. ~ *Ha lennél az, aki nekem mindenem volnál. Tétovázva erre jönnél, csendesen átölelnél. Mennénk, te megcsókolnál, s semmit sem szólnál, semmit sem szólnál*.)
„**Haza**!” (A haza vágyódó, fiatal földönkívüli mondása Steven Spielberg: E.T. c. filmjében.)
„**Hazabeszél**.” (Szólás. A saját érdekében beszél, szólal fel.)
„**Haza bölcse**.” (Deák Ferenc, az 1867-es kiegyezés előkészítője. Epitheton ornans. Eredetileg: Zala bölcse, az 1840-es évektől.)
„**Haza csak ott van**, ahol jog is van! S a népnek nincs joga.” (Petőfi Sándor: A nép.)
„**Hazafelé hallgatva mentünk**, mert nekünk akkor már elmúlott a nyár. Az erdő elkísért egy darabig bennünket, de aztán elmaradt mögöttünk. A dombháton lángolni kezdett az augusztusi nap, s a szőlőfürtökben édesmelegen értek eljövendő mámorok. Később kitárult előttünk a messzeség. Hamvas párái alatt csillogva futott a Kapos vize. Visszanéztünk még egyszer a hegyre, aztán leszálltunk a völgybe, hol valamikor Koppány lázongó áldozati tüzei égtek – István király napját ünnepelni.” (Fekete István: István király előtt.)
„**Hazafiság:** az erőszak önigazolása.” (Oscar Wilde mondása. *Patriotism is the virtue of the vicious*. Szó szerint: ~ a gonoszok erénye.)
„**Hazajáró** lélek.” (Céltalanul kóborló ember, mint egy kísértet, egy ~.)
„**Hazaszeretet nélkül** nincs nemzet, csak horda.” (Jászai Mari mondása.)
„**Hazatalál**, **kóbor szívem**, gyöngéden ölelj át, és ringass szerelem!” (Korda György slágere, eredetileg a Keresztapa c. film betétdala. *Nem érhet engem semmi rossz, ha átölelsz. Nem várok választ mástól, hogyha te felelsz* ~.)
„**Hazavágja**.” (Szleng. Elrontja, tönkreteszi. Eredete a sportból: aki elveszíti a mérkőzést, az mehet haza. Még: taccsra teszi/vágja, szintén a sportból, a partvonalon kívülre helyezi; ill. padlóra küldi, mint az ökölvívásban kiütés esetén.)

„**Hazádnak rendületlenül légy híve**, ó, magyar. Bölcsőd az, s majdan sírod is, mely ápol, s eltakar. A nagyvilágon, e kívül, nincsen számodra hely. Áldjon, vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell." (Vörösmarty Mihály: Szózat.)
„**Hazámért ezt is**, szívesen!" (Csányi László utolsó mondata kivégzése előtt 1849-ben.)
„**Hazám, hazám**, **te mindenem**, tudom, hogy életem neked köszönhetem. Arany mezők, ezüstfolyók, hős vértől ázottak, könnytől áradók." (Bánk bán áriája. Erkel Ferenc Bánk bán c. operájából.)
„**Hazám nem ez tán**, melyben én vakon megbízom? (Petrarca: Itáliám. *Non e questa la patria in ch'io mi fido?*)
„**Hazánk szíve**." (Budapest. Elsőként Szigligeti Ede használta 1837. január 1-én a budai magyar színház megnyitására írt prológusában.)
„**Hazudni csak hihetetlent érdemes**, mert az, hihető." (Kosztolányi Dezső mondása.)
„**Hazudni nem szabad**." (Deák Ferenc mondása: *Ha tőlem függene, a sajtótörvénynek csak egy paragrafusa volna*: ~.)
„**Hazug embert** könnyebb utolérni, mint a sánta kutyát." (A hazugság mindig kiderül. Közmondás. Még: hazudik, mint a vízfolyás. Hazudik, mintha könyvből olvasná.)
„**Háború és béke**." (Lev Tolsztoj monumentális orosz családregénye a napóleoni háborúk idejéből. *Vojna i mir*.)
„**Háború nélkül nincs béke**." (Római mondás. *Civis pacem* ***parabellum***.)
„**Hádész**." (Görögül az Alvilág, a holt lelkek lakhelye. 4 része van: *Elízium* = a boldog lelkek mezeje /az elíziumi almaföldek/; *Aszphodélosz* = a se jó, se rossz holt lelkek tartózkodási helye /az aszphodéloszi szürke hamumezők/; *Tartarosz* = a bűnös lelkek büntetőmezeje /a sötét mélységek hona, a pokol/; *Erebosz* = az örök sötétség hona, az alvilági istenek lakhelye. *Erebosz* az örök Sötétség megszemélyesítője, *Tartarosz* = a Pokol megszemélyesítője egyben, ők ketten a kavargó ősanyagból, a *Kháosz*ból kiemelkedő négy első létező tagja, a másik kettő: *Gaia* = Földanya istennő és *Nyx* = az Éjszaka istennője. Maga Hádész az alvilág istenének a neve is, *Zeusz* és *Poszeidón* fivére, latinul *Plútó*.)
„**Há' egyen egy** almát." (Tréfás válasz a H1N1 vírusra utalva, arra közlésre, hogy 'doktor úr, betegnek érzem magam.')
„**Háklis**." (Akadékoskodó, apróságokon fennakadó, finnyás. Eredet: német *häkelig* = kényeskedő, akadékoskodó; *Haken* = horog.)
„**Hála Isten, este van** megint, mával is fogyott a földi kín." (Arany János: Fiamnak.)
„**Hála Isten, minket** hí úgy a világ, hogy magyarok!" (Petőfi Sándor: Föl a szent háborúra.)
„**Hál'Isten**!" (Szólás. A 'hála Istennek' rövid alakja. Lásd még: Istennek hála!)
„**Hálni jár belé a lélek**." (Szólás. Beteges, alig él. Régen, amikor az emberek az elhunytakkal álmodtak, azt gondolták, hogy a halottaknak nappal nincsen lelke,

de éjjel – hálni – visszatér belejük, és ekkor látogatják sorra a rokonokat, ismerősöket. Innen a gyász szokása: hajukat megtépdesték, arcukat megvérezték, bekormozták, vagy ruhájukat tépdesték /szaggatták/ meg, később fekete ruhát vettek föl; mindezt azért, hogy a halott lelke ne ismerje őket fel, ne látogassa, ijesztgesse őket álmukban. Még: csont és bőr = sovány.)
„**Hálót fon az est**, a nagy, barna pók, nem mozdulnak a tiszai hajók. Egyiken távol harmonika szól, tücsök felel rá csöndben valahol. Az égi rónán ballag már a hold: ezüstösek a tiszai hajók. Tüzeket raknak az égi tanyák, hallgatják halkan a harmonikát.” (Juhász Gyula: Tiszai csönd.)
"**Hányan meghaltak már**, akik szerettek engem! És szivükben őriztek engem. Hány énemet ismerték, mit én már elfeledtem." (Török Sophie: Mulandóság.)
„**Hányaveti**.” (Beképzelt, hetvenkedő, hetyke, nyegle. Pejoratív kifejezés. Eredete a zabolátlan ló, hányja-veti magát, rugdos, ficánkol.))
„**Hány az óra, Vekker úr**?” (Páskándi Géza novellája: 1965, Bacsó Péter filmje: 1985)
„**Hánykolódik, de** el nem merül.” (*Fluctuat nec mergitur.* Párizs jelmondata.)
„**Háp-háp-háp,** jönnek a kacsák. Hű de éhes, hű, de szomjas ez a társaság.” (Szabó Lőrinc: Falusi hangverseny.)
„**Hármaskönyv**.” (***Tripartium*** *opus iuris consuetudinarii inclyti regni Hungariae*. Werbőczy István által szerkesztett törvénykönyv, 1514-ből, amely évszázadokon át volt jogforrás.)
„**Hármat foghatsz**: a Kossuthot, a Szabad Európát, meg a pofádat.” (Hofi Géza mondása. *Jegyezd meg haver, itt ~*. A beszólás a kommunista diktatúra idejére utal, amikor az állami Kossuth Rádió mellett az ellenséges, kapitalista Nyugat által működtetett, magyar nyelvű Szabad Európa Rádiót csak illegálisan lehetett fogni, politizálni pedig nem volt tanácsos.)
„**Három a magyar igazság**, egy a ráadás.” (Szólás. Ha valamit ismételni kell.)
„**Három deci** köménymag, jajj de ládzsó legény vagy! Rám néztél és nevettél, megtudták, hogy roma csávót szerettél.” (Cigánynóta.)
„**Három dolgon nincs mit kapni**: az újra forralt levesen, a kiengesztelt baráton és a szakállas asszonyon!” (Mátyás király mondása Galeotto szerint. A leves csak frissen jó, a megbántott barát sosem engesztelődik meg, tehát nem megbízható, a szakállas nő pedig nem nő.)
„**Három ellenséges újság** rosszabb, mint háromezer ellenséges szurony.” (Napóleonnak tulajdonított mondás a sajtó és a média hatalmáról.)
„**Három grácia**.” (Három szép lány, vagy asszony együtt. A mitológiában a grácia /görögül khariszok/ a báj, kedvesség, ajándékozó kedv istennői; Zeusz lányai Eurünomé ókeánisztól. A 3 grácia: *Thália* = Virulás, *Aglaina* = Tündöklés, *Eufrozina* = Jókedv. Még: 3 a kislány!)
„**Három hű barát létezik**: öreg feleség, öreg kutya, készpénz” (Benjamin Franklin mondása)

„**Háromkirályok**.” (*Gáspár, Menyhért, Boldizsár*, a napkeleti bölcsek, akik a betlehemi csillagot követve jutottak Jézus születési helyére. Még: *Betlehemi királyok*. Eredetileg perzsa csillagászok: Gáspár = kincstartó, Menyhért = fény ura, Boldizsár /Baltazár/ = uralkodó.)
„**Három nap dínom-**dánom, holtig való szánom-bánom.” (Közmondás.)
„**Háromszor veri ezt kenden Ludas Matyi vissza**!” (Fazekas Mihály: Ludas Matyi. *Én, uram, a fizetést köszönöm; ha az Isten erőt ád, s életben megtart, majd megszolgálom; azért csak rója fel a kapufélfájára, hogy el ne felejtse:*~!)
„**Három T**.” (A Kádár korszakban, az 1970-es években Aczél György kultúrpolitikájának a ki nem mondott mottója: tiltott, tűrt, támogatott műalkotások és művészek voltak.)
„**Hárpia**.” (Kiállhatatlan, veszekedős nő. A mitológiában a hárpiák szárnyas, női testű tengeri szörnyetegek, akik a hajósokat ijesztgetik, lakhelyük: Kréta. Testvérük Írisz a szivárvány istennője, anyjuk Élektra ókeánisz, apjuk Thaumasz a tengeri csodák istene.)
„**Hárún ar-Rasid**.” (A leghíresebb bagdadi kalifa a VII. századból. Az Ezeregyéjszaka meséiben tűnik fel alakja, mint igazságosságáról, álruhás kalandjairól ismert uralkodóé.)
„**Háry János**.” (Nagyotmondó, hazudozó ember. Fazekas Mihály által megrajzolt alak.)
„**Hásze idenézz, Uram** – bökdöste pipáját az öreg főangyal Erdély felé –, a magyar uraskodik és veszekszik a románnal. A román bámulja a felhőket és veszekszik a magyarral. A szász dolgozik, ez igaz, de a veszekedésben mindég amellé áll, amelyik éppen erősebb. A szász, az fösvény, Uram, annak szőrös a lelke! Köll még valaki, akinek esze is legyen, meg szíve is, és a munkához is értsen valamicskét, mert különben elviszi az ördög az egészet! Erre már az Úristen sem mondhatott egyebet, minthogy megteremtette a székelyt.” (Wass Albert.)
„**Hát a hadsereghez értesz**, öcsém?” (Nyáry Pál mondta Jókai Mórnak, mikor az 1848-ban jelentkezni akart a honvédséghez. Nyáry, aki Jókai atyai barátja és a Honvédelmi Bizottmány tagja volt; nem akarta, hogy Jókai – akiben meglátta a későbbi tehetséges, nagy írót –, kockára tegye az életét. Amikor Jókai jelentkezett nála, elővette a zsebóráját: *Móric öcsém, elromlott az órám, javítsd már meg nekem*. Mire Jókai: *nem értek én ahhoz*. Mire Nyáry: ~.)
„**Hát a másik hol van?** – fanyalogva kérdi, senki sem hinné, hogy kedves öccsét érti. ’Szénát hord szegényke künn a béresekkel, hívatom’ – de György úr ezt rikoltja: nem kell!” (Arany János: Toldi. Amikor Toldi Miklós bátyja, György hazaérkezik, fanyalogva ’érdeklődik’ az öccse iránt, aki a földeken dolgozik, s az édesanyjuk hívatni akarja.)
„**Hátamon a zsákom**, zsákomban a mákom. Kilyukadt a zsákom, kihullott a mákom. Aki szánja károm, szedje fel a mákom!” (Mondóka.)
„**Háta mögött farkas**, **feje fölött holló**.” (Petőfi Sándor: A puszta télen. *Alkonyat felé, ha fáradtan elűlnek* [ti. a szelek]*, a rónára halvány ködök települnek, s csak félig mutatják a betyár alakját, kit éji szállásra prüsszögve visz a ló*. ~.)

„**Hátborzongató**.” (Rémületes, ijedtséget okoz úgy, hogy a háta bizsereg. Még: az ember háta libabőrös lesz, lúdbőrös lesz – utalás a megkopasztott liba bőrére; vagy feláll a hátán a szőr. Lásd még: libabőrös.)
„**Hát hazudok én?**” (Gyakori verekedési indok az 1960-80-as években.)
„**Hát, hogymint vagytok otthon, Pistikám**? Gondoltok-e úgy néha-néha rám? (Petőfi Sándor: István öcsémhez.)
„**Hátradől**.” (Túl korán befejez egy munkát, feladatot; mint aki fáradtan ~ pihenésképpen.)
„**Hátraköti a sarkát**.” (Szólás. Megbünteti. Eredet: a boszorkányok leggyakoribb átka a kötés volt, úgy, hogy valamit összecsomóztak, és átkot mondtak. Ha valakinek ~, elsorvad a lába a boszorkány átka miatt. Még: a lelkére köt /megbabonáz/, megköti a nyelvét /nem beszél/, megköti magát /csökönyös lesz/.)
„**Hátra van még a fekete leves**!” (*Hosszas ebéd a török szultáné, hátra van még a fekete kávé.* Arany János: Török Bálint. A feketekávét a törökök étkezés után itták, s Török Bálintot is a vendéglátás végén fogták a szultán sátrában, s vetették fogságra 1541-ben Buda elvesztésekor. Innen a szólás: hátra van még a legroszszabb. De eredeti jelentése: hátra van még a java. Ti. a fekete leves = vérrel, főtt szilvával, égetett kenyérrel és borssal ízesített, sűrű mártás, amit a régi magyar lakomák végén szolgáltak fel.)
„**Hátrébb az agarakkal**!” (Szólás a hencegő rendreutasítására: Ne olyan hevesen. Régi nemesek kedvtelése az agarak tartása vadászatra. Amikor ezekről esett szó, először mindig a tulajdonos nevét illett mondani, nem a kutyákét: XY agarai ilyenek és ilyenek. Vagyis: ’ne az agaraiddal hencegj, hanem a magad értékeivel.’)
„**Hátsó gondolat** nélkül.” (Szólás. Rejtett, eltitkolt, /rossz/ szándék nélkül. Még: hátsó szándéka van = eltitkolt /rossz/ szándéka van.)
„**Hátulgombolós**.” (Szleng. Kezdő; utalás a kisgyermekek ~ nadrágjára.)
„**Hátulról jön**, mint a partizánok. (Szleng. Nem a lényeggel kezdi, vagy a végén kezdi. Utalással a partizánok ’szabálytalan’ hadviselésére.)
„**Házal**.” (Valamit árusítva; házról-házra jár, vagy egy kéréssel sok helyre megy.)
„**Házasodik a motolla**, rátalált a piszkafára.” (Népdal.)
„**Házasodik a tücsök**, szúnyog lányát kéri, odaugrik a bolha, vőfély akar lenni.” (Népdal.)
„**Házasodjunk** haj, haj, haj! Házasélet kutyabaj galambom, házasélet kutyabaj.” (Magyar nóta. ~ *Mindig jó az, mindig a’ reggel, délben, éccaka’ ~. Oltsuk el hát a gyertyát, mert azt ingyen nem adják. Mert a gyertya, de drága. Minek égjen hiába? Tíz pár csókot egyvégből. A legénynek zsebjéből*.)
„**Házasságszédelgő**.’ (Több nőnek is házasságot ígérő férfi. Még: hozományvadász. *Bigámia* /kétnejűség/ = ha kétszer köt valaki házasságot megözvegyülés vagy elválás nélkül. *Monogámia* = egy házastárssal élés. *Poligámia* = többnejűség; az iszlám világban egy férfinek maximum négy felesége lehet, feltéve, ha mindegyiket el tudja tartani.)

„**Házi nyúlra nem lövünk**.” (Szólás. Munkahelyi, baráti köri ismerőssel ne kezdj viszonyt.)
„**Házi sárkány**.” (Szleng. Veszekedős, zsörtölődő feleség, vagy anyós.)
„**Háztűznézés**.” (Szólás. Leánykérés a leendő vőlegény szülei megtekintik a lány házát, tűzhelyét, vagyis a lányos ház háztartását. Még: leánynézés, kisasszonylátás.)
„**Házunk előtt**, kedves édesanyám, van egy magas eperfa. Aláállok, kedves édesanyám, hogy ne ázzak alatta. Csipkés annak a levele, sej, de jó szagú, egy legényért, kedves édesanyám, sose leszek szomorú.” (Népdal.)
„**Házunk előtt mennek el a huszárok**. Édesanyám, én is közéjük állok.” (Népdal. ~ *Én leszek az első század, szakaszvezető; nem a világ az a három esztendő*.)
„**Házsártos.**” (Veszekedős, civakodó, zsémbes, kötekedő. Eredetileg ’kockajátékos’, ami a házsárt eredeti jelentése a francia *hasard* /= hazárd/ szóból.)
„**Hebehurgya**.” (Meggondolatlan, kapkodó. Eredet: hebegő-habogó. Még: hebrencs, szeles, szeleburdi.)
„**Hecceli**.” (Idegesíti, akarattal ingerli. Eredet: a német *Hetzen* /= hajszol/, a XVII. században Budán elterjedt német eredetű hetzen játékok nyomán, amikor nézőközönség előtt állatokat, pl. kutyákat, medvéket, bikákat uszított egymásra a heccarénában a heccmester; 1902-ben végleg betiltották az állatviadalokat, mint állatkínzást. Még: cukkolja = bosszantja /német *Zucken* = húz/.)
„**Hegemónia**.” (Irányítás, vezetés. Még: hegemón = vezér, hadvezér. Eredete a görög *hégeomai* = irányítani, élen járni.)
„**Hegyek, hegyek**, távol kéklő hegyek. Ködös hullámai a messzeségnek.” (Fekete István: Öreg naptár.)
„**Hegyek között**, **völgyek között zakatol a vonat**. Én a legszebb lányok közül téged választalak. Egy a jelszónk: tartós béke! Állj közénk és harcolj érte!” (A csillebérci úttörővasutasok indulója; úttörődal a szocializmus korából.)
„**Hegyezi a fülét**.” (Szólás. Nagyon figyel. A fülét mozgató kutya után.)
„**Hegyibeszéd**.” (Erkölcsi tanítás, okítás. Jézus ~ei /= tanításai/ után. A ~ nem egy konkrét hegyen történt, több helyen, hegyek oldalában Még: szentbeszéd. A hegyibeszéd antitézispár, ami a Tízparancsolat törvényeit módosítja, szigorítja, pl. a ’ne ölj’ parancsolatot úgy, hogy ne gerjedj haragra mások ellen. A ’ne paráználkodj’ parancsolatot úgy, hogy ne legyen bűnös kívánságod, a káromkodáshoz képest /’Isten nevét hiába a szádra ne vedd’/ az esküdözést is tiltja, a ’szeresd felebarátodat’ kiszélesíti azzal, hogy szeresd az ellenségedet is, és így tovább. ~et tart = morálisan kioktat valakit; még: a ’lelkére beszél.’)
„**Hej, barátom**, honfitársam, bort igyál! Víg, komor, vagy csüggeteg vagy, csak igyál! (Vörösmarty Mihály: Fóti dal. ~ *Borban a gond megbetegszik, él a kedv; nincs a földön gyógyerőre több ily nedv*.)
„**Hej, Dunáról fúj a szél**, szegény embert mindig ér. Ha Dunáról nem fújna, olyan hideg sem volna, Dunáról fúj a szél!” (Népdal. ~. *Hej, Jancsika, Jancsika! Miért nem nőttél nagyobbra? Nőttél volna nagyobbra, lettél volna katona!*)
„**Hejdzsú**.” (*Hey Jude* – a Beatles együttes világslágere 1968-ból.)

„**Heje-huja**.” (Vígasság, vigadalom. Utalás a tánc közbeni kiáltásokra /hej/ és hujjogatásra.)
„**Hej, ha én is, én is köztetek mehetnék**, szép magyar vitézek, aranyos leventék!” (Arany János: Toldi. *Szép magyar leventék, aranyos vitézek! Jaj, be keservesen, jaj, be búsan nézlek. Merre, meddig mentek? Harcra, háborúba? Hírvirágot szedni gyöngyös koszorúba? Mentek-é tatárra, mentek-é törökre, nekik jó éjszakát mondani örökre? ~.)*
„**Hej, halászok**, **halászok! Merre mén a hajótok**? Török-Kanizsa felé, viszi a víz lefelé.” (Népdal. *~ Mit fogott a hálótok? Nem fogott az egyebet, vörösszárnyú keszeget. Hát a keszeg mit eszik, ha a bárkába teszik? Nem eszik az egyebet, petrezselyem levelet*.)
„**Hej, ki hozza**, **kormányozza ide azt a gályát**? Vagy már senki meg nem menti magyarok királyát?” (Arany János: Rozgonyiné. *~ Én, én hozom, gyönge asszony hajómat az éjben, ülj fel uram, Zsigmond király, te is édes férjem*.)
„**Hej, ki tudja**, **merre van a hazánk útja**? Kerek az ég mindenfelé, anyám, anyám, meghalsz belé.” (Arany János: Rege a csodaszarvasról. *Szóla Magyar: ~. Szóla Hunor: itt maradjunk! Tanyát verjünk, itthon vagyunk. Selyem a fű, édes a víz, faodúból csöpög a méz*.)
„**Hej, mostan puszta ám igazán a puszta**! Mert az az ősz olyan gondatlan, rossz gazda.” (Petőfi Sándor: A puszta télen. *~ Amit a kikelet és a nyár gyűjtöget, ez nagy könnyelműen mind elfecséreli; a sok kincsnek a tél csak hűlt helyét leli*.)
„**Hej, Rákóczi**, **Bercsényi,** magyarok híres vezéri! Bezerédi! Hová lettek magyar népnek vitéz vezéri? Nemzetünknek hírszerzői, fényes csillagi! Ocskai!” (Zemplényi-kézirat, Rákóczi induló.)
„**Hej regö rejtem**!” (Régi magyar varázsige még a sámánok korából. A regös = énekmondó, aki a téli napfordulón – a kereszténységben pár nappal később, december 26-án, Szent István napján regölt, regélt a régiek tetteiről. Ezzel a varázsigével lehetett a párokat egymáshoz ’varázsolni’ = összeboronálni.)
„**Hej, Rigó**, **Rigó, te részeges ló**, de megittuk a zab árát.” (Népdal, cigánynóta.)
„**Hej, tükör**, mondd meg bátran, ki a legszebb a világban? Hej, tükör, összetörlek, ha nem én vagyok a legszebb lány.” (Koncz Zsuzsa slágere: Zöld szemem kék.)
„**Hej, Vargáné káposztát főz**, kontya alá csapott a gőz. Hányja-veti fakalánját; kinek adja Zsuzsikáját?” (Magyar nóta.)
„**Hektikus**.” (Zaklatott, kiszámíthatatlan, egyszer ilyen másszor olyan. Még: hektikás = tüdőbajos; mert a *hektika* = tüdőbaj régiesen. Eredet a görög *hektikosz, hexisz* = idült, krónikus, állandósult. A tüdőbajosok köhögési rohamára utal, hogy egyszer látszólag jól van, máskor meg rájön roham, vagyis: ~.)
„**Hektor**.” (Rettenthetetlen hős. A trójai háborúban a várvédők katonai parancsnoka volt. Még: Hektorkodik = vakmerősködik, hősködik.)
„**Hekus**.” (Rendőr, nyomozó. Eredete az angol *headquarter* = főhadiszállás rövidítéséből: HQ-s ejtsd: há-ku-s = a főhadiszállásról rendőrkapitányságról való személy. Lásd még: zsaru.)
„**Helikon**.” (A múzsák /művészetek/ lakhelye. Eredetileg: hegy Görögországban.)

„**Helyben hagyja**.” (Szólás. Megveri. Eredet: úgy, hogy a másik egyhelyben fekve marad a földön. Még: Elagyabulálja, ellátja a baját. Másik jelentés: ráhagyja, egyet ért a véleményével.)
„**Helyes a bőgés, oroszlán**!” (*Well roared, lion!* William Shakespeare: Szentiváni álom.)
„**Helyén van a szíve**.” (Szólás. Tudja, mit kell tenni, bátor.)
„**Hellyel-közzel**.” (Szólás. Néha, ritkán elhelyezve. Még: hébe-hóba = ritkán.)
„**Helyreteszi**.” (Megmondja a véleményét neki; hogy tudja, hol a helye, mit szabad neki és mit nem.)
„**Hencidától** Boncidáig folyt a sárga lé.” (Szólás. Hétországra szóló, nagy lakodalom volt. Sárga lé = sáfránnyal színesített húsleves. Hencida Hajdú-Bihar megyei kis falu, Boncida /Bontida/ Kolozs megyei kis falu. A szólás eredete azonban erdélyi: Boncida felett a sóbánya – ahol a lakodalmakat szokták tartani – neve Szék, de régebben Henc, vagy Hencida elnevezése volt. Hencida – Boncida = hívórímes szópár.)
„**Hepaj**.” (Szleng. Zajos veszekedés, vagy mulatozás. Eredet: héber *hepaj* = mulatság.)
„**Hepciáskodik**.” (Bajt kever, keresi az összetűzést, kötözködik. Eredet: latin *hectic* = kapkodó, ideges.)
„Hepehupás, **vén Szilágyban**, hét szilvafa árnyékában” (Ady Endre: ~.)
„**Hergel**i.” (Ingerli, mérgesíti, akarattal bosszantja. Még: kihozza a sodrából.)
„**Herkó Páter**!” (Indulatszó a német *Herr Gott Vater* /Atyaúristen!/ áthallásából.)
„**Herkules**.” (Nagyon nagy erejű ember. Eredet: Zeusz utolsó halandó szeretőjétől, Alkménétől született fia: Héraklész latin neve. Szintén a nagy erejű emberek megszemélyesítése a *Hektór* = hős, a trójai háborúban a trójaiak hadvezére, és *Ajax*, vagy görögül Áiász = a görögök egyik vezére.)
„**Heroikus küzdelem**.” (Hősies. Eredet: a görög *hérosz* = félisten, hős.)
„**Herosztratoszi tett**.” (Barbár, oktalan pusztítás, csak azért, mert az elkövető így akar híressé válni. Herosztratosz gyújtotta fel az ókori világ egyik csodáját, az epheszoszi Artemisz-templomot i.e. 356-ban.)
„**Herót**ja van tőle.” (Szleng. Elege van belőle. Undorodik, átvitt értelemben megcsömörlött tőle. Herót eredete: héber *harath*; jiddis *heróte* = undor, hányinger, rémület.)
„**Hervad már ligetünk**, **s díszei hullanak**. Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.” (Berzsenyi Dániel: A közelítő tél.)
„**Hess, le róla cinege**, cinege! Leszakad a teteje, teje.” (Magyar nóta. *Nád a házam teteje, teteje, rászállott a cinege, cinege*. ~.)
„**Hess, madár**!” (Arany János: Vörös Rébék. *Vörös Rébék általment a keskeny pallón: most repül; egy varjúból a másikba száll a lelke, vég nélkül; s kinek ő azt mondja: kár! Nagy baj éri és nagy kár.* ~!)
„**Hetedhét ország**on is túl.” (Szólás. Nagyon messzire a mesékben. Még: héthatáron túl. A 7 misztikus szám. Még: ment, mendegélt hetedhét ország ellen.)
„**Hetedíziglen**.” (Szólás. Végtelen sokáig, azaz 7 generációra szólóan.)

„**Heten, mint a gonoszok**.” (Szólás. A 7 mágikus szám, mert sokáig a Nappal együtt hét bolygót ismertek és azokat az emberi sors meghatározóinak tartották /9 bolygó van/. A gonoszság megtestesítője a hét főbűn /lásd ott/; Még: hétpecsétes titok; a világ hét csodája; hetedhét országon túl; hét törpe; hétfejű sárkány; hétszentség; a hét napjai.)
„**Heten Théba ellen**.” (Aiszkhülosz tragédiája és görög monda. Oidipusz király két fia Eteoklész és Polüneikész nem tudott megegyezni a thébai trónon és utóbbi hat görög királlyal szülővárosa ellen támadt.)
„**Hetet egy csapásra**.” (Szólás. Hencegés. Többet egyszerre. Eredet: a Grimm mesében a ’vitéz’ szabólegény légycsapóval egyszerre hét legyet ütött agyon, s azért lett híres, mert elhallgatta, hogy áldozatai csak legyek voltak.)
„**Hetet-havat összehord**.” (Szólás. Össze-vissza beszél, ellentétes dolgokat mond. Eredet: *hevet* /hőséget/ *havat* /hideget/ hord össze. Még: összehord tücsköt-bogarat.)
„**Hetven évig tanul az ember**, és meghal tudatlanul.” (Zsidó közmondás.)
„**Hetvenkedik**.” (Szólás, amikor a hetvenes éveibe lép az ember, tréfás utalás arra, hogy még ’fiatal’ aki ~, azaz nagyokat mond, túloz, legénykedik. A ’hetvenkedő’ jelentése = henceg, kérkedik, dicsekszik. Eredete: ’lehetetlenkedik’ vagyis lehetetlen dolgokat állít magáról.)
„**Heuréka**!” (*Eureka*. Jelentése: megtaláltam, rájöttem! Archimédesz kiáltott fel így, amikor fürdés közben rájött, hogy ’minden vízbe mártott test a súlyából annyit veszt, amennyi az általa kiszorított víz súlya’.)
„**Hezitál**.” (Bizonytalankodik, nem tud döntést hozni. Még: habozik. Eredete a latin *haesitare* = akadozik, az angol *hesitate* = vonakodik, tétovázik.)
„**Hébe-hóba**.” (Szólás. Néha. Eredetileg: hétben-hóban = hetente, havonta egyszer = ritkán.)
„**Hé, paraszt! Melyik út megyen itt Budára**? Kérdi Laczfi hetykén, csak amúgy félvállra.” (Arany János: Toldi.)
„**Héraklész**.” (Herkules /lásd ott/ eredeti görög neve, a valaha élt legnagyobb erejű ember, a görög mitológia és az európai kultúra legnagyobb hőse, Zeusz halandó fia. Nevének jelentése: Héra dicsősége. Jó és rossz tulajdonságokkal is rendelkezett, utóbbi tetteit a féltékeny Héra, a mostohaanyja mesterkedése okozta. ~ mítosza a kőköri, bronzkori anyajogú, matriarchális társadalom bomlásakor keletkezett; ezzel magyarázhatók ~nak a Héra-okozta gonosz tettei. A vaskori, apajogú, patriarchális társadalom hőse ~, akinek pl. csak fiú utódai születtek és minden szörnyeteget legyőzve megtisztította Földet. Ő rendezte a legelső ’olimpiai játékokat’ az Argó expedíció indulásakor, s – mivel halála után az Olümposznak, az istenek lakhelyének a ’kapusa’ lett – a kereszténységben Szent Péter alakjával olvadt össze, a Mennyország kapusaként.)
„**Héraklész oszlopai**.” (A világ vége. Az ókori világ ’végét’ jelentő sziklák a Gibraltári-szorosban.)

„**Héró és Leandrosz**.” (Tragikus szerelmespár a mitológiából. Ilyen még a világirodalomból: Trisztán és Izolda, Rómeó és Júlia, Otelló és Dezdemóna, Parisz és Heléna, Sámson és Delila, Siegfried és Brümhilda.)
„**Hétalvó**.” (Szólás. A hét minden napján alvó.)
„**Hétágra süt a nap**.” (Szólás. Erősen süt. A hét bűvös szám: hétfejű sárkány, hét törpe, hétpecsétes titok, hét szűk esztendő, hét erény, hét főbűn, hét szentség, világ hét csodája, Róma hét dombja, a hét napjainak száma, a szivárvány hét színe, a Göncölszekér hét csillaga, a Naprendszer hét bolygója, a hét vezér.)
„**Hét falunak legszebb lánya**, szívem dalos csalogánya.” (Magyar nóta: Sárgul már a kukoricaszár.)
„**Hétfejű sárkány**.” (A legfélelmetesebb mesebeli szörny, ahol a 7 misztikus szám. Eredete a görög mitológiában a sokfejű kígyó, a lernai hidra, amelyet Héraklész győzött le.)
„**Hét főbűn**.” (Szent Gergely pápa: Moralia in Job. 1. Kevélység. 2. Irigység. 3. Harag. 4. Restség. 5. Fösvénység. 6. Falánkság. 7. Bujaság. Még: A hét erény, a Szentlélek ajándéka: 1. Bölcsesség. 2. Értelem. 3. Jótanács. 4. Tudomány. 5. Lelkierő. 6. Jámborság. 7. Istenfélelem. A három isteni erény: 1. Hit. 2. Remény. 3. Szeretet.)
„**Hét lakat alatt őrzi**.” (Nagyon vigyáz valamire, nagyon féltékeny valakire.)
„**Hétmagyar**.” (A hétvezér: Árpád, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba, Töhötöm. A magyar törzsszövetség vezetői a honfoglaláskor. Árpád a magyar, vagy megyer törzs vezére a mai Pest és Fejér megye területén. Előd a nyék törzs vezére a Kisalföld és Csallóköz területén. Ond a tarján törzs vezére a Dél-Tiszántúlon, a Bánság, Temesköz vidékén. Kond a kürt-gyarmat törzs vezére a Dél-Dunántúl a Balaton és a Dráva között. Tas a jenő törzs vezére a Felső-Tisza vidékén. Huba a kér törzs vezére a Felvidék nyugati részén. Töhötöm vagy Tétény a keszi törzs vezére Erdélyben.)
„**Hétmérföldes csizma**.” (Mesebeli, a bűvös hetes számnak megfelelő nagy léptekhez.)
„**Hét napjai**.” (Hétfő = magyar: a *hét feje*, eleje. Kedd = magyar: *kettedik*, második. Szerda = szláv: *szredie*, középső. Csütörtök = szláv: *csetvörtöke*, negyedik. Péntek = szláv: *petneke*, ötödik. Szombat = héber: *sabath* /pihenőnap/ és a szláv: *szobota*. Vasárnap = magyar: a *vásár nap*ja.)
„**Hétnyelven beszél**ő.” (Szólás. Nagyon kitűnő. Még: párját ritkító.)
„**Hétországra szóló**.” (Szólás a misztikus 7-es számmal. Messzeföldön ismert dolog. Még: héthatárra szóló.)
„**Hétpecsétes titok**.” (Szigorúan titkos. Eredete: *A könyv le van pecsételve hét pecséttel.* János: Jelenések könyve 5:1-6.)
„**Hétpróbás**.” (Szólás. Nagyon ravasz, akin nehéz kifogni, de nagy tapasztalatát negatív dolgokban kamatoztatja. Eredet: a ’próba’ a bűnözők törvényszéki tesztelése, esetleg kínzása volt, s aki ezeket sokszor – a misztikus 7 alkalommal is – kiállta, az nagy gazember kellett, hogy legyen. Még: körmönfont, agyafúrt. Lásd még: dörzsölt = sokat próbált.)

„**Hétre ma várom a Nemzetinél**, ott, ahol a hatos megáll. Szemben az Emke cigánya zenél, ha nem jön el szívem, de fáj! De eljön ugyebár, lesem, hogy jön-e már? Miránk egy icike-picike mozi vár.” (Honthy Hanna slágere. Lajtai Lajos – Zerkovitz Béla: Régi nyár.)
„**Hétszentség**.” (Szólás. Biztos: Az ~! 7 = bűvös szám. A ’hétszentségit!’ = Indulatszó, s ennek szelídebb változata: a ’hétszázát!’ Az ’azt a kutya ~it!’ Istenkáromlás, a hét szentséget /*sanctitas*-t/ emlegeti indulatszóként, ahol a ’kutya’ eufemizmus a ’kurva’ helyett. A ~ = 1. a keresztség, 2. bérmálás, 3. oltári szentség, 4. bűnbocsánat, 5. kenetek, 6. egyházi rend, 7. házasság.)
„**Hétszilvafás**.” (Elszegényedett kisnemes, aki kisméretű földbirtokkal rendelkezett.)
„**Hét szűk esztendő**.” (Mózes könyve 1:41. Az ínség időszaka.)
„**Hét tenger vándora**.” (Jelky András. Utazó. Epitheton Ornans.)
„**Hiába eteted a farkast**, az mindig az erdő felé tekint.” (Orosz közmondás.)
„**Hiába fürösztöd** meg önmagadban, csak másban moshatod meg arcodat.” (József Attila: Nem én kiáltok.)
„**Hiába, Pest csak Pest**, tagadhatatlan.” (Petőfi Sándor: Pest.)
„**Hiába van eszed**, ha nem tudod használni.” (Descartes mondása.)
„**Hiányzik egy kereke**.” (Szólás. Nem tökéletes, mint a szekér, ha hiányzik egy kereke, kicsit bolond. Még: nincs ki mind a négy kereke = nem tökéletes, mint a szekér 4 kerék nélkül.)
„**Hiányzó láncszem**.” (Két dolog közötti, hiányzó kapcsolat. Eredet: a régi darwinisták szerint a majom és az ember közötti, elveszett, átmeneti faj. Angolul: *missing link*.)
„**Hiba van a kréta körül**.” (Szólás. Valami nincs rendben. Régen palatáblán, krétával számoltak, és ha az elszámolás nem stimmelt, mondták: ~. Eredet: Arny János: A betyár. *Héj, kocsmáros, hová lett kend? Furcsa rovás megy odabenn: ~; egyet felír, kettőt törül?* Lásd még: vastagon fog a ceruzája.)
„*Hic et nunc*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: itt és most. Lásd még: *hic Rhodus*.)
„***Hic Rhodus, hic salta***.” (Közismert latin szólás. ’Itt van Rodosz, most ugorjál!’ Jelentése: most mutasd meg, mit tudsz, /te dicsekvő/. Aiszóposz 203. meséjében egy kérkedő azzal dicsekszik, hogy ő Rodosz szigetén milyen hatalmasat ugrott egyszer. Amikor Rodoszhoz érnek, ezekkel a szavakkal szólítják fel, hogy most mutassa meg, mit tud, mekkorát tud ugrani. Lásd még: most ugrik a majom a vízbe.)
„**Hidd el nekem,** itt hármat foghatsz be. A Kossuthot, a Szabad Európát meg a pofádat.” (Hofi Géza mondása.)
„**Hidegfejű**.” (Szólás. Megőrzi a nyugalmát, nem lesz izgatott, nem jön tűzbe. Ellentéte: forrófejű = meggondolatlan, könnyen izgalomba jön, tűzbe jön.)

„**Hidegháború**.” (1947-1991 közötti időszak, az USA és a Szovjetunió közötti politikai egyensúly fenntartása érdekében folytatott fegyverkezési verseny és helyi konfliktusok sorozata. Bernard Baruch, Truman elnök tanácsadója használta először 1947-ben: *cold war*.)
„**Hideg konyha**, üres tál, sok vendéget nem talál.” (Közmondás.)
„**Hidegre teszi**.” (Szólás. Meggyilkolja, azaz a hűtött hullaházba juttatja. Még: hűvösre teszi = a régen fűtés nélküli, azaz hűvös börtönbe juttatja, lecsukatja.)
„**Hideg szél fúj,** édesanyám, adja ki a kendőt. Még az éjjel felkeresem a régi szeretőm. Kiállok a kapujába, oszt’ kibeszélgetem magamat véle utoljára.” (Magyar nóta.)
„**Hidegvérű**.” (Szólás. Nyugodt, érzelem-mentes, semmi sem hozza ki a sodrából. Eredet: a lassú, mozdulatlan, érzelemmentes hüllők ~ek.)
„**Hideg zuhany**ként éri.” (Szólás. Váratlanul, a lelkesedést gyorsan lehűtő módon.)
„**Hidrafejű**.”(Elpusztíthatatlan. A lernai hidra, a sokfejű vízi kígyó, népmesék hétfejű sárkányának prototípusa a görög mitológiában, Héraklész egyik ellenfele.)
„**Higiénikus**.” (Tiszta. Eredetileg: egészséges. Higiénia az egészség istennője a görög mitológiában. Aszklépiosz – az orvostudomány istenének a – testvére. Apjuk Apollón isten volt, anyjuk egy hüasz – esőt hozó csillagkép egyik tagja – nimfa, Korónisz, a varjú. A varjút, mivel megfigyelték, hogy nagyon hosszú életű, az egészség egyik jelképének, a mitológiában egyenesen az anyjának tartották.)
„**Hihetsz-e annak**, ki fűtve lakik öt szobát, falain havas tájak vannak, meztelen nők meg almafák?” (József Attila: Vigasz.)
„**Himnusz** a magyar nép zivataros századaiból.” (Kölcsey Ferenc verse /1823/ Erkel Ferenc zenéjével /1844/ 1903-tól Magyarország hivatalos himnusza. Ezt a törvényt azonban Ferenc József császár nem szentesítette. Csak sokkal később, a rendszerváltás idején, 1989-ben került be a Magyar Köztársaság alkotmányába, hogy ez a hivatalos Himnusz. Hivatalos ünnepségek kezdő aktusa, amit nyilvános helyen mozdulatlanul, állva illik hallgatni, ill. énekelni.)
„**Hinni a templomban kell**!” (Gúnyos válasz az ’azt hiszem ...’ kezdetű állásfoglalásra.)
„**Hinni az álomban** annyi, mint az egész életet alvással tölteni.” (Kínai közmondás.)
„**Hinnünk kell a szerencsében**, másképp mivel magyaráznánk azok sikerét, akiket utálunk?” (Jean Cocteau mondása.)
„**Hinta-palinta**. Régi dunna, kis katona, ugorj a Dunába, zsupsz!” (Mondóka.)
„**Hintapolitika**.” (Amikor egyszerre két ellentétes érdeknek akar valaki megfelelni; egyszer az egyiknek, másszor a másiknak, mintha hintázna. Innen: hintás = szélhámos, csaló.)
„**Hintába ülteti**.” (Szleng. Becsapja, hazugsággal félrevezeti, hitegeti. Még: rászedi, átveri, hintáztatja. Csaló = hintás.)
„**Hiper-szuper**.” (Szleng. Nagyon jó, kiváló. A görög *hüper* jelentése: nagy fokú, túltengő. A latin *super* jelentése: valami feletti, valaminél jobb, erősebb.)

„**Hipokrita**.” (Képmutató, csaló, álszent. Eredet: a latin *hypocrita* = képmutató, némajátékos; a görög: *hüpokrisztisz* = tettetés.)
„**Hipp-hopp**!” (Nógatás. Gyorsan. Angolból: szökdécselni; *hip hop* = zenei, ill. tánc stílus is /*hiphop*/. Varázsszó is: ~ *ott legyek, ahol akarok*!)
„**Hippi**.” (Az 1960-70 közötti, amerikai eredetű, a fogyasztói társadalom ellen lázadó szubkultúra tagja. A név eredete: *hipster* = a San Francisco-i Haight Ashbury városrész lakója.)
„**Hippokrateszi eskü**.” (Az ókori görög orvostudomány képviselőjéről elnevezett eskü, amelyet a világ összes végzős orvostanhallgatója letesz. *Aszklépiosz*, /Appollón fia/, az Orvostudomány istene és nővére *Hügienia* /Higiénia/ = az Egészség istennője. *Esküszöm a gyógyító Apollónra, Aszklépioszra és Hügieniára... Tehetségemhez és tudásomhoz mérten fogom megszabni a betegek életmódját az ő javukra, és mindent elhárítok, ami ártana nekik. Senkinek sem adok halálos mérget, akkor sem, ha kéri; és erre vonatkozólag még tanácsot sem adok. Hasonlóan nem segítek hozzá egyetlen asszonyt sem magzata elhajtásához*)
„**Hirdeti az Igét**.” (Szleng. Meggyőződésből próbál valamire rávenni másokat, mint a templomban a prédikátor, aki ~, vagyis Isten akaratát. Lásd még: megmondja a frankót.)
„**Hirtelenkezű**.” (Meggondolatlanul, hirtelen feldühödve pofon üti, vagy meglegyinti azt, aki felbosszantja, általában az alárendeltjét vagy gyerekét. Még: gyorsan eljár a keze.)
„***Historia est magistra vitae***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: történelem az élet tanítómestere.)
„**Hisz bűnösök** vagyunk mi, akár a többi nép, s tudjuk miben vétkeztünk, mikor, hol és miképp.” (Radnóti Miklós: Nem tudhatom. ~, *de élnek dolgozók itt, költők is bűntelen, és csecsszopók, akikben megnő az értelem, világít bennük, őrzik, sötét pincékbe bújva, míg jelt nem ír hazánkra újból a béke ujja, s fojtott szavunkra majdan friss szóval ők felelnek. Nagy szárnyadat borítsd ránk virrasztó éji felleg*.”
„**Hiszek egy Istenben,** hiszek egy hazában, hiszek egy isteni örök igazságban, hiszek Magyarország feltámadásában.” (Papp-Váryné: ’Hiszekegy’ 1921. Lás még: Hiszekegy.)
„**Hiszekegy**.” (A keresztények apostoli hitvallása. *Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében. És Jézus Krisztusban, az Ő egyszülött Fiában, a mi urunkban; aki fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától; szenvedett Poncius Pilátus alatt; megfeszítették, meghalt és eltemették. Alászállt a poklokra, harmadnapon feltámadt a halottak közül; felment a mennybe, ott ül a mindenható Atyaisten jobbján; onnan jön el ítélni élőket és holtakat. Hiszek Szentlélekben. Hiszem a katolikus Anyaszentegyházat; a szentek közösségét, a bűnök bocsánatát; a test feltámadását és az örök életet. Ámen*.)
„**Hiszem, ha látom**!” (Szólás. Még: Hitetlen Tamás /aki nem hitte el, hogy Jézus feltámadt/.)
„**Hiszem, hogy a kegyetlen csodák ideje nem múlt el**.” (Stanislaw Lem: Solaris.)

„**Hiszem, mert megérthetetlen**.” (Tertullianus mondása. *Credo, quia absurdum est*. Hiszem, mert képtelenség. Vagy: Hiszem, hogy megérthessem = *Credo ut intelligam*.)
„**Hiszen nem azt teszem, amit akarok**; a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok; a rosszat.” (Pál apostol mondása.)
„**Hiszi a piszi**.” (Szólás. Hihetetlen. Eredet: hiszi a ’pici,’ vagyis a kisgyerek hiszi csak el.)
„**Hitbizomány**ként kezeli.” (Úgy rendelkezik valamivel, mintha az övé lenne. Eredet: a ~ olyan értéktárgy, amin elidegenítési tilalom volt, még a tulajdonos számára is megakadályozandó egy családi vagyon szétaprózódását.)
„**Hit, remény**, **szeretet**.” (Szent Pál szerint a három erény a Korinthuszbeliekhez írott első leveléből. *Fides, spes, charitas*.)
„**Hittel hegyeket lehet elmozdítani** a helyükről.” (Pál: a Korinthusziakhoz írt 1. levél 13:2.)
„**Hiú, mint a páva**.” (Szólás. A sétálgató, szép tollazatú páva hiúnak tűnik.)
„**Hiúság vására**.” (*Vanity Fair.* John Bunyan: Pilgrims’ progress / Thackeray: ~.)
„**Híd a Kwai folyón**.” (Pierre Boulle regénye /1957/ és mozifilm a II. világháború indokínai hadszínteréről. A ~ a szakmaszeretet és a hazaszeretet konfliktusa.)
„**Hímez – hámoz**.” (Szólás. Nem mondja meg egyenesen, mellébeszél.)
„**Hímsoviniszta**.” (A férfiak iránt elfogult, a nőket megvető. A sovinizmus az elvakult hazafiságot jelenti; eredete a francia *chauvinisme* /ejtsd: sovinizm/. Cogniard: *La cocarde tricolore* /A nemzetiszínű kokárda/ című vígjátékában az egyik szereplő, Nicolas *Chauvin* alakja formázza a túlfűtött hazafiságot, pontosabban Napóleon imádatát. Az ő nevéből ered a soviniszta, sovonizmus kifejezés.)
„**Hírbe hozza**.” (Szólás. Azt terjeszti róla, hogy szerelmi viszonya van vele. Még: rossz hírét költi = pletykál róla, kedvezőtlen színben tünteti fel. ’Szín’ eredetileg a harcban az azonosítást szolgáló címernek, ruházatnak, vagy zászlónak a színe. Még: színt vall /= felfedi gondolatait, eredetileg: a kilétét/; más színben tünteti fel, mint amilyen valójában.)
„**Híre-hamva sincs**.” (Nyomtalanul eltűnik, nem tudni, él-e hal-e? Szólás.)
„**Híresebbek vagyunk,** mint Jézus Krisztus.” (A Beatles John Lennon elhíresült mondása. *We’re more popular than Jesus*.)
„**Híres Komárom** nincs megvéve. Klapka György a fővezére. Bátran kiáll a csatatérre, büszkén kiáltja: magyarok előre!” (Egressy Béni: Klapka induló /Fel, fel vitézek/. ~ *Fel, fel, látjátok lobogómat! Indulj utánam, robogó had. Édes hazánkért hősi vérünk; ontjuk, hullajtjuk nagy bátran, míg élünk!*)
„**Hírhedt zenésze a világnak**, bárhová juss, mindig hű rokon! Van-e hangod e beteg hazának, a velőt rázó húrokon?” (Vörösmarty Mihály: Liszt Ferenchez.)
„**Hírlapi kacsa**.” (Hamis hír a sajtóban. Eredete a németek szerint: a *blaue Ente* = a kék kacsa nem létező dolog. A legvalószínűbb, hogy a XIX. században a sajtóban a nem megalapozott, nem megerősített híreket n.t. /= a latin *non testatum* = nem ellenőrzött/ rövidítéssel jelölték, ami kiejtve németül enté = kacsa.)

„**Hírmondó sem marad**.” (Szólás. A győztesek által életben hagyott legyőzött ellenség a hírmondó. Még: Híre hamva sincs. Se hírmondó, se holt tetem nem marad, teljesen eltűnik.)
„**Hírnök jő**, **s pihegve szól**.” (Czuczor Gergely: Hunyadi, 1836.)
„**Hírös város az aafődön Kecskemét**, ott születtöm, annak öszöm könyerét”(Petőfi Sándor: ~. *A búzáját magyar embör vetötte, kakastéjjee szép mönyecske sütötte*.)
„**Hívatlan vendégnek** ajtó mögött a helye!” (Közmondás.)
„**Hívom az élőket**. Siratom a holtakat. Megtöröm a villámokat.” (*Vivos voco, mortnos piango, fulgura frango*. / A harangok felirata. Harang szól: misére, temetésre, zivatarkor.)
„**Hívő vagyok**, hiszek a szerelemben.” (A Monkees együttes slágere. *I’m a Believer*.)
„**Hívő vagyok**, **nem vallásos**.” (Gémesi György: Amiben hiszel, az van.)
„**Hízik a mája**.” (Szólás. Büszke, kárörvendő. Eredet: a régi hiedelem szerint a máj a rosszindulat helye az emberi szervezetben. Lásd még: rosszmájú megjegyzés.)
„**Hobó**.” (Csavargó vándormunkás; eredetileg az USA-ban, főleg vonaton, innen az elnevezés egyik magyarázata: *ho beau* /ami egy vasutas köszöntés ’szia szépség’ jelentéssel/. Másik magyarázat: *hoe boy* /kapás fiú/.)
„**Hoci**.” (Hozzad régies alakjából /*hozdsza*/ átalakult szó. Ilyenek még az *adsza* = adjad, *mondsza* = mondjad, amelyek szintén a felszólító igéknek a ’sza’ toldalékú, régies alakjai, de nem ’modernizálódtak,’ mint a ~. Még: ~ *nesze!* = adjad nyomban én is adom /érte a pénzt/.)
„**Hofi**.” (Egy ’jelenség’ az 1970-80-as évekből, ami segített az embereknek tolerálni a magyarországi, kommunista Kádár-rendszert. Maga Kádár János jóváhagyásával Hofi Géza kabarészínész nyilvánosan bírálhatta a pártelit visszatetsző viselkedését és a társadalmi problémákat – ezért hihetetlen népszerűségre tett szert.)
„**Hogy a kórság essen belé**!” (Átkozódás; betegedjen meg.)
„**Hogyan mondjam el neked**, amit nem lehet, mert szó az nincs, csak képzelet?” (LGT együttes slágere: Vinnélek, vinnélek. *Vinnélek, vinnélek, csak tudnám, merre vinnélek, elmennék, elmennék, csak tudnám, merre mehetnék, ~. Volt egy föld, messze ég, elnyelte már a messzeség, ismerős volt nagyon, de lehet, hogy csak gondolom*. ~.)
„**Hogy az unokáim** szenteste New Yorkban magyarul éneklik a Mennyből az angyalt.” (Az Amerikából hazalátogató Claire Kenneth /Kende Klára/ világhírű írónő válasza arra kérdésre, hogy mire a legbüszkébb az életében.)
„**Hogy egyik szavamat** a másikba ne öltsem.” (Szófordulat, elbeszélésben, egy-egy kitérő, elkalandozás után. Jelentése: visszatérve az eredeti témához, ti. ha minden szóról eszembe jut valami más, ha összeöltöm, összefűzöm őket, akkor elkalandozok a témától.)
„**Hogyé’ aggya**?” (Piaci szólás = mennyibe kerül, mennyiért adja, hogy adja?)

„**Hogy én a magyar színházat elhagyjam**? A német színház minden kincséért sem. Hazám nevelt, ő is temessen el.” (Déryné Széppataki Róza mondása.)
„**Hogyha az a Jézus igaz Isten volna**, szamárkanca hátán bizony nem ült volna.” (A besenyő Thonuzóba regéje.)
„**Hogyha csurog Vince**, **megtelik a pince**. De ha fényt lát Vince, üres a pince.” (Népi időjárásjósló hívórím január 22.-ére, Vince napra /Vince a borászok védőszentje/.)
„**Hogyha egyszer majd hazudni nem kell** senkinek; tovább nem kell titkolni, hogy szeretlek.” (Illés Lajos slágere: ~.)
„**Hogyha fiú lehetnék**, **a lányokon csak nevetnék**.” (Zalatnay Sarolta slágere: Ha fiú lehetnék. *A várba egy bárba elmehetnék, s ha lehet, egy hetet átmulatnék. Nem kellene kivárnom, hogy meghívjon egy barátom, hisz egyedül is mehetnék,* ~.)
„**Hogyha Medárd pityereg**, negyven napig csepereg.” (Népi időjárásjósló hívórím június 8.-ára, miszerint, ha Medárd napon esik az eső, akkor 40 napig nem áll el; ez a bibliai Özönvíz emlékezete.)
„**Hogyha nem kell senkinek**, **hát az ördög veszi meg**.” (József Attila: Tiszta szívvel. *Húsz esztendőm hatalom, húsz esztendőm eladom*. ~.)
„**Hogyha nékem sok pénzem lesz**, felülök a repülőre. Úgy elszállok, mint a fecske magasan a levegőbe.’ Amerre én járok, bámul a világ. Irigylik a sok pénzt, amit költök rád. Én a sok pénzt nem sajnálom, csak te légy a kicsi párom.” (Lakodalmas rock sláger.)
„**Hogyha szeles Pálfordulás**, lészen hadakozás.” (Népi megfigyelés, ha január 25 – amikor a tél hidege is hasonlóan a Pálforduláshoz – megfordul, azaz időjárásváltozást, enyhülést okozó szeles idő köszönt be; viszonlag hamar vége a télnek, kezdődhetnek a hadjáratok.)
„**Hogy hívnak**, Jancsi fiam?” (Hofi Géza anekdotájának csattanója, amikor beugró színészként a francia királyt alakította a Kukorica Jancsi c. előadásban, Debrecenben.)
„**Hogy**, **hogy nem**.” (Szólás: Valahogy.)
„**Hogyishívják**.” (Valami, vagy valakit, aminek a neve nem jut valakinek az eszébe, vagy nem ismert. Még /dolgokra/: izé, /tárgyakra/: bigyó.)
„**Hogy ityeg, a fityeg**?” (Tréfás köszöntés: hogy vagy? Az amerikai *Bugs Bunny /=Tapsi Hapsi Nyuszi/* népszerű rajzfilmfigura szavajárása is ez volt: *What’s up, Doc*?/= ~ doki/.)
„**Hogy kerül a csizma az asztalra**?” (Szólás. Ha valami nem odaillő téma kerül szóba.)
„**Hogy ki a zsidó**, **és ki nem**, azt én döntöm el.” (*Wer Jude ist, bestimme ich*. Göring cinikus mondása a II. világháború idején.)
„**Hogyne égne a szalma**, ha már a trágya is füstöl.” (Közmondás. Nem várható el, hogy a fiatalok ne kapjanak lángra, ne legyenek szertelenek, ha az idősebbektől rossz példát látnak.)

„**Hogy nem nyílik meg alatta a föld**!” (Szólás. Ha valaki hazudik. Még: ~ szakad le a plafon? Ha akkorát hazudik valaki, hogy még a plafon sem bírja elviselni felette, vagy a föld alatta.)
„**Hogy nem sül ki a szeme**!” (Indulatszó: szégyellheti magát, a szégyen égethetné a szemét. Még: hogy nem sül le a bőr a képéről = szégyenében elpirulhatna, éghetne az arca.)
„**Hogy oda ne rohanjak**!” (Szleng. Lekicsinylő megjegyzés arra, ha valaki méltatlanul, vagy ok nélkül büszke valamire.)
„**Hogy tud egy nő** ilyen okosan futni!” (Gyulai István sportriporter véletlen mondása.)
„**Hogy tudtál ilyen szépet írni**, te taknyos?” (Kós Károly mondta Dsida Jenőnek, mikor az felolvasta a Psalmus Hungaricus című versét az Erdélyi Helikon körében.)
„**Hokedli**.” (Támla nélküli konyhai szék. Eredet a német: *Hocker* = ülőke.)
„**Hol a boldogság** mostanában? Barátságos, meleg szobában.” (Petőfi Sándor: Téli világ.)
„**Hol az olló**, **komámasszony**?” (Gyermekjáték.)
„**Hol azt kéri, amit nem kaphat**, ott azt kapja, amit nem kér.” (Bölcsesség a Szaffi /Jókai: Cigánybáró/ című rajzfilmből.)
„**Holdas éjeken** ezüstre válik a szőlőlevél, nyest surran a pincék padlásán, és apró ablakaik homályos szeme letekint a kanyargó országutakra, hol vidám szekerek kanyarognak, halkan szállnak rég elkiáltott kurjantások, és elmállott keszkenők lobognak pirosan, fehéren az elmúlt örömök éjféli tükrében.” (Fekete István: Szeptember.)
„**Holdfázis**.” (Telihold. Fogyó Hold /amikor egy C betűt formáz; C = csökken/ és növő Hold, amikor egy D betűt formáz; D = dagad/. Újhold, amikor a C karéja már eltűnt, de a D karéja még nem látszik, azaz nem látszik a Hold, mert a Hold éppen a Föld és a Nap között helyezkedik el, így a Nap a túlsó oldalát világítja meg.)
„**Holdfényes májusok**, **muskátlis ablakok**, hozzátok száll minden álmom; ott ahol él anyám, ott van az én hazám, s ott lennék boldog csupán.” (Gommermann István és Boross Ida slágere: Honvágy, az 1956-os emigránsok ’himnusza.’ Lásd még: Oly távol messze.)
„**Holdudvara**.” (Egy politikus vagy művész követőinek, rajongóinak a köre, mint a holdat az égbolt gyenge fényszórásával körülvevő holdudvar.)
„**Holdvilágos éjszakán, miről álmodik a lány**? Hogy jön egy királyfi tán, hófehér paripán.” (Kelemen Éva slágere Eisemann – Békeffi Fekete Péter c. operettjéből: *~ Ez az álom oly merész. Aztán jön az ébredés. A királyfi oly kevés, és ha jön, tévedés.*)
„**Hol hit, ott szeretet**, hol szeretet, ott béke, hol béke, ott áldás, hol áldás, ott Isten, hol Isten, ott szükség nincsen.” (Házi áldás, népi bölcsesség.)
„**Hol jár, az eszem, csak a csengőt figyelem**. Érzem szívemen, hogy ez majdnem szerelem.” (Zalatnay Sarolta slágere: ~.)

„**Hol jársz itt, ahol a madár sem jár**?” (Népmesei szólás. Utalás a latin–görög mitológiából
„**Holdkóros**.” (Bolond, álmodozó. Eredetileg betegség = alvajáró.)
„**Hol jártál az éjjel, cinege madár**? Ablakodban háltam, édes violám. Miért beljebb nem jöttél, cinege madár? Féltem az uradtól, hátha itthon hál. Nincs itthon az uram, cinege madár, kacskai erdőben hidakat csinál. Jó lovai vannak, hamar haza ér. Jaj, lesz nekünk rózsám, hogyha nálam ér.” (Népdal. Még ~ *Rossz lovai vannak, nem ér ma haza. Mulathatunk rózsám egész éjszaka*.)
„**Hol jártál, báránykám**?” (Népi mondóka. ~ *Kertek alatt, asszonykám*. *Mit ettél, báránykám? Zöld füvet, asszonykám*.)
„**Hollandus uram!** Mi szabadságot keresünk, nem sajtot!” (Bercsényi Miklós gúnyos megjegyzése, mikor a nagyszombati kuruc-labanc béketárgyaláson angol és holland közvetítők voltak jelen. Erre válaszolt önérzetesen a holland diplomata – a kuruc tisztek arannyal, ezüsttel ékesített dolmányaira utalva: ’Hollandia nem ezüst, hanem ólomgombos kabátokban vívta ki szabadságát!’)
„**Holle anyó**.” (Grimm mesealak, melynek eredete az igazság-osztó germán földanya istennő /Hulde/, a napleány és a holdleány, vagyis a szorgalma és a lusta lány.)
„**Holló a hollónak nem vájja ki a** szemét.” (*Az egyformán gonoszak egymást nem bántják*. Közmondás. Eredetileg a római Macrobius mondása: *Cornix cornici nunquam oculus effodit*.)
„**Holnap hajnalig ébren őrizzük álmunk**, holnap hajnalig mindent rendben találunk. Érintsd meg a lelkem még egyszer, érintsd meg, és aztán engedj el! Holnap hajnalig őszintén ölelj még, ölelj még!” (A Neoton Família slágere: ~.)
„**Holnap, holnap majd megteszem**! Ma még játszom, iszom, eszem.” (*Morgen Morgen nur nicht heute! Sagen alle faulen Leute.* F. Weisse: Gyermekversek 1766.)
„**Holnap majd a holnapi szél fúj**.” (Japán közmondás.)
„**Holnapután kiskedden**, borjúnyúzó pénteken.” (Népi hívórím arra, hogy amire valaki vár, az sohanapján fog bekövetkezni. ti. a kiskedd a húsvét nem létező harmadik napja, a péntek pedig nagypéntek, amikor mindenki böjtöt tart, tehát nincs borjúnyúzás.)
„**Holokauszt**.” (Népirtás, leginkább a nácik által meggyilkolt 6 millió zsidó, és 5 millió cigány, fogyatékos, homoszexuális, kommunista, orosz és lengyel hadifogoly esetében. Jelentése görögül: ’teljesen elégő áldozat,’ és héber nyelven: ’ami felmegy’ ti. füst alakban.)
„**Hol sírjaink domborulnak**, unokáink leborulnak.” (Petőfi Sándor: Nemzeti dal. ~ *s áldó imádság mellett mondják el szent neveinket*.)
„**Hol szorít a cipő**?” (Szólás. Hol a hiba, baj? Még: ~ a csizma? Lásd még: Tudja, ~.)
„**Holtbiztos**.” (Szólás. Még: Halálbiztos, Biztos, mint a halál. Németül: *todt zicher*.)

„**Holtomiglan –** holtodiglan.” (Esküvői szöveg. Római eredete: *Ubi tu Gaius ego Gaia* – ahol te Gaiusz vagy, én Gaia vagyok. A görög mitológia szerint Gaia - Gaiusz /nő- és hímnemben/ a Föld anya/atya istensége. Tehát: egyek vagyunk a földben, a földig, azaz a temetésig = a halálig.)
„**Holtom után ne keressetek**, leszek sehol, és mindenütt leszek.” (Remenyik Sándor: Végrendelet. *Fáradtságom adom az esti árnynak, színeimet vissza a szivárványnak; megnyugvásom a tiszta, csöndes égnek, mosolygásom az őszi verőfénynek. Sötét titkom rábízom a szélre, semmit se várva és semmit se kérve. Kik üldöztek át tüskén, vad bozóton; kétségeim az örvénybe szórom. A ~.*)
„**Hol vagy István király**? Téged magyar kíván, gyászos öltözetben, te előtted sírván.” (Középkori egyházi ének, a katolikus magyarok nemzeti himnusza: *Hol vagy magyarok tündöklő csillaga? Ki voltál valaha országunk istápja! ~.*)
„**Hol van az a nyár**? Hol a régi szerelem? Jaj de messze jár, átsuhant a szívemen.” (Lajtai Lajos – Békeffi István: A régi nyár c. operett slágere, Latinovics Zoltán és Rutkai Éva előadásában.)
„**Hol van az megírva?**” (Luther: Catechismus, 1529. Utalás arra, ami nincs benne a Bibliában /= nincs megírva/. *Wo stehet das geschrieben?*)
„**Hol van már a tavalyi hó**?” (*Mais oú sont les neiges d’antan?* Francois Villon: les Dames du temps jadis – Ballada tűnt idők asszonyáról. Mint szólás: már nem időszerű.)
„**Hol van még karácsony**?” (Szólás. Nem kell sietni, van még idő.)
„**Hol veszünk mi egy másik** Puchner generálist?” (Bem apó tábornok mondta Nagyszeben elfoglalása után, amikor tisztjei arra kapacitálták, hogy lövesse agyon az osztrák tábornokot.)
„**Hol volt, hol nem volt**, volt egyszer egy ...” (Népmesék kezdő mondata.)
„**Homéroszi jelző**.” (Az ókori költő által használt, a fordításban kivételesen egybeírt jelzős szerkezetek, amelyek főnévként is használhatók, valamint állandó jelzői egy-egy istennek /’égilakónak’/ úgy, hogy a jelzős szerkezet főnévként funkcionálva, az isten vagy istennő nevét is jelenti. ’Mosolyszerető, habszülte’ /Aphrodité/; ’nyílszóró’ /Artemisz/; ’lélekkísérő’ /Hermész/; ’fellegtorlaszoló, pajzstartó’ /Zeusz/; ’tehénszemű, hókarú” /Héra/, ’bagolyszemű’ /Athéné/; ’földrázó’ /Poszeidón/; ’soksóhajú’ /Amphitrité/; ’szépbokájú’ /Ázsia/; ’nagynevű’ /Héphaisztosz/.)
„**Homlokegyenest az ellenkezője**.” (Szólás. Pontosan, teljesen a fordítottja.)
„***Homo homini lupus***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: ember embernek farkasa.)
„**Homokba dugja a fejét**.” (Szólás. Nem vesz tudomást a bajról. Eredet: a struccról figyelték meg tévesen. Lásd még: struccpolitikát folytat, azaz nem vesz tudomást a veszélyről.)
„**Homokos**.” (Szólás. Homoszexuális – rövid változata. Még: ’meleg’ a német *schwul* /= forró/ fordításaként. Azért a forró, illetve a fülledt meleg kifejezés terjedt el, mert a gőzfürdőre utal, ahol a homoszexuálisok leginkább ismerkedtek egymással.)

„**Homokozó**.” (Szólás. Olyan hivatal, amire nincsen szükség; egy vezetőnek hozzák létre.)
„**Homokra építkezik**.” (Szólás. Nem megfelelően előkészített projektbe kezd, mint aki ~.)
„***Homo proponit, Deus disponit***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: ember tervez, Isten végez.)
„**Honderű**.” (Konzervatív lap, amelyet Jókai Mór vett át 1846-ban, miután a címéből viccet faragott; ha franciául írjuk le a kiejtést: ’ondürü’ = *Honte de Rue* /az utca szégyene/.)
„**Honkitonki** vumen.” (*Honky Tonk Woman* – a Rolling Stones világslágere 1969-ből.)
„**Honnan fúj a szél**?” (Szólás. Mi az eredete, az oka valaminek.)
„**Honnan**, honnan nem.” (Szólás: valahonnan.)
„**Honvéd banda szól** a Stefánián, oly jó rózsám, erre bokázni ám.” (Ábrahám Pál: Bál a Savoyban c. operettjéből.)
„**Hoppá**!” (Vigasztaló, könnyed, tréfás jelleggel, ha valakit valami baj ér, pl. kisgyerek elesik. A német *Hopp* /= ugrás/ után.)
„**Hoppáré**.” (Felhajtás, feltűnés, hangoskodás. Ha zene is kíséri: csinnadratta.)
„**Hopp, Juliska**, hopp Mariska!” (Gyermekdal. ~ *Jer, gyere vélem egy pár táncra. Így kell járni, úgy kell járni, Sári, Kati tudja, hogy kell járni*.)
„**Hoppon marad**.” (Szólás. Nem jut neki. Eredet: éhkoppon, azaz éhes marad; amikor az ősi emberek között csak a legerősebbek jutottak az ételhez. Még: nyeli az éhkoppot, kopog a szeme az éhségtől.)
„**Hoppsza, Sári**, hoppsza, hó! Mindennap egy forduló!” (Szirmai Albert – Gábor Andor: Hoppsza, Sári a Mágnás Miska című operettből.)
„**Horogkereszt**.” (*Szvasztika* = ’jó szerencse’ szanszkrit /hindi/ nyelven. Ősi, már 7000 éves barlangrajzokon is látható jelkép, ami Indiában szerencsét, Kínában halhatatlanságot jelentett i.e. 2500 évvel ezelőtt is, és ma is használják. Szabálytalan poligon /ikozagon/. 1920-tól a német nemzetiszocialista /fasiszta/ párt jelképe, s mint ilyen, a nyugati civilizációban 1945 után tiltott önkényuralmi jelkép.)
„**Horogra akad**.” (Szólás. Besétál a csapdába, megfogják, mint a halat.)
„***Horribilis***.” (Borzasztó latinból. Még: horrorisztikus.)
„*Horribilu dictu*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: még kimondani is szörnyű.)
„**Horthy korszak**.” (Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzósága Magyarországon 1921-től 1944-ig.)
„**Hosszabb a péntek**, mint a szombat.” (Népi szólás arra, ha egy lánynak, asszonynak a szoknyája alól kilátszott az alsószoknya szegélye. Erre a válasz: ’Majd megtoldjuk vasárnap.’)
„**Hosszú az út** a szabályokon át, de rövid és hatékony a példákon keresztül.” (*Longum iter est per praecepta, breve et efficax per exempla*. Seneca mondása.)
„**Hosszú az út és a célnak** nincs neve.” (Állítólag Kháron alvilági révész válasza arra, amikor a holt lelkek megkérdezik tőle, hogy meddig és hová utaznak?)

„**Hosszú az út, és nehéz** a pokolból a fénybe.” (John Milton: Elveszett Paradicsom.)
„**Hosszú belet húztak neki**.” (Szólás öregemberre. Eredet: a gyermek születése pillanatában levágtak egy tyúkot, és a régi madárjóslat szerint, ha annak hosszú volt a bele, a megszületett gyermeknek hosszú életet lehetett jósolni.)
„**Hosszú haj, rövid ész**.” (Szólás az 1960-as évekből, a fiatal fiúk hosszú hajú divatjáról. Eredetileg azonban ez a női butaságra utaló ’hímsoviniszta’ latin szólás az ókorból: *Mulieribus longam esse cesariem breven sensum* = az asszonyoknak hosszú a haja, de rövid az esze.)
„**Hosszú-hosszú évek emléke** összefűz veled. Mennyi-mennyi mindent köszönni tartozom, neked. Tévúton járok, sajnos néha-néha én; de bárhová megyek, te ott állsz az út végén.” (Máté Péter slágere: Tévúton járok.)
„**Hosszú kések**.” (Indián kifejezés a határszéli fehér telepesekre, azok késeire utalva. Még: sápadtarcúak /fehér emberek/, tüzes víz /szeszes ital/, tüzes paripa /gőzmozdony/.)
„**Hosszú kések éjszakája**.” (*Die Nacht der langen Messer*, két riválisc csoport közötti végső leszámolás ideje. Eredet: 1934. július 29-én éjjel az Adolf Hitler vezette, feketeinges ’rohamosztagosok’ ***S**chutz**s**taffel* = SS tagjai megölték az Ernst Röhmel vezette, barnainges ’védelmi század’ ***S**turm**a**bteilung* = SA 150 tagját.)
„**Hosszú lére ereszt**.” (Szólás. Hosszasan mesél valamiről, fölöslegesen szaporítja a szót. Eredet: a bor, vízzel történő hígítása. Az egyik fröccs-típust ma is hosszúlépésnek nevezik. Még: bő lére ereszt.)
„**Hosszú rabszolgaság** nem szül hősöket.” (Kossuth Lajos mondása.)
„**Hosszú útról visszatérni nem lehet**. A szerelmet eltitkolni nem lehet. A szerelem szélesebb a tenger vizénél, árvább vagyok a lehulló levélnél.” (Népdal. Fábri Zoltán: Körhinta című filmjének a betétdala.)
„**Hova tűnt a sok virág**?” (Angolul: *Where have all the flowers gone*? Franciául: *Qui peut dire où vont les fleurs*? Pete Seeger által írt világsláger. Szövegét egy kozák népdalból kölcsönözte, melyet Sholohov idéz a Csendes Don-ban. ~ *Lányok téptek bokrétát, elhervadt régen. Hol vannak a katonák? Kik harcoltak sok éven át. Elmúltak régen*.)
„**Hová, hová, édes férjem**? Megyek a csatába: Galambócon vár a török, ne várjon hiába.” (Arany János: Rozgonyiné.)
„**Hová lett a tavalyi hó**?” (Szólás. Már mindenki elfelejtette, már a múlté valami.)
„**Hová lettél, hová levél,** oh, lelkem ifjúsága!” (Arany János: Letészem a lantot. *A tűz nem melegít, nem él: csak, mint reves fáé, világa, ~*.)
„**Hová merült el** szép szemed világa?” (Vörösmarty Mihály: A merengőhöz. ~ *Mi az, mit kétes távolban keres*?)
„**Hová mégy te kis nyulacska**? Ingyom-bingyom táliber, tutáliber, máliber; az erdőbe.” (Gyermekdal.)
„**Hová mégy**, **uram**?” (***Quo vadis,*** *Domine?* A Rómából, Néró keresztényüldözése elől ijedten menekülő Péter apostol kérdezi ezt, az úton vele szembe jövő,

ill. neki megjelenő Jézustól. Mire Jézus válasza: *Rómába megyek, hogy újra megfeszítsenek.* Ekkor Péter megrendülten és – mivel egyszer már megtagadta Jézust – megszégyenülten visszafordul Rómába, s ott vértanúhalált hal a kereszten. Quo Vadis = H. Sienkiewicz Nobel díjas lengyel író regényének a címe is, melynek ez az utolsó jelenete.)
„**Hozza a formáját**." (Az elvárásnak megfelelően teljesít. Eredetileg a sportban.)
„**Hozsanna**!" (Héber kifejezés, eredeti jelentése: mégis segíts! Ezt az 'adj üdvösséget' értelemben használták, pl. Jézus jeruzsálemi bevonulásakor. Mai jelentése: üdvöz légy, éljen! Még: ~zik = éljenez, üdvözöl.)
„**Hó**!" (Vagy: hő! Kocsi, szekér, eke elé fogott ló megállításának ősi magyar vezényszava. Lásd még: gyí!)
„**Hóbelevanc**." (Lim-lom, haszontalan holmi, ócskaság, cókmók, batyu. Eredete a német hangzás ellenére magyar: tavaszi hóolvadáskor egy gödörbe vezették a hóolvadék vizeket, amiből később, egy rúdra kötözött vödörrel merték a vizet. A vödör neve volt: ~.)
„**Hóc-hóc katona**, ketten ülünk egy lóra, hárman meg a csikóra." (Mondóka.)
„**Hódolat illet meg**, **nem bírálat**." (Madách Imre: Az ember tragédiája. Isten mondja Lucifernek a teremtett művéről, a világról.)
„**Hófehérke és a hét törpe**." (Grimm mesealakok. A törpék: Tudor, Morgó, Hapci, Vidor, Szende, Szundi, Kuka. A legismertebb változat a Walt Disney filmben *Snow White and the Seven Dwarfs: Doc, Grumpy, Sneezy, Happy, Bashful, Sleepy, Dopey*. 'Hófehérke' = fekete hajú, fehér bőrű, szép kislány.)
„**Hóhányó**." (Szólás. Nem komoly, nagyotmondó, megbízhatatlan. Romani cigány eredetű kifejezés: *chochano* = hazug, csaló.)
„**Hókusz-pókusz**." (Varázsszó. ***Hoc est** enim **corpus** meum = mert ez az én testem* – mondja a pap, és ezt a hívők varázslatnak értelmezték, mivel a test a templomban ostyává, a vér borrá változik: *hocus corpus.*)
„**Hóna alá nyúl**." (Szólás. Segít neki, mint amikor a kisgyereket átemelik egy akadályon.)
„**Hónapok nevei**." (Január = a római kétarcú *Janus*, a kezdet és a vég istene után: *Januarius*. Február = a római *Februa* /megtisztító/ Junó istenasszony után: *Februarius*. Március = a római *Mars* hadisten után: *Martius*. Április = az etruszk Aphrodité *Aphru*, vagy a latin virágzani *aperire* után: *Aphrurius* v. *Aperirus*. Május = Mercur /Hermész/ a kereskedelem istenének anyja, *Maia* után: *Maius*. Június = a római *Junó* istenasszony után: *Junius*. Július = *Julius* Cézár neve után. Augusztus = *Augustus* császár után. Szeptember = a római *hetedik* /mert a régi naptár márciussal kezdődött/. Október = a római *nyolcadik*. November = a római *kilencedik*. December = a római *tizedik*. Régi magyar elnevezések: I. *Boldogasszony*, Fergeteg, Télhó hava. II. *Böjtelő*, Télutó, Jégbontó hava. III. *Böjtmás*, Tavaszelő, Kikelet hava. IV. *Szent György*, Tavaszhó, Szelek hava. V. *Pünkösd*, Tavaszutó, Ígéret hava. VI. *Szent Iván*, Nyárelő, Napisten hava. VII. *Szent Jakab*, Nyárhó, Áldás

hava. VIII. *Kisasszony*, Nyárutó, Újkenyér hava. IX. *Szent Mihály*, Őszelő, Földanya hava. X. *Mindszent*, Őszhó, Magvető hava. XI. *Szent András*, Őszutó, Enyészet hava. XII. *Karácsony*, Télelő, Álom hava)
„**Hórukk**!" (Több ember közös erőfeszítésének 'vezénylő' kifejezése, pl. valaminek a megemelésekor. Eredete a német *ho ruck*! = nosza, rántsd! Még ebből: előrukkol valamivel = 'előránt' egy ötletet.)
„**Hőbörög.**" (Felelőtlenül hangoskodik, tiltakozik, lázít. Kialakulása: holdkóros – hóbortos – hóbolygó – hőbölygő – hőbörgő.)
„**Hősök hőse**." (Epitheton Ornans. Damjanich János – szerb származású – tábornok a magyar szabadságharcban. Jókai Mór nevezte így, s így írt róla: '*mikor csatát kezde, kiállt serege élére, megnézve, hol legerősebb az ellenség, akkor elkiáltá magát: utánam! S tört, zúzott, amit elől-utól talált.*' Ez a jelzője Napóleon egyik tábornokának is, Nay marsallnak.)
„**Hősvértől pirosló gyásztér**, sóhajtva köszöntlek, nemzeti nagylétünk temetője, Mohács!" (Kisfaludy Károly: Mohács.)
„**Huba, Szameg**, de sokan vannak!" (Vicces anekdota, miszerint a 'nyolcadik' magyar, honfoglaláskori vezér Szameg lett volna, s ennek bizonyítéka, hogy mikor Árpád vezér fellovagolt a tarcali dombra és megpillantotta az ellenséget így szólt két társához: ~. Értsd: Hú, bassza meg, de sokan vannak!)
„**Hubert** nap." (November 3, a vadászok patrónusának, Szent Hubertnek és a vadász-ünnepségek napja.)
„**Huhog.**" (Rémhíreket terjeszt. Vészmadárkodik, ~ mint egy bagoly. Lásd még: halálmadár.)
„**Hullabiztos**." (Egészen biztos. Lás még: tótziher; halálbiztos.)
„**Hull a hó és hózik-zik-zik**, Micimackó fázik-zik-zik" (Koncz Zsuzsa: Micimackó. *Minél inkább havazik, annál inkább hull a hó*.)
„**Hull a hó, fú' a szél**! Dimitrij Lénáról mesél." (Az Omega együttes slágere: Léna. ~. *Hallgatom, s Lénát látom az ágyamon. Akkor még várt, s a trojka szállt a friss havon. Az volt a tél, szörnyű tél, Dimitrij legendát mesél. Hallgatom: Léna eltűnt egy hajnalon; többé nem várt, s a trojka állt a friss havon*.)
„**Hull a hó**, hull a hó, lesz belőle takaró, Erdő-mező megáldja, lesz egy derék dunnája." (Havazást köszöntő mondóka.)
„**Hull a pelyhes fehér hó**, jöjj el kedves Télapó! Minden gyerek várva vár, vidám ének hangja száll. Van zsákodban minden jó, piros alma mogyoró. Jöjj el hozzánk, várunk rád, kedves öreg Télapó." (Gyermekdal karácsonyra, Mikulásra.)
„**Hull a szilva a fáról**, most jövök a tanyáról, sej, haj, ruca ruca kukorica derce." (Népdal. ~ *Egyik ága lehajlott, az én rózsám elhagyott; sej, haj, ruca-ruca kukorica derce*.)
„**Hullatja levelét az idő vén fája**, terítve hatalmas rétegben alája. Én ez avart jártam, tűnődve megálltam: egy régi levélen ezt írva találtam." (Arany János: Buda halála.)
„**Hull az elsárgult levél**, **sír a fáradt őszi szél**. Mondd, hogy nem múlt minden el, mondd, hogy néha könnyezel." (Máté Péter slágere: ~. *Fúj a szél és én csak*

ballagok, körülöttem néma csillagok, meg sem kérdi tőlem senki sem: merre mentél kedvesem? Többé már nem sirat, úgy hidd el téged senki sem, mint ahogy én, siratlak az óta is szüntelen; nem szégyellem, s mellettem ~.)
„**Hullámzó Balaton tetején**. Csónakázik egy halászlegény. Hálóját a szerencse, őt magát a szerelme elhagyta el a szegényt." (Népdal.)
„**Hullik, mint az őszi légy**." (Szólás. Ősszel tömegesen dermednek meg a legyek.)
„**Hulljon a férgese**!" (Gyengékért nem kár. A rossz gyümölcs hulljon le, ha megrázzák a fát.)
„**Hullott a könnyünk**, annyit nevettünk." (Omega sláger: Régi csibészek. ~. *Azt tettük, amit szerettünk. Bámultuk sokat a kis csajokat így éltünk boldog napokat*.)
„**Humbug**." (Csalás, szemfényvesztés, szélhámosság. Eredet anekdota: Darwint a tanítványai egyszer meg akarták tréfálni; bevittek neki egy rovart, amit több más bogár /*bug*/ testrészeiből ragasztottak össze, és megkérdezték, hogy ugyan milyen új faj lehet ez? Darwin megkérdezte tőlük: 'zümmögött a bogár, mikor megfogták?' /*Did the* ***bug hum*** *when you caught it*?/ Természetesen – válaszolták. Akkor ez egy ~.)
„**Humorban nem ismerek tréfát**." (Karinthy Frigyes mondása.)
„**Huncut**." (Pajkos, csintalan. Eredet: német durva káromkodásból /'kutya-picsa'/ szelídült: *hundsfut*.)
„**Huncut a bíró**!" (A sárgarigó hangutánzó 'szava.')
„**Hungarikum**." (Jellegzetes, külföldön is ismert, minőségi magyar, és a magyarsággal azonosítható érték, alkotás, termék, termény vagy szokás, teljesítmény, életmű. ~ok: *egri bikavér, szegedi szalámi, gyulai kolbász, makói hagyma, kalocsai paprika, kecskeméti barackpálinka, tokaji aszú, Zwack unikum, Béres csepp, Zsolnay kerámia, herendi porcelán, hollóházi porcelán stb.*)
„**Hungária**." (A hun népre utaló magyar országnév, amit az Árpád-házi királyok vezettek be, mintegy legitimálva, a történelem előtt igazolva a magyar honfoglalás jogszerűségét, azzal, hogy őseik, a hunok, ill. Attila király örökségét foglalták el. A *hun* szó a nyugati nyelvekben 'barbár, vandál, pusztító' pejoratív jelentésű, éppen úgy, mint a magyarban a 'tatár'. ~ eredete a kihalt hun nyelven: *hunugur* /jelentése: kormos, füstös, fekete/. Még: ~ Magyarország megszemélyesítője, mint egy koronát viselő, fegyveres, női alak. Az 1848-49-es szabadságharc után jelent meg ez az allegória. Legszebb példái: Zala György aradi magyar szabadságszobra ~ nőalakkal középen az oszlopon; négy oldalon pedig a magyar szabadság négy allegóriájával: az ébredő, az áldozatvállaló, a harcoló és a haldokló magyar szabadsággal. Még: a Kerepesi temetőben a Kossuth mauzóleumon áll ~ kőszobra, és az Országház csarnokában jelenik meg ~ alakja Lotz Károly Magyország apoteózisa/megdicsőülése c. freskón. *Apoteózis* görögül istenítés.)
„**Hunniának fáj a tréfa?** Kedves ország, sohse fájjon, éljen, éljen a bolondság; farsang van most, nagy farsang a Duna-tájon." (Ady Endre: Farsang a Duna-tájon.)

„**Hunnia nyög letiporva**, sírnak a bús magyarok.” (Csery Péter: Béla futása; operaszöveg.)
„**Hunor, s Magyar, két dalia,** két egytestvér, Ménrót fia.” (Arany János: Rege a csodaszarvasról.)
„**Hunort, s Magyart** a Hadak ura csillagszekéren felrepítette a Hősök mezejére; s akkor Nemere /Nimród/ rovókésével a sátor előtti oszlop oldalára ezt véste fel: Vándor, aki emellett az oszlop mellett elmégy, állj meg, vedd le süveged. Én rovom itt e sorokat, az öreg Nemere, a Puszta fejedelme. Két büszke fiam életében csak másokért verekedett. Hunor, s Magyar; e két hős nevét el ne feledd.” (Komjáthy István: Mondák könyve.)
„**Hunyadi hollója**.” (Miért egy gyűrűt a szájában tartó holló a Hunyadi-ház címere? Hunyadi János, a nagy törökverő hadvezér anyja, Morzsinai Erzsébet az erdélyi Csolnokon élt, ahol az álruhában ott járó Zsigmond királytól teherbe esett. Zsigmond egy gyűrűt ajándékozott neki, hogy ha a gyermek megszületik, jöjjön fel Budára vele. Amikor úton voltak, a kis János játszott a csillogó gyűrűvel, melyet kikapott a kezéből egy holló, amit aztán a bátyja lenyilazott. Amikor később Zsigmond Hunyad várát 60 faluval a kis Jánosnak adományozta, aki felvette a Hunyadi nevet, a címert is ennek az esetnek az emlékére alkották meg.)
„**Hunyó**.” (Gyermekjátékból eredő szólás, a vétkes, a hibát elkövető megnevezésére.)
„**Hurka, kolbász**, **szalonna**, pásztoroknak jó volna!” (Népi mondás.)
„**Huszár**.” (Könnyűlovas katona. Valószínűleg a 20 /húsz/ jobbágytelek után kiállítani köteles lovaskatona elnevezése. Oklevélben először Mátyás király említi: 1481-ben: *equites levis armaturae, quos* ***hussarones*** *appellamus* /könnyű fegyverzetű lovasok, akiket huszároknak nevezünk/.)
„**Huszár gyerek**, huszár gyerek, szereti a táncot, az oldalán, az oldalán, csörgeti a kardot. Ha csörgeti, hadd csörgesse, pengjen sarkantyúja, Kossuth Lajos verbunkja a muzsikáltatója.” (Népdal.)
„**Huszár szájából kutyaugatás** az a szó, hogy nem lehet.” (Eötvös Károly lejegyzése szerint Csányi László 1843-ban, amikor Kehidán ebédeltek Deák Ferencnél, rászólt az egyik öreg huszárjára, hogy miért nem gombolja be a dolmányát rendesen? Az azt mondta, azért ’nem lehet’ mert már megebédelt, s olyankor szűk a dolmány. Erre válaszolta Csányi, hogy: ~.)
„**Huszárvágás**.” (Szólás. Gyorsan és drasztikusan megoldani valamit: ~sal. Eredet: a végvári időkben az volt a legnagyobb virtus, ha a lovas katona /huszár/ úgy vágta le a szintén lovas ellenség fejét, hogy a ló fejét is levágta ugyanazzal a csapással.)
„**Húsbavágó**.” (Szólás. Nagyon fontos. *Resecare ad vivam* = az elevenbe vágni.)
„**Húshagyó kedd**.” (A húsvét előtti 47. nap, a nagyböjt kezdete előtt; ekkor szabad utoljára húst enni húsvétig. Francia neve: *Mardi Gras* /kövér kedd/, angol neve *Shrove Tuesday* /gyóntató kedd/.)

„**Húsos fazék**.” (Szólás. Ahol jól lehet keresni. Még: közel lenni a ~hoz, vagy: közel lenni a tűzhöz. Régen azok tudtak jóllakni, vagy melegedni, akik közel voltak a ~hoz vagy a tűzhöz.)
„**Húsvét**.” (A tavaszi napéjegyenlőség időpontjától /március 21-től/ számított első holdtölte után következő első vasárnap, illetve hétfő /húsvéthétfő/, április 25-ig. A kereszténység szerint Jézus feltámadásának az ünnepe, a név jelentése, hogy a ~ot megelőző 40 napos böjt után ekkor vehetünk magunkhoz először húsételt. Eredete a zsidók egyiptomi fogságból való szabadulásának és a tavasznak az ünnepe, a *pészah* /kikerülés/ amikor is a halál angyala elkerüli a bárányvérrel megjelölt házakat. Az angol és német megnevezés /*Easter, Ostern*/ a hold és/vagy a tavasz 'keleti' germán istennőjének a nevéből /*Ost*/ ered.)
„**Húsvéti locsolkodás**.” (Kelet-Közép-Európában elterjedt szokás: húsvét hétfőjén a legények eredetileg a vályúba merítették, vagy egy vödör vízzel leöntötték /később kölnivel meglocsolták/ a hajadon lányokat. Eredet: ősi termékenységi rítus, ti. aki nem lesz beteg a koratavaszi hidegvizes zuhanytól, az erős, és egészséges utódokat képes szülni. Utóbb, a kereszténység elterjedésével, arra vezették vissza, miszerint a Jézus feltámadását hírül vivő asszonyokat a zsidók vízzel öntötték le. Lásd még: vízbevető hétfő.)
„**Húsvéti nyúl**.” (A kelta *Eostre,* illetve a germán *Oster* vagy *Ost* holdistennő ünnepe volt a tavaszi napéjegyenlőség környékén a mai húsvét /az Easter, vagy Oschter első írásos emléke *Bede the Venerabilis* középkori krónikájából származik/ időszakában, aminek a napját 325-ben, a niceai zsinaton rögzítettek. Ost egy sebesült madarat talált, amelyet nyúllá változtatva mentett meg, s a nyúl – megtartva madár képességét is – hálából színes tojásokkal ajándékozta meg az istennőt.)
„**Húsvéti tojás.**” (Eredete az ókori Egyiptomig nyúlik vissza, ahol *Os* /tojás/ istennő jelképezte az életerőt. Ez a jelkép a rómaiakkal terjedt el Európában. A húsvéti tojás és nyúl – mint ajándék – eredete, hogy a középkorban német földön a húsvétkor fizetett adót és bérleti díjat tojás és nyúl formájában is le lehetett róni.)
„**Húsvét másodnapján** régi szokás szerint, fogadják szívesen az öntöző legint.” (Húsvéti locsolóvers. ~ *Esztendő ilyenkor megint csak itt vagyok, ha az öntözésért piros tojást kapok*.)
„**Húsz esztendőm hatalom**, húsz esztendőm eladom.” (József Attila: Tiszta szívvel. ~. *Hogyha nem kell senkinek, hát az ördög veszi meg; tiszta szívvel betörök, ha kell, embert is ölök*.)
„**Húzd cigány, hisz úgyis vége már**, csordulásig telve a pohár.” (Ballagási diákdal. ~ *Szép emlékek Isten véletek, én már innen úgyis elmegyek. Senkinek én nem panaszkodom. Nem segít a könny a bánaton. Fájó szívvel elmegyek tovább, tovább, tovább. Kedves iskolám, jó éjszakát! Jó éjszakát kedves iskolám! A szívemben nincsen boldogság. Nincs boldogság, nem is lesz soha, soha, soha. Elvitte egy diák mosolya*.)
„**Húzd meg, ereszd meg**.” (Szólás. Egyszer rosszul megy, egyszer rosszul, mászszor meg jól megy a sora valakinek. Eredet: egyszer jól lakik, akkor megereszti a

nadrágszíját, máskor meg éhezik, soványabb lesz, akkor meghúzza a nadrágszíját.)
„**Húzd rá cigány, csak azért is**! Ha mindjárt az ingemért is." (Petőfi Sándor: Falu végén kurta kocsma. *Húzd rá cigány, húzzad jobban, táncolni való kedvem van! Eltáncolom a pénzemet, kitáncolom a lelkemet!* ~.)
„**Húzd rá, cigány, ne gondolj a gonddal**." (Vörösmarty Mihály: A vén cigány. *Mindig így volt e világi él et, egyszer fázott, másszor lánggal égett; húzd, ki tudja, meddig húzhatod, mikor lesz a nyűtt vonóbul bot? Szív és pohár tele búval, borral,* ~.)
„**Húzogatja a bajszát**." (Szólás. Idegesíti, ingerli, provokálja, aminek rossz vége lesz, mint amikor valaki egy oroszlánnak ~.)
„**Húzós**." (Szleng. Nehéz, problémás ügy, ami fáradságos, mintha húzni-vonni kellene valamit. Még: rázós = nem könnyű helyzet, vagy ügy, nem sima, mint egy sima út, ellentétben egy rázós úttal.)
„**Húzza a föld**." (Szólás. Hívja a föld, a sír, úgy érzi közeledik a halála. Még: húzza az ágy = szeretne lefeküdni, vonzza azt ágy, mert betegnek érzi magát.)
„**Húzza a lóbőrt**." (Szólás. Horkol. Eredet: magára húzza a lóbőr-takarót és alszik.)
„**Húzza a száját**." (Szólás. Nemtetszését fejezi ki, fanyalog., vonakodik megtenni valamit. Még: elhúzza a csíkot = elfut, elszalad)
„**Húzza a talpalávalót**." (Szólás. Tánczenét játszik; eredetileg a cigány, a hegedű vonóját húzva. Talpalávaló = táncra késztető zene.)
„**Húzza az időt**." (Szólás. Akarattal lassan csinál valamit, határozatlankodik, hezitál /latin *haesitare* = tétovázik/. Még: vacillál /latin *vacillo* = ingadozik/, vacakol, tököl.)
„**Húzza az igát**." (Szleng. Keményen dolgozik, mint egy igavonó barom, vagy ökör. Még: gályázik – mint a gályarabok.)
„**Húzzad csak, kivilágos virradatig**! Húzd, míg a szívemben is hajnalodik!" (Kálmán Imre: Csárdáskirálynő.)
„**Húzzátok, cigányok, estétől reggelig**, a sörtől, a bortól, a széplánycsóktól a bánatom elmúlik." (Magyar nóta: Lőre, lőre, cudar lőre.)
„**Húzzátok, cigányok**, **szívetekből**, ahogyan, csak tudjátok! Cigányok, barátok, de csuda jó kedvet csináltok! (Magyar nóta: ~!)
„**Húzz** innét!" (Szleng: menj innen! Eredetileg vulgáris: húzd el innen a beledet! Még: ~ el!)
„**Hülye**." (Szellemi fogyatékos, idióta; újabban, a XX. századtól degradáló szó, előtte nem. Eredete: *hüle*, aki elhűl, hüledezik, mindenen csodálkozik. Még szleng: hütyü, köcsög, gyökér, baromarcú, kretén, bunkó. Még: hülyét kap = szleng; megdöbben, elhűl. Még: Hülyét kap valakitől = az agyára megy, idegesíti, nem bír elviselni valakit. Még: hülyére veszi = bolondnak, baleknak, lúzernek nézi, be akarja csapni.)
„**Hülye vagyok, anyám**! Tudom, fiam!" (Hofi Géza katonakori élménybeszámolója szerint a kiképző őrmester az újoncokkal – akik előzőleg jelentkeztek, hogy

szívesen telefonálnának haza az anyjuknak –, sorban bekiabáltatta a konyhai étellift kürtőjébe, hogy ’hülye vagyok anyám.’ Ám nem találta elég hangosnak a bekiabálásokat, s bemutatta, hogyan kell teli tüdőből beleordítani a kürtőbe: ’hülye vagyok, anyám!’ Erre szólt le Hofi – aki éppen fent tartózkodott –, hogy ’tudom, fiam.’)

„**Hüp, hüp,** Barba trükk!” (Ügyes csalásra alkalmazott szállóige. Eredet: a főszereplő mondása a *The Barbapapa family* című, népszerű gyermekmese könyv-/1970/ és rajzfilmsorozatból /1975/ Anette Tison és Talus Tyler szerzőktől.)

„**Hüvelyk Matyi**.” (Grimm mesehős. Aprótermetű, furfangos ember.)

„**Hűbele Balázs**.” (Meggondolatlan, kapkodó. ~ módjára. Arany László: A délibábok hőse. Eredet: hű = indulatszó, bele, = nosza, rajta. Balázs = szeleburdi, szenvedélyes ember. Még: Pali = átlagember, egy pali; Fruzsina = bakfislány, egy fruska.)

„**Hű-ha**!” (A csodálkozás indulatszava. Még, kellemetlen meglepetés esetén: hű, az áldóját! A mindenségit! A nemjóját! Még: elismerő csodálkozással: az angyalát neki! A rézangyalát!)

„**Hűhó**.” (Felesleges felhajtás, izgalom, készülődés. Még: műbalhé.)

„**Hűlt helyét találja**.” (Szólás. Nem találja. Eredet: ha a vadász régi, ’kihűlt’ nyomot talál, akkor nem lesz meg a vad. Ha viszont friss, meleg nyomot talál, akkor érdemes hajtani. Még: forró nyomot követ a rendőrség.)

„**Hűvösön van**.” (Börtönben van, utalással a régi börtönök ablaktalan, hideg, nyirkos voltára. Még: hűvösre tesz = börtönbe zár.)

***

I

***

„**I-Á! Nagy szamár**! Mégis iskolába jár.” (Gyermekmondóka, gúnyolódás.)
„**Ich dien**.” (A walesi herceg címerének jelmondata, ez olvasható az angol 2 pennisen is. Németül azt jelentené: *szolgálok* (ha *dien**e*** lenne). Eredete: I. Edward angol király e walesi szavakkal: *Eich Dyn* / = íme, a férfi, latin átiratban: *Ich dien/* mutatta be az éppen akkor a walesi Carnarvon várában született fiát a walesi uraknak, mivel azok ezt megelőzően azt kérték tőle: olyan uralkodót adjon nekik, aki Wales-ben született, és nem tud angolul.)
„**Ide a rozsdás bökőt**!” (Szleng. Biztos vagyok benne. Még: meg mernék rá esküdni, hogy …; akármi legyek, ha nem …; megeszem a kalapomat, ha nem …; úgy éljek, hogy … . Az ~ a disznóvágáskor használt késre, vagy egy rozsdás kötőtűre utal, és aki mondja, a nyakára mutat. Az angolban például ugyanez a szólás: *cross my heart and hope to die, stick a needle in my eye* = a szívem teszem rá, úgy éljek és szúrják ki a szemem /ha nem mondok igazat/.)
„**Ideális férj az, aki nem iszik**, nem dohányzik, nem veszekszik, és nem létezik.” **(**Brigitte Bardot francia színésznő mondása.)
„**Ide Csaba**.” (Tájjellegű szólás: nagyon messze van = olyan messze van, mint ~. Eredet: régen, gyalogosan Miskolcról Hejőcsaba.)
„**Idegen tollakkal** ékeskedik.” (*Alienis plumis se ornare* Aiszópusz meséjéből. Egy holló elégedetlen fekete tollával, ezért a páva tollaival ékesíti fel magát. /Innen: ’páváskodik’ hivalkodik valamilyen ruhában/. De sem a pávák, sem a hollók nem fogadják be, ill. vissza. Még: más tollával ékeskedik = más eredményét használja fel a sajátjaként.)
„**Ideges vagy, haver**? Nyaljál borotvapengét!” (Szleng szólás az 1960-s évekből. Reakció arra, ha valakire egy ismeretlen, türelmét vesztve rászól. Eufemizmus a vulgáris ’nyald ki a seggemet’ helyett.)
„**Ideig-óráig**.” (Szólás, rövid ideig, átmenetileg.)
„***Idem per idem***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: ugyanazt ugyanazzal.)
„**Ide nekem az oroszlánt is**!” (Shakespeare: Szentiványéji álom. *Let me play the lion too*! A szólás szerint minden dicsőséget ő akar learatni.)
„**Idenézz! Törökméz**.” (Hívórím a gyerekek között népszerű, egykori vásári csemegével.)
„**Idesanyaóm! Madaór-e a papagaój**? Dehod madaór, te szamaór, sz’csak a vereb a madaór.” (Népies mondás.)
„***Id est***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: azaz. Röviden: i.e.)
„**Ide süss**!” (Ide nézz! Figyelj erre/rám, mert valami érdekeset mutatok.)
„**Ide törte a rossz**.” (Ide jött, és senkinek nem hiányzott, tehát a gonosz lélek vezette ide.)
„**Idézet az a szöveg, amit más írt**, de mi vesszük fel érte a honoráriumot.” (Moldova György.)

„**Idióta**.” (Hülye, korlátolt eszű, tudatlan. Eredete: a görög demokráciában *idiotesz* = tanulatlan, laikus, hozzá nem értő; aki nem szavazott, nem vett részt az államügyekben.)
„**Időben később**, **térben szélrül**.” (Szűcs Jenő mondása a XX. század második felében a kelet-közép-európai létre.)
„**Idő jön**.” (Népi szólás. Nagy zivatar, vihar közeledik.)
„**Idővel téves**nek bizonyuló hipotézis is jobb, mint a semmilyen.” (Mengyelejev mondása.)
„**Időtlen idők óta**.” (Szólás. Nagyon régen.)
„**Idővel paloták, házak**, erős várak, városok elromolnak, nagy erő, vastagság, sok kincs, nagy gazdagság idővel mind elmúlnak; tavaszi szép rózsák, liliom, violák idővel mind elhullnak.” (Balassi Bálint: Negyvenhetedik.)
„**i.e.**” (Rövidítés: időszámítás előtt. Még: Kr.e. = Krisztus előtt.)
„**Ifjú lánya vén télnek**, kedves kikelet.” (Petőfi Sándor: A tavaszhoz.)
„**Ifjú szívekben élek** s mindig tovább. Hiába törnek életemre vén huncutok és gonosz ostobák.” (Ady Endre: ~.)
„**Ifjú titán**.” (Olyan nagyreményű fiatalember, akiről az terjedt el, hogy nagyon tehetséges és sikeres karrier előtt áll, még nagyon sokra viheti. Ugyanakkor ez egy kicsit gúnyos jelző is, az európai kultúrában, ismerve a a Zeusz és az istenek ellen fellázadó titánok /= nagyratörők/ sorsát és bukását.)
„**Igazából sosem növünk fel**, csak megtanuljuk, hogyan kell viselkedni nyilvános helyen.” (Bryan White mondása.)
„**Igaz? Nem? De!**” (Besenyő Pista /Laár András/ mondása a L’art pour l’art Társulat előadásában.)
„**Igazság az, ha azt kapjuk**, amit érdemlünk. Irgalom az, ha nem azt kapjuk, amit érdemlünk. Kegyelem az, ha azt kapjuk, amit nem érdemlünk.” (Mahatma Gandhi mondása.)
„**Igazságot hirdetni**, hasznos dolgokat javasolni, a biztos módja annak, hogy üldözzenek.” (Voltaire mondása.)
„**Igazság, téged gyászollak**, mert halálod megelőzte az enyémet.” (Homérosz: Íliász. Palamédész mondja, mielőtt – Odüsszeusz hamis vádja alapján – a görögök kivégzik.)
„**Igába hajt**ja a fejét.” (Szólás. Szolgának áll. Még: leigáz = szolgasorba süllyeszt. Eredet: a nehéz kocsikat húzó igavonó állat /ökör/.)
„**Igen, jött egy gyöngyhajú lány**, álmodtam, vagy igaz talán.” (Az Omega együttes slágere: ~)
„**Ignorálja**.” (Figyelmen kívül hagyja – szándékosan. Latinul: *ignorare*. Eredet a görög *in* = nem; és *gnarus* = tudó.)
„**Igyatok testvérek**, nehogy az ördög tétlenül találjon titeket.” (Vendéglői latin felirat: *Bibite fratres ne diabolus vos otiosos inveniat*.)
„**Ihol elindula Géza fia István**, úgy megyen, úgy megyen át a széles Tiszán; fekete feszület vagyon a kezében, ezer hóhérlegény a nyomában mégyen.” (A besenyő Thonuzóba regéjének átirata.)

„**Ilyen-olyan teremtette**!” (Eufemizmus, bosszús csodálkozás, kellemetlen meglepetés indulatszava. Lásd még: teringette!)
„**Ilyen a magyar katona!** Engedelmeskedik a lehetőségig; de ha képtelenséget követelnek tőle, felülkerekedik benne a józanész. Az ilyen okosságot többre becsülöm a vak, a buta engedelmességnél.” (Simonyi József óbester a legvitézebb magyar huszár mondta, amikor egy orosz generálissal azon vitatkoztak, melyik seregben nagyobb a fegyelem? Ugyanis az orosz tiszt a nyitott ablak előtt ráparancsolt a kozák tisztiszolgájára, hogy induljon meg előre, s az, mivel megálllj parancsot nem kapott, ki is lépett az ablakon, s halálra zúzta magát. A magyar tisztiszolga viszont megállt az ablak előt, s a kérdésre, hogy miért nem megy tovább, azt válaszolta: *vitéz óbester úr, már azt a bolondot nem cselekszem*. Erre mondta Simonyi: ~)
„**Ilyenkor megcsendesednek a hajnalok**. Nem kóborol a szél, nem vándorol az ördögszekér, és nem repkednek száraz falevelek határról határra. A csillagok reszketve nézik a Földet, és az alsó világ pedig némán figyel, és észre sem veszi, hogy a dombok puha hátát adventi hangulattal hinti be a dér.” (Fekete István: Decemberi hajnal.)
„**Ilyen nincs**, **csak a mesében**.” (Szleng szólás felháborodásra, hitetlenkedésre.)
„**Ilyen nincs**, **és mégis van**!” (Török László sportriporter mondása 1988-ban, Szöulban, amikor Egerszegi Krisztina 200 m-es hátúszásban olimpiai aranyérmet nyert.)
„**Ilyen-olyan teremtette**!” (Indulatszó. Eufemizmus az, amikor egy vulgáris szó helyett egy hasonló hangzásút használnak, például a ’kurva’ helyett ’kutyát’: a kutyafáját! A kutya mindenségit! Kutya teremtette! A kutya teremtésit! A ’teremtette, teremtésit’ tulajdonképpen eufemisztikus /jóvá finomított/ istenkáromlás, mivelhogy Isten teremtette a világot. Még: szedte-vedte teremtette!)
„**Ilyet még nem pipált**.” (Szólás. Mág nem tapasztalt, nem próbált. Eredet: dohányt.)
„**Illa berek, nádak, erek**.” (Szólás. Valaki nyomtalanul eltűnik, mint régen a nádasban. Eredetileg: illa berek, nád a kert! Kert = kerítés. Illa = elillan, elfut. Eredeti jelentés: ’Fuss a berek felé, hiszen csak nádból van a kerítés’.)
„**Illanó illatok szálltak fel az égre**. Szikrázó csillagok hulltak le helyére.” (Kex együttes: Család.)
„**Illatos, nyári csend**. A hajlott délután már ott hűsöl a kerítés árnyékában, a rétről beszáll néha egy madárfütty, a növénykék mélyen lélegeznek, az ágak között egy-egy madár surran, a föld puha és meleg, az út porában némán sürögnek a hangyák, és valahol lágyan fuvoláz a málinkó.” (Fekete István: Kele.)
„**ill.**” (Rövidítés: illetve.)
„**Illegeti-billegeti** magát.” (A derekát jobbra-balra mozgató nő, aki így kelleti magát, tetszelegni akar másoknak, vagy túlzottan finomkodóan mozog.)
„**Illetékes elvtárs**.” (Az 1970-80-as években Koltai Gábor ~ című kabaréjelenetei után elterjedt megnevezése azoknak a kommunista pártfunkcionáriusoknak, akik

– bár nem értettek a munkájukhoz – döntési, 'illetékes' pozícióban voltak, és magabiztosan magyarázták meg rossz intézkedésüket, vagy azok következményét.)
„**Illés Annát kergeti**." (A július 20. /Illés nap/ és 26. /Anna nap/ közötti zivataros, mennydörgéses időszak népi jelzője. Ezen a napon nem ajánlatos a szabad mezőn dolgozni. A szabóknál Illés dologtiltó nap, ellenkező esetben az ezen a napon varrt ruhát hordó emberbe villám fog csapni – a néphit szerint.)
„**Illik annak, aki tudja**, ki nem tudja, csak mocskolja!" (Népi szólás a táncra.)
„**Illuminált állapot**ban van." (Szépítő kifejezés, Eufemizmus arra, hogy részeg, becsípett, ittas valaki. Eredete a latin *illuminare* = megvilágítani, kivilágítani. A német népnyelv alkalmazta az ittas emberek kipirosodott arca, valamint a 'megvilágosodott' magabiztosnak hitt tudása miatt ezt a szólást: *illuminiert sein*.)
„**Illúziókat kerget**." (Szólás. Elérhetetlen vágyálmokat kerget. Illúzió = érzéki csalódás.)
„**Imádkoztál-e az este**, Desdemona?" (*Have you prayed tonight, Desdemona?* William Shakespeare: Otelló.)
„**Imádkozz és dolgozz**!" (***Ora et labora****!* A Bencés rend jelmondata.)
„**Imádok útra kelni**, gitárral énekelni, akárhol járok, a szívem Itáliáért dobog." (Toto Cutogno slágere: L'italiano. *Lasciatemi cantare con la chitarra in mano lasciatemi cantare sono l'italiano*.)
„**Imperialista**." (A kapitalista /= tőkés/ társadalom fejlődésének képviselője a XIX. – XX. század fordulóján. Az imperializmus jellemzője: szabadverseny, monopólium, árukivitel helyett tőkekivitel, gyarmatok újrafelosztása. Eredet: latin *imperium* = hatalom, birodalom.)
„*Implicit*." (Közismert latin kifejezés, jelentése: rejtett.)
„**Impresszív**" (Hatásos. Az érzelmekre, gondolatokra gyakorolt befolyás, hatás. Eredet: latin *im* = be; és *pressio* = nyomás. Imresszionizmus = pillanatnyi hangulatot, benyomást ábrázoló művészi irányzat.)
„**Imhol kerekedik egy fekete felhő**, abban tollászkodik egy fekete holló." (Népdal. ~. *Állj meg holló, állj meg, vidd el levelemet apámnak, anyámnak, jegybéli mátkámnak. Ha kérdik, hogy vagyok, mondd, hogy beteg vagyok, idegen országban csak bujdosó vagyok*.)
„**Imitál**." (Utánoz, színlel. Eredete a latin *imitari* = utánoz.)
„**Inas**." (A 20. században faluhelyen a fiúgyermek és a nőtlen fiatalember megnevezése.)
„**Inába száll a bátorsága.**" (Szólás. Ijedten elszalad. Még: felhúzza a nyúlcipőt; gyáva nyúl.)
„**Inci-finci**." (Kicsi, jelentéktelen. Két kicsi egérfigura neve tette népszerűvé a Foxi Maxi /lásd ott/ című rajzfilmsorozatban.)
„*In cognito*." (Közismert latin kifejezés, jelentése: titokban, név felfedése nélkül.)
„**Indiában,** hol éjjel a vadak zöld szeme cikkan át a dzsungelen." (József Attila: ~.)

„**Indián**.” (Angolul jelentése: indiai. Amikor Kolumbusz megérkezett Közép-Amerikába, azt hitte Indiába jutott el a Föld megkerülésével, ezért nevezték az őslakosságot tévedésből ötszáz éven át – egész napjainkig – ~oknak. Az ~ok természetesen ugyanúgy számos népet és nyelvet alkotnak, mint Európában a hollandok, spanyolok, franciák, oroszok, norvégok stb. Manapság helyette a *native American* /amerikai őslakos/ a hivatalos kifejezés. Szintén Kolumbusz tévedése nyomán a Közép-Amerikai, Karib-tenger szigetvilágát Nyugat-Indiának nevezték sokáig, ill. a köznyelvben még ma is: *West Indies.* Az ’igazi’ Indiát, pedig Kelet-Indiának, mint ahogy az a legnagyobb brit kereskedelmi cég nevében sokáig fennmaradt: Kelet-Indiai Társaság.)
„**Indián nyár**.” (Amerikai eredetű szólás: ősz.)
„**Indulj el egy úton én is egy másikon**, hol egymást találjuk, egymásnak se szóljunk.” (Népdal. Rockenbauer Pál: Másfélmillió lépés Magyarországon c. TV sorozat betétdala. *~ Az, ki minket meglát, mit fog az mondani? Azt fogja gondolni, idegenek vagyunk*.)
„Infantilis.” (Gyermeki, fejlődésben visszamaradt, gyermeteg személy. Eredet: latin *infantilis* = gyermeki az *infans* = ’nem beszél’ szóösszetételből.)
„**Infekció**.” (Fertőzés. Eredet latinul *in* = bele; és *facio* = márt, tesz.)
„*In flagranti*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: házasságtörés tettenéréssel.)
„**Ingbe’** - glóriába’.” (Alsóneműben, vagy hálóingben. Eufemizmus: ingbe’- gatyába’ helyett. Jelentése: még nincsen kellően felöltözve egy alkalamhoz.)
„**Ingje, gatyája** rámegy.” (Szólás. Minden pénzét elkölti rá.)
„**Ingoványos talajra** lép.” (Szólás. Beszéd közben veszélyes, kényes témát érint.)
„**Ingyom-bingyom táliber**, tutáliber máliber.” (*Hová mégy te kisnyulacska? ~ Az erdőbe*. Gyermekdal.)
„**Inkább a verseid írnád gondolatban,** mint a gondolataid versben.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Inkább akarok férfit vagyon nélkül**, mint vagyont férfi nélkül”. (Boccaccio: Dekameron. *Ma io voglio avanti uomo che abbia bisogno di ricchezza, che richezza che abbia bisogno d'uomo*.)
„**Inkább Allah, mint a Wer da**!” (Erdélyi eredetű szólás, arra utalva, hogy inkább a törökkel legyenek szövetségben, mint a németekkel: *wer da* = ’ki van ott?’ = a német őrök kiáltása.)
„**Inkább a mennyországot választom**.” (Néri Szent Fülöpnek tulajdonított mondás, amikor visszautasította, hogy a pápa bíborossá nevezze ki. *Preferisco il paradiso*.)
„**Inkább étlen három napig**, mint tea nélkül egy napig.” (Kínai közmondás a folyadék fontosságáról.)
„**Inkább igazságtalanság,** mint rendetlenség.” (Goethe mondása.)
„**Inkább igyál**, **mint olvass**! Az hamarabb meglátszik.” (Hofi Géza mondása.)
„**Inkább irigykedjenek**, mint sajnáljanak.” (Közmondás a büszkeségről. De használatos a fordítottja is: ’Inkább sajnáljanak, mint irigyeljenek’ ha valakivel jó

történik, de mégis panaszkodik, nehogy irigyeket /=ellenségeket/ szerezzen magának.)
„**Inkább Kóka, mint Úri**.” (Anekdota, miszerint egy esperes /= vezető lelkész; a szó jelentése a presbiterből származik, óperzsa és héber nyelven: a tűz papja/ megkérdezett egy diakónust /= még nem felszentelt pap; görög jelentése egyházi szolga/, hogy melyik pest vármegyei faluba menne inkább szolgálatra: Kókába, vagy Úriba? A diakónus válaszában ~ /latinul: *malo Cocam quam Uri*/ utalt Szent Pál tanítására: *Melius est nubere,* ***quam uri,*** lásd: ’Jobb megházasodni, mint égni’, ti. *uri* latinul = égni.)
„**Inkább legyek nagyon tehetséges** és kevésbé tapasztalt, mint nagyon tapasztalt és kevésbé tehetséges.” (John Wooden mondása. *I’d rather have a lot of talent and a little experience, than a lot of experience and a little talent*.)
„**Inkább lennék Heródes disznaja**, mint fia.” (Augustus római császár megjegyzése a zsidók akkori királyáról, aki olyan gyanakvó volt, hogy több fiát kivégeztette – köztük, Robert Graves szerint az ember Jézus apját, Antipatroszt is. A mondás szellemessége arra épül, hogy Augustus az egymáshoz kiejtésben hasonló, görög disznó /hüsz/ és fiú /hüiosz/ szavakat használta.)
„**Inkább légy vad magyar**, mint szelíd hazafi. Mennél jobban szaporodnak a szelíd hazafiak, annál inkább lesz szükség a vad magyarokra.” (Benedek Elek mondása.)
„**Inkább megyek Bécsbe németnek**, mint Belgrádba rácnak.” (Podmaniczky Frigyes nyilatkozta 1862-ben Kossuth Dunai Szövetség tervével kapcsolatban, kifejezve ezzel a magyarok nyugati, európai orientációját, szemben a balkáni, keleti iránnyal.)
„**Inkább tisztes halál, mint gyalázatos** élet.” (*Honesta mors turpi vita potior.* Tacitus: Agricola 3.)
„*In medias res*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: a dolgok közepén kezdve.)
„***In nomine Patris*** *et filii et Spiritus Sancti*” (Az Atya a Fiú és a Szentlélek nevében. Latinul. Általában: ~, Ámen.)
„**Innovatív**.” (Újító, új megoldásokat kereső. Latin: *novo* = újít, *novos* = új. Latinul, angolul: *innovation* = újítás, innováció.)
„**Instál**.” (A latin *insto* /kér, sürget/ igéből: tisztelettel kérem, = instálom.)
„**Intjük mind az erdélyi, mind a magyarországi híveinket** az egymás között való szép egyezségre. Az erdélyieket, hogy Magyarországtól, még ha más fejedelemség alatt lésznek is, el ne szakadjanak. A magyarországiakat, hogy az erdélyieket tekintsék az ő atyjokfiainak és véreknek.” (Bocskai István végrendelete.)
„**Intelligens**.” (Értelmes, aki a dolgok közötti összefüggéseket meglátja. Latinul *intelligent*. Eredet: *intelligo* = felfog, *inter* = közül, *lego* = kiválaszt.)
„*Inter nos*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: maradjon köztünk.)
„**Ipam**.” (Az após régi magyar alakja. Még: napam = anyós. Megszólításként: ipamuram, napamasszony.)
„**Ipi-apacs** egy, kettő, három!” (Gyermekjáték mondása bújócskában, ha meglátnak valakit.)

„**Irgalmas szamaritánus**.” (Bibliai példabeszéd szereplője. Lukács 10:30-36. Jézus arra a kérdésre ad választ ezzel, hogy ’kit tekinthetünk felebarátunknak, akit szeretni kell.’ Egy zsidó utazót megtámadnak, kirabolnak és összeverve hagynak a rablók az út szélén. Arra jön egy zsidó pap, majd egy lévita, de egyik sem segít rajta. Majd jön egy ember Szamáriából – az ott élő szamaritánusokat az izraeliek eretnekeknek, tehát ellenségnek tekintették – aki ellátja a sebeit, beviszi a közeli városba és saját költségén gondoskodik további ellátásáról. Ő tehát az, aki felebarátnak tekinthető. Lásd még: szeresd az Urat. A ’szamaritánus’ szó e példabeszéd nyomán a keresztény kultúrkörben egyenlő az ’irgalmas’ kifejezéssel.)
„**Irgum-burgum**.” (Veress Zoltán: ~ Benedek. Mese egy morgós medvéről. Az ~ rosszallást fejez ki, kedveskedve, mint az ejnye-bejnye.)
„**Irigylem a magyarokat**, mert általuk nagy boldogság árad majd az emberiségre.” (Szent Pio /Frencesco Forgione 1887-1968/ kapucinus szerzetes mondása. *Sok szenvedés vár még rájuk, de egész Európában páratlan dicsőségben lesz részük*. ~.)
„**Irreális**.” (Nem valószerű, nem létező, nem lehetséges, nem reális. Elérhetetlen. Latin: *ir* = nem; *realis* = dologi.)
„**Irredentizmus**.” (Politikai törekvés egy terület visszacsatolására egy olyanhoz, ahová régebben tartozott. Eredet: olasz *ir* = vissza; *redento* = felszabadít.)
„**Irritál**.” (Ingerel, kellemetlen hatást kelt, idegesít, bosszant. Latinul: *irritare* = ébreszt, ingerel.)
„**Irtó klassz**.” (Szleng az 1960-as évekből. Nagyon jó minőségű: irtó jó. Lásd még: klassz. Az irtó jó/rossz az irtózatosan rövidítése, mint a tök jó/rossz a tökéletesen rövidítése.)
„**Irtsátok ki a magyarokat**!” (Az Árpád fejedelem seregének a győzelmével végződött pozsonyi csata német hadparancsa /907-ben/, melyet a csatában utóbb elesett Luitpold bajor herceg és Theotmár salzburgi püspök adott ki: *Hunguros eleminandos esse*. Ez a szállóige az európai magyargyűlölet első megnyilvánulása. Egyes történészek szerint ez a bajorok ’önvédelme’ volt, mert, hogy a magyarok raboltak bajor földön, s az eredeti latin szövegben az áll: ’a magyarokat – csak – bajor földről kell kiirtani.’ Azonban a csata magyar területen folyt le, s a bajorok akkoriban egész Pannóniát bajor ’örökségnek’ tekintették, s a kalandozások java is csak ez után kezdődött, hiszen a honfoglalás 895-ben azaz 12 évvel ezt megelőzően történt.)
„**Irul-pirul**.” (Ikerszó: szégyenkezik; pirul = elvörösödik az arca, elpirul; irul = régi magyar szó: mozog, fordul, változik.)
„**Is-is**.” (Ez is, az is, mindkét dolog.)
„**Iskolapélda**.” (Valaminek az ~ja az, ami annak a jellemző tulajdonságait mind tartalmazza. Lehet jelenség, eset, személy. Olyan példa, amit az iskolában is lehetne, kellene tanítani.)
„**Ismerd meg önmagad**!” (*Nosce te ipsum.* Thalész: a delphii Apollón-templom és jósda felirata. Görögül: *Gnothi seauton.* A teljes idézet: *Jóslatkérő ember! Ha a jövődet tudni akarod, ~, mert a jövőd, sorsod ettől függ*.)

„**Ismeretlen vizeken evez.**” (Szólás. Eddig nem tapasztalt, új helyzetben van.)
„**Ismeri minden csínját**-bínját.” (Szólás. Nagyon jól ért hozzá, ismeri egy mesterség minden apró részletét, fortélyát. A ’csín’ a hordókészítő kádárok által a hordódongák szélébe vésett vájat, amelybe az abroncsot kellett illeszteni.
„**Ismeri, mint a rossz** pénzt.” (Szólás. Jól ismer valakit, akivel gondok vannak. Eredet: régen a hamisított /= rossz/ pénz érmében kevés volt az arany, több az olcsóbb réz, ezért, ha ráharaptak, az inkább rézből vert pénz /= a rossz pénz/ nem bizonyult lágynak, mint az aranyból vert pénz érme. Így könnyen fel lehetett ismerni a rossz pénzt.)
„**Ismeri, mint a tenyerét**.” (Szólás. Jól ismeri. Még: ismeri minden csínját-bínját – lásd ott.)
„**Ismeri a dörgést**.” (Szólás. Tudja, mit kell tenni egy helyzetben. Eredet: a végvári harcokban a török közeledtére az egyes várak meghatározott sorrendben meghatározott számú ágyúlövést adtak le /hírlövés/; ezzel tájékoztatták egymást a támadó, vagy portyázó török csapat helyzetéről, nagyságáról. Tehát pattantyús csak az lehetett, aki ~. Még: érti a dürgést.)
„**Ismétlés a tudás anyja**.” (*Repetito est mater studiorum*. Latin közmondás.)
„**Isonzó oroszlánja**.” (Svetozár Borojević az Osztrák-Magyar Monarchia hadsereg-parancsnoka az olasz fronton 1915-18 között, amikor a Júliai-Alpokban az Isonzó /ma: Szocsa/ folyó völgyében dúltak a legsúlyosabb harcok.)
„**Ispiláng**, ispiláng, ispilángi rózsa. Rózsa volnék, piros volnék, mégis kifordulnék.” (*Ich spiel ein, Ich spiel einen Rosenkranz*. Németből áthallásos gyermekdal és -játék.)
„**Isten**.” (A szó eredete: kazár kagán /uralkodó/ nevéből. *Iszten*, mint legfőbb úr, aki egykor az Etelközben kazár uralom alatt élő magyarok felett állt. Jelentése: *is* = idős, ős, *ten* = menydörgés, mindenség, tenger.)
„**Isten adta**, Isten elvette.” (Temetési szólás, különösen kisgyermekek temetésekor. Még egybeírva, jelzőként tiszteletet vagy sajnálatot fejez ki: istenadta = különleges tehetség /amit csak Isten adhatott/; illetve aki sokat szenvedett, pl. Istenadta tehetség, vagy Istenadta nép.)
„**Isten a huszárt a lovával együtt teremtette**.” (Hadik Andrásnak szállóigéje.)
„**Isten akarja**!” (A középkori keresztesek csatakiáltása a Szentföldön a katonák meggyőzésére, valamely kedvezőtlen, vagy ellenérzést kiváltó helyzetben. Isten akaratából = *volenti Deo* = V.D.)
„**Isten akként formázta** a kezünket, hogy a lelkünk ne legyen süket.” (Tibeti közmondás.)
„**Isten az a mindenség**, amelynek részeként magunkat felismerjük.” (Lev Tolsztoj.)
„**Isten az embert egyheti munka után teremtette**. Amikor már fáradt volt.” (Mark Twain.)
„**Isten azért adta a szerelmet**, mert józanul nem házasodna senki.” (Gárdonyi Géza.)

„**Isten azért teremtette az embert**, mert elégedetlen volt a majommal.” (Mark Twain.)
„**Isten azért teremtette a zenét,** hogy szavak nélkül tudjunk imádkozni.” **(**John Lennon.**)**
„**Isten áldd meg a magyart,** jó kedvvel, bőséggel, nyújts feléje védő kart, ha küzd ellenséggel. Balsors, akit régen tép, hozz reá víg esztendőt, megbűnhődte már e nép a múltat, s jövendőt.” (Kölcsey Ferenc: Himnusz.)
„**Isten báránya.**” (*Agnus Dei.* János evangéliuma 1:29. Ágnes /*Agnus*/ = bárány. Még: *Nézzétek, az Isten báránya! Ő veszi el a világ bűneit!* Keresztelő Szent János mondta, Jézusra mutatva.)
„**Istenben nyugszik**.” (Szólás. Halott.)
„**Isten békéje**.” (*Treuga Dei*. Latin kifejezés arra az állapotra, amikor a belpolitikában, a kormánypárti és az ellenzéki pártok valamilyen nemzeti ügy érdekében nem támadják egymást nyíltan. Magyarországon ilyen – először és utoljára – az 1896-ban kezdődő millenneumi ünnepségek alkalmával volt.)
„**Isten dicsősége**, hogy a dolgokat elrejti, a királyok dicsősége, hogy azokat felkutassák.” (Példabeszédek könyve 25:2)
„**Isten ellen való vétek**.” (Nagy hiba, pazarlás. Még: szentségtörés.)
„**Istenem**!” (Indulatszó: meglepetés, csodálkozás, kétségbeesés esetén. Még: *My God* /angol/, *Mon Dieu* /framcia/, *Mein Gott* /német/, *Bozse moj* /szláv/.)
„**Istenem, de boldog is a gyermek**!” (Mikszáth Kálmán: Otthon. *Itthon vagyok újra, újra itthon, ismerősek jönnek velem szembe, kedves arczok, elfeledt vonások; gyermekkorom jut megint eszembe, és vele a fényes álmok, tervek,* ~!)
„**Isten engem úgy segéljen**!” (Esküszöveg: úgy segítsen, ahogy betartom az eskümet.)
„**Istenes**.” (Helyzet = megfelelő, elfogadható, egész jó. Ember = templomba járó, vallásos. Még: istenesen = nagyon, alaposan, jól.)
„**Isten éltessen sokáig**, füled érjen bokáig!” (Születésnapi köszöntő. Még: ~ *míg a Duna, míg a Tisza ki nem szárad, bokáig!* A szólás jelentése: valószínűtlenül hosszú ideig, ti. a fül egész életen át nő, de nyilván nem ér földig. Innen az a szokás, hogy a születésnaposnak meghúzzák a fülét.)
„**Isten és saját jogomon**.” (*Dieu en mon droit.* Oroszlánszívű Richárd mondása 1198-ban, amikor e szavakkal ragadta magához a keresztes hadak vezérségét. Azóta az angol királyi ház és az állami címer jelmondata. Jelentése: Anglia ~ *saját jogán* uralkodik a világ felett.)
„**Istenfiú**.” (Jézus Krisztus, akit a régi magyar vallás Fiúistenére adaptáltak. Maga Isten a régi magyar vallásban az Öregistennel, vagy az Arany Atyácskával azonos Az Istenanya pedig a Boldogasszonnyal – lásd ott.)
„**Isten földi helytartója**.” (A pápa – a római katolikusok szerint.)
„**Isten halott**: ám az ember természete olyan, hogy még évezredekig lesznek barlangok, amelyekben megmutatják Isten árnyékát.” (Friedrich Nietzsche mondása.)

„**Isten, haza, család**.” (Magyarország nem hivatalos /hivatalos 2023-ig még nincs/ mottója 2010-től. Eredetileg Sántha Károly lelkész 1912-ben megjelent verseskötetének címe: ~.)
„**Isten háta megett.**” (Szólás. Mindentől nagyon távol.)
„**Isten háza**.” (A templom. *Domus Dei*.)
„**Isten hozta őrnagy úr**!” (Fábri Zoltán filmje: 1969, Latinovics Zoltánnal.)
„**Istenigazából**.” (Nagyon, minden erőt beleadva.)
„**Isten is az erősebb hadosztályokat segíti**.” (Napóleon Boneparte mondása. Eredetileg: *Háborúban Isten az erősebb zászlóaljakkal tart* – II. /Nagy/ Frigyes porosz uralkodó mondása.)
„**Isteni szikra**.” (Szólás. A megoldáshoz vezető gondolat megszületése. ~ a dolgok lényege, amitől az élettelen anyag élővé válik. Eredet: mielőtt Zeusz a bölcsesség istennőjét Pallasz Athénét létrehozta, előzőleg lenyelte alkalmi kedvesét, Métiszt, az Értelem istennőjét, ti. Prométheusz jóslata szerint Métisz utóda felülmúlta volna az apját. Zeusz éppen Líbiában időzött, mikor megfájdult a feje. Kérésére Héphaisztosz kovács isten kalapácsával egy nagyot ütött rá, mire Zeusz fejéből kipattant az ~ a Bölcsesség istennője, Athéné képében.)
„**Isten irgalmazzon neki**!” (Szólás: halál rá, más nem irgalmaz neki, csak az Isten.)
„**Isteni szolgálatra** bármilyen idő alkalmas, és mindaz, amit a haza érdekében tesz az ember, nem egyéb, mint Isten szolgálata.” (Mátyás király mondása.)
„**Istenítélet**.” (Középkori jogi gyakorlat, amikor valamilyen fizikai próbával állapították meg valaki bűnösségét. Szólásként olyan eset, amikor a bűnös szerencsétlenül jár még mielőtt az igazságszolgáltatás keze elérné.)
„**Isten jegyzője**.” (*Notarius Dei*. Luther Márton, Epitheton ornans.)
„**Istenkáromlás**.” (Olyat mondani, ami nem felel meg az elvárásoknak, ellentétes az uralkodó politikai felfogással. Az ~ = olyan káromkodás, indulatszó, amely Istent vulgáris módon emlegeti. Eredete a bálványrombolás, amikor az ősi emberek egy bálványhoz könyörögtek, egy bálványnak áldoztak, és ha mégsem úgy sikerültek a dolgok, ahogy szerették volna, tehetetlen dühükben a bálványt rombolták szét. A kereszténység megjelenése után, ha valami nem úgy sikerül, ahogy tervezték, akkor nem a maguk tehetségét vagy szerencséjét okolják, hanem a Mindenhatóra hárítják a felelősséget, őt szidják. Az ~ verbális bálványrombolás.)
„**Isten kegyelméből**.” (*Dei gratia.* Egy helyzet, vagy valakinek a pozíciója – mint megváltoztathatatlan, akaratunktól független tény. Eredet: Pál apostol korinthusiakhoz írt 1. levele 3:10)
„**Isten képe**.” (*Imago Dei.* Isten ábrázolása.)
„**Isten kifürkészhetetlen**, de nem rosszindulatú.” (Albert Einstein mondása.)
„**Istenkísértés**.” (Szólás. Életveszélyes vállalkozás; már csak Isten segítségében lehet bízni.)
„**Isten, kit a bölcs lángesze fel nem ér**, csak titkon érző lelke óhajtva sejt.” (Berzsenyi Dániel: Fohászkodás.)
„**Isten látja lelkemet**.” (Szólás. Őszinte vagyok.)

„**Isten madárkája**.” (A fecske a magyar népnyelvben.)
„**Isten malmai lassan** őrölnek.” (Közmondás. A hivatalokban lassan döntenek. Spanyol eredet: *Los molinos de Dios muellen lentamente*.)
„**Isten megbocsát nekem**, ez a mestersége.” (*Dieu me pardonnera, c'est son métier.* Heinrich Heine mondása.)
„**Isten ments**!”” (Szólás. Nehogy! Még: Isten őrizz / meg engem attól, hogy .../.)
„**Isten mérnöke**.” (Epitheton ornans. Nikolas Tesla, szerb származású fizikus, korát messze megelőző, zseniális feltaláló.)
„**Isten minden emberben él,** de nem minden ember él Istenben. Ez az emberi szenvedés oka.” (Bráhmán bölcsesség.)
„**Isten mindent szám,** súly és mérték alapján teremtett.” (Isaac Newton mondása. *Numero pondere et mensura Deus omnia condidit*.)
„**Istennek /legyen/ hála**!” (Latinul: ***Deo gratias***! Keresztény röpima. Röviden: hál'Isten, hál'Istennek. Eredete: Numídiában időszámítás után 180-tól kezdve a keresztény vértanúk ezzel a rövid hálaadó fohászkodással köszönték meg a halálos ítéletüket.)
„**Istennek egyetlen mentsége van** a világ gonoszságára – az, hogy nem létezik.” (Nietzsche mondása.)
„**Isten neki**!” (Szólás. Elkezdeni valamit – Isten nevében.)
„**Isten neki**, **fakereszt**!” (Szólás. Elszánt, megtesz valamit. Eredet: Isten legyen irgalmas neki, ha az életébe kerül is /sírkereszt/, akkor is megteszi. Még: ~ *ha eltörik, másik lesz* = keveset ér, mint a fából készült fejfa, amelyik idővel cserére szorul.)
„**Isten neki, ha szőrös**, **majd megeszi** a bérös.” (Szólás, amikor a disznóöléskor, a disznó perzselése után is szőr maradt a szalonnabőrön.)
„**Istennek tetsző cselekedet**.” (Jótett.)
„**Istennel a hazáért és a szabadságért**.” (A II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc mottója. Latin: *Cum Deo* ***pro patria et libertate***. Rákóczi zászlainak és pénzének – a libertásnak – a felirata.)
„**Istennel mindent**, **nélküle** semmit!” (Egyházi mondás, hívórímmel latinul: *omnia cum Deo, nihil sine eo*.)
„**Isten ne mentse ő magát** attól, amely gonoszt másnak akar szerezni!” (Közmondás.)
„**Isten nem lehet ott mindenhol**, ezért teremtette az anyát.” (Zsidó közmondás**.**)
„**Isten nem más**, **mint az ember** végtelen lehetőségeinek határértéke.” (Erich Fromm mondása.)
„**Isten nem ver bottal**.” (Közmondás. Másképpen, lelkileg büntet meg.)
„**Isten nevében**!” (*In nomine Patris/Dei*. Latin eredetű szólás; valaminek az elkezdésekor.)
„**Isten nevét szádra hiába ne** vedd!” (Figyelmeztetés: ne káromold az Istent, ne káromkodj. Lásd: Tízparancsolat.)
„**Istennél a kegyelem**!” (Halálos ítélet kihirdetésekor, régen, miután a védő kegyelmet kért.)

„**Isten nullával osztott**.” (Matematikus-szólás a végtelent eredményező műveletre. A fekete lyukak úgy keletkeztek, hogy ~.)
„**Istennyila**.” (Isten nyila = szókép: villámlás.)
„**Isten nyugosztalja**.” (Halott említésekor mondják. Még: nyugodjék békében!)
„**Isten országa**.” (Szent Ágoston: *Civitas Dei*.)
„**Isten ostora**.” (Attila, akit a nyugati keresztények szerint Isten küldött rájuk büntetésből. *Flagullum dei*. Geminianus krónikájában. Epitheton ornans.)
„**Isten óvd a királynőt**!” (Az angol himnusz első sora. *God save the Queen*.)
„**Isten öldöklő angyala**.” (Az Úr angyalának, vagyis Isten küldöttjének – aki általában a jóságot, az erőt és a bölcsességet hozza – egyik megjelenési formája az Ószövetségben, amikor ítéletvégrehajtó, és Isten haragját hozza el. Ez a kolerajárvány egyházi megnevezése.)
„**Isten őrizz!**” (Indulatszó: Isten őrizzen meg valamitől, aminek nem szabadna bekövetkeznie.)
„**Isten pediglen nem a halottak**, **hanem az élők istene**, mert mindenki benne él.” (Mózes mondása a feltámadásról.)
„**Isten segítségével**.” (Valami elkezdése előtt vagy befejezése utáni kötőszó, a siker reményében, vagy azt nyugtázva. *Adiuvante Dei auxiliatrice manu*. Rövidítve: AD.A.M.)
„**Isten semmit sem teremtett cél nélkül**, de a legyek nagyon közel vannak hozzá.” (Mark Twain mondása.)
„**Isten szeme mindent lát**.” (Közmondás. Nem csaphatjuk be sem magunkat, sem másokat.)
„**Isten tartsa meg a jó szokását**.” (Szólás. Akaratlan jótett megköszönése.)
„**Istentelen**.” (Szólás. Gonosz, kegyetlen, vallástalan. Még: Istentől elrugaszkodott, nincs Istene.)
„**Isten teremtette a tengert**, **a hollandok a** partot.” (Holland közmondás a gátépítésekről.)
„**Isten teremtette a világot**. Minden más Kínában készült.” (Újkeletű közmondás.)
„**Isten tízparancsolata** azért olyan egyértelmű, mert nem konferencián döntöttek róla.” (Konrad Adenauer első német kancellár mondása.)
„**Istenuccse**!” (Eredet: *Isten* /engem/ *úgy segéljen*! Indulatszó.)
„**Isten ujja**.” (*Digitus Dei.* Mózes könyve 2:8. Figyelmeztető jel.)
„**Isten útjai** kifürkészhetetlenek.” (Bibliai szólás. Nem lehet tudni, mit hoz a jövő.)
„**Isten valamennyi teremtménye közül egyedül az ember** az, akit általános gyűlölet és félelem övez, és nem csupán az alacsonyabb rendű állatok részéről, hanem a saját faján belül is, mert olyan, aki örömét lelné mások halálában, nincs más, csak az ember, ez a gyávák gyávája, aki minden teremtmények közül legjobban fél a haláltól.” (Edgar Rice Burroughs: Tarzan és a hangyaemberek.)
„**Isten veled**!” (Búcsúzkodás. Még: Isten áldjon! Angol: *Good bye = God be with you /ye/* Latinul: *Bene vale!* Rövidítve: B.V.)

„**Istenverte**.” (Problémát okozó, szinte már elátkozott dolog jelzője.)
„**Isten véled édes Piroskám**! Van még rajtad kívül csinos lány.” (Aradszky László slágere.)
„**István király éles kardja**.” (Csanád ispán elnevezése. Epitheton ornans.)
„**István király napja**.” (Augusztus 20. az államalapítás, s egy időben az alkotmány ünnepe. Eredetileg Mária Terézia nyilvánította ünneppé I. Szent István király tiszteletére. Ekkor fejeződik be az aratás, és ~ után indulnak el a gólyák.)
„**Iszik, mint a kefekötő**.” (Német eredetű szólás. *Er trinkt wie ein Bürstenbinder*. Itt eredetileg a *bürsten = bursche* /diák – aki tényleg sokat iszik/ volt, de a *bürsten* /kefe/ szónak volt egy olyan jelentése is, hogy mulatozik. Így lett a Burschebinder-ből Bürstenbinder.)
„**Iszik, mint a vöcsök**.” (Szólás. Eredet: a vízimadár lebukik a víz alá, mintha mindig inna.)
„**Iszlám**.” (’Behódolás’ a vallás neve; megnyugvás Allah akaratában.)
„**Iszonyú dolgok mostan történülnek**, népek népekkel egymás ellen gyűlnek.” (Ady Endre: Krónikás ének 1918-ból. ~ ... *Halál-mezőkön bitófák épülnek, nagy tetejükre kövér varjak ülnek. Unják a hullát, el- s vissza-röpülnek, de az emberek meg nem csömörülnek*.)
„**Itatja az egereket**.” (Szólás. Sír.)
„**Itt a farsangi fánk**, zamatos ízével, akinek nincs foga, rágja az ínyével!” (Népies kínálás.)
„**Itt a húsvét, itt a nyúl**; magyar-brazil három null!” (Szurkolói mondás az 1986. március 16-i, 3:0-ás győzelemmel végződő magyar – brazil válogatott futballmérkőzés után. A világ legjobbjának tartott brazil labdarúgó válogatottal a magyarok 5 hivatalos mérkőzést játszottak, amiből 3 győzelem, 1 döntetlen és 1 vereség a magyar mérleg /1954 VB: 4:2; 1966 VB: 3:1; 1971: 0:0; 1986: 3:0; 2004: 1:4/)
„**Itt a jó káposzta**, hússal van megtöltve, ebből a tányérját, ki-ki teleszedje. Tál tisztességére ne maradjon semmi, gazdánk óhajtja, hogy mind meg kell enni.” (Népi mondóka a töltött káposzta kínálására.)
„**Itt a kezem**, **nem disznóláb**.” (Kéznyújtás megállapodásra. A szólás eredete: disznóláb = pisztoly. A jobb kéz nyújtása = annak jelzése, hogy fegyvertelen, nincs gonosz szándéka. Az integetés is a baráti /fegyvertelen/ üdvözlés jele. Még: békejobbot nyújt.)
„**Itt a nagy halott előttünk,** kiterítve, mereven. A hideg téli éjben, csillagoltó sötétségben mi vagyunk még éberen.” (Vajda János: A virrasztók.)
„**Itt a nyilam**, **mibe lőjem**? Királyi szék áll előttem.” (Petőfi Sándor: ~.)
„**Itt a piros**, **hol a piros**?” (Utalás átverésre, csalásra, trükkre; amikor az utcai csalók kártyával, vagy dobozokkal, kézügyességgel megtévesztik a szerencsét próbáló és pénzzel fogadó alkalmi játékost a piros kártya vagy a golyót rejtő doboz kiválasztása során.)
„**Itt a vége**, **fuss el véle**!” (Népmese befejező mondása. Még: *eddig volt, mese volt. Aki nem hiszi, járjon utána. Még ma is élnek, ha meg nem haltak*.)

„**Itt a világ közepi**, ki nem hiszi, lépje ki!” (A Szeged melletti Tápé nagykocsmájának a felirata volt, a nagy 1879-es árvíz előtt. Móra Ferenc magyarázata szerint Szeged olyan nagyvárossá nőtt Tápé mellett, hogy ’Tápé kénytelen volt megmaradni a világ közepének.’ Lásd még: Szeged hírös város.)
„**Itt a whisky**, ami a temetőbe visz ki.” (Hívórímes szleng. Még: itt a konyak, ettől leszünk vékonyak.)
„**Itt állok**, és nem tehetek másképp!” (Luther Mártonnak tulajdonított mondás a wormsi birodalmi gyűlés előtt, 1521. április 16-án. *Hier stehe Ich, Ich kann nicht anders*. Szállóigeként azt jelenti, hogy valaki vállalja a tettei következményeit. /Budapesten a Kálvin téren a Luther idézetek között ez a villamos megállóban a járdán látható/.)
„**Itten disznót öltek**, véres hurkát esznek, ha nem adnak belőle, fulladjanak meg tőle.” (Disznóöléskor a hívatlan vendégek /legények, gyerekek/ kéregető mondókája.)
„**Itt eszem kenyerét** az török császárnak.” (Lévay József: Mikes. ~ *Ablakomra titkos poroszlók nem járnak éjjeli setétben, hallgatni beszédem, beárulás végett. Magános fa vagyok, melyre villám szakad, melyet vihar tördel, de legalább szabad levegővel élhet*.)
„**Itt élünk kedvesem**, ez itt a mennyország.” (Koncz Zsuzsa és Bódi László slágere: Csodálatos világ. *A Föld forog velünk a Nap körül, tovább, ~*.)
„**Itt és most**.” (Latin szólás. *Hic et nunc.* Lásd még: most ugrik a majom a vízbe.)
„**Itt fekszünk vándor**, vidd hírül a spártaiaknak: megcselekedtük, amit megkövetelt a haza.” (Szimónidész: A thermopülai hősök sírfelirata.)
„**Itt harmincévenként átírják** az életrajzokat és a magyar történelmet. És senki semmiért nem vállal felelősséget. Itt mindent a tatárok, törökök, a németek és az oroszok csináltak, tehát mi se közösen, se egyénileg nem vagyunk felelősek semmiért.” (Popper Péter.)
„**Itthon maradok én**! Károgva és sötéten, mint téli varjú száraz jegenyén. Még nem tudom: jut-e nekem egy nyugalmas sarok, de itthon maradok.” (Reményik Sándor: Eredj, ha tudsz.)
„**Itthon vagyok**, s ha néha lábamhoz térdepel egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom. Tudom, hogy merre mennek, kik mennek az úton, s tudom, hogy mit jelenthet egy nyári alkonyon a házfalakról csorgó, vöröslő fájdalom.” (Radnóti Miklós: Nem tudhatom.)
„**Itt marad mutatóba**.” (Több közül csak egy maradt meg, amit fel lehet mutatni, hogy ilyen is volt. Lásd még: híre-hamva sincs, híre-hamva sem maradt.)
„**Itt nagyon gyorsan kell futnod** ahhoz is, hogy egy helyben maradj.” (Lewis Caroll: Alice Tükörországban. *Well, in our country, said Alice, you'd generally get to somewhere else if you run very fast for a long time. A slow sort of country, said the Queen. Now, here, you see, it takes all the running you can do, to keep in the same place. If you want to get somewhere else, you must run at least twice as fast as that!* = A mi országunkban, mondta Alice, ha az ember ilyen sokáig ilyen gyorsan szalad, akkor rendszerint egy másik helyre jut. Lassú egy ország lehet,

mondta a Királynő. Minálunk, ha teljes erődből rohansz, az épp csak arra elég, hogy egy helyben maradj. Ha máshová akarsz jutni, legalább kétszer olyan gyorsan kell futnod!)
„**Itt nyugszik Lucius Cornelius Sulla**, aki sem barátainak, sem ellenségeinek nem maradt adósa." (Sulla, római hadvezér és diktátor sírfelirata.)
„**Itt nyugszom én, olvasod te**, olvasnám én, nyugodnál te." (Tréfás sírfelirat. Állítólag a tréfás kedvű Blaskovics András erki plébános saját maga által kreált sírfelirata.)
„**Itt születtem én ezen a tájon**, az alföldi szép nagy rónaságon." (Petőfi: Szülőföldemen.)
„**Itt túl sok az okos**. Aki meg nem okos, annak megvan a magához való esze." (Kabos László mondása A veréb is madár című filmből.)
„**Itt ül az idő a nyakamon**, kifogy az út a lábam alól. Akkor is megyek, ha nem akarok, ha nem kísér senki utamon." (Bikini együttes slágere: Közeli helyeken. ~ *Arcom mossa eső és szárítja a szél, az ember mindig jobbat remél. Porból lettem s porrá leszek, félek, hogy a ködbe veszek*.)
„**Itt ül egy kis kosárba'** szomszédasszony leánya. Tim-tom talláré, leszek a babámé, eszemadta!" (Népdal.)
„**Itt ülök csillámló sziklafalon**. Az ifjú nyár könnyű szellője, mint egy kedves vacsora melege, száll." (József Attila: Óda.)
„**Itt vagyok, ragyogok**, **mint a fekete** szurok." (Gyermekmondóka, hívórímmel.)
„**Itt vagyon már Simon Júdás**, jaj, teneked, inges-gatyás!" (Népi időjárásjósló hívórím, a hideg idő beköszöntésére, október 28.-ára.)
„**Itt van a kutya** elásva." (Szólás. Megvan a probléma. Eredet: kun szokás volt egy karddal összevagdalt /feláldozott/ kutya tetemén esküt tenni, vagy szövetséget kötni. Ha az egyik fél nem tartotta be esküjét, az elásott kutyára, ill. esküjére emlékeztették ezzel a szólással. Még: Itt van a bökkenő.)
„**Itt van a nép**, **trónt ülni fog most**, ezer évig férge a rögnek! Ítél a nép, ítélni fog, s ezerszer, jaj, a bűnösöknek!" (Ady Endre: Hadak útján. A Nemzeti dal mellett ez a másik, legnagyobb hatású, nyilvánosan elszavalt magyar költemény: Csók István színész szavalta a Hősök terén 1946. szeptemberben a Baloldali Blokk tömegdemonstrációján.)
„**Itt van a tél,** a hideg tél közepe, zúgolódik az idő kinn, ízibe." (Petőfi Sándor: Pálnapkor. ~ *Zúgolódjék, egyéb dolga nincs neki; úgy akarja, hagyjuk kedvét tölteni! Hisz nekünk ez úgysem árthat, igaz-e? Meg nem fázunk, jó meleg van idebe*.)
„**Itt van a város, vagyunk lakói**." (Cseh Tamás dala: Budapest. *Azt mondd meg nékem, hol lesz majd lakóhelyünk? Maradunk itt, vagy egyszer majd továbbmegyünk? ~ Maradunk itt, neve is van: Budapest*.)
„**Itt van az ősz**, **itt van újra**, s szép, mint mindig énnekem." (Petőfi Sándor: ~.)
„**Itt van immár a had**, **Laczfi nádor hada**, itt kevély hadával Laczfi Endre maga." (Arany János: Toldi. ~. *Délcegen megüli sárga paripáját, sok nehéz aranyhím terheli ruháját. És utána nyalka, kolcsagos legények, tombolván alattok cifra nyergű mének*. A középkori lovas seregek vonulását akkor tartották szépnek,

ha a lovak ’táncoltak’ tomboltak a daliák alatt. Ezt úgy érték el, hogy egy sor kanca után egy sor mén következett felváltva. A lovak hosszúra eresztett sörényét Nagy Lajos király idején vörösre festették a még cifrább megjelenés érdekében.)
„**Itt van május elseje**! Énekszó és tánc köszöntse! Zeng és dalol az élet, szállj csak zeneszó, ének, ébresszed a magyar népet!” (Május-köszöntő. Munkásmozgalmi dal. Zene: Raics István, szöveg: Kadosa Pál. *Zengjen a dalunk pajtás, fákon újul a hajtás, fogadjuk a tavaszt dallal!* ~.)
„**Itt volt Mátyás király**, megevett hat tojást.” (*Hic fuit Mathias rex, comedit ova sex*. Eredet: Offenbányán egy kevély kamarás arany tálcákra lépdelve járt, ha gyalog kellett járnia, amiket az inasai tettek a lába alá. Mátyás király álruhában megleste a fogadóból, ahol éppen rántottát evett, s a ház falára ezt írta fel, amikor távozott: ~. Ennyi elég is volt, ettől a latin szójátéktól a kamarás úgy megrémült, hogy el is bújdosott az igazságos király tréfájától tartva.)
„**Iván**.” (Az oroszok megnevezése a XX. század elején. Gyakori keresztnév. Még: *Joe* /dzsó/ = az amerikaiak megnevezése a gyakori keresztnév miatt.)
„**Iván nem fagy meg**.” (Szólás. *Iván fasza gyerek,* **~.** Utalás az oroszok szívósságára. Eredete egy vicc az 1960-as évekből: a Szovjetunióban kidolgozzák a fagyasztásos szülést, de a magzat csak nem akar megfagyni az anyaméhben. Nézik az orvosok röntgenen, hogy mi történik: hát a baba tornázik, és ezt mondogatja: ~.)
„**Izé**.” (Olyan valami/valaki, amit/akit valaki nem tud/akar megnevezni.)
„**Izé-ecet**.” (Szólás. Keresi a szavakat, bizonytalan, nem tudja, mit mondjon.)
„**Izomagyú**.” (Szleng. Erős, izmos, de buta.)
„**Izrálitának**, vagyis úgy mondván zsidónak **is csak lönni köll valakinek**, azt alighanem előbb is teremtette az Úristen, mint a többi nemzetöt. Éljen!” (Móra Ferenc: Véreim, parasztjaim c. kötetében a ’Magyar jövő.’ ~. *A paraszt józan maradt és – emberséges. Azt észrevette, hogy az urak bűnnek tartják, ha valaki zsidó, és – ő szégyelli magát az urak helyett*.)
„**Izzadtságszagú**.” (Szólás. Erőltetett, izzasztó erőfeszítéssel készült.)

***

Í

***

„**Ígéretekkel tele a** padlás.” (Szólás. Nem ígéretek és ötletek kellenek, azokból van elég, inkább cselekvésre van szükség. Még: ötletekkel tele a padlás. Még: üres ígéret – amely nem tud majd megvalósulni.)
„**Ígéret földje**.” (*Kánaán*, vagyis Izrael, amit Isten a zsidóknak ígért. Még: Tejjel-mézzel folyó Kánaán, földi Paradicsom. Lásd még: Kánaán, Paradicsom, Éden.)
„**Így akarja a végzet**.” (*Sic fata volunt*. Szapolyai János király özvegye, Izabella királyné jelmondata. Amikor 1551. augusztus 6-án elhagyni kényszerült Erdélyt, a meszes-hegység hágóján, Erdély határán kiszállt a hintóból és ezt véste egy fa kérgébe: S.F.V.)
„**Így állt sokáig Salgó** zajtalan, csak a hollóknak károgása szólt holt tetemekkel megtelt udvarában; s alant a völgyben a népség futott a szél elől, mely Salgóról jöve.” (Petőfi: Salgó.)
„**Így görbülj meg**?” (Szólás. Begörbített kisujjal mutatják: esküszöl, hogy igazat mondasz? /Különben ’meggörbülsz’ meggörnyedve fogsz járni.)
„**Így, ilyen sietős**, **zavaros igyekezettel** idézte magára pusztulását a római világ.” (Ammianus Marcellinus XXXI. 4. *Ita turbido instantium studio orbis Romani pernicies ducebatur*.)
„**Így írtok ti**.” (Karinthy Ferenc: ~. Kortárs alkotók stílusának kifigurázása.)
„**Így is**, **úgy is**.” (Mindenképpen.)
„**Így jár minden zsarnok**!” (*Sic semper tyrannis*! Brutus mondta Julius Caesar meggyilkolása után; J. W. Booth mondta Lincoln elnök lelövésekor. Virginia állam mottója.)
„**Így kell járni**, **úgy kell járni**, Sári, Kati tudja, hogy kell járni.” (Gyermekdal. *Hopp Juliska, hopp Mariska, hej, gyere vélem egy pár táncra.* ~.)
„**Így kerek a történet**.” (Szólás. Így teljes.)
„**Így múlik el a világ dicsősége**.” (***Sic transit gloria mundi.*** Latin szólás. A pápává avatási szertartás része. Szólásként akkor idézik, ha egy szebb napokat látott dologról van szó. Még: csak árnyéka egykori önmagának – valaki, vagy valami.)
„**Íjjaj, úgy élvezem** én a strandot, ottan annyira szép és jó, annyi vicceset látok hallok, és még bambi is kapható.” (Kovács Eszti slágere: Pancsoló kislány.)
„**Íme, az ember**!” (*Ecce homo!* Pilátusnak tulajdonított mondás, amikor rámutat Jézusra. János evangéliuma 19:5)
„**Íme, az uratok**!” (A walesi herceg jelmondata: *Ich dien*, ami németül azt jelentené: ’szolgálok’ /= *Ich dien**e***/ sokan – tévesen – így is magyarázzák. Viszont ez a kelta, wales-i nyelvből az *Eich dyn* = ~ átirata, amit I. Edward mondott 1346-ban a walesi uraknak, bemutatva nekik újszülött fiát, mint uralkodójukat Carnavron várában, Wales-ben. Ti. a walesiek olyan uralkodót kértek tőle előzőleg,

’aki Wales-ben született, és nem tud angolul’. Ezért hozatta Edward várandós feleségét Wales-be, aki ott szülte meg fiúkat: ’*Eich dyn /Ich dien/ = íme, a férfi*’ az uratok, aki, mint kértétek, Wales-ben született, és nem tud angolul.)
„**Íme, itt állunk** és beszélünk ezen a gyönyörűségesen zengő magyar nyelven. Egy olyan nyelven, amely sehol az egész világon nincs, csak itt, ebben a kicsiny tündérkertben. Beszélünk egy olyan nyelven, amelynek még rokonai sincsenek, mert annyira régen szakadtunk el a nyelvtestvérektől. S íme, mégis itt vagyunk! Itt vagyunk itthon, Európa kellős közepén.” (Móricz Zsigmond beszéde Tiszacsécsén 1929-ben.)
„**Ímmel-ámmal**.” (Szólás. Kelletlenül. Még: tessék-lássék. Nem lelkesen, csak hogy tetszetős és látványos legyen.)
„**Ím, most ifjodik a megvénült esztendő**, tavaszra fordul a téli kemény idő. Újul föld, frissül víz, vigadozik az erdő, teli szép madarakkal az magas levegő.” (Zrínyi Miklós: A tavasz.)
„**Ínséges idők**.” (Kedvezőtlen időszak; eredetileg éhezésre – éhínségre – utalva.)
„**Ínyére való**.” (Szólás. Ízlik neki, illetve a helyzet tetszik neki, mint egy ízletes étel. Még: nincs az ínyére = nem tetszik neki a helyzet.)
„**Ínycsiklandozó**.” (Szólás. Ízletes. Még: összefut a szájában a nyál.)
„**Íratlan törvény**.” (*Lex non scripta*. Szokásjog.)
„**Írd és mondd**.” (Szólás. Ha egy számot vagy mennyiséget ki akarunk emelni szóban.)
„**Ír gyermekem**, **hol késlekedsz**?” (*Frissen fúj a szél hazafelé*. ~. Richard Wagner operája: Trisztán és Izolda. *Frisch weht der Wind, der Heimat zu. Mein Irisch Kind, wo-weilest du?*)
„**Írj le öt sort**, és én annak alapján kivégeztetlek.” (Richelieu bíboros mondása a politika mindenhatóságáról.)
„**Írmagja sem marad**.” (Szólás. Semmi sem marad belőle, nyomtalanul eltűnik, megszűnik valaki vagy valami. Ír = régi magyar szó; gyökér.)
„**Írott maszlag** marad.” (Maszlag: mérgező hatású gyomnövény. Átvitt értelemben népbutító, lelket mérgező, bódító, kábító dolog, illetve: leírt butaság.)
„**Írófejedelem**.” (Herczeg Ferenc. Epitheton ornans.)
„**Írva vagyon**.” (A Bibliában szerepel. Még: azt mondja az Írás. Lásd még: meg van írva.)
„**Ítéletidő**.” (Szólás. Pusztító. Még: ítéletnap. A végítélet napja sok ember pusztulásával jár.)
„**Ítéletnap**” (Eredetileg: a harag napja, mely a világot hamuvá teszi. *Dies irae dies illa solvet saeclum in favilla*.)
„**Ítélni fog fölöttünk a történelem**; mert az a világ törvényszéke.” (Újházi László mondása az 1867-es kiegyezés kapcsán: a történelem a világ törvényszéke.)
„**Ítí**.” (A földönkívüli idegenekre alkalmazott kedveskedő megnevezés Steven Spielberg’ E.T.’ /= *extra terrestrial*, azaz földönkívüli/ című filmsikere után.)
„**Ízekre szedi**.” (Valamilyen állítás minden elemét kritizálja, megcáfolja – mint amikor a húst az ízületek mentén szétvagdalják, széttrancsírozzák.)

„**Ízibe.**’” (Azonnal, tüstént, szaporán. De ~! = bíztatás.)
„**Ízig-vérig**.” (Szólás. Teljes mértékben. Minden ízében, minden porcikájában valamilyen. Eredet: állatok feldarabolásánál a minőség ellenőrzése. Még: minden porcikájában becsületes ember.)
„**Ízlések és pofonok** különbözők.” (Közmondás. Minden ember más és más.)
„**Ízlésekről és színekről** nem kell vitatkozni.” (*De gustibus et coloribus non est disputandum.* Szkolasztikus közmondás.)
„**Ízzé-porrá zúzza**.” (Egészen kicsi darabokra – ízekre – töri.)

***
J
***

„**Ja**.” (Szleng. Igen, németül.)
„**Jagelló-házi** királyok.” (Magyar királyok családja 1440-től 1526-ig. I. Ulászló, II. Dobzse Ulászló és II. Lajos. /közben 1458-1490 között I. Hunyadi Mátyás uralkodott, aki nem ~i/. I. Nagy Lajos király lánya, Hedvig, lengyel királynő feleségül ment a litván Jagelló fejedelemhez, s az özvegy lengyel-litván fejedelem, ill. király későbbi feleségétől született I. Ulászló az első ~i magyar király.)
„**Jahve**.” (Izrael istenének, Istennek, zsidó megnevezése, amelyet nem volt szabad kiejteni, s a JHVH rövidítéssel, tetragrammatonnal helyettesítették. A szó héber eredete: megtörténni, valamivé válni, s az írásából – félreértelmezett fordítások révén – jött létre a *Jehova* szó Isten megnevezésére. Lásd még: Adonáj.)
„**Jaj, a hátam**, jaj, a hátam, odavan! Szomszéd bácsi kiporozta csúfosan. Átkozott a görcsös fütykös somnyele! Mellyel engem oly pogányul csépele.” (Petőfi Sándor: Szeget szeggel.)
„**Jaj, a legyőzöttnek**!” (***Vae victis!*** Amikor a gallok a Capitolium dombon álló fellegvár kivételével elfoglalták Rómát, az elvonulásukért fizetendő váltságdíjat – ezer font aranyat – egy nagy mérlegen mérték. A rómaiak szóvá tették, hogy a mérleg nem pontos, illetve a gallok csalnak a mérésnél mire Brennus, a gall hadvezér, e szavak kíséretében még a kardját is rádobta a mérleg serpenyűjére. A szállóige a vesztes kiszolgáltatottságát érzékelteti.)
„**Jaj, a matek miért oly nehéz nekem**? Ó, mennyit törtem már a szegény fejem. Egyenlet, talány sok betű és szám, mint százezernyi kő, úgy zúdul le rám.” (Zalatnay Sarolta: ~.)
„**Jaj, annak, akit sorsa kiszakít hazájából**, anyanyelvéből, de ezerszer, jaj, annak, aki kész feledni mindkettőt; mert új hazát, s új anyanyelvet cserébe nem ád a másik ország.” (Sulyok Vince mondása.)
„**Jaj, cica eszem azt a csöpp kis szád**, nélküled még a menyország is más. Nem megyek egyedül oda, nem hagylak el, nem én soha.” (Kálmán Imre: Csárdáskirálynő operett.)
„**Jaj, de büdös lábszag van**, lábszag van, lábszag van!” (Csúfolódó ének az 1960-as évekből az Ágoston-induló dallamára. ~. *Mert XY köztünk van* – 3 x.)
„**Jaj de jó a habos sütemény**! Mogyoró van az ő tetején. Ilyet én nem kapok, s ha ezért zokogok, tudom, sajnálnak az angyalok. Nekem nincs anyukám, apukám. Csak egy fél kifli az uzsonnám.” (Kiss Manyi slágere Eisemann Károly Fiatalságbolondság c. operettjéből.)
„**Jaj de huncut a német**, hogy a fene enné meg. Mikor mondja: das ist gut, akkor csal meg a huncut! … Gyászba borult Hunnia, mert nincs már Hunyadija.” (Magyar nóta.)

„**Jaj de magas,** jaj, de magas **ez a vendégfogadó**! Van-e benne, van-e benne barna kislány eladó? Ha nincs benne barna kislány eladó: dűljön össze ez a vendégfogadó!” (Magyar nóta.)
„**Jaj de szép a karácsonyfa**. Csillog rajta a sok gyertya, itt egy játék, ott egy labda.” (Műdal)
„**Jaj de szép kék szeme van magának**, nincs ilyen a világon senki másnak.” (A szerelem nem szégyen c. film betétdala. Jávor Pál slágere. Szöveg és zene: Kis Angyal Ernő.)
„**Jaj de szépen esik az eső**, jaj, de szépen zöldül a mező, közepibe legel a juhom, katona az édes galambom.” (Népdal.)
„**Jaj, neked ország**, **ha királyod gyermek**.” (Prédikátorok könyve 10:16. A magyar történelemben, 3 alkalommal fordult elő: 1205-ben /Imre fia/ III. László; 1272-ben /V. István fia/ IV. /Kun/ László; 1440-ben /Albert fia/ V. /Postumus/László.)
„**Jaj, nekem**, **mert olyanná lettem**, mint a letakarított mező, mint a megszedett szőlő.” (Mikeás könyve, 7:1. A házastárs, a pár elvesztésekor mondott imádság.)
„**Jaj, néktek, képmutató írástudók** és farizeusok, mert hasonlatosak vagytok a meszelt sírokhoz, a melyek kívülről szépeknek tetszenek, belől pedig holtaknak csontjaival és minden undoksággal rakvák.” (Máté evangéliuma szerint Jézus e szavakkal ítélte el a farizeusokat, s innen a szónak az ’álszent, képmutató’ jelentése.)
„**Jaj, régi szép magyar nép**, az ellenség téged miképp szaggat és tép! Sasnak körme között fonnyadsz, mint a lép.” (A Rákóczi nóta, kuruc ének. *Berlioz* és Liszt Ferenc is megzenésítette: Rákóczi induló, amely a XIX. században ’magyar himnuszként’ is funkcionált.)
„**Jaj, Sári rosszul lett**, mert a szoknya hosszú lett, ő, ma sem szeret juszt se mást, csak rövidet!” (Kalmár Pál slágere: ~. *Mert karcsú szép a lába és hosszú szoknyában a férfiak, hiába, rá sem tekintenek*!)
„**Jaj, úgy élvezem én a strandot**, ottan annyi a szép és jó, annyi vicceset látok hallok, és még bambi is kapható.” (Kovács Eszti slágere: Pancsoló kislány.)
„**Jaj, valami ördög!** Vagy ha nem, hát kis nyúl!” (Arany János: Családi kör. *Rettenve sikolt fel, amelyik belényúl* ~.)
„**Jamaika a jamaikaiaké**.” (Nyelvtörő.)
„**Jancsi és Juliska**.” (Kislány és kisfiú testvérpár. A legismertebb Grimm mese címe. Németül: *Hänsel und Gretel*. Angolul: *Jack and Jill*.)
„**Jani**.” (Szólás. Ő a ~. Aki úgy viselkedik, mintha ő lenne a főnök.)
„**Janicsár**.” (Az oszmán török birodalom elit, gyalogos katonai alakulatának tagja. A ~okat leggyakrabban a meghódított területeken elfogott fiatal fiúkból nevelték. Jelentése: *jeni cseri* = új sereg.)
„**Jani, Mari, Piroska**, tudjátok-e mi van ma? Hoz az Öreg minden jót, piros almát, sok diót!” (December 6-án, Miklós napi /mikulási/ népi mondóka, mert az ajándék csemege alma és mézbe mártott dió, vagy mogyoró volt. De a rossz gyerekeknek járó virgácsra is utaltak: ~ *Hát még mit? Frissen vágott suhogót*!)

„**Január elől jár**, **a nyomán február**; március szántó-vető, április, nevettető; május szépen zöldellő, június, nevelő; július érlelő, augusztus, csépelő; szeptember gyümölcshozó, október, borozó; november télelő, december, pihenő.” (Mondóka. Még: *Jégen járó január, havat fúvó február; hóolvasztó március, széllel-bélelt április; virágnyitó május, kalászt érlelő június; kendernyűvő július, dinnyeszedő augusztus; szelet fúvó szeptember, szüretelő október; télelő november, didergő december*.)

„**Január, február, nemsokára itt a nyár**.” (Népi, tavaszváró mondóka.)

„**Japán és kínai**, elmentek fingani.” (Vulgáris, hívórímes gyermek-mondóka az 1950-es évekből. ~, *fingottak eleget, százfokos meleget*. Vagy: *Japánnak sikerült, kínai elterült. Japánnak mondjátok, fejfámra írjátok, itt nyugszik kínai, ki nem tudott fingani*.)

„**Jákob lajtorjája**.” (Égbe vezető út, irdatlan magasság. Mózes könyve 28:11 /Ebből ered a Leiter Jakab – a klasszikus fordítási hiba, magyarázatát lásd ott./ Jákob Izsáknak és Rebekának a másodszülött fia volt, aki az elsőszülött Ézsaútól csalással szerezte meg az elsőszülötti jogokat, de apjuk halála után elmenekült otthonról bátyja haragja elől. *És álmot látott. Íme, egy létra volt a földön felállítva, melynek teteje az eget érte, és az Isten angyalai fel- és alájártak azon. És az Úr állt azon, és szólt: én vagyok az Úr, Ábrahámnak, a te atyádnak Istene és Izsáknak Istene; ezt a földet, amelyen fekszel, néked adom és a te utódaidnak. És a te utódaid olyanok lesznek, mint a földnek pora, és terjeszkednek nyugatra és keletre, északra és délre, és tebenned és a te utódaidban áldatnak meg a föld minden nemzetségei. És ímé, én veled vagyok, hogy megőrizzelek téged valahova mész, és visszahozzalak e földre; mert el nem hagylak téged, míg be nem teljesítem, amit néked mondtam.*)

„**János bácsi a csatában**, megbotlott egy fűszálban.” (*John Brown body lies a-moulding in the grave*, amerikai polgárháborús induló dallamára: *Élesebb legyél a késnél, harcosabb a szenvedésnél, mert az ember másokért él, s ez a legszebb mesterség*. A vulgáris magyar gyermekdal változat szerint: ~ *János bácsi testét kukacok eszik, és az egyik felkiált: glóri-glóri-hallelúja, ez az ember már hulla!*)

„**János hídi vásártéren** Ica te, leányvásár lesz a héten**,** Ica te! Száz forintért adnak egyet, milyen drága, mégis vesznek. ~ legényvásár lesz a héten, Ica te! Sültkrumpliért adnak egyet, milyen olcsó, mégsem vesznek, Ica te!” (Népdal.)

„**János! Legyen**, **fenn a János-hegyen**! Estére odavárom!” (Eisemann Mihály slágere a Zsákbamacska c. zenés játékból.)

„**János úr készül**, **németi Bécsbe**, lovai vannak nyergelőbe’, kantár szíja forgandóba’.” (Katonadal.)

„**János vitéznek volt útjában két társa**: egyik a búbánat, amely szívét rágta, másik a kardja volt, bedugva hüvelybe, ezt a török vértől rozsda emésztette.” (Petőfi Sándor: János vitéz.)

„**Jár, a baba jár**, **mint a kismadár**; holnapután a kert alatt lepkét is fog már.” (Mondóka. Még: *Jár bizony a kisbaba, földre tette anyuka. Tipegett, topogott, két kis cipő kopogott*.)

„**Jár a keze**, **mint a motolla**.” (Szólás. Gyorsan, gépiesen végez valamit. A motolla a takácsok eszköze volt a megfont fonál rendezéséhez.)
„**Jár a szája**.” (Szleng: feleslegesen beszél, fecseg. Még: járatja a pofáját.)
„**Jár az idő**. Mint a víz, folynak a percek, és túl a hegyen már gyújtogatja apró, fagyos gyertyácskáját Mindenszentek kapujában a dérdolmányú November.” (Fekete István: Október.)
„**Járj emelt fejjel**, de az öklödet ne emeld fel.” (Harper Lee amerikai írónő mondása.)
„**Járkálj csak**, **halálraítélt**!” (Radnóti Miklós: ~.)
„**Jár-kel, mint Orbán lelke**.” (Szólás. Nyughatatlan. Eredet anekdota: amikor egy Orbán nevű jegyző meghalt, ellensége, a kántor, fehér lepedőben járkált éjjelente az özvegye ablaka alatt, mintha az elhunyt szelleme lenne, aki nem nyughatik a sírjában.)
„**Járom az utam, macskaköves úton**. A léptem kopog, esős éjszakán. Az ütöttkopott utcák nevét tudom, mert én itt születtem, ez a hazám.” (Horváth Jenő slágere: Járom az utam. ~. *Tudom, a nap, az máshol szebben ragyog. Sok itt a füst, a korom és a könny, de itthon mégis, Angyalföldön vagyok, a Váci út és Lehel út között*.)
„**Járomba hajtja a** fejét.” (Szólás. Beletörődik a házasélet kötöttségeibe; mint az igavonó ökör, amikor az ~. Még: igába hajtja, a fejét = rabszolgamunkát végez. Még: húzza az igát.)
„**Jártában-keltében**.” (Szólás. Utazása közben. Még: jár-kel, jön-megy = egyik helyről a másikra utazik, megy.)
„**Járt utat járatlanért el ne** hagyj!” (Közmondás. *Via trita via tutissima.* Tedd, amit tudsz, ne kísérletezgess.)
„**Jászeső**.” (Por- és homokvihar, ami a Jászságban volt jellemző a Duna-Tisza közi homokvidék megkötése előtt.)
„**Jászkunsági gyerek vagyok**, Jászkunságban születtem, kiskoromtól nagykoromig, benne fölnevelődtem.” (Népdal.)
„**Játék az élet**, **a halál komoly**, láttára megfagy tréfa és mosoly.” (Komjáthy Jenő: Gondolatok a halálról.)
„**Játszd újra, Sam**.” (Mondás a Casablanca c, világhírű filmből, s az óta több műalkotás címe: *Play It Again, Sam*. Eredetileg: *Play it, Sam. Play ’As Time Goes By.’*)
„**Játszik vele**, **mint macska az** egérrel.” (Arany János: Tetemre hívás. *Egyszer volt egy leány, ki csak úgy játszott a legénnyel, mint macska szokott az egérrel*.)
„**Játssza az agyát**/eszét.” (Szólás. Megjátssza magát, másnak próbál látszani, mint amilyen.)
„**Jegeli**.” (Szólás. Elhalaszt valamit, nem beszél egy témáról. Eredet: jégre tesz, hűt, vagyis tartósít, félretesz valamit.)
„**Jegenyefán fészket rak a csóka**. Barna kislány tanított a csókra.” (Magyar nóta. *~ Tüzes csókját számtalanszor vissza-vissza kérte; a szívemet a lelkemet adtam*

oda néki érte. De mióta széjjel szakadt a szerelmünk lánca, a világon nincsen olyan kovács, sej, aki összekalapálja.)
„**Jehova**, **a bosszúálló Isten**, aki megbünteti az atyáknak vétkeit a fiakban harmad- és negyedíziglen." (Mózes könyve 2, 20:5.)
„**Je, je, je**!" (A hatvanas évek elején a beatzene magyar gúnyneve a Beatles együttes *She Loves You Yeah Yeah Yeah* /= Ő szeret téged, igen/ című, egyik első, nagy világslágere után.)
„**Jelbeszéd az életünk**, de túl sok ember van, ki többre nem, csak jelszavakra gondol. (Koncz Zsuzsa slágere: Jelbeszéd. *Kis virág – mondta Magdolna, de nem találta el. Nem tudom – mondta Franciska – érthetetlen jel. Engem már más nem ért, csak az, ki jól megfigyel*.)
„**Jelszavaink valának**: **haza és haladás**." (Kölcsey Ferenc: Búcsú az országos rendektől.)
„**Jenki**." (Észak-amerikai angol, eredetileg Új Anglia holland származású lakóinak gúnyneve. *Yankee = Yan Kaas* = Sajt Jankó /hollandul/.)
„**Jeremiáda.**" (Siránkozás. A bibliai Jeremiás próféta siralmai után.)
„**Jer, Osszián**, ködös, homályos énekeddel." (Arany János: Ősszel.)
„**Jesszus**!" (Lásd: Jézus! Indulatszó meglepetés, csodálkozás esetén.)
„**Jesztudéj**." (A Beatles együttes világslágere 1965-ből. *Yesterday* /= Tegnap/.)
„**Jég hátán is megél**." (Szólás. Élelmes, mindent kibír, mint egy eszkimó, vagy egy jegesmedve.)
„**Jégre tesz**." (Szleng szólás. Megöl, vagyis a hullaházba /jégre/ juttat.)
„**Jégre viszi**." (Szólás. Veszélybe, bajba sodorja. Még: Vékony ~, amely beszakadhat alatta.)
„**Jégtörő Mátyás**." (Mátyás napján, február 24-én, ha van jég, az olvadni kezd, ha nincs, akkor fagy következik. Népi szólás: *Jeget olvaszt Mátyás, ha nem talál, csinál*.)
„**Jézuska.**" (A karácsonyfát és a karácsonyi ajándékokat 'hozó' Jézus angyali, gyermeki formában. Még: mit hozott a Jézuska? = milyen karácsonyi ajándékot kaptál?)
„**Jézus Krisztus**." (Isten fia. Jézus = Isten /*Jahve*/ *megszabadít* héberül. Arabul: Jesua = ben Juszuf /József fia/. Krisztus = görögül *megváltó, messiás*.)
„**Jézus Krisztus, légy vendégünk**, áldd meg, amit adtál nékünk." (Asztali áldás.)
„**Jézusmária**!" (Indulatszó csodálkozás vagy ijedtség esetén: Jézus és Mária nevének említésével. Még: Jézus! = meglepődés, ijedtség kifejezésére. Még: Jeszszusmária! Még, mint eufémia: Jesszus! – a Jézus! felkiáltás helyett.)
„**Jézus utolsó hét szava** a kereszten." ('Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.' /Lukács 23:34/. 'Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.' = az egyik latornak /Lukács 23:43/. 'Asszony, nézd, ő a te fiad! Nézd, ő a te anyád!' = Máriának, és Jánosnak /János 19:26-27/. 'Szomjazom!' /János 19:28/. 'Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?' /Márk 15:34/. 'Beteljesedett' = szállóigeként: *Consummatum est* /János 19:30/. 'Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet' /Lukács 23:46/.)

„**Jobb adni**, **mint** kapni.” (Közmondás, eredetileg bibliai tanítás: Apostolok cselekedetei 20:35. *Jobb adni, hogysem venni.*)
„**Jobb a földön járni,** mint alatta feküdni.” (Kínai közmondás.)
„**Jobban is tudhattam** volna.” (*I Should Have Known Better* – a Beatles világslágere. 1964.)
„**Jobban örülnek a mennyben** egyetlen megtérő bűnösnek, mint 99 igaznak, akik nem érzik szükségét a bűnbánatnak.” (Jézus tanítása. Lásd még: Tékozló fiú.)
„**Jobban venné ki** magát.” (Szólás. Jobban mutatna valami, jobbnak tűnne.)
„**Jobb a sűrű fillér**, mint a ritka forint.” (Közmondás. Sok kicsi sokra megy.)
„**Jobbágy**.” (A latin *iobagio* /jelentése: ’fegyveres kíséret tagja’, vagy ’járadékszolgáltató’/ szóból keletkezett iobádzsió, jobádzs, ~, a XI – XIII. század során.)
„**Jobbágybrigadéros**.” (Esze Tamás. Szabadságharcos, Rákóczi főtisztje. Epitheton ornans.)
„**Jobb állva élni**, **mint térden csúszva** meghalni.” (Joseph Heller mondása.)
„**Jobb állva meghalni,** mint térden csúszva élni.” (Ernest Hemingway mondása.)
„**Jobb csendben maradni**, és hagyni, hogy azt gondolják, esetleg buták vagyunk; mint megszólalni, és minden kétséget eloszlatni e felől.” **(**Abraham Lincoln mondása.**)**
„**Jobb egy bölccsel a pokolban**, mint egy bolonddal a Paradicsomban.” (Zsidó közmondás.)
„**Jobb egy fiatal özvegy**, mint egy öreg lány.” (Zsidó közmondás. Jiddish: *Besser e junge Almone, wie e alte Mad*.)
„**Jobb egy lúdnyak száz** tyúknyaknál.” (Nyelvtörő.)
„**Jobb egy okos ellenség**, mint egy ostoba barát.” (Svéd közmondás.)
„**Jobb egyszer látni**, **mint százszor** hallani.” (Japán közmondás.)
„**Jobb félni, mint** megijedni.” (Légy óvatos. Közmondás.)
„**Jobb fölöslegeset tudni, mint** semmit.” (Seneca mondása.)
„**Jobb gyermekkorban sírni**, mint öregkorban.” (*Melius est puerosflere, quam senes*. Latin közmondás.)
„Jobb gyertyát gyújtani, mint szidni a sötétséget.” (Konfucius mondása.)
„**Jobb, ha azért gyűlölnek**, **ami vagy**, mintha azért szeretnének, ami nem.” (André Gide mondása.)
„**Jobb, ha magunkon segítünk**, mint ha az orvosoktól várjuk a segítséget.” (Zhong Li Be Rem mondása.)
„**Jobb, ha nem hiszek Istenben**, mint ha elhiszem, hogy az Ő akaratából történik minden.” (Wass Albert: Hagyaték.)
„**Jobb ízű a falat, ha mindnyájan** esznek.” (Arany János: Családi kör.)
„**Jobb kárt vallani, hogy sem pörbe indulni**.” (Közmondás.)
„**Jobbkeze**.” (Szólás. Ő a ~ valakinek. Legügyesebb segítője.)
„**Jobb kezem a Rókus kórház**, bal kezem a köztemető.” (Papp Laci, a legnagyobb magyar ökölvívó, háromszoros olimpiai bajnok mondása.)
„**Jobb későn, mint** soha.” (Közmondás. Livius mondása: inkább későn, mint soha = *otius sero, quam nun quam*.)

„**Jobb lett volna meg sem születnie**.” (Szólás. Olyan szerencsétlen sorsú, vagy olyan kínok várnak rá, hogy ~. Eredet: Máté 26:24.)
„**Jobblétre szenderül**.” (Szólás. Meghal. Még: örök álomba szenderül.)
„**Jobb ma egy veréb**, **mint holnap egy** túzok.” (Fogadd el azt, ami jelenleg elérhető, ne higgy az ígéretnek, később lesz jobb is. Közmondás.)
„**Jobb megházasodni**, **mint égni**.” (Szent Pál állásfoglalása a papi nőtlenség /cölibátus/ kapcsán. Égni = elkárhozni a pokolban paráznaság miatt. Latin szállóige: *Melius est nubere, quam uri*. Lásd még: Inkább Kóka, mint Úri.)
„**Jobb, mint egy kutya**.” (Az öreg feleség. Charles Darwin hagyatékában talált egyik kézirata szerint a tudós, mielőtt megházasodott, összeírta, mérlegelő szándékkal a házasság hátrányait /nem járhat a barátaival kocsmába, eltartási kötelezettsége van stb./ és előnyeit. Az előnyök között utolsó helyen ez áll: /a feleség/ ’társ idős korban’ és zárójelben: ~.)
„**Jobb napokat látott**.” (Eredeti szépségét, kényelmét, népszerűségét elvesztette, elhanyagolt állapotú, helyzetű. Még: lepusztult.)
„**Jobb oldali**.” (Politikai irányultságú, ami a hagyományos rendet támogatja. Ez kezdetben királypárti, később polgári értéket jelentett. Eredet: a nagy francia forradalom /1789/ idején a Nemzetgyűlésben az elnökségtől *jobbra f*oglaltak helyet a monarchista, konzervatív érzelmű képviselők. Lásd még: bal oldali.)
„**Jobb sorsra érdemes**.” (Olyan dolog, vagy személy, akibe sok energiát fektettek, illetve akiért sokat áldoztak, de nem lett nagy eredménye, illetve nem lett sikeres.)
„**Jobb tévúton járni szabadon**, mint láncra verve a helyes úton.” (T. H. Huxley mondása.)
„**Jobb túl messzire menni**, mint nem elég messzire.” (Sztálin mondása a túlkapásokról.)
„**Jobb válláról a bal vállára**, bal válláról a jobb vállára, sej haj göndörödik a haja, de a haja.” (Magyar nóta. *Vékony héja, de vékony héja van a piros almának. Szép szeretője, de szép szeretője van a magyar huszárnak. Szép szeretője, de vékony karcsú a dereka, dereka,* ~)
„**Jottányit sem enged**.” (Szólás. Kicsit sem. Eredet: *jóta* a görög ABC legkisebb ékezete.)
„**Jó a férfiúnak**, **ha igát visel ifjúságában**.” (Jeremiás siralmai 3:27.)
„**Jó alakja bárkinek lehet**; de legjobban a fiatal lányokon mutat.” (Ryan O’Neal mondása.)
„**Jó a ropogó piri mogyoró**. Mackó uram szereti, bokrában felkeresi.” (Móricz: ~.)
„**Jó az Isten, jót ád**.’” (Közmondás. Eredet: Buga Jakab éneke, XVII. századi népdal.)
„**Jó az öreg a háznál**.” (Szólás. Ha társaságban egy idősebb ember old meg egy problémát.)
„**Jó bor, jó egészség**, szépasszony feleség. Szépasszonynak, jónak, jó járású lónak kár megöregedni.” (Népdal. Bordal.)

„**Jó bornak és jó férfinek** nem kell kutatni az eredetét.” (Latin közmondás. *Boni vini, boni viri non est quaerenda origo*.)
„**Jó bornak nem kell cégér**.” (A jó dolgot nem kell kínálgatni; eladja magát. Közmondás. Ennek modern, marketing változata: *Jó bornak **is** kell cégér.*)
„**Jó bort mérnek Füreden és Kaposváron**. Igyál jó barátom, tőled nem sajnálom, sokáig élj!” (Népdal, bordal.)
„**Jó ború Badacsony**, **sokhalú Balaton**, Isten hozzád Csobánc, engem többé nem látsz.” (Kuruc ének, a hagyomány szerint a törökverő vitéz, Gyulafi László búcsúja Csobánctól.)
„**Jóból is megárt a sok**.” (Közmondás. *Omna nimium nocet* /Seneca/.)
„**Jó bőrben** van.” (Egészségesnek tűnik. Ellentéte: rossz bőrben van = betegnek látszik.)
„**Jó dolgában már azt sem tudja**, mit csináljon.” (Szólás. Amikor valaki nem szokványos, költséges, ráadásul feleslegesnek tűnő dolgot csinál. Lásd még: pihent agyú.)
„**Jó estét gyerekek**. Remélem, ágyban vagytok már.” (A Magyar Rádió esti meséjének bevezető mondata az 1950-es évektől kezdve.)
„**Jó estét /reggelt/ kívánok**! Megjöttek a fehérvári huszárok! Jöttek, láttak, győztek. Sok kislányt megfőztek. ~.” (Katonadal. Nándor József dala: ~.)
„**Jó és rossz** – **Isten előítéletei**.” (Friedrich Nietzsche mondása.)
„**Jó firma**.” (Olyan személy gúnyos megnevezése, aki érdemtelenül sikeres. *Firma* = cég németül, de a selmecbányai régi iskolai hagyomány szerint a végzős hallgatók megnevezése volt. Még: nagy kópé, megéri a pénzét.)
„**Jó húzás**.” (Szólás. Jó lépés, eredetileg sakklépés, vagy kártya laphúzás.)
„**Jóisten fenn a mennyekből**, küldj egy férfit a készletből! Ki hódító, s nem lódító, ó ez vóna csudijó.” (Loewe-Lerner: My Fair Lady c. musical slágere: Csudijó. *Wouldn’t it be lovely?*)
„**Jókai bableves**.” (Jókai Mór kedvenc fogása; tarkabableves kolbásszal.)
„**Jó kelme ládában is elkél**.” (Spanyol közmondás. *El buen paño en el arca se vende*.)
„**Jó kezdet**, **fél siker**.” (Közmondás.)
„**Jó kifogás sose rossz**.” (Szólás. Ha túlságosan és gyanúsan kézenfekvő az ellenérv. Egy átlátszó, nem valószínű ürügyre vagy kifogásra mondják, jelezve, hogy értik: ki akar bújni egy feladat elvégzése alól.)
„**Jól bevásárol vele**.” (Szleng. Nem jár vele jól, mint aki rossz árut vesz. Még: jól befürdik vele = bajba kerül miatta.)
„**Jól csak a szívével lát az ember**. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.” (Antoine de Saint-Exupery: A kis herceg. *On ne voit bien qu’avec le coeur. L’essentiel est invisible pour les yeux*.)
„**Jól el van eresztve**.” (Szleng. Gazdag, tehetős. Még: jól áll. Eredet: a szülei jó anyagi körülményeket biztosítva eresztették ki a családból.)
„**Jól elvégzett munka** egyetlen jutalma, hogy elvégezhettük.” (Gandhi mondása.)
„**Jól érzi magát a bőrében**.” (Szólás. Jó dolga van. Lásd még: nem fér a bőrébe.)

„**Jól jöttünk**, **Villám**!” (Gúnyos szólás a vezetőnek egy lassú út után. Eredet: az öreg cowboy e szavakkal veregeti meg lova nyakát, miután átporoszkált az utca egyik oldaláról a másikra.)
„**Jól kérdezni annyi, mint sokat tudni**.” (Arab közmondás.)
„**Jól kifogta**!” (Szólás. Hangsúlytól függően: szerencséje volt, jól választott, mintha egy halat fogott volna ki; rosszul választott, nem váltotta be valami vagy valaki a hozzá fűzött reményét.)
„**Jól kijön vele**.” (Szólás. Jól megértik egymást, jól elvannak együtt. Még: jól jár vele = szerencséje van vele, hasznára válik.)
„**Jól megaszonta**.” (Tájnyelvi/szleng szófordulat: jól megmondta.)
„**Jól megjártuk Bercivel**! Fának ment a Mercivel.” (Gyermekmondóka hívórímmel. Még: jól megjárja vele = pórul jár vele, rosszul jár vele.)
„**Jól megy a szekér**.” (Jól mennek a dolgok, sikeresen alakul valami.)
„**Jól nézünk ki**!” (Szólás. Bajban vagyunk. Még: ~ civilben. Vagyis nem jól nézünk ki az egyenruha nélkül: civilben, ill. bajban vagyunk, mint ’katonaszökevények.’)
„**Jó lóra tesz**.” (Szólás. Jól választ. Eredet: Lóversenyen ráteszi a tétet. Még: Rossz lóra tesz.)
„**Jól van dolga a mostani huszárnak**. Nem kell szénát kaszálni a lovának. Mert a széna porcióba van kötve. Gyere, rózsám tedd a lovam elébe.” (Népdal. ~ *Édesanyám, ki a huszár, ha én nem? Ki nyergeli föl a lovat, ha én nem? Fölnyergelem aranyszőrű lovamat, lovamat, de lovamat, lerúgatom véle a csillagokat*.)
„**Jómadár**.” (Szólás. Haszontalan. Semmirekellő. Még: lókötő, csirkefogó, naplopó /lusta/.)
„**Jó modor az**, **ha eltitkoljuk**, milyen sokat tartunk magunkról és milyen keveset másokról.” **(**Mark Twain mondása.**)**
„**Jó munkához idő kell**.” (Közmondás sürgetésre adott válaszként.)
„**Jónapot kívánok!** Napraforgót kapálok. Nem azt mondtam; köszöntem! Sűrű volt, hát kiszedtem. Bolond maga néni! Ez a sor itt végig.” (Mondóka a nagyothallásról.)
„**Jó nekünk a régi himnusz**!” (Kodály Zoltán híres mondása, amikor Rákosi Mátyás az 1950-es években javasolta neki, hogy kellene egy új, szocialista himnusz Magyarországnak. Erre válaszolt Kodály: *Minek új?* ~. Ezzel szerencsére a kérdés lekerült a napirendről. Lásd még: Meg van az már írva.)
„**Jó nyár jár rája**.” (Nyelvtörő.)
„**Jó pap holtig tanul**.” (Közmondás. Eredetileg Seneca mondása: míg élsz, tanulnod kell. *Tandiu discendum est, quamdiu vivas*.)
„**Jópénzért**.” (Drágán, jól megfizetve.)
„**Jópofizik**.” (Szleng. Jópofa /= szórakoztató, vicces/ próbál lenni. Még: jó fej = szimpatikus, kedves, értékes ember.)
„**Jóska! Levelet hozott a posta**! Jóska! Azt írtad nem szeretsz.” (Erdélyi Mihály slágere. ~. *Jóska, ne bántsd a szívemet, inkább; Jóska, én nálad száz évre befizetek*. ~.)

„**Jósolni nehéz**, különösen, ha a jövőről van szó.” (Niels Bohr szólása.)
„**Jósors szerzi**, **balsors próbára teszi** a barátot.” (*Amicos secundaeres parant, adversae probant*. Seneca mondása.)
„**Jó sül ki** belőle.” (Szólás. Jó, hasznos eredménye lesz; mintha egy étel készülne.)
„**Jószándékból valók a barátságos embertől vett sebek**; és temérdek a gyűlölőnek csókja.” **(**Károli Biblia **-** Példabeszédek könyve 27:6)
„**Jó szerencse, semmi más**.” (*Sors bona, nihil aluid.* Zrínyi Miklós jelmondata.)
„**Jó szerencsében a gyáva is nekibátorodik**; az a férfi, az a vitéz, aki ha veszt is, úgy tartja fejét, mintha ő volna a győztes." (Petőfi Sándor mondása.)
„**Jó szerencsét!**” (Bányász köszöntés. Még: szerencse fel! Eredet a német *Glück Auf* = ’szerencse fel’ bányász köszöntés tükörfordítása.)
„**Jó tábornoknak nincs gyenge katonája**.” (Japán közmondás. Még: jó vezérnek ~.)
„**Jótáll** valakiért.” (Vállalja érte a felelősséget. Eredet: amikor a középkorban a foglyok közül egyet szabadon engedtek, hogy az hozza el a többiért a váltságdíjat, az ott maradók ~tak a szabadon eresztettért. Ha az nem jött vissza a váltságdíjjal időre, akkor az ottmaradottakat kínozták, megcsonkították; vagyis ők állták, tűrték a szabadon eresztett jóságát, illetve, ha nem jött vissza, a jóság hiányát kellett kiállniuk, elszenvedniük.)
„**Jótett helyébe jót** várj.” (Közmondás. Latinul: *Benefactis pensare delicata*.)
„**Jótéteményt elfogadni** annyi, mint feladni a szabadságot.” (Aki ajándékot fogad el, lekötelezi magát. Publilius Syrus mondása. *Beneficium accipere libertatem vendere est*.)
„**Jótévő János.**” (*’Vak’ Bottyán János*, kuruc generális. Epitheton Ornans.)
„**Jót, s jól!** Ebben áll a nagy titok. Ezt, ha nem érted, szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot.” (Kazinczy Ferenc: A nagy titok.)
„**Jó úton halad**.” (Szólás. Jól, jó irányban tevékenykedik.)
„**Jó vásárt csinál**.” (Szólás. Jól jár, előnyös cserét hajt végre.)
„**Jó vezéreknek nincsenek rossz katonáik**.” (Japán közmondás. Még: jó tábornoknak ~.)
„**Jó vénája van** valamihez.” (Szólás. Tehetsége van hozzá, ért hozzá. Eredet: akinek jó /jól látható/ vénája van, attól könnyű vért venni, könnyen tud vért adni.)
„**Jó vicc**!” (Képtelen, kényelmetlen, alig hihető helyzet, vagy hír. Még: még csak az kéne! Még csak az hiányzik!)
„**Jó volna jegyet szerezni**, és elutazni önmagunkhoz.” (József Attila.)
„**Józan paraszti ésszel**.” (Szólás. Egyszerűen, logikusan gondolkodva, iskolai tudás nélkül a mindennapiélet tapasztalataira építkezve.)
„**Jöjjön, aminek jönnie kell**.” (Szólás. Mindegy, hogy mi lesz; belenyugvás; úgy lesz, ahogy Isten akarja, elrendelte.)
„**Jöjjön el a Te országod**, legyen meg a Te akaratod.” (Miatyánk. Máté 6:10, Lukács 11:2.)

„**Jöjjön ki Óbudára**! Egy jó túrós csuszára. A kerthelységben sramli szól, és ott lehet csak inni jól!” (Bilicsi Tivadar slágere /szerzők: Lajtai Lajos – Szenes Iván; Régi orfeum/.)
„**Jőj vissza vándor**, hozd vissza szívünkbe a nyár édes ízét; erdők lombját és a rét tarka színét, hozd el szívünkbe a nyár melegét!” (A Bergendy együttes slágere: ~. *Elment a vándor, elvitte zsákjában a nyár minden ízét, erdők lombját és a rét tarka színét, mindent eltakar az ősz; s mi várunk bűvös kábulatban*.)
„**Jön a róka**, **ne nézz hátra**, tüzet viszen a markába’!” (Gyermekmondóka. ~ *meg ne fordulj, meg ne állj, mert a róka közel jár!*)
„**Jön-e velem nagysád** shimmy-t járni? Bizsereg a talpam, nem tud várni, ha a zenekarban hottentotta tam-tam szól. Shimmy ma a táncok felső csúcsa, már a csecsemő is mind ezt húzza, ajándékba kaptuk eztet mink az An-tan-tól.” (Kálmán Imre: ~ a Bajadér c. operettből.)
„**Jön még a kutyára dér**.” (Szólás. Majd nem lesz ilyen jó neked. Kutya = hitvány ember, de itt eredetileg béka volt, mivel a béka bújik el az iszapba a tél, a dér elől. Béka = a boszorkányokkal kapcsolatban álló állat, szintén pejoratív.)
„**Jönnek a csehszlovákok**! Jönnek a csehszlovákok!” (Szepesi György: Marseilles-i labdarúgó VB selejtező közvetítésében, 1970-ben.)
„**Jön** neki.” (Szleng. Tartozik neki pénzzel vagy egy szívességgel. Még: jól jön neki = hasznára válik).
„**Jön új nemzedék**, mely erős lesz, és nem szégyenli többé, hogy magyar.” (Nostradamus: Hungaricus /jóslata Magyarországról/: ~ *A vének nemzedéke önmagán erőt vesz, s nemcsak önmagának túr és kapar. Erkölcsében megújul majd az ország és végre büszke lesz minden fia, mert ámulatba ejti egész Európát ezerszáz évnek elteltével Pannónia*.)
„**Jössz te még az én utcámba**!” (Szólás. Fenyegetés. Hazai pályán mindenki erősebb, ott barátai, segítői akadnak. Eredet: egy-egy utcában lakott a rokonság, barátság.)
„**Jöttem, láttam, győztem**.” (***Veni, vidi, vici***. Julius Caesarnak tulajdonított mondás, mikor Kr. e. 47-ben legyőzte Pharnakész krími királyt Zela városa mellett.)
„**Jövőre, veled**, **ugyanitt.**” (Bernard Slade: ~ drámája.)
„**Jő az anyafarkas**, **szörnyű ordítással**, rohan a fiúnak, birkóznak egymással.” (Arany János: Toldi.)
„**Juhászlegény**, **szegény juhászlegény**, tele pénzzel ez a kövér erszény; megveszem a szegénységet tőled, de rá'dásul add a szeretődet.” (Petőfi Sándor: Alku. ~ *Ha ez a pénz volna csak foglaló, s még százennyi lenne borravaló, s id'adnák a világot rá'dásnak, szeretőmet mégsem adnám másnak!*)
„**Juhhé!**” (Az öröm gyermekies őszinteségű felkiáltása, kurjantása. Eredete az osztrák-bajor *jucche* jókedvű kurjantás.)
„**Jurisicsnak a példája** bizonyítja, hogy micsoda erősség a leghitványabb vár is, ha férfiak vannak benne.” (Gárdonyi Géza: Egri csillagok. Utalás Kőszeg 1532. évi török ostromára.)

„**Juszt is**.” (Csak azért is! Makacs ellenállást fejez ki, amikor valaki ragaszkodik a meggyőződéséhez, ahhoz, hogy neki van igaza. Eredet: a német és angol *just* = éppen, csak. Latin *justus* = jogos, igaz.)
„**Jut is, marad is**.” (Szólás az adakozásnál.)
„**Jut még eszedbe** kedvesem a boldog ifjúság, az erdőszéli kis patak, s egy régi jóbarát, ó, gondolj, gondolj néha rám; a sors bármerre hajt, emlékül küldöm kedvesem, e régi-régi dalt.” (Gyertyafény keringő, melyet búcsúztatáskor, esküvőkön énekelnek a baráti társaságok. Robert Burns verse: *Auld Lang Syne* = kb. a régi szép idők kedvéért.)
„***Juventus ventus***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: fiatalság bolondság.)
„**Júdás**.” (Áruló, aki a mesterét, rokonát, jótevőjét árulja el. Eredete: Iskáriótes ~ Krisztus egyik tanítványa volt, aki – állítólag magának Jézusnak az ösztönzésére – 30 ezüstpénzért elárulta. Még: Júdáscsók = hamis csók, ti. ~ csókkal árulta el Jézust a katonáknak.)
„**Júdáspénz**.” (Olyan jutalom, amit valaki kárára elkövetett tettért /árulásért/ kap valaki.)
„**Júlia nem akar a földön járni**, felszállt inkább a fejünk fölé.” (A Napóleon Boulevard slágere: ~. *Júlia nem volt erős vagy több minálunk, Júlia nem volt se jó se szép, most ~. Szépen vagyunk öltözve, csillog a hajunk, gondolhatod, erre most is adunk, a város felett éppen Júlia lebeg; ámuldozunk, és mint annyi mindent, ezt se értjük. Nincs semmi baj nem is kérdezősködünk, ha lebeg, hát lebeg, nagy dolog, mi is jövünk, hátrébb megyünk, innen neki futhatunk, próbálkozunk, vajon éppen nekünk miért ne menne*?)
„**Júliámra, hogy találék**, örömömben így köszönék. Térdet-fejet néki hajték, kin ő csak elmosolyodék.” (Balassi Bálint: Hogy Júliára találа.)

**
K
***

„**Kabátlopás**.” (Ártatlanul gyanúba keveredés. Ha valakinek ellopják valamijét, a pletyka terjedésével végül olyan hírbe keveredik, mintha azt ő lopta volna el valaki mástól. Ha valaki ugyanis ’lopási ügybe keveredett’ akkor nyilván ő a tolvaj. Eredet: Mikszáth Kálmán: Kabátlopás a Tisztelt Házban.)
„**Kabbala**.” (Titkos, szerencsét hozó ismeret. Eredetileg zsidó ótestamentumi próféciák.)
„**Kacérkodik** valaminek a gondolatával**.**” (Szólás. Olyanra készül vállalkozni, ami számára nehéz, illetve nagy siker lenne. Álmodozik róla. Kihívóan gondol rá, mintha valakivel kacérkodna. A kacér eredete a német *katzer* = parázna.)
„**Kacifántos**.” (Bonyolult, cifra, feltűnő. A kackiás /= hetyke, tetszetős, kifentkikent/ és a bakafántos /= akadékoskodó, makacs, kötekedő, egy *bak* módjára *bántó, bántos, fántos*/ összevonása.)
„**Kacor király**.” (Szólás. Hegyes bajuszú férfi. Mesebeli macska: a ’csizmás kandúr’ után.)
„**Kacsalábon forgó**.” (Nagyon fényűző és drága ház, a mesebeli ~ palota után.)
„**Kadarka**.” (Szekszárdi ~. Albániából, a Sh*kodra* vidékről származó vörösbor, ill. kékszőlő, innen ered az elnevezése is. Az alföldi és a szekszárdi dombvidéken terem legjobban.)
„**Kafa**.” (Szleng. 1950-80-as években: jó. Még: klassz, király, pöpec, zsír. Eredete: kasa /= jó minőségű/.)
„**Kagylózik**.” (Szleng. Hallgatózik, fülel – a fülkagylóra utalva.)
„**Kajakra**.” (Szleng. Nagyon jól. Még: kajak = nagyon jó.)
„**Kajtatja**.” (Keresi, kutatja, kergeti.)
„**Kakaskodik**.” (Szólás. Hevesen kötekedik; egy nő miatt más férfiaknak támad.)
„**Kakasülő**.” (Eredetileg a tyúkól keresztgerendafája, ahol a kakas ül, de a színházi karzat leghátsó, legmagasabb részét is így nevezik, ahol a legolcsóbbak a jegyek, következésképpen a leginkább zajos, szókimondó, közönséges maga a közönség is.)
„**Kakukkfióka**.” (Szólás. Hálátlan. A kakukk más madarak fészkébe csempészi be a tojását, hogy azok költsék ki. ’Hálából’ a ~ még ki is löki az igazi fiókákat a fészekből. Még: *Kakukktojás.* Más, nem a többi közé való.)
„**Kakukkmadár**, mondd meg nékem, hány évig él szép kedvesem?” (Dóczy József magyar nótája arra a szokásra utalva, hogy ha kakukkszót hall az ember, megszámolhatja, hányszor kakukkol a madár, s annyi évet fog még élni.)
„**Kakukk Marci nősül,** de még nincsen párja.” (*Odakünn az erdőn, de nagy újság járja: ~.*
Műdal.)
„**Kakukktojás**.” (Ami nem illik a többiek közé, miután a kakukk más madár fészkébe cvsempészi a tojását. A kikelő kakukkfióka azután kitúrja a fészekből az

eredeti fiókákat. Még: kakukkfióka = a jóért, a nevelésért hálátlansággal fizető, önző személy.)
„**Kalamajka**.” (Zűrzavar, felfordulás, kavarodás. Eredete: ukrán ’*kolomijka*,’ gyors, forgatagos tánc.)
„**Kalandorok kíméljenek**!” (Házasság- és társkereső hirdetések zárómondata: csak komoly, házassági szándékkal írjanak, akik csak kalandot keresnek, azok ne.)
„**Kalapos király**.” (II. József osztrák-magyar uralkodó, aki nem koronáztatta meg magát.)
„**Kalapozik**.” (Szólás. Kéreget, adományokat gyűjt, mint a koldus, aki régen a kalapját tartotta kéregetéskor.)
„**Kaláka**.” (A rokonság, ill. a barátok összefogása egy-egy munka elvégzésére.)
„**Kalinka**.” (Orosz népdal. *Most, oly könnyű a lelkem, most, úgy szárnyal a kedvem. Száz gyertya világítja arcunkat, száz gyertya apró lángja csábítsa. Kalinka, Kalinka, Kalinka virág! Ez az éj minket hív, minket hív, minket vár! Szép vagy és nem is álom, szánj, meg már alig várom. Száz gyertya világítja arcunkat, száz gyertya apró lángja csábítsa. Kalinka, Kalinka, Kalinka virág! Ez az éj minket hív, minket hív, minket vár!*)
„**Kalüdóniai vadászat**.” (Amikor egy jó ügy rosszra fordul. Mitológiai esemény: Meleagrosz összehívta a görög királyokat egy károkozó vadkan elpusztítására; azonban a vadászat tragédiával végződött: két vadász egymást ölte meg véletlenül, majd Atalanté vadásznimfa miatt a házigazda megölt két kentaurt és a saját nagybátyjait is.)
„**Kamatoztatja a tudását**.” (Szólás, hasznot húz a tudásából egy állásban.)
„**Kamatyol**.” (Szleng, vulgáris: közösül.)
„**Kamelja**.” (Szleng. Szereti, kedveli. Eredete vagy a cigány *kamel* = akar; ill. *khámel* = közösül. Vagy a német *Kamel* /=teve, amelynek jelentése a buta, ügyetlen, mint a magyar ’szamár’ a diákszlengben; *kamelieren* = valakit ugrat, gúnyt űz belőle, viccel vele.)
„**Kaméliás hölgy**.” (Alexandre Dumas híres regénye és színműve. *La dame aux camélias*.)
„**Kampec dolóresz**.” (Fájdalom, vége van. Eredete: a német jiddis *kapores* /= tönkremegy, vége van, meghal/; és a latin *dolores* /= kín, fájdalom/. Még: *Mater Dolorosa* = a Fájdalmas Szűzanya.)
„**Kamónlectvisztikém**.” (Chubby Checker világslágere 1961-ből. /*Come on Let’s Twist Again* = Gyerünk, tviszteljünk újra. /A twist a korai 1960-as évek táncdivatja volt.)
„**Kamtugedör**.” (*Come Together* – a Beatles világslágere 1969-ből.)
„**Kamu**.” (Szleng. Átlátszóan megtévesztő, hazug dolog. Még: kamuzik = nyilvánvalóan mellébeszél, hazudik. Eredet: az olasz *camuffare* = álcáz.)
„**Kanász marad**, **kinek a nevelője kanász**.” (Csokonai Vitéz Mihály: Jövendölés az első oskoláról Somogyban. *Hát, múzsáknak szentelt kies tartomány, ily szám-*

kivetve volt nálad minden tudomány? Hát csak sertést nevelt-é itt a makk, s haraszt, hát csak kanásznak termett a somogyi paraszt? … Hány jó ész lett vaddá, hogy nem mívelték, hány polgár bunyikká, hogy jóba nem nevelték? Dudva lenne a dudvák közt az ananász: ~.)

„**Kanbuli**." (Szleng. Összejövetel, házibuli, mulatság, ahol csak férfiak, fiúk vannak jelen.)

„**Kandidátus**." (Tudományos minősítési fokozat: CSc /*Candidatus Scientia*/. Jelentése: tudósjelölt, a 'tudomány jelöltje'. Eredete a latin *candidatus* = jelölt, illetve 'fehérbe öltözött' /*candidus* latinul fehér/, mert régen a papi avatáskor, például, fehér lepelbe öltöztették az avatandó személyt, a jelöltet. Ma már a tudomány kandidátusa cím /CSc/ helyett a PhD /= a filozófia – értsd a tudomány – doktora/ cím használatos. Még: kandidál = jelentkezik valamilyen posztra.)

„**Kanos**." (Szleng. Szexuálisan felizgult, buja, felajzott. Eredet: a kan szó.)

„**Kanossza járás**." (vagy: *Canossa*-járás. Megalázkodással járó, hosszadalmas probléma megoldás. Eredet: IV. Henrik német-római császár az egyházi átok alól szabadulni akarván, megalázkodott VII. Gergely pápa előtt Canossa várában, 3 napig várakozva, mezítláb a várudvaron.)

„**Kaparj kurta**, **neked is lesz**!" (Szólás. Igyekezzél, te /kurtafarkú disznó/. Biztatás. A disznó kikaparja, kitúrja a földből a jó falatokat, a szerencsét. Ezért szerencsemalac az újévi malac. Még: kapar érte /szleng/ = nagyon akarja. Még: a falat kaparja fájdalmában vagy dühében.)

„**Kapcabetyár**." (Szólás. Értéktelen, rongy ember, kisstílű bűnöző. Kapcarongy = régen a csizmába zokni helyett használt rongy.)

„**Kapcsol**." (Megért, felfog valamit, mint amikor a telefonkapcsolat létrejön lét beszélő között.)

„**Kapja be**!' (Széles körben használt sértő, vulgáris szólás; amit valamilyen elutasításra adnak válaszul, olyan vulgáris értelemben, hogy 'kapja be a faszát.' Még fonetikusan a középső ujj – ami már az ókorban is a férfi nemi szervre utalt – feltartásával: '*kabbe*' Lásd még: tehet egy szívességet.)

„**Kap hideget**, meleget." (Szólás. Mindenféle rosszat mondanak rá, minden irányból.)

„**Kapiskál**ja." (Kezdi érteni. Eredete a latin *capio* és az olasz *capiscare* = érteni.)

„**Kapkod fűhöz, fához**." (Szólás. Még: *~ szalad a vargához, Fűzfa-hegyen lakó Varjú Varga Pálhoz.* Móra Ferenc: A cinege cipője.)

„**Kapkod, mint Bernát a ménkűhöz**." (Szólás. Eredet anekdota: Bernát egy vásári szélhámos volt, aki arra vett fel előleget a nézőktől, hogy villámokat tud összegyűjteni, aztán az előadás előtt meglógott. Amikor ezért egyszer elfogták, és megvesszőzték, nem a villámok, hanem a vessző után kapkodott.)

„**Kaporszakállú**." (Szólás. Nagyon öreg, már a szakálla is ritkul, gyér, mint a kapor virága.)

„**Kapóra jön**." (Szólás. Éppen idejében, egyből el lehet kapni, amit adnak; elkapható.)

„**Kapós**.” (Szólás. Népszerű, finom, tetszetős, ami mindenkinek kell. Eredet: ha leejtünk valamit, ami kell: utána kapunk. Még: ha felszolgálás előtt egy étel, sütemény leesik, az annak a jele, hogy ~ lesz, vagyis ízleni fog a vendégeknek, kapni fognak utána. Ha egy fiú vagy lány kapós, azt jelenti, sok udvarlója, kedvese akad. Ennek eredete az, hogy a keresztelőről hazatérőben az újszülöttet a komák /keresztszülők/ kézről kézre adták, hogy az felnőve ’kapós’ legyen.)
„**Kapu**.” (Miskolcon a főutak elnevezése, az egykori városkapukról: Szentpéteri kapu /Sajószentpéter felé/; Csabai kapu /Hejőcsaba felé/; Győri kapu /Diósgyőr felé/; Zsolcai kapu /Alsó- és Felsőzsolca felé/; Sötét kapu /a városközpontban/.)
„**Kaput**.” (Valaminek a vége, vagy valami tönkremegy – németül.)
„**Kapuzárási** pánik.” (Kapkodás, valaminek a befejezése előtt. Általában férfiakra/nőkre mondják, amikor azok megöregedve még nagyon szeretnének fiatalabb nőket/férfiakat meghódítani, mielőtt végleg fel kell hagyniuk a szerelmi élettel.)
„**Kapva kap** rajta.” (Fokozott örömmel szerez meg valamit. Még: lecsap rá. Még: ~ az alkalmon. Megragadja az alkalmat = él a lehetőséggel.)
„**Karakán**.” (Bátor, nyílt, szilárd jellemű. Eredete a török *karakan* /= fekete vérű/, ami keménységet, szilajságot jelentett.)
„**Karantén**.” (Vesztegzár. Eredete: a középkori olasz városállamokban a járványok megelőzésére, ahol fertőző betegek voltak, azokat a városrészeket vagy városokat lezárták 40 napra, illetve a fertőzés gyanús utasokat ilyen hosszú ideig nem engedték belépni. Innen a szó eredete is: *qurantina* = 40 nap.)
„**Karattyol**.” (Érdektelen dolgokról feleslegesen sokat beszél. Eredete hangutánzó szó: kuruttyol – mint a béka. Még: locsog, fecseg.)
„**Karácsony**.” (December 24-26 közötti 3 nap, Jézus születésnapja. A ~ szó ősmagyar eredete: *Kerecseny*, a fény, aki a téli napfordulón, sólyom alakjában legyőzi Ártányt, a sötétséget. Ezért karácsonykor, vagyis a téli napfordulón kerecsen sólymot röptettek. Másik magyarázat a szó eredetére: december 23. az év leghosszabb éjszakája, vagyis a legsötétebb nap: *Kara asszony* napja, a karácsony. A ’kara’ szó jelentése régi magyar nyelven: sötét. A Sötét-asszony, vagy Kara-asszony az anyajogú bronzkori társadalom hármas istennőjének a téli /vénaszszony, banya/ megjelenési formája volt. A tavaszi /kislány, leányasszony/ formája a Kisasszony, a nyári /szerető, anya/ alakja pedig a Boldogasszony volt.)
„**Karácsonyfa**.” (Az ókor óta a kelta, germán szokás az év leghosszabb éjszakáján /azaz a napok rövidülése végén/ a Napistennek feláldozandó örökzöld növényt kivágni. A kereszténység elterjedésével Jézus születésnapját is az újév születésére tették. Az év végén deszkákból és felfelé keskenyedő nappiramist állítottak fel, s ennek a karjait díszíteni kezdték. Fenyőfa ~t először 1521-ben árultak Elzászban, Németországban. Bécsben csak 1814-ben, s Magyarországon csak 1824-ben jelent meg az első ~ /Brunszvik Teréz állította/. Magyarországon a ~ alá kerülő ajándékot a kis Jézus /Jézuska/ hozza az ablakon keresztül, ellentétben az angolszász világgal, ahol az ajándékot a *Santa Claus* /Mikulás, vagy Télapó/ hozza egy

harisnyában és a kéményen keresztül. Nálunk a Mikulás december 6-án hoz ajándékot az ablakba helyezett cipőkbe helyezve.)
„**Karácsonyi rege**, **ha valóra válna**, igazi boldogság szállna a világra.” (Ady Endre: Karácsony.)
„**Kard, ha csörren**, **vér, ha csobban**, csak az ember vétkes abban.” (Babits Mihály: Zsoltár gyermekhangra.)
„**Kardjába dől**.” (Szólás. Magát okolva a kudarcért, lelkileg összeomlik. Eredet: a vesztes római hadvezér a ~t, úgy követett el öngyilkosságot. Ehhez a kardot valakinek tartania kellett, vagy a markolatjánál fogva erősen rögzíteni kellett.)
„**Kard ki, kard**!” (Felszólítás a nyílt harcra, párbajra.)
„**Kardod éles** és olyan, mint a villám, de a lelked nyugalomban legyen.” (A japán szamuráj /katonai ’szolgáló’ nemes/ iskola jelmondata. *Ken wa surudoku ki wa maruku*.)
„**Kardoskodik** valami mellett.” (Szólás. Küzd valamiért.)
„**Kardos menyecske**.” (Szólás. Férfimódra viselkedő nő. Még: kardoskodik, valami mellett = küzd valamiért. Még: ő /egy nő/ viseli, a nadrágot a családban = ő hozza a döntéseket, mintha ő lenne a /férfi/ családfő. Még: kardoskodik, valami mellet = harciasan támogat valamit.)
„**Kardot köss**, s vonj, édes nemzeted és magad oltalmazására.” (Wesselényi Ferenc nádor körlevele a vármegyékhez az 1663. évi török támadás előtt.)
„**Karnevál**.” (A farsang /lásd ott/ időszaka vízkereszt és húshagyó kedd között, a télűző és tavaszváró ünnepek alatt. Itáliában ezt egy kerekeken gördülő hajóval jelképezték az ünnepi felvonulások alkalmával, s innen terjedt el Európa szerte a ’tengeri kocsi’ *carrus navalis* = *karnevál* megnevezés az ünneplő felvonulásokra. Jelenleg a legnagyobb a világon a Riói ~.)
„**Karnyújtásnyira** van.” (Közel. Mintha kézzel is elérhető lenne. Vulgárisan: egy köpésre van.)
„**Karod erős**, **szíved emelkedett**, végtelen a tér, amely munkára hív.” (Madách: Az ember tragédiája.)
„**Karom át van lőve**, de én még élek.” (Kiss Ernő honvédtábornok, aradi vértanú utolsó szavai, miután a második sortűz után is állva maradt a kivégző osztag előtt, s mielőtt közelről főbe lőtték.)
„**Karó**.” (Iskolai szleng: egyes érdemjegy, a számjegy formájára utalva.)
„**Karóval jöttél**, **nem virággal**, feleseltél a másvilággal.” (József Attila: ~.)
„**Karöltve**.” (Szólás. Együtt csinálni valamit valakivel. Eredet: egymásba karolva. Még: vállvetve = egyesült erővel csinálni valamit.)
„**Karrier**.” (Életút, életpálya, általában: sikeres. Eredete a francia *carrière* = kocsiversenypálya. Még: karrierista = gátlástalanul érvényesülni akaró ember.)
„**Karthágót pedig el kell pusztítani!**” (*Delenda est Karthago*. Cato római szónok mondása, aki minden beszédét ezzel fejezte be. Jelentése: megrögzött ismétlés. Eredetileg: Egyébként az a véleményem, hogy ~. *Ceterum censeo, Karthaginem esse delendam*.)

„**Kaszanova**.” (*Casanova* = hősszerelmes, a nők bálványa, csábító. Olasz történelmi alak.)
„**Kasszandra jóslat**.” (Valóra váló jövendölés, amit senki sem hisz el időben. Kasszandra Priamosz trójai király lánya volt. Amiért elutasította Apolló isten közeledését, az úgy büntette meg, hogy Kasszandra mindig pontosan látta előre a jövőt, de soha nem hittek neki.)
„**Kaszál**.” (Szleng. Sok pénzt keres
„**Kaszás.**” (A halál. Eredetileg Kronoszt /latinul *Saturnus*t/ az Idő titánját ábrázolták sarlóval vagy kaszával, arra utalva, hogy az idő mindent és mindenkit lekaszál. Még: kaszál = szleng, hirtelen sok pénzre tesz szert valamivel.)
„**Katalin ág**.” (A november 25-én, Katalin napon vízbe tett gyümölcsfaág karácsonyi virágzása a lányok férjhezmenetelét jósló népszokás volt.)
„**Katalinka**, szállj el! (Katicabogár-röptető gyermekdal. ~ *Jönnek a törökök, sós kútba tesznek, onnan is kivesznek, kerék alá tesznek, onnan is kivesznek, kemencébe tesznek, onnan is kivesznek. Mikor jönnek a törökök, mindjárt agyonlőnek!*)
„**Katalin vajda**.” (Szapolyai János vajda, később király gúnyneve. Epitheton Ornans.)
„**Kategorikusan**.” (~ tagadja, ~ kijelenti. Ellentmondást nem tűrően. Kategória = olyan ítélet, kijelentés, amely nincs feltételhez kötve, örök érvényű.)
„**Kati legyen** a nevem, ha ...” (Szólás. Kati legyek, ha ... Nem hiszek valamiben. Ha nem férfiasan viselkedik valaki, hanem határozatlan nőként, Katinak szólítják megszégyenítésül.)
„**Katona bácsi haptákba’** becsinált a nadrágba.” (Katona csúfoló gyerekdal az 1960-as évekből. ~. *Katona néni mossa ki, fúj, de büdös, dobja ki*. A dallama: aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére. Hapták = németből: vigyázz állás = *Habtachtstellung.* Vigyázz! = *Habt acht*! /hapták/. Még: haptákban áll = állandó készenlétben vár valakire vagy valamire, mint egy szolgálatban lévő katona.)
„**Katonadolog**.” (Szólás. Gyermeknek mondják, ha valami baj éri, pl. elesik, hogy ne sírjon.)
„**Katona vagyok én,** ország őrizője.” (1848-as katonadal, Kodály Zoltán gyűjtése Bukovinából. ~. *Sír az édesanyám, hogy elvisznek tőle. Sír az édesanyám, a rózsám meg gyászol, fekete gyászvirág búsul ablakából*.)
„**Katyusa**.” (*Fűben sétál gyönyörű Katyusa, zöld mezőben édes dalra kél:* s*záll az ének gyorsabban a szélnél. Messze száll egy katona után. Szívét őneki ígérte Katyusa. Életének édes tavaszán.* Orosz-szovjet katonadal. Katyusa = a szovjet sorozatvető /Sztálin orgona/ beceneve is.)
„**Katyvasz**.” (Zűrzavaros, kusza, áttekinthetetlen.)
„**Kavar**.” (Szleng. Pletykákat mond, összeugraszt embereket, feszültséget kelt. Eredet: kavarja, keveri a szart. Még: szarkeverő = komplikációkat okozó.)
„**Ká**.” (Szleng. Egy ’k’ betű a ’kurvára’ utalva. Lásd ott.)
„**Kábakő**.” (Ka’ba = négyszögletes. A mekkai Nagymecsetben a meteorit-kő köré épített négyszögletes szentély neve. A meteorit neve = *al-Hajr al-Aswad*, ’a fekete kő.’ A szentély építését Allah Ábrahámnak /Ibrahimnak/ rendelte el, akinek az

egyiptomi Hágárt szolgálótól való fia, Iszmáel az arabok ősapja és nevéből származik az iszlám vallás elnevezése is.)
„**Kb**.” (Körül-belül rövidítése: ’kábé’.)
„**Kábé tag**.” (Köznyelvi megnevezés a magyar szocialista társadalom /1949-1989/ legmagasabb beosztására, a központi bizottsági tagságra, ti. az uralkodó kommunista, vagy szocialista párt csúcsszerve volt a KB = Központi Bizottság.)
„**Kádár-kocka**” (Az 1960-as 1970-es években Magyarországon tömegesen épített kisméretű /100 m^2-es/, négyzet alaprajzú földszintes, sátortetős családi ház.)
„**Kádár-korszak**.” (Kádár János kommunista pártfőtitkár politikai vezetése alatti időszak Magyarországon 1956-tól 1989-ig, az ún. ’rendszerváltásig’.)
„**Káder**.” (Megbízható személy szakmailag vagy politikailag. Eredete: német /*Kader*/ francia /*cadre*/. Még: lekáderez = ellenőrzi, hogy politikailag vagy szakmailag megbízható-e?)
„**Káin bélyege**.” (A gyilkosságra való hajlamnak és Isten nem szívbéli, csak formális imádatának a jele. Miután Káin megölte testvérét Ábelt /akinek elfogadta Isten az áldozatát, az övét viszont nem/, száműzetésbe került, s Isten megjelölte, hogy ne ölje meg senki a gyilkost, együtt kelljen élnie tette súlyával. Mózes könyve 1, 4, 15.)
„**Kákabélű**.” (Ételben válogatós, finnyás. Még: egyszálbélű = sovány, gebe.)
„**Kákán is csomót keres**.” (Szólás. Mindenbe beleköt. Eredetileg ez egy latin szólás: *Nodum in scirpo querere* /jelentése: mindenben gáncsot talál/. A *nodum* áthallása = nád, vagyis káka; a *querere* áthallása = keres. Így alakult ki a hasonló jelentésű magyar szólás más szavakkal.)
„**Kállay kettős**.” (Szólás. Még: hintapolitika. Egyensúlyozás két ellentétes érdek között. Eredet: Kállay Miklós kormánya a II. világháború alatt a német és az angol érdek között. Utalás a kállai kettős elnevezésű néptáncra.)
„**Kálvária**.” (Szólás. ~ járás. Szenvedés, kínlódás, egy ügy sok problémával történő intézése során mondják, hogy valaki ~t jár. Eredet: Jézus ~ja, amikor a keresztet vitte Pilátus házától a Golgota-hegyig, ahol keresztre feszítették. Lásd: stációk. A *Calvaria* a latin megfelelője a Golgotának /eredetileg héber nyelven: *gulgólet* = Koponyák hegye, ahol a kivégzéseket tartották Jeruzsálem mellett/. Mivel nem minden hívő tudott elzarándokolni a Szentföldre, a Szentszék engedélyezte, hogy a keresztény közösségek ~t állítsanak fel egy-egy dombon, halmon, saját lakóhelyükön. Így jöttek létre a Kálvária dombok.)
„**Kálvinista Róma**.” (Debrecen. Még: cívisváros. Jean Calvin svájci református teológus, az ő hittételeinek követője a kálvinista. Legfontosabb vonása a predesztináció, az eleve elrendeltetés tanítása.)
„**Kámforrá válik**.” (Szólás. Elillan, eltűnik, mint a gyorsan párolgó kámfor.)
„**Kánaán**.” (Izrael, Palesztina, Libanon, Jordánia termékeny területe, az ókori, ill. a későbbi európai civilizáció bölcsője. Héber nyelven a *knaa* ’*bíbor*’ festéket jelent; ugyanezt jelenti görögül a ’phoinikosz’, vagyis a Fönícia elnevezés.)

„**Kánai menyegző**” (Kána Galileában Jézus első csodatételének a helyszíne, amikor a vizet borrá változtatta. Magyar vonatkozása: a budafoki svábok által alapított ’Kánai erdő’ /*Kanaer Wald*/ 1148 és 1412 között lakott település volt; ma: Kamaraerdő.)
„**Kánikula**.” (Az ókorban megfigyelték, hogy nyár közepén, amikor a legnagyobb a meleg, a Nap egyszerre kel fel a Nagy-Kutya csillagképpel. Ennek a legfényesebb csillaga a Szíriusz, amely az égbolt legfényesebb csillaga is egyben. A Szíriusz neve latinul: *Canicula*, azaz Kis-Kutya, vagy kutyácska. Azt gondolták tehát, hogy a Nap nagy melegét a Canicula okozza. Innen ered még a ’*Kutya meleg*’ kifejezés is.)
„**Kániszmerga**.” (Kutyaszar, a latin *Canis merda* után. Amikor még volt latin oktatás az iskolákban, a nagyobb diákok, a latinul még nem tudó kisdiákokat beugratásképpen ~ért – mint orvosságért – küldték be a gyógyszertárba.)
„**Káosz**.” (Összevisszaság. A mitológiában a mindent megelőző, kavargó ősanyag. Még: kaotikus = rendezetlen, össze-vissza, zűrzavaros.)
„**Kápé**.” (Szleng. Készpénz; a kezdőbetűk /k és p/ kiejtésével.)
„**Káplárkirály**.” (*I. Nagy Frigyes* porosz király. Epitheton ornans.)
„**Kár a gőzért**.” (Szólás. Hiábavaló. Eredet: utalás a gőzgép fűtésére. Még: teljes gőzzel / gőzerővel dolgozik – mint a gőzmozdony. Még: Kár a benzinért = hiábavaló erőlködés.)
„**Kárál**.” (Hangosan bosszankodik, lármásan fecseg. Eredeti jelentése: a kapirgáló, éhes tyúk által kiadott hang = kárálás. Még: *károg* = vészjóslóan, baljósan nyilatkozik, veszéllyel riogat. Eredete a varjú által kiadott hang, a károgás. /A holló nem károg, hanem: korrog. /Még: *karattyol* = folyamatosan fecseg, locsog; utalás a békák kuruttyolására, vagy a tyúkok kotkodácsolására.)
„**Kárászéletű**.” (Szólás. Rövid életű. Eredet: a csak néhány óráig élő kárász, vagy más néven Tiszavirág nevű rovarfaj.)
„**Kárhozottak ősapáink**.” (Petőfi Sándor: Talpra magyarjának sokszor téves szavalása, értelmezése. ~, *kik szabadon éltek, haltak, szolgaföldben nem nyughatnak*. A helyes értelmezés: *Rabok voltunk mostanáig* /és/ *kárhozottak* /pont/. *Ősapáink, kik szabadon éltek, haltak...*)
„**Kár, kár vala Ocskay Lászlónak**. Ilyen nagy vitéznek, lenni árulónak.” (Thaly Kálmán: Ocskay Lászlórúl való ének.)
„**Károg**.” (Pesszimista megjegyzéseket tesz, várható bajokról beszél. Lásd még: vészmadárkodik, huhog. Mindhárom szólás a veszélyre figyelmeztet, mint a varjú, holló és bagoly, melyeket fekete színük, és dögevő, ill. éjszakai életmódjuk miatt a halállal hoztak összefüggésbe. A varjú károgását a ’kár’ főnév miatt is rosszal társították. Még: kárál = káros, baljós dolgokról beszél.)
„**Káromkodik, mint a jégeső**.” (Szólás. Hevesen, csúnyán átkozódik. Még: ~ mint egy kocsis. A lovaskocsik hajtói nevezetesek voltak csúnya beszédjükről a lovak hajtása közben.)

„**Károli Biblia**.” (*Vizsolyi Biblia*. Károli Gáspár gönci lutheránus lelkész 1589-90 között nyomtatta az általa elsőként magyarra fordított Bibliát Vizsolyban, kb. 800 példányban.)
„**Kárpátok géniusza**.” (Ceausescu román elnök tartotta magáról. Epitheton ornans.)
„**Kárpátoktól Adriáig**.” (Egész Magyarország. Garay János: Körének 1839.)
„**Kár volna**, hogy olyan vitézlő úrnak testét az madarak ennék.” (A budai pasa e szavakkal temettette el a szigetvári hős, Zrínyi Miklós testét 1562-ben. Fejét Bécsbe küldte.)
„**Kátyúba kerül**.” (Szólás. Az ügy megfeneklik, elakad, mint a szekér, amely a sáros úton egy mélyedésbe fut bele.)
„**Kecskebéka** felmászott a fűzfára, annak is a legmagasabb ágára.” (Népi dal. ~ *Így se volt jó, úgy se volt jó, sehogyan sem volt az jó! Mindig csak a más asszonya volt csak jó*.)
„**Kecskeköröm**.” (A miocén és pliocén időszakban, 25-5 millió évvel ezelőtt a Pannon-tengerben élő Congeria ungula caprae kagyló megkövesedett váza. A néphit szerint a balatoni ~ úgy keletkezett, hogy egy kecskepásztorlány visszautasította a a balatoni Tókirály fiának a szerelmét, mire a Balaton királya elnyelte a lányt a kecskéivel együtt, és ezek körmét lehet megtalálni a homokban.)
„**Kecskeméti páholy**.” (A középső karzat a régi Nemzeti Színházban, ott, ahol a csillártól nem lehetett jól látni a színpadot. Eredet: Az 1840-es években az előadásról elkésett diákok megszólították a jó helynek számító oldalpáholyokat már elfoglalt, vidéki atyafiakat, hogy hová valók, s amikor mondták, hogy Kecskemétre, közölték velük, hogy rossz helyre ültek, mert a híres ~ éppen középen van a karzaton, s azok át is ültek, így keletkezett az anekdota.)
„**Kecskemét is kiállítja nyalka verbunkját**. Csárda előtt ki is tűzi veres zászlaját. Jertek ide fiatalok, tessék beállni! Nyolc esztendő nem a világ, lehet próbálni.” (Népdal.)
„**Kedved majd követendi gyász!**” (Petőfi Sándor: A tintásüveg. *S hogy pénzre tett szert Megyeri, víg, s hazafelé menvén ugrándozik. Hiába inti őt Szentpéteri: Kari, vigyázz!* ~.)
„**Kedves, elviszlek** oda, hol senki sem ismer, de értem a szót. Hol esténként ringató tengerről dalolnak altatót. Az álmok szerények, a hálók erősek. Ott ritka szó a romantika.” (Zorán slágere: Romantika.)
„**Kedves Watson**, ez igazán egyszerű.” (Sherlock Holmes szavajárása, Arthur Conan Doyle detektívregény-író róla írt könyveiben. *Elementary, my dear Watson*.)
„**Kedv! Remények! Lillák!** Isten véletek!” (Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez. *Bájoló lágy trillák! Tarka képzetek!* ~ !)
„**Kedvét leli** benne.” (Szeret valamit csinálni.)
„**Kedvét tölti** rajta.” (Férfi szeretkezik egy passzív nővel. Még: keféli, megkeféli = szeretkezik vele; szleng.)

„**Kegyelemdöfés**.” (Szólás. A végső csapás valami tönkretételében. Eredet: a halálosan sebesülteken ’segítettek’ kegyelemből ezzel. Még: megadja neki a ~t.)
„**Kegyelemkenyér**en él.” (Szólás. Koldulásból, jótékonyság igénybevételéből él.)
„**Kegyelmed**.” (Régi megszólítás a társadalmi megbecsülést élvező értelmiségi foglalkozásúak esetében. Nők esetében ugyanez: kegyed. Kissé lenéző értelemben a ’kend’ volt használatos.)
„**Kegyelmes** úr/asszony.” (Régi megszólítás miniszterelnök, államminiszter esetében. A latin *gratiosisimus* fordítása.)
„**Kegyelmi állapot**.” (Szólásként: éppen megfelelő körülmények valaminek a véghezvitelére. Eredetileg: büntetés és terhek nélküli időszak = türelmi idő. Eredet: *status gratiae*, a kereszténységben a lélek természetfeletti léte, ahogy Isten teremtette, s amely állapot a bűnbeesésig tart. Később a Jézushoz való megtérés, a ’megváltás’ által, az emberi lélek újra ~ba kerül. Még: kegyelmi pillanat = szólásként éppen a megfelelő idő valamihez, ami egyébként nehezen lenne kivitelezhető.)
„**Kegyes anya**.” (Vagy: tápláló anya. *Alma mater*. A bolognai egyetem jelmondatának első fele, s így = iskola. Teljes változata: *a tudomány az én ~m*.)
„**Kegyes hazugság**.” (Ovidiustól származó szólás a jószándékú füllentésre. *Pia fraus*.)
„**Kegyeskedjen**.” (Régi, udvarias kínálás. Még: kegyeskedjék. Magasabb rangúak felé ugyanez: méltóztatson, méltóztatsék /pl. helyet foglalni/.)
„**Kegyetlen légy s merész**, s határozott; ne félj, világra kit anya hozott, neked nem árthat.” (Shakespeare: Macbeth. *Be bloody, bold and resolute laugh to scorn. The power of man, for none of woman born shall harm Macbeth.*)
„**Kehidai tekintetes**.” (Deák Ferenc megnevezése lakóhelye után. Epitheton ornans.)
„**Kekeckedik**.” (Akadékoskodik, kötekedik. Eredet: német *keck* = pimasz, csintalan, pajkos.)
„**Kelekótya**.” (Meggondolatlan, kapkodó. Eredetileg: kanyargó. Még: azt sem tudja, hol áll a feje /mert olyan sok tennivalója van/.)
„**Keleti kényelem**, nyugati nyugalom.” (Szólás a jó körülményekre utalva.)
„**Kelet népe**.” (Széchényinek Kossuthoz írt műve, melyben arra figyelmeztet, hogy forradalomhoz vezet *a szív andalgásaival való kormányzás.*)
„**Keletről jön a fény**.” (Római közmondás: *ex oriente lux*. Fény = kultúra.)
„**Keljfeljancsi**.” (Szólás. Akit mindig lökdösnek, bántanak, de mégis mindig talpra áll. Eredet: billegős gyermekjáték.)
„**Kelj föl, és járj**!” (Jézus gyógyító felszólítása. Márk 2:9, Lukács 5:23, Máté 9:5)
„**Kelj föl juhász**, **ne aludjál**, elveszett a csengős bárány. Nem aluszom, csak heverek, nem is igaz, hogy elveszett.” (Népdal.)
„**Kellemest a hasznossal** összeköti.” (Szólás.)
„**Kelleti** magát.” (Kacérkodik, kívánatossá próbálja tenni magát valaki előtt, hogy kelljen valakinek. Lásd még: mórikálja magát.)

„**Kell, hogy legyen Isten** – aki bűneimért sújt engem ennyire.” (Gobbi Hilda mondja Spiró György Csirkefejek c. drámájában.)
„**Kell, hogy várj**, **várj is meg**, ne félj, újra visszajövök. De addig írj, gyakran írj, így szerezz egy kis örömöt nekem.” (Neoton együttes slágere: ~.)
„**Kell, legyen az íróban annyi bátorság,** hogy olyan véleményt nyilvánítson, ami senkiével sem ellenkezik.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Kemény dió**.” (Szólás. Nagy probléma, feladat, mint egy ~ amit nehéz feltörni.)
„**Kemény élete van** annak, aki hozzá nem illő asszonyba botlik.” (Boccaccio mondása.)
„**Keményfából faragták**.” (Szólás. Erős, szívós. Lásd még: nem akármilyen fából faragták.)
„**Kendőzetlenül**.” (Szólás. Nyíltan, takargatás nélkül.)
„**Kenetteljes**.” (Túlzottan választékos, ájtatos, szenteskedő, mint egy kenetet feladó pap.)
„**Kenőpénz**.” (Szólás. Vesztegetési pénz. Eredet: régen a lovaskocsi kerekét megkenték zsírral, hogy jobban forogjon, és ne nyikorogjon.)
„**Kenterbe** veri.” (Fölényesen, könnyedén legyőzi. Még: ~ vágja. Eredet: angol *canter* = könnyű vágta, sétagalopp.)
„**Kenyere javát már** megette.” (Élete delén, felén már túljutott. Törökországi bujdosó magyarok által importált szólás. Eredet: Allah születésekor mindenkinek ad egy bizonyos mennyiségű kenyeret, és amikor az elfogy, akkor ér véget az ember élete. A kínaiaknál egy zsák sóval születik az ember, s amikor – amilyen hamar – azt a sómennyiséget elfogyasztja, akkor hal meg. Ez az egészséges étkezésre, illetve a só élettani hatására is rávilágít.)
„**Kenyerespajtás**.” (Olyan barát, akiben feltétlenül meg lehet bízni, akire rá lehet bízni a megélhetést is. Röviden: kenyeres. Eredet: a régi katonai ellátásban az, akire rá lehet bízni a legfontosabb, az éhezéstől megóvó ellátást, a kenyeret.)
„**Kenyérkereső**.” (Eltartó, aki a pénzt keresi a megélhetésre. Még: keresi valamivel a kenyerét = valamilyen foglalkozást űz, amiből megél.)
„**Kenyérpusztító.**” (Haszontalan, dologtalan ember; aki eszik, de nem dolgozik.)
„**Kenyérre lehet kenni**.” (Szólás. Szelíd, puhaszívű, puha, mint a vaj, amit ~.)
„**Kenyértörés**re kerül a dolog.” (Szólás. Összevesznek. Eredet: egy kenyéren élni = egy háztartásban élni. Amikor különváltak, az osztozás gyakran veszekedéshez vezetett. Még: kenyerespajtás /lakótárs/.)
„**Kerberosz**.” (Goromba házmester, őr, vagy félelmetes kutya. A mitológiában az Alvilág bejáratát őrző, 3 fejű kutya: *Cerberus*.)
„**Kerekecske, dombocska**, erre fut a nyulacska.” (Gyermekmondóka.)
„**Kereket old**.” (Szólás. Elmenekül, megszökik. Régen a szekerek kerekét a lejtőn lefelé megkötötték, de ha gyorsabban akartak menni, eloldották – ilyenkor a kocsi felgyorsult.)
„**Kerek ez a zsemle**. Nem fér a zsebembe. Kétfelé kell vágni, úgy kell megpróbálni: hátha beleférne.” (Népies dal. ~ *Jó bor, jó egészség, szépasszony, feleség. Szépasszonynak, jónak, jó járású lónak, kár megöregedni*.)

„**Kerek-perec**!” (Szólás. Egyenesen, nyíltan. ~ megmondja. Még: kereken megmondja.)
„**Keresd a nőt**!” (***Cherchez la femme!*** /Ejtsd: sersé lafám./ Alexander Dumas mondása arra, hogy a döntéshozó férfiakat is mindig egy-egy nő tudja befolyásolni; őt kell megtalálni.)
„**Keresem a szót,** keresem a hangot” (Illés együttes slágere: ~. *Ó, én még nem tudom, hogy fogjak hozzá, én még nem tudom, hogy kezdjem el*. ~.)
„**Keresi rajta a fogást**.” (Szleng. Keresi, hogy hogyan köthetne bele, mivel támadhatná meg, mi a gyenge pontja – mint amikor a birkózó ~ az ellenfelén.)
„**Keresni mindig a jót,** a szépet, s meg nem találni, – ez az élet.” (Madách Imre: Az ember tragédiája. *Remény, csalódás, küzdelem, bukás, sírig tartó, nagy versenyfutás.* ~.)
„**Keresve sem találni** ennél jobbat.” (Szólás. Meg kell becsülni a véletlenül talált jó megoldást/dolgot.)
„**Keresztbe fekszik** valakinek.” (Szólás. Direkt akadályozza, gátolja, lassítja. Még: keresztbe tesz neki. Eredet: régen az utat keresztbe tett/fektetett fatörzsekkel zárták el, hogy megnehezítsék az ellenség előre jutását. Még: keresztbe tesz neki = akadályozza valamiben.)
„**Keresztbe’** lenyeli.” (Szólás. Mérgében könnyedén elpusztítja, akár ~. Még: keresztbe tesz neki = megakadályozza valamiben, mintha keresztbe állítana előtte egy akadályt az útján.)
„**Keresztelő lesz**.” (Babona. Gyermek fog születni a családban. Olyankor mondják, ha egy fiatal nő, vagy asszony véletlenül felborít egy pohár italt az asztalnál.)
„**Keresztet vethet** rá.” (Szólás. Odavan, lemondhat róla, elveszett, elbúcsúzhat tőle. Eredet: átvitt értelemben eltemetheti a dolgot, és a sírra egy keresztet vethet, mint a pap temetéskor. Más magyarázat szerint a középkori adólajstromokban az elhunytak neve mellé tettek egy keresztet; vagy leltárban az elveszett tételekhez. Keresztet vetni: a homlok, a mellkas, a bal és a jobb váll megérintésével a kereszt jelét mutatni. Régen a keresztények ezzel a jelzéssel ismerték fel egymást.)
„**Keresztény**.” (A görög *khrisztianosz* /= *khrisztosz*-t – Krisztust – követő/ latinul: *christianus* szóból ered. A középkori magyarban ez kirisztány, vagy kirisztyány alakot öltött, majd a XVII. századtól valószínűleg a kereszt szimbóluma miatt jelent meg a ~ kifejezés.)
„**Keresztnév**.” (A név varázserővel bírt, a rontó és gonosz szellemek ellen. A személy-, vagy családnév lehetett: a nemzetség totemállatának a neve, méltóság, foglalkozás, testi tulajdonság, etnikum, óvó ige, vagy birtok neve. Mivel sok azonos nevű alakult ki, a kereszténység felvételével a Bibliában szereplő személyek, vagy szentek után is adtak egy ’hivatalos’ nevet ~ként, s az eredeti családi név ennek a jelzője lett. Mivel a magyarban a jelző megelőzi a jelzett szót, a család- és személynév = vezetéknév.)
„**Keresztül szalmát** sem csinál.” (Szólás. Lusta, egy szalmaszálat sem tesz keresztbe.)

„**Kerékkötő.**” (Szólás. Valamit hátráltató, akadályozó. Eredet: régen, ha lejtőn ment a szekér a kereket meg kellett kötni fék gyanánt.)
„**Kerge kecske**.” (Szólás. Zavartan viselkedő férfi. Még: megkergül = megbolondul.)
„**Kering, mint gólyafos** a levegőben.” (Szólás. Ha valaki nem talál oda valahová.)
„**Keringőkirály**.” (ifj. Johan Strauss. Epitheton ornans.)
„**Kerítésszaggató**.” (Nagyon rossz minőségű, vagy erős bor, vagy pálinka, amitől úgy megvadul az ember, hogy tör-zúz. Még: ’guggolós’ = olyan rossz minőségű bor, lőre, hogy az emberek az utcán járva, guggolva mennek el a tulajdonos ablaka alatt, nehogy az beinvitálja őket egy kóstolóra.)
„**Kertel**.” (Mellébeszél, válasz helyett másra tereli a szót. Lásd még: köntörfalaz.)
„**Kertem nárciszokkal végig ültetéd**; csörgő patakokkal fáim éltetéd. Rám ezer virággal szórtad a tavaszt, s égi boldogsággal fűszerezted azt” (Csokonai Vitéz Mihály: A reményhez.)
„**Kertész leszek**, **fát nevelek**, kelő nappal én is kelek.” (József Attila: ~.)
„**Kerül, amibe** kerül.” (Szólás. Mindegy, hogy mennyibe, minden árat megér.)
„**Kerülgeti**, mint macska a forró kását.” (Szólás. Nem tudja, hogy kezdjen hozzá.)
„**Keserű a szájíze**.” (Szólás. Nem jó érzéssel nyugszik bele, egyezik bele valamibe. Még: keserű szájízzel = rosszallóan, rosszkedvűen. Eredet: amely étel keserű, az rossz, mérgező.)
„**Keserű szavak**.” (Szomorú, szemrehányó szavak. Még: keserű könnyek = megbánáskor.)
„**Kesztyűbe dudálni**.” (Megtanít ~. Megleckéztet. Szólás. Vaskesztyű = kínzóeszköz volt.)
„**Kesztyűs kézzel** bánik vele.” (Szólás. Finoman. Még: nem bánik vele ~.)
„**Kettőn áll a vásár**.” (Szólás. Veszekedéshez – mint a vásárhoz is – két ember kell.)
„**Kettős mércével** mér.” (Szólás. Magának kedvez. Még: kétszínű játékot űz = nem őszinte.)
„**Kettőt adhatsz** utódainak: gyökereket és szárnyakat.” (Hegel mondása.)
„**Kettőt kerülj**: az elérhetetlen vágyakat és a test túlzott sanyargatását.” (Buddha tanítása.)
„**Kettőzi a bűnt**, ki nem restelli vétkét.” (Publilius Syrus mondása: *Geminat peccatum, quem delicti non pudet*.)
„**Ketyere**.” (Valamilyen szerkezet, készülék, műszer, melynek működésével a beszélő nincs tisztában. Eredete egy /óra/szerkezet ketyegésére utal. Lásd még: kütyü.)
„**Keveri a szart**.” (Vulgáris szólás. Pletykál, embereket összeugraszt. Még: szarrágó = fösvény, zsugori. Még: szarjankó, szarházi = semmire kellő, értéktelen ember. Még: keverőgép = olyan ember, aki ~, aki pletykálkodással feszültséget kelt más emberek között.)

„**Kevesen voltunk**, de sokan maradtunk.” (Gúnyos mondás az 1960-as években Magyarországon, arra utalva, hogy utólag sokan vallották magukat partizánnak, ellenállónak, akik 1945. előtt a németek ellen küzdöttek volna.)
„**Kevés olyan bosszantó** és elviselhetetlen dolog van a világon, mint valaki másnak a jó példája.” (Mark Twain mondása.)
„**Kevéssel beérő sokra akad**, sokat kereső éhen marad.” (Török közmondás.)
„**Kevés szóból ért az okos**.” (Plautus: Persa IV. 7.19. *Sapienti sat.* A bölcsnek elég ennyi.)
„**Kevés vagy**, mint Győzike Show-ban a Goethe idézet.” (Szleng. Buta/gyenge vagy.)
„**Key-wey-keen** az észak-nyugati szél magasan az őserdő felett viszi a dobok hangját; hallgatja a hold és a vadon, Mokwe testvér a medve, a szarvas és a hiúz, hallgatja az összes sevanéz.” (Kanadai sevanéz indián ének.)
„**Kezdetben vala az Ige**; az Ige Istennél volt; és Isten volt az Ige.” (A szavak teremtő erejére utaló biblikus mondás. Eredeti görög nyelven: *en arkhé en ho logosz, kai ho logosz en proszton theon, kai theosz en ho logosz*.)
„**Kezdetben volt a tett**.” (Goethe: Faust. *Im Anfang war die Tat*.)
„**Keze alá** dolgozik.” (Szólás. Ügyesen segíti. Még: kéz alól vesz = használtan. Még: keze alá kerül = a parancsnoksága, vezetése alá kerül.)
„**Kezeket a paplan** fölé!” (Ifjúsági nevelőintézetekben, kollégiumokban lefekvés és lámpaoltás előtti, nevelőtanári felszólítás az 1950-es években.)
„**Kezemben van már az úti levelem**. Nem diák már Patakon az én nevem.” (Diákdal. ~ *Sok víz lefoly’ addig még a Bodrogon, míg engemet újra látnak Patakon. Horatiust más diáknak tanítják. Más diáknak írják be a szekundát. Más diákra mosolyognak a lányok, úgy elmegyek, híremet se’ halljátok. Nyitják is már előttem a nagykaput. De sokfelé ágazik el itt az út! Úgy széthullunk, mint az őszi levelek; a feledés mindnyájunkat eltemet*.)
„**Kezes bárány**.” (Szólás. Olyan szelíd, mint egy bárány, amit simogatni lehet, vagy amely háziállat eszik az ember kezéből. Még: kezes. Kezeskedik valakiért = jót áll érte, vállalja érte a felelősséget.)
„**Kezet emel majd mindenkire**, de őrá is mindenki.” (Gábriel, az Úr angyala jövendöli Hágár /Ábrahám ágyasa/ születendő fiáról, *Izmael*ről, akiről később az iszlám vallást elnevezték, és a mohamedánokat eredeztették. Még: kezet emel rá = szólás; megüti, vagy ütésre emeli a kezét.)
„**Kezére** néz.” (Ellenőrzi, hogy nem lop-e, vagy jól csinál-e valamit. Még: kezére esik = olyan közel van hozzá, hogy csak ki kell nyújtania érte a kezét. Még: kezére játszik = segíti, átadja neki, ami eredetileg a kártyajátékokban való csalást – egymás titkos segítését – jelentette.)
„**Kégli.**” (Szleng. Lakás. Még: kéró, kecó.)
„**Kék a kökény**, rececе, ha megérik fekete, én utánam barna legény/kislány ne gyere!” (Magyar nóta.)
„**Kék a szeme**, **arca csupa derű**, nála szöveg hódít a meseszerű, és a keze, ha néha a vállamra terül, a szerelem nem kerül.” (Lagzi Lajcsi slágere: ~.)

„**Kék asszony elvitte a szívemet**. Nem maradt utánam más, csak egy dal, nem maradt utána, ó, más, csak egy dal.” (Az LGT együttes slágere: ~. *Elmegyek, elmegyek, messze megyek* ~.)
„**Kékfrankos**.” (Soproni ~. *Blaufränkisch*, csersavban gazdag vörösbor, ill. szőlő. Nevével kapcsolatos anekdota: Napóleon francia katonáinak a betörésekor a soproni gazdák csak az értékes francia kék frankért árusították ezt a minőségi bort. Valójában azonban csak 1850 után kezdték el termelni, addig fehér borok voltak jellemzőek Sopron vidékére.)
„**Kékharisnya**.” (Szólás. Tudálékos, okoskodó, nagyképű nő, aki irodalmi hajlamai miatt háztartását is elhanyagolja. Ők a témái Moliére ’A tudós nők’ című szatirikus vígjátékának. Angolul: *bluestocking*, németül: *Blaustrumpf*, franciául: *bas bleu*. Eredet: Boscaven holland tengernagy nevezte így Stillingfeet Benjámin lelkészt, aki briliáns társalgó volt, de, mindig egy elhanyagolt, kék színű harisnyanadrágban jelent meg. Az esetet Doran írta meg és tette ismertté a Lady Montague című művében.)
„**Kékmadár**.” (A boldogságot megszemélyesítő madár. Eredet: Maurice Maeterlinck belga származású Nobel-díjas francia író mesejátékának témája /*L’oiseau bleu* 1909/.)
„**Béknefelejcs**, kéknefelejcs, virágzik, a virágzik a tó partján.” (Magyar nóta. ~ *Fáj a szívem, fáj a szívem, úgy érzem, hogy nem sokáig élek már. De nem azért, hanem azért, koszorút, ha meghalok, a síromra, sírhantomra nefelejcsből fonjatok*.)
„**Kékszakáll**.” (Szólás. Nőket meghódító és tönkre tevő férfi. Bartók Béla zeneműve után: A kékszakállú herceg vára.)
„**Kékvérű**.” (Arisztokrata. A szabadban, a földeken dolgozó parasztok bőre napégette volt, a nemeseké – akik bőrét nem érte a nap –, pedig fehér, s a fehér bőrön jobban látszanak a kék erek, a vénák, mintha ők ~ek lennének.)
„**Kéményseprőt látok**, szerencsét találok.” (Mondás. Akinek a kéményét a ~ kitisztította, már biztonságban érezhette magát a tűztől, azaz szerencsés volt. Ezért hoz a kéményseprő szerencsét. Szokás: egy gombot meg kell fogni a ruhán, és szerencsét kívánni, ha ~ valaki.)
„**Kényére-kedvére**.” (Kiszolgáltatva lenni valakinek a ~ = ahogy neki tetszik.)
„**Képben van**.” (Szólás. Tudja, miről van szó, ismeri a helyzetet. Ellentéte: nincs képben.)
„**Képesség a szegények gazdagsága**.” (John Wooden mondása. *Ability is the poor man’s wealth*.)
„**Képes vagy rá**, ha úgy is gondolod.” (Buddha tanítása.)
„**Képes vagy rá**, mivel meg kell tenned.” (Immanuel Kant mondása. *Du kannst weil du sollst*.)
„**Képmutató farizeus**.” (Szólás. Nem őszinte. Kép = álarc. Farizeus = hitetlen, bibliai nép. Még: alakoskodó. Lásd még: kétszínű.)
„**Képzeletben végig úsztam a végtelen csillagtengereken**, és a valóságtól távol, tisztán ragyog szemem.” (Az Unique együttes slágere: Csillagtengerek.)

„**Képzelt beteg**.” (Molière híres vígjátéka, 1673. *Le malade imaginaire*.)
„**Kérd az isteneket, adjanak erőt,** hogy megváltoztasd azt, amit meg akarsz változtatni; adjanak türelmet, hogy elviseld, amit nem tudsz megváltoztatni; és adjanak bölcsességet, hogy a kettőt meg tudd különböztetni egymástól.” (Aurelius római császár mondása.)
„**Kéreti** magát.” (Hagyja, hogy kérleljék, próbálják rábeszélni, rávenni valamire.)
„**Kérész életű**.” (Rövid életű. A kérész vagy más néven tiszavirág rovar néhány óráig él csak a rajzás idején, amikor tömegesen jelenik meg a folyókon. Még: Tiszavirág életű.)
„**Kérjetek és megadatik**, keressetek és találtok, zörgessetek és megnyittatik néktek.” (Jézus tanítása. Máté evangéliuma 7:7)
„**Kései látogató** vagy pénztelen, vagy tolvaj.” (Török közmondás.)
„**Késhegyig menő** vita.” (Szólás. Majdnem életveszélyes verekedéssé fajuló nézeteltérés. Eredet: amikor a felek már kést rántanak egymásra.)
„**Késhet a tavasz, ha már itt a tél?**” (Percy Shelley: Óda a nyugati szélhez. *If winter comes, can spring be far behind*?)
„**Késmárki sólyom**.” (Thököly Imre, a születési helye után. Epitheton ornans.)
„**Késő bánat**, **eb** gondolat.” (Közmondás, hogy mit kellett volna csinálni.)
„**Kés, villa olló**, **gyerek kezébe** nem való.” (Mondóka. Eredete egy latin közmondás: Ne adj kardot a gyerek kezébe. *Ne puero gladium* = ne adj hatalmat az arra éretlennek.)
„**Készen áll már a híd,** táncot járnak Avignon-ban.” (~ *körtánc járja a hídon*. Francia népdal. *Sur le pont d’Avignon, l'on y danse, l'on y danse. Sur le pont d’Avignon, l'on y danse tous en rond*)
„**Készítsetek utat Adonájnak**, az Úrnak a pusztában.” (A kumráni zsidó közösségben kiadott jelszó, miközben a rómaiak elfoglalták Jeruzsálemet.)
„**Készpénznek** veszi,” (Szólás. Elhiszi, hitelt ad neki, mint a készpénznek, ami azonnali garanciát jelent bárminek az árával kapcsolatban.)
„**Kétajkú**.” (Két nyelvet beszél anyanyelvi szinten.)
„**Két alapműve van az emberiségnek**: a Biblia meg az Odüsszeia. Ezeket a történeteket variáljuk folyton. Mindenki ízlése, tudása szerint.” (Lengyel Ferenc mondása.)
„**Kétasszonynap** között.” (Augusztus 20. = Nagyboldogasszony nap /Mária mennybe menetelének napja/; és szeptember 8. = Kisasszonynap /Szűz Mária születésnapja/ közti idő.)
„**Két baj közül a kisebbiket** választja.” (Latin közmondás. *E duobus malis minus eligendum*.)
„**Kétbalkezes**.” (Szólás. Ügyetlen. Még: kétballábas.)
„**Két dudás nem fér meg egy** csárdában.” (Közmondás a vezetői egyéniségről.)
„**Két ember közt legrövidebb út** egy mosoly.” (Közmondás, ill. Kodály Zoltán mondása.)

„**Kétfelé kap**, **mint a Tiszába haló lengyel.**” (Régi szólás a Felső-Tisza mentén. Eredet anekdota: egy lengyel úr a kocsisával nekihajtott, hogy átkel a Tisza gázlóján. Egy magyar, látva a veszedelmet, rákiáltott: ’hová mégy oda a pokolba?’ Amit a két lengyel úgy értett, mintha lengyelül kiabált volna: *jeno po kola voda* = csak derékig ér a víz.)
„**Kétféle ember létezik: a jó és a rossz**. A jó ember jobban alszik, viszont úgy néz ki, hogy a rosszak jobban élvezik az ébrenlétet.” (Woody Allen mondása.)
„**Kétféle ember található itt a parton**; aki már meghalt, és aki ezután fog meghalni.” (George Taylor ezredes mondása 1944-ben a normandiai partraszálláskor az ’Omaha-parton.’)
„**Kétélű fegyver**.” (Szólás. Olyan eszköz, amellyel magának is árthat, aki használja.)
„**Két gránátos francia földre tart**. Úgy megtörte őket a rabság.” (R. Schuman: ~.)
„**Két halála vagyon** annak, az, ki maga magának gyilkosa.” (Közmondás.)
„**Két kard nem fér meg egy hüvelyben**.” (II. Mohamed török szultán mondása 1440 körül, a politikai és katonai vezetőkre utalva.)
„**Két karodban** ringatózom csöndesen.” (Radnóti Miklós: Két karodban. ~ *Két karomban ringatózol csöndesen. Két karodban gyermek vagyok, hallgatag. Két karomban gyermek vagy te, hallgatlak. Két karoddal átölelsz te, ha félek. Két karommal átölellek, s nem félek. Két karodban nem ijeszt majd a halál nagy csöndje sem. Két karodban a halálon, mint egy álmon átesem*.)
„**Kétkedés a tudás** kezdete.” (Kahil Gibran mondása.)
„**Két kis kakas** összeveszett, a verembe beleesett; szil szál, szalmaszál, eredj pajtás, te hunyjál!” (Bújócskához kiszámoló vers.)
„**Kétkulacsos**.” (Aki két ellentétes érdeknek is meg akar felelni. ~ politika. Nagy Ignác: Tisztújítás c. vígjátékából eredő szólás.)
„Két kutya él az emberben. Az egyik hitvány és gonosz, a másik jó. Folyton egymás ellen harcolnak. Győzni az fog, amelyik többet kap enni.” (Amerikai indián közmondás.)
„**Két Lajosért adtuk el a hazát**.” (Széchenyi István keserű szójátéka az 1848. évi márciusi események után: *Nous avons vendu le payspour deux Louis.* = Batthányi és Kossuth.)
„**Két lábbal áll** a földön.” (Szólás. Gyakorlatias, reálisan látja a dolgokat.)
„**Két legyet** egy csapásra.” (Szólás. Két dolgot elintéz egyszerre. Még: Egy füst alatt.)
„**Két lépés távolság**.” (Szólás. Tartja a ~ot, vagyis tartózkodó, nem bizalmas, nem lép bele a másik aurájával jelzett magánszférájába, amely kb. ~.)
„**Két lóra** tesz.” (Szólás. Két lóra fogad, két megoldást is választ. Ellentétje: mindent feltesz egy lóra. Még: rossz lóra tesz = nem sikerül neki valami, veszít.)
„**Két magyar haza**.” (Magyarország és Erdély.)
„**Két malomban** őrölnek.” (Szólás. ha az egyik fél másról beszél, mint a másik; nincs egyetértés közöttük. Még: egy malomban őrölnek = azonos a szándékuk.)

„**Két pék** két szép kék képet kér.” (Nyelvtörő.)
„**Két pofára** eszik.” (Szólás. Fal.)
„**Két pogány közt egy hazáért**.” (Kuruc népdal a Thököly féle szabadságharc idejéből. A két pogány = a török és a német. *Szegénylegénynek olcsó az vére, mégis egy napra kétkrajcár a bére. Azt sem tudja elkölteni mégis végtére, ~ omlik ki az vére*.)
„**Két rossz közül a kisebbet** kell választani.” (Platón: Prótagorasz.)
„**Kétszer ad, aki gyorsan ad**, semmit sem ad, aki késve ad.” (*Bis dat, qui cito dat, nil dat, qui munera tardat.* Publicius Syrius: Sententia 245.)
„**Kétszeresen vétkezik**, ki a vétkét tagadja.” (Római jogi axióma. *Bis pecat, qui crimen negat*.)
„**Kétszer kettő néha öt**.” (Szólás. Vannak kivételek. ~ Révész György filmje /1955/ *~ nem csalás, nem ámítás, de valóban; néha hibás a számítás.*)
„**Kétszer mérj, egyszer vágj**.” (Közmondás. Eredet: szabómunka.)
„**Két szék között a földre** ül.” (Szólás. Két lehetőség közül egyik sem sikerül.)
„**Kétszínű**.” (Szólás. Nem őszinte. Eredet: kéthitű, két vallást is követő.)
„**Két tűz között**.” (Szólás. Bajban van. Eredet: az ellenség két oldalról is lövi, tüzel rá. Még: két tűz közé kerül = két ellentétes érdek közül kellene választania.)
„**Két tyúkom tavalyi**, három harmadévi, hajtsd haza Juliskám, zabot adok néki.” (Népdal. *~ Pite sárga, pita búbos, pite mind a három, az uram is itthon vagyon, nincsen semmi károm*.)
„**Két úrnak nem lehet szolgálni**.” (Máté 6:24. Két istent, vagy két uralkodót egyszerre.)
„**Két út áll előttem**, melyiket válasszam? Kettő a szeretőm, melyiktől búcsúzzam? Szőkétől búcsúzom piros pünkösd napján, barnától, csalfától halálom óráján.” (Magyar nóta.)
„**Két vasat tart a tűzben**.” (Szólás. Két helyen is próbálkozik, két lehetőséggel is számol. Eredet: a kovács a vasat tűzben felhevítve munkálja meg.)
„**Két vállra fekteti**.” (Szólás. Legyőzi – mint a birkózásban. Még: kiüti = rosszul lesz tőle, legyőzi – mint az ökölvívásban.)
„**Két végén égeti a** gyertyát.” (Szólás. Sokat szórakozik és dolgozik, nem pihen, rombolja az egészségét – fogy az élete, mint a ~.)
„**Kéz a kézben jár** valami valamivel.” (Amikor két helyzet egyszerre szokott bekövetkezni. Még: kézről kézre adják = egymás után mutatják be újabb és újabb embereknek.)
„**Kézbe veszi az ügyet**.” (Szólás. Elkezd vele foglalkozni, miután más kudarcot vallott vele. Még: kézbe vesz valakit = foglalkozni kezd vele, nevelgeti, oktatja.)
„**Kézen, közön elvész**.” (Szólás. Addig adják, veszik, kölcsönzik, mígnem eltűnik. Még: ~ eltűnik.)
„**Kéz- és lábtörést**!” (Szólás. Németből: *Hals und Beinbruch*! Általában, amit szeretne az ember, az ellenkezője valósul meg. Ezért, ha nagyon jót akarunk kívánni, a legrosszabbat mondjuk: ~. Eredet: régen úgy gondolták, hogy a gonosz szellemek, démonok azt lesik, ki mit kíván, s annak az ellenkezőjét valósították

meg. Az ő félrevezetésükre tehát rosszat kell kívánni /hangosan kimondva/, ha valójában jót akarunk. Ilyen még: egy kalap szart! Röviden: Egy kalappal! Még: szarba lép, lásd: ott.)
„**Kézfogó**." (A házasság előtt a vőlegény családjának legtekintélyesebb férfitagjával elment a leány szüleihez és 'kikérték' a kisasszonyt, akinek a szülei viszont kikérték a lányuk véleményét, és ha az igent mondott, 'kiadták' a lányt. Ez abból állt, hogy a fiatalok kezet fogtak, majd jegygyűrűt cseréltek, ez volt az eljegyzés. A lány a jegygyűrűt egy kendőre húzva küldte ki a vőlegénynek, ez volt a jegykendő, amit a leendő férj megőrzött. A jegygyűrűt a bal kéz 4. ujjára kell húzni, mert a római hagyomány szerint innen indul ki a szívhez vezető ér. Lásd még: vőlegény.)
„**Kézhez kap**." (Átvesz valamit, a kezébe adják.)
„**Kézi vezérlés**." (Amikor egy főnök mások/dolgok közbeiktatása nélkül, közvetlenül irányít.)
„**Kéz kezet mos**." (*Manus manum lavat.* Epicharmos görög drámaíró mondása. Az azonos érdekű emberek segítik egymást, visszaadják a – nem szabályos – segítséget. Jogi változata: *Gratia gratiam parit*.)
„**Kézzelfogható** eredmény." (Konkrét, valós, szinte megérinthető.)
„**Kharón ladikja**." (A túlvilágra átszállító eszköz. Kharón a Sztyx /= Gyűlölet/ folyón volt révész, aki a holt lelkeket az Alvilágba – a Hadészba – szállította át. Innen ered még: a túlsó parton = a túlvilágon. Túlvilág = a Styx túlpartja, a holtak birodalma.)
„**Kharón ladikja** nem akkor indul velünk, midőn lezárul és befagy a szem. Zord átkelők soká nyitott szemmel megyünk a végzetes vízen." (Illyés Gyula: Kharón ladikján.)
„**Kiabálj**, **énekelj**, **és ha kell, átölelj**. Csak is az nem boldog, aki nem akar." (Omega sláger.)
„**Kiadja az útját**." (Szólás. Elküldi. Még: utat mutat neki, ajtót mutat neki.)
„**Kiakad**." (Szólás. Elveszíti önuralmát. Még: ki van akadva rá = ideges, mérges, dühös valakire.)
„**Ki a kicsit nem becsüli**, **az a nagyot nem** érdemli." (Közmondás. Az eredeti latin: aki megveti a kis ajándékot, az elveszíti a nagyobbat = *perdit maiora, qui spernit dona minora*. Németül: *Wer der Pfennig nicht ehrt, ist des Talers nicht wert*.)
„**Ki a Léthét issza**." (Babits Mihály: Laodameia. *Mert senkise tér onnan soha vissza, csak kívül van kapuján kilincs, becsukja a lelkét, ~ és ott, aki van, annak neve: nincs.* A Léthe a 'Feledés', az Alvilág egyik folyója a mitológiában, ahová a holt lelkek inni járnak; s minél többet isznak a feledés vizéből, annál inkább elfelejtik őket az élők.)
„**Ki a magyarságát szégyelli**, kit a magyarság szégyell." (A Rákóczi szabadságharc kezdetén Károlyi Sándor mondta állítólag a császárhű Czobor Márk grófnak, arra a megjegyzésére, hogy ő szinte már szégyelli, hogy magyar.)
„**Ki a rózsát szereti**, **tövisét is eltűri**." (Török közmondás.)

„**Ki asszonytól szülött**, **nékem nem árthat**.” (Shakespeare: Macbeth. *I bear a charmed life, which must not yield, to one of woman born*.)
„**Ki a Tisza vizét issza**, vágyik annak szíve vissza.” (A kivándoroltak népdala. ~ *Lám, én is ittam belőle, megfájdult a szívem tőle*.)
„**Ki a világért sír**, **szem nélkül marad**.” (Török közmondás.)
„**Ki a világosságot alkotom és a sötétséget teremtem**, ki békességet szerzek és gonoszt teremtek; én vagyok az Úr, aki mindezt cselekszem!” (Ézsaiás 45:7)
„**Ki a virágot szereti**, rossz ember nem lehet.” (Közmondás.)
„**Ki az? Mi az? Vagy úgy?** – Fordulj be és aludj, uram László király: a zápor majd eláll, az veri ablakod.” (Arany János: V. László.)
„**Ki az urát nem szereti**, sárgarépát főzzön neki.” (Népi, gasztronómiai hívórím.)
„**Kiállok a kapujába**, kibeszélgetem magamat véle utoljára.” (Népdal. *Hideg szél fúj édesanyám, adja ki a kendőt, még az éjjel felkeresem a régi szeretőm. ~.*)
„**Kiált Tokaj vára, jajgat Patak vára** kinek most hallatik veszedelmes kára.” (Kuruc ének az 1697-es Hegyaljai felkelés idejéből. *Cantio Tokay* – ismeretlen szerzőtől.)
„**Kibabrál vele**.” (Szólás. Ravaszul becsapja, akarattal bajba sodorja, a háta mögött mesterkedik valamiben. Eredete a cigány *bárbol* = tréfálkozik, viccelődik, csúfolódik; illetve a babrál jelentése = céltalannak tűnő, apró kézmozdulatok végzése, amit régen ártó vagy átkot hozó mozdulatnak tartottak. A ’*megbabrálás*’ titkos ártást jelentett. Még: kitol vele, megszívatja.)
„**Kibaszott**.” (Vulgáris jelző valamely gondot okozó dologra. Szleng: ~ = nagyon. Még: kibaszik valakivel = bajt okoz neki, rossz helyzetbe hozza. Lásd még: Istenverte.)
„**Kibekkeli**.” (Szleng. Átvészeli a kedvezőtlen helyzetet. Kivárja a háttérben. *Back* = hátul.)
„**Kibeszéli**.” (Elmondja másoknak a titkát, pletykál róla.)
„**Kibogarássza**.” (Aprólékos munkával kikeres, kiolvas valamit; rájön valamire.)
„**Kiborítja a bilit**.” (Szólás. Nem kívánatos, titkolt /szennyes/ tényeket hoz nyilvánosságra.)
„**Kiborítja a sót**.” (Babona. Veszekedés lesz a házban. Eredet: a só régen értékes /jövedéki/ termék volt, ezért eleve szerencsétlenséget jelentett, ha kiborult. Minden sószem egy jövőbeni könnycseppnek felelt meg. A babona kivédése: a kiborult sóból egy csipetet át kell dobni a bal vállunk felett – az az ott várakozó ördög szemébe kerül, ezért aztán ő fakad sírva, és veszi magára a babona ódiumát.)
„**Kiborul**.” (Szólás. Elveszíti a nyugalmát, ideges lesz. Még: kikel /kivetkőzik/ magából.)
„**Ki botjába a jövendőt akarja befaragni**, a múlt rovásait tudnia köll annak.” (Közmondás.)
„**Kiböjtöli**.” (Szólás. Kivárja, hogy valami véget érjen, mint a böjtölés.)
„**Kibukik**.” (Szleng. Ideges, elveszíti az önuralmát. Még: *kikészül*. Még: *kidöglik* = nagyon elfárad fizikailag; *kivan* = ki van fáradva lelkileg, idegileg.)

„**Kibújik a szög** a zsákból.” (Szólás. Kiderül, hogy mi a valódi szándéka, miben sántikál.)
„**Kicsapja** az iskolából.” (Szólás. Elbocsátja, elküldi. Eredet: középkori büntetés, amikor bottal vagy korbáccsal kergették ki az elítéltet a településről.)
„**Kicsi a bors, de** erős.” (Közmondás.)
„**Kicsi a rakás**, nagyobbat kíván!” (Gyerekjáték. Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig. Gyerekek ráugrálnak egy hason fekvő gyerekre.)
„**Kicsi a világ**.” (Szólás. Ha ismerőssel találkozunk idegenben, vagy rájövünk, hogy a mi egyik ismerősünket egy másik ismerősünk is ismeri stb.)
„**Kicsikarja** belőle a választ.” (Szólás. Addig erősködik, amíg szóra bír valakit, mintha kínzással tenné.)
„**Kicsinálja**.” (Szleng. Megöl, vagy ellehetetlenít, tönkretesz valakit. Még: *kibaszik* vele = kárt okoz neki; *elbánik* vele = legyőzi.)
„**Kicsiny a te hited.**” (Jézus mondta Péternek, amikor az, Jézushoz hasonlóan megpróbált a vízen járni, de elmerült, s Jézusnak kellett őt kihúzni a vízből.)
„**Kicsi, pici, nagy-papa**.” (Gyerekek etetésekor mondták a XX. század első felében, az étellel való takarékosság jegyében; amikor a húsételekből kicsi, pici falatokat egy nagy falat /papa/ kenyérrel adták a „papáló”, evő gyermek szájába. Ezzel arra szoktatva, hogy ne a hússétellel, hanem az olcsóbb kenyérrel lakjon jól.)
„**Kicsire nem adunk**, a nagy meg nem számít” (Szólás. Nagyvonalúak vagyunk. Még: kicsire nem nézünk, sokra nem adunk.)
„**Kicsit ér** – kicsit ér!” (A cinege madár hangutánzó szava. Még: kis cipő – kis cipő! Lásd: vége van a nyárnak.)
„**Kicsit szomorkás a hangulatom** máma**,** kicsit borús lett ez a bűbájos világ, kicsit elbántak velem, no, de történt már ilyen, szívem harag nélkül gondol rád.” (Vámosi János slágere.)
„**Kicsi vagyok én, majd megnövök én,** esztendőre, vagy kettőre, nagylány leszek én.” (Gyermekdal. Még: ~ apámnál is, anyámnál is nagyobb leszek én. Szabó Lőrinc: ~.)
„**Kicsi vagyok, székre állok**, onnan egy nagyot kiáltok.” (Mondóka.)
„**Kicsípi magát**.” (Szólás. Szépen felöltözik, kicsinosítja magát. Eredet: amikor gyorsan szépnek szeretnének látszani a nők és nincs kéznél arcpirosító, megcsipkedik az arcukat.)
„**Kicsúszik a kezéből** az irányítás.” (Szólás. ~ a kormányrúd; nem ura a helyzetnek.)
„**Kidobja a taccsot**.” (Szleng szólás. Elhányja magát. Még: taccsol = hány, okádik, rókázik.)
„**Kidől**.” (Szólás. Nem bírja tovább. Eredet: a fáradt ló ~t a kocsi elől.)
„**Kidőlt fába** baltát sokan vágnak.” (Török közmondás.)
„**Kidőlt keresztnek** senki sem köszön.” (Közmondás. Aki elveszítette befolyását, azt már nem tisztelik.)

„**Kiebrudalja**.” (Szólás. Megszégyenítő módon eltávolítja. Eredet: régen a kerítés résén át kibújó, hamis, vagy ugató kutya alá tettek egy botot/rudat és azzal a kutyát elhajították.)
„**Ki emel,** ki emel, ringat engemet? Kinyitnám még a szemem, de már nem lehet. Elolvadt a világ, de a közepén anya ül, és ott ülök az ölében én.” (Zelk Zoltán: Este jó, este jó.)
„**Kiengedi a szellemet a palackból**.” (Szólás. Nem tud tovább ellenőrzés alatt tartani valamit. Eredet: az Ezeregyéjszaka meséiben: Aladin.)
„**Ki először piros csőt lel**, lakodalma lesz az ősszel.” (Arany János: Tengeri hántás.)
„**Kiesik a pikszisből**.” (Szólás. Elveszíti a kiváltságos állapotát, előnyös helyzetét. Gvadányi József: Rontó Pál: *Pénzüktől megfosztják, lovakat elveszik, tiszteknek óráját, pixisét elteszik*. A latin *pyxis*, a görög *pükszisz* jelentése: tégely, doboz, melyben értékes dolgokat, pl. kenőcsöt, cukrot, ékszert tartottak.)
„**Ki ez a barbár zseni?**” (Picasso kiáltott így fel 1937-ben a párizsi világkiállításon, amikor meglátta Aba-Novák Vilmos magyar festő képeit.)
„**Kiénekli a sajtot** a szájából.” (Szólás. Ravaszul ráveszi, hogy saját döntéssel veszítsen el, adjon át egy értéket. Eredetileg: ’kiénekelteti ~’ ami utalás Jean de la Fontaine egyik klasszikus állatmeséjére /= fabulájára/, amikor a ravasz róka a fán ülő, és csőrében sajtot tartó hollót dicsérni kezdi, hogy milyen szép a hangja, s így ráveszi, hogy énekeljen, kinyissa a csőrét, s így a sajt a róka elé hullik.)
„**Kifacsart citrom**.” (Szólás. Akiből már senkinek semmi haszna nincsen, mint egy ~ból, amit el kell dobni. Eredete Balthasar Gracian: Oraculo manual y arte de prudencia 1653.)
„**Kifarol** valamiből.” (Szleng. Visszalép, lemond, kihátrál.)
„**Kifelé áll a szekere rúdja**.” (Szólás. Készül elmenni.)
„**Kiféle? Miféle?** Kefél-e?” (Hívórímes szleng.)
„**Ki féltiben hal meg,** annak finggal harangoznak.” (A törökverő Hunyadi János mondása a katonái bátorítására.)
„**Ki fia, borja**?” (Kicsoda, kinek a rokona? *Azt se tudja,* ~.)
„**Kifigurázza**.” (Kigúnyolja, gúnyt űz belőle = parodizálja a karakterét, figuráját.)
„**Kifingott**.” (Szleng. Meghalt, megdöglött vagy végleg elromlott.)
„**Ki fizeti a révészt**?” (Ki fogja a költségeket megfizetni? Eredet: Kharón alvilági révészt fizették ki a halottak a nyelvük alá, vagy a szemükre tett rézpénzzel, hogy átvigye őket a Styx vizén, a holtak birodalmába.)
„**Ki fizeti a szenet**?” (Ki felel az elherdált költségekért? Ferenc József írta rá Zichy Ferenc konstantinápolyi követnek az Austria nevű gőzhajón rendezett fényes fogadásról küldött beszámolójára. *Wer zahlt die Kohlen*?)
„**Kifogja a szelet a vitorlából**.” (Szólás. Megakadályozza valaminek a sikerét. Még: kifog rajta = túljár az eszén, keresztülhúzza számítását.)
„**Kifog rajta**.” (Túl nehéz feladatnak bizonyul számára. Eredet a birkózó sportból: fogást talál valakin, megtalálja a gyenge pontját.)

„**Kifogy az út a lábam alól**. Akkor is megyek, ha nem akarok! Ha nem kísér senki utamon.” (Bikini együttes slágere: Közeli helyeken. *Közeli helyeken, dombokon, hegyeken, most is visszhangzik a léptem. Itt ül az idő a nyakamon, ~. Arcom mossa eső és szárítja a szél, az ember mindig jobbat remél*. *Porból lettem, s porrá leszek, félek, hogy a ködbe veszek*.)
„**Kiforrja magát**.” (Szólás. Egy rendszer, módszer egyre fejlődik, amíg jó nem lesz, mint a bor, ami idővel ~.)
„**Kifőzi magában**.” (Szólás. Kiterveli. Még: Lefőz valakit = tudásban lehagy.)
„**Kifundál**.” (Kitalál, kigondol valamit, gondoltban felépít valamit, aminek alapja, fundamentuma van. Még: kiagyal, kiokoskodik valamit.)
„**Kifüstöli**.” (Erőszakkal elűz valakit egy olyan helyről, ahová az, jogtalanul beköltözött, vagyis befészkelte magát. Eredet: a mézgyűjtő ~ /= tüzet rak az odú előtt és a füsttel kiűzi/ a fák odújába beköltözött vadméheket.)
„**Ki gépen száll fölébe,** annak térkép e táj, s nem tudja hol lakott itt Vörösmarty Mihály.” (Radnóti Miklós: Nem tudhatom.)
„**Kigolyózza**.” (Szleng. Kiutálja, addig áskálódik ellene, amíg kitúrja valahonnan, ahhoz hasonlóan, mint amikor a kugligolyóval leütik a bábukat.)
„**Ki hallott még/már ilyet**!” (Helytelenítő- csodálkozás.)
„**Ki hallott volna Hektorról**, ha szerencsés lett volna Trója?” (*Hectora quis nosset, si felix Troia fuisset*? Ovidius mondása. Egy szerencsétlenség is létrehozhat hősöket, értékeket.)
„**Ki, ha nem mi**, mikor, ha nem most?” (John F. Kennedy szállóigéje a magabiztosságról. *If not us, who, if not now, when*?)
„**Kihívja maga ellen a sorsot**.” (Szólás. Kockáztat, nagy veszélyt vállal. Eredet: párbajra hívja ki a sorsot.)
„**Kihúzza a gyufát**.” (Szólás. Rosszat tesz, kiérdemli a büntetést. Eredetileg: rosszul jár, mert sorshúzáskor a rövidebb gyufa- vagy szalmaszálat húzta. Még: a rövidebbet húzza.)
„**Kihúzza a lába alól a talajt**.” (Szólás. Lehetetlenné teszi. Eredet: elveszi a földjét. Még: kihúzza, alóla a szőnyeget = ellehetetleníti.)
„**Kihúzza a méregfogát**.” (Szólás. Megoldja a legfőbb bajt. Eredet: Kígyót ártalmatlanít.)
„**Kihűl a láng, helyt ad a gyűlöletnek**, egy életen át csak a szülők szeretnek.” (Robert Browning: ~.)
„**Kihűlt salakon állva figyeljük a napok lassú fakulását**, s megpróbáljuk felidézni a világok eredetének letűnt ragyogását.” (Georges Lemaitre mondása a ma még táguló Világegyetem lassú kihűléséről és elmúlásáról.)
„**Ki időt nyer, életet** nyer.” (Közmondás.)
„**Ki igen sokféle akar lenni,** aligha lehet tökéletes egyféle.” (Széchenyi István: Hitel.)
„**Ki itt belépsz, hagyj föl minden** reménnyel.” (*Lasciate ogni speranza voi ch’entrate.* Dante Alighieri: Isteni színjáték.)

„**Kijön** vele.” (Jól megérti, jóban van vele. Még: jól kijönnek egymással = jóban vannak. Még: Kijön a sodrából = elveszíti a türelmét.)
„**Kikaparja** neki **a gesztenyét** a tűzből.” (Szólás. Elvégzi a feladat nehéz részét vki helyett. Eredet: a gesztenye sütéskor az ember kezét égető forró gesztenyét egyenként kellet kikapkodni a tűzből, tehát az vállalta a kellemetlenséget, aki a finom, édes gesztenyét ~. Franciául: *Tirer ies marrons du feu*. Eredete La Fontaine: *Le singe et la chat* c. meséjéből.)
„**Kikapós menyecske**.” (A férjét időnként megcsalni kész feleség. Eredet: azt sem bánja, ha ezért ’kikap’ a férjétől.)
„**Ki kardot von**, kard által vész el.” (Máté evangéliuma 26:52 Valakik fegyvert fognak, fegyverrel vesznek. Latinul: *omnes qui acceperint gladium est, gladio peribunt*.)
„**Kikeletkor, Szent György napkor**, minden ember lehet pásztor.” (Tavaszi, pásztorfogadó napi népi mondóka. ~ *de már ősszel, számadáskor, az az ember, ki beszámol*.)
„**Kikéri** magának.” (Szólás. Visszautasít egy feltételezést, sértést, vádat. Eredet: a ’kikér’ igének régen ’követel, igényel, kér’ jelentése is volt: ’megköveteli, hogy ne mondjanak neki ilyet, ne avatkozzanak a dolgába = ~.)
„**Kik érted haltak,** szent világszabadság.” (Petőfi Sándor: Egy gondolat bánt engemet. *A hősöket egy közös sírnak adják,* ~!)
„**Kikészül**.” (Teljesen elfárad, elfogy az ereje, elkészül az erejével.)
„**Kik messze voltak,** most mind összejöttek a percet édes szóval ütni el, amíg a tél a megfagyott mezőket karcolja éles, kék jégkörmivel.” (Kosztolányi Dezső: Ezüst karácsony.)
„**Kik nem mutatják**, **azok nem szeretnek**.” (Shakespeare mondása.)
„**Ki kopog? Mi kopog?** Egy fekete holló! Nála még a levél; vagy ahhoz hasonló.” (Arany János: Mátyás anyja.)
„**Ki korán jő**, izoláltan áll, s az egyedülállónak lépteit maradandó hatás nem követi; ki későn jő, fényes nappal gyújt világot, s még hálát adhatunk, ha működése haszontalan.” (Kossuth Lajos írta a Felelet c. művében, mely válasz volt Széchényinek, s ebben nevezte őt a legnagyobb magyarnak, ti. aki éppen időben jött felébreszteni a nemzetet.)
„**Ki korán kel,** aranyat lel.” (Közmondás. Németül. *Morgenstund hat Gold im Mund*.)
„**Ki korpa közé keveredik**, megeszik a disznók.” (Közmondás.)
„**Kikotyogja**.” (Véletlenül elpletykál valamit, amit titokban kellett volna tartania, mint amikor a tyúk kotyog. Még: elszólja magát.)
„**Ki könnyen ígér, keveset** ad.” (Közmondás.)
„**Kiköpött mása**.” (Szólás. Ugyanolyan. Eredet: lehet, hogy angolból terjedt el, ahol a *split image* két tökéletesen egyformára hasított /=*split*/ fadarabból készült dolgok képe volt. A *split*-ből lett volna áthallás útján a *spit* /=köpés/. A *spit*-re, mint hasonmásra, illetve a kiköpött képre /*spitting image*/ több irodalmi példa is van az angolban. A bizonytalanság az, hogy más nyelvekben, pl. a franciában is

előfordul, illetve a norvégban ugyanez a takony szóval /=annyira hasonló hozzá, mintha az ő orrából fújták volna ki. Más magyarázat szerint ókori görög mitológiai eredetű a szólás, miszerint az istenek és istennők nem hagyományos módon szültek, hanem a szájukon köpték ki – rájuk hasonló – utódaikat.)
„**Kiköszörüli a** csorbát." (Szólás. Jóváteszi a kudarcot. Eredet: kicsorbult élű kard javítása.)
„**Kiköt** mellette." (Szólás. Párkapcsolatban megállapodik valaki mellett. Még: révbe jut. Értsd: a házasság révébe. Még: ~ valahol = odajut. Még: ~ vele = beleköt, megtámadja, provokálja.)
„**Ki köztetek első akar lenni**, legyen a ti szolgátok." (Máté 20:27. Jézus tanítása, a politikai vezetők erkölcséről.)
„**Kikupál**ja." (Előnyösen változtat, javít valamin. Kikupálódik = megjelenésén, tudásán változtat előnyösen. Eredet: hupa = dudor, púp valamin, amit ki lehet kalapálni, egyenesíteni.)
„**Kiküszöböl.**" (Szólás. ~i a problémát. Vagyis kirekeszti a házból, a küszöbön túlra teszi.)
„**Kilábal**." (Szólás. ~ *a bajból*, mint a vízből.)
„**Kileheli a lelkét**." (Szólás. Meghal.)
„**Kilenc élete van**, **mint a** macskának." (A macskák szívósságára utaló szólás. A 9 a legtöbb mitológiában bűvös szám, mert = az isteni hármas: 3-szor. Shakespeare írja a kelta boszorkányok mondókájában a Machbet című drámájában: *Thrice to mine and thrice to thine and thrice again to make up nine* /*thrice = three times* és *thine = yours* régiesen/.)
„**Kilenc kis gólya leszállt a tóra**, elhozta nékünk a nyárt! Ne félj rózsám hiba nem lesz, nálunk a gólya fuvaros lesz." (Népdal.)
„**Kilincsel**." (Szólás. Kér, kérvényez, hivatalról hivatalra jár.)
„**Kilóg a lóláb**." (Karácsonyi éjféli misén, ha a 'Luca székére' állott valaki a templomban, úgy ismerte fel a boszorkányokat, hogy azoknak a szoknyájuk alól pata – lóláb – látszott ki. A népi szólás jelentése: valami nincsen rendben, valamiben hiba van, valakinek a titkos rossz szándéka lelepleződni látszik. Még: olyan esetben is használatos, ha egy finánc inkognitóban végez próbavásárlást, de a kincstári cipője elárulja, azaz ~. A Magyar Faust /lásd ott/ esetében Debrecenben, Hatvani professzornak a kollégiumban tartott hírhedt éjjeli előadásai alkalmával a diákok porral szórták fel a folyosót, amerre ment, s másnap patanyomokat találtak ott. Még: kilóg a sorból = más, mint a többiek, mint amikor valaki nem igazodik a sorhoz.)
„**Kilyukad** valahol." (Szólás. Véletlenül odatalál, megérkezik valahová. Még: mire akarsz kilyukadni? = Tulajdonképpen mit akarsz elérni, mondani?)
„**Ki magosra néz**, nem látja meg a rögöt lába alatt, s ki másra bízza földjét, elveszíti azt. Ami legfontosabb pedig: akié a föld, azé az ország!" (Wass Albert: Kard és kasza.)
„**Ki Márton napján** libát nem eszik, egész évben éhezik." (Vagyoni helyzetre utaló népi bölcsesség. November 11 Márton nap, amikor a hízott ludakat levágják

– népi szokás szerint. Szent Márton ugyanis, amikor nem akarta, hogy püspökké válasszák, a ludak óljában bújt el, de azok gágogásukkal elárulták. Lásd még: Márton pohár.)
„**Ki más, ha nem mi**, és mikor, ha nem most?” (John F. Kennedy szállóigéje.)
„**Kimegyek a doberdói harctérre**. Feltekintek a csillagos nagy égre. Csillagos ég, merre van a magyar hazám? Merre sirat engem az édesanyám?” (I. világháborús katonadal.)
„**Ki milyen virágot szakaszt**, azt szagolja.” (Közmondás a párválasztásról.)
„**Ki mint él**, úgy ítél.” (Gorkij mondása, közmondás.)
„**Ki mint veti ágyát**, úgy alussza álmát.” (Közmondás.)
„**Ki mint vet**, úgy arat.” (Közmondás. *Ut sementem feciris, ita metes.* Cicero: De oratore.)
„**Ki mit főzött**, egye meg!” (Közmondás.)
„**Kimondja a boldogító** igent.” (Szólás. Megházasodik.)
„**Kimozdítja a Földet** a sarkaiból.” (Mindent gyökeresen, totálisan megváltoztat. Eredetére lásd még: Archimedesi pont.)
„**KIMSz-esek vágtak hajdan e tájnak**, élükön Ságvári járt. Hősies tettre, harcra nevelte őket a lángszavú párt, védte őket a lángszavú párt.” (KIMSZ induló. *Lent hol a tölgyek, őrzik a völgyet, kúszik az erdei út. Átszeli bújva, újra, meg újra körben a völgykoszorút, ott a mélyben a völgykoszorút*.)
„**Kimutatja** a foga fehérjét.” (Szólás. A valódi jellemét. Eredet: ha vicsorít, mint a kutya, ~.)
„**Kincsem**.” (Tápiószentmártonban tenyésztett angol telivér, a világ legismertebb és verhetetlen versenylova a XIX. század végén, /*The Hungarian Wonder Mare*/, aki 54 nemzetközi versenyen 54 alkalommal nyert. /A második helyezett mérlege: 25:25, a harmadiké 19:19./)
„**Kincstári optimizmus**.” (Szólás. Derűlátás az állam nevében.)
„**Kinek a foga fáj**, tartsa nyelvét rajta.” (A problémákra oda kell figyelni. Eredet: Arany János: A hamis tanú. *Nem azé a madár, aki elszalasztja, s* ~.)
„**Kinek a földön nincsen hazája**, annak az égben sincsen szállása." (II. Rákóczi Ferenc.)
„**Kinek a pap**, kinek a papné.” (Egyiknek ez, másiknak az tetszik. Közmondás.)
„**Kinek egészsége van,** reménye is van. És akinek van reménye, van mindene.” (Arab közmondás.)
„**Kinek Isten akarja**, **ablakon is beadja**.” (Közmondás.)
„**Kinek Krisztus a barátja**, könnyű annak üdvözülni. (Közmondás. Krisztus jelentése itt = befolyásos ember; üdvözül jelentése itt = sikeressé válik.)
„**Kinek van belőle haszna**?” (Római jogi szólás, a bűnesetek kivizsgálásának kezdő tétele. ***Cui prodest***?)
„**Ki nem állhatja**.” (Utálja, viszolyog tőle. Eredet: nem állja, nem viseli el.)
„**Ki nem szarja le?**” (Vulgáris szólás: egyáltalán nem érdekel, hogy valaki mit csinál.)

„**Kinézi a szemét.**” (Szólás. Nagyon figyel. Még: kinéz, valakit valahonnan = addig nézi rosszallóan, míg az ki nem megy onnan. Még: kinéz, valamit magának = kiválaszt.)
„**Kinézi belőle**.” (Képesnek tartja rá. Még: kinézi a falatot a szájából = addig néz valakit, aki eszik, amíg az meg nem kínálja.)
„**Kinn a farkas**, benn a bárány.” (Játék, melyben a gyerekek kezén fogva körben állnak. Egy van a körön belül, ő a bárány. Egy a körön kívül, ő a farkas, akinek meg kell fognia a bárányt. Közben a gyerekek hol elengedik a kezüket, ilyenkor átszaladhat a farkas a körön belülre, vagy a bárány a körön kívülre – benn a farkas, kinn a bárány –, hol megfogják a kezüket, ilyenkor nem szaladhat át köztük a farkas és a bárány.)
„**Kinn a ménes, kinn a pusztán**, a betyárok országútján. Benn a csikós a csárdában, iszik, istenigazában.” (Petőfi Sándor: ~.)
„**Kinőtt belőle**.” (Elhagyott egy szokást, korszakot, mint pl. a gyermekkori szokásokat. Eredet: ~ mint egy ruhából. Még: majd kinövi = majd abbahagyja, megunja a jelenlegi szokását, viselkedését.)
„**Kint tágasabb**!” (Szólás. Maradj kint, ne gyere be.)
„**Kint vagyunk a vízből**.” (Szólás. Túl vagyunk a nehezén. Eredet: a törzsfejlődés során az emlősök kimásztak a vízből a szárazföldre, s ezzel megtették a legnehezebb lépést.)
„**Kinyalja a fenekét**.” (Maximálisan gondoskodik róla, az állatvilágból ellesett anyai ösztönre utalva. Minden kívánságát teljesíti. Vulgárisan: ~ a seggét. Még: seggnyaló = érdekből, elvtelenül hízelkedő.)
„**Kinyiffant**ja.” (Elrontja, ha tárgy, megöli, ha élőlény. Eredete a nyiffan, mint hangutánzó szó a kutyák apró, éles vakkantása. Még: kipurcan = végleg elromlik, vagy meghal, melynek eredete a bélgáz hangos távozása a halál beálltakor./)
„**Kinyílik a bicska a** zsebében.” (Szólás. Felháborodik, tettlegességre, verekedésre, harcra kész. Még: bicskanyitogató /felháborító/.)
„**Kinyílik a szeme**.” (Szólás. Megismeri a valódi helyzetet, mint a kismacska, amikor ~. Még: vulgárisabb, gúnyos változata a hirtelen megjövő, túlzott önbizalomra: *kinyílik a csipája* = túlzott öntudatra ébred. Még: lehull, a hályog a szeméről = rájön, hogy eddig félre volt vezetve, megismeri a nem kellemes igazságot valakiről.)
„**Kinyírja**.” (Szleng. Megöli, tönkreteszi. Még: kicsinálja. Még: kikészíti = idegileg tönkreteszi, felidegesíti.)
„**Kinyírlak,** mint óvodás a papírkutyát.” (Szleng. Tönkre teszlek, ~.)
„**Kinyújtóztatják**.” (Szleng: megölik. Eredet: felravatalozzák; ti. a ravatal eredetileg a nyújtózópad volt, ahol a hullamerevségben lévő holttestet ’kinyújtóztatták,’ hogy egyrészt az elhunytat temetés előtt közszemlére lehessen tenni, ki lehessen teríteni, másrészt a koporsóba lehessen fektetni.)
„**Kiosztja**.” (Szleng. Lendületesen elmondja az ellenvéleményét valakinek. Még: /jól/ megmondja neki a magáét.)

„**Kiöltözik, mint szaros Pista** Jézus neve napján.” (Szólás. Tőle szokatlan és megerőltetést kívánó módon kicsinosítja, kicsípi magát.)
„**Kipakol**.” (Szólás. Elmondja a terhelő bizonyítékokat, tényeket. Még: kitálal, kiteregeti a szennyest.)
„**Kipaterolja**.” (Kiteszi, kiviszi, kidobja, kitessékeli. Paterol: eredete a latin *pater* = apa, de a magyarban ’parancsol, utasít’ /mint egy apa/ értelemben szerepel. Még: elpaterol = eltávolít valahová eltesz egy /szükségtelen/ dolgot.)
„**Kipattan a fejéből**.” (Hirtelen egy jó/okos ötlete támad. Utalás arra, hogy Athéné, a bölcsesség istennője úgy született, hogy kipattant apjának, Zeusz főistennek a fejéből.)
„**Kipellengérezi**.” (Szólás. Megszégyeníti. Eredet: pellengér = szégyenoszlop, ahová az elítélteket kötötték ki a középkorban, megszégyenítés céljából.)
„**Kipenderíti**.” (Állásból, épületből gyorsan kiutasítja, kiküldi. Még: kirúgja.)
„**Kipécézi**.” (Szólás. Kinézi, kiválasztja, kiszúrja, kijelöli. Péce = határpózna, amivel a szántóföldek határát jelölték ki.)
„**Kipofoz**za.” (Helyrehozza, kijavítja határozott fellépéssel. Még: helyrepofozza.)
„**Kipurcan**.” (Szleng. Elromlik, nagyon kimerül, vagy meghal. Eredete: kifing. Még: kinyiffan, elpatkol, feldobja a talpát; ki van purcanva = nagyon el van fáradva. Még röviden: ki van. Lásd még: kinyiffantja.)
„**Kirabolja Pétert**, hogy kifizesse Pált.” (Hitelt felvenni egy másik hitel törlesztésére, vagy megadóztatni egy ágazatot egy másik kompenzálására. Péter és Pál a két egyházszervező apostol, egyformán fontos dolgot jelképez a szólásban.)
„**Király**.” (Szleng. Jó. Még: sirály. Még: királyság = jó helyzet.)
„**Királycsináló**.” (Olyan ember, aki valakit hatalomra segít valahol.)
„**Királyfi fehér lovon**.” (Álomherceg; a gazdag, szép és okos lánykérő. Még: szép szőke herceg.)
„**Király, ha nem nézném vitézi voltomat**, majd fejedhez verném hét-tollú botomat.” (Arany János: Toldi estéje. A mottó Ilosvai Selymes Péter: Az híres neves Tholdi Miklósnak jeles tselekedeteiről és bajnokságáról való história c. 1574-ben megjelent művéből származik.)
„**Királyi többes**.” (Az uralkodók ’mi’ szóhasználata az ’én’ helyett. *Pluralis maiestaticus*.)
„**Király lustája**.” (Henyélő, lusta, utalással Mátyás király lustájára, lásd ott.)
„**Királynék vára**.” (Diósgyőr. Nagy Lajos és Mátyás király idejében királynői jegyajándék volt a vár. Még: a ’királynék városa’ = Veszprém; szintén hagyományos királynéi birtok.)
„**Királynő kalóza**.” (Francis Drake. I. Erzsébet angol királynő szolgálatában.)
„**Királyok bora,** borok királya.” (A tokaji bor: *Vino regnum, rex vinorum.* Állítólag XIV. Lajos francia király mondta ezt Madame de Pompadurnak.)
„**Királyok keze** (hosszú) messze elér.” (Ovidius: Heroiade. *Longas regibus esse manus*. A nagy uraknak nagy a befolyásuk.)

„**Kirázza az ujjából**.” (Szólás. Könnyűszerrel használja tudását. Eredete: a pénzt rázza ki a mentéje, kabátja ujjából; ti. eredetileg nem volt zsebe a ruhának, hanem a felhajtott, bő ujjában tudtak tartani dolgokat.)
„**Kire ütött** ez a gyerek?” (Szólás. Melyik felmenője tulajdonságait örökölte?)
„**Kirúg a hámból.**” (Szólás. Elmegy szórakozni, dorbézolni. Eredet: a kocsiba fogott ló ~.)
„**Kisajtol** belőle valamit.” (Szólás. Nem hagy neki nyugtot, amíg meg nem teljesít valamit.)
„**Kisakkozza**.” (Szólás. Kitalálja – hosszas gondolkodás útján. Még: kisakkoz valakit = kijátssza, átveri, vagy legyőzi. Még: túljár az eszén valakinek.)
„**Kis angyalom,** vakuljon meg az anyád, hogy ne lássa, mikor járok tehozzád.” (Rideg Sándor: Indul a bakterház. Buga Jóska kedvenc nótája.)
„**Ki sántával lakik**, maga is sánta lesz.” (Közmondás. A rossz tulajdonságok ragadósak.)
„**Kisbaba cipő eladó**, soha nem hordták.” (*For Sale, Baby shoes. Never worn*. Hemingway-nek tulajdonított 6 szavas ’novella,’ amely a *flash fictio*n /= villanó irodalom/ műfajába tartozik. A Smith magazin jelentet meg 6 szavas novellákat: *Six-Word Memoirs*.)
„**Kisbecskerek, Nagybecskerek**, megtudtam, hogy a galambom nem szeret.” (Magyar nóta.)
„**Kisdobos** becsületszavamra.” (Tréfás fogadkozás az 1950-1980-as évekből. A ’kisdob’ egy hangszer. A ’kisdobos’ eredetileg olyan, még nem katonaköteles fiatal fiú, gyerek, aki önként jelentkezett katonai szolgálatra, és a dobos mellett szintén dobolt, hogy ne kerülhessen komolyabb harcba. 1945 után a kommunista ifjúsági mozgalom első lépcsőjeként az általános iskola alsó tagozatának tanulóit testületileg beléptették a kisdobos mozgalomba; jelképük a kék nyakkendő volt. Lásd még: úttörő.)
„**Kisebb gondja is nagyobb**.” (Szólás. Nem érdekli.)
„**Kisebbik haza**.” (Erdély. A reformkorban, az 1848-49-es szabadságharc és az 1867-es kiegyezés előtt az osztrák uralom idején emlegették így az igazgatásilag is külön álló Erdélyt, hogy ~. Magyarországra és Erdélyre utalva: a ’két haza’.)
„**Kis ember nagy bottal** jár.” (Közmondás. Az alacsony termetű férfiak – vélhetően nagy – nemi szervére utalva.)
„**Kisemmizi**.” (Megfosztja minden vagyonától, úgy, hogy semmije sem marad.)
„**Kísértetiesen** hasonlít rá.” (Nagyon, szinte megdöbbentő módon hasonlít rá, mintha – kísértetként – maga jelenne meg. Még: egy az egyben olyan = minden tekintetben hasonlít rá, ugyanolyan.)
„**Kísértet járja be Európát** – a kommunizmus kísértete.” (Karl Marx: Kommunista kiáltvány, 1848.)
„**Kisfiú**.” (Szlengben: gyáva, félénk, szerény. Nagyon ~ lett.)
„**Kisgyerek, kis gond**, nagy gyerek, nagy gond.” (Anatole France mondása, közmondás. Eredetileg Frederick Mistral mondása: *a gyermekkel együtt nő a gond*.)

„**Kis hajó az élet tengerén**. Ketten vagyunk, csak te meg én.” (Esküvői versidézet.)
„**Kishitű**.” (Nincs önbizalma, nem hisz magában és/vagy az isteni gondviselésben. Gyakran: ne legyél ~! = bizakodj a sikerben.)
„**Kisiklik** az élete.” (Szólás. Végzetesen megváltozik, mint amikor egy vonat kisiklik.)
„**Kisilabizálja**.” (Nehezen, betűnkként, vagy szótagonként kiolvassa. Eredet: silabizál = *syllabizare* jelentése latinul: szótagol.
„**Kiskabos**.” (Kabos László komikus színész beceneve, a ’nagy’ Kabos Gyula után.)
„**Kis kacsa fürdik,** fekete tóba’ anyjához készül Lengyelországba.” (Gyermekdal.)
„**Kiskapu**.” (Közmondás. Minden nagykapu mellett van egy ~. Van szabálytalan megoldás. Még: jogi ~ = olyan törvényes megoldás, ami kevéssé közismert.)
„**Kiskarácsony, nagy karácsony**, kisült-e már a kalácsom?” (Karácsonyi ének. ~ *Ha kisült, hát ide véle, had egyem meg melegébe*’. Kiskarácsony = újév, január 1; nagykarácsony = december 25.)
„**Kis káplár**.” (Bonaparte Napóleon gúnyneve kezdő tiszti rangja után. Epitheton ornans. *Le petit caporal*.)
„**Kis kece lányom,** fehérbe vagyon, fehér a rózsa, kezében vagyon, mondom-mondom, fordulj hozzám mátkám asszony.” (Népdal. *Citrusi menta, kajtali rózsa, elmennék táncba, ha szép lány volna*.)
„**Kiskomá**m.” (Lekicsinylő utalás valakire. A keresztszülők /=a komák/ többen is lehettek, de csak egyikük tartotta templomban a keresztvíz alá a gyermeket; ő volt a főkoma. A többi – kevésbé fontos – keresztszülő volt a kiskoma.)
„**Kis kutya, nagy kutya** nem ugat hiába. Van nekem szeretőm Szeged városába’. Szeged hírös város, Tápéval határos. Ott lakik a babám, kivel vagyok páros.” (Magyar nóta.)
„**Kis kút kerekes kút** van az udvarunkban. De szép barna kislány van a szomszédunkban. Csalfa szemeimet rá sem merem vetni, fiatal az édesanyja azt is kell szeretni.” (Magyar nóta.)
„**Kis lak áll a nagy Duna mentében**.” (Petőfi Sándor: Távolból. ~ *óh mi drága e lakocska nékem*.)
„**Kislány a zongoránál**, fehérebb az orgonánál, milyen szépen játszotta a Liszt rapszódiát.” (Kós János slágere.)
„**Kislány, a kezeket fel**! Most egy kis szerelem kell! Mit játszik az én szívemmel? (Sebő Miklós slágere: ~. Az új rokon /1934/ című film betétdala.)
„**Kis lépés egy embernek,** de hatalmas ugrás az emberiségnek.” (Neil Armstrong amerikai űrhajós mondása, amikor első emberként lépett a Hold felszínére, 1969. július 20-án. *One small step for man, one giant leap for mankind.*)
„**Kislisszol**.” (Szleng. Észrevétlenül, gyorsan távozik, lelép, meglép, eloson valahonnan. Még: elslisszol. Eredete a német *schlaissen* = csoszog.)

„**Kis Magyarország nem ország**, nagy Magyarország mennyország.” (Trianon tagadása.)
„**Kis magyar Woodstock**.” (A világ első nagy popfesztiváljának, az 1969-es woodstock-i fesztiválnak a ’mintájára’ 1973-ban először szerveztek Magyarországon egy egész napos popzenei fesztivált Miskolcon, a diósgyőri stadionban. Ez volt a ~.)
„**Kismértékben orvosság,** nagymértékben méreg.” (Közmondás a pálinkára.)
„**Kismillió**.” (Nagyon sok, majdnem milliónyi.)
„**Kismiska**.” (Szólás. Nem jelentős. ~ Valamihez képest. Eredet: Mihály kicsi változata.)
„**Ki sokat markol,** keveset fog.” (Közmondás. Eredetileg Seneca mondása: *Ne annyit markolj, amennyit szeretnél, hanem amennyit a kezedben bírsz tartani*.)
„**Ki sokat szól,** sokat hazudik.” (Közmondás.)
„**Kisördög**.” (Megszólal benne a ~. Valakinek a tudatos – és nem minden alapot nélkülöző – megsértésére csábító, belső hang. Eredet: a belső őrzőangyal /görögül a jó daimon/ mellett állítólag létező rosszindulatú belső angyal. Ebből ered a démon szó, mint rossz szellem.)
„**Kispályás**.” (Szleng. A sportversenyből átvett utalás arra, hogy valaki nem komoly, nem jelentős, kisstílű. Még: piti bűnöző.)
„**Kis pénz, kis foci**, nagy pénz, nagy foci.” (Puskás „Öcsinek” tulajdonított mondás az élsportolók, és általában a kiemelkedő teljesítmény megfizetésére utalva.)
„**Kispiricsi falu végén** folyik el a kanális, enyém leszel kis angyalom, ha bánja az anyád is. Cin-cin-cillárom, de beteg a virágom!” (Népdal.)
„**Kistafírozza**.” (Mindennel ellátja, amire szüksége lehet; mint amikor a menyasszonyt ellátták kelengyével. Ez utóbbi eredete a *tafíroz*, vagyis jó minőségű vásznakkal látja el. A *taffeta* perzsa nyelven: selyemszövet. Még: ki van stafírozva = el van látva mindennel.)
„**Kisujját sem mozdítja** érte.” (Szólás. Nem tesz semmit valakiért vagy valamiért.)
„**Kisüti**.” (Szleng. Kitalálja. Még: Mi sül ki ebből? = Mi lesz ebből? Még: ide süss! = Ide nézz, micsoda eredmény született.)
„**Kiszáradt a Tisza**, csak a sara maradt, megholt Bogár Imre, csak a híre maradt.” (Népdal, betyárballada.)
„**Ki szegényben bízik**, nádra támaszkodik.” (Közmondás. Még: ~ szalmán hízik.)
„**Kiszehajtás.**” (Népi szokás a húsvét előtti virágvasárnapon /lásd ott/ egy telet jelképező bábut patakba, vagy folyóba dobnak, hogy vigye el: *Hajj kisze, kiszéce, győjj be sódar, gömböce.* A mondóka szerint nemsokára lehet már szalonnát /sódart/ és gombócot enni.)
„**Ki szelet vet**, vihart arat.” (Hóseás próféta könyve 8:7)
„**Kis szikrából** lesz **a nagy tűzvész**.” (Richelieu bíboros mondása.)
„**Kiszagol** valamit.” (Szólás. Kinyomoz, rájön, mint a kutya a szaglásával.)
„**Kiszalad a világból**.” (Szólás. Nem bír elviselni valamit. Még: világgá megy – elkeseredésében.)

„**Ki szegény** akkor is fél, amikor nevethetne, amikor örül, ki van az én szívem is verve, hét vassal körös-körül.” (Csoóri Sándor: Anyám szavai.)
„**Kiszellőzteti a fejét**.” (Szellemi munka után a szabadban, friss levegőn sétál.)
„**Ki szervezte ezt a temetést?**” (Amikor Kós Károly 1977-ben meghalt, ezrével jöttek a magyarok Kalotaszegből a kolozsvári Házsongárdi-temetésre. A román hatóságok – valami nemzetiségi tüntetéstől tartva kérdezgették: ~? Mire az elmés székely válasz ez volt: *Ki? Hát a halott*.)
„**Kiszimatol**.” (Szólás. Kideríti. Még: Kiszagolja. Nem csalja meg a szimatja /= az előérzete/. Jó szimatja van = mint a kutyának. Szimat = rendőrnyomozó. Szaglászik = nyomoz.)
„**Kiszipolyoz**.” (Kihasznál, kizsákmányol. Eredet: szipoly = növénykártevő rovar, amely ’kiszívja’ a növény nedveit. Még: szívja a vérét = élősködik rajta; a szúnyogra utalva.)
„**Kisztihand**.” (Kezit csókolom – férfi köszönés hölgyeknek a kézcsókra, a múlt idők udvarias, megtisztelő társasági gesztusára utalva. Német: *Küss die Hand*.)
„**Kiszúrja a szemét.**” (Szólás. Előtte van, és nem veszi észre. ’Majd ~’. Még: ~ valamivel = eltereli a figyelmét, kevesebbet ad, mint amennyi jár neki.)
„**Kiszúr vele**.” (Szólás. Rászedi, méltatlanul bánik vele, ellehetetleníti. Még: kibabrál vele. A ~ eredete középkori; akinek a szemét szúrták ki, szintén elbántak vele. Még: kiszúr valamit = első látásra észrevesz valamit – egy hibát, vagy ami kell neki. Szleng.)
„**Kit asszony szült,** neked nem árthat.” (Shakespeare: Macbeth-jében a főhősnek jósolja a második jelenés /egy véres gyermek; *bloody child apparation*/ a vészbanyák /*weird sisters*/ barlangjában. *The power of man, none of woman born shall harm Macbeth*.)
„**Kitartás**! Éljen Szálasi!” (A hungaristák, a magyarországi fasiszta párt csatakiáltása és a válasz rá a II. világháború végén, 1944-45-ben.)
„**Kitálal**.” (Szólás. Elmondja a megdöbbentő tényeket. Lásd még: Kiteregeti a szennyest.)
„**Kitántorgott Amerikába** másfélmillió emberünk.” (József Attila: Hazám. *Sok urunk nem volt rest, se kába birtokát óvni ellenünk, s ~*.)
„**Kitárul afelé a karom**, kit magyarrá tett értelem, parancs, sors, szándék, alkalom.” (Ady Endre: A tavalyi cselédekhez.)
„**Kitárult a hullámos dombvidék**, és közel jött a völgyek kékbehajló messzesége, a fehérlő gyalogutak pántlikája, a patakok ezüstös sudára és a puhán szálló szelíd felhők." (Fekete István: Zsellérek.)
„**Kitelik** a becsülete.” (Elveszti a megbecsülését. ~ = egy egészet alkotó időtartam elmúlik, eltelik. Még: eljátssza a becsületét = elveszti a megbecsülését, mintha szerencsejátékon, kártyán, vagy kockán játszotta volna el. Még: eljátssza valakinek a jóindulatát.)
„**Kiteregeti a szennyest**.” (Szólás. Elmondja a szégyenteljes dolgokat. Lásd még: Kitálal. Kipakol. Kiborítja a bilit.)

„**Kiteszi a lelkét**.” (Szólás. Mindent megtesz érte. Még: kitesz magáért = példamutató munkát végez, vagy vendéglátást nyújt.)
„**Kiteszi a szűrét**.” (Szólás. Kiküldi a házból, elküldi. A kabátját nem bent a házban, hanem a tornácon akasztja fel. Ha a béresnek, vagy a leánykérő legénynek nem bent, hanem kint akasztották fel a kabátját, ezzel jelezték, hogy szívesen látják-e továbbra is, avagy elküldik.)
„**Kitér a hitéből**.” (Szólás. Annyira felháborodik, hogy ~, elhagyja a vallását.)
„**Kit kígyó mart meg,** a gyíktól is fél.” (Közmondás.)
„**Kitol** vele.” (Szleng. Akarattal kellemetlenséget okoz neki, elbánik vele. Lásd még: kiszúr vele, szivatja. A ~ eredete: a régi gazdaságokban az istálló kitrágyázása, a trágya kitolása az istállóból volt a legkellemetlenebb munka. Akivel kitolatták a trágyát, azzal ’kitoltak’. Még: kibabrál vele. Bosszantó módon túljár az eszén, szándékosan bajba keveri.)
„**Kiugrasztja a nyulat** a bokorból.” (Rákényszeríti, hogy árulja el szándékát. Szólás.)
„**Ki van rá bukva**.” (Szleng. Haragszik rá, dühös rá.)
„**Kivágja a rezet**.” (Szólás. Kitesz magáért, megmutatja, mit tud, bár nem elég módos ehhez. Eredet: a/z egyébként értéktelen/ rézpénzt büszkén rádobja az asztalra.)
„**Kiveri a balhét**.” (Hangos, dühös veszekedést kezdeményez, felháborodik, tiltakozik valami ellen. Balhé = a jiddis *bahale* = zűrzavar, lárma. Szleng.)
„**Kiveri a biztosítékot**.” (Szleng. Nem elviselhető, túlmegy egy határon, mint amikor az áramkört túlterhelik, és az ~. Még: kiveri a hisztit = őrjöng, sír valamiért.)
„**Kiveri a huppot**.” (Szleng. Felháborodik és veszekedést kezd kiabálva, rikácsolva. Még: cirkuszol, arénázik, patáliát csap.)
„**Kivert kutya**.” (Szólás. Akinek nincs otthona, mint a háztól elzavart kutyának.)
„**Kivesézi**.” (Szólás. Alaposan kiértékeli. Még: átrágja magát valamin = nehezen megtanulja, elolvassa.)
„**Kiveti a hálóját**.” (Szólás. ~ valakire, valamire. Meg akarja szerezni, mint halász a halat a vetőhálóval történő halászatkor. Még: jó helyen vetette ki a hálóját = sikeres volt.)
„**Kiveti a nyeregből** a vetélytársát.” (Szólás. Legyőzi. Eredet: lovagi torna.)
„**Kivetkőzik** magából.” (Szólás. Elveszíti az önuralmát, nem tud uralkodni magán, olyan indulatba jön, hogy megfeledkezik a jó modorról.)
„**Kivétel erősíti a szabályt**.” (*Exceptio firmat regulam*. Cicero mondása. Eredet: ha a szabály alóli kivételeket /törvényben/ egyenként elvesszük, akkor egyre erősebb a szabály. Még: Kivétel nélkül nincs szabály /Cervantes mondása/ *Nulla regula sine exeptione*.)
„**Kivéve a gyevi bírót**.” (Igazságtalan kivételezés. Eredete: Gyeviben a bíró olyan helyi teher- és adórendeleteket hozott, melyek végén mindig ott állt: ~. Amikor

Mátyás király erre rájött, olyan jutalmazási rendeleteket adott ki Gyeviben, melynek végén szintén ott állt: ~. Móra Ferenc szerint Gyevi = Algyő, miszerint az algyőiek találták volna ki, hogy a török adószedők ne találhassák meg Algyőt.)
„**Kivívja** az elismerést." (Szólás. Sikerrel küzd érte. Még: ~ a győzelmet.)
„**Ki volt az első *punk*?** Lenin apánk." (Graffiti az 1980-as évekből. *Punk* ejtése: pánk.)
„**Ki volt Rafaelló** korában az olasz külügyminiszter?" (Gróf Andrássy Gyula mindig barátilag beszélgetett Munkácsy Mihállyal a legnagyobb magyar festőművésszel; s amikor szóvá tették, hogy ő – külügyminiszter létére – hogyan alacsonyodhat le odáig, hogy egy festővel ilyen bizalmas viszonyt ápol, akkor kérdezte vissza: ~? Az illető főúr nem tudta természetesen, erre mondta Andrássy, hogy viszont Rafaellót mindenki ismeri, vagyis a nagy művészek sokkal híresebbek, mint a politikusok, megtiszteltetés velük a baráti viszony.)
„**Kizökkent az idő**, **ó kárhozat**! Hogy én születtem helyrehozni azt!" (Shakespeare: Hamlet *The time is out of joint; o cursed spite that ever I was born to set it right!*)
„**Kizsebel**i." (Pénzügyileg becsapja, vagy túlzott árat fizettet vele. Eredete a zsebtolvajlás. Még: megkopasztja. Szleng: lehúzza, megvágja.)
„**Kizsigerel**." (Kibelez, átvitt értelemben teljesen kihasznál. Még ugyanez: kifacsar – mint a citromot. Lásd még: kiszipolyoz, /ki/szívja a vérét.)
„**Kígyóinknak**, **Esze komám**, lépjünk a nyakára!" (Ady Endre: Esze Tamás komája. *Rákóczi, akárki, jöjjön valahára: ~*.)
„**Kígyónak lábsó**, **madaraknak fogsor**, diktál a beteg, írja a doktor: beszél majd az utókor. Kiről? Ha-ha-ha! Doktor Bubóról." (A Doktor Bubóként ismert, Kérem a következőt, című, az 1970-es években népszerű rajzfilm betétdala.)
„**Kígyót, békát** kiált rá." (Szólás. Rosszat terjeszt róla, csúnyákat mond rá. A kígyó a gonosz megtestesítője a Biblia szerint. A béka a boszorkányok állata. Kiált = vádol. A ~ eredeti jelentése: boszorkánysággal vádol.)
„**Kígyót melenget** a keblén." (Szólás. Jó valakihez, aki az ellenségévé válik és 'megmarja'. Eredet: Kleopátra úgy lett öngyilkos, hogy mérgeskígyót simogatott a keblén. A római Petronius elmondása szerint egy vándor a hidegtől dermedt kígyót talál, s keblébe rejti, hogy fölmelegítse, mire az halálos marással fizet ezért. *Viperam sub ala nutricat*. Vagy, Erasmus szerint: *Colubram vel serpentem in sinu fovere*. Cicero szerint: *In sinu viperam venenatam ac pestiferam habet* = mérges és vészt hozó kígyót őriz kebelén.)
„**Kínaiul van**." (Szólás. Érthetetlen. Ez nekem ~. Lásd még: Gringó.)
„**Kín-keservesen**." (Nehezen, erőlködve; kín és keserűség árán.)
„**Kísérleti nyúl**." (Szólás. Kipróbálnak rajta valamit; eredet: orvosi célú állatkísérletek.)
„**Kísértet járja be Európát**. A kommunizmus kísértete." (Marx: A kommunista kiáltvány.)
„**Kívánod, ami nincs** és nem kapható? S mid van, kezed között olvad, mint a hó." (Vörösmarty Mihály: Mi baj?)

„**Kívül a kaszárnyán**, kinn a kapunál, lámpa lángolt árván, most is ottan áll. Szívemre zárna két kezem, a láng csak égne kékesen, mint rég, Lili Marlene! Mint rég, Lili Marlene.” (*Vor der Kaserne vor dem großen Tor Stand eine Laterne und steht sie noch davor. So woll'n wir uns da wieder seh'n, bei der Laterne wollen wir steh'n, Wie einst Lili Marlene. Wie einst Lili Marlene.* 1938-ban Norbert Schultze zenésítette meg Hans Leip: ***Lili Marlene*** c. versét, és a belgrádi német katonai rádióban, 1941-ben játszották be először Lale Anderson előadásában, majd 1943-45 között Marlene Dietrich előadásában vált a II. világháború legnagyobb katonai slágerévé – mindkét oldalon – német és angol szöveggel egyaránt.)
„**Kívül tágasabb**.” (Szólás; felszólítás arra, hogy valaki távozzon.)
„**Klassz**.” (Szleng. Jó, kitűnő. Eredet a német *klassich* = mintaszerű, klasszikus.)
„**Klotyó**.” (Szleng. WC, illemhely, árnyékszék. Eredet: klozet; németül: *Klosett*, angolul: *closet*.)
„**K.m.k.**” (A szocializmus teljes foglalkoztatású időszakában, az 1950-80-as években, a munkanélküliek személyi igazolványba bevezetett hatósági rövidítés: ’közveszélyes munkakerülő.’)
„**Kockára teszi** az életét.” (Szólás. Kockáztatja a testi épségét, mint a szerencsejátékon.)
„**Kocsányon lóg** a szeme.” (Szólás. Nagyon feltűnően, meredten bámul valakit, szinte kidülled a szeme. Általában férfi a nőt.)
„**Kocsi, szekér,** kocsi, szán, még a télen, libi-libi lim-lom, lomzati bom-bom leszek lány.” (Népdal. Általában a szlovák, 3 strófás népdalok átvételénél, a magyarra jellemző 4 strófás szerkezet miatt értelmetlen sorok kerültek bele, pl. ingyom-bingyom táliber, sallárom-sallárom.)
„**Kocsmárosné, aranyvirág**! Ide a legjobbik borát!” (Petőfi S.: Falu végén kurta kocsma.)
„**Kocsmárosné azt hiszi**, hogy a lányát elveszi egy valaki!” (*A horgosi csárda ki van festve. Odajár a nagybőgős a nagybőgővel nagybőgőzni minden este*: ~ Népdal.)
„**Koh-i-Noor**.” (A világ legrégebben – i.e. 5000-től – ismert, 106 karátos gyémántja, Indiából származik, nevének jelentése: a *Hegy fénye*. 1851-ben Viktória királynőnek ajándékozták, angol koronaékszer lett; 1927. óta a királynői korona dísze /merthogy férfiuralkodókra mindig szerencsétlenséget hozott/. A világ legnagyobb gyémántja a *Culliman*, nyersen 3106 karátos volt, Dél-Afrikából, melyet VII. Edward angol királynak ajándékoztak. 8 gyémántot csiszoltak belőle: a két legnagyobb a jogar és a királyi korona, a többi a királynői korona ékszere. A *Pitt Régens* gyémánt Indiából 410 karátos, francia uralkodóké volt, ma a Louvre-ban látható. 250 karátos az *Orlov* gyémánt, melyet Nagy Katalin cárnő kapott, és a sorban a ~ után következve 86 karátos a *Dél-Csillaga* Dél-Afrikából.)
„**Kokettál** vele.” (Kacérkodik vele, tetszeleg neki, kihívóan viselkedik vele. Eredete a francia *coquetterie* /= ejtsd: ’koketö’ peckesen jár – mint a kakas; *coq* = kakas/.)
„**Koki.**” (Diák szleng: csúsztatott ütés ököllel a fejtetőre.)

„**Kokó**.” (Kovács István bokszbajnok beceneve.)
„**Koldusbotra jut**.” (Szólás. Elszegényedik, mint a koldus. Még: ~tatja = tönkreteszi.)
„**Koldusok nemzete** vagyunk, kik magokat uraknak álmodják.” (Jókai Mór mondása.)
„**Kolumbusz tojása.**” (Szólás, amikor egy bonyolult kérdésre egyszerű, magától értetődő választ ad valaki. Anekdota: Kolumbusz Kristóf, mikor Mendoza bíboros kérdésére azt akarta bizonyítani, hogy a Föld – bár gömbölyű – nem borul fel; ezt egy tojással mutatta be: úgy állította meg a tojást a hegyén, hogy azt erősen az asztalra nyomta. A széttört hegyén a tojás megállt. Calderon de la Barca: La dama duende c. vígjátékában fordul elő először. Egy másik eredet anekdota szerint a Firenzében 1407-ben építeni kezdett *Santa Maria del Fiore* dóm hatalmas kupolájának a megépítése előtt az építész – Brunelleschi – szintén egy tojással érvelt. Valószínűleg egy népi bölcsesség ihlette, az Európa-szerte ismert ’Jancsi tojása,’ miszerint, ’ha a fejét betöröd, megáll a tojás is.’)
„**Kolonc** a nyakán.” (Szólás. Teher, probléma. A ~ a gémeskút fáján a súly, ill. fékező súly. ~ot tettek a kutyák nyakába, hogy ne csavarogjanak az erdőbe vadat űzni.)
„**Kolosszális**.” (Szleng. Nagyszerű, nagyon jó. Eredet: Héliosz napisten kb. 35 m magas szobra Rodosz szigetének kikötőjében az ókori világ hét csodájának egyike volt. Később Rómában Néró császár éppíttetett magának egy hasonló nagyságú szobrot /*Colossus Neronis*/, amelynek a fejét a továbbiakban az éppen aktuális császárról mintázták át, s mérete miatt kolosszálisnak, nagynak nevezték; innen ered a közelben épített legnagyobb aréna, az *Amphiteatrum Flavium* rövid megnevezése is: *Closseum*.)
„**Koma küldi komának**.” (A keresztkomák kiválasztása a komatál küldéssel volt szokásban. A böjtöt követő húsvéti lakomázás utáni első vasárnap /lásd: fehérvasárnap/ volt az a nap, amikor a házasulandó párok szülei megegyeztek egymással, s kiválasztották a keresztkomákat, akiknek húsvéti maradék ételeket küldtek, úgy kérték fel őket keresztszülőknek. *Komatálat hoztam, föl is aranyoztam*, *~, hogy váltsa ki magának. Ha nem váltja magának, küldje vissza komának*. Innen a komál = ’kedvel’ igénk.)
„**Komálja**.” (Szleng. Kedvel, odavan érte, rokonszenvez vele. Eredet: koma = keresztszülő. Lásd még: kamelja.)
„**Komám asszony**, **hol az olló?** Imént kérte el a holló” (Enyedi György: Hol az olló?)
„**Komám, eltévedtünk,** nagy ez a sötétség. Fölgyújtottuk a világot, s nem látunk egy lépést.” (Ady Endre: Két kuruc beszélget.)
„**Komáromi kisleány**, **vigyél által a Dunán**.” (Népdal. *~ ha átviszel a Dunán, csókot adok a partján*.)
„**Kombiné, kombiné**, **a csipkés kombiné**. Még az éjjel fölhajtom majd én.” (Lakodalmas rock sláger.)

„**Kommunista**.” (Az osztály nélküli társadalomban hívő ember. A kommunizmus Marx és Engels ~ kiáltványa /1848. március 18. *Manifest der Kommunistsichen*/ nyomán terjedt el. Eredet: latin *communis* = közös, közösségi.)
„**Komoly érvágás**.” (Szólás. Súlyos anyagi veszteség. Az érvágás régen gyakori orvosi beavatkozás volt a magas vérnyomás csökkentésére.)
„**Kompatibilis**.” (Egymáshoz csatlakoztatható, összeillő. Eredete a latin *compatibilis* = egymást elviselő.)
„**Kompromisszumot köt**.” (Olyan megegyezést köt valakivel, amely kölcsönös engedményeken alapul. Eredete a latin *com* /= együtt/ és *promittere* /= ígérni/.)
„**Kompromittál**.” (Valakit rossz hírbe hoz. Eredete a francia *compromettre*. Még: rossz fényt vet valakire.)
„**Komótos**.” (Lassú, kényelmes, kimért. Eredet: német *kommod* = kényelmes.)
„**Kondorosi csárda mellett**, gulya, ménes ott delelget: csárdabeli szépasszonynál bort iszik az öreg-bojtár. Öreg-bojtár, kis-számadó, a főcsikós után való; leányokért élő-haló, menyecskék kedvire való.” (Arany János: A betyár.)
„**Kong** a terem.” (Üres. Az üres terem visszhangos, ahol az ember léptei konganak.)
„**Kongatja a vészharangot**.” (Szólás. Veszélyre figyelmeztet. Eredet: árvíz, vihar, tűzvész, ellenséges támadás esetén is harangoztak régen a templomokban.)
„**Konstantinápolynak** ment Botond, keletre, s szörnyű taglójával kapuját betörte.” (Petőfi Sándor: Lehel vezér.)
„**Kontraproduktív**.” (A szándékkal ellentétes eredményt produkáló, hozó dolog. Még: kontraszelekció = a szándékkal ellentétes kiválasztást, kiválogatást elosztást eredményező dolog. Eredet a latin *contra* = ellentétes. Lásd még: *Pro et contra*.)
„**Kontrázik**.” (Valaki érvelését helyesli, közbeszólással alátámasztja. Eredetileg ~, ha egy hangszeren játszott dallamot egy másik hangszerrel, mélyebb hangfekvéssel kiséri. Kártyajátékban pedig ~, ha emeli a tétet. Latin /*contra* = ellen/ szóból ered.)
„**Konzervatív**.” (A régihez, a hagyományokhoz ragaszkodó. Eredet a latin *conservativus* = fenntartást őrző; *conservo* = megvéd; *con* = erősen, *servo* = őriz.)
„***Konyec***.” (Vége oroszul, az 1950-es, 60-as években volt használatos. Még: *kaput* = vége németül, akkor mondták, ha valami elromlott, felmondta a szolgálatot.)
„**Konyít** hozzá.” (Ért hozzá valamennyire. Még: nem ~ = nem ért hozzá. Eredet a latin *cognito* = megismerés.)
„**Konyhatündér**.” (Olyan nő, aki jól főz, jó ételeket varázsol elő, mint egy tündér.)
„**Kopasz**.” (Szleng. Katonaságon az újonc, akinek a haját szabályszerűen lenyírják bevonuláskor. Még: öreg = a már leszerelés előtt álló katona.)
„**Kopog a szeme** az éhségtől.” (Szólás. Látja az ételt, és utána kap /koppan/. Még: nyeli az éhkoppot /koppanást, vagyis a hiábavaló ’utána-kapást’ tudja csak lenyelni/. Még: majd felfalja a szemével, /úgy vágyakozik utána/; majd’ /majdnem/ kiugrik a szeme az éhségtől.)
„**Koppan**.” (Szólás. Csalódik. Eredet: a repülő bogár nekimegy a falnak és ~.)

„**Korábban kelj fel** ahhoz.” (Szólás. Nem vagy elég jó valamihez.)
„**Korán nyíló virág** korán hervad.” (Shakespeare mondása.)
„**Korát megelőző**.” (Szólás. Olyan újszerű, hogy még nincsen rá társadalmi igény.)
„**Korát meghazudtoló**.” (Szólás. Idős kora ellenére fiatalként viselkedő.)
„**Kordában tart**.” (Szólás. Fegyelmez. Korda = korbács, ill. a papok csuháját összefogó madzag. A ~ = megtartóztatásra nevel, a papok mintáján.)
„**Kornyikál**.” (Csúnyán énekel. Még: fülsértő módon énekel.)
„**Korrupció az**, ... amiből mi kimaradunk.” (Hofi Géza mondása.)
„**Korszakalkotó**.” (Igen jelentős kezdeményezés, ami új korszakot nyit a területén.)
„**Korzikai szörnyeteg**.” (*Bonaparte Napóleon*t nevezték így az ellenfelei. Epitheton Ornans.)
„**Korzózik**.” (Kényelmesen, kedvtelve, szórakozva sétál. Eredete: az olasz *corso* = sétaút.)
„**Kosarat kap** / ad.” (Szólás. Elutasít, visszautasít. Még: kikosaraz. Középkorban a hölgyek a lovagnak kosarat eresztenek le az ablakból, hogy őt, vagy az ajándékát felhúzzák benne. Ha a kosárnak nincs feneke, vagy ledobják a kötelét, a lovag ~, udvarlása vissza van utasítva.)
„**Kossuthból**, ha meg nem javul, még nagy országháborító lesz.” (Kövy Sándor, a sárospataki kollégium híres professzora mondta Kossuth Lajosról, aki pataki diák korában egyszer bojkottálta társaival a professzor előadásait.)
„**Kossuth kutya**.” (Magyar szabadságharcos – Haynau és/vagy Jellasics szerint.)
„**Kossuth Lajos azt üzente** elfogyott a regimentje. Ha még egyszer azt üzeni, mindnyájunknak el kell menni, éljen a magyar szabadság, éljen a haza!” (Kossuth nóta.)
„**Kossuth Lajos íródeák**, nem kell néki gyertyavilág. Megírja ő a levelet, a ragyogó csillag mellett, éljen a magyar szabadság, éljen a haza!” (Népdal.)
„**Kossuth Lajos táborában**, két szál majoránna. Egy szép barna magyar huszár, sej, lovát karélyozza.” (Bárdi Lajos: ~.)
„**Kotkodács**, minden napra egy tojás.” (Mondóka ’a tyúkhoz’. *Kot kot kot* ~.)
„**Kotnyeles**.” (Szólás. Mások dolgába belebeszél, belekotyog, beleüti az orrát – kotyog, mint egy tyúk. Eredetileg: kotyogó nyelves; más magyarázat szerint a konyhán kíváncsiskodó, kóstolgató személy, aki minden ételbe belekotor és az ételt /le/nyeli.)
„**Kotyvaszt**.” (Rosszul főz/készít egy ételt. Kotyvalék = rosszul elkészített étel.)
„**Kozmetikázz**a.” (Szleng. Szépítgeti a tényeket, vagy az eredményt, mint amikor a kozmetikával elfedik a ráncokat, hibákat a bőrön.)
„**Kozmopolita**.” (Világpolgár, aki semmilyen nemzethez sem érez identitást, kötődést. Elsőként Diogenész görög filozófus, a cinizmus képviselője nevezte magát így.)
„**Kóbor apácák** megtévesztésére.” (Szólás. Ügyetlen trükk, aminek senki sem dől be.)

„**Kóceráj**.” (Elhanyagolt, lepusztult, rendetlen helyiség, munkahely. Eredet: a kóc /kender-rost/, ill. kócos /borzas/ kifejezésekből rövidáru kiskereskedést, textilboltot jelentett.)
„**Kócos kis ördögök voltunk**, naptól és kosztól sötét volt arcunk.” (Zorán slágere: ~.)
„**Kópé**.” (Tréfás kedvű, vicces ember, vagy rakoncátlan gyermek. Még: *Nagy ~ vagy!* Eredet: *góbé* = csavaros észjárású, furfangos székely.)
„**Kóser**.” (Jó. Eredetileg héber kifejezés a zsidó étkezési szabályoknak megfelelő, megbízható, kiváló jelentéssel.)
„**Kóstolgatja**.” (Szleng. Kötekedik vele, sértegeti, hogy megtudja, hogy meddig terjed a másik türelme, illetve milyen erős ellenfél válik belőle. Lehet sportban is: boxban, vívásban = próbálgatja az ellenfelét.)
„**Kósza szél** a felhők lágy ölén, szállj, repülj velünk, egy más világ felé! Kis hajó az álmok tengerén; benne ül egy lány és én.” (Szécsi Pál slágere: ~. Eredetileg: *Il Cuore-Bari*.)
„**Kóter**.” (Diák-szleng az 1960-70-es évekből: kollégium. Eredetileg: börtön, fegyház, javítóintézet. Jelentése: rossz minőségű dolog.)
„**Kótyavetye**.” (Áron aluli, olcsó eladás. Eredete horvát és rác hajdúk a hadizsákmány elárverezésénél kiáltották: *Kto hocse vecse /daty/* = Ki akar többet /adni/ ebből a magyar áthallás: *ko cse vecse.* Még: elkótyavetyél, = olcsón túlad valamin.)
„**Kóvályog, mint gólyafos** a levegőben.” (Szólás. Össze-vissza járkál.)
„**Köbüki**.” (Nagyon távoli leszármazott /ükunoka a köbön/ tréfásan a Mézga család c. rajzfilmsorozatból.)
„**Köd előtte,** köd utána.” (Szólás. Eltűnik. Még: Köddé válik.)
„**Köd előttem,** köd mögöttem, Isten tudja, honnan jöttem.” (Szabó Lőrinc: Szél hozott, szél visz el.)
„**Ködös Albion**.” (Anglia. Az ókori görögök nevezték így Nagy-Britanniát, az akkori kelta /brit, skót, walesi, ír/ lakosságtól származó megnevezést /*albiio* = föld/ átvéve. Később latin közvetítéssel a ’fehér’ jelentése is elterjedt: ~. A ’ködös’ az óceáni éghajlat időjárására utal.)
„**Ködösít**.” (Szólás. Mellébeszél, mert el akar valamit titkolni, rejteni.)
„**Ködszurkálás**.” (Szólás. Megfoghatatlan, nem definiált ellenségre való támadás. Érvekkel való vagdalkozás. Lásd még: ködösít = Homályosít, átláthatatlanná tesz egy témát.)
„**Köcsög**.” (Szleng. Faragatlan, primitív, buta, rosszindulatú ember. Még: gyökér, bunkó.)
„**Köhög a bolha**.” (Szólás. Amikor egy jelentéktelen ember fontoskodik.)
„**Kölcsön ad az Úrnak**, ki kegyelmesen ad a szegénynek.” (Salamon példabeszéd 19:17.)
„**Kölcsön kenyér** visszajár.” (Közmondás. A bosszúra, elégtételre utal.)

„**Kölni** víz.” (Parfüm, illatosító szer. Eredetileg Nagy Lajos magyar király felesége, Erzsébet királynő rozmaringos - alkoholos víz receptje, mely a kartauzi félremete egyházi rendhez került, s mivel alapítójuk, Szent Brúnó szülővárosa a németországi Köln /Cologne/ volt, Kölnben tárolták a receptet. Amikor Napóleon francia katonái, akik nem vetették meg a parfümöt, elfoglalták Kölnt, ott gyártani kezdték számukra a ’magyar királynő vizét’ /*eau de la reine de Hongrie*, azaz röviden a ’kölni’ /*Eau de Cologne*/ vizet.)
„**Költözik a fecske**, költözik a gólya.” (Leánybúcsúztató népdal. ~ *költözik a gém is, a mocsár lakója. Panaszos dalával búcsút vesz fészkétől, elvándorol messze erről a vidékről. Én is elbúcsúzom a szülői háztól, a leányélettől, leánycimboráktól. Elköltözöm messze, ismeretlen tájra, sorsomat rábízom az egek urára*.)
„**Költő és hadvezér**.” (Zrínyi Miklós. Epitheton ornans. Ezzel különböztetik meg az azonos nevű nagyapjától, a ’szigetvári hőstől’.)
„**Költő hazudj**, de rajt’ ne fogjanak!” (Arany János: Vojtina Ars poetikája.)
„**Költői kérdés**.” (Olyan kérdés, amelyre nem várunk válasz. A hétköznapi életben: hányszor mondjam még, hogy … Azért használják, hogy nyomatékosítsanak egy magától értetődő állítást. Például Jézus ~e: ’ki az közületek, aki követ ad a gyermekének, ha az kenyeret kér tőle?’)
„**Költői szabadság**.” (*Licentia vatum*. A művészek megmásíthatják a tényeket.)
„**Költőnek születni kell**.” (Latin közmondás: *poeta non fit, sed nascitur*. Költővé – vagy bármivé, amihez tehetség kell – nem lesz valaki, hanem annak születik. Még: *a költő születik, a szónok keletkezik = Poeta nascitur, orator fit*.)
„**Költő vagyok** – mit érdekelne engem a költészet maga?” (József Attila: Ars poetica.)
„**Köntörfalaz**.” (Szólás. Nem egyenes, nem őszinte. Eredetileg: köntöl-farol. A jeges úton haladó szekérre mondták eredetileg, hogy nem egyenesen halad, csúszkál, vagyis: köntöl-farol. Még: ’falaz’ valakinek = elrejti az igazságot.)
„**Könnycsepp az arcon**.” (*Una lacrima sul viso*. Bobby Solo slágere 1964-ből. *Tegnap legördült egy könnycsepp, az utolsó fájó könnycsepp. Holnap mosoly ragyog két szemeden, s boldog leszel majd velem*.)
„**Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán**, mint a gazdagnak bejutni a mennyek országába.” (Jézus. Máté 19:24, Márk 10:25, Lukács 18:25. Eredet: Kr.e. 250-ben fordították a Biblia egyes szövegeit görögre az arámi /óhéberrel rokon/ köznyelvről. Arámi nyelven a ’*gamla*’ egyszerre jelent tevét és kötelet! A szólás félrefordítás eredményeként maradt fenn. Tehát eredetileg egy kötélnek a varrótűbe fűzése volt a hasonlat. Mivel ez a szólás éppen a képtelensége miatt nagyon elterjedt, az egyházi zsinatok később már nem változtattak ezen az ókori Leiter Jakab típusú fordítási hibán. Lásd még: Leiter Jakab.)
„**Könnyebb átugorni**, mint megkerülni.” (Szólás kövér emberekre.)
„**Könnyebb az elvekért harcolni,** mint nekik megfelelően élni.” (Alfred Adler mondása.)
„**Könnyebb az igazságot felismerni,** mint elismerni.” (Lamarck mondása.)
„**Könnyebb utólérni a hazug embert**, mint a sánta kutyát.” (Közmondás.)

„**Könnyek éjszakája**.” (*Noche Triste*. 1520. július 1-én éjjel Hernando Cortez, Mexikó spanyol meghódítója elmenekülni kényszerült az aztékok fővárosából, Tenochtitlanból, miközben 870 emberét vesztette el.)
„**Könnyen elhisszük** azt, amit akarunk.” (Latin szólás. *Facile, quod volomus, credimus*.)
„**Könnyű a latornak** a latort megismerni.” (Közmondás. Lator = gonosztevő.)
„**Könnyű a regényírónak**, mert ez azt írhatja, ami neki tetszik; de nehéz a történetírónak, mert ennek azt kell írnia, ami igaz.” (Jókai Mór: És mégis mozog a föld.)
„**Könnyű álmot hozzon az éj.** Altass el, hűs dunai szél.” (Charly slágere: ~.)
„**Könnyű Katit táncba vinni**.” (Szólás. Amihez van kedve, abba hamar beleegyezik.)
„**Könnyű neki**, ő a bátyám.” (A Hollies világslágere: *He ain’t Heavy He’s My Brother* 1969. ~ = félrefordítás; valójában: ő nem jelent nekem gondot.)
„**Könnyű venni feleséget**, csakhogy ne végy ellenséget, avagy merő irigységet, száz közül is alig egyet.” (Népdal – amikor a férj már megbánja a házasságot.)
„**Könyökén jön ki**.” (Szólás. Nagyon unja, kívülről tudja: már a ~.)
„**Könyököl**.” (Szólás. Másokat félrelökve próbál előnyökhöz jutni, érvényesülni a munkahelyén. Eredet: mintha egy tömegben a könyökével törne magának utat; tolakodna.)
„**Könyörgöm, akasszuk fel**!” (Szállóige a ’Valahol Európában’ című filmből.)
„**Könyörtelennek kell lennünk,** nehogy a nép legyen könyörtelen velünk.” (Georges Danton mondása.)
„**Könyves Kálmán**.” (I. Kálmán, aki I. Géza fia, a legműveltebb Árpád-házi király.)
„**Könyvmoly**.” (Aki sokat olvas, mindig a könyveket búvja.)
„**Könyvre adott pénz** látszólag eldobott pénz. Mint a vetőmag.” (Gárdonyi Géza mondása.)
„**Köp**.” (Szleng. Vall. Valakit besúg, beárul, elárul a hatóságnak. Még: beköpi.)
„**Köpönyegforgató**.” (Szólás. Képmutató, hol egyik, hol másik oldalon áll.)
„**Körbe hordozza,** mint a véres kardot.” (Szólás. Figyelmeztet mindenkit a veszedelemre. Eredet: a király parancsára ~, s ezzel hívják hadba a nemességet, az országot ért támadás esetén. Még: Megkongatja a vészharangot. /Ellenség vagy vihar közeledésekor.)
„**Körbejárja** a témát.” (Alaposan megvizsgálja, több szempontból elemzi.)
„**Körben áll egy kislányka**, lássuk, ki lesz a párja?” (Gyermekdal és játék.)
„**Körmére ég** a munka.” (Szólás. Nem tudja időben befejezni. Régen a kódexmásoló papok a gyertyát a körmükre erősítették írás közben. Amikor a gyertya leégett, és a munka még nem készült el, akkor mondták, hogy: ~.)
„**Körmére koppint**.” (Szólás. Dorgál, szid, büntet. Eredet: az iskolában régen a gyerekek körmére ütöttek vonalzóval, vagy vesszővel, ha rosszalkodtak. Még: körmére néz = szigorúan ellenőriz, mint amikor az inasok, gyerekek körmét nézték meg, hogy mosott-e kezet, nincs-e piszok a körme alatt.)

„**Körméről ismerhető fel** az oroszlán.” (Közmondás. *Ex ungue leonem*. Vagyis a tetteiről ismerhető fel a nagy ember. Arany János ezt a latin szólást megváltoztatva írta Madách Imre Ember tragédiájának a végére dicséretként: *Ex leone leonem*, vagyis ’az oroszlánt az oroszlánról’. Még: *Ex pede Herculem* = lábáról ismerni fel Herkulest = részről az egészet.)
„**Körmöci csikó**.” (Egykor a Körmöcbányán bányászott és vert aranypénzt nevezték így. A csikó, a ló nagyon értékes, megbecsült jószágnak számított, éppen úgy, mint a pénzek között az aranypénz.)
„**Körmöl**.” (Ír. Régen a szerzetesek az íráshoz használt lúdtollat addig használták, faragták, amíg egész rövid nem lett, s úgy látszott, mintha már a körmükkel írtak volna.)
„**Körmönfont**.” (Ravasz, eredeti, bonyolult. A gépi gyártású kötéllel szemben, a kézimunkával, körömmel összenyomott fonással készült kötelet nevezték eredetileg így.)
„**Körömszakadtáig**.” (Szólás. A végsőkig. Eredete középkori: addig, amíg a kínzás el nem kezdődik; ugyanis a körömszaggatás = középkori kínzás egyik első, igen fájdalmas stádiuma, amellyel szóra bírták a vádlottat /egy fogóval letépték a körmeit/.)
„**Körös-parti Párizs**.” (Nagyvárad, utalva a XIX. század végi pezsgő irodalmi életére.)
„**Körtélyfa**, **körtélyfa, kőrösi, kerepesi körtélyfa**.” (Népdal.)
„**Körülhordozza, mint a véres** kardot.” (Szólás. Mindenkinek megmutat, vagy bemutat valamit, vagy valakit, ami nem pozitív, nem helyes dolog. Eredet: Árpád-házi királyoknál, ha az országra ellenség támadt, egy véres kard körbehordozásával hívta a király fegyverbe a hűbéres főurakat. Például IV. Béla a Muhi csata előtt. Még: ebből egy köznyelvi változat: ~, mint a véres rongyot = ha valami elrettentő célzattal próbálja tenni.)
„**Körüljárja** a témát.” (Szólás. Jól meggondolja, megfontolja, mérlegeli, mielőtt hozzáfog valamihez. Mint az óvatos ragadozó a csapdába tett csalit.)
„**Körültem csillagmiriád versenyt kacérkodik**, ragyog, fejemre szórja sugarát; azért még föl nem olvadok.” (Vajda János: Húsz év múlva.)
„**Köszönöm, hogy imádott**, hogy reám úgy vigyázott, de ne küldjön virágot, nekem.” (A Hyppolit a lakáj című film betétdala: ~. *Köszönöm, hogy becézett, csak egy kissé elkésett, mert titokban másé lett szívem*.)
„**Köszönőviszonyban sincs** vele.” (Szólás. Semmi köze hozzá, nem hasonlít rá, idegen. ~ sincs a valósággal = távol áll tőle, még felületesen sincs vele kapcsolatban. A ~ olyan kapcsolat, hogy ismeri ugyan, de se nem barátja, se nem rokona. Még: elrugaszkodik a valóságtól.)
„**Köszörüli a nyelvét** rajta.” (Szólás. Sértő, vagyis ’csípős’ megjegyzéseket tesz rá. Eredet: akinek ’éles’ a nyelve, úgy, hogy másokat sérteni tud vele, az nyilván köszörüli is – valakin.)
„**Kötekedik**.” (Szólás. Kritizál, veszekedni akar valakivel. Még: beleköt valakibe.)

„**Kötelesség az**, amit másoktól elvárunk.” (Alexander Dumas mondása.)
„**Kötelező irodalom**: mindenki szeretné, ha elolvasta volna, de senki sem szeretné elolvasni.” (Mark Twain mondása.)
„**Kötélhúzás**.” (Játék. ~t folytatni = egymással hosszasan küzdeni. Még: huzavona.)
„**Kötélnek áll** / nem áll ~.” (Szólás. Belenyugszik, vagy nem egyezik bele. Eredet: a XVIII. – XIX. században, a katonák verbuválásakor erőszakkal, fogdosták össze a legényeket; és össze is kötözték őket kötéllel, hogy meg ne szökjenek. Még: kötéllel kell fogni =/ nehezen lehet rávenni valamire. Arany János: Nemzetőr dal: *nem kerestek engemet kötéllel, zászló alá magam csaptan én fel*. Még: kötéllel kell fogni = nehezen, szinte erőszakkal kell rávenni valamire.)
„**Köti az ebet a karóhoz**.” (Szólás. Makacsul ragaszkodik a véleményéhez. A házigazda, ha vendégek jönnek, megköti a házőrző kutyát, és erősködik, hogy jöjjenek be bátran.)
„**Kötözni való** bolond.” (Szólás. Régen a közveszélyes elmebetegeket, őrülteket a saját maguk és mások védelmében megkötözték. Arany János írja a Toldiban, hogy Toldi György, miután tervei öccse vagyonának megszerzésével kapcsolatban nem sikerültek a királynál: *Hazament, s nekiállt otthon a hajának, nekiesett tépni, homlokát öklözni, csak lesték a szolgák; kell-e már kötözni*?)
„**Kötve hiszi**” (Szólás. Nem hiszi, csak kényszer hatására, csak ha elvarázsolják. Kötés = varázslat, boszorkány-átok, jogi szerződés. Ebből: kötelesség, kötelezvény, kötelezni, le van kötelezve valakinek = adósa, hálával tartozik neki.)
„**Kövesd Kopácsyt!**” (A sárospataki kollégium teológus diákjainak szólása, ha valamely merész tettre bíztatták egymást. Latinul: *Sequere Kopácsy* = ~. Eredet: Kopácsy István a pataki Szent Ferenc klastrom perjele volt, aki 1525-ben otthagyta a rendet és feleségül vette Bánóczy István szép özvegyét. Ekkor mondta társának, Sztáray Mihálynak, hogy: ~. Mire az is hasonlóképpen cselekedett, a ~ mondást szállóigévé téve.)
„**Kövér a nap**, kövér a nap, szórta a sugarakat.” (Generál együttes slágere: ~. *Soha senki meg ne tudja, miért volt hamis a dal? Nem tehettem róla, de innom kellett néhány pohárral*.)
„**Közbevágott Pató Pál úr**: ej, ráérünk arra még.” (Petőfi: Pató Pál úr)
„**Közeli helyeken**, dombokon, hegyeken, kibelezett kőbányák üregében, most is visszhangzik a léptem.” (A Bikini együttes slágere: ~.)
„**Közel szállt az erdők fölé a nap**, és a szelíd ősz édes-fanyar illata megült az avaron, mint az öreg emlékkönyvek fonnyadó virágainak az illata. A fészkek üresen ásítottak, az erdő csendes volt, mint a borongó gondolat, csak a harkály kopogott valahol messze, mintha a nyár útiládájába verték volna az utolsó szögeket. Az őszi szelek csikói elviszik majd az öregasszonyt, és kis motyóját, mert odaadott már mindent, és nem kell már senkinek.” (Fekete István: Bogáncs.)
„**Közel volt egy grund**, mindig ott voltunk.” (Az Omega együttes slágere: Régi csibészek. ~. *Vagy messze elcsavarogtunk. A kék ég alatt, ránk sütött a nap, rágcsáltuk a tökmagokat*.)

„**Középen kezdeni**.” (***In medias res***. Horatius: Ars poetica.)
„**Közös lónak túrós** a háta.” (Nem jó közösködni. Szólás. Ha kettőé, akkor egy igazi gazdája sincsen, a ló háta például feltörik a hámtól.)
„**Közös nevező**re jutnak.” (Megegyeznek, egyet értenek. Eredet: a matematikai művelet.)
„**Közszájon** forog.” (Szólás. Mindenki tudja, mindenki beszéli. Még: közutálatnak örvend.)
„**Köztünk szólva**.” (Bizalmasan, titoktartást feltételezve. Még: köztünk legyen mondva, köztünk maradjon.)
„**Kőgazdag**.” (Szleng. Nagyon gazdag. Eredet: kőkeményen valamilyen.)
„**Kőbányai** világos.” (Sör. Gasztronómiai ragadványnév. Még: Borsodi /sör/, Soproni /sör/.)
„**Kő kövön nem marad**.” (Szólás. Teljesen lerombolódik valami. Eredet: Máté 24:2.)
„**Kőszegi harangszó**.” (A déli harangszó Kőszegen délelőtt 11 órakor szól; az 1532. évi török ostrom emlékére, amikor is a 19. török roham után az eredetileg Bécs ellen vonuló Szulejmán szultán abbahagyta az ostromot, és délelőtt 11 órakor a török sereg elvonult a város alól.)
„**Kőszívű**.” (Olyan ember, aki senkit nem sajnál meg, vagyis nem ’lágyul meg a szíve’, nem ’esik meg a szíve’ senkin. Még: keményszívű. Bibliai eredet: *Akkor egyetlen szívet adok nekik és új lelket: kitépem testükből a kőszívet, és hússzívet adok nekik, hogy törvényeim szerint éljenek, tartsák szem előtt parancsaimat, és teljesítsék őket*. Ezékiel 11,19. És: *Megkeményítették a szívüket, mint a gyémánt, nehogy megértsék a tanítást és a törvényeket, amelyeket a Seregek Ura Lelke által és a régi próféták által adott nekik. Ezért nagy lett a Seregek Urának haragja*. Zakariás 7,12. A ~ Isten szeretetét is elutasítja.)
„**Kőszobor vendég**.” (Nagy bajt okozó, veszélyes vendég. *El convidado de piedra*. Eredete: a Don Juan legenda szerint a sevillai kormányzó elesik a lánya becsületéért Don Juannal folytatott párbajban. Don Juan gonosz tréfából meghívja vacsorára a kormányzó sírján emelt kőszobrot – amely meg is jelenik, és pokolra juttatja Don Juant.)
„**Krajcár**.” (Kis értékű, kevés pénz. Helyesen írva: krajczár. Nevét a tiroli garasról kapta, amely keresztet ábrázolt /németül *Kreuz, Kreuzer,* a latin *cruciferus*ból/. Magyarországon 1892-ig volt forgalomban, mint réz, vagy ezüst váltópénz.)
„**Krampusz**.” (A december 6-i Miklós napkor esedékes, a jó gyerekeknek ajándékot hozó és osztogató Mikulás kísérője, egy ördögszerű figura, aki virgáccsal /fűzfavessző nyalábbal/, vagy lánccal ’bünteti’ a rossz gyerekeket. Eredete német nyelvterületről *Krampen* = köröm.)
„**Krasznahorka büszke vára,** ráborult az éj homálya. Magas tornyán az őszi szél elmúlt dicsőségről beszél. Olyan kihalt, olyan árva, Krasznahorka büszke vára.” (Kuruc ének.)
„**Kreativitás = 10% tehetség** és 90% elszántság.” **(**Thomas Edison mondása.)

„**Kreatív**.” (Képzelőerővel megáldott, tehetséges, előremutató ötletei vannak. Eredet: latin *creo* = teremt, létrehoz, kreál. Görög: *khereo* = készít. Még: kreativitás = alkotóképesség.)
„**Kriptaszökevény**.” (Szleng. Idős, öregember, aki mintha már halott lenne.)
„**Kriptában csörögnek a halottak**, egymás tyúkszemére taposnak.” (Tréfás dal az Oly jól csúszik ez a banánhéj dallamára. ~. *Kedvenc italuk az aludttej, kapd be a cumidat és aludj el*!)
„**Kristályéjszaka**.” (1938. november 9-én éjjel a náci párt aktivistái Németország-szerte szétverték a zsidó üzleteket; az utcák tele voltak üvegszilánkokkal, innen az elnevezés.)
„**Krisztus**.” (Krizmával /= megszentelt olíva olajjal és balzsammal/ ’felkent,’ azaz görögül: *khrisztosz,* akit a keresztények Jézussal azonosítanak: Jézus ~.)
„**Krisztusa ne legyen**!” (Indulatszó. A ’verje meg az Isten' szelídebb változata.)
„**Krisztus előtt**.” (Időszámítás előtt. A jelenleg világszerte használt időszámítás előzménye Julius Caesar naptárreformja, amikor is Róma alapítása utáni 709. évben /Krisztus előtt 45-ben/ bevezette a 365 napos évből álló naptára; ez a Julianus naptár az ő nevére utalva. 1582-ben XIII. Gergely pápa elrendelte az új időszámítás bevezetését, Jézus Krisztus születési évét téve az 1. évnek. Ez a Gregoriánus naptár. Ennek elfogadása és bevezetése több száz évig tartott, Észak-Európában csak az 1700-as években, Kelet-Európában csak az 1900-as évek elején történt meg. A Krisztus előtt rövidítése magyarul ’Kr.e.’ vagy időszámítás előtt: ’i.e.’ Nemzetközileg elterjedt /angol/ rövidítése: Kr.e. = B.C. /= *Before Christ*/ és A.D. /*anno Domini* = az Úr esztendejében, vagyis Krisztus után.)
„**Krisztus földi helytartója**.” (A pápa; elsőként Szent Jeromos nevezte így, 420-ban.)
„**Krisztusi kor**.” (A 33 éves Jézus életkora – halálakor.)
„**Krisztus koporsóját** sem őrizték ingyen.” (Közmondás. Mindenért fizetni kell.)
„**Krisztus nevében** mondom, kelj fel és járj!” (Péter apostol csodatételéhez fűződő mondás, amellyel egy nyomorék koldust gyógyított meg Jeruzsálemben. Apostolok cselekedeti 3:1-11)
„**Krisztus menyasszonya**.” (Apáca.)
„**Kritikán aluli**.” (Szólás. Olyan rossz, hogy még a bírálatot, jobbítást sem érdemli meg.)
„**Krokodilkönnyeket** hullat.” (Szólás. Színlelt bánat. Fiziológiai megfigyelés, hogy a krokodilfélék könnyeznek evés közben, de nyilván nem áldozataikat sajnálják. Hérodotosz szerint egyiptomi hiedelem, hogy a krokodil gyermeksíráshoz hasonló hanggal csalja magához áldozatait.)
„**Krőzus**.” (Nagyon gazdag ember. Utalás az Kr. e. 500 körül Kis-Ázsiában Lüdiában /a mai Törökország helyén/ uralkodó hódító király gazdagságára.)
„**Kubla kán** tündérpalotát építtetett Xanaduban, hol roppant barlangokon át örök éjbe veti magát az Alph, a szent folyam.” (Samuel Taylor Coleridge: Kubla kán. *In Xanadu did Kubla Khan a stately pleasure-dome decree: where Alph, the sacred river, ran through caverns measureless to man down to a sunless sea.*)

„**Kudarc?** Ez a lehetőség nem létezik.” (Viktória királynőnek tulajdonított mondás, melyet Margaret Thatcher angol miniszterelnök idézett. *Failure? The possibility does not exist*.)
„**Kuka**.” (Szleng. Tönkrement, elromlott dolog, amit ki kell dobni a szemeteskukába. A kuka = süketnéma, illetve buta ember, aki nehezen tud megszólalni. Eredete az olasz *cucco* /buta/. Az itt hivatkozott szemeteskuka viszont az első hulladékgyűjtő gépjárművek német rövidítéséből származó jövevényszó: Hans Keller és Jacob Knappich 1898-ban **A**ugsburgban alapította a KUKA szemét szállító céget, melynek neve, a kezdőbetűkből képzett mozaikszó terjedt el Európa-szerte a speciális, óriási vödör, vagy hordó alakú, fedeles szeméttárolókra: *Keller Und Knappich Augsburg = kuka*.)
„**Kukacoskodik**.” (Szólás. Kötekedik, kifogásokat keres, jelentéktelen dolgok miatt kritizál. Még: /vulgáris/ fikázik Lásd még: kekeckedik.)
„**Kukorica Jancsi** becsületes nevem: egy kicsit parasztos, de én nem szégyenlem. … Kukorica között találtak engemet, úgy ruházták rám a Kukoricza nevet.” (Petőfi Sándor: János vitéz.)
„**Kuksol**.” (Valahonnan nem mozdul ki, magába zárkózik. Eredet: összekuporodik félelmében; gugsol = guggol.)
„**Kukucs**!” (Bújócskázó gyerek nyelvén: ’itt vagyok!’ /ide nézzetek!/. Eredet: a német *Guckloch* = lesőlyuk, nézőke. Még régiesen: messzelátó, kukker, nagyító.)
„**Kukori Kotkoda**, tojásból lesz a csoda.” (26 részes TV rajzfilmsorozat az 1970-es évek elejéről. Bálint Ágnes forgatókönyvével és szövegével.)
„**Kukorikú, jó reggelt**! (Ébresztő mondóka. ~ *Már odakint a nap felkelt / Szól a kakas, ha felkelt. Rajta, rajta gyerekek, ágyatokból keljetek!*)
„**Kukutyinba** megy **zabot hegyezni** / **jeget aszalni**.” (A szólás jelentése: valaki egy nem létező helyen értelmetlenséget művel. Használhatják még, ha nem akarják megmondani, hogy mit csinál valaki, ezért ilyen képtelenséget említenek. Kukutyin = ’ismeretlen’ hely; a zab igen hegyes, tehát fölösleges lenne ’hegyezni.’ Még: Jeget aszalni = lehetetlenség. A szólás eredete: Kukutyin valójában a Maros árterületén, Szeged mellett található Deszk község egy külterülete, ahol valamikor valóban zabot termesztettek, és amikor a Maros vize egyszer elárasztotta az aratás előtt álló termést, a gazdák csónakokról próbálták a vízből kiálló zabszálakat levágni, learatni, úgy tűnt ez a hiábavaló aratás, mintha ’hegyeznék’ a zabot. Ez a valóságos alapja a szólásnak.)
„**Kulcsfigura**.” (Szólás. Nélkülözhetetlen ember, általa ’nyílik’ a megoldás.)
„**Kulcsos gyerek**.” (Az 1950-60-as években olyan általános iskolás gyerek, akinek a szülei dolgoztak, egyedül járt iskolába, és hogy tanítás után haza tudjon menni, a lakáskulcsot – hogy ne veszítse el – a nyakába akasztva hordta.)
„**Kulcsrakész**.” (Beköltözhető ház, lakás – már csak a kulcs kell hozzá.)
„**Kulisszatitok**.” (Szólás. Technikai háttérinformáció, amit csak a bennfentesek tudnak. ~ = Színpadi díszlet, ami mögé a közönség nem lát. Francia: *coulisse*, német: *Kulisse*.)

„**Kulizik**.” (Nehéz és rosszul fizetett, kulimunkát végez. Eredet: *kuli* = indiai /hindi nyelven/ hordár. Kulimunka = fáradtságos, rosszul fizetett munka.)
„**Kultiválja**.” (Szleng. Kedveli, gyakran csinálja. Eredet: a latin *cultum* = gondoz, a francia *cultiver* = művel.)
„**Kuncsaft**.” (Ügyfél, vagy vevő. Német: *Kundschaft*.)
„**Kun László**.” (IV. László. V. István és Kun Erzsébet fia, az utolsó előtti Árpád-házi király.)
„**Kun Miatyánk**.” (A közép-ázsiai kun nép az 1240-es évektől asszimilálódott a magyarságba a mai Kiskunság és Nagykunság területén. Kun nyelvtöredékként fennmaradt a Miatyánk latin betűs átírata: *Bezén attmaz* /atyánk, ki a mennyekben vagy/ *kenze kikte* /tied az erős név/. *Szen lészen szenadon* /valósuljon meg országod/ *dösön szen küklön* /mind a földön, mind az égben/. *Nicigen gerde ali kektebezén* /különösen-jó kenyerünket/ *akomuzne okne menze* /ajándékozd nekünk máma/. *Okne mezge hergezge* /Bocsásd meg a vétkeinket/ *pitpütor il bézen méne mezne* /miként mi is megbocsátunk/ *neszem bezde jermezbezge* /a csapdába cselezőknek/. *Utrogergenge ilme bezne olgyamanna* /szabadits az ellenségtől/. *Kutkor bezne algyamanna* /te vagy aki szerteszórod/ *szen borson hoka csalli* /gonosz-csalárd ellenünket/. *Bocson igyi tengere* /megbocsátó, jóságos úr/. *Ámen.*
„**Kupán vág**.” (Fejbe vág. Eredete: a kupa = koponya, tarkó, fej; mert régen a legyőzött ellenség koponyájából ivókupákat készítettek.)
„**Kurafi**.” (Régiesen: kurva fia. Az angolban széleskörben elterjedt szitokszó: *son-of-a-bitch*. Magyarban átvette a szerepét a vulgáris ’baszd meg az anyád’ kifejezés.)
„**Kurtz úr méghalni**.” (*Mistah Kutz, he dead*. Joseph Conrad: A sötétség szíve című regényéből. Az elembertelenítő gyarmattartás végét idéző szállóige; egyben T. S. Eliot híres versének, /The Hollow Men = az Üresek/ mottója. Lásd még: Mi vagyunk az üresek.)
„**Kuruc király**.” (Thököly Imre. Csak a törökök ismerték el királynak. Epitheton Ornans.)
„**Kuruc – labanc**.” (Kuruc: keresztes hadjáratra induló /*cruciatus* = keresztes/ népfelkelők eredeti elnevezése. Elsőként Kapisztrán György hívására 1456-ban, majd Bakócz Tamás hívására 1514-ben jelentek meg. Rákóczi kurucai esetében a szó eredete II. Rákóczi György és Báthory Zsófia esküvőjére /1646/ vezethető vissza; itt tűnt fel először a ’*kuruczin*’ és a ’*kurmacher*’ elnevezés a nyalka, kurizáló /= udvarló/ nemesifjakra alkalmazva. A labanc: a császárpártiak gúnyneve *loboncos* parókájuk miatt, vagy más magyarázat szerint a *Laub Hans* = ’szaladj, Jancsi’ kifejezésből származik.)
„**Kuruczok között nincsen néki párja**; szablya sem nem fogja, golyó sem nem járja!” (Kuruc ének a legendás Vak Bottyán tábornokról.)
„**Kurva**.” (Jelentése: prostituált, vagy prosti a német *prostituieren* /= pénzért testét áruba bocsátó/ kifejezésből. Továbbá indulatszó káromkodásban. A ~ szerb, szlovák, szlovén, lengyel jövevényszó a magyarban, de eredetileg a latin ’görbe’ /= ti. az egyenes, normális útról letért, eltérült, elkanyarodott nőre mondták/. Még:

kurtizán, örömlány, kéjnő, utcalány, szajha, lotyó, cafka, cemende, céda, ribanc, ribi, ringyó.)
„**Kuss**!” (Vulgáris: hallgass, nyughass, lapíts. Eredete: kushad, illetve a francia *couche* / = lapul, fekszik/. Még: kussol = lapít, csendben van.)
„**Kutya baja**.” (Szólás, semmi baja. Régen a ’kutya és az eb’ nem házi kedvenc volt, mint a XX. század óta, hanem mint a macska is, rideg körülmények között tartott, több esetben nem nagyon értékesnek és hasznosnak ítélt háziállat, ezért a ’kutya’ szónak negatív hatása volt, mint hitvány. A ~ = említésre sem méltó baja van, az az semmi.)
„**Kutyabőr**.” (Nemesi oklevél. Eredetileg a nemesi okleveleket kecske vagy birka kikészített bőrére rajzolták, az értékesebb kutyabőrt inkább hangszerek, dudák, dobok készítéséhez használták. A kutyabőrös nemes = pejoratív kifejezés a birtok adomány nélküli nemesi címmel felruházottakra.)
„**Kutyafáját**!” (Indulatszó, az ’Istenfáját’ /Krisztus keresztfáját/ szelídített változata. a ’kutya’ gyakran a ’kurva’ szelídített változata. Eufemizmus, amikor a szitokszavakat helyettesítik. Eredet: a középkorban az egyház nyelvkivágással büntette a káromkodást, ezért a ’csúnya’ szavakat kihelyettesítették hasonló hangalakú szavakkal. Még: kutyafülét = ~, kutyafaszát. Lásd még: a ~!)
„**Kutyafejű tatár**.” (Kegyetlen, embertelen. Etnosztereotípia a magyar nyelvben. Eredete. Szent Kristófot kutyafejjel ábrázolták, mint szkíta szentet, s innen a szkíták, hunok, és más keleti népek pejoratív jelzője a nyugati kultúrákban.)
„**Kutyafuttában**.” (Szólás. Kapkodva, gyorsan, felületesen.)
„**Kutyafülű Aladár**.” (*Harap utca három alatt megnyílott a kutya-tár, sípparddobbal megnyitotta* ~. Weöres Sándor: A kutya-tár. Még: kutyafülű = gyerek kedves, tréfás megnevezése Varga Domokos: Kutyafülűek c. könyve nyomán.)
„**Kutyagol**.” (Gyalogol, tréfásan, a mindig gyalog járó kutya és a lovagol összevonásával.)
„**Kutyaharapást** szőrivel.” (~ kell gyógyítani, pl. a másnaposságot itallal, a szerelmi csalódást, új partnerrel. Közmondás.)
„**Kutyahitű**.” (Pogány, ill. mohamedán. Még: ebhitű.)
„**Kutyahűség**.” (Feltétel nélküli hűség, ahogy a kutya szereti a gazdáját.)
„**Kutyakomédia**.” (Szólás. Nagy felhajtás, de nem komoly dolog. Eredet németből: *Hundskomedi*. Régen, amikor a céhek védték a várfal egy-egy szakaszát, vasárnaponként a polgárok gyakorlatoztak; fegyverrel szaladtak a várfalakra, nyomukban az ugató kutyákkal. A hivatásos katonák nevezték megvetően az ilyen gyakorlatot ~nak.)
„**Kutyakölyköket** neveltem, nem katonákat.” (Dózsa György temesvári kínhalála során állítólag csak egyszer szólalt meg – így – amikor a 15 napja éheztetett testőreit arra kényszerítették, hogy fogukkal tépve egyenek a húsából.)
„**Kutya-macska** barátság.” (Szólás. Veszekedős, marakodós pár.)
„**Kutya még** az agár is!” (Szólás. Ej-ha, a mindenit!)
„**Kutya őrzi az éjszakát**, kakas uralja a reggelt.” (Kínai közmondás.)

„**Kutyaszorító**.” (Szólás. ~ba kerül = bajba kerül, mint a kóbor kutya, amelyet egy szűk zsákutcába, sikátorba szorít a sintér. Még: sarokba szorítják.)
„**Kutya teszen fogadást**, eb, aki állja.” (Közmondás a megalkuvásról.)
„**Kutyaütő**.” (Semmirekellő, értéktelen ember. Eredetileg egy társaságnak az a tagja volt a ~, aki egy bottal a kutyákat tartotta távol, amíg a többiek látogatást tettek egy háznál, például köszöntést mondtak, vagy vendégségbe mentek. A ~ ezért egy értéktelenebb, ’másodrangú’ tagja volt a társaságnak.)
„**Kutya vacsorája**.” (Szólás. Bizonytalan. Még: Olyan, bizonytalan, mint a ~. Régen esetlegesen kapott a kutya ’vacsorát’ s ha ínség volt, egyáltalán nem adtak neki enni.)
„**Kutyavilág**.” (Szólás. Kedvezőtlen körülmények.)
„**Kutyába sem veszi**.” (Szólás. Nem törődik vele, annyit sem, mint egy kutyával. Lásd még: Kutya baja!)
„**Kutyából nem lesz** szalonna.” (Közmondás. Senki sem tud alapvetően megváltozni; az értéktelen ember nem tud értékessé válni.)
„**Kutyául** érzi magát.” (Rosszul. A ’kutya’ gyakran pejoratív szó: kutya nehéz, kutya hideg. Emberre: kutya rossz ember, irigy kutya, gyáva kutya.)
„**Kuvik kiált** a homályban és sírba hullt siratások zsongnak a kis kápolna orgonáján. Hangjában benne van a szél sóhajtása, tengeri szár zörrenése, varjak károgása, koszorúvirágok enyészetszaga, s eldőlt keresztek roppanása. A vén legényt, Novembert, a muzsikust nem hallgatja senki csak az anyja, a borongó szemű Ősz. De ő is elsírta már minden könnyét, eltemette minden örömét – menni akar. Szelíden megérinti fia karját: ’Gyere már fiam! Halott itt minden … kinek muzsikálsz?” (Fekete István: November.)
„**Kúnfajta**, nagyszemű legény volt, kínzottja sok-sok méla vágynak, csordát őrzött és nekivágott a híres magyar Hortobágynak.” (Ady Endre: a Hortobágy poétája.)
„**Kútba esik.**” (Szólás. Vége van, meghiúsult. A kútba ugrás régen az öngyilkosság leggyakoribb módja volt az asszonyoknál.)
„**Különböztetni kell** és változtatni a dolgokat, az, mint az idő és az alkalmatosság parancsolja.” (Zrínyi Miklós: Vitéz hadnagy.)
„**Különös éjszaka volt**, csak miénk volt a sziget, a sétányon senki sem járt. Valahol lágy zene szólt, mi csak néztük a vizet és mindkettőnk egy szóra várt.” (Sárosi Katalin slágere: ~. *Micsoda éjszaka volt, fények úsztak a Dunán, mint játékos papírhajók*.)
„**Különös szilveszter**, **köszön egy hóember**.” (Cserháti Zsuzsa slágere: ~. *Utánunk néz, míg száll velünk a bűvös szék. Különös szilveszter, táncol a hóember, akár egy filmben, felvillan sok furcsa kép. Kirepül az ablakon, átsuhan a városon, vigyázok, hogy el ne szédülj, átölel karom. Részegek a csillagok, pezsgőt iszik fenn a hold, álmos, öreg felhők között furcsán imbolyog.*)
„**Küszöbönálló**.” (Szólás. Közeli esemény, amely, mintha már az ajtónál állna. Még: kiküszöböli = megszabadul egy problémától, eltávolítja, mintha valami szemetet seperne ki a szobából, vagy a házból a küszöbön kívülre.)

„**Kütyü**.” (Kisméretű, műszer, szerkezet. Eredet: ketyere = ketyegő szerkezet.)
„**Küzdelem nélkül nincs** győzelem.” (Latin közmondás. *Absque pugna non est vistoria*.)
„**Küzdj férfiasan**, szenvedj türelmesen!” (Latin mondás: *Certa viriliter, sustine patienter*.)
„**Kvázi**.” (Jelentése: mintha, majdnem, félig-meddig. A latin: *quasi*-ból.)
„**Kvittek** vagyunk.” (Kiegyenlítettük az egymással szembeni – nem feltétlenül csak pénzbeli – tartozásunkat. Eredet: német *kvitt*, francia *quitte* = nem adós.)

**
L
***

„**Labdába rúg**.” (Szerephez, szóhoz jut. Szólás a sportból.)
„**Laci-konyha**.” (Vásárban hús-sütő hely, ahol a vendégek állva étkeznek. Eredet anekdota: II. Ulászló király – Dobzse László /dobzse = jól van, csehül/ – az udvar szegénysége miatt gyakran a vásárban étkezett, innen az elnevezés. Valójában Szent László nap /június 27/ volt az, amikor vidéken a konyha a házból kiköltözött az udvarba, kertbe, s szabad tűzhelyen sütöttek főztek a nyáron. A szabad tűzhely elnevezése a ~.)
„***La divine commedia***.” (Dante: Isteni színjáték.)
„***La donna é mobile***.” (Ismert olasz szállóige. Lásd: az asszony ingatag.)
„**Lajos, a hajad** hajolajos.” (Nyelvtörő.)
„**Lakat alá** kerül.” (Szólás. Börtönbe zárják.)
„**Lakatot tesz** a szájára.” (Szólás. Hallgat. Eredet: középkori kínzás, ill. halálbüntetés istenkáromlásért vagy árulásért.)
„**Lakodalom van a mi utcánkba’** férjhe’megy a falu legszebb lyánya. Hivatalos vagyok oda én is; nem mennék, ha százszor üzennék is.” (Népdal. ~ *Vége van már a lakodalomnak, nagy bánata van a menyasszonynak. Forgatja-ja karikagyűrűjét, sajnálja-ja régi szeretőjét*.)
„**Lakonikus.**” (Tömör, rövid a latin ’kő’-ből. Eredete: *Laconia* görög tartomány Spárta központtal, s lakossága – így Spártáé is – szűkszavúságáról /is/ ismert volt. Lásd még: ha.)
„**Lakva ismerkszik** meg az ember.” (Közmondás. Megismerik egymást, ha együtt laknak.)
„**Lamentál**.” (Panaszkodik. Eredet: a latin *lamentum* = panaszkodás, siratás, gyászolás.)
„**Lamúr.**” (Szerelem. A francia *l’amour* fonetikus átvétele.)
„***L’art pour l’art***.” (Albert Cassagne: La Théorie de ~ en France 1906. Művészet a művészet kedvéért, azaz: öncélú művészet. Ejtsd: Lar púr lar.)
„**Lapályon a halom** hegynek hiszi magát.” (Török közmondás.)
„**Lapátra kerül**.” (Szólás. Elveszíti a munkáját, kirúgják. Eredet: szemétlapát, amivel kidobják a haszontalanná vált dolgokat. De Jancsi és Juliska esete is generálja, amikor a boszorkány ráülteti a Jancsit a lapátra, hogy tűzbe dobja.)
„**Laposakat pislog**.” (Álmos, lecsukja a szemét, Még: majd leragad a szeme.)
„**Lapot kér**/húz **tizenkilencre**.” (Nagyon nagy kockázatot vállal. Eredet: a 21-es kártyajátékban, ha ezt teszi valaki, akkor csak a 2-es értékű alsó a megfelelő kártyalap, aminek a kihúzási valószínűsége kicsi, 12,5 %.)
„**Lapul**, mint szar a fűben.” (Szleng. Gyáva, nem mer szóvá tenni valamit, nem meri vállalni valamiért a felelősséget. Még: lapít = fél, hallgat, nem mer szólni.)

„**Lassan a testtel**!” (Nyugalom, ne siess. Ez eredetileg koporsóvivőknek szánt szólás volt: lassabban vigyék a /holt/testet, hogy a gyászmenet követni tudja őket. Test = holttest.)
„**Lassan bandukolva**, **múlik minden óra**.” (Sárosi Katalin slágere.)
„**Lassan járj, tovább** érsz!” (*Festina lente!* /Lassan siess!/ Augustus császár szavajárása. Németül: *Eile mit Weile*.)
„**Lassan belecsúszott a szán** a csillagos éjszakába. Néztem utánuk. Amikor már csak a kis szánkócsengő pendülései játszottak a keményre fagyott havon, akkor világosan hallottam, éreztem és tudtam: ’Ha szeretetem nem lenne, olyan lennék, mint a zengő érc vagy a pengő cimbalom.’ És ekkor fordult a Föld Újesztendőre.” (Fekete István: Egyedül.)
„**Lassan készül, mint a Luca** széke.” (A Luca napkor elkezdett kis széket 12 napon át, 12 féle fából kellett elkészíteni karácsonyig.)
„**Lassú evés nélkül** nincsen hosszú élet.” (Hippokratész görög orvos mondása. Értelme: a jó emésztéshez alaposan meg kell rágni az ételt.)
„**Lassú víz, partot** mos.” (A csendes, de állhatatos kitartás eléri célját. Közmondás. A folyókanyarokban a meredek, mindig leszakadó partnál mélyen, és látszólag lassan folyik a víz. Németül: *Stille Wasser sind tief*. Angolul: *Still water runs deep*. Tehát a látszólag álló víznek nagyobb az ereje, mint egy gyorsan folyó vízé.)
„**Lasszóval** kell fogni.” (Szólás. Nehéz találni, mint egy állatot lasszóval befogni: szinte vadászni kell rá.)
„**Latolgass tízszer**, **dönts egyszer**.” (A római Publilius Syrus mondása a jól meggondolt cselekvésről.)
„**Latolgat**.” (Szólás. Mérlegel. Lat = régi súlymérték. Még: sokat nyom a latban = fontos, sokat számít. Még: latba veti tekintélyét = fellép, exponálja magát valakinek/valaminek az érdekében, mintha megmérettetné magát.)
„***Laudetur Iesus Christus***.” (Közismert latin kifejezés, a keresztények egymás közti köszöntése: ’dícsértessék a Jézus Krisztus.’ Erre a válasz: ’Mindörökké, ámen.’ = *In aeternum, amen*. Lásd még: dícsértessék.)
„**Lazítani, próbálj meg lazítani**, nem győzlek tanítani, hogyan csináld. Kell egy kis áramszünet időnként mindenkinek, és aztán megint mehet minden tovább.” (Hofi Géza: Lazítani.)
„**Lazsál**.” (Nem dolgozik, lustálkodik. Eredete a német *lachieren* /= lazít, leereszt/, a francia *lâcher* /= kienged, lazít/, ill. a latin *laxare* /= lazul, enyhül/.)
„**Lába előtt** hever a világ.” (Szólás. Óriási sikere van, mindenki ’hasra esik’ előtte.)
„**Lába kél**.” (Szólás. Ellopják. Eltűnik, mintha elment volna.)
„**Lábatlankodik**.” (Szólás. Útban van, gondot okoz, valakinek a lába alatt van. Eredet: a macska, kutya vagy kisgyerek a konyhában akadályoz a szabad mozgásban. Még: láb alatt van = útban van, akadályoz; elteszi láb alól = szleng: megöli, eltávolítja.)

„**Lábára lép**.” (Szólás: kellemetlenséget okoz. Még: a tyúkszemére lép = különösen fájó pontját sebi meg átvitt értelemben, lelkileg, vagy anyagilag. Még: keresztbe tesz valakinek.)
„**Lábon hordta ki** az agyhalált.” (Szleng. Meghülyült.)
„**Lábonlövi magát.**” (Szólás. Olyan támadás, ami a támadónak nagyobb kárt okoz, mint a megtámadottnak. Eredet: a pisztoly előrántásakor, ha a fegyver csőre van töltve, könnyen meghúzódik a ravasz, s az illető ~.)
„**Lábra kap a hír**.” (Szólás. Elterjed a hír, vagyis hozzák, viszik az emberek.)
„**Lábtól lábig** alszanak.” (Egymás mellett, egy ágyon, úgy, hogy az egyik feje és a másik lába van egymás mellett. Rokonok, egyneműek közötti szokás.)
„**Lágy felelet dühöt old**, haragos szó indulatot.” (Horatius mondása.)
„**Lágy mosolyú hős**.” (Dávid király. Epitheton ornans.)
„**Lájkol**.” (21, századi szó: Interneten megjelöl valamit, hogy tetszik neki. *Like* = angolul szeret, tetszik /ejtsd: lájk/.)
„**Lám, jön már vissza** a fényes fogat, de csak lépésben, halkan pengnek már a csengők, nem kíséri senki, az ígéret csikókból a beteljesülés vén kancái lettek egy hónap alatt, s a fiatal Januárt lassan húzzák az Idő temetőjébe. ’Akinek lejárt az ideje, az menjen’ bólintanak a vén fák és gondolják a varjak. ’Majd jön másik.’ Jött is. Ifjú ez is, de csak gyalogos, Február a neve, és kissé köhögős. Hiába bíztatják a rezes orrú fuvarosok, hogy emberelje meg magát, hozzon egy kis havat, hideget, hogy tartson még a szánút. Február csak lógatja az orrát, szipog és topog, nadrágja rongyos, kucsmája foszlott, nem szól, ha szidják, nappal locsog, éjjel kopog, s ha elhagyja magát olyan ködöt sóhajt bánatában, hogy még a fuvarosok is elhallgatnak.” (Fekete István: Éjfél az erdőn.)
„**Lámpalázas**.” (Izgul, fél, tart a nyilvános szerepléstől, előadástól, felszólalástól. Eredet: a színpadot megvilágító lámpákra utaló kifejezés. Még: gátlásos.)
„**Lámpással kell** keresni.” (Szólás. Nagyon ritka. Eredet: Diogenész nappal lámpással járta az utcákat, s ha kérdezték, miért, azt válaszolta, azért, hogy igaz embert találjon, ezzel mutatva, hogy ez milyen nehéz feladat. Még: Lámpással sem lehet találni.)
„**Lánc, lánc**, **Eszterlánc**, Eszter lánci cérna. Cérna volna, selyem volna, mégis kifordulna. Pénz volna karika, karika, forduljon ki Marika, Marikának lánca.” (Népi gyermekdal.)
„**Láncos kutya**.” (Joszip Broz Tító jugoszláv elnök politikai gúnyneve az 1950-es években: az imperializmus ~-ja. A ~ megvető kifejezés olyan emberre, aki veszélyes /harapós/, de ugyanakkor valakinek az alárendelt szolgája, mint egy pórázon/láncon tartott eb. Régen a ’harapós/hamis’ kutyákat láncon tartották, hogy a kötél, vagy bőr pórázt ne tudják elrágni.)
„**Lándzsát tör** mellette.” (Szólás. Támogatja. Eredet: lándzsát törni = párbajozni valakiért a lovagi korban. A két egymással szembe lovagló párbajozóknak gyakran eltört a lándzsája, vagyis a párbaj = lándzsatörés is volt.)
„**Lángész**.” (Szólás. Nagyon értelmes, innovatív, tehetséges. Még: lángelme.)

„**Lángolj fel lelkünkben szép égi szikra**, szent öröm, térj be hozzánk drága vendég, tündököl ránk, fényözön. Egyesített szellemeddel, mit zord erkölcs szétszakít, testvér leszen minden ember, ott, hol lengnek szárnyaid.” (Örömóda /*An die Freude*/ – az Európai Unió himnusza, Schiller verse, Beethoven zenéje. *Freude schöner Götterfunken Tochter aus Elysium, Wir betreten Feuer trunken, Himmlische dein Heiligtum. Deine Zauber binden wieder, was die Mode streng geteilt. Alle Menschen werden Brüder wo dein sanfter Flügel weit.*)
„**Lányok, lányok**, **földi boszorkányok**!” (Csúfolódó mondóka.)
„**Lányok, lányok, ha volna eszetek**, hej, nem fájna annyit a szívetek.” (Magyar nóta /Johannes Brahms: Magyar táncokban a 4. tétel motívuma/: Repül a szán, búsul a lány. *Repül a szán, búsul a lány, fut a fakó, sír a Kató; a szeretője megy esküvőre, lekenyerezte a bíró.* ~; *miért ne volna csalóka a legény, mikor a lány oly könnyen lépre mén?*)
„**Láp-lelkem mintha kristály volna**; naiv, szép gyermek-mesék hona; kacsalábon forgó kastéllyal.” (Ady Endre: A fehér lótuszok.)
„**Lári fári, nem kell várni**, frissen jó a csók.” (Kálmán Imre operett slágere.)
„**Lássuk a medvét**!” (Szólás. Lássuk a lényeget. A magyar színjátszás kezdetén az egyszerű közönség komédiát, például medvetáncoltatást várt a színészektől, és amikor már egy ideje játszottak egy-egy színdarabot, bekiabáltak a nézőtérről, hogy ~, vagyis hagyják abba, és jöjjön végre a medvetáncoltatás, a lényeg, amit látni szeretnének.)
„**László szekere**.” (Kézzel, emberi erővel vontatott szekér, taliga. Eredete: Kálti Márk Képes krónikája /*Chronica Hungarorum* 1358/ említi először a IV. /Kun/ László király uralkodásának idejére /1274-1290/ utalva. *Illo tempore biga, scilicet duarum rotarum vehiculum a regni incolis currus regis Ladislai dicebatur* = Azon időben az ország lakosai a taligát, vagyis a kétkerekű kordét, László szekerének nevezik vala, mivelhogy az örökös rablások miatt az igavonó barmok az országban megfogyatkozának, s az emberek barmok módjára kordéba fogván magukat, pótolják vala az állatokat.)
„**Lászlótól mindenki fél**, mint kutya az égzengéstől.” (Az 1070-es években Bátor Opos – a legvitézebb magyar, a Báthoryak őse, Vecelin unokája – mondása, amikor a későbbi Szent László király megalapozta vitézi hírnevét. Fehér Tibor: Nyugatlan vér.)
„**Lászlóvárott a magyarság** vala bátorságban, híre futott a csatának széjjel az országban. Egy árva szó sem beszéli Zsigmond győzedelmét; mind a világ, széles világ Rozgonyi Cicellét.” (Arany János: Rozgonyiné.)
„**Látá az Úr**, hogy megsokasodott az ember gonoszsága a Földön.” (Mózes I. könyve 6:5.)
„**Látástól vakulásig**.” (Reggeltől /amikor látni lehet/ estig /amikor már nincsen fény/. Még /köznyelvi/: látástól Mikulásig.)
„**Látja? Nem látja? Na, látja!**” (Vásári szólás: *Itt látható az egyiptomi sötétség*! ~.)

„**Látjátok feleim, szemetekkel mik vagyunk**? Bizony por és hamu vagyunk." (*Láttyátok feleim szümtükkel, mik vogymuk? Isa per és kamu vogymuk.* A boldvai Halotti beszéd a Pray kódexből, az első, fennmaradt, összefüggő magyar írásos szöveg 1192-ből.)
„**Látlak honom, te hontalan**." (Kiss Tamás: Kunsági elégia. ~ *te gyermekednek mostoha, ki jót adtál mindenkinek, csak a magyarnak nem, soha. Kiért ám mégis élni kell, irántad szívet szítani. Adj fegyvert kezembe, s mondd meg, miként kell meghódítani*.)
„**Látni látom**, **de nem hallom**." (Az anekdota szerint, amikor Munkácsy Mihály Golgota /a festmény eredeti címei sorrendben: *'Consummatum est'* = bevégeztetett; később 'Elítélt;' majd 'Krisztus a Kálvárián'/ című festményét bemutatták Párizsban 1884 április 25-én húsvétkor, a kép elé gyűlt tömeg szélén egy anyuka felemelte a gyermekét, hogy lássa a képet, és kérdezte tőle, hogy látja-e? A gyerek válasza volt, hogy: ~. Ami utalhat a kép nagyságra, élethűségére, de a hitoktatók szerint arra is, hogy sokan csak látják, érzékelik Isten jelenlétét a világban, de nem hallják meg az Úrnak a hit általi jobb életre hívó szavát.)
„**Látszik az alagút vége**." (Szólás. Egy kellemetlen ügy megoldása, vége már látszik, mint az alagútból kifelé haladó vonat esetén az alagút vége.)
„**Látod-e babám,** amott azt a nagy hegyet? Míg azt látod, míg azt látod, én a tied nem leszek. Azt a hegyet a zsebkendőmnek a négy sarkában is elhordom, mégis az enyém, mégis az enyém leszel édes galambom." (Népdal.)
„**Láttam én már karón** varjút." (Látszólag biztos dolog sem sikerül mindig – mondhatja egy sokat látott ember, minthogy a varjú állítólag sosem száll karóra. Szólás. Más magyarázat: a baromfiudvarokon régen egy döglött varjút tettek ki egy hosszú karóra madárijesztőként, a csirkék, ill. a baromfiétel védelmében. De a kártevő madarak megszokták, nem törődtek vele egy idő után. Jelentése: 'nem félek a fenyegetéstől, mert ~'.)
„**Láttam már különb viharokat is**." (*Iam vidi et alios ventos*. Latin szólás arra, hogy egy rossz helyzetnél volt már rosszabb is – amit túl lehetett élni.)
„**Lázas semmitevés**." (Szólás: amikor csak úgy tesznek, mintha elfoglaltak lennének.)
„**Lázálom**." (Szólás. Rémálom.)
„**Lázár, jőj ki**!" (Jézus e szavakkal támasztotta fel a halott Lázárt.)
„**Leadja a drótot**." (Szleng. Továbbadja a hírt. Eredet: drót-távírón továbbított üzenet.)
„**Le a kalappal**!" (Szólás. Tiszteletreméltó dolog. Meg kell süvegelni, levenni előtte a kalapot.)
„**Leakasztja** a szögről." (Gond nélkül, könnyen megszerzi, mint aki csak ~ a kívánt dolgot.)
„**Learatja a babért**." (Övé a dicsőség, a győzteseknek járó babérkoszorú, melyet a babérfa leveleiből fontak az ókorban. Eredetét lásd még: ül a babérjain.)
„**Leáldozik a napja**." (Véget ér a dicsősége, a jó sorsa. Még: elpártol tőle a szerencse = elhagyja a szerencse. Még, ellentétes értelemben: felvirrad a napja.)

„**Leányálom**.” (Szólás: *Nem egy* ~. = Nem könnyű, nem ideális, mint amiről egy fiatal lány álmodik.)
„**Lebassza**.” (Vulgáris: leszidja. Lásd még: lehordja mindennek.)
„**Lebeg, mint Mohamed koporsója**.” (Szólás. Bizonytalan a helyzete. Eredet: egy rajz félreértelmezésén alapuló legenda, miszerint Mohamed fémkoporsóját mágnesek tartották volna a levegőben.)
„**Lebilincselő**.” (Szólás. Izgalmas, leköti a figyelmét, mintha oda lenne bilincselve. Még: lebilincsel = nagyon felkelti az érdeklődését. Eredet: a középkori börtönökben a lábra bilincselt súlyos vasgolyókkal ’bilincselték le,’ azaz gátolták meg a mozgásban, kötötték le egy helyre a fogvatartottat. Lásd még: lenyűgöz.)
„**Leborulok a nemzet nagysága előtt**!” (*Önök egy emberként állottak fel, és én ~. Csak azt mondom: annyi energiát a kivitelben, amennyi hazafiságot tapasztaltam a megajánlásban, s Magyarországot a poklok kapui sem fogják megdönteni!* Kossuth Lajos szavai 1848. július 11-én a pesti Vígadóban tartott országgyűlésen, mikor megszavazták a hadi költségeket.)
„**Lebőg**.” (Szleng. ~ valaki előtt = kudarcot vall, megszégyenül.)
„**Lebuktatja**.” (Szleng. Elárulja, felfedi a kilétét, titkát. Lebukik = rendőrség kezére kerül egy illegálisan tevékenykedő személy; vagy: kiderül a hazugsága.)
„**Lecsapja**, mint vasorrú bába a biztosítékot.” (Szleng. Leüti.)
„**Lecsap rá, mint éhtyúk** a takonyra.” (Népi szólás. Ráveti magát valamire.)
„**Lecseng**.” (Akció, botrány fokozatosan megszűnik, mint egy csengő hangja. Még: elül.)
„**Ledorongolja**.” (Durva, fölényes és kíméletlen, szinte megsemmisítő módon bírálja. Még: lehurrogja = durva közbe kiáltásokkal, fütyüléssel fejezi ki nemtetszését. Lásd még: letorkolja.)
„**Leereszt**.” (Szleng. Elhagyja a lelkesedése, vagy az ereje; elernyed, elfárad – mint amikor egy felfújt gumi ~.)
„**Leesik a hályog** a szeméről.” (Szólás. Tisztán kezd látni, rájön tévedéseire. Eredet: Apostolok cselekedetei 9:18. Még: lehull a hályog a szeméről.)
„**Leesik a lábáról**.” (Szólás. Fekvő beteg lesz. Még: ágynak esik.)
„**Leesik az álla**.” (Szólás. Elcsodálkozik, meghökken valamin s nyitva marad a szája, ilyenkor: ~. Még: tátva marad a szája – a csodálkozástól.)
„**Leesik** neki /a tantusz/.” (Szleng. Nagy nehezen megért valamit. Eredet: régen a telefonok speciális érmével /tantusszal/ működtek; be kellett dobni, és ha leesett, akkor jött meg a tárcsahang, a telefonos kapcsolat. Még: leesik neki a húszfilléres. Még: leesik az álla = elcsodálkozik, úgy, hogy tátva marad a szája, és ilyenkor az áll ~.)
„**Leesne a karikagyűrű** az ujjáról, ha megtenné.” (Szólás. Megalázónak tartaná megtenni.)
„**Leeszi a fene**.” (Régies: leesik valahonnan ahová nem kellett volna felmennie. Lásd még: fene.)
„**Leég**.” (Szólás. Megszégyenül. Eredet: lángol az arca a szégyentől. Még: le van égve = nincs pénze.)

„**Lefejeli,** mint vakond a kútgyűrűt.” (Szleng. Fejével leüti.)
„**Lefekszik** nekik.” (Szleng. Megadja magát, behódol nekik. Utalás a szexuális aktusra. Még: lefekteti = férfi a nőt magáévá teszi.)
„**Lefitymál**ja.” (Szólás. Lenézi, nem tartja értékesnek.)
„**Leforráz**va.” (Szólás. Megszégyenítve. A három kismalac és a farkas c. mesében a malacok forró vízzel leöntik a farkast, mire az, megszégyenülten szalad el. Leforrázza = megszégyeníti, úgy, hogy az szégyenében elpirul, mintha leforrázta volna az arcát. Még: beégeti valaki előtt /szleng/ = megszégyeníti.)
„**Lefölöz**i.” (Szólás. Valaminek a javát, a hasznát elveszi. Eredet: a tej legzsírosabb része, a pille, vagy a föle, ami a tej tetején gyűlik össze.)
„**Lefőzi**.” (Szólás. Megelőzi, megszégyeníti, úgy, hogy a másik szégyenében elpirul, elveresedik, olyan vörös lesz, mint a főtt rák. Ahogy Arany János írja: ’*Toldi György veresebb lőn a főzött ráknál, homályosan látott a szép napvilágnál.*’)
„**Lefutott meccs**.” (Szleng. Befejezett tevékenység.)
„**Lefújja**.” (Szleng. Elhalasztja, véget vet valami előkészítésének. Eredet: sportban a mérkőzést a bíró ~ síppal; vagy katonai hadmozdulatot, készültséget megszüntetnek egy kürtjellel. Még: felfújja = túl sok jelentőséget tulajdonít egy ügynek, mint amikor a luftballont felfújják.)
„**Lefüleli**.” (Szólás. Észrevesz egy csalót, tolvajt, megtalál egy rejtőzködő személyt – mint amikor egy nyulat kiemelnek a többi közül a fülénél fogva.)
„**Legalább árnyékban fogunk harcolni**.” (A perzsákkal szembeszálló Leonidász spártai király válasza arra, hogy *’a perzsák annyian vannak, hogy ha kilövik a nyílvesszőiket elsötétítik a napot*’.)
„**Legatyásodik**.” (Szólás. Elszegényedik. Eredet: régen, akit kiraboltak, gatyára vetkőztetve /szegényen/ eresztették útjára az útonállók.)
„**Legelteti rajta a** szemét.” (Szólás. Kedvtelve, kéjesen nézegeti. Még: gyönyörködteti rajta a szemét.)
„**Legény a gáton**.” (Szólás. Megállja a helyét a bajban. Régen: az árvíz idején. Még: Ki a ~? Még: legény a talpán.)
„**Legénybúcsú**.” (Az esküvő és a lakodalom előtti utolsó éjszaka, amikor a vőlegény a fiú cimboráival mulat – utoljára, azaz búcsúztatja legénységét. Még, ha csak fiú vagy férfitársaság mulatozik együtt: kanbuli /szleng/. Újabban a menyasszonyra is igaz, ha lány barátnőivel búcsúztatja a lányságát = leánybúcsú.)
„**Legényesen**.” (Könnyedén, erőlködés nélkül, hetykén végezni egy nehéz feladatot, mint egy erős legény.)
„**Legényfogó**.” (Leves = zöldséges gombás csirkeragu, arra utalással, ha a legényt a jó ételekkel akarták elkápráztatni a lányos háznál. Ha ruhadarab = csipkés harisnyakötő, ha a házasulandó legény érzékeire akartak hatni.)
„**Lefelé licitál, mint Ábrahám** a szodomai úton.” (Bibliai eredetű szólás. Licitál = többet ígér, ráígér egy előző vételi árajánlatra. Eredet: *licitor* /latin/ = többet ígérni. Ábrahám pátriárka éppen fordítva, lefelé próbált alkudozni az Istennel, mikor az Úr el akarta pusztítani Szodomát züllött és bűnös lakosai miatt. ’Kímélje

meg az Úr a várost, ha akad ott csak 50, csak 45, vagy legalább csak 10 igaz ember' – licitált /lefelé/ Ábrahám.)
„**Lefixálja**." (Valamiben véglegesen megállapodik, rögzít egy időpontot, eldönt egy kérést. Eredete a német, ill. francia *fixieren, fixer* /= rögzít, állandósít/. Még: Ez fix /= biztos/.)
„**Lefújja**." (Véget vet egy dolognak, mint mikor egy sportbíró a sípjával lefúj egy mérkőzést, jelzi a végét.)
„**Legfelsőbb Hadúr**." (Horthy Miklós kormányzó megnevezése, mint a hadsereg főparancsnoka, 1920-1945 között, a Horthy korszakban.)
„**Leginkább azt hisszük el**, ami – tekintet nélkül az igazságra – vágyainknak legjobban megfelel." (Freud: Mózes és az egyistenhit.)
„**Legjobb szakács az** éhség." (Aki nagyon éhes, minden étel ízlik neki. Közmondás. Még: Éhes gyomor nem válogat.)
„**Legjobb védekezés a** támadás." (Közmondás. Eredet: Napóleon szállóigéje.)
„**Legkülönb ember, aki bátor**, s csak egy különb van, aki bátrabb." (Ady Endre: A tűz csiholója.)
„**Legnagyobb cél** pedig, itt, e földi létben, ember lenni mindég, minden körülményben." (Arany János: Domokos napra. *Előtted a küzdés, előtted a pálya, az erőtlen csügged, az erős megállja*. ~.)
„**Legnagyobb magyar**." (Epitheton ornans. Gróf Széchenyi Istvánról mondta Kossuth Lajos Pest vármegye 1840. november 19-én tartott közgyűlésén. A jelen lévő Széchényi szokásos szerénységével erre azt jegyezte meg Kossuthnak: *Miért emel ön oly magasra, ahol nem tarthatom fenn magamat?*)
„**Legnagyobb rabszolga**, aki élvezeteinek rabja." (Baruch Spinoza mondása.)
„**Legősibb mesterség**." (Prostitúció, a nők, lányok, ill. fiúk testének áruba bocsátása.)
„**Legszebb öröm, a káröröm**." (Közmondás. A magyar akkor örül legjobban, ha a másiknak nem sikerül valami, ha a másik magyarnak /is/ kára van. Németül: *Schadenfreude ist die reinste Freude*.)
„**Legszörnyűbb börtön** a bezárt szív." **(**II. János Pál pápa mondása.**)**
„**Legtöbben nem becsülik meg azt**, amit könnyen megértenek." (Baltasar Grazian mondása. ~ *Ezért ne legyünk túlságosan közérthetőek. Legtöbb ember azt becsüli, amit nehezen, vagy egyáltalán nem ért*.)
„**Legvidámabb barakk**." (Magyarország elnevezése az 1970-es években, utalva arra, hogy más kommunista országokkal ellentétben itt a kisvállalkozások valamelyes szabadságot élveztek, a mezőgazdasági termelés bőséges volt, így az emberek, bár politikailag nem voltak szabadok /'börtönben' = barakkban éltek/, de aránylag jól, vidáman éltek.)
„**Legvitézebb huszár.**" (Epitheton ornans. Simonyi János óbester /ezredes/; huszár a hétéves háborúban, Mária Terézia uralkodása alatt. Leszerelése után ő ültette a később, 1939-ben – elsőként – magyar természetvédelmi területté nyilvánított debreceni Nagyerdő első fáit.)

„**Legyek ura**.” (William Golding: ~. *Lord of the Flies* című regénye után. A gyerekek között is megnyilvánuló emberi agresszió szimbóluma.)
„**Legyen a Horvát-kertben Budán**. Szombaton este fél nyolc után” (Lajtai Lajos – Zerkovitz Béla: Régi nyár.)
„**Legyen a te hited szerint**.” (Máté evangéliuma 8:13. Jézus mondja a római századosnak, aki hitt abban, hogy meggyógyítja. Gúnyos szólásként a ~ = rád hagyom, nem vitatkozom veled, mert nem érdemes, nem vagy rá méltó. *Legyen nektek a ti hitetek szerint* Máté 9:29.)
„**Legyen a zene mindenkié**.” (Kodály Zoltán mondása.)
„**Legyen egyszer** neki is karácsony.” (Szólás. Kivételesen legyen neki jó.)
„**Legyen meg a te akaratod**! (Bibliai kifejezés latinul: *fiat voluntas tua* a Miatyánkból.)
„**Legyen neked könnyű a föld**.” (***Sit tibi terra levis***. Martialis: Epigrammák 9-30 /sírfelirat, Rövidítése a sírokon: S.T.T.L.)
„**Legyen neve a gyereknek**.” (Szólás. Valaminek adjuk meg a módját, indokoljuk meg, törvényesítsünk valamit. Eredet: a házasságon kívül született gyereket általában nem lehet elnevezni az apja után.)
„**Legyen világosság**!” (Mózes: A Teremtés könyve 1:3. /Isten szava/. Latinul: *fiat lux*! *~ és lőn világosság!*)
„**Legyeskedik** körülötte.” (Szólás. Tolakodó módon keresi egy nő társaságát, udvarol neki. Még: teszi neki a szépet = udvarol, szeretné megkedveltetni magát vele.)
„**Legyetek jók**, **ha tudtok**!” (Néri Szent Fülöpnek tulajdonított mondás. *State buoni, se potete*. Utalás a gyermekkori romlatlanság megőrzésére.)
„**Legyezi** a hiúságát.” (Szólás. Jólesik neki.)
„**Legyűri**.” (Szólás. Legyőz valakit, vagy megeszik egy ételt, ami nem esik már neki jól.)
„**Lehajtott fejet nem éri a kard**.” (Közmondás. Aki szolga, nem lázad, nem éri megtorlás.)
„**Lehazudja a csillagot az égről**.” (Szólás. Letagadja a nyilvánvaló tényeket is.)
„**Lehengerli**.” (Szólás. Gyorsan és teljesen meggyőzi érvekkel, ill. megkedvelteti magát.)
„**Lehel kürtje**.” (Az augsburgi /Lech-mezei/ ütközet után az elfogott Lehel vezér ezzel csapta volna agyon az egyik német vezért. Ma egy állítólagos ~t Jászberényben őriznek, innen a Jászberény – Lehel kapcsolat.)
„**Lehengerlő**.” (Szólás. Meggyőző, hatásos eredményt hoz. Eredet: úthenger hasonlat. Lehengerli = nagy hatást gyakorol rá. Még: lehengerlő stílus = ellenállhatatlan.)
„**Lehet barátság** férfi és nő között? És ha igen, miért nem?” (Karinthy Frigyes mondása.)
„**Lehetetlen, de muszáj**!” (Katonai mondás.)

„**Lehidal**.” (Szleng. Nagyon csodálkozik, meglepődik valamin, úgy, hogy szinte hátra hőköl. A ’híd’ egy talajtorna gyakorlat; lemegy hídba = hátradől, kezével kitámasztja magát és törzsét felnyomja. Lásd még: dob egy hátast.)
„**Lehord** valakit.” (Szólás. Megszid, korhol. Még: letol valakit. Lásd még: leteremti.)
„**Lehozza neki a csillagokat**.” (Szólás. Mindent, még a lehetetlent is megteszi érte.)
„**Lehull a szeméről a** hályog.” (Szólás. Rájön az igazságra valakivel vagy valamivel kapcsolatban.)
„**Lehull az álarc**.” (Szólás. Kiderül, hogy valaki valójában milyen. Eredet az ókori görög színházban az előadás végén a színész levette az álarcot és kiderült, hogy valójában ki ő. Még: lehull a lepel = egy titok kitudódik)
„**Lehurrog**ja.” (Kiabálva elutasítja valakinek a mondanivalóját, indulatosan, éles hanggal elnémít valakit.)
„**Lehúzza a rolót**.” (Szleng. Végleg felhagy valamivel, mint amikor egy boltot bezárnak.)
„**Lehűti**.” (Elveszi valakinek a /forró/ lelkesedését valami irányában. Még: kijózanítja.)
„**Le is út, fel is út**.” (Szólás. Elküld, kitessékel valakit. Még: Menj, Isten hírével!)
„**Leissza magát a sárga** földig.” (Szólás. Lerészegedik, annyira, hogy elnyúlik a földön. Sárga = lösz, amit egy homok-, vagy agyagréteg fed. A ’sárga’ földet szántáskor, kútásáskor érték el. Eredet: Tóth Ede: A falu rossza 1875.)
„**Leiter Jakab**.” (Téves szóértelmezésen alapuló fordítói hiba elnevezése a magyar nyelvben. 1863-ban Párizsban egy Nadar nevű léghajós *Géant* nevű hőlégballonjával szállt fel és világszerte tudósítottak a kísérletről az újságok. Így a Magyar Sajtó is, amelynek Ágai Adolf munkatársa a német *Wanderer* című lapból vette át a tudósítást. Németből fordította szó szerint, nem ismerve fel, hogy a cikk a bibliai Jákob lajtorjájára /*Jakobs leiter*/ utal, az égbe érő létrára, melyet a pátiárka álmában látott: *’Fel, fel, oly magasra akarunk szállni, mint Leiter Jakab!’* – fordította a magyar újságíró, a *Jakobs Leiter*-t; s másnap a szerkesztőség tagjai és a közönség fejcsóválva kérdezték? ’Ki ez a Leiter Jakab? Valamely híres léghajós?’)
„**Leírja**.” (Nem törődik vele többet, nem számol vele; mint a könyvelésből kivett tétellel.)
„**Lejárt lemez**.” (Szleng. Nem időszerű, sokszor elmondott, unalmas. Eredet: a bakelit hanglemezen, ha végigfutott a tű, véget ért a zene. Még: elcsépelt = sokszor előfordult, unalmas, újat már nem tud mondani. Mint amikor a gabonából kicsépelték a magot.)
„**Lekapcsolja**.” (Szleng. Letartóztatja, elfogja.)
„**Lekapják a tíz körméről**.” (Szólás. Leszidják, megbüntetik, megverik. Eredet: megbotozzák, s amikor a deresre húzzák, lefektetik; a két lábán 10 köröm van.)
„**Lekáderez**.” (Információt szerez valakiről, leinformálja. A káder a francia *cadre* = szakember szóból ered. Elkötelezett személy, akire mindig számítani lehet, egy

párt, vagy munkásszervezet vezetőségi tagja. A kommunizmusban a jó káder = jó elvtárs.)
„**Lekenyerez**.” (Szólás. Szolgálatot, szívességet tesz valakinek. Még: lekötelez. Utóbbi eredete: kötés = átok, varázs, vagyis megbabonázza, szolgájává teszi.)
„**Lekezeli**.” (Fölényesen bánik vele. Még: lenézi, félvállról veszi.)
„**Lekopogja**.” (Szólás. Babona, amikor egy kedvező helyzetet megneveznek, hogy az megmaradjon, le kell kopogni, mégpedig bal kézzel, fán /asztallapon/ alulról. Eredete: ha egy jó reményt /vagy egy félelmet/ kimond az ember, a rossz szellemek meghallhatják a titkos vágyat vagy félelmet, és vagy meghiúsítják, vagy előidézik azt. Ezért valami zajt kell okozni, hogy a kopogástól ne hallják meg a szellemek a kimondott szót. Lásd még: elkiabálja. Fán kell kopogni – a keresztények szerint –, Jézus keresztfájára utalva, és háromszor, a Szentháromságra utalva. Így a Gonosz meg sem hallgatja. Alulról, mert a bútorlap alulról kevésbé kimunkált, és bal kézzel, mert a szív felőli kéz nagyobb nyomatékot ad a mozdulatnak.)
„**Lekoppint**.” (Szleng. Engedély nélkül lemásol. Eredet: lekopíroz, németül *kopieren* = másol.)
„**Leköpi a pilácsot**.” (Szleng. Lekapcsolja a villanyvilágítást. Pilács = gyenge fényű lámpás, mécses, amit régen elfújtak. Még: pilácsol, pislákol = halványan fénylik.)
„**Lekötelez**.” (Szólás. Szívességet tesz neki, amiért hálával tartozik. Eredet: kötés = átok, illetve bűbáj, amivel kényszeríteni lehet valakit valamire. Még: megköti magát = megmakacsolja magát.)
„**Lelejmol**ja.” (Szleng. Pénzt kér, vagy elvesz erőszakosan, szemtelenül. Eredet lejmol a német *leimen* = lépre csal, becsap.)
„**Lelécel**.” (Szólás. Elszalad. Eredet: a mohácsi busójáráskor a busókat kísérik a lelécek, akik a nézők szeme közé lisztet szórnak, s amíg azok a szemüket dörgölik, a lelécek elszaladnak. ~ azt jelenti, hogy úgy csinál, mint egy leléc. Vagyis valami bajt okoz, aztán elszalad.)
„**Lelép**.” (Szleng. Kellemetlen helyzetből vagy kapcsolatból hirtelen, felelőtlenül távozik. Eredet: régen a nyitott villamosokról, aki sietett, még az előtt le tudott lépni a lépcsőről, hogy a villamos teljesen megállt volna a megállóban.)
„**Lelkemtől lelkedzett** gyönyörű magzatom, csakhogy szép orcádat még egyszer láthatom; be szép vagy, be nagyon illel leventének! Isten sem teremtett tégedet egyébnek.” (Arany: Toldi.)
„**Lelke rajta**.” (Szólás. Övé a felelősség, a lelkével felel érte. Még: a lelkén szárad. Ő a felelős, az ő lelkiismeretét terheli a bűn. Még: lelked rajta = magadra vess = ha rosszul döntesz, téged terhel a felelősség, magadat hibáztathatod. Eredete: magadra vethetsz követ. Az ókori kivégzési módból, mikor a bűnöst megkövezték, vagyis kövekkel addig dobálták, míg meg nem halt.)
„**Lelket önt belé**.” (Szólás. Megvigasztalja, bátorítja, megerősíti a lelkét. Még: lelket ver belé.)

„**Lelkén szárad** valami.” (Szólás. Ő az oka valaminek; lelkiismeretfurdalása lehetne.)
„**Lelkére beszél**.” (Szólás. A lelkiismeretéhez szól. Még: lelkifröccsöt ad. Még: lelkére köt, = erősen rábízza ráolvasással, bűbájjal /kötéssel/. Még: lelkére vesz = túl komolyan vesz.)
„**Lelkiismeret** egymaga felér ezer tanúval.” (Quintillianus mondása. *Conscientia mille testes*.)
„**Lelki szemeivel** látja.” (Szólás. Elképzeli.)
„**Lelki szemétláda**.” (Szólás. Az, aki bárki panaszkodását végig hallgatja. Még: lelkizik = elmondja az érzelmi, erkölcsi aggályait; ’kiönti a lelkét’ valakinek.)
„**Lelombozódik**.” (Szleng. Rosszkedvűvé válik, elveszíti az ambícióját, mint leveleit a fa. Még: le van lombozódva, lombozva. Még: el van szontyolodva, le van törve, lógatja az orrát.)
„**Lelövi a poént**.” (Szólás. A vicc, vagy vicces helyzet csattanóját előre elárulja. Poén = *pointe* német, francia szó, jelentése: él, tüske, hegy.)
„**Lemarad,** mint a borravaló.” (Szólás. A paraszolvenciák típusai: borravaló = vendéglátás; hálapénz = orvoslás; kenőpénz = vesztegetés, mint ahogy a kocsi kerekét is megkenték, hogy jobban forogjon, jobban menjen a szekér.)
„**Lementem a pincébe,** vajat csipegetni, utánam jött apám, anyám hátba veregetni. Nád közé bújtam, nádsípot fújtam. Az én sípom így szólt: dí, dá, dú; te vagy az a nagyszájú!” (Kiszámolós mondóka.)
„**Lemeszeli**.” (Szleng. Közlekedési rendőr gyorshajtásért megbünteti. Eredete: az autókat megállító rendőr karjelzéséből – mintha meszelne. Még: elmeszeli = megbuktatja vizsgán, vagy elvágja, megakadályozza a karrierjét.)
„**Lemondott jogot** nem lehet visszaszerezni.” (Római jogi axióma. *Ad iura renunciata non datur regressus*.)
„Lemossa a pályáról.” (Megsemmisítő, vitathatatlan győzelmet arat, versenytársát messze túlszárnyalja. Eredete a sportban, amikor a pályán ellenfél térfelét uralja az egyik csapat.)
„**Lengyel, magyar, két jó barát,** együtt harcol, s issza borát, vitéz, s bátor mindkettője, áldás szálljon mindkettőre.” (Lengyel és magyar közmondás a két nép kölcsönös, történelmi rokonszenve alapján: *Polak, Węgier dwa bratanki, i do szabli, i do szklanki, oba zuchy, oba zwawi, niech im pan bóg blogoslawi*.)
„**Lenin élt,** Lenin él, Lenin élni fog.” (Kommunista szólás a leninizmus időtállóságáról.)
„**Lenn a délibábos Hortobágyon.** Megakadt a szemem egy barna lányon. Hullámzott a göndör haja a sötétbe, mikor belenéztem a szemébe.” (Magyar nóta.)
„**Lenn az Alföld tengersík vidékén**, ott vagyok honn, ott az én világom! Börtönéből szabadult sas lelkem, ha a rónák végtelenjét látom.” (Petőfi Sándor: Az Alföld.)
„**Lenn délen, édes éjen édent remélsz**.” (Sláger a My Fair Lady c. musical-ból. Eredeti: *The rain in Spain stays mainly in the plain.*)

„**Lenni, vagy nem lenni, ez itt a kérdés**!” (William Shakespeare: Hamlet /nagymonológ/ ~! *Akkor nemesb-e a lélek, ha tűri balsorsa minden nyűgét, s nyilait; vagy ha kiszáll tenger fájdalma ellen, s fegyvert ragadva véget vet neki? = To be or not to be that is the question. Whether 'tis nobler in the mind to suffer the slings and arrows of outrageous fortune, or to to take arms against the sea of troubles, and by opposing end them?*)
„**Lenon? Nem Lenin?**” (Sötét politikai humor 1981-ből, amikor az ex-Beatles John Lennont lelőtték New Yorkban; miszerint ezt mondta volna a gyilkosa, ti. a Lennon helyes kiejtése: lenön, amit a magyarok következetesen lenonnak ejtettek.)
„**Lent hol a tölgyek, őrzik a völgyet**, kúszik az erdei út. Átszeli újra, újra meg újra körben a völgykoszorút, ott a mélyben a völgykoszorút.” (Úttörőinduló 1959-ből ’Csillebérc’ címmel, a KIMSZ /Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége 1919-1937/ emlékére. Zene: Szabó Ferenc, szöveg: Kapuvári Béla. ~ *KIMSz-esek vágtak, hajdan e tájnak, élükön Ságvári járt. Hősies tettre, harcra nevelte őket a lángszavú párt, védte őket a lángszavú párt. Szálltak az évek, boldog az élet, most csupa fényt hoz a nyár. Úttörőváros víg dala szálldos szárnyasan, mint a madár, könnyű szárnyain, mint a madár.*)
„**Lentről kezdi**.” (Szegényen, ill. alacsony sorból, alacsony beosztásból, alacsony rangról kezdi az életútját, a karrierjét /lásd ott/.)
„**Lenyeli a békát**.” (Szólás. Elviseli a sértést. Elvállalja a kellemetlen feladatot. Még: ~ a keserű pirulát. Eredet anekdota: ’Mennyiért nyelnél le egy békát?’ ’100 forintért.’ /Lenyeli. A másik, hogy visszanyerje a pénzét, ő is lenyeli./ ’Tulajdonképpen miért nyeltük le a békát?’)
„**Lenyomja a torkukon**.” (Erőszakkal elfogadtatja velük. Eredet: a liba tömése. Még: lenyom valakit = szleng; legyőzi, lehagyja.)
„**Lenyúl**.” (Szleng. Ellop valamit. Lenyúlás = ellopás, eltulajdonítás.)
„**Lenyűgöz**.” (Szólás. Csodálattal tölt el. Eredet: a vágómarhák szarvát lekötötték, ~ték, az első lábukhoz vágás előtt, hogy ne tudjanak mozdulni. Még: le van nyűgözve; el van ragadtatva. Utóbbi: a lelke ~ az áhítat, látomás, vagy angyal által a mennyekbe.)
„**Lepapírozza**.” (Elkészíti valamihez a szükséges iratokat.)
„**Lepereg róla**.” (Szólás. Nem használ a korholás, szidás, vagy a jó tanács; ~ mint a víz a kacsa tolláról, vagy a kutya szőréről, mikor megrázza magát.)
„**Lepipálja**.” (Szólás. Lehagyja, túltesz rajta ügyességben. Eredet: aki tovább bírta szívni a pipát, aki jobban győzte; az legyőzte, lepipálta a másikat.)
„**Leporelló**.” (Egymás mellé ragasztott képekből álló ~ album. Eredet: ~ Don Juan szolgája Verdi operájában, aki gazdája szerelmeinek lajstromát egy szalagszerűen összehajtogatott noteszben jegyezte fel.)
„**Lepsénynél még megvolt**!” (A főnök felesége a motorbicikli hátsó ülésén ~. Nóti Károly kabaré jelenetéből előadta: Salamon Béla. A hivatalnok titokban elviszi a főnök feleségét motorozni a Balaton felé, és – Lepsény után – elhagyja a nőt hátsó ülésről.)

„**Lerágott csont**.” (Szólás. Már unalmas téma; ami már nem kell, mint a ~.)
„**Lerántja** róla **a leplet**.” (Szólás. Megmutatja, hogy milyen valójában. Eredet: a szobor avatása során lerántják róla a leplet. Még: leleplez = fényt derít valami rossz dologra.)
„**Lerázza**.” (Szleng. Megszabadul valakitől, aki a terhére van. Még: lekoptatja.)
„**Les, mint a moziban**.” (Szleng az 1960-70-es évekből. Bámul.)
„**Lesre csal**ja.” (Régen: tőrbe csalja, csapdát állít neki. Les: amikor egy út két oldalán elrejtettek egy sereget, majd belőlük egy kisebb csapat /a martalék/ megtámadta az ellenséget és megfutott előle azért, hogy ~ őket. Az ellenség üldözni kezdte a kisebb csapatot, és amikor elérték a ’lesvető’ sereget, az oldalba támadta az ellenséget, akik így ’lesre mentek’ és veszítettek. Martalék = áldozat, akiket odavetnek az ellenség elé csaléteknek, hogy ~ őket.)
„**Lestrapál**.” (Szleng. Elhasznál, tönkretesz. Eredet: *stropa* = nehéz munka.)
„**Lesül a bőr a képéről**.” (Szólás. Szégyenkezik. Annyira elvörösödik, hogy ég az arca. Még: nem sül le ~? = felháborodás valaki szégyentelen viselkedésén.)
„**Leszakad** a pofája.” (Szleng. Megdöbben, elhűl, elcsodálkozik valami pimaszságon.)
„**Lesz, ami lesz**.” (Belenyugvás egy helyzetbe; nem számít mi lesz.)
„**Leszarja**.” (Vulgáris szólás: egyáltalán nem érdekli, nem törődik vele. Lásd még: tesz rá; ki nem szarja le?)
„**Leszámol az illúziókkal**.” (Szólás. Reálisan kezd gondolkozni, abbahagyja az álmodozást. Még: leszámol vele = megtorolja a sérelmét, végez vele.)
„**Leszáll a magas lóról**.” (Szólás. Megalázkodik, nem beképzelt.)
„**Leszbi**.” (Leszbikus = női homoszexuális. Leszbosz görög sziget után, ahol időszámítás előtt Szapphó, a legismertebb görög költőnő élt és alkotott, aki a szerelmi vágyakozásról írt – bár nem kifejezetten a nők egymás közti relációjában. Mégis, mivel nő volt, a fogalom hozzá, illetve Leszboszhoz kötődött.)
„**Leszedi róla a keresztvizet**.” (Szólás. Nagyon leszidja.)
„**Lesz e költő**, ki az édes anyanyelven rólatok korának csudát énekeljen?” (Arany János: Álom – való.)
„**Leszerepel**.” (Csalódást okoz, rosszul sikerül neki valami. Még: eljátssza a bizalmat.)
„**Lesz, kapsz**!” (Szólás. Fenyegetés: ki fogsz kapni.)
„**Lesz még egyszer ünnep a világon**!” (Vörösmarty Mihály: A vén cigány. ~ *Majd, ha elfárad a vész haragja, s a viszály elvérzik a csatákon*.)
„**Lesz még szőlő**, **lesz még lágy kenyér**.” (Szólás. Lesz még jobb a helyzet. Eredet: Csárdáskirálynő című Kálmán Imre operett.)
„**Lesz nemulass**.” (Szólás. Baj lesz. Nem lesz ok vidámságra, mulatásra.)
„**Leszögezi**.” (Szólás. Határozottan kijelenti, véleménye stabil, nem fog változni.)
„**Letaglózza**.” (Szólás. Lesújtja a rossz hír vagy a betegség, mint a mészáros bárdja /taglója/ a marhát.)

„**Letarol**ja.” (Mindent megszerez, elpusztít. Eredet: tar = kopasz; tarol = lekopaszít. Például tarvágás az erdőben = minden fa kivágása válogatás nélkül. Még: tarol = szleng, mindent megnyer.)
„**Leteremti**.” (Alaposan leszidja. Még: lehordja mindennek = leszidja, közben negatív jelzőkkel illeti. Legorombítja = leszidja, goromba, keresetlen szavakkal.)
„**Letesz az asztalra** valamit.” (Szólás. Felmutat valami eredményt. Még: leteszi a névjegyét.)
„**Leteszi a garast.**” (Szólás. Dönt valami/valaki mellett, pártját fogja valakinek. Eredet: a palóc esküvőkön régen nem úgy hirdette ki a pap házasságot, hogy: akinek ellenvetése van, e házassággal kapcsolatban, az ’szóljon most’ /lásd ott/, hanem úgy, hogy akinek köze volt a menyasszonyhoz, az ’tegye le a garast mellette.’ Akkor az érintett férfiak kimentek, letették a garast /= pénzt/, s ettől kezdve tiszta lappal indult a menyasszony, senki – aki letette a garast – nem hánytorgathatta fel többé a múltbéli kapcsolatait. Aki nem tette le a garast, annak nem volt joga később szót emelni az üggyel kapcsolatban. Még: most én tettem le a garast = most enyém a szó, én beszélek.)
„**Leteszi** rá **a nagy esküt**.” (Biztosan állít valamit valamiről; meg merne rá esküdni.)
„**Leteszi a voksát** valami mellett.” (Valamit választ, valami mellé áll, Voksol = szavaz. Eredet a latin *vox* = szó, hang és *votus* = kívánság, szavazat.)
„**Letészem a lantot**.” (Arany János: ~. Befejezem. ~. *Nyugodjék. Tőlem ne várjon senki dalt*. *Nem az vagyok, ki voltam egykor, belőlem a jobb rész kihalt.* Még: leteszi a lantot = végleg abbahagy valamit.*)*
„**Letojja**.” (Szleng. Nem érdekli. Eufemizmus vulgáris leszarja, szarik rá helyett.)
„**Letolja**.” (Szleng. Leszidja, hibáztatja. Még: letorkolja = a szavába vágva, szinte elnémítja.)
„**Letorkolja**.” (Durván félbeszakítja, elhallgattatja, úgy, hogy a ’torkán akad’ a szó. Még: lehurrogja, ráförmed.)
„**Letöri a szarvát**.” (Szólás. Megszelídíti, betöri /járomba, vagy nyereg alá/. ~ a bikának. Még: letöri a derekát = elveri úgy, hogy csak meggörbülve tud járni, illetve feladja a büszkeségét, amit az egyenes testtartás utal, és meghajlásra, azaz behódolásra készteti.)
„**Letörik, mint a** bili füle.” (Szleng. Rossz kedve lesz. Még: le van törve, mint a bili füle.)
„**Letud**ja.” (Elvégez valamit, eleget tesz egy kellemetlen kötelezettségének.)
„**Leugat**ja.” (Szleng. Hangosan és tiszteletlenül ellentmond neki. Még: letorkolja = ellentmondást nem tűrő módon kioktatja, leszidja.)
„**Leültetik**.” (Börtönbe zárják.)
„**Le van boltolva**.” (Szleng. Meg van kötve az üzlet.)
„**Le van ejtve**.” (Szólás. Nem kell vele törődni, nem érdekes, mint a leejtett szemét. Eredete: eufemizmus, a vulgáris ’le van szarva’ helyett. Még: ejtve van valaki /= nem számolnak vele, nem számítanak rá valamiben, illetve már nincs

együtt a párjával/. Még: leveszi róla a kezét = nem segíti, nem fogja a kezét – lásd ott.)
„**Le van forrázva**.” (Szólás. Váratlan kritikától megszégyenül és elvörösödik, mint aki ~. Még: felsül valamivel = nem sikerül neki; leég valamivel. Szleng: beég valamivel.)
„**Le van gatyásodva**.” (Szólás. Anyagilag rosszul áll, mintha már ruhára sem futná. Még: rámegy a gatyája is = olyan költséges valami, hogy nem marad semmi pénze.)
„**Le van kötelezve** valakinek.” (Szólás. Hálásnak kell lennie. Eredet: a kötés = átok, vagy varázsige, amivel meg lehet valakit babonázni, hogy azt tegye, amit elvárnak tőle.)
„**Le van lombozva**.” (Szleng. Rosszkedvű, kedélytelen.)
„**Le van robbanva**.” (Szleng. Beteg, mint egy elromlott motor. Még: le van pukkanva.)
„**Le van szarva**!” (Vulgáris kifejezés arra, ami nem érdekel. Még: szarik rá! = a legkevésbé sem érdekli, megvető kifejezés.)
„**Le van törve**, **mint a bili** füle.” (Szólás. Rosszkedvű, lehangolt, szomorú. Még: le van lombozva = rossz kedve van, szomorú látvány, mint a lombját vesztett fa.)
„**Leventével együtt meghalt** a magyarok Öreg Istene is. Levente volt az utolsó Árpád, aki áldozott neki a dombokon. Ezentúl senki sem áldoz már neki, nem is lesz a szabad urak istene, csak a bujdosó koldusoké. És meghalt az ősi magyarság is. Sohasem lesz többet szabad a magyar, mert sorsát nem a tulajdon akaratával fogja intézni, hanem oltárok előtt térdepelve és a népek tanácsában furfangoskodva fogja kikönyörögni.” (Herczeg Ferenc: Pogányok.)
„**Leveri** rajta.” (Szleng. Visszaszerzi tőle, elégtételt vesz.)
„**Leveszi a lábáról**.” (Szólás. Meghódítja, elbűvöli. Eredet: lefekteti.)
„**Leveszi róla a kezét**.” (Szólás. Nem segíti tovább. Eredet: a kézrátétellel gyógyítók, vagy maga Krisztus, úgy ’segített’ energiaátvitellel a rászorulókon, hogy rájuk tette a kezét.)
„**Leveszi róla a sápot**.” (Szólás. Törvénytelen vagy tisztességtelen jövedelemre tesz szert belőle. Eredete a német *schab* = lopásból származó részesedés.)
„**Levetkezi a gátlásait**.” (Szólás. Nem szégyenlősködik. Megszabadul tőlük, mint a ruhától.)
„**Levitézlett**.” (Olyan személyre mondják gúnyosan, aki elvesztette előnyös hivatali beosztását vagy társadalmi helyzetét, befolyását. Lecsúszott a társadalmi ranglétrán. Elvesztette hitelét, hírnevét, becsületét, tekintélyét; ’vitézségét’.)
„**Levizsgázik előtte**.” (Szólás. Rossz benyomást tesz rá egy adott helyzetben tanúsított viselkedésével, mint a diák egy elégtelen vizsgával.)
„**Levonja a konzekvenciát**.” (Valamiből levonja, összegzi a tanulságot, mérleget von egy esemény után, hogy annak mi lett a következménye. Eredete a latin *consequentia* = következmény.)
„**Lezser**.” (Fesztelen, könnyed ruházat vagy viselkedés. Eredete a francia *léger* = könnyed.)

„**Lezsírozz**a.” (Korrupció esetén vagy kedvezmény kicsikarása érdekében megvesztegetésre szánt ’kenőpénz’ átadása.)
„**Lédiz** en dzsentlmen.” (Társaság udvarias megszólítása angolból /*ladies and gentlemen*/; hölgyeim és uraim jelentéssel. Németül: *meine Damen und Herren*, franciául: *mesdames et messieurs*, olaszul: *signore e signori*, spanyolul: *seňoras y seňores*, oroszul: *dámi i goszpodá*.)
„**Légből kapott** hír.” (Szólás. Alaptalan, nem bizonyos. Fáma, a hír istennője szárnyalt egy lyukakkal teli rézpalotában.)
„**Légiós**.” (Olyan futballista, aki külföldi klubcsapat tagja. Eredete az idegenlégió = külföldiekből toborzott zsoldoshadsereg. A ~ eredete a római *legionarius*, ill. a latin *legere* = összegyűjt, *legio* = sereg.)
„**Légó**.” (Légvédelmi, polgárvédelmi szervezet, eszköz, óvóhely. Eredet: légoltalom.)
„**Légvárakat épít**.” (Irreális terveket sző. *Subtracto fundamento in aere aedificare.* Szent Ágoston: Sermones.)
„**Légy az,** akinek látszani akarsz!” (Latin mondás: *esto quod esse videris*.)
„**Légy előbb a magad ura,** azután a másoké is lehetsz.” (Gracian mondása.)
„**Légy férfi**!” (*Ha férfi vagy, ~, s ne hitvány, gyönge báb.*” Petőfi Sándor: Ha férfi vagy. Még: ~ = legyél lelkileg erős egy rossz hír fogadására. Karinthy Frigyes szerint: ~ az erkölcstan tanítása, ha arról van szó, hogy mondj le az örömről, mondj le a boldogságról, mondj le a szerelemről, a nőről, légy erős.)
„**Légy hű magadhoz**!” (Shakespeare: Hamlet. *To thine own self be true*!)
„**Légy jó kicsit hozzám**, engedd, hogy menjek, ne menj el! (Az Illés együttes slágere: ~. *A hosszú úton velem leszel, mindig szerelmesem; rajtad kívül gondolatom nem lesz soha nekem*.)
„**Légy jó mindhalálig**.” (Móricz Zsigmond: ~ című regénye. Ötletadó szólás: *légy hív* /hűséges Krisztushoz/ *mindhalálig*. János /Jelenések/ könyve 2:10.)
„**Légy kedves**, úgy szeretném, nézd el, hogy nem mosolygok; légy kedves, úgy szeretném, nézd el, hogy szótlan vagyok.” (Illés együttes slágere: Még fáj minden csók.)
„**Légy kezes másért**, s kötél nyakadon!” (Közmondás más helyetti felelősségvállalásról.)
„**Légyott**.” (Szerelmesek találkája. Még, szleng: drót. Lásd még: randevú.)
„**Légy résen**!” (A Cserkész Szövetség jelmondata az 1907. évi megalapítás óta. Még: résen van = készenlétben van, mint amikor valaki egy résen keresztül leskelődik és vár valamire.)
„**Léhűtő**.” (Szólás. Lusta, hasznavehetetlen ember. Eredet: régen a ~k sörfőzdékben az erjedő gabonalevet hosszú kanállal kevergették, így hűtve azt.)
„**Lélegzetelállító**.” (Szólás. Megdöbbentő, izgalmas.)
„**Lélekbúvár**.” (Pszichológus. Még: lélekidomár = pap, lelkész, lelkipásztor.)
„**Lélekcserélő idők járnak**.” (Jókai Mór: A kőszívű ember fiai. Baradlainé mondja a fiainak, amikor az emberek feladják addigi meggyőződésüket egy új eszme miatt.)

„**Lélekemelő**.” (Szólás. Fennkölt, hazafias, erkölcsi, esztétikai élményt nyújtó.)
„**Lélekkufár**.” (Mások hitével és hivatásával visszaélő pap.)
„**Lélekölő**.” (Nagyon unalmas, egyhangú munka.)
„**Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat**.” (Berzsenyi Dániel: Magyarokhoz. Lásd még: Nem sokaság.)
„**Lélekszakadva**.” (Szólás. Rohanvást. Mint amikor a levegőt kapkodja valaki a futásban, mert a lélegzést a lélekkel azonosították. Ha már nem lélegzik = kiszáll belőle a lélek, meghal.)
„**Lélekvesztő**.” (Rozoga csónak, kis hajó, amely elsüllyedéssel, halállal fenyegeti az utast.)
„**Lélekvezető**.” (Hermész isten, aki a holtak lelkét az Alvilág bejáratához kalauzolja, vezeti.)
„**Lényeg a lényeg**.” (Egy beszélgetés témájának az összefoglalását bevezető szólás. Röviden szólva, összegezve valamit. Lásd még: száz szónak is egy a vége; és *Summa summarum*.)
„**Lépre megy**.” (Szólás. Cselvetés áldozata lesz. Madarat fogtak a ragadós lépes mézzel. Még: lépre csal, csapdába ejt.)
„***L'état c'est moi***.” (Ismert francia szállóige. Lásd: az állam én vagyok.)
„**Létem, ha végleg lemerült**, ki imád tücsök-hegedűt? Lángot ki lehel deres ágra? Ki feszül föl a szivárványra?” (Nagy László: Ki viszi át a szerelmet? A költő utalása az öregség és a tücsök-hegedű közötti kapcsolatra, mitológiai ismeretet feltételez. Amikor Éósz hajnalistennő Zeusztól halhatatlanságot kért halandó kedvesének /a trójai Priamosz király egyik bátyjának, Tithónusznak/, elfelejtett örök ifjúságot is kérni, következésképpen Tithónusz egyre inkább összetöpörödött, ahogy vénült, s végül csak a hangja maradt; ez az esti tücsökciripelés.)
„**Létező szocializmus**.” (Az 1970-es 1980-as években nevezték így a hivatalos közbeszédben a fennálló politikai rendszert, amely nem nagyon hasonlított a Marxizmus – Leninizmus által vizionált szocializmushoz. Erre jelent meg a magyar politikai humor szóvicce: *a létező szocializmus nem működik; működő szocializmus nem létezik*. Vagy: melyik az a két rendszer, amelyik nem bírja egymást? Válasz: a szocialista rendszer és az idegrendszer.)
„**Léthe vize**.” (A feledés. Léthe az Alvilág – a Hádész – egyik folyója, ahová a holt lelkek inni járnak. Minél többször isznak a Léthe vizéből, annál inkább elfeledik őket az élők. Lásd még: Ki a Léthét issza /Babits/.)
„**Libabőrös**.” (~ a háta valakinek, ha ijedtségtől, rémülettől egy belső remegése támad, ami borzongást okoz. Még: lúdbőrös a háta, borsódzik a háta a rémülettől.)
„**Libasor**ban.” (Szólás. Egymás mögött, sorban, ahogy a libák mennek. Amerikában ez '*Indian line*' – ahogy a harci ösvényen járó indiánok mentek: mindig egymás lábnyomába lépve, hogy az ellenfél ne tudja megállapítani a létszámukat a lábnyomukból.)
„**Liberális**.” (Szabadelvű. Adam Smith-nek a felvilágosodásból eredő politikai irányvonala. Értékei: szabadkereskedelem, szólás- és vallásszabadság. Eredet: latin *liber*: felszabadított /= nem rabszolga/.)

„**Lidérc**.” (Régi magyar vallásban a rossz szellem, amit imbolygó, kékes láng /lidércfény/ testesít meg a mocsarakban. Eredet: a metán-tartalmú mocsárgáz kap lángra.)
„**Lidérces álom**.” (Rossz, nyomasztó álom. Egy sorozatos rossz helyzet = olyan, mint egy ~. Még: lidércnyomás = kellemetlen, szörnyű helyzet. Lásd még: lúdvérc.)
„**Liliomtiprás**.” (Szólás. Fiatalkorú, szűzlány megbecstelenítése. A bódító illatú fehér liliom évezredek óta a női ártatlanság jelképe. A népszerű héber Zsuzsanna név jelentése is liliom.)
„**Liliputi**.” (Kicsi. Eredet: Jonathan Swift: Gulliver utazásai; a parányi emberek országa.)
„**Limlom**.” (Kacat, ócska értéktelen holmi, lom.)
„**Link**.” (Megbízhatatlan, könnyelmű, felelőtlen. Eredete a német *links* = bal, illetve hamis, balkézről való. A ’link’ becézve, megbocsájtóan: linkóci. Még: linkel = mellébeszél, megalapozatlan dolgokat mond.)
„**Lipótmező**.” (Bolondok háza. Eredetileg egy budai városrész, amely egy ott működő, bizonyos Göbl Lipót vendégfogadójáról vált ismertté az 1820-as években. Az 1870-es években itt épült fel a Magyar Királyi Országos Tébolyda /= ideggyógyintézet/, s ez után az egész XX. században ~ neve az elmegyógyintézet szinonimája volt /2007-ben zárták be/. Leggyakoribb szólás: *a ~re juttatsz* = annyira idegesítesz, hogy megbolondulok, és a ~re kerülök. Vagy: *a ~ről jött* = bolond.)
„**Litánia**.**”** (Szólás. Hosszú, unalmas szöveg. ~t mond. Eredet: *litaneua* görög szó = *könyörögni.* Valami érdekében hosszú, könyörgő imádságot mondó egyházi műfaj.)
„**Liturgia**.” (Istentisztelet, szentmise, igehirdetés. Eredete: a görög *laosz* = ’nép’ és az *ergon* = ’munka’ szavak összevonásából keletkezett; a népért végzett közmunka. Még: liturgikus = egyházi szertartáshoz tartozó, vagy ahhoz hasonló.)
„**Líceum**.” (Latinul *lyceum* = görögül *lükeión* = annak az iskolának a neve Athénban, ahol Arisztotelész tanított. Azóta az iskolák épületének a megnevezése.)
„**Lobbanékony**.” (Szólás. Hirtelen indulatú ember, aki könnyen dühbe jön, tűzbe jön, vagy haragra lobban. Még: felpaprikázódik = csípős megjegyzéseket tesz.)
„**Lojális**.” (Megbízható, hűséges. Eredet: a francia *loyal* = hűséges, becsületes.)
„**Londonban, sej, van számos utca** és minden utcán több sarok.” (Huszka Jenő operettje: Bob herceg. ~. *És minden sarkon vannak ott házak és minden házon ablakok. De mind egész nagy Albionban; nincs több oly utca, mint ahonnan; a legszebb rózsaszál virít, a legszebb rózsa ott virít. Az Oxford streeten hogyha járok, a legnagyobb úr én vagyok; megsüvegelnek utcaseprők és csizmadia inasok. Ha pénzem nincs, iszom hitelbe, s enyém a legszebb lány szerelme; enyém a legszebb rózsaszál, mely a szívemben ott tanyáz. Bob úrfi, sej, legény a talpán, a karja kő, a csókja méz. Minden leány utána fordul, és rabja mind, akire néz*.)
„**Lopja a napot**.” (Szólás. Egész nap tétlenkedik. Még: naplopó.)
„**Lopva** nézi.” (Lopva = titokban, észrevétlenül, mint egy tolvaj.)

„**Lova, lova**, lova viszi mösszire. Egyenest kerekerdő közepibe.” (Népdal: Esik eső. ~. *Lova lába megbotlott egy gyökérbe, oszt így fogták el Rúzsa Sándort örökre. Rúzsa Sándor, ha fölül a lovára; kivágtat a szögedi nagy határba. Had rúgja le a csillagot az égrül, had pusztítsa ki a rácot a fődrül.*)
„**Lovagias ügy**.” (Olyan ügy, amelyben egy hölgy is érintett, így egy úriember nem beszél róla.)
„**Lovagkirály**.” (I. /Szent/ László. Epitheton ornans.)
„**Lovamat eloldom, mikor a hold felkel**.” (Népdal. *Lovamat kötöttem aranyalma fához. Szívemet kötöttem gyönge violámhoz. ~, de tőled violám, csak a halál old el*. Még: Megkötöm lovamat.)
„**Lovat ad alá**.” (Szólás. Segíti, felbíztatja. Még: adja alá a lovat = ösztönzi, gyorsabb, nagyobb teljesítményre, de általában egy rossz dologra. Még: belelovalja magát; elszalad vele a ló = túlzásba visz valamit. Régen a ló erőt és hatalmat jelentett.)
„**Lovat, lovat! Országomat egy lóért**!” (Shakespeare: III. Richárd. *A horse, a horse! My kingdom for a horse*!)
„**Lócitrom**.” (A vulgáris lószar szalonképesebb megnevezése.)
„**Lódenkabát**.” (A XX. században rendkívül népszerű, jó minőségű, középnehéz gyapjúkeverék kabát. A nyers szövetet nemezelik, bolyhozzák, és egy irányban kefélik a szálakat, ezért vízlepergetővé válik. Melegtartó, szellőző és szélzáró egyidejűleg. Nevét egy német városról, *Lodo*-ról kapta, ahol először kezdték gyártani.)
„**Lódít**.” (Szólás. Hazudik. Még: nagyot mond.)
„**Lófasz a seggébe**!” (Valaki szándékának vulgáris visszautasításakor használt szólás, rossz kívánság. Eredete: a hódoltsági török adószedők fenyítő eszköze volt a ’*lópat*’ /hegyes fapiramis/, amivel karóbahúzás-szerűen kínozták meg az adósokat. Ez az eredet feledésbe merült, és valójában szó szerinti értelemben használja a köznyelv vulgárisan, a kar és az ökölbe szorított kéz felmutatásával. Ez a ’beintés.’ Beint valakinek, egy lehetetlennek, vagy túlzásnak tartott kérést elhárítva. Lásd még: ezt neki!)
„**Lófrál**.” (Szólás. Lődörög, kószál. Eredet: áthallás; a betlehemesek házról házra való járkálása, akik ’óferálnak,’ vagyis ajándékoznak, ill. vételre felajánlanak /a latin *offerre* = felajánl szóból/).
„**Lóg**.” (Szólás. Nem dolgozik. Még: lógós = lusta. Eredet: a szélső hámba fogott ló ~ott. Ellentéte: húz = jól dolgozik; a ló húzza a kocsit. Még: húzós = kemény munkával járó. Még szleng: lóg neki = tartozik neki pénzzel; lóg, azaz függőben van a tartozás visszafizetése.)
„**Lóg a nyakán**.” (Szólás. Teher számára. A kismajom lóg az anyja nyakán.)
„**Lóg a nyelve**.” (Szólás. Fáradt. Eredet: a kutyának ~ ha fáradt vagy melege van, hogy a hőleadását fokozza.)
„**Lógatja a lábát**.” (Szólás. Nem csinál semmit, nem dolgozik. Eredet: ül, ti. régen az átlagember csak akkor ült, ha nem volt semmi dolga: nappal állva dolgozott erdőn, mezőn, háztartásban, gyárban, éjjel feküdt.)

„**Lógatja az orrát**.” (Szólás. Búsul. Még: Búnak ereszti a fejét. Szomorú ember a földet nézi, tehát az orra ’lóg’.)
„**Lóg az eső lába**.” (Szólás. Esni készül, az esőfelhők gyülekeznek, alacsonyan szállnak.)
„**Lógok a szeren**.” (Erőfeszítést teszek valamiben, de nem tudom befejezni a dolgot. Szer = iskolai tornaszer, korlát. Eredet: Karinthy Ferenc novellája után.)
„**Lóhalálában**.” (Szólás. Rohanva. Eredet: addig vágtatva lovon, amíg a ló megdöglik.)
„**Lókötő**.” (Szólás. Tolvaj, eredetileg lótolvaj, aki más lovát elköti.)
„**Lópikulá**t!” (Indulatszó a tagadásra. Eufemizmus a vulgáris ’lófaszt’ helyett.)
„**Lóra katona**, **kapura hajdú**, **likra nemes**.” (Várvédő mondás a kuruckorból, arra utalva, hogy a várban a lovasság kitörésre készen áll /a katona mindig lovast jelentett régen/; a gyalogság /a hajdúk/ a kapukat védi, a falakon az ágyúk ütötte rést /likat/ pedig a nemesek védik.)
„**Lószarország nincs!**” (Monarchia-korabeli mondás egy leendő Szlovákiára. Eredet: 1914. augusztusban a boszniai rogatica helyőrségen a 34. császári és királyi magyar gyalogezredben Sertic Ottó ezredes az ezredet etnikai hovatartozás szerint gyülekeztette; külön csoportosultak a magyarok mellett a horvátok, a románok, az osztrákok és a csehek. Amikor egy hatodik csoport is formálódott, az ezredes megkérdezte tőlük, hogy milyen náció lenne az, és amikor a bakák azt válaszolták, hogy ők tótok /ti. szlovákok/ volnának, az ezredes ~ felkiáltással a lovagló korbácsával zavarta szét őket.)
„**Lót-fut**.” (Szólás. Állandóan siet. Még: lóti-futi = olyan személy, kedvesen becézve, aki mindig siet valahová. Nyelvtanilag ’forradásos’ ikerszó /= két hasonló jelentésű, önállóan is használható szó egymás mellett. Még ilyen: perdül-fordul, sír-rí, ázik-fázik. Lót = lohol.)
„**Lóvá teszi**.” (Szólás. Becsapja, rászedi, megtréfálja, túljár az eszén. Eredet: a régi hiedelem szerint, akit egy boszorkány elvarázsol, azt ~i, lóvá változtatja, és rajta lovagolva jár el a boszorkány összejövetelekre. Jókai Mór ezzel a szólással kapcsolatos mondása, mellyel a ló tartását, a lovaglást dicséri: *Bölcs embernek ló való, mert lóvá tesz az ember, s emberré a ló*.)
„**Lóvé**.” (Pénz; cigány jövevényszó.)
„**Lózung**.” (Jelmondat, jelszó, németből.)
„**Lökd ide a sört**, ide a sört, ide a sört.” (A Fonográf együttes slágere: ~. *Amíg a munka becsület dolga én tisztességgel megszomjazom, de amíg élek, bár rövid az élet, én vizet már nem iszom*. ~. *Az Arany Ökörben, a haveri körben a sikereim mind értékelik, mer' az a férfi, aki nem dől ki, vigasztal ez a hit*.)
„**Lökött.**” (Szleng. Rendellenesen viselkedő, bolond. Még: dilis, hütyü, hülye.)
„**Lövése sincs**.” (Szólás. Fogalma sincs. Még: halványlila segédfogalma sincs valamiről. Eredete: a ’hírlövés’ a török korban. Aki nem ismerte az ágyú /hír/lövések jelentését /hogy honnan és hányszor lőnek/, az nem tudta, honnan, mikor és menynyi ellenség várható? Nem ismerte a ’dörgést’ /lásd ott/.)

„**Lőcsei fehér asszony**.” (Korponainé Géczy Julianna, akit a kuruc korban Lőcse városának árulójának tartottak. Jókai Mór regénye: ~. Lőcse ma: *Levoča*.)
„**Lőrinc belepisil a dinnyébe**.” (Népi megfigyelés. Augusztus 10 /Lőrinc nap/ után az itthon termesztett görögdinnye megkásásodik, kevésbé édes. Ettől a naptól kezdve nem tanácsos szabad vízben – folyókban, tavakban – fürdeni. Ekkor rejtőznek el a kígyók.)
„**Lőttek neki**.” (Szólás. Vége van, meghal. Utalás a katonák halála esetén a díszsortűzre.)
„**Lublói kísértet**.” (Kaszperek Mihály. Mikszáth Kálmán írt róla regényt. Ma: *L'ubovňa*.)
„**Luca, Luca kity-koty**, tojjanak a tyúkok.” (Rontás elleni népi mondóka december 13-ra. *A mi tyúkunk tojogasson, a szomszédé meg kotkodáljon*.)
„**Luca széke**.” (Népszokás. December 13-án, Luca napján kell elkezdeni a készítését, 12 napon át, 12-féle fából. Szólás: *lassan készül, mint a Luca széke*. Erre kellett a karácsonyi éjféli misén állnia annak, aki látni akarta, hogy melyik aszszony boszorkány: melyiknek van szarva vagy ló patája. Lásd még: kilóg a lóláb. Luca nap a boszorkányoké, a nőknek ez dologtiltó nap. Minden ajtóra fokhagymával kell keresztet rajzolni, hogy a ház védve legyen a boszorkányok ellen a néphit szerint. Még: Luca búzája = ezen a napon el kell kezdeni a szobában cserépben csíráztatni néhány búzaszemet: ha karácsonyra kizöldül, jó termés várható.)
„**Lucifer**.” (A Sátán egyik megnevezése. Isten legkedvesebb, legerősebb arkangyala volt, aki fellázadt ellene és ezért a pokolba taszították. Nevének jelentése latinul: 'fényt hozó' */lux ferre/*. Görögül: *Phospheros* /fényt hozó, s innen a foszforeszkál szó/. Az égen a hajnalban látható 'fényt hozó' Esthajnalcsillaggal azonosították, amelyről kiderült, hogy a Vénusz bolygó – melynek felszínén valóban 'pokoli' az éghajlat /450 fok és 100 atm. nyomás/.)
„**Lucullusi** lakoma.” (Lucullus római hadvezér, Caesar és Pompeius kortársa. Idős korában pazar lakomáiról vált híressé, innen a szólás eredete. Ő honosította meg Európában a cseresznyét és az őszibarackot.)
„**Ludas**.” (Szólás: Te vagy a ~! Ki a ~ ebben? Csalafinta, csintalan, károkozó. Fazekas Mihály: Ludas Matyi alakja is ezt erősíti, de eredetileg a görög szólás az esküszegőre, pontosabban a hamisan esküvő emberre. 'Zeuszra esküszöm' = *ton Zéna*. Ez tréfásan: *ton khéna,* vagyis: 'a lúdra esküszöm' /hamisan/. Így, ha Zeusz helyett 'ludat' mondtak az eskütevők, mentális rezervációval éltek, lelkiismeretük megnyugtatása végett. Ez a latinban is megjelent: *aucarius* /ludas, aki a lúdra, vagyis hamisan esküdött/. *Auca* = lúd. Ezért a középkorban az esküszegő bűnös nyakába megszégyenítésképpen egy döglött ludat akasztottak, szurokkal kenték be, lúdtollat szórtak rá, úgy zavarták ki a városból; ő volt a ~.)
„**Ludovika**.” (A magyar katonai akadémia: *Ludoviceum* rövid neve. 1808. évi VII. törvény szerint: *kizárólag a magyar ifjaknak a katonai tudományokban leendő kiképzésére szolgáland.* 1831-36-ban épült közadakozásból, de csak 1872-

ben nyílt meg. Névadója: Mária Ludovika, I. Ferenc király 3. felesége. Ma: Nemzeti Közszolgálati Egyetem.)
„***Lupus in fabula***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: mesebeli farkas /magyarban: falra festett ördög./)
„**Lurkó**.” (Vidám, játékos, pajkos, csintalan kisfiú, kamaszfiú. Eredet: latin *lurco* = falánk, torkos. Lásd még: rosszcsont, kópé.)
„**Lusta,** mint a lajhár.” (Szólás, utalással a lassú mozgású dél-amerikai majomfajra.)
„**Lúdvérc**.” (Ördögszerető, lidérc. Lúdlábú, bajkeverő, szexuális démon.)
„**Lüke**” (Szleng. Együgyű, buta, hülye. Eredete: lökött. Még: ütődött.)

***
LY
***

„**Lyukasmarkú**.” (Szólás. Nem tud bánni a pénzzel, kifolyik a pénz a keze közül.)
„**Lyukas kétfilléres**.” (Szólás. Értéktelen. Még: nem ér egy ~t sem. Eredet: az 1950-es években a legkisebb címletű fémpénz a középen lyukas 2 fillérés volt.)
„**Lyukasóra**.” (Iskolai szleng: elmaradó, vagy az órarendből kimaradó tanóra.)
„**Lyukat beszél** a hasába.” (Szólás. Állandóan fáradhatatlanul beszél neki valamiről.)
„**Lyuksógorok**.” (Vulgáris szólás: olyan férfiak, akik ugyanazon nővel voltak szexuális kapcsolatban.)

***
M
***

„**Ma ád Isten szerencsét e tájon** Ond és Tarcal vezéreknek.” (Anonymusnak tulajdonított mondás néhány hegyaljai település nevének magyarázatakor. Eszerint amikor Ung várából lejöttek a magyarok, a Takta folyó partján mondta Árpád vezér. *ma ád* = Mád; *szerencsét* = Szerencs; *tájon* = Tállya; *Ond* = Ónod; *Tarcal* = Tarcal.)
„**Macbeth legyőzve nem lesz**, míg csak a Birnámi erdő nem mozdul maga, s nem mássza meg a Dunsinán-hegyet.” (Shakespeare: Macbeth. *Macbeth shall never vanquished be, until Great Birnam Wood to high Dunsinane Hill shall come against him*.)
„**Macerás**.” (Szleng. Nehéz, bosszantó ügy. Még: macerál = ártó szándékkal zaklat, nyugtalanít, kellemetlenkedik. Eredet: latin *macerare* = gyötör, gyengít, puhít; héber *macera* = bélpoklosság, kellemetlenség; török *madzsera* = kaland, nehézség.)
„**Machiavellista**.” (A politika etikátlanságát elfogadó, a cselszövést és erőszakot megengedő személy. Eredet: a firenzei Niccolo Machiavelli /1469-1527/ Fejedelem /Principie/ c. műve.)
„**Macska-egér játék**.” (Szólás. Olyan konfliktus két ember között, amikor az egyik jóval erősebb, mint a másik, s a ’harc’ során csak játszik ellenfelével, mint macska az egérrel.)
„**Macskakaparás**.” (Iskolai szleng. Csúnya kézírás.)
„**Macskakő**.” (Kisméretű, bazalt kőkockák közterületek burkolására. Az 1920-as 30-as években használták elsősorban. A név eredete: Somoskőújfalu határában – már a határ szlovák oldalán volt egy bányásztelepülés, Macskakő, melynek mára csak a romjai láthatók. Ennek határában volt egy bazaltbánya, a Macskalyuk-bánya, ahonnan a kitermelt ’~vet’ kisvonattal szállították Somoskőújfalura, át a trianoni határon, s onnan főleg Budapestre.)
„**Macskazene**.” (Szólás. Gúnyos éjjeli hangoskodás a közutálatnak örvendő politikusok ablaka alatt. Francia szokás: *charivari*. Magyarországon, 1848 tavaszán jelent meg.)
„**Madarat lehet vele fogatni**.” (Szólás. Örül, s a lehetetlenre is vállalkozik örömében.)
„**Madarat tolláról, embert barátjáról** lehet megismerni.” (Közmondás.)
„**Madárka, madárka, csácsogó madárka**, vidd el a levelem szép magyar hazámba. Ha kérdik, ki küldte, mondjad, hogy rab küldte, kinek bánatában meghasad a szíve.” (Népdal)
„**Madárlátta** kenyér.” (Szólás. Egy utazásról visszahozott, megmaradt élelem. ... *a gazda; csíkos tarisznyáját egy szegre akasztja. Kutat az apró nép, örülne, ha benne madárlátta kenyér-darabocskát lelne.* Arany János: Családi kör.)

„**Madárnak nézi**.” (Át akarja vágni, be akarja csapni, Még: Nézd meg, nem tollas-e a hátam = ne nézz madárnak, olyannak, akit be lehet csapni. Palimadár = könnyen becsapható, átverhető, balek.)
„**Madártávlat**.” (Szólás. Magasról, a levegőből nézve valamit. ~ból.)
„**Ma éjjel nem hat rám a józanság szava**, részegen ki visz majd haza?” (Bikini slágere: Ki visz majd haza.)
„**Ma éjjel táncolnék**, hiszen a tánc oly szép, ha ő kér táncra fel.” (Sláger a *My Fair Lady* c. musical-ból *I could have danced all night.*)
„**Maffia**.” (*Mafia* = szervezett bűnöző csoport az olasz *mafiozo* /bűnöző/ szóból. Eredeti neve: *Cosa Nostra* /= a mi ügyünk/, vagyis ne avatkozz bele, semmi közöd hozzá.)
„**Mafla**.” (Ügyetlen, élhetetlen, bamba. Eredete a német *Maulaffe* = szájtáti.)
„**Maflás**.” (Szleng: pofon. Még: tockos, saller, culás = csúsztatott legyintés tenyérrel fektetőre, tarkóra; koki = ökölbe szorított kéz ujjhajlataival a fejtetőre, tarkóra mért csúsztatott ütés.)
„**Maga alatt van**.” (Szólás. Rosszkedvű, sikertelen, a saját átlaga alatt van. Még: rossz passzban van, le van törve. Ellentéte: fel van dobva = jó kedve van.)
„**Maga alatt vágja a fát**.” (Szólás. Árt magának. Eredet: fán ülve vágja azt az ágat, amin ül.)
„**Magad légy a változás**, amit a világban látni akarsz.” Mathama Gandhi mondása.)
„**Magad uram, ha szolgád nincs**.” (Szólás. Egyedül kell boldogulni.)
„**Maga már megint, hogy néz ki?** Eckbert!” (Örsi Ferenc: A Tenkes kapitány c. filmben Amália, a labanc ’ezredesné’ szavajárása, amikor a Tenkes kapitánya által újra meg újra csúffá tett labanc ezredes tépetten, kócosan, piszkosan hazatér.)
„**Magam vagyok**, **nagyon,** kicsordul a könnyem, hagyom.” (Tóth Árpád: Meddő órán.)
„**Maga rég nem lesz** a világon, mikor én még mindig imádom.” (Kola József – Szenes Andor slágere: ~.)
„**Magasan felettem**, valahol a köd tetején varjak kiáltoztak reggeli üzeneteket. Hangjuk ősi, mint maga a föld. Kint háltak a tó mellett, és most mennek a rétre, hova lila csillagokat rakott a kikerics.” (Fekete István: Köd.)
„**Magasan repül a daru**, szépen szól. Haragszik rám az én rózsám, mert nem szól” (Népdal. ~ *Ne haragudj, kedves rózsám sokáig; tiéd vagyok, tiéd leszek koporsóm lezártáig*.)
„**Magasan úszott Pest felett a hold**. Sokkal magasabban, mint a faluk felett, hol a kertekre már lehullott a dér, és a télbe futó utakon egyedül jár a csend.” (Fekete István: Zsellérek.)
„**Magas ember** ritkán okos, de ha okos, nagyon okos.” (Latin közmondás. *Homo longus raro sapiens, sed si sapiens, valde sapiens*.)
„**Magas lóról beszél vele**.” (Szólás. Lekezelően, beképzelten. Még: Szállj le a ~!)
„**Magas neki**, mint tyúknak az ábécé.” (Szleng szólás. Buta, nem ért hozzá.)

„**Magasra teszi a mércét**.” (Szólás. Nehezen teljesíthető követelményeket állít. Eredet: a magasugrásnál a léc /túl/ magasra állítása.)
„**Maga Thökölyné is a bástyára kimegyen,** és a kisütögető ágyúkat maga igazgatja, irányozza, s sütögeti vala ki, mely cselekedetivel a vitézlő népnek nagy szívet adott, szégyellvén, hogy amaz asszony lévén, bátran viselé magát, ők férfiakul megijednének a németektől. Nem is lesz vala könnyen a várnak megvétele, ha árultatás nem következék.” (Cserei Mihály írja a Históriájában a Munkács várát védő Thökölyné Zrínyi Ilonáról.)
„**Magába száll** / néz.” (Átgondolja, megbánja tetteit. Szólás. Még: magába zárkózott = szótlan, mogorva; magában füstölög = haragszik, méltatlankodik, de nem teszi szóvá, mint amikor a tűz füstölög, de bármikor lángra kaphat. Még: magának való = nem társasági, nem beszédes, introvertált. Még: magába fordul = búskomor, szótlan.)
„**Magából indul ki**.” (Amikor valaki mások viselkedését sajátjához hasonlítva értékeli, általában negatív értelemben; abból kiindulva, hogy mások is olyan gyanakvóak, önzőek stb., mint ő maga.)
„**Magáért beszél**.” (Szólás. Valami olyan jó, hogy nem kell dicsérni, kommentálni, magyarázni.)
„**Magához édesgeti**.” (Megkedvelteti magát vele. Eredetileg lovat, kutyát cukorral.)
„**Magához nyúl**.” (Szleng. Nagyon megdöbben. Eredetileg: önkielégítést végez.)
„**Magának árt az, ki másnak akar ártani**.” (Közmondás.)
„**Magának árt,** ki késve érkezik.” (Lengyel közmondás. *Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi*.)
„**Magának való**.” (Szólás. Nem társasági ember, aki inkább egyedül érzi jól magát.)
„**Magán kívül** van.” (Elveszíti az önuralmát, olyan dühös, hogy hogy nem képes józanul gondolkozni, önkívületi állapotban van. Eredete az extázis, a görög *eksztaszisz* = kívül állás; amikor erős indulat /félelem, düh, öröm/ hatására a tudat kilép a testből.)
„**Magára vessen**.” (Magát hibáztassa. Eredet: magára vessen követ; ti. a megkövezés az ókorban a vétkesek halálbüntetése volt.)
„**Magára veszi**.” (Szólás. Magára érti. Eredet: akinek nem inge, ne vegye magára. Még: magára veszi/vállalja valaminek az ódiumát = valaminek a káros hatását, valami miatt a gyűlöletet. *Odium* = gyűlölet latinul.)
„**Magdeburgi kegyelemben részesít**.” (Meggyilkol. 1631-ben, a 30 éves háborúban Tilly generális csapatai a város 30 ezer lakosát legyilkolták, akik előzőleg kegyelmet kértek tőle. Akkor azt mondta a küldöttségnek: *Kommt in einer Stunde wieder* /*Gyertek vissza egy óra múlva*/, de akkor már késő volt. Állítólag Tilly-nek is ezt mondták halála után a mennyország kapujában. A lutheránusok később a fenti idézet jegyében mészárolták le bosszúból a katolikus foglyaikat; ~ ben részesítve őket: *Magdeburgmercy = Gnade*.)

„**Magna Hungária**.” (A magyar Őshaza latinul = Nagy Magyarország. A Középső-Ural nyugati fele, a Káma és az Ural folyók vízgyűjtő területe. Ma: a Tatár Köztársaság /nem őshonos nép, ők eredetileg a krími tatárok leszármazottjai, akiket Sztálin a II. világháború után ide deportáltatott/; és Baskíria található ~ területén az Oroszországi Föderációban.)
„**Magosan, a kék égen** sasok keringtek mozdulatlan szárnnyal. S tova északnyugat felé, ahol a nádasok az éggel összeértek, kicsi fehér felhők hajóztak szelíden Erdélyország felé. Mintha csak a mocsár mélyéből fölszálló hazavágyó sóhajok lettek volna.” (Wass Albert: Elvásik a veres csillag.)
„**Magvas gondolat**.” (Szólás. Jó ötlet, amiből még lehet valami, mint egy mag, amit, ha elültetnek, például egy fa is nőhet és terebélyesedhet belőle. Még: mélyen szántó gondolat = nagyon komoly tartalmú eszmefuttatást eredményez, amely a hallgatóság/olvasóközönség érzelmeit mélyen felkavarja, mint a mélyszántás a szántóföldet.)
„**Magyar**.” (A szó eredete: megyer, magyer, a legközelebbi nyelvrokon az Urál vidéki *mansy* nép nevéhez az *–er* /= férfi, ember/ utótaggal alakulhatott ki. A XIII. században a mongolok az addig még fennmaradt volgai, urali *madzsar* önelnevezését alkalmazták és terjesztették el keleti irányban a Kárpát-medencei magyarságra is, így több közép-ázsiai, valamint a török és perzsa nyelven az ország neve ma is: Magyarisztán. Nyugat felé a magyar uralkodók a hun rokonság hangsúlyozásával akarván a magyar államot területileg az ősiség jogán igazolni, a Hungária elnevezést szorgalmazták. A ~ őslegenda szerint az Öreg Puszta /Öregisten/ fia volt Szépmezőszárnya, őt követte Tana, annak a fia volt Nimród, a vadász. Nimród /vagy Ménrót/, s felesége, Enéh ikerfiai voltak: Hunor /a hun nép őse/ és Magyar /vagy Magor, a magyar nép őse/. Erre a rokonságra hivatkozva terjesztették az Árpád-házi uralkodók krónikásai a Hungária elnevezést az országra, a hungarus elnevezést a népre, annak igazolására, hogy a magyarok nem hódítóként jöttek a Kárpát-medencébe, hanem hazatértek, s csak visszafoglalták egykori hazájukat, mint a hunok örökösei.)
„**Magyar az**, **aki az érdekei ellen is magyar akar maradni**!” (Csoóri Sándor mondása.)
„**Magyar az, akinek az unokája is magyar**.” (Orbán Viktor parafrázisa.)
„**Magyar az, akinek fáj Trianon**.” (Illyés Gyulának tulajdonított mondás.)
„**Magyarázza a bizonyítványt**.” (Szólás. Magyarázza a rossz eredményt, mint a rossz tanuló a bizonyítványát.)
„**Magyar dal atyja**.” (Egressy Béni. Epitheton ornans.)
„**Magyar Dankó Pista**, áldjon meg az Isten! Akinek a lelke elvágyódik innen; akit kerget, hajszol, sóvár, beteg vágya; akinek a lelke magyar földön árva – megmenti, megtartja a te magyar lelked.” (Ady Endre: Dankó.)
„**Magyar el Cid**.” (Thury György, a legvitézebb magyar bajvívó a törökkorban. Epitheton ornans. Utalás a mórok elleni spanyol felszabadító harc legendás hősére.)
„**Magyar ember addig eszik,** míg a koporsóba teszik.” (Közmondás.)

„**Magyar ember, evés közben nem beszél**.” (Közmondás. *Szavuk sem igen van azalatt, míg esznek, természete már ez a magyar embereknek.* Arany János: Családi kör.)
„**Magyar Faust**.” (Hatvani István a Debreceni református kollégium ’ördöggel cimboráló’ professzora 1749-86 között. Epitheton ornans.)
„**Magyar gyöngy**.” (*A drinápolyi országút csakolyan poros, kerékvágásos országút, akár a gyöngyösi, akár a debreceni. Hanem ha az a sok könny, amely arra az útra lecsöppent, valami gyönggyé változna, de sok volna a világon abból a gyöngyből! S neveznék talán ~nek.* Gárdonyi Géza: Egri csillagok.)
„**Magyar! Hajnal hasad;** de meg nem virradt még” (Darvas Ferenc: Hazafiúi intés.)
„**Magyar hölgynek születtél,** áldd érte sorsodat; magyar hölgynek születni nagy és szép gondolat.” (Garay János: Magyar hölgy.)
„**Magyar Golgota**.” (Arad. A 13 aradi vértanú miatt. Kossuth Lajos nevezte így a várost, egyetlen hanglemezen fennmaradt beszédében 1890-ben.)
„**Magyar kártya**.” (A német kártya színei /piros, zöld, makk, tök – *heart, leaves, acorn, bell*/ felhasználásával Scneider József készítette 1836-ban Pest-Budán. A 32 lapos kártya lapjai színenként: VII, VIII, IX, X, alsó, felső, király és ász. Schiller Tell Vilmos című drámájának szereplői és jelenetei láthatók rajta. Elterjedése: Magyarország, Ausztria, Dél-Tirol, Csehország, Szlovákia, Erdély és Horvátország.)
„**Magyar, mentsd meg a világot!** Tebenned gyúl a rege; lánctörők szent dacát látva éledjen szellem és világ!” (Matthew Arnold: A magyar nemzethez.)
„**Magyar művészet** csakis a magyar föld anyatejéből, magyar ég alatt, magyar talajon, a magyar néppel való megújuló érintkezésben izmosodhatik, s nőhet nagyra, nőhet igazán magyarrá.” (Hollósy Simon - Iványi Grünwald Béla: A nagybányai művésztelep *ars poetica*járól.)
„**Magyarnak lenni nehéz**, de nem reménytelen.” (Molnár Gábor: Az óriáskígyók földjén.)
„**Magyarnak lenni nem** állapot; magyarnak lenni: magatartás.” (Márai Sándor mondása.)
„**Magyarnak lenni, tudod** mit jelent?” (Sajó Sándor: ~. ~? *Magasba vágyva, tengni egyre – lent. ... Úgy teremtődni erre a világra, hogy mindig vessünk, de mindig hiába. ... Magyarnak lenni nagy, s szent akarat, mely itt rekedt a Kárpátok alatt*.)
„**Magyar narancs**.” (Citrom. A Tanú c. filmből keletkezett szólás a magyar minőségre.)
„**Magyarok Istene**, rontsd a labanc erejét! Közeleg az óra, csatariadóra, hogy a magyar akarata, csata-vasa, diadala mentse meg a szomorú hazát! Hős Rákóczi népe, kurucok, előre!” (Berlioz: Rákóczi induló 1846. Szöveg: Zemplényi-kézirat 1780.)
„**Magyarok Mózese**.” (A kóbor hajdúk nevezték így Bocskai Istvánt, aki földet /és hazát/ adott nekik bihari birtokain. Ez lett később a Hajdúság.)

„**Magyarok szimfóniája**.” (Egyik magyarországi utazása során Szent Gellért püspök nevezete így egy szolgálóasszony énekét, aki – miközben éjjel kézi malomban búzát őrölt –, dalolt. *Ki nem csüggedne el a sok munkában, ha nem volna dal!* – tette hozzá *–; boldog az az asszony, hogy ilyen jókedvűen, zúgolódás nélkül végzi nehéz munkáját*.)
„**Magyar Orfeusz**.” (Bihari János, a verbunkost először játszó híres cigányzenész. Epitheton ornans, a híres ókori görög dalnok – Orpheusz – után.)
„**Magyarország a hősiesség** megtestesülője.” (Victor Hugo /1802-1885/ mondása. ~ *Magyarország nem halt meg és nem halhat meg. Ez a kiváló nemzet majd kitör sírjából ahová az önkény fektette*.)
„**Magyarország a kereszténység pajzsa** és a nyugati civilizáció védője.” (II. Pius /Enea Silvio Piccolomini 1405-1464/ pápa írta Frigyes császárnak 1459-ben, utalva Hunyadi János és Szilágyi Mihály török ellenes harcaira a nándorfehérvári, 1456. évi nagy győzelemre: *Hungaria est christianitatis cliepus - idem regnum totius christianitatis clipeus*.)
„**Magyarország erőforrása a határokat nem ismerő tudás** megtartása és fejlesztése.” (Krausz Ferenc Nobel-díjas mondása.)
„**Magyarország felséged** lábai előtt fekszik.” (Paskievics jelenti Miklós cárnak 1849-ben.)
„**Magyarország nem volt,** hanem lesz.” (Széchenyi István Hitel c. művének a végsorai után kialakult szállóige.)
„**Magyarországon az anyák** évenkint csak egyszer szülnek.” (Deák Ferenc válasza 1866-ban Belcredi bécsi miniszter kérdésére, hogy miért ne lehetne Magyarországon évente kétszer is újoncozást tartani?)
„**Magyarországon az egy főre jutó bunkók száma**: kettő.” (Hofi Géza mondása.)
„**Magyarországon azért ilyen lassú a vasúti közlekedés**, mert meg kell őriznünk a nagy ország látszatát.” (Sándor György mondása.)
„**Magyarországon kívül nincs élet**, és ha van, nem olyan.” (*Extra Hungariam non est vita; si est vita, non est ita*. Régi nemesi mondás.)
„**Magyarország virágszála**.” (Hunyadi László. Epitheton Ornans. Eredet: Petőfi Sándor, A király esküje: *Nagy Magyarországnak legszebbik virága, legnagyobb vitéze*.)
„**Magyaros vendéglátás**.” (Bőséges, szívélyes, nagylelkű vendéglátás.)
„**Magyarózdon van egy malom**, galambom.” (Népdal. ~ *bánatot őrölnek azon, galambom, nékem is van, csuhaj egy bánatom, odaviszem, lejáratom, galambom*.)
„**Magyar sors**.” (Önpusztítás; a magyar a magyarnak az ellensége. Lásd még: Turáni átok.)
„**Magyar szív**, **magyar lélek**, magyar vagyok, amíg élek.” (Nemzetközi sportmérkőzéseken hallható, bíztató, szurkolói rigmus.)
„**Magyar tenger**.” (A Balaton /Közép-Európa legnagyobb tava/. Lásd még: Balcsi.)

„**Magyar urak jőnek, Buda városába**, vitéz, jó vajdájok, János hívására, szépen összegyűlvén királyra szavazni, háromszor az égbe koronát feldobni. Háromszor repült az korona az égbe, háromszor is szállt az Mátyás szép fejére. Így lőn az országnak vitéz jó vezére, derék magyaroknak dicső fejedelme." (Népdal.)
„**Magyar vagyok**, **magyarnak születtem**, magyar nótát dalolt a dajka felettem, magyarul tanított imádkozni anyám, és szeretni téged, gyönyörű szép hazám." (Pósa Lajos: ~.)
„**Magyar vagyok**, **legszebb ország hazám**, az öt világrész nagy területén egy kis világ maga. Nincs annyi szám, ahány a szépség gazdag kebelén, van rajta bérc, amely tekintetet vét a Kaszpi-tenger habjain is túl, és rónasága, mintha a föld végét keresné, olyan messze-messze nyúl." (Petőfi Sándor: ~.)
„**Magyar vagyok**, **tehát európai**." (Antal József miniszterelnök mondása.)
„**Magyar Versailles**." (Fertődön az Eszterházy-kastély és parkja.)
„**Magyar Weimar**." (Széphalom, Kazinczy Ferenc lakhelye, mint a magyar irodalom és a nyelvújító kultúra szentélye. Utalással a német és európai kultúra centrumára, Weimarra.)
„**Mai világunk legnagyobb betegsége** nem a lepra vagy a tuberkulózis, hanem sokkal inkább az az érzés, hogy senkinek sem kellünk, senki sem törődik velünk, és hogy mindenki által elhagyatottak vagyunk." (Teréz anya mondása.)
„**Maja**." (A Majakovszkij /ma Király/ utca a szocializmus idején 1990-ig.)
„**Majd az édes álom** pillangó képében elvetődött arra tarka köntösében, de nem mert szemére szállni még sokáig, szinte a pirosló hajnal hasadtáig. Mert félt a szúnyogtól, félt a szúrós nádtól, jobban a nádasnak csörtető vadától, félt az üldözőknek távoli zajától, de legeslegjobban Toldi nagy bajától." (Arany János: Toldi.)
„**Majd elsüllyed** szégyenében." (Szólás. Még: Megnyílik alatta a föld.)
„**Majd elválik!**" (Az ~! Majd kiderül, hogy mi lesz – kétkedéssel.)
„**Majd felveti a pénz**." (Szólás. Sok pénze van, úszik benne, mint a vízben, amely felveti.)
„**Majd, ha fagy**!" (Szólás. Soha. Még: majd, ha piros hó esik!)
„**Majd kicsattan az** egészségtől." (Szólás. Pirospozsgás arcú, jó húsban lévő ember.)
„**Majd kiszúrja a szemét**." (Szólás. Előtte van, mégsem veszi észre. Még: az orra előtt van.)
„**Majd kiderül, ha beborul**." (Diák-szleng az 1960-as évekből.)
„**Majd kiugrik** a bőréből örömében." (Szólás. Majdnem 'belehal' az örömbe. Lásd még: nem fér a bőrébe.)
„**Majd meglátjuk**, mi sül ki belőle." (Szólás. Majd kiderül, eldől, hogy mi lesz. Utalással a sors kiszámíthatatlanságára. Még: ~ ahogy a vak mondta.)
„**Majd még keményebben** dolgozom!" (George Orwell: Állatfarm c. regényében a kommunista élmunkást megszemélyesítő, legerősebb ló /Bandi = *Boxer*/ jelszava, amellyel a kommunizmus építése során felmerülő, újabb és újabb nehézségekre reagált.)

„**Majd szétveti a** düh.” (Szólás. Nagyon mérges. Még: majd felrobban dühében. Még: Ekkora a feje. Még: kiengedi a gőzt /a fejéből, ami vörös a dühtől/ = lecsillapítja valamivel a dühét.)
„**Majmolja**.” (Szleng. Utánozza viselkedésben, mint a majom az embert cirkuszban vagy állatkertben.)
„**Majomszeretet**.” (Szólás. Túlzásba vitt szeretet, gondoskodás; a folyamatosan az anyjuk mellén vagy hátán kapaszkodó kismajmok után.)
„**Majomsziget**.” (Táncmulatságon a nem táncoló, ácsorgó, és a táncolókat bámuló fiúk csoportjának gúnyos megnevezése.)
„**Majrézik**.” (Szleng. Fél, szorong, aggódik. Eredet: héber *mora* /=félelem/. Még: majrés = félős, aggódó.)
„**Makacs, mint Bálám szamara**.” (Csökönyös szamár. Bálámot a moabiták királya hívta, hogy átkozza meg Izrael népét. De menet közben a szamár megmakacsolta magát, sőt megszólalt, hogy Bálám ne menjen sehová. Számok könyve 22:21. Még: Áll, mint ~.)
„**Makrancos**.” (Csökönyös, akaratos, nehezen fegyelmezhető, ellenszegülő.)
„**Makuka**.” (Napraforgómag, szotyola észak-magyarországi tájneve. Eredet: magocska.)
„**Makulátlan**.” (Hiba nélküli, becsületes. Eredet a latin *macula* = folt.)
„**Malaca van**.” (Szólás. Szerencsés, ti. szerencse-malaca van, amelyik kitúrja a szerencséjét.)
„**Ma lesz a holnap tegnapja**, tedd a bús emléket az ablakba! Nehogy szomorúan gondolj a tegnapra, tölts még egy kortyot a poharadba!” (Demjén Ferenc slágere: ~.)
„**Maliciózus**.” (Latinul: rosszindulatú. ~ megjegyzés, ~ daganat.)
„**Malmára hajtja** a vizet.” (Szólás. Segít. A vízimolnár ráeresztette, ráhajtotta a vizet a malomkerékre. Még: Más ~. Eredet: olyan eset, amikor a földesúr elterelte a malomárok vízfolyását, hogy ez által a ’saját ~’, mert az, hasznot hozott neki.)
„**Malmozik**.” (Szólás. Feltűnően unatkozik. A két kezét összekulcsolja, és a két hüvelykujját egymás körül forgatja, a malomkerék forgását imitálva.)
„**Ma minden bennem él,** mulat, a pillanat, a hangulat, s akár hiszik, vagy nem hiszik, minden madár belém iszik.” (Dsida Jenő: A tó tavaszi álma.)
„**Mammonnak szolgál**.” (Aki a pénzt imádja; ~ a pénz és a kapzsiság istene. Máté 6:24.)
„**Ma nem üzennek hívó távolok**; ma kikötöttünk, itthon álmodók.” (Juhász Gyula: Tiszai csönd.)
„**Ma nékem, holnap néked**.” (*Hodie mihi, cras tibi.* Jézus, Sirák fia 38:23)
„**Ma nincs tej**.” (*No Milk Today*. A Herman’s Hermits világslágere. 1966.)
„**Mantrázza**.” (Folyamatosan ismétli, mint amikor vallásos révületben ismételgetnek valamit. Eredet a szanszkrit *mantra* = igaz szó.)
„**Manusz**.” (Szleng. Férfi, fiú. Eredet: cigány *manus*. Még: *alak /szép kis alak* = pejoratív/*, csávó* /cigány *shavo*/, *csóka*, *fazon* /francia *façon*/, *fickó, figura, fej /jó*

fej/, fószer, hapi, hapsi, ipse /latin/, *krapek* /szláv/, *muki, muksó, pacák, pali, pofa, srác* /német *schratz*/, *szivar, tag, ürge*.)
„**Ma önről álmodtam megint**, bocsánat asszonyom, de nincsen abban semmi bűn, ha önről álmodom." (Kálmán Imre operettslágere.)
„**Marathóni**." (Szólás. Hosszú. Marathóni csata után a hírvivő 42 km-et futott egyvégtében.)
„**Marcipánkirály**." (Szamos Mátyás /1918-2002/ cukrász. Epitheton ornans.)
„***Margaritas ante porcos***." (Ismert latin szállóige. Lásd: gyöngyöt vetni a disznók elé = arra teljesen méltatlanoknak adni valamit.)
„**Margit asszony a legyek királynője**." (Június 10-én, Margit napon jelennek meg nagy tömegben a legyek. Ezen a napon nem szabad kinyitni az ablakot, különben sok lesz a légy abban az évben. Ilyenkor kell elvetni a lent és a retket, ezért 'retkes Margitnak' is nevezik.)
„**Marha**." (Durva kifejezéssel: ostoba buta ember. Még: ~ = nagyon valamilyen. Még: marháskodik = durván tréfálkozik.)
„**Markában tartja**." (Szólás. Hatalma van fölötte, mint egy marokban tartott kis állat vagy bogár fölött.)
„**Markába röhög**." (Szólás. Büntetlenül megúszik valami csínytevést. Eredet: titokban nevet, a kezét a szája elé teszi, hogy ne látszódjék.)
„**Maroknyi székely, porlik, mint a szikla**: népek harcától zajló tengeren. Fejünk az ár ezerszer elborítja: ne hagyd elveszni Erdélyt Istenem!" (Csanády György: Székely himnusz 1921.)
„**Maros vize folyik csendesen**. Borulj a vállamra kedvesem." (Magyar nóta. /Johannes Brahms: Magyar táncokban az 1. tétel motívuma/ ~ *Nem borulok, van már nékem szeretőm; szüret után lesz az esküvőm*.)
„**Marslakók**." (A XX. század elején az USÁ-ban letelepedő, világhírű magyar tudósok /pl. Teller Ede, Neumann János, Kármán Tódor, Szilárd Leó/ tréfás elnevezése; az anekdota szerint: *hová tűntek a földi civilizációt létrehozó marslakók? Itt vannak közöttünk, csak magyaroknak hívják őket*.)
„**Marx halott,** Lenin halott, és én sem érzem túl jól magam." (Utcai graffiti 1989-ből.)
„**Marxista**." (Kommunista. Karl Marx /1818-1883/ filozófus nevéből. Friedrich Engels-szel együtt alapították meg a kommunizmus fő gazdasági, társadalmi és politikai irányvonalát.)
„**Maszek**." (Magánkisiparos vagy kereskedő. Kellér Dezső által az 1950-es évek végén kitalált és országosan elterjedt rövidítés = '*ma*gán *szek*tor'.)
„**Maszlag**." (Ámítás, emberek becsapására, elbolondítására való dolog. Eredetileg a ~ egy mérgező növény, amelyből bódító italt lehetett főzni.)
„**Ma született bárány**." (Szólás. Ártatlan, mint a ~.)
„**Mata Hari**." (Szép kémnő. Eredetileg egy kalandos életű, holland származású táncosnő művészneve, aki a németeknek kémkedett, ezért Franciaországban, 1917-ben kivégezték.)

„**Matematikában** az ember a dolgokat nem megérti, hanem megszokja.” (Neumann János.)
„**Matuzsálem**.” (Nagyon öreg ember az Ószövetség egyik szereplője. Mózes 1:5, 1:27)
„**Maugli a dzsungel fia**.” (Rudyard Kipling regényalakja a Dzsungel könyvében egy indiai kisfiúról, akit farkasok nevelnek fel.)
„**Mauzóleum**.” (Síremlék. Eredete: Mauzolosz síremléke, az ókori világ egyik csodája.)
„**Ma vagyon,** ma vagyon piros pünkösd napja, holnap lesz, holnap lesz a második napja.” (Népi mondóka.)
„**Ma van az első napja** az életed hátralévő részének.” (Angol mondás. *Today is the first day of the rest of your life*.)
„**Mazohista**.” (Saját szenvedésében örömet találó személy. Eredet: *Sacher Masoch* osztrák író /1836-1895/ művei után. Még/vagy: mazochista, mazochizmus.)
„**Mazsola**.” (Bálint Ágnes népszerű TV bábfilm sorozata 1963-1973 között, ahol ~ egy kisgyerekre emlékeztető kismalac, és Manócska egy felnőttre emlékeztető manó. Minden epizód egy hétköznapi családi konfliktusra nyújt példaszerű megoldást. Még: ~ = kezdő gépjárművezető.)
„**Mazsolázik** belőle.” (Kiválogatja valamiből a neki tetsző dolgokat, mint régen a mazsolás kalácsból a gyerekek az ínyenc falatnak számító mazsolát.)
„**Mádéfalvi veszedelem**.” (1764. január 7-én az osztrák csapatok egy magyar /!/ altábornagy, Siskovics József parancsára, megrohanták Mádéfalvát Erdélyben, ahol azok a székely vezetők gyülekeztek, akik nem akartak engedelmeskedni Mária Terézia rendeletének, a székely határőrezredek felállításával kapcsolatban. 400 embert, főleg nőket és gyermekeket gyilkoltak le. Ez után menekült sok székely Bukovinába, a csángókhoz, ahonnan Hadik András hívta őket vissza 1774-ben, miután kegyelmet kért számukra. Ez után alapították a visszatelepülők Istensegíts, Fogadjisten és Hadikfalva településeket.)
„**Mához egy hétre már nem leszek itt**. Elvisz a gyorsvonat engemet is. Gyorsvonat, sebesvonat, valahol megáll, ha megáll. Nyújtom a jobb kezem, szervusz, babám.” (Magyar nóta. Még lásd: Utcára nyílik a kocsmaajtó.)
„**Május a természet bocsánatkérése** február miatt.” (Bill Tammeus mondása.)
„**Május elseje**.” (1889-ben Párizsban a II. Internacionálé határozta el, hogy a 3 évvel korábbi chicagói, május 1-i, véres munkástüntetés emlékére ~t a nemzetközi munkásmozgalom ünnepévé, illetve a munka ünnepévé nyilvánították. Magyarországon 1946-1989 között volt nemzeti ünnep. 1955-ben XII. Piusz pápa a ’Munkás’ Szent József ünnepévé nyilvánította.)
„**Májusfa**.” (Ősi, európai népszokás, és a természet újjászületésének szimbolikája a ~-állítás, amikor a május 1-re virradó éjszaka a lányoknak udvarló vagy rokon legények a lányos ház kapufélfájához magas, sudár fiatal fát állítottak, rajta színes szalagokkal.)
„**Májusi eső** aranyat ér.” (Népi szólás: a májusi eső a legjobb a vetésre.)

„**Mákja van**.” (Szólás. Szerencséje van. Még: Malaca van. /szerencsemalac/. Eredet: a jiddis ’mázlija /szerencséje/ van’ rövidítése.)
„**Mákvirág**.” (Szólás. Megbízhatatlan, link. Eredet: tetszetős, de haszontalan, mint a ~. Még: lókötő /= lótolvaj/, csirkefogó /= csirketolvaj/, rosszcsont, kópé. Megbocsátható, és nem főbenjáró /lásd ott/ bűnöket elkövető személyre mondható, tréfásan is.)
„**Málenkij robot**.” (Oroszul: kis munka. 1945-ben a szovjetek bevonulásakor magyar civil férfiakat vittek törvénytelenül több éves kényszermunkára a Szovjetunióba ~ ürügyén.)
„**Málészájú**.” (Szólás. Gyenge, puhány ember. Eredete: a kukoricaliszt /málé/ lágy anyaga.)
„**Már a jövő sem a régi**.” (Alfonso egyik mondása.)
„**Már a nap is lemenőben, tüzet rakott a felhőben**.” (Arany János: Rege a csodaszarvasról.)
„**Már a szomszéd** Ucalegon **háza is ég**.” (Vergilius: Aeneas 2.311. Amikor a görögök sorra gyújtották fel Trója elfoglalt házait. A közelgő veszélyre figyelmeztető szólás. *Iam proximus ardet Ucalegon*.)
„**Már a verebek is azt csiripelik**.” (Nem titok többé, már mindenki tudja. Latinul: *In ore atque oculis omnium est*.)
„**Már az év, mint homokóra, fordul:** elfogy az ó, most kezd fogyni az új, s mint únt homokját a homokóra, hagyja gondját az ó év az újra. Mennyi munka maradt végezetlen, s a gyönyörök fája megszedetlen.” (Babits Mihály: Ősz és tavasz között.)
„**Már azt hittem én leszek az utolsó**, pedig a csatában mindig elől szoktam járni.” (Damjanich Jánosnak, a ’hősök hősének’ a megjegyzése, amikor 1849. október 6-án, Aradon a kilenc kivégzendő tábornok közül ő csak a nyolcadikként került sorra az akasztásban.)
„**Márciusban újra kezdjük**.” (Az 1956-os forradalom leverést követő hónapok jelszava volt; ennek a rövidítését írták házfalakra: MUK. Az MSZMP válasz jelszava: HUKUK /= Ha újra kezditek, újra kaptok/ vagy szintén MUK /= Minden uszítónak kötelet/ volt, s többek között ezért alakult meg a Munkásőrség is.)
„**Márciusi ifjak**.” (Az 1848. március 15-i, pesti forradalmat elindító fiatalok. A legismertebbek: Petőfi Sándor, Jókai Mór, Bulyovszky Gyula, Vajda János, Erdélyi János, Vasvári Pál, Irinyi József, Irányi Dániel, Degré Alajos, Vidats János.)
„**Március idusa**.” (Március 15, azaz március közepe. Eredete az etruszk *iduare* = kettéosztani. Március a Julius Caesar által megreformált naptár szerint Mars isten hónapja volt. ~ a magyar történelemben = március 15, az 1848-as forradalom és szabadságharc kezdetére emlékező ünnep. Lásd még: óvakodj ~-tól.)
„**Március volt**. Hajnalban északi szél csapott hirtelen a városra és a szitáló esőcseppek megfagytak a levegőben. Esett a hó, pedig a barackfák ágai már bimbóban voltak, és a kertekben, sárga kis arcával már napok óta nevetett a kankalin. Esett a hó, de olvadt is, és a táncoló hópelyhek keringőzéséhez kajánul muzsikált

a bádogcsatorna, tudva, hogy ez csak olyan pünkösdi királyság." (Fekete István: Tíz szál gyertya: 1.)
„**Már csak ez hiányzik**!" (Szólás. Nem szabadna megtörténnie, mert még több baj lesz.)
„**Már egy hete csak a mamára gondolok** mindig, meg-megállva, nyikorgó kosárral az ölében, ment a padlásra, ment serényen." (József Attila: Mama.)
„**Már ezután két szeretőt tartok**; az egyiktől a másikhoz járok; ha az egyik hűtlen lesz és megcsal, megyek a másikhoz, majd az megvigasztal." (Népdal.)
„**Mária főhadnagy**." (Lebstück Mária honvédtiszt 1848-49-ben. Epitheton Ornans.)
„**Mária országa**." (Magyarország. *Regnum Marinum*. Mária Terézia uralkodása alatt, a Rákóczi szabadságharc után a katolicizmus újra megerősödött és a magyar rendek, valamint a Habsburg uralkodó-ház a Szent Korona alatt ismét egymásra talált, ekkor terjedt el a kifejezés. Magyarország már az előtt is Szűz Máriának volt felajánlva, Szent István király óta, de addig Szűz Máriát, mint Magyarország védelmezőjét emlegették: *Patrona Hungariae*.)
„**Máriás nagy** ..." (Népies szófordulat: nagyon nagy. Máriás = olyan régi pénzérme, amelyen Szűz Mária volt látható.)
„**Már minálunk babám**, ~ **az jött a szokásba**. Nem szedik a meggyet fedeles kosárba. Felmegy a legény a fára. A meggyfa tetejére, oszt: lerázza a meggyet, te meg babám szedjed a csipkés kötényedbe." (Magyar nóta.)
„**Márssal társalkodó Murányi Venus**." (Széchy Mária, a legszebb magyar asszony és Wesselényi Ferenc nádor szerelmét megörökítő verses regény Gyöngyösi Istvántól. A fő téma: Széchy Mária átadta Murány várát az azt ostromló, Wesselényi nádor által vezetett császári seregnek, miután szerelmesek lettek egymásba.)
„**Márton napi lúd**." (November 11-én, Márton napkor hagyományosan ludat vágnak. A későbbi Szent Márton nem akarta, hogy püspökké válasszák, és a ludak óljában rejtőzött el; azok viszont gágogásukkal elárulták. Lásd még: ki Márton napon…)
„**Márton pohár**." (November 11, Márton nap az akkorra kiforró újbor ünnepe. Ilyenkor búcsúkat is tartanak, népi szokás szerint. Márton napi időjóslás: *ha Márton napján a lúd jégen jár, karácsonykor vízben poroszkál*.)
„**Már vénülő kezemmel fogom meg a kezedet**, már vénülő szememmel őrizem a szemedet." (Ady Endre: Őrizem a szemed. ~ *Nem tudom, miért, meddig maradok meg még neked, de a kezedet fogom, s őrizem a szemed*.)
„**Már volt vagy ősz szinte**, mikor egy őszinte ősz inte, hogy legyen őszinte, mert ő szinte őszinte ősz." (Nyelvtörő mondóka.)
„**Más a leányzó fekvése**." (Szólás. Más a helyzet, megoldható a dolog. Még: Mindjárt ~.)
„**Más az elmélet és más a gyakorlat**." (Horatius mondása: *Aliter in theoria, alir in praxi*.)

„**Más bolygókon lehetetlen az élet**, de nálunk sem könnyű.” (Lengyel közmondás. *Życie na innych planetach jest niemożliwe; lecz nie jes t ono też łatwe na naszej*.)
„**Más faszával veri a csalánt**.” (Vulgáris szólás: más kárára csinál, vállal valami nehezet.)
„**Más fából faragták**.” (Őt ~. Nem olyan, mint gondolnák róla. Nem puha, hanem keményfából faragták = szívós, erős, sokat kibír, mint egy keményfából készült szerszám. Még: nem olyan fából faragták! = nem gyenge; mint egy puha fából faragott szerszám.)
„**Más húrokat penget**.” (Szólás. Megváltozik, mást mond, mint addig.)
„**Más kárán tanul az okos**.” (*Bonum est fugienda adspicere in alieno malo.* Syrus Publilius: Sententiate.)
„**Másképpen beszél az, aki áll**, mint az, aki ül.” (Sallustius mondása. Aki áll = kér, kérvényez; aki ül = a hatalom birtokosa, aki ad. *Aliud stans, aliud sedens*.)
„**Más kontójára**.” (~ tesz valamit, úgy, hogy más vállalja érte a felelősséget. Másnak okoz vele terhet. Kontó = számla, olaszul *conto*.)
„**Más malmára hajtja a vizet**.” (Szólás. Másnak segít. Eredet: a vízimolnár a zsilipet felengedve a malomkerékre ereszti/hajtja a vizet.)
„**Más megvilágításba helyezi**.” (Szólás. Újra értékeli, más szempontból tekint valamire. Még: más fényben/színben látja = megváltozik róla a véleménye.)
„**Másnak mindig bocsáss meg, magadnak soha**.” (Seneca mondása: *Alteri semper ignoscito, tibi ipsi nunquam*.)
„**Más nótát fúj**.” (Szólás. Megváltoztatta a véleményét.)
„**Másodhegedűs** valaki mellett.” (Szólás. Nem vezető, alá van rendelve, második legjobb valaki mellett. Eredete a vonószenekar hegedűse a prímás, vagyis az ’első’ hegedűs, a zenekarvezető mellett. Németül: *Die zweite Geige spielen*, angolul: *to play second fiddle*.)
„**Második gyermekkor**.” (Az aggkorra utal Diogenész mondása: *Bis pueri senses*.)
„**Második honalapító**.” (IV. Béla király a tatárjárás után. Epitheton ornans.)
„**Mások szolgálata az ösvény a szabadsághoz**.” (Buddhista mondás.)
„**Mással kapartatja ki a gesztenyét a tűzből**/parázsból.” (Szólás. Mással végezteti el a nehéz munkát.)
„**Más szabadságát is tisztelnie kell** annak, aki szabad akar lenni.” (Kazinczy F.)
„**Más sorsát ne kívánjuk**, mert megutáljuk a sajátunkat.” (Horatius: Epistulae 1, 14, 11. *Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors /a*kinek a más sorsa tetszik, nem csoda, ha gyűlöli a magáét/.)
„**Más szeleket is láttam én már**.” (*Alios ego jam vidi ventos.* Cicero: In pisonem. Különb nehézségeket is legyőztem már.)
„**Más szelek fújnak**.” (Szólás. Teljesen megváltozott a helyzet. Még: már ~!)
„**Más szemében meglátja a szálkát**, a magáéban a gerendát sem.” (Máté 7:3, Lukács 6:41: *Miért nézed pedig a szálkát, amely a te atyádfia szemében van, a*

gerendát, pedig, amely a te szemedben van, nem veszed észre? Kr.e. 250-ben fordították a Biblia egyes szövegeit görögre az arámi /óhéberrel rokon/ köznyelvről. Arámi nyelven az '*ajin*' egyszerre jelent szemet és kutat! A szólás félrefordítás eredményeként maradt fenn. Tehát eredetileg kútról volt szó, ahol is, a saját kútjában az embert még egy beleesett gerenda sem zavarja, más kútjában viszont még egy pici darab fát is szóvá tesz. Mivel képtelensége miatt elterjedt, az egyházi zsinatok már nem változtattak ezen az ókori Leiter Jakab típusú fordítási hibán. Lásd: Leiter.)

„**Más szemmel néz rá**." (Szólás. Megváltozik róla a véleménye.)

„**Más szemüvegen át nézi a világot**." (Szólás. Megváltozik a véleménye, másképpen látja a dolgokat. Lásd még: rózsaszínben látja a világot.)

„**Más vizekre evez**." (Témát vált.)

„**Máté nap**." (Szeptember 21. A szüreti mulatságok kezdete. Ha tiszta az idő, jó lesz a bor.)

„**Mátészalka gyászban van**. Gacsaj Pesta halva van." (Népdal. ~ *Még vasárnap délután, maga ment a lyány után*.)

„**Mától kezdve lövünk!**" (Marosán György elhíresült bejelentése 1956. december 8-án, mely után a tüntetőket és a tömeget sortűzzel oszlatta fel az államhatalom.)

„**Mátraalján, faluszélén, lakik az én öregnéném**. Melegszívű, dolgos, derék, tőle tudom ezt a mesét." (Fazekas Anna: Öreg néne őzikéje.)

„**Mátyás lustája.**" (Szólás az olyan emberre, aki még arra is rest, hogy a saját életét mentse, ti. ~ bent pusztult az égő házban, nem szaladt ki, arra számítva, hogy úgyis eloltják.)

„**Mátyást mostan választotta mindez ország királyságra**." (Népi mondóka 1458-ból, amikor Mátyást a köznemesség a Duna jegén királynak választotta. ~ *Mert őt adta Isten nékünk Mennyországból oltalmunkra*.)

„**Mázli**." (Véletlen szerencse. Eredete jiddis, a héber *mazal* szóból. Még: mázlista = szerencsés, mázlija van.)

„***Mea culpa***." (Közismert latin kifejezés: az én vétkem. ~ *mea maxima culpa*. Még: 'meakulpázik' = magát okolja valamiért, vállalja a felelősséget a tettéért.)

„**Mecénás**." (Pártfogó, általában a művészeket támogató személy. Eredet: *Gaius Maecenas* az ókori, császárkori Rómában élt; és mivel többek között Vergiliust és Horatiust is támogatta, neve fogalomként fennmaradt.)

„**Meccs**." (Sportban mérkőzés, küzdelem. Eredet: angol *match.* A labdarúgásban még: *taccs*, ha a partvonalat érinti a labda /angol *touch* = érint/; *henc*, ha a focista kézzel ér a labdához /angol *hands* = kezek/; *gól,* mikor a labdajátékokban a kapuba talál a labda /angol *goal* = cél/.)

„**Medárd nap.**" (Június 8. Ha ezen a napon esik az eső, a néphit szerint, akkor 40. napon át esik – mivel az Özönvíz esőzése is ekkor kezdődött. Ha száraz az idő, édes lesz a bor ősszel.)

„**Meddig akarsz még visszaélni a türelmünkkel**, ó Catilina?" (Ciceró egyik leghíresebb szenátusi szónoklatának kezdő mondata.)

„**Meddig bírja cérnával**?” (Szólás. Mikor fogy ki a türelme, mint varráskor cérna a tűből?)
„**Mefisztó.**” (*Mephisto/pheles* = az ördög neve Goethe Faust-jában.)
„**Megacélozza szívét**.” (Bátorságot merít, felkészül szörnyűségek elviselésére. Eredet: az ’acélszívű’ /Homéroszi jelző/ Eurybia volt a bátorság megszemélyesítője a görög mitológiában. Ő Pontosz, a mélytenger istenének és a Gaiának, a Földanyának az egyik lánya, a titánok második nemzedékének /Astraios, Pallas, Perses/ anyja, és Krios /= a Fagy/ titán felesége.)
„**Megadja magát**.” (Szleng. Elromlik, tönkremegy.)
„**Megadjuk!**” (Nyáry Pál szállóigéje; amikor 1848 július 11-én a pesti országgyűlésen Kossuth Lajos 200 ezer katonát kért, ő ugrott fel elsőként és kiáltotta, mire mindenki felugrott: ~! ~!. Erre mondta Kossuth híres szállóigéjét: *Leborulok a nemzet nagysága előtt!* Lásd ott: Leborulok ...)
„**Megakad a torkán**.” (Szólás. Nem sikerül neki legyőzni valakit vagy valamit, mint amikor a szálka ~ valakinek és nem tudja lenyelni a falatot.)
„**Megalkottuk Itáliát**, minden rendben van.” (Camillo Benso di Cavour utolsó szavai halálos ágyán 1861. június 6-án. Ő volt az 1861. március 17-én II. Viktor Emánuel és Garibaldi között létrejött olasz egység vezető politikusa.)
„**Megalszik a tej** a szájában.” (Szólás. Lassan beszél, vagy cselekszik.)
„**Megágyaz** valaminek.” (Szólás. Előkészül valamire, lehetővé tesz valamit előre, mint amikor valakinek megvetik az ágyat.)
„**Megáll a** saját **lábán**.” (El tudja magát tartani, nem szorul segítségre.)
„**Megáll az ész!**” (Felháborító, megdöbbentő, szörnyű helyzet, ami ép ésszel fel nem fogható.)
„**Megáll az idő**, **az égen néma álló csillagok**, a földön csak te vagy és én vagyok, hallgatsz és hallgatok, szerelmes szó sem csendül.” (Hollós Ilona slágere: ~.)
„**Megáll benne** az ütő.” (Szólás. Meglepetésében majd’ megáll a szíve. Elnémul. Eredet: az óraszerkezet ütője áll meg.)
„**Megállja a helyét**.” (Szólás. Jól, az elvárásoknak megfelelően teljesít. Eredet: katona a csatában; nem hátrál, nem fut meg. Még: derekasan helytáll.)
„**Megállj csak**!” (Dühös figyelmeztetés, fenyegetés egy olyan egyén felé, aki látszólag elkerüli a felelősségre vonást, pl. elszalad.)
„**Megállj, megállj, kutya Szerbia**, nem lesz tiéd soha Bosznia!” (I. világháborús katonadal.)
„**Megbabonáz**.” (Annyira tetszik, hogy elbűvöl, elámít, elvarázsol: nem jutok szóhoz.)
„**Megbélyegez**.” (Szólás. Bűnözőnek tart. Eredet: a bűnösöknek régen a homlokára, vállára égettek egy jelet – bélyeget – tüzes vassal, megszégyenítésként. Még: megbélyegzett = olyan személy, akiről elterjedt egy negatív vélemény.)
„**Megbékített az erdő**. A gyalogút puha zöld tenyerét tartotta elém, hogy lassan járjak, mert a fészekben megijednének a kicsinyek, a visszacsapódó zöld gallyak

simogatva utánam sóhajtottak. A patak sietve bukdácsolt mellettem, és megkérdezte, nem küldök-e a Júniusnak valami üzenetet, mert ő elibe siet, és ha hírt kellene vinni, csak szóljak. Szívesen elviszi." (Fekete István: Május.)
„**Megbokrosodik**." (Szólás. Irányíthatatlanná válik: megáll. A bokor nem nő tovább, mint egy fa, hanem megáll a növésben. Ha valami nem megy tovább, úgy csinál, mint a bokor. Ló esetében: megijed a egy útszéli bokortól, azért áll meg.)
„**Megboldogul**." (Meghal; boldog, mert megszabadul a földi lét gyötrelmeitől.)
„**Megbuherálja**." (Szleng. Szabálytalan módon megjavít valamit.)
„**Megbukik, mint Rottenbiller**." (Szleng. Kudarcot vall. Eredete egy városi legenda, miszerint Rottenbiller Lipót budapesti polgármester kártyázás közben halt meg.)
„**Megbúbol**ja." (Megüti a fejét – a feje búbját –, megcibálja a haját.)
„**Megcsalatni egy nő által**, aki mást szeret: még csak előérzete a pokolnak; de eldobatni egy nő által, aki hű marad: az maga a pokol." (Jókai Mór mondása.)
„**Megcsörren a bilincs**, **lehull, gazdája nincs**." (Arany János: V. László. *Buda falán a rab – egy-egy felhődarab – ereszkedik alá. Mélyen a vár alatt, vonul egy kis csapat; olyan rettegve lép, most lopja életét Kanizsa, Rozgonyi*.)
„**Megdézsmálja**." (Engedély nélkül, vagy titokban elvesz, lop belőle. Eredete: dézsma = adó, egészen pontosan a 'tized', ami latinul *decem* /= tíz/)
„**Megdöglött a bíró lova**, nyúzza meg a bíró maga." (Népdal.)
„**Megdugja**." (Vulgáris szleng. Közösül férfi a nővel. Még: dugás = nemi aktus.)
„**Megdumálja**." (Ráveszi, rábeszéli valamire. Még: megdumálják = megbeszélik.)
„**Megembereli magát**." (Szólás. Megpróbál valamit elérni, nagy erőfeszítéssel. Eredet: a céhes világban, a középkorban, amikor az inast legénnyé avatták, ami már a segédi, illetve mesteri rang alatt volt, akkor mondták, hogy az inast felszabadították /elszegődhetett más mesterekhez is/, vagyis 'megemberelték.' Még: embert farag valakiből = kitanítja. Még: erőt vesz magán = meggyőződése ellenére megpróbál elérni valamit. Még: összeszedi magát = minden erejét, vagy bátorságát összeszedve próbál meg elérni valamit.)
„**Megemészti.**" (Hozzászokik, elfogadja. Még: megbarátkozik a gondolattal.)
„**Megesik a szíve** rajta." (Szólás. Megsajnálja.)
„**Megeszem a kalapom,** ha …" (Szólás. Nem tudom elhinni, és ~ ha mégis így van ...)
„**Megette a fene**!" (Szólás. Kárba veszett. Fene = gonosz, fertelmes démon, illetve fekélyes betegség. Még /szitokszó/: egye meg a fene! Vigye el a fene! Rágja/eszi a fene valaki után = annyira kell neki, hogy bele betegedik.)
„**Megette a kenyere** javát." (Szólás. Idős, öreg, aki már többet élt /evett/, mint amennyi még hátra van neki. Még: túl van élete delén.)
„**Megégeti a száját.**" (Szólás. Bajba kerül, rosszul jár. Még: megégeti magát / az ujját.)
„**Megér egy misét**." (Szólás. Érdemes érte egy kis áldozatot hozni, utána nézni, törődni vele. Lásd: Párizs ~.)

„**Megéri a pénzét**.” (Szólás. Gúnyos kifejezés, ha emberre használják: nem túl értékes, huncut, kópé. Eredete: régen a dolgok értékét a pénz /aranypénz/ súlyában jelölték meg, tehát: minél értékesebb volt valami, annál nagyobb súlyú pénzt ért. Ha árura használják, akkor dicséretet, jó minőséget jelent.)
„**Megfagy az ereiben a vér**.” (Szólás. Megdöbben, elborzad, elhűl.)
„**Megfejellek**, **oszt' itt alszol**!” (Szleng. Lefejellek, hogy a földön fekve maradsz. Még: olyat kapsz, hogy fekve leszel dühös.)
„**Megfelelő embert a megfelelő helyre**.” (*The right man on the right place.* A. H. Layard mondása 1855.)
„**Megfelelő időben, megfelelő helyen**.” (Angol szólás. *Right time, right place*. A tudás nélkül is elérhető karrier feltétele, hogy jól, szerencsésen tudjon valaki helyezkedni: jókor, jó helyen lenni. Ellentéte a szerencsétlen, aki rosszkor, rossz helyen van.)
„**Megfeneklik** az ügy.” (Elakad, mint egy zátonyra futott hajó.)
„**Megfeszített**.” (Jézus Krisztusra utalás: a ~. Szólás ebből: nem tudja megcsinálni, ha megfeszül sem. A megfeszítés ókori kivégzési mód volt, ahol az elítélt két lábszárcsontját eltörték, majd egy oszlophoz, később kereszthez kötözve /esetleg, mint Krisztus esetében: szegezve/ ráállították az eltört lábára, elviselhetetlen kínt okozva ezzel. Tehát az elítélt nem függött a kereszten, hanem állt raja!)
„**Megfingat**ni.” (Szleng. Megszívatni, szívatni, szigorúan, durván bánni valakivel, ráijeszteni. Eredte: régen a sok zöld füvet evett és felfúvódott lovat szokták ~, vagyis addig dögönyözték a hasát, amíg a felgyűlt gázokat ki nem bocsájtja, azaz fingja.)
„**Megfogja a fülét**.” (Népi bölcsesség és szokás, hogy ha valaki véletlenül megérint egy forró tárgyat és megégeti az ujja hegyét, meg kell fognia hirtelen a fülcimpáját, hogy csökkentse a fájdalomérzetet. Kisebb égésnél ez az ujjbegy és a fülcimpa szövetének eltérő hővezetése miatt működik is.)
„**Megfogja a grabancát**.” (Vagy: elkapja a grabancát. Képletesen és /vagy valóságosan is megfogni valakit a gallérjánál fogva és kényszeríteni valamire. Grabanc jelentése gallér, vagy a nyakhoz közeli haj. A szólás eredete a szerbhorvát *grabbit* = megragad, elkap.)
„**Megfogja az eke szarvát.**” (Szólás. Keményen dolgozik. Eredet: amikor még lóval és kézi erővel, ekével szántották a földeket.)
„**Megfogja az Isten lábát**.” (Szólás. Szerencséje van, gazdag lesz. Eredet: az uralkodók lábát kulcsolták át, és ha az megengedte, azt jelentette, hogy a kegyeibe fogadja, illetve kegyelmet ad.)
„**Megfogyva bár, de törve nem,** él nemzet e hazán.” (Vörösmarty Mihály: Szózat.)
„**Megfojtaná egy kanál** vízben.” (Szólás. Gyűlöli.)
„**Megfontol**.” (Jól meggondol, mérlegel valamit. A font eredete: a latin *libra pondo* = mérleg súly. Font a neve a világ legrégebbi /angol, 1489/ valutájának is, a pénzérme súlyából levezetve: 1 font = 20 schilling, illetve 240 penni az 1970. évi decimalizálás előtt.)

„**Megfőz**.” (Szólás. Meghódít, magába bolondít valakit. Még: oda van érte, bolondul érte.)
„**Megfújja**.” (Szleng. Ellopja. Lásd még: meglovasítja.)
„**Megfúrja**.” (Szleng. Meghiúsítja, megakadályozza valamiben, kárt okoz valakinek. Régen az ellenség hajóját fúrták meg. Még: keresztbe tesz neki.)
„**Megfűzi**.” (Szleng. Ráveszi, rábeszéli valamire. Még: fűzi = udvarol neki.)
„**Meggebed** a munkában.” (Szólás. Kimerül, belebetegszik. Gebe = beteg ló.)
„**Meggyűlik vele** a baja.” (Szólás. Fokozatosan ellentétbe kerülnek egymással.)
„**Meghajtja, mint Singer a varrógépet**.” (Szleng. Keményen megdolgoztatja. Utalás az amerikai Isaac Merritt Singerre /ejtsd: zinger/, aki az 1800-as években feltalálta és gyártotta a varrógépet.)
„**Meghalni elég kényelmesen fekszem**.” (Mária Terézia utolsó szavai halálos ágyán, válaszul orvosának arra a megjegyzésére, hogy rosszul, nem kényelmesen fekszik az ágyon.)
„**Meghalni sincs ideje**.” (Szólás. Nagyon elfoglalt.)
„**Meghalok, hogyha hozzám** érsz, meghalok édes csókodért.” (Az Ámokfutók slágere: ~.)
„**Meghalok, hogyha rám nézel**.” (A Hungária együttes slágere: ~.)
„**Meghalt a cselszövő,** nem dúl a rút viszály**.** Országunk élni fog, mert László nagy király.” (Egressy Béni: Hunyadi László / Erkel Ferenc.)
„**Meghalt a gyerek**, **oda a komaság**.” (Közmondás arról, hogy ha elvész az ok, megszűnik az okozat is.)
„**Meghalt a király, éljen a király**!” (*Le roi est mort, vive le roi!* Eredete: IV. Henrik francia király halálakor a hírvivő azt kiáltotta, hogy *Meghalt a király,* de Sillery herceg azonnal figyelmeztette, hogy *Franciaországban sosem halhat meg a király*, erre gyorsan hozzátette, hogy: *Éljen a király*! A francia forradalomig, X. Károlyig, ez lett a hivatalos bejelentés.)
„**Meghalt a nagy Pán!** A nagy Pán halott!” (Reviczky Gyula: Pán halála. *Némán hever hétcsövü fuvolája, amellyel nimfákat rémítgetett; a föld mátul rideg, zord, néma, árva; nem élnek rajt' a játszi istenek, a szatírok, szilvánok és najádok. Minden bokorban istenség lakott; otthagytak fát, füvet, forrást, virágot,* ~!)
„**Meghalt és feltámadt, elveszett és megkerült**!” (A tékozló fiú. Lukács: 15. Jelentése: a gyermekének – bármit is tesz – mindig megbocsájt a szülő. A történet: a fiatalabb fiú kikéri apjától az örökséget, elmegy, eltékozolja, majd mikor már éhezik, hazajön és bocsánatot kér az apjától: *’Apám, vétkeztem ellened, nem vagyok már méltó rá, hogy a fiadnak nevezz, hadd legyek a béresed*.’ Az apa /= az atya, az Úr/ megbocsájt neki és nagy ünnepséget rendez. Az idősebb fiú, amikor hazajön, szóvá teszi, hogy ő végig hűséges volt az apjához, de soha nem dicsérte meg, a tékozló fiút pedig milyen örömmel fogadja vissza. Erre mondja az apa: *’Fiam, te mindig velem vagy, mindenem a tiéd. Örülnöd kellene, mert a testvéred* ~.’ Tehát a tékozló fiú, vagy a bűnbánó ember visszafogadása nem ’bűnbocsánat’ hanem a feltámadás ünnepe.)

„**Meghalt Mátyás király, oda az igazság**!” (Közmondás. Mátyás igazságosságának történelmi alapja: a nemességet is megadóztatta, nem kivételezett senkivel. Először Kubinyi András történész idézi egy XVI. századi oklevélről: *megholt Matias király, s elkölt az igazsagh*.)
„**Meghányja, veti**.” (Szólás. Jól meggondolja.)
„**Megholt az gyermek**, **s elkölt az komaság**.” (Közmondás az elévülésről. Elkölt = eltűnt.)
„**Meghurcolja**.” (Megsérti nyilvánosan, becsületébe gázol. Még: lejáratja.)
„**Meghúzza a nadrágszíjat**.” (Szólás. Takarékoskodnia kell. eredet: kevesebb pénze jut ételre, ezért testileg fogy és összébb – szorosabbra – kell húzni a szíjat.)
„**Meghűl az ereiben** a vér.” (Szólás. A döbbenettől annyira ledermed, hogy szinte ~.)
„**Megigézi**.” (Szólás. Elvarázsolja, elbűvöli. Varázsigét mond rá.)
„**Megint jőnek, kopogtatnak**: csendesebben vigadjanak, Isten áldja meg kendteket, szegény édesanyám beteg.” (Petőfi Sándor: Falu végén kurta kocsma. ~ *Feleletet egyik sem ad, kihörpentik boraikat, végét vetik a zenének, s hazamennek a legények*.)
„**Megismerni a kanászt cifra járásáról**. Tűzött-fűzött bocskoráról, tarisznyaszíjáról. Hej, élet, élet kanász élet ez aztán az élet, ha megunom magamat, magam is úgy élek.” (Népdal.)
„**Megissza a levét**.” (Szólás. Megkeserüli, a kellemetlen rész neki jut. A régi magyar konyhában az étel java a hús volt, annak a leve, a leves, a szerényebb maradéknak számított. A leves pejoratív is lehet, pl. nyakleves /= olyan nagy pofon, hogy a takonytól, vértől ’leveses’ lesz még a nyaka is.)
„**Megjárja vele**.” (Szólás. Rosszul jár, pórul jár vele. Még: befürdik vele /szleng/ rosszul jár vele. Még: Megjárja! = Egészen jó, elfogadható. Még: Elmegy! = Még elfogadható. Szleng: elmegy szódával – mint egy nehéz étel, amelyre szódát kell inni, hogy ne okozzon bajt.)
„**Megjártam a hadak útját,** nem tartottam lovam száját, most siratom magam baját.” (Kuruc, bujdosó nóta. ~ *Harcoltam én a hazáért, Istenért és szabadságért. Bujdosó lett énbelőlem, búval eszem most kenyerem*. *Megyek messze Rákóczival, szívem tele bajjal, búval*.)
„**Megjártam Tolnát, Baranyát**.” (Szólás. Sokat barangoltam. Eredet: Vörösmarty Mihály írta Stettner Györgynek 1827-ben: ~ *azaz Nyéket és Szent Pétert, s a híres fehérvári vásárt.*)
„**Megjátssza** a fejét.” (Szleng. Nem őszinte, mintha színészkedne. Még: ~ magát.)
„**Megjelentem uram**, szolgálatodra, itt vagyok.” (A mekkai Nagymecsetben a hívők e szavakkal üdvözlik a Kábakövet, illetve Allahot. *Labbaika Aluhumma Labbaik*.)
„**Meg kell hagyni**.” (Szólás. El kell ismerni valamit, hogy jól van megcsinálva, vagy, hogy valaki jól, helyesen viselkedett. Még: meg kell adni, hogy ...)

„**Meg kell szervezni a szabadság zsarnokságát**, hogy eltiporhassuk a királyok zsarnokságát.” (Marat, francia forradalmár mondása a jakobinus diktatúra szükségességéről.)
„Meg kell tanulnunk vágyakozni az után, ami a miénk.” (Simone Weil mondása.)
„**Megkeresi a betevőt**.” (Annyi pénzt keres, amiből meg tud élni, meg tudja vásárolni az élelmét, a ’betevő’ falatját.)
„**Megkergül**.” (Szólás. Megbolondul, mint az állat, amelyik megkapja a kergemarha kórt.)
„**Megkeseríti az életét**.” (Szólás. Boldogtalanná teszi, állandóan zaklatja, idegesíti.)
„***Megkérdőjelezi***.” (Szólás. Kétségbe vonja, kétségessé teszi.)
„**Megkongatja a vészharangot**.” (Szólás. Veszélyre figyelmeztet. Eredet: régen – ha nem miseidőben harangoztak – a harangszó jégesőt, szélvihart, tűzvészt, vagy ellenség jövetelét = vész közeledését jelezve figyelmeztette az embereket. Lásd: Az élőket hívom.)
„**Megkopasztja**.” (Szleng. Fokozatosan elcsalja a pénzét, vagyonát – mint amikor a levágott baromfit megfosztják a tollától, vagyis megkopasztják főzés előtt.)
„**Megkötöm lovamat piros almafához**. Megkötöm szívemet gyönge violához. Lovamat eloldom, mikor a hold felkel, de tőled violám csak a halál old el.” (Népdal. Még: *Megkötöm lovamat szomorú fűzfához. Lehajtom fejemet két első lábához. Lehajtom fejemet a babám ölébe, hullajtom könnyemet rózsás kötényébe*.)
„**Meglátja a napvilágot**.” (Szólás. Megszületik.)
„**Meglátogatja az Úristen**.” (Nagy szerencsétlenség éri. Még: de meglátogatott az Isten!)
„**Megleckéztet**.” (Szólás. Megszégyenítő módon kioktat; mintha egy kisdiákot a lecke felmondására kényszerítene. Olyan számonkérést, dorgálást jelent, amiből az illető kénytelen tanulni. Még: rápirít = szembesíti a hibájával, kioktatja. Lásd még: feladja neki a leckét.)
„**Meg lesz** még **a böjtje**.” (Szólás, amikor valaki felelőtlenül, könnyelműen, meggondolatlanul – a következményekkel nem törődő módon viselkedik. Eredete: aki a farsang időszakában sokat evett, ivott, mulatott, az a böjt időszakában koplalt; vagyis a dőzsölést a szűkölködés váltotta fel. Még: megissza a levét, ráfázik.)
„**Meglép**.” (Szleng. Váratlanul távozik, megszökik. Még: lelép = véglegesen ~.)
„**Meglovasítja**.” (Szleng. Ellopja. Eredet: lovon elvágtat a lopott holmival. Lásd még: megfújja.)
„**Megmérettél, és könnyűnek találtattál**.” (***Mene tekel ufarszin.*** Dániel könyve: 5:25. Egy arámi nyelven írt idézet a Bibliából. Jelentése: érdemtelen vagy a további életre, sikerre. Története: Baltazár /*Bel sar uszur*/ babiloni király lakomáján egy test nélküli kéz tűnik fel, és ír a falra 3 szót, melyek jelentése görög és héber pénzegységeknek felel meg. Mivel a király jósai ezt nem tudják megfejteni, hívatja Dániel prófétát, aki megfejti: Isten számba vette Baltazár országát, megmérte egy mérlegen, könnyűnek találta, ezért odaadja azt a perzsáknak.)

„**Megmondalak**.” (Gyerekek között: elmondom a szülőknek, hogy mit tettél.)
„**Megmondja a frankót**.” (Szleng. Megmondja az igazat, kioktat. Lásd: frankó. Még: megmondja a tutit. Eredetileg ’*tutti*-t’ – ami olaszul mindenkit jelent, de az osztrák szlengben ’biztos’ jelentéssel használták, innen jött át a magyar szlengbe: megmondja a biztosat. Vagy: biztos? /= tuti?/)
„**Megmondó ember**.” (Egy szervezeten belül a hangadó, vagy akitől a bölcsességeket és az értékítéleteket várják.)
„**Megmondtam előre, ne menjél a tetőre**!” (Hofi Géza mondása és slágere.)
„**Megmossa a fejét**.” (Szólás. Leszidja. Régen ritkán, és igen csípős lúggal mostak hajat, ill. fejet, melynek célja gyógyítás, kuruzslás volt. A ~ tehát egy kellemetlen élményt jelentett.)
„**Megmutatja az oroszlánkörmeit**.” (Szólás. Kimutatja tehetségét, erejét.)
„**Megmutatja, hol lakik az Úristen**.” (Szólás. Megleckéztet. Eredet: megöl, mennybe küld.)
„**Megnehezült az idők viharos járása fölöttünk**.” (Vörösmarty Mihály: Eger.)
„**Megnézheti magát**.” (Szólás. Levonhatja a /kedvezőtlen/ következményeket magára nézve. Még: Jól néz ki = bajban van.)
„**Megnő a szarva.**” (Szólás. Nő az önbizalma, önérzete. Mint az ökör vagy a bika szarva. Még: letörik a szarvát /önérzetét/, ti. a hegyes szarvú ökör szarvát is letörték.)
„**Megnő az ázsiója**.” (Szólás. Megnő a becsülete, az értéke. Eredetileg az ázsió /*aggio*/ = pénzváltáskor a felár.)
„**Megnyalja utána** mind a tíz ujját.” (Szólás; ha nagyon ízlik valami, ti. régen kézzel ettek.)
„**Megnyomja a ceruzáját**.” (Sokat számláz. Lásd még: vastagon fog a ceruzája.)
„**Megnyúlik a képe**.” (Szólás. Elképed, elcsodálkozik, megdöbben.)
„**Megoldódik a nyelve**.” (Szólás. Elkezd beszélni. Eredet: a boszorkányság által okozott némasági kötés /átok, rontás/ feloldása, akár kínzással is. Oldás = átok levétele; kötés = átok.)
„**Megorrol** rá.” (Szólás. Megharagszik rá, s ha találkozik, nem veszi észre, felszegi a fejét = magasan hordja az orrát.)
„**Megöl a disznófejű Nagyúr**, érzem, megöl, ha hagyom. Vigyorgott rám és ült meredten: az aranyon ült, az aranyon, éreztem megöl, ha hagyom.” (Ady Endre: Harc a Nagyúrral.)
„**Megöltek egy legényt hatvan forintjáért**, bévetették a Tiszába piros pej lovái-ért.” (Népballada.)
„**Megölte valaki magát**, **az hozta ezt a rút időt**.” (Petőfi Sándor: Téli világ.)
„**Megpendít**.” (Megemlít, szóba hoz, mint amikor a gitár egy húrját ~. Még: megpiszkálja = újra szóba hoz, felelevenít egy régi, lezárt kellemetlen ügyet, mint amikor a parazsat ~ és a tűz újra lángra lobban.)
„**Megpróbálja az Isten**.” (Próbára teszi az Isten, a sors, az élet. Kedvezőtlen, reménytelen helyzetbe kerül, szerencsétlenség éri. Még: ~ az ég. Azért teszi próbára, hogy kiderüljön, hogy szerencsétlenségében elfordul-e az Istentől.)

„**Megragadja a szerencse üstökét**.” (Megragadja az alkalmat. Eredet: Fortuna isten-asszonynak, ill. görög megfelelőjének, Tykhének, csak elől volt haja. Aki utólag akarta ~, az elkésett vele, mert hátul, már nem volt haja. Azonnal kell cselekedni, ha jő az alkalom.)
„**Megrakja**.” (Szólás. Megveri. Még: ~ mint a kétfenekű dobot. *Szomszéd bácsi megrakott, hogy minden csontom ropogott* /Petőfi: Szomszéd bácsi./)
„**Megrakják a tüzet,** mégis elaluszik, nincs az a szerelem, ami el nem múlik.” (Népdal. ~ *Rakd meg babám, rakd meg; lobogó tüzedet; hadd melegítsem meg gyönge kezeimet*.)
„**Megrázza Gergely a szakállát**.” (Népi időjárási szólás, amennyiben Gergely napkor, március 12-én esik a hó. Ezen a napon a diákok adományokat gyűjtöttek az iskolák részére: *Szent Gergely doktornak, híres tanítónknak az ő napján, régi szokás szerint, menjünk Isten szerint oskolánkba*. Lásd még: Gergelyjárás.)
„**Megrázza, mint** Krisztus a vargát.” (Szólás. Eredete egy anekdota: Régen a céhek dolgozói játszották a passiójátékokat. Egyszer egy molnár volt a Krisztus, egy varga pedig a farizeus szerepében. Annál a jelenetnél, amikor a megfeszített Krisztust a farizeusok becsmérlik, a varga azt találta mondani a Krisztust alakító molnárra: ’Te lisztlopó!’ Erre a molnár leszállt a keresztről és jól megrázta a vargát.)
„**Megreguláz**.” (Szólás. Megrendszabályoz, rendbe tesz. Regula = /rend/szabály. Lásd még: megruház.)
„**Megreszkíroz.**” (Szleng. Kockáztat, megpróbálja. Eredet a német *riskieren* = kockáztat, reszkíroz.)
„**Megrója**.” (Megszidja, megdorgálja, megfeddi. Eredete, amikor fába vésték/rótták valakinek az adóját, tartozását jelölő vágást, amit utóbb számon kértek az illetőn. Még: felrója neki = felemlegeti, felhánytorgatja, emlékezteti valamely be nem váltott ígéretére, mint egy ’felrótt’ adósságra.)
„**Megrövidíti**.” (Szólás. Vásárláskor becsapja, vagy tisztességtelen úton pénzt csal ki tőle, kevesebbet juttat neki, mint ami járna.)
„**Megruházza**.” (Szólás. Megveri, kiporolja a ruháját. Még: elnadrágolja = elfenekeli.)
„**Megsebzi a szerelem nyila**.” (A szólás eredete: Aphrodité /Vénusz/ a Szépség istennője és Arész /Mars/ a Háború istene egyik fia Erósz /Ámor/ a Szerelem szárnyas istene, egy kisfiú, aki íjával, nyílvesszőt lő azoknak a szívébe, akikről úgy határoz, hogy egymásba szeressenek. Ha csak az egyikük szívét sebzi meg nyilával, annak a szerelme viszonzatlan marad. A szólás rajzos változata egy nyílvesszővel átlőtt szív.)
„**Meg se’ kottyan** neki.” (A feladat, munka annyira könnyű, hogy nem okoz neki nehézséget, gondot. Eredet: ha a hordó tele van, nem kotyog; csak akkor ’kottyan’ meg, ha már valamennyi hiányzik belőle. Még: említésre sem érdemes.)
„**Megsétáltatja**.” (Elvisz valamit valahová, majd felhasználás/elfogyasztás nélkül visszahozza.)

„**Megspékeli**.” (Szleng. Hozzátesz, rátesz valamit a viselkedéséhez pejoratív értelemben. Lásd még: rátesz egy lapáttal. Eredet: szalonnával megtűzdelni a húst, a német *speck* = szalonna; *spicken* = tűzdel.)
„**Megsüvegeli**.” (Elismeri. Megemeli előtte a kalapját /süvegét/ tisztelete jeléül.)
„**Megszakad a szíve**.” (Szólás. Nagyon sajnál valakit, vagy valamit. ~ érte.)
„**Megszalad neki.**” (Szleng. Hirtelen meggazdagodik. Még: megszedi magát.)
„**Megszállja a Szentlélek**.” (Szólás. Váratlanul jóra változik valaki – mint ahogy az apostolokat megszállta, beléjük költözött az Isten lelke.)
„**Megszellőzteti**.” (Egy titkos tervet, vagy egy pletykát közzé tesz, kiszivárogtat.)
„**Megszentségteleníthetetlenségeskedéseitekért**.” (A leghosszabb, 44 betűs magyar szó, ahol a ’szent’ szóhoz egy előtag és 11 utóképző, rag és jel társul: meg-, -ség, telenít, het, etlen, ség, es, kedés, e, i, tek, ért.)
„**Megszédíti**.” (Szólás. Megkedvelteti magát egy nővel csalafinta, nem egyenes, nem őszinte módon. Még: elcsavarja a fejét /egy nőt meghódít nem házassági szándékkal/. Még: házasságszédelgő /házasság ígéretével ~ egy nőt/.)
„**Megszívja**.” (Szleng. Megjárja. Még, röviden: cumi. Még: beszopja /elhiszi/. Utalás a még cumizó, tudatlan kisgyerekre, akinek bármit be lehet mesélni. Még: bemeséli neki = elhiteti vele.)
„**Megszívleli a tanácsot**.” (Szólás. Elfogadja, komolyan veszi. Még: fontolóra veszi. Még: ne vedd a szívedre! = ne vedd komolyan.)
„**Megszoksz vagy megszöksz**.” (Szólás. Vagy hozzászoksz a körülményekhez valahol, vagy fel kell adnod és el kell menned arról a helyről.)
„**Megszólalásig hasonlít rá**.” (Szólás. Annyira hasonlít rá, hogy már csak a hangja után lehet megkülönböztetni a másiktól – amíg meg nem szólal.)
„**Megszólal benne a kisördög**.” (Szólás. Incselkedik a gondolattal, hogy valami olyan igazságot mondjon ki, ami sértő saját magára, a barátjára, vagy jó ismerősére nézve.)
„**Megszólalt a kukoricaszár**. Meg a nádas. Meg az erdő. Hiszen eddig is beszélgettek néha-néha, és panaszkodtak, ha forró szelek végig boronáltak rajtuk, de beszélgetni, susogni, sóhajtozni csak most kezdetek el. Most, hogy öregebbek lettek, rövidülnek a napok és a hold is olyan lassan úszik el felettünk, mintha valami bánata lenne, és lepergeti hideg ezüstjét a fonnyadó levelekre. Most nem kell szél, hogy öregesen, titkosan sóhajtson az erdő. Most csak a hold kell és a fáradtan zörrenő este; magasban kiált a vándormadár, és a sás, meg a nád, meg az erdő millió levele összedugja a fejét, és tanakodik, remegve suttog, hogy immáron – eljárt az idő. (Fekete István: A nagy bika.)
„**Megszólja**.” (Kritizálja valamiért. Rászól, szóvá tesz valamit.)
„**Megszűnt barátság igazából nem is létezett**.” (Szent Jeromos mondása. *Amicita quae desinere potuit, vera nunquam fuit*.)
„**Megtaláltam az állatok és a** civilizált **ember közti hiányzó láncszemet**. Mi vagyunk az.” (Konrad Lorenz mondása.)

„**Megtanítja kesztyűbe** dudálni.” (Szólás. Megfegyelmezi. Tisztességre, jó modorra tanítja könyörtelenül. Eredet: vasból készült ujj-szorító kínzóeszköz. Lásd még: kesztyűbe dudálni.)
„**Megtáltosodik**.” (Szólás. Megnő a teljesítménye, olyan tehetségessé válik, mint egy táltos. A mesékben a rossz, girhes ló nagyszerű szárnyas, táltos paripává változik.)
„**Megteremté Isten a kerek világot**, közepébe tette szép Magyarországot.” (Garay János: Balatoni kagylók. ~ *Bérczekkel, folyókkal feldíszesítette, a malaszt tömlőjét kiönté felette. S ami szép, s dicső volt a kerek világon, kis tükörben együtt lőn Magyarországon. És amint lenézett csodaszép művére, kéje érzetében könny tolúlt szemére. A könnyű lecseppent a legszebb vidéken; a föld meg nem itta, megtartotta épen. Tükre lőn az égnek, s szép Magyarországnak, nevezik e könnyet Balaton tavának*.)
„**Megtettük, mit ember saját erejével tenni képes**, s pirulás nélkül állhatunk Isten és a világ színe elé.” (Klapka György utolsó napiparancsa Komáromban, 1849 október 3-án.)
„**Megtizedel**.” (Szólás: nagy vesztességeket okoz valaminek az állományában. Eredet: katonai büntetés a rómaiaknál. A gyáván viselkedő légiók, vagy csapattestek esetében a felsorakoztatott katonákból minden tizediket kiválasztották, és kivégezték. *Decimatio*.)
„**Megtollasodik**.” (Szólás. Meggazdagodik. Hasonlat: nő a tolla, mint a madárfiókának.)
„**Megtorpedózza**.” (Szólás. Alattomos módon meghiúsít egy tervet, mint ahogy egy tengeralattjáróról indított torpedó elsüllyeszt egy hajót.)
„**Megtöri a gerincét**.” (Szólás. Végzetes csapást mér valamire. Eredet: török kivégzési mód volt a gerinc eltörése egy vasbottal.)
„**Megtörik a jég**.” (Szólás. Megváltozik a hideg viszony két ember között. Eredet: Zrínyi Miklós: Siralmas panasz. *Mindig jeget tör, az ki, valamely pályán elsőnek indul* 1655.)
„**Megtűrt kutya**.” (Szólás. Szánalomból megengedik neki, hogy valahol legyen, de ’kutyába sem veszik/nézik,’ az az még annyi figyelmet sem kap, mint egy kutya.)
„**Megugorja**.” (Szleng. Teljesíti. Mint egy sportoló, a magasugrásban egy magasságot.)
„**Meguntam már gyönyörű Győrnek gyöngyvárában laktomat**, mert a Duna, Rába, Rápca rákja rágja lábomat.” (Nyelvtörő mondóka.)
„**Megújulnak a dicsőséges magyar nemzet régi sebei**.” (II. Rákóczi Ferencnek Ráday Pál fogalmazásában, 1704-ben megjelent, latin nyelvű manifesztumának kezdő, és legtöbbször idézett mondata: *Recrudescunt diutina inclytae gentis Hungarae vulnera*.)
„**Megússza szárazon**.” (Szólás. Baj nélkül elvégez egy veszélyes dolgot. Régen, ha lóval sekély vizű folyón keltek át, vagyis, ha ’megúszták’ a folyót és nem lett

vizes a lovas. Fenyegetésként: ezt nem viszi el szárazon, nem ússza meg szárazon! Még röviden: megússza = sikerül neki baj nélkül.)
„**Megüti a bokáját**.” (Szólás. Rosszul jár. Az akasztott ember bokáját verte össze a szél.)
„**Megüti a fülét**.” (Véletlenül meghall valami olyat, ami számára fontos. Felfigyel rá.)
„**Megüti a guta**.” (Agyvérzést kap. Eredete: egy Guta nevű rabló parittyával lapos köveket lőtt ki áldozataira: lapos guta).
„**Megütközik rajta**.” (Szólás. Megdöbben, csodálkozik, meghökken valamin.)
„**Meg van a magához való esze**.” (Szólás. Okos, talpraesett, képes a saját érdekét érvényesíteni. Még: helyén van az esze.)
„**Meg van az már írva**.” (Rákosi Mátyás pártfőtitkár új himnuszt akart íratni Illyés Gyulával és új zenét szereztetni hozzá Kodály Zoltánnal, mert, mint mondta, *Az mégsem lehet, hogy a dolgozó nép Himnusza, vagy bármely ünnepség az Isten nevével kezdődjön.* Kodály rövid válaszában elzárkózott a zeneszerzéstől azzal, hogy: *ahhoz sem hozzátenni, sem abból elvenni nem lehet* /lásd még: jó nekünk .../. Illyés Gyula válasza pedig arra a felszólításra, hogy írjon új himnuszt, az volt ~.)
„**Meg van húzatva**.” (Ostoba, hóbortos, idióta. Eredet: meg van húzva/kötve az eszének a kötőfékje, hogy ne tudjon gyorsan gondolkodni.)
„**Meg van írva**.” (Régiesen: írva vagyon, vagy: meg vagyon írva, ti. a Bibliában. Eleve elrendeltetett, magától értetődő dolog. A predesztináció, az eleve elrendeltetés elve, minden ember sorsára nézve. Ez a református-valláson belül a kálvinizmusra jellemző.)
„**Meg van kötve a keze**.” (Szólás. Tehetetlen. Eredet: kötés = átok. Még: van valami megkötés = van valami kivétel, megszorítás, kikötés = tehetetlenségre kárhoztató átok.)
„**Meg van lőve**.” (Szleng. Olyan problémája van, mint amikor valaki halálos sebet kap.)
„**Meg vannak számlálva** a napjai.” (Szólás. Előre látható valami fennállásának, vagy valaki életének a gyorsan bekövetkező vége. Így van megírva a sors könyvében, vagyis ez Isten akarata. Még: ~ az órái. Eredetére lásd: megmérettél és könnyűnek találtattál.)
„**Meg van vele áldva**.” (Szólás. Sok baja van vele. Eufemizmus; gúnyos utalás arra, hogy a Sors/Isten megverte valamivel, valaminek a terhével.)
„**Megvan róla a véleménye**.” (Szólás. Rossz véleménye van róla.)
„**Meg van zuhanva**.” (Szleng. Rosszul néz ki, beteg, nincs jó kedve.)
„**Megváltás neki a halál**.” (Szólás nagy fájdalommal járó, gyógyíthatatlan betegre, vagy sérültre mondják, akinek a halál szenvedése végét jelenti; egyben bűneinek megbocsátása mellett lelke a mennyországba kerülhet. ~ = *redemptio* = megvásárlás, kiváltás. A kereszténységben arra utal, hogy Isten, Jézus szenvedése által kiváltotta, megváltotta, megszabadította az embert az életben elkövetett bűnöktől, és az ezért járó örök haláltól.)

„**Megváltó**.” (Latinul *redemptor* = Jézus Krisztus, aki kereszthalálával megváltotta, kiváltotta az emberiséget a bűn és a halál hatalmából. Még: megváltás = valamely szenvedés véget érése, lásd: megváltás neki a halál.)
„**Megverik a pásztort**, **szétszéled a nyáj**.” (Bibliai mondás a vezetők jelentőségéről.)
„**Megvesztegethetetlen**.” (Maximillian Robespierre. A jakobinusok vezéralakja a nagy francia forradalom idején. Epitheton ornans.)
„**Megvette már az e hetit**?” (A lottózásra, totózásra buzdító reklám szlogen: 1960-1990.)
„**Megvezet**.” (Szólás. Félrevezet, becsap, átver. Eredet: tévútra vezető útikalauz.)
„**Megvilágosodik**.” (Eddig nem értett, homályos, rejtélyes dologra rájön, újra értelmezi az életét. Még: tisztán lát. Eredet: Buddha ~ = felébred; bepillantást nyer az igazi, transzcendens világba. Aki ~ az egy új életet kezd élni.)
„**Megvirradott a tizennegyedik század**, s hazánkra éj következék.” (Petőfi: Salgó. ~. *Borús éj jött rá; ekkor áldozott le az ő napjának, az Árpád-családnak végső sugára; harmadik Endre halt meg. Pártok kelének, s a párt fergeteg; s a fergetegben a folyó zavart; s zavart folyóban könnyű a halászat. Elfeledék a hazaszeretetnek örök szentségét a fejetlen ország önzés bűnébe süllyedt tagjai, s rabolni kezdék édesanyjokat, a gyámolától elesett hazát*.)
„**Megzaboláz**.” (Szólás. Engedelmességre kényszerít, mint a lovat a zablával.)
„**Megzakkan**.” (Szleng. Idegileg túl van terhelve. Még: meg van zakkanva, begolyózik, bedilizik, bekattan, meghibban, becsavarodik.)
„**Megzöldül**.” (Szólás. Megbolondul, úgy viselkedik, mintha kezdő, fiatal /zöld/ lenne.)
„**Megy a gőzös,** megy a gőzös **Kanizsára**. Kanizsai, kanizsai állomásra. Elől ül a masiniszta, ki a gőzöst, ki a gőzöst igazítja.” (Vasutas népi dal.)
„**Megy a gyűrű vándorútra, egyik kézből a másikba**. Aki tudja, meg ne mondja, merre van a gyűrű útja.” (Gyermekjáték és mondóka. Körben állnak, kezükben egy spárga, amely körüléri a kört, azon egy gyűrű van, amit egyiktől a másikhoz csúsztatnak, észrevétlenül. A kör közepén álló gyereknek ki kell találnia, meg kell pillantania, hogy éppen kinél van a gyűrű?)
„**Megy a juhász a szamáron**, földig ér a lába, nagy a legény, de még nagyobb szomorúsága.” (Petőfi Sándor: ~.)
„**Megy a szekér**.” (Szólás. Jól megy az üzlet, a vállalkozás.)
„**Megy, az orra után**.” (Szólás. Nem tudja merre, a megérzésére /ti. a szaglására/ hagyatkozva, mint a kutya. Még: megy, amerre lát.)
„**Megy Isten** hírével.” (Szólás. El van bocsájtva, küldve. Eredete: az apostolok mentek ~, hirdetve az evangéliumot. Még: menj ~.)
„**Megyen már a hajnalcsillag lefelé**. Az én kedves galambom most megyen hazafelé.” (Népdal. ~ *Lábán van a csizmája, kolozsvári kis csizma, rásütött a hajnalcsillag sugára*.)
„**Megy, mendegél hetedhét ország ellen**.” (Céltalanul vándorol. Mesék szófordulata.)

„**Megy, mint a golyó**.” (Szleng. Nagyon gyorsan.)
„**Megy, mint a karikacsapás**.” (Szólás. Könnyen. Karikacsapás /karikavezetés = egy fából készült karika vezetése egy görbe drót vagy vasdarab segítségével/: régi gyerekjáték. Még: megy, mint az egyszer egy.)
„**Megy, mint a meszes**.” **(**Régen a mészégetők lovas szekérrel szállították eladni a meszet a mészkőhegységek vidékéről az alföldekre, de ha zivatar érte volna őket, a mész mind oltott mésszé alakulva tönkre ment volna; ezért a zivatar, az eső elől vadul hajtották a szekeret, vágtáztak, hogy fedél alá érjenek szállítmányukkal.)
„**Megy, mint a Tízparancsolat**.” (Szólás. Könnyen, gyorsan megy egy feladat megoldása. Eredet: régen az iskolában ezt tudták kívülről legjobban a tanulók. Még, gúnyosan: megy, mint az ágybavizelés. Még, szleng: megy, mint a golyó.)
„**Mehet Isten hírével.**” (Szólás. Jó, hogy eltűnik, mint az apostolok /Isten hírével/, ne is jöjjön vissza.)
„**Mekkája** valaminek.” (Olyan hely, ahová el kell látogatni mindenkinek – aki abban a valamiben érdekelt – legalább egyszer az életben, mintha az egy vallási zarándokhely lenne. Mint az iszlám vallásban Mekka /Mohamed próféta szülőhelye/.)
„**Mekk Elek**.” (Imre István televíziós bábjáték sorozata 1974-75-ből, egy ’ezermester’ kecskéről, aki azt állítja, hogy mindenhez ért, de végül mindent elront, ezért a megnevezés a hasonló emberekre terjedt el.)
„**Melák**.” (Nagytermetű, nehézkesen mozgó férfi. Eredet: egy német kutyafajta *Melak*.)
„**Meleg**.” (Homoszexuális, ami a német *warm* szó fordításaként terjedt el. Eredet: nem elutasító, azaz nem közömbös, nem hideg, nem jégcsap a saját nemével szemben.)
„**Melegebb éghajlatra küldi**.” (Szépítő, enyhítő kifejezés, eufemizmus; a vulgáris: elküldi a picsába, illetve az anyjába /menj az anyádba, ill. menj a picsába, menj a sunyiba/ kifejezések helyett. Még vulgáris: menj a halál faszára. Jelentésük: hagyj békén, tűnj el.)
„**Melegváltás**.” (Gyors váltás, amikor valakinek még ’ki sem hül a helye,’ s elfoglalja más.)
„**Meleg vízre sem elég**.” (Szólás. Kevés pénz, ami szinte semmire nem elég.)
„**Mellbevágó**.” (Szólás. Megdöbbentő, hirtelen, erős hatás. Még: életbevágó = fontos.)
„**Mellre szívja**.” (Szólás. Túl komolyan veszi. Eredet: a cigarettát mélyre, a tüdejére szívja. Még: ne szívd mellre = ne vedd komolyan, ne sértődj meg.)
„**Melodráma**.” (Tragikusan végződő giccses /lásd ott/ történet. Mint műfaj: olyan tragédia, amelynek zenei aláfestése is van. Eredet: a görög melosz/= dal, zene/ és a dráma /= színjátszás/.)
„**Melódidamúr**.” (Az Ames Brothers világslágere 1957-ből. *Melodie D’Amour*.)
„**Melyik ujjamat** harapjam meg?” (Szólás. Nem tudok dönteni, minden lehetőség fájó.)

„**Mely nevetés ez alant?** Mi öröm van a síri világban? A komor árnyak között Megyeri szelleme jár.” (Megyeri Károly, a népszerű, komikus színész temetésén Vörösmarty Mihály gyásszalagjának a szövege.)
„***Memoria minitur**, nisi eam exerceas*.” (Közismert latin közmondás: az emlékezet csökken, ha nem gyakorolják.)
„**Menázsi**.” (Régi szleng. Meleg ebéd vagy vacsora. Német: *Menage*.)
„**Menjen a picsába**!” (Gyakori vulgáris szitokszó, amikor valakit, valamit nem akarnak látni, nem akarnak vele foglalkozni. Még: ~ a pokolba, ~ a fenébe, ~ a francba, ~ a csudába, ~ a búsba, ~ az anyjába, ~ a kurva anyjába; vagy: le van szarva, le van ejtve.)
„**Menjen, ha akar és akarjon, ha mehet**.” (Rejtő Jenő mondása.)
„**Menjen Isten hírével**.” (Szólás. Isten nevében, áldásával van elbocsátva.)
„**Menj innen, jól vagyok**!” (H. G. Wells író utolsó szavai a halálos ágyán. A privát szféra fontosságának egyik szállóigéje. *Go away, I’m all right*.)
„**Menjünk világgá**! **Van jó okunk rá**! Kell most nekünk egy hely, hol senki sem lát.” (Kovács Kati slágere: ~.)
„**Menni kell csak, menni, menni**.” (A Metró együttes slágere: Édes évek. *Mért tűnt el hirtelen? Még néha úgy fáj nekem; fáj, mégsem sírok én, vissza úgysem hozza senki*: ~.)
„**Menni kéne**, menni kéne, menni kéne, menni kéne, mindig menni, és egy percet sem pihenni, menni kéne, nem kérdezni, csak érezni, csak érezni.” (Az LGT slágere: ~.)
„**Menő**.” (Szleng. Divatos, irigylésre méltó. Még: nagymenő = sikeres ember.)
„**Menő-manó**.” (Szleng. Irigykedő mondás a jól öltözött, gazdag férfire. Eredetileg egy olasz rajzfilmfigura /*La linea*/, amelyet egy folytonosan változó vonallal jelenített meg a szerző, Osvaldo Cavandoli; a magyar televízió is sugározta a 90 rövid epizódot 1971-86 között.)
„**Ment a hűtlen nehéz fejjel**. Visszamenne, de ő már nem kell.” (Az Edda slágere: A hűtlen. *Minden hajnal övé marad; látja szállni a madarakat; hosszú, hosszú ideje vár, nem számolja a napokat már, de amíg él, el nem felejti, hogy a múltat ki nem tépheti szívéből*.)
„**Mentor**.” (Valakinek az idősebb pártfogója, segítője. Eredet: ~ Odüsszeusz barátja, akire fiának, Telemakhosznak a nevelését bízta, amíg ő Trójában járt.)
„**Mennyből az Angyal lejött hozzátok,** pásztorok. Hogy Betlehembe sietve, menvén lássátok, lássátok.” (A Palócföldről és Erdélyből ismert régi karácsonyi dal, Szentmihályi Mihály XVIII. századi plébános szerzeménye, melyet először Vikár Béla rögzített hangfelvételen 1910-ben. *~ Istennek fia, aki született jászolban, jászolban; ő lesz tinéktek üdvözítőtök valóban, valóban. Mellette vagyon az édesanyja, Mária, Mária, barmok közt fekszik, jászolban nyugszik szent fia, szent fia.)*
„**Mennydörgős mennykő!**” (Káromkodás, németből: *Donnerwetter*! /= égiháború/.)
„**Mennyei Birodalom**.” (Kína ókori és középkori megnevezése.)

„**Mennyibe fáj**?” (Szleng. Mennyibe kerül, mi az ára? Drága dolog esetén.)
„**Mennyi? Harminc!** Mi harminc? Mi mennyi?” (Anekdota a ’süketek párbeszédéhez’.)
„**Mennyi még a harminckettő?**” (Mátyás király kérdése a számtovetőhöz; mennyi foga maradt még meg a 32-ből? Válasz: az bíz’ már csak 12.)
„**Mennyit hoz** a konyhára?” (Mennyi a bevétel belőle? Mennyi pénzt hoz a megélhetésre.)
„**Mennyit nyom a latban?**” (Szólás. Mennyire jelentős, milyen súlya van? Eredet: a lat régi német, de Magyarországon is használt súlymérték /= 17,5 gramm, 1,75 dekagramm, a font 32-ed része/. Továbbá a karos mérleg neve is ’lat’ volt, tehát: mennyit nyom a mérlegen?)
„**Meredek**.” (Szleng. Veszélyes dolog/tett.)
„**Merek annyit,** amennyit férfi merhet; aki többet mer, nem ember.” (Shakespeare: Macbeth. *I dare do all that may become a man; who dares do more is none*.)
„**Merj gondolkozni**!” (*Sapere aude*. Horatius mondása.)
„**Merjünk nagyok lenni!**” (Széchenyi István mondása.)
„**Merő egy** valami.” (Teljesen olyan. ~ kosz, ~ víz = csurom vizes.)
„**Merrefelé menjek?** Balra-e vagy jobbra? Fent csillagok vannak, felnézek azokra, fénylő csillagokra. Merre nincs csillagfény, arra fogok menni, ott fognak igazán engemet szeretni, igazán szeretni.” (József Attila: Bolyongok.)
„**Mert a gyémánt és arany fénye szép**.” (A Metró együttes slágere: Gyémánt és arany.)
„**Mert a jó sajátja**, **míg bűne a koré**, mely szülte őt.” (Madách Imre: Az ember tragédiája. *A nő méregből, s mézből összeszűrve; mégis miért vonz?* ~)
„**Mert a nézését meg a járását,** a csípőjének a ringását, száz aranyért nem adnám, száz aranyért sem adnám.” (A Kis grofo slágere.)
„**Mert a világ siet**, s most kerül dűlőre, érdemesek vagyunk életre, s jövőre?” (Ady Endre: A márciusi naphoz.)
„**Mert dalaimnak** azt a részét, mely túlnyomónak mondható, minek tagadjam gyöngeségem, kegyedhez írtam, kis Kató.” (Heltai Jenő: Mert dalaimnak.)
„**Mer’ telik!**” (A büszkeség és kivagyiság végső érve. A debreceni anekdota szerint a városi tanács azon vitatkozott, hogy kell-e Debrecenbe színház? A magyar nyelv ügye, a nemzeti kultúra, az irodalom érvei nem hatották meg a tanácstagokat: Nem kell nekünk színház – ismételgették a cívisek. Végső érvként Simonffy polgármester ezt hozta fel: De kell! Miért? *Mert telik!* – Ez az argumentum hatott a város gazdagságára büszke tanácstagokra.)
„**Mert ember haragja** Isten igazságát nem munkálja.” **(**Jakab könyve 1:20.**)**
„**Mert ez az én testem**.” (Jézus mondja az utolsó vacsoránál. Latinul: *Hoc est enim corpus meum*.)
„**Mert gyors volt Bara, a szarvas**; nála is gyorsabb volt Sabor, az oroszlán; mindannyiuknál gyorsabb volt Ara, a villám; de legesleggyorsabb volt Tarzan, a dzsungel fia.” (Edgar Rice Burroughs: Tarzan az őserdőben.)

„**Mert hülye azért nem vagyok**.” (*Ich bin doch nicht blöd*. A Media Markt vihart kavaró, elhíresült reklámmondata a 2000-es években.)
„**Mert könnyel jegyzi majd a krónika**, hogy élt, s halt meg Rómeó és Júlia.” (Shakespeare: Rómeó és Júlia. *For never was a story of more woe, than this of Juliet and her Romeo*.)
„**Mert mi haszna simább, ha jól megfaragják?** Nehezebb eltörni a faragatlan fát.” (Arany János: Toldi estéje.)
„**Mert ott van**.” (*Because it is there*. George Mallory – a Mount Everest első megmászójának – válasza arra a riporteri kérdésre, hogy miért akarta megmászni az Everestet.)
„**Meseautóban, színezüst erdők során**, **repülünk a szívünk tavaszán**. Arany országút csillogó gyémánt porán repülünk a mesék kocsiján. Fenn az égben az angyalok vigyáznak ránk, és a sors fogja tán a volánt. Csupa boldogság vár ezután rád és rám a mesék meseszép kocsiján.” (Gaál Béla ~ c. filmjének betétdala /1934/ Szerzők: Márkus Alfréd – Harmath Imre.)
„**Mese habbal**!” (Szállóige. Jelentése: hiteltelen, nincs köze a valósághoz. Eredete Remenyik Zsigmond szatirikus regényének a címe: ~ 1934-ből.)
„**Mese, mese mátka, pillangós batárka**. Ingó-bingó rózsa, te vagy a fogócska!” (Kiszámolós mondóka.)
„**Mese, mese, mátka**, pillangós határba: volt egyszer egy király Nekeresd országba.’ Nevenincs királynak nagy volt a bánata, csupa siralom volt éjjele, nappala. Hideg lelte-rázta, fázott keze-lába, sűrű könnye pergett fehér szakállába: Akármit csinálok, reszketek és fázom, hiába takargat aranyos palástom! Aki segít rajtam: koronám, kenyerem, tőle nem sajnálom, véle megfelezem!" (Móra Ferenc: A didergő király.)
„**Mesél a Bécsi-erdő**.” (Horváth Ödön népszínműve. A darab híres mottója: *Semmi sem kelti bennünk annyira a végtelenség érzetét, mint a butaság*.)
„**Mesél majd az utókor**. Kiről? Doktor Bubóról.” (A ’Kérem a következőt’ című, magyar rajzfilmsorozat /1974 Szöveg: Romhányi József, film: Nepp József és Ternovszky Béla/ betétdala.)
„**Mester**.” (Jézus Krisztust nevezték így a tanítványai.)
„**Mesterkélt**.” (Erőltetett. Még: modoros, színpadias, túllihegett. Eredetileg a mester keze nyomát viselő, kidolgozott, cifrázott dolog, melynek a jelentése ma már negatív, mint nem természetes.)
„**Mesterpista**.” (Fekete István, író, akit apja, az iskola*mester* /tanító/ után nevezték így gyermekkorában Göllén.)
„**Mesterségesen hajtva** nem lehet szellemet nagymértékben növelni.” (Eötvös Loránd mondása arról, hogy a tehetséget nem lehet erőltetetten kialakítani.)
„**Messzecsuszec**.” (A Bee Gees világslágere 1967-ből: *Massachusetts*.)
„**Messze esett** az alma a fájától.” (Szólás. A gyerek nem hasonlít a szülőre.)
„**Messze faluk harangjai** most kondultak első misére. Sokáig úszik a mély zengés ködlő messzeségekbe, és magam előtt látom az apró templomokat, hol napsugár táncol az öreg padokon, és megaranyozza a zászlók fakó selymét. Az oltáron

égnek már a gyertyák és hervadó virágfüzérek fanyar, templomi illata száll a levegőben. A padokban egy-két öreg anyóka ül csak talán, lapozgatva a kapcsos imakönyvben." (Fekete István: Áldozócsütörtök napján.)
„**Messze földön híres Vég-Komárom vára**. Minden magyar ember büszkén tekint rája." (Régi konyhai falvédő felirat. Komárom vára a Kis-Duna és a Duna találkozásánál bevehetetlen volt; a török 39-szer ostromolta meg sikertelenül; Napóleon elől oda menekült az osztrák császár; és Klapka György is sikerrel védte a Szabadságharc idején.)
„**Messze setétedik már a Ság teteje**." (Berzsenyi Dániel: Búcsú Kemenes-aljától. ~. *Ezentúl elrejti a Bakony erdeje, szülőföldem, képedet. Megállok még egyszer, s reád visszanézek. Ti kékellő halmok! Gyönyörű vidékek! Vegyétek bús könnyemet*. A pannontáj költészete.)
„**Messze utakon járó szekerek** ilyenkor úgy mennek, mintha soha vissza nem térnének, és a vadlibák olyan otthonosan kiabálnak az éjszakába süllyedő estéken, mintha eszük ágában sem volna többet visszatérni hideg hazájukba. Az erdőkben is nő az avar. Álmos ködöt sóhajt a föld. Szállingóznak a rőt levelek néma libegéssel, és csak annyit hallani, amikor ezernyi testvérük fölé borulnak, mint amikor nyáron a fecske a vizet súrolja. De ettől csak nagyobb lesz a csend. Amikor aztán megindul az eső, az Ősz dobol száraz ujjaival az erdőn örök rigmusokat, mint amikor az ember álomtalan éjszakákon a szívét hallgatja." (Fekete István: Barangolások; október.)
„**Messze van-e még a messze?**" (Mátyás király szállóigévé vált népmesei kérdése a szántó-vetőhöz, azzal a jelentéssel, hogy jó-e még a szeme? Ti. az erre adott válasz: már csak az ökröm szarváig /látok/. Még: 32-e még a 32? Vagyis: megvan-e még mind a 32 foga?)
„**Messze van, mint Makó Jeruzsálemtől**." (Monda: a II. Endre király által vezetett magyar keresztes hadjárat idején 1217-ben Makó vitéz a dalmáciai Splitben /Spalatóban/, a behajózáskor, azt hitte, hogy már megérkeztek Jeruzsálembe. Mivel a magyar király nagyravágyó vállalkozása /ti. hogy bizánci császár legyen/ nélkülözte a reális helyzetfelismerést, a szólás nem csak a térben lévő távolságra utal, hanem akkor is használható, ha valaki erejét meghaladó célt tűz ki maga elé.)
„**Messzire szállt a finn** gerelye." (Gyulai István sportriporter véletlen mondása.)
„**Messziről jött ember** azt mond, amit akar." (Közmondás.)
„Messziről könnyű bátornak lenni." (Omaha indián közmondás.)
„**Mexikói prérin át egy cowboy lovagol**, vígan pengeti bendzsóját, s közben így dalol." (Vulgáris gyermekdal az 1960-as évekből az 'O, Susanna' amerikai népdal dallamára. ~ *Bendzsó Rozi, szét a lábakat! Lábad közé hadd dugjam be, stb*.)
„**Meztelen a király**!" (Kimondani azt, amit mindenki tud, nyilvánvaló, de senki sem meri mondani. Eredet: A császár új ruhája, című mese, ahol a csaló szabók láthatatlan 'anyagból' varrtak ruhát a császárnak, azzal, hogy csak a nagyon intelligens emberek képesek az anyagot látni. Mivel senki sem akarta leleplezni tudatlanságát, mindenki úgy tett, mintha látná a nem létező ruhát, míg végre egy kislány kimondta az igazat, mikor meglátta a királyt: ~!

„**Meztelen igazság**.” (Horatius mondása: *nuda veritas*. Még: tiszta igazság.)
„**Még a kerék is jobban fordul kenéssel**.” (Közmondás a kenőpénzről.)
„**Még a legyet is** megbassza **röptében**.” (Vulgáris szólás szexuálisan túlfűtött férfire.)
„**Még a légynek sem árt**.” (Szólás: olyan jó lelkű, hogy még a legyet sem csapja agyon.)
„**Még a pogány is megsajnálná**.” (Szólás. Szerencsétlen, hogy még a könyörtelen, pogány török ellensége is megsajnálná. Még: ~ szíve is megesne rajta, olyan szerencsétlen.)
„**Még a romok is elenyésznek**.” (Lucanus: *etiam periere ruinae* = minden mulandó.)
„**Még a rút élet is szebb**, mint a szép halál, őrült, ki halni vágy.” (Euripidész mondása.)
„**Még a saját temetéséről is elkésik**.” (Szólás. Mindig, mindenhonnan elkésik.)
„**Még a szeme sem áll jól**.” (Szólás. Ránézésre is bolond, csibész, veszélyes. Utalás arra, hogy az elmebetegeknek, idiótáknak a nézése is árulkodik lelki betegségükről.)
„**Még a széltől is óvja**.” (Szólás. Nagyon vigyáz rá, védi.)
„**Még azt mondják, nem illik a tánc a magyarnak**. Mert már néki cipellőt, s bő nadrágot varrnak. De sarkantyús csizmának, kócsagtollas főnek; illik gyöngyös pártának, magyar főkötőnek.” (Népdal.)
„**Még azt mondják, nincs Szegeden boszorkány**. Engemet is megrontott egy boszorkány, egy szegedi kökényszemű, barna lány.” (Pósa Lajos: Vigyázz pajtás a szívedre. Népies dal)
„**Még azt mondják, részeges vagyok.** Pedig csak a jó bort szeretem nagyon, megverem a csizmám szárát, csókolom a babám száját.” (Népdal, bordal.)
„**Még az ujját is megnyalja utána**.” (Olyan jó, mint egy jó étel.)
„**Még élek**!” (A véreskezű Caligula római császár utolsó szavai merénylőinek számos tőrdöfése után. *Vivo*.)
„**Még, ha a feje tetejére áll,** sem ...” (Szólás. Bármit tesz is, akkor se.)
„**Még, ha alszom is, virraszt a szívem**.” (Biblia: Énekek éneke.)
„**Még, ha cigánygyerekek is potyognak** az égből.” (Szólás. Mindenképpen.)
„**Még ide-oda húz a szív**, ó ej-jej-jej!” (Aradszky László slágere: ~. ~. *Új, mindig csak új csókra hív, ó-ó-ó-ó, ej-jej-jej-jej-jej! Ily fiatalon nem komoly még minden csók, tán fele sem igaz, mégis jó a bók*.)
„**Még jőni kell, még jőni fog egy jobb kor**, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán. Vagy jőni fog, ha jőni kell, a nagyszerű halál, hol a temetkezés fölött egy ország vérben áll.” (Vörösmarty Mihály: Szózat.)
„**Még lopni sem tudtok rendesen?**” (Sztálin baljóslatú megjegyzése az ipari miniszter felé, amikor a német mintáról lemásolt, orosz gyártmányú filmvetítőjében egy alkatrész a rossz kivitelezés miatt tönkrement, s a mozigépész felhívta erre a figyelmét. A legjobb körök /1991/ c. filmben hangzik el.)
„**Még ma is élnek**, **ha meg nem haltak**.” (Népmesék befejező szófordulata.)

„**Még, még, még és még! A burzsujnak soha nem elég!** Lásd, lásd, lásd, már lásd! A sorsod az elpusztulás! Az országnak harmada éhengebed, az éhség, a szenny marja fel testedet, éhhalálra ítélt ez a rend!” (Vörös Csepel. Munkásmozgalmi dal. Lásd még: Vörös Csepel.)
„**Még neki áll feljebb!**” (Szólás. Felháborodás azon, hogy a vétkes van megsértődve. Eredet: akinek feljebb áll /az orra/ az meg van sértődve. Felhúzza az orrát = meg van sértődve, felfelé tartja fejét, vagyis feljebb van az orra.)
„**Még nem tudom**, **hogy hol alszom ma éjjel,** a holnap még oly szörnyen messze van. Az országút a lábam alatt és fölöttem az ég; ez a két dolog, amit tudok biztosan.” (A Bojtorján együttes slágere: Csavargódal.)
„**Még nyílnak a völgyben a kerti virágok**, még zöldell a nyárfa az ablak előtt, de látod amottan a téli világot? Már hó takará el a bérci tetőt.” (Petőfi Sándor: Szeptember végén.)
„**Még zöldek a fák** és a patakok, még nyári suhogással ringatja magát az erdő, ha megzendül a szél, de az éjszakák elnémultak és egymásra rakják a titokban lehullt sárga leveleket. Virág is nyílik még az utak mentén a régi kőkeresztek tövében, és gerle is búg, ha hajnalban szépen felsüt a nap, de az eke már temeti a nyarat, a napraforgó a földet nézi, és őszi pókhálót lenget a szél a kukorica susogó levelén. Dúsak és teltek még a tőkék a nevető domboldalakon, szüretre kongnak mámort érlelő vidám hordók, de a vén diófák árnyéka magasabb, mint amilyen messze ér. És hogy süt a nap! Hogy porzanak a nyárból élő vásáros országutak; hogy csillog a tavak vize, ringatva a holdat és minden csillagokat, de a Tejút selyme kifehéredett már, az éjszakák hűvösek és a virradat hideg harmatot csókol a néma mezőkre.” (Fekete István: Öreg naptár; szeptember.)
„**Mégy rogyásig**, **szíj a díjad**: elvernek, hogy jobban bírjad.” (Csanádi Imre: Szamársors.)
„**Méltóságos** úr/asszony.” (Régi megszólítás vezető köztisztviselők /országgyűlési képviselő, bíró, polgármester, jegyző, ispán stb./ esetében. A latin *illustrisimis* fordítása. Kormányzó és hercegprímás esetében: főméltóságú. Érsek és miniszter esetében: nagyméltóságú. Lásd még nagyságos.)
„**Mélyen a zsebébe** nyúl.” (Szólás. Sokat fizet valamiért.)
„**Mélyen hívő** ateista vagyok.” (Albert Einstein mondása.)
„**Mélyenszántó gondolat**.” (További gondolatokat ébresztő. Még: magvas gondolat. Utalás a mag elvetésére szántás után, amiből majd új növény fejlődik ki.)
„**Mély gyökerű fák magasra nőnek**.” (Fréderic Mistral, a provanszál nyelv és kultúra pártfogója, Nobel-díjas francia író mondása.)
„**Mélyrepülés**.” (Szólás. Alacsony színvonal, sikertelenség. ~ben van = sikertelen.)
„**Mélységes mély a múltnak kútja**.” (Thomas Mann: József és testvérei.)
„**Méregdrága**.” (Nagyon drága.)
„**Mérges Margit** napja.” (Július 13. Ettől kezdve ajánlatos csak a szabad vizekben, folyóban, tóban megfürdeni. ~ = ha zivatart hoz ez a nap.)

„**Mérget vehet** rá.” (Szólás. Biztos. Arra ~. Eredet: megesküdhet rá; olyan, mint az istenítélet. Ha úgy van, Isten megvédi, még ha mérget is vesz be; ha nincs úgy, meghal a méregtől.)
„**Méter**.” (Görög eredetű szó /*metreo* = mérték/. Az Északi-sark és az Egyenlítő közötti távolság tízmilliomod része, amely 1875-től a nemzetközileg elfogadott metrikus távolságmérés egysége. Előzőleg 1799-ben francia tudósok lemérték a Párizsi meridiánon /a Párizson átfutó/, Dunkerque-t és Barcelonát összekötő hosszúsági kör pontos távolságát háromszögeléssel, így határozták meg a méter hosszát.)
„**Mézga Géza vagyok,** nem lopom a napot, de nyakamon a csacsika család. Elég nagy a rakás, de kicsi a lakás és nem forgatja mese-kacsaláb.” (Rajzfilmsorozat /Ternovszky Béla - Romhányi József/ betétdala.)
„**Mézeshetek**.” (Fiatal házasok esküvő utáni hetei. Eredet: 4000 évvel ezelőtt Babilonban az após a vejét egy holdhónapon át, naponta mézes sörrel kínálta, ill. itatta.)
„**Mézeskalács ház**.” (A Jancsi és Juliska c. Grimm meséből ismert mesebeli ház, amely egy boszorkány tanyája, s melynek kolbászból van a kerítése. Egy 1963-ban megjelent irodalmi átverés /Hans Tarxler írta Georg Ossegg álnéven: ’Jancsi és Juliska igaz története’ címmel/ révén a ~ úgy híresült el, mint a Spessarti-erdőben 1647-ben nyitott mézeskalács sütöde, kinek tulajdonosát Katharina Schradert, korábbi udvarlója, Hans Meltzer boszorkányság vádjával feljelentette; és annak felmentése után Hans a Gretel nevű húgával /Jancsi és Juliska/ végül belökték Katharinát a saját kemencéjébe.)
„**Mézesmadzag**.” (Szólás. Csalétek. Madart fogtak régen a mézes madzaggal. Még: elhúzza előtte a ~ot = szépeket ígér neki.)
„**Mézes-mázos.**” (Szólás. Mesterkélten kedveskedő, nem őszinte.)
„**Mi a legjobb az életben?** Szétzúzni az ellenségeidet! Látni, ahogy elvezetik őket előtted és hallani az asszonyaik jajveszékelését.” (Robert E. Howard: Conan, a barbár. *What is best in life? To crush your enemies! To see them driven before you and to hear the lamentation of their women*.)
„**Mi a magyar most**? Rút sybarita váz.” (Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz.)
„**Mi a manó**?” (Szólás. Csodálkozás kifejezése.)
„**Mi a titka** a rénszarvason való lovaglásnak? Nem szabad leesni.” (Lapp közmondás.)
„**Miatyánk, aki a mennyekben vagy**.” (Az Úr imája: Miatyánk. ***Pater noster, qui es in coelis***. *~ Szenteltessék meg a Te neved. Jöjjön el a Te országod. Legyen meg a Te akaratod, amint a mennyben úgy a földön is. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és bocsátsd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. És ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól*. Későbbi hozzátoldás: *Mert Tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, mindörökké. Ámen*.)

„**Mi az érdekeinkért háborúzunk,** és az igazságra hivatkozunk; ő az igazságért háborúzik, még az érdekei ellenére is.” (Marlborough herceg mondása XII. Károly svéd királyról.)
„**Miben sántikál**?” (Szólás. Valami rosszat tervez? Hátsó szándéka van?)
„**Miből állt volna** megcsinálni?” (Szólás. Nem igényelt volna erőfeszítést, könnyű lett volna.)
„**Miből lesz a cserebogár**?” (Szólás. Ha csúnyácska gyerekből szép felnőtt válik. Utalás a csúnyának tartott hernyóra, amiből a tetszetősnek tartott cserebogár kialakul.)
„**Micsoda idők! Micsoda erkölcsök**!” (***O tempora! O mores!*** Ciceró: Actio in Verrem.)
„**Micsoda művész pusztul el bennem**!” (*Qualis artifex pereo.* Suetonius: Néró császár utolsó szavai, mielőtt öngyilkosságot kellett elkövetnie.)
„**Midasz királynak szamárfüle van**.” (Olyan helyzetre szólás, amikor valaki nem bír megtartani egy titkot és látszólag megbízható helyen, kifecsegi. Mivel azonban a titok már nem titok, ha ketten tudják, így az egész kitudódik. Eredet: Pán isten sípon, Apollón isten lanton játszott egy zenei vetélkedőn, melyet az utóbbi nyert, de a jelenlévő Midasz, frígiai király, megjegyezte, hogy Pán szebben játszott. Ezért Apollón szamárfület növesztett neki, mondván, hogy rossz a hallása, legyen nagyobb a füle. Midasz ezt titkolta, és az ún. frígiai sapkát kezdte el /elsőként/ hordani, amely eltakarta a fülét. Csak a borbélya tudta a titkot, de sehogy sem bírta magában tartani, ezért egy lyukat ásott a földbe, és belesuttogta: ~. Azon a helyen nádas nőtt, és amikor a szél fújt, a nádas azt suttogta: ~. Így a titok kitudódott.)
„**Mi dolgunk a világon**? Küzdeni erőnk szerint a legnemesbekért. Előttünk egy nemzetnek sorsa áll.” (Vörösmarty Mihály: Gondolatok a könyvtárban.)
„**Midőn az Úr a Gecsemáné kertjében vala**.” (Tréfás egyetemi kántálás mulatós nóták éneklése közben: *~ azt kérdezte vala tőle Péter: Uram,* száz forintnak menynyi a fele? *Az Úr ezt válaszolá néki:* Száz fo-rint-nak ötven a fele … /ének/; vagy: *~ Uram,* hány végből van a kend gatyája? Tizenhárom végből van a zén gatyám … /ének/; *Uram,* milyen ennek a kislánynak a szoknyája? Ennek a kislyánynak rövi d-a-szok-nyája … /ének/. stb.)
„**Mielőtt estém elérkezett volna,** holtan kellett látnom az utolsó mohikánt.” (James Fenimore Cooper: Az utolsó mohikán című regényének utolsó sora. *Menjetek, delevárok. Manitu haragja még nem csitult le. Miért akarna még élni Tamenund? A sápadtarcúak urai lettek ennek a földnek, s a rézbőrűek napja még nem virradt fel újra. Eleget éltem. Hosszú életem reggelén boldognak és erősnek láttam népemet, s ~.* Lásd még: Bőrharisnya történetek.)
„**Mielőtt megvered a kutyát,** tudd meg, ki a gazdája.” (Kínai közmondás.)
„**Mielőtt végleg elmegyek,** kapsz egy képet rólam, ha hiányzom, ezt mindig nézheted, szét is tépheted.” (A Bikini együttes slágere: Mielőtt elmegyek.)

„**Miénk e föld, erdő, mező,** kalásza, virága nékünk terem. Pajtás, daloljunk szép magyar hazánkról, s az ének szálljon völgyön és hegyen.” (Winkler Albert: Dal a hazáról, 1956. Népszerű kommunista, illetve úttörő mozgalmi dal.)
„**Miénk itt a tér**, **mert mi nőttünk itt fel**, a ház is a miénk, mert mi viseljük el.” (Az LGT együttes slágere: ~. *Nekünk kevés fény jut, árnyékból van több, sötét szobánkban a pók rossz hálót köt*. *A mély udvarokban csak ecetfa nő, a lépcsőn, melyen járunk, elkopott a kő*.)
„**Mért fekszel jászolban, ég királya?** Visszasírsz az éhes barikára. Zenghetnél, lenghetnél angyalok közt: mégis itt rídogálsz, állatok közt.” (Babits Mihály: Karácsonyi ének.)
„**Miért hagytuk, hogy így legyen**?” (Illés Lajos slágere: ~. *Virágok közt veled lenni tudom, szép volna kedvesem. Virág sincsen, te sem vagy már,* ~.)
„**Miért játszanám a balga rómait**: saját kardomba dőlve, míg elég van ellenem, kin kardom fog?” (William Shakespeare: Macbeth. *Why should I play the Roman fool, and die on mine own sword, whiles I see lives, the gashes do better upon them*.)
„**Miért ne fogadnók be**, **ha tanyája nincsen**, mennyit szenved úgy is, sok bezárt kilincsen.” (A vendégszeretet megjelenése; Arany János: Családi kör.)
„**Miért ne győznénk? Hisz Bem a vezérünk**, a szabadság régi bajnoka! Bosszúálló fénnyel jár előttünk Osztrolenka véres csillaga.”. (Petőfi Sándor: A székely hadsereg.)
„**Miért nem a Hufnágel Pistihez mentem** feleségül?” (Paula mondása a Mézga család című rajzfilm-sorozatban az 1970-es években.)
„**Miért nem táncol magyart az anglus, francia?** Csak a magyarnak kell más nemzet módija?” (Csokonai Vitéz Mihály: Dorottya.)
„**Miért vennéd el tőlünk erőszakkal** azt, amit szeretettel is megszerezhetnél? (Wahunsonacook amerikai indián főnök mondása.)
„**Miért zúg a tömeg**? **Kívánja eskümet**?” (Arany János: V. László. ~ *A nép, uram, király, csendes, mint a halál, csupán a menny dörög.*)
„**Mi fán terem?**” (Szólás. Miféle? Mi az eredete? Még: Fájáról ismerni meg a gyümölcsöt.)
„**Mihaszna**.” (Haszontalan, rossz gyerek; akinek nem lehet semmi hasznát venni.)
„**Mi járatban** van?” (Milyen céllal érkezett, mit akar, illetve hogyan, mi módon, milyen úton akarja ezt elérni?)
„**Mihály, gyere**, **egyél,** itt a kolbász és a kenyér, néked híznod kell.” (Tréfás gyerekrím a Metró együttes slágerének szövegére 1966-ból. *Mi fáj, gyere, mesélj, mondj el mindent, tőlem ne félj, bennem bíznod kell, úgy ahogy sorsod bíztam rád.*)
„**Milyen érdekes nyelv a magyar.** És hogy hasonlít az angolra!” (Anekdota: Kossuth – aki könyvből tanulta meg az angolt, így a kiejtésével bajok voltak – első southamptoni, angolul tartott beszéde után jegyezte ezt meg egy angol újságíró a kikötőben, 1850-ben.)

„**Milyen félelmetes ez a hely**; nem más ez, mint Isten háza és ez az ég kapuja.” (Mózes 28:17. A budapesti Kazinczy utcai zsinagóga homlokzatának héber nyelvű felirata.)
„**Milyen nevetők a fehér faluk**, ha a déli harangszó megáldja a kenyeret. Milyen bátran nyílik a kapu, hogyan csattanik – de aztán elmúlik a nap, szürke fáradtsággal rogy le az alkony, és ha ellobbannak a vidám ablakszemek, egyszerre sóhajtani kezd a gond, sírni kezd valami régi sírás, fájni valami régi bánat. A tűnődő est néma borulásában megsimogatja a falut, s az álmokat, az erdőket és mezőket, az élőket s a temetőket, a virágos kalapú, meleg kezű, bús, magyar ősz.” (Fekete István: Öreg naptár; szeptember.)
„**Milyen praktikus**!” (Osztrák anekdota. Egy kislány felkiáltása, amikor először meglátta, hogy pisil egy kisfiú. *Wie praktisch*!)
„**Milyen volt szőkesége**, **nem tudom már**, de azt tudom, hogy szőkék a mezők, ha dús kalásszal jő a sárguló nyár, s e szőkeségben újra érzem őt.” (Juhász Gyula: ~.)
„**Mi kék az ég**! **Mi zöld a föld!** Zöld föld felett, kék ég alatt, hangos pacsirta fütyörész. Dalával a napot kicsalta, a nap rá gyönyörködve néz.” (Petőfi Sándor: ~.)
„**Mikolt**.” (Attila hun világhódító utolsó felesége, aki valószínűleg végzett vele. A ~ a Miklós név női, középkori, magyar formája. A Miklós görög eredetű: *Nikolaosz* = győztes nép. *Niké* a Győzelem istennője, *laosz* = nép. Lásd még: Most a baktriai király.)
„**Mikor az utcán átment a kedves**, galambok ültek a verebekhez. Mikor gyöngéden járdára lépett, édes bokája derengve fénylett. Mikor a válla picikét rándult, egy kis fiúcska utána bámult.” (József Attila: ~. ~ *És ment a kedves, szépen, derűsen, karcsú szél hajlott utána hűsen!*)
„**Mikor Csíkból elindultam**.” (Népdal. ~ *csillagokkal takaróztam. Zaboláztam a villámot, abból fontam a korbácsot. Napot fényes homlokomra, görbe holdat kalapomra! Se szamaram, se kenyerem, Göncöl csillag a szekerem*.)
„**Mikor elindul a vonat**, a szívem majdnem megszakad.” (Demjén Ferenc slágere: ~.)
„**Mikor engem az orvos vizitál**, én mellettem tíz cigány muzsikál. Húzd rá, cigány, te tudod melyiket, melyiket, irigylik a szabad életemet.” (Népdal a katonasorozásról.)
„**Mikor én még legény voltam**, a kapuba kiállottam. Egyet-kettőt kurjantottam, mindjárt tudták, hogy én voltam. De mióta házas vagyok, a kapuba kiállhatok, akárhányat kurjanthatok, mégse’ tudják, hogy én vagyok.” (Magyar nóta.)
„**Mikor imádkoztok**, ne mondjátok újra meg újra ugyanazt.” (Jézus tanítása; Máté evangéliuma 5:3.)
„**Mikor Jézus megszületett, tiszta volt az ég**. Aprócska kis csillagtüzek égtek szerteszét.” (Tóth Árpád Ferenc: A hírhozó.)
„**Mikor jössz már énfelém,** mondd csak, meddig, meddig várjak? Vajon nem csal a remény, hogy majd csókot ad a szád?” (Sárosi Katalin slágere: ~.)

„**Mikor Rómában vagy, élj úgy, mint a rómaiak**.” (*Si fuaris Romae, Romano vivite more*. Latin közmondás, amely számos európai nyelvben él: *When in Rome, do as the Romans do*.)
„**Mikor szólal meg a Lenin szobor**? Ha harangot öntenek belőle.” (Politikai vicc az 1980-as évekből, utalva egy akkor még elképzelhetetlen dologra: a politika és a vallás összhangjára.)
„**Mikor van a túrós csusza neve napja**?” (Népi találós kérdés. Válasz: Egyed napján, szeptember 1-én. Ekkor kezdik meg a szőlők őrzését, ekkor kell elvetni a téli búzát és a rozst, s ekkor kell a diszót hízóra fogni – népi szokás szerint. Ekkor van az iskolakezdés is.)
„**Miközben az elérhetetlen után vágyódunk**, semmibe vesszük az elérhetőt.” (*Gyakran megesik, hogy ~*. Petrarca mondása.)
„**Mikulás**.” (A szegényeknek /elsősorban a férjhezadandó szegény lányoknak/ titokban ajándékot osztó, a későbbi Szent Miklós kis-ázsiai püspök legendája nyomán létrejött alak, aki karácsonykor, vagy – Magyarországon – Miklós napon /december 6-án/ ajándékot hoz a gyerekeknek a messzi északról rénszarvasok által vontatott repülő szánon. A Mikulás a Miklós név szláv változata. Az oroszoknál Gyed Maróz = Télapó. Piros subája fehér haja és szakálla van, mert a táltosok Szibériában és a tajgában a piros kalapú, fehér pettyes légyölő galóca gombától élték át a repülés élményét. Amerikában, Angliában a Mikulás neve Santa Claus = Szent /Ni/*C*/ho/*laus* = Miklós. A Nikolaosz görög eredetű név, jelentése: győztes /nike/ nép /laosz/.)
„**Millió egy**.” (Szleng. Nagyon sok.)
„**Milyen a szovjet törpe**? … Óriási.” (Ikonikus politikai vicc az 1970-es évekből.)
„**Mi magyarok vagyunk és nekünk mindent tudni kell**.” (Sánta Ferenc cigányprímás mondása; Duna TV, Hogy volt 2025.12.20.)
„**Mi mennyi**?” (Anekdota, az értelmetlen válaszokról. Párbeszéd: - Mennyi? - Hatvan. - Mi hatvan? - ~.)
„**Mi mindannyian Gogol Köpenyegéből bújtunk elő**.” (Dosztojevszkijnek tulajdonított mondás, utalás arra, hogy az orosz realizmus nagy regényíróit, mint őt, Dosztojevszkijt, Csehovot, Turgenyevet Gogolnak A köpenyeg c. novellája ihlette 1842-ben.)
„**Mi mindannyian görögök vagyunk**.” (Percy Shelley mondása, arra utalva, hogy az európai kultúra és civilizáció a görögöktől eredt. *We are all Greek*. Az 1820-as években a görögök törökök elleni függetlenségi harcát támogatták az angol romantikusok; így a szólás valódi értelme: ’mi mindannyian szabadságszeretők /demokraták/ vagyunk’.)
„**Mi mindenre lehetne még képes ez a nemzet**!” (Széchényi István mondása, amikor találkozott Gyújtó Károly tengerészkapitánnyal.)
„**Mi mindig mindenről elkésünk**; mi biztosan messziről jövünk.” (Ady Endre: Akik mindig elkésnek. *Fáradt, szomorú a lépésünk, ~, meghalni se tudunk nyugodtan*.)

„**Mi mindnyájan**, **mint a juhok, tévelygünk**.” (Ézsaiás könyve, 53:6 a vallási elvárásoknak nem megfelelő életvitelről.)
„**Mi mi mi** mi mi mi mi; **mi mozog a zöldleveles bokorban**? Én azt hittem, hogy egy róka, meg egy nyúl. Se nem róka se nem nyúl, komám asszony, meg egy úr ugrott ki a zöldleveles bokorból.” (Népdal.)
„**Minálunk, hej, Gömörbe**’, bort mérnek a csöbörbe!” (Népi kurjantás.)
„**Mindannyiunkat saját vágyaink győznek le**.” (Jakab apostol 1:13-14 levelének lényege: *Mert mindenki saját vágyaitól vonzva és csalogatva esik kísértésbe; azután a vágy megfoganva bűnt szül, a bűn pedig kiteljesedve halált nemz*. Lásd még: a bűn zsoldja a halál.)
„**Mindaz, amit mondasz, terólad szól**; kivált, amikor másokról beszélsz.” (Paul Valéry mondása.)
„**Mindegy fent, vagy lent kell lenned**, tedd meg, amit meg kell tenned!” (A Bergendy együttes slágere: Léggömb.)
„**Mindegy, hogy a tojást** ütjük a kőhöz, vagy a követ a tojáshoz.” (Szláv közmondás.)
„**Minden ajtóhoz találni kulcsot**.” (Pietro Bembo kardinális mondása.)
„**Minden, amit hallunk**, **az vélemény** és nem tény; minden, amit látunk, az nézőpont és nem a valóság.” (Marcus Aurélius császár mondása.)
„**Minden azért van a világon**, mert férfiak és nők szeretik egymást.” (Krúdy Gyula: Szindbád. *Jóformán* ~.)
„**Minden állat egyenlő,** de egyes állatok egyenlőbbek a többinél.” (George Orwell: Animal farm. *All animals are equal, but some animals are more equal than others*.)
„Minden általánosítás veszélyes, még ez is.” (Alexandre Dumas mondása.)
„**Minden áron**.” (Mindenképpen. Mint amikor az ár nem számít valami megvásárlásakor.)
„**Minden barátom hülye**, de nem minden hülye a barátom.” (Aforizma.)
„**Minden bánatnak van oltogató könnye**, csak az enyémnek nincsen.” (Jókai Mór: Szigetvári vértanuk.)
„**Minden cigány a maga lovát dicséri**.” (Közmondás: az eladó viszonya az árujához.)
„**Minden csoda** 3 napig tart.” (Az emberek egy darabig beszélnek valakiről, azután már nem érdekes, nem törődnek vele, megszokják. Közmondás.)
„**Minden dolog mértéke az ember**.” (Protagorasz mondása.)
„**Minden egyénnek**, minden nemzetnek újra meg újra meg kell küzdenie hitéért, úgy, mint Jakobnak az Isten angyalával.” (Mindszenty József esztergomi érsek Kossuth Rádióban 1956. november 3-án elhangzott beszéde.)
„**Minden elveszett**, **csak a becsület maradt meg**.” (*Tout est perdu, fors l’honneur*. I. Ferenc francia király írta a páviai csata után 1522-ben.)
„**Minden ember addig él**, ameddig szüksége van rá a sorsnak.” (Nyáry Pál mondása.)

„**Minden ember boldog akar lenni**. Szívünk előtt száll a kékmadár.” (Harangozó Teréz slágere. Boldogság = kékmadár: lásd ott.)
„**Minden embernek megvan az ára**.” (*Every man has his price.* Robert Walpole: Memoirs of the Life.)
„**Minden emelkedőt lejtő követ**.” (Victor Hugo mondása.)
„**Minden édesanya a világ legszebb gyermekét tartja** a karjában.” (Kínai közmondás.)
„**Minden fa,** amely nem terem jó gyümölcsöt, kivágatik, és tűzre vettetik.” (Máté 7:19.)
„**Mindenfelé keressük a magyar nemzetet**; kinn Ázsiában, fenn a Jeges-tengernél, hátul az őshistóriában, magasan a fényes rangúaknál, csak ott nem keressük, ahol van: körülöttünk és a mai napon.” (Jókai Mór: És mégis mozog a föld.)
„**Minden félelem** – hívás.” (Popper Péter mondása. ~. *Ha sokáig és intenzíven félsz valamitől, előbb-utóbb eljön hozzád*.)
„**Minden férfi úgy bánik a nővel,** ahogy lehet.” (Ninon de Lenclos mondása.)
„**Minden halállal én leszek kevesebb**, mert egy vagyok az emberiséggel; ezért hát sose kérdezd, kiért szól a harang; érted szól.” (Hemingway: Akiért a harang szól. A cím egy mottóként használt John Donne idézet, s a ’szabadság’ értendő alatta.)
„**Minden hájjal megkent**.” (Szólás. Nagyon ravasz. Ezért nehéz megfogni, minduntalan kicsúszik ellenfele kezei közül. Eredet: régen a birkózók kenték meg magukat hájjal /zsírral ilyen céllal. Még: Mintha hájjal kenegetnék. Jólesik neki a dicséret. Eredet: a masszőrök régen zsírral, hájjal kenegették és gyúrták a fájó testrészeket.)
„**Mindenik embernek a lelkében dal van**, és a saját lelkét hallja minden dalban, és akinek szép a lelkében az ének, az hallja a mások énekét is szépnek.” (Babits Mihály: A vihar. *Megmondom a titkát, édesem, a dalnak: önmagát hallgatja, aki dalra hallgat.* ~.)
„**Minden hajó romantikus,** de csak addig, amíg nem utaztunk rajta.” (Ralph Waldo Emerson amerikai irodalmár mondása.)
„**Minden jó, ha a vége jó**.” (*All’s well that ends well.* W. Shakespeare: ~.)
„**Minden jótét lélek dicsérje az Urat**.” (Zsoltárok könyve 150:6. Jótét lélek = másokon segítő ember.)
„**Minden kakas úr** a maga szemétdombján.” (Seneca és Cervantes mondása, közmondás. Latinul: *gallus in suo sterquilinio plurimum potest*. Még: mindenki király a maga házában = *Ominis est rex in sua domo*.)
„**Minden kezdet nehéz**.” (Közmondás. Latinul: *omne principium difficile*.)
„**Mindenki a maga baklövéseit** nevezi tapasztalatnak.” (Oscar Wilde mondása.)
„**Mindenki a maga háza előtt** seperjen.” (Szólás, közmondás. Ne avatkozzanak egymás dolgába.)
„Mindenki a maga szerencséjének a kovácsa.” (*Faber est suae quisque fortunae* Sallustius és Appius Claudius mondása; közmondás.)

„**Mindenki annak az öt embernek az átlaga**, akikkel körülveszi magát.” (Jim Rohn üzleti filozófus mondása. *You are the average of the five people you spend the most time with*.)
„Mindenki az emberiséget akarja megváltoztatni, és senki sem önmagát.” (Lev Tolsztoj mondása.)
„**Mindenki azon van,** hogy változtasson a világon, de senki nem gondol arra, hogy megváltoztassa magát.” **(**Lev Tolsztoj mondása.**)**
„**Mindenki: dolgozik**.” (A Kolumbusz Kristófot alakító Gerard Depardieu mondása az 1492 a Paradicsom meghódítása című filmben, Moxica spanyol dón kijelentésére, miszerint: ’az én lovam nem dolgozik’. *My horse does no work.* Kolumbusz: *Everybody does work*.)
„**Mindenki fél az időtől**, de az idő csak a piramisoktól fél.” (Egyiptomi közmondás.)
„**Mindenki gyanús** nekem, **aki él**.” (Arany János: Tetemre hívás.)
„Minden kijárat egyben bejárat valahova.” (Tom Stoppard mondása.)
„**Mindenki király a saját házában**.” (Latin közmondás. *Omnis est rex in sua domo*.)
„**Mindenki magából indul ki**.” (Gorkij szállóigéje, közmondás.)
„**Mindenki magának tulajdonítja a sikert**; a balszerencsét viszont másnak rója fel.” (Tacitus mondása.)
„**Mindenki másképp csinálja**.” (Az LGT slágere. *Van, akit nem várnak, csak érkezik; van, aki azért van, mert elhiszi; van, aki feltámad, ha kivárja, s van, aki egyszerűen születik a világra.*)
„**Mindenkinek annyi a joga,** amennyi a hatalma.” (Spinoza mondása.)
„**Mindenkinek egyforma helye van a Nap alatt**, de senkinek sincs joga a másik elől elfogni a napsugarat.” (Karácsony Sándor mondása.)
„**Mindenkinek meg kell halnia**.” (*Omnibus moriendum est*. Fráter György sírfelirata.)
„**Mindenkinek megvan a maga keresztje**.” (Közmondás. Megvan a saját baja, mint Krisztusnak a keresztje, amit a Golgotára cipelt. Eredetileg: *Ki-kinek megvan a maga keresztje*. Máté 10:38.)
„**Mindenkinek van egy álma**, az enyém te lettél.” (Harangozó Teréz slágere. ~. *Mindenkinek van egy tévedése, jaj, nehogy te légy*.)
„**Mindenki ott felesleges**, **ahol van**.” (Szállóige Sára Sándor: Tüske a köröm alatt c. filmjéből. A szocializmusban uralkodó kontraszelekcióra utaló mondás.)
„**Minden kisgyerek okos**, s a legtöbb felnőtt ostoba. Ezt teszi a nevelés.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Mindenki szeretne a mennybe jutni**, de senki sem akar meghalni.” (Joe Louis mondása.)
„**Mindenki tévedhet**, de csak a balga ragaszkodik hozzá.” (Ciceró mondása.)
„**Mindenki úgy él, ahogy tud;** nem úgy, ahogy szeretne.” (Móricz Zsigmond mondása.)

„**Minden követ megmozgat**.” (Szólás. *Omnem movere lapidem*. Mindent megtesz valami érdekében. Zénobiosz szerint a perzsák szalamiszi veresége után elterjedt, hogy a parton ásták el kincseiket, ezért a görögök ott ~tak, amikor keresgélték: *pantha lithon kinein*. Más magyarázat szerint a rákászok teszik ezt, a kövek alatt rákokat keresvén.)
„**Minden krétai hazudik**.” (Epimenidész filozófus szállóigéje, ami paradoxon, ti. ő maga is krétai volt, vagyis értelmezhető úgy is, hogy ez is hazugság, tehát nem minden krétai hazudik, vagy egyik sem hazudik.)
„**Minden lében kanál**.” (Szólás. Mindenbe beleszól. Még: Mindenbe beleüti az orrát.)
„**Minden lében két kanál**.” (Angol filmsorozat – *Persuaders* – magyar címe. Roger Moore és Tony Curtis főszereplésével két figurát személyesít meg, akik, amibe belefognak, azt mindig egymással versengve teszik.)
„**Minden**, **mi szem szájnak** ingere.” (Szólás. Minden /étel/, ami jó. Még: minden földi jó.)
„**Minden mosoly visszatér**.” (Indiai közmondás. Jelentése: jó tett helyébe jót várj.)
„**Minden mozog**.” (Változik. ***Panta rhei***. Hérakleitosz mondása.)
„**Minden művészet** a természet utánzása**.”** (*Omnis ars naturaeimitatio est*. Seneca mondása.)
„**Minden nagyon szép,** minden nagyon jó, mindennel meg vagyok elégedve.” (Az idős Ferenc József császár mondása.)
„**Mindennapi betevő**.” (~ falat. A legszükségesebb élelmiszer, napi ennivaló. Eredet: a Miatyánkban: ’*mindennapi kenyerünket add meg nékünk ma*.’)
„**Minden nap megszűnik valami,** amiért az ember szomorkodik, de mindig születik valami új, amiért érdemes élni és küzdeni.” (Hérakleitosz mondása.)
„**Minden nap, mikor eljön az este**, állok az ablak előtt. Várok egy hangot a csendben, várom, hogy eljöjjön ő.” (Harangozó Teréz slágere: ~.)
„**Mindennek a mértéke az ember**.” (Platón szállóigéje. Görögül: *Pantón khrématón metron anthropo neinai*.)
„**Mindennek megvan a maga ideje**.” (Prédikátorok könyve 3:1. *Mindennek megvan az órája, és minden szándéknak a maga ideje az ég alatt*. Még: mindent a maga idejében!)
„**Mindennek megvan a maga szépsége**, csak nem mindenki látja meg.” (Konfucius.)
„**Mindennek van határa**!” (*Sunt certi denique fines*. Latin közmondás. Még: ami sok, az sok.)
„**Minden nemesség a lótól származik**.” (*Omnis nobilitas ab equo*. Római közmondás.)
„**Minden nemzedék azt képzeli** magáról, hogy intelligensebb az előtte járónál és bölcsebb az utána következőnél.” (George Orwell: 1984.)
„**Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós**, idegenén sohasem.” (Bessenyei György mondása.)

„**Minden nemzet, amely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi**, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzetét gyilkolja meg. Akármi más kezdődjék ezentúl, az a régi többé nem leszen. Az időtől fogva eltűnt a nemzet" (Kölcsey Ferenc: Nemzeti hagyományok.)
„**Minden nemzet ragaszkodik a maga ősi szokásaihoz**. Miért majmozzunk mi magyarok más nemzetet?" (Reviczy Judit bárónő leveléből 1791-ből. ~ *Azt óhajtom szívemből, hogy hazánk fiai és leányai ne csak a régi magyar öltözettel öltözzék fel magukat, hanem a lelkük is maradjon magyar. Őrizzék meg a hajdani magyaros egyenességet és tündöklő tiszta erkölcsöt, mely nélkül nem maradunk meg.*)
„**Minden nyomorúságunk** annak tudható be, hogy képtelenek vagyunk csendben, egymagunkban ücsörögni egy szobában." **(**Blaise Pascal mondása.**)**
„**Minden országnak olyan kormánya van,** amilyet megérdemel." (*Toute nation a le gouvernement qu'elle mérite.* Maistre francia politikus mondása 1811.)
„**Minden percben elvarázsolsz teljesen**, minden titkos érintésed kell nekem, de bármi fáj nagyon, sírni nem látsz, nem hagyom; játszom, mint egy bohóc a színpadon." (A Hooligans együttes slágere: Játszom.)
„**Minden relatív**." (Szólás. Mindent lehet viszonyítani valami máshoz.)
„**Minden rendes nemzetnek a maga divatja a legszebb**, de azért a másét hordja." (Móra Ferenc: Az asszonyok tüköre.)
„**Minden rosszban van valami jó**." (Közmondás. Angolban például: *Every cloud has a silver lining* = minden felhőnek ezüst a szegélye.)
„**Minden siker belépő** egy még nehezebb problémához." (Henry Kissinger mondása.)
„**Mindenszentek**." (*Festum Omnium Sanctoricum*. Az elhunytak üdvösséget nyert lelkeinek az ünnepe. November 1-én a temetőkben gyertyát gyújtanak az emlékező rokonok az elhunytak sírjánál. Először Krisztus után 741-ben, III. Gergely pápa idején jelent meg a szokás Európában.)
„**Minden szentnek maga felé hajlik a keze**." (Közmondás. Mindenki magának kedvez. Eredeti formája ennek a szólásnak az lehetett, hogy *'még egy szentnek is maga felé hajlik a keze.*' Ebből általánosították, hogy még az önzetlen ember is önző tud lenni, ha saját magáról van szó. Az eredete pedig a középkori, szenteket ábrázoló szobrok, amelyeken valóban ~.)
„**Mindent a maga idejében**." (Lope de Vega mondása, közmondás. Németül: *Alles hat seine Zeit*. Még: Prédikátorok könyve: 3:11 = Mindent a maga idején.)
„**Mindent, amit valós dolognak képzelünk,** valósnak nem nevezhető dolgok alkotnak." (A kvantumfizika egyik axiómája.)
„**Mindent a népért, de semmit a nép által**." (A felvilágosult, abszolút uralkodó, II. József politikájának jellemzése. Még: *Mindent a népért és mindent a nép által. Semmit a népről a nép mellőzésével. Ez a demokrácia.* Ezt Kossuth mondta 1852. február 6-án Ohio Állam törvényhozásában.)
„**Mindent a szemnek**, **semmit a kéznek**." (Kiállításokon, múzeumokban használt szólás.)

„**Mindent bele**!” (Buzdítás a sportban. Minden energiát a versenyre kell fordítani.)
„**Mindent Isten nagyobb dicsőségére**.” (*Omnia ad majorem Dei gloriam.* A Jezsuita rend jelmondata.)
„**Mindent itt hagyok, mit Miskolc adhatott**, holnap, igen holnap indulok.” (Edda együttes: Elhagyom a várost. *Egyszer egy szép napon, tudom, hogy elhagyom a várost, ahol élek ~.*)
„**Mindent lehet, csak akarni kell**.” (Közmondás,)
„**Mindent megengedtek neki,** kivéve a gázcsapot.” (Szleng. Nagyon el volt kényeztetve.)
„**Mindent megérteni annyi, mint mindent megbocsájtani**.” (Francia közmondás.)I
„**Mindent meggondoltam, mindent megfontoltam**.” (Ferenc József szavai a Monarchiának az I. világháború előtti, szerbiai hadüzenetekor.)
„**Mindent tegyünk a legegyszerűbben**, de annál egyszerűbben ne.” (Albert Einstein mondása. *Keep everything as simple as possible, but not simpler*. Németül: *Man soll die Dinge so einfach machen wie möglich, aber nicht einfacher*.)
„**Mindent tud, de semmit sem ért**.” (A 2010-es években, az okostelefonnal szocializálódó fiatalságra alkalmazott mondás. Eredeti feltűnése: a ’Tiborc’ című szociofotográfiai albumban /1937/, ahol Kálmán Kata képeit Boldizsár Iván képmagyarázatai kísérik; Gyurián Vince fotója alatt szerepel: *Mert ~ és semmit sem bocsáthat meg*.)
„**Mindent, vagy semmit**!” (Ibsen mondása a maximalistákra, ill. a meg nem alkuvásra.)
„**Minden ujjára akad valaki**.” (Szólás. Olyan, aki válogathat az udvarlókban. Eredete: ’kapós’ = olyan jó, hogy kapva kapnak utána az emberek /az ujjukkal/.)
„**Minden út Rómába vezet**.” (A Római Birodalom úthálózatára érti a köznyelv ezt a közmondást. Jelentése: Bármerre indulsz, ugyanoda érkezel. Latinul: *Omnes viae Romam ducunt*. Eredete viszont jóval későbbi: *Ezernyi út vezeti az embereket az évszázadok lefolyása alatt Rómába, akik teljes szívükkel az Urat akarják keresni*. Alanus ab Insulis: Példabeszédek, 1175. Később a világirodalomban Geoffrey Chaucer és La Fontaine is használja – ezzel terjedt el. A közmondássá lett szállóige tehát a keresztény hitben az Istenhez való változatos utat jelképezi, minthogy Isten földi helytartója, a pápa, Rómában, a Vatikánban található.)
„**Mindenütt jó, de legjobb otthon**.” (Közmondás.)
„**Minden valótlan tény felismerése** egy lépéssel közelebb visz a való tényálláshoz.” (Rejtő Jenő: Az ellopott futár.)
„**Minden vízbe mártott test,** kisangyalom! A súlyából annyit veszt, kisangyalom, amennyi az általa kiszorított víz súlya, kisangyalom!” (Archimédesz törvénye iskolai ének formában.)
„**Mindig az erősebbnek van igaza**.” (La Fontaine mondása. Még /vulgáris változat/: Az erősebb kutya baszik.)

„**Mindig egy lusta embert jelölök ki egy nehéz feladatra**, mert biztos, hogy ő megtalálja a legkönnyebb utat az elvégzésére.” (Bill Gates mondása.)
„**Mindig így volt e világi élet**, egyszer fázott, másszor lánggal égett.” (Vörösmarty: A vén cigány.)
„**Mindig kell egy barát**.” (*~ ki a mélyből felrepít, ~ ki a bajban megsegít.* Zalatnay Sarolta azonos című slágere.)
„**Mindig nyugatra menj**, és ne feledd soha, hogy keletről jöttél.” (Márai Sándor: A kassai polgárok.)
„**Minek a szőke énnekem?** Mikor a barnát szeretem, neki a földön párja nincs, de még a mennyországban sincs.” (Magyar nóta.)
„**Minerva akarata ellenére**.” (*Invita Minerva*. Szaktudás nélkül belekezdeni valamibe. Cicero: De Officilis 1:31.)
„**Minerva baglya csak sötétedéskor kezd repülni**.” (Hegel német filozófus mondása arra, hogy az emberek utólag okosak, amikor már késő. Eredet: az athéniak magukat tartották a világ legokosabb embereinek, merthogy a város Athéné /latinul Minerva/ istennő, a Bölcsesség istennője pártfogása alatt állt. Minerva szent madara, a bölcsesség jelképe pedig a bagoly. Ami éjszakai állat. Tehát az emberi bölcsesség csak sötétedés után – értsd, amikor már késő, vagyis utólag – érhető tetten.)
„**Mi néki Hecuba**, **s ő Hecubának**, **hogy megsirassa**? (Shakespeare: Hamlet *What's Hecuba to him or he to Hecuba that he should weep for her*? Hekabé /Hecuba/ Priamosz trójai király felesége, Hektór, Parisz és Kasszandra anyja, aki, amikor a görögök elhurcolták az égő Trójából, útközben meghalt, vagy megölték, illetve fekete kutyává változott, mert átkozta a görögöket.)
„**Minél előbb meghalsz**, **annál tovább leszel halott**.” (Morbid katonai mondás.)
„**Minél hosszabb**, annál rövidebb. Mi az?” (Találós kérdés az emberi életről.)
„**Minél szebbek az álmok**, annál keserűbb az ébredés.” (Moliere mondása.)
„**Minél több embert ismerek meg,** annál jobban szeretem a kutyámat.” (Karinthy Frigyes.)
„**Minél több félelem van az emberben**, annál több ellenség veszi körül.” (Közmondás.)
„**Minél több fényt ad a fáklya**, annál rövidebb ideig tart.” (Közmondás.)
„**Mint a bolondóra**.” (Megy, nő ~ = túl gyorsan, nem normálisan. Még: ’ész nélkül’ megy, rohan, nő.)
„**Mint a güzü**.” (Keményen dolgozik ~, sietve megy ~. Olyan valaki, aki túlzottan próbál kitűnni valamiben. A güzü egy egér-féle rágcsáló.)
„**Mint a huzat**.” (Szleng, Nagyon gyorsan és/vagy nagyon jól, mintaszerűen.)
„**Mint a hülye gyerek**.” (Szólás. Úgy csinál valamit, ~ = meggondolatlanul tesz olyat, aminek negatív következménye lehet.)
„**Mint aki jól végezte** a dolgát.” (Szólás. Úgy tesz, ~, azaz nem vesz tudomást egy kudarcról, egy kár okozásáról, egy rossz eredményéről.)
„**Mint akinek a fogát húzzák.**” (Szólás. Kelletlenül, nehezen megy valami.)

„**Mint akinek nem jutott dinnyeföld**.” (Szólás. Csalódott arccal, keserűen néz, ~. Viccesen ezzel vígasztalták, aki valamely jelentéktelen ok miatt búsult.)
„**Mint a kisangyal**.” (Szólás. Szófogadóan, pontosan, rendesen viselkedik, dolgozik.)
„**Mint a Montblanc csúcsán a jég**, minek nem árt se nap, se szél, csöndes szívem többé nem ég; nem bántja újabb szenvedély.” (Vajda János: Húsz év múlva.)
„**Mint a mókus fenn a fán, az úttörő oly vidám**, ajkáról ki nem fogy a nóta. Ha tábort üt valahol, sok kis pajtás így dalol, fújja estig kora reggel óta. Évek szállanak a nyári fák alatt, oly vidám az ének. Boldog dallama így önti dalba ma: csuda jó, gyönyörű az élet.” (Úttörő dal. Címe: ’Vidám úttörő.’ Zene: Lóránd István, szöveg: B. Radó Lili. 1959-ben jelent meg.)
„**Mint annak a rendje**!” (Szólás. Gyorsan, helyesen történik valami, vagy cselekszik valaki; úgy, ahogy kell.)
„**Mint a pinty**!” (Szólás. Fürgén, gyorsan, egyszerűen, problémamentesen csinál valamit. Eredet: úgy elkapja a legyet, mint a pinty, mint a madár. Még gyorsan csinál valamit, mint a vöcsök / mint a sicc / mint a huzat / mint a golyó.)
„**Mint a veszedelem**.” (Gyorsan bekövetkezik, történik valami. Jön, ~ = gyorsan jön.)
„**Mint az bárány megnémul,** az őt nyírók előtt.” (Debrecen régi jelmondata a Bibliából, ami utal arra, hogy a város nem harccal, hanem mindig adókkal váltotta meg magát a pusztítástól a háborús időkben. Eredet: Jézusról, vagyis a Messiásról írja Ézsaiás próféta jövendölésében: *Megkínozzák, s ő alázattal elviseli, nem nyitja ki a száját, mint a juh, amelyet leölni visznek, vagy ~.* Ézsaiás könyve, 53: 6-7)
„**Mint az őrült, ki letépte láncát**, vágtatott a Tisza a rónán át.” (Petőfi Sándor: A Tisza. ~ *Zúgva, bőgve törte át a gátot, el akarta nyelni a világot*.)
„**Mintha a fogát húznák**.” (Szólás. Nagyon fél valamitől, nagyon kelletlenül tesz valamit.)
„**Mintha a föld nyelte volna el**.” (Szólás. Eltűnt. Eredet: Démétér istennő lánya, Kóré /Perszephoné/ tűnt el úgy, ~, ti. valóban Hadész amikor elrabolta levitte az alvilágba.)
„**Mintha egy végtelen sóhajtás** repült volna el a határ fölött, szelíden megdőltek a búzaerdők, valahol halkan megszólalt egy madár, megmozdult az éjszaka harmatos levegője, és az álomból, illatokból, csendből és időből egyszerre világosabb lett, pedig ekkor csukták le szemüket a csillagok. Virradt!”(Fekete István: Bogáncs.)
„**Mintha hájjal kenegetnék**.” (Szólás. Jóleső érzés. Eredete, hogy régen a népi gyógyászatban a fájó testrészeket, a hátat, zsírral masszírozták.)
„**Mintha kicserélték volna**.” (Szólás, amikor valaki alapvetően megváltozik. Eredet: a gonosz tündérek vagy a boszorkányok cserélték ki a gyerekeket, akik ugyanúgy néztek ki, de viselkedésük teljesen megváltozott. Ezek voltak a ’váltott’ /= kicserélt/ gyerekek.)

„**Mint, ha pásztortűz ég őszi éjszakákon**, messziről lobogva, tenger pusztaságon. Toldi Miklós képe úgy lobog fel nékem, majd kilenc-tíz ember-öltő régiségben.” (Arany János: Toldi.)
„**Mintha ráöntötték volna**.” (Szólás. Olyan jól áll rajta egy ruha, ~.)
„**Mintha skatulyából húzták volna ki**.” (Szólás. Elegáns, új. Mint egy újonnan vett, dobozból kicsomagolt dolog. Még: valaki olyan, ~.)
„**Mint kiűzött király országa széléről**, visszapillant a nap a föld pereméről.” (Petőfi Sándor: A puszta télen. ~ *Visszanéz még egyszer mérges tekintettel, s mire elér a szeme a túlsó határra, leesik fejéről véres koronája*.)
„**Mint komor bikáé, olyan a járása**, mint a barna éjfél, szeme pillantása.” (Arany: Toldi.)
„**Mint oldott kéve, széthull nemzetünk**.” (Tompa Mihály: A gólyához. *Repülj, repülj és délen valahol a bujdosókkal, ha találkozol: mondd meg nekik, hogy pusztulunk, veszünk, ~!*)
„**Mint száműzött, ki vándorol a sűrű éjen át,** s vad förgetegben nem lelé vezérlő csillagát.” (Hazám, hazám. Erkel Ferenc: Bánk bán című operájából.)
„**Mint szép híves patakra a szarvas kívánkozik**, lelkem úgy óhajt Uramra és hozzá fohászkodik.” (Szenci Molnár Albert: XLII. zsoltár.)
„**Mióta világ a világ**.” (Szólás. A kezdetektől fogva.)
„**Mióta az eszét tudja**.” (Szólás. Amíg vissza tud emlékezni gyerekkorára.)
„**Mióta Krisztus urunk a földön járt**, nincsenek csodák.” (Közmondás.)
„**Mióta nem gondolkozom**, **mindenhez értek**.” (Mogács Dániel mondása.)
„**Mire a levelek lehullanak**, katonáink hazatérnek.” (II. Vilmos német császár mondása 1914-ben az I. világháború kitörésekor arra utalva, hogy ősszel már véget is fog érni.)
„**Mire partot értünk**, már az est járt nagy léptekkel a nádasban. Nyomában felállt a csend, fölötte halvány csillagok születtek, és a nád mélyén gémek kiáltoztak visszhangos titokzatossággal. A nyár aztán ellépett mellőlünk; amikor a vasútra vitt a kocsi, az elmúlt vakáció szállt utánam az aranyló porban, és a fekete vonatnak füst- és iskolaszaga volt.” (Fekete István: Berek.)
„**Mire vársz? Tapsra?**” (Iskolai szólás az 1960-as évekből, arra utalva, hogy tornaórákon a versenyfutásokat – pisztolylövés helyett – tapssal indította a testnevelő tanár.)
„**Mi sem áll távolabb tőle**.” (Szólás. Egyáltalán nem jellemző rá. Lásd még: távol álljon.)
„**Miskolci kocsonya**.” (Szólás. *Reszket, mint a ~*. Potyka Kata kocsmájában az Avason a pincébe tett kocsonyába egy béka ugrott bele, és benne ragadt a megdermedő ételben. A kocsonya eredetileg miskolci ételkülönlegesség volt. Még: Pislog, mint a béka a ~ban.)
„**Mismásol**.” (A felelősséget elhárítja, hibát, mulasztást leplez. Héber eredetű szó. Még: mellébeszél. Még: elmismásol valami = elken, vagy eltusol valamit.)
„**Mi sül ki** ebből?” (Mi lesz belőle, milyen eredmény várható? Bizonytalanságot kifejező szólás. Mint sütés eredményeként a konyhában, ahogy egy étel átalakul.)

„**Mi szél hozott**?” (Szólás. Hogy kerülsz ide? Mint egy szél által idefújt falevél. Még: mi járatban vagy = mi dolgod van itt?)
„**Misztikus**.” (Rejtélyes, titokzatos, istenekkel kapcsolatos. Eredet: latin *mysticus* = rejtelmes; görög *müsztikosz* = elzárt, titkos.)
„**Mit ad Isten**!” (Szólás. Amikor valami mégis megtörténik. Még: s láss csodát!)
„**Mit bámulsz**? Egyet fingok, elájulsz.” (Vulgáris, hívórímes reakció valaki nézésére az 1960-as évekből. Lásd még: Nem láttál még fehér embert?)
„**Mit búsulsz, kenyeres**, midőn semmid sincsen?” (Buga Jakab kuruc éneke. ~ *Jó az Isten, jót ád, légy jó reménységben*.)
„**Mit eszik rajta**?” (Szleng. Mi tetszik neki rajta? Miért van oda érte?)
„**Mit ér a kötelezettség** a jó alkalomhoz képest?” (Nagy Frigyes porosz uralkodó és hadvezér mondása arról, hogy a kedvező hadihelyzetet ki kell használni egy szerződés ellenére is.)
„**Mit ér egy ficsúr sarkantyúval**, hogyha lova nincsen?” (Zsidó közmondás. Jiddish: *Was nützt e Jüng mit Sporen, a ser hat kein Ferd nit*?)
„**Mit forral**?” (Szólás. Tervez. Még: kifőz egy tervet, mesterkedik valamiben. Eredetileg: egy gonosz cselekedetet tervez, mint a boszorkányok, akik üstben forraltak, kotyvasztottak bűbájos italokat, főzeteket. Még: mit forgat a fejében?)
„**Mit, hol, miért**? Megmondja a PIÉRT.” (A Papír és Írószer Kereskedelmi vállalat reklámszövege az 1980-as évekből.)
„**Mit jelent e hű-hó gyászos özvegy-házban**, hol a dínom-dánom régen volt szokásban? Toldi Lőrincnének most van-é a torja, vagy menyegzőjének hozta így a sorja?” (Arany János: Toldi. ~. *Nincs halotti tora Toldi Lőrincnének, napja sem derült fel új menyegzőjének; másért sütnek-főznek, másért lakomáznak: György van itthon, első szülötte a háznak.*)
„**Mit kíván a magyar nemzet?**” (Az 1848. évi, forradalmi ’12 pont’ bevezető mondata.)
„**Mit mondott az öreg Kiss?** Ne csak együnk, igyunk is!” (Hívórímes invitálás.)
„**Mit művelt Isten**?” (A távíró feltalálója, Morse első üzenete 1844-ben Washington és Baltimore között. *What hath God wrought*?)
„**Mit nekem, te zordon Kárpátoknak fenyvesekkel vadregényes tája!** Tán csodállak, ámde nem szeretlek, s képzetem hegyvölgyedet nem járja.” (Petőfi Sándor: Az Alföld.)
„**Mit sütsz, kis szűcs**? Sós húst sütsz kis szűcs?” (Nyelvtörő.)
„**Mit tenni nem lehet**, abban meg kell nyugodni.” (Közmondás.)
„**Mit törődőm a hazával?** A hazának száz bajával? Majd elmúlnak a bajok. Én magyar nemes vagyok.” (Petőfi Sándor: A magyar nemes. *Ősi joggal, ősi házban, éltemet, ha elpipáztam: mennybe visznek angyalok. Én magyar nemes vagyok*.)
„**Mitől vörös Csepel?**” A pipától.” (Politikai beszólás 1989-ből, a szocializmus összeomlása idejéből, utalással a csepeli vasgyár és a csepeli munkásság vörös zászlós, kommunista múltjára és elvárásaira. Ekkoriban már a gyárak privatizálása miatt megkezdődtek az elbocsátások. Lásd még: Vörös Csepel. Lásd még: Pipa.)

„**Mitugrász**.” (Olyan, aki jelentéktelen, de többnek akar látszani, feltűnősködik. Eredete: mit ugrálsz? Még: kis ~.)
„**Mi vagyunk a rónán járók**, soha napján meg nem állók, lég fiai röpke rárók, messze mezőn szerte szállók. Huj, huj, huj!” (Babits Mihály: Turáni induló.)
„**Mi vagyunk az üresek**. **A kitömött emberek**.” (T. S. Eliot: Üresek / *Hollow men*.)
„**Mi van ma**, mi van ma? **Piros pünkösd napja**. Holnap lesz, holnap lesz, a második napja. Királyné pálcája szálljon a házára, ha nem a házára, az úr asztalára.” (Gyermekdal.)
„**Mivel Berzsenyi mondta**, **maradhat Isten**.” (Kossuth a Pesti Hírlapban egy cikkében idézett Berzsenyi Dánieltől: *Minden kornak van Istene, nem zúgolódom ellene*. Havas József, a helyhatósági cenzor az *Istene* szót így korrigálta: *szelleme*. Amikor Kossuth felvilágosította, hogy ez Berzsenyitől való idézet, akkor mondta Havas: ~.)
„**Mivelhogy a gonoszság megsokasodik**, sokakban meghidegül a szeretet.” (Máté 24:12)
„**Mivel pediglen a részegség az emberi ész**, értelem és érzék **elrablója**, és minden bűn, gyalázat, gonoszság kútfeje, ezért senki ne merészelje se magát, se másikat lerészegíteni. S ha mégis megesnék a gyalázat, házából az ilyet kiengedni ne merészelje, mivelhogy az nyilvános szégyent hoz a mi becsületes városunkra.” (Körmöcbánya /szlovákul ma *Kremnica*/ 1547. évi statútuma a részegeskedés tiltásával.)
„**Mi végre jöttél**, **Bernát?**” (Miért vagyunk a világon? Szent Bernát kérdezte magától, amikor belépett a kolostorba. *Bernarde, ad quid venisti*?)
„**Mizéria**.” (Nyomorúság, bajjal teli helyzet. Eredet: latin *miseria* = nyomor, görög *müzarosz* = utálatos.)
„**Mizújs?**” (Szleng. Mi újság van? Hogy vagy?)
„**Míg a bizonytalan után futunk**, elveszítjük a biztosat.” (Plautus mondása. *Certa amittimus dum incerta petimus*.)
„**Míg a Duna meg a Tisza ki nem szárad** bokáig! (Köszöntő: Isten éltessen sokáig, ~)
„**Míg a harang szól**, **a halottak otthon vannak**.” (Népi szólás, miszerint november 2-án, halottak napján a halottak is újra otthon vannak, ezért nekik is terítettek az asztalnál. A halottak virága a krizantém. A Halottak napja dologtiltó nap; ha aznap sok eső esik, sok lesz a halott is a néphit szerint.)
„**Míg a fű nő**, a szél fúj és az ég kék.” (Örökké. Észak-amerikai indián szólás.)
„**Míg a világ**, **s két nap**.” (Szólás. Örökké.)
„**Mísz**.” (Kedvetlen, kedélytelen, fanyalgó /jiddis/; *mies* /= vacak – németül/, *mis* /= rossz – héberül/.)
„**Moáb lányai**.” (Rosszra csábító, erkölcstelen nők elnevezése. A moábi királyok a női csábítás eszközével akarták a zsidókat eltántorítani Istentől, s így legyőzni őket.)

„**Moderátor**.” (Tárgyaló és beszélgető partnerek közötti közvetítő, aki a szélsőségektől mentes keretben tartja a tárgyalást, párbeszédet. Eredet a latin *moderator* = szabályozó, igazgató; illetve *modestus* = mérték, viselkedés.)
„***Modus vivendi*.**” (Közismert latin kifejezés, jelentése: életmód, ami itt megoldás két ellentétes érdek egymás mellett való létezésére.)
„**Mohács mellett van egy kaszálatlan mező**, az a világon a legnagyobb temető. Egy egész nemzetre terül ott szemfedő, föl se támasztja tán, az örök teremtő.” (Tinódi: Mohács.)
„**Modoros**.” (Mesterkélt, nem természetes, túlzottan finomkodó, megjátszott viselkedés. Modor = viselkedés, stílus, pl. jó modorú = jólnevelt.)
„**Mokele-mbembe**.” (A kongói őserdő titokzatos, kriptozoológiai lakója, amelyet csak bennszülöttek láttak eddig, s amelyről először 1776-ban egy francia misszionárius, Bonaventure tudósította Európát. Azóta sem sikerült létezését igazolni, állítólag a már évmilliókkal ezelőtt kihalt nagy testű, hosszú nyakú vízi dinoszaurusz, a *sauropoda* túlélő példányairól van szó.)
„**Molotov koktél**.” (Benzines palack, melyet meggyújtva a tankokra lehetett dobni, hogy berobbantsák vele az üzemanyag tartályukat. Az 1956-os magyar forradalom idején terjedt el, amikor a civilek kerültek szembe a szovjet tankokkal. Molotov: orosz politikus.)
„**Mondd el – lehet, hogy odafigyelek**; taníts – lehet, hogy emlékezni fogok rá; vonj be – és csinálni fogom.” (Kínai közmondás. Eredetileg Kung Fu-Ce tanítása: Mondd el és elfelejtem; mutasd meg és megjegyzem; engedd, hogy csináljam, és megértem.)
„**Mondd, mit érlel annak a sorsa**, akinek nem jut kapanyél? Kinek bajszán nem billeg morzsa, ki setét gondok közt henyél?” (József Attila: ~.)
„**Mondd, mit tegyek hát, ha szívem egy vándorcigány**? Oly szabadon száll és mindig új vágyak után!” (Nada olasz slágere Koós János előadásában. *Il cuore e uno zingaro.*)
„**Mondj igazat**, **s béverik a fejed**.” (Közmondás.)
„**Mondva csinált**.” (Szólás. Kitalált dolog, csak szóban, elméletben létező probléma, ürügy.)
„**Morbid**.” (Nem normális, beteges dolog. Eredet a francia *morbide*, a latin *morbidus* = beteges, pusztulásra ítélt.)
„***Morbus hungaricus***.” (Magyar betegség, magyar kór. Elsőként egy német katonaorvos /Johannes Eichmann Dryander/ használta 1556-ban a Magyarországon szolgáló német katonák között pusztító kiütéses tífuszra, amit a tetű és a szennyezett ivóvíz okozott. Később, a XIX. században a nyers tej fogyasztásával terjedő tüdőbaj /más néven gümőkór, tuberkolózis, vagy tbc/ mint magyar népbetegség kapta ezt a megnevezést Győry Tibor ~ c. munkája nyomán.)
„**Morfondírozik**.” (Szólás. Töpreng, tűnődik a német *morfondieren* szóból.)
„**Morózus**.” (Rosszkedvű, keserű. Eredete a latin *morosus* = rigolyás, ill. a szabályokhoz ragaszkodó. *Mos* = szokás, törvény.)

„**Morzsa kutyánk, hegyezd füled**, hadd beszélek mostan veled. Régi cseléd vagy a háznál, mindig emberül szolgáltál.” (Petőfi Sándor: Anyám tyúkja.)
„**Mosdatja**.” (Szleng. Próbálja megvédeni a bűnöst jogilag. Mentségeket keres a bűnére. Még: tisztára ~. Lásd még: szerecsen mosdatás.)
„**Moslék-ország**, hajh, cudar ország, hajh, Hortobágy, zsír-szívü rém; hajh, átok város, redves ugar: piszok hazám, mit kapaszkodsz belém? Fekete vizeken jöttem én.” (Karinthy Frigyes: ~. Ady Endre pródia. *Jött értem a fekete hajó, jött értem a fekete vízen. Álom-királyfit, vitt, tovavitt, Moslék-országnak mentiben, fekete hajó, fekete vízen*. ~)
„**Mosolyszünet**.” (Szólás. Nem jó viszony két ember vagy szervezet között.)
„**Mosom kezeim**.” (Pilátus mondja a felelősséget elhárítva. Máté evangéliuma 27:24. Eredet: Ószövetség, Törvények könyve 21.6-7: *Akik legközelebb esnek a meggyilkolthoz, mossák meg a kezeiket és szóljanak: a mi kezeink nem ontották ki ezt a vért.*)
„**Most a baktriai király Mikolt nevű leányát vitték hozzá feleségül**, aki minden emberi mértéken felül szép volt. Ebbe annyira beleszeretett, hogy többet ivott, mint szokása volt. A nászéjszakán orrából megeredt a vér, és minthogy hátán fekve aludt, a vér a száján át a torkába folyt, ott megalvadt, s elakasztotta lélegzetét: s ez Attilát megölte.” (Kézai Simon: Képes Krónika, az Attila haláláról szóló rész. Baktria: Belső-Ázsiában, a Hindukus és a Pamír-hegység közötti régió.)
„**Most a homlokunkat kenjük meg e nemes iszappal** – hogy megjöjjön tőle az eszünk.” (Örsi Ferenc: A Tenkes kapitánya. A Tenkes kapitánya mondása, amikor fürdőmesternek álcázva leckéztette meg báró Eckbert Eberstein császári ezredest a Büdöstapolca tavában.)
„**Mostanáig az ember a természettel állt szemben**; mostantól azonban a saját természetével.” (Gábor Dénes mondása.)
„**Mostan emlékezem az elmúlt időkről**, az elmúlt időkben jó Tholdi Miklósról, ő nagy erejéről és vitézségéről.” (Ilosvai Selymes Péter: Az hírneves Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről és bajnokságáról való história.)
„**Most búcsúzunk és elmegyünk**, **a mi időnk lejárt**, itt hagyjuk kedves iskolánk, indulunk messze már. Barátaink és társaink, a szívünk nem felejt, te kedves osztály, víg tanyánk, immár Isten veled!” (Ballagási dal, a skót *Old Lang Syne* /’Gyertyafénykeringő’/ dallamára.)
„**Most én vagyok a halál**, világok pusztítója.” (Bhagavad-gíta, a hindu ’biblia.’ Robert Oppenheimer idézte 1945. július 16-án 5:30-kor, Alamogordo-ban, az USA-ban, az első atombomba kísérleti felrobbantása után.)
„**Most fogódzkodj meg**!” (Szólás. Készülj fel, nehogy a meglepetéstől hanyat essél.)
„**Most kel a nap**. A derengésből kinőnek a távoli jegenyék és a messze dombok, s a völgyek hideg párája fényleni kezd.” (Fekete István: Vadlibák.)
„**Most kezdődik a**’ most kezdődik a’ most kezdődik a tánc!” (Magyar nóta és szólás: most jön a java nehézség, összecsapás.)

„**Most kéne abbahagyni, elfutni, elrohanni**.” (Kovács Kati slágere. ~ *érzem, hogy holnap már többé nem lehet. Maradni esztelenség, elmenni képtelenség, bilincsben él, aki téged így szeret. Boldog vége ennek úgysem lesz, nálam százszor jobbat érdemelsz*.)
„**Most lemegy a nap**, **még egyszer felragyog**, most a nagyvilágot más színekben láthatod. Bíborszínű az ég, elveszti kék színét; a fáradt nap nyugovóra tér, a zajos világ nyugovóra tér.” (Az Expressz együttes slágere: Alkonyat.)
„**Most légy okos**, **Domokos!**” (Szólás, hívórímmel. Most mutasd meg, mit tudsz!)
„**Most már virágos a rét**, most már mást szeretek én. Késő minden kisöreg, eső után köpönyeg.” (Magyar nóta. *Fagynak közepében a télnek, csókért könyörögtem te néked* ~.)
„**Most múlik pontosan**, engedem, hadd menjen, szaladjon kifelé belőlem gondoltam egyetlen; nem vagy itt jó helyen, nem vagy való nekem; villámlik, mennydörög, ez tényleg szerelem.” (A Quimby és a Csík zenekar slágere: ~.)
„**Most pedig vége a szép időknek**! (*Non piú andrai farfalonne amoroso*. Wolfgang Amadeus Mozart: Figaro áriája a Figaro lakodalma című operából. ~ *Nem csapod a szelet már a nőknek, csókot lopni meg szíveket zúzni, kis Adoniszom, nem fogsz te már.*)
„**Most szép lenni katonának**, mert Kossuthnak verbuválnak. Kossuth Lajos nem lett volna, katona sem lettem volna; éljen a magyar szabadság, éljen a haza!” (Népdal.)
„**Most tél van, és csend, és hó, és halál**.” (Vörösmarty Mihály: Előszó.)
„**Most ugrik a majom a vízbe**!” (Most derül ki az igazság. Eredet: Aszópusz 203. mese. Egy kérkedő azzal dicsekszik, hogy ő Rodosz szigetén mekkorát tudott ugrani. Amikor Rodoszhoz érnek, mondják neki: ’Itt van Rodosz, most ugorjál!’ *Hic Rhodus, hic salta!*)
„**Most uralkodnak a szelek, a viharok**.” (Petőfi Sándor: A puszta télen. ~ *egyik fönn a légben magasan kavarog. Másik alant nyargal, szikrázó haraggal; szikrázik alatta a hó, mint a tűzkő. A harmadik velök birkózni szemközt jő*.)
„**Most, vagy soha**!” (Latin szólás. *Nunc aut nunquam.*)
„**Most van a dandárja réten a munkának**, de foga nem fűlik hozzá a gazdának.” (Arany János: Toldi.)
„**Most van a nap lemenőbe’** kimegyek a temetőbe.” (Dóczy József magyar nótája.)
„**Most viszik**, most viszik **Danikáné lányát**. Bíborba’, bársonyba’, gyöngyös koszorúba’.” (Népdal.)
„**Moszkvába mindenki akkor megy**, amikor akar, de visszajönni akkor jön, amikor engedik.” (Kommunista országok pártfunkcionáriusok mondása 1949-1989 között.)
„**Mozi**.” (Filmszínház; a ’mozgókép színház’ népszerű rövidítése.)
„**Móresre tanít**.” (Szólás. Jó modorra tanít. *Mores* latinul = erkölcsök.)
„**Móricka.**” (Szólásként: naiv ember a Móricka-viccek után.)

„**Mórikál**ja magát.” (Szólás. Kelleti magát, tetszeleg, illegeti-billegeti magát, riszálja a fenekét. Eredet: a magyar *marj* /= mellkas/ és a *riszál* /= fenekét jobbra-balra mozgatja járás közben/ összevonása. Még: riszálja a farát.)
„**Móring**.” (A menyasszony hozománya, általában ruhanemű, ágynemű, amelyet kislány korától a ~os ládában gyűjtött. Eredetileg a ~ az az ajándék volt, amellyel az új férj a nászéjszaka utáni reggelen lepte meg a menyasszonyt. Innen a kifejezés eredete, a német *morgengabe* = ’reggeli ajándék.’)
„**Mószerol**.” (Jiddis kifejezés: áskálódik valaki ellen, beárul, be~, rosszat mond róla. Még: megfúrja = meghiúsítja a tervet, mint aki megfúr, elsüllyeszt egy hajót.)
„**Möszjő lökapadón,** madám sikítva tűr.” (Tréfás francia utánzat az 1960-as évekből. Még: *Lá bánsző, kö kopó dö mánő* /= lábán szőr lekopott, de már nő/.)
„**Mufurc**.” (Ügyetlen, esetlen, morcos, rosszkedvű. Eredeti jelentése: újonc katona. Ezek újabb keletű megnevezése az 1960-80-as években a kötelező nyiratkozás miatt ’kopasz’)
„**Munka édesíti az életet**.” (Német közmondás. *Arbeit macht das Leben süß*.)
„**Munka hadának a lépte dobog**, zendülő ének az égre lobog. Hajnali fényözön földre leszáll, kézben a kéz és a vállhoz a váll! Repülj te lángoló, tűzszínű zászló, vezess az éjek éjén át! Vezess a harcra, sok sápadt arcra, derítsd a hajnal bíborát!” (Bécsi munkásinduló. Eredetileg az orosz polgárháború idején írta Samuil Porkass Fehér hadsereg, fekete báró címmel, és a Vörös Hadsereg hivatalos indulója lett. Az I. világháború után Bécsben terjedt el a német változata Fritz Brügel szövegével, mint világszerte ismert munkásmozgalmi dal.)
„**Munka után édes a pihenés**.” (*Lucundi acti labores* = kedves az elvégzett munka. Cicero: *De finibus bonorum*.)
„**Munkásököl, vasököl**. Odacsap, ahová köll.” (Kommunista jelszó az 1950-es évekből.)
„**Munkásőrnek egy baja, így van-e?** Miért nincs három élete, élete? Egyiket a pártnak adja, másikat a párja kapja, a harmadikkal egy a fegyvere.” (Munkásőrinduló.)
„**Munkát! Kenyeret**!” (Munkásmozgalmi jelszó. József Attila: Tömeg.)
„**Murányi Vénusz**.” (Széchy Mária, a legszebb magyar asszony a történelemben Gyöngyösi István: A Marssal társalkodó murányi Vénusz című műve alapján. Epitheton ornans.)
„**Muris**.” (Vidám, zajos, nevetséges. Eredete: muri = mulatozás a német szleng *murer* és a jiddis *maure* /= lárma, hű-hó, felhajtás/ közvetítésével.)
„**Murphy törvénye**.” (*Ami elromolhat, el is romlik = If anything can go wrong, it will.* Olyan esetekre állapítunk meg újabb és újabb ~ket, ha látszólag a körülmények szándékunk ellen dolgoznak, lassítják célunk elérését. Eredet: Edward Murphy hadmérnökként dolgozott 1949-ben egy amerikai légierő bázison /Edwards Air Force Basis/, ahol egyik munkatársára mondta ezt, aki rosszul végzett egy gyorsulással kapcsolatos kisérletet: *If there is any way to do it wrong, he’ll*

find it = ha csak egy mód van, hogy el lehessen rontani, ő megtalálja. Egyik kollégája feljegyezte a mondást noteszébe ~ címszóval, s ez néhány évvel később bekerült egy enciklopédiába is, így kezdett el terjedni, s az összes pesszimista jóslatot idővel ~ inek kezdték nevezni szerte a világon.)
„**Mustrálja**." (Nézegeti, méregeti. Eredete az olasz *mostra* = szemle, bemutató. Még: szemügyre veszi.)
„**Muszáj**." (A *das muß sein* /= ennek meg kell lennie/ áthallása németből.)
„**Muszka tél**." (Kemény, hideg tél. Még: orosz tél. Az északról nyitott Kelet-Európai-síkságon – Oroszországban – a kontinentális éghajlaton, télen általában nagyon lehűl a levegő. A muszka szó eredete = moszkvai.)
„**Muszkavezető**." (Szólás, jelentése: hazaáruló. Olyan magyar, aki 1849-ben és/vagy 1945-ben az országba bevonuló orosz katonákat segítette, útbaigazította, nyomravezette.)
„**Muszlim**." (Allah /Isten/ előtt behódoló ember jelentése.)
„**Mutassanak nekem** csak **egy normális embert!** (A pszichológusok vicces mottója. ~ *Én majd meggyógyítom*!)
„**Mutyizik**." (Titokban, vagy vesztegetéssel szerez meg valamit, korrupciós ügye van. Mutyi = korrupciós megállapodás. Eredete a francia *moitié* = valaminek a fele. Eredetileg a hamiskártyások használták, a fele-fele arányban felosztandó közös haszonra célozva.)
„**Muzsika szól hangosan**, **lábam rakom módosan**, kérem alázatosan, kérem násznagy uramat, eressze ki kezemre a mi menyasszonyunkat." (A vőfély menyasszony-kikérő verse.)
„**Múljék el tőlem e keserű pohár**!" (Jézus szavai a kereszten. Máté evangéliuma 26:39)
„**Múlnak a gyermekévek**, **nincs visszaút**, új mesék nem várnak reánk. Van, mégis csillagfényű álomvilág, de azt gyermekünk álmodja tovább." (Ihász Gábor slágere: ~.)
„**Múltadban nincs öröm**, jövődben nincs remény." (Bajza József: Sóhajtás.)
„**Múlt nélkül nincs jövő**, s mennél gazdagabb a múltad, annál több fonálon kapaszkodhatsz a jövőbe. (Babits Mihály: A humanizmus és korunk.)
„**Múzeum**." (A művészetek háza, ahol a régi korok kulturális emlékeit gyűjtik és kiállítják. Eredet: a múzsák /lásd: ott/ lakhelye görögül: *muszeion*. Európa és a világ leghíresebb ~ai: a párizsi *Louvre*, a londoni *British Museum*, a szentpétervári *Ermitázs*, és a madridi *Prado*.)
„**Múzsa csókja**." (Művészi ihlet. Akit a múzsák megcsókolnak, mint művész, sikeres lesz. A múzsák ugyanis a művészetek istennői, Zeusz és Mnémoszüné /az Emlékezet/ titanisz lányai. 9 múzsa él a Parnasszosz és Helikon hegyeken, a művészetek két szent helyén. A múzsák /nevük jelentése 'hegyiek'/ vezetője Apollón, a kultúra istene. A múzsák kedvence, magát az ihletet megszemélyesítő szárnyas ló, a Pegazus, akinek a patája nyomán fakadt a Hippokrené /ló/ forrás a Helikon hegyén. Az ihletről lásd még: van hozzá vénája.)

„**Múzsák**.” (A művészetek istennői a görög mitológiában. Lásd: múzsa csókja. Szent növényük az ibolya és a babér; szent állatuk a méh és a kabóca; jelzőjük: ibolyakoszorúsok. A 9 ~: a ’széphangú’ *Kalliopé*, az Eposz; a ’megörvendeztető’. *Euterpé*, a Zene; a ’vágykeltő’. *Erató*, a szerelmi Líra; az ’ünnepi’ *Thália*, a Vígjáték; az ’éneklő’ *Melpomené*, a Tragédia; a ’táncoló’ *Terpszikhoré*, a Tánc. A ’sokhimnuszú’ *Polihymnia*, a Himnusz; a ’dicsőítő’ *Kleió*, a Történelemírás. S végül az ’égi’ *Uránia*, a Csillagászat és a Matematika ~ja.)
„**Mükénét csak a halottak élik túl**.” (Lindsay Clarke: Visszatérés Trójából. Utalás az ókori görög Mükéné véres tragédiáira és családi drámáira.)
„**Münchhausen báró**.” (Nagyotmondó, hazudozó ember. August Gottfried Bürger: ~ kalandjai)
„**Művészet azért van**, **hogy ne pusztuljunk bele az igazságba**.” (Friedrich Nietzsche mondása.)
„**Művész hazája széles e világ**.” (Arany János: A költő hazája.)
„**My Fair Lady**.” (Szépasszony/om. Loewe és Lerner világhírű operettje. G. B. Shaw: Pygmalion c. darabja után.)
„**My Golden Baby**, my beautiful baby, my darling, my sweetheart, my song is for you. Te vagy my sunshine, my very fine lady, my beautiful baby, szívem csak for you.” (Kálmán Imre: ~ operettslágere.)

***
N
***

„**Naci**.” (Szleng. Nadrág.)
„**Nacionalizmus**.” (Politikai állásfoglalás a nemzethez való tartozás, az iránta való hűség és elkötelezettség jegyében. Eredet: a latin *natio* = nemzet.)
„**Naccsád**.” (Régi köznyelvi megszólítással a ’nagyságos asszony’ rövidítése. Lásd még: nagyságos.)
„**Naftalinszagú**.” (Szólás. Régies, ódon. A naftalin aromás szénhidrogén, amit ruhásszekrényekben a moly távoltartására használtak. Az olyan ruha, amit hosszú ideje nem vettek elő, ezért ~ volt.)
„**Nagy a feje, búsuljon a ló**.” (Eredetileg: *búsuljon a ló, elég nagy a feje.* Pálóczi Horváth Ádám: De mit töröm a fejem? Magyar nóta változat: *~ egy kislányért/legényért búsulni nem való. Gombház, sej, ha leszakad, egy helyébe száz is akad.*)
„**Nagy akarásnak nyögés a vége**.” (Közmondás. Ami túl nagy felhajtással indul, általában nem sikerül. Lásd még: nem akarásnak.)
„**Nagyapáink és apáink**, míg egy század elhaladt, nem tevének annyit, mint mink, huszonnégy óra alatt.” (Petőfi Sándor: 15-dik március, 1848.)
„**Nagy arc**a van.” (Szleng. Nagyképű, beképzelt.)
„**Nagy a világ, de van közepe**, az én rózsám fekete szeme. Ez a világ semmire sem jó, ha nincs kislány, énnekem való.” (Magyar nóta.)
„**Nagy az az ember,** aki nem veszíti el gyermeke szeretetét.” (Japán közmondás.)
„**Nagy az Isten állatkertje**!” (Sok hülye ember van a világon. Közmondás.)
„**Nagy ágyú**.” (Szólás. A legfontosabb, döntő jelentőségű dolog, vagy ember. Eredet: a várostromoknál a legfélelmetesebb faltörő eszköz, ami megriasztja a védőket.)
„**Nagy Árpi**.” (Beugratós, vulgáris gyerekmondóka az 1950-as évekből, amikor egymás után ismételten, gyorsan kimondatják valakivel, hogy ~ ~ ~; harmadjára ezt hallani: pinagyár.)
„**Nagyboldogasszony** nap.” (Augusztus 15, Mária mennybemenetelének a napja. Búcsúkat rendeznek ezen a napon és gyógynövényeket szentelnek. Nagyboldogasszony nap és Kisasszony nap /szeptember 8/ közötti időszak = ’kétasszonynap között’; s ilyenkor kell az ágyneműt és a búzát szellőztetni a népszokás szerint.)
„**Nagybőgőnek nézi** az eget is.” (Szólás. Olyan részeg, hogy ~.
„**Nagydobra veri**.” (Szólás. Mindenkinek elmondja. Régen kidobolták a híreket.)
„**Nagydolgá**t végzi.” (Eufemizmus: vécézik; székel. Még: kisdolog: vizelés.)
„**Nagy dolgokat tenni nem tudunk**, csak kicsiket, nagy szeretettel.” (Teréz anya mondása.)
„**Nagy dolgokban az akarat is elég**.” (Latin közmondás, Propertius után: *in magnis et voluisse set est*.)
„**Nagy dumás**.” (Szleng. Jól/sokat tud beszélni. Még: jó szövege van.)

„**Nagy emberek** ötletekről beszélgetnek, átlagos emberek eseményekről, kis emberek más emberekről.” (Hyman Rickover admirális mondása.)
„**Nagyerdő**.” (A debreceni ~, közpark, Magyarország első természetvédelmi területe /1939/, amelynek fáit Simonyi József /’óbester’ = ezredes/ a ’legvitézebb magyar huszár’ kezdte el ültetni, mikor visszavonult.)
„**Nagy esők jönnek és elindulok**, elmegyek innen messze; a 67-es úton várhatsz rám dideregve.” (A Republic együttes slágere: 67-es út. ~ *és itt maradok, itt maradok örökre a 67-es út mellett az árokparton ülve. Nyáréjszakán, ha nem jövök, esik az eső és mennydörög, a csillagokkal, ha szédülök, esik az eső és nem találsz rám*.)
„**Nagy és szent dolog a haza védelme**, épp olyan, mint mikor az édesanyját védi a gyermeke.” (Gárdonyi Géza: Egri csillagok. ~. *Hol van az megírva, melyik törvényben, hogy védje valaki az anyját; ha kell, az élete árán is? Az állat bizony nem is védi. De az ember, a legbutább éppúgy, mint a legértelmesebb, nekirohan az anyja megtámadójának, s ha meghal is, érzi, hogy másképp nem cselekedhetett. Isteni törvény mozgatja néha az akaratot, A szeretet isteni törvény. Az anyaszeretet, a hazaszeretet egy*. A regényben Bornemisza Gergely mondja az árulóvá váló Hegedüs hadnagynak.)
„**Nagyérdemű**.” (A közönség, publikum, hallgatóság megszólítása az előadóművész, vagy az író, költő által. *Tisztelt ~ közönség*! Csokonai Vitéz Mihály használta először: *Magamat és Múzsámat nagyérdemű olvasóimnak kegyelme és pártfogása alá bocsátom.*)
„**Nagy Fal**.” (A kínai ~, a világ legnagyobb, 7200 km hosszú építménye, amelyet a nomád betörések ellen emeltek a császárság északi határvidékén. *Chángchéng* /ejtsd: csangcseng/.)
„**Nagy fa, nagy árnyék**.” (Közmondás. A híres, nagyhatalmú, tehetséges embernek sok hibája, árnyoldala is van.)
„**Nagy fasz**.” (Vulgáris, szleng. Olyan, félig-meddig elismerő jelző olyan férfire, aki erőszakos, ügyeskedő, ravasz, karrierista. Még: nagy frász, nagy franc, nagy francos.)
„**Nagy fába** vágta a fejszéjét.” (Szólás. Nagy vállalkozásba fogott.)
„**Nagy fejedelem**.” (Bethlen Gábor erdélyi fejedelem. Epitheton Ornans.)
„**Nagy felhajtás**t csinál neki.” (Szólás. Túlzásba visz valamit. Eredet: vadászaton felhajtják a vadakat a vadászok elé. Túl nagy ~ = az indokoltnál többet tesz. Még: nagy feneket kerít.)
„**Nagy feneket kerekít** valaminek.” (Szólás. Túlzásba viszi. Eredet: a hordókészítésnél a kádár ~ a hordónak. Még: nagy hűhót csap. Még: nem kell nagy feneket keríteni valaminek.)
„**Nagy folyókból** lehet kifogni a nagy halat.” (Latin közmondás. *In magno magni capiuntur flumine pisces*.)
„**Nagy garral**.” (Szólás. Nagy önbizalommal, hangosan, gőgösen. Még: nagy hűhóval. Lásd még: nagy mellénnyel. A ’gar’ régi magyar jelentése: gőg.)
„**Nagy hal megeszi a** kis halat.” (Közmondás. Nagy üzlet a kicsit.)

„**Nagyhét**.” (A húsvét előtti hét.)
„**Nagy idők tanui**.” (Az 1848-49-es szabadságharc résztvevői és túlélői, ahogy Vaskó Elemér nevezte őket a Budapesti Hírlapban.)
„**Nagy Imrét a kormányba**! Rákosit a Dunába!” (1956-os utcai jelszó.)
„**Nagy Isten**!” (Indulatszó; meglepetés, csodálkozás kifejezésére. Még: nagy ég!)
„**Nagy kanállal habzsolja az életet**.” (Szólás. Mértéktelenül hajszolja az élvezeteket.)
„**Nagykarácsony immár eljő**, érkezik az Újesztendő. Míg a mező dermed, fázik, a zöld fenyves csak pompázik.” (Weöres Sándor: Szép a fenyő.)
„**Nagy Károly**.” (Frank uralkodó: *Carolus Magnus*. Nevéből származik a magyar ’király’ szó: *karol, keral, kiral.*)
„**Nagy Konstantin**.” (Kelet római, keresztény vallású császár.)
„**Nagy kő esik le a** szívéről.” (Megkönnyebbül, egy ránehezedő gondtól, lidércnyomástól megszabadul. Német eredetű szólás: *ihm fiel ein Stein von Herzen*. Eredetileg a *Stein* /kő/ = *Alp* = kobold, lidérc. De a sziklás Alpokra gondolva, ez a szó a magyarban is átalakult kővé.)
„**Nagykutya**.” (Szleng. Nagyhatalmú ember, aki törvénytelen kapcsolatokkal rendelkezik. Utalás arra, hogy a kutyafalkában is a legnagyobb, legerősebb kutya a vezér.)
„**Nagy Lajos**.” (I. Lajos Anjou-házi, magyar király: *Ludovicus Grandis*. Uralkodása és hódításai idején érte el a magyar birodalom legnagyobb kiterjedését. Epitheton Ornans.)
„**Nagy lábon él**.” (Szólás. Gazdag, költekező.)
„**Nagylegény.**” (Hencegő, jár a szája, merész, pimasz. Még: nagyfiú = bátor, harsány, erősnek akar látszani. Még: nagykislány = önálló cselekvésre képes, felnőtt nő.)
„**Nagylelkű**.” (Önzetlen, adakozó; jótét lélek. Ellentéte: szűkkeblű, kisstílű.)
„**Nagy lélek lenézi a sérelmeket**.” (Lucius Annaeus Seneca: De Ira. *Magni animi est iniurias despicere*.)
„**Nagymajtényi síkon letörött a zászló**, rászállt tollászkodni egy fekete holló. Tépi sötét szárnyát, hull a tolla rája, síró kurucoknak rongyos dolmányára.” (A Kuruc-kort idéző dal a nagymajtényi fegyverletételről, amelyet Novák Sándor, a sárospataki kollégium tanára írt 1903-ban.)
„**Nagy megpróbáltatások** nagy kegyelmeket készítenek elő.” (Szent Bernát mondása.)
„**Nagy mellénye** van.” (Szólás. Öntudatos, beképzelt. Ha valaki büszkén, kevélyen kihúzza magát, kidomborítja a mellét, s olyan, mintha ~ lenne. Még: dagad a keble a büszkeségtől. Még: hetvenkedő.)
„**Nagymenő.**” (Szleng. Népszerű, tehetős.)
„**Nagy mesemondó**.” (Jókai Mór és Benedek Elek jelzője. Epitheton ornans.)
„**Nagynevű sánta**.” (Héphaisztosz kovácsisten homéroszi jelzője. Epitheton ornans. Az ókorban a kovácsnak szánt erős fiúknak – hogy ne álljanak katonának – gyerekkorukban eltörték a lábát, s így helyben maradtak; ezért sánta magának a

kovácsoknak az istene is. Bár ő Zeusz és Héra gyermekeként úgy sántult meg, hogy anyja – akinek nem tetszett – ledobta az Olümposz csúcsáról.)
„**Nagyobb a füstje, mint a** lángja." (Valami többnek látszik, mint ami. El van túlozva a veszély. Közmondás.)
„**Nagyobb örömet szerez a mennyben egy megtért bűnös,** mint kilencvenkilenc igaz ember, akinek nincs szüksége megtérésre." (Jézus mondása. Lukács: 15. Ennek magyarázatát lásd még: tékozló fiú.)
„**Nagyokos**." (Okoskodó, beképzelt, tudálékos emberre használható gúnyosan, olyankor, mikor valamiben tévedett.)
„**Nagyon baba**." (Szleng. Nagyon szép, jól elkészített dolog.)
„**Nagyon kevesen voltunk** és nagyon sokan maradtunk." (Moldova György. Ilyenek voltak a partizánok az 1970-es években; a rendszerváltok a 2010-es években.)
„**Nagyotmondás ellen nagyothallás a védelem**." (Közmondás. Még: nagyot mond = hazudik, túloz, felnagyítja a dolgokat.)
„**Nagyot néz**." (Szólás. Meglepődik, kimereszti a szemét.)
„**Nagyot nő a szemében**." (Szólás. Tisztelni kezdi, elkezd rá felnézni, mintha megnőtt volna.)
„**Nagy ő**." (A valakihez legjobban illő pár, élete szerelme.)
„**Nagy palóc**." (Mikszáth Kálmán. Epitheton ornans.)
„**Nagypéntek**." (A húsvét előtti péntek, Jézus halálának a napja. Ezen a napon nem szabad harangozni a templomokban. Lásd még: a harangok Rómába mentek.)
„**Nagypénteken mossa holló a fiát**." (Népdal. Eredete: a holló egykor fehér volt és szépen énekelt. Egyszer, mikor Jézust az ellenségei nem tudták elfogni és a holló azt mondta 'kár, kár', feketévé és dögevővé változott büntetésből. Jézus halála napján a hollónak eszébe jut régi bűne és azért mossa a fiát, hátha újra fehér lesz.)
„**Nagy Péter**." (Pjotr Alekszejevics Romanov, cár, az orosz nagyhatalom megteremtője, Szent Pétervár /Leningrád/ alapítója és névadója. Epitheton Ornans.)
„**Nagy port ver fel**." (Ha szokatlan dolog történt, pl. egy szekér, autómobil, vagy lovas vágtatott át a falu földes útján, szó szerint ~. Eredete egy német szólás, ami más magyarázatot ad a szokatlan cselekedetre: *Tanzt ein Alter, so macht er viel Staub* = ha öregember táncol, ~.)
„**Nagyra van** vele." (Büszke rá, hivalkodik vele.)
„**Nagyságos fejedelem**." (II. Rákóczi Ferenc. Epitheton ornans.)
„**Nagyságos úr**/asszony." (Régi megszólítás vezető köztisztviselők és vezető állami hivatalnokok esetében. A latin *magnificius* fordítása. Lásd még: méltóságos.)
„**Nagy Sándor**." (Alexandrosz. Jelentése görögből: 'a férfiak megmentője.' Ókori makedón világhódító. Epitheton Ornans. A név eredete: Homérosz szerint Parisz trójai királyfi kapta elsőként az Alexandros /*alex* = megmentő; *andros* = férfiak/ nevet. A Parisz név jelentése: tarisznya, ti. ebben tették ki az Ida-hegyre csecsemő korában, a jóslat miatt, miszerint lángba fogja borítani Trójá. Pásztorok nevelték fel, s az Alexandrosz nevet adták neki, mert olyan ügyesen bánt az íjjal,

hogy a pásztorokat és a nyájat a farkasoktól és a rablóktól megvédte. Az angol Alexander magyarul: Sándor, a kiejtés szóhangsúly áthallása révén: *elig'Szandor*.)
„**Nagy sora van annak**." (Szólás. Hosszú történet.)
„**Nagyszájú**." (Sokat beszélő, feleselő, tiszteletlen. Még: be nem áll a szája = mindig beszél.)
„**Nagy Szellem**." (Az észak-amerikai indiánok istene: a nagy *Manitou*.)
„**Nagy Szellem! Add,** hogy addig ne szóljam meg a felebarátomat, amíg meg nem tettem egy jókora utat az ő mokaszinjában! (Észak-amerikai indián bölcsesség.)
„**Nagy szó!**" (Szólás. Szép teljesítményre elismerés kifejezése.)
„**Nagy tolvaj leszakad**, **a kicsi fennakad**." (Közmondás. Az ágról, mikor felakasztják őket.)
„**Nagy tüzet csináltunk,** ugye, Józsa testvér? Hogyha most szalonnád volna, bizony, hogy süthetnél. Komám, eltévedtünk, nagy ez a sötétség; fölgyújtottuk a világot, s nem látunk egy lépést." (Ady Endre: Két kuruc beszélget.)
„**Nagy utazás**, **azt mondtad, hogy ez az élet**, s nem halunk meg, az ember soha el nem téved, égi láz, a bizonyos égi láz, tőled kaptam, majd meghaltam, majd elégtem én." (Presser Gábor slágere: ~. *Mivé legyek most nélküled? Hová megyek így nélküled? Te meg csak ülsz, fáradtnak tűnsz, tovatűnt szép ígéretek, nélkülük én hová legyek? ~, a vonatunk újra indul, ~, most a vágyunk már megint új útra visz, induljunk el hát megint, gyere velem most az ígéret szerint! Elindulunk, elindulunk, az éjbe megy a vonatunk, s az éjszaka, az éjszaka, a puha testű éjszaka, vonatunk kattogó zaja, mint régi jó barátokat, majd úgy fogad. Egy utazás az életünk, ~ az életünk*.)
„**Nagy úr a muszáj**, **de még nagyobb a nem lehet**." (Közmondás arról, hogy szükség esetén bármit meg lehet tenni – lásd: szükség törvényt bont –; de csak a fizikai lehetőségek határán belül.)
„**Nagyúr a törvény**, **de a 'muszáj' még nagyobb**." (Goethe mondása. Még: szükség törvényt bont.)
„**Nagyvárosi remete**." (Vajda János költő. Epitheton ornans.)
„**Nagyváros, nagy magány**." (*Magna civitas, magna solitudo*. Római közmondás a nagyvárosi elidegenedésről.)
„**Naiv**." (Hiszékeny, jóhiszemű, aki tapasztalatlansága miatt gyanútlanul bármit elhisz. Eredet a francia *naïve, naïf* = gyermeteg, természetes. Latin *nativus* = természetes, így 'született'. Még: naiva = ártatlanságot sugárzó színésznői szerep. Naivizmus = jóhiszemű hiszékenység.)
„**Nana**." (Figyelmeztetés veszélyre, hazugságra; sértődött tiltakozás, vagy nyugtatás.)
„**Naná**!" (Nyomatékosító, fölényes, bizalmas igenlés. Még: de még mennyire!)
„**Na, ne** mondd!" (Csodálkozás kifejezése valaminek a hallatán. Röviden: Na, ne! Még: most szólj hozzá! = ugye, te is meg vagy lepődve, döbbenve valamin.)

„**Nap fia**.” (Az inkák uralkodójának elnevezése: *sapa inka*. A birodalom a mai Peru, Ecuador, Bolívia, Chile területén virágzott a Pizarro vezette spanyol hódításig: 1438-1532 között.)
„**Napfivér, Holdnővér**.” (Zeffirelli filmje: *Fratello sole, sorella luna / Brother Sun, Sister Moon* 1972. A Szent Ferenc életéről szóló film címe Ferenc *Naphimnusz*ára utal: *Áldott légy, Uram, s minden alkotásod, legfőképpen urunk-bátyánk, a Nap, s nénénk-asszonyunk a Hold*.)
„**Napfordulón jövőt nézünk**, gonoszt űzünk, jót igézünk; hej, regő, rejtem!” (Karácsonyi mondóka, utalva a karácsonyi jóslásokra /pl. ólomöntésre/, a gonosz lelkek távoltartási rítusaira és az újévi /kiskarácsonyi/ jókívánságokra.)
„**Napirendre tér felette.**” (Elfelejt, belenyugszik valamibe. Egy kellemetlen érzelmi hatású dolog felett ~. A probléma után folytatja a szokásos életvitelét, a napi tennivalóit, a ’napirendje’ szerint. Még: túlteszi rajta magát; visszazökken a régi kerékvágásba. Régen a szekerek kerekei az országúton kerékvágást alakítottak ki, de ha ki kellett kerülni valakit, vagy valamit, illetve ki kellett térni valaminek, akkor egy ideig nem simán gurultak a kerekek, és amikor lehetett visszatért a szekér a ’régi kerékvágásba’ a megszokott, sima útra. Még: megemészti, mint egy nehéz ételt a gyomor; beveszi a gyomra = beletörődik.)
„**Napkirály**.” (XIV. Lajos francia király. Epitheton ornans.)
„**Naplemente jön az este**, harmatcsepp hull a kezemre.” (Omega együttes slágere: ~. *Megszólal egy kisharang és választ ad egy messzi hang, ah, bim-bamm.* ~.)
„**Naplopó**.” (Szólás. Dologtalan, semmirekellő ember. Még: lopja a napot = lustálkodik, lóg, lazsál, olyan, mint aki a nappali dologidőt lopja.)
„**Napnál is világosabb**.” (Nyilvánvaló, kézenfekvő, nem titkolható.)
„**Naponta egy alma az orvost távol tartja**.” (Angol közmondás. *An apple a day keeps the doctor away*.)
„**Napot hoztam**, **csillagot**.” (Az Omega együttes slágere: ~. *Minden kincsem oda lett, nem hozhattam mást neked ~, nézd a két kezem, nézd csak, hogy ragyog. Gyöngyházszínű tengeren, könnyű csónak szállt velem. Most újra, újra itt vagyok,* ~.)
„**Napvilágra kerül**.” (Szólás. Kitudódik, nyilvánosságra kerül. Még: meglátja a napvilágot = megszületik.)
„**Narkisszosz**.” (Önimádó ember. A mitológiában ~ szép ifjú volt, aki sok lány szerelmét visszautasította, ezért az istenek azzal büntették, hogy önmagába szeretett bele. Nárcizmus = önimádat, narkózis = kábulat. Miután a forrásvízben látott tükörképe után sóvárogva vízbefúlt, a nárciszvirág személyesítette meg.)
„**Naszreddin hodzsa**.” (Közel-keleti, legendás erkölcstanító és tréfamester. ~ meséi. XV. sz.)
„**Naturalizmus**.” (A valóság ábrázolása a művészetben, de kiemelve az élet árnyoldalait, a nyomort, betegséget. Eredet a latin *naturalis* = természetes.)
„**Náci**.” (Fasiszta /lásd ott/. A német nemzetiszocialista párt tagja 1945-ig. A nemzeti-szocializmus szóból ered: ***Na**tionalsocial**ismus*** = nácizmus.)

„**Nád a házam** teteje, teteje, rászállott a cinege, cinege.” (Magyar nóta. ~ *Hess le róla cinege, cinege, leszakad a teteje, teteje. Ha leszakad, mi lesz vélem, sárgatollú cinege*?)
„**Nád alól és gőz alól,** vízi várból nóta szól. Hallja kinn a sima rét, Ung királynak énekét.” (Weöres Sándor: Béka-király.)
„**Nándorfehérvári diadal**.” (1456-ban Hunyadi János és Kapisztrán György nagy győzelme a török felett, a Duna és a Száva találkozásánál. Itt állt Nándorfehérvár (a mai Belgrád), Magyarország déli kapuja. E győzelem emlékét a déli harangszó őrzi a keresztény világban.)
„**Nápolyi**.” (Mogyorókrémes ostya, amelyet 1898-ban talált fel egy bécsi cukrász, Josef Manner. Nevét a Nápolyból importált mogyoróról kapta, nem a városról.)
„**Nápolyt látni és meghalni**.” (*Vedi Napoli e poi mori.* Olasz mondás. Értelmezés: a Nápolyi-öböl olyan szép, hogy az után a világon már nem is érdemes mást megnézni, nyugodtan halhat meg az ember. Eredet: Nápoly mellett volt egy *Mori* /= Halál/ elnevezésű falucska, amin át kellett utazni Nápoly felé, tehát aki Nápolyt látta, az Morit sem kerülhette el; így – valószínűleg szándékos – félreértelmezésen alapul a mondás.)
„**Nászinduló**.” (Mendelssohn ’Szentiván éji álom’ c. zeneművéből a ~, amely hagyományosan a házasságkötő teremből kivonuló újdonsült házaspároknak szól.)
„**Násznagy**.” (A házasulandó felek tekintélyes családtagja, vagy barátja, aki a vőlegény tanúja. Még: nászasszony, a menyasszony tanúja. Könyves Kálmán király dekrétumának 2. könyve, 15. fejezete szabályozta először a házasságkötést: *Minden házasságkötés az egyház színe előtt, pap jelenlétében, alkalmas tanú* /násznagy/ *szeme láttára, az eljegyzésnek valami jelével* /jegygyűrű, jegykendő/ *és mind a két fél megegyezésével* /lásd: kézfogó/ *menjen végbe, máskülönben nem házasság*.)
„**Neaggy Isten!**” (Szólás: *ne adj Isten*! Ne adja /engedje/ az Isten, hogy valami megtörténjen.)
„**Ne a tükröt okold**, **ha az orrod ferde**.” (Gogol mondása.)
„**Ne azt kérdezd, hogy mit tett érted az ország**, hanem azt, hogy te mit tettél az országért.” (John Fitzgerald Kennedy szállóigéje.)
„**Ne azt nézd kinek a barátja voltam**, hanem hogy milyen hűséges barátja.” (A későbbi Nagy Heródes zsidó király politológiai szállóigéje Augustus római császárnak címezve Kr.e. 37-ben, amikor hűbérese lett Rómának; ti. előzőleg Octavianus /Augustus/ ellenfele, Antonius kegyelméből uralkodott.)
„**Ne bántsd a magyart**!” (Zrínyi Miklós mondása.)
„**Nebuló**.” (Kisdiák, növendék. Latin *nebulo* = semmittevő, haszontalan. Lásd még: naplopó.)
„**Necces**.” (Szleng. Éppen, hogy sikerül, veszélyes. Eredete a német *netz* /= háló/ amikor labdajátékokban a hálót érintve megy be a találat – éppen hogy.)
„**Ne dicsérj senkit, halála előtt**.” (Bibliai mondás. Jézus Sirák fia: 11:30)

„**Ne egyétek idegen birodalmak gyümölcseit**.” (Jézusnak tulajdonított tanács, ti. a távoli földeken leszedett gyümölcsöket – hogy a hosszú szállítást kibírják – éretlen állapotban, zölden kellett, ill. kell ma is leszedni. Így viszont minden táperő hiányzik belőlük, és eredeti ízüket is elvesztik, sőt, az egészségre káros vegyszerekkel kezelik, tartósítják őket. Eredeti jelentés: ne imádjátok az idegen földek isteneit, csak az Urat.)
„**Ne engedd, hogy amit nem tudsz megtenni**, befolyásolja azt, amit meg tudsz tenni.” (John Wooden mondása. *Don’t let what you can’t do interfere what you can do*.)
„**Ne esküdjetek atyámfiai, se az égre, se a földre**, se semmi más esküvéssel, hanem legyen a ti igenetek igen, és a nem, nem. Ennek felette, ami esik, a gonosztól van.” (Bibliai mondás.)
„**Ne érj hozzám**!” (*Noli me tangere*. A feltámadott Jézus mondta Mária Magdolnának. János 20:17. Jelentése: a túlvilágról visszalátogatókat, holtakat/lelkeket nem szabad megérinteni.)
„**Ne fárassz**!” (Szleng. Ne idegesíts, felesleges, haszontalan dolgokkal.)
„**Ne feledd**, **hogy halandó vagy**!” (Az ókori Rómában a diadalmenetet tartó hadvezér kocsiján egy rabszolga ült, aki ezt kiáltozta, kvázi intve a hadvezért, hogy túlzottan fejébe szálljon a dicsőség, és esetleg magához akarja ragadni az államhatalmat. *Memento mori.* Még/vagy: nézz hátra, és ne feledd, hogy halandó vagy! *Respice post te! Hominem te esse memento!* Tertullian: Apologeticus.)
„**Ne fesd az ördögöt a falra**, mert megjelenik!” (Ne terjessz rémhíreket. A képnek és a szónak a mágikus, idéző erejére utaló szólás. Még: nem jó az ördögöt a falra festeni. Alapja egy az a hiedelem, hogy amitől félünk, és hangot adunk neki, akkor az bekövetkezik. *Nem jó az ördögöt a falra festeni* = nem jó megidézni a bajt. A középkorban egy szerzetes, amikor egy állványon freskót festett egy templom mennyezetére, nagyon csúnyának festett le rajta egy ördögöt; mire az megjelent, és kirántotta alóla az állványt.)
„**Ne félj a tökéletességtől**, úgysem éred el soha!” (Salvador Dali mondása.)
„**Ne félj az árnyaktól**! Csak azt jelentik, hogy valahol fény van a közelben.” (Ruth E. Renkel mondása.)
„**Ne félj, míg a birnami erdő Dunsinane-hez nem jő**!” (Shakespeare: Macbeth. A vészbanyák ezzel nyugtatják Macbeth lelkiismeretfurdalását. De, amikor az angolok Macbeth ellen vonultak, a katonák egy-egy zöld ágat vittek, hogy elfedjék seregük létszámát, s így úgy tűnt, mintha a birnami erdő felment volna a dunsinane-i dombra. *Macbeth shall never vanquished be until Great Birnam Wood to high Dunsinane Hill shall come against him*.)
„**Ne félj pajtás, ugord át**! Nem süti meg a pofád!” (Június 24-én, Szent Iván nap éjszakáján a nyári napforduló ünneplésekor tüzeket, s a legények átugrották a tüzet.)

„**Ne fogjon senki könnyelműen a húrok pengetésihez**! Nagy munkát vállal az magára, ki most kezébe lantot vesz; ha nem tudsz mást, mint eldalolni saját fájdalmad, s örömed; nincs rád szüksége a világnak, s azért a szent fát félretedd." (Petőfi Sándor: A XIX. század költői.)
„**Ne forduljunk el attól, aki hallani akar**." (Zsidó tanítás; amikor két törvénytudóval vitatkozott a gyermek Jézus Jeruzsálemben és az egyik már dühében nem akart neki válaszolni, a másik mondta, hogy ~-)
„**Negligálja**." (Elhanyagolja, szándékosan elmulasztja. Eredet: a francia *négliger* = elhanyagol; az angol *neglect* = nem vesz róla tudomást. Latin: *negligo* = elhanyagol, *nec* = nem; *leg*o = választ.)
„**Ne gondolatokat, hanem gondolkozni tanuljunk**." (Immanuel Kant mondása.)
„**Ne gondold**, **ó, ne, hogy tied a világ**, nem fog mindig a szerencse könyörögni hozzád; és ha még most tied a szó, ne hidd, hogy így marad örökre; ajánlom, tűnjél el a színről sietve." (Az Illés együttes slágere: ~.)
„**Negyvenesztendős leánnyal már az ördög sem akar táncolni**." (Közmondás. Eredete: Zemplén vármegyében 1705-ben perbe akartak fogni néhány nőt, hogy 'a Tokaji-hegyen az ördöggel táncoltak volna.' Az egyik 40 éves vádlott úgy védekezett, hogy hazug a vád, mert fájós lábával már nem is tudna táncolni, meg aztán még lány, akinek nem is illene. A nótárius az aktájához a fenti megjegyzést fűzte, tréfásan. A szállóige tükrözi, hogy Magyarországon, hála Kálmán király törvénykönyvének /lásd: *Boszorkányok ellen pedig* …/ nem voltak boszorkányperek a középkori boszorkányüldözések idején; s amikor később lettek volna, már nem vették komolyan.)
„**Negyvenéves kor után kezdődik igazán az élet**." (Lengyel közmondás. *Życie zaczyna się po*
czterdziestce.)
„**Negyvenhatos sárga villamoson** sietek a babámhoz. Nincs egy hatos a zsebemben, tudod, engem ezért ne átkozz." (Eisemann Mihály-Szilágyi László: Handabanda c. zenés játékából.)
„**Ne hagyd, hogy valaki a mindeneddé váljon**, mert ha elveszíted, nem marad senkid." (Ady Endre mondása.)
„Ne hagyjátok a templomot, a templomot s az iskolát!" (Reményik Sándor: Templom és iskola. *Kicsi fehér templomotokba most minden erők tömörülnek. Kicsi fehér templom-padokba a holtak is mellétek ülnek. A nagyapáink, nagyanyáink, szemükben biztatás vagy vád:* ~.)
„**Nehezen tanul**, **de könnyen felejt**." (Gúnyos szólás valaki értelmi képességére.)
„**Nehéz a boldogságtól búcsút venni**, lehet, hogy én még sem teszem; ki fogom várni, amíg csak eljössz, addig is rád emlékezem." (Apostol együttes slágere: ~.)
„**Nehéz azt büntetni, amit sokan cselekednek**." (Közmondás.)
„**Nehéz betegségnek Isten az orvosa**." (Közmondás. Súlyos betegen csak a csoda segíthet.)
„**Nehéz dió**." (Szleng. Nehéz feladat, nehéz megoldani, mint amikor nehéz feltörni egy diót. Még: kemény dió.)

„**Nehézfejű**.” (Szólás. Nehezen tanul, nehéz a felfogása, nehezen érti meg a dolgokat.)
„**Nehéz fiú**.” (Szleng. Veszélyes bűnöző. Még: konyhaszekrény = kigyúrt, nagy testőr.)
„**Nehézség essen bele**!” (Szólás. A ~! Törje ki a ~! Még: a nyavalya essen bele! Törje ki a nyavalya! Eredete: nehézség = betegség, rontás.)
„**Nehéz szatírát nem írni**!” Iuvenalis mondása: *Defficile est saturam non scribere*.)
„**Nehéz terepen** – **ne állj meg**; bekerített terepen – dolgozz ki stratégiát; halálos terepen – harcolj.” (Szun Ce, a II. században élt kínai hadvezér mondása.)
„**Ne higgyétek csendes öreg**ek, hogy tán megárt, ha túllobogja is a fiatal tűz a határt; föl szoktak gyújtani egész mezőt, s lesz égés által ez gyümölcsözőbb.” (Petőfi: Ifjúság.)
„**Ne higgy olyan gondolatnak, melynek szíved ellentmond**.” (Eötvös József mondása.)
„**Nehogy már a nyúl vigye a** vadász**puskát**.” (Szólás a normálissal ellenkező helyzetre.)
„**Ne holnap**, **inkább ma**!” (*Non cras, quod hodie*. Római közmondás.)
„**Ne ítélj, hogy ne ítéltess**!” (*Nolite iudicare, ut non iudacemini*. Lukács evangéliuma 6:37)
„**Nejlonharisnya**.” (Az 1950-80-as években – mivel akkoriban Magyarországon még nem gyártották –, Nyugat-Európából magánúton behozott keresett és divatos luxuscikknek számított a tartós, női ~. Műanyagból *nylon*-ból készült. Ha ezen leszaladt egy szem, mivel hiánycikk volt, kialakult annak javítása, a ’szemfelszedés’, mint magániparág.)
„**Neki annyi**!” (Vége van, meghal, végleg tönkrement. Még: neki már annyi.)
„**Neked írom a dalt**, **neked énekelek**.” (Az LGT slágere: ~. *Vártam rá, hogy elmondjam, hogy elénekeljem, hogy tudd, hogy érezd, hogy elhidd nekem, hogy neked szól a gitár, neked zörög a dob, neked gyúlnak a fények, és csak* ~, ~.)
„**Neked, mint kívülállónak, mi a véleményed** az intelligenciáról?” (Sándor György mondása.)
„**Nekem a Balaton a Riviéra**.” (Németh Lehel slágere: ~. ~ *napozni ott szeretek a homokon, nekem csak jó estét a buona sera, nem töröm más szavakon a kobakom*.)
„**Nekem a kérés nagy szégyen**, adjon úgy is, ha nem kérem.” (*Adjon az Isten szerencsét, szerelmet, forró kemencét. Üres vékámba gabonát, árva kezembe parolát ... Adjon az Isten fényeket, temetők helyett életet.* ~. Nagy László: Adjon az Isten.)
„**Nekem eddig Bach volt minden**, alfa, ómega és puszta lét; a világért nem hallgattam semmi hebehurgya tánczenét.” (Neoton együttes slágere. ~. *A Rolling Stones, a Bee Gees, Beatles elkápráztatott, és a vége, hogy szegény tudatom meghasadozott*.)

„**Nekem egy hordár, kéne gyorsan**, jaj, csak megtaláljam, bánatom elviszi majd.” (Zalatnay Sarolta slágere.)
„**Nekem itt szavam nincs.** Nem vagyok tagja a követek házának. De birtokos vagyok; és ha feláll oly intézet, mely a magyar nyelvet kifejtse, mely avval segítse elő honosainknak magyar neveltetését; jószágomnak egy évi jövedelmét feláldozom reá.” (Széchenyi István gróf e szavakkal kezdeményezte a Magyar Tudományos Akadémia megalapítását a pozsonyi országgyűlés alsóházában 1825-ben.)
„**Nekem nyolc**.” (Mindegy. Szólás. A 8 fejjel lefelé és fordítva is 8. Németül: *Es ist mir scheiss Wurst*.)
„**Nekem zörögsz**, papírzacskó?” (Szleng. Hozzám beszélsz?)
„**Ne kezdj olyannal**, **akinek nincs vesztenivalója**.” (Gracián mondása.)
„**Neki annyi**.” (Szleng. Valakinek annyi = kudarcot vall, tönkre megy, vége van.)
„**Neki áll a világ**.” (Szólás. Minden sikerül, minden jó neki, a világ a kedvét keresi.)
„**Nekidurálja magát**.” (Szólás. Tehetetlenségét, félelmét legyőzve, hirtelen elhatározással rászánja magát valamire. Még: nehéz munkára adja a fejét. Eredete: nekikeményít. Latin: *duro* = kemény.)
„**Nekiesik, mint tót az anyjának**.” (Szólás. Vadul. Etnosztereotípia: tót = nem normális. Még: nekiesik = hirtelen, nagy energiával elkezdi csinálni/enni.)
„**Nekropolisz**.” (Nagyméretű temető, szó szerint görögből: ’halottak városa’. *nekrosz* = halott; *polisz* = város.)
„**Nektár**.” (Az istenek itala a görög mitológiában. A *nectarium* választja ki a virágos növényekben a ~t, ami illatos, cukros vizes oldat, arra szolgálva, hogy a rovarokat vonzza.)
„**Nekünk Mohács kell**.” (Ady Endre: ~. A magyarok nem ismerik fel a bajt, a tragédiáig.)
„**Ne légy társa náladnál hatalmasabbnak**.” (Zrínyi Miklós költő és hadvezér – valószínűleg zsákmányból szerzett – pallosának a pengéjén található török nyelven bevésett felirat.)
„**Nem adhatok mást, csak mi lényegem**.” (Lucifer mondása Madách Imre: Az ember tragédiájában. *~ Dicsér eléggé e hitvány sereg, és illik is, hogy ők dicsérjenek. Te szülted őket, mint árnyát a fény, de én mindöröktől fogva létezem!*)
„**Nem adja olcsón a bőrét**.” (Szólás. Nehéz ellenfél, mint az a vad, amit nehéz levadászni. Még: ~ az életét.)
„**Nem a gólya költötte**.” (Szólás. Nem együgyű, nem „madár”. Még: engem sem ~. Vagy: nem a gólya hozott, azaz nem hiszek a mesében.)
„**Nem a hadnak sokasága,** hanem az benne való bizalom, és eltökéllett szív veri meg az ellenséget.” (II. Rákóczi Ferenc mondása.)
„**Nem a haláltól kellene félnünk**, hanem attól, hogy sosem kezdünk el élni.” (Marcus Aurélius, a római ’filozófus’ császár mondása.)
„**Nem a kakas szavára kezd virradni**, de a kakas kiált, mert, hogy virrad.” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)

„**Nem akar az ökörcsorda legelni**.” (Népdal. ~ *Nem akar a kisangyalom szeretni. Kérve kértem, hogy szeressen engemet; azt felelte, későn van már, kisangyalom, nem lehet*.)
„**Nem akarásnak nyögés a vége**.” (Közmondás. Ha kényszerből teszünk valamit, az eredmény kedvezőtlen, vagy elmarad.)
„**Nem akarja az igazat**.” (Valami nem sikerül, többszöri próbálkozásra sem.)
„**Nem akarok debreceni diák lenni**.” (Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig c. regényében mondja Nyilas Misi. Végleges elhatározás, valami befejezéséről, ami eredetileg jónak tűnt.)
„**Nem akarom azt a békét,** amely elhozza az egyetértést. Azt az egyetértést akarom, amely elhozza a békét.” (Helen Keller amerikai írónő mondása.)
„**Nem akármilyen fából faragták**.” (Szólás: kemény, értékes ember, mint egy keményfából faragott eszköz a puhafából faragotthoz képest.)
„**Nem akkor leszünk magabiztosak**, ha mindig igazunk van, hanem akkor, ha nem félünk a tévedéstől.” (Peter T. McIntyre mondása.)
„**Nem anyától lettél**, **rózsafán termettél**, piros pünkösd napján, hajnalban születtél.” (Népdal.)
„**Nem a pártnak van frakciója**, hanem a frakciónak van pártja.” (Torgyán József mondása.)
„**Nem a pendely, a gatya nemesít**.” (Közmondás. Anyai ágon nem, csak apai ágon örökölhető a nemesi cím.)
„**Nem arat osztatlan sikert**.” (Szólás. Nem mindenki ért vele egyet.)
„**Nem a ruha teszi az embert**.” (*Vestis virum non facit*. Quintilianus mondása. Eredetileg ~ az uralkodót. *Vestis non facit monachum*.)
„**Nem a siető, nem az akaró nyer**, hanem akin az Isten könyörül.” (A Rákóczi-ház jelmondata. *Non est currentisi neque volentis; sed miserentis Dei*.)
„**Nem a szavak embere**.” (Szólás. Nem beszédes, nem kérkedik, nem szájhősködik, hanem a tetteivel bizonyítja rátermettségét, ügyeségét, vagy bátorságát.)
„**Nem a szája íze szerint való**.” (Nem tetszik neki, kiábrándult egy helyzetből. Még: nem fűlik hozzá a foga)
„**Nem az a baj**, **hogy beszélsz,** hanem az, hogy hallom.” (L’art pour L’art társulat mondása.)
„**Nem az a bátor**, **aki nem érez félelmet**, hanem az, aki legyőzi azt.” (Desmond Tutura mondása.)
„**Nem az a fontos, az ember hány éves**, csak a szíve legyen fiatal.” (Ráday Imre slágere.)
„**Nem az a fontos, hogy ki mondta**, hanem hogy mit mondott.” (*Non quis, sed quid*. Latin közmondás.)
„**Nem az a fontos, hogy velünk mit tesznek**, hanem az, hogy mi mit teszünk másokkal.” (Marcus Aurelius római császár mondása. Még: *nem az a fontos az életben, amit kapunk, hanem amit adunk*. Lucy Maud Montgomery kanadai írónő mondása.)

„**Nem az a katona nyeri meg a háborút**, **aki életét adja** a hazájáért, hanem aki eléri, hogy az ellenséges katona adja életét a hazájáért.” (George Patton tábornok mondása.)
„**Nem az a kedves, aki szép**, hanem az a szép, aki kedves.” (Lev Tolsztoj mondása.)
„**Nem az a legény, aki adja,** hanem aki állja.” (Közmondás. Ti. a sorscsapást, vagy pofont.)
„**Nem az a művészet**, hogy meg tudunk-e szervezni egy rendezvényt/ünnepet, hanem hogy találunk-e olyanokat, akik örülnek ennek.” (Friedrich Nietzsche mondása.)
„**Nem az a részeg ember**, **aki sok bort iszik**, hanem az, aki nem győzi.” (Jókai: A cigánybáró.)
„**Nem az a szabadság, hogy azt teszed, amit akarsz**, hanem az, hogy nem kell megtenned, amit nem akarsz.” (Jean Jacques Rousseau mondása.)
„**Nem az a szegény, akinek kevés pénze van**, hanem aki többre vágyik.” (Seneca mondása.)
„**Nem az egészségeseknek van szüksége orvosra**, hanem a betegeknek.” (Jézus vallási axiómája. Márk 2:17 Még: *Nem azért jöttem, hogy az igazakat hívjam, hanem a bűnösöket a megtérésre*. Lukács 5:27.)
„**Nem az erő hiányzik az emberekből**, hanem az akarat.” (Victor Hugo mondása.)
„**Nem azé a madár, aki elereszti**, hanem azé, aki megfogja.” (Közmondás a lopás védelmében: miért nem vigyáz az értékeire a tulajdonos?)
„**Nem azért a két fillérért**.” (Szólás. Jelentése: nem kellene szóvá tenni, mert pénzben kifejezve nem jelentős /ti. a lyukas kétfilléres régen, az 1950-es években is kis pénznek számított/, de mégis, a rend, vagy a becsület kedvéért említést érdemel. Lásd még: fillér.)
„**Nem azért élünk, hogy együnk,** hanem azért eszünk, hogy éljünk.” (Szókratész mondása. Latinul: *Esse opportet, ut vivas, non vivere opportet, ut edas* = enni kell, hogy éljünk, de nem azért élünk, hogy együnk. Lásd még: Vétkeznek azok.)
„Nem azért felejtünk el játszani, mert megöregszünk, hanem azért öregszünk meg, mert elfelejtünk játszani.” (George Bernard Shaw mondása)
„**Nem azért jöttem**, **hogy békességet bocsátsak e földre**, hanem hogy fegyvert.” (Máté 10:34.)
„**Nem azért nem merjük, mert nehéz,** hanem azért nehéz, mert nem merjük.” (Seneca mondása a félelemről.)
„**Nem azért nem szeretjük az embereket, mert rosszak**, hanem azért tartjuk rossznak őket, mert nem szeretjük őket.” (Taitosz mondása.)
„**Nem azért szeretlek, aki te vagy,** hanem azért, aki én vagyok melletted.” (Gabriel García Márquez mondása a szerelemről.)
„**Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk**.” (*Non scholae, sed vitae discimus.* Seneca 106. levele.)
„**Nem az menekül meg a múlttól, aki elfelejti**.” (Bertold Brecht mondása.)

„**Nem az nyeri meg a pert, akinek igaza van**, hanem annak van igaza, aki megnyeri a pert.” (Moldova György mondása.)
„**Nem az ő asztala**.” (Szólás. Nem ő az illetékes valamiben, nem rá tartozik.)
„**Nem az ő fülének való**.” (Nem kell hallania, nem rá tartozik, még túl fiatal/ártatlan ahhoz, hogy hallja.)
„**Nem az ő pénztárcájára van méretezve**.” (Szólás. Neki túl drága valami.)
„**Nem az rendít meg, hogy hazudtál** nekem, hanem az, hogy többé nem hiszek neked.” (Friedrich Nietzsche mondása.)
„**Nem azt akarom, hogy nagyra nőj,** és árnyékot adjál; hanem hogy kicsi maradj és termést hozz.” (Bibliai tanítás: a kertész válasza a gyümölcsfa panaszára, mikor metszi.)
„**Nem azt kell kérdezni, hogy mennyien vannak a törökök**, hanem hogy hol vannak a törökök!” (Hunyadi János válasza az egyik aggódó tisztje kérdésére, hogy mennyien vannak a törökök?)
„**Nem azt vizsgálom, hogy jók-e a törvények**, hanem azt, hogy betartják-e azokat?” (Montesquieu mondása. *Ha elmegyek egy országba,* ~.)
„**Nem az ujjából szopta**.” (Szólás. Tudja, nem úgy, mint egy kisgyerek, aki még az ujját szopja, és ezért fantáziál. Eredet: az ujj-szopása mágia, amivel meg lehet valamit ismerni. Így a jelentése: biztosan tudja, mert okos, és nem használt hozzá mágiát. Ennek eredete, hogy Ábrahám Gábriel arkangyal ujjából szopott tejet 10 napos koráig.)
„**Nem a zsemle kicsi**, hanem a pofád nagy.” (Szólás az 1950-60-as évekből arra, aki kevesellte az ételt, amit kapott.)
„**Nem áll jót magáért**.” (Szólás. Nem vállalja a felelősséget a felindulásból elkövetett cselekedetéért.)
„**Nem áll a helyzet magaslatán**.” (Szólás. Nem irányít, nem ura a helyzetnek, mint ahogy egy dombon álló hadvezér ura a helyzetnek.)
„**Nem áll kötélnek**.” (Szólás. Nem hagyja rábeszélni magát valamire. Eredete: az alán /jász/ Dúl fejedelem népe és a magyarok közötti csoportos házasságkötési szokásra utal, amikor pl. az alán/jász/ lányok egy kifeszített kötél egyik oldalán állva szólították magukhoz a magyar vitézeket; aki ~, az nem akart házasodni, ill. nem tetszett neki az őt szólító lány. A csoportos házasságkötést a régi törzsszövetségekben volt szokás a rokoni szálak erősítésére és így a belső, törzsek közötti ellenségeskedés csökkentésére. Még: nehezen áll kötélnek. Lásd még: kötélnek áll.)
„**Ne már**!” (Kedvezőtlen információra, hírre, vagy viselkedésre adott reakció. Vulgárisan: kussolj. Még: ~ = csodálkozás kifejezése = ’még ilyet /ki látott/?!’)
„**Nem babra megy a játék**.” (Szólás. Komoly a dolog. Eredet: pénzre játszanak, nem babra – mint a gyerekek.)
„**Nem bánok semmit sem**.” (Edith Piaf utolsó sanzonja, az önpusztító életmód egyik jelszava. *Non je ne regrette Rien*.)
„**Nem bánomból lesz a bánom**.” (Közmondás.)

„**Nem bánt meg a köszvény szegény embert**.” (Közmondás. Régen a szegények nem jutottak húshoz, így nem is kaptak ízületi betegségeket, ellentétben a gazdagokkal.)
„**Nem bírja cérnával**.” (Szólás. Nincs hozzá türelme. Eredet: a szabó és az ördög versenye, hogy ki varr meg egy ruhát gyorsabban; a szabó sokszor fűzött be a tűbe rövid cérnát, míg az ördög a ruhához való összes cérnát befűzte egyszerre a tűbe, s minden öltésnél olyan messzire kellett szaladnia, hogy végül ~, s feladta a versenyt. A ruhakészítési, varrási tudásnak mágikus – pl. az ördögtől megszerzett – képességet tulajdonítottak régen.)
„**Nem cicizik** valamivel.” (Szólás. Nem babrál, nem vesztegeti az időt. Hímsoviniszta eredet: nem foglalkozik nemi előjátékkal, egyből a lényegre tér. Még: tököl = vacakol, babrál.)
„**Nem csak a húszéveseké a világ**.” (Aradszky László slágere, szerzők: Fényes – Szenes.)
„**Nem csak azért vagyunk felelősek, amit csinálunk**, de azért is, amit nem.” (Jean Moliere mondása.)
„**Nem csak kenyérrel él az ember**, hanem igével, mely az Úr szájából származik.” (Mózes V. könyve 8:3, Máté evangéliuma 4:4. Latinul: *non in solo pane vivit homo*.)
„**Nem csügged a honvéd**, **tisztét teljesíti**.” (Kisfaludy Sándor: Élet korai. Ebből a versből vették 1848-ban a magyar hadsereg és katonáinak nevét: honvédség, honvéd.)
„**Nem dicsősége a sasnak**, **ha legyőzi a galambot**.” (Boccaccio mondása.)
„**Nem díjazza**.” (A sportnyelvből átvett szólás: nem örül neki, felháborodik rajta.)
„**Nem dől/t össze a világ**.” (Szólás. Nincsen nagy baj; vigasztalás.)
„**Nemecsek**.” (Jelentéktelennek tűnő, de értékes, még akár hőssé is válható ember. Molnár Ferenc A Pál utcai fiúk című regényének fő karaktere: ~ Ernő.)
„**Nem egy vasziszdasz.”** (Szólás. Nem nehéz; nem egy ’mi ez,’ nem kunszt /lásd ott/; németből: *was ist das*.)
„**Nem ejtették a feje lágyára**.” (Szólás. Okos, ügyes, talpraesett. A feje lágya az a koponyacsont, amely csak kétéves kor után forr össze, addig lágy, és ezért sérülékeny. Ha ütés éri, vagy például leejtik a gyereket és az beveri ott a fejét, akkor szellemi képességei is sérülhetnek.)
„**Nem elég a jóra vágyni, a jót akarni kell**! És nem elég akarni, de tenni, tenni kell! A jószándék kevés! Több kell: az értelem! Mit ér a hűvös ész? Több kell: az érzelem!” (Váci Mihály: Még nem elég!)
„**Nem elég becsületesnek lenni; annak is kell látszani**.” (Julius Caesar mondása.)
„**Nem elég magyarnak lenni, tehetségesnek is kell lenni**.” (Cukor Adolf filmgyárosnak – az amerikai Paramount Pictures alapítójának – mondása.)
„**Nem elég nekünk sikeresnek lenni**; ahhoz másoknak kudarcot kell vallani.” (Gore Vidal mondása.)

„**Nem enged a 48-ból**.” (Szólás. Ragaszkodik elveihez. Az 1860-as évek 48-as konzervatív, politikai pártja után.)
„**Ne menj visszafelé**; **ott már voltál**.” (Ray Charles mondása.)
„**Ne merj hozzám közel állni**, **tigris vagyok, nem akárki**.” (Szamuil Jakovlevics Marsak: Kölykök ketrecben.)
„**Nem erőszak a disznótor**.” (Közmondás. Ha nem kell a jó, nem kapsz.)
„**Nem esik hasra előtte**.” (Szólás. Jelentése: elismeri ugyan valaminek/valakinek az értékét, de nem csodálja, nem tartja kritika nélkül nagynak vagy jónak. A szólás eredete, hogy régen az uralkodók, istenkirályok előtt az alattvalók leborultak, földre borultak, amikor kegyet vagy kegyelmet kértek, illetve, ha istenséget imádtak.)
„**Nem esik le a karikagyűrű az ujjáról**.” (Szólás. Jelentése: nem kell szégyellni, megtenni valamit, nem rangján aluli megtenni. Még: aranygyűrű.)
„**Nem esik messze az alma a fájától**.” (A gyerek jelleme hasonlít a szülőéhez. Közmondás.)
„**Nem eszik a kását olyan forrón**, mint ahogy főzik.” (Szólás. Nem olyan rossz a helyzet, mint amilyennek tűnik.)
„**Nem eszi meg a kutya a telet**.” (Mondás. A téli enyhe idő csalóka, jöhet még hideg.)
„**Nem ettem meszet**.” (Szólás. Nem bolondultam meg.)
„**Nem él vele**.” (Szólás. Nincs rá szüksége, nem használja, nem fogyasztja /ételt, műfajt/.)
„**Nemének és századának dicsősége, Zrínyi Ilona**.” (*Helena Zrinyi, sexus sui ac saeculi gloria*. Zrínyi Ilona sírfelirata a törökországi Galatában, ahol 1703-ban eltemették. Hamvait 1906-ban hozták haza Rákócziéval, és a kassai dómban helyezték ’örök’ nyugalomra. A XX. század elején még elképzelhetetlen volt, hogy Kassa egy csehszlovák – ma szlovák – állam területéhez fog tartozni.)
„**Nem én kiáltok**, **a föld dübörög**! Vigyázz, vigyázz, mert megőrült a Sátán!” (József Attila: Nem én kiáltok.)
„**Nem ér a nevem**!” (Játékban /fogócska, bújócska/ mondja az, aki ki akar szállni.)
„**Nem érdemli meg, hogy a föld megtűrje a hátán.**” (A régi szicíliai maffia halálos ítélete.)
„**Nem érez**, **aki érez szavakkal mondhatót**!” (Vörösmarty Mihály: Idához.)
„**Nem érhet engem semmi rossz, ha átölelsz**. Nem várok választ mástól, hogyha te felelsz. Hazatalál kóbor szívem, gyöngéden ölelj át, és ringass szerelem!” (Korda György slágere: Gyöngéden ölelj át. Eredetileg: *Speak Softly Love* a Keresztapa c. film betétdala.)
„**Nem értünk rá tanulni, mert mindig tanítottak**.” (Karinthy Frigyes mondása.)
„**Nem fáj tőle a feje**.” (Szólás. Nem idegeskedik, nem aggódik miatta, nem törődik vele. Eredete: akinek nem fáj valamilye, az nem törődik vele.)
„**Nem fenékig tejfel**.” (Szólás. Nem teljesen probléma nélküli. Eredet: a tejfeles bögre alján nem tiszta tejfel, csak savó van.)

„**Nem félünk a farkastól**!” (*Who’s Afraid of Virginia’s Wolf?* Edward Albee drámája.)
„**Nem fér a bőrébe**.” (Szólás. Nem tud nyugton maradni. Eredet: míg meg nem nyúzzák; utalás egy ókori és középkori kivégzési módra. Még: nem bír magával = nyugtalan, izgága, rosszalkodik. Lásd még: majd kiugrik.)
„**Nem fog aranyon a rozsda**.” (Közmondás a jó minőség értékéről.)
„**Nem fűlik hozzá a foga**.” (Szólás. Nincs semmi kedve hozzá. Fűlik, = fülled = melegszik a széna a napon. Nem melegszik össze valamivel. Még: összemelegednek jóbarátok lesznek. Még: nincsen ínyére = ~, nem kívánja; eredetileg: elfogyasztani.)
„**Nem győzi cérnával**.” (Szólás: ~ türelemmel. Türelem kell a cérna tűbe fűzéséhez.)
„**Nem hagyja annyiban.**” (Szólás. Nem nyugszik bele.)
„**Nem hajlandó egy levegőt szívni vele**.” (Szólás. Annyira utálja, hogy nem akar egy helyiségben tartózkodni vele.)
„**Nem hajt a tatár**.” (Szólás. Nem kell sietni. Célzás IV. Béla királynak a Sajó melletti Muhi pusztától az Adriai-tengeri Trau /ma: Trogir/ váráig tartó menekülésére.)
„**Nem hallottátok Dózsa György hírét**?” (Petőfi Sándor: A nép nevében. *Még kér a nép, most adjatok neki! Vagy nem tudjátok, mily szörnyű a nép, ha fölkel és nem kér, de vesz, ragad? ~*.)
„**Nem halok meg egészen**.” (Horatius mondása, arra nézve, hogy az alkotások fenntartják az alkotók nevét. *Non omnis moriar*.)
„**Nem harcolhatunk valami ellen**. **Valamiért kell harcolni**.” (Wass Albert mondása.)
„**Nem hisz a szemének**.” (Meg van döbbenve; alig akarja elhinni, amit lát.)
„**Nem hiszek Istenben, de félek tőle**.” (Diane Keaton és/vagy Woody Allen mondása. *I don’t belive in God, but I’m afraid of him.*)
„**Nem ijed meg a saját árnyékától**.” (Szólás. Bátor. Még: gyáva = még a saját árnyékától is megijed.)
„**Nem ildomos**.” (Nem illik. ’Ildomos’ = Régiesen: jó modorú, udvarias.)
„**Nem ismer sem Istent, sem embert**.” (Szólás. Gátlástalan. Nincs tekintettel semmire.)
„**Nem ismer tréfát**.” (Valamiben ~. Komolyan, szigorúan veszi.)
„**Nem is sejted, mivé alakíthat az Isten**, ha teljesen átadod magadat Neki.” (Lojolai Szent Ignác mondása.)
„**Nem írom pennával, fekete téntával**, de szablyám élivel, ellenség vérivel, én örök híremet.” (Zrínyi Miklós: Az idő és hírnév.)
„**Nem jár egyenes úton**.” (Szólás. Törvénytelen, szabálytalan módon jár el.)
„**Nem jár ilyenkor** az utakon senki, csak a szél. A faluk hókucsmát húztak a házak kontyára, a templomok tornya valahol a felhők felett van és most igazán az égbe ér. A jószág békésen kérődzik a meleg istállóban, a galambok megbújnak a

dúcban, a baromfik az ólban, az emberek a tűzhely mellett, és csendesen pipázgatnak, hiszen arra való a tél, a pihenésre, a csendes számvetésre, disznótorra, lakodalmakra, mert nem robotra teremtette Isten a világot és nem gépnek az embert." (Fekete István: Gyeplő nélkül.)
„**Nem játszhatom veled**, nem vagyok megszelídítve." (A róka mondja a kishercegnek. Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg.)
„**Nem jelölte a sírt drága érc, vagy márvány**: Bence volt az emlék, lába felől állván: egy ásót ütött le, arra támaszkodék, s elborítá a sírt új havával az ég." (Arany János: Toldi estéje.)
„**Nem jobb a Deákné vásznánál**." (Magyar szólás. Valaki nem különb, mint az átlag. A deákné régen falun = a tanító felesége, aki a részegeskedő urát – mint a vásznat – időnként megsulykolta /megverte/, mint minden más asszony a saját, szintén részegeskedő férjét.)
„**Nem jó ám a sok úr kormányzata**, egy legyen úr csak." (Homérosz: Íliász.)
„**Nem jókedvéből csinálja**." (Szólás. Nem ok nélkül, nem szórakozásból teszi. Még: nyomós oka van rá. Nyomós itt = súlyos, sokat nyomó.)
„**Nem jó más ember kertjében kereskedni**." (Közmondás. ~ keresgélni, azaz: ne lopj.)
„**Nem jó tudatlan felnőni parasztul e világban**, mert így emberségre, nem juthatunk tisztre ez országban. Gyertek el mivélünk, mert értetek jöttünk jó gyermekek, menjünk iskolába, Istennek házába, tanulásra!" (Március 12-én, Gergely napkor, Gergelyjáráskor az iskolás gyermekek /a 'Gergelykatonák'/, miközben Szent Gergely, az iskolák védőszentje nevében adományokat gyűjtöttek, ezzel a verssel toboroztak új katonákat /tanulókat/ az iskolának.)
„**Nem jön a szemére álom**." (Szólás. Nem tud elaludni.)
„**Nem jöttem békét hozni, hanem fegyvert**." (Máté 10:34.)
„**Nem jöttünk égi Hadak-útján**." (Ady Endre: Csaba új népe. ~ *sorsunk vad ösvény, föld, s a por, de ím, egy új Csaba legenda lelkünkben lázasan dalol*.)
„**Nem jöttünk hívatlan**, **nem megyünk küldetlen**." (A vendégek szólása lakodalom, vagy egyéb mulatság vége felé. Lásd még: nem, nem, nem.)
„**Nem jut egyről a kettőre**." (Szólás. Nem halad, elakad valamivel. Még: nem jut ötről a hatra.)
„**Nem kapok elégtételt**." (A Rolling Stones slágerének közkeletű fordítása: *I Can Get No Satisfaction*. Lásd még: getnó!)
„**Nem káptalan a feje**." (Szólás. Nem tud észben tartani minden adatot, mint a káptalan. Eredetileg *capitulum* = a püspöki tanácsadó testület, ill. a levéltár.)
„**Nem kell a cigányt lopni, tanítani**." (Közmondás. Etnosztereotípia.)
„**Nem kell a rizsa**." (Szleng. Nem kell mellébeszélni, csak a lényeget kell mondani. Még: nem kell a púder = nem szükséges magyarázni, szépíteni a hibát.)
„**Nem kell a szomszédba menni** valamiért." (Szólás. Segítség nélkül is meg lehet oldani; önerőből, illetve nem szorul rá külső segítségre valami miatt.)
„**Nem kell dobra verni**." (Szólás. Nem kell elmondani. Régen a kisbíró kidobolta a híreket.)

„**Nem kell félni az árnyaktól**: csak azt tudatják, hogy fény van a közelben.” (Ruth E. Renkel.)
„**Nem kell mindig kaviár**.” (Magyarországon az 1970-es években bemutatott, sikeres német filmsorozat utáni szólás. *Es muß nicht immer Kaviar sein*. Nem lehet mindig minden a legjobb. Még: több nap, mint kolbász.)
„**Nem kenyere a dicsekvés**.” (Szólás. Nem szokta ezt tenni, nem él vele – mint a kenyérrel.)
„**Nem kerget a tatár**!” (Szólás. Nem kell annyira sietni! Utalás IV. Béla király hosszú menekülésére 1241-42-ben a mongolok elől.)
„**Nem kerül sokba: őfelségét meglepi és a népnek is örömet szerez**.” (Báró Eötvös József válaszolta ezt, Angusz Antal budai helytartónak arra kérdésére, hogy Ferenc József császár budai látogatása alkalmával mit tanácsol, mivel fogadják őfelségét, ami ~? Eötvös válasza: *’Akasztasd fel magad a Lánchíd oszlopára, az ~*.’)
„**Nem kér enni**.” (Szólás. Nem kerül semmibe, nincs vele semmi gond, nem árt, ha van. Még: nem kér kenyeret.)
„**Nem késik azonban a jó háziasszony**, illő, hogy urának ennivalót hozzon.” (Arany János: Családi kör. ~ *Maga evett ő már, a gyerek sem éhes, de a férj unszolja: ’gyer közelebb, édes!’ Jobb ízű a falat, ha mindnyájan esznek; egy-egy szárnyat, combot nyújt a kicsinyeknek*.)
„**Nem klappol** neki.” (Úgy érzi, nincs rendben egy helyzettel, dologgal. Eredete a német *klappen* = csattan, amikor két dolog, tenyér pontosan összeér, összecsattan. Még: nem stimmel, lásd:stimmel.)
„**Nem kolbászból van a kerítés**.” (Szólás. Nincs nagy gazdagság.)
„**Nem köti az orrára**.” (Szólás. Nem bíz rá titkot. Kötés = ráolvasás. Még: nem lát tovább az orránál /nem tervez előre/, az orra előtt van /az orr = arc, mert az arc közepén lévő szerv/.)
„**Nem kukoricázik**.” (Szólás. ~ valamivel. Nem sokat gondolkozik, nem lassú, mint a kukoricamorzsolás, hanem cselekszik. Még: nem teketóriázik /lásd ott/. Még, vulgáris változatok: nem cicizik, nem tököl, nem szarozik.)
„**Nem kunszt.**” (Szólás. Nem nehéz, nem művészet = *kunst* németül.)
„**Nem lacafacázik**.” (Szólás. Nem tétovázik, nem halogat, nem körülményeskedik; határozott. Vulgáris változatai: nem szarozik, nem pöcsöl, nem cicizik valamivel.)
„**Nem lát benne kivetnivalót**.” (Nem kifogásolható, hibátlannak tűnik.)
„**Nem látni a fától az erdőt**.” (Szólás. Lásd: A fától nem látja az erdőt.)
„**Nem láttál még fehér embert**?” (Degradáló reakció, a hosszas, vagy csodálkozó nézésre; mint amikor a nagy felfedezések korában a színesbőrű ’vademberek’ először megpillantották az európai /civilizált/ embert, és csodálkozva, tátott szájjal bámulták.)
„**Nem lát tovább az orránál**.” (Nem gondolkozik előre, meggondolatlan. Még: ’rövidlátó’ átvitt értelemben is. A görög mitológiában ez Epimétheusz /Iapetosz, az ember-titán és Ázsia ókeánisz fia, az emberiség őse/ aki az utólag gondolkozó;

testvére Prométheusz viszont az 'előre gondolkozó' = előrelátó, aki az emberiség tanítója volt.)
„**Nem leányálom**." (Szólás. Nem könnyű, nem egyszerű, nehéz, fárasztó.)
„**Nem lehet az ember fából, ki kell rúgni a hámfából**!" (Népdal. *Még azt mondják, részeges vagyok. Pedig csak a jó bort szeretem nagyon* ~.)
„**Nem lehet ártatlanul uralkodni**." (Szállóige. Saint Jus mondása a francia forradalom idején a király perében.)
„**Nem lehet egyetlen lehetőséget sem elszalasztani**. Mert utána bánni fogja egész életében, hogy meg sem próbálta. Ez pedig még egy csalódásnál is rosszabb. Azt kiheveri előbb-utóbb, de az elszalasztott lehetőségek élete végéig kínozni, marni fogják." (Fábián Janka mondása.)
„**Nem lehet más igényem**, csak hogy a művészet és a magyar hon jóakaratú, buzgó szolgája legyek." (Liszt Ferenc mondása.)
„**Nem lehet megoldani problémákat** ugyanazzal a gondolkodásmóddal, amivel csináltuk őket." (Albert Einstein mondása.)
„**Nem lehet még itt a búcsúzás**. Csak te voltál nekem, senki más, elvitted az álmomat, még látom az arcodat, mindig kísért egy fájó gondolat." (Gondolsz-e majd rám. Az Echo együttes slágere.)
„**Nem lehet vele kukoricázni**." (Szólás. Nem ismer tréfát, nem hagyja magát, nem lehet játszani vele. Még: nem lehet vele boldogulni = együtt dolgozni, kijönni vele.)
„**Nem lesz belőle énekes halott**." (Szólás. Nem lesz sikeres. Lásd: énekes halott.)
„**Nem lesz egy tenyérnyi jel sem puszta síromon**. Elesett katonák teste lesz a vánkosom. Ahová le fognak tenni; síromra nem borul senki; senki, aki él; tavasz sem fakaszt rám zöldet; elhordja rólam a földet, messze majd a szél." (Világháborús katonadal: Valahol tetőled távol.)
„**Nem leszek többé debreceni diák**!" (Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig.)
„**Nem lesz nagyobb a törpe, ha hegyre áll**." (Latin közmondás. *Non est maior pumillio, licet constiterit in monte*.)
„**Nem léphetsz kétszer ugyanabba folyóba**." (Hérakleitosz mondása a szüntelen változásról.)
„**Nem létezik kis nemzet**. Egy nép nagyságát nem a lélekszáma határozza meg, mint ahogy egy ember nagysága sem a testsúlyának függvénye." (Victor Hugo mondása.)
„**Nem loptam én életemben, csak egy csikót Debrecenben**." (Népdal. ~ *Mégis rám verték a vasat. Babám szíve majd' megszakad*.)
„**Nem lú az**, **hanem szobor**." (Medgyessy Ferenc mondása, amikor egyik lovasszobrát kritizálták, hogy a ló testfelépítése nem felel meg a valóságosnak. A szállóigévé vált mondás a művészi alkotás szabadságát reprezentálja.)
„**Nem maga a halál oly borzasztó, mint az előkészület.**" (Madách Imre: Az ember tragédiája)
„**Nem megbocsájtani nagyobb nűn, mint a bűnt elkövetni**." (Luther mondása.)

„**Nem megkapni, amit kívánsz, néha nagy szerencse**.” (A XIV. Dalai Láma mondása.)
„**Nem megy fejjel a falnak**.” (Szólás. Nem bolond, nem csinál észszerűtlenséget.)
„**Nem mese az, gyermek**!” (Arany János: Családi kör.)
„**Nem mind arany, ami** fénylik.” (Közmondás.)
„**Nem mind asszony**, **akinek kontya van**.” (Szólás olyan falusi asszonyra, aki nem jól tette, értette az asszonyi munkákat a háztartásban.)
„**Nem mindegy, hogy ingó firma, vagy** fingó Irma.” (Vulgáris szólás az 1950-es évekből, a kis differenciák okozta lényeges különbségekre.)
„**Nem mindegy, hogy szarba lépsz a csizmáddal**, vagy, hogy beleszarnak a csizmádba.” (Cigány mondás a férfi és a női házasságtörés megítéléséről.)
„**Nem minden asszony harap a tiltott fa gyümölcsébe**, de mind kíváncsi az ízére.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Nem minden megszámlálható, ami számít**, és nem minden számít, ami megszámlálható.” (Albert Einstein mondása. *Not everything that counts can be counted, and not everything that can be counted counts.*)
„**Nem minden fajta szarka farka tarka-barka**, csak a tarka-barka fajta szarka farka tarka-barka” (Nyelvtörő mondóka.)
„**Nem minden papsajt**.” (Közmondás. Nem minden jó. Eredet: papsajt = ehető fű.)
„**Nem minden rossz jő ártalomra**.” (Közmondás. Minden rosszban van valami jó.)
„**Nem mindig lehet**, **azt tenni, amit kell**; de mindig meg kell tenni azt, amit lehet.” (Bethlen Gábor erdélyi fejedelem mondása.)
„**Nem mind leány az, ki pártában vagyon**.” (Közmondás. Pártában van = eladó lány.)
„**Nem mind molnár**, **aki lisztes**.” (Közmondás, nem minden az, aminek látszik.)
„**Nem mintha félnék a haláltól**, csak nem szeretnék ott lenni, mikor bekövetkezik.” (Woody Allen mondása.)
„**Nem mondhatom el senkinek,** elmondom hát mindenkinek.” (Karinthy Frigyes: Előszó.)
„**Nem most jött le a falvédőről**.” (Szleng. Nem hülye, nem naiv, nem tudatlan, mint egy falikép. A konyhai falvédők régen közhelyeknek tartott idézeteket tartalmaztak, egyszerű, kvázi tudatlan emberek számára.)
„**Nem mozdult semmi,** csak az Idő ballagott időtlen útján a végtelenségnek, maga mögött hagyva a perceket, napokat, éveket. Újra nőttek a fák, virágzott a rét, zsongott az erdő. Visszajött a pinty ezüstciterájával, nevetett a falu száz csillogó ablakszeme, nevettek az emberek a téli estéken, amikor mindent betakart a hó, békésen pipáltak a kémények, mert az erdő úgy is adott, amit adhatott.” (Fekete István: Ci-Nyi.)
„**Nem mutiba készült**!” (Ne bámuld, ne nézegesd = nem mutogatásra való.)

„**Nem, nem, nem**, nem, nem, nem; **nem megyünk mi innen el**, míg minket a házigazda furkósbottal ki nem ver!” (Magyar nóta. ~ *Ha nem tetszik a gazdának, hogy mi itten mulatunk, vigye el a házát innen, de mi itten maradunk*.)
„**Nem, nem, soha**!” (Az 1920-as trianoni határok tagadása. Nagy Ferenc: ~! *Amíg fiat szül a magyar anya, nem lehet másé a magyar haza. Legyen a sorsunk bármily mostoha,* ~!)
„**Nem nézi jó szemmel**.” (Szólás. Nem tetszik neki.)
„**Nem néz sem Istent**, **sem embert**.” (Szólás. Nincs tekintettel semmilyen törvényi, vagy erkölcsi korlátra, szabályra, nagyon eltökélt, elszánt.)
„**Nem nyafognék**, **de most már késő**. Most látom milyen óriás ő. Szürke haja lebben az égen, kékítőt old az ég vizében.” (József Attila: Mama.)
„**Nem oda Buda**!” (Szólás. Jelentése: nem úgy van az! Nem úgy lesz, ahogy gondolod. Eredetileg ez a szólás irányjelző volt: ’*nem arra* /van/ *Buda!*’ vagyis a Budára igyekvő, de rossz irányba induló utasoknak mondták. 1541-ben, amikor a törökök elfoglalták Budát, és tényleg ’oda lett’ Buda, a szólásba ez a jelentés is belekeveredett: oda /van/ Buda = el van veszve Buda. Még: Nem addig az!)
„***Nemo est propheta in patria***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: senki sem próféta a saját hazájában.)
„**Nem olyan fából faragták**!” (Szólás. Kemény legény; mint egy olyan eszköz, amelyet nem puhafából faragtak. Lásd még: nem akármilyen fából faragták.)
„**Nem olyan fekete az ördög**, mint amilyennek festik.” (Közmondás. Nem olyan nagy a baj, mint amilyennek látszik, vagy mondják.)
„**Nem olyan könnyű ám a bejárás oda**, őrzi kapuját sok iszonyú csoda.” (Petőfi Sándor: János vitéz / Tündérország kapujában.)
„**Nem oszt neki lapot**.” (Szleng. Nem kíváncsi a véleményére; mint amikor valaki nem játszik a kártyajátékban, s így ~ senki.)
„**Nem oszt, nem szoroz**.” (Szólás. Nem számít, nem jelentős, mindegy.)
„**Nem ördögtől való**.” (Szólás. Nem rossz, nem az ördög gondolata.)
„**Nem őriztek együtt libát**.” (Szólás. Nincs köztük bizalmas viszony, nem gyerekkori barátok, ugyanis régen, falun, a libák őrzése volt az, amit először bíztak kisgyermekekre, s akkor kötődtek az első gyermekkori barátságok.)
„**Nem ő találta fel a spanyolviaszt**.” (Szólás. A régen a pecsételéshez használt spanyolviaszt – vagy más, régen ismert dolgot – nem kell /újra/ feltalálni. *Spanyolviasz = Cera di Spagna*, mert a *pecsétviasz* vörös színét adó cinóbert Spanyolországban bányászták.)
„**Nem pennához való a szablya**.” (Régi magyar közmondás. Penna = íráshoz használt, kihegyezett lúdtoll. Írástudó, tollforgató ember ritkán vitéz katona. Kivétel: Zrínyi Miklós.)
„**Nem piskóta**.” (Szleng. Elismerést fejez ki. Még, dupla tagadással: nem semmi.)
„**Nem rejti véka alá.” (**Nem csinál titkot belőle. Eredet: ~ a gyertyát. *Gyertyát sem azért gyújtanak, hogy a véka alá, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék és fényeljék mindazoknak, a kik a házban vannak.* Máté evangéliuma 5:15.)

„**Nem rontja a levegőt**.” (~ itt vagy ott. Szólás. Valaki, akit nem látnak szívesen, nincs itt/ott, nem zavar, nem alkalmatlankodik.)
„**Nem saját jószántából** teszi.” (Valamilyen külső kényszer hatása alatt, nem önkéntesen, nem önszántából teszi.)
„**Nem sétagalopp**.” (Szólás. Nem könnyű. Galopp = lóverseny. Még: nem fáklyásmenet.)
„**Nem siet az Isten**, **de nem is késik**.” (Latin közmondás az igazság érvényre jutásáról. *Deus natura sua estcunctabundus*.)
„**Nem sokaság, hanem lélek, s szabad nép tesz csuda dolgokat**.” (Berzsenyi Dániel: Magyarokhoz. ~ *Ez tette Rómát föld urává, ez Marathont, s Budavárt híressé*.)
„**Nem sokra megy vele**.” (Nem sikeres vele.)
„**Nem sok vizet** zavar.” (Szólás. Jelentéktelen. Ha kis követ dobnak a vízbe, az ~. Eredet: Phaedrusnak a farkasról és a bárányról, illetve a rágalmazásról szóló tanmeséjében szerepel: a farkas és a bárány egyazon patakból iszik, a farkas feljebb, a bárány lentebb. A farkas azzal rágalmazza a bárányt, hogy ’felzavarja’ neki a ’vizet’, mire a bárány azzal védekezik, hogy hiszen a farkas iszik feljebb, így ő ~. Erre a farkas azzal vádolja, hogy rágalmazza őt, immár fél éve. A bárány azzal védekezik, hogy fél éve még meg sem született. Erre a farkas azzal az indokkal tépi szét, hogy akkor bizonyára a bárány apja volt a rágalmazó.)
„**Nem szabad bosszankodni**, **ha plagizálják az embert**. Ez a lehető legőszintébb bók.” (Theodor Fontane mondása.)
„**Nem szabad mindent tudni**!” (Horatius mondása. *Nec scire fas est omnia*.)
„**Nem szaggatja az istrángot**.” (Szólás. Nem töri magát, nem iparkodik, nem jeleskedik a munkában, mint a kocsit – az istrángnál fogva – erősen, vadul húzó ló. Istráng = szíj, eredete a német *Strang*.)
„**Nem százas**.” (Szleng. Nem száz százalékosan normális. Gyengeelméjű.)
„**Nem szentírás**.” (Szólás. Nem kell kritika nélkül elfogadni, mint a Bibliát = Szentírást.)
„**Nem szenved hiányt, akiben nincsen vágy**.” (Cicero mondása.)
„**Nem szeretem az olyan embereket,** akik nem olyanok, mint más ember. Más ember is elég undorító. Hát még az, aki nem olyan!” (Szerb Antal mondása.)
„**Nem szégyen attul tanulni, ki többet tud**; de szégyen megkötni a tudatlanságban, s nem tanulni.” (Zrínyi Miklós: Ne bántsd a magyart!)
„**Nem szép**, **de gavallér**.” (Rideg Sándor: Indul a bakterház. *Buga Jóska* ~.)
„**Nem színlelem a tudást**, **amit nem tudok**.” (Szókratész mondása.)
„**Nem szívbajos**.” (Szleng. Nem félénk, nem tartózkodó, szemtelenül bátor.)
„**Nem szokta a cigány a szántást**.” (Közmondás. Erőlködik, mert nincs hozzászokva. Még: Nem szokta a deák a kapát.)
„**Nem szoktam,** nem szoktam **kalickában hálni**. Csak szoktam, csak szoktam, zöld erdőben járni. Zöld erdőben járni; fenyőmagot enni; zöld erdőben járni, gyöngyharmatot inni.” (Népdal.)

„**Nem szolgálhatsz két úrnak**.” (~ *Istennek és Mammonnak.* Lukács evangéliuma 16:13. Mammon a pénz istene a görög-római mitológiában.)
„**Nem szorul e város tetemes falakra**, nagy henye kövekből nincs együvé rakva. Az Erőnek szolgál, kirepítő fészkül, nem a pulyaságnak biztos menedékül.” (Arany János: Hun rege. Attila sátorvárosban lakott; a világhódító hunoknak nem volt szükségük várfalak védelmére.)
„**Nem találja a szavakat**.” (Szólás. Nem tud mit mondani, nem tudja kifejezni magát egy váratlan helyzetben.)
„**Nem teketóriázik**.” (Nem vár, nem halogatja a döntést. Lásd még: teketóriázik.)
„**Nem terem neki babér**.” (Szólás. Nem jut neki dicsőség, elismerés. Nem sok babér terem neki = nincs sok lehetősége a sikerre, elismerésre. Az Ókorban, a sportban győztesek babérkoszorút kaptak a fejükre, ti. a babérkoszorú Apollón attribútuma volt. Még: Nem terem neki fű = nincs lehetősége, élettere.)
„**Nem teszi ki az ablakba**.” (Szólás. Nem büszkélkedik vele. Még: ~ a kirakatba.)
„**Nem teszi zsebre**, **amit kap**.” (Szólás. Megkritizálják, úgy, hogy nem lesz rá büszke. Még: nem teszi a kirakatba, amit kap = nem dicsekszik vele, eltitkolja.)
„**Nem tilthatom meg neked**, hogy mások is rád nézzenek, ó, nem.” (Omega sláger: ~. *Melletted én úgy megyek, mint szürke árnyék lépdelek csendben. Bámulnak rád az emberek; mit tehetek?* ~.)
„**Nem ti választottatok engem**, hanem én titeket.” (Jézus mondása. János 15:16.)
„**Nem tudhatom, másnak e tájék mit jelent**, nekem szülőhazám e lángoktól ölelt kis ország, messze ringó gyermekkorom világa.” (Radnóti Miklós: ~.)
„**Nem tudja a bal kéz**, **mit csinál a jobb**.” (Ninive – ma az iraki Mosul – gonosz lakói nem tudnak különbséget tenni a jobb és a bal kezük között. Jónás próféta könyve 4:11)
„Nem tudod felkelteni azt az embert, aki csak tetteti, hogy alszik.” (Navaho indián közmondás.)
„**Nem tudom a neved**, **hogy segítsek neked**, hogy megtalálj, ha keresnél?” (Omega sláger.)
„**Nem tudta ezt Mehemed**.” (Szólás olyan helyzetre, ha valaki azért kerül bajba, mert egy nyilvánvaló dolgot nem ismert fel időben. Eredete: Móricz Zsigmond ’A török és a tehenek’ című verse. Lásd még: ’Volt egy török, Mehemed.’)
„**Nem ura a szavának**.” (Szólás. Nem tudja betartani a szavát, az ígéretét, vagyis nem tud parancsolni magának.)
„**Nem urai, szolgái vagyunk a nemzetnek**.” (Kossuth Lajos mondása.)
„**Nem úgy verik a cigányt**!” (Szólás. Nem úgy kell csinálni valamit – aminek, ha úgy csináljuk, rossz vége lesz. Eredet, illetve magyarázat anekdota: egy gazda egy lótolvaj cigányt ver fél kézzel, mert a másik kezével a lovát tartja. Erre mondja a cigány: Gazduram! ~ ’Hát, hogy?’ ’Két kézzel vagy karóval!’ Erre a gazda elengedi a lovat, hogy mindkét kezét használhassa, mire a cigány megint elviszi tőle a lovat.)
„**Nem ül a babérjain**.” (Szólás. Nem tétlenkedik. Babér = az elismerés és a dicséret jele. Lásd: babérkoszorú.)

„**Nem ütik a jogászt agyon**, mert a jogász vasból vagyon.” (Jogász himnusz, ~ *Sárgarigó rozmaringos galambom.* Szövegét 1994-ben írta a Miskolci Egyetem jogi karán Bacskay Antal felkérésére Pituk Emese és Solymosi Antal, zenéjét szerezte Illés Lajos /az egykori Illés zenekar alapítója/.)
„**Nem vagy legény Berci**, nem mersz megcsókolni, pedig leány létemre, merek csókot adni.” (Népdal. Még: *Nem vagy legény, nem vagy; nem mersz megcsókolni, talán azt gondolod, nem'tom visszaadni. Vissza tudom adni, tudok csókot adni; szép piros hajnalban, meg tudlak csókolni.*)
„**Nem vagyok arra méltó**, **hogy a hajlékomba jőj**.” (A római százados mondta Jézusnak.)
„**Nem vagyok elég fiatal** ahhoz, hogy mindent tudjak.” (Oscar Wilde mondása.)
„**Nem vagyok én már az**, **aki voltam**, szép asszonyok, szép jó éjszakát!” (Kállay Ferenc slágere: ~. *Életemet régen eldaloltam, nem segít már rajtam senki sem*.)
„**Nem vagyok én senkinek sem adósa**, adósa. Él még az én feleségem édesanyja, meg annak az anyósa, apósa. Eb fél kutya fél, míg az ipam-apam él.” (Népdal.)
„**Nem vagyok orgona**, kolompszó vagyok a magyar mezők felett, de fáradt emberek ezt is szeretik hallani néha. Nem vagyok csillag csak rőzsetűz, de az, amíg ég, meleget tud adni az egyszerű embereknek.” (Móra Ferenc.)
„**Nem vagy szabad, míg önmagadért élsz**, mert önzésed rabja vagy.” (Széchenyi István.)
„**Nem vagyunk mi bugyiban**, itt vagyunk a nudiban.” (Tréfás szólás az 1980-as évekből Délegyházán, az egyik első magyarországi nudista strandon.)
„**Nem várok holnapig**, holnapig, jó, ha kibírom félhatig, kezdem én a békülést; nem, mégsem várok holnapig, holnapig, tegnap sem aludtam hajnalig, bármit mond, én ráhagyom.” (Zalatnay Sarolta slágere: ~.)
„**Nem vet rá jó fényt**.” (Szólás. Nem kedvező rá nézve. Lásd még: rossz fényt vet rá. Nem kedvező színben tünteti fel = kedvezőtlen dolgokat mond róla. Még: rossz hírét kelti.)
„**Nem viszi rá a lélek**.” (Szólás. Erkölcsi, lelkiismereti okból nem tud vagy akar megtenni valamit.)
„**Nem volt a Szása egy moszkvai nagy dáma**, nem volt a Szása csak egy kis cigányleány. Nagy Oroszországban, a vad Ural aljában, vitte kopott trojkáján egy cigánykaraván.” (Orosz népdal.)
„**Nem volt énbennem semmi katonai zseni**. Rendet tartottam a katonáim között, ennyi az egész.” (Görgey Artúr mondása.)
„**Nem volt gyerekszobája**.” (Szólás. Műveletlen, neveletlen, faragatlan, aki nem kapott polgári nevelést. Még: látszik rajta, hogy volt gyerekszobája = illemtudó.)
„**Nem wurlitzer a verkli**, **ezt szívvel kell tekerni**!” (Bilicsi Tivadar slágere.)
„**Nemzet az egyéneket összefűző, legtágabb érzelmi közösség**.” (Matolcsy György: Amerikai birodalom.)
„**Nemzet csalogánya**.” (Blaha Lujza színésznő. Epitheton ornans.)
„**Nemzet csótánya**.” (Nagy Feró pop énekes és előadó. Epitheton ornans.)

„**Nemzetes úr**/asszony.” (Régi megszólítás, nemesi, köznemesi család sarja esetén. A latin *generosus* fordítása. Lásd még: vitézlő.)
„**Nemzeti szín**ű zászló.” (Piros = erő, fehér = hűség, zöld = remény jelképe. A mai zászló – a királyi, a Kossuth és a Rákosi országcímerekkel – csak a Kiegyezés /1867/ után terjedt el, országcímerek nélkül pedig 1957-től használatos.)
„Nemzetünk akkor lesz boldog, nagy, ellenállóképes, ha a gyermeklármától nem halljuk meg a bölcs politikusok dörgő, honmentő szónoklatait.” (Szálasi Ferenc mondása.)
„**Nemzetünkért, hazánkért halálunkat nem szánjuk**.” (Bocskai István kiáltványa 1604.)
„Nemzetünk szolgálatában meghalni lehet. De elfáradni soha!’ (Szálasi Ferenc mondása.)
„**Nem zörög a haraszt, ha a szél nem fújja**.” (Mindennek van valami oka. Közmondás. Még népdal: *~. Virágos a kedvem, ha a cigány húzza. Hajlik szívem jobbra, balra, mindegy neki szőke, barna. Nem vagyok én olyan, válogatós fajta. Rólunk beszél már az egész világ szája. Azt mondják, hogy te vagy az én szívem párja. Tagadjuk, hogy igaz volna, mégis azt mondja a nóta: ~.*)
„**Ne nevesd ki a világot**, **ne is sirasd, hanem értsd meg**.” (Baruch Spinoza mondása.)
„**Ne oda korcsolyázz**, **ahol a korong van**, hanem oda, ahol lesz.” (Wayne Gretzky kanadai jégkorong sztár mondása. *I skate to where the puck is going to be, not where it has been*.)
„**Neonfényes Budapest**, oly csodás, ha jön az est. Fellobban ezernyi fény, szinte égi tünemény, minden csupa ragyogás.” (Németh Lehel slágere: ~.)
„**Ne rázza ki**, **ne verje ki,** Erikával szívassa ki.” (A kelet-német Erika porszívó reklámjának kifigurázása az 1970-es évekből; ti. ne rázza ki a port, ne verje ki a szőnyegből a port, ami viszont érthető – vulgárisan – a maszturbálásra, illetve az orális szexre is.)
„**Ne rontsd itt a levegőt**!” (Szólás. Menj innen, jelenléted nem kívánatos. Még: tágulj innen.)
„**Ne sirassátok a halottakat!** Hanem azt sirassátok, aki elmegy, és az ő szülőföldjét nem látja meg többé!” (Jeremiás próféta könyve 22:10. Rekviem szám-űzöttekért. A honvágy súlya.)
„**Ne sírjatok lányok**! Ne sírjatok srácok! Az élet szép!” (Mészáros Márta: Szép leányok ne sírjatok c. filmjének betétdala /Illés együttes/.)
„**Ne sírj, mert vége lett**! Mosolyogj, mert megtörtént!” (Gabriel Marcia Márquez mondása.)
„**Nessy.**” (A skóciai *Loch Ness*-i szörny beceneve. Állítólag egy túlélő pleiosaurus faj.)
„**Nesze sánta, itt egy púp**.” (Egy vicc csattanója, amikor valaki egy meglévő baj mellé egy újabbat kap: a sorscsapás ironikus nyugtázásakor használatos szólás.)
„**Nesze semmi, fogd meg** jól!” (Szólás a haszontalan, látszat-ajándékra, segítségre, tanácsra, megoldásra.)

„**Ne szívd mellre**!” (Szleng. Ne sértődj meg, ne vedd túl komolyan, ne búsulj, mint amikor valaki lehorgasztja, lehajtja a fejét bánatában az állával a melléhez érve szipog. Még: fel a fejjel! = Ne bánkódj, vidámodj meg, ne horgaszd le a fejed. Még: ne lógasd a fejed!)
„**Ne szólj szám**, **nem fáj** fejem.” (Közmondás. Ne avatkozz bele, akkor nem kerülsz bajba, nem ütnek a fejedre.)
„**Nesztór**.” (Egy társaság legidősebb, legnagyobb tekintélyű tagja. Eredet: ~ a Trója alatt harcoló görög királyok legidősebbike volt, ő volt Pülosz királya, a mükénéi szövetségben, Spárta és Tirünsz mellett.)
„**Ne tollasodjál fészkeden kívül**.” (Közmondás. ~ más kárára.)
„**Neuralgikus pont**.” (Szólás. Idegesítő dolog.)
„**Ne vállalkozz arra, amit nem tudsz megtenni**, de ha valamit megígértél, igyekezz tartani a szavad!” (George Washington mondása.)
„**Ne vedd el, amit nem adhatsz**.” (A hordóban lakó Diogenész válasza a világhódító Nagy Sándornak, mikor az megkérdezte tőle, hogy mit tehet érte? Arra célzott ezzel, hogy álljon félre, mert eltakarja előle a napfényt – amit nem adhat.)
„**Ne vedd túl komolyan az életet**! Úgysem éled túl!” (Elbert Hubbard mondása.)
„**Neveket említeni nem tanácsos**!” (Cicero mondása. *Nomina sunt odiosa* = a nevek utálatosak; a jogban így használatos: ’nevek említése nélkül.’)
„**Nevem Senki**.” (*Outis emoi g’onoma*. Homérosz Odüsszeiájában mutatkozik be így Odüsszeusz a Polüphémosz nevű küklopsznak, aki, miután Odüsszeusz később megvakítja, azt kiabálja rokonai kérdésére, hogy ki bántotta: ’Senki’. Így menekül meg Odüsszeusz.)
„**Nevenics** király/ország.” (Népmesei kifejezés. ’Volt egyszer egy király ~ országban.’)
„**Ne vess gyöngyöt a disznók elé**.” (Közmondás. Valamit nem érdemelnek valakik.)
„**Nevet kell adni a gyereknek**.” (Szólás. Ha elkészült valamilyen mű, de nem lehet pontosan megfogalmazni, hogy mi az, és valami elnevezést kell találni neki – utólag.)
„**Nevető harmadik**.” (*Inter duos litigantes, tertius gaudet.* Két veszekedő között a harmadik örül. Latin mondás.)
„**Nevetve nézek a halál szemébe**, amíg Birnam erdeje fel nem jön Dunsinanere.” (Shakespeare: Macbeth. *I will not be afraid of death and bane, till Birnam forest come to Dunsinane*.)
„**Nevében a végzete**.” (***Nomen est omen***. Plautus ókori római színdarabírótól származó mondás. Jelentése: a név = sors, végzet. Még: a név kötelez = a névhez méltónak kell lenni.)
„**Nevén nevezi a gyereket**.” (Szólás. Kimondja az igazat. Még: Megmondja a frankót.)
„**Nevét se tudom még, kezét se fogom még**, én csak azt tudom, hogy ő még most csak 14.” (Az LGT slágere. *A papa vigyáz rá, a mama vigyáz rá, nem tudja mi vár, mi vár, mi vár rá*?)

„**Ne vigye el az álmunkat**!” (Vendégmarasztaló szólás. A vendégbarátságot igen fontosnak tartotta Zeusz, ezért, ha nem látják szívesen, nem marasztalják, nem ültetik le és nem kínálják valamivel a benéző látogatót, az, magával viheti az álom szellemét a házból, így a háziak nem tudnak jól aludni – különösen, ha csecsemő is van a házban.)
„**Ne vigyorogj, Iljics**, **nem tart ez örökké**, százöven év alatt sem lettünk törökké.” (Anekdota, mely szerint ezt írta fel valaki egy Lenin szoborra Magyarországon a szocializmus időszakában – 1949-1989 között. Lenin teljes neve: Vlagyimir Iljics Lenin. Utalás a szovjet internacionalizmus nemzeti érzéseket elnyomó jellegére.)
„**Ne zavard a köreimet**!” (*Noli turbare circulos meos.* Arkhimédesz utolsó mondása, amikor egy ellenséges római katona a szicíliai Szirakuza város elfoglalásakor rátaposott a homokba rajzolt mértani ábráira. A szállóige jelentése: ne szólj bele a dolgaimba, hagyj békén.)
„**Néger**.” (A *negro* /fekete/ szó magyar alakja. Az 1960-as évek amerikai faji egyenlőségért megindult küzdelmei óta ez a szó pejoratív /rossz hangzású/, ugyanúgy, mint amikor a fogyatékos helyett a nyomorék, a homoszexuális helyett a buzi kifejezést használjuk. Napjainkban, a magyar nyelvben hasonló folyamatot tükröz a cigány szó helyett a roma szó használata. A degradáló /lealacsonyító/, a rabszolgaság korát idéző *negro, nigger, black* szavak helyett ma az amerikai ~ek hivatalos megnevezése: *Afro-American* /afro-amerikai/.)
„**Négus**.” (Etiópia mindenkori császárának volt a neve. A ~.)
„**Négyek bandája**.” (Kínában 1966-1976 között uralmon lévő kommunista vezetők: Jian Quing /a nagy kommunista vezér – Mao Cetung – 4. felesége és özvegye/, Wang Hongwen, Yao Wenyuan és Zhang Chungqiao.)
„**Négy láb jó**, **két láb rossz**.” (George Orwell Állatfarm c. regényében a kommunista diktatúrát vezető disznók által a legbutábbaknak, a birkáknak kiadott jelszó – az emberek /kapitalisták/ ellen.)
„**Négylábú**.” (A kutya; a háziállatok közül az emberhez legközelebb álló. Mintegy 30 ezer évvel ezelőtt ért véget az utolsó jégkorszak, melynek kezdetén még két emberfaj élt: a Neander-völgyi ember és a mai *Homo sapiens* /= bölcs ember/. A Neander-völgyi jobb vadász volt, jobb volt a szaglása. A Homo sapiens viszont tagoltabb beszédre volt képes. Az utolsó jégkorszakban a Homo sapiens háziasította a farkast, így a kutya szaglása segítette a vadászatban, és a tagolt beszéd révén nagyobb közösségekbe szerveződve át tudta vészelni a jégkorszakot, ellentétben a Neander-völgyivel, amely nem tartott igényt a farkas/kutya segítségére és kis közösségekben élt. Úgy is felfogható, hogy a kutya is segítette a túlélését.)
„**Négy nap dörgött az ágyú Vízakna s Déva közt**. Ott minden talpalatnyi földet vér öntözött.” (Petőfi Sándor: ~.)
„**Négy-öt magyar összehajol**.” (Ady Endre: ~. *Itt valahol, ott valahol, esett, szép, szomorú fejekkel* ~.)
„**Néha a halál az egyetlen kiút a szenvedésből**.” (Mondás a Szulejmán c. filmből.)

„**Néha furcsa hangulatban az utcát járom egymagamban**. Nincsen semmihez se kedvem, de érzem azt, hogy nincs ez rendben így. Bár tudnám hova, de hova, de hova, de hova megyek.” (Illés együttes: Az utcán c. slágere.)
„**Néha szél támad**, s ilyenkor zizegve szállnak az ablakom alatt a holt levelek, amelyeket sárba ver majd a szeptemberi eső, deret ráz rájuk Október, keményre fagyasztja November, és letakarja őket csendes, halott havával December.” (Fekete István: Öreg naptár.)
„**Néha úgy elfogytunk**, magunk sem találtuk magunkat; néha a magyar is idegen volt, néha az idegenből lett a legjobb magyar. (Babits Mihály: A magyar jellemről. Olyan példákat lehet erre állítani, mint a lengyel József Zacharias Bem = Bem apó, vagy a szerb Jovan Damjanić = Damjanich, a magyar ’hősök hőse’.)
„**Nékem olyan asszony kell, ha beteg is keljen fel**. Főzze meg a vacsorát, úgy várja haza, úgy várja haza az urát.” (Magyar nóta.)
„**Nélküled üres minden képkeret és világtalan az egész világ**.” (Weöres Sándor: Adagio. *A csókod festi kékre az eget, szemed színétől zöldülnek a fák. ~*.)
„**Nélkülözéseink szülte elégedetlenségünk** onnan származik, hogy azért, amink van, nem vagyunk elég hálásak.” (Daniel Defoe mondása.)
„**Néma gyereknek anyja sem érti a** szavát.” (Közmondás.)
„**Némelyek előre mennek**, **és várják azokat, akiknek dolguk van még** a földön. Néha a gyermek megy előre, néha a szülő. De a Teremtő úgy osztotta be, hogy aki csillagok fölé kerül, legyen, aki várja őt ottan.” (Gárdonyi Géza: Egri csillagok.)
„**Némelyek városok felett uralkodnak**, de asszonyoknak szolgálnak.” (Démokritosz mondása.)
„**Német alaposság**.” (*Deutsche Gründlichkeit.* J. T. Fichte: Reden an die deutsche Nation. Még: német precizitás. Etnosztereotípia.)
„**Németország mindenek felett**.” **(***Deutschland, Deutschland über alles* = a német himnusz kezdősora. Haydn 1797-ben komponált zenéjére – *Gott erhalte* = Isten óvja /a királyt/ – Hoffman von Fallersleben írt verset, amely már a weimari köztársaság óta az ország hivatalos himnusza. A ~ a német egységre utal, a sok kis német hercegség, tartomány, grófság együvé tartozását fejezi ki, nem a németek népek fölött állóságát, mint azt a nácik értelmezték.)
„**Népek kiáltják sorsodat, szabadság**!” (Radnóti Miklós: Hispánia, Hispánia. ~ *ma délután is érted szállt az ének; nehéz szavakkal harcod énekelték az ázott arcú párizsi szegények*.)
„**Népszerűbb költője sem előtte, sem utána nem volt a magyarnak**. De nagyobb sem. Ő a legelső, a legnagyobb, és élni fog költeményeiben, ameddig egyetlen magyar lesz a Földön.” (Petőfi Sándorról írja Dolinay Gyula a Történelmi arczképcsarnok c. művében.)
„**Nézd, egy házat mutatok, nem is ház, csak ablakok**.” (Az Omega slágere: Ablakok.)
„**Nézd, lassan itt az éjszaka, vad álmok tágas otthona**; hazafelé napod elfogy csendesen, de tiéd ez a pillanat, míg szürke buszod elhalad az elsuhanó ablakok

előtt.” (Korál együttes slágere: Hazafelé. ~ *és végre eljutok haza, magamban a város ezer képével; elfogynak mind a színek és dobognak, mint a szívek és betakar az éj tengere kékjével*.)
„**Nézd meg az anyját, vedd el a** lányát.” (Közmondás. A lány olyan lesz, mint az anyja. Németül: *Wie die Mutter, so die Tochter*.)
„**Nézd meg, nem tollas-e** a hátam.” (Szleng. Ne nézz hülyének, aki elhisz mindent. Eredet: ne nézz palimadárnak, vagy: madárnak. Lásd még: palimadár, bepaliz valakit.)
„**Nézd, milyen az ég, estefelé ibolyakék**, nézd milyen az ég. Nem vihetlek el most sehová sem, későre jár, aludj el kedvesem.” (Koncz Zsuzsa slágere: Színes ceruzák.)
„**Nézi a bal semmit**.” (Szleng. Unatkozik, unalmas helyen van.)
„**Nézik, mit nézek**, **aztán tovább mennek**.” (Az Omega slágere: Régi csibészek. *Egyik délután megyek az utcán és látom, nem köszöntök már; hátam mögött még fütty se szól, mint rég, úgy érzem, elfelejtették: ó, a régi csibészek nem ismernek engem meg, ~*.)
„**Néz, mint a moziban**.” (Szólás. Bambán, mereven néz.)
„**Nézz Árpádra magyar, ki hazát állíta nemednek**!” (Vörösmarty Mihály: Árpád emeltetése.)
„**Nézz bele a kutyád szemébe**, és utána próbáld azt mondani, hogy az állatoknak nincsen lelkük.” (Victor Hugo mondása.)
„**Nézze meg az ember**!” (Szólás: szégyelld magad! Csínytévő gyermek szidása: látod, mit csináltál? A bibliai Pilátus ’*Ecce homo*’ = ’íme az ember’, népies, ironikus változata.)
„**Nézzétek meg jól**, **farkasok**!” (Kipling: A dzsungel könyvében Akela, a szürke farkasok vezére így mutatja be a fiatal farkasokat – köztük Mauglit, az embergyereket – a falkának.)
„**Nézz ki fiam, Sára**: valami szegény kér helyet éjtszakára.” (Arany János: Családi kör. *De vajon ki zörget*? ~.)
„**Niklai remete**.” (Berzsenyi Dániel Somogy megyei lakóhelye után Epitheton ornans.)
„***Nil novi sub sole***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: nincs új a Nap alatt.)
„**Nimfa**.” (Kacér, a férfiak társaságát kereső nő. A mitológiában a ~k a patakok, források, sziklák, ligetek női szellemei, akik férfiakat csábítanak. Eredeti jelentése: nemileg érett lány, hajadon. Nimfománia = rendellenes, túlfűtött női szexuális étvágy.)
„**Nimbusz**.” (Tekintély, közmegbecsülés, ha valakinek ~a van. Eredet: latin *nimbus* = felhő, de a vallásban világító felhő, mint a dicsfény /latinul *gloria*/, sugárkoszorú, ami a szentek feje körül ragyog.)
„***Nimby***.” (Angol kifejezés rövidítése: engem nem érint, nem zavar valami, mert ’nem az én udvaromban van.’ *Not In My Back Yard*.)

„**Nincs a homlokára írva**.” (Nem lehet tudni róla, nem feltűnő, nem magától értetődő. Még: a homlokára van írva = látszik rajta, hogy milyen kedve van, hogy mi történt.)
„**Nincs annál nagyobb szeretet, mint életünket áldozni** azokért, akiket szeretünk.” (Jézus mondja az utolsó vacsorán – az emberiségre gondolván.)
„**Nincs apelláta**.” (Szólás. Nincs helye kifogásnak, ellenvetésnek. Eredet a latin *apello*, ill. *apellare* /fellebbezés, ill. felszólít/fellebbez.)
„**Nincs a teremtésben vesztes, csak én**!” (Katona József: Bánk Bán.)
„**Nincs az a megvívhatatlan vár**, amelybe egy arannyal megrakott öszvér be ne tudna hatolni.” (Macedóniai Fülöp király – Nagy Sándor apja – mondása a védők megvesztegethetőségéről.)
„**Nincs az az elítélt rab**, nincs az az üldözött adós, akinek a sorsa alábbvalóbb legyen egy feleséges embernél. Az asszony csupa gyöngédség és szeretet, amíg férjhez nem megy; azon túl csupa szeszély és rigolya. A legjobb asszony is olyan, mint a harmadnapos hideglelés: az ember akkor érzi magát jól, amikor elhagyja.” (Jókai Mór mondása a házasságról.)
„**Nincs bőr a képén**.” (Szólás. Nem szégyelli magát, nem tud szégyenében elpirulni. Még: hogy nem ég le a bőr a képéről! Van pofája hozzá. Vastag bőr van a képén. Van bőr a képén.)
„**Nincs cukorból**.” (Szólás. Nem kell vele óvatosan bánni, nem törik össze, nem törékeny, mint az égetett cukorból készített tortadísz. Még: kesztyűs kézzel bánik vele = óvatosan.)
„**Nincs egy petákja sem**.” (Nagyon szegény, nincs pénze. Eredet a szláv *pjatak* = kis értékű ötkopejkás orosz pénzérme. *Pjaty* = öt a szláv nyelvekben.)
„**Nincsen apám, se anyám**, se istenem, se hazám. ... Harmadnapja nem eszek, se sokat, se keveset.” (József Attila: Tiszta szívvel.)
„**Nincsen bűn törvény nélkül**.” (Római jogi axióma. *Nullum crimen sine lege*.)
„**Nincsenek otthon nála**.” (Szólás. Bolond, nincs eszénél. Eredet: ha nincsen otthon a gazda, akkor minden tönkre megy; mindent széthordanak, ha ~.)
„**Nincsenek véletlenek**; csak előre nem látott dolgok.” (Einstein mondása.)
„**Nincsen fából**.” (Szólás. Vannak vágyai, érzései. Nem fából készített szobor.)
„**Nincsen olyan ember**, ki ne érezné egyszer, hogy sírni kell. Könnyítene rajta, könnye, hogyha hullna, mégsem mer.” (Koncz Zsuzsa slágere: ~.)
„**Nincsen öröm üröm nélkül**.” (Közmondás. Üröm: keserű fű.)
„**Nincsen rózsa tövis** nélkül.” (Közmondás. Minden jóban van valami rossz.)
„**Nincsen szabály kivétel nélkül**.” (Latin közmondás. *Nulla regula sine exeptione*.)
„**Nincsen vétke a pénzes embernek**.” (Közmondás.)
„**Nincs édesebb**, **mint a méz**, ki mit szeret, arra néz! Lám, én szőkét szeretek, ha ránézek, nevetek!” (Népdal: *Ez a kislány gyöngyöt fűz, ég a szeme, mint a tűz. Ha az enyém, úgy égne, barna legény szeretne*. ~.)
„**Nincs fából**.” (Szólás. Hatással vannak rá az érzelmek, elérzékenyül, vagy izgalomba jön, nem úgy, mint egy fából faragott szobor.)

„**Nincs harmadik út**!” (Nincs más megoldás, nincs kompromisszum, kettő közül az egyiket kell választani. Latin szólás. *Tertium non datur!*)
„**Nincs helye a Nap alatt**.” (Nincs létjogosultsága, nem elfogadható.)
„**Nincs hová lehajtania** a fejét.” (Nincs, hol aludjon. Lukács 9:58.)
„**Nincs itt**, **feltámadott**.” (Az Úr angyala mondja a siratóknak, amikor Jézus testéért mentek.)
„**Nincs itthon a macska**, **cincognak az** egerek.” (*Fele absenti, saltan mures*. Közmondás. Németül: *Wenn die Katze aus dem Haus ist, tanzen die Mäuse auf dem Tisch*.)
„**Nincs ínyére.**” (Szólás. Nem ízlik, nem tetszik neki a dolog. Még: nem fűlik a foga hozzá.)
„**Nincs kecmec**.” (Szólás. Nincs helye akadékoskodásnak, vonakodásnak; ellentmondást nem tűrő sürgetés. Eredete: *kecmereg* = vánszorog, négykézláb, lassan mászik. Még: nincs apelláta = nincs helye ellenvéleménynek; ami eredetileg fellebbezés a német *apellation*, ill. a latin *apellare* = folyamodik kifejezésekből.)
„**Nincs képben**.” (Szólás. Nem érti a helyzetet. Még: képben van = tájékozott.)
„**Nincs ki a négy kereke**.” (Szólás. Nem normális gondolkodású, nem tökéletes, mint az a szekér, aminek ~. Még: hiányzik egy kereke.)
„**Nincs kis szerep, csak kis színész**.” (K. Sz. Sztanyiszlavszkij mondása.)
„**Nincs kolbászból a kerítés**.” (Szólás. Nincsen jólét, gazdagság – mint a mesében.)
„**Nincs kőbe vésve**.” (Szólás. Nem megváltoztathatatlan. Eredet: ~ mint a Tízparancsolat.)
„**Nincs különbség a tudós és a művész között**.” (Bay Zoltán mondása. *Aki igazából eljegyzi magát a tudománnyal, az ugyanúgy álmodik, mint a költő. Ilyen vonatkozásban* ~.)
„**Nincs lehetetlen, csak tehetetlen** ember.” (*Nil mortalibus arduum est*. Horatius mondása.)
„**Nincs mese**.” (Szólás. Mindenképpen meg kell csinálni, nem csak beszélni róla.)
„**Nincs még veszve Lengyelország**, míg mi meg nem haltunk.” (A lengyel himnusz első sora, *Jeszcze Polska nie zginela, kiedy my zyjemy*.)
„**Nincs nagyobb fájdalom**, mint nyomorúságunkban visszaemlékezni a boldog időkre.” (Dante Alighieri: Isteni színjáték.)
„**Nincs nagyobb rosta az időnél**.” (Csokonai Vitéz Mihály: Alkalmi vagy elegyes versek, Előbeszéd. Az idő mutatja meg, hogy mi az időtálló műalkotás.)
„**Nincs olyan bölcs**, **mint a tapasztalt**.” (Zsidó bölcsesség a Talmudból.)
„**Nincs olyan teremtő erő a Földön**, ami ennyi hülyét tudna teremteni.” (Végső érv a Teremtő létének tagadására Schwajda György: A rátóti legényanya című könyvéből, amikor maga a Teremtő mondja a papnak – a pap szerint –, hogy ő sem igazán hisz Istenben, mert ~.)
„**Nincs olyan vén róka**, kinek bőre csávába nem kerül.” (Közmondás.)
„**Nincs pardon**.” (Szólás. Nem lehet elnézni, megbocsájtani valamit. A ’pardon’ önmagában használatos szó, ha valamit nem jól értett valaki /= tessék?/, vagy ha

utat kér magának, hogy elmenjen valaki mellett /= elnézést, szabad lesz?/. Eredete a francia *pardon*, melynek jelentése kegyelem – régen csak halálos ítéletek esetén.)
„**Nincs rá érkezése**.” (Szólás. Nincs rá ideje.)
„**Nincs rendben a szénája**.” (Szólás. Valami baj van vele. Eredet: a szénát, lekaszált füvet kaszálás után meg kellett forgatni a réten, hogy száradjon. Ha nem tették, megrothadt. Még: rosszul áll a szénája.)
„**Nincs rossz anya,** és nincs jó halál.” (Zsidó közmondás.)
„**Nincs rossz idő**, csak rossz ruha.” (Svéd közmondás.)
„**Nincs se éjjele, se nappala**.” (Szólás. Nagyon leköti valami, éjjel-nappal azzal foglalkozik.)
„**Nincs senki, akinek tanulni ne kellene** és nincs senki, akitől tanulni ne lehetne.” (Dávid Antal: A tanú című, Orbán Balázs életútját elmesélő regényéből.)
„**Nincs szebb állat**, **mint a lúd**, nem kell néki gyalogút. Télen, nyáron mezítláb, úgy kíméli a csizmát!” (Mondóka.)
„**Nincs tőle elájulva**.” (Nem csodálja, nem tiszteli. Még: nem tartja sokra.)
„**Nincs új a nap alatt**.” (*Nihil sub sole novum* Prédikátorok könyve 1:10)
„**Nímand**.” (Értéktelen, jelentéktelen ember. Eredet: német: *niemand* = senki.)
„**Nobel Alfréd svéd kémikus**-kus-kus, feltalálta a dinamitot-tot-tot. Glicerint kevert kovával, rettenetes pléhpofával.” (Gúnyos diákdal az 1960-as évekből.)
„***Noblesse oblige***.” (Ismert francia szállóige. Lásd: a nemesség kötelez.)
„**Noé bárkája**.” (Megmentésre szánt dolgok gyűjtőhelye. A bibliai Özönvíz elől Noé a Föld minden állatát párosával a bárkájába terelte.)
„**No miss**, **az nem, nem**, **angol órára jöttem**, meg kell tanulnom még, néhány segédigét.” (Komár László slágere: ~.)
„**Nonoletá**.” (Gigliola Cinquetti világslágere 1964-ből. *Non ho l’eta per amarti* /= Túl fiatal a szerelemre/.)
„***Non plus ultra***.” (Közismert latin kifejezés; jelentése: maximális, felülmúlhatatlan, végső. Szó szerinti jelentése: nincs több tovább. Az ókorban a a Gibraltári-szoros szikláira volt vésve, a világ végét jelentve, mert az Atlanti-óceánnak nyugati irányban nekivágó ókori görög és római hajók soha nem tértek vissza.)
„**Nooormális**?! Maaargit!” (Besenyő Pista /Laár András/ mondása a L’art pour l’art Társulat előadásában.)
„**Nosza, hajdú**, **fürge varjú**, járjunk egy szép táncot! Nem vagy fattyú, sem rossz hattyú, kiálts hát egy hoppot! Szájad mondjon, lábad járjon egy katonatáncot.” (Kuruc nóta.)
„*Nota bene*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: jól jegyezd meg.)
„**Notre Dame-i toronyőr**.” (Quasimodo, ejtsd: kvazimódó. Victor Hugo púpos regényalakja. A Notre Dame = Mi Asszonyunk /= Szűz Mária/ Párizs híres katedrálisa.)
„**Nógrád s Gömör közt** hosszan nyúlik el a Mátra egyik erdőséges ága.” (Petőfi Sándor: Salgó. ~ *Miként sörényes, elfáradt oroszlán, nézvén sötéten messze tájakig. E hegytetői kősziklára ül borús napokban a pihenni vágyó terhes felhőknek*

vándor serege. ... Itt állt Salgóvár, mint egy óriás, ki az egekre nyújtja vakmerő kezét, hogy onnan csillagot raboljon; itt állt Salgó az éghez oly közel, és benne mégis a pokol tanyázott.)

„**Nó komment**.” (Nincs hozzáfűzni való, a dolog magáért beszél. Angol: *No comment.*)

„**Nóném**.” (Nem márkás, nem ismert termék. Eredet: angol *no name* = névtelen.)

„**Nőcsábász**.” (Szleng. Nőket elcsábító férfi.)

„**Nővérem Emese anyámmal a zongorához ült**; rögtön mindkettő egy kottába lelkesen elmerült; aztán felcsendült a zene; boldogan repülnék ma én is vele.” (A Kex együttes slágere: A család.)

„**Nuku**.” (Szleng. Semmi, nincs. Cigány eredetű szó. Lásd még: nyista.)

„***Nulla regula sine exceptionae***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: nincs szabály kivétel nélkül.)

***
NY
***

„**Nyaggatja**.” (Bosszantó módon, kérésekkel, kérdésekkel ostromolja, zaklatja. Eredete: nyűgösködik = zaklatóan, bosszantóan elégedetlenkedik, panaszkodik.)
„**Nyakal**.” (Szólás. Sokat iszik. Még: vedel.)
„**Nyakamat rá**!” (Szólás. Egészen biztos vagyok benne, az életemet is feltenném rá, tudni illik, hogy /régen/ lefejezzenek, ha nem úgy van. Még: ide a rozsdás bökőt /nyakra mutatva/. Még: holtbiztos vagyok benne.)
„**Nyakas**.” (Szólás. Öntudatos, büszke, makacs. Nem hajt fejet más akarata előtt, mert ~.)
„**Nyakatekert**.” (Szólás. Bonyolult, kacifántos, nem lehet kibogozni az értelmét, szerkezetét.)
„**Nyakába varr**.” (Szólás. Ráerőszakol, rákényszerít, mintha egy terhet akasztana a nyakába. Még: rátukmál, rálőcsöl, rásóz. Még: ~ja magát = ráerőlteti a társaságát valakire, házasságra kényszeríti, ami a másiknak terhére van, mintha terhet venne a nyakába. Eredet: kivégzési mód, mikor súlyt erősítettek /varrtak/ valaki nyakába, és úgy dobták a vízbe. Még: nyakába sózza.)
„**Nyakába veszi** a várost/országot/világot.” (Szólás. Bejárja. Eredetileg: nyakába veszi a lábát. Mint amikor a nyúl, vagy a kutya gyorsan szalad, úgy tűnik, mintha a nyakába venné a lábát. Még: világgá megy = céltalanul elindul; nem tér vissza.)
„**Nyakára hág**.” (Szólás. Gyorsan elkölti, vagy elfogyasztja.)
„**Nyakigláb**.” (Hórihorgas, hosszúlábú, vékony, magas testalkatú.)
„**Nyakleves**.” (Pofon. Eredet: olyan pofon, hogy elindul az orrából a takony /meglevesedik/, vagy az orra vére tőle.)
„**Nyakló nélkül**.” (Szólás. Mértéktelenül. A kocsirúdhoz a nyaklóval voltak szíjazva a lovak. Ha kifogták őket, a nyakló a rúdon maradt, vagyis nyakló nélkül, szabadon voltak.)
„**Nyakra-főre**.” (Újra meg újra, szükségtelenül. Vagy: fejvesztett hirtelenséggel.)
„**Nyalják-falják egymást**.” (Szólás. Csókolóznak, ölelkeznek.)
„**Nyal** valakinek.” (Szleng. Hízeleg valakinek. Vulgáris eredet: kinyalja a seggét.)
„**Nyasgem**.” (Megvetés kifejezése a vulgáris ’nyald ki a seggem’ rövidített alakjával. Jelentése: menj a fenébe, nem érdekelsz. Lásd még: ’tehet egy szívességet.’)
„**Nyavalya törje ki**!” (Szólás. Rosszkívánság. A ~ essen belé! Eredet: betegség = nyavalya. Nyavalyatörés = epilepszia.)
„**Nyájas olvasó**.” (*Lector benevole*. Amikor az író megszólítja a ’jószándékú’ olvasót. Még: ’nagyérdemű’ /közönség/ lásd ott. Angolban ’gyengéd’ olvasó = *gentle reader*, amelyet R. M. Ballantyne író használt először.)
„**Nyálas**.” (Szleng. Túlságosan érzelmes. Még: csöpögős.)
„**Nyámnyila**.” (Gyenge, könnyen befolyásolható. Lásd még: nyápic.)
„**Nyápic**.” (Sovány, vézna, gyenge. Régi magyar jelentése: mamlasz, félénk.)
„**Nyári napnak alkonyulatánál,** megállék a kanyargó Tiszánál.” (Petőfi: Tisza.)

„**Nyársat nyelt**.” (Szólás, Túlságosan merev, egyenes tartású, zárkózott modorú.)
„**Nyár van, nyár**, röpke lepke száll virágra, zümmög száz bogár.” (Künn a fákon. Népdal.)
„**Nyávog**.” (Szleng. Idegesítően panaszkodik, mint egy macska. Még: rinyál.)
„**Nyegle**.” (Öntelt, kihívó, beképzelt, másokat lenéző. Még: hetyke, hányaveti. Míg a ~ pejoratív, rosszalló, a gyengeségre is utal, a ’hetyke’ már – hasonló jelentéssel – némileg elismerő jelző, eredeti jelentése: egyenes tartású. A ’hányaveti’ /= hányja-veti magát – mint egy büszke paripa/ jelentése inkább fölényeskedő, túlzottan büszke. Még: rátarti.)
„**Nyel**.” (Szólás. Tűr. Sértésre nem szól, csak nyel egyet, ill. ’lenyeli’ a sértést.)
„**Nyeli, mint kacsa a nokedlit**.” (Szólás. Szinte rágás nélkül fal be egy ételt.)
„**Nyelvbotlás**.” (*Lapsus linguage*. Valaminek tudatos/véletlen helytelen kiejtése.)
„**Nyelvek és fülek**, **csend**; figyelem; szóm fontos beszédre emelem.” (Petőfi Sándor: Disznótorban.)
„**Nyelvel**.” (Szólás. Visszabeszél, jár a szája, be nem áll a szája, zsörtölődik.)
„**Nyelvében él a nemzet**.” (*Élni fog nyelvében, élni művészettel, még soká a nemzet!* Arany János: Egressy Gábornak. Ezt a szólást tulajdonítják még Kazinczy Ferencnek, Széchenyi Istvánnak és Kölcsey Ferencnek is. Azonban – szó szerint – ugyanebben a formában elsőként Kőváry László: ’Székelyföldről’ című, Kolozsvárott kiadott művében fordul elő 1842-ben. Vulgáris, hívórímes változata a XX. századból: ~, de nyelvével még senki sem nemzett.)
„**Nyelvének pengése**, **még nem a szívének zengése**!" (Széchenyi István.)
„**Nyelvét köszörüli** valakin.” (Rosszat terjesztve, ’éles’ megjegyzést tesz rá.)
„**Nyelvünk szerkezete** nem eszköze, hanem formálója gondolkodásunknak.” (Szegedy-Maszák Mihály: A nemzet, mint érték.)
„**Nyeregben érzi magát**.” (Szólás. Magabiztos, mint aki biztosan ül a lovon.)
„**Nyerni annyi**, mint nem félni a vesztéstől.” (Frank Tankerton mondása.)
„**Nyerő**.” (Szleng. Megfelelő, több közül a legjobb, amit választani kell. Ez a ~!)
„**Nyélbe üt**.” (Szólás. Létrehoz, megvalósít. Eredet: a szerszámnak a nyélre való illesztése, mint utolsó munkalépés. Még: összehoz valamit.)
„**Nyikhaj**.” (Semmirekellő, haszontalan, értéktelen ember. Cigány jövevényszó.)
„**Nyilvánosan adott alamizsnát** titokban kell visszafizetni.” (Kínai közmondás.)
„**Nyimnyám**.” (Gyámoltalan, ügyefogyott, nyavalyás. Eredete a nyámmog, nyavalyog. Még: pipogya = gyáva, tehetetlen.)
„**Nyiss kapukot**, **szíved nyílt úgyis, Kassa**!” (Baróti Szabó Dávid: Szabad királyi Kassa városához.)
„**Nyista**.” (Szleng. Nincs, semmi, nem. Eredete: lovári cigány *nista*.)
„**Nyitni kék**, fütyüli, nyitni kék, szívnek és tavasznak nyílni kék.” (Szabó Lőrinc: Hajnali rigó. *Alszik a hóban a hegy, a völgy, hallgat az erdő, hallgat a föld. Egyszerre mégis rezzen a táj, hármat fütyül egy kismadár.* ~.)
„**Nyitott kapukat dönget**.” (Szólás. Már megvalósult, elhatározott dolgot sürget, feleslegesen erőlködik. Eredete a római szólás: *valvas apertas pulsare* = nyitott ajtókon zörgetni. A németben: *offene Türen einrennen* – ugyanígy.)

„**Nyitott könyv**.” (Szólás. Az élete ~, nincsen semmi titkolni, vagy szégyellni valója, bárki szabadon beleláthat, mint egy ~be.)
„**Nyitrai fejedelem**.” (Csák Máté. Epitheton Ornans.)
„**Nyílt kártyákkal játszik**.” (Szólás. Nincsenek titkai, őszinte. Még: nyílt lapokkal játszik.)
„**Nyílt sisakkal áll ki**.” (Szólás, őszinte, nem titkolja kilétét. Eredet: a lovagi tornán a lehúzott sisakrostély miatt nem lehetett azonosítani a személyt, csak ha ~.)
„**Nyílt titok**.” (*El secreto á voces / Das öffentliche Geheimnis* Calderon de la Barca: ~.)
„**Nyolc óra munka**, **nyolc óra pihenés**, nyolc óra szórakozás.” (Beatrice sláger.)
„**Nyolc óra van**, **csengenek a vizitre**. Singer doktor szalad az emeletre. Félrevágja azt a smici sapkáját! Oszt’ úgy hallgatja a betegek panaszát.” (Népies dal Miskolcról a XX. század elejéről, az Esik eső szép csendesen csepereg című népdal dallamára.)
„**Nyomába sem léphet**.” (Sokkal rosszabb nála, meg sem közelíti. Még: nyomába sem ér = nem lehet vele összehasonlítani, annyival rosszabb.)
„**Nyomást** gyakorol/helyez **rá**.” (Befolyásolja, erőlteti. Még: presszionálja. Még: nyomás! = nógatás: indulj, csináld.)
„**Nyomdafestéket nem tűrő beszéd**.” (Vulgáris, közönséges kifejezések, amelyek – régen – nem jelenhettek meg nyomtatásban.)
„**Nyomja a lelkét**.” (Szólás. Lelkiismeretfurdalása van valami bűne miatt.)
„**Nyomja a sódert**.” (Szleng. Feleslegesen beszél. Még: nyomja a süket dumát, süketel.)
„**Nyomja neki a kakaót**.” (Szleng. Adja a motornak a gázt; nyomja a gázpedált.)
„**Nyomja valami a begyét**.” (Szólás. El szeretne mondani valamit, kikívánkozik belőle. Eredet: a baromfi, ha egy kő- vagy vasdarabot nyel le, akkor az ~. Még: vulgáris szólás: bassza a csőrét = nem tetszik neki, és már-már szóvá teszi.)
„**Nyomják Krahácsot**!” (Agárdy Gábor és Csákányi László elhíresült kabaréjelenete, és sorozata az 1970-es évekből, amikor két földi a saját sikertelenségét társadalompolitikai okokra vezeti vissza, mintha származási helyük – az elképzelt Krahács – miatt részesülnének kedvezőtlen elbírálásban, diszkriminációban. Nyomják Krahácsot = támadják a krahácsiakat.)
„**Nyomorult! Azt kérded, hogy mit tettél?** Nézz vissza eddigi szörnyű, félresikerült életedre, és azt kérdezd magadtól, mit nem tettél! Azt kérdezd, hogy miért nem pusztultál el eddig!” (Daniel Defoe: Robinson Crusoe. Isteni válasz arra, amikor a főhős azt kérdi, betegen, a lakatlan szigeten kétségbeesve, hogy mit tett, amiért így kell szenvednie? *Wretch! Dost thou ask what thou hast done? Look back upon a dreadful misspent life, and ask thyself what thou hast not done? Ask, why it is that thou wert not long ago destroyed*?)
„**Nyomott**.” (Szleng. Mentálisan nem tökéletes, lelkileg ’nyomorult.’ Még: nyominger, nyomi.)

„**Nyomtató lónak nem kötik be a száját**.” (Közmondás. Aki dolgozik, azt ne akadályozzák. Régen a gabona cséplését lovakkal végezték: nyomtatás. Még: ~ nincs bekötve a szája.)
„**Nyögve-nyelősen megy**.” (Szólás. Nehezen megy valami, mintha nyögne az erőfeszítéstől; de csinálja, nem teszi szóvá, ’lenyeli’ amit haragjában, elégedetlenségében mondana.)
„**Nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára**.” (Kölcsey Ferenc: Himnusz. *S* ~. Utalás arra, hogy Mátyás király Fekete serege 1485-ben elfoglalta Bécset.)
„**Nyugalom a bölcs jutalma**.” (Seneca mondása.)
„**Nyugger**.” (Szleng. Nyugdíjas.)
„**Nyugis**.” (Nyugodt hely, helyzet. Még: nyugi van = nyugalom van.)
„**Nyugodjék békében**.” (~ a halott. Szólás. Eredet: ne bolygassák meg /sírrablók/ a sírját, ill. a halott nyugalmát a sírban. Még: béke poraira! Isten nyugosztalja! Röviden: R.I.P. = *Resquiescat in pace*. Sírfelirat.)
„**Nyugodtan alhat felőle**.” (Szólás. Rendben van, nem kell idegeskednie miatta.)
„**Nyugodtan hátra dőlhet**.” (Szólás. Pihenhet, befejezettnek tekinthet valamit. Még: hátra dől = jól elvégzettnek tekinti a munkát és pihen.)
„**Nyugtával dicsérd a napot**.” (Közmondás. Meg kell várni a végeredményt, mielőtt értékelünk valamit. Eredet: este lehet eldönteni, hogy milyen volt a nap.)
„**Nyugtázza**.” (Lezár egy ügyet, jelzi, hogy megértette, belenyugszik valamibe, mint egy kereskedelmi tranzakció lezárásakor. Még: veszi = megérti, szleng.)
„**Nyuszi**.” (Félénk, bátortalan, mint egy ~. Még: gyáva nyúl = bátortalan ember.)
„**Nyuszi ül a fűben**, **fűben szundikálva**. Nyuszi talán beteg vagy? Hogy tán nem is ugorhatsz? Nyuszi hopp!” (Gyermekdal és játék.)
„**Nyúlfarknyi**.” (Rövid, mint a nyúl farka.)
„**Nyúlháj, daruháj**, majd meggyógyul, ha nem fáj.” (Népi ráolvasás, varázsige, hogy a derékfájást gyógyító kenés hatásos legyen.)
„**Nyúlszívű**.” (Szólás. Gyáva. Ellentétje: oroszlánszívű / = bátor/. Nyúlcipő = menekülés. Gyorsan fut, menekül, mint a gyáva nyúl.)
„**Nyúzza** valamiért.” (Hosszú időn át idegesíti egy kéréssel, szinte kínozza, hogy megkapjon tőle valamit. Eredet: a középkori kivégzési mód, a lassú kínhalál.)
„**Nyüstöl**.” (Szólás. ~i = nem hagyja békén. Eredet: sokat visel, hord egy öltözéket, koptatja, elhasználja, ~i. A nyüstölés a kender- vagy lenvászon készítő takácsok egy munkafolyamata volt, amikor a növényi rostokból fonalat kellett ~ni.)
„**Nyűg a nyakán**.” (Szólás. Terhes, kellemetlen dolog. Eredet: állatokon a vérszívó nyüvek.)

***
O
***

„**Odadobott kesztyű**.” (Szólás. Kihívás. Felveszi, az ~t = elfogadja a kihívást. Eredetileg a párbajra hívás módja volt a lehúzott kesztyűvel való arculcsapás. Később már csak az illető lába elé dobták a kesztyűt.)
„**Odakint búcsúzik a nyár**.” (Apostol együttes: Búcsúzik a nyár. ~ *rőt levél remeg a fán. Sietve búcsúzik a nyár, por szitál lépte nyomán. Szeptember söpör már a tereken, sírnak az őszi kertek. Közöttük szalad még a szerelem, kifakult álmot kerget*.)
„**Odakint éjszaka van már**: hallgatnak a fák, elült a szél a sötétség dús párnáján, elpihentek a száraz levelek; halkan becsukta öreg naptárját az emlékezet is, és csak az idő ballag a végtelenség néma országútján.” (Fekete István: Öreg naptár.)
„**Odakint nehezen akar** világosság lenni, mintha a homályos reggeli fény nem tudna megnőni. Sejtelmes a zúzmarás erdő, messzeség nincs, a hangok lehullnak a földre, s csak valami susogás hallatszik, amint a zúzmara itt-ott lepereg a keményre fagyott levelekre.” (Fekete István: Lutra.)
„**Odakünn az erdőn**, **de nagy újság járja**. Kakukk Marci/Jankó nősül, de még nincsen párja.” (Lengyel eredetű népdal, gyermekdal.)
„**Odamondogat neki.**” (Kritikát fogalmaz meg vele kapcsolatban. Még: jól ~.)
„**Oda se neki**!” (Szólás. Semmi baj, ne törődj vele. Még: rá se ránts; katonadolog.)
„**Odateszi magát**.” (Szleng. Valamin nagyon dolgozik. Még: mindent belead valamibe, rááll valamire, rajta van valamin, ráfekszik valamire.)
„**Odavagyok magáért**, **a fekete hajáért**, egyetlenegy szaváért, mosolyáért. Odavagyok egészen, a szívembe bevésem, hallgassa meg, ha kérem, a kérésem!” (Sláger az Ida regénye /1934/ című filmből.)
„**Oda van érte**.” (Szólás. Nagyon szereti, tetszik neki, akarja. Eredet: ’halálosan’ szereti. Odaát lenni = a holtak országában lenni, ti. az alvilág határfolyóján, a Styx vizének a túlsó partján lenni, vagyis ’odaát.’ Még: oda van! = vége van, elpusztul, ’odaátra’ – a másvilágra – kerül.)
„**Odavan! Vége van**! Jaj, jaj! – sikoltának minden ablakából a pesti utcának. Dehogy van; lábával elébe toppantott, rémítő szavával erősen kurjantott. E fogással visszahökkenté a marhát, s azon pillanatban megragadta szarvát.” (Arany János: Toldi.)
„**Odáig van érte**.” (Szólás. Szereti. Még: oda van érte. Lásd még: oda van.)
„**Odüsszeia**.” (Szenvedésekkel teli, hosszú, kalandos bolyongás, utazás. A Trója alól hazatérő Odüsszeusz 10 éven át tartó bolyongása, amelyet Homérosz énekelt meg eposzában.)
„**Ofi**.” (Diákszleng. Osztályfőnök.)
„**Oidipusz komplexus**.” (Oidipusz thébai király tudtán kívül az anyját vette feleségül. Innen a pszichológia szerint a fiúgyermek túlzott vonzódása az anyjához és féltékenysége az apjára.)

„**Ok a háborúra**.” (*Casus belli* – latinul. Ürügy a támadásra.)
„**Oké**.” (Rendben. *O.K.* = ***O****ld* ***K****inderhook* egy holland származású amerikai elnökjelölt /Van Buren, 1840/ otthonának, kampányirodájának a nevéből, először OK jelvény, üdvözlés jele.)
„**Okos emberek közé belép egy szépasszony,** s kész a bolondok háza.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Okos ember hülyéskedik**, **hülye ember okoskodik**.” (Aforizma.)
„**Okos embernek mester a neve**.” (Közmondás.)
„**Okos enged, szamár** szenved.” (Közmondás.)
„**Okoskodik**.” (Szleng. Vitatkozni, ellenkezni próbál.)
„**Okos, mint a** tordai **kos**.” (Szólás. A kos = hívórím, eredetileg ’malac’ volt. Eredet anekdota: egy kéthetes malacot elütött egy szekér Tordán, s a gazda, hogy nagyobb kártérítést kérhessen, azt állította, hogy a malac már két hónapos volt. Mire a bíró: ’egy kéthónapos tordai malacnak már kell, legyen annyi esze, hogy elugrik a szekér elől’. Még: okos, mint a tavalyi kos.)
„**Okostojás**.” (Szleng. Gúnyos kifejezés olyan emberre, aki mindent jobban tud, okoskodik.)
„**Okos vagy**, **ha csak a felét hiszed el annak, amit hallasz**. Zseniális, ha tudod, melyik felét.” (Robert Orben amerikai drámaíró mondása.)
„**Okrent törvénye**.” (A tényfeltáró újságírók törvénye, miszerint ’a kiegyensúlyozottságra való törekvés maga is vezethet kiegyensúlyozatlansághoz.’ *The pursuit of balance can create imbalance because sometimes something is true*. Daniel Okrent fogalmazta meg, olyan esetre, amikor két szélső álláspont között az újságíró a középutat választja, ám lehet, hogy az egyik álláspont teljesen hamis, vagy igaz, így a középút maga is részrehajló lesz.)
„**Olajat önt a tűzre**.” (*Oleum addere camino.* Horatius: Szatírák II. 3. Még: Olaj a tűzre. Jelentése: egy veszélyes helyzetet kiélez, fokoz.)
„**Olajra lép**.” (Szleng. Feltűnés nélkül megszökik. Még: lelép /eredetileg színpadról/.)
„**Olajszőkítés**.” (A rendszerváltás utáni Magyarországon, az 1990-es évek nagy illegális üzlete. /Az import gázolajból a határon, a vámkezeléskor állították elő az olcsóbban értékesíthető fűtőolajat egy ferrocén nevű vegyület hozzáadásával, amitől az vöröses színű lett és a dízeljárművek motorját tönkretette. Vagy a vám korrumpálásával elérték, hogy az anyag ne kerüljön az olajba, így az importáló dízelolajként drágábban tudta értékesíteni, mint amennyi vámot kellett rá fizetnie; vagy pedig savas vegyülettel utólag kivonták a csak fűtésre alkalmas gázolajból a ferrocént – kiszőkítették – s így értékesítették gépjárművek számára illegálisan; drágábban, mint a fűtőolajat, de olcsóbban, mint az üzemanyagot./)
„**Olasz csizma**.” (Az itáliai félsziget földrajzi alakja utáni elnevezése.)
„**Oláh**.” (A románok /*rumani* = rómaiak/ eredeti nevének, a *vlach*-nak a magyar áthallása.)
„**Olcsó az éhség**, **drága a csömör**.” (Seneca mondása.)
„**Olcsó húsnak híg a** leve.” (Közmondás, miszerint a minőséget meg kell fizetni.)

„**Olcsó János**.” (Negatív jelző a túl takarékos, spórolós férfire. Eredetileg olyan vándorkereskedő, aki olcsó árucikkeket kínált. János = gyakori férfinév.)
„**Olcsó játék**, **hülye gyerekeknek**.” (Megvető szólás, valamely értelmetlen dologra utalva.)
„**Olcsón, jól, gyorsan**. Ebből minden cég csak kettőnek tud megfelelni.” (Mai közmondás. Ha ugyanis valami olcsón és jól készül, akkor lassan. Ha olcsón és gyorsan, akkor drágán. Ha viszont olcsón és gyorsan, akkor rosszul.)
„**Oldalborda**.” (Szólás. Feleség. Biblia: Ádám oldalbordájából teremtette az Úr Évát.)
„**Oldjak-e, kössek-e?**” (Arany János: A hamis tanú. *Oda felé tart, hol kutat ás az örvény, hol a forgó habok leszállván a mélybe, fejüket befúrják a parázs fövénybe. Az időtől fogva, mikor a hold felkel, s a vizet behinti ezüst pikkelyekkel, gyakran látni Márkust – égfelé az ujja – mélységből kibukni s elmerülni újra. És miképp izgága volt egész élete, így kötődik szóval: ~ Ne feleljetek rá, körözsi halászok! Kétélű a kérdés, bajt hozna reátok; kötni: összekötné hálótok egy bogba, oldni: széjjel oldná hosszan a habokba. Halkan imádkozva evezzetek itt el: s ne mondjatok esküt, ha nem igaz hittel*.)
„**Old Shatterhand**.” (Xantus János, néprajzkutató, akiről Karl May vadnyugati hősét mintázta: Zúzó Kéz /indián ragadványnév/. Még vadnyugati fikció-hősök a Winnetou sorozatból: *Old Firehand* /= Tüzes Kéz/, *Old Death* /= Öreg Halál/.)
„**Olimpiai játékok**.” (Az első ~at Héraklész rendezte Olümpia városában azokkal a görög királyokkal, akik részt vettek az Argonauták expedíciójában – az indulás előtt. Az ókorban i.e. 776-tól tartottak újra ~at, majd az újkori ~ során, 1896-ban rendezték az elsőt Athénban. A Nemzetközi Olimpiai Bizottságot a francia Pierre de Coubertin szervezte meg 1894-ben.)
„**Oltsuk el már a gyertyát, galambom**, mert azt ingyen nem adják!” (Népdal: *Tíz pár csókot egyvégből, a legénynek zsebjéből.*)
„**Olümposz**.” (A világ teteje, az istenek lakhelye a görögországi, 2917 m magas, ’sokszakadékú’ ~. A Naprendszer legmagasabb, 32 000 m magas hegye /v.ö. Mount Everest: 8848 m/ a Mars bolygón található, és szintén ~nak nevezték el.)
„**Olümposzi kacaj**.” (Az istenek nevetése. A 12 olimposzi isten: Zeusz /Jupiter/, Héra /Juno/, Arész /Mars/, Aphrodité /Vénusz/, Héphaisztosz /Vulcanus/, Apollón /Apolló/, Artemisz /Diana/, Déméter /Ceres/, Athéné /Minerva/, Hesztia /Vesta/, Hermész /Mercur/, Dionüszosz /Bacchus/.)
„**Olvas a sorok között**.” (Szólás. Elérti, megérti a szerző rejtett mondanivalóját, illetve tudja, hogy a leírt szöveg a látszólagos jelentése mellett milyen információt rejt még.)
„**Olvasni akkor kell**, ha saját gondolataink forrása elapad; de ha a könyv kedvéért elűzzük saját gondolatainkat, az bűn.” (Schopenhauer mondása.)
„**Olyan egyformák**, **mint két** tojás.” (Szólás a hasonlóságról.)
„**Olyan emberséges ország vala Erdély**, hogy egy pénz nélkül keresztülmehettél volna rajta, mégis mind magad, mind lovad jól lakhatott volna. Ha pedig szegény atyafihoz, vagy becsületes emberhez szállottál volna, az olyan szívvel látott, hogy

örömiben talán a lelkit is kitette volna érted." (A vendégszeretet ősi szokása. Apor Péter: Erdély változásai.)
„**Olyan kevesen vagyunk,** hogy a műveletlenség luxusát nem engedhetjük meg magunknak." (Kodály Zoltán mondása.)
„**Olyan képet vág**, **mint akinek nem jutott** dinnyeföld." (Szólás. Elkeseredett, csalódott. Még: ~ kenderföld.)
„**Olyan lesz a jövő, mint a ma iskolája**." (Szent-Györgyi Albert mondása.)
„**Olyan, mintha a kutya szájából húzták volna ki**." (Szólás. Gyűrött, szakadt.)
„**Olyan nincs a sifonérba**!" (Bécsi, népi couple /*Dös gibt's nid*!/ pesti kibővítése és népszerűsítése a Lajtos daltársulat tolmácsolásában, 1867-től. Jelentése: nem akarom.)
„**Olyan ország még nem volt**, amely azért ment volna tönkre, mert kulturális célokra áldozott." (Klebelsberg Kunó kultuszminiszter /1921-1931/ mondása. Még: *A magyar hazát ma elsősorban nem a kard, hanem a kultúra tarthatja meg és teheti ismét naggyá*.)
„**Olyan osztályt,** mely valakit a vallása miatt bánt, én nem tanítok!" (Arany János, a magyar nemzeti irodalom legnagyobb mestere mondta nagykőrösi tanárkodása idején az 1850-es években, amikor egy zsidó fiút bántalmaztak az osztálytársai, s ezért Arany napokig nem járt be órát tartani nekik.)
„**Olyan penge**, hogy elmehetne az Andrássy útra falnak." (Szleng: okos, lekicsinylően; utalással az Andrássy úton kialakított Terror háza múzeum pengét mintázó építészeti dekorációjára /a pengefalra/.)
„**Olyan sokféle valóság van**, hogy ha mindegyiket láthatóvá akarjuk tenni, végtelen sötétben találjuk magunkat." (Pablo Picasso festőművész mondása.)
„**Olyan szép a Dunán,** ilyen nyári délután, de vidám ez a csónakház." (Egy Duna parti csónakházban = az Állami áruház c. film slágere.)
„**Oly csúnya a halál** ... és az a rettenetes, hogy a többi ember élve marad." (Mikszáth Kálmán szólása.)
„**Oly gyönyörű vagy, fényes a hajad**, engedd, hogy érezzelek téged." (A Fonográf slágere: Hunyd le a szemed.)
„**Oly jól csúszik ez a banánhéj**, együtt csúszni ezen, babám: kéj. Dobd el valahova, jobb, mint a datolya, jaj, csak ne nagyon félj!" (Márkus – Békeffi – Radnai slágere.)
„**Oly kevesen vagyunk,** hogy még az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmezni." (Széchenyi István mondása.)
„**Oly korban éltem én e földön**, mikor az ember úgy elaljasult, hogy önként, kéjjel ölt, nem csak parancsra." (Radnóti Miklós: Töredék. ~, *mikor a költő is csak hallgatott, és várta, hogy talán megszólal újra – mert méltó átkot itt úgysem modhatna más –, a rettentő szavak tudósa, Ésaiás*.)
„**Oly korban élünk**, amikor nem az érték érvényesül, hanem az érvényesülésnek van értéke." (Moldova György mondása.)
„**Olykor még a jó Homérosz is alszik**." (*Quandoque bonus dormitat Homeros.* Még a leggyakorlottabb ember is követhet el hibákat. Horatius: Ars poetica.)

„**Oly nehéz most jónak lenni**, el se tudnád képzelni, annyi mindent meg kell tenni, de nem ígérem, hogy jó leszek.” (A Napoleon Boulevard slágere: Legyetek jók, ha tudtok.)
„**Oly távoli ma még a holnap**; értelme sincs tán e szónak.” (A hippi kultúra egyik életbölcselete: csak a mával törődj, csak a mának élj, nem érdekes, hogy mi lesz később.)
„**Oly távol messze van hazám**; csak még, még egyszer láthatnám; az égbolt, felhők, vén hold, szellők; mind róla mond mesét csupán.” (Gommermann István és Boross Ida slágere: Honvágy, amely az 1956-os emigránsok ’himnusza’ lett szerte a világon. Olyan sokszor énekelték, hogy az idegenek úgy gondolták, ez a magyar himnusz. A dal eredetileg Dean Martin slágere volt Amerikában 1954-ben: *Memories are Made of This* címmel. ~ *A sorsom jó vagy rossz nekem, itt minden, minden idegen, más föld, más ég, más táj, más nép, óh bár csak otthon lehetnék.* Lásd még: Holdfényes májusok.)
„**Oly vén**, **hogy a hamut is mamunak mondja**.” (Eredet: Csokonai Vitéz Mihály: Dorottya c. művében *a hamut mamunak, a szöszt pösznek ejti*.)
„**OMG**.” (Angol eredetű rövidítés írásban ’ó Istenem’ értelemben, elképedt csodálkozást, megdöbbenést kifejezve. *Oh My God*.)
„***Omnia vincit amor***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: a szerelem mindent legyőz.)
„**Opponál**.” (Ellenez politikában, jogban, tudományban. Latin eredetű szó. Még: opponens = ellenfél, vagy bíráló tudományos vitában, vagy dolgozatnál.)
„**Optimista** az olyan fickó, aki hisz abban, hogy a légy azt keresi, hogyan juthatna ki a szobából.” **(**Samuel Goldwyn mondása.**)**
„**Orbitális hazugság**.” (Szleng. Nagyon nagy. ~ = Föld körüli pályán keringő.)
„**Ordas eszme**.” (Kegyetlen, pusztító. Eredet: ~ = fekete-barna csíkos farkas.)
„**Ordenáré**.” (Közönséges, ízléstelen. Eredetileg a latin ’rend’ szóból: rendes, hétköznapi.)
„**Orfikus**.” (Az Alvilágot megjárt dalnokról, Orpheuszról, Apollón isten és Kallirhoé múzsa fiáról elnevezett misztikus szertartás jelzője a halál és az újjászületés témájában.)
„**Orion űrhajó**.’ (Az ~ fantasztikus kalandjai. 1966-ban készült kelet-német tudományos-fantasztikus filmsorozat; a Magyar Televízióban a műfaj első, az egész országban rendkívül népszerű darabja. A filmbeli főszereplők: McLane, Tamara, Mario, Átán, Helga, Hasso.)
„**Orkánkabát**.” (Az 1950-1980-as években Magyarországon népszerű, Nyugat-Európából behozott, keresett, hiány- és divatcikk volt a műanyag esőkabát, az ~, általában barna, esetleg szürke, vagy fekete színben.)
„**Orleansi szűz**.” (Jeanne d’Arc, később: Szent Johanna. Francia szabadsághős és máglyán kivégzett mártír a 100 éves, angol-francia háború idején. Epitheton Ornans.)
„**Oroszlánbarlang**.” (Szólás: veszélyes hely. Bibliai történet; Dániel az oroszlánveremben.)

„**Oroszlánok hadserege**, **melyet szarvasok vezetnek**.” (II. Rákóczi Ferenc véleménye a kuruc hadseregről. *Miért viselkedtek oly szánalmasan ennek az egykor oly vitéz, eszes és büszke népnek a vezérei, mikor tanúságot kellett tenniük a történelem ítélőszéke előtt? Rákóczi olybá vette, hogy ez a százötven éves török uralom következménye. A hódító mocsarat és pusztaságot csinált az országból, és sivatagot a magyar lélekből. Árpád nemzete fölvette egy gyűlölt uraság szolgahadának a tulajdonságait. Büszkesége hiúsággá züllött, eszessége furfanggá, vitézsége vadsággá. A szultán cselédszobájában szűk látókörű, kicsinyes és összeférhetetlen lett a nemzet. Isten fenséges templomát összetörte és bemocskolta a pogány*. Herczeg Ferenc: Pro Libertate.)
„**Oroszlánrész**.” (A legnagyobb rész. ’Enyém az első rész, mert oroszlán a nevem.’ *Ego primam tollo, nominor quoniam leo*. Phaedrusz: Mese 1:3, ami a/z állatok/ király/ának/ előjogait hangsúlyozza.)
„**Oroszlánszívű Richárd**.” (I. Richárd, híres angol király, aki a szentföldi keresztes hadjárat idején 200 túszként tartott nő és gyermek kegyetlen lemészároltatása után kapta e ’rettenthetetlen’ jelzőt.)
„**Oroszlántársaság**.” (Jogi kifejezés *societas leonina* = olyan szervezet, amely az erő jogán igazságtalan elosztáson alapul.)
„**Oroszországnak** két megbízható tábornoka van: Január és Február tábornok.” (I. Miklós orosz cár mondása, utalva a kemény orosz télre, amely legyőzte még Napóleont is.)
„**Orosz rulett**.” (Olyan választási lehetőség, aminek, ha rosszul választunk, végzetes következménye van. Eredetileg ez a pisztolypárbaj egy formája volt, ami a cári Oroszország hadseregében terjedt el a forgótáras pisztoly – a revolver – megjelenése után. A 6 lövedéket tartalmazó tárba csak egyet tettek, majd megforgatták a tárat és a fejükhöz tartva a fegyvert, a szerencsére bízva az életüket, elsütötték.)
„**Orra alá dörgöl**i.” (Kellemetlen dolgot felhánytorgat neki, szemrehányást tesz. Eredet: borsot tör, az orra alá = kellemetlenséget okoz. A bors csípős, tüsszentésre ingerel.)
„**Orránál fogva vezeti**.” (Szólás. Irányítja. Eredet: a bikát az orrába fűzött karikán vezették. Még: Orrára koppint. Megfékezi – eredetileg a bikát.)
„**Orrára köt**.” (Szólás. Rábíz egy titkot. A boszorkányok átkával, a kötéssel. Még: Nem köti az orrára = nem bízza rá a titkot.)
„**Orrfacsaró**.” (Bűz, kellemetlen szag.)
„**Orrhosszal vezet**.” (Szólás. Nem sokkal, éppen hogy mint az egymás mellett vágtató lovak. Még: Egy ~.)
„**Orrod tőle fokhagymás**.” (Szólás. Semmi közöd hozzá. Még: Ne üsd bele az orrodat! Eredet: a boszorkányok, vámpírok ellen régen a fokhagymával védekeztek. Ami be volt kenve fokhagymával, ahhoz nem volt szabad nyúlni, s szaglással lehetett megállapítani, hogy mi van bekenve fokhagymával.)
„**Orrol**.” (Szólás. Haragszik valakire. Ha ránéz, sértődötten magasra tartja a fejét, az orrát.)

„**Orsolya nap**.” (Október 21. Ez a káposzta-betakarítás kezdő napja; amilyen az idő ezen a napon, olyan lesz a tél a néphit szerint.)
„**Ország**.” (Eredete a régi magyar *urusság* = általában a nép szállásterületének határán elhelyezkedő föld, amelyet a hadvezetéssel megbízott *úr* /= a fejedelem kiszemelt utódja, a trónörökös/ kormányoz. Fejedelem = nagyúr; fővezér = úr. A kereszténységgel az eredeti *úr* /herceg/ megnevezést a *dux* /a latin herceg szó/ váltotta fel, az *urusság*ot pedig a *dukátus* /hercegség, mint Szlavónia vagy Erdély/, illetve kialakult az ország az *urusság* helyett.)
„**Országépítő**.” (I. István Árpád-házi király. Epitheton Ornans.)
„**Országúton hosszú a jegenyesor**.” (Magyar nóta. ~ *hosszú a jegenyesor haláig. Csizmám talpa százszor is lekopik, hej, százszor is lekopik, hej, odáig. Nincsen pénzem a vonatra! Szeretőm sincs, aki haza hozatna. Fáradt lábam estére hazatalál, nem messze van ide Kolozsvár.*)
„**Ország-világ előtt**.” (Nyilvánosan, mindenki előtt.)
„**Orvosolja** a problémát.” (Szólás. Segít rajta, megoldja.)
„**Orwelli világ**.” (George Orwell 1949-ben írta ’1984’ c. regényét, amelyben a kommunista állam mindent ellenőrzése alá vonó félelmetes jövőképét festette meg a ’gondolatrendőrséggel’. Ezért az ~ az embereket totálisan ellenőrző diktatúrát jelenti.)
„**Ostorod**.” (Anogramma. Rodostót, Rákóczi kurucainak száműzetési helyét nevezte így ironikusan, a betűk felcserélésével Bercsényi Miklós.)
„**Ostoroz**.” (Szólás. ~ valakit = szemrehányást tesz, felhánytorgat. ~ magát = vezekel. Eredet: egyházi vezeklés önsanyargatással, ostorral.)
„**Oszd meg és uralkodj**!” (***Divide et impera****!* XI. Lajos francia király szólása 1483-ból.)
„**Oszlopos tagja** valaminek.” (Szólás. Erős, oszlopként tart egy szervezetet, társaságot.)
„**Osztja az észt**.” (Szleng. Kéretlenül, fölényesen kioktat másokat.)
„**Osztopáni malomárok** ha-ja-ha, nem terem az más, mint nádat, ha-ja-ha. Nádat terem leveleset, legényeknek szerelmeset, ha-ja-ha.” (Népdal.)
„**Osztrák nő**.” (Marie Antoinette Habsburg hercegnő és francia királynő gúnyneve Párizsban. A francia forradalom idején kivégezték. Epitheton ornans.)
„**Ott, ahol a Maros vize messze földön kanyarog**, ott ragyognak a legszebben a tündöklő csillagok.” (Népdal.)
„**Ott az ellenség! Utánam**!” (A leglelkesítőbb – és legrövidebb – szónoklat a magyar történelemben. A ’hősök hőse,’ a szerb Damjanich János honvédtábornok nem volt a szavak embere. A csaták előtt, a Honvédelmi Bizottmány rendelete értelmében minden tábornoknak ’lelkesítő’ beszédet kellett intéznie a csapataihoz. A szolnoki csata előtt Damjanich egész éjjel a beszédre készült, s amit a legendás, ’veressipkás’ 3. és 9. zászlóaljak már kíváncsian vártak. Kilovagolt a huszárok elé és nagy nehezen belekezdett: *Honvédek!* – kiáltotta –, de ekkor, szerencséjére, Vécsey tábornok ágyúi megdördültek Szolnok felől; Damjanich kirántotta széles szablyáját, sarkantyút adott a lovának, s ’szónoklata’ így hangzott: ~!)

„**Ott áll az Istenszéke magasan a Maros fölött.**” (Wass Albert: A funtinelli boszorkány. ~ *Ma már ott sem olyan a világ, mint akkor volt, midőn az Isten pihenni leült volt a hegyek közé*.)
„**Ott fekszem lent**, **meg sem mozdulok**, mint néma őrszem a sírban, míg meg nem hallom, hogy puska ropog, és vad paripák zaja dobban.” (Robert Schumann: Két gránátos. A dal azon strófája, ahol megjelenik benne a francia *Marseilles* lelkesítő dallama. ~ *Ott vágtat a harcba a büszke hadúr, kard csattog, hányja a szikrát. Énrólam a sírnak a hantja lehull, föltámadok védni a császárt*!)
„**Ott fogsz majd sírni**, **ahol senki se lát**.” (Szenes Andor – Kola József slágere: ~ *százszor megcsókolsz majd egy szál ibolyát. Ne írd, hogy vége, hisz azt nem hiszem én. Nappal kigúnyolsz, de az álmod enyém. Vissza fogsz hívni, te se bírod soká. Lesz még, hogy járnál egy kis ablak alá. Akkor már késő, nem is gondolok rád.* ~.)
„**Ott fönt tanyáztak hajdan a sasok**, ott fönt tanyáztak a Rákócziak.” (Petőfi Sándor: Elpusztuló kert ott a vár alatt.)
„**Otthagy csapot**, **papot**.” (Hirtelen mindent félbehagy. Eredet: Nagy István hajdúböszörményi református lelkész, Csokonai Vitéz Mihály barátja, s ott esett meg a Petőfi Sándor által megénekelt eset. Lásd: Csapot papot felejtett. A népi nyelvérzék a ’felejtett’ kifejezést – a tartalomnak megfelelően – módosította /otthagy/ és rímelő szólás jött létre.)
„**Otthagyja, mint eb a Szaharát**.” (Valamit hirtelen befejezetlenül hagy. Eufemizmus; azaz szalonképessé tett vulgáris szólás: ~ mint a kutya az ürülékét.)
„**Otthagyta a fogát**.” (Szólás. Harcban megölték. Eredetileg: kitörték a fogát, mégpedig az olyan raboknak, akik kezesként, túszként maradtak fogva, amíg egyikük elment a váltságdíjat összeszedni. Ha nem jött meg időre, a kezesnek kitörték a fogait, vagyis ~.)
„**Otthagyta, mint Szent Pál az oláhokat**.” (Szólás. A vaslábi oláhok /románok/ a templomukba egy Szent Pál képet is festettek, amely a szomszédos Tekerőpatak bírójára hasonlított. A tekerőpatakiak ellopták a templomból a képet, innen a szólás eredete.)
„**Ott van, ahol a mádi zsidó**.” (Nem jól áll; mint a mádi kocsmáros. Balla Kálmán: A zsandár c. népszínművében 1877. Eredet anekdota: amikor a mádi zsidó fuvart vitt, elaludt a szekéren útközben, s a lovak maguktól visszatértek a szekérrel. Olyan munkára mondják, aminek az elvégzése semmi eredményre nem vezet, a kiindulási helyzet áll elő.)

***
Ó
***

„**Óbégat**.” (Jajgat, siránkozik – pejoratív, rosszalló kifejezéssel. Eredete a német *oh Weh*! = ó jaj!; ami gyakoriság képzővel a magyarban: ’óvehgat’.)
„**Ó, boldog Magyarország!** Ne engedd tovább gyötreni magad!” (Dante Alighieri /1265-1321/ mondása. *O Beata Ungheria! Se non si lascia piu malmenare*!)
„**Ódákat zeng róla**.” (Szólás. Nagyon dicséri. Az óda magasztos, fennkölt, valamit vagy valakit dicsőítő lírai műfaj.)
„**Ódzkodik tőle**.” (Vonakodik, fél, nem akar megtenni valamit. Eredet: ’oldozkodik’, vagyis egy kötelezettségtől – kötöttségtől – kötéktől – kötéstől próbál távol maradni, próbálja magát abból, az alól kivonni, kioldozni. A ’kötés’ régen átkot is jelentett /pl. ’meg van kötve a keze’ = nem tehet semmit, átkot mondtak rá, kötést raktak a kezére. Ezért lehet feloldozni valakit egy átok /kötelezettség, kötés/ alól. Lásd még: *ego te absolvo*.)
„**Óesztendőre ráhullott a hó** és eltemette. Könnyű, fehér takarót kapott, melyet erőtlen kis szélgyerekek is összetépnek, neki még sincs belőle ébredése soha. Majd, ha a melegedő nap előtt földhöz lapul a tél fehér arca, és kibukkannak alóla a füvek meg a rögök, azok már az Újesztendő gyermekei lesznek, akik nem is emlékeznek a régire, amely elment és elsüllyedt abban örökkön növekedő óceánban, melynek neve: Idő.” (Fekete István: Téli napok.)
„**Óhaza**.” (Európa megnevezése elsősorban az Amerikába kivándorolt és letelepedett európaiak körében, ’régi szülőföld’ értelemben. Lásd még: óvilág.)
„**Óhéber szöveg**.” (Szólás. Hagyjuk az ~et / dumát/mesét. Érthetetlen, értelmetlen beszéd.)
„**Óh! Irgalom atyja ne hagyj el**! (Arany János: Ágnes asszony. *Ágnes asszony a patakban fehér lepedőjét mossa; fehér leplét, véres leplét a futó hab elkapdossa*. ~.)
„**Óh, mely sok hal terem az nagy Balatonba’**! Minden ágon egy mérő makk a Bakonyba’! Örül ott a halász. Rikkangat a kanász, örömébe.” (Népdal.)
„**Óh, nagy volt hajdan a magyar**, nagy volt hatalma, birtoka; magyar tenger vizében hunyt el éjszak, kelet, s dél hullócsillaga.” (Petőfi Sándor: A hazáról.)
„**Óh, Rómeó, miért vagy te Rómeó**?” (*O Romeo! Wherefore art thou Romeo?* Shakespeare: Rómeó és Júlia.)
„**Óh, Sátán**! **Roppant trónok vezérlő fejedelme**, ki harcba vezetted a szeráfokat.” (*Oh, Prince, oh Chief of many throned powers that led the embattled Seraphim to war.* A Sátán megszólítása. John Milton: Az elveszett Paradicsom /*Paradise Lost*/.)
„**Óh, Serenella**! **Signorina bella**, te elragadó! Tejkaramella csókod Serenella, oly ennivaló!” (Németh Lehel slágere: ~.)

„**Óh, szent együgyűség**!” (*O sancta simplicitas!* Husz János utolsó szavai a máglyán. Amikor látta, hogy egy szegény, öreg parasztasszony – azok közül, akikért küzdött – buzgón hordja a rőzsét a máglyához.)
„**Óh, szent költészet**! Eltűntél-e hát e prózai világból már egészen?” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Óh, természet!** Óh, dicső természet! Mely nyelv merne versenyezni véled? Mily nagy vagy te, mentül inkább hallgatsz, annál többet, annál szebbet mondasz!” (Petőfi Sándor: A Tisza.)
„**Óh, Tihanynak riadó leánya**! Szállj ki szent hegyed közül. Ím, kit a sors eddig annyit hányt, partod ellenébe ül.” (Csokonai Vitéz Mihály: A tihanyi ekhóhoz.)
„**Ó kedves napsugár**, **nézd, itt állok egymagam**, megfognám két kezét, de oly messze van.” (Illés együttes: Itt állok egymagam. *Ó, kedves nyári napfény mondd el nekem, ha látod, merre jár most szerelmesem. ~. Ó, kedves szél, ha szólnál, hallgatna rád talán, küldd vissza őt nekem, küld el hozzám.*)
„**Ó, költő, tisztán élj te most**, mint a széljárta havasok lakói, és oly bűntelen, mint jámbor, régi képeken pöttömnyi gyermek Jézusok.” (Radnóti Miklós: Járkálj csak, halálraítélt.)
„**Ólomlábakon jár az idő**.” (Szólás. Lassan, nehezen múlik.)
„**Ómáspej a nyergös lovam, nem vöttem**, szögénylegény szép szörivee szörözstem.” (Petőfi Sándor: Hírös város az Aafődön Kecskemét. ~ *Csillagos a feje, kese a lába. mögeresztöm, a szél sem ér nyomába*.)
„**Ó, mondd**, **a csillagos lobogó még ott leng-e** a szabadság földje és a bátrak otthona felett?” (Az USA himnuszának legismertebb sora. *O say, does that* ***star-spangled banner*** *yet wave, over the land of the free and the home of the brave?* A szöveget F. Scott Key írta 1814-ben, az angol-amerikai háborúban, Baltimore ostromakor. A himnusz dallama a „To Anacreon in Heaven’ c. népszerű angol bordalból származik. Ezt John Stafford írta 1880 körül. Anakreón i.e. 550-ben élt görög költő volt, az első bordalok megéneklője. A ’Csillagos lobogó’ /Star Spangled Banner/ csak 1936-ban lett az USA himnusza, addig, a Yankee Doodle volt.)
„**Önezsanír**” (*Ohne zsanér* = minden további nélkül, egyszerűen. Zsanér = zárszerkezet, *charniére* franciául; *ohne* = nélkül, németül.)
„**Óperencia**.” (Óperenciás tenger = Atlanti-óceán, vagyis az Ober Ems-i, vagyis a holland-német határon lévő Ems folyón túli tenger: *Ober Emsia.* A magyar kivándorlók ugyanis ’toronyiránt’ mentek az Atlanti-óceán felé, tehát Németországon nem a Rajna tengelyében, hanem a Passau, Nürnberg, Hannover, Bréma útvonalon vágtak át, s így miután átkeltek a holland határon az Ems folyón, megpillanthatták az Ems-en túli terület /Hollandia/ tengerét. Az Amerikába vezető hosszú utat, a nagy távolságot a magyar népmesékben a ’még az óperenciás tengeren is túl’ szófordulat jelöli.)
„**Óramű pontossággal**.” (Szólás. Pontosan, mint az óra.)
„**Ó, szegény megromlott, s elfogyott magyar nép**, vitézséggel nevelt hírrel vagy igen szép.” (Rimay János: Kiben kesereg a magyar nemzetnek romlássán s fogyássán.)

„**Ó szóle míó**!” (Eduardo di Capua – Giovanni Capurro: ***Oh Sole Mio*** világhírű olasz sláger. *Ha jő az alkony, s messze száll a napfény, a szívem bánatos, a vágyam éget. Ilyenkor várlak ablakodnál téged, ha jő az alkony, s messze száll a napfény. A napsugárnál még szebb talán szemed sugára, te drága lány, te légy* ***az én napfényem****, ragyogj reám, csak én reám*! Olaszul: *Che bella cosa 'na iurnata 'e sole, n'aria serena doppo 'na tempesta! Pe' IIaria fresca pare gia 'na festa! Che bella cosa 'na iurnata 'e sole! Ma n'atu sole cchiu bello, ije, oh sole mio sta infronte a te! Oh sole, oh sole mio, sta infronte a te, sta infronte a te!*)
„**Ó te drága Klementina**, csak tudnám, hogy merre jársz.” (Foxi Maxi dala az 1960-70-es években népszerű Walt Disney rajzfilmsorozatból, az *Oh my Darling Clementine* amerikai népdalra. *Huckleberry Hound Show.*)
„**Ó te édes Ágoston**!” (Osztrák népdal: Ágoston induló. *O du lieber Augustin, Augustin, Augustin, o du lieber Augustin alles ist hin. Geld ist weg, Mad'l ist weg alles weg, alles weg. O du lieber Augustin alles ist hin*.)
„**Ó, Trombitás Frédi**, újra a régi; hétalvók, hej, keljetek most fel, Frédi jött hozzánk el.” (Az Omega slágere: ~.)
„**Óvakodj a kezdeteknél**!” (Latin közmondás. *Obsta principiis*. Amikor belekezdesz valamibe, akkor nagyon figyelj oda, mert ez a legfontosabb, a későbbiekben döntő.)
„**Óvakodj a kutyáktól**!” (Latin szólás. *Cave canem*. A kutyával őrzött terület felirata, ill. ’vigyázz, a kutya harap’ felirat eredete. De az ókori rómaiak a harci és a háborúban üzeneteket vivő kutyákra is értették ezt: vigyázz a kutyákra – mert értékes üzenetet visznek.)
„**Óvakodj attól, aki távol lévő barátját ócsárolja**.” (Horatius és Cicero mondása.)
„**Óvakodj attól, hogy mások bajából örömed támadjon**!” (Balbus mondása.)
„**Óvakodj az ökör elejétől**, a szamár hátuljától és az asszony minden porcikájától.” (Kínai közmondás.)
„**Óvakodj március idusától**!” (Szállóige, mellyel Julius Caesar római meggyilkolását jövendölték erre a napra, Krisztus előtt 44-ben, március 15-én. Elterjedését Shakespeare: Julius Caesar c. drámájának köszönheti. Lásd még: március idusa.)
„**Óvatos duhaj**.” (Szólás. Takarékosan szórakozik, nem kockáztat semmit.)
„**Óvilág**.” (Európa, Ázsia és Afrika együttes elnevezése; eredetileg a Nílus és a Don folyók közötti terület Ptolemaiosz ókori görög geográfus szerint, v.ö. Újvilág. Lásd még: óhaza.)
„**Óz, a csodák csodája**.” (Frank Baum 1900-ban írt, és az 1939. évi Metro-Goldwyn-Mayer filmváltozat nyomán világhírűvé vált meséje. *The Wonderful Wizard of Oz* = Óz, a nagy varázsló címmel. A mű közgazdasági tanmese, amely az amerikai aranyfedezetű gazdaságról a hitel, munka és tőkefedezetű gazdaságra történő átállást támogatta. Amikor a főhősök /Dorothy Kansasból, a buta Madárijesző, az üres Bádogember és a gyáva Oroszlán/ az aranyat jelképező sárgaköves

úton /*yellowbrick road*-on/ nagy reményekkel az aranyfedezetet jelképező hatalmas, csodálatos varázslót keresik /Oz = az arany mértékegységének, az unciának, az *ounce*-nak a rövid írásmódja/, kiderül, hogy a varázsló, vagyis az aranyfedezet egy szélhámos, nem is varázsló, nincs ereje és hatalma. Amit pedig kérni akarnak tőle /észt, szívet, bátorságot/ azzal meg amúgy is rendelkeznek, mint útjuk során bebizonyították.)

***
Ö
***

„**Öcséd örökségét, jól van, elfogadom**, s rá te vagy legméltóbb, tehát néked adom: olyan feltétellel adom pedig néked, hogyha holnap a cseh bajnokot kivégzed.” (Arany János: Toldi. Lajos király mondja Toldi Györgynek.)
„**Öcsi**.” (Puskás Ferenc, a világ egyik legjobb és legismertebb labdarúgója. Epitheton Ornans. Még: ~ = kisfiúk lekicsinylő megszólítása, illetve a fiatalabb fiútestvér az ’öccs’ szóból.)
„**Öcsi fogja** Csöpi csöcsit.” (Vulgáris gyermek-mondóka az 1950-1960-as évekből. ~ *Csöpi fogja Öcsi pöcsit. Kemény volt a Csöpi csöcse, eldurrant az Öcsi pöcse*.)
„**Ököljog**.” (*Just manuarium*. Fegyvert, vagy fizikai erőszakot alkalmazó önbíráskodás.)
„**Ökör**.” (Férfiakra alkalmazott sértő jelző. ~, mint buta, igavonó barom. Az ökör az ivartalanított szarvasmarha. Még: fiatal fiúkra alkalmazott sértő jelző a bivalyborjú.)
„**Ökör iszik magában**.” (Szólás. Az ember /jó/ társaságban szeret inni.)
„**Ökörtől tanul a tinó**.” (Latin eredetű közmondás. *A bovi maiori discit arare minor*. Jelentése: addig érdemes tanulni, amíg valaki fiatal. A tinó a fiatal, 2-3 éves hím szarvasmarha. Lásd még tanulj tinó, ökör lesz belőled.)
„**Ökröt a szarvánál kell megfogni**.” (Közmondás, hogy a buta, ’ökör’ embert hízelkedéssel lehet megnyerni, megtéveszteni.)
„**Ölbe tett kézzel nézi**.” (Szólás. Nem avatkozik be. Még: a kisujját sem mozdítja érte. Még: ~ ül = nem csinál semmit, tétlen.)
„**Öles léptek**kel megy.” (Szólás. Nagyokat /kb. másfél métereseket/ lép. Lásd még: araszol.)
„**Ölébe hullik**.” (Szólás. Megkapja anélkül, hogy tett volna érte valamit. Még: a kezét sem kell kinyújtania érte.)
„**Öljétek meg mindet**! Isten megismeri az övéit.” (Önigazolás az ellenség válogatás nélküli elpusztítására. Arnaud-Armaury abbé mondta Simon of Montfortnak, a Bézieri-mészárlás előtt az 1209-1229 évi keresztes hadjáraton. *Neca ecos omnes. Deus suos agnoscet*.)
„**Önbizalommal** már akkor is **nyerhetsz az élet versenyén**, mikor még el sem indultál; ha önbizalmad nincs, kétszeresen is veszítesz.” (Marcus Garvey mondása.)
„**Öndicséret büdös**.” (Közmondás. *Propria laus sordet*. Még: Aki magának tetszik, másnak visszatetszik / Gracián mondása. Németül: *Eigenlob stinkt*.)
„**Öngólt rúg**.” (Szólás, ha valaki más elleni támadása magának okoz kárt, mint a futballban.)

„**Önként és dalolva**.” (Szólás a szocialista időkből, amikor az emberek látszólag ~ végeztek társadalmi munkát. Még: kommunista szombat – amikor hétvégén is dolgoztak.)
„**Önmagadon uralkodni a legnagyobb uralkodás**.” (*Imperare sibi maximum imperium est.* Seneca 113. levél.)
„**Önmagát a nép úgy semmisíti meg**, ha múltját már nem látja, jelenében csavarog, jövőjében nem hisz.” (Szálasi Ferenc.)
„**Önmagát ítéli el a bíró**, ha felmenti a bűnöst” (A római Publilius Syrus mondása.)
„**Önmagát táplálja a háború**.” (Latin közmondás: *Milites ex bello se ipsos alerent*. Utalás arra, hogy a katonák fosztogatnak, ellátják magukat az ellenséges területen.)
„**Önök, magyarok** elképzelni sem tudják, milyen büszkék lehetnek nemzetükre, magyarságukra. Mi biztosan tudjuk, hogy a világ szellemi, lelki és spirituális megújhodása az önök országából fog elindulni.” (Tanpai Rinpoce a nepáli vezető láma mondása 2007-ben.)
„**Öntörvényű**.” (Olyan ember, aki nem hallgat másokra, nem tartja be a szabályokat, mindenben maga dönt. Még: a saját feje után megy.)
„**Öntsünk tiszta vizet a** pohárba.” (Tisztázzuk a dolgokat. Szólás.)
„**Önvád ellen nem lehet védekezni**.” (Juhász Gyula mondása. *Minden vád ellen lehet védekezni, csak az ~*.)
„**Ördög bibliája**.” (Kártya. A kártyát a benne szereplő 4 király /eredetileg: *Dávid, Nagy Sándor, Julius Cézár, Nagy Károly*/ után a ’Négy király *könyvének*’ nevezték: ***Liveres*** *des quatre rois*. Mivel pedig pénzre játszották, a szigorú erkölcsöt követő presbitáriánusok az ördög *könyvének* – később bibliájának – nevezték a kártyát: *Devil’s book – bible*.)
„**Ördög bújjon beléd**!” (Türr István tábornokként részt vett Nápoly felszabadításában az olasz szabadságharc alatt, 1860-ban. Garibaldi, a fővezér, köszöntőt mondott rá, és előzőleg megkérdezte Csernátony Lajos hadbírót, hogy valami szép magyar kifejezést mondjon neki. A vicces hadbíró ezt tanította be Garibaldinak: ~! A vezér pohárköszöntőt mondott Türr tábornokra, e szavakkal zárva: ’Végül engedje meg tábornok úr, hogy az ön dallamos anyanyelvén fejezzem ki szívem őszinte érzelmeit.’ *In fine, mi permetta, generale, di esprimerei sinceri sentimenti del mio cuore nellamelodiosalingua patria di Lei: ördög bújjon beléd!* Türr válasza ez volt: *Anch’iovoglio renderlei buoni auguri in ungherese, caro, amico …* /Én is magyarul szeretném viszonozni jókívánságait, kedves barátom:/ *... Bújjon ám az öreganyádba!*)
„**Ördöge van**!” (Szólás. Ügyes, szerencséje van. Eredet: kis manó, vagy lidérc, aki segít.)
„**Ördög és pokol**!” (Indulatszó angolból: *Devil and hell*!)
„**Ördöggel dacolni olyan az, mint lelket rabolni**. Nem képes rá más, csak a lélekkufár.” (Varjú Zoltán: Lélekkufár. *Most majd minden jó lesz, hisz ennél már nem lehet sötétebb ~*)

„**Ördög hegedűse**.” (Niccoló Paganini a világhíres hegedűművész. Epitheton ornans.)
„**Ördögi kör**.” (Szólás. Rossz helyzet, ahonnan nincs kiút. *Vicious circle* – angol. *Circulus vitiosus* – latin, először Horatius használta. A régi babona szerint a gonosz varázslathoz, a rontáshoz, valakit körbe kellett járni, vagy a földön egy kört húzni köré.)
„**Ördöglovas**.” (Sándor Móric gróf, a legjobb magyar lovas. Epitheton ornans.)
„**Ördögöd van**!” (Szólás. Ügyes vagy, igazad van. Eredet: segít neked egy ördög, mint azoknak, akik eladták neki a lelküket. Még: boszorkányos.)
„**Ördögszántás**.” (A sziklás egyenes felszín népi elnevezése: mészkővidékeken az ~ = karrmező, ahol a mészkövet a növények gyökerén lévő sav oldja, a talaj lepusztul róla, és barázdált sziklafelszín keletkezik, mintha túlvilági gonosz erő szántotta volna fel.)
„**Ördögtorok**.” (*Gargante del Diabolo*. Argentína É-i részén található a világ legnagyobb kiterjedésű zuhatag-sorozata, az Igazú /=’nagy víz’/ kb. 300 zuhataggal 2,7 km hosszan. A legismertebb köztük az ~.)
„**Ördög tudja**!” (Nem tudja senki, de nem is érdemes tudni. Még: tudja az ördög! Még: Isten tudja! = Nem tudja senki, mert nem is lehetséges tudni.)
„**Ördögűzés**.” (A gonosz lélek kiűzése valakiből, akit az megszállt. Latinul: *exorcio*; eredetileg a görög *ekszorkizo* = esküre kényszeríteni. Vagyis az embert megszálló gonosz lelket, démont arra kell kényszeríteni, hogy az megmondja a nevét, s ezzel az ’ördögűző’ személy hatalmat nyer felette és távozásra szólíthatja fel. Lásd még: parancsolom néked.)
„**Öreg a nyár.** Hajnalonként bódultan fekszik a mezők harmatos ágyában, és ha nem jönnek játékos, hajnali szelek, haja széthullva marad, mert megvénült a fésű, és megvakult a tavak tükre. Nincs kinek tetszeni. Nincs kinek! Megöregedett a hűséges szerető is, a Nap. Ragyog, ragyog, de a tűz, a ragyogás már nem a régi. Későn jön, korán megy … hidegül a Nap is. Érzi ezt a nyár asszonya, felkacsint a Holdra, és ezért festi magát esténként pirosra. És nyugtalanul alszik. Valami rém jár az éjszakában. Az erdők némaságában valaki hallgatózik.” (Fekete István: Vénül a nyár.)
„**Öregasszonynak rövid a tánc**.” (Közmondás. Idős korban kevés az életöröm.)
„**Öregbíti hírnevét**.” (Növeli jó hírét.)
„**Öregember nem vénember**.” (Jókai Mór mondása.)
„**Öreg fáknak helyén új sarjadék nőtt** már, füves ösvényeken másik nemzedék jár. Régi nyomra ráhull az Idő avarja, s mint kedves emléket, szelíden takarja.” (Kühne Pál: Kühne Andor emlékére.)
„**Öreg haver**.” (Szleng. Bizalmas megszólítás jó ismerős férfiak, fiúk, barátok között. Még: lányok esetében: öreglány. Az ’öreg’ a diák- és a katona-szlengben a családnevek előtt elterjedt volt a XX. század második felében. Lásd még: haver.)
„**Öreg hiba**.” (Szólás. Nagy hiba. *Gross error.*)

„**Öreg kontinens**.” (Európa megnevezése – európaiak által, utalva saját történelmükre a XVI. században elkezdődött gyarmatosítás során meghódított ’új’ területekre. A kontinens szó eredete: a latin *con* = össze *teneo* = tartozik, azaz *contineo* összetartozó, egybefüggő. Eredetileg *terra continens* = egybefüggő föld, azaz nem sziget.)
„**Öreg kuruc**.” (Thaly Kálmán. Epitheton Ornans.)
„**Öreg kutya**, vakk, vakk, vakk; ha nem muszáj, nem ugat.” (Csanádi Imre: Kiskutyás, nagykutyás.)
„**Öreg, mint az országút**.” (Szólás. Még: Vén, mint az országút.)
„**Öregség nem öröm**.” (Lengyel közmondás. *Starość nie radość.*)
„**Örök álomra szenderül**.” (Szólás. Meghal.)
„**Örök béke poraira**! Deleatur soraira.” (Váci Mihály sírvers a /rossz/ írónak.)
„**Örök békesség**.” (Halál. Még: az örök fényesség világosodjon, meg neki = nyugodjon végre meg a halálban.)
„**Örök harag**, csutkadarab, míg a kutya meg nem harap!” (Mondóka.)
„**Örökös tartományok**.” (Ahol a Habsburg család nem választás, hanem ’örökösödés’ útján gyakorolta a hatalmat 1276 után: Ausztria, Stájerország, Karintia, Krajna, Tirol, Voralberg = az osztrák ~. Tehát nem időben kell érteni /örökké/, hanem öröklés útján szerzettnek.)
„**Örök primadonna**.” (Honthy Hanna. Epitheton Ornans.)
„**Örök vadászmezők**re költözik.” (Szólás. Meghal. ~ = indián eredetű szólás a túlvilágra.)
„**Örök város**.” (Róma. Ovidius nevezte így először: *urbs aeterna.*)
„**Örökzöld**.” (Szleng. Az ~ növényekre utalva, olyan zenedarab vagy dallam, amely folyamatos, álandó népszerűségnek örvend.)
„**Örömóda**.” (Beethoven IX. szimfóniája, melyet az Európai Tanács 1972-ben európai himnusznak deklarált, majd 2003-ban az Európai Unió hivatalos himnuszává nyilvánították. Az ~ szövegét Schiller írta ’*An die Freude*’ címmel: *Lángolj fel lelkünkben, szép égi szikra, szent öröm /Freude, schöner Götterfunken, Tochter aus Elysium*/. A *Freude* /öröm/ szó eredetileg *Freiheit* /szabadság/ volt, csak a cenzúra miatt változtatták örömre.)
„**Örömre bú jött**, **napra éj**, a hosszú vágyra kurta kéj.” (Charles Swinburne: Tenger és alkonyég között. *Tenger és alkonyég között a szerelem hozzám szökött.* ~.)
„**Örüljetek az örülőkkel**, **sírjatok a sírókkal**.” (Pál levele a rómaiakhoz 12:15. *Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus*.)
„**Örül, mint majom a farkának**.” (Szólás. Még: örül, mint Vak Laci a fél szemének. Még vulgáris: örüljön, hogy lyuk van, a fenekén / seggén = elégedjen meg azzal, amije van.)
„**Összeakasztják a bajuszukat**.” (Szólás. Összevesznek, vita, verekedés robban ki közöttük. Eredete: amikor két férfias – ti. bajuszos – férfi a vita, verekedés hevében már fizikai közelségbe kerül a ~.)

„**Összeakasztják a tengelyt**.” (Összevesznek. Mint amikor két szekér egy keskeny úton találkozva, alig fért el egymás mellett, s a tengelyük is összeakadt, ami konfliktushoz vezetett. Lásd még: tengelyt akaszt valakivel.)
„**Összeboronálja őket**.” (Összehoz két embert, párt kerít valakinek. Boronáláskor a szántás barázdáit – vetés után – összesimítják a boronával.)
„**Összebútoroznak**.” (Szleng. Összeköltöznek.)
„**Összecsapnak feje felett a** hullámok.” (Szólás. Nagy bajba kerül, mint aki elsüllyed.)
„**Összecsendül két pohár**, és a cinkos félhomály, lesben állva percek óta már a csókra vár.” (Vámosi János slágere: ~.)
„**Összecsinálja magát**.” (Eufémizmus. Bekakál, vulgáris: beszarik.)
„**Összedugják a fejüket**.” (Szólás. Összeülnek, hogy megbeszéljenek valamit.)
„**Összefacsarodik a szíve**.” (Szólás. Sajnálatot érez, elérzékenyül. Még: megsajdul a szíve.)
„**Összefut a szájában a nyál**.” (Szólás. Ha valaki ízletes ételre gondol, ~.)
„**Összegyűltek**, összegyűltek **az izsapi lányok**, m-hm, ej-ha, az izsapi lányok.” (Népdal. ~ *Összeszedtek egy marék lisztecskét; meggyúrták azt zsíros gombócának; odaméne a bíró kutyája; mind megette zsírosgombócából; így lőn vége a leányi bálnak*.)
„**Összehord hetet-havat**.” (Szólás. Össze-vissza beszél. Még: összehord tücsköt-bogarat = mindenféle értelmetlenséget beszél. Lásd: hetet-havat összehord.)
„**Összekapja magát**.” (Egy kudarc után újra jól akar segíteni. Még: összeszedi magát.)
„**Összekeveri a szezont a fazonnal**.” (Szólás. Tájékozatlan, összetéveszt különféle dolgokat, itt például az évszak és a stílus idegen kifejezéseit. Ez paronímia = hasonló alakú szó, pl. helység = település, helyiség = szoba; fáradság = fáradozás, fáradtság = kimerültség; egyelőre = eddig még, egyenlőre = egyenlő részekre. Még, humorosan: összekeveri Gizikét a gőzekével, őzikét a Győzikével, filozófiát a víziló fiával.)
„**Összekutyul**.” (Összekavar/összekever valamit – rosszalló kifejezéssel.)
„**Összemelegednek**.” (Szólás. Megkedvelik egymást hosszas együttlét alatt. Utalás a hosszas üléstől megmelegedő székre. Még: elhidegülnek = érzelmileg eltávolodnak egymástól.)
„**Összemérik az erejüket**.” (Versenyeznek, megküzdenek egymással. Eredte: az állattartásban az ökrök szarvának a hosszát mérték, hasonlították össze, az erejük megbecsülése céljából, hogy melyik lehet az erősebb.)
„**Összeomlik, mint a kártyavár**.” (Szólás. A rosszul felépített terv ~.)
„**Összerándul tőle a gyomra**.” (Szólás, Ideges lesz, undorodik valamitől vagy valakitől.)
„**Összerúgják a port**.” (Szólás. Összeverekednek, összevesznek. Eredetileg: összerúgják a patkót /a lovak/, de mivel olyankor por is keletkezett: ~. Egyes állatok ijesztgetésképpen, vagy támadáskor a lábukkal port kavarnak, hogy a másik látását megzavarják.)

„**Összeszarja magát**.” (Vulgáris: nagyon megijed /ember/. Teljesen elromlik vagy leáll /gép, szolgáltatás/. Még: összecsinálja magát.)
„**Összeszedi magát**.” (Szólás. Erőre kap, magához tér. Összeszedi az erejét.)
„**Összeszorul a torka**.” (Szólás. Hirtelen bánat lepi meg, rosszkedvű lesz, megijed. Még: sírás fojtogatja a torkát.)
„**Összeszűrik a levet**.” (Szólás. Szövetkeznek valami rossz dologra; pl. tiltott kapcsolatra lép egy férfi és egy nő. Eredet: kétféle bort /levet/ kevernek össze titokban, rontva ezzel az ital minőségét, becsapva a vendégeket. De összeszűrték az újbort az óborral is.)
„**Összeteheti a két kezét**.” (Szólás. Hálát adhat a sorsnak, vagy Istennek valamiért – összetett kézzel, mintha imát, hálaimát mondana. Még: összeteheti a kezét-lábát.)
„**Összetöri a tükröt**.” (Babona. Jelentése: nem megy férjhez 7 évig. Eredet: az ókori Rómában a tükörben látható kép az ember lelkét képviselte, s ha a tükör eltört, a lelke /élete/ is tönkrement annak, aki éppen belenézett. Az életről azt tartották, hogy 7 évente újul meg, ezért az összetört tükör után 7 éven át – az újjászületésig – nem volt szerencséje az embernek.)
„**Összevonja a szemöldökét**.” (Szólásként: rosszallását fejezi ki.)
„**Ösztöne azt súgja**.” (Szólás. Zsigeri, tehát nem tudatos eredetű megérzése van valamiről.)
„**Ötöl-hatol**.” (Kerüli az egyenes választ. Szólás. Kifogásokat keres, nem egyezik bele valamibe egy-kettőre, vagyis azonnal. Még: mellébeszél.)
„**Ötről-hatra**.” (Szólás. Nem jut ~. Nem boldogul, nem sikerül neki valami.)
„**Öt török öt görögöt dögönyöz**, örökös örömök között.” (Nyelvtörő mondóka.)
„**Ötven, jaj, ötven éve** – szívem visszadöbben – halottjaim is itt-ott, egyre többen – már ötven éve tündököl fölöttem ez a sok élő, fényes égi szomszéd, ki látja, hogy könnyem, mint morzsolom szét.” (Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség.)
„**Övön aluli ütés**.” (Szólás. Álnok csel. Eredet: sportból /box, ahol nem lehet ~t alkalmazni/.)
„**Özönvíz előtti**.” (Szólás. Nagyon régi. Eredet: a bibliai ~.)
„**Özvegy lett az ország és az ő fiai árvák**.” (Rákosi Viktor: 1848 a magyar szabadságharc képekben, Révai Kiadó, 1898. ~ ... *Se a mai, se a következő nemzedékek ne feledjék el soha: az új Magyarország alapjait ott rakták le a branyiszkói csúcson, az isaszegi véráztatta mezőkön, a Piski-hídi csata ádáz tusájában, ott rakták le az aradi Golgotán*.)

***
Ő
***

„**Ők a szarvast egyre űzik**, alkonyatkor, ím, eltűnik.” (Arany: Rege a csodaszarvasról.)
„**Őrizd meg bennem mindhalálig a gyermeket**, akinek születtem.” (Juhász Gyula mondása. *Az én imádságom: lelkem istene, ~.*)
„**Őrizem a szemed**.” (Ady Endre: *~. Nem tudom miért, meddig maradok meg még neked, de a kezedet fogom, s ~.*)
„**Őrizkedik** valamitől / valakitől.” (Szólás. Elkerüli, távol tartja magát tőle.)
„**Őrlődik**.” (Szólás. Idegeskedik, nyugtalankodik. Felőröli az idegeit, mint a búzát a malom.)
„**Őrmester úr nyissa ki**! Ha nem nyitja, sarkig rúgom ki!” (Népdal. *Szabadkai kaszárnya, magam vagyok az egyesbe bezárva. ~ Hadd lássa a babám, a babám szívét ne epessze a bánat*.)
„**Őrnagy úr, keressen magának ellenséget**!” (Frémont tábornok mondása Zágonyi Károly emigráns honvédtisztnek az amerikai polgárháborúban, mielőtt az elindította a győztes springfield-i halálrohamot, a történelem legvakmerőbb huszárrohamát 150 lovassal 2000 konföderációs katona ellen. Zágonyi tettének festménye ma a Capitoliumban látható, Washington D.C.-ben.)
„**Őrült spanyol**.” (Szólás. Bolond. Etnosztereotípia. Még: sültbolond.)
„**Őrültség semmit sem tennünk**, ha mindent nem tehetünk is.” (Eszterházy Miklós nádornak tulajdonított mondás.)
„**Őrzője vagyok-e én, az én testvéremnek**?” (Káin válasza az Úrnak, arra a kérdésére, hogy hol van Ábel? Mózes könyve 4:9. Jelentése: nem tudom.)
„**Őseimnek véres kardja, fogason függ, rozsda marja**. Rozsda marja, nem ragyog; én magyar nemes vagyok.” (Petőfi Sándor: Magyar nemes.)
„**Őseinket felhozád Kárpát szent bércére**, általad nyert szép hazát Bendegúznak vére.” (Kölcsey Ferenc: Himnusz. Bendegúz = Attila és Buda hun fejedelmek apja; ez utalás a hun-magyar rokonságra. Vér = leszármazottak. A verssor üzenete: a honfoglalás nem hódítás, hanem hazatérés volt, az ősi jogon – a hunok által – meghódított földre.)
„**Ősgeszta**.” (A magyar őskrónika a XI. századból *Tarih-i Üngürüsz* címmel, amely 1543-ban, amikor Székesfehérvárat elfoglalták a törökök, Isztambulba került, ahol lefordították török nyelvre. 300 évvel később, Vámbéry Ármin egy isztanbuli bazárban rábukkant, és 1860-ban az Akadémiának ajándékozta.)
„**Őshaza**.” (A jelenlegi Baskíria és a jelenlegi Tatár Köztársaság területe Oroszországban, az Urál-hegység nyugati hegylábfelszínén – Kelet-Európában. Genetikailag innen származnak a magyarok, ez volt Nagy Magyarország, ahogy Julianus barát nevezte: *Magna Hungária*, amely nem tévesztendő össze az ezeréves Kárpát-medencei Magyar Királysággal, amit szintén Nagy-Magyarországnak, vagy történelmi Magyarországnak neveznek. Lásd még: ősmagyarok.)

„**Ősmagyarok**.” (A Honfoglalás előtti magyarság, akik az Ural-hegység nyugati előterében /Magna Hungáriában/, a Kelet-Európai síkságon a Volga és a Don között /Levédiában/ illetve a Don és a Dnyeszter között /Etelközben/ éltek. A hitvilágba vesző kezdet: az Öreg Puszta, Szépmező Szárnya, Tana és annak fia Nimród, vagy más néven Ménrót. Nimród és Enéh ikerfiai voltak a legenda szerint Hunor és Magyar – a két nép őse. Magyar leszármazottjai: Kál, Farkas, Etéj, Ed, Ügyek. Ügyek és Emese fia volt Álmos, Árpád vezér apja, a magyar törzsszövetség alapítója.)
„**Őstulok.**” (Szleng. Öreg, régimódi ember, aki már nem illik a fiatal, modern társaságba.)
„**Őszbe csavarodott a természet feje**, dérré vált a harmat, hull a fák levele.” (Arany János: Toldi estéje. ~ *Rövidebb, rövidebb lesz a napnak útja, és hosszúkat alszik rá, midön megfutja.*)
„**Ősz húrja zsong**, **jajong, búsong a tájon**, s ont monoton bút konokon és fájón.” (*Les sanglots longs, des violons de l’automne, blessent mon coeur d’une langueur monotone.* Paul Verlaine: Őszi chanson /Tóth Árpád ford.)
„**Őszi éjjel izzik a galagonya ruhája**. Zúg a tüske, szél szalad ide-oda, reszket a galagonya magába.” (Weöres Sándor: Galagonya.)
„**Őszi harmat után**, végre mikor osztán fúdogál az hideg szél, nem sok idő múlván, sárgul hulldogálván lassan-lassan az levél. Zöld erdő pázsitját, piros csizmám nyomát hóval lepi be az tél.” (Kuruc bujdosó dal, amikor a szabadságharc után Felső-Magyarországon, a Tátrán át, a nagy hegyeken át, Lengyelország felé tartottak.)
„**Őszintén, drágám**: **nem érdekel**.” (*Frankly my dear, I don’t give a damn*. Az Elfújta a szél c. világhíres regény egyik záró mondata, amikor Rhet elhagyja Scarletot.)
„**Őt sem a gólya költötte**.” (Nem naiv, megvan a magához való esze, reálisan látja a világot. Lásd még: engem sem ~.)
„**Ő végette**.” (Tájnyelven: ’miatta.’ Valami végett = valami miatt. Még tájnyelvi kifejezések: megütte = megütötte. Itt = ivott. Lád = látod. Ládd = lásd. Hidd meg = hidd el.)

***
P
***

„**Packázik vele**.” (Szleng. Szemtelen, kötekedik, felesleges utasításokat ad neki. Leggyakoribb alkalmazása, hogy a hivatal ~ a kérelmezőkkel. Eredet: az ószláv *packa* = pálca, illetve a régi iskolákban a tanári mutatópálcával a rendetlen gyerek tenyerére, később vonalzóval a körmére mért, fenyítő ütés. Szlovák *packat* = csapkod, horvát *packa* = ostor.)
„*Pacta sunt servanda*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: a szerződést tiszteletben kell tartani.)
„**Pacuha**.” (Rendetlen, elhanyagolt, szedett-vedett öltözetű.)
„**Pacsit** ad.” (Gyerek nyitott tenyérrel felnőtt tenyerébe csap, üdvözlésképpen. Eredete a német *Patsche* = puffanás.)
„**Padlóra kerül**.” (Szólás. Le van győzve lelkileg. Eredet: az ökölvívásban, amikor a vesztest kiütötte a győztes. Ebből még: ki van ütve = testileg teljesen ki van merülve; szintén a boxban való legyőzés az eredete: kiütik a ringből. Még: padlóra küld = tönkretesz, kiüt.)
„**Paff a bűvös sárkány**, senkitől sem félt, Álomország tengerpartján játékok közt élt.” (A 100 Fok Celsius slágere: ~. Eredetileg Peter Paul & Mary slágere: *Puff, the magic dragon lived by the sea and frolicked in the autumn mist in a land called Honnah Lee*.)
„**Pajkos ifjú rózsát lelt**, rózsát a **pusztába’**. Ki sem nyílt még, bimbó volt, kit a szellő megcsókolt.” (Johann Wolfgang Goethe: Pusztai rózsa. Schuber zenéjével. *Sah ein Knab ein Röslein stehn, Röslein auf der Heiden, war so jung und morgenschön, lief er schnell, es nah zu sehn.*)
„**Palatinus Pista**.” (István főherceg, akit atyja, a nádor /palatinus/ után neveztek így gyermekkorában a falubeli játszótársai Alcsúton.)
„**Pallérozatlan**.” (Szólás. Neveletlen, iskolázatlan modorú. Pallér = kőműves. Még: pallérozott elme, kiművelt emberfő = tanult, okos. Még: pallérozottan viselkedik = jó modorú.)
„**Palimadár**.” (Szleng. Ügyetlen, szerencsétlen, csetlő-botló férfi, akit a többiek kihasználnak. Még ’madár’= mamlasz, mafla, balek, béna, balfácán, balfasz, lúzer = vesztes /looser angolul/. Eredet: madár = becsapható, átverhető; pali = férfi. Még: bepaliz = becsap, hülyére vesz.)
„**Palotaforradalom**.” (Egy szervezeten belül a vezető elleni összefogás.)
„**Palóc Olümposz**.” (A 750 m magas Karancs hegy Nógrád megyében Mikszáth Kálmán által adott neve. A palócok állítólag a kabarok /= a honfoglaló magyarokkal együtt érkező/ alán eredetű nép leszármazottjai a Felvidék keleti felén. Három törzsük: Bors, Aba, Örs.)
„**Pampog**.” (Szleng szólás. Méltatlankodik, hosszasan magyaráz. Még: jár a szája.)

„**Panama**.” (Megvesztegetés, csalás, sikkasztás. Eredet: a Panama-csatorna építése során 1880-1914 között nagy visszaélések voltak. Még: panamázik, a zavarosban halászik.)
„**Pancser**.” (Nem szakember, nem ért valamihez; kontár. Eredetileg: borhamisító.)
„**Pandóra szelencéje**.” (Valami, amit veszélyes kinyitni, megbolygatni, mert mindenkire baj származik belőle. Eredet: Zeusz parancsára Héphaisztosz isten agyagból egy gyönyörű nőt formázott, akibe Zeusz életet lehelt és Epimétheuszhoz – Prométheusz titán öccséhez – adták nőül. Nászajándékul az istenek egy szelencét adtak neki, amibe belezártak minden rosszat: betegséget, gonoszságot, öregséget, meghagyva neki, hogy a ládikót soha ne nyissa ki. A női kíváncsiság azonban győzött: Pandóra kinyitotta a szelencét és a sok baj szerteszéledt a világban. Még: Éva almája, amikor a női kíváncsiság a bajok okozója.)
„***Panem et circenses***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: cirkuszt, kenyeret = ami kell a népnek.)
„**Pannónia**.” (A pannon kelta nép volt a római hódítás idején, a Dunántúl területén. Róluk nevezték el a tartományt ~nak, s így maradt fenn, gyakran az egész országra értve.)
„**Pannónia vidékén hűvös az ősz dere**, s idegenül ragyog ránk a Göncöl szekere.” (Juhász Gyula: A pannóniai légió dala.)
„**Papa**, de jó puffanós jakód van!” (A kommunista diktatúra idején, 1954-ben a félelmetes és nagyhatalmú Farkas Mihály honvédelmi miniszter, látogatást tett a magyar futballválogatott öltözőjében; s a későn érkező Tóth Mihály focista e szavakkal vágta hátba a ritka luxuscikknek számító, nyugati bőrkabátot viselő minisztert – tévedésből. Ettől kezdve becézték a focistát ’papának.’)
„**Papál**.” (Amikor a kisgyermek szájába részletekben adják az ételt. Papa = egy falat étel kisgyermeknek. Még: hami. Hamizik /= eszik/.)
„**Papírforma szerint**.” (Az eddigi /sport/ eredmények alapján várhatóan.)
„**Paplak mellett lakik a Katika**, ahol a patika áll.” (Eisemann M.: Zsákbamacska c. slágere)
„**Papol.**” (Szólás. Érdektelen vagy érthetetlen dolgokról beszél – hiába. Eredet: a papok latin nyelvű miséit nem értette az egyszerű nép.)
„**Pap sem prédikál kétszer**.” (Közmondás. Nem szükséges elismételni valamit.)
„**Papucs**.” (Szólás. ~férj, ha a házasságban a nőé a vezető szerep. Még: ~ = otthonülő. Eredet: a vásárból ~ alakú mézeskalácsot hoztak a férfinak, ha a nő volt a vásáron, és szív alakút, a nőnek, ha a férfi volt a vásáron.)
„**Papramorgó**.” (A törkölypálinka népies neve, Táncsics Mihálynál és Vörösmarty Mihálynál fordul elő. Még pálinka: kisüsti /a lepárlásra utalva/; szíverősítő /ami bátorságot ’önt’ az emberbe/; tüzes víz /ahogy az indiánok nevezték/; pálesz /szleng/.)
„**Paprikajancsi**.” (Szólás. Mások által irányított, nevetséges ember. ~ = madzagon rángatott játékbábú. Eredete: Paprika Jancsi. Durva humorú, nagyorrú, vere-

kedős, de jólelkű figura, a szegények védelmezője, mint középkori európai bábfigura. Olyan, mint Thyl Ulenspiegel, vagy Ludas Matyi. Eredeti neve: *Pulcinello* amely talán az olasz *pollastrello* /= játék kakas/ és a *pulcino* /= csirke/ keveréke.)
„**Paprika só, szó, ami szó**, én vagyok csak tehozzád való." (Magyar nóta. ~ *Hű leszek én, csöndes, szerény; édes rózsám légy hát az enyém! Jöjj ide bátran a karomba, nem vagyok rabló a Bakonyba'. Paprika, só, szó, ami szó, én vagyok csak tehozzád való. Édesanyám, kedves anyám, elmék' én a szeretőm után. Mért' hiteget, hogyha szeret, gyógyítsa meg fájó szívemet! Már nekem százszor is megmondta; eljön a paphoz a templomba. Édesanyám, kedves anyám, egyszer már csak igaz lesz talán.*)
„**Paprikás hangulat**." (Ideges, dühös. Még: Felpaprikázott = a haragtól vörös arcú, mint akit csíp a paprika. A paprika Kolombusz után vált ismertté Európában indián bors /*Indian pepper*/ néven. Magyarországra a Balkán felől érkezett az 1800-as években, a bolgár-kertészekkel; a neve a görög borsból ered: *peperi*.)
„**Paradicsomi állapot**." (Szólás. Tökéletes luxus körülmények, mint a Teremtés kezdetén, a Paradicsomban, = Édenkertben. Az érintetlen természeti környezetre is mondható. Eredet: az óperzsa: *pairi daeza* /= körül kerített/ ami királyi vadasparkot jelentett; a görög /= *paradeiszosz*/ és latin /= *paradisum*/ közvetítéssel került a magyarba, mint Paradicsom, menyország. A paradicsom, mint gyümölcs, viszont az olasz elnevezésből: aranyalma = *pomodoro*. Bár először magyar nyelven 1651-ben említik Pozsonyban, mint dísznövényt, termelni először Dunakeszin kezdték 1870-ben. Más nyelveken a paradicsom /tomat, tomate, tomato/ a növény közép-amerikai, azték indián nevéből ered: *xitomatl* /= gömbölyded/.)
„**Parafrázis**." (Valaminek a más szavakkal történő megismétlése, kifejezése. Eredete: a görög *para* = mellé, másként *fraszisz* = közlés, mondás.)
„**Parancsolom néked a Jézus Krisztus nevében**, hogy menj ki belőle!" (Az ördögűzés igéje. Szent Pál szerint. Apostolok cselekedetei 16:18. Lásd még: ördögűzés.)
„**Paraszt.**" (Pejoratív értelemben használt jelző; eredetileg szleng. Faragatlan, bárdolatlan, durva, buta ember. Még szleng: gyökér, bunkó, vadbarom.)
„**Paraszt vagyok és képviselő**!" (Lafayatte, francia demokrata mondása a törvényszéken, amikor foglalkozását kérdezték: *Je suis paysan et deputé*!)
„**Parasztvakító**." (Szleng. Olyasmi, amivel a nem kellően tájékozott, vagy egyszerű embereket félre lehet vezetni, el lehet káprázтatni, el lehet vakítani.)
„**Parazsat gyűjt a fejére**." (A rosszért jóval fizet. Eredet: régen, mikor a tűzgyújtás nehézkes volt, parazsat kértek egymástól kölcsön az emberek; a parazsat pedig egy agyagedényben vitték haza – a fejükön, mert ez volt az edények szállítási szokása, hogy a két kéz szabadon maradhasson. Tehát aki másnak a 'fejére' /tett edénybe/ ~, az jót cselekszik vele. A Biblia révén terjedt el: *Magatokért bosszút ne álljatok, mert azt mondja az Úr: enyém a bosszúállás, én megfizetek. Azért, ha éhezik a te ellenséged, adj ennie; ha szomjúhozik, adj innia; mert ha ezt míveled, parazsat gyűjtesz az ő fejére.* Pál apostol Rómaiakhoz írt levele 12:20.)

„**Parádés szereposztás**.” (Nagyon népszerű szereplők kiválogatása. Parádé = látványos, fényűző ünnepség. Eredete: a latin *pareo* /= megmutat/, az olasz *parata* és a francia *parade* /= díszszemle/.)
„**Parázik**.” (Szleng. Aggódik, retteg, mint egy elmebeteg, ugyanis a *para/noia*/ = üldözési mánia. Röviden a ’ne félj’ = *ne parázz*, vagy: *no para*. Ugyanakkor eredetileg a ~ szó a régi magyar parázsból, mint elfojtott tűzből ered: parázslik, izzik valakiben az indulat, a belső feszültség, mint a parázs. A diákszleng formálta át a jelentését a XX. században félelemre, ijedtségre.)
„**Parázs vita**.” (Éles vita, amely elfajulhat, ’lángra kaphat’ /mint a parázsból a láng/ azaz könnyen veszekedésbe, verekedésbe torkollhat.)
„**Pardon**.” (Bocsánatkérő szó, jelentése: elnézést. Eredeti jelentése a francia *pardon* = kegyelem, a latin *perdona* = kegyelmez; ami egy ítélet, vagy legyőzés után adott kegyelem. Angolban a ~ = tessék? – ha nem érti valaki, hogy mit mondtak neki. A magyar ~ angolul viszont: *sorry* = sajnálom, bocsánat.)
„**Pariban** van/nak.” (Egyenrangúak. Eredete a sportban: döntetlen helyzetben van/nak. *Pari* = franciául fogadás; olaszul = egyenlő.)
„**Paripám csodaszép pejkó**, idelép, oda lép, hejhó!” (Weöres Sándor verse: ~ *Hegyen át, vízen át vágtat; nem adom, ha ígérsz százat! Amikor paripám ballag, odanéz valahány csillag. Amikor paripám táncol, odanéz a Nap is százszor!*)
„**Parkinson törvénye**.” (*A munkavégzést mindig addig húzzák, hogy kitöltse az elvégzendő feladat rendelkezésére álló időt*. Northcole Parkinson írta le a *The Economist*-ban 1955-ben, a bürokratikus szervezetek növekedését leíró egyenletét, amit ő ~nek nevezett, de mégis, a cikket záró, fenti gondolat terjedt el a köztudatban ~ként.)
„**Parnasszosz**.” (A múzsák /művészetek/ lakhelye. Eredetileg: hegy Görögországban.)
„**Parttalan vita**.” (Szólás. Vég nélküli. Még: terméketlen vita = eredmény nélküli.)
„**Pasas**.” (Szleng. Férfi. Még: cimbi, cimbora, csákó, csávó, csóka, fasz, faszi, fazon, fickó, figura, fószer, fráter, hapek, hapi, hapsi, haver, ipse, krapek, mandró, manusz, muki, muksó, pacák, pajtás, pajti, pali, pasi, srác, szivar, tag, ürge.)
„**Passz**.” (Nem tudom a választ; passzolom /másnak/ tovább adom a kérdést.)
„**Passziózik**.” (Szleng. Szórakozásból csinál valamit, amivel másokat idegesít. Passzió = szórakozás; a francia *passion* /= szenvedély/ szóból.)
„**Patak vitte el a pénzünket**!” (Erdélyi szólás, I. és II. Rákóczi György fejedelemségei idején, amikor Sárospatakot, különösen az ottani kollégiumot erősen támogatták Erdély jövedelméből.)
„**Patáliát csap**.” (~ = hangoskodás, veszekedés, az olasz *battaglia* kifejezésből.)
„**Patinás**.” (Nagy hagyományokkal rendelkező, mértékadó dolog. Eredet: a rézen képződő, zöldes, oxidált réteg a patina, s ez időt igényel. Még: veretes = értékes, antik dolog. Eredet: a bőrdíszművek fémmel való díszítése, kiverése, amitől azok értékesebbé válnak.)

„**Patkányok, csótányok**, egerek, poloskák, oda menjetek, ahol füstős kéményt láttok!” (Húsvéti gonoszűző, illetve féregűző mondat, amivel nagypéntek hajnalán ostorral vagy pálcával a kezében a gazdasszony körbe szaladta a házát. Értelmezése: nagypéntek dologtiltó nap volt, amikor Jézus halálának emlékére még tüzet sem gyújtottak a házban. Ahol tehát mégis füstölt a kémény, ott olyan istentelen, bűnös emberek laktak, akik nem tartották a keresztény hagyományt.)
„**Pató Pál**.” (Mindent halogató, lusta ember. Petőfi által megrajzolt alak.)
„**Patriotizmus**.” (Hazafiság, hazaszeretet. Eredet a latin *patriota* = honfitárs, ’földi’; a görög *patrisz* = szülőföld ’atyaföld’; patrióta = hazafi.)
„**Pattanásig feszíti a** húrt.” (Szólás. Próbára teszi valakinek a türelmét. Eredet: az íj húrját a nyílvessző ellövése, elpattintása előtt kell megfeszíteni. Még: pattanásig feszülnek az idegei = olyan izgatott, hogy már majdnem elveszíti az önuralmát, alig bírja magát türtőztetni, visszafogni. Még: pattanásig feszült a helyzet = bármikor bekövetkezhet egy vészhelyzet, összeomlás.)
„**Patthelyzet.**” (A sakkjátékból eredő szólás: döntetlen.)
„**Pattog**.” (Szólás. Parancsokat osztogat, pattogó hangon, fel van háborodva.)
„**Patyolat az kuruc, gyöngy az felesége**, hetes vászon az labancság, köd az felesége.” (Csínom Palkó kuruc katonadal.)
„**Pavlovi reflex**.” (Szólás. Tanult reflex, amit egy ismétlődő hatás vált ki. Pavlov kutyákkal kísérletezett: amikor a kutyák csengetésre kaptak enni, már az étel meglátása előtt, a csengőszóra megindult a nyálképződésük.)
„**Pácban van**.” (Szólás. Bajban van. A pác a tartósításra használt vegyszerféleségek megnevezése. Még: nyakig ül a pácban.)
„**Páciens**.” (Beteg, orvosi kezelés alatt álló személy – aki ’türelmesen’ várakozik a vizsgálatra, kezelésre. Eredet: a latin *patiens* = türelmes.)
„**Pá**.” (Városi, régies szleng, olyan nőknél elköszönéskor, akik nincsenek egymással tegező viszonyban. Beszélni még nem tudó kisgyermekeknek is mondják még, amikor búcsúzáskor integettetnek vele: ’pápá’. Innen a kifejezés eredete is: *papa* /német/, elbúcsúzáskor, integetve: *Ad Deum Papa* = Isten veled papa.)
„**Pá, kis aranyom pá**, nem zavarom pá, csak elhagyom, pá!” (Eisemann – Szilágyi betétdala a Hyppolit a lakáj c. filmből.)
„**Pálcát tör felette**.” (Elítéli. Szólás. Régi német jogszokás, amikor a hadbíró egy pálcát eltört a halálos ítélet kihirdetésénél, demonstrálva, hogy megváltoztathatatlan az ítélet, e szavakkal: *Istennél a kegyelem!*)
„**Pálfordulás**.” (*Saulusból Paulussá válni.* Apostolok cselekedetei 9. A keresztényeket üldöző Saulus a damaszkuszi úton szembetalálkozott Jézus alakjával, aki megkérdezte tőle, hogy miért üldözi? Saulus megvakult, de Damaszkuszban, a keresztények között visszanyerte a látását. Olyan buzgó keresztény lett, hogy Paulus /Pál/ néven ő alapította meg az egyházat.)
„**Pálinkás jóreggelt**.” (Reggeli jókívánság. A bőséges reggelit *aperitif*fel, azaz étvágygerjesztő rövid itallal, Magyarországon hagyományosan pálinkával kell kezdeni.)

„**Pál, Kata, Péter jó reggelt**! Már odakinn a nap felkelt.” (Gyermekdal. ~ *Szól a kakasunk, az a nagy tarajú, gyere ki a rétre; kukurikú*!)
„**Pál utcai fiúk**.” (Molnár Ferenc: ~. A regény a ’hétköznapi’ hazaszeretet jelképe.)
„**Pályára állít**.” (Elindítja valakinek a karrierjét, mint amikor a vonatot sínre állítják. Még: sínre tesz valakit, sínen van valaki = szakmailag jól áll. Még: egyenesben van = legyőzte az anyagi nehézségeket, mint aki bevette a kanyarokat.)
„**Pályázik rá**.” (Szeretné megszerezni, megkapni.)
„**Páncélosinduló**.” (*Panzerlied*, világháborús német katonai induló. Ha zúg a szél, s hull a hó és a nap ránk nevet. Ha perzsel a nap és az éjjel jéghideg. Porban úszik, ég az arcunk, de örvend boldogan! Oly boldogan! Mert száguld a tankunk, a szélvészen át! *Ob's stürmt oder schneit, ob die Sonne uns lacht, der Tag glühend heiß oder eiskalt die Nacht. Bestaubt sind die Gesichter, Doch froh ist unser Sinn, ist unser Sinn; Es braust unser Panzer im Sturmwind dahin.*)
„**Páni félelem**.” (Pán az erdők-mezők kecskelábú és -szarvú istene. Hermész isten és Drüopé nimfa fia, nevének jelentése ’mind’ – mert minden istennek tetszett, amikor Hermész felvitte az Olümposzra. Amikor anyja először meglátta csúf külsejét, ~ben eldobta magától, ill., ha valaki megbolygatja az erdők-mezők rendjét, Pán ráordít, mire az illetőt ~ fogja el. Még: pánik, pánikba esik.)
„**Pápább a pápánál**.” (Szólás. Felül akarja múlni magát, nagyon igyekezik.)
„**Pápista szín**.” (Szólás. Sápadt. Pápista = római katolikus, a pápa híve.)
„**Párduc oroszlán** gorilla**,** makákó bambusznád, majomkenyérfa, kókuszdió, szavannák, fekete nők, ó ó ó Afrika.” (A Kft együttes slágere: Afrika. *Ha meguntam, hogy mindig itt legyek, majd utazgatok, mert utazni élvezet. De szóba se jöhet Skandinávia, csak a jó öreg Afrika, aha-ha.*)
„**Pária**.” (Indiai eredetű kifejezés a kasztokon kívüli, ’érinthetetlenek’ elnevezésére. Jelentése: jogfosztott, a társadalomból kivetett személy. Még: szegény ~ = sajnálatra méltó.)
„**Párisba tegnap beszökött az Ősz**.” (~ *Szent Mihály útján suhant nesztelen, kánikulában, halk lombok alatt, s találkozott velem*. Ady Endre: Párisban járt az Ősz.)
„**Páriszi ítélet**.” (Olyan döntési helyzet, amikor nem lehet jó döntést hozni, ill. amikor a rossz döntés a legvonzóbb. Párisz trójai királyfi volt. Amikor 3 istennő: Héra, Athéné és Aphrodité szépségversenyében, mint a legszebb halandó férfinak, neki kellett döntenie, a Héra által ajánlott hatalom, az Athéné által ajánlott bölcsesség helyett az Aphrodité által ajánlott szerelmet, vagyis a legszebb halandó asszony, a spártai Heléna kezét választotta. Ezzel saját hazájának, Trójának is a vesztét okozta, mégsem tudott ellenállni a szerelemnek.)
„**Párizs, hol az élet forró szíve ver**, hol pogány üdvösség új napja delel; ó Párizs, ó Párizs, nagy köd eltakar, ó Párizs, ó Párizs, tiéd ez a dal.” (Juhász Gyula: Nosztalgia.)

„**Párizs megér egy misét**.” (*Paris vaut bien une messe.* IV. Henrik király mondása, amikor vallást változtatott, hogy megkoronázzák. A szállóige akkor használatos, amikor valakinek a hatalomért megéri feladni a meggyőződést, illetve egy nem jelentős engedményért jelentős gyakorlati előnyhöz juthat. Navarrai Henrik francia protestáns, hugenotta volt, és a katolikus vallást igénylő francia királyi trónért cserébe akkor /1593-ban/ harmadszor változtatta hitét.)
„**Párját ritkító**.” (Szólás. Igen ritka, nem találni a párját, vagy hozzá hasonlót.)
„**Pásztorok keljünk fel**! **Hamar induljunk el!** Betlehem városába! Rongyos istállócskába! Siessünk! Ne késsünk! Hogy még ezen éjen oda érhessünk! Kis Jézusnak ajándékot vihessünk!” (Csordapásztorok. Egyházi népdal. ~. *Jézuska, szent kisded! Mily szükséget szenved! Nincsen meleg szobája, sem ékes palotája, szükségben, hidegben, melegíti őt a barmok párája! Ó, isteni szeretet nagy csodája*! Lásd még: Angyalok hirdetik.)
„**Pásztorok,** pásztorok, **örvendezve sietnek Jézushoz Betlehembe**. Köszöntést mondanak a kisdednek, ki váltságot hozott az embernek.” (Karácsonyi egyházi dal. 1855-ben jelent meg Szöveg: Tárkányi Béla; dallam: Zsassovszky testvérek. *~. Üdvöz légy, kis Jézus, reménységünk, aki a váltságot hoztad nékünk. Meghoztad az igaz hit világát, megnyitod Szent Atyád mennyországát*. *Angyalok szózata minket is hív, értse meg ezt tehát minden hű szív: a kisded Jézuskát mi is áldjuk, mint a hív pásztorok magasztaljuk*.)
„**Pásztoróra**.” (Szólás: szerelmeskedés. Eredet: *pastoral*; az idillikus görög vidék, tájkép pásztorokkal és gondtalan életörömökkel az irodalomban. Lásd még: légyott.)
„**Páternoszter**.” (Körbejáró lift, melyet a londoni J. E. Hall alkotott 1884-ben. Azért nevezik ~nek /latinul eredetileg: *Pater Noster*-nek = mi atyánknak/ mert a konstrukció a Miatyánk imádsághoz alkalmazott katolikus rózsafüzérhez hasonlít.)
„**Pátria**.” (Latinul: haza, szülőföld, anyaföld /latinul ’apa’ föld/. Először V. István /IV. Béla fia/ használta egyik oklevelében, 1271-ben a ~ szót, ill., hogy a ~ért harcolni dicsőség.)
„**Pátyolgatja**.” (Szólás. Gondját viseli, törődik vele, vigyáz rá. Még: babusgat, dédelget.)
„**Páváskodik**.” (Szólás. Tetszeleg. Még: hiú, mint a páva. Lásd: idegen tollakkal ékeskedik.)
„**Pech**.” (Balszerencse. Ejtsd: pe/k/h. Még: ~je van = nincs szerencséje, bajba kerül. Eredet: régen szurokfáklyákkal világítottak, és ha valakire rácseppent a forró szurok, annak nem volt szerencséje, vagyis ~je volt. Németül *pech* = szurok. *Pech haben*.)
„**Pecúr**.” (A nagyhírű sárospataki református kollégium, ma gimnázium, első éves diákjainak a gúnyneve. Eredete: picúr = kicsi, pici úr.)
„**Pecsa**.” (A Petőfi csarnok; a Fővárosi Ifjúsági Szabadidőközpont 1985-2015.)
„**Pecsenyeillatért tallércsengés a fizetség**.” (Till Eulenspiegel, középkori német tréfacsinálóhoz kötődő anekdota szerint, egyszer a pecsenyesütő fizetséget kért

azért, amiért Eulenspiegel átszellemülten szívta be a sülő pecsenye illatát. Erre vette elő, és kezdte pénzes zacskóját csörgetni a tréfamester.)
„**Pedálozik**.” (Szleng. Igyekezik kitűnni a teljesítményével, munkájával, megfelelő viselkedésével. Eredet: biciklizéskor ~, aki erősen hajtja a bicikli pedálját. Még: hajt.)
„**Pedáns**.” (A rendre, a megjelenésre és a magaviseletre kínosan ügyelő, vigyázó. Eredete a francia *pédant* = tudálékos, akadékoskodó.)
„**Pedig azon az éjjelen nem mozdult semmi az erdőn**. A hold valahol a felhők mögött járt, melyek megrázták néha magukat, s ilyenkor hó hullott hegyre-völgyre. A szél tétován bolyongott a sötétben, s nem volt, aki utat mutatott volna neki. Igaz, elvesztek az utak is. A virradatot nem hívta senki, s az éjszaka sem tudta, menjen, vagy maradjon. Az órák akadozva mérték az éjszakát, és a fák megborzongtak úgy éjféltájon, amikor a bagoly halált kiáltott, és utána akkora lett a csend, mint elfeledett öreg kriptákban, ahol nem jár senki, csak az idő. Az éjszaka igézete alatt meglapultak a faluk. A kutyák a fal mellé húzódtak és vakkanni sem mertek, mert a titok már a kertek alatt osont, mint régmúlt időkben a farkasok. S ebben a döbbenetes némaságban egyszerre csak megszólalt valahol egy kakas. Keményen, félelem nélkül kiáltotta el az éjfélt, és hangjában benne csengett a virradat és az örök ébredés.” (Fekete István: Szilveszteri éjfél.)
„**Pedig eddig szép volt**, Rákóczi úr tudta, hogy és just is, és hogy mégis: merre van a föld népének boldogságos útja!” (Ady Endre: Két kuruc beszélget.)
„**Pedzi**.” (Kezdi megérteni, közel jár egy probléma megoldásához. Régi magyar nyelvben: pecceg, peceg, piceg, pöcög = érintget, piszkálgat. Horgászatban a hal ~ a csalit.)
„**Pegazus**.” (Az Ihlet, a művészi adottság megszemélyesítője. Pegazus egy szárnyas ló volt, Poszeidón tengeristen és a Medúza tengeri istennő /gorgó/ utóda. Ő volt a művészetek istennőinek, a múzsáknak a kedvence, aki hol a Parnasszosz, hol a Helikon hegyen lakott. Így ezek a hegyek a művészetek szent helyei. ~ a táltos /szárnyas/ ló európai sztereotípiája.)
„**Pejoratív**.” (Rosszalló, elítélő, helytelenítő értelmű. Eredet: francia *péjorati* = rosszalló; latin *pejor* = rosszabb.)
„**Pellengérre állít**.” (Szólás. Megszégyenít. Eredet: pellengér = szégyenfa, egy oszlop, amihez kikötötték az elítéltet, s ezzel nyilvánosan megszégyenítették. Még: kipellengérez = megszégyenít.)
„**Penelopé vászna**.” (Soha el nem készülő mű. Penelopé – a már 20 éve távollévő Odüsszeusz felesége – azzal hitegette a kérőit, hogy addig nem választ közülük új férjet, amíg meg nem sző egy vásznat, csakhogy amit nappal szőtt, éjjelente visszabontotta.)
„**Penge**.” (Nagyon okos. Eredete: éles eszű.)
„**Pengeváltás**.” (Szólás. Egy vita, egymás erejének a felmérésére. Eredet: kardvívás, párbaj.)
„**Penilén.**” (A Beatles együttes világslágere 1966-ból: *Penny Lane*.)

„**Pepecsel**.” (Lassan csinál valamit, a nem fontos részletekkel vesződve. Hangulatkeltő szó. Még: szöszmötöl, bíbelődik valamivel.)
„***Per annum*.**” (Közismert latin kifejezés, jelentése: egy évre eső.)
„***Per capita*.**” (Közismert latin kifejezés, jelentése: egy főre jutó.)
„***Per diem***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: egy napra jutó.)
„**Pereg a nyelve**, **mint az orsó**.” (Szólás. Gyorsan beszél, perlekedik. Orsó = egy t alakú fadarab, amelyre a fonáshoz a fonalat felsodorták; s a fonás gépesítése előtt ezt kézben kellett tartani, és gyorsan forgatni, pergetni.)
„**Peregnek a levelek** ablakom alatt, mert fúj a szél, és zizegő muzsikájából régi őszök elszáradt naptárlapjai libbenek elő, ahogy lágy kezével forgatja őket az emlékezet.” (Fekete István: Öreg naptár.)
„**Perelj Uram, a velem perlőkkel**; harcolj a velem harcolókkal!” (Dávid 35. zsoltára)
„**Peresztrojka**.” (Az 1980-as évek végén Gorbacsov szovjet pártfőtitkár révén Közép- és Kelet-Európában elterjedt orosz kifejezés a szocializmus megreformálására. Jelentése: újjáépítés, átalakítás. Lásd még glasznoszty.)
„**Pernahajder**.” (Naplopó, semmirekellő, a német *Bärenhäuter* /= medvebőrön heverésző/ kifejezésből, ill. annak tájnyelvi változatából, a *perenheuter*-ből.*)*
„**Perpatvar**.” (Szólás. Veszekedés, amely jogi következményekkel, perrel is járhat.)
„***Perpetuum mobile*.**” (Közismert latin kifejezés, jelentése: örökmozgó.)
„**Per pillanat**.” (Most; pillanatnyilag, latin kötőszóval.)
„**Perre megy**.” (Bírósági eljárást kezdeményez. Még: pereskedik.)
„***Persona non grata***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: nem kívánatos személy.)
„**Persze**.” (Magától értetődően. Eredet: a latin *per se* = önmaga által.)
„***Per tu*.**” (Közismert latin kifejezés, jelentése: tegező viszony.)
„**Perzekutor**.” (Csendőr régiesen. Latin: *persecutor* = üldöző, követő, vádló.)
„**Pestistől**, éhínségtől és háborútól szabadíts meg minket, Uram.” (Középkori egyházi könyörgés latinul: *A peste, fame et bello, libera nos, Domine*.)
„**Pesztrál**ja.” (Gondozza, segíti, támogatja. Eredet: a szláv *pesztonka* = dajka. *Peszter* = hátikosár, amiben a kisgyerekeket vitték.)
„**Petíció**.” (Kérést, javaslatot, panaszt tartalmazó, hivatalos beadvány. Eredete a latin *petitio* = kérvény.)
„**Petőfi Sándor**, **gatyában táncol**.” (Tréfás iskolai mondóka az 1960-as évekből. *~ Felesége bugyiba’ úgy mennek a lagziba*.)
„**Petrezselymet árul**.” (Szólás. Egy lány ~, ha a táncmulatságon nem kérik fel táncolni. Mivel több európai nyelvben is megtalálható, ókori görög eredetű; a petrezselyem – mint illatos növény – a halállal, temetésekkel, a szellemek távoltartásával hozható összefüggésbe, tehát a ~ eredetileg /betegséget, rosszat/ elijesztő, ’távoltartó’ hatással bír. Tehát ha egy lány ~, az távol tartja magától a fiúkat, akik felkérnék táncolni. A petrezselyem levél egyébként az összes élelmiszernövény

közül – az almát, szőlőt és a búzát is megelőzve – az, amelyik minden vitamint és minden nyomelemet tartalmaz, tehát a legegészségesebb.)
„**Petróleumlámpa**, **milyen szép a lángja**; ó-ó-ó!” (Az Omega együttes slágere: ~. *Kényes porcelán, és itt áll a zongorán, egy fényes régi-régi-régi-régi lámpa. Talpán zöld betűk: én vagyok a fény, a tűz, hogy láss az éjszakába'*. ~.)
„**Pezsgőt bont**.” (Megünnepel valamit, mert ünnepi alkalmakkor szoktak ~ani.)
„**Példaképekre van szükségük a fiataloknak**, **nem kritikusokra**.” (John Wooden mondása. *Young people need models, not critics*.)
„**Péntek**.” (*Friday*. Defoe regényalakja a Robinsonban. ~ a civilizált vadember. Még: ~ van = két fiúra mondják csúfolódva, akik fizikai közelségben vannak /kézen fogják, átölelik egymást, vagy csak szorosan egymás mellett ülnek/, arra utalva, hogy péntek tradicionálisan a homoszexuálisok ’napja.’)
„**Péntek 13**.” (Szerencsétlennek tartott nap és dátum. Nagypéntek = Jézus halálának /szerencsétlen/ napja. A 13-as prímszám szerencsétlen, mert az utolsó vacsoránál ennyien ültek az asztalnál, Jézus + a 12 tanítvány. Régebbi gyökere: egy évben 13 telihold van. Továbbá 1307. október 13-án, pénteken rendelte el IV. Fülöp francia király a templomos /= Jézus templomának őrzői/ lovagrend kiirtását. A 13-as szám sokszor nem szerepel a szállodai emeletek, szobák, ill. a közlekedési járatokon. A péntek és a hónap 13. napja különösen szerencsétlen együtt állás a babona szerint.)
„**Pénz a kor istene**, **ki törhet ellene**?” (Kisfaludy Sándor: Vigasztaló dal.)
„**Pénz beszél**, **kutya** ugat.” (Akinek pénze van, mindent elér, akinek nincsen, az csak ’ugathat.’ Közmondás.)
„**Pénzen vett szerelemnek ecet az alja**.” (Mikszáth Kálmán mondása.)
„**Pénzért minden eladó**.” (Szólás. Eredetileg: Rómában ~. *Romae omnia venalia sunt*.)
„**Pénz kell-e**? Izzadj, járj utána, s lesz!” (Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde.)
„**Pénz mozgatja a háborút**.” (Cicero mondása: *Nervus belli pecunia*.)
„**Pénz, paripa, fegyver**.” (Minden, ami kell. Arany János: Toldi: *Add ki a jussomat, ~-t.*)
„**Pénz, pénz és pénz**.” (Montecuccoli császári hadvezér szólása: *A háborúhoz három dolog kell: ~!*)
„**Pénzt mos**.” (Szleng. Illegális jövedelmet legalizál, mintha tisztára mosná.)
„**Pénztárcámnak üres a belseje**, sose’ lesz elseje már. Nincsen pénzem a mozira, elköltöttem a Rozira.” (Erdélyi M. slágere.)
„**Pénzt, vagy életet**!” (Az útonállók kiáltása régen.)
„**Pénzzel nem lehet olyan jól élni**, mint amennyire rosszul pénz nélkül.” (Zsidó közmondás.)
„**Péter és Pál** – tudjuk – nyárban, **összeférnek a naptárban**.” (Arany János: A fülemile.)
„**Péterfillér**.” (Szólás. Kis összegű adomány. Eredete: *Denarius Sancti Petri*, vagyis a Szent Péternek /= a Pápának/ adott dénár /= fillér/. Ez a Római Katolikus Egyház bevétele; gyűjtését Angliában kezdték, a VIII. században, III. Gergely

pápa idején és VIII. Henrik uralkodásáig tartott. Magyarországon 1994-ben engedélyezték ismét.)
„**Péter lovának abrakja**.” (A búza aratása hagyományosan június 29-én, Péter-Pál napján kezdődött. Szent ~ = egy maroknyi búza, amit a tábla végén az aratók vágatlan hagytak. Eredet: ókori, illetve a természeti népek áldozata aratás és vadászat után, hogy jövőre is jó legyen a termés, illetve a következő zsákmány. Ennek a termény-áldozatnak keresztény népi hiedelme, hogy megvédjék a búzát a zivatartól, vihartól, jégesőtől – melyeket Szent Péter volt képes megfékezni. A szent ugyanis meg volt elégedve, hogy a lovának ott hagytak egy kevés búzát, így elnyerték a jóindulatát.)
„**Péter-Pál**.” (Június 29. Péter és Pál napja. Ekkor kezdődik a búza aratása és az eperszüret is: *Elmúlott már Ézsaiás, vágd a búzát, pőre gatyás*! Amelyik lány ezen a napon elsőnek hallja meg a harangszót, az megy először férjhez. Az az anya, akinek kisgyermeke halt meg előzőleg, ~ig nem ehetett gyümölcsöt, csak idegen gyermekeknek kellett adnia, azért, hogy az ő elhalt gyermeke a másvilágon kaphasson gyümölcsöt. Szent Péter a halászok védőszentje, kezében a Mennyország kulcsával ábrázolják, ezért a lakatosok védőszentje is ő.)
„**Péter! Rád bízom a mennyek országának kulcsait**. Amit megkötsz a földön, az kötve lesz a mennyekben is; és amit feloldasz a földön, fel lesz oldva a mennyekben is.” (Jézus e szavakkal tette meg Péter apostolt az első pápának, Isten földi helytartójának. Péter = *petra* = szikla, azaz Jézus sziklára kívánta alapozni az egyházat.)
„**PhD**.” (*Philosophiae Doctor* = a filozófia /értsd: a tudomány/ tanítója. Tudományos fokozat, a 3 éves egyetemi alapképzés, a BA /*Bachelor of Arts*/ és a 2 éves egyetemi mesterképzés /MA = *Master of Arts*/ után megszerezhető akadémiai fokozat. Lásd még /ezzel azonos/: kandidátus. A ~t követi a DSc /*Doctor of Sciences*/ cím, ami a köznyelvben az ’akadémia doktora’, vagy csak ’nagydoktor’. Ez után következnek a legmagasabb tudományos fokozatok, az akadémia ’levelező’, valamint az akadémia ’rendes’ tagja címek. Lásd még: akadémia.)
„**Philippinél találkozunk**!” (Shakespeare: Julius Caesar. Cézár szelleme mondja Brutusnak. Jelentése: eljön a leszámolás ideje. *Thou shalt see me at Philippi*.)
„**Piaci légy**.” (Szólás. Szemtelen. Még: Szemtelen, mint a ~.)
„**Piás**.” (Szleng. Részeges, részeg, borissza. Pia = cigány szó a szeszes italra.)
„**Picsa**.” (Vulgáris, durva megnevezéssel: nő, lány, asszony. Eredete a szláv *picska* /= női külső nemi szerv/. Még vulgáris: pina. Még: nem tud nyugodtan ülni a ~ján, vagy a seggén /= nyughatatlan, keresi a bajt/. Lásd még: Menjen a ~ba!)
„**Piedesztálra emeli**.” (Szólás. Nagyon dicsőíti, mintegy szobrot állít neki. Piedesztál = a szobrok talapzata, tehát annyira dicséri, hogy szinte szoborként egy talpazatra állítja.)
„**Pifta, ifol muftot**? Nem ifok mer’ befofok.” (Tréfás szüreti beszólás az 1960-as évekből /Pista, iszol mustot? Nem iszok, mert befosok/.)
„**Pihen a komp, kikötötték, benne hallgat a sötétség**. De a kocsma bezzeg hangos! Munkálódik a cimbalmos.” (Petőfi Sándor: Falu végén kurta kocsma.)

„**Pihent agyú**.” (Szleng. Olyan, akinek – unalmában – szokatlan furcsaságok jutnak eszébe.)
„**Pikáns**.” (Étvágygerjesztő, ínycsiklandó, csípős étel; illetve átvitt értelemben szexuálisan ingerlő, izgató, sikamlós. Főneve: pikantéria. Eredete a francia *piquant* = döf, szúr, csíp, illetve a latin *pungere* = szúr.)
„**Pikkel** rá.” (Iskolai szleng. Neheztel, haragszik rá.)
„**Pikk-pakk**.” (Gyorsan, hiba nélkül. Lásd még: hipp-hopp, ripsz-ropsz.)
„**Piknik**.” (A természetben rendezett összejövetel, ahol a résztvevők a magukkal hozott élelmiszert fogyasztják el. Eredete: a francia *pique-nique* /= csipegetés/ vagy az angol *picnic*.)
„**Pinokkió.**” (Nevetséges, nagyorrú, alacsony, sovány ember. Eredetileg Carlo Collodi olasz író világhírűvé vált meséje egy fabábú kalandjai /*Storia di un burattino*/, amely 1883-ban ifjúsági regényként jelent meg: ~ kalandjai címmel. A név jelentése: régies toszkán dialektusban: ’fenyőtobozmag’ /a *pinus pinea pinolo*-ból/, amelyet rossz kisfiúkra is mondtak, ’kis gazember’ jelentéssel.)
„**Pionír**.” (Úttörő /lásd ott/, élharcos, vagy olyan /európai/ telepes, aki elsőként telepedik le egy addig lakatlan, vagy ’csak’ a bennszülöttek által lakott földön. Eredete az angol *pioneer*, a francia *pionier*, és *pion* /= gyalog/; a latin *pedonen* /gyalogos katona/.)
„**Pipa**.” (Szólás. Hű, de ~ vagyok. Pipás = ideges. Bepipul = ideges, mérges lesz. Eredet: amikor a kovács ideges, érzékeny lovat patkolt, a ló orrára egy bot végén lévő hurkot illesztettek – ami úgy nézett ki, mintha egy hosszú szárú pipa lenne a ló szájában –, és amikor a ló ficánkolni kezdett a patkolás alatt, a pipát megcsavarták, ezzel olyan fájdalmat okozva a lónak, hogy az abbahagyta az ugrándozást. Tehát ha egy ló ’pipás’ volt, azt jelentette, hogy ideges, nyugtalan, amelynek patkoláskor pipára van szüksége.)
„**Pipiskedik**.” (Lábujjhegyre állva ágaskodik, próbál elérni valami, vagy pejoratív értelemben: kényeskedik, affektál, szenveleg, finomkodik.)
„**Pipogya** fráter.” (Gyenge akaratú, könnyen befolyásolható személy, főleg férfi. Pipogya eredete: pityepotya, pityergő = sírós, nyafogós. Fráter = férfi becsmérlő kifejezéssel; eredete: a latin *frater* = szerzetes, testvér.)
„**Piripócs**.” (Fantázia településnév, a városoktól messzire fekvő, elmaradott, ’Isten háta megetti’, unalmas kis falvakra, alkalmazott sztereotípia. Valójában Dunaföldvár egyik városrészének a neve.)
„**Piros a paroli**!” (Szólás. Bátorítás: ne félj, ~! A katonaságnál a tüzéreknek volt piros a vállon hordott rangjelzés, a paroli. Ha a tüzérség jelen volt, a katonák háttértámogatást kaptak, biztonságban érezhették magukat, vagyis nem kellett félniük.)
„**Piroska és a farkas**.” (Ősrégi európai tanítómese, miszerint nem szabad idegenekkel barátkozni, illetve a ragadozó valamilyen álruhában végez az áldozatokkal. A mesét a német Grimm fivérek tették világszerte ismertté a modern világban. Németül: *Rotkäppchen*. Angolul: *Little Red Ridinghood*.)

„**Piroslik már a fákon a levél**, süvölt köztük, süvölt az őszi szél. Homályos a nap, a mező deres. Pásztor, betyár, meleg tanyát keres." (Petőfi Sándor: ~. *Betyár embernek jó tanyája nincs, mindenfelől zörög rá rabbilincs. Száraz bokorban húzza meg magát, s átkozza a hűs őszi éjszakát*.)
„**Piros piros piros**, háromszor is piros! Piros bort az üvegbe! Tilos tilos tilos, háromszor is tilos más asszonyát szeretni. Gyönyörű szép ajka, szívem csalogatja, megcsókolnám, de ő nem akarja." (Magyar nóta.)
„**Piros Pünkösd napján imádkoztam érted**, ~ vártam visszatérted. Tele volt a határ, nyíló vadvirággal, vártalak a keresztútnál pünkösdi rózsával." (Népdal.)
„**Piros volt a paradicsom nem sárga**, elszökött a feleségem, ihajla! Mit ér az én legénységem, ihajla, hogyha nincsen feleségem csuhajla?" (Cigánynóta.)
„**Piszkafa**." (Szleng. Magas, sovány, laposmellű nő.)
„**Piszkáld ki,** piszkáld ki**,** piszkáld ki belőle!" (*Nagyságos, kisasszony felmászott a fára, belement az akácfatövise a lába szárába. ~ Nem piszkálom, egye meg a fene! Hadd maradjon benne.* Magyar nóta.)
„**Piszkálja a csőrét** valami." (Szleng. Nem hagyja nyugodni, nyugtalanítja, boszszantja. Még: piszkálja = állandóan bosszantja, vagy ártó szándékkal bírálja.)
„**Piszkoskodik** vele." (Szleng. Rosszindulatból visszaél a hatalmával vele szemben.)
„**Piszkos munka**." (Szólás. Egy feladat nehéz, kellemetlen, vagy törvénytelen része.)
„**Piszlicsáré**." (Szólás. Jelentéktelen, apró-cseprő. Eredet: *pislicar* = jelentéktelen ember szerb-horvát nyelven. Lásd még: piti, pitiáner a pesti zsargonban.)
„**Piszmog.**" (Valamivel hosszasan, aprólékosan, ám kelletlenül, érdeklődés nélkül foglalkozik. Régi jelentése: csendben csinál valamit. Még: szöszmötöl, pepecsel, bíbelődik valamivel. Jelentésük: aprólékos, ám haszontalan dolgot csinál.)
„**Piti**." (Jelentéktelen, szánalmas személy, vagy ügy. Eredet: *petty* /angol = jelentéktelen/; *petit* /francia = pici/.)
„**Pityókás**." (Pityóka = burgonya, krumpli egyik tájneve. De, ha valaki ~ = becsiccsantott, kótyagos, italos, kicsit részeg a szláv *pity* = inni igéből.)
„***Pium desiderium***." (Közismert latin kifejezés, jelentése: kegyes óhaj.)
„**Plafonon van**." (Szleng. Felidegesíti magát, feldühödik; felmegy a vérnyomása.)
„**Platói szerelem**." (Testiség nélküli, csak lelki kapcsolat, ill. szerelem férfi és nő között. Platón: Symposion című művéből.)
„**pl**." (Rövidítés: például.)
„**Pléhpofa**." (Ellenszenves, unott, érzelemmentes arc/személy. Szleng.)
„**Poén**." (Váratlan esemény, fordulat valaminek, például egy viccnek, vagy történetnek a végén. Eredete a német *pointe* = él, valaminek a szúrós hegye. Még: poénkodik = kicsit sértő módon viccelődik.)
„**Pofa be**!" (Vulgáris: maradj csendben, fogd be a szádat, kuss!)
„**Pofavizit**." (Szleng. Olyan megjelenés, amelynek célja, hogy lássák, hogy ott van az illető.)

„**Pofám leszakad**.” (Szleng. Hirtelen, megszégyenítő szituációban, amit egy társam okozott, nagyon szégyellem magam – mások előtt. Eredet: a meglepetéstől tátva marad a szájam, azaz leesik az állam.)
„**Pofára esik**.” (Szleng. Valami nem sikerül neki, s megszégyenül – mintha hasra esne. még: szégyenszemre = szégyenletes módon.)
„**Pofás**.” (Szleng. Jól néz ki valami. Még: jópofa = szórakoztató valaki. Még: a pofásabbik fele = a feneke.)
„**Pofonegyszerű**.” (Szólás. Könnyű, nagyon egyszerű, mint lekenni valakinek egy pofont.)
„**Pojáca**.” (Komédiás, bohóc, komolytalan. Eredete az olasz *pagliaccio* /= vándorkomédiás; a *paglia* = szalma/ a középkori vásári mutatványosok szalmazsákhoz hasonló köntösük miatt.)
„**Pokol az élete**.” (Szólás. Rossz. Még: pokollá teszi az életét = elviselhetetlenné teszi.)
„**Pokolfajzat**.” (Pokolból való, pokolban fogant; görögül: *tartarosz* – magyarul: tatár.)
„**Pokoli szerencsé**je van.” (Szólás. Az ördög szerencsés. Még: Az ördöggel cimborál.)
„**Pokróc**.” (Szólás. Valaki nem finom, hanem durva modorú, mint egy ~ anyaga.)
„**Polák, venger** dva bratánki.” (Közmondás: lengyel, magyar, két jóbarát.)
„**Polgárpukkasztás**.” (Olyan dolog, vagy rendhagyó viselkedés, amivel a konszolidált középosztályt, a polgárságot szándékosan meg lehet botránkoztatni.)
„**Politika: a** második **legősibb szakma** a Földön; amely nagyon hasonló az első legősibb szakmához.” (Ronald Reagan mondása, a politikát a prostitúcióhoz hasonlítva.)
„**Politikai boszorkányüldözé**s.” (Amikor mondvacsinált, vagy hamis bizonyítékok alapján indítanak jogi eljárást, vagy erkölcsi lejáratú kampányt egy politikus, egy közéleti szereplő vagy egy kormány ellen. A megnevezés arra utal, hogy a középkori boszorkányperek is hamis vádakon alapultak.)
„**Politikában a cél elérése érdekében** ugyan magával az ördöggel is szövetkezhetünk, csak bizonyosnak kell lennünk abban, hogy be tudjuk-e csapni az ördögöt, nem az ördög minket.” (Karl Marx megjegyzése Kossuth Lajosra, amikor az III. Napóleonnal szövetkezett.)
„**Poloska**.” (Szleng. Titkosszolgálati lehallgató készülék. Eredet: jól van elrejtve, álcázva, ahogy a ~ rovar.)
„**Ponciustól Pilátusig**.” (Szólás. Hosszú út után, ugyanoda érkezni, ti. Poncius Pilátus egy személy. Hiábavalóság. Még: ~ szaladozik. Eredet: Lukács 23:6:12)
„**Pont kerül a végére**.” (Befejeződik valami, mint egy mondat, aminek ~. Még: felkerül a pont az i-re = tökéletes lesz, megtörténik az utolsó simítás valamin.)
„**Pont nem** érdekel.” (Szleng. Egyáltalán nem. Még vulgárisan: pont leszarom.)
„**Ponyvairodalom**.” (Irodalmi, művészi érték nélküli, népszerű olvasmány. Az ilyen, olcsó, ’ponyva’ könyveket a vásárokon a földre terített ponyváról, vagy gyékényről árusították.)

„**Pop királya**.” (Michael Jackson.)
„**Popokatapétl tviszt**.” (Caterina és Silvio világslágere 1962-ből: *Popocatapetl Twist*.)
„**Porból vétettünk és porrá leszünk**.” (Az Úr porból teremtette az embert, s a halál után porrá lesz. Temetési mondás.)
„**Porcica**.” (A textilanyagokból letöredezett részecskék, mint porfogók a ritkán takarított helyeken, ágy és szekrény alatt, sarkokban.)
„**Poroszország** nem hadsereggel rendelkező állam, hanem állammal rendelkező hadsereg.” (Mirabeau mondása.)
„**Port hint a szemébe**.” (Szólás. Eltereli a figyelmét. Eredet: egyes állatok, /pl. kutya, borz, róka/, támadás előtt a földet kaparva ~ az ellenfél szemébe, hogy megzavarja. Még: porhintés = figyelem elterelés.)
„**Porzik a veséje**.” (Szólás. Szomjas, annyira, hogy a folyadékszűrő szerve ’kiszárad.’)
„*Post meridiem*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: délután, a délkör /a meridián/ után. Röviden: p.m. /magyarul: du./)
„***Post script***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: utóirat. Röviden: P.S.)
„**Posztol**.” (Régebben: őrt áll, mint mikor a katona a posztján, az őrhelyén áll. 21. századi új jelentés: az interneten egy bejegyzést, egy *post*-ot hoz létre. Még: feltesz valamit a netre = közzéteszi az interneten.)
„**Potyázik**.” (Ingyen, vagy csalással vesz igénybe egy szolgáltatást. Eredet: potyautas, illetve lepottyanó, felesleges hulladék. Még: potya = nagyon könnyen szerzett eredmény jelzője.)
„**Povedál**.” (Fecseg, értelmetlenül beszél. Eredet a szlovák *povedat* = elmond.)
„**Pozsonyi csata**.” (907-ben az egyesült német-római birodalmi seregek elsöprő támadást intéztek a Kárpát-medencébe 895-ben érkezett magyarok ellen. Árpád vezér serege megsemmisítő vereséget mért a németekre, akik ez után 123 évig nem indítottak újabb támadást. Ennek köszönhető, hogy a magyar állam és az ország létrejöhetett.)
„**Pozsonyi Robinson**.” (Jetting Károly, magyar utazó a XVIII. század második felében. Még: ’magyar Robinson’ – mivel egyéb kalandjai mellett, 9 hónapot töltött egy lakatlan szigeten.)
„**Pozsonynál kezdődik Ázsia**.” (Metternich megvető mondása Magyarországra.)
„**Póker arc**ot vág.” (Kifürkészhetetlen arckifejezése van, uralja a mimikáját, nem árul el semmiféle érzelmet az arckifejezésével. Eredet: a póker kártyajáték közben a játékostársak ne következtethessenek arckifejezéséből a jó vagy rossz lapjaira.)
„**Pókhasú**” (Gömbölyű hasú. Még: ’sörhasú’ = amikor csak a hasára hízik a sörivó.)
„**Pórul jár**.” (Szólás. Rosszul jár, mint a szegények, vagyis a pórok. Angolul *poor* = szegény, latinul: *pauper*.)
„**Pörög**.” (Szleng. Nagyon elfoglalt, aktív, sietve intézkedik, rohan. Még: pörgős = gyors, állandóan siet, nem pihen. Még: ezerrel pörög.)

„**Prézsmitál**.” (Kioktató módon, sokat beszél. Eredet: présmitál, presbitál mint a presbiter = lekész, pap. Még: papol, szövegel, prédikál = mintha templomi prédikációt tartana.)
„***Primus inter pares***.” (Közismert latin kifejezés: első /hímnemben/ az egyenlők között.)
„**Príma**.” (Elsőrendű, jó minőségű. A latin /nőnemű/ ’első’ szóból. Lásd: viszi a prímet. Még: *prima primissima* = a legjobbak közül is a legjobb.)
„**Pro és kontra**.” (Mellette és ellene érvelni / állást foglalni. Eredete a latin: *pro et contra*.)
„**Professzor és rektor között** az **a különbség**, hogy a professzor majdnem mindent tud majdnem semmiről; a rektor pedig majdnem semmit tud majdnem mindenről.” (Egyetemi mondás: *A professor knows almost everything about almost nothing, while a rector knows almost nothing about almost everything*.)
„**Profi**.” (Szakszerű, tökéletes. Még: professzionális = szakképzett. Eredete: a latin *professio* = mesterség bevallása. *Pro* = elő, *fateor* = vall. Még: professzor = a legképzettebb tanár: latinul *professor, profietor* = kinyilvánító.)
„***Pro forma***.” (Közismert latin kifejezés: a forma kedvéért. Az üzleti életben valami, ami majdnem olyan amilyennek lennie kell, de jogilag mégsem az.)
„**Proletár**.” (Munkásosztály, ill. alsóbb társadalmi néposztály tagja, a köznyelvben: ’proli’. Eredet: a római birodalomban a *proles* azokat a vagyontalan embereket jelentette, akik csak gyermekeik számával tudtak az állam számára hasznosnak lenni. A *proles* jelentése: utód.)
„***Pro libertate***.” (Közismeret latin kifejezés: ’a szabadságért.’ Ez volt a Rákóczi szabadságharc jelmondata, és a kuruc állam rézpénzén is ez volt olvasható, amiért az ’libertásnak’ nevezték, illetve ’kongónak’ – utalva a réz kongó hangjára.)
„**Prométheusz**.” (Előre értelmes, előre gondolkodó. ~ a titánok második nemzetségéből származik, apja Iapetosz titán, anyja Ázsia tengeristennő, ókeánisz. ~ az emberiség nagy tanítója volt, a sokszor az emberekre féltékeny Zeusz főisten akarata ellenére is. Amikor ~ Zeusz villámjából ellopta a tüzet az emberek számára, Zeusz a Kaukázus hegycsúcsára láncolta a titánt, akit később Héraklész szabadított ki. Prométheusz tiszteletére viselik az európai kultúra emberei az ujjukon a kövesgyűrűt, hogy a gyűrű a titán láncának egy szemére, a kő a Kaukázus sziklájára emlékeztesse őket.)
„**Prosztó**.” (Faragatlanul, bután viselkedő személy. Még: bunkó, paraszt. Eredete: a szláv *proszt* = neveletlen, paraszt – pejoratív értelemben.)
„**Provokálja**.” (Ártó szándékkal úgy beszél, vagy viselkedik, amivel meggondolatlan, ésszerűtlen visszavágásra, cselekvésre készteti. Eredet: a latin *provocare* = kihív, felszólít; *pro* = elő, *voco* = szólít, hív. Még: provokáció = meggondolatlan válasz-tettre való késztetés.)
„**Proxima Centauri**.” (A Naphoz és a Földhöz legközelebb eső csillag, a Centauri /kentaur/ hármas csillagrendszerben, amely csak az északi szélesség 29 fokjától délre, illetve a déli féltekéről látható, Magyarországról nem. Az Alfa és a Béta

Centauri csillagok hasonló méretűek, mint a Nap, a ~ viszont hétszer kisebb. Távolsága a Földtől 4,24 fényév, ami 40 billió km. Ez 40 ezer milliárd km. Összehasonlításul: a Nap távolsága 150 millió, a Holdé 385 ezer km. A ~nak van egy bolygója, amelyik hasonló a Földhöz és olyan távolságra is kering a csillagtól, hogy sem túl hideg, sem túl meleg, kozmikus értelemben az élet szféráján belül van. A legközelebbi, Naprendszeren kívüli /extraszoláris/ bolygón tehát lehet élet. Égboltján az ő napja 10-szer nagyobb, mint nálunk a mi Napunk, s a mi zöld vegetációnk színe ott – fekete. Az ár-apály hatás – ha ott van víz – 100 méteres özönvizeket jelent. Ez az ismeretlen bolygó az ő napjához képest nagy, ezért a Föld és a Hold egymás körüli forgásához hasonlatosan az ő forgásuk is szinkronban kell, hogy legyen, azaz egyik oldala állandóan sötét, a másik állandóan nappali fényben ragyog. 11 napnyi idő alatt kerüli meg a ~t, így ott egy év mindössze 11 napig tart.)

„**Próba, szerencse**.” (Szólás a kétesélyes helyzetekre.)

„**Próbálgatja a szárnyát**.” (Kísérletezik, tanul, hogy megtudja mire képes; mint a madár, mikor repülni tanul.)

„**Prókátor**.” (Ügyvéd régiesen. Latin *procurator* = gondnok, kezelő, képviselő.)

„**Prózai valóság**.” (Kiábrándító helyzet. Széchenyi István írta Vörösmarty Mihály Szózatára 1842-ben, miszerint az ’itt élned, s halnod kell’ = költészet, amivel szemben a ~ az, hogy Magyarországnak az *osztrák méhkaptárban kell nagyságát és elégedettségét megtalálnia*.)

„**Prűd**.” (Túlzottan szégyenlős, szemérmes, feltűnően erkölcsös. Eredete a francia *prude* = álszemérmes, ill. a latin *prudent* = óvatos.)

„**pu**.” (Rövidítés: pályaudvar.)

„**Puccos**.” (Mesterkélten kicsinosított, kiöltözött, előkelőnek tűnő. Jiddis eredetű szó. További közismert jiddis kifejezések: *bóvli* = értékes régiségnek tűnő, de értéktelen. *Elpaterol* /elrendez, elpakol/, *jatt* /borravaló/, *szajré* /megszerzett áru/, *meló* /munka/, *smucig* /fösvény/, *tré* /rossz, nyomorult/, *stikli* /csalás/, *balhé* /baj, veszekedés/, *lejmol* /kölcsönkér, koldul/, *rahedli* /sok, csomó/, *melák* /nagy darab ember/, *majré*, /félelem, *majrézik* = idegeskedik/.)

„**Puha az orra**.” (Szólás. Hazudik. Aki hazudik, annak megnyúlik az orra, vagyis puha. A hazugság egyik fizikai jele, hogy több vér pumpálódik a belső feszültség miatt a fejbe, kitágul az orr, ezért beszéd közben többször az orrához nyúl, az orrát dörzsölgeti.)

„**Pulya**.” (Kiskorú, gyerek régiesen. Eredet a latin *pulla* = kölyök, csibe.)

„**Pukedlizik**.” (Régi, udvarias, tiszteletet kifejező, üdvözlő mozdulatot végző nő vagy kislány. Egyik lábát a másik mögé helyezi és térdét meghajlítva, enyhén meghajol. Eredete a német *Buckerl* = meghajlás.)

„**Punktum**.” (Jelentése: le van zárva egy ügy, vége van. Eredet a latin: *punctum* = mondat végén a pont.)

„**Puritán.**” (Egyszerű, igénytelen ember, életmód, vagy körülmény. Eredet: a XVI. századi Angliában a Stuartok uralkodása alatti anglikán vallásos irányzato-

kat nevezték puritanizmusnak a latin, ill. angol ’tisztulni, tisztítani’ jelentésű szóból. Az egyház megtisztítása a hivalkodó, díszes, fölösleges elemektől. Latin *purus* = makulátlan.)
„**Purpárlé**.” (Csevegés, civakodás, vita, veszekedés. Eredet: *pour parle* /francia: beszélni való/.)
„**Puskaporos a levegő**.” (Szólás. Feszült, veszekedős a hangulat, robbanékony, mint a ~. Még: ~ hordón ül = veszélyben van. Még: pattanásig feszült helyzet = kritikus, ideges, veszélyes helyzet; eredete a kifeszített íj pattanásig feszül az ellövés pillanata előtt.)
„**Puskázik**.” (Iskolában csal, les. Eredet: meg nem engedett segédeszközt használ.)
„**Pusztába kiáltott szó**.” (*Vox clamantis in deserto.* Ézsaiás próféta könyve 40:3. Hiába való figyelmeztetés.)
„**Pünkösd**.” (A Szentlélek eljövetelének a napja /évfordulója/. A húsvét utáni 50. nap, május 10. és június 13. között. Magyar nevének görög eredete: *pentékoszté* = ötvenedik.)
„**Pünkösdi királyság**.” (Rövid életű dicsőség. A pünkösdi király az a legény volt, aki a pünkösdkor rendezett vetélkedőt – pl. lovasversenyt – megnyerte, s ezért egy évig ingyen ihatott a falu kocsmájában. A ~ szokásában a matriarchátus emléke él tovább, amikor a női uralkodók az egy-egy évre, maguk mellé választott királyt rendszeresen feláldozták.)
„**Pygmalion**.” (Olyan ember, aki a saját művébe szeret bele. Szobrász volt, aki egy női alakot faragott ki, s annyira beleszeretett a szoborba, hogy azt az istenek életre keltették neki. G. B. Shaw *My Fair Lady*-je is a ~ mítoszra alapul.)
„**Pyrrhuszi győzelem**.” (*Még egy ilyen győzelem a rómaiakon, és elvesztünk*. – olvasható Plutarkhosz Pyrrhus epikuroszi görög királyról írt életrajzában. Olyan győzelem, amely felér egy veréséggel.)

***

Q

***

„***Quasimodo***.” (*Torzszülött és púpos ember*. Victor Hugo által megrajzolt alak a Notre Dame-i toronyőr című regényében. Modern szólás: ’Nehezen megy, mint ~nak a hátúszás.’)
„*Quasi*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: majdnem. Magyarul: kvázi.)
„***Quo vadis,*** *Domine*?” (Közismert latin kifejezés, jelentése: hová, uram? *Quo vadis* = merre tart egy tudományterület például. Lásd még: hová mégy, uram?)

***
R
***

„**Rablóból lesz a legjobb pandúr**.” (Szólás. A bűnözőből lehet a legjobb bűnüldöző.)
„**Rabló-pandúr**.” (Gyermekjáték. ~t játszani = egymást csoportosan kergetni játékosan. Pandúr = a csendőr, rendőr régi neve, a horvát úr /pan/ szóból; II. Rákóczi Ferenc kedvenc lovát is Pandúrnak hívták.)
„**Rabok legyünk, vagy szabadok?** Ez a kérdés, válasszatok!” (Petőfi: Nemzeti dal.)
„**Rabok voltunk mostanáig, kárhozottak**. Ősapáink, kik szabadon éltek, haltak, szolgaföldben nem nyughatnak.” (Petőfi Sándor: Nemzeti dal. 1990, a rendszerváltás előtt a versnek ezt a sorát sokszor úgy szavalták, mintha az ősapák lettek volna kárhozottak: *Rabok voltunk, mostanáig. Kárhozottak ősapáink*.)
„**Radetzky mars**.” (~ induló. Johann Strauss ~ cseh származású osztrák hadvezér tiszteletére írt katonai indulója; a Bécsi Filharmonikusok újévi koncertjeinek örökös zárószáma.)
„**Rafaelló akkor is nagy festő** lett volna, ha kéz nélkül jön a világra.” (G. E. Lessing: Emilia Galotti. *Raphael wäre ein große Maler geworden, selbst wenn er ohne Hände auf die Welt gekommen wäre*.)
„**Ragadd meg a napot**!” (Latin szólás. Élvezd a jelent. ***Carpe diem***.)
„**Ragadós példa**.” (Követendő példa, amit sokan átvesznek. Még: ragadós kezű = hajlamos a lopásra. Lásd még: enyves kezű.)
„**Ragad rá, mint kutyára a bojtorján**.” (Egy hamis vád, egy ragadványnév ~.)
„**Ragyogón süt a nap** és szikrázik a fény, csak a szívem szomorú, ha rád gondolok én.” (Dupla KáVé: Késő üzenet c. slágere. *A börtön ablakába soha nem süt be a nap, az évek tovaszállnak, mint egy múló pillanat*. ~.)
„**Ragyogó reggel volt,** az őrt álló jegenyék levelei az út két oldalán alig reszkettek a széljárásban, és a kocsizörgés felett vércsék visítottak. Valami szelíd csillogás hömpölygött a gabonatáblák fölött, s úgy éreztem, lélegzetemben benne van az egész táj, mámoros virág, mező, nyárfa illata.” (Fekete István füveskönyve: A múlt tüzei.)
„**Rajkó**.” (Cigány szó: fiú, gyerek. Kisgyerek = purdé.)
„**Rajongó férfi és idegbeteg nő**; korcs nemzedéket szül, ez nem helyes pár.” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Rajta, aki épkézláb**, aki nem bír: négykézláb!” (Gömör megyei, népies táncba hívás.)
„**Rajta csattan az** ostor.” (Szólás. Ő bánja meg, őt hibáztatják valamiért, ő kapja majd a büntetést mások helyett is. Eredet: a kocsit húzó több ló közül egyet ér a noszogató ostorcsapás. Még, szleng: ő viszi el a balhét; ő szívja meg.)
„**Rajta felejti a szemét**.” (Szólás. Megtetszik neki úgy, hogy sokáig nézi.)
„**Rajta tartja a szemét**.” (Szólás. Figyel rá, vigyáz rá, ellenőrzi.)

„**Rajta van**.” (Szleng. Foglalkozik vele. Még: ráállít, valakit valamire = megbízza valamivel. Még: lelke rajta! = az ő felelőssége, az ő lelkiismerét terheli majd a kudarc.)
„**Rakoncátlan gyermek**.” (Olyan, akiből hiányzik a rend, fegyelem, nincs benne a belső rendet biztosító támaszték. Ugyanis a rakonca a szekerek négy sarkába állított karó /támaszték/ volt, amelyek biztosították, tartották a rakományt, a szálfát, hogy az ne essen le.)
„**Ramaty**.” (Rossz minőségű, silány. Eredet: ~ a kicsépelt gabona /törek/, ami hulladék. Még: ~ul néz ki, ~ul van = rosszul néz ki, rosszul érzi magát.)
„**Ramazuri**.” (Több ember által okozott lárma, felfordulás, zűrzavar. Eredet a német *Ramasuri*; a francia *ramaser* = /emberek/ összegyűjtése; a latin *masse* = tömeg.)
„**Randevú**.” (Szerelmesek találkája, röviden: randi. Eredete: a francia *rendez-vous* = megbeszélt találkozás. Lásd még: légyott.)
„**Ratkó gyerek**.” (Az 1950-56 közötti korszak népesedési politikája közben született korosztály. Abortusz-tilalom és gyermektelenségi adó ösztönözte a ’*baby boom’*-ot, a születési szám erőteljes emelkedését. Névadója: Ratkó Anna, a szövőnőből lett egészségügyi miniszterasszony. Még: Ratkó unoka = az 1970-es években született, népesebb korosztály.)
„**Ravasz**, mint a róka.” (Szólás. A faluból baromfit lopó rókát ravasznak tartották.)
„**Razzia**.” (Rajtaütés-szerű ellenőrzés, összehangolt rendőri akció. Eredet: olasz, német francia = rajtaütés, fosztogatás, ill. az arab: *rhaziat* = támadás).)
„**Ráadja a fejét** valamire.” (Szólás. Rászánja magát, egy fontos elhatározásra jut valamiben. Eredet: a fejével felel valamiért, tehát olyan dolgot vállal, ami – ha nem sikerül –, az életébe kerül: kivégzik, lefejezik érte.)
„**Rác**.” (A szerbek magyar elnevezése a terület egykori római provincia neve után: *Ratsia*, amit az egykoron ott élő **kelta** törzs nevéről adott tartománynév volt: Rácia, Rácország.)
„**Ráérez az ízére**.” (Szólás. Belejön valamibe, egyre nagyobb kedvvel csinálja.)
„**Ráfarag**.” (Szólás. Rosszul jár. Lásd még: ráfázik = rosszul jár egy vállalkozásban. Még: ráfázik a sompolygásra = hiába ügyeskedik titokban, mégsem sikerül neki valami. Lásd még: ráfizet = rosszul jön ki valamiből, rosszul jár, megjárja.)
„**Ráfázik**.” (Szleng. Bajba kerül valami miatt; megjárja, pórul jár. A ~ valamire utalás arra, hogy börtönbe, vagyis /régen/ a ’hűvösre’ kerül valaki valami miatt. Még: balul üt ki neki valami = nem sikerül neki és kára is származik belőle.)
„**Ráfekszik**.” (Nekiáll valaminek, komolyan hozzáfog valamihez.)
„**Ráfizet**.” (Szleng. Pórul jár, megjárja; rosszul sikerül, vagy sokba kerül neki.)
„**Rágalomra legjobb válasz a hallgatás**.” (Ben Jonson mondása.)
„**Rágja a fülét**.” (Szólás. Nem hagy neki békét, rá akarja venni valamire. Még: rágja a lelkét: nem hagyja valami nyugodni, lelkiismeretfurdalása van. Rág = szú a fát, kitartóan.)

„**Rágódik rajta**.” (Szólás. Sokat gondolkodik, töpreng valamin. Még: megemészti = nagy nehezen elfogadja; még: csámcsog rajta = valami erkölcstelennek tartott dolgot pletykál. Még: jól megrágja = sokat gondolkodik rajta; jól megrágja a szót = megfontoltan /mintha minden szónak súlya, azaz ’fontja’ lenne/, meggondoltan, lassan beszél, gondolkodik, mielőtt kimond valamit. Még: meghányja-veti = töpreng rajta.)
„**Rá hajaz**.” (Szólás. Hasonlít rá, külsőre.)
„**Ráhangolódik**.” (Hozzászokik, megtanulja, hozzákészül valamihez, mint amikor a hangszert ráhangolják/felkészítik az előadáshoz.)
„**Ráharap**.” (Megtetszik neki valami. Mint amikor a hal bekapja a horgot.)
„**Ráhozza a frászt**.” (Szólás. Nagyon megijeszti. Lásd még: frász.)
„**Ráhúzzák a vizes lepedőt**.” (Szólás. Jól ellátják a baját, bajba keverik. Eredet: ha valaki nagyon lázas volt, vagy nagyon megverték, vizes lepedőbe csavarták.)
„**Rájár a rúd**.” (Szólás. Mindig baja van. A kocsirúd ’járt rá’ a rosszul húzó lóra. Még: rájár valamire /egy ételre/ = titokban eszeget belőle.)
„**Rájátszik**.” (Szólás. Eltúloz valamit, túlzottan kimutat egy valódi vagy színlelt érzelmet. Még: megjátssza magát = színlel valamit, nem őszinte.)
„**Rájön a bolondóra** / az ötperc / a hoppáré.” (Szólás. Elkezd idétlenkedni, bolondozni, veszekedni, hisztizni. Lásd még: bolondóra.)
„**Rájuk fújt az Isten és szétszóródtak**.” (~ a bábeli torony építői. Teremtés könyve 11:7. *Afflavit Deus et dissipati sunt*.)
„**Rákapcsol**.” (Szleng. Jobban dolgozik, tanul, mint amikor nagyobb sebességre kapcsolnak egy gépet vagy egy autót.)
„**Rákattan**.” (Szleng. Hozzászokik, rászokik valamire. Még: rákap valamire. Még: rájár valamire = egy elraktározott ételből, édességből gyakran fogyaszt.)
„**Rákeni**.” (Szólás. Rá hárítja a felelősséget, alaptalanul. Még: besározza = rossz hírét kelti, rágalmazza. Még: elkenik a felelősségét = felmentik, alaptalanul, eltusolják az ügyét.)
„**Rákeres**.” (21. századi szó: internetes keresővel. Még: kiguglizza = a Google /ejtsd: gúgl/ nevű internetes keresőben megkeresi.)
„**Rákos!** Rákos! Hová lettél? Szép híredből, de kiestél!” (Kisfaludy Károly: Rákosi szántó a török alatt.)
„**Rákosborzasztó.**” (Fiktív helynév, Budapesti viszonylatban a Belvárostól meszszire, ’borzasztó’ távol fekvő városrészekre – pl. Rákoshegy, Rákoskeresztúr, Rákosszentmihály, Rákoscsaba, Rákospalota, Rákosliget, Rákoskert – alkalmazott sztereotípia.)
„**Rákosi! Adj már egy törülközőt**!” (Puskás Ferenc kiáltotta ki a zuhany alól Rákosi Ferencnek, labdarúgó társának, mire Rákosi Mátyás pártvezér, aki éppen kifelé tartott az öltözőből, zavartan megtorpant. Rákosi Ferencnek Rátkaira kellett változtatnia nevét.)
„**Rákosi a vezérünk**! **Senkivel sem cserélünk**!” (Május 1-i felvonulási jelszó 1950-ből.)

„**Rákosi-korszak**.” (Rákosi Mátyás kommunista pártfőtitkár politikai vezetése alatti diktatórikus kormányzás Magyarországon 1949-től 1956-ig.)
„**Rákóczi élő tárogatója**.” (Losárdy Zsuzsanna. Kuruc lantos, énekes. Epitheton Ornans.)
„**Rákóczi induló**.” (Hector Berlioz francia zeneszerző ’Faust elkárhozása’ c. zeneművéből /1845/ a ’magyar induló’ közkeletű elnevezése, amely a XX. század elejétől fogva a hivatalos – főleg katonai – magyar ünnepségek kellékévé vált. A rendszerváltásig a mozihíradók kísérőzenéje is volt. Szöveget is írtak hozzá: Lásd: *Magyarok Istene rontsd a labanc erejét! Közeleg az óra, csatariadóra. Hogy a magyar akarata, csata-vasa diadala mentse meg a szomorú hazát. Hős Rákóczi népe, kurucok előre!*)
„**Rákóczi villáma**.” (Ocskay László kuruc brigadéros. Epitheton Ornans.)
„**Rákúr.**” (Szleng. Nem sikerül neki, felsül valamivel, kudarcot vall vele, pórul jár. Vulgáris: rábaszik.)
„**Rálép a damaszkuszi útra**.” (Saul, a későbbi Pál apostol a damaszkuszi úton tért meg /Lásd: Pálfordulás/, tehát aki ilyen ’útra’ tér, annak gyökeresen változik a véleménye, nézete.)
„**Rálép a tyúkszemére**.” (Szólás. Érzékeny, fájdalmas veszteséget okoz neki, mintha egy tyúkszem miatt különösen érzékeny, fájós lábára lépne rá.)
„**Rálőcsöli**.” (Szleng. Ráerőszakol egy kellemetlen feladatot. Lőcs = régen a szekerek egyik tartó rúdja. Még: nyakába varrja, rásózza.)
„**Rámás csizmát visel a babám**, szeret is az engem igazán. Rámás csizma hadd szakadjon el! Csak a babám sose hagyjon el!” (Magyar nóta. ~ *Nagy a világ, de van közepe! Az én rózsám fekete szeme. Ez a világ semmire se’ jó! Ha nincs kislány énnekem való, galambom. Nagy a világ, de van közepe, az én rózsám fekete szeme.*)
„**Rámosolyog a szerencse**.” (Szerencséje van. Eredet: Fortuna /Tykhé/ ókeánisz volt a véletlen szerencse istennője, és akire rámosolygott, annak szerencséje lett. Még: elpártol tőle a szerencse = szerencsétlenné lesz.)
„**Rám vár a Föld minden tája**, kék az ég, enyém a nyár. Nem gyűjtök családi házra, család rám sehol sem vár.” (Páger Antal film slágere: Hattyúdal.)
„**Ránéz**.” (Vigyáz rá, rendszeresen gondját viseli.)
„**Ráncba szed**.” (Valakit megjavít. Szólás. A durva vászongatya ráncainak ~ése nehéz feladat volt, erős kézzel kellett hajtogatni. Még: gatyába ráz = rendbe szed.)
„**Ráncos, vén kezét megcsókoltam** és jajgatva törtem az eszem: hogy hívnak téged szép öreg Úr, kihez mondottam sok imát? Jaj, jaj, jaj, nem emlékezem!” (Ady Endre: A Sion-hegy alatt)
„**Rányomja a bélyegét**.” (Úgy átalakít valamit, hogy látszik rajta, hogy ő csinálta, olyat használ, ami rávall, ami mutatja, hogy ő készítette. A bélyeg itt = billog, pecsét, olyan jószágjegy, amit az állatok bőrébe égettek, mint a tulajdonjog jelzését. Még: /valami/ a saját szája íze szerint való, a saját ízlésére alakít át, mint amikor egy ételt készít magának.)

„**Ráolvas**sa a hibáit/bűneit.” (Szólás. Felhánytorgatja neki, megszégyeníti vele; mint amikor a boszorkány átkot mond valakire, mintegy ráolvassa a megrontó verset, varázsigét. Még: rászámol = ökölvívásban a padlóra került versenyzőre számol rá a bíró tízet, s ha addig nem tud felállni, ki van ütve.)
„**Rápirít**.” (Szólás. Megszégyeníti, felhánytorgat neki valamit, amitől az illető szégyenében elpirul. Még: a szemére veti /hányja. Még: pirongatja = korholja, szidja.)
„**Ráró**.” (Régi magyar szín megnevezés a fehér és sárga között. Az ilyen színű lovak megnevezése is ~, illetve a gyorsröptű ragadózómadáré /a sólyomé/.)
„**Rá se bagózik**.” (Szólás. Nem törődik vele, le sem köpi. Régen, a dohánylevelet rágták és a levét kiköpték, ez volt a bagózás. Még: rá se ránt = nem rántja meg a lovak gyeplőjét, hogy megállítsa a szekeret, nem törődik vele. Még: rá se hederít.)
„**Rásóz**.” (Szólás. Rossz minőségű árut ad el neki, olcsó dolgot, drágán. Eredet: német *aufreden*. Még: rátukmál = rábeszéli, hogy elfogadjon valamit, ami nem szükséges neki. Még, más jelentéssel: a fenekére csap.)
„**Rászakadt az OTP**.” (Szleng az 1960-as évektől. Olyankor mondták, ha hirtelen úgy tűnt, hogy sok pénze lett valakinek, feltűnően költekezik, vagy túlságosan nagylelkű. OTP = Országos Takarék Pénztár, a legnagyobb lakossági bank.)
„**Rászedi**.” (Megtéveszti, becsapja, túljár az eszén. Még: megszedi magát = meggazdagodik, vagyont gyűjt.)
„**Rászáll**.” (Szleng. Nem hagy neki békét, nyaggatja, ellenőrzi.)
„**Rászolgál**.” (Megérdemli, kiérdemli magatartásával, érdemessé válik rá.)
„**Ráolvassa** a hibáit.” (Felidézi, emlékezteti rá, szemére hányja, felhánytorgatja.)
„**Rátarti**.” (Kevély, gőgös, saját magát túlértékelő személy.)
„**Ráteszi** a kezét.” (Szólás. Elveszi erőszakosan, vagy törvénytelen módon eltulajdonítja.)
„**Rátesz még egy lapáttal**.” (Szólás. Folytat, túlzásba visz valamit. Eredet: a mozdony fűtője, a már felfűtött kazánra még egy lapát szenet tesz. Még: tovább feszíti a húrt.)
„**Rátukmálja**.” (Rábeszéli, hogy elfogadjon/megvásároljon valamit, amit nem akart. Eredet: török-tatár *tokma* = vásár/szerződés; ill. *tokmál* = vásárt/szerződést köt.)
„**Rá ütött**.” (Rá hasonlít. Valamelyik szülőjének vagy vér szerinti ősének a jellemét, tulajdonságát örökölte.)
„**Rá vall**.” (Szólás. A tette, a viselkedése jellemző rá, mintha egy bíróságon valakire tenne vallomást a saját tette, azaz ~ana. Még: Ez ~.)
„**Ráveszi**.” (Rábeszéli.)
„**Rázós**.” (Szleng. Nem könnyű, lásd: húzós.)
„**Rázza a rongyot**.” (Szólás. Kérkedik a gazdagságával. Flancol, felvág, noha nem igazán gazdag és tehetős. Eredet: a szegényes öltözékű parasztmenyecskék riszálták a farukat, az értéktelen anyagból készült szoknyájukat a tánc ütemére.)
„**Rázza az erdők színes rokolyáját** a szél, dúdol is hozzá az öreglegény, öreges nótákat.” (Fekete István: Egy délelőtt.)

„**Reakciós**.” (1950-60-as években Magyarországon ellenzéki, haladás ellenes. Eredete a latin *re* = vissza; és az *actio* = cselekvés, hatás.)
„**Realisztikus**.” (Életszerű, valóság-szerű, élethű. Még: reális = valóságos. Realizmus = megfelelés a valóságnak a művészetben. Realista = gyakorlatias gondolkodású ember. Eredet: latinul *realis* = dologi, tényleges; *res* = dolog.)
„**Rebellis**.” (Ellenszegülő, lázadó, felkelő. Eredet a latin *rebellis* = visszavágó. Még: rebellió = lázadás, felkelés.)
„**Reflektál**.” (Válaszol. Eredet az angol *reflect* = visszatükröz. Reflexió = válasz.)
„**Református magyar vagyok**, amíg élek az maradok; megígérem, megfogadom, hogy hitemet holtig vallom. Ámen.” (Nagyváradi Hozsánna énekek. Református hitvallás: ~.)
„**Reggel alma**, **este alma**, ettől nő a keble halma.” (Szilágyi György: Hófehérke c. kabaréjelenetéből elhíresült tréfás reklámszöveg.)
„**Reggel arany**, **délben ezüst**, **este ólom**.” (Latin közmondás a vaj élettani hatásáról, ti. este már nem jó enni, mert megfekszi a gyomrot, mint a /nehéz/ ólom. Jókai is idézi a Rab Ráby c. regényében. *Mane aurum, meridie argentum, vesperi plumbum*.)
„**Reggel arra ébredtem**, hogy már nem alszom.” (Sándor György mondása.)
„**Regiment**.” (Nagyon sok. Eredete a latin *regere* = vezet, irányít; *regimentum* = vezetett egység és ebből a német ~ = ezred. Katonai egységek hozzávetőleges létszáma és vezetői: járőr 3 fő; őrvezető. Tized, raj: 10 fő; tizedes, régen: káplár. Szakasz: 30 fő; szakaszvezető: őrmester, törzsőrmester, főtörzsőrmester, zászlós, alhadnagy. Század, régen: kompánia: 100 fő; százados, hadnagy, főhadnagy, régen: kapitány. Zászlóalj: 300 fő; zászlóaljparancsnok: őrnagy, alezredes. Ezred: 1000 fő; ezredes, régen: ezereskapitány. Hadosztály, dandár, régen: brigád: 3000 fő; hadosztályparancsnok: vezérőrnagy, régen: brigadéros. Hadtest: 9000 fő; hadtestparancsnok: vezérezredes. Hadsereg: 30 ezer fő; hadseregparancsnok: tábornok /vezérezredes, altábornagy, tábornagy/, régen: generális.)
„**Regina**.” (Királynő. Latin eredetű szó.)
„**Regnál**.” (Uralmon van, hatalomban van, egy szervezt élén áll. Eredeti jelentése: uralkodik; a latin *regno* = ’uralkodni’ igéből. Király = *rex*, királynő = *regina,* régens = uralkodó /latinul/ – aki a törvényes uralkodó helyett uralkodik.)
„**Rejtsd el elveidet, kincseidet és utazásaidat**.” (Japán közmondás.)
„**Rekkenő hőség**.” (Nagyon nagy, fullasztó meleg, hőség.)
„**Reklamál**.” (Javítást, helyesbítést kér, számonkér, vagy szóvá tesz valami hibát, hiányosságot. Francia *réclamer* = követel, latin *reclama* = kiabálva hív.)
„**Rekviem**.” (Gyászmise, gyászszertartás. Latinul nyugalom, *requiem* lásd ott.)
„**Rekvirál**.” (Hatósági úton, erőszakkal elvesz, igénybe vesz valamit. Latinul: követel, kíván.)
„**Relaxál**.” (Pihen, ellazul, kikapcsolódik. Eredete a latin *relaxatum* = megereszt, megkönnyebbül.)
„**Remekbe szabott**.” (Szólás. Jól sikerült.)

„**Reméld a legjobbat és készülj fel a legrosszabbra**.” (Angol közmondás. *Hope for the best and prepare for the worst*.)
„**Reméljük többülni az tudós ifjakat**.” (Bethlen Gábor mondása az oktatás szükségességéről.)
„**Rend a lelke mindennek**.” (Közmondás. *Ordo est anima rerum.*)
„**Rendben van a szénája**.” (Szólás. Jól áll. Eredet: a lekaszált széna megszáradt és behordták még a júniusi esőzések előtt.)
„**Rendes ember én már nem leszek**! Minden éjjel zülleni megyek. Várnak rám a züllött cimborák, a festett nők, a pezsgős vacsorák.” (A 3+2 együttes slágere: Kicsiny falum. *Kicsiny falum ott születtem én, nincs ott gyertya, nincs ott lámpafény; házunk előtt vén eperfa áll, engem anyám mindig haza vár.*)
„**Rend és haladás**.” (Brazília mottója; a nemzeti lobogóján szerepel. *Ordem e Progresso*.)
„**Rendre**.” (Sorozatosan, újra és újra.)
„**Renitens**.” (Engedetlen, ellenszegülő. Latin: *reniti* =megveti a lábát, ellenkezik.)
„**Rentábilis**.” (Üzleti szempontból hasznos, jövedelmező. Eredete a latin *rendere* = visszaad és a francia *rentable* = jövedelmező.)
„**Repeszt**.” (Szleng. Autóval gyorsan hajt.)
„**Replikázik**.” (Felesel, kihívó, szemtelen hangon mond ellent, vagy csattanós választ ad. Eredete a latin *replicare*, a *re* /= vissza/ *plicare* /= hajt/ = kiöngyölít. A francia *réplique* = visszavág, másol; az angol *reply* = válaszol.)
„**Republika**.” (Köztársaság = társadalmi szerződés – Rousseau szerint – melyet a szabadnak született ember önként köt a társaival /a társadalommal/ alkotmány formájában, hogy a választott vezetők minden egyént képviseljenek, s az egyes emberek összessége /a nép/ nevében a fennség jogokat úgy gyakorolják, hogy a hatalom mindenhatóságát a nép – a vezetésbe való beleszólással – korlátozhassa és az ember a hatalomban részesülhessen. Ez a demokrácia. Eredet a latin *respublica* = köztársaság; *res* = ügy, *publicus* = köz, nép.)
„**Repül a gémmadár felhők felett**, felhők alatt, és talán lenéz a vándorló tájakra, ahol érik már a kukorica, fellobbannak haldokló, nyárvégi tüzek és a krumpli füstje ráborul a völgyre, mert nem akar elmenni onnét, ahol született. Lenéz az utakra, melyek folytonosak és végtelenek, mint az idő, és átrepül a faluk tornya felett, hol rekedt kis harangok most már korábban mérik az estét.” (Fekete István: Szeptember.)
„**Repül a nehéz kő**, **ki tudja hol áll meg**? Ki tudja hol áll meg, s kit hogyan talál meg?” (Arany János: Toldi. ~ *Elrepült a nagy kő, és ahol leszálla, egy nemes vitéznek lőn szörnyű halála.* Az erős felindulásban elkövetett emberölés első és legszebb irodalmi megjelenítése.)
„**Repül az idő**.” (Közmondás az idő múlásáról. *Time flies.* Az Idő titánját, istenét, *Szaturnusz*t /latinul/, vagy *Kronosz*t /görögül/ szárnnyal ábrázolták. Még: telik, múlik az idő: telt-múlt az idő.)

„**Repülő csészealj**.” (*Flying saucer*. Idegen lények korong, vagy kis csészealátét alakú űrhajója. Még: *Flying disc.* Eredete: az 1950-es években az amerikai hadsereg a nyugati sivatagokban lévő titkos katonai bázisaiknál kísérletezett a németek által a háború során elkezdett korong alakú repülők fejlesztésével, s ez nem maradhatott teljes titokban a közvélemény előtt. Egyszerűbb volt hagyni a földönkívüli ~akra hagyni, hárítani a magyarázatot a bulvársajtóban, mint katonai titkokat kiszivárogtatni. Lásd még: ufó.)
„**Requiem**.” (Latinul gyászmise a halottak lelki üdvéért. Eredetileg: *Requiem aeternam dona eis, Domin*e /= örök nyugalmat adj, Uram/. A ~ zenemű is, valaminek, valakinek az emlékezetére, meggyászolására.)
„**Respektálja**.” (Elfogadja, tiszteli, tiszteletben tartja. Eredet a latin *respectare* = feltekint rá, ránéz, *respicio* = tekintetbe vesz.)
„***Resquiescat in pace***.” (Gyakori latin sírkőfelirat: Nyugodjék békében. Rövidítve: R.I.P.)
„**Reszkessetek egerek!**” (Kandúr Bandi szavajárása a Foxi Maxi c. William Hanna – Joseph Barbara által jegyzett Walt Disney rajzfilmsorozatban. Cím: *Huckleberry Hound Show.*)
„**Reszket a bokor, mert madárka szállott rá**.” (Petőfi Sándor: ~. ~ *Reszket a lelkem, mert eszembe jutottál*. *Eszembe jutottál, kicsiny kis leányka, te a nagyvilágnak legnagyobb gyémántja.*)
„**Reszket a hold a tó vizén**, színezüst lángot szór a fény.” (Németh Lehel slágere: Egyedül a tóparton. ~ *ó, de sokszor járok erre én, egyedül. Titkon a szívem arra vár, hogy itt egyszer újra rád talál, de csak a gúnyos őszi szél hegedül. Azelőtt itt a tónál randevúztunk, itt a tónál álmodoztunk, holdfényes nyár éjszakán te meg én*.)
„**Reszket, mint a nyárfalevél**.” (Szólás. A rezgőnyárfa levelére való utalás.)
„**Retek reggel méreg**, **délben étek, este orvosság**.” (Népi gasztronómiai bölcsesség a retekről.)
„**Retardált**.” (Értelmi fogyatékos. Eredet a latin *retardare* = lelassít.)
„**Retirál,** retirál, **Komáromig meg sem áll**.” (1810-ben a napóleoni csapatok előre nyomultak Győrig, és a József nádor vezette nemesi felkelők csatát vesztettek a franciák ellen. Győrtől Komáromig vonultak vissza / = retiráltak/, innen a csúfolódó népi mondóka. A ’retirál,’ mint katonai szakkifejezés eredete a francia *retirer* = visszavonul.)
„**Retkes**.” (Nagyon piszkos, mosdatlan ember.)
„**Retorzió**.” (Megtorlás, büntetés, visszavágás egy sérelemért. Latin: *retorquere* = visszahajlít.)
„**Rettegett Iván**.” (*VI. Iván*, moszkvai nagyfejedelem a XVI. században, aki elsőnek vette fel a *cézár* /*Caesar*/ vagyis oroszul a *cár* nevet. Terroruralma volt.)
„**Rettenetes ez világnak mostan minden dolga**; csudálatos nagy vaksága, hálátlansága.” (Szkárosi Horváth András: Az átokról 1547.)
„**Rettenetes vitéz támadott belőle**, kalász-módra hullt az ellenség előtte.” (Arany: Toldi.)

„**Revansot vesz**.” (Egy sérelemért elégtételt vesz; vagy egy sportbeli, üzleti, katonai, társaságbeli vereség után visszavág az ellenfelének. Eredete a latin *re* + *vindicare* (vissza + követel, igényel, torol. A francia *revanche* /= bosszú, viszonzás/ formában terjedt el a lovagkori tornákon a csorbát kiköszörülni akaró visszavágók révén. Lásd még: vérbosszú és vindikál.)
„**Revolverez**.” (Szólás. Kényszerít erőszakkal, mintha pisztolyt fogna rá. Revolver = forgó pisztoly, *to revolve* = körbeforog.)
„**Rezeg a léc**.” (Szólás. Éppen, hogy sikerül. Eredet: a magasugró úgy ugorja át a magasságot, hogy hozzáér ugyan a léchez, de az mégsem esik le, tehát sikerül az ugrás, bár ~.)
„**Rex**.” (Király. Latin eredetű szó.)
„**Réce, ruca, vadliba**, jöjjenek a lagziba! Ha nem jönnek, maradnak, otthon is jól lakhatnak!” (Népi mondóka.)
„**Rég elhangzott kacagás** bujkál a mestergerenda alatt, ruhák suhognak a simára csiszolt padon, eltörött pipák parázslanak az asztal felett és füstjük álmosan, hidegen telepszik a holdsugárra. Aztán porrá vált hegedűk zendülnek fel, s a pók ijedten húzódik meg a sarokban; a szú percegése elhallgat a gerendában, és a régi borok elkóstolt zamata mellé odaül könnyes arcával, újra mulatni a Bánat. Aztán elfogy a fény, a susogó hangokat elviszi a hazasiető holdsugár, és szigorú, fekete arcával betekint az ablakon az Idő.” (Fekete István: Szeptember.)
„**Rég elhúzták az esteli harangot**.” (Petőfi Sándor: ~. ~ *Ki az, aki még mostan is barangol? Csak én járok a faluban egyedül, keresem az álmot, de az elkerül*.)
„**Régen nagy volt az ősz haj tisztelete**.” (Ovidius mondása. Ősz haj = idős ember. *Magna fuit quondam capitis reverentia cani*.)
„**Régen rossz**.” (Szólás. *Az már* ~. Eleve rossz, reménytelen helyzet.)
„**Réges régen**, **egy messzi-messzi galaxisban**.” (George Lucas: A Csillagok háborúja / *Star Wars* 1977/ című filmsorozatának elsőként elkészült, klasszikus részének híres kezdő mondata. *A long time ago in a galaxy far far away*.)
„**Rég felírta Noé Tokaj hegyormára**: hegyaljai kapás, várj Simon Júdásra!” (Népi időjárás rím, a hegyaljai szüret kezdetére: október 28-ra, Simon Júdás napjára.)
„**Régi bútordarab**.” (Munkahelyi szleng. Egy cégnél régen dolgozó ember.)
„**Régi bűnnek hosszú az árnyéka**.” (Közmondás. Sokáig nem avul el.)
„**Régi csibészek**, **nem ismernek engem meg**, nézik, mit nézek, aztán tovább mennek.” (Az Omega együttes slágere: ~. *Egyik délután megyek az utcán és látom, nem köszöntök már. Hátam mögött még, fütty se szól, mint rég, úgy érzem, elfelejtették. Óh, a* ~.)
„**Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban**?” (Vörösmarty Mihály: Zalán futása. ~ *Századok ültenek el, s te alattok mélyen enyésző fénnyel jársz egyedül*.)
„**Régi ívású**.” (Régimódi, idős generációba tartozó. Még: egyívású = azonos korosztályú, egyidős.)

„**Régi karácsonyok** bukkannak fel emlékeim villanásaiból, és megvilágítják az elmúlt időt és embereket, akik élnek újra és örökké a kis karácsonyi gyertyák puha, libegő fényében.” (Fekete István: Régi karácsony.)
„**Régi motoros**.” (Szólás. Tapasztalt, nem kezdő valamiben.)
„**Régi nótát fúj**.” (Hosszú ideje nem változik a véleménye, ugyanazt ismételgeti. Még: a ~ fújja = az unalomig ismétli a véleményét. Még: mindig ezt fújja. Fúj valamit = ismételten hangot ad a véleményének, mintha egy trombitát fújna.)
„**Régi szerelmen nem fog a rozsda**.” (Lengyel közmondás. *Stara miłość nie rdzewieje*.)
„**Régi vágású**.” (Szólás. Régi stílusú, jó minőségű. Eredet: mint a régen kivágott, jól kiszáradt fa, amely nem vetemedik, ha bútort készítenek belőle.)
„**Réka**.” (Attila hun világhódító első asszonya, Csaba /*Kaba*/ királyfi anyja. A bizánci Priszkosz rhétor feljegyzéseiből arra lehet következtetni, hogy ~ a bizánci császári udvarban nevelkedett, előkelő hun leány volt, nevének értelmezése: *Kerka, Kreka, Gréka* /= ’görög’/. A név szláv jelentése = folyó /*reka*/.)
„**Rémeket lát**.” (Szólás. Pesszimista, aki a rossz dolgok bekövetkezésére gondol.)
„**Rémlik, mintha látnám termetes növését**, pusztító csatában szálfa öklelését.” (Arany János: Toldi.)
„**Répa, retek, mogyoró**, **korán reggel ritkán rikkant a rigó**.” (Nyelvtörő.)
„**Résen van**.” (Szólás. Készenlétben áll. Eredetileg: hallgatózik, vigyáz, figyel és a fülét a deszka vagy a fal egy résére helyezi.)
„**Részeg ember, dühös ember** és a gyerek mindig kimondja az igazat.” (Latin közmondás. *In vino in ira in puero semper est veritas*.)
„**Részeg ember elől még az Isten is kitér**.” (Közmondás.)
„**Részeg, mint a csap**.” (Szólás. Utalás a boroshordó csapjára. Eredetileg: iszik, mint a csap.)
„**Részeg vagyok!**” (Blaskovics András a kedélyes erki pap egyszer fogadást kötött báró Orczy József tarnaörsi kastélyában az ottani vendég urakkal, hogy ő olyan jól tud rögtönözni, hogy ha egy zárt borítékban leírják neki, hogy mivel kezdje a misén a szentbeszédet, azt ő a mise kezdetén felnyitja, és hangosan fel is olvassa. Így is lett, pedig a cédulán ez állt: ~! Majd, a megdöbbent gyülekezet előtt így folytatta: *Igen, részeg vagyok, kedves híveim! De nem ám a boritaltól, hanem az én édes megváltóm, és üdvözítőm, a Jézus Krisztus iránt való szeretettől.* Majd a kereszténysi szeretetről prédikált.)
„**Részemről a fáklyásmenet**!” (Szleng. Elintézettnek tekintem a dolgot. Fáklyásmenet = ünnepi felvonulás. Még: engem hidegen hagy = nem érdekel, nem jövök tőle lázba.)
„**Révbe ér**.” (Szólás. Megállapodik, célhoz ér, megházasodik. Még: kiköt valaki mellett.)
„**Ria! Ria! Hun-gá-ria!**” (Magyar sportszurkoló kórus nemzetközi meccseken.)
„**Ribilliót csap**.” (Hangos veszekedést kezd. Ribillió = felfordulás, rendetlenség. Eredete a latin *rebellio* = zendülés, lázadás. Lásd még: rebellis.)

„**Richtig csinálja**!” (Szleng. Azért is! Eredet: német *richtig* = csakugyan, tényleg, igazán.)
„**Rigorózus**.” (Túlságosan szigorú, aprólékos másokkal, de önmagával szemben is. Eredete: latin *rigorosus* /= szigorú, merev/.)
„**Rimai ember**.” (A XIX. és XX. századforduló idejében a Rimamurány – Salgótarjáni Vasmű Rt. dolgozója: Rimamurányban, Salgótarjánban és Ózdon. A vasmű dolgozói a jó fizetés, munka- és életkörülmények miatt viszonylag magas társadalmi helyzetet élveztek.)
„**Rinaldó Rinaldíni**.” (Útonállók vezére, haramia. Olasz regényes alak. Idős orvvadász gúnyos elnevezése: vén Rinaldó.)
„**Ringasd el magad**!” (Az LGT slágere. ~ *Senki nincs, ki elringasson,* ~.)
„**Ringbe száll**.” (Szólás. Megméretteti magát, versenybe száll, vállalja a küzdelmet, mint a sportban egy boxoló, aki ~.)
„**Ringó vállú, csengeri violám, kisangyalom**.” (Kálmán Imre: Csengeri csárdás a Marica grófnő c. operettjéből. ~ *Gyúrjad, gyúrjad, sej de ma a bokám letáncolom*.)
„**Rinyál**.” (Szleng. Panaszkodik, magát sajnáltatva, hisztizik, sopánkodik.)
„**Ripacs**.” (Hatásvadász, közönséges, harsány. Főnévként rossz színész. Eredet: ripacsos = himlőhelyes, csúnya. Szlovák *rabety* = ragyás. Színészekre Szigeti József: Csókon szerzett vőlegény c. színművében egy züllött színész neve volt ~, és innen terjedt el.)
„**Ripsz-ropsz**.” (Szólás. Hirtelen, gyorsan. A német *ripsraps* után. *Rippeln* = siet és *rappeln* = zajosan szedelőzködik, csörömpöl.)
„**Ritka búza**, **ritka árpa, ritka rozs**, ritka kislány, aki takaros.” (Magyar nóta.)
„**Ritka, mint árvaházban** a szülői értekezlet.” (Szleng az 1970-es évekből. Még a 2000-es évekből: *Ritka, mint Győzike Show-ban a Goethe idézet.*)
„**Ritka, mint a fehér holló**.” (*Corvo rarior albo*. Juvenalis római író jegyezte le először.)
„**Ritkán gondolunk arra, amink van**, és túl gyakran arra, amink nincs. Ez a magatartás több nyomorúságot okozott már az emberiségnek, mint az összes háború és járvány együttvéve.” (Arthur Schopenhauer mondása.)
„**Ritkán mond igazat a cigány**.” (Közmondás. Cigány = hazug. Etnosztereotípia.)
„**Rittyent**.” (Gyorsan, könnyen, ügyesen csinálja – mint egy ostorcsapást.)
„**Rizsa**.” (Szólás. Mellébeszélés. Süket púder. Sóder. Nyomja sódert. Süketel. Nem kell a ~!)
„**Rímhányó**.” (Romhányi József, Epitheton Ornans.)
„**Rívó, pityogó**, elszaladt a kiscsikó!” (Csúfolódó gyermekmondóka.)
„**Robin Hood**.” (Szegényeket segítő, nemes lelkű, törvényen kívüli hős. Angol mondai alak.)
„**Robbantott csirke**.” (A katonai és középiskolai közétkeztetésben, a menzán, a rántott, vagy sült csirke megnevezése az 1970-es években, azért, mert a szakács és felszolgáló személyzet magának válogatta ki, illetve az elöljáróknak tette félre

a jó falatnak számító csirkecombokat; s a katonáknak, diákoknak csak a csirke többi, főleg hátrésze jutott – mintha a csirkék robbantás útján vesztették volna el a lábukat.)
„**Robinson**." (Lakatlan helyen élő emberre mondják. Eredete: Daniel Defoe regényhőse a *Robinson Crusoe* c. regényében. Egy *Selkirk* nevű skót tengerész igaz története ihlette, aki 4 évet élt csendes-óceáni Juan Fernandez-szigetek egyikén. Ezt az akkor lakatlan szigetet 1966-ban hivatalosan is ~-szigetnek nevezték el.)
„**Robot**." (Egyhangú, kötelező munka. Eredetileg a jobbágyok kényszermunkája. Eredet: a szláv *robot* = munka szó. Még: ~olni.)
„**Rodostói kakukk**." (Mikes Kelemen. Epitheton Ornans.)
„**Rohan az idő**, **elmúlik a nyár**, közeleg az ősz, elmúlnak a szép napok, hamar jönnek a bús álmodozó, hűvös éjszakák." (Koncz Zsuzsa slágere: ~ *megállítanám, de nem lehet, mert az idő könyörtelen vonatán, fut minden tovább.*)
„**Rohangál,** mint a mérgezett egér." (Szleng. Össze-vissza rohangál.)
„**Rohanó idő**." (Ovidius: *Cito pede labitur aetes* = gyors lábon fut az idő.)
„**Rohanunk a forradalomba**." (Ady Endre: Garami Ernőnek küldöm. *Eljött hát végre a pusztánkba Isten szent küldöttje: a Sátán. ... s* ~.)
„**Rokonszenv az ördöggel**." (*Sympathy for the Devil* – Rolling Stones világsláger. 1968.)
„**Rontja a levegőt**." (Szólás. Nem kívánatos személy valahol. Általában: ne rontsa itt a levegőt! = menjen el, takarodjon innen; mert annyira kellemetlen, mint aki büdös és azzal ~.)
„**Rontom-bontom**." (Korholó szólás. Petőfi Sándor: Arany Lacinak. '*Laci te! Hallod-e? Jer, ide! Jer, ha mondom,* ~' Még: szedte-vedte; ilyen-olyan teremtette.)
„**Ropog a tűz**, **messze süt a vidékre**, pirosan száll füstje fel a nagy égre. Körülállja egynehány fa, tovanyúlik rémes árnya; s körül üli a tanyáknak szép legénye, szép leánya." (Arany János: Tengeri hántás.)
„**Roppant mulatságos dolog** ez **a 'liberalizmus'**, amelynek minden jog és minden szabadság iránt van érzéke, csak éppen a nemzeti jog és a nemzeti szabadság iránt nincsen." (A Jókai Mór – Bródy Sándor – Rákosi Viktor által szerkesztett /1898-ban a Révai Kiadónál megjelent/ 1848, a magyar szabadságharc története képekben c. kötetben írják báró Dobblhoff-Dier Antal liberális politikus, 1848-ban osztrák miniszterelnök kapcsán.)
„**Rosencratz és Guilderstein halott**." (*Rosencratz and Guilderstein are dead*. Tom Stoppard: ~ c. versében a Shakespeare Hamletjében a szerep szerint céltalanul meggyilkoltatott két figurát említi. A szállóigévé vált verssor jelentése: jóvátehetetlen dolog történik ok nélkül.)
„**Rosseb**." (indulatszó. Eredete: rossz seb = fekély, vérbaj. A ~ essen bele, vagy a ~ egye meg! Még: frász, fene. Lásd még: Tudja a radai ~.)
„**Rosszakaród gyalázkodása dicséretnek számít**." (*A malis vituperati laus est*. Római mondás.)

„**Rossz, aki rosszra gondol**.” (*Hony soit qui mal y pense.* A Térdszalagrend /Order of the Garter/ jelmondata. 1355-ben a francia Calais bevétele után, III. Edward angol király Salisbury grófnőjével táncolt a bálon, amikor annak leesett a harisnyakötője /garter/. A király felvette és a fenti szavak kíséretében a saját térdére kötötte. Később megalapította a Térdszalag lovagrendet ennek emlékére.)
„**Rossz annak**, **aki emlékszik a rosszra**.” (Orosz közmondás.)
„**Rosszat forral**.” (Szólás. Rosszra készül. Eredet: a boszorkány kígyót, békát ~ egy üstben.)
„**Rosszban sántikál**.” (Szólás. Rosszra készül, rosszban töri a fejét. Még: sántít a dolog = nem tökéletes. Még: miben sántikál? = Milyen rossz dologra készül? Még: rosszban töri a fejét, rosszat forral.)
„**Rossz bőrben van**.” (Szólás. Rosszul néz ki, beteg, fáradt.)
„**Rossz csillagzat** alatt született.” (Szólás. Szerencsétlen. A csillagok állása nem volt kedvező a születésekor.)
„**Rosszcsont**.” (Rosszalkodó gyerekre mondott tréfás, megbocsátó szólás.)
„**Rossz dolog az üres gyomor**, de az üres szív még rosszabb.” (Jókai Mór: És mégis mozog a föld.)
„**Rossz fát tesz a tűzre**.” (Szólás. Bajt okoz. Ha nedves, nyersfát tesznek a tűzre, az jobban füstöl. Bibliai eredet: a testvérgyilkossá váló Káin, aki ~, áldozati tüzének füstje nem szállt egyenesen az ég felé, mint Ábelé, aki viszont ’jó fát tett a tűzre,’ vagyis jó volt.)
„**Rossz fényt vet rá.**” (Szólás. Valaminek kedvezőtlen hatása van rá. Még: rossz fényben tünteti fel = rosszat mond róla, rossznak festi le valaki előtt.)
„**Rossz helyen kopogtat**.” (Nem a megfelelő embert/hivatalt keresi meg egy ügyben. Lásd még: eltéveszti a házszámot.)
„**Rossz hír szárnyakon jár**.” (Közmondás. Latinul: *Mala fama repente.* Eredet: a latin mitológiában Fáma – a hír istennője – szárnyakon szállt és egy csupa lyuk /= huzatos/ bronzpalotában lakott.)
„**Rossz időket élünk**, **rossz csillagok járnak**, Isten ója /óvja/ nagy csapástól, mi magyar hazánkat.” (Arany János: Zács Klára.)
„**Rossz kedvünk telé**t nyárrá varázsolja York napsütése.” (*Our winter of discontent is made glorious summer by this sun of York.* William Shakespeare: III. Richárd. Az idézetben a *sun* szó kiejtésében kétféleképpen is értelmezhető: mint a yorki grófság ’napja’ és mint York gróf ’fia’ /son/ azaz III. Richárd király.)
„**Rosszkor**, **rossz helyen**.” (~ van, ahol valami szerencsétlen véletlen történik vele. Ellentéte: jókor, jó helyen van, ahol váratlan jó történik vele.)
„**Rossz lóra tesz**.” (Szólás. Rosszul választ, mint lóversenyen fogadáskor. Még: rossz kártyára tesz = veszít valamiben, mint a kártyában.)
„**Rosszmájú**.” (Szólás. Rosszindulatú, maliciózus, pl.: ~ megjegyzés. A májról, mint méreg-lebontó szervről vélték úgy, hogy a testben a rossz érzelmek és indulatok bázisa.)
„**Rossz nyelvek szerint**.” (Szólás. A pletykát terjesztők, vagy a rosszindulatúak szerint.)

„**Rossz ómen**.” (Rossz előjel. Latinból az *omen* = sors, végzet, előjel, intő jel.)
„**Rossz passz**ban van.” (Szleng. Sorozatosan sikertelen. Eredet: kártyajátékból. Még: jó passzban van = sikeres, sorozatosan nyer.)
„**Rossz pénz nem vész el.**” (Szólás. Az értéktelent nem kell félteni. Még: ismeri, mint a ~-t.)
„**Rossz szájíz**.” (Szólás. Rossz emlék, kedvezőtlen benyomás, pl. rossz szájíz maradt benne valami után, mintha rossz ízű ételt evett volna.)
„Rossz szándékkal mondott igazság többet árt, mint bármely hazugság.” (William Blake mondása és kínai közmondás.)
„**Rossz szemmel nézi**.” (Szólás. Nem helyesli, rosszalja. Még: nem nézi jó szemmel.)
„**Rossz szomszédság, török átok**.” (Közmondás.)
„**Rosszul sül el**.” (Szólás. Valaminek, ami jól indult, a vége rosszul alakul, mint egy puska., amelynek lövése ~. Még: kudarcba fullad.)
„**Rosszul tudni rosszabb, mint nem tudni**.” (Casanovának tulajdonított mondás.)
„**Rosszul vagyok**, **de lehetnék még rosszabbul is**.” (Bethlen Miklós lejegyzése szerint Zrínyi Miklós anekdotája: valakit a pokolba visznek az ördögök, és találkozik a barátjával, aki ezen sajnálkozva azt mondja, hogy ’ennél rosszabbul már nem is lehetnél.’ Erre válaszolja az illető, hogy: ~, mert úgy is lehetne, hogy az ördögök a hátára ülnének, és neki kellene őket is cipelni a pokolba – az még rosszabb lenne.)
„**Rossz vért szül**.” (Német eredetű szólás: *das macht böses Blut*. Rossz fogadtatásra talál valami. A vér = lelkiállapot. Szül = okoz. Még: vérforraló, hidegvérrel, meghűl benne a vér, megpezsdül a vére, hidegvérű.)
„**Rossz voltam**, s te azt mondtad, jó vagyok; csúf, de te gyönyörűnek találtál; végig hallgattad mindig, amit mondtam, halandóból így lettem halhatatlan.” (Pilinszky János: Átváltozás.)
„**Rojalista**.” (A királyság, a király híve. Eredet az angol *royalist*.)
„**Rozinante.**” (Gebe. Cervantes: Don Quioté-jében a főhős rossz lovának a neve.)
„**Róka fogta csuka**, **csuka fogta róka**. Varga fogta mind a kettőt.” (Döntetlen, patthelyzet. Szólás. Mátyás király mondáihoz kapcsolódó történetből.)
„**Rókaként lopta el a trónt**; tigrisként uralkodott, és kutya módjára halt meg.” (Flavius lejegyzése szerint ellenfelei mondták ezt a zsidók Nagy Heródes nevű királyára.)
„**Róka rege róka**, **mi kéne, ha vóna**?” (Népi újévi köszöntő. ~ *Színig tele szuszék, malacölő újév*. Szuszék = négy lábon álló, nagy faláda.)
„**Róma.**” (Zeusz és Élektra fia volt Dardanosz, s annak leszármazottja Aineász, aki a feldúlt Trójából elmenekült Itáliába. Ott fia, Aszkaniosz megalapította Alba Long városát. Ennek egyik királyát, az ő leszármazottját Numitort, előzte a trónról testvére, Amulius, s a lányát Rhea Silviát Vesta szűznek adta. Ám a lány Mars

istentől ikreket szült, akit Amulius a Tiberis folyóra tett ki egy kosárban. Az ikreket – Romolust és Remust – egy farkas mentette meg, s ők egy új várost alapítottak, amelyet Romolusról neveztek ~nak.)
„**Róma örök**.” (Római szólás a változatlanságra utalva. *Roma aeterna est*. Vagy: *Urbs aeterna* = az örök város.)
„**Róma sem egy nap alatt épült**.” (Közmondás. Nem kell kapkodni. Horatius mondása.)
„**Róma szólt**, **vége a vitának**.” (Szent Ágoston mondása, amikor I. Ince 417-ben a pelagiánusok ügyében ítéletet mondott. *Roma locuta, causa finita*. A vita lezárására alkalmazott szállóige, mikor egy szaktekintély véleményével lezárják hozzászólásokat.)
„**Rómás**.” (A Római part Budapesten.)
„**Rómát nem arannyal**, **hanem vassal kell megmenteni**.” (Camillus római hadvezér mondása, amikor a gallok az időszámítás előtti 4. században majdnem elfoglalták Rómát, és már az elvonulásukért fizetendő aranyat méricskélték, amikor a felmentés – vasfegyverekkel – megérkezett. Lásd még: jaj, a legyőzöttnek.)
„**Rózsabokorban jöttem a világra**. Nem nevelt az édesanyám hiába. Járt utánam hét vármegye legénye. Én meg csak úgy hitegettem, csalogattam, válogattam belőle.” (Magyar nóta.)
„**Rózsafák a szürke vén tanyán**; messzi táj, hol egykor élt anyám; annyiszor, de annyiszor mesélt.” (Az Omega együttes slágere: ~.)
„**Rózsaszínben látja a világot**.” (Szólás. Bizakodó, mindent szépnek, jónak lát.)
„**Rózsaujjú hajnal**.” (*Rhododaktylos Éós*. Homéroszi jelző a Hajnalistennőre, Éószra.)
„**Rózsák atyja**.” (Gül Baba, egy dervis /= harcos muszlim szerzetes/, aki 1541-ben halt meg Budán, a város elfoglalása után, s maga Szulejmán szultán is részt vett a temetésén, mint koporsó-vivő, a mai Rózsadombon, ahol később türbét /= sírkápolnát/ emeltek rózsakerttel.)
„**Rózsák, illatozzatok,** letépni vétek virágotok.” (Dobos Attila slágere: ~.)
„**Röhög a markába**.” (Titokban nevet, kezét a szája elé téve. Jelentése: kárörvendez. Valaki akkor ~, ha a hibájáért mást vonnak felelősségre, vagy más munkája révén jut haszonhoz.)
„**Röhög a mája**.” (Szleng. Kárörvendő. Még: röhög a vakbele = kineveti, nem hisz neki. Gúnyos, megvető kifejezés biológiai abszurditással fokozva.)
„**Röptében a legyet**.” (Szleng. Olyan nagy nőcsábász /lásd ott/, hogy nagyon gyorsan képes levenni a lábukról a nőket. Eredetileg vulgáris: röptében megbaszsza még a legyet is.)
„**Rövidebbet húzza**.” (Szólás. Rosszul jár. Eredet: nyílhúzással történő a sorshúzás, valamely veszélyes feladatra. Egy nyílvesszőt eltörnek, a többi közé teszik, és mindenki húz egyet. Akinek a rövidebb jut, az a ~. Német eredetű szokás: *den Kürzen ziehen*. Lehet fadarabbal, fűszállal vagy gyufával is végezni ezt a sorshúzást. Még: kihúzza a gyufát /a rövidebb szárút/ tehát megjárja, ill. ő a vesztes.)

„**Rövidlátó**.” (Nem számol a jövővel, nem érdekli, hogy mi lesz a tetteinek a következménye, nem tekint előre, nem előrelátó. Mintha a szeme lenne ~. Ellentétje: előre tekintő, előrelátó.)
„**Rövid pórázon tartja**.” (Szólás. Ellenőrzi, korlátozza, mint a pórázon tartott kutyát.)
„**Rövidre zárja**.” (Szólás. Gyorsan megold valamit, lezár egy vitát, semmissé tesz egy problémát. Az elektromos rendszerekben a rövidzárlat mindent leállít.)
„**Rőtszakállú Frigyes**.” (*Barbarossa Frigyes* német-római császár.)
„**RSVP**.” (Francia eredetű, nemzetközileg elterjedt rövidítés meghívó levelek alján: ’Kérem, válaszoljon’ /ti. hogy eljön-e?/ *Répondez S’il vous plait*. /ejtsd: répondé szilvuplé/.)
„**Rubikon**.” (Sorsfordító választóvonal. Eredete: Julius Caesar római hadvezér Krisztus előtt 49-ben hadseregével átkelt az Itáliát Galliától elválasztó ~ folyón, s ezzel megszegte a római köztársaság akkori törvényét, miszerint egy konzul hadsereggel nem léphet Itália földjére.)
„**Ruci**.” (Bizalmas, ’ci’ végű becéző szó = ruha. Még: moci = motor, naci = nadrág, és a személynevek: mint pl. a László/Laci, Júlia/Juci, Márton/Marci.)
„**Rugózik rajta**.” (Szleng. Sokáig foglalkozik valamivel, vagy vissza-vissza térően – mint a rugó – gondol valamire. Még: lovagol rajta /= újra és újra szóba hozza/, rágódik /= sokat gondolkodik/ rajta.)
„**Ruha teszi az embert**.” (Latin közmondás: *Vestis virum facit*. Még: nem a ~. Annak a mértéke, hogy a megjelenés, az öltözködés mennyiben befolyásolja a sikert.)
„**Ruszki**.” (Orosz. A nép nevének eredete a viking rusz / = parlament, népgyűlés, állam/ szó, mert az első orosz, kijevi államot a kelet-európai folyókon felhajózó vikingek alapították.)
„**Ruszkik haza!**” (1956. október 23-án spontán keletkezett forradalmi jelszó, amely a Magyarországon a II. világháború vége óta állomásozó szovjet-orosz haderőre vonatkozott.)
„**Rusztem maga volt ő!** S hogy harcola még, bár álgyúgolyótól megtört ina, térde! Én láttam e harcot! Azonban: elég! Ali majd haragunni fog érte! (Arany János: Szondi két apródja. *Hogy vítt ezrekkel! Hogy vítt egyedül! Mint bástya, feszült meg romlott torony alján: jó kardja előtt a had, rendre ledűl, kelevéze ragyog vala balján. ~*.)
„**Rusztikus**.” (Latin eredetű kifejezés: vidékies, falusias. Ellentéte: *urbánus* = városias.)
„**Rúgtak itten**, **rúgtak ottan**, s egyszer mégsem káromkodtam.” (~. *Egyszer megláttam a ködöt a nagy fényességek mögött. A köd, a csönd sosem ragyog, én már ködből, csöndből vagyok*. József Attila: Ködből, csöndből.)
„**Rútúl bánék velem a kan**.” (Állítólag Zrínyi Miklós utolsó szavai 1664. november 18-án a kursaneci erdőben, ahol valószínűleg vadászbalesetnek álcázott orvgyilkosság áldozata lett.)

„**Rühellem, hogy ilyen rohadt ország okádott ki magából**.” (Hunyady József: Aranyhorda. IV. Bélának mondja a Muhi csata éjszakáján /1241. április 12-én/ a magyar sereg gyenge harckészségén felbőszült, megsebesült főparancsnok, Ugrin kalocsai érsek: *Ha nem lennék pap, a kardomba dőlnék, annyira* ~.)
„**Rühelli**.” (Utálja, mint a rüh nevű bőrbetegséget.)

***
S
***

„**Sacc per kábé**.” (Szólás. Körülbelül. Még: saccol, = megbecsül /német: *schätzen*/.)
„**S ahol jön**, **ahol jön egy fekete holló**; Hunyadi paizsán ül ahhoz hasonló.” (Arany János: Mátyás anyja. ~. *Lecsapott, lecsapott fekete szélvészből; kikapá levelét az anyai kézből*.)
„**S ah, szabadság nem virul a holtnak véréből**; kínzó rabság könnye hull árvánk hő szeméből.” (Kölcsey Ferenc: Himnusz.)
„**Saját bőrén tapasztalja**.” (Szólás. Saját maga éli át – mint régen a korbácsolásos büntetést.)
„**Saját életünk** csak merő folytatása és kiteljesítése elődeink életének; csak egy láncszem vagyunk, soha nem teljesen új kezdet, és – reménykedjünk – nem a vég.” (Kraszna-Krausz Andor fotóművész mondása.)
„**Saját feje után megy**.” (Szólás. Saját maga dönt, határoz, hogy mit csináljon.)
„**Saját kútfő**ből.” (Szólás. Saját tudása által. ~ merít.)
„**Saját lábára áll**.” (Szólás. Anyagilag önállósítja magát.)
„**Saját levében fő**.” (Szólás. Magában idegeskedik, emészti magát. Még: füstölög magában, azaz elégedetlenkedik.)
„**Saját pecsenyéjét sütögeti**.” (Szólás. Egy közös érdekű tevékenységben megpróbálja saját hasznát megtalálni, negligálva a többségi, közösségi érdeket.)
„**Saját szakállára**.” (Szólás. Saját felelősségére cselekszik. Keleten a szakáll a férfiúi bölcsesség, becsület, hitelképesség jelképe. /A szolgáknak, pl. levágták a szakállát. / Ha valaki a szakállára esküdött, a saját becsületére tette, vagy vállalt valamit. Mohamedán esküforma: *a proféta szakállára esküszöm!* Még: a saját feje után megy.)
„**Sajnálom a fiatalokat** – övék a jövő!” (Moldova György mondása.)
„**Sakk**.” (Perzsa és indiai eredetű 8x8-as táblajáték: *shãh* = uralkodó, sah. A sakkfigurák: gyalog /magyarul paraszt/ a gyalogságot képviseli; a bástya /perzsa: *rukh*/ a harci szekeret jelenti; a huszár /magyarul ló/ a lovasságot jelképezi; a futó a harci elefántokat szimbolizálja; a király az uralkodót, vagyis a sahot; a vezér /magyarul királynő, perzsa nyelven *vazir*, vagyis tanácsadó/ pedig az uralkodó hadvezérét jelenti.)
„**Sakkban tart**ja.” (Szólás. Tehetetlenségre kárhoztatja, veszélyben tartja, fenyegeti, mint amikor a sakkban a király sakkor kap.)
„**Sakk-matt**.” (A teljes győzelem, ill. vereség bejelentése a sakkjátékból átvéve. Eredet: *shah matt* perzsa nyelven a ’király halott’.)
„**Salamoni döntés**.” (Bölcs döntés. Amikor két asszony veszekedett, hogy kié egy csecsemő, a bibliai Salamon király úgy rendelkezett, hogy vágják ketté a gyereket, és mindkét asszony kapja meg a felét. Az igazi anya azonnal lemondott a gyerekről, így derítette ki a király, hogy ki a valódi anya. Királyok könyve 3:16-28.)

„**Salgótarján az a város, amely nem született**, hanem készült.” (Utalás, hogy a várost az ipari üzemei hozták létre a XIX. század második felében. Szabó Zoltán: Cifra nyomorúság.)
„**Sallaira és Fürstre emlékezz proletár**!” (Az Ifjú Gárda indulója. *Az osztályháborúra a Gárda készen áll. Nem rettent minket vissza statárium, halál. A gyötrelmünknek vége, nem alkuszunk mi többé már, ~ ~. Elől járunk a harcban, és bátran támadunk. Vagyunk az Ifjú Gárda, kegyelmet nem adunk. Egész nap robotolunk, és majd, hogy éhen nem veszünk, de fogja már a fegyvert a munkatört kezünk!*)
„**Sallang**.” (Szólás. Szükségtelen, haszontalan. Eredet: karikás ostor nyelén a bőrdisz.)
„**Samesz**.” (Szleng. A valaki helyett illegális, vagy fáradtságos munkát elvégző ember valakinek a ~a. Eredet: zsidó templomszolga.)
„**Sancho Panza**.” (Vidám, hűséges, egyszerű barát. Cervantes alakja a Don Quijote-ben.)
„**Sanda gyanú**.” (Arany János: Tetemre hívás. Nem nyilvánvaló, rejtett gyanú.)
„**S a nép, az istenadta nép**, oly boldog rajta Sire, kunyhói mind hallgatva, mint megannyi puszta sír.” (Arany János: A walesi bárdok. ~ *Edward király, angol király léptet fakó lován: körötte csend, amerre ment és néma tartomány*.)
„**San Francisconak** egy hibája van; nehéz otthagyni.” (Rudyard Kipling mondása. *San Francisco has one fault; it is very hard to leave*.)
„**Sanszos**.” (Lehetséges, valószínű, van rá esély. Sansz = lehetőség: *chance*.)
„**Santa Maria**.” (Kolumbusz Kristóf hajója 1492. augusztus 3 – október 12 közötti útján, amikor felfedezte Amerikát. A 3 hajóból álló flotta vezérhajója a *Szent Mária* eredeti neve: La Gallege /a gall/ zátonyra futott a mai Haiti partjánál. Csak a két kisebb hajó, a ’Kislány’ /*Nina*/ és a ’Festett’ /*Pinta*/ tért vissza az első útról.)
„**Sarkában van**.” (Szólás. Követi, állandóan szemmel tartja, a nyomában van.)
„**Sarkára áll**.” (Szólás. Nem hagyja magát, ha megtámadják. Eredet: a medve is a két hátsó lábára áll, ha támadják. Még: sarkában van, = közvetlenül mögötte van. Még: sarkall, = ösztönöz, eredet: sarkantyúz.)
„**Sarlatán**.” (Olyan személy, aki valamilyen szakértőnek tünteti fel magát, holott nem ért a témához, vagy nincs megfelelő képzettsége hozzá. Csaló, kuruzsló. Eredete az olasz *ciarlatano* = vásári mutatványos.)
„**Sarlós Boldogasszony** nap.” (Július 2. A foglyok és a várandós nők védőszentje a ~. Ez az aratás egyik kezdő napja, amikor az asszonyok – nem kaszával –, sarlóval arattak. Szűz Mária ezen a napon látogatta meg a szintén várandós Erzsébetet, Keresztelő Szent János édesanyját.)
„**Sarokba szorít**.” (Szólás. Játék, harc során a pálya, küzdőtér sarkába szorul a gyengébb, illetve a sakkban a király.)
„**Sasnak körme** között, fonnyadsz, mint a lép, szegény magyar nép.”(Kuruc bujdosó nóta.)
„**Sasol**.” (Szleng. Figyel – mint az élesszemű sas.)
„**Sasszem**.” (Szólás. Éles szem, mint a sasé. ~e van = éles szeme van.)

„**Satarata**.” (~újhely = Sátoraljaújhely közkeletű megnevezése az 1970-es években.)
„**Sava-borsa**.” (Valaminek a lényege, mint a régi konyhán az ételek ízét adó só és a bors.)
„**Savanyú a szőlő**.” (*Omphalesz eiszin.* Aiszóposz 33. meséje a rókáról és a szőlőről, amit nem ér el, s ezért azt mondja: nem kell neki, mert savanyú.)
„**Savanyújóska**.” (Olyan ember, aki mindig kedvetlen, nem szereti a társaságot. Eredetileg Savanyú Jóska = történelmi figura, az utolsó bakonyi betyár.)
„**Savanyú képet vág**.” (Szólás. Kedvetlen, nem tetszik neki valami, mint amikor valaki egy savanyú citromba harap. Még: megnyúlik a képe.)
„**Sáfárkodik**.” (Hagyatékkal gazdálkodik. Sáfár = gondnok, birtokfelügyelő.)
„**Sámli**.” (Alacsony szék, zsámoly. Eredet a német *Schamel*.)
„**Sámson**.” (Nagyon erős ember. ~ emberfeletti erejét Istentől kapta a filiszteusok elleni harcra. Ereje a hajában volt, s kedvese, Delila elárulta ellenségeinek. Héber szó, jelentése ’a nap fia:’ *Shimshon*. Bírák könyve 15:15-16.)
„**Sándor, József, Benedek**, **zsákban hoznak meleget**.” (Népi szólás március 18, 19, 21-re.)
„**Sándor meghódította a világot**, mielőtt elérte volna az én mostani koromat.” (Julius Caesar mondása a hispániai Gades városában, Nagy Sándor szobra előtt.)
„**Sándor napja ma vagyon**, átbillegtem a havon.” (Népi mondóka március 18-ra. ~ *Ha egy garast adnátok, tudom, meg nem bánnátok; ha meghalnátok, jól jártok, rám marad a vagyon’tok*. Még: Sándor napkor kell elkezdeni a bab ültetését.)
„**Sándor napján megszakad a tél,** József napján megszűnik a tél. Zsákban Benedek, hoz majd meleget, nincs több fázás, boldog, aki él.” (Weöres Sándor: Tavaszköszöntő.)
„**Sántának botra, vaknak vezetőre**, szegény embernek barátra van szüksége.” (Latin közmondás. *Glaudus eget baculo, caecus duce, pauper amico*.)
„**Sántít**.” (Szleng. Valami nem stimmel, nincs rendben, nincsen jól megcsinálva, megírva.)
„**Sárdobálás**.” (Méltatlan vádaskodások, aminek a célja a másik befeketítése, bemocskolása.)
„**Sárga bögre, görbe bögre**.” (Nyelvtörő.)
„**Sárga csikó, csengő rajta**, vajon hová megyünk rajta? Huzsedáré huzsedom.” (Csúfolódó népdal. ~ *Majd elmegyünk valahova, Kocsis Róza udvarába. Betekintünk az ablakon, ki kártyázik az asztalon? Kovács Jani karosszékben, cigánykártya a kezében. Kocsis Róza fésülködik, a tükörbe biggyeszkedik. Ugye Jani, szép is vagyok, éppen neked való vagyok? Szép is vagy te jó is vagy te, csak egy kicsit csalfa vagy te. Kocsis Róza vetett ágya, pallást éri a párnája. Kovács Jani görbe lába nem tud felmászni az ágyra*.)
„**Sárga köves út**.” (A mesék /eredetileg: Óz, a varázsló/ birodalmába vezető út.)
„**Sárga veszedelem**.” (Politikai mondás a XX. században: a kínai veszély.)
„**Sárgul már a kukoricaszár**, vadvirágos, madárdalos a határ.” (Magyar nóta: ~.)

„**Sárgul már levele az sűrű Bakonynak**, hervad szerencséje szegíny kuruczoknak.” (Thaly Kálmán: Német sas vert fészket.)
„**Sárika egy kicsikét butácska,** de Sárikának a szíve kitárva.” (Illés együttes slágere: ~.)
„**Sári néni**, **hej,** mikor kendet még Sárikámnak, húgomnak nevezték!” (Petőfi Sándor: ~.)
„**Sárkányölő**.” (Szent György. Kis-ázsiai származású, a legenda szerint ~ egyházi mártír a római birodalomban; katonai szent.)
„**Sármos**.” (Férfiakra használt jelző: elbűvölő, jóképű; pontosabban van legalább egy /női szemmel/ vonzó gesztusa, arckifejezése, megjelenése, beszédstílusa. Eredet az angol *charm, charming* = varázslat, varázslatos, elbűvölő, megigéző.)
„**Sáros**.” (Szleng. Vétkes. Nem tiszta, nem makulátlan, nem feddhetetlen.)
„**Sátán**.” (Görög, héber és arab: *szatan* /= ellenfél, vádló/ Isten ellensége, bukott angyal. Milton, és más szerzők szerint eredetileg a legkedvesebb arkangyala, aki fellázadt ellene. Lásd még: Lucifer, Belzebub, Mefiszto.)
„**Schneider Fáni, de azt mondta**! Nem kell néki piros szoknya!” (Svábdal. *Én elmentem a vásárba Schneider Fánival, Schneider Fánival, Schneider Fánival. Vettem neki piros szoknyát három fodorral, három fodorral, három fodorral. ~ Inkább kell néki gigerli, aki őtet ingerli*.)
„**Sebbel-lobbal**.” (Gyorsan, kapkodva, lázasan. Még: sebtiben = gyorsan, felületesen.)
„**Sebeit nyalogatja**.” (Szólás. Duzzog, sérelmeit gyógyítgatja. Eredet: állatok és az ősember esetében a sebek nyalogatása a nyál antiszeptikus, fertőtlenítő hatására épülő gyógymód.)
„**Sebektől izmosodik az erény**.” (Latin közmondás. *Virescet vulnere virtus*.)
„**Sebes lónak nem kell sarkantyú**.” (Török közmondás.)
„**Sebes víz a Garam**, **siet a Dunába**, kurucok tábora éppen ott megszálla.” (Thaly Kálmán: Esztergom megvételéről. ~ *Verik a rézdobot, fújják a trombitát, a sok nyalka kuruc üli a paripát*.)
„***Secko jedno***.” (Szólás. Teljesen mindegy. Magyarul is elterjedt szlovák kifejezés.)
„**Se éjjele, se nappala**.” (Szólás. Nincs nyugta, nagyon elfoglalt. Még: éjt nappallá téve csinál valamit = állandóan.)
„**Se élő, se holt**.” (Szólás. Nagyon izgul.)
„**Seftel**.” (Nem szabályosan üzletel, ad-vesz, ügyeskedik. Eredet: a német *geschäft* /= üzlet/. Magyarországon az 1950-es, 1960-as évek kommunista hiánygazdaságában volt gyakori a ~és.)
„**Se füle, se farka**.” (Szólás. Értelmetlen. Nem hasonlít semmire. Nincs se eleje, se vége. Lásd még: se vége, se hossza.)
„**Segíts magadon, az Isten is megsegít**.” (Közmondás, ill. Benjamin Franklin mondása.)
„**Seggbe billenti**.” (Vulgáris szólás: megbünteti. Eredet: farba rúgja, mint egy kutyát, vagy megalázó módon: egy embert. Szelídebb változata: feneken billenti.)

„**Seggel**.” (Szleng. Magolva tanul, közben ül a fenekén. Még: beseggeli = betanulja.)
„**Seggére ver a pénznek**.” (Szleng. Gyorsan elkölti, mint amikor egy gyereket elszalasztottak valahová, és a fenekére ütve ’indították,’ hogy gyorsabb legyen.)
„**Seggfej**.” (Vulgáris kifejezéssel: nem szimpatikus, rossz tulajdonságokkal bíró ember.)
„**Seggnyaló**.” (Vulgáris szólás = elvtelenül hízelkedő. Még: talpnyaló. Még: tehet egy szívességet = ’kinyalhatja a seggét’ értelemben, vagyis egyáltalán nem érdekli, hogy mit csinál, miben mesterkedik ő ellene az a valaki.)
„**Se-hall-se-lát** Dömötör, buta volt, mint hat ökör.” (Weöres Sándor: ~. Még: se lát se hall = nem vesz tudomást a körülötte zajló eseményekről.)
„**Se hal, se hús**.” (Szólás. Jellegtelen; se ilyen, se olyan. Eredet: egyházi nézet, miszerint, ha böjti napon, pl. pénteken nem szabad húst enni, halat mégis szabad, mert az nem minősül húsnak.)
„**Se hideg, se meleg**.” (Szólás. Nincs benne semmi érdekes, érdektelen ember.)
„**Se híre se hamva**.” (Szólás. Nincsen sehol, eltűnt. Eredet: sem hírt nem hoznak róla, sem a holttestét /hamvát/ nem hozzák meg.)
„**Sehol-sincs ország**.” (Nem létező ország; mesebeli kifejezés.)
„**Sehonnani bitang ember**, ki, most, ha kell, halni nem mer! Kinek drágább rongy élete, mint a haza becsülete!” (Petőfi Sándor: Nemzeti dal.)
„**Se ingje**, **se gatyája**.” (Valaki neki ~ = nincs hozzá semmi köze.)
„**Se íze, se bűze**.” (Szólás. Ízetlen étel.)
„**Sej, a mi lobogónkat fényes szellők fújják**. Sej, az van arra írva: éljen a szabadság! Sej, szellők, fényes szellők, fújjátok, fújjátok: holnapra megforgatjuk az egész világot!” (Munkásmozgalmi dal.)
„**Sej, daláré, daláré beteg a vén cigányné**.” (Cigánydal. ~ *Bevitték a kórházba, oszt! Szalmát tettek alája, de alája*.)
„**Sej-haj, folyóba’**, **sok a hal valóba’**. Tiszába’, Dunába’, se szeri, se száma.” (Weöres Sándor: Forgós ropogós. ~ *Sej-haj, vadonba’, kivirít a gomba, keményre, kerekre, ha bolond, ne szedd le. Sej-haj, fonóba’, sok a lány valóba’, ki barna, ki szőke, sose fuss előle.*)
„**Sej, haj Rozi**, **vasárnap kirándulunk**. Meglásd Rozi, unatkozni nem fogunk.” (Pártos Jenő slágere.)
„**Sej, haj száll az ének, zeng az ének, szép az élet**. Sej, haj úttörőnek kedve mindig jó. Nyári napban, téli szélben, hajnalban, s ha hull a hó, sej, haj 100 torokból száll az énekszó.” (Úttörőinduló, a mozgalom himnusza. Zene: Kodály Zoltán, szöveg: Raics István 1947-48.)
„**Sej, Nagyabonyban csak két torony látszik**, de Majlandban harminckettő látszik. Inkább nézem az abonyi kettőt, mint Majlandban azt a harminckettőt” (Népdal.)

„**Sej, Rozi, uccu, neki**, na, uccu, neki! Hagyd a polkát, táncolj shake-et! Sej, Rozi, uccu, neki, na, uccu, neki, hallgasd inkább Beatles-éket!" (Juventus együttes slágere: Rozi 69. *Ezelőtt negyven évvel egy nyári napon született meg egy népszerű dal, ezelőtt negyven évvel sok villamoson énekelte öreg, s fiatal. Épp ezért* ~.)
„**Sekély e kéj**." (József Attila: Születésnapomra. *Ha örül Horger Antal úr, hogy költőnk nem nyelvtant tanul,* ~.)
„**Se kép, se hang**." (Szólás. Nincs semmi visszajelzés, teljes a tanácstalanság, az értetlenség. Eredet: amikor a televízióban nincs ~.)
„**Se köpni, se nyelni nem tud**." (Szólás. Meg van döbbenve.)
„**Se kutyája**, **se macskája**." (Szólás. Nincsen senkije.)
„**Se lát, se hall**." (Szólás. Nem törődik semmivel, annyira lefoglalja valami.)
„**Selyem erdő gyászban van**, Bogár Imre fogva van." (Az 1862-ben kivégzett híres betyárról keletkezett egyik népdal, melyet 1889-ben Kiskun-Halason a Patkó fogadó előtti főtéren mintegy ezer fiatal énekelt, amikor Darányi kunmagyar birtokos 'lóháton mulatott'.)
„**Selyem út**." (A Kínát Európával /és Afrikával/ összekötő szárazföldi kereskedelmi útvonal a középkorban. A 8000 km-nél hosszabb útvonalon főleg a selyem, tea, fahéj, drágakő, kerámiák, prémek kereskedése folyt. Richthofen német geográfus nevezete el így 1877-ben: *Seidenstraße*.)
„**Selyemzsinórt küld**." (Felmond neki, kirúgja, leváltja, tönkreteszi. Eredet: régen, ha a török szultán ~ött egy főembernek, az halálos ítélet volt, azzal kellett megfojtatnia magát.)
„**Sem adományért**, sem barátságért, sem félelemért hamisat be nem írtam." (Tinódi Lantos Sebestyén mondása a krónikáiban leírtak történelmi hitelességéről.)
„**Sem fegyverrel, sem csellel**." (*Nec arte nec marte*. A komáromi vár Madonna bástyáján a lévő kőszűz szobrának a felirata, feltehetően 1594-ből, utalva a vár bevehetetlenségére. A törökök 39 ízben ostromolták meg sikertelenül; Napóleon meg sem próbálta elfoglalni, és 1849-ben sem tudták /volna/ elfoglalni az osztrákok.)
„**Semmibe se kerül, de sokat ad**." (Dale Carregie mondása a mosolyról.)
„**Semmibe veszi**." (Nem vesz róla tudomást. Átnéz rajta, levegőnek néz egy embert, vagy nem tart értékesnek egy dolgot, vagy nem törődik egy veszéllyel.)
„**Semmiből semmi sem lehet**." (*Ex nihilo nihil.* Lucretius: Dererum natura 1:149)
„**Semmi nem történik** a reményeink vagy a félelmeink szerint." (Francia közmondás.)
„**Semminemű félelem**, sem nyomorúság engemet kegyelmedtől el nem rekeszt. Csak éppen kegyelmed el ne hagyjon; én, ha gyalog is, kész vagyok elmenni, valahun hallom kegyelmedet lenni. Vajmi nagydolog volt minden időben az igaz szeretet." (Részlet Zrínyi Ilonának Thököly Imréhez írt leveléből.)
„**Semmirekellő**." (Erkölcsileg értéktelen, megbízhatatlan ember, vagy semmire sem jó, rossz minőségű dolog.)
„**Semmi sem állíthatja meg azt**, aminek eljött az ideje." (Szent Ágoston mondása.)

„**Semmi sem elég** az olyan embernek, akinek az elég túl kevés.” (Epikurosz mondása.)
„**Semmi sem olyan biztos, mint a halál**, és semmi sem olyan bizonytalan, mint a halál órája.” (Galgóczi Erzsébet: Törvényen kívül és belül.)
„**Semmi sincs a halál után**.” (Seneca mondása. *Post mortem nihil est*.)
„**Semmi szín alatt**.” (Szólás. Semmiképpen. Szín jelentése itt: vallás.)
„**Semmit nem bizonyít**, **aki sokat bizonyít**.” (*Nihil probat, qui nimium probat*. Római jogi mondás.)
„**Semmit sem felejtettek és semmit sem tanultak**.” (A nagy francia forradalom után visszatérő Bourbon királyi család tagjaira mondta D. S. de Panat gróf. *Ils n'ont rien appris ni rien oublié*.)
„**Semmit sem szeret jobban a vágy, mint amit nem szabad**.” (Publilius Syrus mondása.)
„**Sem nem hideg, sem nem meleg**.” (A közömbösség, se ilyen, se olyan, nem foglal állást semmi mellett vagy ellen. Eredet: Jelenések könyve 3, 15-16. *Ismerem tetteidet, hogy se hideg, se meleg nem vagy. Bárcsak hideg volnál, vagy meleg! De mivel langyos vagy, se hideg, se meleg, kivetlek a számból*.)
„**Sem nem valami, sem nem semmi**.” (Buddha meghatározása a Nirvánáról. Nirvána = az örök nemlét, a vágyak és fájdalmak nélküli világ. Jelentése szanszkrit nyelven: 'elfújni' ti. a szenvedést elfújni. A Nirvánába belépő ember öntudata megszűnik, tudata viszont határtalan lesz.)
„**Se nem lát, s nem hall**.” (Valami teljesen leköti, semmi másra nem tud figyelni.)
„**Se nem oszt, se nem** szoroz.” (Szólás. Nem számít.)
„**Senkiházi**.” (Szólás. Értéktelen, jellemtelen.)
„**Senkije sincs, nem éri gyász,** akire csak egy párt vigyáz, sejhaj, akire csak egy párt vigyáz.” (József Attila: Dúdoló.)
„**Senki nem vette észre**, hogy az erdők hűsén, kopár domboldalak alkonyán, szürke hajnalok derengésében egy fáradt öregasszony ballag az emlékek gyalogútján, a kifosztott anya, aráncos arcú, elvénhedt Nyár.” (Fekete István: Éjfél az erdőn.)
„**Senki sem érdemli meg könnyeidet**, aki pedig megérdemli az soha nem fog sírásra késztetni.” (Gabriel García Marquez mondása a bánatokozásról, csalódásról.)
„**Senki sem érinthet**/bánthat **meg engem büntetlenül**.” (*Nemo me impune lacessit*. A skót királyi jelmondat, egyben a skót Bogáncs lovagrend /*Order of the Thistle*/ jelmondata is. Eredete: amikor a dánok /vikingek/ egy éjjel meg akarták támadni a skótokat, egyikük bele- lépett a szúrós bogáncsba, s felkiáltott, ezzel idejében felriasztva az alvó skótokat.)
„Senki sem engemet, sem két gyermekemet megijedt állapottal bizony nem látta, valamint eleim, úgy voltunk készek fejönk fennálltáig a várat megtartani életönk letöttelével. Lássa immár kikkel tett fel az ellenség, ha asszonyember vagyok is, Munkácson meg mertem várni őket, vigyék hírét máshova is." (Zrínyi Ilona levele Thököly Imrének Munkács ostromáról.)

„**Senki sem köteles többre**, **mint amennyire képes**.” (Latin közmondás. *Ultra posse nemo obligatur*.)
„**Senki sem kötelezhető a lehetetlenre**.” (*Nemo ad impossibile tenetur*. Teológiai axióma; a ’legyőzhetetlen tudatlanságról.’ Nevezetesen, ha valaki a társadalmi környezetén belül nem találkozhatott a hit jóságával, akkor tetteiért nem bűnhődik a másvilágon.)
„**Senki sem lépheti át a saját árnyékát**.” (Közmondás. Nem múlhatja felül önmagát.)
„**Senki sem próféta a maga hazájában**.” (*Nemo est propheta in patria sua.* Máté evangéliuma 13:57 nyomán: *Nincsen próféta tisztesség nélkül, hanem csak az ő hazájában.*)
„**Senki sem szerezheti meg mindazt, amit kíván**, de azt megteheti, hogy nem kíván olyat, amije nincs.” (Seneca mondása.)
„**Senki sem szolgálhat két urat**!” (Jézus mondja a pénzváltóknak, ti. Istent és a pénzt.)
„**Senki sem születik tudósnak**.” (Latin közmondás. *Nemo nascit doctus*.)
„**Senki sem tanul meg élni,** aki nem tanul meg meghalni.” (Tibeti közmondás.)
„**Senki sem tud nekem kárt okozni** magamon kívül.” (Kínai közmondás.)
„**Senki, senki nem tudja mi fog történni**, az öregedés foszló rongyain túl.” (Jack Kerouac: Úton /*On the Road*/ című, a XX. század második felének kultikus amerikai regényének utolsó sorai. *Azért, Amerikában, amikor megy le a nap és ülök a folyó lerobbant rakodópartján, és az ég hosszan elnyúló sávjait nézem New Jersey felett, érzem ezt a hihetetlenül hatalmas földet elnyúlva egészen a nyugati partig, a végtelenségében azzal a rengeteg úttal és az álmodó emberekkel. Az esthajnalcsillag most jön fel és gyémánt sugarát halvány drágakövekként szórja a Prérire, a sötét éjszaka előtt, amely megáldja a földet, elsötétíti a folyókat, elfödi a csúcsokat egész a végső partig és ~. So, in America, when the sun goes down and I sit on the old, broken-down river pier watching the long, long skies over New Jersey and sense all that raw land that rolls in one unbelievable huge bulge over to the West Coast, and all that road going and all the people dreaming in the immensity of it. The evening star must be drooping and shedding her sparkler dims on the Prairie, which is just before the coming of the complete night that blesses the earth, darkens all rivers, cups the peaks and folds the final shore in and nobody, nobody knows what’s going to happen to anybody besides the forlorn rags of growing old*.)
„**Senki sincs a réten**; a patak üres, a rövid füvű sarjú nem suttog, a nádasnak nincs már mondanivalója, a bokrok elvénülve álmodoznak, s a kertvégi gyepük alatt mélyen alszik a Nyár. Szája nyitva, barna lábát megvagdosta a tarló, dús keble ellapult rongyos kendője alatt és szakadt kötényéből kidőlt a földre az öreges ajándék, amit még vinni akart valahova valakinek. Egy kis virág, egy kis gomba, egy kis gyümölcs, egy kis méz, kései szerelem, megunt napsütés. ’Ne mutassátok az öregasszonynak, hogy tele vagyunk már – mondják kövér és ostoba gyerekei –, hadd teljék kedve; azután, ha elment, szórjátok ki az egész kacatot.’ Alszik a Nyár;

ráncos, öreg arca mosolyog. 'Hogy örülnek majd neki' – álmodja, és szívében a jóságot lapátolja a halhatatlan Élet, ami kireppen majd egyszer a fáradt testből s avult rongyok alól, de magával visz mindent, hogy ideje érkeztével önmagában megújulva újra odaadhassa magát az átfagyott, okosságában és keménységében didergő, és nyomorúságában magára talált földi világnak." (Fekete István: Kele.)
„**Senki szavára nem adunk**." (Latinul: ***nullius in verba***. A brit Royal Society tudományos társaság mottója a tekintélyelvűség elleni állásfoglalás jegyében.)
„**Se-perc alatt**." (Szleng. Gyorsan, egy percen belül. Még: pikk-pakk = pillanatok alatt.)
„**Seperj a magad háza előtt**." (Szólás. Törődj a saját dolgoddal. Még: a magad portája előtt.)
„**Se pénz, se posztó**." (Végvári katonák szólása, akik a zsold /hópénz/ mellett posztót is kaptak ruházkodásukra. De a juttatások sokszor elmaradtak, ekkor keletkezett a szállóige: ~. Jelentése: a jogos várandóságot sem pénzben, sem természetben nem kapjuk meg.)
„**Se puszi, se pá**." (Szólás. Köszönés nélküli, sietős érkezés, vagy távozás. Lásd még: pá.)
„**Seregek Ura**." (A mennybéli seregek ura, azaz Isten. Jeremiás 11:17.)
„**Sereghajtó**." (Szólás. Utolsó, aki a sereg vagy a versenyzők csoport után megy, a végén.)
„**Serény asszonynak rest a lánya**, rest asszonynak serény a lánya." (Közmondás.)
„**Serkéből lett tetű jobban szúr**." (A római mondás magyar változata, miszerint minél alacsonyabb sorból születve jut valaki magasra, annál durvább és kegyetlenebb. *Asperius nihil est humil, cum surgit in altum*.)
„**Sertepertél**." (Szólás. Ügyetlenül sürgölődik, tesz-vesz, várakozik. Még: téblábol.)
„*Servus humillimus*." (Közismert latin kifejezés, jelentése: kíméld a rabszolgát = ne terheld túl azt, aki dolgozik.)
„**Se szeri, se száma**." (Szólás. Sok, számtalan. Szer = a szállások sora, rendje. Még: 'se vége, se hossza,' amit a túl hosszú beszédre mondanak, vagy egy olyan nagy kiterjedésű dologra, aminek nem látni a szélét, illetve a végét.)
„**Se szó**, **se beszéd**." (Szólás. Ha magyarázkodás, minden bevezetés nélkül valami váratlan dolgot tesz valaki.)
„**Se vele, se nélküle**!" (Szólás. Ellentmondásos, ambivalens helyzet. Veszekedő, de egymásba szerelmes pár esete: ~ nem tud élni. Eredete Ovidius: *Sic ergo nec sine te nec tecum vivere possum* /= így hát sem nélküled, sem veled nem tudok élni/.)
„**Se vége, se hossza**." (Szólás. Hosszú. Még: se eleje, se vége.)
„**Se viráguk, se fájuk**, se némettel békéjük, se kedvük újjá lenni: álmuk a zsíros semmi." (Ady Endre: Gőzösről az Alföld.)
„**Sezlon**." (Támla nélküli ágy, heverő. Eredet francia/német *chaise longue* = lábtartós fotel.)

„**S égtek lelkemben kis rőzse-dalok**.” (*Ballagtam éppen a Szajna felé*, ~, *füstösek, furcsák, búsak, bíborak, arról, hogy meghalok*. Ady Endre: Párisban járt az Ősz.)
„**Séró**.” (Szleng. Haj, frizura. Eredete a cigány: *shero*.)
„**Sétálunk**, sétálunk, **egy kis dombra lecsücsülünk**, csüccs!” (Gyermek-mondóka.)
„**Shakespeare-t vagy jól kell adni, vagy sehogy**; de adni kell.” (Podmaniczky Frigyes.)
„***Sherlock Holmes***.” (Zseniális rendőrnyomozó – gúnyosan. Arthur Doyle regényhőse)
„***Sic***!” (Latinul: *így*. Akkor használják zárójelben, felkiáltójellel egy idézett szó után, ha jelezni akarják, hogy nem elírás, nem nyomdahiba történt, hanem valóban ’így’ hangzott el. *Sic erat scriptum* = így vala írva.)
„**Sicc**!” (Macska elkergetésének szava. Eredete a német *zische* = el innét!)
„*Sic itur ad astra*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: így jutunk el a csillagokig = ez az út sikerhez vezet.)
„***Sic transit gloria mundi***.”(Közismert latin kifejezés: így múlik el a világ dicsősége. Lásd: ott.)
„**Sifon**.” (Ruhásszekrény. Még: sifonér. Eredet a francia *chiffon* = szövet, *chiffonnier* = fiókos szekrény.)
„**Si-ha-ha-ha** fut a vonat, repíti az utasokat.” (Enyedi György: A vonat.)
„**Siker annyi,** mint kilenc bukás után tíz felállás.” (Modern üzleti közmondás.)
„Siker az, ha az ember épp azokkal a képességekkel rendelkezik, melyekre egy adott pillanatban és helyen szükség van.” (Henry Ford mondása.)
„**Sikerrel kecsegtet**.” (Úgy tűnik jó/sikeres lesz, bíztató, bizakodásra ad okot.)
„**Sikk**.” (Divat, ízlés, báj, elegancia. Eredete a francia *chic* /ízlés/ a német *Schick*. /finomság/. Még: sikkes = elegáns. Még: Ez a ~! = ez a divat, így illik.)
„**Silány marad az**, **aki magát silánynak tartja**.” (Cervantes mondása.)
„***Similis simili*** *gaudet*.” (Közismert latin kifejezés: hasonló a hasonlónak örül. Ennek ellentéte: *Diversas diversa iuvant* = az ellentétek vonzzák egymást.)
„**Simlis**.” (Szleng. Ravasz, tisztességtelen, csaló. Még: szélhámos, dörzsölt, furfangos, hétpróbás, széltoló, hóhányó.)
„**Simonyi óbester,** kisgyerek korába’ felmászott eccer a Veres toronyba.” (Móricz idézi a verset, a Légy jó mindhalálig c. regényében. ~ *Magos volt a torony, magas a teteje, az egész fedele verebekkel tele*.)
„**Simulékony**.” (Jól alkalmazkodik, beleilleszkedik mások környezetébe. Még: ~ modorú. Mint a macska, amikor hízelkedően hozzádörgölőzik, hozzásimul valaki lábához. /Amit a macska valójában azért tesz, hogy így, a – saját – szagáról megismerje az illető embert, hogy attól nem kell tartania./)
„***Sine qua non***.” (Közismert latin kifejezés, teljes alakjában: *Condicio* ~ . Jelentése: olyan feltétel, ami nélkül valami nem valósulhat meg.)
„**Sipirc!**” (Tréfásan menj innen, takarodj, hordd el magad. Eredet: német *schips*.)

„**Sisere had.**” (Dúló, fosztogató, vagy ingyenélő társaság. Sisere a kánaáni Jábin király hadvezére volt a zsidók ellen, s a végén egy asszony ölte meg.)
„**Siralmas énnéköm tetőled megválnom**, áldott Magyarország, tetőled távoznom, valljon, s mikor lészön jó Budában lakásom? Az felföldet bírják az kevély nímötök, Szerémséget bírják az fene törökök, valljon, s mikor lészön jó Budában lakásom? (Bornemisza Péter: ~.)
„**Sivatagi róka**.” (Erwin Rommel német tábornok. Epitheton Ornans.)
„**Síkra száll mellette**.” (Szólás. Megvédi, harcba száll érte. Eredet: valóban csatába, párbajra indul valamiért. Még: kiáll mellette /a síkra, a csatamezőre/.)
„**Sínen van**.” (Szólás. Jó úton van, jól halad. Még: sínre kerül. Eredet: a mozdony a ~.)
„**Sírás lesz ott és fogaknak csikorgatása**.” (Lukács 13. 24-30. *Igyekezzetek bejutni a szűk kapun, mert amikor felkel az Atya és bezárja az ajtót, ti akkor kint maradtok és zörgetni kezditek az ajtót. Erre ő azt feleli, nem tudom, honnét vagytok, távozzatok tőlem mind ti gonosztevők. ~ amikor látjátok majd Ábrahámot, Izsákot, Jákobot és az összes prófétákat Isten országában, magatokat pedig kitaszítva onnan*.)
„**Sírba viszi**/teszi valamivel.” (Szólás. Nagyon idegesíti.)
„**Sír, mint a pengős malac**.” (Szólás. Siránkozik, visít, mint az olcsón vett kismalac. Még: sír, mint a zálogos tehén /zálogba adott tehén/. Sír, mint a záporeső. Sír, mint a fürdős kurva /siránkozik, sajnáltatja magát/.)
„**Síró, pityogó**, óvodába /iskolába/ nem való. Óvónéni /tan’tónéni/ szereti, bablevesbe ülteti.” (Óvodai /iskolai/ csúfolódó mondóka a nehezen beilleszkedő gyerekekre.)
„**Sírva vígad a magyar**.” (Bajza József: Borének 1825. *Üssük össze kelyheinket, bennök égi tűz ragyog. És vigadjunk? A magyarnak vigadalmi nem nagyok. Míg Mohácsnál nem csatázott a félholdú, büszke tar, víg volt addig, hajh, azóta* ~.)
„**Skíró**.” (Roller. A régi, fakerekű roller megnevezése hangutánzó szóval.)
„**Skót**.” (Fösvény, fukar; a takarékos skótokról elterjedt etnosztereotípia.)
„**Skrupulózus**.” (Aggályoskodó, túlzottan lelkiismeretes, akadékoskodó, szőrszálhasogató = kis dolgoknak nagy jelentőséget tulajdonító. *Skrupulus* = aggály, töprengés.)
„**Skubizik**.” (Szleng. Figyel. Még: stíröl, fixíroz = nőt néz, legelteti rajta a szemét; kukkol = titokban néz vetkőző nőt.)
„**Slamasztikába kerül**.” (Szleng. Bajba kerül. Még: benne vagyunk, a slamasztikában = bajban vagyunk. Még: kihúzza a ~ból = megmenti. Eredete a német *Schlamassel* /balszerencse/.)
„**Slampos**.” (Rendetlen, hanyag, lompos a német *slampet*-ből.)
„**Slágfertig**.” (Talpraesett, jóvágású; eredet: a német *schlagfertig* = visszavágásra kész.)
„**Slágvort**okban.” (Vázlatosan, jegyzet-szerűen, címszavakban. Eredete a német *Schlagwort* /ütő-szó/.)

„**Slendrián**.” (Hanyag, rendetlen, felületes. Eredete a német *Schlendrian* = hanyagoló, ráérő.)
„**Slussz**.” (Jelentése: valaminek vége van, nincs tovább, le van zárva. Eredete a német *Schluss* = zárás. Még: slusszkulcs = indítókulcs, slusszpoén = zárópoén.)
„**Smafu**.” (Szleng. Semmiség, gyerekjáték. Eredete a francia: *je m'en fous* = fütyülök rá, illetve ebből a német *schmafu* = közönséges, faragatlan jelentéssel.)
„**Smaragd-sziget**.” (Írország, a zöld sziget. Óceáni, nedves éghajlata miatt örökzöld mezők borítják, ugyanakkor szeles, kevés rajta az erdő. *Emerald Island*.)
„**S mi tessék rajta**?” (Lucifer kérdése a világról. Mi az, aminek tetszenie kellene nekem? Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**S, mivel szállást az élők nem adtak**, elpihent tanyáján hideg halottaknak.” (Arany: Toldi.)
„**Snassz.**” (Nem illő, vagy elhanyagolt megjelenés, ruhaviselet. Eredet a német *Schmach* = szégyen, csúfság. Még: olyan ~! = szégyellnivaló.)
„**Snájdig**.” (Kifogástalan külsejű, megjelenésű férfi. Eredete a német *schneidig* = határozott, jóvágású, vagány, bátor, penge-szerű. *Schneiden* = vágni.)
„**S nem szól ránk a házmester**.” (Az Illés slágere: Kégli dal. *Sok kérdést már megoldottunk, nem volt soha ilyen jó dolgunk, mégis az ember néha érzi, boszszantó, hogy sehol egy kégli*.)
„**Sodoma és Gomora**.” (Szólás: bűntanya, szexuális értelemben. Eredet: a Bibliában a bűn városai, melyeket Isten elpusztított. Szodómia = fajtalanság, a város nevéből.)
„**Sodródik az árral**.” (Szólás. Magával ragadják az események, tehetetlen.)
„**Sodródva a szélben**.” (*Blowin' in the Wind* – Bob Dylan világslágere 1963-ból.)
„**Soha egyetlen** embertársam életéről nem akartam, nem akarok és nem is tudnék lemondani. Más a dolgom a világban.” (Béres József mondása.)
„**Soha életemben nem voltam részeg**; soha nem kívántam más nőt, mint a feleségemet; soha nem óhajtottam más könyvet olvasni, mint a Bibliát.” (I. Rákóczi György puritán mondása.)
„**Soha ilyen sokkal ilyen kevésnek nem tartoztak**.” (Winston Churchill mondása: *Never was so much owed to so few*. 1940-ben az angliai csata idején egész Anglia néhány vadászrepülő pilótának köszönhette, hogy a németek nem tudták a levegőből elfoglalni az országot.)
„**Soha le nem mondani**; soha el nem csüggedni; ha kell, mindig újra kezdeni. (Kossuth L.)
„**Sohanapján**.” (Latin szólás. Eredetileg: 'majd az ünnepek után,' azaz *post festa*. Még: 'görög elsején.' *Ad kalendas Graecas*. Más: ennek soha nem lesz vége; azaz: a végtelenségig; *ad infinitum*.)
„**Soha ne bízzál egy új barátban** vagy egy régi ellenségben.” (Közmondás.)
„**Soha ne mondj le arról** a lehetőségről, **hogy befogod a szádat**!” (Cseroki indián közmondás.)
„**Soha ne nézz vissza**, **ha nem tudsz nevetni**; és soha ne nézz előre, ha nem tudsz álmodni.” (Eddie Jordan mondása.)

„**Soha sem hazudnak annyit, mint esküvő előtt**, háború alatt és vadászat után.” (Bismarck szállóigéje.)
„**Soha se mondd**, hogy túl vagy már mindenen. Soha se mondd, hogy tovább már nincs nekem. Mindig van új és újabb, hát várd a csodát, de soha se mondd, hogy nincs tovább.” (Hernádi Judit slágere: ~.)
„**Soha semmire nincs időnk**, olyan gyorsan jár a nap, én is nagyon ritkán látom a barátaimat.” (A Tolcsvay trió slágere: Kék virág.)
„**Soha sem vagyok bizonyos más győzelemben**, csak olyanban, melyet karddal értem el.” (Fekete Henrik császárnak tulajdonított mondás, amikor két vesztes magyar hadjárat után szövetséget kötött I. Endre magyar királlyal.)
„**Soha sem tesz annyi kárt** egy gyenge népben egy erős zsarnok, mint egy erőteljes népben egy gyenge király.” (Jókai Mór: A magyar nemzet története regényes rajzokban.)
„**Soha,** soha **nem vártam igaz szerelmet tőled**, mégsem hittem, hogy idegen válik majd belőled, hm, hm, hm.” (A Juventus együttes slágere: Véget ér egy fejezet. *Milyen kár, hogy cserbenhagytál, milyen kár, hogy másé vagy már. Könyörögtem eleget, de véget ért egy fejezet.*)
„**Soha többé háborút**!” (II. János Pál pápa mondása: Hálaadó beszéd, 2003. okt. 16.)
„**Sokan azt gondolják: Magyarország – volt**; – én azt szeretem hinni: lesz!” (Széchenyi István: Hitel.)
„**Sokan sokat tudnak**, **de mindent senki sem tud**.” (Latin közmondás. *Multi multa nemo omnia novit*.)
„**Sokan vannak a meghívottak**, de kevesen a kiválasztottak.” (Bibliai eredetű közmondás. Latinul: *multi enim sunt vocati, pauci vero electi*. Máté 21:16.)
„**Sokan vannak, mint az oroszok**.” (1849-ben és 1945-ben Magyarországon kialakult szólás a bejövő cári orosz, illetve a szovjet Vörös Hadsereg létszáma miatt.)
„**Sok apa van, aki nem szereti a gyerekét,** de egyetlen nagyapa sincs, aki ne szeretné az unokáját.” (Victor Hugo mondása.)
„**Sokat akar a szarka, nem bírja a** farka.” (Közmondás.)
„**Sok a tanár, kevés a tanító**.” (Modern kori közmondás. Az iskolákban ma már jellemzően csak racionális, értelmi nevelés van; emocionális, érzelmi nevelés nincsen.)
„**Sokat tud az egér**, **de még többet a macska**.” (Olasz közmondás.)
„**Sokat ígér**, **keveset ád**.” (Közmondás: aki ~.)
„**Sok az eszkimó, kevés a** fóka.” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Sokáig él, kinek holt hírét költik**.” (Közmondás.)
„**Sok bába közt elvész a** gyerek.” (Közmondás. Ha túl sokan foglalkoznak valamivel.)
„**Sok beszédnek sok az** alja.” (Közmondás. Ha túl sokat beszél valaki aról, hogy mit kellene csinálni – végül nem csinál semmit.)

„**Sok csepp, követ váj**.” (Közmondás. Sok kis akcióval is jelentős eredményt lehet elérni.)
„**Sok ember** csak **akkor mutat erőt**, ha valamely gyengesége forog kérdésben.” (Eötvös József: Aforizmák.)
„**Sokért nem adná**, ha ...” (Szólás. Számára nagyon fontos lenne, ha ...)
„**Sok feslett erkölcs**, és nehéz káromlás, irigység, gyűlölség és hamis tanácsadás, fertelmes fajtalanság és rágalmazás, lopás, emberölés és örök tobzódás.” (Zrínyi Miklós így jellemzi a magyarokat a Szigeti veszedelemben, ti. ezekért a tulajdonságokért bocsájtotta Isten rájuk a törököt.)
„**Sokhalú Balaton**, **jó ború Badacsony!** Isten hozzád Csobánc! Engem többé nem tátsz!” (Kuruc nóta.)
„**Sok hűhó semmiért**.” (*Much Ado About Nothing* – W. Shakespeare: ~. Eredetileg Seneca: *Multa agendi, nihil agens*. Hűhó = felesleges hangoskodás, felhajtás, cécó.)
„**Sok jó ember kis helyen is** elfér.” (Közmondás. Eredete a Talmudból: *míg szeretet uralkodott köztünk, kard élén elfértünk, mert a szeretet megszűnvén, hatvan rőf szélességű ágy kettőnknek nem elegendő*.)
„**Sokkal kölletik annak harcolni,** az ki sokat akar legyőzni.” (Hunyadi János mondása.)
„**Sok kicsi sokra** megy.” (Közmondás a takarékoskodásról. Benjamin Franklin mondása.)
„**Sok láb nyomja a földet**, amíg útnak nevezik.” (Seneca mondása.)
„**Sok lúd disznót** győz.” (Közmondás az összefogás jelentőségéről.)
„**Sok nevetésnek sírás a** vége.” (Német közmondás. *Übermut tut selten gut*.)
„**Sok okuk van a pirulásra**, ha már el sem pirulnak.” (Rousseau mondása)
„**Sokra megy vele**!” (Szólás. Nem lesz vele sikeres, vagyis valójában: nem megy vele sokra. Még: sokra viszi = sikeres lesz. Sok = sok pénz.)
„**Sokra tartja**.” (Túl értékesnek gondolja, mint amikor túl magas árat szab meg valamiért. Még: sokra van vele = dicsekszik vele, túloz az értékét tekintve.)
„**Sok szép gazdagságval ez a föld rakva vala**, rajta sok szép város, s roppant falu vala; ezt sok szép vénember s polgár lakja vala, ifjú népe erős medve módra vala.” (Wathay Ferenc: Énekeskönyvéből /Wathay-kódex/ Magyarország jellemzése. Érdekességképpen a könyv címe: *Enekes Keőnw, melyet en Wathay Ferentz az Fekete Tenger mellett, az Fekete Toronyban Constantinapolion keöuwll ualo Niomorult Rabsagomban szerezuen, Galatha Varasban czinaltattam, Es punctrull punctra egy uonietasig, minden uyonnan magamtull szerzett Enekekuell, magam tulaydon kezeyvel irtam. Anno 1604*.)
„**Sok szép országba’ jártam én**, de enni mindig kaptam én; így éhesen nem búcsúzom, egy jót eszem, s egy jót iszom.” (J. W. Goethe: A mormotás fiú dala. *Lies des Marmottenbuben*. Beethoven zenéjével közkedvelt dallam és nóta.)
„**Soktól kell félnie annak, akitől sokan félnek**.” (A római Publilius Syrus mondása. *Multos timere debet, quem multi timent*.)

„**Sok van a rovásán**.” (Szólás. Bűnös, sok bajt okozott már. Eredet: régen egy botra vésték, rótták fel az adót, a tartozást egy-egy rovással. Egy bot volt az adószedőnél, egy az adósnál és együtt vésték fel a kifizetett adót, a két bot összeillesztése mutatta, hogy rendben megtörtént a kifizetés. Még: ez is az ő rovására írható, vagy valakinek a rovására csinál valamit. Még: innen a róni ige /= végigjárni, róni az utat, utcát/, mert az adószedő úgy járta végig az utcát, hogy közben rovásokat tett.)
„**Sok van, mi csodálatos**, de az embernél nincs semmi csodálatosabb.” (Szophoklész: Antigoné.)
„**Sok víz lefolyik addig még a Dunán**/Tiszán.” (Szólás. Sokáig tart még valami.)
„**Somolyog a bajsza alatt**.” (Szólás. Hamiskásan, kárörvendően, illetve alig észrevehetően, titokban mosolyog valamin. A régies férfi viseletben a bajusz ugyanis eltakarta a felső ajkat és a száj sarkát, így az enyhe mosolygás nem látszott.)
„**Sorok között olvas**.” (Szólás. Megérti azt, amit a szerző nem akart nyíltan leírni.)
„**Sorompóba áll**.” (Szólás. Elfogadja a kihívást, kiáll a maga igazáért, kész a vitára, harcra. Eredet: a középkorban a lovagi tornán a lovagok, akik meg akartak mérkőzni egymással, a fakorláttal körbekerített küzdőtér bejáratához, a sorompóhoz álltak. Még: ’ringbe száll’ valamiért. Ugyanaz, az ökölvívásból vett példával. Ring = kötéllel körbekerített küzdőtér.)
„**Sorsunknak nem vagyunk gazdái többé**.” (Németh László mondása.)
„**SOS**.” (Vészjelzés a rádió távíró korszakból. Az első távírász konferencián 1903-ban nemzetközi vészjelzésként az SSSDDD jelet javasolták az ’S’ mint ship /hajó/ és a sürgősségre addig már alkalmazott ’D’ jelekből. 1904-ben a Marconi cég a CQD-t javasolta, ahol a CQ addig már az ’összes állomásnak’ jelentéssel általános kereső jel volt, a ’D’ pedig a sürgősséget jelezte. Az SOS jelzést a második, berlini távírász konferencián vezették be 1906-ban, mert a 3 rövid jel /=S/, a 3 hosszú jel /=O/, és a 3 rövid jel /=S/ feltűnő jelzés volt. Későbbi belemagyarázások: ***C**ome **Q**uick **D**anger* /gyertek gyorsan, veszély van/, ***S**ave **O**ur **S**ouls* /mentsétek meg lelkeinket/, vagy ***S**ave **O**ur **S**hip* /mentsétek meg a hajónkat/. Az SOS-t először a *Slavonia* használta az Azori-szigeteknél 1909. június 10-én, majd a *Titanic* 1912. április 14-én.)
„**Sose csinál az Úristen olyan rosszat,** hogy ne csinálhatna még annál is rosszabbat.” (Karel Vanek: Svejk az orosz fronton.)
„**Sose fájjon a fejed** miatta.” (Szólás. Ne idegeskedj miatta.)
„**Sose fogadd meg egy bajban lévő ember tanácsát**!” (Aiszóposz mondása.)
„**Sose halunk meg**!” (Mulatozáskor használatos szólás.)
„**Sose lássa nap azt a holnapot**!” (Shakespeare: Macbeth. A királygyilkosságra készülő Lady Macbeth válasza arra, mikor Macbeth közli vele, hogy Duncan király aznap este odamegy hozzájuk, és holnap szándékozik tőlük tovább utazni: *My dearest love, Duncan comes here tonight. And when goes hence? To morrow, as he purposes*. ’*Never shall sun that morrow see*.’)

„**Sose magyarázkodj** – a barátaidnak nincs rá szükségük, az ellenségeid meg úgysem hisznek neked.” (Elbert Hubbard mondása.)
„**Sosem szeretnék olyan klubhoz tartozni**, amelyik engem elfogad tagnak” (Woody Allen)
„**Sose tulajdonítsd rosszindulatnak azt**, amire az ostobaság/tudatlanság is elégséges magyarázat.” (Robert Hanlon mondása, mások szerint Napóleoné.)
„**Sovány, mint a keszeg**.” (Szólás. A keszeg nagyon szálkás hal.)
„**Soviniszta**.” (Elvakult hazafi, aki a nemzetét más nemzetek rovására, kárára, ellenére dicsőíti. Eredet: a francia *chauviniste* legendás családi név *Nicholas Chauvin* után, aki a Napóleoni háborúk elvesztése után is a franciák hódítási álmait dédelgette.)
„**Sóbálvánnyá mered.**” (Szólás. Megdermed meglepetésében. Eredet: Lót felesége ~-t, amikor a tiltás ellenére visszanézett Szodomából menekülve az Isten által elpusztított városra.)
„**Sógorok**.” (Osztrákok. A magyar nyelvben az összefonódó és közös történelemre utalva.)
„**Sógorság, komaság**, **nem nagy atyafiság**.” (Közmondás.)
„**Sóher**.” (Fösvény, zsugori. Eredete a jiddis, héber *sachor* /fekete/ kifejezésből a német *schocher*.)
„**Sóhivatal**.” (A XII. – XIX. században a só állami jövedéki forrás volt; s a ~, ahol hivatalos ügyeket is lehetett intézni, ill. pénzt lehetett beváltani. Az állami hivatalok és a bankok megjelenésével ezt a szerepet a ~ elvesztette, így a köztudatban olyan hivatalt kezdett jelenteni, ahol érdemben semmit sem lehet elintézni. Szólás: Mehet a ~ba! Vagy: Ez egy ~!)
„**Sótlan**.” (Szólás. Rosszkedvű, egykedvű ember, aki az érzelmeit nem mutatja ki.)
„**Sót vegyenek**!” (Gyerekjáték, amikor valaki a hátára veszi a másikat, s mint egy nehéz só-zsákot cipeli ezzel a kiáltással: ~. Ilyenkor a többiek a fenekére ütnek a ’sózsáknak’.)
„**Sörre bor: mindenkor**; **borra sör: meggyötör**.” (Közmondás a helyes italozásról.)
„**Sört, bort, pálinkát.”** (Kovács Kati – Hofi Géza dala: *~ kívánságra pohárba töltök, de inkább ajánlom a narancsízű szörpöt! ... Jó is a’!*)
„**Sört ide! Bort ide! Te szép barna lány**. Hagy mulatom ki magam igazán!” (Magyar nóta. *Szeretni, szeretni szerettelek. Feleségül elvenni sose’ vettelek. Menyasszonyi fátyol a fejedre kerül, ha kerül, szívem a bánatba majd elmerül.*)
„**Sötét**.” (Tudatlan, primitív, buta, akinek nincs megvilágosodva az esze.)
„**Sötét Afrika**.” (Afrikának az európaiak által sokáig felfedezetlen középső része, az arab világtól és a Szaharától délre. A kifejezés erre, és a néger lakosság bőrszínére utal, s ez a kifejezés H. M. Stanley: A legsötétebb Afrika /*In Darkest Africa*/ 1891. c. műve után terjedt el a XX. században.)
„**Sötét anyag, energia**.” (A 13,8 milliárd fényévnyire lévő, legtávolabbi galaxisok is egyre nagyobb sebességgel távolodnak az univerzum középpontjától, ami

a hagyományos fizikával megmagyarázhatatlan, csak ha feltételezik, hogy az univerzum 23% tömegét és 72% energiáját nem tudjuk érzékelni. Ez az abszolút nulla fok hőmérsékletű szuperfolyékony és kölcsönhatásra, pl. súrlódásra képtelen részecskék mezője a sötét energia és tömeg. Az univerzumnak csak egy kis része a fizikai kölcsönhatásra képes, általunk ismert anyag, ahol a Newtoni és Kepleri fizikai törvények uralkodnak. Lehet, hogy *Tesla* – ösztönösen – ezt a ~t tudta kihasználni megmagyarázhatatlan energia előállításaival. A tudat lehet ebben a szuperfolyékony mezőben képződött lenyomata az agyhullámoknak, amik az anyagi test szétbomlása után is szubatomi kvantum örvények formájában fennmaradhatnak a sötét energiában – íme, a lélek, a halhatatlanság és az Istenben való létezés természettudományos magyarázata 2016-ból.)

„**Sötétben minden tehén egyforma**.” (Éjjel, az ágyban már nem számít, csinose egy nő. Latin közmondás. *Tenebris nigrescunt omnia circum*.)

„**Sötétben tapogatózni**.” (Nem találni a megoldást valamire. Eredet: ótestamentumi átokból: *És tapogatni fogsz délben, miként tapogat a vak a setétségben.* Törvények könyve 5:29.)

„**Sötétben tündöklőbb a fény**.” (*Lumina in terebris clariora sunt*. Quintilianus mondása.)

„**Sötéten néz le rám az éj**, a múltak árnya itt kisért és hull, csak hull reám; ezüst eső.” (Az Omega együttes slágere: Ezüst eső.)

„**Sötét középkor**.” (Babonás, vallásos időszak. A Felvilágosodás /az értelem a tudomány uralomra jutásának az/ ellentéteként kialakult szókapcsolat.)

„**Sötét ló**.” (Szólás. Ismeretlen dolog vagy személy. Eredet: a lóversenyen az olyan befutó, amelyre a kevés információ miatt kockázatos volt fogadni.)

„**Sötét, mint az éjszaka**.” (Szólás. Nagyon buta. Ellentétje még: világosság gyúl a fejében, megvilágosodik, az elméje = megjön az esze.)

„**Spajzol**.” (Szleng. Tartalékol, készletet halmoz fel. *Speiz* = éléskamra. Még: spejzol, bespajzol, bespejzol.)

„**Spanyolcsizma**.” (Középkori, spanyol eredetű, lábszorító kínzóeszköz.)

„**Sparhelt**.” (Konyhai /főző/ tűzhely. Eredet a német *sparherd* = takaréktűzhely.)

„**Spártai**.” (Kemény, edzett, egyszerű életmód, körülmény vagy nevelés. Eredet: az ókori Spárta kemény, katonai nevelése és életmódja.)

„**Spártának nincs szüksége falakra**.” (Ókori spártai közmondás, a katonai erőre célozva, vagyis arra, hogy ~ mert polgárai az eleven falak. Lásd még: Nem szorul e város tetemes falakra… /Ahogy a szintén legyőzhetetlen hunok sem szorultak arra, hogy az ellenségtől való félelmükben várakba zárkózzanak./)

„**Spekulál**.” (Gondolkozik, járatja az agyát, agyal, töri a fejét, mérlegel, nyerészkedik, kockáztat. Eredet latin *speculari* = megles, megfigyel. *Specula* = őrtorony.)

„**Spéci**.” (Szleng. Nagyon jó minőségű, különleges. Eredet: speciális.)

„**Spicces**.” (Kicsit részeg, kapatos, ittas, becsípett. Eredet német *Spitz* =csúcs. Még: pityókás.)

„**Spiné**.” (Szleng. Nő, csaj. Eredet: a német *Spinne* = pók = rossz életű nő.)

„**Spíler**.” (Szleng. Nagy játékos, nyerő, akinek jól megy. Német: *spieler* = játékos.)
„**Spongyát rá**.” (Sólás. Felejtsük el a múltbeli nézeteltérést. Még: borítsunk rá fátylat.)
„**Sportok királynője**.” (Atlétika. A legnépszerűbb sportágak gyűjtőneve: futások, gyaloglás, ugrások, dobások, lökések. Az atlétika görög szó: αθλόν, jelentése: ’díjért folyó harc’.)
„**Sprintel**.” (Szalad. Eredet angol *sprint* = vágtat, szökkel.)
„**Spuri**!” (Szleng. Húzzuk el a csíkot! Gyorsan távozzunk. Eredete a német *spuren* = nyomot hagy maga után; *spur* = nyom. Régen, ha gyorsan haladt egy szekér, vagy egy futó, porzott utána az út, vagyis nyomot hagyott maga után. Még: spurizik = szalad, elhúzza a csíkot.)
„**Srégen**” (Ferdén. Eredete a német *schräg* = ferde, lejtős.)
„**Srófra jár az esze**.” (Furfangos, ravasz, nem a legegyszerűbb utat/megoldást választja. Lásd még: csavaros eszű. A sróf eredete a német *Schraube* = csavar.)
„**S szólt a holló, soha már**!” (*Quoth the Raven: Never more.* Edgar Alan Poe: A holló.)
„***Status quo*.**” (Közismert latin kifejezés, jelentése: fennálló állapot = politikai egyensúly.)
„**Stációk**.” (Szólás. Egy fontos folyamat állomásai. Eredet: a Keresztút /a jeruzsálemi *Via dolorosa* = a fájdalmak útja/ ahol Jézus Krisztus végigment Pilátus házától a Golgota-hegyig. Ennek állomásai: a ~. 1. Pilátus halálra ítéli Jézust. 2. Jézus vállára veszi a keresztet. 3. Jézus először esik el a kereszt súlya alatt. 4. Jézus anyjával találkozik. 5. Simon átveszi a keresztet. 6. Veronika kendőt nyújt Jézusnak. 7. Jézus másodszor esik el. 8. Jézus szól a síró asszonyoknak: *Jeruzsálem leányai, ne miattam sírjatok, hanem sírjatok magatok és a gyermekeitek felett* /Lukács 23:28/. 9. Jézus harmadszor esik el: *Erőm, mint a cserép, kiszáradt* /Zsoltárok 21:19/. 10. Jézust megfosztják a ruháitól. 11. Jézust keresztre feszítik: *Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek* /Lukács 23:34/. 12. Jézus meghal: *Beteljesedett* /János 19:30/. 13. Leveszik a testet a keresztről. 14. Sziklasírba temetik.)
„**stb.**” (Rövidítés: és a többi, és így tovább.)
„**Stex**.” (Szleng. Pénz. Magyar eredete valószínűleg az Amerikából Fortuna nevű feleségével hazatérő, és a Lottó nyereményjátékon ismert névvel milliomossá váló ~ Ede után. Még pénz: dohány, lé, lóvé, lovetta, suska, zseton, zsé, zsozsó.)
„**Stikában**.” (Szleng. Titokban, lopva. Német: *stieke* /lopva/, *stehlen* /lop/.)
„**Stikli**.” (Csínytevés, huncutság /lásd ott/. Eredete a német *Stück* = trükk, csíny.)
„**Stimmel**.” (Egyezik, helyes. Eredet: a német *stimmen* = összhangban lévő, behangolt. Még: stimt /németül *stimmt*/ = rendben van.)
„**Stip-stop**.” (Gyerekek mondása, ha valami megtetszik: ~ *az enyém.* Még: stipistopi.)
„**Stoppol**.” (Szleng. Megállít – lestoppol – egy autót az úton, és az felveszi.)

„**Stramm**.” (Jó kiállású, katonás, egészséges, derék. Eredet: németül *strammen* = feszesen, katonásan, keményen áll, *stramm* = kemény. Még: belevaló.)
„**Stréber**.” (Diákok alkalmazzák /megvetőleg/ arra a jó tanulóra, aki feltűnően segítőkész a tanárok irányában, és sok tanár kedvence is. Eredete a német *streben* /= törtet/ kifejezés. Még: *eminens* = olyan tanuló, aki szintén kitűnő, de a társai nem irigyek rá, mint a ~-re. Eredete a latin eminens = 'kiemelkedő,' amely a papi méltóságok megszólításában is megjelenik: eminenciád, eminenciás uram.)
„**Strichel**.” (Prostituált kínálja, árulja magát, ügyfelet keres. Eredet a német *strichen* = prostituáltat futtat, *Strich* = árusító hely.)
„**Strici**.” (A prostituált párja, kitartottja, főnöke, aki 'futtatja' /= árulja és megvédi/ a nőt, de elveszi annak keresetét. Eredet a német *Strizzi*; *streizen* = kihasznál; az olasz *strizzo* = kifacsar.)
„**Stróman**.” (Munka nélkül fizetéshez jutó ember, aki a nevét adja kétes vállalkozásokhoz. Eredet a német *Strohmann* = szalmabábu.)
„**Struccpolitiká**t **folytat**.” (Nem veszi tudomásul a veszélyt. Eredet: az a téves megfigyelés, hogy a strucc veszély esetében a homokba dugja a fejét. Valójában a tojásait költő strucc a földhöz lapul, lehajtja a fejét, mintha homokba dugná, vagyis mitha nem akarná látni a veszélyt. Lásd még: homokba dugja a fejét.)
„**Stuka**.” (A II. világháború félelmetes, rémisztő, süvítő hangot kiadó német zuhanó-bombázójának, rövid megnevezése, amelyet a gyalogsági hadműveletek támogatására fejlesztettek ki. *Sturzkampfflugzeug*: *sturz* /zuhanó/ + *kampf* /harci/ + *Flugzeug* /repülőgép/.)
„**Stux maga** vérbeli párizsi lett, de képzelem, hogy sír egy pár midinett.” (Márkus Alfréd – Harmath Imre slágere.)
„**Suba alatt**.” (Szólás. Titokban, észrevétlenül, mint ahogy nem látszik, mit csinál valaki a kezével egy nagy, vastag, palást-szerű, ujjatlan kabát /= suba/ alatt.)
„**Sugár jegenyefa van az udvarába'**! Sugár jegenyefa, földre hajlik az ága. Ennek a szép barna lyánynak én leszek a párja.” (Magyar nóta. *Ennek a szép barna lyánynak dombon van a háza* ~)
„**Sugör**.” (Az Archies világslágere 1969-ből: *Sugar Sugar*.)
„***Sub rosa***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: titokban = 'rózsa alatt,' ami arra utal, hogy egy szobában történik valami, nem nyilvánosan, a mennyezeti rózsát formáló stukkó alatt.)
„**Sumákol**.” (Szleng. Ármánykodik, áskálódik, mesterkedik, kibújik a feladat elvégzése alól.)
„***Summa cum laude***.” (Közismert latin kifejezés, a tudományos fokozatszerzésre, jelentése: teljes dicsérettel = jelesen. Még: *cum laude* = dicsérettel, jól. *Rite* = megfelelően, közepesen.)
„***Summa summarum***.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: mindent összevetve.)
„**Summáját írom** Eger várának, megszállásának, viadaljának. Szégyenvallását császár hadának. Nagy vígasságát Ferdinánd királynak.” (Tinódi Lantos Sebestyén: Egri históriának summája.)

„**Sunyít**.” (Alattomos módon lapít, kétszínűen viselkedik. Még: sunyi = alattomos, kétszínű /lásd ott/.)
„**Sunnyog**.” (Rosszban töri a fejét, alattomos, sunyi, nem mer nyíltan fellépni.)
„**Surranó**.” (Szleng. Bakancs.)
„**Sutba dob**.” (Szólás. Nincs rá szüksége. A sut a kemence és a fal közötti keskeny hely volt, ami oda beesett, vagy odadobták, az eltűnt szem elől, el lett felejtve.)
„**Sutka**.” (Megvető kifejezés tréfára, viccre, az orosz ’vicc’ szóból, tekintve, hogy az 1950-1970-es években, a kötelező iskolai orosz nyelvkönyvek vicceit rossznak tartották.)
„**Suttyomban**.” (Titokban, bujkálva, nem nyilvánosan. Suttyog = lopakodik.)
„**Suttyó**.” (Lenézett kisfiú, akit a legények közössége még nem fogad be, csak ha kiállja majd a legényavatás próbáját. Szleng: viselkedni nem tudó, tudatlan, műveletlen.)
„**Súlyosabbak a harag következményei, mint az okai**.” (Marcus Aurelius mondása.)
„**Súlyos a kard**, **de nehezebb százszor is a bánat**; jobban töri, mint a páncél, kebelem utánad.” (Arany János: Rozgonyiné. *Mit keresnél, gyönge asszony, véres ütközetben? Azt keresem, hív magyar nő véres ütközetben, hogy lehessék élve-halva, mindig közeledben*. ~.)
„**Süket**.” (Buta, mulya, önfejű, hülye, aki nem hallgat a jó szóra. Mintha ~ lenne. A pejoratív jelentés miatt a ~ ember megnevezése ’hivatalosan’ siket.)
„**Süket csend**.” (Teljes csend; mintha süket lenne valaki.)
„**Süket duma**.” (Szólás. Értelmetlen beszéd. Még: sóder, púder. Nyomja a sódert. *Duma* = a nagylétszámú orosz parlament alsó háza, ahol sok hiábavaló szöveg hangzik el.)
„**Süketek párbeszéde**.” (Szólás. Két, egymástól független gondolatsor közlése. Még: elbeszélnek egymás mellett.)
„**Süket fülekre talál**.” (Szólás. Nem hallgatnak rá.)
„**Süket,** mint az ágyú.” (Szólás. Az ágyú a sok dörgéstől süketült meg. Még: ~ mint az akác.)
„**Sületlenség**.” (Szleng. Buta, éretlen /mint a sületlen tészta/ beszéd, vagy írás.)
„**Sült galamb**.” (Szólás. Arra vár, hogy a szájába repüljön a ~. Tétlenül várja a jószerencsét.)
„**Sülve, főve** együtt vannak.” (Szólás. Mindig együtt vannak.)
„**Süllyedő hajót elhagyják a patkányok**.” (Szólás. Bajban a gyáva menekül, mint mikor a ~.)
„**Süllyesztőbe kerül**.” (Nem szerepel a nyilvánosság előtt, feledésbe merül. Lásd még: levitézlett. Szólásként gyakori politikusokra: a történelem ~.)
„**Süsd meg**!” (Szólás. Nem érsz vele semmit. Még: ~ a tudományodat. ~ a halat. Eredet: kisüt valamit = kitalál valamit /lásd: kifőzi/. Így a ~ jelentheti azt is, hogy: erre találj megoldást!)
„**Süss fel nap**, **Szent György nap**, kertek alatt kis libáim megfagynak.” (Népdal április 24-re, György napra. Még: a szocialista időszakban Szent György helyett

’fényes’ szóval tanították: *Süss fel nap, fényes nap, kertek alatt a kis bárány majd’ megfagy*. Az eredeti mondóka: *Süss föl nap, Szent György nap, arany bárány kertöm alatt majd megfagy; terítsd el a köpönyeged, adjon Isten jó meleget!* Szent György nap éjfélkor keresztútnál boszorkányok lehet látni, s e napon, a kerítésbe tüskés ágat kell szúrni, hogy távol tartsa őket a háztól. Április 24-én hajtották ki a gulyát, ménest, s egészen Szent Mihály napig /szeptember 29-ig kint voltak.)
„**Süsü**.” (Bugyuta, butácska, eredetileg tájszó: fejkötő, de a bolond emberre is mondták. Elterjedt: Süsü a sárkány = népszerű televíziós bábfilmsorozat 1977-1984 között.)
„**Sütögeti a saját pecsenyéjét**.” (Szólás. Más ügyében, valaki a saját hasznára dolgozik. Más tüzénél ~. Még: saját malmára hajtja a vizet; értsd: a más vizét.)
„**Süvít a szél Késmárk felett**, édes hazám, Isten véled!” (Kuruc katonadal. *Nagy Bercsényi Miklós sírdogál magába’ elfogyott szegénynek minden katonája*. ~. Késmárk – mint Thököly Imre, az első kuruc vezér szűkebb hazája –, ikonikus hely a kurucvilágban, miként Munkács /Zrínyi Ilona helytállásának a vára/ és Sárospatak /Rákóczi fejedelem székhelye/. A népdal a szlovák népköltészetben is él: *Grôf Bercsényi Miklós osamote smúti, všetkých vojakov mi zničil cisár ľúty. Hľadí vietor kežmarskú sträň, kraj môj rodný, zbohom ostaň.*)
„**Süvölt a zivatar,** a felhős ég alatt a tél iker fia, eső és hó szakad.” (Petőfi Sándor: Farkasok dala. *Fázunk és éhezünk, s átlőve oldalunk, részünk minden nyomor, de szabadok vagyunk*!)
„**Sűrű csillag ritkán ragyog az égen**. Az én babám szénát kaszál a réten. Olyan szépen penge-penge-pengeti a kaszáját, odavárja estére a babáját” (Magyar nóta. *Aki legény, jöjjön velem kaszálni. Megtanítom sűrű rendet levágni. Vágok olyan sűrű-sűrű-sűrű rendet a réten; hogy kilenc kislány se’ szedi fel a héten*.)
„**Sűrűn esik az eső**!” (Cigánydal. ~ *bánom is én, dáj da didadáj /4x/ Babám karja melegít, szép szál legény dáj da didadáj* /4x/.)
„**Sűrű setét az éj, dühöng a déli szél**, jó Budavár magas tornyán az érckakas csikorog élesen.” (Arany János: V. László.)
„**Sváb**.” (A XVI - XVIII. században Magyarországra bevándorolt – bármilyen – német elnevezése. Példák sváb jövevényszavakra. *Anczúg* = ruha. *Ancvaj* = egy-kettő. *Curik* = vissza. *Eszcájg* = evőeszköz. *Früstök* = reggeli. *Fuszekli* = zokni. *Hokedli* = támla nélküli szék. *Hózentróger* = nadrágtartó. *Inzsellér* = mérnök. *Kisztihand* = kezit csókolom. *Kredenc* = konyhaszekrény. *Májszter* = mester. *Menázsi* =étel. *Rükverc* = hátramenet. *Sámli* = támla nélküli alacsony kisszék. *Sezlony* = heverő. *Sifon* = ruhás szekrény. *Spakni* = festékkaparó. *Sparhelt* = konyhai tűzhely. *Spájz* = élelmiszertároló helyiség. *Sperhakni* = álkulcs. *Stelázsi* = konyhapolc. *Suszter* = cipész. *Tótziher* = holtbiztos. *Vájling* = nagy fémtál. *Ziherejsztű* = biztosítótű.)
„**Svindli**.” (Csalás, átvágás. Németből: *geschwindelt*. Még: svindlis = csaló.)

***
SZ
***

„**Szabad a csók**!” (Mulatós társaságban, ha hirtelen kialudt a fény, a legények ~ kiáltással próbálták a leányokat megcsókolni a sötétben. Eredet: szabad a vásár! /Lásd ott./)
„**Szabad a gazda**!” (Szólás. Bárki megtudhatja, megmondhatja a kérdésre a választ. Mindenki azt vesz el, amit akar, a gazda megengedi.)
„**Szabad a vásár**!” (Szólás. Mindenki azt tehet, amit akar. Eredet: a városi céhek igyekeztek megakadályozni, hogy a helyi vásárokon más városok mesterei is árulhassanak; ez csak adó, vám, vásárpénz lefizetése esetén volt lehetséges. Ezzel szemben az országos vásárokon, bárki szabadon árusíthatott, tehát vagy a vám /harmincad/ megfizetése után, vagy az országos vásár kihirdetése után mondhatták, hogy: ~.)
„**Szabadkai udvaron kinyílott a liliom**, szabadkai huszár az én galambom.” (Magyar nóta.)
„**Szabadkőművesség**.” (Társadalmi csoportosulás társaságok, ún. nagypáholyok szerint, a globalizáció jegyében. Összetartó alapelve az, hogy az emberek faji, vallási, nyelvi különbség nélkül összetartoznak. Fő jelszavai: szabadság, egyenlőség, testvériség, tolerancia, emberiesség. A középkorban titkos társaságok voltak. A *free masonry* eredetileg olyan kőművességet jelentett a középkorban, akik az épületek díszítőelemeit készítették, s a kőműves céheken kívül állók voltak.)
„**Szabad péntek,** szabad szombat, szabad szappanozni, szabad az én galambomnak egy pár csókot adni. Zöld fű, zöld ág a lábom alatt, aki a legszebb lesz, tőlem csókot kap.” (Gyermekdal és -játék.)
„**Szabadság az, ha megválaszthatod, hogy kitől, mitől függjél**.” (Fodor Ákos mondása.)
„**Szabadság, egyenlőség, testvériség**.” (*Liberté, égalité, fraternité*. Franciaország mottója. Robespierre: 1790.)
„**Szabadság és tulajdon**.” (Deák Ferenc mondása. *Csak két erő köti biztosan a népet a honhoz és törvényhez, s e két varázserő:* ~.)
„**Szabadság! Itten hordozák véres zászlóidat**!” (Vörösmarty Mihály: Szózat. ~ *S elhulltanak legjobbjaink a hosszú harc alatt. És annyi balszerencse közt, oly sok viszály után, megfogyva bár, de törve nem, él nemzet e hazán*.)
„**Szabadságot szenvedés nélkül nem lehet kivívni**.” (Mahatma Gandhi mondása.)
„**Szabadság! Szerelem**! **E kettő kell nékem**! Szerelmemért feláldozom az életet, szabadságért feláldozom szerelmemet.” (Petőfi Sándor: ~.)
„**Szabadszájú**.” (Szabadon kimondja, amit gondol, nem válogatja meg a szavait, szókimondó, közönséges. Még: ami a szívén, az a száján.)

„**Szabó család**.” (Átlagos magyar, angyalföldi család. Eredet: A ~ a Magyar Rádió és a világ leghosszabb rádiójáték sorozata volt 1959-től 2007-ig 2500 epizóddal.)
„**Szabódik**.” (Szólás. Szabadkozik - röviden. Kifogást keres, elnézést kér, kéreti magát.)
„**Szadista**.” (Mások szenvedésében gyönyört találó, beteg ember. Eredet: *de Sade* francia márki /1740-1814/ Justine című könyve után ’szadizmus’, ami = a felvilágosodás kritikája; a kegyetlen, erkölcs nélküli társadalom nevében.)
„**Szaggatja az istrángot**.” (Szólás. Nagyon erősen dolgozik, mint amikor a ló vadul húzza a szekeret, kocsit. Istráng = az a kötél, amellyel a lovon lévő hámot a kocsin lévő hámfához kötik. Eredete a latin *strangula* /fojtogat/)
„**Szagot kap**.” (Szólás. Megérzi a veszélyt, kiszimatol valamit, mint a vadászkutya. Még: szaglászik = nyomoz, kutakodik.)
„**Szajkózza**.” (Szólás. Utánozza, ismétli, gondolkodás nélkül. A szajkó /vagy más néven a Mátyás madár/ hangokat utánoz, mint a papagáj. ~ = gondolkodás nélkül ismételget valamit.)
„**Szajré**.” (Szleng. Lopott holmi. Eredete a héber *szohjre*, aminek jelentése: áru.)
„**Szakadék szélén táncol**.” (Szólás. Veszélyes dolgot művel, és nincs tudatában. Még: a tűzzel játszik, húzogatja az oroszlán bajuszát.)
„**Szakasztott mása**.” (Nagyon hasonlít rá, mint amikor egy virág mellé leszakítanak egy másik ugyanolyat.)
„**Szakállas** vicc/történet.” (Szólás. Olyan régi, hogy már kinőtt a szakálla.)
„**Szaké nélkül** a legszebb cseresznyevirágzás is silány látnivaló.” (Japán közmondás. Utalás a rizspálinkára és a cseresznyevirágzás japán nemzeti ünnepére.)
„**Szakít**/anak.” (Véget vet/nek egy párkapcsolatnak.)
„**Szakmányba’** dolgozik valaki / készül valami.” (Meghatározott bérért, rutinszerűen. Szakmány = teljesítménybérezési rend.)
„**Szalámi taktika**.” (Apránként, lépésről-lépésre végezni egy leépítést; mint ahogy a drága szalámit is vékony szeletenként, apránként felszeletelve fogyasztották el, nem egyszerre.)
„**Szalmaláng**.” (Hirtelen és rövid fellángolás, lelkesedés, szerelem, ami, mint ahogy a szalma, intenzív, nagy lángra lobban, de gyorsan el is ég, vagyis lelohad, véget ér.)
„**Szalmaözvegy**.” (Ha a házastársak egyike elutazik, az otthonmaradót nevezik ~nek. Eredet: mint ahogy a szalmával kitömött bábu sem igazi személy, úgy a ~ sem igazi özvegy.)
„**Szalonképes**.” (Szólás. Vulgáris kifejezésektől mentes, választékos, vagy finomkodó beszéd, vagy kifejezés, amelyet a főúri vagy nagypolgári lakhelyek szalonjában is lehetett használni.)
„**Szaltó mortale**.” (Halálugrás, olaszul: *salto mortale*. Átvitt értelemben veszedelmes vállalkozás. A két lengő trapéz közötti ~ ugrást Jules Léotard francia légtornász mutatta be elsőként Párizsban, 1859. november 12-én a Napóleon Cirkuszban.)

„**Szamárkodik**.” (Butaságokat csinál. A szamár = buta ember. A szamár az ókori egyiptomi és zsidó kultúrákban okos, isteni állat volt, de a római korban elkezdték a keresztényekhez társítani, akiket szamárimádónak, szamárfejűeknek neveztek, s innen az alacsonyabb rendű teherhordó állattal történő asszociáció, amit a szamár makacssága is erősített. Így a szamár emberre alkalmazva a butaság és makacsság szimbóluma lett az európai kultúrában. Lásd még: buta liba.)
„**Szamárlétra**.” (Szólás. Hivatali, vagy katonai lassú, fokozatos előmenetel. Olyanok járják végig a ~-t, akiknek nincs kiugró tehetségük, vagyis szamarak.)
„**Szamárpad**.” (Régen az iskolában az első pad, ahová a nehézfelfogású gyerekeket ültették, hogy jobban figyeljenek, szem előtt legyenek. Még: szamár /emberre alkalmazva/ = buta. Szamárság = butaság. Finomabb, kedveskedő formája: csacsi = buta; csacsiság = butaság.)
„**Szamárra, ha aranykantárt kötsz** is, csak szamár marad.” (Török közmondás. A külsőségek nem változtatják meg a lényegi tartalmat.)
„**Szaporítja a szót**.” (Szólás. Sokat beszél.)
„**Szappanopera**.” (Folytatásos, epizódokból álló, szórakoztató film- vagy rádiójáték sorozat. Eredete: *soap opera* = amikor a Procter & Gamble kozmetikai cég 1933-ban először finanszírozott folytatásos rádiójátékot azzal, hogy a szappan /*soap*/ kifejezés többször előforduljon benne, illetve szappan reklámok szakították meg az adást.)
„**Szapulja**.” (Gyaláz valakit, rosszakat mond róla. Még: lehordja, megszólja. Eredete: szapul = csapkodja a ruhát mosás közben.)
„**Szar a világ, tök a tromf**.” (Szólás. Kevéssel kell beérni, ha rossz a helyzet. A kártyában az aduk /régen a tromfok/ sorrendje: tök – zöld – makk – piros, tehát a leggyengébb adu: a tök.)
„**Szarba lép**.” (A babona szerint szerencséje lesz, ha az utcán kutya~, vagy, ha leszarja egy madár. Eredet: amikor szerencsét kívánunk valakinek, mindig az ellenkezőjét kell mondani az ártó szellemek megtévesztésére, akik csak arra várnak, hogy a kívánságok ellenkezőjét valósíthassák meg! Szerencsekívánat egy-egy vállalkozás, vadászat, vizsga előtt: egy kalap szart; kéz és lábtörést! Lásd: ott.)
„**Szarban hagy**ja.” (Szleng. Cserbenhagyja /lásd ott/, nem segít rajta, bajban hagyja.)
„**Szarér’ - húgyér**’.” (Vulgáris: mélyen áron alul eladni, elvesztegetni.)
„**Szarházi**.” (Szleng. Jellemtelen, haszontalan; még: senkiházi, szarjankó.)
„**Szarkaláb**.” (A szemek alatt megjelenő ránc. A ~ egy növény, de a csúnya, ákom-bákom írást, a ’macskakaparást’ is nevezik ~nak, s innen a ránc neve.)
„**Szarkasztikus**.” (Gúnyolódó. Eredet: német *sarkastisch* = gúnyos, ill. a görög *szarkazo* = ’húsát tépi’ /megszólja, leszólja, gúnyolja/; *szarkosz* = hús görögül.)
„**Szarkeverő**.” (Szleng. Olyan, rosszindulatú ember, aki mások között ellentétet gerjeszt pletykálkodással. Még: bajkeverő.)
„**Szar lesz egy foggal szotyizni**.” (Szleng. Olyat kapsz, hogy kiesnek a fogaid.)
„**Szarnak, bajnak nincs gazdája**.” (Közmondás a felelősség nem vállalásáról.)

„**Szarozik**.” (Szleng. Lassan, aprólékosan, feleslegesen csinál valamit; még: totojázik. Még: szarakodik = másnak kellemetlenséget okoz, vagy felesleges munkát végez.)
„**Szarrágó**.” (Vulgáris: önmagával szemben is fösvény, zsugori, igénytelen.)
„**Szarul**.” (Vulgáris: rosszul.)
„**Szarul, de büszkén**.” (Szleng az 1960-as évekből, válasz arra a kérdésre, hogy: *Hogy vagy*? Erre a válasz: ~. Erre: *Szarságodat látom, büszkeséged nem*. Erre: *Nyald le a szarságot, meglátod a büszkeséget.*)
„**Szar ügy**.” (Vulgáris. Kellemetlen helyzet.)
„**Szarva közt a tőgyét**.” (Szólás. Eltalálja ~. Rosszul találja el.)
„**Szarvashiba**.” (Feltűnő, kapitális hiba, amilyen feltűnő egy szarvas szarva. Az eredete azonban téves bibliai fordításban rejlik. Amikor Mózes a Sinai-hegyről lejött, arcának a bőre ragyogott, mivel beszélt Istennel /Mózes 34:29. A héber *qaran* ige jelentése, hogy ragyog, mint a nap, azaz körös-körül szarv-szerű sugarakat bocsájt ki, s a sugárzó napot is így ábrázolják egyszerű rajzokon. A héber megfogalmazást latinra viszont már nem úgy fordították, hogy Mózes ’nem tudta, hogy az arca ragyog,’ hanem úgy, hogy ’nem tudta, hogy a fején szarv van.’ A téves fordítás legfeltűnőbb következménye, hogy a legismertebb Mózes ábrázoláson Michelangelonak a római San Pietro in Vinculi templomban található Mózes szobrán Mózes a homlokán két szarvval van ábrázolva. Ez az első, tipikus ~.)
„**Szatír.**” (Részeges, szégyentelen ember. A mitológiában Bacchus isten tivornyázó követői a szatírok. Jogi kontextusban ~ a nemi szervét nyilvános helyen mutogató exhibicionista. Eredet: a héber *sza’ir* = kecske, ebből a görög *szatirosz*, ti. a ~okat a buja kecskékhez hasonlították és gyakran kecskelábbal, kecskepatával és kecske szarvval ábrázolták.)
„**Szavamra**!” (Becsületszavamra, becsszóra /lásd ott/. Amikor bizonyítani akarom a kijelentésem, állításom valódiságát azzal, hogy erkölcsileg, a becsületemmel vállalom az esetleg hamis kijelentés, állítás következményeit.)
„**Szaván fogja**.” (Szólás. Az ígéretére, az adott szavára emlékezteti, azt számonkéri. Még: szavát veszi = megígérteti vele, s aki megígéri: szavát adja. Aki nem tartja be az ígéretét: szavát szegi. A szó jelentése itt: megesküszik rá, elkötelezi magát. Kötés = eskü. Még: tartja a szavát = köti a szava, azaz az esküje, ígérete.)
„**Szavuk sem igen van azalatt, míg esznek**, természete már ez magyar embereknek.” (Arany János: Családi kör. Innen a szólás: magyar ember evés közben nem beszél.)
„**Száguldás, Porsche**, **szerelem**.” (Szerháti Zsuzsa slágere: ~. *Pompás utakon, édes szerelem, éles kanyar után cserélünk. Felbőg a motor, rajtad van a sor, angyalszemű, csak egyszer élünk. Minden suhan, a lomb, az erdő, bodros hajad a szélben; két szem sugara fent a felhőn, táncol, kacag a fényben*.)
„**Száguldó őrnagy**.” (Puskás Ferenc /Öcsi/ az 1950-es évekbeli Aranycsapat kapitánya, minden idők legjobb magyar futballistája. ~ a hidegháború idején, az élsportolók utazását/munkaviszonyát legalizáló névleges állami státusz volt a katonai rang.)

„**Szájába rág**.” (Szólás. Jól megmagyaráz, felkészít. Eredet: állatvilágban a kicsinyek etetésekor a szülők megrágják előre az ételt: jól előkészítik nekik. Még: szájába adja a szót = betanítja, mit mondjon. Még: szájbarágós = aprólékosan elmagyarázott.)
„**Szájából vette ki a szót**.” (Szólás. Ő is éppen azt akarta mondani.)
„**Szájára vesz**.” (Szólás. Pletykál róla. Szájára veszi, a falu = beszélnek róla a faluban.)
„**Szájhagyomány útján terjed**.” (Nem írott módon, hanem szájról szájra terjed valamilyen történet, hír, és az idősebb generáció szóban ráhagyományozza a fiatalabbakra a tudást.)
„**Szájhős**.” (Kérkedő, csak a kimondott szavakban bátor, hősködik, a tettekben nem. Lásd még: nem a szavak embere.)
„**Szájíze szerint** való.” (Szólás. Kedvére való, tetszik neki.)
„**Szálka a szemében**.” (Szólás. Zavarja. Még: szúrja a szemét /a szálka/ = nem tetszik neki. Eredet magyarázatát lásd a ’más szemében a szálkát is észreveszi’ ami bibliai félrefordítás.)
„**Száll a dalunk**, **szava ég fele tör**, láncban az építő harcos ököl; fáklyavivők kezén csörg’ a bilincs, izzik a tűz, de ki szítsa – ma nincs; lépj te a helyünkbe, szítsad a lángot, és döngesd bátran a falat, vagyunk egy jobb rend hű katonái, s leszünk a győztes élcsapat.” (Bécsi munkásinduló. Lásd: munkahadának a lépte dobog.)
„**Száll a kakukk fészkére**.” (*One flew over the cuckoo’s nest*. /Kiszámoló versike vége: te vagy a hunyó, rád esett a /sors/ választás/a/. Ken Kesey regénye 1961, film: 1975. ’Kakukk fészek’ angolban = a nem katolikus keresztény templomtorony csúcsdísze.)
„**Száll a madár ágrul ágra, száll az ének szájrul szájra**.” (Arany János: Rege a csodaszarvasról. ~ *fű kizöldül ó sírhanton, bajnok ébred hősi lanton*.)
„**Szállj, csak szállj tovább**, kitárt karom útvesztő; fagyos lett a szívem, kemény, mint a kő, menekülj, amíg nem késő” (Az Omega együttes slágere: Fekete pillangó.)
„**Szállj el, szállj el**, **Katica bogárka**! Jönnek a törökök, sós kútba vetnek, onnan is kivesznek, kerék alá tesznek, onnan is kivesznek. Ihol jönnek a törökök, mindjárt agyon lőnek!” (Régi gyermekdal.)
„**Szállj, szállj, szállj fel magasra**, dalom hódítsd meg most a kék eget.” (A Piramis slágere.)
„**Számadása van vele**.” (Szólás. Elszámolása van vele. A juhászoknak volt ~a ősszel, a nyár folyamán rájuk bízott birkák számát illetően.)
„**Számba veszi**.” (Megszámolja, listázza.)
„**Számháború**.” (Gyermekjáték. Szólásként: ha a vitatkozó partnerek más-más számadatokkal érvelnek valami mellett, vagy ellen.)
„**Számol vele**.” (Szólás. Figyelembe veszi, számít rá.)

„**Számot vet**.” (Szólás. Elszámol, számadást csinál. Eredet: amikor kavicsok, golyók, ill. számolótábla segítségével számoltak, akkor ’vetették’ ki, ill. össze a számokat. Még: számol a lehetőséggel, képességeivel.)
„**Számtalan dolognak az** az egyetlen előnye, hogy nincs semmiféle hátránya.” (Moldova György mondása.)
„**Szánalmas az a tanítvány**, aki nem múlja felül a mesterét.” (Arisztotelész mondása.)
„**Száncsengő vígan szól**.” (Amerikai népdal. *Csengő szól, csengő szól, cseng és bong az út. Kis szánunkkal a csengős csikó nagy vidáman fut. / Jingle bells, jingle bells, jingle all the way. Oh what fun it is to ride in a one horse open sleigh*.)
„**Szánom bánom**, bánom, **elhagyott a párom**, jaj, de szégyellem magam!” (Cigánydal.)
„**Szánt a babám, sej haj, csireg-csörög a járom**. Szánt a babám a benedeki határon. Száraz a föld, hármas eke nem állja; szép a babám, sej haj, Benedeken nincs párja.” (Magyar nóta. ~ *Mondtam babám, sej haj, ne rakd meg a szekeret. Feltöri a villanyél a kezedet. Fábúl van a villanyele nem másbul. Feltöri a tenyeredet, sej haj, csúnyául*.)
„**Száraz tónak nedves partján** döglött béka kuruttyol. Hallgatja egy süket ember, ki a vízben lubickol. Sej haj denevér, benned van a kutyavér.” (Népi dal.)
„**Szárba szökken**.” (Szólás. Egy gondolat, terv megvalósul, mint amikor a növény megnő, s hosszú szára lesz.)
„**Szárnyai alá vesz**.” (Szólás. Védelmébe vesz, mint a kotlós a csibéket. Még: védő ~. Eredete szerint Jézus szavai: *Jeruzsálem, Jeruzsálem, megölöd a prófétákat és megkövezed, akik hozzád küldettek! Hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, ahogy a tyúk szárnya alá gyűjti csibéit, de nem akartátok*. Máté 23:37.)
„**Szárnyak nélkül nehéz repülni**.” (Plautus mondása: *sine pennis volare haud facile est*.)
„**Szárnybontogatás**.” (Pályakezdés, aminek a vége szárnyaló karrier. A madárfiókára utalás.)
„**Százegy kengyelfutó százkét felé szaladt**, tökszárdudát fújtak minden ablak alatt.” (Móra Ferenc: A didergő király.)
„**Százéves kút**, magas fák közt, a kertben, tisztavizű, hűvös és mély.” (Generál együttes: ~.)
„**Száz évig élj** vele boldogan, áldásom rád! Ő talán elvisel minden vitát.” (Élj vele boldogan: Mátrai Zsuzsa slágere. *Én már távozom, ezt megúsztam szárazon, s bárhogy is számolom, egy cseppet sem fáj. Most élek majd, végre szabadon. Gond nélkül, járok utamon. Morcoskám, nem szólhatsz rám. Idáig szenvedtem, éppen eleget, holnaptól, én is nevetek, úgy, mint más, ez jobb szokás. ~*.)
„**Száz év múlva ki tud majd itt magyarul**?” (Cseh Tamás slágere: Születtem Magyarországon. *Hogy lesznek ezek túlélők, valami itt korcsosul, kérdezném, hogy ~*?)
„**Száz forintnak ötven a fele**! Egye meg a fészkes fekete fene! Nem lehet az ember fából, ki kell rúgni a hámfából.” (Magyar nóta. *Még azt mondják, részeges*

vagyok! Pedig csak a jó bort szeretem nagyon! Nem lehet az ember fából, ki kel rúgni a hámfából.)
„**Száz liba egy sorba!’** Mennek a nagy tóra; elől megy a gúnár, jaj de begyesen jár!” (Mondóka.)
„**Száz sasszemszer száz sasszem** az sok száz sasszem.” (Nyelvtörő.)
„**Száz szál gyertyát!** Száz icce bort, ide az asztalra!” (Betyárnóta. Lásd még: Csaplárosné!)
„**Száz szónak is egy a vége**.” (Közmondás. Vita, hosszú megbeszélés lezárása.)
„**Szebb a páva**, **mint a pulyka**.” (Gyermekmondóka, amellyel a vörös hajú, szeplős gyermekeket csúfolták a társaik a pettyes /szeplős/ pulykatojásra, és a vörösfejű pulykára utalva. ~ *Szebb, szebb, szebb. Mert a páva aranyos, a pulyka meg ripacsos. Glú, glú, glú*.)
„**Szebb lesz az a dicsőség**, amelynek te magad vagy a szerzője, mint az, amelynek örököse. (Apáczai Csere János mondása. *Ne tartsd érdemednek ősi családfádat vagy az őseidtől örökölt dicsőséget*. ~.)
„**Szedett-vedett**.” (Ikerszó. Összetákolt, innen-onnan összegyűjtött, rossz minőségű holmi. ’Vedett’ = védett, megőrzött.)
„**Szedi a sátorfáját**.” (Szólás. Tovább megy, készülődik. Eredet: bontja a sátrat. Még: felszedi a sátorfáját.)
„**Szedte-vette teremtette!**” (Eufemizmus, azaz káromkodást helyettesítő indulatszó. Még: *Ilyen-olyan* ~!)
„**Szeged híres város** – **Tápéval határos**.” (Magyar nóta. Lásd még: Kis kutya, nagy kutya.)
„**Szeged szebb lesz, mint volt**.” (Ferenc József mondta a nagy szegedi árvíz után 1879-ben; de az anekdota szerint, amikor először azt akarta mondani az újjá építésére utalva, Szegeden, hogy ’Szeged nem volt, hanem lesz’ véletlenül – mivel nem tudott jól magyarul –, azt találta mondani: *Szeged nem volt, hanem nincs*.)
„**Szeget szeggel**.” (*Measure for measure*. William Shakespeare: ~. Latin közmondásként: ~ kell ütni: *Clavum clavo pellere*.)
„**Szeget üt a fejébe**.” (Szólás. Valami jár a fejében, nem hagyja nyugton egy gondolat. Eredete az ősi sámánok által gyakorolt koponya-lékelés, amikor a csontot nem áttörve szöget ütöttek a páciens fejébe ezzel kúrálva betegségtől, vagy beavatva valamely titkos tudásba, így gondolkodóba ejtve az illetőt. Még: bolhát/bogarat ültet a fülébe = olyat mond neki, ami nem hagyja nyugodni; mintha egy bolha/bogár csípné, idegesítené.)
„**Szegény az, aki nem tudja, mikor elég**.” (Japán közmondás.)
„**Szegény az eklézsia**, maga harangoz a pap.” (Szólás. Nincs bőség, szegény a cég. Eklézsia = egyházközösség; eredetileg görög népgyűlés.)
„**Szegényből lett gazdagnál** nincsen kegyetlenebb.” (Közmondás.)
„**Szegények vagyunk**, **de jól élünk!**” (Roskovics Ignác festőművész mondása 1880 körül.)
„**Szegény ember az, ki tyúkjait számlálgatja**.” (Közmondás.)

„**Szegény embernek sok minden hiányzik**, **zsugorinak** minden.” (Publilius Syrus mondása: *inopiae desunt multa, avaritiae omnia*.)
„**Szegény ember szándékát boldog Isten bírja**.” (Székely közmondás. Még: Szegény ember dolgát ~. Arra utal, hogy a szegénynek Isten kezében van a sorsa.)
„**Szegény embert az ág is** húzza.” (Közmondás. Németül: *Den armen Menschen zieht sogar der Baumbast hinunter*.)
„**Szegény ember vízzel főz**, és takonnyal ránt.” (Közmondás.)
„**Szegény fiú**, **szegény leány**, nem tudja még mi vár reá.” (Illés együttes: Régi dal. *Egy régi kép, egy kis gyerek, ki tudja már, miért nevet? Egy másik arc, egy kisleány, ki tudja már, miért vidám*? ~.)
„**Szegény gazdagok**.” (Jókai Mór: ~.)
„**Szegény legény vagyok én**, erdőn-mezőn járok én. Krajcárom sincsen, elszakadt az ingem.” (Népdal. ~. *Ég alatt hálok, jobb időket várok*.)
„**Szegény, mint a templom** egere.” (Szólás. A templomban nincs éléskamra, így az ottani egér tényleg szegény. Még: olyan ~.)
„**Szegénységi bizonyítvány**t állít ki magáról.” (Szólás. Elárulja, hogy milyen tudatlan vagy műveletlen, faragatlan. ~ = régen olyan hatósági igazolás, amely azt igazolta, hogy valaki nem tudja állni valaminek a költségét.)
„**Szegény Tamás fázik**!” (*Poor Tom’s a-cold*. Shakespeare: Lear király.)
„**Szegény tatár**!” (Olyan emberre mondják, aki olyan valaminek örül, amivel rosszul fog járni. Eredet: Szeles János: Székelyudvarhely történetében írja, hogy az 1694-es csíki tatár betörésnél mondta egy székely, amikor látta, hogy feleségét egy tatár lovas elviszi: s*zegény tatár, ha tudnád, kit viszel, bizony nem kapnál úgy rajta*.)
„**Szegre akaszt**ja az elveit.” (Szólás. Félreteszi, elfelejti, mint amikor egy nem használt tárgyat felakasztanak egy szegre. Először Csanádi Sándor függetlenségpárti képviselő tulajdonította ezt a mondást Tisza Kálmának. Lásd még: szögre akasztja.)
„**Szegről – végről**.” (Szólás, nagyon távolról. Eredet: a falu végéről, ill. a szegről / tanyáról. Még: ~ elmeséli = nagyon részletesen, az elejétől a végéig.)
„**Szekál**.” (Szleng. Idegesít, gyötör, piszkál, zaklat, bosszant. Még: szekíroz. Eredet: a latin *siccare* = kiszív, illetve az olasz *seccare*; azzal a jelentéssel, amikor az éhes, de már elválasztott borjú döfködi, bosszantja a tehenet.)
„**Szekértoló**.” (Szólás. Valakinek a ~ja = segítője egy cél elérése érdekében.)
„**Szekrényajtó**.” (Szleng. Megtermett, nagydarab, kigyúrt, izmos férfi.)
„**Szekszárdon születtem, színésznőt szerettem**.” (Karinthy Frigyes: Így írtok ti – Babits Mihály alliterációs költői stílusát parodizálva.)
„**Szekunda**.” (Elégtelen iskolai osztályzat. Latinul a jelentése második, azaz nem elsőrendű /nem *príma*/, hanem másodrendű /*szekunda*/ minőség, ami nem felel meg, tehát elégtelen. Lásd: viszi a prímet = ő az első.)
„**Szelavi**!” (Ilyen az élet! Francia szólás átírása: ***C’est la vie****!*)
„**Szeleburdi**.” (Szólás. Kapkodó, meggondolatlan, heves. Még: szeles, széllel bélelt.)

„**Szellemem egyre dicsőbb, s általa híres e föld**.” (Janus Pannonius: Pannónia dicsérete. *Eddig Itália földjén termettek csak a könyvek, s most Pannónia is ontja a szép dalokat. Sokra becsülnek már, hazám is büszke lehet rám. ~*.)
„**Szellőűzött felhők között merengve jár a holdsugár**, mint rom felett a képzelet.” (Petőfi Sándor: Est. *A nap lement, eljött a csend. ~ A városi nem élvezi; falun keresd: mi szép az est*.)
„**Szembesül vele**.” (Rájön, rádöbben, ráébred a valóságra, megismeri a tényeket.)
„**Szemedben könnyek**, **haragszol rám**; hogy el kell menjek, nem az én hibám.” (Neoton együttes: Kell, hogy várj. *~ Nevess, hisz így szeretlek, vidámnak és kedvesnek, lássalak, ha nem leszel velem*.)
„**Szemefénye**.” (Szólás. Mindene, drágasága. Még: úgy vigyáz rá, mint a ~re.)
„**Szemei ilyenkor merengők** lettek, és dúdolni kezdett valami öreg pásztordalt … ’a nyáron, csősz leszek én a nyáron …’ Kedves, öreg hangja vágyódóan, álmodó melegséggel zengett, és benne volt a nyár napsugara, távoli utak aranyos pora, a hegyek messze kékje, lekaszált kertek édes, szomorú illata és hűs patakok csobogása, melyek felett szitakötők táncoltak.” (Fekete István: Sinyi.)
„**Szeme lecsukódik**, szája kinyitódik, hagyjuk a kis álmost, hadd aludjon már most. Hopp egy légy!” (Bujtor István mondása, amikor leüt, valakit Az oroszlán ugrani készül c. filmben.)
„**Szemellenzős**.” (Szólás. Korlátolt, konok. Eredet: a városi közlekedésben az igáslovakra tettek ~t, hogy ne ijedezzenek a forgalomban.)
„**Szemenszedett hazugság**.” (Szólás. Válogatott hazugság. Szemenként kiválogatott dolog.)
„**Szemesnek áll a világ**.” (Közmondás. Ha szemfüles, észreveszi a lehetőséget, szerencsés. Még: ~, *vaknak az alamizsna*.)
„**Szeme-szája eláll**.” (Szólás Csodálkozik, elámul. Még: ~ tátva marad.)
„**Szemet hunynak felette.**” (Szólás. Elnézik, megbocsájtják neki. Úgy tesznek, mintha nem látták volna, mit csinált, mintha behunyták volna a szemüket.)
„**Szemet szemért, fogat fogért**, kezet kézért, lábat lábért.” (Mózes II. könyve 21:24. Latinul: *oculum pro oculo, dentem pro dente*. Németül: *Auge um Auge, Zahn um Zahn*. Ez a ’megtorlás’ /talio/ elve, amely az elkövetés mértékével azonos büntetést szab ki, s először Hammurapi törvényoszlopán jelent meg a történelemben.)
„**Szemet szúr neki**.” (Szólás. Észreveszi, a szemébe ötlik. Még: majd kiszúrja a szemét /és mégsem veszi észre, pedig ott van előtte.)
„**Szemet vet rá**.” (Szólás. Megkívánja, ráveti a tekintetét, szemét.)
„**Szemére veti**.” (Szemrehányást tesz neki, szembesíti a hibájával.)
„**Szemérmes koldusnak üres a tarisznyája**.” (Közmondás, miszerint rámenősnek kell lenni az érvényesüléshez.)
„**Szemérmetes Erzsók**.” (Petőfi: A helység kalapácsa, című epikus szatírájában megrajzolt, a zugivást és a ledérséget takargató karakter.)
„**Szemfényvesztő**.” (Szólás. Csaló, megtévesztő.)

„**Szemforgató**.” (Szólás. Farizeus, képmutató, nem őszinte. Amikor látszólagos, túlzottan hangsúlyozott, kimutatott vallási túlbuzgalomban imádkozik valaki, szemét az ég felé fordítja. Még: forgatja a szemét = ha olyat hall valaki, amivel nem ért egyet, vagy amit nagyon un, akkor felfelé fordítja a szemét, hogy nem szakade rá a beszélőre a plafon, vagy az ég ekkora hazugság vagy butaság hallatán.)
„**Szemfüles**.” (Szólás. Ügyes; mindent meglát és meghall, ami hasznos neki.)
„**Szemmel tart**.” (Szólás. Megfigyel. Még: szemet vet rá = megtetszik neki. Még: szemmel látható = nyilvánvaló.)
„**Szemmel veri**.” (Nézéssel megátkozza.)
„**Szem nem látja, fül nem hallja**, emberi szív föl nem fogja, amit Isten azoknak készít, akik szeretik őt.” (Pál apostol korinthusiakhoz írt I. levele, 2.9)
„**Szem nem marad szárazon**.” (Szólás. Szomorúságtól vagy nevetéstől mindenki könnyezik. Még: megkönnyezi = meghatódik.)
„**Szempillája sem rebben**.” (Szólás. Nem ijed meg. Nem pislog ijedtében.)
„**Szemrevaló**.” (Szólás. Csinos, szép, érdemes szemügyre venni, megnézni.)
„**Szemtelen, mint a piaci** légy.” (Szólás. Pofátlan, kitartóan kellemetlen.)
„**Szemtől szembe**.” (Arccal egymás felé.)
„**Szemüveget a** bírónak!” (Szurkolói szólás sportrendezvényeken, ha nem értenek egyet a bíró döntésével, arra utalva, hogy a bíró nem lát jól.)
„**Szenátorok jó emberek**, de a szenátus már rosszindulatú bestia.” (*Senatores boni viri, senatus autem mala bestia*. Római közmondás. Ha valamik egyenként jók, együtt károsak.)
„**Szendvics**.” (Lord Sandwich készíttetett először két szelet kenyér közötti ételt. Az admiralitás lordja lévén, James Cook kapitány eredetileg róla nevezte el a Hawaii-szigeteket.)
„**Szenfrensziszkó**.” (Scott McKenzie világslágere 1967-ből: *San Francisco*.)
„**Szenilis**.” (Időskori szellemi gyengeség, feledékenység. Latinul *senilis* = öreges, *senex* = öreg.)
„**Szentimentális.**” (Érzelgős, érzelmes. Franciául, angolul: *sentimental* = érzelgős. Eredet: latinul *sentio* = érez, érzékel. Még: szentimentalizmus = az érzelmek központba állítása a műalkotásokban.)
„**Szent Anna**.” (Július 26. Anna nap. Ilyenkor búcsúkat tartanak. Ekkor kell kiszedni a vöröshagymát és aratni a kendert. Szent Anna a szabók védőszentje és ő adja a gyermekáldást is; ezért azok a fiatal nők, akik gyermeket szeretnének, ezen a napon nem dolgozhatnak a néphit szerint. ~ köténybe hordja a legyeket, és ahol olyan nőt lát dolgozni, aki gyermeket szeretne, bedobja az ajtón, ablakon a meddőséget okozó legyeket.)
„**Szent Antal elviszi a szénát**.” (Népi szólás, amennyiben esik az eső június 13-án, Antal napon. Szent Antal dologtiltó nap: ha az asszonyok, lányok keze e napon lisztes lesz, pattanásosak lesznek. Szent Antal a vakok, koldusok, szegények védőszentje, a templomokban perselyes szobrai vannak – adakozás céljából.)
„**Szent Bertalan éjszakája**.” (Tömeges, véres leszámolás ideje. Eredet: 1572. augusztus 28-án Medici Katalin hívei Navarrai Henrik és Valois Margit esküvője

napján legyilkoltak Párizsban 3000, országszerte 40 ezer hugenottát. A hugenotta francia protestáns, a svájci német 'református' szónak, az *eygenot*-nak a francia áthallásából. Még: ~ a szűcsök és csizmadiák védőszentje. Augusztus 24, amely az ősz első napja a néphit szerint; az ezen a napon készített vaj gyógyító erejű. Amilyen idő van ezen a napon, olyan lesz az egész ősz. Ez a nagytakarítások napja is – népi szokás szerint.)

„**Szent Család**." (A Szűz Mária, Szent József és Jézus Krisztus által alkotott család, amely a földi, emberi élet mintaképe.)

„**Szent Dávid hegedül.**" (Magyar néphit szerint Uriás átka miatt került a Holdba Dávid /király/ aki Uriást a halálba küldte, hogy annak a feleségét, Ceciliát, elcsábíthassa. Az átok szerint se föld, se ég nem fogadja be őket, így a teliholdban látható alak Dávid, aki hegedül, s a nőalak Cecília – aki táncol. *Szent Dávid a holdban ül, ha kedve tartja, hegedül.* Régi magyar közmondás arra, hogy nincs új a Nap alatt, már nem időszerű valami: *rég elhegedülte ezt már Szent Dávid*. Szent Dávid /aki nem azonos a bibliai Dávid királlyal/ Wales védőszentje a VI. századtól; jelképe a póréhagyma: *leek*.)

„**Szentencia**." (Ítélet. Kimondja a ~t = ítélet/et mond/, határozat/ot hoz/. Eredete a latin *sententia* = ítélet. Másik jelentése: mondat. Pl. angolul *sentence*.)

„**Szent ég**!" (Indulatszó csodálkozás, meglepődés kifejezésére. Lásd még: Szent Isten! Te jó ég!)

„**Szentfazék**." (Szólás. Képmutató, ájtatoskodó, látszólag nagyon vallásos nő.)

„**Szent Gergely doktor**nak, híres tanítónknak az ő napján, régi szokás szerint, menjünk Isten szerint iskolánkba." (Március 12-i, Gergely napi diák mondóka. Lásd: Gergelyjárás.)

„**Szent Grál**." (Az a serleg, amelybe állítólag a keresztre feszített Krisztus vérét felfogták. A ~ keresése /*Quest of the Holy Grail*/ a középkori lovagi legenda központi alakja volt: pl. Arthur király és a kerekasztal lovagjai is a ~t keresték. A 'grál lovag' = nemes célokért küzdő, feddhetetlen személy.)

„**Szent Habakkuk**!" (A meglepetés kifejezése indulatszóban. A bibliai Ószövetség egyik könyve a ~ próféta könyve. Lényege: *'az igaz ember a hite által él*.' Hab. 2:4. Bármennyire is mostohák és rosszak a körülmények, *'aki Istenben hisz, víg és örvendező, mert őt az Úr magaslatokon engedi járni*.')

„**Szentháromság**." (Az Atya /Isten/ fiú /Jézus Krisztus/ és a Szentlélek /az emberek felé az előző kettőt közvetítő médium/ egységének a tana: *Sancta Trinitas*. Elsőként Tertullianus, ókeresztény filozófus használta a III. században.)

„**Szent Isten**!" (Indulatszó, a megdöbbent csodálkozás kifejezésére. Ugyanilyen szituációban. Lásd még: Szent ég! Te jó ég!)

„**Szent Iván éj**." (Június 24-én. Iván napján, éjjel ünnepelték régen a nyári napfordulót: este tüzeket gyújtottak a kutakat megrontó sárkányok, a jégeső és a dögvész ellen. A tűzre bodzafa gallyat kellett tenni az egészség megőrzése érdekében. A fiúk a tüzet átugrálták, miközben a lányok 'kiénekelték' őket, jelesül, hogy melyiknek ki lesz majd a szeretője. Ha a fiú ezzel nem értett egyet, összerúgta a tüzet, melyet a lányok újra igazítottak. Lásd: Ne félj pajtás.)

„**Szent Jakab nap**.” (Július 25. Ezen a napon kell levágni a zabot, és kell kiszedni a fokhagymát. ~ a hajósok és a búcsúsok védőszentje. Ő volt az első vértanú az apostolok között. *Ha Jakab napkor sok a felleg, a télen sok havazás lesz*.)
„**Szent Jobb**.” (István király mumifikálódott jobb kézfeje, melyet 1083-ban, a szentté avatásakor különítettek el, s így – míg a székesfehérvári királysírok elpusztultak – ez ereklyeként századokon át fennmaradt. Jelenleg a pesti Szent István bazilikában őrzik.)
„**Szent karácsony éjjel**.” (Karácsonyi templomi ének, Gimesi gyűjtemény, 1844, szöveg: Czikéné Lovich Ilona, 1931. *Ó, gyönyörű szép, titokzatos éj, ég szemű gyermek, csöpp rózsalevél, kisdedként az édes Úr jászolában megsimul ~*.)
„**Szent Kleofás**! **Milyen karaván**!” (Petőfi Sándor: Vándorélet. Egy cigánykaravánról.)
„**Szent László pénze**.” (Az Eocén korban élt nummuliteszek /óriás tengeri egysejtűek/ megkövesedett maradványai: 0,5 – 3 cm átmérőjű kerek, lapos mészkövek a Bakony vidékén. A hozzá fűződő monda: amikor a király a kunokat üldözte, azok aranyakat szórtak el, mire a magyarok azokat kezdték felszedni, üldözés helyett. A király fohászára váltak értéktelen kővé az aranyak, s így a magyarok tovább üldözték az ellenséget, győzelmük teljessé vált.)
„**Szent Lélek**.” (A Szentháromság egyik része – atya, fiú, szentlélek – aki a hívőket Isten imádatára ráveszi, s azok betöltekeznek a ~-kel. A ~ eljövetelének napja: pünkösd. Valaki megjavul = megszállja a ~.)
„**Szent Márk köztársasága**.” (Velence. ~ evangélista, az alexandriai egyház alapítója. 827-ben csontjait velencei kereskedők disznóhús között csempészték ki Egyiptomból; azóta Velence védőszentje. ~ székesegyház.)
„**Szent meggyőződésem**.” (Tisza Kálmán szavajárása.)
„**Szent Mihálykor keleti szél**, igen komoly telet ígér.” (Időjós népi szólás.)
„**Szent Mihály lova**.” (Hordozható ravatal, amin utolsó útjára, a temetőbe vitte általában 4 ember a vállára emelve a koporsót és benne a megholtat. Szent Mihály arkangyal a temetők és a temetés védőszentje volt. Időjóslás: *ha Szent Mihály lova deres, behozza a telet*.)
„**Szent Mihály**, **oda nyár**.” (Népi szólás Mihály napra, szeptember 29-re. Ezt a bálok és vásárok napja. Ekkor hajtják haza az állatokat a nyári legelőről, ekkor számoltatják el a gulyásokat, pásztorokat, csikósokat. Ekkor kezdődik a kukoricatörés.)
„**Szent Péter kuglizik**.” (Szólás. Dörög az ég, vagyis ledűlnek a kuglibábuk a mennyekben.)
„**Szent Péter trónja**.” (A pápai trón Vatikánban, mivel ~ volt az első pápa.)
„**Szentségel**.” (Csúnyán, az Istent, vagy a szenteket emlegetve káromkodik. Még: A szentségit! A hétszentségit! A hétszázát! Lásd még: hétszentség.)
„**Szent Sír**.” (Jézus sírja Jeruzsálemben.)
„**Szent Szűz**.” (Szűz Mária, Jézus anyja.)
„**Szentül hiszi**.” (Meg van róla győződve, biztosan tudja.)

„**Szenvedni megtaníthatnak, félni nem**.” (írta Kossuth Lajos 1837-40 közötti börtönéveiről.)
„**Szenzációhajhász**.” (Még: hatásvadász. Nem feltétlenül komoly, hanem meglepő, az emberek figyelmét felkeltő, rájuk hatást gyakorló eseményeket kereső. Eredete a latin *sentire* = érzékelni.)
„**Szeplőtlen fogantatás**.” (A szeplő szépséghiba, tehát a ~ = hibátlan, tökéletes teherbe esés. Szűz Mária fogantatásának a zsidó hagyomány szerinti magyarázata: szűz az a lány, aki még nem látott vért, azaz még nem menstruált. Ha tehát a teherbe esés közvetlenül az első menstruáció előtti peteérés után történt – és ez a fiatalon férjhez adott lányoknál igen gyakran előfordult –, úgy ’szűzen’ fogant meg a lány. A Bibliában: *Ímé, a szűz fogan méhében és szül fiat* /Ézsaiás könyve 7:14/ szerepel. Ezt Kr.e. 250-ben fordították görögre az arámi /óhéberrel rokon/ köznyelvről, s itt félrefordítás történt: arámi nyelven az ’*almah*’ nem szüzet, hanem fiatal lányt jelent. A Mária kultusz kialakításához szükség volt a ~ érvényesülésére is, vagyis a csodára, ezért a keresztény egyház később nem változtatott a téves fordításon.)
„**Szeptember söpör már a tereken**, sírnak az őszi kertek, közöttük szalad még a szerelem, kifakult álmot kerget.” (Apostol együttes: Búcsúzik a nyár.)
„**Szeptember végi hangulat** kísér utamon. A völgyekben még ott bujkál a vénasszonyok nyara, de itt fent már zörögve hordja a szél a falevelet. A túlsó domboldalon hordó kong: szüretre készülnek. Nemsokára megcsordulnak a fürtök, a pincék vidám füstöket áldoznak, s az öreg diófákról álmos éjszakákon koppanva hull alá a dió. A pincegádorok megint egy évre elteszik a nótát, azután csak a csend szövögeti láthatatlan hálóját a homályban. Künn a venyigesorokat majd befújja a hó. Egy-egy szarka cserreg a karókon himbálódzva, a pincék meg behunyják apró szemeiket, hogy a lakodalmak mámorát őrző öblükben álmodhassék a múlt, kísérthessenek az elszállt melódiák és érhessék az új nóta, új nászra a százéves dongák között.” (Fekete István: Polányban.)
„**Szeráf**.” (A zsidó mitológiában Isten szárnyas angyalai. *Száruf* = elégető, emésztő tűz.)
„**Szerecseny mosdatás**.” (Szólás. Hiábavaló igyekezettel próbálni tisztára mosni, mentegetni valakit. Eredetileg a római Lucianus mondása: *Aethiopem lavare*, azaz ’néger’ ill. etiópiai mosdatása.)
„**Szerelem az, melyet adunk**, nem az, melyet találunk.” (Eötvös József: Aforizmák.)
„**Szerelemben a nők** a tolvajnak megbocsátanak, de a koldust megvetik.” (Közmondás)
„**Szerelem és küzdés nélkül mit ér a lét**?” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Szerelem: ingázó bérlet a pokol-menny járatra**.” (Don Dickerman mondása.)
„**Szerelemmel múlik az idő**, idővel múlik a szerelem.” (Madame, de Pompadour mondása)

„**Szerelem nincs szex nélkül**.” (Angol közmondás. Eredetileg: *Love is nothing without fucking* /jelentése: a szerelem semmi, baszás nélkül/.)
„**Szerelem, szerelem, átkozott gyötrelem**, miért nem virágoztál minden fa tetejen?” (Népdal.)
„**Szerelmes a nap a holdba**, a hold meg a csillagokba; a csillagok az egekbe, én meg a te szemedbe.” (Magyar nóta.)
„**Szerelmes a szakácsné**.” (Szólás. Ha az étel el van sózva, ti. a szakácsné nem oda figyelt.)
„**Szerelmet nem lehet keresni**; a szerelemmel csak találkozni lehet.” (Voltaire mondása.)
„**Szerencse bátor szívvel társalkodik**.” (Végvári mondás a XVI. századból. Jelentése: aki bátor, az szerencsés is.)
„**Szerencse és az Isten tőlünk elpártola**. Egy pártfogó maradt csak velünk; ez Bem vala.**”** (Petőfi írja Bem apóról a Négy nap dörgött az ágyú című versében.)
„**Szerencse fel**!” (Bányász köszöntés; a bánya mélyéből a szerencsés feljutást remélve. Lásd még: jó szerencsét!)
„**Szerencse fia**.” (Aki szerencsés. *Fortunae filius*. Horatius: Satirae 2:6)
„**Szerencselovag**.” (Szólás. Olyan – értéktelen – ember, aki nem tehetsége, vagy származása által, hanem a jószerencséjére hagyatkozva próbál sikeres lenni, ti. meglovagolja a szerencséjét, ameddig tudja.)
„**Szerencsemalac**.” (A sertés a jólétet, gazdagságot jelképezi, akinek van, az szerencsés = gazdag. A malac, mivel túr, keres; talál is, tehát a gyarapodást is jelenti. Még: szerencse fia, = akire rátalál a szerencse és kegyeibe fogadja. A ~ az újév egyik jelképe. A szerencse istenasszonya görögül *Tykhé*, latinul *Fortuna*.)
„**Szerencsepatkó**.” (A talált ~ hoz szerencsét. Régen fából vagy bőrből volt a cipők sarka, s hamar elkopott. Akinek patkó volt rajta, szerencsésnek érezhette magát.)
„**Szerencsében légy szerény**, szerencsétlenségben légy erős.” (Aulich Lajos jelmondata.)
„**Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál**.” (Boszorkányok mondása a népmesékben)
„**Szerencsés, aki kevés pénzzel boldog**; szerencsétlen, aki sok pénzzel boldogtalan.” (Démokritosz mondása.)
„**Szerencsés csillagzat alatt született**.” (Szólás. Szerencsés. Utalás a csillagképekre, a bolygók állására /asztrológia/ valakinek a születésekor. Még: szerencsés órában született = jókor.)
„**Szerencsétlen flótás**.” (Szólás. Schiler Ármány és szerelem c. darabjában szerepel az *unglückseliges Flötenspiel* /= szerencsétlen fuvolázás, flótázás/, innen ered. Még: szerencsés flótás olyan emberre alkalmazott. kissé gúnyos megjegyzés, akinek szerencséje van, de nem érdemli meg, nem szolgált rá.)
„**Szerencsét próbál.**” (Megpróbálkozik, kísérletezik valamivel. Mesebeli szófordulat, amikor világgá megy, vándorútra indul egy főhős.)

„**Szeresd az Urat**, **a te Istenedet**, teljes szívedből és teljes lelkedből és minden erődből és teljes elmédből, és a te felebarátodat, mint magadat.” (Jézus válasza arra, hogy mit kell tennünk az örök élet elnyerése érdekében. Annak magyarázatát, hogy ki tekinthető felebarátnak az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszéd tartalmazza, amely, mivel a szamaritánusokat az izraeliek eretneknek, ellenségnek tartottak, eredetileg a diszkrimináció és a hátrányos megkülönböztetés elleni példabeszéd is.)
„**Szeresd ellenségeidet**, hisz ők mondják meg, hol hibázol.” (Benjamin Franklin mondása)
„**Szeresd felebarátaidat**, **mint tenmagadat**.” (Bibliai tanítás, az irgalmas szamaritánusról szóló példabeszédben /lásd még: Szeresd az Urat/. A ’felebarátod’ az eredeti, arámi bibliai szöveg szerint = a ’magadhoz hasonló ember.’)
„**Szeresd Istent**, és tégy, amit akarsz.” (Acquinói Szent Tamás mondása; dogma. Isten nevében bármit megtehetsz.)
„**Szeress, míg csak szeretni tudsz**.” (Freiligrath mondása.)
„**Szeressétek ellenségeiteket**; és ama magasságos Istennek fiai lesztek!” (Jézus tanítása. *Ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi jutalmatok van? Hiszen a bűnösök is szeretik azokat, akik őket szeretik. Hanem ~*.)
„**Szeretek gyertya mellett** írni öreg házban, hol kőkockák vannak az ámbituson, és bolthajtás őrzi a lakók álmát; szeretek gyertya mellett írni, hol álmosan dörmög a kályha, és vén kutyák vakkantanak céltalan, őszi estéken; szeretem a gyertya puha fényét, hol gondtalanul alszik a kert és az öreg fenyők.” (Fekete István füveskönyve: Emberpor.)
„**Szeretem a bőröd illatát**.” (A Romantic együttes slágere: Vágyom rád. *Hogy mondjam el, hogy vágyom rád, hogy ~*.)
„**Szeretem a ködöt**, mert csend van benne, mint egy idegen országban, melynek lakója a magány, királya pedig az álom.” (Fekete István: Köd.)
„**Szeretem a világosságot**, de nem szeretem, ha égő fáklyával terjesztik.” (Metternichnek tulajdonított mondás a Hídember c. filmben.)
„**Szeretem Platónt**, de még jobban szeretem az igazságot.” (Arisztotelész mondása, melynek jelentése: nem az a fontos, hogy ki mondja, hanem hogy mit mond. *Amicus Plato, sed magis amica veritas*. Jelentése még: barátodért se tagadd meg az igazságot.)
„**Szeretet lángjában** a legkeményebb vas is megolvad.” (Gandhi gondolata.)
„**Szeretetre vágysz**? Szeress!” (Martialis mondása.)
„**Szereti a hasát**.” (Szólás. Szeret jókat enni. Még: haspók.)
„**Szeretkezz**, **ne háborúzz**!” (Az 1960-as évek hippi mozgalmának jelszava. *Make love not war*. Még: Virág-erő. *Flower-power.* Az 1960-as évek magyar változata a vulgáris: *Baszd a pinát, ahol éred, ezzel is a békét véded!*)
„**Szeretlek, mint anyját a gyermek**, mint mélyüket a hallgatag vermek.” (József Attila: Óda. ~ *Szeretlek, mint a fényt a termek, mint lángot a lélek, test a nyugalmat! Szeretlek, mint élni szeretnek a halandók, amíg meg nem halnak*.)

„**Szeretnék most a lelketekbe látni**, hogy fáj-e néktek Erdély és a végek?" (Reményik Sándor: Némely pesti poétának. ... *Mutatnám az ebként kivert magyart, hogy' búcsúzik a határszéli fától, s a szívetekbe perzselném a képét, aztán – ha tudtok – daloljatok – másról.*)
„**Szeretném, hogyha szeretnének**, s lennék valakié." (Ady Endre: Sem utódja, sem boldog őse.)
„**Szeretni bolondulásig**, elolvadásig, elég, ha csókol márciustól februárig." (Szécsi Pál slágere.)
„**Szeretni kell, ennyi az egész**, terólad engem lebeszélni nehéz." (Korda György slágere.)
„**Szeretni, szeretni szerettelek.** Feleségül elvenni, sose mertelek. Menyasszonyi fátyol a fejedre kerül, ha kerül, szívem a bánatba' belemerül." (Magyar nóta. Még lásd: Utcára nyílik a kocsmaajtó; Mához egy hétre.)
„**Szeretném a homokórát megállítani,** szeretném az emlékeim elfelejteni." (Záray Márta slágere: Homokóra.)
„**Szeretném bejárni a Földet**, minden városát. Amit csak alkotott az ember, látni száz csodát." (Harangozó Teréz slágere.)
„**Szerét ejti**." (Módot talál rá, megteszi. A 'szer' egyik régi magyar jelentése: eszköz, szerszám.)
„**Szerkó**." (Szleng. Ruha. Eredete: szerelés /ruházat/ = az áru megjelenése, kiszerelése. Még: naci, ruci = női ruha.)
„**Szertelen**." (Mértéktelen, határtalanul erős, szabályokat be nem tartó.)
„**Szertenézett, s nem lelé honját a hazában**." (Kölcsey Ferenc: Himnusz.)
„**Szert tesz rá**." (Megszerzi. Lásd még: szerét ejti.)
„**Szervác, Pongrác**, **Bonifác**, megharagszik, fagyot ráz." (Május 12, 13, 14 a fagyosszentek.)
„**Szervilens**." (Szolgalelkű, hízelgő, túlzottan alázatos; eredete a latin *servilis* = szolga. Még: hajbókoló, talpnyaló.)
„**Szerviens**." (Alattvaló; eredete a latin *serviens regis* = a király szolgája.)
„**Szervusz**." (Közép-Európában elterjedt köszönés találkozáskor és elváláskor. Római, latin eredete: *servus humillius* = alázatos szolgája. Magyar változatai: szevasz /1920/, szia /1952/, sziasz /1964/, szióka /1985/. Még tréfásan, hívórímmel: szervusz, fidibusz. A *fidibus* latinul a pipagyújtó forgács vagy papír neve.)
„**Szex**." (Nemi aktus, közösülés. Eredet az angol *sex*, a latin *sexus* = nemiség.)
„**Szexbomba**." (Szexuálisan nagyon vonzó nő. Amerikai eredetű kifejezés, elsőként 1933-ban, Victor Fleming: *Bombshell* /= Bomba/ c. filmjében alkalmazták nőre. Még: szexi = nemileg vonzó. Lásd még: bombázó = nagyon vonzó nő.)
„**Szexepil**." (Vonzó testi tulajdonság. Eredet: angolul *sex appeal* /= nemi vonzalom, tetszés/.)
„**Szezám, nyílj ki**!" (Ali Baba mondása az Ezeregy éjszaka meséiből. Varázsszó, amelyre a kincsekkel teli barlang bejárata feltárul.)
„**Szédíti**." (Szépeket mond neki, udvarol neki, hogy megszédítse; levegye a lábáról, megtörje az ellenkezését valamivel szemben.)

„**Szégyen a futás**, **de** hasznos.” (Közmondás.)
„**Szégyenfolt**.” (Szólás. ~ esik rajta. Eredet: ha ijedtében összecsinálta magát valaki, akkor a ruháján megjelenő folt volt a ~. Még: lemosni a ~ot. Lásd még: folt esik a becsületén.)
„**Székely apostol**.” (Nyírő József, Epitheton Ornans.)
„**Szél anya** nagyobbik fia, Fúvó király fölébredt kék selyemsátrában, amely a Kékhegy tetején állt, és kinézett a gulya után. Bizony a hollóhátú, arany hasú felhősárkányok szanaszét kóboroltak a levegőégen. Fúvó úr ekkor fölpattant paripájára, megforgatta karikását, és haragos süvöltéssel terelgetni kezdte a lomha felhőjószágot. Mikor elvágtatott Zalán hajdani országa, Ond vezér földje fölött, odalenn lobogó sörényű ménes száguldott vele versenyezve. Túl a Dunán pedig fellegekig harsogó, félelmetes erejű örömhimnusszal köszöntötte a levegő királyát a magyarság szent erdeje, a Bakony.” (Herczeg Ferenc: Pogányok.)
„**Szélcsap**.” (Szólás. Hűtlen, másnak is csapja a szelet. Lásd ott.)
„**Széles a Duna**, **magos a partja**, nincs az a legény, aki átugorja.” (Népdal. ~ *Ferkó átugrotta, csizmát sem sározta, ez ám a legény! Széles a Tisza, szellő legyezi, nincs az a leány, aki átevezi. Julcsa tegnap este, mégis átevezte, ez ám a leány!*)
„**Széles a Balaton vize**, keskeny a híd rajta. Ne menj arra kisangyalom, mert leesel róla. Nem esek, nem esek én a Balaton vizébe, inkább esek kisangyalom véled szerelembe.” (Népdal.)
„**Szélhámos.**” (Eredeti jelentése: lógós. Az a ló, amely a szélső hámba volt fogva, nem húzott, tehát lógott. A német *Schwinder* /*csaló*/ jelentésben először Tóth Béla író használta.)
„**Szél jár a dombhátakon** és felborzolja a szalmakazlak oldalát. A kazal tetején hóból van a kucsma, de a friss vágás szalmaszálai között a nyár zizeg, az augusztusi nap sárga lángja szikrázik, s a kánikulában fürdő sarló szikkadtsága álmodik. Járhat a szél hóval, hideggel, ásíthatnak érdes, szikrázó éjszakák: a szalma, melynek parányait a nap építgette, el nem ereszti a meleget.” (Fekete István: Téli napok.)
„**Szélkakas**.” (Olyan személy, aki a helyzetnek és az elvárásoknak megfelelően változtatja véleményét, álláspontját, meggyőződését, mint a tornyok tetején álló, mindig az uralkodó szélirányt mutató kakas formájú ~.)
„**Szélkirály**.” (Az első, egészen a hun-magyar legendákig visszanyúló magyar politikai tanmese főhőse. Két, egymással vetélkedő nagy király, a Télkirály és a Napkirály el akarják ismertetni elsőségüket egy okos vezérrel, aki egyiknek sem hódol be, hanem egy harmadikat, a náluk gyengébb Szélkirályt választja. Az erős Nap dühösen mondja, hogy majd nyáron aszályt hoz rá és forróságot. A szintén erős Tél azzal fenyegeti, hogy majd télen nagy hideget bocsájt rá. De a hun-magyar vezér azt mondja; nem bánja, csak arra kéri Fúvókirályt, azaz Szélkirályt, hogy nyáron fújjon, télen meg ne fújjon.)
„**Széllel bélelt**.” (Szólás. Lenge ruha, amin átjár a szél. Ha ember = aki állandóan siet, mintha a szél fújná.)

„**Széllel szeleseggyé'**, vízzel vizeseggyé', tűzzel tüzeseggyé', ördöggel házasogygyá'." (Boszorkány-avató mondóka.)
„**Széllel szemben nem lehet pisilni**." (Közmondás. A körülményekhez alkalmazkodni kell.)
„**Szélmalomharc**ot vív." (*Molinos de viento acometer* Miguel Cervantes: Don Quijote. ~ = a hiábavaló, értelmetlen küzdelem szimbóluma, mikor Don Quijote gonosz óriásoknak nézte a szélmalmokat, s rájuk rontott.)
„**Szélnek ereszt.**" (Szólás. Eldob, elküld, útnak ereszt.)
„**Szél száll**, **szalma száll**, merre jár a Pál? Tenger szélén, hegyek élén, sziklapartok meredélyén." (Weöres Sándor: Tengerecki Pál.)
„**Szélrózsa**." (Rózsa alakú, forgó szerkezet, melyet a szélsebesség mérésére, szélkeréknek vagy dísznek, ill. gyerekjátéknak is használnak. A ~ mindig a szél irányába fordul egy forgó-tengelyen. Ha tehát azt akarjuk kifejezni, hogy mindenfelől, vagy mindenfelé, akkor mondhatjuk: a ~ minden iránya /-ban, -ból, -ba, - felé, - felől.)
„**Szélről legeljetek!** Fának ne menjetek! Mert ha fának nekimentek, fejeteket beveritek. Szili-kút, Szanyi-kút, Szent Andrási Sobri-kút." (Népdal. Az 1950-es években hozzáírt szöveggel: *Indulj munkaverseny! Gépek hangja zengjen. Vaskohóban szikra pattog. Diadal, diadal! Szóljon vígan ez a dal*.)
„**Széltoló**." (Szólás. Haszontalan, munkakerülő, mókás csavargó. Eredete: látszatmunkát végző, a levegőt csapkodja, mintha dolgozna. Lásd még: hóhányó.)
„**Szél úrfinak zápor a párja**." (Idézet a Szaffi c. rajzfilmből /Jókai Mór A cigánybáró c. regénye alapján/, olyan szituációra, amikor a kelekótya /szeles, meggondolatlan/ legény után sír /mint a zápor/ a leány. *Ejnye, no, hát ~?*)
„**Szél viszi messze a fellegeket**. Fölöttük lángol az ég. Nyújtsd ide kedves a kis kezedet! Ki tudja, látlak-e még?" (Katonadal. *~ Ki tudja, ölel-e a két karom? Ki tudja, csókol-e a szád, galambom? Ki tudja, melyik éjjel, melyik hajnalon, indul a század tovább*?)
„**Széna-e, vagy szalma**?" (Szólás. Igen, vagy nem, határozzál! A széna a jó, a szalma a hitvány /ebben már nincs gabonaszem és takarmánynak sem használható, csak alomnak/.)
„**Szénszünet.**" (Téli iskolai szünet az 1950-es, 1960-as években, amikor az iskolák széntüzelésű fűtéséhez szükséges szénszállítás és -feltöltés miatt ne tudtak fűteni, ezért pár napos tanítási szünetet kellett elrendelni.)
„**Szép a Göcsej**, hepe-hupás földje, drága annak minden kicsi göröngye; felmegyek a Kandikó tetejére, ellátok a világ másik felére." (Népdal.)
„**Szép a huszár**, **ha fölül a lovára**, fényes kardját köti az oldalára. Onnan nézi, merre van a hazája, édesanyja merre vár a fiára." (Népdal.)
„**Szép akasztott**." (A jóképű politikus, a nők kedvence, gróf Andrássy Gyula beceneve a párizsi szalonokban – *le beau pendu* – 1851-ben, amikor a szabadságharc után száműzetésben ott tartózkodott, miközben Magyarországon az osztrák hatalom halálra ítélte, s jelképesen a képmását szegezték a bitófára.)

„**Szép a rózsám, nincs hibája**, libe-libe-libegős a járása. Ne csudálja, ha hibája nincs néki, hisz én vagyok a szeretője, szívbéli.” (Magyar nóta.)
„**Szép a rút és rút a szép**: sicc, mocsokba, ködbe szét!” (Shakespeare: Macbeth. *Fair is foul, and foul is fair: hover through the fog and filthy air*.)
„**Szépasszonynak kurizálok**; a csúnyának fittyet hányok.” (Magyar nóta. ~ *Aj, jaj jaj jaj a szívem, meg ne tudja senkisem, hogy én ezt a barna kislányt szeretem; csak a cigány egyedül, aki nékem hegedül, csak az tudja egyedül*. Kurizál = régiesen kedveskedik, udvarol, hízeleg. Eredete: a francia *courtiser* = udvarára járó, udvarló.)
„**Szép az, ami érdek nélkül tetszik**.” (Immanuel Kant: Az ítéleterő kritikája.)
„**Szépen kérem az anyját**, adja elő a lányát, hadd locsolom a haját, hadd nőjön nagyra, mint a csikó farka, még annál is nagyobbra, mint a Duna hossza.” (Húsvéthétfői locsoló-vers.)
„**Szép felé száll a füst**, bolond, aki állja.” (Szalonnasütés közben szólás, amivel vigasztaljak a többiek ezt, akinek csípi a szemét a füst.)
„**Széphalmi mester.**” (Kazinczy Ferenc. Epitheton Ornans.)
„**Szép kincses** Kolozsvár, Mátyás büszkesége, nem lehet, nem, soha Oláhország éke! Nem teremhet Bánát a rácnak kenyeret; magyar szél fog fújni a Kárpátok felett.” (József Attila: Nem! Nem! Soha!)
„**Szép lehet, okos nem**.” (Szólás. Egy helyzet, amiből nem tud jól kijönni valaki.)
„**Szép magyar leventék**, **aranyos vitézek**!” (Arany János: Toldi. Lásd: Hej, ha én is.)
„**Szép mennyei üzenet**: **kis Jézuska született**.” (Dsida Jenő: Itt van a szép karácsony. *Itt van a szép, víg karácsony, élünk dión, friss kalácson: mennyi finom csemege! Kicsi szíved remeg-e? Karácsonyfa minden ága csillog-villog: csupa drága, ~*.)
„**Szép nőnek nincs kora**.” (Svéd közmondás.)
„**Szép nyári nap**, foltos farmerek az út mentén.” (Neoton Família slágere: Vándorének. ~ *sokan vándorolnak úgy, mint én*.)
„**Szép öcsém**, **be nagy kár, hogy apád paraszt volt**, s te is az maradtál.” (Arany: Toldi.)
„**Szép öcsém, miért állsz ott a nap tüzében**? Ládd, a többi horkol, boglya hűvösében.” (Arany János: Toldi.)
„**Szépreményű**.” (Levélcímzésben a kisasszony, hajadon neve előtti jelző.)
„**Szépre száll a füst**.” (Szólás. Mikor szalonnasütéskor valakire száll a füst, csípi a szemét, ezzel vigasztalják. Lásd még: szép felé száll …)
„**Szépségfolt**.” (Az arcon lévő anyajegy tapintatos, némiképp vigasztaló megnevezése. Eredet: a XVI.-XIX. századi, francia, párizsi, híresen szép arisztokrata nők divatja, amelyben az arcra különféle helyekre felragasztott kör, szív, csillag alakú mesterséges ’anyajegyeknek’ jelentéstartalma is volt, például: fenséges, szemtelen, szenvedélyes, csókra váró = homlok közepén, orr hegyén, szem alatt, ajak szegletben.)

„**Szép szó**val.” (Szólás. Észérvekkel, udvariasan. Még: Hallgat a ~ra; nem hallgat a ~ra.)
„**Szép szőke herceg**!” (Szólás. Általában gúnyosan mondják, pl. cigányra.)
„**Szép tüzes ló**, de még rajta a legény tüzesebb fajta. Bátorság van a szemében, karikás-ostor kezében.” (Petőfi Sándor: Kinn a ménes, kinn a pusztán.)
„**Szép új világ**.” (Aldous Huxley: ~ *Brave New World*, 1931-ben megjelent regénye. A ~ kifejezés utalás az anti-utópiára = egyáltalán nem szép és jó új világ, vagy rendszer.)
„**Szép vagy, Alföld**, **legalább nekem szép**.” (Petőfi Sándor: Az alföld. ~ *Itt ringatták bölcsőm, itt születtem. Itt boruljon rám a szemfödél, itt domborodjék a sír is fölöttem.)*
„**Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország**.” (Sláger Vincze Zsigmond – Kulinyi Ernő: A Hamburgi menyasszony c. operettjéből. ~ *Gyönyörűbb, mint a nagyvilág, ha zeng a zeneszó, látom ragyogó, szép orcád; táltos paripánkon odaszállunk, hazahív fű, fa, lomb, s virág; úgy sír a hegedű, vár egy gyönyörű szép ország*.)
„**Szép város Kolozsvár**, majd ott lakunk a Szamosnál. Jöjj, hát miért haboznál? Angyalkám gyere hát!” (Kálmán Imre: Marica grófnő.)
„**Szép volt, fiúk**!” (Eredetileg a futballban a győztes meccs után a szurkolók kórusa.)
„**Szétkürtöli**.” (Közhírré teszi, mindenkinek elmondja. Eredet: a postakocsi régen kürtszóval érkezett egy-egy helyre.)
„**Szétszórt**.” (Figyelmetlen, túl sok feladata van, nem tud egyre koncentrálni.)
„**Széttárja a kezét**.” (Szólás. Tanácstalan, nem tud mit csinálni. Eredet: a kézmozdulat.)
„**Szférák zenéje**.” (Arisztotelésztől származó kifejezés; a bolygók zenéje.)
„**Szfinx**.” (Mozdulatlan, merev arc: ~ tekintet. Az egyiptomi piramisok előtt lévő ~ szobor után. Asszonyfejű, szárnyas oroszlán, a görög mitológiában Typhón és Ekhidna utóda.)
„**Szia**.” (Köszöntő szó találkozáskor, elváláskor. Eredet: *servus humillius domini* /= ’alázatos szolgája vagyok az úrnak’ latinul/. Röviden csak az első szót használták, s az alakult: szervusz, szerbusz, szeasz, sziasz, ~, szióka. Kiejtésben egyezik az angol *see ya* /= *see you later*/ köszöntésre, de az csak elváláskor használatos.)
„**Szidja, mint a bokrot**.” (Szólás. A bokortól ijednek meg néha a lovak /megbokrosodnak/ ilyenkor a lovasgazda a bokrot szidja.)
„**Szidtad az anyámat?**” (Gyakori verekedési indok az 1960-80-as években.)
„**Szigetvári hős**.” (Zrínyi Miklós, 1566 után. Epitheton ornans.)
„**Szilágyi Örzsébet** levelét megírta, szerelmes könnyével azt is telesírta.” (Arany János: Mátyás anyja.)
„**Szilánkos mennyország**, folyékony, torz, tükör – szentjánosbogarak fényében tündököl.” (A Quimby slágere: Most múlik pontosan. *Azóta szüntelen őt látom mindenhol, meredten nézek a távolba, otthonom kőpokol.* ~.)

„**Szilárdabb jellem** kell ahhoz, hogy visszavonjunk egy téves nézetet, mint ahhoz, hogy megvédjük.” (Schopenhauer mondása.)
„**Szilveszter**.” (December 31, az év utolsó napja, jelentése: erdei lakos. Ezen a napon hagyományosan harangkongatással, puskalövésekkel, manapság petárdák robbantásával ijesztik el az emberek a gonosz szellemeket, mielőtt még az újév megkezdődik. Régi szokás szerint ~i hagyomány az ólomöntés, amikor kanálban megolvasztott, folyékony ólmot öntenek egy bögre vízbe, és a megszilárduló ólomdarab alakjából jósolnak az újévre.)
„**Szilvuplé**.” (Francia kiejtéssel: legyen szíves. *S'il, vouis plaît*.)
„**Szimbolikus**.” (Képletes, jelképes. Eredet: szimbólum = valaminek a megjelenítése, jelentése. Latinul *symbolum* = jelkép. Görögül *szüm* = össze és *ballo* = rak.)
„**Szingli**.” (Párkapcsolat nélküli nő. Egyedülálló. Hajadon; idősebb: vénlány. Ha férfi: nőtlen, ha idősebb: agglegény. Eredet a latin *singuli* = egyetlen, az angol *single* = egyedüli.)
„**Szintén zenész**?” (Szállóige Salamon Béla főszereplésével Szőke Szakáll: Vonósnégyes című kabaréjelenetéből. Értelme: aki kérdi, az sem teljesen az, aminek látszik. /Értsd: te is csaló vagy? Szintén cigány vagy?/)
„**Szipirtyó**.” (Házsártos, rossz indulatú vénasszony. Eredete az oláh *spiritus* /lidérc, démoni lélek/. Még: vén *csoroszlya*. A csoroszlya az ekevas kése, amely állandóan súrlódik, mint a veszekedő vénasszony.)
„**Szipolyoz**.” (Szólás. Kihasznál, élősködik valamin. Eredet: szipoly = cserebogár-szerű rovar, amely a gabonaféléken élősködik.)
„**Sziporkázik**.” (Szólás. Jó kedélyű, szellemes, ötletekkel teli.)
„**Szirénhangok**.” (Csábítás, amely rossz útra visz, kudarchoz vezet. A szirének tengeri istennők, akik csodálatos énekükkel a szirtekre csalták és megölték a hajósokat. A szirének egy Deinanesire nevű kalüdóniai királylány és az Akheolosz görög folyóisten lányai: Aglaiophoné /Ragyogóhangú/, Thelxiepeia /Elbűvölő/, Peissioné /Behízelgő/, Molpé /Daloskedvű/.)
„**Sziszifuszi munka**.” (Aprólékos, lassan haladó és hiábavaló munka. Sziszifuszt, aki többször becsapta az isteneket, az Alvilágban azzal büntették, hogy egy nagy követ kellett felgörgetnie egy hegyoldalon, de mire felért, a kő mindig legurult, s mindig elölről kezdhette a munkát.)
„**Szisztematikusan**.” (Módszeresen, rendszernek megfelelően. Eredet a görög *szüsztema* = rendszer; *szün* /vagy *syn*/ = egy helyre, össze; és *szto* = állni, állítani.)
„**Szitakötő, mit csinálsz?** Hogy egész nap meg nem állsz? Kicsi szita, nagy szita, haragszik a Katica. Szitakötő, kislányok, rózsalisztet szitálok. Kicsi szita, nagy szita, ne haragudj, Katica.” (Mondóka.)
„**Szita, szita péntek,** szerelem csütörtök, dob szerda.” (*Nyisd ki rózsám kapudat, kapudat, hadd kerüljem váradat, váradat* ~. Régi magyar gyermekdal. A szita és a dob a régi sámánok eszköze is volt, melyekkel repülni tudtak. Értsd: a dobszóra és a légyölő galóca mérgének hatására olyan révületbe estek, amely repülési élményt nyújtott nekik.)

„**Szita, szita, sűrű szita**. Ma szitálok, holnap sütök, neked egy kis cipót sütök. Megzsírozom, megvajazom, mégis, mégis neked adom.” (Mondóka.)
„**Szivatja**.” (Szleng. Büntetésből, vagy bosszúból megalázó, hátrányos, kellemetlen helyzetbe hoz valakit. Eredet: a karburátoros autókban a motor hidegindításához több üzemanyagra volt szükség, ezért a ’szívató’ csapot ki kellett húzni, azonban, ahogy a motor elérte az üzemi hőmérsékletet, ezt vissza kellett nyomni, ellenkező esetben a motor ’túlszívta’ magát és lefulladt, azaz kellemetlenséget okozott a ’szívatás’. Szívás = kellemetlenség. Még: szopatja. Még: kitol vele.)
„**Szíjat hasít** a hátából.” (Szólás. Fenyegetés. Eredete középkori kínzásból, illetve kivégzési módból: a bőr lenyúzása csíkokban az elítéltről. Még: nyúzza valamiért = kínozza.)
„**Színes – szagos**.” (Túldíszített, túlcicomázott. Egy jól szervezett esemény.)
„**Színészkirály**.” (Latinovits Zoltán. Epitheton Ornans.)
„**Színház az egész világ**, s színész benne minden férfi és nő.” (*All the world’s a stage and all the men and women merely players.* William Shakespeare: Ahogy tetszik /*As you like it*.)
„**Színt vall**.” (Német eredetű szólás: *Farbe bekennen*. Állást foglal, vallomást tesz, elmondja a véleményét. Eredet: kártyajátékból. Még: felfedi a lapjait.)
„**Szívás**.” (Szleng. Balszerencse, probléma. Eredet: a fogát szívja, sziszeg, aki bajba kerül. Még: szopás. Megalázó, kellemetlen, méltánytalan, hátrányos helyzet elviselése. Eredet: orális szexre kényszerítés.)
„**Szívderítő** látvány.” (Örömet okozó, jó kedvre derítő.)
„**Szív dobban**, szív dobban, kalapács koppan, tűz lobban.” (Weöres Sándor: Építők. *~ Feszül az új híd, dörög az új gyár, virul az ország, újra él már. Még szebben, még jobban, kalapács koppan, szív dobban*!)
„**Szívdöglesztő**.” (Szleng. Gúnyos kifejezés a vonzóra, jóképűre; általában olyan férfiakra, akik olcsó szerelmi sikereket érnek el a nőknél.)
„**Szívd vissza**.” (Szleng szólás. Vond vissza, amit mondtál, képletesen ~ a kiejtett szavakat.)
„**Szíve csücske**.” (Szólás. Nagyon kedveli, szívből szereti. A ~ kifejezés a szív képzeletbeli sarkát jelenti a népnyelvben, ahol a legfontosabb érzelmeket őrzi az ember. Még: nem a ~ = nem kedveli.)
„**Szíve legmélyén** egyetértett Pope-pal, hogy az emberiség számára a legnagyobb teher az ember – azzal a kiegészítéssel, hogy az asszony még rosszabb.” (Samuel Butler: Minden testnek útja /The Way of All Flesh/. *In his heart of hearts he held with Pope that ’the greatest nuisance to mankind is man’ or words to that effect only that women were worse*.)
„**Szívemben bomba van**, és hogyha megcélozom magát, már nyomban romba van; szaladjon hát, amerre lát.” (Walter László és Harmat Imre slágere az 1930-as évekből.)
„**Szívem egy vándorcigány**.**”** (*Mondd, mit tegyek hát, ha ~, oly szabadon száll és mindig új vágyak után.* Olasz sláger, magyar előadó: Kós János.)

„**Szívem oly tele** tele tele tele, nem fér több bele bele bele bele; látod mit tettél, nagy szerelembe ejtettél.” (Solti Hermin slágere: ~.)
„**Szíven üti**.” (Szólás. Érzelmileg nagyon megérinti, megdöbbenti egy szó, vagy látvány.)
„**Szíverősítő**.” (Egy kis pohár pálinka /= itóka/, arra utalva, hogy valami kellemetlen, borzalmas dolog végzése vagy megtekintése előtt az itallal az életerőt lehet fokozni, abból bátorságot lehet meríteni. Lásd még: gyomorerősítő.)
„**Szívesen elhisszük, amit szeretnénk**.” (*Que volumus credimus libenter*. Julius Caesar: De bello civili.)
„**Szíves vendéglátó** e kapu gazdája; a hazug, s álnokot végképpen kizárja.” (A hagyományos székely kapuk gyakori felirata. Még: *Béke a bemenőnek, üdv a kijövőknek*. Vagy: *Ha erre visz az utad, ha megcsalt a rossz barát, térj be hozzánk vándor, itt nyughelyet találsz*.)
„**Szívet cseréljen az, aki hazát cserél**.” (Tompa Mihály: Levél egy kibujdosott barát után.)
„**Szívén viseli a sorsát**.” (Szólás. Gondoskodik róla szeretetből.)
„**Szívére vesz**.” (Szólás. Túl komolyan vesz valamit, Még: szívén viseli valakinek a sorsát.)
„**Szívhez szóló**.” (Az érzelmekre ható beszéd.)
„**Szívja a fogát**.” (Szólás. Nem szívesen csinál valamit, kényszerből és kínjában felszisszen, mintha a fogát szívná. Röviden: szívás, szív = rossz helyzetbe kerül. Vulgárisan: szop, szopás.)
„**Szívja a vérét**.” (Szólás. Kihasználja, mint a szúnyog, kullancs vagy pióca.)
„**Szív küldi szívnek szívesen**.” (Kívánságműsorok mottója. A ~ egy népszerű rádiós műsor volt, amelyben nyilvánosan lehetett valakinek egy-egy zenét, dalt küldeni, jókívánságokkal.)
„**Szívózik vele**.” (Szleng. Undok, idegesítő módon viselkedik vele. Lásd még: szivatja.)
„**Szívrepesve vár rá**.” (Szólás. Nagyon – az izgalomtól dobogó szívvel – várja.)
„**Szívszaggató**.” (*És szíveteket szaggassátok meg, ne ruháitokat.* Joel próféta könyve 2:13 Régen az emberek korommal, vagy vérrel kenték be az arcukat és megszaggatták a ruháikat, azért, hogy a megholt ember szelleme visszajövén a túlvilágról, ne ismerje fel őket. Erről a pogány szokásról próbál leszoktatni a próféta. Még: szívszorító = megható, megindító.)
„**Szívtipró**.” (Szólás. Aki tetszik a nőknek, nőcsábász = csábító, ’Kaszanova’.)
„**Szívügye**.” (Rendkívül fontos, érzelmi ügy, ami mindennél fontosabb neki.)
„**Szívünk lebeszélhető**, **rá, sosem**.” (Márai Sándor mondása.)
„**Szívvel, lélekkel**.” (Szólás. Meggyőződéssel, teljes erőbedobással csinál valamit.)
„**Szkeptikus**.” (Kételkedő, hitetlenkedő. Eredete a görög *szkepteszthai* /σκέπτεσθαι/ = megfontol.)

„**Szkülla és Karibdisz között**.” (Latin szólás: ezer veszély közepette. Scylla = tengeri szörny; Charybdis = tengeri örvény a szicíliai Messinai-szorosban, akik az Odüsszeia szerint a hajósokat veszélyeztették.)
„**Szleng**.” (Csoportnyelv, városokban, fiatalok által használt kifejezések, amelyek az összetartozás érzését erősítik. Eredet: angol, német: *slang*. Még: zsargon /szakzsargon/ = azonos foglalkozású, érdeklődési körű emberek által használt szakkifejezések. Még: tolvajnyelv /argó/ = a bűnözők szakzsargonja.)
„**Sznob**.” (*Sine nobilites*. /Nemesség nélküli/ rövidítve: *s.nob*. Iskolai nyilvántartásban polgári származású tanulók nevéhez írták. Olyan, aki nemesek között nemesnek szeretne látszani.)
„**Szobatudós**.” (Olyan kutató, tudós gúnyos megnevezése, aki csak elméletekkel foglalkozik, öncélúan, gyakorlati tapasztalatok nélkül, a világtól ’elzárva’.)
„**Szobrászoknak,** festőknek és diplomatáknak mindent szabad.” (Latin közmondás a politikusok gátlástalanságáról, a művészi szabadsághoz hasonlítva. *Omnia licent stultis, pictoribus et diplonacitis*.)
„**Szobrozik**.” (Szleng. Várakozik, mozdulatlanul, mint egy szobor.)
„**Szodoma és Gomorra.**” (Erkölcsi fertő. Bibliai városok, ahol olyan gonosszá és elvetemültté váltak az emberek, hogy Isten elhatározta: elpusztítja ezt a két várost. Szodómia = fajtalankodás.)
„**Szodómia**” (Szexuális érintkezés ember és állatt között: zoofília. Eredet: Teremtés könyve 18:19, amikor Isten elfajzott viselkedésükért megbüntette Szodoma lakóit. Latinul: *peccatum Sodomiticum*; görögül: *zóboca Szódoma* /= a szodomaiak bűne/.)
„**Szoknyavadász**.” (Szólás. Nőket hódító férfi. Még: szoknyabolond, szoknyapecér.)
„**Szoktatom szívemet a csendhez**, nem oly nehéz; idesereglik, ami tovatűnt, a fej lehajlik és lecsüng a kéz." (József Attila: Óda.)
„**Szolgaian másolja**.” (Pontosan, változtatások nélkül. Pejoratív kifejezés.)
„**Szolgám leszel a másvilágon**!” (Lehel vezérnek tulajdonított szólás, mikor – Kálti Márk krónikája szerint – kürtjével agyonverte a német császárt /aki lehetett *volna* I. Ottó későbbi császár, ill. Konrád frank herceg/, aki elé fogolyként hurcolták a vesztes Lech-mezei /Augsburgi/ csata után 955-ben. A régi magyarok hite szerint, akit életükben megöltek, szolgálta őket a másvilágon. *Előttem mégy,* ~.)
„**Szomorú a királyok sorsa**, amiért háborút kénytelenek viselni, mert gyakorta diadalmaskodnak ugyan, de mindannyiszor emberi vérontás árán.” (Mátyás király mondása.)
„**Szomorú dolog egyedül örülni**.” (Gotthold E. Lessing mondása.)
„**Szomorú vasárnap**.” (Az egyetlen magyar világsláger 1934-ből. Zeneszerző: Seress Rezső, szöveg: Jávor László. Ez, mint az ’öngyilkosok’ dallama híresült el; több mint 100 nyelven adták elő. ~ *száz fehér virággal; vártalak kedvesem templomi imával. Álmokat kergető vasárnap délelőtt, bánatom hintaja nélküled visszajött. Azóta szomorú mindig a vasárnap, könny csak az italom, kenyerem a*

bánat. ~. Utolsó vasárnap kedvesem gyere el, pap is lesz, koporsó, ravatal, gyászlepel. Akkor is miránk vár, virág és koporsó, virágos fák alatt utam az utolsó. Nyitva lesz szemem, hogy még egyszer lássalak, ne félj a szememtől, holtan is áldalak. Utolsó vasárnap.)
„**Szopás**.” (Szleng. Ha megalázó, hátrányos helyzetbe kerül valaki; utalás az orális szexre.)
„**Szorgalmas**, **mint a hangya**.” (Szólás. La Fontaine meséje nyomán.)
„**Szorít neki**.” (Szólás. Drukkol neki, izgul érte. Eredet: izgalmában összeszorítja a markát.)
„**Szorul a hurok a nyaka körül**.” (Szólás. Bajban van. Mint amikor hurokkal /= tőrrel) vadásznak, s a vad belefut a vadcsapáson elhelyezett hurokba /= tőrbe/, s az megszorul a vad nyaka körül, s végül megfojtja. Még: szorult helyzetben van. Lásd még: tőrbe ejt/csal.)
„**Szorul a kapca**.” (Szólás. Baj van. Kapca = régen a csizmában hordott lábrongy. Még: szorul a hurok. A hurokkal csapdába esett állat, minél inkább szabadulni akar, annál inkább megszorul a nyakán a hurok, vagy más néven a tőr. Még: szorult helyzetben van = bajban van. Még: sarokba van szorítva = bajban van, nem menekülhet.)
„**Szó, ami szó**.” (Tulajdonképpen. Meg kell adni, hogy ... Még szólás: egy szó, mint száz = összefoglalva. Még: száz szónak is egy a vége = hosszas magyarázkodás, vita lezárása, vagy elkerülésekor. Még: egyszóval, szóval.)
„**Szó bennakad, hang fennakad**, lehellet megszegik. Ajtó megől fehér galamb, ősz bárd emelkedik.” (Arany János: Walesi bárdok.)
„**Szóból ért az ember**.” (Közmondás. Latinul: *dictum sapienti sat est*.)
„**Szó éri a ház elejét**.” (Szólás. Megszólják, kritizálják. Még: nehogy szó érje a ház elejit. A ház eleje/utcafrontja a legcsinosabb kell, hogy legyen.)
„**Szófia beszéd**.” (Pletykákra, mendemondára alapozott, hiteltelen kijelentés.)
„**Szófosás**.” (Szleng. Túlzott bőbeszédűség.)
„**Szóljanak a harangok,** szóljon allelujja, mire jön új március, viruljunk ki újra, egyik rész a munkára, másik temetésre, adjon Isten bort, búzát, bort a feledésre!” (Babits Mihály: Húsvét előtt.)
„**Szólj anyádnak, jöjjön ki**! Pénztárcáját nyissa ki!” (A Family Frost mozgóárus gépkocsi szignáljára költött köznyelvi mondóka az 1990-es 2000-es években.)
„**Szólj igazat, beverik a fejedet**.” (Közmondás.)
„**Szóljon most**, **vagy hallgasson örökre**.” (Elsősorban külföldi /amerikai/, illetve a régebbi esküvői szertartás egyik mondata: ’aki bármi olyat tud, ami e frigyet megakadályozná, az ~.’ Ilyen ok lehet, ha az egyik házasulandó már /vagy még mindig/ házas, kiskorú vagy közeli hozzátartozó, pl. testvér, féltestvér. Mivel az anyakönyvvezető ezeket előzetesen ellenőrzi, így a kitételnek ma már nincs funkciója.)
„**Szórakozik vele**.” (Szleng. Idegesíti, provokálja, idétlen tréfát űz vele.)

„**Szórakozzál az anyukáddal**!” (Szleng; sértés. Az 1960-70-es években iskolai eufemizmus, amikor az eredeti vulgáris, durva kifejezéseket /ti. ’baszd meg az anyádat!’ és ’menj az anyád picsájába!’/ így enyhítették. Lásd még: anyázás.)
„**Szóra sem érdemes**.” (Semmiség. Köszönetet nyugtázó, köszönet utáni udvarias szólás.)
„**Szóról-szóra**.” (Szólás. Latinul: *ad verbo, ad verbum*.)
„**Szó, szót** hoz/követ.” (Szólás. A beszélgetés során szóba kerül valami. Szó szót követ = kialakul egy vita.)
„**Szóvá teszi**.” (Szólás. Megemlíti, megjegyzi. Még: véleményének ad hangot vele kapcsolatban, szóba hozza. Még: szót emel érte = felszólal az érdekében.)
„**Szózat**.” (Vörösmarty Mihály verse, Egressy Béni zenéjével a hivatalos magyar ünnepségek zárása. Jelentése: kinyilatkoztatás, az Úristen szava, szózata a magyarokhoz.)
„**Szöges ellentét**e.” (Pont az ellenkezője, mintha egy 180 fokos szögben elfordulna valami. Még: homlokegyenest különböző/ellentétes.)
„**Szögre akaszt** valamit.” (Szólás. Abbahagyja azt a foglalkozást, amit a ’valami’ jelképez. Eredet: ha egy szerszám nincs használatban, az a falra akasztva egy szögön lóg.)
„**Szökőév**.” (Olyan év, amely eggyel több napot tartalmaz azért, hogy a Föld Nap körüli keringéséből adódó csillagászati évet összhangba hozza a naptári évvel. Minden negyedik év ~, kivéve a 100-zal osztható éveket a 2000 kivételével. A ~-ben a szökőnap nem február 29, ahogy tévesen gondolják a plusz napot a 28 napos februárban, hanem február 23.)
„**Szöszmötöl**.” (Túl aprólékosan, lassan, komótosan csinál valamit. *Ne ~j már annyit*! Még: szuttyog, hasonló jelentéssel: ne ~j! = ne vacakolj, vagy vulgárisan: ne töketlenkedj, ne cicizz valamivel.)
„**Szövetségbe forrt szabad köztársaságok**; a nagy Oroszország kovácsolta frigy, hogy éljen hazánknak egysége, hatalma, a népek akarták s alkották meg így.” (Szovjet himnusz 1944-1991 között; zene: Alekszander Alekszandrov, szöveg: Szergej Mihalkov. 2000-től új szöveggel újra ez Oroszország himnusza.)
„**Szőke Ciklon**.” (Rejtő Jenő egyik regénye, Evelyn Weston címszereplővel.)
„**Szőke Szikla**.” (Epitheton Ornans. Mészöly Kálmán futballista, a ’sziklaszilárdságú’ hátvéd.)
„**Szőnyeg alá sepri a problémát**.” (Szólás. Nem törődik vele, valóban nem oldja meg. Eredet: a szemetet a szőnyeg alá sepri, hogy ne látszódjék, ahelyett, hogy összeszedné. Lásd még: homokba dugja a fejét.)
„**Szőr a szitába’**, kislány az ágyba’ hosszába'.” (Népdal. ~ *Azért fekszik hosszába’, hogy jobban férjek hozzája’*.)
„**Szőrin-szálán eltűnt**.” (Szólás. Úgy eltűnik, hogy egy hajszál sem marad utána.)
„**Szőrmentén**.” (Szólás. Óvatosan, gondosan, éppen hogy, alig; mint amikor egy állatot finoman, csak a szőréhez érve, a szőr természetes növésének irányában simogatnak. Még: szőrmentén bánik vele = kíméletesen, óvatosan, finoman, mint ahogy a szőr növekedésével azonos irányban szoktak simogatni egy állatot.)

„**Szőrös szívű**.” (Érzéketlen, rideg, fösvény, akinek nem esik meg a szíve másokon. Eredet: ami szőrös, az nyers, durva. Még: kőszívű.)
„**Szőrös töke** van a légynek, ha nem hiszed, eredj, nézd meg!” (Vulgáris kiszámoló versike.)
„**Szőröstül-bőröstül**.” (Teljesen, mindenestől, egészben, maradéktalanul elfogad vagy megvesz valamit. Ahogy egy mohó ragadozó felfalja a zsákmányát.)
„**Szőröz**.” (Szleng. Akadékoskodik, kicsinyes, aprólékos dologgal akadályoz, feltart valakit. ~ő = szőrszálhasogató, lásd ott. Még: kukacoskodik.)
„**Szőrszálhasogató**.” (Szólás, nagyon alapos, kötekedő. mindenben hibát találó. Eredetileg latinul: köménymaghasító = *cumini sector*.)
„**Szpirigonzálesz**.” (Pat Bone világslágere 1962-ből. *Speedy Gonzales*.)
„**Sztahanovista**.” (A kívánalmakat messze túlteljesítő ember. Eredet: Alekszej Grigorjevics Sztahanov Donyec-medencei bányász 1938-ben a napi 7 mázsa norma helyett 104 tonna szenet fejtett. Ebből indult a ~ mozgalom a Szovjetunióban: 1938-1941 között 8 ezer élmunkás kapott kitüntetést a munkateljesítmény fokozására irányuló tömegmozgalomban.)
„**Sztan és Pan**.” (Egy kövér és egy sovány férfi együtt. Eredet: ~ = a nagy nevettetők, az amerikai burleszk némafilm idején a XX. század elején. Ők egyben a filmtörténelem legsikeresebb férfi párosa is. Eredetileg ’Stan és Ollie’ = Stan Laurel /Arthur Stanley Jefferson/ és Oliver Hardy.)
„**Sztálin legjobb tanítványa**.” (Rákosi Mátyás – utalás a személyi kultuszra.)
„**Sztálin orgona**.” (A szovjet sorozatvető elnevezése a világháborúban. Beceneve: katyusa.)
„**Sztentori hang**.” (Szólás. Mély, dörgő, öblös hang. Agamemnón követe volt Sztentor a trójai háború idején, akinek a hangja Homérosz szerint felért 50 ember hangjával.)
„**Sztoikus nyugalom**mal.” (Teljes belenyugvással, közömbösen. A ~ filozófia szerint el kell fogadni a világot, ahogy van. Mivel a ~ filozófusok a piac előcsarnokában társalogtak Athénban, az előcsarnok = sztoa az elnevezésük eredete.)
„**Sztregovai remete**.” (Madách Imre felvidéki lakóhelye után Epitheton Ornans. Az 1850-es években – börtönbüntetése után, amikor felesége is elhagyta – visszaköltözött szülőfalujába, *ahol bölcsője ringott, s hol szobája ablakából sírboltját láthatá*. Ma: *Strehová*.)
„**Szuggerál**ja.” (Rákényszeríti az akaratát, ráveszi valamire fizikai kényszer nélkül. Eredet: a francia *suggérer* = sugall, ill. a latin *suggero* = átvisz.)
„**Szuper**!” (Szleng. Nagyon jó helyzet, fordulat. Eredet a latin *super* = felett.)
„**Szurkapiszka**.” (Szólás. Piszkálódás, szurkálódás, rosszindulatú megjegyzések, illetve az a személy, aki ezt cselekszi. Eredeti szólás: *Ne szurkapiszka, mert megszúr, a bicska* = ne dühösíts fel, mert baj lesz.)
„**Szurkálódik**.” (Szólás. Piszkál, nem hagy békén valakit. Eredet: a germán-kelta mitológiában a tündérek, vagy a manók apró nyilakkal lövöldözik, bosszantják, szurkálják az embereket.)
„**Szurokfekete**.” (Tökéletesen fekete. Szurok: fekete gyanta. Még: koromfekete.)

„**Szuvenír**.” (Emlék- vagy ajándéktárgy egy utazásról. Eredete a francia *souvenir* /= emlék/ a latin *sub* /= alatt/ + *venire* /= jön/ szavakból; ’feljön’ – felidéződik.)
„**Szuverén**.” (Politikailag független uralkodó. Eredet: a francia *souverain* = legfelső. Még: szuverenitás = állami önállóság.)
„**Szuverinye nyihaha**, nye kukucska protko.” (’Szlávosított’ ajándék lónak ne nézd a fogát.)
„**Szúnyogból elefántot** csinál.” (Szólás. Kis problémából nagyot. *Elephantum ex musca facis*. Erasmus.)
„**Szúrja a szemét**.” (Szólás. Kifogásolja, nem tetszik neki, zavarja. Lásd még: szemet szúr neki. Vulgáris, szleng változata: bassza a csőrét.)
„**Szúrósan** néz.” (Szólás. Gyanakvóan, támadóan, mérgesen néz valakire.)
„**Szúzai menyegző**.” (Tömeges házasságkötés. Nagy Sándor időszámítás előtt 324-ben 80 főemberét házasította össze perzsa előkelő családok lányaival és több ezer makedón katonáját perzsa nőkkel a perzsiai /ma iráni/ Szúzában.)
„**Szüfrazsett**.” (A női egyenjogúság híve, aktivistája. A XIX. század végén, a XX. század elején jelentek meg a női szavazójogért, politikai egyenlőségért, emancipációért tüntetve. Eredete a francia *suffragette* /= szavazati jog/.)
„**Szükségből erényt kovácsol**.” (*Facis de necessitate virtuem*. Szent Jeromos mondása.)
„**Szüksége volt és szüksége van** a világszellemnek itt Európa közepén egy magyar nemzetre, amely a keleti erkölcsöt és a nyugati műveltséget magában egyesíti, csodás anomalonjára /szabálytól eltérésre/ a szabadság és hűség érzeteinek. Ezért kellett akkor a magyar nemzetnek, mely később századokig volt védfala a kereszténységnek, akkor, midőn a keresztény világ minden nemzete sietett keletre – meghalni –, azoktól elmaradnia és fenntartania a halhatatlan életet, örök tényezőül Európa történetében.” (Jókai Mór: A magyar nemzet története regényes rajzokban. Azt indokolja, hogy sem Szent László, sem Könyves Kálmán, vagyis a nagy királyok, nem vezettek keresztes hadjáratot a Szentföldre.)
„**Szükség törvényt bont**.” (Közmondás. *Necessitas frangit legem*. Még: A kényszerűség / szükség nem ismer határt = Oliver Cromwell mondása. *Necessity hath no law*.)
„**Szükségünk van Erdélyre**, mert másképp a gallérunk alá pök az német.” (Pázmány Péter mondása.)
„**Született vezér**, aki akarata ellen is elől jár, s akit akarata ellen is követnek.” (Deák Ferencről írták 1898-ban.)
„**Születésekor mindenki kap egy zsák sót**, és amikor azt elfogyasztja, akkor hal meg.” (Kínai közmondás a só káros élettani hatására utalva.)
„**Szülőföldem szép határa, meglátlak-e valahára**? Ahol állok, ahol mégyek, mindenkor csak feléd nézek.” (Kisfaludy Károly: ~.)
„**Szüret**!” (Kellemes, felügyelet és problémák nélküli helyzet. Mint a ~, a vígasság ideje.)
„**Szürkebarát**.” (*Badacsonyi* ~. Burgundiából származó bor: *pinot gries*, ami a pinot noir, és a pinot blanc család tagja. Mivel a szerzetesrendek a gyógyításhoz

gyógyfüves italokat használtak, szokás volt a zamatos, aromás borfajtákat szerzetesrendekről elnevezni. A Ferences-rend tagjait cseri barátoknak nevezték /mert a Temesvárhoz közeli, azóta elpusztult Cser faluban volt első magyarországi kolostoruk/ a rend szürke csuhája miatt voltak ~ok.)
„**Szürke egér**." (Átlagos, hétköznapi, nem színesíti semmi, jelentéktelen, mint egy ~.)
„**Szürke eminenciás**." (Olyan személy egy szervezetben, aki a háttérből, szinte észrevétlenül irányító szerepet tölt be. Eredetileg Richelieu bíboros volt, aki a XVII. században, a francia király helyett kormányzott – a háttérből. *Eminenciás* uram = megszólítás, latin: 'kiválóság, kitűnőség'. Ha nem egyházi személynek szól, akkor: *excellenciás* uram a megszólítás.)
„**Szürke haja lebben az égen**, kékítőt old az ég vizében." (József Attila: Mama. *Nem nyafognék, de most már késő; most látom, milyen óriás ő*. ~.)
„**Szürke hídján az elmúlásnak**, az élet mély vizébe nézek; és beledobok még egy rózsát azoknak, akik tovább élnek!" (Juhász Gyula: Még egy bátor kiáltás.)
„**Szürreális**." (A valóságon túli. Eredet: francia *sur* = felett; és *réalité* = valóság. Szürrealizmus = művészeti irány, amely inkább éreztet, mint ábrázol.)
„**Szűk esztendő**." (Rossz termést, éhezést hozó év. Még: bő esztendő = jó termést, bőséget hozó év. Eredete a bibliai 7 szűk, és 7 bő esztendő Egyiptomban.)
„**Szűkmarkú**." (Fösvény, zsugori, keveset adó. Eredet: régen, amikor marékszámra adták, mérték a lisztet, egy-egy maréknyi liszt lehetett kicsi /= szűk/ is. Még, ellentéte: bőkezű; nagylelkű = adakozó.)
„**Szűzanya**." (Mária, Jézus anyja, utalva a szeplőtlen fogantatásra. Lásd ott.)
„**Szűz az,** aki senkinek sem kell." (*Castast quem nemo rogavit.* Ovidius: Amores.)
„**Szűz Mária**." (Jézus Krisztus anyja. A 'szeplőtlen fogantatás', vagyis a szűzen való gyermekszülés magyarázata: a zsidóknál az első havi vérzésig számított szűznek egy lány; tehát aki közvetlenül az első menstruációja előtt esett teherbe, az 'szűzen' fogant gyermeket és 'szűzen' szült, mint ~.)
„**Szűz Mária országa**, Magyarország patrónusa." (*Regnum Mariae Patrona Hungariae*. Magyarország mottója – Szent István király óta.)
„**Szűznemzés**." (Utód létrehozása hím közreműködés nélkül.)

***
T
***

„**Tabutéma**.” (Olyan téma, amiről nem illik, nem tanácsos, nem szabad beszélni. Eredet: a tabu = szent, érinthetetlen, tiltás alatt álló eszköz. Eredete a polinéz *ta bu. Ta* = jel; *bu* = különleges. Angolul *taboo*. Jamas Cook 1771-es csendes-óceáni útja után terjedt el Európában.)
„***Tabula rasa.***” (Közismert latin kifejezés, jelentése: tiszta lap. Valamit elsőként, vagy teljesen újra kezdeni, mint amikor az iskolai táblára még nincsen írva semmi.)
„**Taccsra vágja**.” (Szólás. Kiiktatja, mint amikor a futballban a labdát a partvonalon kívül rúgja. Eredet: a partvonal angolul: *touch* /taccs/ *line* = érintővonal. Még: ~ megy, tesz.)
„**Tahó**.” (Szleng. Műveletlen, faragatlan. Pejoratív értelemben: paraszt. Még: vadparaszt, sültparaszt. Eredete: tahonya, tohonya = lusta, kelletlen.)
„**Taigetosz**.” (Sziklás hegy Spárta mellett. Az újszülötteket az édesapák elvitték a spártai Leszhéhez, ahol a vének tanácsa megvizsgálta azokat. Ha életképtelennek, gyengének, betegesnek, vagyis az állam számára problémásnak talált egy-egy csecsemőt, azt beledobták a taigetoszi Apothetai szakadékba. ~ a kegyetlen katonai állam szimbóluma.)
„**Takarékosság a nyomorúság szép neve**.” (Latin közmondás: *Frugalitas miseria est rumoris boni*.)
„**Takarékra teszi** magát.” (Szólás. Mérsékli az aktivitását, visszafogja magát, mint a takaréklángon égett gáz. Még: takaréklángon van = spórol, takarékosan működik, nem teljes erőbedobással végez valamit.)
„**Takaródzik vele**.” (Szólás. Valamely hibáját akarja általa elrejteni, eltakarni.)
„**Taknyos**.” (Szólás. Szakmailag éretlen, fiatal, mint a kisgyerek, aki még az orrát sem tudja egyedül kifújni. Még: zöldfülű.)
„**Találkozott a vezér nélküli sereg** és a sereg nélküli vezér.” (Teleki Sándor mondása, amikor Bem átvette az erdélyi hadsereg irányítását.)
„**Takonypóc**.” (Olyan gyerek, aki beleavatkozik a felnőttek dolgába. Fiatal = taknyos; póc vagy pöc = pöcegödör, budi. ~ = takony-tartó.)
„**Talált, süllyedt**.” (Szólás. Eltaláltad, igazad van. Eredet: a Torpedó játékban a ’telitalálat’ nyugtázása. Vicces változat: ’Talált? Lőttél?’ – amikor a vak, meg a süket együtt vadászik.)
„**Találva érzi magát**.” (Szólás. Úgy érzi, róla mondtak valamit, neki szólt egy célzás – ami talált. Még: ’elérti’ a célzást vagy a tréfát = azonnal megérti a közlés burkolt értelmét.)
„**Talán egy perc alatt**, talán egy év alatt, sikerül meghódítanom, mikor lesz alkalom, hogy szíved megkapom, előre ezt még nem tudom.” (Németh Lehel slágere: ~.)
„**Talpal**.” (Gyalogol, illetve valaminek utána jár.)

„**Talp alá való**.” (Szólás. Népzene, tánczene. Még: húzza a ~t = népzenét játszik, hegedűl.)
„**Talpig férfi**.” (Szólás. Teljes mértékben, a feje búbjától a talpáig. Még: talpig becsületes.)
„**Talpnyaló**.” (Szólás. Elvtelenül hízelkedő. Eredet: az uralkodó elé leboruló, könyörgő ember megpróbálta átkarolni, megcsókolni az illető lábát, ezzel teljes alávetettségét kifejezni. Még: /vulgáris/: seggnyaló.)
„**Talpon marad**.” (Nem jut anyagi csődbe, nem bukik el.)
„**Talpraesett**.” (Szólás. Ügyes, élelmes. A macska mindig talpra esik, nem üti meg magát.)
„**Talpra magyar! Hí a haza**! **Itt az idő**! **Most, vagy soha**! Rabok legyünk, vagy szabadok? Ez a kérdés! Válasszatok!” (Petőfi Sándor: Nemzeti dal.)
„**Talpuk alatt fütyül a szél**.” (Szomjas György filmje: 1976.)
„**Tamáskodik**.” (Hitetlenkedik. Jézus tanítványa, Tamás, nem hitte a feltámadást, csak amikor Jézus megmutatta neki a kezén a sebet. Lásd még: *Hiszem, ha látom / Hitetlen Tamás* = olyan ember, aki a nyilvánvalót is nehezen akarja elhinni. Tamás nap = december 21, a téli napforduló napja.)
„**Tanácsbeli férfiú** végig az éjt át ne aludja, az, kire rá van bízva a nép, kinek oly sok a gondja.” (Homérosz: Iliász.)
„**Tanácskozni nappal,** mulatozni éjjel kell.” (A római Caecilius Balbus mondása: *Consilium luce, nocte agas convivium*.)
„**Tanácsköztársaság**.” (A vörösterror időszaka Magyarországon 1920-ban.)
„**Tanácsosabb,** ha azzal mutatja ki eszét az ember, amit elhallgat, mint azzal, amit elmond.” (Arthur Schopenhauer mondása.)
„**Tanácsot csak annak adj, aki kér**.” (Milkó Izidor mondása.)
„**Tanár úr**.” (Nemeskürty István. Epitheton ornans.)
„**Tanítva tanulunk igazán**.” (*Docendo discimus.* Seneca: 7. levele.)
„**Tantaloszi kínok**.” (A saját gyermekét meggyilkoló és az isteneknek feltálaló Tantaloszt azzal büntették az istenek, hogy az Alvilágban, vízben állva nem tudott lehajolni és inni, valamint egy gyümölcsökkel telt fa alatt állva nem tudott felnyúlni értük és enni.)
„**Tanuld meg a játékszabályokat** aztán már csak játszanod, kell – persze mindenkinél jobban.” (Albert Einstein mondása.)
„**Tanulj meg fiacskám komédiázni**! Tanulj meg kacagni, sírni, ha kell. Tanulj a rosszhoz is jó képet vágni, magaddal törődj csak, más senkivel” (Zerkovitz Béla: Minden csak komédia)
„**Tanulj sírva**, **nevetve nyersz**.” (Spanyol közmondás.)
„**Tanulj tinó**, **ökör lesz** belőled” (Szólás. Ha a fiatal szarvasmarha, a tinó, nem tanult meg húzni a járomban, nem lett belőle igavonó ökör, hanem levágták.)
„**Tanulni gondolkodás nélkül hiábavaló** fáradtság; gondolkozni tanulás nélkül veszélyes.” (Konfucius mondása.)
„**Tanulni,** tanulni, tanulni!” (Lenin mondása.)

„**Tanulópénz**.” (Szólás. *Megfizeti a ~t* = valamit a saját kárán megtanul, rájön valamire.)
„**Tapasztalat az**, amire az után teszünk szert, hogy szükségünk lett volna rá.” (Mark Twain mondása.)
„**Tapasztalás a bölcsesség anyja**.” (Széchenyi István mondása.)
„**Tapizza**.” (Szleng. Amikor egy fiú szexuális vágytól vezérelve fogdossa egy lány mellét, fenekét, combját. Eredet: tapogat, tapint.)
„**Taposógép**.” (Szleng. Törtető, másokat nem kímélő, másokon átgázoló ember.)
„**Tapsifüles**.” (A mesebeli, vagy rajzfilmen szereplő nyúl figura megnevezése, utalva arra, hogy olyan nagy a füle, amivel tapsikolhatna is. Még: Füles = a szamár tréfás megnevezése.)
„**Tarhál**.” (Szleng. Kéreget, erőszakosan koldul. Eredet: német *tarchenen* = házal. Héber: *tirhah* = koldul. Még: lejmol, lelejmol = erőszakosan koldul. Eredet: német *leimen* /lépre csal, becsap, tőrbe csal/.)
„**Tarol**.” (Elsöprő sikert, győzelmet arat, minden versenytársát háttérbe szorítja. Eredet: régi magyar *tar* = kopasz, csupasz. /Egy erdő teljes kivágása = tarvágás. Lekaszált mező: tarló./ A kifejezés a sportból terjedt el, amikor a tekepályán a játékos egyetlen gurítással az összes bábút le tudja dönteni, a helyük ’tar’ lesz.)
„**Tarpai jobbágy**.” (Esze Tamás a jobbágyszármazású kuruc brigadéros. Epitheton Ornans.)
„**Tartalak, Afrika**!” (*Teneo te, Africa*! Julius Caesar, amikor Afrikában partra szállt, megbotlott és elterült a földön. Ez rossz jelnek /ómennek/ számított, amit ezzel a szállóigévé vált mondással fordított jóra: nem estem el, csak tartalak, mondta az afrikai földnek.)
„**Tartarosz**.” (A görög mitológiában az alvilág mélye, a pokol, ahol az elkárhozottak lelkei szenvednek. Innen a ’tatár’, ahogy a mongolokat nevezték a középkorban: ’pokolfajzat’.)
„**Tartja a frontot**.” (Katonai kifejezés az arcvonal tartásáról; szólásként: foglalkozik az ügyfelekkel, a többiek helyett is.)
„**Tartja a gyertyát**.” (Szólás. Világít egy szerelmeskedő párnak. Megalázóan felesleges.)
„**Tartja a három lépés távolságot**.” (Szólás. Nem bizalmas vele, nem közeledik hozzá.)
„**Tartja a hátát**.” (Szólás. Vállalja a büntetést. Eredet: a korbácsnak, ostornak ~.)
„**Tartja a két lépés** távolságot.” (Szólás. Nem bizalmas, tartózkodó valakivel szemben.)
„**Tartja a pofáját**.” (Szleng. Nem árulja el, nem beszél, nem vall.)
„**Tartja benne a lelket**.” (Szólás. Bíztatja, bátorítja, lelkesíti.)
„**Tartja magát**.” (Nem mutatja, hogy bajban van, van tartása. Eredete: régen a katonaságnál, csatában, aki ~ az nem roskad össze, egyenesen, stabilan áll. Még: ~ valamihez, pl. egy megállapodást betart. Lásd még: van tartása.)
„**Tartja a markát**.” (Szólás. Pénzt kér, mint a koldus. Még: tartja a tenyerét.)

„**Tartja a száját**.” (Szleng: tartja a pofáját = nem mond el egy titkot. Még: nem járatja a száját = nem beszél feleslegesen.)
„**Tartozik az ördögnek** valamivel.” (Szólás. Ha valamit feleslegesen csinál meg.)
„**Tartsd magadhoz közel** a barátaidat, de még közelebb az ellenségeidet.” (Don Corleone tette ismertté a Keresztapa című filmben. *Keep your friends close, but your enemies closer*. Eredetileg Sun-tzu ókori kínai hadvezérnek tulajdonított mondás.)
„**Tarzan** of the apes.” (A majmok ~ja. Edgar Rice Burroughs regényalakja; egy angol nemes, Lord Greystoke, akit az afrikai nagymajmok nevelnek fel; s *soft-fantasy* kalandok főhőse. A 24 kalandregény és a nyomán keletkezett számtalan képregény, film üzenete a természet tiszteletére tanít.)
„**Tatár**.” (A mongolok nyugat-európai elnevezése. Jelentése: pokolfajzat. Eredet: a görög mitológiában a Pokol = *Tartarosz*.)
„**Tatárjárás**.” (1241-42-ben a Magyar Királyságra zúduló mongol támadás kora. Megjegyzendő azonban, hogy a „tatárjárással” összefüggő népmondák /ti. hol lelt menedéket a helyi lakosság/ legtöbbje az 1600-as években, a török kor vége felé, az alacsony harci értékű, de az országban elrettentés céljával dúló, fosztogató és kegyetlenkedő, török könnyűlovas segédcsapatokként szolgáló tatárok miatt terjedt el.)
„**Tatjána levele**.” (Puskin: Anyegin-jében a világirodalom legszebb szerelmes levele, amely így kezdőik: *Én írok levelet magának. Kell több? Nem mond ez eleget?*)
„**Tavaszi szél vizet áraszt**, virágom, virágom, minden madár társat választ virágom, virágom.” (Népdal. ~ *Hát én immár kit válasszak? Te engemet, én tégedet, virágom, virágom*.)
„**Tálcán kínálja**.” (Szólás. Készséggel adja, minimális erőfeszítéssel lehet hozzájutni valamihez, mintha valaki ajándékba adná. Még: tálcán kínált lehetőség = nagyon kedvező.)
„**Tál, tál, teli tál**, **kővé lesz, mit meghagytál**.” (Mondóka.)
„**Táltos**.” (Ősmagyar pap, sámán. Tehetséges ember, akinek a jele az, hogy a kezén vagy a lábán 5 helyett 6 ujj van. ~fogú = az, akinek a fogsorában elől szabálytalanul kiáll egy-egy fog. Ez régen szexepil /lásd ott/ volt. Táltos paripa = mesebeli /tehetséges, repülni képes/ ló. Eredete a görög mitológiából a Pegazus (lásd ott/.)
„**Támadás a legjobb védekezés**.” (Közmondás)
„**Támogatom a magyart a magyartalannal szemben** és az embert az embertelennel szemben, a bölcső pártján állok a koporsóéval szemben, a megszólaló harangok pártján az elnémult harangokéval szemben” (Szőcs Géza: Köszöntő.)
„**Táncolj, a zene majd megjön magától**.” (Szállóige a Zorba a görög című filmből.)

„**Táncol, mint szerb paraszt** a Lopakodón.” (Szleng. Utalás a délszláv háborúra, amikor 1999-ben a NATO bombázta Szerbiát, és a szerb légvédelem – egy vajdasági magyar hadnagy vezetésével – lelőtt egy legkorszerűbb, a radar által láthatatlan amerikai harci gépet, a Lopakodót /*Stealth Fighter*-t/.)
„**Táncolt a répa a mákkal**.” (A magyar általános iskolákban az 1960-as években népszerű orosz népdal. *Táncevála repká szmákom. Á Petruska szparigyórom, á ragyilszjá ugyiválasz, kák Petruska táncevála* = ~, Petruska meg táncolt a paradicsommal, a szülők meg nézték, hogy táncol a Petruska.)
„**Tányérnyaló**.” (Elvtelen, hízelkedő szolga, mint egy kutya, amely kinyalja az ura tányérját.)
„**Táplálékod legyen az orvosságod** és az orvosságod a táplálékod.” (Hippokratész mondása.)
„**Tárt karokkal fogadja**.” (Szólás. Örömmel üdvözli, mintha ölelésre tárná a karját.)
„**Táskarádió**, mindig hallgatom, hogy szól, az én dalom; ez a zene fekszik nekem, jaj nagyon.” (Illés együttes slágere: ~.)
„**Tátja a száját**.” (Szólás. Csodálkozik, úgy elámul, hogy nyitva marad a szája. Még: tátva marad a szája /a meglepetéstől/.)
„**Távol álljon tőlem**!” (Szólás. Egyáltalán nem jellemző rám, nincs szándékomban. Lásd még: mi sem áll.)
„**Távolból írok, kedvesem**. Nagyon távol vagy már, azt hiszem.” (A Fonográf együttes slágere: Levél a távolból. ~ *Nem kell nekem, hogy válaszolj. Nem kell nekem megírnod azt, hogy szerettél, tudod, én így is jól érzem magam*.)
„**Távol Jupitertől**, távol a villámoktól.” (Római közmondás. Biztonságban van, aki távol van a hatalomtól. Jupiter /Zeusz/ a villámok ura és az uralkodó. *Procul a Iove, procul a fulmine*.)
„**Távolról búgott valami**. A nádas megmozdult és szisszenés nélkül megdőlt, mintha valami láthatatlan erő nyomta volna. Elhomályosult a nap. Bár lent alig mozdult a levegő, toronymagasságban ijesztő, szürke felhőrongyok száguldottak dél felé. A távoli mély búgás zúgni kezdett. A szél hirtelen lecsapott a földre. A napot már nem lehetett látni. A porszürke felhők a házak üstökét súrolták és mögöttük hegyként dörögtek előre ólmos, habos, hideg fellegek. Most már gátja szakadt a viharnak. Dermesztően ordított az orkán, a fákat szinte a földre nyomta. A felhő-hegyek gyomrában kénsárgán hörögtek a villámok. Mást nem is lehetett hallani, mint a vihar zúgását és a fenyegető, eget-földet rengető dübörgést, mintha egy más világ óceánját tartanák a felhők rettenetes erőlködéssel, és nem lehet tudni, melyik pillanatban szakad a földre. Ekkor káprázta fény villant fel, melynek közepén zegzugos fehérség reccsent végig. Irtózatos csattanással szétvágta a felhőket egy villám, és rászakadt a földre a jég.” (Fekete István: Kele.)
„**Távoztasd el tőlem**, **ezt a keserű poharat**!” (Jézus kéri az Urat, a Gecsemáné kertben.)
„**Távozzatok, öreg harcosok**!” (Vergilius: Eclogue IX. *Migrate veteres coloni*.)
„**Távozz békében**!” (*Vade in pace*. A gyóntató szavai feloldozás után.)

„**Távozz tőlem, Sátán**!” (*Apage Satana!* Lukács evangéliuma 4:8. Jézus válasza a megkísértésre. ~ *Ne kísértsd az Urat, a te Istenedet!*)
„**Tebenned bíztunk eleitől fogva**, Uram, téged tartottunk hajlékunknak.” (A református magyarság régi nemzeti himnusza, Szenczi Molnár Albert XVI. századi bibliafordításában a 90. zsoltár.)
„**Te csak házasodjál**, **boldog Ausztria**.” (II. Lajos eljegyzésén 1515-ben keletkezett szólás. Nem háborúval, de házassággal kell gyarapítani a birodalmat. *Bella gerant alii, tu felix Austria, nube = ám, háborúskodjanak mások, ~*.)
„**Tedd a szívedre a kezed**.” (Szólás. Légy őszinte – mintha megesküdnél valamire.)
„**Tedd ide tedd oda ember**.” (Szólás. Könnyen irányítható, gyámoltalan. Még: tutyimutyi.)
„**Tedd, vagy ne tedd**, **de soha se próbáld**!” (Yoda mester tanítása a *Star Wars*-ban.)
„**Tedeum**.” (Egyházi hálaadó mise. Lásd: Téged Uram, dicsérünk!)
„**Tediber**.” (*Teddy bear* azaz játékmackó. Theodore Roosevelt USA elnök /becenevén: Teddy/ a XX. század elején a Mississippi deltában vadászott fekete medvére sikertelenül. A kísérője felhajtott neki egy medvebocsot, hogy azt lője meg, de az elnök megsajnálta, így – miután az újságok megírták – könyörületességéről róla nevezték el a medvét ~nek, amit gyártani is kezdtek, innen a játékmaci figura: Teddy medvéje.)
„**Tegye a szívére a kezét**.” (Szólás. Legyen őszinte, mintha szívére tett kézzel esküdne.)
„**Tehenek közt ökör a vezér**.” (Latin eredetű közmondás. *Inter vaccas, bos est abbas*.)
„**Teher alatt nő a pálma**.” (*Crescit sub pondere palma*. Latin közmondás. Minél több megpróbáltatás ér valakit, annál erősebb lesz. Eredet: a pálma növekedésének a sajátossága, hogy minél nehezebbek a levelei, annál gyorsabban tud nőni, mert a csúcson szétnyíló levelek súlyától a pálma csúcsa az új leveleket gyorsabban tudja hozni.)
„**Tehet** neki **egy szívességet**.” (Szólás. Egyáltalán nem érdekli, mit szól hozzá. Vulgáris jelentése = kinyalhatja a seggét.)
„**Tehetős.**” (Gazdag, aki – anyagilag – tud és képes is tenni valamit.)
„**Tehetséget Isten ad**; légy alázatos. Hírnevet az ember ad; légy hálás. Beképzeltséget te adsz; légy óvatos.” (John Wooden mondása. *Talent is God-given, be humble. Fame is man-given, be grateful. Conceit is self-given, be careful*.)
„**Tehén**.” (Szleng. Kövér nő. Még: liba = buta nő, lásd ott. /Címeres/ ökör = buta férfi. Szamár /lásd ott/ = buta ember. Balfácán = szerencsétlenkedő, ’lúzer’ = angolból: vesztes, *loser*.)
„**Te is dicsérj engemet**, **s én is tégedet**.” (Közmondás a kölcsönösségről.)
„**Te is, fiam, Brutus**?” (*Et tu, mi fili, Brute?* William Shakespeare: Julius Caesar. Állítólag Caesar mondta, amikor az összeesküvők időszámítás előtt 44. március 15-én a római Szenátusban meggyilkolták. A merénylők között volt fogadott fia,

Marcus Brutus is, akinek ezt mondta, mikor az is beledöfte tőrét. Ókori források ezt nem erősítik meg. Szállóigeként használjuk, ha egy megbízhatónak hitt barátunk, szövetségesünk – is – ellenünk fordul.)
„**Tejben-vajban fürösztí**.” (Szólás. Kényezteti, minden jóval ellátja. Régen, a legenda szerint egyes királynők: szamártejben fürödtek bőrápolási, szépítkezési célból. Valójában a zsiradékok közül a tej és a belőle készített vaj volt a legértékesebb étel.)
„**Tejel**.” (Szólás. Vesztegetés esetén pénzt ad valakinek. Még: fejős tehén = a megzsarolt személy.)
„**Tejfeles szájú**.” (Szólás. Éretlen, tudatlan, túl fiatal egy feladatra, vagy élethelyzetre. Eredet: a bajusz nélküli – fiatal – férfi, mint egy kismacska, vagy a kisgyerek, aki nem tudja megtörülni a száját tejivás után. Lásd még: zöldfülű.)
„**Tejjel-mézzel folyó Kánaán**.” (A jólét országa, földje. Mózes könyve 2:3)
„**Te jó ég**!” (Megszelídített káromkodás, eufémia. Megdöbbenést, szörnyülködéssel kísért csodálkozást fejez ki. Még: ’Te jó Isten!’ Rosszallást is kifejezve: ’Az anyja Istenit!’ Vulgárisan ugyanez: ’A kurva anyját!’ Lásd még: Az Istenfáját!)
„**Teketóriázik.**” (Szólás. Határozatlankodni. Eredet: teorizálni: elmélkedni /teória = elmélet/. Még: hezitálni /habozni = *hesitate*/, ill. vacillálni. Nem ~.)
„**Tekeredik a kígyó**, rétes akar lenni. Tekeredik a rétes, kígyó akar lenni.” (Mondóka.)
„**Tekereg**.” (Csavarog, kószál, ide-oda járkál. Még: tekergő = csavargó.)
„**Tekintetes karok és rendek**!” (*Incliti status et ordines*. Az ország- és vármegyegyűlés megszólítása latinul.)
„**Tekintetes úr**/asszony.” (Régen a mesteremberek, a köztiszteletben állók megszólítása, a latin *spectabilis* fordítása.)
„**Tekintsétek az ég madarait**! Nem vetnek, nem aratnak, nem gyűjtenek. A ti mennyei atyátok táplálja azokat. Nézzétek a mezei liliomokat, mint növekednek; nem munkálkodnak.” (Máté 6:26. Részben ennek hatására Assisi Szent Ferenc megalapította a kolduló Ferences-rendet /franciskánusokat/; majd Szent Klára a klarisszák apácarendjét.)
„**Telebeszéli a fejét**.” (Szólás. Addig beszél neki, amíg meggyőzi valamiről.)
„**Telefonbetyár**.” (Személyazonosságát eltitkoló, szélhámoskodó, vagy viccelő telefonáló.)
„**Te leszel a legszebb a világon**, szólalj meg hát, rubintos virágom.” (Dankó Pista népszerű cigánynótája: Eltörött a hegedűm. *Hozok mosdóvizet is, gyöngypatak vizéből, hozok törülközőt is, rózsa levelétől.* ~.)
„**Tele van a hócipője**.” (Szólás. Elege van. Még: tele van, a töke valamivel = elege van belőle. Még: tele van vele a padlás = olyan sok, hogy felesleges, amennyiben a felesleges dolgok a padlásra kerülnek. Más: tele van a gatyája = fél; eredete: félelmében becsinált.)
„**Telhetetlen papzsák**.” (Szólás. Eredet: a papok egyházi adóit sokkalta a nép.)
„**Teli van a Duna,** tán még ki is szalad. Szívemben is alig fér meg az indulat.” (Petőfi Sándor: Reszket a bokor, mert.)

„**Teljes gőzzel**.” (Szólás. Teljes erőből, mint a gőzgép. Még: teljes gázzal – mint a gépkocsi. Még: félgőzzel/gázzal – csak fél erővel csinálni valamit.)
„**Teljes mellszélességgel kiáll** mellette.” (Szólás. Feltétel nélkül támogatja, vállalja érte a felelősséget. Eredet: pisztolypárbajban, ha nem fordult oldalt, hanem bátran szembenézett az ellenféllel.)
„**Temeti**.” (Szleng. Kezdi elfelejteni.)
„**Temetésre harang kondul**, van-e élet a síron túl?” (Sántha Károly: Epilógus. ~ *A sír így szól: soha többé, a hit mondja: mindörökké*.)
„**Temetni jöttem Cézárt**, nem dicsérni.” (*I come to bury Caesar, not to praise him.* William Shakespeare: Julius Caesar. A szónoklat- és érveléstan /retorika és dialektika/ oktatásában ez a Antonius beszéd kiváló példa, hogyan lehet az elmondottak tartalmával ellenkező hatást kiváltani a hallgatóságban; ahol a ’nem dicséret’ forradalmi hatású dicséretet eredményez.)
„**Temető a Tisza, mikor kivirágzik.** Millió kis lepke vize fölött játszik, de egy sem él addig, míg olvasok százig.” (Népdal.)
„**Tengelyt akaszt** valakivel.” (Szólás. Összevesznek. Két szekér tengelye összeakad.)
„**Tengeri.**” (Kukorica. Mert a tengeren túlról, Amerikából származik.)
„**Tengeri medve**.” (Gyakorlott tengerész, hajós. Még: vén ~.)
„**Tengernyi**.” (Nagyon sok. Még: tengersok.)
„**Teng-leng**.” (Szólás. Nem találja a helyét, ide-oda jár; tengődik és lengedezik.)
„**Tenkes kapitánya**.” (A legnépszerűbb magyar ifjúsági kalandfilmsorozat az 1960-as években. A kuruc korban, Siklós környékén, a Tenkes-hegyen játszódó regényes, vidám történetet Őrsi Ferenc írta, Eke Máté főhőssel, akit a filmen Zenthe Ferenc alakított.)
„**Tente, baba,** tente, itt van már az este.” (Altató mondóka. ~ *A szemedet hunyd be, Aludj ingó-bingó, arany rózsabimbó*.)
„**Tenyeres-talpas**.” (Szólás. Esetlen, nagydarab, mint a mackó, vagy a fizikai munkát végző, egyszerű ember.)
„**Tenyeréből eszik**.” (Szólás. Minden kívánságát teljesíti. Eredet: a megszelídített állatt eszik az ember tenyeréből. Még: kezes = szelíd, merthogy az ember kezéből is eszik.)
„**Tenyerén hordozza**.” (Szólás. Megbecsüli, minden kívánságát lesi, gondoskodik róla, vigyáz rá. Eredet: *Kézen hordozzanak téged, hogy meg ne üssed lábadat a kőbe. Dicsérjük a mi Istenünket, hogy szeme előtt hordoz, tenyerén tart*. Idézetek a Károli biblia zsoltárjaiból. Még: lehozza neki a csillagokat = minden kívánságát teljesíteni igyekszik.)
„**Tenyérbemászó**.” (Valakinek az arckifejezése, a képe olyan pimasz, hogy vágyat ébreszt az iránt, hogy – tenyérrel – pofon üssék.)
„**Te nyomorú faj! Gyáva nemzedék**! Míg a szerencse mosolyog feletted, mint napsugárban a légy, szemtelen, Istent, erényt gúnyolva taposó. De hogyha a vész ajtódon kopog, ha Istennek hatalmas ujja érint, gyáván hunyász, rútul kétségbe-

eső.” (Madách Imre: Az ember tragédiája. ~ *Nézz csak, nézz körül: a város pusztul, durva, idegen nép tiporja el arany vetéseidet; szétbomlik a rend, senki sem parancsol, s szót nem fogad; a rablás, gyilkolás emelt fővel jár a békés lakok között … el fogsz pusztulni, korcsult nemzedék*.)
„**Te Péter vagy**, **azaz szikla**. És én erre a kősziklára építem egyházamat, s a pokol minden ereje sem diadalmaskodik rajta.” (Máté: 16:18. *Tu est Petrus et super hanc petramaedificabo ecclesiam meam.* Jézus mondja Péternek. *Petra* = szikla. Később valóban Péter apostol lett Róma első püspöke, vagyis az egyház első pápája. Magyar vonatkozás: az 1839-40. évi országgyűlés zárásakor Széchenyi István Deák Ferencnek az idézet első részével – latinul – köszönte meg, hogy az országgyűlés eredményekkel zárult. Mire Deák szerényen így válaszolt: *Krisztus mondja Péternek*.)
„**Terefere**.” (Szólás. Beszélgetés, pletykálkodás.)
„**Teremburáját;** teringettét; kutya teremtette!” (Indulatszavak, szépítve: Ó a ~! A teremtő Isten emlegetése van bennük ’elfedve’ ez eufemizmus /jobbítás, szépítés/: A kutya /= kurva/ Úristen teremtette = ’kutya teremtette,’ = ’teringette!’ A teremtő úr/istenit/ = teremburáját! Ez is a szitokszó, az istenkáromlás szelídítése, vagyis eufemizmus. Ezek, az Isten nevét a kutyával, ördöggel, vagy egyszerűen csak a teremtéssel helyettesítő szólások azért alakultak ki, mert az egyház a káromkodást, az istenkáromlást szigorúan /nyelv-kivágással!/ büntette. A ~ az irodalomban először Arany János használta a Toldiban: *hé kocsmáros, hol vagy, a teremburádat*! Ez is eufemizmus: ’a teremtő bassza meg’ Istenkáromlás van elrejtve benne; a köznapi beszédben hosszú ú-ra változott a vége, hogy ’értelme’ legyen: a terem búráját neki!)
„**Teremtés koronája**.” (A ~ = a férfi, Ádám, akit Isten a világ teremtése után, utolsóként teremtett meg, mintegy megkoronázva vele a művét.)
„**Teremtő Isten**!” (Csodálkozás, elképedés indulatszava.)
„**Teréz-szedés**.” (Teréz nap, október 15, a szőlő szüret kezdete; ezen a napon nem szabad kenyeret sütni – ami asszonyi munka – a néphit szerint.)
„**Teringette**!” (Eufemizmus, az istenkáromlás szelídített változata: /az Isten/ teremtette.’ Még: szedte-vette, teremtette = eufemisztikus szidás, amikor egy szeretett személyre, például szülők a gyermekükre alkalmazzák. Az Isten szót az eufemisztikus szitokszóban lehet az ’iskolával’ is helyettesíteni: Az iskoláját neki! Lásd még: ilyen-olyan /= Isten/ teremtette!)
„**Terítéke**n van / ~re kerül.” (Szólás. Aktuális, időszerű beszédtéma. Eredet: teríték = vadászaton a lelőtt vadak kiterítése nagy körben a földre.)
„**Természete az már** az emberfiának, minden jót kívánni felebarátjának; vagy ha nem is mindég – egyszer esztendőben, ha érzelme nem fér a teli bendőben.” (Arany János: Köszöntő vers.)
„*Terminus technicus*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: szakkifejezés.)
„**Te rongyos élet**, bolondos élet, mitől tudsz olyan édes lenni, mint a méz? ~ toprongyos élet, leszokni rólad, istenem, miért oly’ nehéz?” (Kálmán Imre: Csárdáskirálynő.)

„*Terra incognita*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: ismeretlen terület.)
„**Terülj-terülj asztalkám**.” (Ételekkel teli asztal. Népmesei varázsasztal után olyan vendéglátás, ami minden gasztronómiai igényt kielégít.)
„**Tessék-lássék**.” (Szólás. Kelletlenül nem szívesen, közönyösen megtett dolog; a látszat kedvéért, hogy úgy ’tetszen látszani’ mintha.)
„**Testet ölt**.” (Létrejön, megvalósul egy terv, elgondolás, eszme. Még: realizálódik, materializálódik /= anyagiasul, anyag formájában létrejön/, kialakul, bekövetkezik valami, ami addig csak elméletben, gondolatban létezett.)
„**Testreszabott**.” (Illik hozzá, jól megfelel neki, mint egy ~ ruha.)
„**Testvérem,** bárcsak soha nem születtem volna meg, vagy legalább meghaltam volna e kor előtt!” (Francesco Petrarca írja egyik levelében a pestisjárvány borzalmaira utalva.)
„**Testvérek közt is** megéri.” (Szólás. Kedvező ár, mintha testvérek üzletelnének egymással.)
„**Testvériesen** elosztja.” (Szólás. Fele-fele arányban.)
„**Testvérklán**.” (A kőkorszak végén, amikor az elsődleges patriarchátust – az alfa hím csoport-, vagy nemzetségfői szerepét – felváltotta az anyajogú társadalom, a matriarchátus, az átmeneti időszak volt a ~ korszaka. A kőkorszakban ugyanis a vezérhím, a törzsfő addig uralkodott, amíg fizikai erejével le tudta győzni a kihívóit, ill. meg tudta védeni a csoportot a külső támadóktól, éppen úgy, mint az állatvilágban. Az embereknél viszont a fiútestvérek összefogtak, és ketten támadtak az öregedő törzsfőnökre, majd felváltva vezették a nemzetséget. Ez a váltóuralkodás azonban csak úgy tudott beválni, ha valaki, akikre a testvérek hallgattak betartatta velük a vezetői periódust. Ez a valaki az anyjuk volt, az alfanőstény. A ~ korszaka jelentette az anyajogú társadalom megjelenését ezért. A vallás kialakulása is ehhez köthető, mert a vezérhím közös meggyilkolása, az apagyilkosság a lelkiismeretfurdalás révén hozzájárult a totemizmusnak, az ősi vallásnak a megjelenéséhez. A szent totemállat szimbolizálta a meggyilkolt nemzetségfőt – Zigmund Freud szerint.)
„**Testvért testvér**, **apát fiú elad**.” (Tompa Mihály: A gólyához. ~ *Mégis, ne szóljon erről ajakad, nehogy, ki távol sír e nemzeten, megutálni is kénytelen legyen*!)
„**Te szánakozol a kis bokron**, **és én ne szánjam Ninivét**, melyben 12-szer tízezer ember él?” (Az Úr mondja Jónásnak, amikor az panaszkodik, hogy a tök levél, amely alá a hőség ellen húzódott, elszáradt. Ninive mai neve: Moszul /Irakban/.)
„**Te szeress legalább**!” (Mary Zsuzsi slágere. *Kinek is kell, egy tüskés-bolondos figura, ki a szívét letagadja, s nincs bájos mosolya? Mi lesz velem? Oly nagy a világ, fogjunk össze,* ~!)
„**Tesze-tosza**.” (Határozatlan, könnyen irányítható ember. Lásd még: tedd ide tedd oda.)
„**Teszi magát**.” (Szólás. Megjátssza magát, színészkedik, elrejti a valódi szándékát. Eredete: úgy tesz /= csinál/, mintha másmilyen szándéka lenne.)
„**Teszi-veszi magát**.” (Szólás. Fel akarja magára hívni a figyelmet. Még: teszi a szépet = udvarol valakinek, hízeleg valakinek. Lásd még: illegeti-billegeti magát.)

„**Tesz rá**.” (Szleng. Egyáltalán nem törődik vele, nem érdekli. Eufemizmus a vulgáris ’szarik rá’ helyett. Még: magasról ~. Még: tesz róla = intézkedik. Még: teszem azt = felteszem, felvetem, megemlítem, mint példát. Lásd még: tojik rá.)
„**Teszünk rulla**.” (Hofi Géza mondása /teszünk róla/: majd megoldjuk, intézkedni fogunk. No, ~. Még: tesz róla = intézkedik valamivel kapcsolatban.)
„**Tesz-vesz**.” (Tevékenykedik, lassan dolgozgat, rakosgat, keresgél.)
„**Tetemre hívás**.” (Szembesíteni valakit hibájának, rossz tettének gyászos következményeivel. Eredet: Arany János: ~ c. balladája. Régen úgy tartották, hogy a halott sebe vérezni kezd, ha a gyilkosa mellé áll, ezért a gyanúsítottakat a holttest/holttetem mellé állították/hívták.)
„**Te tetted-e e tettetett tettet**? Te tettetett tettek tettetett tettese, te!” (Nyelvtörő.)
„**Tetézi a bajt**.” (Még rosszabbá teszi a helyzetet.)
„**Tető alá hozza.**” (Szólás. Megvalósítja, befejezi, mint házépítéskor a ház tetejét.)
„**Te vagy a legény, Tyukodi pajtás**. Nem olyan, mint más, mint Kucug Balázs.” (Kuruc dal. ~ *Teremjen hát országunkban jó bor áldomás! Nem egy fillér, de két tallér kell ide pajtás*.)
„**Teve van egy púpú**, **van kétpúpú**, van négypúpú, sőt több.” (Kabos Gyula slágere Eisemenn Károly a Miss Amerika c. operettjéből.)
„**Tevékeny embernek egy nap sem hosszú**.” (*Nullus agenti dies longus est*. Seneca mondása.)
„**Téblából**.” (Szólás. Tétován, bizonytalanul járkál. A régi téved /tébolyog/ és a lépked /lábol/ szavak összeolvadásával: ’tévedezve lépked.’)
„**Téged Uram, dicsérünk.**” (***Te Deum laudamus*** – Latinul a közismert, legrégibb egyházi hálaadó himnusz a IV. századból. Röviden: ***Te Deum***.)
„**Téglaporos a kalapom**, mer' a téglagyárba’ lakom.” (Népies dal. ~, *onnan tudják, hogy ott lakom, téglaporos a kalapom. Kimegyek én a piacra, rálépek egy papírosra. Papírosról papírosra, fáj a szívem egy csinosra. Én Istenem tégy egy csodát, változtasd borrá a Tiszát. Kiülök a partjára, kiiszom egy hajtókára*.)
„**Tégy a tűzre régi farönköt**, igyál régi bort, olvass régi könyveket és tartsd meg a régi barátságokat (X. Alfonz spanyol király mondása.)
„**Tégy oly célt fel**, amelyre soha senki nem ért. Mert szép dolog a középszerű tudós emberekkel elérkezni; szebb még a legtudósbakkal egyarányú messze hagyítani; legszebb pedig mindeneket felülhaladni, és a nagy hegynek oly részében állani, ahová soha senki maga erejétől nem hághatott, s talán soha nem is hág.” (Apácai Csere János: Magyar Encyclopaedia.)
„**Tékozló fiú visszatér**.” (A megtért bűnöst az Úr szívesebben fogadja, mint az igaz embereket. A ~ egy bibliai történet. Lukács 15:11-32. Hogy miért kedvesebb az Atya szemében a megtért bűnös, mint az, aki végig igaz életet élt, azt így magyarázza a Biblia: amikor a tékozló fiú, aki előre kikérte az örökségét, elhagyta az atyai házat, elherdálta a vagyont, majd nélkülözve hazatért, az apja – örömében – nagy lakomával fogadta vissza. Amikor a ~ bátyja, aki mindvégig becsületesen kitartott az apa mellett, hazatért a munkából, szóvá tette, hogy őt, aki mindig jó

volt, nem fogadja ilyen örömmel az apja. Erre az atya /ti. az Úr/ válasza az volt, hogy mindene a rendes fiúé, de a testvére, az 'meghalt és feltámadott' – ezért ünnepli örömmel a hazatérését, visszatérését, megtérését, ami = egy feltámadással.)
„**Télapó**." (A Mikulás /lásd ott/ orosz eredetű elnevezése /Дед Мороз; ejtsd: *Gyed Maróz* = Fagy apó/, amelyet a szocializmus időszakában használtak a Mikulás helyett.)
„**Télapó itt van**, **hó a subája**, jég a cipője, leng a szakálla. Zsák, zsák, teli zsák, piros alma, aranyág." (Gyermekdal.)
„**Tél fut az éjen át**, **nyílik a jégvirág**, új bölcsőben sírdogál egy élet. Apja emeli föl, ebből a gyerekből fegyverkovács lesz, ha addig élek." (Az Omega együttes slágere: Ballada a fegyverkovács fiáról. ~ *Így is lett, bizony, de szólt egy szép napon, ne csináljunk soha többé fegyvert; nem lesz háború, könnyes, szomorú, boldognak látok majd minden embert*.)
„**Téli Budapestnek kevés, vidám fája**, Móricz Zsigmond úrnak csodatettét várja." (Ady Endre: Levél-féle Móricz Zsigmondhoz. ~ *S ha várja, várhatott, s ha várta, megkapja: Móricz a váratlan Tavaszoknak apja*.)
„**Tél szele hóval, faggyal jő**, elkel most a nagykendő. Libben a tarka nagykendő, húzza, rázza hűs szellő." (Weöres Sándor: Száncsengő. *Suttog a fenyves, zöld erdő, Télapó is már eljő. Csendül a fürge száncsengő, véget ért az esztendő*. ~.)
„**Ténfereg**." (Céltalanul kószál, mászkál. Még: őgyeleg, téblából. A tén, vagy tám támasztékot jelent, ebből képződött a bizonytalanságot, billegést, támaszték nélküliséget jelentő ~, téblából, tántorog, támolyog.)
„**Ténsasszony**." (A 'tekintetes asszony' megszólítás rövidített alakja.)
„**Tépi a száját**." (Szólás. Uszít, vadul szónokol.)
„**Térden állva jövök hozzád**." (Gianni Morandi világslágere 1964-ből: *In ginocchio da te.*)
„**Térdre kényszeríti**." (Legyőzi. Régi háborúkban a legyőzött letérdelt a győztes előtt, kegyelemért esedezve. A térden állás = alárendeltség, legyőzöttség és könyörgés kifejezése.)
„**Térül-fordul**." (Szólás. Gyorsan jön-megy és elintéz valamit.)
„**Tévedni emberi dolog.**" (*Errare humanum est.* Seneca: Controvers 4. A mondás folytatása: 'de megmaradni benne, ördögi' = *sed perseveare, diabolicum*.)
„**Thália papjai**." (Színészek, akik Tháliának áldozzák életüket, idejüket. Thália a színjátszás, pontosabban a vígjáték múzsája /istennője/ a görög mitológiában.)
„**Thyl Ulenspiegel**." (Tréfás, igazságtévő csavargó. Német népmondai alak.)
„**ti.**" (Rövidítés: tudni illik.)
„**Tied vagyok, rabod vagyok**, megkötözött foglyod vagyok, édesem." (Népdal.)
„**Tiknó**." (Szleng. Pejoratív értelemben: paraszt. Műveletlen, faragatlan, otromba. Eredete a tinó = bikaborjú. Lásd még: tahó.)

„**Ti kutyák! Én elmegyek. De visszajövök**!” (Damjanich híres bánáti proklamációja a rácokhoz /szerbekhez/ 1849 tavaszán. ~ *Ha ti az alatt meg mertek moccanni, kiirtalak benneteket a föld színéről, s hogy magva szakadjon a rácnak, utoljára magamat is főbe lövöm, mint utolsó rácot.*)
„**Tilos tiltani**!” (Az 1968. évi diákmozgalmak francia jelszava. *Il est interdit d'interdire*.)
„**Tiltott gyümölcs édesebb**.” (*De annak a fának a gyümölcséből ne egyetek... És látá az asszony, hogy jó az fának az eledele és kívánatos...* Mózes első könyve 3:3 – 3:6. A 'tiltott gyümölcs' a tudás fájának a gyümölcse volt. A Biblia nem írja, hogy ez alma lett volna, de Szent Jeromos, mikor görögből latinra fordította a Szentírást, az almát nevezte meg konkrét gyümölcsnek, amibe az első emberpár Ádám és Éva beleharapott Isten tiltása ellenére; mert latinul a 'gonosz' és az 'alma' ugyanúgy írandó: *malus*. Később, Milton az Elveszett Paradicsom című művében már egyértelműen az almát jelöli meg, mint ~öt. Újabban viszont a gyógyhatású, és az egyik legősibb gyümölccsel, a fügével azonosítják.)
„**Tiltott**, **tűrt, támogatott**.” (Az 1970-es 80-as évek magyar, szocialista kultúrpolitikájának a jellemzője, a három 't' ami a műalkotások pártállami besorolását jelenti.)
„**Tiltott Város**.” (Peking /*Beijing*/, Kína fővárosában a császári palota. Kínaiul: *csecsin csong* = 'az égi császár lakhelye, ahová nem lehet belépni.' Az 1400-as évek elején épült, s ez a világ legnagyobb palota együttese, 9999 szobával, teljesen földrengésbiztos faépületekkel.)
„**Tintanyaló**.” (Szólás. Irodában, hivatalban dolgozó, tollal, tintával író.)
„**Tintás**.” (Szleng. Részeges ember. Egyrészt a tinta és a vörösbor hasonló színe; másrészt a régi kocsmákban felszolgált szögletes pálinkás üvegek és az iskolai, hivatali tintatartó üvegek hasonló formája miatt.)
„**Tippel**.” (Több lehetőség közül egyet, mint a legvalószínűbben bekövetkezőt – találomra – kiválaszt. Eredetileg sportfogadásokon ~nek. Angol *tip* = megbök.)
„**Tipp-topp**.” (Kifogástalan megjelenésű. Eredet az angol: *tip top* /= csúcs, legfelső./
„**Tirpák**.” (Szleng: faragatlan, otromba ember. Eredetileg: nyírségi szlovák nemzetiségű.)
„**Tisza, Duna, Dráva, Száva,** törjön le a lábad szára.” (Mondóka.)
„**Tisza partján mandulafa virágzik**, a virágja vízbe hullik, elázik. Terem még a mandulafa mandulát, Tisza partján nevelik a szép leányt.” (Népdal. Még: *jegenyét – szép legényt.*)
„**Tiszavirág életű**.” (Szólás. Rövid életű, mint a Tiszavirág /= kárász/ nevű rovar.)
„**Tisza vize elvitt volna jeges Dunába**!” (*Kedves édesanyám, miért hoztál a világra? Inkább dobtál volna a kanyargós Tiszába! ~ Hogy ne lettem volna senki megunt babája*. Magyar nóta.)

„**Tiszán innen, Dunán túl.** Túl a Tiszán van egy csikós nyájastul. Ott főzik a jó paprikást, meg is eszik, fakanállal, bográcsbul.” (Kodály Zoltán: Háry János, ill. népdal.)
„**Tiszta a levegő**.” (Szólás. Nincs veszély. Eredete: nem kell tovább lélegzet visszafojtva figyelni valami veszélyre, lehet nyugodtan, mélyeket lélegezni, nem rontja tovább valaki vagy valami veszély a levegőt /lásd ott/. Ellentéte: gáz van = veszély van, nem tiszta a levegő, valami vagy valaki ’rontja’ a levegőt.)
„**Tiszta Amerika**.” (Szólás. Jólét, gazdagság, luxus. Még: tiszta Hawaii.)
„**Tiszta fejjel** dönt.” (Nyugodtan, átgondoltan, zavaró hatások nélkül.)
„**Tiszta forrásból** tiszta víz folyik.” (Latin közmondás. *A puro pura defluit aqua*.)
„**Tiszta lappal indulni**.” (***Tabula rasa.*** Arisztotelésznek tulajdonított mondás.)
„**Tisztaság fél egészség**.” (Közmondás.)
„**Tiszta sor**.” (Szólás. Minden érthető, átlátható.)
„**Tiszta szívvel betörök**, ha kell, embert is ölök. Elfognak és felkötnek, áldott földdel elfödnek, s halált hozó fű terem gyönyörűszép szívemen.” (József A. : ~.)
„**Tiszta szívvel**.” (Szólás. Őszintén, nyugodt lelkiismerettel állítani, ajánlani valamit.)
„**Tiszta vizet önt a pohárba**.” (Szólás. Tisztázza a dolgokat. Még: öntsünk ~!)
„**Tisztán látáshoz el kell sírni a könnyeket**.” (Svéd közmondás.)
„**Tisztára mosni.**” (Szólás. Tisztázni a vádak alól.)
„**Tiszteld a múltat**, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn.” (Széchenyi István.)
„**Tiszteld apádat és anyádat**, hogy hosszú életű légy a földön!” (Lásd: Tízparancsolat.)
„**Tisztelendő** úr.” (Katolikus pap megszólítása. Magasabb beosztásban: főtiszteletű. A latin *respectabilis* fordítása.)
„**Tisztelet a kivételnek**.” (Szólás. Egy kritikai során el kell ismerni, hogy léteznek pozitív kivételek is. Vagyis egy sztereotipikus negatív állítás tompítására szolgáló kifejezés.)
„**Tiszteletes** úr/asszony.” (Református lelkészek megszólítása. Magasabb beosztásban, püspök: főtiszteletű.)
„**Tiszteletét teszi** nála.” (Szólás. Meglátogatja. ’Tiszteletem’ = köszöntés.)
„**Tiszteli**, mint tájfutó a barnamedvét.” (Szleng hasonlat. Kitér az útjából.)
„**Tisztességben megőszült**.” (Közismerten becsületes idős ember.)
„**Titán**, ifjú titán.” (Nagyravágyó, sokat vállaló, kicsit beképzelt ember. A titánok a mitológiában meg akarták dönteni saját utódaik, az istenek uralmát, de harcuk elbukott. Még: ~i küzdelem, ~i erő. Jelentése = nagyratörő, hatalmas, erős.)
„**Titkosírás az arc**, de annak, aki a kulcsát bírja, nyitott könyv.” (Jókai Mór: Szeretve mind a vérpadig.)
„**Titulálja**.” (Valamilyen ranggal, beosztással szólítja/nevezi meg. Eredet a latin *titulus* = rang, cím.)
„**Ti urak, ti urak**! Hát senki sem koccint értem pohárt? ~, ti welsz ebek! Ne éljen Eduárd? (Arany János: A walesi bárdok.)

„**Tizenhat esztendős** barna kislány**,** sétál a regiment után.” (Népdal. *Söprik a pápai utcát. Masíroznak a katonák. ~. Kérdi tőle a kapitány, hová mész, te barna kislány? Miért kérdi tőlem a kapitány, de a kapitány? Megyek a szeretőm után.*)
„**Tizenhat tonnát** raksz és mennyi a bér? Egy nappal vénebb vagy a hiteledért. Szent Péter engem ne hívj, én nem mehetek; a lelkem a vállalatot illeti meg!” (Amerikai munkásmozgalmi dal. *You load sixteen tons an' whaddya get? Another day older an' deeper in debt. Saint Peter doncha call me 'cause I can't go; I owe my soul to the company sto*')
„**Tizenhárom**.” (Balszerencsét hozó szám az ősi babona szerint. Az ettől való félelem a *triszkaidekafóbia* – görögből. A 13 a legtökéletesebbnek tartott 12-es után következik – innen a babonás rossz híre. A legendás bizonyítékok erre: az utolsó vacsoránál 13 személy volt jelen, a szintén rosszul végződő germán istenek viszályát a 13. Loki okozta.)
„**Tizenhárom végből, van az én gatyám**. Tizenhárom végből varrta az anyám. Egyik szára rövid lett. A másik meg hosszúúú. Látod-e anyám? Jól elszabtad a gatyám szárát!” (Magyar nóta.)
„**Tizenkettő egy tucat.**” (Szólás. Átlagos. Még: Ebből ~. Vagy: Belőle ~.)
„**Tizenkét kőmíves összetanakodék**, magos Déva várát, hogy felépítenék, fél véka ezüstért, fél véka aranyért.” (Népballada: Kőmíves Kelemen. ~. *Amit raktak délig, leomlott estére, amit raktak estig, leomlott reggelre.*)
„**Tizenkét munka.**” (Héraklész ~-ja. A nemeai oroszlán, a lernai hydra, a keryneai szarvas, az erymanthoszi vadkan, Augeiasz istállója, a sztymhaloszi mocsár rézmadarai, a krétai bika, Diomédész emberevő kancái, Hippolyté amazón királynő öve, Géryón ökrei, a Heszperiszek aranyalmái, az alvilági Kerberosz.)
„**Tizenkilencre lapot húz**.” (Szólás. Jelentése: nagy kockázatot vállal. Amikor valaki jó helyzetben van, de a még nagyobb nyereség érdekében olyan kockázatot vállal, amivel mindent elveszíthet. Eredet: a *blackjack*/21-es nevű kártyajáték, ahol 21 a maximum, és akinek 19-e van, csak akkor nyerhet, ha a négy 2-es értékű alsó egyikét húzza a 32 lapból.)
„**Tizianoból csak egy van**, míg Károlyból én vagyok az ötödik.” (V. Károly mondása, amikor a híres festő a portréját festette, és véletlenül elejtette az ecsetet; a spanyol király, a világ leghatalmasabb ura előzékenyen lehajolt és felvette Tiziano helyett. Amikor a környezete ezen megrökönyödött, akkor hangzott el a fenti szállóige.)
„**Tízet ütött már az óra**, térjetek hát nyugovóra; tűzre, vízre vigyázzatok, le ne égjen a házatok.” (Régen a bakter /= éjjeli őr/ ilyen szöveget kántálva járta be a települést, felszólítva a lakosságot az éjjeli nyugvásra. Még: ~ *Isten segíts minden jóra, de nincs írva homlokodra, mire virradsz fel holnapra*.)
„**Tízezer lépés olyan sok,** tízezer lépésre **v**agyok.” (Omega együttes slágere: ~.)
„**Tízhatod meg tízhatod** mennyi?” (Beugratós kérdés az 1950-es évekből; ti. az erre adott válasz /húszhatod/ feljogosítja a kérdezőt a haj vagy a fül meghúzására /húzhatod/.)

„**Tízparancsolat**.” (A zsidó és keresztény vallás alapvető, kőbe, kőtáblába vésett /= megváltoztathatatlan/ erkölcsi parancsai. Isten adta át Mózesnek a Sínai-hegyen. *1. Én vagyok az Úr, a te Istened, ne legyen más istened rajtam kívül! 2. Isten nevét szádra hiába ne vedd! 3. Szenteld meg az ünnepnapot! 4. Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy a földön! 5. Ne ölj! 6. Ne paráználkodj! 7. Ne lopj! 8. Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúbizonyságot! 9. Ne kívánd felebarátod házát! 10. Ne kívánd felebarátod házastársát vagy más tulajdonát!*)
„**Tíz pár csókot egyvégből**.” (Magyar nóta. ~, *egyvégből a legédesebbéből, galambom, a legédesebbéből. Ráadást is kérek még, ráadást is kérek még, nékem ennyi nem elég, galambom, nékem ennyi nem elég. Oltsuk el hát a gyertyát, mert azt ingyen nem adják. Mert a gyertya, de drága, galambom, minek ég itt hiába? Házasodjunk, haj, haj, haj; házas élet kutyabaj, galambom, házas élet kutyabaj*.)
„**Tockos**.” (Diák szleng. Tenyérrel a tarkóra mért – nem csúsztatott – ütés, legyintés. Lásd még: culás, koki.)
„**Tojik rá**.” (Eufemizmus a vulgáris szarik rá /= egyáltalán nem érdekli/ helyett.)
„**Tokaji** bor.” (Magas természetes cukortartalmú, világhíres fehér borok: ~ furmint, szamorodni, hárslevelű, muskotályos. Leghíresebb a ~ aszú, a világ legnemesebb édesbora. Anekdota: Szepsi Laczkó Máté prédikátor november 10-ig nem szüretelt, török portyázástól tartva, 1650-ben. Így készült volna először – véletlenül – az elaszott szemekből az aszú. Azonban már 1576 előtt is készítették Szikszay Fabricius Balázs szerint a novemberben, decemberben, az össze-aszott és penészes szemekből készített ’*vinum passum szőlő bor*t’.)
„**Tokaji bortól oroszlán lesz az ember**, ha ugyan nem disznó.” (Mikszáth Kálmán mondása.)
„**Tokkal, vonóval.**” (Szólás. Mindennel együtt, mint a hegedű a ~.)
„**Toldi György meg, amint torkig itta-ette**, egy öreg karszékbe úr-magát vetette, és az eresz alól gyönyörködve nézi, hogyan játszadoznak csintalan vitézi.” (Arany János: Toldi.)
„**Toldi írójához elküldöm lelkemet** meleg kézfogásra, forró ölelésre! Olvastam, költőtárs, olvastam művedet, s nagy az én szívemnek ő gyönyörűsége.” (Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz.)
„**Toldi tűr azonban**, bárha nem békével; birkózik nagy lelke fellázadt dühével.” (Arany: Toldi.)
„**Tolja a szekerét**.” (Szólás. Segíti. Még: Más szekerét tolja. Még: megy a szekér = sikeres.)
„**Tollal töltve párna**, **dunna**, alhatsz benne, mint a bunda.” (Tollfosztás /libakopasztás/ utáni népi szólás.)
„**Tollászkodik**.” (Felesleges dologgal foglalkozik, hosszasan készülődik, kényelmesen, látszólag céltalanul tesz-vesz. Mint amikor a madarak a csőrükkel a tollukat tisztogatva látszólag ’nem csinálnak semmit.’)
„**Tollbamondás**.” (A tanító a tanulók helyesírását ellenőrizve diktál, a tanulóknak pedig hallás alapján kell leírniuk a szöveget – eredetileg tollal.)
„**Tollhegyre tűzi**.” (Szólás. Írásban nyilvánosan megbírál valakit, vagy valamit.)

„**Tombol a hold**.” (Peter Marshal az 1950-es évek angliai ifjúságát, a ’dühös fiatalokat’ mutatja be. Ez teszi ismertté a kifejezést a kor lázadó ifjúságáról, regényében: *The Raging Moon*. Filmen Bryan Forbes, 1971.)
„**Topis**.” (Szleng az 1970-es évekből. Viseletes, ütött-kopott, vagy divatjamúlt ruhát visel. Eredete: toprongyos.)
„**Torinói lepel**.” (Katolikus ereklye. Állítólagosan Jézus halotti leple, a test és arc-lenyomatokkal, amely rádiókarbonos kormeghatározása ugyan 1200-as évekre teszi a keletkezését, s magát a képet Leonardo ’fényképész’ kísérletének tulajdonítják. A titok azonban tovább él, mondván, hogy a kormeghatározáshoz a toldalékanyagból vették a mintát, valamint a lenyomatok számítógépes 3 dimenziós elemzési eredménye mindenben megfelel a kivégzési körülményeknek.)
„**Torkán akad a szó**.” (Nem tud megszólalni a meglepetéstől. Eredetileg Vergilius szólása: *vox faucibus haesit*.)
„**Torkára forrasztja a szót**.” (Szólás. A meglepetéstől nem tud megszólalni.)
„**Torkig van**.” (Szólás. Elege van valamiből. Eredet: eleget evett, az étel már a torkáig ér.)
„**Tornacsuka**.” (Tornacipő. Még: csuka = cipő. Eredet: bőriparban lenyúzott állati bőr.)
„**Toronyiránt**.” (Szólás. Egyenesen. Régen a falvak legmagasabb építménye, a templomtorony látszott legmesszebbre, mutatva, merre van a település. Még: légvonalban.)
„**Toronymagasan**.” (Nagy fölénnyel.)
„**Toronyóra lánccal**.” (Szólás. Lehetetlen, túlzó kívánságra mondják: ~ nem kéne? Még, vulgáris változatban használja a köznyelv egy lehetetlen kívánságra: lófaszt habbal! Lásd még ugyanilyen jelentéssel: lófasz a seggébe! És: ezt neki!)
„**Tortúra**.” (Kellemetlen helyzet, gyötrelem. Eredet latinból: kínvallatás. Még: Kálvária = Krisztus útja és szenvedése a keresztig.)
„**Tort ül**.” (Temetés utáni vendéglátás. Halotti tor, illetve disznóvágás utáni lakoma = disznótor. Eredet: a nomád magyarok kezdetben lóval temetkeztek, az élő lovat – mint az elhunyt legfontosabb eszközét – elföldelték vele, hogy a túlvilágon is legyen mivel közlekednie. Később a lovat leölték praktikus okokból, és úgy temették el a halottal, viszont a lóhúst sajnálták, ezért a sír szélén az ehető részeit megsütötték és elfogyasztották, majd erjesztett lótejjel /kumisszal/ öblítették le. A ló feldarabolását jelenti a ’torolás’ ige. Később már nem a sír mellett került sor a búcsúztató lakomára, hanem az elhunyt otthonában. Még később már csak a lószerszámokat temették a sírba, de a búcsúztató lakoma halotti tor formájában fennmaradt. Még: ~ valami = nem kívánatos dolog történik tömegesen.)
„**Totojázik**.” (Szólás. Körülményeskedik, késlekedik, bizonytalankodik. Eredete: totyalászik, totyog = lassan jár. Még: vacillál = tétovázik, habozik, bizonytalankodik; a latin *vacillare* /inog, billeg, imbolyog/ kifejezésből.)
„**Tovább ragozza**.” (Nem tud befejezni egy témát, tovább fejtegeti, boncolgatja.)
„**Tódít**.” (Nagyot mond, túloz, elferdíti az igazságot azzal, hogy hozzátesz, hozzá ’told’ valamit. Még: lódít = hazudik.)

„**Tót**.” (A szlovákok régi megnevezése, a ’törzs’ régi germán /*tauto*/, latin /*teuton*/, ill. lett /*tauta*/ kifejezésekből eredeztethető. Először a Dömösi prépostság összeírásában 1138-ban fordul elő a *Totti* családnév.)
„**Tótágast áll**.” (Fejjel lefelé van. Fordítva, rosszul áll. Szólás. Etnosztereotípia. Tót = nem megszokott, fordított. Az ágas egy felfelé elágazó fa. A kézen álló ember, ahogy a kezeivel kitámasztja magát, egy fordított ágashoz hasonló.)
„**Tótumfaktum**.” (Olyan vezető, nagyhatalmú személy, aki mindent irányít, kissé gúnyosan megnevezve. Jelentése: mindenes /latinul: *totumfac*/, mint pl. házvezető, intéző, kulcsár. Eredete: *totus* /= mindent/ és a *facere* /= csinál/.)
„**Tótziher**.” (*Todt zicher*. Német: halálbiztos. Még: csak a halál a biztos.)
„**Több a füstje, mint a** lángja.” (Szólás. Valójában kevesebb, mint amit tartanak róla. Még: Nagyobb a füstje, mint a lángja.)
„**Több dolgok vannak földön és égen**, Horáció, mint sem bölcs elmétek képzelni képes.” (*There are more things in heaven and earth, Horatio, than are dreamt of in your philosophy.* William Shakespeare: Hamlet.)
„**Több egy asszonyt őrzeni,** mint száz bolhát.” (Fáy András mondása 1830 körül, arról, hogy egy asszony hűségét – ha az nem akarja – lehetetlen a férjnek megőrizni.)
„**Több ember imádja** a felkelő, mint a lemenő napot.” (A fiatal Pompeius hadvezér mondta az idősödő Sulla római diktátornak, saját, növekvő népszerűségére célozva.)
„**Többe kerül a leves**, **mint a** hús.” (Szólás. Gazdaságtalanul csinálnak valamit, a mellékes kiadások többe kerülnek, mint a fő cél megvalósítása. Eredet: az ételben az érték a hús volt, annak a leve, a leves értéktelenebbnek számított.)
„**Többet el lehet érni** néhány **kedves szóval** és fegyverrel, mint néhány kedves szóval.” (Al Capone-nek, a hírhedt amerikai gengszter vezérnek tulajdonított mondás.)
„**Többet ér a jó erkölcs**, mint a jó törvény.” (Római bölcsesség. *Plus valent boni mores quam bonae leges*.)
„**Többet ér baráttal** a szegénység porában feküdni, mint ellenséggel együtt a hatalom trónján fényleni.” (Tatár közmondás.)
„**Többet ér egy tett** száz sóhajnál.” (Zsidó közmondás.)
„**Többet érsz**, **ha bölcs bolond vagy**, mint ha bolond bölcs.” (Shakespeare mondása.)
„**Többet ésszel, mint** erővel.” (Közmondás. Eredete: *Ésszel, meggondoltsággal többre megy a favágó, mint erővel.* Homérosz: Iliász. Nesztór, a legbölcsebb görög király mondja, utalással arra, hogy a Pallas Athéné a bölcsesség istenasszonya, aki ésszel harcolt, mindig sikeresebb volt, mint Arész hadisten, aki nyers erővel verekedett.)
„**Többet ölt meg halálával,** mint amennyit megölt életében.” (Sámuel próféta mondja Sámsonról. Miután Delila elárulta, levágta Sámson haját, amiben az ereje volt, az ellenség fogságába került és megvakították. A börtönben kinőtt a haja,

visszatért az ereje, és amikor a filiszteusok felvitték egy lakomára, összedűtötte a csarnok oszlopait.)
„**Többet tenni a világért**, mint amennyit a világ tesz érted – ez siker.” (Henry Ford mondása.)
„**Több is veszett Mohácsnál**!” (*Ej, no, hiszen* ~ Arany János: Elesett a Rigó lovam patkója. A szólás a magyar történelem legnagyobb traumáját, a 150 éves török uralmat idézi, amelynek oka inkább Buda eleste /1541/ volt, mint a Mohácsi csata /1525/, de a reformkorban szívesebben tették meg Mohácsot a fő oknak, mert ott egy hősies csatában történt a tragédia, míg Budát csellel foglalták el a törökök. Széchényi írt röpiratot /Kelet Népe/ 1841-ben, amelyben azokkal szállt vitába, akik szerint ’minden elvezett már Mohácsnál.’ A szólás végleges formáját Arany János adta a fenti versében.)
„**Több lábon áll**.” (Szólás. Több megélhetési forrása is van.)
„**Több nap, mint kolbász**.” (A jó dolgok kevesebb ideig tartanak, mint a rosszak. Azaz, nem jut minden napra egy kolbász. Közmondás. Még: több baj, mint vaj.)
„**Több sebből vérzik**.” (Szólás. Sok hibája van egy dolognak vagy egy állításnak. Még: gyenge lábakon áll.)
„**Több szem többet lát**.” (Latin közmondás. *Plus vident oculi quam oculus.*)
„**Több vasat is tart a tűzben**.” (Szólás. Többfelé, és általában egymásnak ellentmondó irányban is el van kötelezve munkájában, kapcsolataiban. Utalás a régi időkben az olyan kovácsra, aki előre felkészül minden lehetséges megrendelésre, ezért ~.)
„**Több világosságot**!” (*Mehr Licht!* Állítólag Goethe utolsó szavai.)
„**Töketlenkedik**.” (Szólás. Feleslegesen húzza az időt, ügyetlenkedik, nem férfiasan határozott. Még röviden: tököl. Eredete: nem a tökéletlenkedik rövidítése, hanem a herék vulgáris megnevezése; a népnyelvben a here a férfiasság és az erő szimbóluma. Még: töketlen = gyáva, határozatlan, ügyetlen, erőtlen, nem férfias.)
„**Töke van a menyasszonynak**!” (Szólás. Probléma van, valami nincs rendben.)
„**Tökéletesnek lenni nagyon kellemetlen**. Az asszonyok hibáinkért szeretnek bennünket.” (Oscar Wilde mondása a férfiakról.)
„**Tökfilkó**.” (Ostoba. A ~ a magyar kártyában a tök felső, amely Tell Vilmost ábrázolja. *Filko* /szlovákul/ = Vilmos. Még: tökfej = buta, üresfejű, mint ahogy belül üres tök volt régen a /tök/lámpásnak használt tökhéj.)
„**Tök jó**.” (Szólás; a ’tökéletesen’ jó rövidítése; nincs köze semmilyen ’tökhöz.’)
„**Tökkelütött**.” (Szólás. Buta. Még: tökfilkó, tökfej, = akinek a feje annyit ér, mint egy tök.)
„**Tökmag**.” (Szólás. Kistermetű ember.)
„**Tökös**.” (Ügyes, talpraesett, erős, bátor, határozott, férfias. Eredete a herék vulgáris megnevezése.)
„**Töltött káposzta**, **az ételek vezére**, nemes magyar hazánk, országunk címere.” (A töltött káposzta fogás felköszöntése lakodalmak alkalmával. ~ *Még a királynak is gondja van ám erre, áldott, ahol terem ennek a gyökere*.)

„**Töméntelen**.” (Nagyon sok. Régi magyar szó; tömény = olyan hadtest a sztyeppei népeknél, amiben 10 ezer – tehát nagyon sok – ember volt. Még: töméntelen.)
„**Tömjénezi**.” (Szólás. Legtöbbször: ~ magát. Nagyon dicséri, már-már szentté avatja – innen a templomokban használt tömjénfüst illatára való utalás. A tömjén trópusi gyanta, amit füstölőszerként használnak a gonosz, az ördög távoltartása /és fertőtlenítés/ céljával. Görög szóból ered: *thümiama* = füstölőszer. Még: a fokhagymát a boszorkányság ellen használták.)
„**Tönkre megy**.” (Szólás. Anyagi vagy egészségi romlásba kerül. Eredet: kivégzésre /a lefejezéshez használt fatönkre/ kerül. Még: a tönk szélén áll = az összeomlás előtt van.)
„**Tönkreteszi**.” (Fizikailag, érzelmileg károsítja, hasznavehetetlenné teszi. Eredete régen a lefejezésekhez használt tönk, aki arra került, annak ’vége lett’.)
„**Töri a fejét**.” (Szólás. Valamin erősen gondolkozik, ököllel a fejét támasztva.)
„**Töri a rossz**.” (Szólás. Ide-, oda- ~ valakit, vagyis hajtja a rossz szellem, hogy másoknak kellemetlenséget okozzon. Átok: hogy a rossz törné ki! Lásd még: eszi a fene. Még: ide/oda töri a rossz = hívatlanul, kellemetlenséget okozva megjelenik valaki valahol.)
„**Töri érte a nyavalya**.” (Szólás. Annyira akarja, hogy szinte belebetegedik.)
„**Töri Mari a lencsét**, **várja a jó** szerencsét.” (Népi, gasztronómiai hívórím.)
„**Törjön százegyszer, százszor-tört varázs**: hát elbocsátlak még egyszer, utólszor.” (Ady Endre: Elbocsátó szép üzenet.)
„**Török áfium** ellen való orvosság.” (Zrínyi Miklós után: a törökök ártó szándéka.)
„**Török basa**, **nagy a hasa**, beleférne negyven kacsa.” (Csúfolódó mondóka.)
„**Török bársony süvegem, most élem gyöngyéletem**, Balogh Ádám a nevem, ha vitéz vagy: jer’ velem.” (Kuruc katonaének. ~. *Fakó lovam a Murza, Lajta vizét megússza; Bécs alját, ha nyargalja, nyargalja, császár azt megsiratja*.)
„**Törökbúza**.” (A kukorica régi neve. Még: tengeri. Eredet: a kukoricát a XVI. században hozták át a tengeren Amerikából Spanyolországba és Európába, innen a tengeri megnevezése; viszont Magyarországra török közvetítéssel került, innen a ~.)
„**Török, német között vagyunk** elepedve, egyik házi köröszt, másik merő fene; ezzel, mint kígyóval van keblünk telve, másik vérünk szopó telhetetlen medve.” (Szepesi Pál: Thököly haditanácsa.)
„**Törökországból nincs visszatérés**.” (Mária Terézia szállóigévé vált válasza az utolsó életben maradt kuruc bujdosó – Mikes Kelemen – hazatérési, kegyelmi kérelmére 1741-ben, 6 évvel Rákóczi halála után. *Ex Turcia nulla redemptio*.)
„**Törökök atyja**.” (Kemál Atatürk, a modern Törökország létrehozója az I. világháború után. Epitheton ornans.)
„**Törökösen távozik**.” (Hátrálva. Török szokás szerint a távozó vendég nem fordít hátat a házigazdának, hanem meghajolva, néhány lépést hátrál előtte.)

„**Törököt fogtam**, **de nem enged el**.” (Ami sikernek látszott, a visszájára fordult. Francia anekdota után: *’Törököt fogtam! Hozd ide! De nem jön! Akkor gyere te! De nem ereszt!’*)
„**Törökverő**.” (Hunyadi János. Epitheton ornans.)
„**Töröm, töröm a mákot**, sütök vele kalácsot.” (Gyermekmondóka. ~ *Tisztítom a mogyorót, annak adok, aki jó!*)
„**Törpe minoritás**.” (Jelentéktelen kisebbség. Kossuth beszédből: ’Törpüljön el a minoritás’.)
„**Történelem: értelmet ad a múltnak**, magyarázatot a jelennek.” (A Viasat History TV-csatorna egyik szlogenje /jelmondata/.)
„**Történetírás atyja**.” (A ~. Hérodotosz. Epitheton ornans.)
„**Törzsében székely volt**, **fia Hunniának**, hűséges szolgája bomlott századának.” (Tamási Áron sírfelirata.)
„**Törvény az akaratja**, csalás a diplomája, minden alkalmatosság kedves hite /ígérete/ megszegésére.” (Nádasdy Ferenc /Keserű Péter álnéven/: Oratio. A bécsi udvar jellemzése.)
„**Töviről hegyire**.” (Szólás. Alaposan, az elejétől a végéig elmondja. Mintha egy növényt vizsgálna át a gyökerétől, a tövétől a levele hegyéig.)
„**Tövisek közt rózsák nyílnak**.” (Latin közmondás: *inter vepres rosae nascuntur*. Veszélyes körülmények között is lehet értéket találni.)
„**Tőrbe csal**.” (Szólás. Akarattal végzetes bajba sodor valakit, csapdát állít neki, kelepcébe csalja. Eredet: tőr = hurokból készített, gyilkos csapda, amellyel régen a pákászok vadkacsát, vadlibát, nyulat, rókát fogtak. Az állat, ha beledugja a fejét a vadcsapáson felállított hurokba és szabadulni igyekezvén tovább megy, a hurok egyre jobban megszorul a nyaka körül. Azért ’csal’ mert a hurok mögött csaléteket, ételt tett a vadász vagy állathangot utánzott.)
„**Tőrőlmetszett**.” (Szólás. Valódi, eredeti tulajdonságait megőrző, mint egy ~ növény. Lásd még: tősgyökeres.)
„**Tősgyökeres**.” (Szólás. Őslakos, régi lakos, helyi gyökerekkel és tővel rendelkezik. Lásd még: tőrőlmetszett.)
„**Trafalgári oroszlán**.” (Horatio Nelson angol admirális, aki Trafalgárnál legyőzte a francia, napóleoni flottát. Epitheton ornans.)
„**Tragédiának nézed**? Nézd legott komédiának, s mulattatni fog.” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Traktálja valamivel**.” (Eteti, jól tartja; vagy sokat beszél neki, érdektelen dolgokkal terheli. Még: szóval tartja = beszél neki és azzal visszatartja valamitől, vagy feltartja valamiben. A trakta eredete a latin *tractare* = kezel, vendégel valakit étellel vagy szóval.)
„**Trappol**.” (Szleng. Siet, szalad. Eredet német *traben* = üget, kocog.)
„**Trehány**.” (Igénytelen, gondatlan ruházatában és viselkedésében. Eredet a szlovák *trhan* = szakadt, rongyos.)
„**Trendi**.” (Divatos. Megfelel az uralkodó trendnek, irányzatnak. Eredete az angol *trend* = elhajlás, irány.

„**Tré**.” (Szleng az 1950-80-as évekből: rossz, vacak, pocsék. Eredet: *tréfli* (jiddis) = selejtes, nem jó, nem *kóser*.)
„**Trécsel**.” (Beszélget, cseveg, fecseg, pletykál. Régi magyarban: terécsel. De hasonló a német *Trätsch* = pletykálni. Innen még: traccsol. Traccsparti = beszélgetés, pletykálkodás.)
„**Trianon**.” (A magyar balsors szimbóluma, olyan, mint Mohács, a mohácsi csatavesztés, ahol 1526-ban a magyar királyság európai nagyhatalmi pozíciója veszett el, s utána 150 éven át három részre szakadt az ország. ~ a Párizs melletti, királyi Versailles palotának két épülete /Kis- és Nagy-~/. Itt írták alá 1920-ban az I. világháborút lezáró békeegyezményt. Ez a magyarok számára igazságtalan, a több mint ezeréves ország területének és erőforrásainak kétharmad része, a magyar lakosságnak pedig egyharmad része került a környező államok birtokába. A ~ kastély a nevét az egykor azon a helyen állt faluról kapta.)
„**Tripartitum**.” (Hármaskönyv. /1. Nemesi magánjog, 2, Nemesi perjog és 3. Városi és jobbágyi jog./ Werbőczy István 1504-ben írt törvénykönyve. *Tripartitum opus luris consuetudinarii inclyti regni Hungariae* = Nemes Magyarország szokásjogának Hármaskönyve.)
„**Triumvirátus**.” (3 férfi érdekszövetsége. Eredet a régi Rómában az 1. ~: Caesar, Pompeius, Crassus. A 2. ~: Augustus, Antonius, Lepidus.)
„**Triviális**.” (Egyszerű, nyilvánvaló, alapfokú tudással is megérthető. Eredet: a latin iskolarendszer alapvető, időtálló tananyaga volt a *Trivium*, azaz a ’hármas’ tudomány. 1. *dialektika* /= a társalgás, vitatkozás és az érvelés tantárgya/; 2. a *retorika* /= az előadás és szónoklás tantárgya/; és 3. a *grammatika* /= a nyelvtan/. Ezt követte a ’négyes’ tudomány a *Quadrium*: számtan /*aritmetika* a négy alapművelet tudása/, mértan /*geometria*, a térbeli tájékozódás tudománya/, csillagászat /*asztronómia*, mint a világmindenség, a természettudományok ismerete/ és a zene /*muzsika*, mint az érzelmekre leginkább ható, és így a megismerést, a kreativitást legjobban elősegítő művészet/. A Trivium szükséges az érvényesüléshez az életben; a dialektika által jól, a retorika által szépen és a grammatika által helyesen való beszédet a tanulók Homérosz, Vergilius, Horatius és Ovidius klasszikus latin szerzők munkáiból tanulták, amelyek témája az ókori görög-római mitológia, legenda és történelem volt. Egy európai művelt ember a XXI. századig klasszikus tudással rendelkezett.)
„**Tropára megy**.” (Elromlik, végleg tönkremegy. Eredet az olasz *troppa fatica* = túl kimerült.)
„**Tróger**.” (Szleng. Mihaszna, gézengúz, kópé, semmirekellő, rossz munkás. Eredet: a német rakodó, szállító, alkalmi munkás /*träger*/ kifejezésből.)
„**Trójai faló**.” (Egy rendszerbe alakváltozással bejutott ellenség. A görögök 10 évi ostrom után úgy vették be Tróját, hogy egy falóban harcosokat bújtattak el, a falovat a város előtt hagyták, majd látszatra elvonultak. A trójaiak bevitték a lovat, s vele az ellenséget a várba.)
„**Trükk**ös.” (Szleng. Cseles, fortélyos. Eredete: trükk /*trique* francia = dolog; *trico* latin = bajt kever, cselt sző/. Még: cselszövő, bajkeverő.)

„**Tucat**.” (Tizenkettő. Eredete a francia *douzaine* = 12 darab, ill. a latin *duodecim*. Erre épül a 12-es számrendszer. Még: féltucat = 6. Tucatnyi = elég sok, kb. 12.)
„**Tudatlan király** – **koronás szamár**.” (Mátyás királynak tulajdonított mondás.)
„**Tudatlanságod felülmúlja türelmemet** bátyám, ahogy a nagy Milton mondja.” (Henry Fielding: Tom Jones. ~ Az olvasó felülmúlhatja saját türelmét, ha ezt Miltonnál keresi – az író megjegyzése. *Your ingnorance, brother, subdues my patience as the great Milton says. The reader may perhaps subdue his own patience if he looks for it in Milton*.)
„**Tudatlant, vitában legyőzni nem lehet**.” (W. G. McAdoo mondása.)
„**Tudásunk egy csepp**; amit nem tudunk, az az egész óceán.” (Isaac Newton mondása.)
„**Tudásra törpe és vakságra nagy**.” (Madách Imre: Az ember tragédiája. *Miért is kezdtem az emberrel nagyot? Ki sárból, napsugárból összegyúrva ~*. Így jellemzi Lucifer az embert.)
„**Tudással nő a kételkedés**.” (Goethe mondása.)
„**Tudja a Dalai Láma**.” (Szólás. Nem tudja senki. A ~ távoli, szinte mesebeli lény. Még: Tudj’ Isten. Valójában a ~ a tibeti buddhizmus egyházi és politikai vezetője. ’Dalai’ mongolul = óceán; ’Láma’ tibeti nyelven = újjászületett. A ~ intézménye 1391-től állt fenn Tibet fővárosában, Lhászában. A ~ Tibet kínai megszállása után, 1959-ben Indiába menekült.)
„**Tudja a jó Mindenható**, mi is azon sírnivaló: hogy a ménes ott delelget, valahol egy csárda mellett!” (*Sír a nóta, magyar nóta, muzsikálnak este óta. Messze, messze idegenben, mesebeli tündérkertben, egy párisi fogadóba’!* ~ Szabolcska Mihály: A Grand Caféban. A megmagyarázhatatlan impulzusokkal érzelmeket generáló honvágy művészi kifejezése.)
„**Tudja a radai rosseb**.” (Szólás. Nem tudja senki. Eredetileg: egye meg a radai rosseb = törje ki a frász = legyen gyógyíthatatlan beteg /szifiliszes, azaz vérbajos, mert a rossebb és a frász eredeti jelentése vérbaj/. A szólás eredete: Rada /manapság Nagyrada/ Zala megyében a Kis-Balaton mocsarainál lévő falu. Amikor I. Nagy Lajos király a második itáliai, nápolyi hadjáratáról hazatért 1350-ben, itt alapított ispotályt /kórházat/ az olasz hadjáratról hazatérő sebesült és beteg katonáinak. Ezek hurcolták be az akkoriban még gyógyíthatatlan, új betegséget, a vérbajt, a középkori Magyarországra először. Mivel a ’rosseb’ Radáról terjedt, innen a jelzője.)
„**Tudja élő**, **és holt,** nincs oly vitéz a földön, mint Háry bátya volt!” (Kodály Zoltán: Háry János daljátékában a diák mondogatja a mesélő, öreg Hárynak.)
„**Tudja hányadán állnak**.” (Ismeri valakivel a kapcsolatot, a viszonyt.)
„**Tudja, hol szorít a cipő**.” (Szólás németből: *Wissen wo einen der Schuh drückt*. Eredete latinból: a római Aemilius Paullus mondta barátjainak, mikor azok szemére hányták, hogy elhagyta szép és fiatal feleségét. Lábbelijére mutatott: ’ez is szép és új, de rajtam kívül senki sem tudja, hol szorít’.)
„**Tudja, honnan fúj a szél**.” (Szólás. Ismeri valaminek az okát. Eredet: a Biblia, mi szerint nem lehet tudni, hogy a szél honnan jő, s hová tart.)

„**Tudja, mitől döglik a** légy.” (Szólás. Tudja, mit kell tenni a siker érdekében.)
„**Tudja Pál**, **mit kapál**.” (Közmondás. Nem véletlenül csinál valaki valamit.)
„**Tudj’Isten**.” (Nem tudom. Eredet: Pál korinthosziakhoz írt levele 11:12. *Tudja az Isten*.)
„**Tudod, az első pofon a legnagyobb**, aztán a többit lassan megszokod.” (LGT slágere: Jóbarátok vagyunk.)
„**Tudod, fáradt voltam, csalódott meg minden**. Egész egyszerűen nem értettelek. Olyan átkozottul tiszta tudtál lenni, sajnálom most már, hogy megsértettelek.” (A Fonográf slágere: Mondd, hogy nem haragszol rám.)
„**Tudod, mi a virág? A földnek jósága**. Tudod, mi a jóság? A lélek virága.” (Petőfi Sándor: Az árva lyány. /Ez a ’logikai kör’ mintapéldája a költészetben/.)
„**Tudom, tudom**, tudom, tudom, **fáj a szíved**, óh, mégis, mégis, mégis, mégis meg kell, értsed.” (Omega: Ballada a fegyverkovács fiáról.)
„**Tudsz-e dalolni Marcsa?** Hát persze, hogy tudok. La la la la la. És a csókkal Marcsa, mondd, hogy áll a dolog? Jól tudod, hogy nálam minden a’ körül forog. Tudsz-e csókolni Marcsa? Azt pláne, hogy tudok: Möa, möa, möa-möa-möa.” (Paudits Béla: Tudsz-e fütyülni Marcsa?)
„**Turáni átok**.” (A magyarokat örökös belviszállyal, széthúzással, egymás szerencséjére való irigykedéssel sújtó átok, amelyet az ősi táltosok mondtak az őshazát – a szibériai Turáni-alföldet – elhagyó, és az ősi vallást megtagadó, keresztény hitre tért magyarságra. Ha egy nép elhagyja a földjét, az Isten is elhagyja népét. Vagyis szerencsétlen nép lesz.)
„**Turbékolnak**.” (Szólás. Szerelmesek, mint a galambok, innen a hangjukat kifejező szó. A párszerető galambok Aphrodité istennő szent madarai voltak.)
„**Turini remete**.” (Az idős Kossuth Lajos, aki Torinóban – régi magyar nevén Turinban – élt száműzetésben. Epitheton ornans.)
„**Turpisság**.” (Szólás. Csalás, szabálytalanság, ravaszság, trükk. Használata: mi ebben a ~? Eredete a latin *turpis* = szégyenletes, erkölcstelen. Közkeletű latin szólásként terjedt el: *turpe auditu*! = még hallani is rossz, csúnya! Magyarban – a debreceni kollégium tréfás diákjairól elterjedt anekdota miatt /miszerint idős hölgyeknek mondták, hogy milyen turpisak, s azok bóknak tekintve, azt válaszolgatták, hogy csak fiatal korukban voltak turpisak, vagyis, ahogy gondolták: csinosak, kacérok/ – a turpis inkább kópét, csintalant jelent.)
„**Tuti**.” (Szleng. Jelentése: biztos, illetve jó minőségű. Eredete: *tutti* zenei jelzés, miszerint az egész zenekar játszik; mind.)
„**Tutyimutyi**.” (Gyenge akaratú, ügyetlen, lassú. Eredet: tutyi = papucs, mulya = buta.)
„**Túl a fákon párát lehel a völgy**, elnyújtózkodik, és láthatatlan messzesége már az őszbe ér.” (Fekete István: Végállomás.)
„**Túl a Tiszán faragnak az ácsok**, ide hallik a kopácsolások, eredj, lányom kérdezd meg az ácsot, ád-e csókért egy kötény forgácsot? Édesanyám huncutok az ácsok, méreg drágán adják a forgácsot, kilenc csókot adtam neki érte, a tizediket ráadásul kérte.” (Magyar nóta.)

„**Túl az Óperencián boldogok leszünk**. ~ csókra ébredünk. ~ oly mesés a nyár. ~ Éden vár reánk.” (Kálmán Imre operett slágere.)
„**Túldramatizál**.” (Szleng. Túlzásba viszi az aggódást, túl sötét jövőt jósol. Dramatizál a köznyelvben = kedvezőtlen szituációt hangsúlyoz. Dráma = főleg párbeszédekre épülő, színházi előadásra szánt irodalmi alkotás; a görög *dran* = ’cselekedni’ kifejezésből ered. Két típusa: a tragédia és a komédia. Az irodalmi műalkotásoknak a dráma mellett a másik két fő műneme a líra /költészet/ és az epika /elbeszélés/.)
„**Túlfeszíti a húrt**.” (Szólás. Próbára teszi valaki türelmét, valamit nem hagy abba időben. Eredet: régen, ha az íj húrját túlzottan megfeszítették, az elszakadhatott, vagy az íj eltörhet.)
„**Túlfűtött**.” (Túlságosan izgatott, szenvedélyes, lobbanékony.)
„**Túljár az eszén**.” (Szólás. Ügyesebb, okosabb valakinél, és annak kárára, előnyre tesz szert. Még: túltesz rajta = jobban teljesít valakinél.)
„**Túllihegi**.” (Szólás. Túlzásba viszi, erőlteti. Lásd még: túllő a célon.)
„**Túllő a célon**.” (Szólás. Túlzásba visz valamit, az elegendőnél többet tesz, mint amikor az íjat túlságosan megfeszítették és a nyílvessző túl szállt a célon.)
„**Túlontúl**.” (Nagyon, mértéktelenül, túlzottan.)
„**Túl szép a menyasszony**.” (Szólás. Hihetetlenül, gyanúsan jónak látszik valami.)
„**Túlteszi** magát rajta.” (Szólás. Kivár valamit, elfelejt valami nehézséget. Lásd még: napirendre tér felette. Visszatér a régi/megszokott kerékvágásba. Régen a szekérutakon kerékvágások voltak, ha abból ki kellett térni, lassabban lehetett haladni. Még: túltesz rajta = jobb teljesítményt ér el, mint ő.)
„**Túltolja a biciklit**/szekeret.” (Szólás. Valamit túlzásba visz úgy, hogy az már nem folytatható; átlép egy határon. Eredet: a rátótiak odébb akarták tolni a templomot, hogy jobban besüssön a nap az ajtón. A bíró letette a kabátját a túloldalon, hogy meddig kell tolni. Az emberek tolták a falat; közben a bíró kabátját ellopták. A bíró átment, hogy megnézze, kell-e még tolni? Mivel a kabát már nem látszott, úgy értelmezte, hogy a templomot már ’túltolták’ a kabáton.)
„**Túl van ragozva**!” (Szleng. Nem kell róla többet beszélni, magyarázni, érthető; nem kell tovább ’ragozni’ = bonyolítani.)
„**Túr a disznó**, túr a ganaj szélén!” (Rideg Sándor: Indul a bakterház. A ’Patás’ kedvenc nótája.)
„**Túr a disznó**, túr a mocsár szélen, tartottam szeretőt, de már régen. Ha tartottam, megszenvedtem érte, betyárvilág, de már annak vége.” (Népdal.)
„**Túr**.” (Használt ruhaboltban válogat, turkál a ruhák között. Ugyanitt vásárol: turkál. Maga a bolt = túrkáló.)
„**Tücsköt – bogarat** összehord.” (Szólás. Beszél össze-vissza, butaságokat.)
„**Tükörtörés**.” (Babona. Ha egy tükör összetörik, haláleset lesz a családban.)

„**Tükröm, tükröm, mondd meg nékem**, ki a legszebb a vidéken?” (A Grimm testvérek Hófehérke című meséjében a főhős gonosz mostohája kérdezi varázstükrét. Erre a jól ismert válasz: *Szép vagy úrnőm, de tudd meg; Hófehérke százszor szebb*.)
„**Tükrös lovakkal** és hattyúfogattal tündéri gyorsan körbe-körbe nyargal; aki felül rá, menten égbe szédül a földöntúli nagy gyönyörűségtül.” (Juhász Gyula: Ringlispil. A ringlispíl a körhinta a német *ringel spiel*, vagyis ’gyűrű játék’ játék szóból. Eredetileg felfüggesztettek egy karikát, amely körül lovagolva, egy dárdát kellett keresztül hajítaniuk rajta a lovasoknak.)
„**Tündér Ilona**.” (Magyar népmesei alak, a tündérek királynője.)
„**Tündérkert**.” (Erdély elnevezése, Bethlen Gábor fejedelemsége, Erdély ’aranykora’ után. Móricz Zsigmond regényének címe.)
„**Tündérkert mindig azoké a népeké volt**, akik ezt a földet, ezt a sorsot és ezt a pszichét vállalták; és azoké lesz a jövőben is, akik ezt a jövőben is vállalni fogják.” (Kós Károly mondása Erdélyországról.)
„**Tündérországban csak híre sincs a télnek**, ott örökös tavasz pompájában élnek; s nincsen ott napkelte, nap lenyugovása, örökös hajnalnak játszik pirossága.” (Petőfi Sándor: János vitéz.)
„**Türelem, rózsát terem**.” (Közmondás. Eredet: rózsa = lány; sőt a női nemi szerv jelképe a népi költészetben. A kitartó, türelmes udvarlás /vagy várakozás/ tehát nem hiábavaló.)
„**Tüske marad** benne.” (Szólás. Sértve érzi magát. Eredet: ha a bőrben ~ később kigyűlik.)
„**Tüskés**.” (Olyan, aki másokat megsért, szúrós megjegyzéseket tesz másokra, mintha egy sündisznó, vagy tüskés, szúrós növény lenne. Még: szurka-piszka = másokat kritizál, szúrós, csípős megjegyzésekkel.)
„**Tüskés annak minden ága**, **nem állja a madár** lába.” (Népdal. *Búza, búza, búza, de szép tábla búza. Annak közepében, kinyílott a rózsa. ~*.)
„**Tüsténkedik**.” (Gyorsan, nagy igyekezettel dolgozik; tesz-vesz, sürög-forog.)
„**Tüzesen süt le a nyári nap sugára** az ég tetejéről a juhászbojtárra.” (Petőfi: János vitéz. *~. Fölösleges dolog sütnie oly nagyon, a juhásznak úgyis nagy melege vagyon. Szerelem tüze ég fiatal szívében, úgy legelteti a nyájt a faluvégen. Faluvégen nyája, míg szerte legelész, ő addig subáján a fűben heverész*.)
„**Tüzes Lőrinc nap**.” (Augusztus 10. Ilyenkor látni Magyarországon a legtöbb hullócsillagot, amelyek Szent Lőrinc ’könnyei.’ *Lőrinc napja, ha szép, sok a gyümölcs, és ép*.)
„**Tüzetesen szemügyre veszi.**” (Szólás. Alaposan megnézi. Eredet: ’tűzöttesen’ = régen, amikor a várakba, városokba beengedték a szénásszekereket, alaposan meg kellett őket vizsgálni, hogy a széna alatt nem próbálnak-e becsempészni valamely tiltott árut, vagy ellenséget; ezért vasvillával, dárdával az őrség megszúrkálta, megtűzdelte a szénarakományt.)
„**Tüzet okád rá**.” (Szólás. Nagyon mérges rá. Mint a tűzokádó sárkány.)

„**Tüzet viszek**, **ne lássatok**, ha lássátok, ne mondjátok.” (Népi, bújócskázó táncjáték és dal. Eredete: régen, a gyufa feltalálása előtt körülményes volt a tűzgyújtás, ezért sokszor, ahol kialudt, a szomszédból kértek kölcsön parazsat. Ennek szállítása viszont veszélyes volt, ha gondatlanul vitték, vagy ha szeles volt az idő, könnyen tüzet foghatott egy szénakazal, vagy a házak szalma teteje és az egész település leéghetett. Ezért a helyi hatóságok szigorúan tiltották a parázs/tűz szállítását.)
„**Tűkön ül.**” (Szólás. Türelmetlen, izgatott, izeg-mozog, mintha ~ne.)
„**Tűnődő csendes este** volt. A falu szemei körül az álom járt már, és az emberek mély lélegzése kiszállt az ablakon. A fák sötétségre hajtották szunnyadó lombjukat, a virágok kitárták kelyhüket, hogy belenézhessenek a csillagok, s a méhek álmosan zsongtak a kasokban.” (Fekete István: Toronyban.)
„**Tűnődve nézek a tájon végig**-végig; távol halmok, s hegyek láncolatja kéklik, s innen rajta zölden, a szép Sajó völgye nyájas nyílt arcával tárul ki előttem.” (Tompa Mihály: Tornácomon.)
„**Tűrte Miklós**, **tűrte, ameddig tűrhette**.” (Arany János: Toldi. ~ *Azzal álla bosszút, hogy csak fel sem vette; de, midőn egy dárda válla csontját érte, iszonyatosképen megharagutt’ érte, s melyen ült, a malomkő-darabot fogta, s Toldi György bosszantó népe közé dobta*. Lásd még: repül a nehéz kő.)
„**Tűt keres a szénakazalban**.” (Szólás. Reménytelen keresés. Még: tű a szénakazalban = megtalálhatatlan dolog.)
„**Tűvé tesz** valamit valamiért.” (Szólás. Keres valahol valamit. Legnehezebb keresni a tűt.)
„**Tűz!**” (Tűzparancs tűzfegyverrel történő lövés leadására.)
„**Tűzbe jön, mint a pap szamara** a katonazenétől.” (Szólás.)
„**Tűzbe tenné érte a** kezét.” (Szólás. Vállalja érte a felelősséget. Eredet: Mucius Scaevola a Rómára támadó etruszk királyt meg akarta ölni, és amikor elfogták, kínzással fenyegették, beletartotta a kezét a tűzbe, így bizonyítva, hogy nem fél, és a társaiért is *kezességet vállalt*, hogy Rómáért mind készek meghalni és szenvedni. Más magyarázat: a középkorban kiállja valakiért a tűzpróbát, úgy garantálva ártatlanságát. Tűzpróba = istenítélet, abból kiindulva, hogy aki ártatlan, annak nem árt a tűz, hamar begyógyul a sebe a tüzes vas megfogása után. Vízpróba = nem fullad bele egykönnyen a vízbe, aki ártatlan.)
„**Tűz fejedelme**.” (Ocskay László kuruc brigadéros. Epitheton ornans.)
„**Tűzkeresztség**.” (Valakinek az első csatája. Máté evangéliuma 3:11. Még: átesik a tűzkeresztségen = részt vesz az első csatájában.)
„**Tűzoltó leszel s katona**! Vadakat terelő juhász! Látod, elalszik anyuka. Aludj el szépen, kis Balázs.” (József Attila: Altató.)
„**Tűzoltó munkát végez**.” (Szólás. Utólag igyekszik mérsékelni egy kárt, mint a tűzoltó a már égő házat. Még: tűzoltás = utólagos, kapkodó kármentesítés.)
„**Tűzrevaló**.” (Rossz, elégetni való, mint régen a boszorkány. Még: égetnivaló, tűzről pattant mind arra utal, hogy ügyes, boszorkányos.)

„**Tűzre, vízre**, **vigyázzatok**! Le ne égjen a házatok.” (Régen az éjjeli őrök – bakterok – járták az utcát ilyen kiáltással figyelmeztetve az embereket, hogy oltsák el a tüzet a házban éjjelre.)
„**Tűzön, vízen keresztül**.” (Szólás. Mindenképpen, minden áron.)
„**Tűz próbálja meg a vasat**, az igaz embert pedig a kísértés.” (Kempis mondása.)
„**Tűzről pattant menyecske**.” (Szólás. Takaros, vidám, szorgos, talpraesett; eredet: a tűz egy szikrájához hasonlóan képes lángra lobbantani, feltüzelni a férfiakat.)
„**Tűz, tenger**, **asszony** – három rossz.” (Latin közmondás: *Ignis, mare, mulier – tria mala*.)
„**Tűztől, víztől**, **hirtelen haláltól ments meg** Uram minket.” (Lefekvés előtti fohászkodás a Tisza-vidékén a régi világban, amikor a tűzvész és az árvíz váratlanul következhetett be.)
„**Tűzzel játszik**.” (Szólás veszélyes játékot űz, mint amikor valaki a ~. Még: ne játssz a tűzzel = fenyegetés. A tüzet – mert egy egész falu, vagy város pusztulását is okozhatta –, veszélyes dolognak tartották.)

***

TY

***

„**Tyak ha mutyáj**.” (Vicc csattanója, amikor a Triumph és a Batik melltartó márkák népszerűségét kérdezik a hölgyektől a bolt előtt, így: ’Trájumf vagy Batyik?’)
„**Tyúkanyó**.” (Szólás. Idősebb nő, aki – mint a kotlós a csibékre – vigyáz egy fiatal lányra.)
„**Tyúkeszű**.” (Lefokozó jelző: buta. Eredet: a madarak és őseik, a dinoszauruszok kis fejmérete, ill. agytérfogata.)
„**Tyúklépés**.” (Lépés, hogy az egyik láb lábujjai összeérjenek a másik láb bokájával.)
„**Tyúkokkal fekszik**.” (Szólás. Esti szürkületkor, korán indul aludni, mint a tyúkok.)
„**Tyúkper**.” (Jelentéktelen – csak egy tyúk értékét képviselő – jogvita.)
„**Tyúkszemére lép**.” (Szólás. Gyenge, fájós pontján okoz valakinek kárt, bajt, veszteséget.)
„**Tyúk, vagy tojás**?” (Örök vita tárgya: Mi volt előbb? A ~? Hárs László: A tyúk és a tojás. *De a tyúkot, kotkodács, megsütötték, így szokás, s rántotta lett a tojás; megszakadt a szónoklás. Így mai napig is vitás: tyúk volt előbb, vagy tojás*?)
„**Tyűha**!” (Csodálkozást, elismerést, vagy kételyt, nagy feladatot kísérő indulatszó. Még: hűha! Még: hú!)

***
U
***

„**ua**.” (Rövidítés: ugyanaz.)
„**Uborkaszezon**.” (Szólás. Nyári szabadságolások idején; a hivatalokban alig vannak, az üzleti életben pangás van. Eredete a német *Sauergurkenzeit* = savanyú-uborka időszak, nyár, amikor az uborka érik.)
„**Uccu neki**!” (Nógatás, ’nosza, menjünk gyorsan’ értelemben. Eredetileg a régi magyar ’usszu’ /= fogd meg!/, amikor a kutyát ráuszították valakire, vagy valamire. Még: ~ vesd el magad! = azonnal kezdj el szaladni, futás!)
„**Uccsó**.” (Szleng. Utolsó.)
„**Ufó**.” (Földönkívüli jövevény, űrhajó és/vagy élőlény. *Unidentified Flying Object* = azonosítatlan repülő tárgy. Még: idegen = *alien*.)
„**Ugocsa nem koronáz**!” (*Ugocsa non coronat!* A legkisebb vármegye válasza I. Ferdinánd 1527. évi koronázási meghívójára. Később az ugocsai /vagy más, jelentéktelennek ítélt / követek felszólalásait ezzel a szólással lehetett lehurrogni.)
„**Ugráltatja**.” (Sok feladattal látja el, dolgoztatja, ide-oda küldi.)
„**Ugri-bugri**.” (Kisgyerek, aki fáradhatatlan, ugrál, szalad. Még: izeg-mozog.)
„**Ugrik rá**.” (Szólás. Különösen érzékenyen érinti egy téma, amire hevesen reagál. Még: ugrik = szleng; elmarad egy lehetőség, meghiúsul egy terv.)
„**Ugródeszkának** használja.” (Arra, hogy általa előre jusson, érvényesüljön.)
„**Ugyanarra a kaptafára** készít.” (Szólás. Egyforma, mint amikor a cipész ~ két cipőt.)
„**Ugyanaz pepitában**.” (Szólás. Lényegében azonos. Eredet: azonos minőségű anyag több mintázatban megtalálható egy ruhaboltban.)
„**Ugyan miért hódoljak én**, akit tűzből alkottál, az ember előtt, akit porból teremtettél?” (A Sátán /Azázel, ill. Lucifer/ kérdi Allahtól, ill. az Istentől, amikor az felszólította angyalait, hogy adják meg a tiszteletet teremtményének, Ádámnak, az első embernek.)
„**Ugyanolyan esélyünk van nyerni a lottón,** akár játszunk, akár nem.” (Frank Lebowitz mondása.)
„**Ugye eljössz még**, ugye eljössz még, ha hallod majd az elefánt-dübörgést?” (A Karthago együttes slágere: Requiem.)
„**Ugye fiúk, szép élet a katonaélet**?” (Katonadal. *Százados úr, sej haj, ha felül a lovára. Hátra tekint, sej haj, az elfáradt bakára. ~ Csak az a baj, sej haj, hogy nehéz a viselet*.)
„**Ugye te is akarod** komolyan, igazán?” (Sárosi Katalin slágere: ~. ~. *Ugye te is akarod, ami jön ezután? Sorsdöntő most a válaszod, utunkat meghatározod, ugye akarod ugyanúgy, ahogy én?*)
„**ui**.” (Rövidítés: ugyanis.)
„**Uji-uji Manócska**!” (Mazsola, a kismalac szavajárása Bálint Ágnes ’Mazsola’ című televíziós esti mese bábfilm-sorozatában az 1960-as években.)

„**Ujja köré csavarja**.” (Szólás. Meghódítja. Azt csinál vele, amit akar.)
„**Ujjat húz**ni.” (Szólás. Összeveszni, ellentétbe kerülni valakivel. Eredet: az egymás ujjának a húzása kocsmai erőjáték volt, mint a szkander – a kar lenyomása.)
„**Ujjé a ligetben nagyszerű**! Ujjé, a ligetben jó!” (Rátonyi Róbert slágere.)
„**Ukáz**.” (Szólás. Parancs. Kiadja az ~t. Eredetileg: önkényes, cári rendelet.)
„**Ukk-mukk-fukk**.” (Minden bevezetés nélkül, hirtelen. Csak úgy ~! Minden további nélkül csinál valaki valamit. Eredet a német *uck-muck-fuck*, az öklendezés hangutánzó szava. Ti., aki rosszul lesz, hányingere van, az hirtelen, minden bevezetés nélkül kiszalad.)
„*Ultima ratio*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: az utolsó érv. Eredetileg: *ultima ratio regis*, vagyis az uralkodók végső érve. Ezt Nagy Frigyes porosz király vésette az ágyúira 1742-től. Magyar vonatkozás: amikor gróf Nádasdy Ferenc 1757-ben elfoglalta Schweid várát, egy kis verssel szégyenítette meg a poroszokat, a sok elfoglalt ágyúra utalva: *Hogyha, az ágyú, mint mondod, végső érved; akkor most érveidben megfogyatkoztál Frigyes király.* Latinul: *Ultima si regum ratio sint arma; profecto Rex Friderice, minus jam rationis habe*.)
„**Ulysses**.” (Odüsszeusz elterjedt angol megnevezése. És James Joyce regénye.)
„**Umbulda**.” (Szleng. Ügyeskedés, csalás. Még: umbuldázik = a jogi és társadalmi szabályokat megkerülve ügyeskedik.)
„**Unatkozik az öreg nap**, és valósággal ácsorog. Dél-felé egy-két melegebb pillantást vet a bokrok alatt kapargáló foglyokra, barázdába lapult nyulacskákra, de aztán csak elfordul nyugat felé, és párás lesz egyszerre a patakok völgye, hol vadkacsák bukdácsolnak, Isten tudja, mire halászva a jeges vízben, melyben még a homokszemeket is meg lehet olvasni. Délután egyszerre megváltozik napuram magatartása. Mintha valami sürgős dolog jutott volna eszébe: nekiindul a nyugati égnek. Egy kis fényt ken a kószáló felhőkre, hogy világítsanak, ha éppen kedvük tartja, aztán alámerül, vörös képével kajánul vigyorogva, mintha azt mondaná a holdnak, amely ekkor tűnik fel gyatra lámpájával: ’Szórakozzék, kolléga úr! Magának úgyis nagy ambíciói vannak.’ De ekkor már este van. Didergő téli este, melyben fázik az egész téli világ.” (Fekete István: Január.)
„**Ungon-berken át**.” (Szólás. Egyenesen, mint árkon-boron keresztül.
„**Unja a banánt**.” (Szólás. Elege van a jóból. Még: Jódolgában azt se’ tudja, mit csináljon. A szólás Zerkovitz Béla XX. század eleji slágere nyomán terjedt el: *Jaj de unom a banánt*!)
„**Unos-untalan**.” (Szólás. Zavaróan hosszú ideig, tartósan, szünet nélkül; egyik részről unalmasan, másik részről megunás nélkül.)
„**Ura és parancsolója**.” (A férje. Régen az asszonyok nyilvánosan úgy nevezték a férjüket: ’az uram.’)
„**Uraim, nem tudunk magyarul**!” (Révai Miklós első előadásán elhangzott mondás a pesti egyetemen 1802-ben – latinul: *Nescimus hungarice loqui*.)
„**Uraim, veszélyben a haza**!” (Kossuth Lajos országgyűlési beszédjéből 1848. július 11-én.)

„**Urak a papok**.” (Mikszáth Kálmán a katolikus papságot negatív színben feltüntető Különös házasság c. regényének egyik záró mozzanata, amit a békák kurutyolnak.)
„**Urak kérése parancsolat**.” (Közmondás.)
„**Urak, papok dölyfét, ím, eleget tűrtük**.” (Ady Endre: Esze Tamás komája.)
„**Uralkodni nem is nehéz**, csak trónhoz jusson az ember ebben a nagy tolongásban.” (Rejtő Jenő: Piszkos Fred, a kapitány.)
„**Uralkodóknak farkaslelke van**.” (Gót mondás. *Eomanrices wylfenne gethot*.)
„**Uram! A mélységből kiáltok fel hozzád**!” (Jónás imája a cethal gyomrában.)
„**Uramfia**!” (Csodálkozás kifejezése Jézusra utalva. Még: Uramisten! Úristen! Atyaúristen! = a meglepődés indulatszavas kifejezése. Még, mint eufemizmus, Isten említése nélkül: Uram-atyám! Atya-világ! Mint szleng: Atya-gatya! Lásd még: szent ég!)
„**Uram, gondolj az athéniakra**.” (A bosszúvágy életben tartására irányuló szállóige. I. Dariusz perzsa király ezt mondatta magának minden étkezéskor, az Athén elleni kudarcok megbosszulása, illetve annak napirenden tartása miatt.)
„**Uram, királyom**, **életem-halálom**, **kezedbe ajánlom**.” (A király megszólítása a mesékben.)
„**Uram, legyőztél**; **ím, porban vagyok**, nélküled, ellened hiába vívok.” (Madách Imre: Az ember tragédiája. Ádám mondja, amikor – az emberiség gyászos történelmét Lucifer segítségével előre látva – öngyilkos akar lenni, hogy ez által magva szakadjon az emberiségnek. Ekkor közli vele Éva, hogy anyának érzi magát, s erre mondja Ádám: ~.)
„**Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jőj**, hanem csak egy szóval mondd, és meggyógyul a szolgám.” (A kafarnaumi római százados mondta Jézusnak, amikor az, a százados kérésére, el akart menni hozzá, hogy meggyógyítsa a beteg szolgáját.)
„**Uram, tebenned bíztam**, ne vess el mindörökre!” (*Domine in te speravi, non confundarin aeternum*. Latin mondás: a haldoklók fohásza.)
„**Uram-teremtőm**!” (A csodálkozás, rémület indulatszava = Istenem! Még: Teremtő Isten!)
„**Uram, uram, ne félj! László, tudod, nem él**, s a gyermek, az fogoly.” (Arany János: V. László. *Hah! Láncát tépi a Hunyadi két fia!* ~.)
„**Uram, vigyázz, hogy féltékeny ne légy**. A zöldszemű szörny csak kacag az étken, amelyből él.” (Shakespeare: Othello. *O, beware my lord of jealouy. It is the green-eyed monster, which doth /does/ mock the meat it feeds on*.)
„**Utazik valamiben**.” (Szleng. Valamilyen – nem teljesen legális – üzletet folytat. Például: kábítószerben utazik – ha azzal kereskedik. Még: utazik rá = vadászik rá, rosszat akar neki.)
„**Utánanéz**.” (Megbízható információt szerez róla, ellenőrzi. Még: utána jár = veszi a fáradtságot, úgy igyekszik valamit elintézni. De: jár utána = udvarol neki.)
„**Utánunk a vízözön**!” (*Après nouns le déluge!* Madame Pompadour mondása. Jelentése: nem érdekel minket, mi lesz a tetteink következménye.)

„**Utunk értelme nem a cél**, hanem a vándorlás.” (Márai Sándor mondása.)
„**Utcahosszal vezet**.” (Szólás. Messze megelőz mindenkit, vagy valakit egy versenyben.)
„**Utcára nyílik a csárdaajtó**. Kihallatszik belőle a víg muzsikaszó. Sört ide, bort ide, te szép barna lány, az anyád! Hadd mulatom ki magam igazán.” (Magyar nóta. Még lásd: Mához egy hétre.)
„**Utolsó**.” (Silány, morálisan értéktelen ember. Eredet: utolsó a sorban.)
„**Utolsó csepp a pohárban**.” (Szólás. Színig van, kifolyik belőle a folyadék. Nem lehet tovább bírni, és az impulzus, az utolsó csepp, kirobbantja a változást. Még: betelt a mérték.)
„**Utolsókat rúgja**.” (Vége van valakinek, valaminek. Szólás elejtett vadra utalva.)
„**Utolsókból lesznek az elsők**, és gyakran az elsőkből utolsók.” (Jézus mondása. Lukács 13:30. *És íme, vannak, akik ~. Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, et sunt primi qui erunt novissimi*.)
„**Utolsó mohikán**.” (*The Last of the Mohicans.* Valaminek az utolsó képviselője. Eredet: J. F. Cooper regénye: Az ~, 1826.)
„**Utolsó simítás.**” (Szólás. Befejező mozzanat. Eredet: az asztalosok és a szobrászok, az ujjuk hegyével simították át a kész művet, nem maradt-e szálka rajta, nem érdes-e a felülete.)
„**Utolsó szalmaszál**.” (Szólás. Csekély reménység. Ahogy a folyóvíz sodorja, aki beleesett, meg lehet kapaszkodni ágakban, és kimászni. Ha a baj nagy, ez az ág csak egy szalmaszál.)
„**Utópisztikus**.” (Jövőt idéző, jövővel kapcsolatos, de nem valószínű. Eredete: utópia = egy szép, de megvalósíthatatlan elképzelés. A görög *ou* /nem/ és a *toposz* /hely/ szavakból: sehol sincs, vagy nem létező ország, hely jelentéssel. Thomas More: Utópia című könyve által terjedt el, melyben egy nem létező, ideális társadalmat rajzol meg.)
„**Utunk temető mellett visz el**. Apró gyertyacsonkok fagyoskodnak a sírokon és a szél meglibegteti a zizegő koszorúk szalagját. Pár napja még a novemberi estébe derengő világosságot hozott ide az emlékező, fonnyadó szeretet, és most megint egyedül vagytok. Az ismerős lábak topogása egy évig talán megint nem hallatszik le hozzátok, de haj, sokan vannak, túl a határokon, akik fölött sohasem lobbant árva mécs az emlékező novemberi estében.” (Fekete István: Ősz végén.)
„**Uzsgyi**!” (Futás, fuss! Cigány jövevényszó. *Uštji* = ’kelj fel.’ Más magyarázat szerint szláv: uzsé igyí /= menj már - oroszul/; *uzs igy* /= menj már - szlovákul/. Megint más magyarázat szerint régi magyar az ’uzson’ /= oson/ és a lovak hajtására, nógatására használt ’gyí’ indulatszóból.)

***
Ú
***

„**Úgy alszik, mint a tej**.” (Szólás. Mélyen alszik, az aludttejre való utalással. Lásd még: alszik, mint a bunda.)
„**Úgy áll rajta, mintha ráöntötték volna**.” (Szólás. Éppen rávaló a ruha.)
„**Úgy áll rajta, mint tehénen a gatya**.” (Szólás. Rosszul, nevetségesen áll rajta a ruha.)
„**Úgy bánik vele**, **mint a hímes tojással**.” (Szólás. Óvatosan. A húsvéti locsolkodáskor kapott festett tojásokkal kellett vigyázva bánni, hogy össze ne törjenek.)
„**Úgy döntöttem**, **gazember leszek**.” (William Shakespeare: III. Richárd. *I am determined to prove a villain*.)
„**Úgy esik**, **mintha dézsából öntenék**.” (Szólás, heves esőzéskor, felhőszakadáskor.)
„**Úgy élj, hogy ne nagyon vegyenek észre** ott, ahol vagy, de nagyon hiányozzál onnan, ahonnan elmentél.” (Victor Hugo mondása.)
„**Úgy éljen**!” (Szólás. Bizonyosság, hogy igazat mond. ’Úgy éljek’ = Isten engem úgy segéljen /hogy igazat szólok/.)
„**Úgy fáj a válás**, **olyan nehéz**, szívemben él még az emlékezés.” (Apatini Gyula slágere. Eredetileg Dalida: *Ciao ciao bambina*.)
„**Úgy fekszik ő**, **ki küzdve tört a jobbra**, mint önmagának dermedt-néma szobra. Nem kelti föl se könny, se szó, se vegyszer, hol volt, hol nem volt a világon egyszer.” (Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd. *Látjátok feleim, egyszerre meghalt és itt hagyott minket magunkra, megcsalt. Ismertük őt, nem volt nagy és kiváló, csak szív, a mi szívünkhöz közel álló.*)
„**Úgy fél** tőle, **mint a tűztől**.” (Szólás. Nagyon, mint az állatok a tűztől.)
„**Úgy győzöm le az ellenségeimet**, ha a barátaimmá teszem őket.” (Abraham Lincoln mondása. *Do I not destroy my enemies if I make them my friends?*)
„**Úgy hazudik, mint a vízfolyás**.” (Szólás. Még: folyékonyan hazudik. Még: ~, mintha könyvből olvasná. Ennek eredete: úgy hazudik, mintha táviratozna = *lügt wie telegrafiert*. Bismarck mondása 1869-ben.)
„**Úgy hiányzik neki, mint üveges tótnak** a hanyatesés.” (Szólás. Egyáltalán nem hiányzik. Még: úgy hiányzik neki, mint púp a hátára.)
„**Úgy indulunk, mint zúgó vihar**, és úgy áradunk, mint a dal. Édes hazánkért, a forradalmi pártért, a néppel, tűzön-vízen át.” (Loránd István /szöveg/ és Kapuvári Béla /szöveg/: Egységbe forraszt a KISZ. A Kommunista Ifjúsági Szövetség indulója, mozgalmi dal.)
„**Úgy ismeri, mint a tenyerét**.” (Szólás. Jól ismeri.)
„**Úgy jóllakik, mint egy duda**.” (Szólás. Nagyon; a hasa feszes, mint egy felfújt ~.)

„**Úgy jöjjenek hozzám a kérők**, mint vályúra a disznók!” (Karácsonykor, december 24-én az éjféli miséről hazatérőben, az eladó lányoknak a babona szerint bele kellett rúgniuk a disznóól deszkájába ezzel a kívánsággal.)
„**Úgy kellett**! Úgy kellett! **Káposztába hús kellett!**” (Gyermekmondóka, hívórím a káröröm kifejezésére.)
„**Úgy kell írni**, **hogy azonnal megértsék**, mit akarunk mondani.” (Kosztolányi Dezső.)
„**Úgy kell, mint egy falat kenyér**.” (Szólás. Nagyon kell.)
„Úgy kerülheted el a hibákat, ha tapasztalatot szerzel. Tapasztalatot úgy szerzel, ha hibákat követsz el.” (Laurence J. Peter mondása.)
„**Úgy kérlek, ne hazudj,** mire jó, gyorsan mondd csak el; hisz a zord élet oly rohanó, nincs idő, hát ne várj, állj elém, bátran állj, mondd csak el, mondjad el.” (Metró sláger: Mi fáj?)
„**Úgy látszik, a legigazságosabban az észt osztották el a Földön**, mert, hogy még senkit sem hallottam arra panaszkodni, hogy kevés az esze.” **(**Michel de Montaigne mondása.)
„**Úgy lehetünk a legboldogabbak egy asszonnyal**, ha nem élünk vele együtt.” (Robert Merle mondása.)
„**Úgy leszidja, mint a pengős malacot**.” (Eredetileg: leszúrja, könnyen, mint az olcsón vett malacot. Vulgáris változata: lebassza, ~.)
„**Úgy megbánja**, **mint a kutya**, amelyik kilencet kölykezett.” (Szólás. Keservesen megbánja.)
„**Úgy megy, mint a parancsolat**!” (Szólás. Kellő rendben, a kívánságnak, előírásnak megfelelően történik valami. Utalás a tízparancsolatra. Lásd ott.)
„**Úgy mentette meg Isten a világot**, hogy egyszülött fiát adta oda, hogy mindenki, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen.” (János 3. 16.)
„**Úgy, mint annak a rendje**!” (Ügyesen, pontosan, szabályosan, rendesen. Lásd még: annak rendje és módja szerint.)
„**Úgy, mint a sicc**!” (Szólás. Gyorsan, simán – mint ahogy egy macska elszalad.)
„**Úgy mondom a lányomnak**, hogy a menyem is értse.” (Szólás. Diplomatikus népies megfogalmazás; ha valakinek nem akarunk, vagy nem illik egyenesen megmondani a véleményünket, akkor példa-értékűen másnak – hozzánk közelebb állónak – mondjuk, hogy a másik is értsen belőle.)
„**Úgy néz ki, mint aki kettőig sem tud** számolni.” (Szólás. Butának tűnik.)
„**Úgy sír a nótám**, **nélküled borongós ősz van**, és nincs többé nyár.” (Eredetileg Lucho Gatica világslágere 1941-ből: *Bésame mucho*. Magyarul: *Szeretlek én, jöjj vissza hozzám, szeretném lázasan csókolni újra a szád,* ~. Karády Katalin is énekelte.)
„**Úgy szab a szabó**, **ahogy megengedi** az anyag.” (Lengyel közmondás. *Tak krawiec kraje, jak materii staje*.)
„**Úgy szeress,** mintha jó volna, mintha szívem szíved volna.” (József Attila: Tedd a kezed. *Tedd a kezed homlokomra, mintha kezed kezem volna*.)

„**Úgy szeretem már Rodostót**, hogy el nem felejthetem Zágont.” (Mikes Kelemen: Törökországi levelek: 37.)
„**Úgy szeretlek én, amíg csak élek**; nézd, letérdelek, s könyörgök néked. Szerelmedért, mindent megteszek én. Nem mehetsz el, azért ily könnyedén. Mi az a szó, ami visszatart még? Szeretlek én, ennyi miért nem elég? (Aradszky László slágere: Térden állva jövök hozzád. Eredetileg Gianni Morandi: *In ginocchio da te*.)
„**Úgy szeretlek**, **majd’ megeszlek**!” (Hívórímes szólás.)
„**Úgy szerette Isten a világot**, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (János 3:16.)
„**Úgy szép az élet, ha zajlik**.” (Közmondás a problémák elfogadására.)
„**Úgy táncol, ahogy fütyülnek neki**.” (Szólás. Azt teszi, amit mondanak neki.)
„**Úgy tessék meghinni**.” (Népies szófordulat: bizony, tessék elhinni.)
„**Úgy tetszik, hogy jó helyen vagyunk itt!** Úgy tetszik, hogy máskor is voltunk itt” (Népdal. ~ *Mulassunk hát egy vagy két óráig, végbúcsúnkat, míg ki nem adják itt*.)
„**Úgy úszik, mint a balta nyél nélkül**.” (Szólás. Nem tud úszni, elsüllyed.)
„**Úgy ül rajta, mint majom a köszörűkövön**.” (Szólás. Ügyetlenül, esetlenül.)
„**Úgy várja**, **mint a Messiást**.” (Szólás. Nagyon várja, mint egy megváltót.)
„**Úgy vigyáz rá, mint a szeme fényére**.” (Szólás. Nagyon óvja. Még: úgy bánik vele, mint a hímes tojással = nagyon gondosan, vigyázva, ti. a húsvéti festett /hímes/ tojás könnyen tört.)
„**Úgy viszik, mint a cukrot**.” (Gyorsan, sokat vásárolnak belőle az emberek. Eredete: régen a cukor luxuscikk volt. Még: kapkodják = gyorsan fogy az áru.)
„**Új a csizmám a szögre van felakasztva**. Sarkantyúját belepte a rozsda. Összeverem olyan betyár módra: hogy! Mind egy szálig lepereg a rozsda róla.” (Magyar nóta.)
„**Új Brutusra van szükség**!” (Kr. előtt 44-ben római, köztársaságpárti jelszó, amely a Caesar elleni merényletre uszított, utalva arra, hogy Rómában a királyságot egy Brutus nevű politikus döntötte meg.)
„**Újesztendőt mi is áldjuk,** Jézust mi is imádjuk.” (Dicsőség, református ének.)
„**Újesztendő, vígságszerző**, most kezd újulni. Újulással új örömet most kezd hirdetni.” (Népi újévi köszöntő.)
„**Újév**.” (Január 1. A néphagyomány szerint, amit ezen a napon teszünk, egész évben ismétlődik; így nem ajánlatos veszekedni, idegeskedni. Nem szabad baromfit enni, mert elkaparja a szerencsét; ajánlatos viszont sertést enni, mert az előtúrja a szerencsét. Rizst, lencsét kell enni, hogy sok pénzünk legyen. Az ~ jelképe a szerencsemalac, és a szerencsét hozó: kéményseprő, a szerencse-patkó és a négylevelű lóhere.)
„**Újév ünnepére az a kívánságom**, e háznak népére áldás, öröm várjon. (Népi köszöntő.)
„**Újházi tyúkleves**” (Újházi Ede színész kedvelt fogása volt: sok kakas-aprólékkal.)

„**Újhitű**.” (Magyar keresztény 1000-1100 között; még: óhitű = régi magyar vallást követő.)
„**Újhold, új király**, az én gyerekemet a nehézség gyötri, te vagy a rátevő, te vagy az elvevő, vedd le róla!” (Ősi magyar táltosok gyógyító ráolvasása – újholdkor.)
„**Újra a régi önmaga**.” (Valaki újra olyan, mint régen volt.)
„**Újra itt van,** újra itt van **a nagy csapat**! Csapjad össze, csapjad össze a mancsodat!” (Az Illés együttes slágere: ~ *Szép leányok, szép leányok ne sírjatok! Hullanak már, hullanak már a csillagok*.)
„**Újra kell gombolni**.” (Szólás. Hiba történt, elölről kell kezdeni valamit, mint a rosszul begombolt ruha újra gombolását.)
„**Újra várok rád**, **mint ahogy nem régen volt**. Ismét várok rád, úgy érzem, boldog vagyok, csak még fáj, fáj, fáj, fáj minden csók.” (Az Illés együttes nagy slágere: Még fáj.)
„**Új seprő jól seper**.” (Közmondás. Aki elkezd egy új munkát, kezdetben buzgó és szorgalmas; hatékony, mint egy ~.)
„**Új szelek nyögetik az ős, magyar fákat**, várjuk már, várjuk az új magyar csodákat.” (Ady Endre: Fölszállott a páva.)
„**Újváriék Katókája**, aranyprémes a szoknyája.” (Népdal, gyerekek körbe forogva énekelték. *Zibet-zabot a lovának, gyingyet-gyöngyöt asszonyának, gyöngykoszorút a lányának*.)
„**Újvilág**.” (Amerika elnevezése a XVI. századtól. Először Peter Martyr használta a *’De Rebus Oceanicis **Orbe Nouo** Decedes Tres*’ című művében, 1533-ban; Amerika első három évtizedét írta le. Az ~ kifejezés a könyv 1555-ös nyomtatott változata után terjedt el.)
„**ú.n**.” (Rövidítés. Úgy nevezett.)
„**Úr**.” (Az Isten – nagybetűvel írva. Még tiszteletteljes megszólításként: uram, asszonyom, hölgyem, kisasszony, úrfi.)
„**Úrdolga**.” (*Urbárium*. A jobbágyok kötelezettségei termény, vagy robot formájában.)
„**Úrhatnám**.” (Úrnak tűnni akaró, de valójában hitvány személy.)
„**Úri becsület**szó.” (Szólás. Szóbeli ígéret: ~ szavamra. Még: *gentlemen’s agreement*.)
„**Úri huncutság**.” (Szólás. A gazdagok és a beavatottak illegális kiváltsága.)
„**Úrilány nem veszi észre**, ha észreveszi, hogy észrevették.” (Lángh Júlia.)
„**Úri muri**.” (Mulatság. Móricz Zsigmond regénye és Bán Frigyes filmje.)
„**Úrnak születni kell**.” (Közmondás. Értsd: a finom modort nem lehet utánozva megtanulni.)
„**Úrnapja**.” (A pünkösd utáni 2. hét csütörtökje. Körmenetet kell tartani, a templomokat, oltárokat zöld gallyakkal kell díszíteni. Az úrnapi sátorból való gally védi a veteményt a bogarak ellen, az onnan való kakukkfű betegségeket gyógyít.)
„**Úrrá lesz a helyzeten**.” (Szólás. Átveszi az irányítást, megszűnteti a zűrzavart, rendet teremt; az illető a helyzet ura lesz, nem pedig az elszenvedője.)

„**Úszik a boldogságban**.” (Szólás. Boldog, mint amikor valaki a vízben lubickol. Még: úszik az adósságban = nagyon el van adósodva.)
„**Úszik az árral**.” (Szólás. Hagyja magát sodortatni az eseményekkel.)
„**Útba esik jövet-menet**, a Takarékszövetkezet.” (Reklámszöveg az 1960-as évekből.)
„**Útban van.**” (Szólás. Akadályoz, valakinek az útjába áll, eléje áll.)
„**Úti célunkból kitűnik**, hogy honnan jöttünk.” (*Where we are going always reflects where we came from*. Idézet a Star Wars Klónok háborúja c. filmből.)
„**Útilaput köt a talpára**.” (Szólás. Elengedi, elküldi, felmond neki: útjára bocsájtja. Eredet: régen, aki hosszú, gyalogos útra ment, és a lábbeli feltörte a lábát, útilaput /*Plantago major*-t/ tett a talpa alá, ti. ennek gyulladáscsökkentő hatása van.)
„**Útközben az élet kiszaladt az ujjaim közül**.” (Szent-Györgyi Albert mondása. *Az élet titkát kutatva az atomoknál és az elektronoknál kötöttem ki, melyekben egyáltalán nincs élet. Valahol ~*.)
„**Úton megy**, **nem poroz**, vízen megy, nem csobog. Mi az?” (Találós kérdés a napfényre. *Nádon megyen nem suhog, sáson megyen, nem susog, eső éri nem ázik, ha fagy éri, nem fázik*.)
„**Úton-útfélen**.” (Szólás. Mindenütt. Még: lépen-nyomon.)
„**Útra kelünk**, **megyünk az Őszbe,** vijjogva, sírva, kergetőzve.” (Ady Endre: Héja-nász az avaron. *~. Új rablói vannak a Nyárnak, csattognak az új héja-szárnyak*.)
„**Útszéli**.” (Szólás. Közönséges, trágár, mint egy ~ csavargó. Durva stílusú. ~ hang; ~ viselkedés.)
„**Úttörő becsületszavamra**.” (Tréfás esküdözés az 1950-1980-as évekből. Az ’úttörő’ eredetileg olyan felfedező volt, aki nehezen járható helyeken elsőként nyitott utat a telepeseknek, bevándorlóknak, mint Észak-Amerika gyarmatosítása során a pionírok /lásd ott/. 1945 után a kommunista ifjúsági mozgalom második lépcsőjeként az általános iskola felső tagozatos diákjait testületileg léptették az úttörő mozgalomban. Jelképük a piros nyakkendő volt.)

***
Ü
***

„**Üde, mint az ibolya**.” (Szólás. Friss, egészséges, illatos.)
„**Üdítő kivétel**.” (Egy jó példa a sok rossz között, ami szinte felüdíti az embert.)
„**Üdültetés**.” (Az 1960-as évek népszerű, játszótéri, kétkarú hintájához, a lipityókához kapcsolódó kifejezés, amikor a nehezebb, nagyobb gyerek hátra húzódva, nem engedte a partnerét le, fenntartotta, azaz ’üdültette.’ Másik kifejezés ehhez a játékhoz az ’ugratás,’ amikor a hintázók egyike a lábát megtámasztva, hirtelen lenyomja és felrántja a kapaszkodónál fogva a lipityóka karát; ezzel a partnere hirtelen felemelkedik és visszaesik az ülésre, azaz ’ugrik’ egyet.)
„**Üdv rád és házad népére te jó szántóvető**! Te mindig szívesen fogadsz miként a nyáridő.” (J. S. Bach: Paraszt kantáta. ~. *Ím, eljöttünk szép lányodért, kit vár a vőlegény. Szívében, mint száz rózsató, virul a halk remény.*)
„**Üdvöz légy idegen**, **szívesen fogadunk**, legelőször végy lakománkban részt, aztán mondd el, mi a célod.” (A vendégszeretet első irodalmi megjelenése Homérosz Iliászában, amikor Odüsszeusz fia, Télemakhosz üdvözli a házába belépő, idegen férfi képét felöltött Pallasz Athéné istennőt. Az ősi társadalmakban a kölcsönösség praktikus okából az idegenek /menekülők, vándorok, utazók/ is megkapták ideiglenesen a közösség teljes védelmét és a többi tagot megillető jogokat: élelmet, menedéket. A vendégszeretet az egyik legősibb szokás volt, szent és sérthetetlen. A magyaroknál István király Imre herceghez írt Intelmeiben jelenik meg először írásban, s itt már nem csak az az oka a vendégszeretet szentségének, hogy ők maguk is rászorulhatnak, hanem az ország gyarapodása: *Mert a különb-különbféle tartományok széléről jönnek vendégek, különb-különbféle szót és szokásokat, fegyvert és tudományt hoznak magukkal, ami mind a király udvarát ékesíti és teszi nagyságosabbá*.)
„**Üdvöz légy, királynő**!” (Az úrnő köszöntése: *Salve regina*.)
„**Üdvöz légy, Mária**!” (*Ave Maria*! Gábriel arkangyal köszöntötte e szavakkal Máriát, amikor közölte vele a jó hírt /ti. Jézus nem halt meg/.)
„**Üdvözöllek dicső lovag**, szép a ruhád, szép a lovad.” (Süsü a sárkány mondása a meséből.)
„**Üdvözöllek, messzi bérctetőkről szent helyek!** Hol a Galga lassú andalgással hempelyeg.” (Petőfi Sándor: Galgapartihoz.)
„**Ügyes-bajos dolgát végzi**.” (Elfoglalt, sok a tennivalója, problémája, ügye.)
„**Ügyifogyi**” (Ügyefogyott. Karakter a Hupikék törpikék /*Les Schtroumpfs*/ c. rajzfilmből. Még: Okoska, Törperős, Törpapa, Törpilla, Dulifuli, Hókuszpók.)
„**Ül a babérjain**.” (Szólás. Megelégszik az eddigi sikereivel és tétlenkedik. A babérkoszorú az ókori görögöknél és rómaiaknál a dicsőség és a győzelem szimbóluma volt. Eredete: *Daphné* a ’babér’ nimfa, akit Apollón, a művészetek és a kultúra istene üldözött szerelmével, mígnem az babérfává változott. A babérkoszorút elsőként – emlékére – Apollón viselte. Lásd még: learatja a babért.)

„**Ül a szoknyáján**.” (Szólás. Olyan férj, aki állandóan a felesége mellett van, s ezért ~.)
„**Ülj mellém a kandallóhoz**, fel van szítva melege.” (Kisfaludy Sándor: Csobánc.)
„**Ülj törvényt**, **Werbőczy**.” (Ady Endre: ~. *Még magasról nézvést megvolna az ország, Werbőczy-utódok foldozzák, toldozzák. A Föld nem tud futni, csak a Földnek népe, s ezer Kinizsi sem térülhet elébe. ... Úgy elfogy a magyar, mintha nem lett volna; elmegy a kútágas, marad csak a kútja, meg híres Werbőczy úri pereputtya. Árvult kastély gondját kóbor kutya őrzi, hívasd a törvénybe, ha tudod, Werbőczy*!)
„**Üllőt csapott a tél**, hogy megvasalja a pántos égbolt lógó ajtaját, melyen a gyümölcs, a búza, fény és szalma, csak dőlt a nyáron át.” (József Attila: Téli éjszaka.)
„**Ülök a vadkörtefa alatt**. A nap már elment, s az árok felett végig szaladt a szürkület. Nyomában a víz homályos tükréből köd szakadt fel, és kiszállt a rétre. Visszanéztem az útra. Sötét van már, emlékeim elmentek. Az öreg körtefa levelei susogva köszöntik az estét.” (Fekete István: Zsellérek.)
„**Ünnepi kötet**.” (Valakinek a tiszteletére kiadott /tanulmány/kötet, melynek a művelt európaiak körében közismert latin formája: *Liber amicorum in honorem* XY *aetatis suae LXV* /évszám római számokkal/. ’~ a 65 éves XY tiszteletére’.)
„**Ünnepnapok nélkül** az élet olyan, mint a hosszú út vendégfogadók nélkül.” (Démokritosz mondása.)
„**Üres búzakalász fenntartja a fejét**, a teli kalász lehajtja.” (A Ferences rendben népszerű közmondás, arra utalva, hogy a művelt, okos papoknak /akiknek tele van a fejük tudással/ tisztelettel, fejet hajtva kell beszélniük a tudatlan, tanulatlan /üresfejű/ emberekkel – is.)
„**Üres fazék nagyot kong**.” (Közmondás. Éhes ember a leghangosabb, legtürelmetlenebb, és korog a gyomra. Még: üres hordó nagyot kong = ugyanez a szomjas emberre.)
„**Üres fejjel lehet élni,** üres gyomorral nem.” (Móra Ferenc mondása.)
„**Üresfejű**.” (Szólás. Buta, akinek a feje gondolatoktól mentes.)
„**Üres fenyegetés**.” (Szólás. Nem komoly. Még: üres szavak. Még: üres frázis = semmitmondó kifejezés /*phrase*/.)
„**Üresjárat**.” (Program nélküli időszak egy napi rutinban. Eredet: a tömegközlekedésben az utasok nélküli járat, ill. a motor üzemmódja, amikor nincs kapcsolat a meghajtott kerékkel.)
„**Üröm az örömben**.” (Szólás. Üröm keserű ízű teafű. Jó hírek között egy rossz, egy keserű.)
„**Üsd az orrát magyar,** ki bántja a tied!” (Katona József: Bánk bán.)
„**Üsd, vágd**, **nem apád!**” (Szólás. Verekedők bíztatása.)
„**Üss a szádra**!” (Szólás. Vond vissza, amit mondtál, ne beszélj csúnyán, vagy Istenkáromló módon.)
„**Üsse kő**!” (Szólás. Beleegyezik valamibe, egy helyzetbe. Eredete: felőle akár a villám – azaz a mennykő – is belecsaphat, mindegy. A diák-szleng az 1960-as

években viszont a ’kőt’ kőként értelmezve az ’üsse kavacs’ /kavics/ változatát használta. Lásd még: annyi baj legyen!)
„**Üstökön ragadja a szerencsét**.” (Szólás. A görög mitológia szerint a Szerencse istenasszonyának /Tykhének, vagy latinul *Fortuná*nak/ csak elől volt szép dús haja; s aki nem akarta elszalasztani a kínálkozó alkalmat, el kellett kapnia a hajánál fogva, ti. hátul már nem volt haja. Ez arra utal, hogy az elmulasztott alkalom utóbb nem ismétlődhet meg.)
„**Üstökösként tűnik fel** valaminek az egén.” (Szólás. Hirtelen jelenik meg és lesz híres egy szakterületen, mint az égen egy fényes üstökös.)
„**Ütemet fékezni** annyi, mint elmaradni.” (Sztálin mondása. ~ *Aki pedig elmarad, azt verik. Mi azonban nem akarjuk, hogy bennünket verjenek*!)
„**Üti a markát**.” (Egy összeg ~, vagyis annyi pénzt kap.)
„**Üti a vasat**.” (Szólás. Sürget valamit. Eredet: addig üsd a vasat, amíg forró, ti. a régi kovácsok csak addig tudták kalapáccsal megmunkálni /ütni/ a vasat, amíg az fel volt hevítve tüzesre. Még: rajta van az ügyön.)
„**Ütött az utolsó órája**.” (Szólás. Elérkezett a vége, meghalt. Eredetileg az órás. Még meghalt: beadta a kulcsot /házmester/; eljött érte a kaszás /az aratóért a halál/; örök vadászmezőkre távozott /a vadász, ill. az indián/; jobblétre szenderült /a koldus/; lőttek neki /katonának/. Lásd még: elpatkol, alulról szagolja az ibolyát.)
„**Ütődött**.” (Bolond. Eredet: a fáról hullott gyümölcs ~ lesz, vagyis hibás.)
„**Ütőképes**.” (Hatékony cselekvésre képes. Még: ütős = hatásos, impozáns.)
„**Ütős**.” (Szleng. Erős, hatásos, elismerésre méltó, mint valami olyan, ami kiüti /mint a bokszban; legyőzi/ a nézőket, vagy ellenfeleket. Lásd még frappáns.)
„**Üveghegyek**.” (Az Alpok. Amikor az itáliai egyetemeken tanuló diákok gyalogszerrel Firenze, Bologna, Pádua irányából a Pó-síkságon átkelve megpillantották a Dolomitok, a Karni- és a Júliai-Alpok közel 3 ezer méter magas vonulatait, azokon a jég – délelőttönként, amikor a Nap kelet felől sütött a gleccserekre – üvegként csillogott a napfényben. Az Itáliába vezető hosszú gyalogutat, mint nagy távolságot, a magyar népmesékben a ’még az üveghegyeken is túl, ahol a kurtafarkú kismalac túr’ szófordulat jelöli.)
„**Üvölt, mint a fába szorult** féreg.” (Szólás. Ordít, mint a facsapdával megfogott /fába szorult/ – farkas. Még: üvölt, mintha nyúznák – utalással az egyik legkegyetlenebb középkori kivégzési módra.)
„**Üvöltő szelek**.” (*Wuthering Heights*, Emily Brontë-nek az angliai Yorkshire-i lápvidéken játszódó, romantikus-misztikus szerelmi regénye.)
„**Üvölts együtt a farkasokkal**.” (Latin szólás. Eredetileg: aki farkasokkal barátkozik, megtanul /velük együtt/ üvölteni. *Ulula cum lupis, cum quibus esse cupis*.)
„**Üvöltsetek kutyák**, farkas halt meg az éjjel!” (Rudyard Kipling: A dzsungel könyve.)
„**Üzemi szarka**.” (A gyárból lopó munkás, ti. a szarka – mert gyűjti a fényes dolgokat – tolvaj hírében álló madár.)
„**Üzenem a jövőbeli gyermek nemzedéknek Magyarországon**, hogy tiszteljék hazájukat és becsüljék, hogy ezen a földön élhetnek. Őrizzétek meg értékeit és

emlékeit! Beszéljetek róla úgy, mintha kincs lenne!" (II. Rákóczi Ferenc mondása az emlékirataiból.)

***
Ű
***

„**Űberel**.” (Szleng. Felülmúl, túltesz rajta. A német *über* /felett/ szóból.)
„**Űrsikló**.” (*Space Shuttle*. Az űrhajónak olyan visszatérő egysége, amely nem ejtőernyőkkel ereszkedik le a földre, hanem repülőgépként leszáll.)
„**Űrt hagy maga után**.” (Szólás. Hiányát érzik, ha meghal, vagy ha távozik egy szakmából.)
„**Űzi a kisded játékait**.” (Szólás. Olyan tevékenységet végez, amely mások érdekeit sérti; de ő erről nem vesz tudomást, mint amikor a kisgyerek – a kisded – eljátszogat magában.)

***
V
***

„**Vacillál**.” (Ingadozik, nem tud határozni, töpreng. Eredete: latin *vacillo* = inog.)
„**Vadat és halat**, **s mi az ég alatt szem-szájnak kellemes, azt látok én**: de ördög itt belül minden nemes.” (Arany János: A walesi bárdok. ~ *Ti urak, ti urak, hitvány ebek! Ne éljen Eduárd? Hol van, ki zengje tetteim? Elő egy velszi bárd!*)
„**Vadat űzni feljövének hős fiai szép Enéhnek**.” (Arany János: Rege a csodaszarvasról. ~ *Hunor s Magyar két dalia, két egytestvér, Ménrót fia*.)
„**Vadász, halász**, **sokat potyáz**.” (Közmondás. Sokszor nem sikerül a vadászat / halászat.)
„**Vadbarom**.” (Szitokszó főleg durva, állati módon viselkedő férfire. Eredet: barom, baromállat /emberre alkalmazva/. Lásd még: barom.)
„***Vade in pace***.” (Ismert latin kifejezés: távozz békében. A gyónás után mondja a pap.)
„**Vadhajtás**.” (Nem kívánatos fejlemény, irányvonal, melyet meg kell szűntetni, le kell nyesni, mint a növényeken a ~t.
„**Vadnyugati prérin át egy cowboy lovagol**.” (Vulgáris gyerekdal az 1960-as évekből az *Oh Susanna* dallamára. ~ *vígan pengeti gitárját, s közben így dalol: Bendzsó Rozi, szét a lábakat! Lábad közé* stb.)
„***Vae victis***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: jaj, a legyőzöttnek.)
„**Vagány**.” (Merész, elismerésre méltó ruha, vagy viselkedés. Eredet: német *Vagant* = csavargó, vándor.)
„**Vagy császár leszek, vagy semmi.**” (Cesare Borgia jelmondata: *Aut Caesar aut nihil*.)
„**Vagy egyedül vagyunk az univerzumban**, vagy nem; mindkettő egyformán félelmetes.” (Arthur Clarke mondása.)
„**Vagy félezernyi dalt megírtam,** s e szót: magyar, még le nem írtam.” (Dsida Jenő: Psalmus hungaricus.)
„**Vagy, ha nem, hát** kisnyúl!” (Arany János: Családi kör. *Rettenve sikolt fel, amelyik belényúl: Jaj! Valami ördög! ~*.)
„**Vagy megszokik, vagy** megszökik.” (Közmondás. Alkalmazkodik, vagy elmegy.)
„**Vagyok, aki vagyok**.” (Az Úr válasza Mózes kérdésére, hogy ki ő? Mózes II. könyve 3:14.)
„**Vagyok, aki voltam, leszek, aki vagyok**.” (Mikes Kelemen: Törökországi levelek XL.)
„**Vagyon elköltésének három leggyakoribb módja**; szerencsejáték, nők, mezőgazdaság, melyek közül az első a leggyorsabb, a második a legkellemesebb, a harmadik a legbiztosabb.” (Angol közmondás. *There are three ways of losing one’s money: gambling /the quickest/, women /the most pleasant/ and farming /the surest/*.)

„**Vagyonom nem volt**, **hitelem nincsen,** ragyogó kedvem van; van bennem egy szalonspicc, jól érzem magam.” (Másik János slágere: Szalonspicc.)
„**Vagy *pro, vagy kontra***.” (Szólás. Latinból: mellette, vagy ellene.)
„**Vagy találok**, **vagy török magamnak utat**.” (Latin szólás. *Aut inveniam viam, aut faciam.* A folyóra utaló hasonlat, amely, ha kell, áttör egy hegyvonulaton is.)
„**Vajha hideg volnál, vagy hév!** Így, mivel lágymeleg vagy, sem hideg, sem hév, kivetlek téged az én számból.” (János: Jelenések könyve. A semlegességet elutasító bibliai idézet, amely arra buzdít, hogy foglaljunk állást bátran adjunk hangot a véleményünknek.)
„**Vajha ne született volna!** Avagy örökké élt volna!” (Ezt írta egy levelében Kemény János Bethlen Gábor, a nagy erdélyi fejedelem halálakor.)
„**Vajmi hitvány kereset az árulkodás**.” (Közmondás. Árulkodás = árulás.)
„**Vajmi nagy dolog volt minden időkben az igaz szeretet**.” (Zrínyi Ilona: Levél Thököly Imrének Munkácsról a török hódoltságba. *Vagy élet vagy halál, semminemű félelem, sem nyomorúság engem kegyelmedtől el nem szakaszt. Csak éppen kegyelmed el ne hagyjon. Én, ha gyalog is, kész vagyok elmenni, valahol hallom kegyelmedet lenni*. ~.)
„**Vajon mikor leszen jó Budában lakásom?**” (Bornemisza Péter: Siralmas énnékem. *Engömet kergetnek az kevély némötök; engöm környülvettek az pogány törökök*. ~.)
„**Vajúdnak a hegyek és születik egy** nevetséges **egér**.” (*Parturiunt montes, nascitur ridiculus mus.* Horatius: Ars poetica. Olyan esetben, ha nagy felkészülést követően kicsi az eredmény.)
„**Vajszívű**.” (Szólás. Jószívű, engedékeny, lágyszívű, lágy, mint a vaj. Még: kenyérre lehet kenni – mint a vajat. Még: kőszívű, az ellentéte, amely nem lágyul meg, nem érez sajnálatot.)
„**Vaj van a** fején.” (Szólás. Titkolt bűne van. Még: vaj van a füle mögött. Eredetileg ez egy közmondás volt: *akinek vaj van a fején, ne menjen a napra*. Tehát ne kockáztassa a leleplezést. Eredete egy anekdota, miszerint egy gyerek vajat lopott, a kalapja alá tette, úgy rejtette el, de a napon a vaj megolvadt és elárulta a tolvajt.)
„**Vak Béla.**” (II. Béla, Árpád-házi király, Álmos herceg fia, akit gyermekkorában vakíttatott meg Könyves Kálmán, hogy ő és az apja ne veszélyeztesse Kálmán fiát, II. Istvánt a trónon.)
„**Vak Bottyán**.” (Bottyán János kuruc generális, a Rákóczi szabadságharc legtehetségesebb magyar hadvezére. Félszemű, innen az Epitheton Ornans.)
„**Vak csillag ez a nyomorú föld**; hadd forogjon keserű levében.” (Vörösmarty: Vén cigány.)
„**Vak gólyának Isten rakja a fészkét**.” (Török közmondás.)
„**Vak is látja**.” (Szólás. Nyilvánvaló. A római Livius mondása.)
„**Vaklárma**.” (Szólás. Téves riasztás, hiábavaló izgalom. Eredet: a harangozás előtti időkben a lármafa volt a riasztás eszköze. Ha vészhelyzet alakult ki egy településen, a lármafákat – olyan fákat, amire fémtárgyak voltak akasztva – ütötték botokkal.)

„**Vakok között a félszemű is** király.” (Közmondás.)
„**Vakond**.” (Rosszul látó ember, mint a vak vakondok. Még: vaksi = vak.)
„**Vakon bízik** benne.” (Szólás. Feltétel és minden kontrol nélkül, teljesen.)
„**Vak Pali, Vak Pali, mindent lát**. Szemüvegen át, boci valagát.” (Még vulgárisabb változattal is rendelkező diákdal a XX. század elejéről, a Rákóczi induló dallamára.)
„**Vaktában**.” (Szólás. Találomra; úgy csinál valamit, mintha nem látna.)
„**Vak tyúk is talál** szemet.” (Közmondás. Véletlenül is lehet sikeres valaki.)
„**Vak ügetését hallani, hajdani, eltévedt lovasnak**. Volt erdők és ó-nádasok láncolt lelkei riadoznak.” (Ady Endre: Az eltévedt lovas. ~ *Kísértetes nálunk az ősz, s fogyatkozott számú az ember: s a domb-kerítéses síkon köd-gubában jár a November. Alusznak némán a faluk, múltat álmodván, dideregve, s a köd-bozótból kirohan ordas, bölény s nagymérgű medve*.)
„**Vak vezet** világtalant.” (*Vajon vak vezethet-e világtalant? Avagy nem mindketten a verembe esnek-é?* Lukács 6:39, Máté 15:14. Ha olyan ember ad tanácsot, aki maga is arra szorulna.)
„**Vak volt a hajnal**, **szennyes, szürke.** Üveges szemmel aludtak a boltok.” (Tóth Árpád: Körúti hajnal. ~ *Egyszerre két tűzfal között kigyúlt a keleti ég váratlan zsarátja. Minden üvegre száz napocska hullt, s az aszfalt szennyén szerteszét gurult a végtelen fény milliom karátja*.)
„Valahogy csak lesz, mert úgy még sohasem volt, hogy sehogy se lett volna.” (Paraszt-bölcsesség. Justh Zsigmond: A puszta könyve 1891.)
„**Valahol Európában**.” (Radványi Géza 1947-es filmjének címe.)
„**Valahol messze délen**, **örökös napsütésben,** szirén énekemmel elkábítom. Valahol egész délen, a szerelem tengerében, én is megfürödnék, elárulom.” (Neoton sláger: Nyár van.)
„**Valaki kell, hogy szeressen.** Amikor kell, meg öleljen. Tiltották nekem, de hiába.” (Koncz Zsuzsa slágere: ~. *Valaki rávett, valaki rávett, hogy szeressem, hogy szeressem. Miért ne tenném, miért ne tenném, ha jó nekem, ha jó nekem? Anyuka mondta, apuka mondta, hogy vigyázzak, hogy vigyázzak, mer' a nagy érzés, mer' a nagy érzés megárthat, megárthat.* ~.)
„**Valaki kell nekem is,** aki csak az enyém.” (Hollós Ilona slágere: ~.)
„**Valaki mondja meg**, a hosszú évek miért tűnnek úgy, mint egy pillanat? Valaki mondja meg, mi az, hogy elmúlt, Valaki mondja meg, hol maradt?” (LGT: ~ slágere. *Madarak jönnek, madarak jönnek, fekete könnyel megvéreznek.*)
„**Valaki mondja meg**, **milyen az élet,** valaki mondja meg, miért ilyen? (LGT slágere: ~.)
„**Valameddig pedig a magyar korona** ott fenn, nálunknál erősebb nemzetségnél, a németnél lészen, és a magyar királyság is a németeken forog, mindenkor szükséges és hasznos egy magyar fejedelmet Erdélyben fenntartani, mert nékik is oltalmokra, javokra lészen.” (Bocskai István fejedelem végrendelete.)
„**Valami Amerika**.” (A Bon-Bon slágere. *Mindig az a jó fiú, aki nyer. Hát jól teszed, ha megteszed, amit kell. Hidd el, hogy csak így lehet ez a hely a végén* ~.)

„**Valamilyen vénával** megáldott.” (Szólás. Műkedvelőként van valamihez tehetsége, kedve. Eredet: a vérében van /valami/ = ösztönösen, örökletesen ért valamihez.)
„**Valami ide**, valami oda.” (A ’valami’ helyébe bármit helyettesítve olyan szólás, hogy összevetve a ’valami’ mellett és ellen szóló dolgokat, annak a ’valaminek’ az ellenére kell határozni, dönteni.)
„**Valami jó sül ki** belőle.” (Szólás. A kedvezőtlennek tűnő helyzet jóra is fordulhat; mint amikor egy étel készül, és a nem bíztató hozzávalók ellenére remélni lehet, hogy mégis ízletes lesz.)
„**Valami kis szerelem,** kellene végre nekem.” (Honthy Hanna slágere. ~ *Félig legyen komoly, félig legyen mosolygó báj. Valami könnyű dolog, valaki rám mosolyog, kivel boldog vagyok, s akit, ha elhagyok, nem fáj*.)
„**Valami nagy, nagy tüzet kéne rakni,** hogy melegednének az emberek.” (József Attila: Tél)
„**Valaminek az örve** alatt.” (Egy helytelen, elítélendő cselekvés/magatartás valódi okának az eltitkolására, vagy igazolására szolgáló dolog. Örv = nyakörv, kerek pánt, karika, átvitt értelemben: ürügy; valódi szándékot leplező látszat. Még: valaminek az örvén /= ürügyén/ csinál valamit.)
„**Valami nincs rendben az olyan férfival, aki nem iszik,** nem játszik, kerüli a szép nők társaságát meg az asztali beszélgetést.” (Bulgakov: Mester és Margarita c. regényében a Sátán mondja. ~ *Az ilyen ember vagy súlyos beteg, vagy titokban gyűlöli embertársait*.)
„**Valamit valamiért**.” (Latin szólás. *Quid pro quo.* A kölcsönösség elve. Amikor meg kell tenni egy kellemetlen dolgot egy jobb elérése érdekében.)
„**Valkűr**.” (A skandináv, viking mitológia nimfái, akik a meghalt harcosokat a Walhallába, a túlvilágra kísérik. A név jelentése: aki az ’elesetteket kiválasztja’. Megjelenésük: fegyveres fiatal lányok.)
„**Vallás** az, amikor az összes kötelességeinket isteni parancsok alakjában ismerjük fel. (Immanuel Kant mondása.)
„**Valljuk meg, hogy nagyon megszűkültünk a magyarságba’**, melynek ugyan bőségébe’ soha nem voltunk.” (Kazinczy Ferencnek írta Kölcsey Ferenc. ~ *több históriai tudományt kívánnék*. Kazinczy válaszában ezt írja: *az olly nagy emberek, mint Báthori István és Bocskai, s kivált Bethlen Gábor, kárpit alá vagynak rejtve*.)
„**Vallom rendületlenül, hogy Ő az út,** s az élet, és maradok ez úton, míg csak élek; töretlen hittel ember és magyar.” (Wass Albert: Hontalanság hitvallása.)
„**Valóban? Görög volt a** falóban?” (Hívórímes szleng.)
„**Valójában semmit sem birtokolsz,** csak őrzöl egy ideig, s ha képtelen vagy továbbadni, akkor az birtokol téged; tartsd szabadon, és örökre a tiéd marad.” (Buddha tanítása.).
„**Valóságos valami a maga valóságosságából**.” (A sündisznó egy őrségi, nyugat-dunántúli anekdota alapján, melyben az ember így magyarázza meg azt, amit nem tud. *Ez egy* ~.)

„**Van, aki forrón** szereti.” (Billy Wilder rendezésében 1959-ben készült, közismert amerikai film, Marilyn Monroe, Jack Lemon, Tony Curtis főszereplésével. *Some like it hot.*)
„**Van, akinek a gyökerei**, **van, akinek a szárnyai erősebbek,** melyek éltetik.” (Goethe mondásából /*’A legtöbb, amit gyermekeinknek adhatunk: gyökerek és szárnyak*.’/ A gyökér a hagyományokhoz, szülőföldhöz ragaszkodás; a szárny a mobilitás képessége. Tehát van, aki a hazájában marad, s van, aki elvándorol más országokba.)
„**Van, akit nem várnak, csak érkezik,** van, aki azért van, mert elhiszik.” (LGT együttes: Mindenki másképp csinálja.)
„**Van annak, aki el nem** issza.” (Szólás, az alkoholisták pénz-szűkére célozva.)
„**Van az a pénz!**” (Szólás, a megvesztegethetőségre célozva: ~ amennyiért hajlandó rá.)
„**Van bőr** a képén/pofáján.” (Szólás. Pimasz, nem szégyelli magát, nem pirul el szégyenében. Még: van pofája valamit megtenni; pofátlan. Másokkal nem törődő, udvariatlan. Lásd még: van képe hozzá.)
„**Vandál** pusztítás.” (Szólás. Vad, kegyetlen, barbár. A Rómát feldúló vandálok után. Megjegyzendő, hogy Nyugat-Európában ez a szólás ’hun pusztítás’, ezért a ’hun’ szó nagyon pejoratív, rosszcsengésű, éppen olyan, mint a magyarban a ’tatár.’ Ugyanez a spanyoloknál Andalusia = Vandália.)
„**Van-e egy marok föld a magyar hazában**, amelyet magyar vér meg nem áztatott?” (Petőfi Sándor: ~)
„**Van egy ország**, **ahol álmomban jártam**, Magyarország, ahol az arcodban láttam a magam arcát.” (Oláh Ibolya slágere: Magyarország.)
„**Van fülük**, **de nem hallanak**.” (Zsoltárok könyve 113:5. *Aureos habent et non audiunt*,)
„**Van hozzá mersze**.” (Van hozzá bátorága, meg meri tenni.)
„**Van hozzá vénája**.” (Van hozzá tehetsége. Csokonai Vitéz Mihály írja az Alkalmi versek című kötetének előbeszédjében: *A poétai munkára is jó kedv kell, kiderült képzelődés, helyén lévő ítélet-tétel, jó ízű elandalodás, borúlás, ragadtatás, egy szóval, hogy a Múzsa bennünket, ha segítségével élni akarunk, jó órában találjon. Ez a ’jó óra’ ami a deáknál /latinul/ a vena. Amit az ember ilyenkor készít, ritkán esik meg, hogy jó ne volna*!)
„**Van ilyen,** Boney M.” (Hívórímes szleng az 1970-es évekből, amikor a Boney M együttes slágerei népszerűek voltak.)
„**Van Isten!**” (Szólás. Ha valami, már nem várt jó dolog történik, olyan, mintha isteni közbeavatkozásra történt volna.)
„**Van képe** hozzá.” (Szemtelenül kér, vagy csinál valamit, és az arca /képe/ még csak el sem vörösödik szégyenében. Még: pofátlan. Még: van pofája hozzá.)
„**Van, labán sző?** Lökopó, dö má nő.” (Tréfás francia utánzat az 1960-as évekből /Van lábán szőr? Lekopott, de már nő – értelemben.)
„**Van magához való** esze.” (Szólás elég okos – magához képest, tehát nem kell félteni.)

„**Van máááásik!**” (A zenebohócok szállóigéje, amikor elvesznek tőlük egy-egy hangszert. Először Eötvös Gábor /1921-2002/ cirkuszi zenebohóc alkalmazta.)
„**Van minden városban,** de nincsen Egerben. Van minden kis vízben, de nincsen a tengerben. Mi az?” (Találós kérdés a ’v’ betűre.)
„**Van mit a tejbe** aprítania.” (Szólás. Jól megy a dolga, tehetős.)
„**Van most dicsérni hősöket,** Istenem, van óriások vak diadalmait zengeni.” (Babits Mihály: Húsvét előtt.)
„**Vannak ellenségeid**? Ez azt jelenti, hogy valamikor, valamit felépítettél már az életedben.” (Winston Churchill mondása.)
„**Vannak élőlények**, **melyek csak a mi bosszantásunkra jöttek a világra**. Ilyen a szúnyog és a szomszéd. A kettő között az a különbség, hogy a szúnyogot könnyebben agyon lehet csapni. (Nógrádi Gábor, író, mondása.)
„**Vannak hát a népnek jogai,** az adózáson kívül?” (Madách Imre: Az ember tragédiája.)
„**Vannak tehát utolsók**, **akikből elsők lesznek**, és elsők, akik utolsók lesznek.” (Lukács 13.)
„**Van neki, na,** mije van neki?” (*Tudom, hogy ~ Szöszi haja van a fején*. Sláger a Halló Budapest /1935/ című filmből.)
„**Van nékem egy kis babám**, oly édes, gyönyörű lény. Énekel, táncol is a drágám, imádom ezt a babát én.” (Toldy Mária slágere: Viaszbaba. *Poupée de cire*.)
„**Van sütnivalója**.” (Szólás. Okos, előrelátó. Az olyan asszony, akinek még tavasszal is maradt a sütéshez lisztje, mert jól gazdálkodott, okos volt.)
„**Van tartása**.” (Erkölcsileg szilárd, van méltósága. Még: gerinces = nem hajlik meg az érdekei szerint, hűséges az elveihez.)
„**Van valami semmi közöd** hozzá” (Udvariatlan elutasítása az érdeklődésnek. Röviden még: Közöd? = Mi közöd van hozzá? Ez nem tartozik rád.)
„**Vargabetű**t csinál.” (Szólás. Visszakanyarodik. Kerülőutat tesz. A ~ egy görbe vonal, amelyet a csizmadiák, vargák rajzoltak a bőrre a lábbeli kiszabása előtt.)
„**Varga Julcsa bő szoknyája** huju juju jujjuj, beakadt a csipkefába hoppondáré hop hop hop!” (Népdal.)
„**Varga maradj** kaptafánál!” (*Ne sutor ultra cepidam!* Apelles görög festő mondása. Még: suszter maradj ~. Németül: *Schuster bleib bei deinem Leisten*.)
„**Variál**.” (Szleng. Szükségtelenül más és más, új megoldásokon dolgozik. Eredete a latin *varius* = sokféle, változatos. Még: ne ~j! = nincs szükség új ötletekre; vulgárisan: kussoljál.)
„***Varietas delectat***.” (Közismert latin kifejezés. A változatosság gyönyörködtet.)
„**Varjú a varjúnak nem vájja ki** a szemét.” (Közmondás az összetartásról.)
„**Varjú károg, fúj a szél,** esik a hó, itt a tél.” (Mondóka. ~ *Jaj, de nagyon hideg van; ropog a hó alattam. Vígan csúszik a kis szán, most örülünk igazán!*)
„**Vas**.” (Szleng. Pénz. Nincs egy ~am se! Ez az utolsó ~am /fillérem. Még: a számítógép, *hardware*.)

„**Vasas Szent Péter** napja.” (Augusztus 1. Ez a patkányirtás napja régi népi szokás szerint. Ha ezen a napon esik az eső, jó lesz a kukoricatermés. A ’vasas’ = megbilincselt, ti. ezen a napon szabadította ki egy angyal ~t a börtönéből.)
„**Vasárnap moziba elmegyünk**, öröm lesz az életünk. Egy édes Pepike ring a bölcsőbe’ ez szívem álma, hopsza-sza!” (Gózon Gyula slágere: Őszi szél ringatja csónakom. A szerelem nem szégyen c. film /1940/ egyik betétdala.)
„**Vasárnap volt**, vasárnap volt, amikor elhagytál. Hozzám így jött el a halott vasárnap, mikor tőlem elmentél. Nekem többé már nem tündököl a Nap, csak ha újra megjönnél.” (Máté Péter slágere: Elmegyek.)
„**Vasfejű**.” (XII. Károly svéd király. Konok, hajlíthatatlan. Epitheton ornans.)
„**Vasfüggöny**.” (A II. világháború után, 1989-ig, a szovjet megszállási övezet szocialista országait Nyugat-Európától elválasztó, szorosan őrzött országhatárok elnevezése.)
„**Vasfű.**” (Olyan mesebeli csodafű, amely minden lakatot, zárat kinyit, ha megérintik vele.)
„**Vasgyúró**.” (Szólás. Erős. Még: Fanyűvő.)
„**Vashomlokú Detre**.” (Dietrich szász politikus, aki mind Nagy Theodorik gót király, mind Attila hun uralkodó bizalmasa volt, s viszályt szított köztük. Eredet: egy nyílvessző hegye tört bele a homlokába, innen az Epitheton Ornans.)
„**Vaskalapos**.” (Szólás. Maradi, ósdi. 1774-től a magas süveg /sinkó/ helyett a háromszögletűre felhajtott karimájú keménykalapot kellett viselniük a debreceni diákoknak. Az 1900-as évek elején már csak a hagyományokhoz makacsul ragaszkodó idős professzorok viselték.)
„**Vaskancellár**.” (Otto von Bismarck, a német egység megteremtője. Epitheton ornans.)
„**Vaskos tréfa**.” (Szólás. Megszégyenítést, vagy anyagi hátrányt eredményező, durva tréfa.)
„**Vaslédi**.” (*Iron Lady,* Margaret Thatcher, brit miniszterelnök asszony. Epitheton Ornans.)
„**Vasminiszter**.” (Baross Gábor, vasútépítő közlekedési miniszter. Epitheton Ornans.)
„**Vasorrú bába**.” (A boszorkány megnevezése a mesékben. Eredete a házi bálvány, vagy a fakép /= kapubálvány/, amely az elhunyt tiszteletére állított fából faragott szobor volt, s az orrát, mint kiálló részt, a kopástól, vagy lemezzel fedték, vagy eleve vasból készítették. Bába = baba, papa és a kisgyermekek ijesztgetésére is alkalmas lehetett. Lásd még: gyászév.)
„**Vasparipa**.” (A gőzmozdony ’indián’ elnevezése. Még: sápadtarcú, tüzes víz /alkohol/.)
„Vassal formálják a vasat, és egyik ember formálja a másikat.” (Bibliai mondás, közmondás.)
„**Vassal, nem pedig arannyal kell megmenteni a hazát**.” (Római közmondás. *Non auro, sed ferro, recuperanda est patria*. Eredete: Amikor időszámítás előtt 390-ben a gallok már majdnem elfoglalták Rómát, a rómaiak aranyban akartak

sarcot fizetni a galloknak, s ezer aranyat mértek le egy mérlegen. Ekkor keletkezett a szállóige: jaj a legyőzöttnek – lásd ott. Camillus hadvezér azonban az utolsó pillanatban megérkezett és szétverte a gallokat; ekkor mondta, a katonák vas kardjára utalva, hogy: ~.)
„**Vastagon fog** a ceruzája." (Szólás. Régen a pincérek fizetéskor egy ceruzával állították ki a számlát; a vendég akkor vélekedett így, ha sokallta a fizetendő összeget, ami túl 'vastagra' jött ki. Lásd még: megnyomja a ceruzáját.)
„**Vastaps**." (Amikor a nézőközönség tapsa lassúbbá, ütemessé válik; általában a sikeres színi előadások végén, a sorban meghajoló színészek megjelenése közötti időszak kitöltése.)
„**vá**." (Rövidítés: vasútállomás.)
„**Vág az esze**, **mint a borotva**." (Szólás. Okos, éles eszű, 'penge'. Még szleng: vágja = érti. Nyesi-vágja, vagy keni = nagyon tudja, jól csinálja.)
„**Vágja a centit**." (Szólás. Számolja a hátralévő napokat. Eredet: a kötelező sorkatonaság idején, az 1950-1980-as években, amikor már csak 100 nap volt hátra a seregben, a leszerelés előtt álló katonák egy egyméteres mérőszalagról naponta egy-egy centit vágtak le.)
„**Vágjad fiam Forgács**, tiéd leszen Gimes és Gács!" (Erzsébet királyné, Nagy Lajos özvegye mondta Forgács Balázsnak, mikor meggyilkoltatta Kis Károly ellenkirályt.)
„**Vájdling**." (Mosogató tál, nagy fazék. Eredet: német *Weitling* = nagyobbacska.)
„**Vájtfülű.**" (Politikában, vagy egy-egy művészeti ágban nagyon tájékozott, kis jelekből is megért valamit, mint akinek olyan jó a hallása, hogy a halk hangokat is meghallja.)
„**Választási malac**." (Már nem szopósmalac, mert elválasztották az anyakocától.)
„**Választott nép**." (A zsidók. Isten ~e. Zsoltárok könyve 105:43.)
„**Válámi ván** ... de ném az igázi." (Arkagyin Rajkin – magyarul is előadó – orosz humorista híres kabaré monológja, ill. mondása az 1960-as években.)
„**Válásra int immár az óra,** még egy pohár a búcsúzóra. Fiúk, lányok, megyek, megyek. Elválásom néktek ne fájjon, fiúk, lányok, Isten megáldjon, elmegyek." (Ballagási diákdal, melyet Homoródszentpáli Bathó János, a sárospataki kollégium tanára írt 1905 körül a 'csengőbúcsúra.')
„**Vállalja a döntés** ódiumát." (Elviseli a káros következményét egy nem népszerű, akár gyűlöletet is keltő elhatározásnak, döntésnek. Eredet: latin *odium* = gyűlölet.)
„**Vállára vesz**." (Szólás. Egy feladatot, egy gondot a ~. Elvállal valamit, ami teher neki. Eredet: Atlasz titánnak a vállára kellett venni az égboltot, mint terhet. Még: leveszi a válláról a gondot/terhet = megszabadítja egy problémától, átvállal tőle egy nehéz feladatot.)
„**Vállt vállnak vetve**." (Együttműködve küzdenek, vagy dolgoznak. Szorosan együttműködnek, egymást segítik, mint ahogy régen a harcosok küzdöttek egy zárt csatárláncban. Még: Vállt vállvetve.)

„**Váltott gyerek**.” (Megváltozott, furcsa viselkedésű gyerek, akiről még a szülei is elhitték, hogy gonosz tündérek kicserélték, kiváltották az eredetit egy természetfelettire.)
„**Változnak az évszakok**; rossz idők, szép napok. Bújj hozzám, ne hagyj el! Ha én mennék, ne engedj el!” (Balázs Fecó slágere: ~.)
„**Változnak az idők** és mi is változunk velük.” (***Tempora mutantur*** *nos et mutamur in illis.* I. Lothár császárnak tulajdonított mondás.)
„**Változtass magadon**, és a szerencse is változtatni fog rajtad!” (Arab közmondás.)
„**Változtatva** a változtatandót.” (Latin lektori szólás. ***Mutatis mutandis***.)
„**Vándor ki elmégy mellettem**, hallgasd meg kérésem: Ne bánts!” (Az erdő fohásza. *Én vagyok házad ajtaja, bölcsőd fája, koporsód fedele*. ~.)
„**Vándorlás a hosszú úton**, vándorlás, ameddig bírom.” (A Generál együttes slágere: ~.)
„**Vándormadár**.” (Olyan ember az 1960-1970-es években, aki gyakran változtatott munkahelyet.)
„**Vándorol**, **mint zsidóban a fájdalom**.” (Még: jár-kel, ~. Szólás. Nyughatatlan, jön-megy, nem találja a helyét. Eredet: a zsinagógában imádkozó zsidók magukban mondják az imádságot, közben hajlonganak, arckifejezésük szenvedő, különösen *jom kipur* /bűnbánat/ napján, amikor 25 órás teljes böjtöt tartanak. Ilyenkor a zsidó vallásban tudatlan keresztények beleskelődve a zsinagógába, az imádkozók izgését-mozgását, szenvedő arckifejezését látják.)
„**Várakozáson felül** jó.” (Szólás. Jobb, mint gondolni lehetett.)
„**Vár állott**, **most kőhalom;** kedv s öröm röpkedtek. Halálhörgés, siralom zajlik már helyettek.” (Kölcsey Ferenc: Himnusz.)
„**Várhatsz rám, kedvesem, postakocsin érkezem,** várhatsz rám, hosszú útról érkezem.” (A Sprint együttes slágere: Postakocsi.)
„**Várja a sült galambot**.” (Szólás. Tétlenül várja, hogy minden magától forduljon jóra. Még: várja, hogy a szájába repüljön a sült galamb. Ennek eredete: Télekleidész órkori író szerint az Aranykorban /a boldog ősidőkben/ olyan jó dolguk volt az embereknek, hogy sült fenyőmadarak – szájukban süteménnyel – repültek egyenesen az emberek szájába, még a kezüket sem kellett kinyújtaniuk érte.)
„**Várj, ha várni kell**, **de soha ne habozz**.” (Mark Lawrence mondása.)
„**Várj, míg felkel majd a nap**.” (Demjén Ferenc slágere: ~.)
„**Várj reám, s én megjövök,** hogyha várasz nagyon.” (K. Szimonov: ~. *Aki nem várt, rám nevet: ’szerencsés legény,’ nem tudhatja senki sem, te meg én csupán, hogy te jártál ott velem öldöklő csatán, s te mentettél meg, de hogy? Egyszerű titok: várni tudtál rám, ahogy senki sem tudott.)*
„**Vár kapuját Nyári Lőrinc megállotta,** vitéz módra vélök ott viadalt tarta.” (Tinódi Lantos Sebestyén: Ördög Mátyás veszödelme. Az 1552. évi szolnoki török ostrom idején Nyári Lőrinc várkapitány és Pekry Gábor alkapitány főleg spanyol és német zsoldosai megszöktek a várból, s így ketten, szinte egyedül vették fel a harcot a nyolcvanezres török sereggel.)

„**Várni, ha éjfélt üt az óra,** egy közeledő koporsóra.” (Ady Endre: Sírni, sírni, sírni. ~ *Testamentumot, szörnyűt írni és sírni, sírni, sírni*.)
„**Várni rád,** várni rád, oly nehéz egy éjen át.” (Fenyő Miklós slágere: ~.)
„**Városi levegő szabaddá tesz**.” (Szólás. A városokban több a lehetőség munkára, szórakozásra; felszabadultabbak az emberek. Eredet: a jobbágyvilágban, ha egy szökött jobbágy egy év és egy napig egy szabad királyi városban tudott maradni, szabad városi polgárrá válhatott.)
„**Vár rám a munka a kertben**.” (Voltaire: Candide. *Il faut cultiver notre jardin*. Szólásként a jelentése: ennél van értelmesebb dolgom is, mint például a kerti munka.)
„**Vár ránk a síkság, végtelen mezőkön szél jár,** búcsúzni kell a kedvesedtől pajtás, halld a kürt a harcmezőkre hív már!” (Lev Knyipper – Viktor Guszev: *Poljusko polje*. Poljuska. Orosz polgárháborús témájú katonadal 1933-ól. ~. *Sírnak a lányok, szél ne hozz felénk ma jajszót: zengj harci indulót ma bátorítót, lengesd, lobogtasd a vörös zászlót! Hej! Vágtass a szélnek, szabadságunk most te védd meg! Benned van millióknak jó reménye, győzelmedben bízik földünk népe. Hej!*)
„**Vásárfia**.” (Ajándék, amit a vásáron vettek.)
„**Vásárhelynek** lelke van és ez a lélek sugárzik.” (Márai Sándor mondása Marosvásárhelyről.)
„**Vásárolj magadnak barátot**.” (Zsidó tanítás a Talmudból. Értelme: tegyél jót másokkal.)
„**Vásárra viszi** a bőrét.” (Szólás. Kockáztatja az életét. Eredet: az elejtett vadállatok és a levágott háziállatok bőrét vitték a vásárra. Még: kockára teszi az életét, azaz a szerencsére /kockajátékra/ bízza magát.)
„**Vásár után** okos a paraszt.” (Közmondás, egy rossz döntés után.)
„**Vászoncseléd**.” (A nő régies elnevezése; a gyengeségre, tisztaságra utalva. Még: fehércseléd, fehérnép /a tisztaságra utalva/. Még: gyengébb nem.)
„**Vedd el e nép múltját**, és azt teszel velük, amit akarsz.” (Talleyrand külügyminiszter mondta Napóleonnak. *Felség! Régi szokásuk a magyaroknak, hogy felnéznek nagyjaikra és büszkék múltjukra*. ~.)
„**Vegzálja**.” (Háborgatja, zaklatja, vizsgálja. Eredete a latin *vexo* = húz, kínoz.)
„**Vegyes érzelmekkel**.” (Gyulai Pál szerint Táncsics Mihály mondása. Ambivalens ~.)
„**Vegyes felvágott**.” (Szólás. Össze nem illő dolgokból szerkesztett írásmű, mint a ~.)
„**Vendégségbe** beállítani korán, s éhhel – cigány szokás.” (Közmondás.)
„**Velejéig romlott**.” (Szólás. Gonosz ember, még a csontvelője, csontveleje is. A ’csontig’ hatoló hideg, vagy sikoly /lásd: velőtrázó/ kifejezés érzékelteti a hatás mélységét, erejét.)
„**Velencei mór**.” (Otelló. Shakespeare alakja.)
„**Velencei-tó**.” (1476. december 15-én, a Székesfehérvárott megkoronázott Beatrix királynő kísérete – útban Budára – Sár falunál megállt a befagyott Sár-

tónál. A Mátyás király kíséretében lévő velencei olaszok – akik előzőleg átmenekítették Beatrixot a lesben álló török csapatok elől, és ezért tolakodó módon mindig a király közelében tartózkodtak – dicsérni kezdték a jég és jégcsapok szépségét, mire a király azt kérdezte tőlük: szebbnek tartják-e, mint a velencei lagúnát? A hízelkedő velenceiek igenlő válaszára és a társaság többi, nápolyi olasz tagjának nagy derültségére Mátyás elrendelte, hogy a tavat és a falut attól fogva ~nak nevezzék.)
„**Veletek, általatok – ha nektek tetszik**; nélkületek, ellenetek – ha kell.” (Kossuth Lajos mondása a politikai hitvallásráról.)
„**Veletek vagyok minden napon a világ végezetéig**.” (Jézus tanítása a Keresztény Egyház megalapításáról. *Menjetek tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében, és tanítsátok őket, hogy megtartsák mindazt, amit parancsoltam nektek: és íme, én ti~*. Máté Evangéliuma 28.19)
„**Velős** mondandó.” (Tartalmas mondanivaló, gondolat, utalással a velőscsontra.)
„**Velőtrázó sikoly**.” (Szólás. Éles, csontig /csontvelőig/ hatoló.)
„**Vendel viszi a jószágot**.” (Népi szólás, amikor egy jószág elhullik. Vendel nap, október 20-án van; Szent Vendel a pásztorok és a jószágtartó gazdák patrónusa. Pásztorünnep; ezen a napon nem szabad jószágot befogni.)
„**Vendetta**.” (Vérbosszú. Jelentése. hosszan tartó, kíméletlen ellenségeskedés. Eredete a római latin *vindicta* = büntetés.)
„**Vendég jön**.” (babona. Ha valaki véletlenül beveri a könyökét = váratlan vendég fog érkezni, vagy, ha cserreg a szarka.)
„***Veni, vidi, vici***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: jöttem, láttam, győztem.)
„***Verba volent, scripta manent***.” (Ismert latin szállóige. Lásd: a szó elszáll, az írás megmarad.)
„**Verebet lehet vele fogatni**.” (Szólás. Vidám, jókedvű, bármire kapható. Még: Madarat ~.)
„**Verecke híres útján jöttem én,** fülembe’ még ősmagyar dal rivall, szabad-e Dévénynél betörnöm új időknek új dalaival?” (Ady Endre: Góg és Magóg.)
„**Veres kakas**.” (Szólás. Tűzvész. A kigyulladt ház tetejére felszáll a ~.)
„**Vergődik,** mint a partra vetett hal.” (Szólás. Aki egy kínos helyzetből hasztalan próbál kikerülni. Eredet a kerítőhálóval történő halászatkor a halakat a partra vetették.)
„**Veri a fejét a falba**.” (Szólás. Haragszik magára, dühös; bünteti magát, hogy megjöjjön az esze, hogy belássa, hogy hibát követett el.)
„**Veri a mellét**.” (Szólás. Henceg, erejét fitogtatja. Eredet: a hím majom ~ támadás előtt. Mert a mell tájékon lévő csecsemőmirigy ettől több adrenalint juttat a vérbe, készenléti állapotba helyezi a szervezetet a netán bekövetkező sérülés esetére. Még: döngeti a mellét = dicsekedik.)
„**Veri a nyálát**.” (Szleng. Feleslegesen és tolakodóan beszél. Még: hőzöng.)

„**Veri a tamtamot**.” (Szólás. Feltüzeli, folyamatosan idegesíti a környezetét. Eredet: harc vagy ünnepség előtt a néger törzs varázslója dobol, vagyis ~, hogy felizgassa, tűzbe hozza a törzs tagjait.)
„**Veri az ördög a** feleségét.” (Ha esik az eső és süt a nap egyszerre. Ennek valószerűtlenségére utal a mondás. A magyaron kívül a holland és a déli USA államokban jellemzik így ezt az időjárási helyzetet; más népeknél: keresztel az ördög, zuhanyozik Szűz Mária, sírnak az árvák, vajat köpül a boszorkány, együtt fürdenek az angyalok és az ördögök, házasodnak a rókák, medvék, patkányok, vagy a tigrisek, bárányt szül a farkas.)
„**Veri, mint szódás a** lovát.” (Szólás. Még: Szidja, mint szódás a lovát. Régen a szódásüvegeket lovaskocsin szállították, árulták, és a kocsisok híresek voltak káromkodásukról, lovaik veréséről.)
„**Veronika kendője**.” (Katolikus ereklye, amely Jézus arcát ábrázolja. A Kálvárián a keresztet cipelő Jézus törölte meg vele az arcát egy kendővel, amelyet egy asszony ~ nyújtott oda neki, s rajta maradt a lenyomata. Maga a Veronika név is erre utal: *Vere ikon* = igaz kép. Az 1300-as évektől kezdve őrizték a Vatikánban, de az 1500-as években eltűnt, azóta valószínűleg egy másolatot tartanak ott, amelyet nem adnak ki kutatásra. Az állítólagos igazi ~ állítólag a manopellói templomban van, különleges, festéket nem tartalmazó kép, amely számítógépes elemzése a torinói lepel /Krisztus/ képével azonos arcot mutat.)
„**Verseny heve nem bánt, munkavágy nem sarkal.** Mit bánod, akárki akárhova nyargal; sőt nyugodalmadban tán észre se vetted, micsoda ellenség leskődik mögötted.” (Arany László: A hunok harca. *Sietős munkája lehet a világnak, mindenki farag, fúr, kalapál, fut-fárad; sürög-forog a nép az egész Föld hátán, éles tömegekben ide-oda árad. Csak te, jó magyarom, te maradsz a régi, bomolhat a világ, oda sem néz0 sz néki! Ha veszély nincs rajtad, ha tatár nem kerget, bizony a gyors tettvágy most sem igen sürget. ~*.)
„*Versus*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: ellen. Röviden: vs.)
„**Vert kutyaként** távozik.” (Szólás. Megszégyenülten elkotródik, mint a ~ ’fülét farkát behúzva.’)
„**Vesd rám rózsám fekete szemedet,** úgy tudják meg, hogy szeretsz engemet.” (Népdal. ~ *Csillag Boris, tudom a nevedet, érted vagyok halálos beteged*.)
„**Veséjébe lát**.” (*Az igaz Isten vizsgálja a szíveket és veséket.* Zsoltárok könyve, Dávid, 7:10)
„**Vesta-szüzek**.” (Vesta istennő, illetve elődje, a görög Hestia istennő az otthon és a családi tűzhely védelmezője volt az ókori Rómában. A ~ *Rhea Silviát* /a Rómát alapító *Romolus* és *Remus* anyját/ képviselő, köztiszteletben álló, szűz papnők voltak. Létszámuk 20 fő volt, akiket sorsolás útján választott ki a főpap /*pontifex maximus*/. Fő feladatuk a Rómát – mint hazát – jelentő örök tűz őrzése volt: Ha ez kialudt, az ügyeletes őrzőjét megkorbácsolták. Ha egyikük megszegte szüzességi fogadalmát, élve eltemették. 30 év szolgálat után visszavonulhattak és férjhez

mehettek. A templomuk szent és sérthetetlen volt, a római politikusok itt helyezhették el a fontos állami iratokat. Egy Vesta-szűz bármely elítéltnek kegyelmet adhatott.)
„**Veszett fejsze nyele.**” (Szólás. Hiábavalóság. Elveszett fejszének a nyele semmire sem jó.)
„**Veszélyes a késedelem**.” (Latin közmondás. *Periculum in mora*.)
„**Veszélyesebb ellensége az igazságnak a meggyőződés**, mint a hazugság.” (Nietzsche.)
„**Veszélyes út, amin jársz,** veszélyes út, amin járok. Egyszer te is hazatalálsz, egyszer én is hazatalálok.” (A Republic együttes slágere: 67-es út.)
„**Veszélytől félni** tízszer **kínosabb,** mint maga a veszély. Az aggodalom nagyobb teherként nehezedik az emberre, mint a valóságos rossz.” (Defoe: Robinson Crusoe.)
„**Veszi a kalapját**.” (Szólás. Távozik, távozni készül valahonnan; ti. ha valaki kilépett az utcára, feltette a kalapját.)
„**Veszi a lapot**.” (Szleng. Megérti. A kártyából: úgy ~ ahogy kell. Még: veszi az adást – mint egy rádió-vevő. Még: átjött = megértettem, azaz átjött az adás.)
„**Vesszőfutás**.” (Szólás. Halállal, vagy nagy bajjal végződő meghurcoltatás. Eredet: a lándzsafutás, amikor az elítéltnek katonák sorfala között kellett végig futnia, akik lándzsával, vagy – később – vesszővel szurkálták, ill. ütötték halálra. A katonaságoknál enyhébb büntetés formájában a XX. századig fennmaradt, amikor már csak vesszővel csapták meg bajtársai a sorfal között átfutó vétkest.)
„**Vesszőparipa**.” (Állandó téma, ugyanannak a hajtogatása. Régen a gyerekek egy vesszőt szorítottak a lábuk közé, azzal ugráltak, vagyis játékból azon ’lovagoltak’. Még: állandóan ezen lovagol = mindig ez a témája, mint amikor valaki ~n lovagol.)
„**Vevő rá**.” (Szleng. Szívesen veszi valakinek az ötletét, vagy tetszik a viselkedése.)
„**Vezess, Lucifer, új utakra** engem!” (Madách Imre: Az ember tragédiája. Még: ’*Vezess, vezess új létre, Lucufer*!’)
„**Vezettesd magad szembekötve** vakon, elfajult testvéridtől csinált álutakon.” (Kuruc nóta a magyarságról.)
„**Vezéráldozat**.” (Nagy áldozat, mint amikor a sakkban a vezért /királynőt/ kell feláldozni.)
„**Védi a mundér becsületét**.” (Szólás. Megvédi a szakmáját.)
„**Védő szárnyai alá veszi**.” (Szólás. Megvédi, mint a madarak a kicsinyjeiket, amikor szárnyukkal óvják, takarják őket a veszély elől.)
„**Vége a színjátéknak**!” (***Finita la commedia****!* Leoncavallo: a Bajazzók végszava. Jelentése: vége a megtévesztésnek, színészkedésnek. Még: vége a dalnak! = vége a könnyű és szép életnek)

„**Véget vet az ember a sötétségnek**. Sorra végig kutatja a sűrű homályban lévő köveket... a legkeményebbet is megmunkálja, a hegyek mélyét is feldúlja, ... Napvilágra hozza, ami rejtve van.” (Jób könyve 28. Salamon király virágzó birodalmáról.)
„**Vége van a nyárnak, hűvös szelek járnak,** nagy bánata van a cinege madárnak. Szeretne elmenni, ő is útra kelni, de cipőt az árva, sehol sem tud venni” (Móra Ferenc: A cinege cipője. *~ Kapkod fűhöz-fához, szalad a vargához, fűzfahegyen lakó Varjú Varga Pálhoz. Azt mondja a varga, nem ér ő most arra, mert ő most a csizmát nagyuraknak varrja. Darunak, gólyának, a bölömbikának, kár, kár, kár, nem ilyen akárki fiának! Daru is, gólya is, a bölömbika is, útra kelt azóta a búbos banka is. Csak a cinegének szomorú az ének: nincsen cipőcskéje máig se szegénynek. Keresi, kutatja, repül gallyrul gallyra: "kis cipőt, kis cipőt" egyre csak azt hajtja.*)
„**Végén csattan** az ostor.” (Közmondás. Majd elválik a végén, hogy mi lesz. Amikor a karikás ostorral csattintottak, az ostorszíj végére erősített, lószőrből font csapó adja a csattanó hangot.)
„**Végére jár**.” (Nem nyugszik addig, amíg ki nem deríti, meg nem ismeri a dolgot/helyzetet.)
„**Végig fut a hideg** a hátán.” (Szólás. Megijed. Még: feláll a hátán a szőr.)
„**Végig nyálazza**.” (Kiolvassa, végig elolvassa. Eredet: könyv olvasáskor sok ember, amikor lapozott, megnyálazta az ujját, hogy – a nyáltól kissé ragadós ujjal – biztosan csak egy lapot fordítson. Még: átnyálazza.)
„**Végítélet**.” (Utolsó ítélet. A világ vége, mikor Isten ítéletet mond minden ember felett.)
„**Vég koszorúzza** a tettet.” (Lengyel közmondás. *Koniec wieńczy dzieło*.)
„**Végre valahára**!” (Szólás, amikor hosszú várakozás után történik meg valami.)
„**Végsőkig**.” (***Plus ultra***. Spanyolország mottója. I Károly spanyol király mondása /*plus oultre* – franciául/ a felfedezések végső határokig történő folytatására utalva.)
„**Végtére elborul, s nyomasztó nagy éj lesz**. A levert lélek egy sötét vágyat érez: nem élni, nem élni! De egy-egy csillag gyúl a felhőkben távol. Fellobbanó fénye lelkünkig világol: remélni, remélni! (Tompa Mihály: Tornácomon.)
„**Végül, de nem utolsó** sorban.” (*Last, but not least.* W. Shakespeare: Lear király.)
„**Végünk van, mint a mesének**.” (Szleng. Még: ~ mint a botnak.)
„**Vékony cérna,** köménymag, jaj de kevély legény vagy. A falunak adós vagy, pénznek ura sosem vagy.” (Népdal. Még: *Vékony cérna kenderszál, jaj, de kicsi maradtál!* Mondóka.)
„**Vékony deszkakerítés,** átlát-cikacika, átlát-cikacika átlátszik az ölelés. Ölelj babám kedvedre-re-re-re, nem vetem a szemedre-re-re-re. Nem hányom-a-nyoma, nem hányom-a-nyoma, nem hányom a szemedre.” (Magyar nóta. *~ hogy tudtad ezt megtenni, te piszok, más babáját szeretni, te mocsok? Egyszer, kétszer, négyszer, hétszer, hetvenhétszer ölelni*?)

„**Vékonydongájú**.” (Gyenge, erőtlen, mint az olyan hordó, amelynek a dongái vékony fából készültek, s ezért hamarabb tönkrement.)
„**Vékony héja van a piros** almának.” (Népdal. Lásd: Jobb válláról a bal vállára.)
„**Vékony hosszú a pipaszár**, végigfolyik rajta a nyál. Csorog a nyál, szörcsög a lé, hogy a ménykű csapjon belé!” (Cigánydal.)
„**Vékony**pénzű.” (Szólás. Szegény. Még: ~ pénztárcájú, ~ zsebű = nincs bankókkal kitömve a pénztárcája vagy a zsebe; kevés /csak egy vékony köteg/ papírbankó van a kezében.)
„**Vénasszonyok nyara.**” (Szólás. Szeptember, október – amikor az idős, egyedülálló nők mennek nyaralni, hogy kikerüljék a nyári tumultust az üdülőhelyeken.)
„**Vén csoroszlya**.” (Gyenge, hasznavehetetlen vénasszony, aki már csak teher a környezetének. Csoroszlya = az ekevasat irányban tartó kés /szláv szó: *csreszlo*/, amely a sok használattól rendszerint elkopott, úgy, hogy teljesen hasznavehetetlen ócskavassá vált.)
„**Vén kecske is megnyalja** a sót.” (Szólás. Öregembernek is tetszik a széplány.)
„**Vénlánynak kurta a farsang**.” (Közmondás.)
„**Vén, mint az országút**.” (Szólás. Nagyon öreg. Még: ~ mint a szekérút.)
„**Vén szivar**.” (Szleng. Idős férfi.)
„**Vén tyúk**.” (Szleng. Idős asszony. Lásd még: vén kecske = kéjsóvár idős ember.)
„**Vénusz**.” (Igen szép nő. A mitológiában ~ a szépség és a szerelem istennője. Görögül Aphrodité = ’habszülte’ ti. egy osztriga kagyló héjában született, a tengerből felmerülve, mint Zeusz és Dióné /= az Eső istennő, titanisz/ lánya.)
„**Vénusz**.” (A Shocking Blue együttes világslágere 1969-ből: *Venus*.)
„**Vén vagyok, akár a föld**.” (*Felépült végül a házam, na, jó, kastélynak éppenség nem mondható, de kényelmes szék áll a tévém előtt*, ~. A Fonográf slágere: ~.)
„**Vérben áztatja zászlaját,** vérben áztatja rút zászlaját.” (A francia himnusz, a *La Marseillaise*. Lásd: Előre ország népe. *Ellenünk tört a kény uralma*, ~. *Hajrá, fegyverbe hát! Ma harcra hív hazád! Csak jöjj, csak jöjj, öntözze hát, rút vérük a határt*!)
„**Vére a fejére hull**.” (Valakinek a kiontott vére bosszút kíván és a felelős vesztét okozza.)
„**Véres a torka**.” (Szólás. Egy dolog el van rontva, alapvető hibája van. Eredet: a véres torok halálos sebet jelentett.)
„**Véresen komoly**.” (Szólás. Olyan ügy, melyben az élet, illetve az egzisztencia a tét. ~an vesz valamit = nagyon komolyan veszi. Angolban pl. a nagyon hülye = *bloody* /véres/ *idiot*.)
„**Véresszájú**.” (Szólás. Kíméletlen, hangosan és nyíltan gyalázkodó. ~ mint a ragadozó.)
„**Vérében van**.” (Szólás. Örökletes tehetsége van hozzá, nem kellett megtanulnia.)
„**Vérét veszi**.” (Megöli, szúrással, vagy vágással gyilkolja meg.)
„**Vérforraló**.” (Szólás. Érzékileg izgató. Elsősorban a zene lehet ~.)
„**Vérlázító**.” (Szólás. Felháborító, megbotránkoztató.)

„**Vér nem válik** vízzé.” (Közmondás. A gyermek követi a szülei példáját.)
„**Vérprofi**.” (Jó szakember, aki komolyan /= véresen/ jó. Leggyakrabban a sofőr / autóvezető lehet ~. Még: vérciki = komolyan kellemetlen.)
„**Vérré válik benne** valami.” (Szólás. Egy jó étel, vagy ital, ha ízlik, akkor mondják: ~. Eredet anekdota: Mátyás királynak egyszer a barátok panaszkodtak, hogy mindig csak lencsét kapnak. Erre a király pár napig nem adatott nekik rendes ételt, majd ismét lencsét kaptak. A király apródja hallgatózott, hogy mit mondanak a barátok evés közben. Azok, mivel tudták, hogy hallgatózik az apród, latinul mondták: ’*vera valet*’ /= valóban jó/. Az apród így jelentette Mátyásnak: azt mondták, olyan jó, hogy vérré vált /vera valet/ bennük a lencse.)
„**Vérszagra gyűl** az éji vad.” (Arany János: A walesi bárdok. *Fegyver csörög, haló hörög, a nap vértóba száll, ~ te tetted ezt, király! Máglyára, el! Igen kemény! Parancsol Eduárd. Lágyabb ének kell nekünk –, s belép egy ifjú bárd. Lágyan kél az esti szél Milford-öböl felé, szüzek siralma, özvegyek panasza nyög belé*.)
„**Vérszemet kap**.” (Szólás. Nem tud megállni, telhetetlenné válik, nekibátorodik, felbuzdul. Eredet: a vadász, ha – a szemével – meglátta a megsebzett vad vérnyomát, ~ott, vagyis ezen felbuzdulva, felbátorodva követi a nyomokat.)
„**Vérszívó**.” (Szólás. Idegesítő, maceráló, kínzó. Eredet: szúnyog, pióca. Még: szívja a vérét = élősködik rajta. Még: vérszopó. Sámuel könyve 2:16.)
„**Vért izzad**.” (Szólás. Nagyon keményen dolgozik, véres verítékkel.)
„**Vért kíván**.” (Szólás. Bosszú; olyan sértés, amelyet csak ’vérrel lehet lemosni’.)
„**Vér, veríték**, könnyek.” (*Blood sweat and tears*) Winston Churchill szavai egy háborús beszédéből: „*Nem ígérhetek mást, csak ~ -t*”.)
„**Vérzik a szíve**.” (~ valamiért. Szólás. Fáj érte a szíve, nagyon sajnálja, de meg kell tennie.)
„**Vészesen közeledik**.” (Nagyon közeledik valaminek a határideje, de még nincsen készen a munka, nincs megoldva a feladat.)
„**Vészkorszak**.” (Szálasi Ferenc fasiszta, nyilasdiktatúrájának időszaka Magyarországon 1944-45-ben.)
„**Vészmadár**.” (Szólás. Pesszimista, csak a rosszat látja, jósolja. Eredet: a baglyot tartották vészmadárnak vagy halálmadárnak. Ennek oka: az éjszaka vadászó bagoly gyakran szállt le a kivilágított ablakok közelében, huhogva. Régen, amikor nem volt közvilágítás a településeken csak ott és olyankor égett a házakban fény éjjel, ahol súlyos beteg, vagy haldokló volt. Innen a bagolynak a halálmadár elnevezése. Még: vészmadárkodik = rémhíreket jósol, terjeszt. Lásd még: huhog.)
„**Vétkesek közt cinkos, aki** néma!” (Babits Mihály: Jónás könyve.)
„**Vétkeznek azok**, **akik azért élnek, hogy egyenek**, s nem azért esznek, hogy éljenek.” (Pázmány Péter mondása a torkosságról.)
„*Vica versa*.” (Közismert latin kifejezés, jelentése: oda vissza / a visszája / a fordítottja.)
„**Vigyázat, csalok**!” (Rodolfo /Gács Rezső 1911-1987/, a leghíresebb magyar bűvész mondása. Még: figyeljék a kezemet, mert csalok.)

„**Vigyázó szemetek' Párisra vessétek!**" (Batsányi János: A frantzia országi változásokra.)
„**Vigyázz, a kutya harap!**" (Eredet: kapura, kerítésre írt római: *Cave canem!* Óvakodj a kutyától. Funkciója a hívatlan vendégek távoltartása. Vagy ezzel, vagy az ajtóra erősített, rémisztő Gorgó-fővel. Vagy a bejárat két oldalán álló /kő/oroszlánnal.)
„**Vigyázz, figyelmezz** a jövőre!" (Batsányi János: Emlékezzél a múlt időre. *Emlékezzél a múlt időre, ismérjed a jelenvalót, s értvén az újat és az ót, ~.*)
„**Vigyázz jól, mert a város hideg, büszke és irigy**." (A Bojtorján slágere: Vigyáz magadra, fiam! *Eddig gond nélkül éltél, de már nem lesz mindig így. Ott a kollégiumban minden egész másképp van; én csak azt kívánom, bármi lesz is, hogy ember légy, fiam*!)
„**Vigyázz, Malvin, jön a kanyar!**" (Elhíresült karikatúra 1954. decemberben, ahol egy fiú és egy lány szánkázik le egy meredek lejtőn, és a fiú ezt kiáltja hátra, riad párjának: ~. Az 1955-ös politikai változások előszelét éreztette a mindenki által megértett, és a politikára vonatkoztatott, szállóigévé vált mondat. Az 1960-as években Salamon Béla tette még szélesebb körben ismertté, azonos című jelenetével.)
„**Vigyázzon mindenki magára**, mielőtt meghajlik; nehéz ám felegyenesedni!" (Eötvös József: Aforizmák.)
„**Vigyázz, víz**!" (A XIV. században a középkori városok szűk utcáin, de elsőként Párizsban elterjedt szokássá vált, hogy mielőtt az ablakon kizúdították a koszos vizet, vagy az éjjeli edény tartalmát, háromszor kellett kiáltani a lent járók figyelmeztetésére, hogy ~! *Gare l'eau*! Ezt az angolok is átvették, szó szerint ismételve: '*gardyloo*' ebből ered a *loo* = budi szavuk.)
„**Vigye el a kánya**!" (Szólás. Nincs rá szükség, mint a beteg csirkére, amit ~.)
„**Vigyorog**, mint a fakutya." (Szólás. Bambán mosolyog. Fakutya = csizmahúzó fadarab.)
„**Vigyük haza asszonyunkat;** fújja felszél a nyomunkat." (Arany János: Rege a csodaszarvasról. *Haj vitéze, haj elébe! Ki-ki egyet az ölébe! ~.*)
„**Vihar egy pohár** vízben." (Szólás. Túl nagy jelentőséget tulajdonítani valaminek. Eredet: Montesquieu mondta, amikor Itáliában, a kis San Marino köztársaságban forrongás tört ki.)
„**Vihar elé harangoznak**." (Régen meghúzták a templomok harangját, ha vihar közeledett, hogy ezzel Isten védelmét kérjék a villámcsapás és a jégverés ellen. Lásd még: Az élőket hívom.)
„**Vihar előtti csend**." (Szólás. Gyanús nyugalom.)
„**Viharként tombol már a messzi távol**. Felgyúlt a régi tűz, s a szívem lángol. (A távollét. Szécsi Pál slágere. Eredetileg: *La lontananza*. *~. Eszembe jutnak mind a meghitt órák, egy ablak és a te kis szobád. Beláttam én már rég a tévedésem, azt hittem, szalmaláng és ellobban szépen, szívembe markol száz és száz kis emlék, megöl a messzeség*.)

„**Viharsarok**.” (Békés megye nagy része és Csongrád-Csanád megye északkeleti része. Magyarország legjobb – feketeföld – minőségű mezőgazdasági talaja. A tájegység nevét Féja Géza azonos című szociográfiájáról kapta 1937 után. Lakói lázadó szelleműek voltak: *az ő tagadásuk nem ismer megalkuvást* – írta róluk Féja.)
„**Viktoriánus**.” (*Victorian*. Viktória angol királynő uralkodásának idejéből való dolgok, ill. a korszak jelzője: 1837 – 1901. Ez volt a Brit birodalom fénykora.)
„**Világ csúfja**.” (Szégyenletes dolog. Eredet: Orczy Lőrinc: A bugaci csárdának tiszteletére. *Kit tett téged ide, világnak csúfjára*?)
„**Világgá kürtöl**i.” (Szólás. Mindenkinek elmondja.)
„**Világgá megy**.” (Szólás Elbujdosik, nem ad hírt magáról, hogy hová megy.)
„**Világhódító**.” (Nagy Sándor. Epitheton Ornans.)
„**Világítótorony lábánál sötét van**.” (Japán közmondás.)
„**Világnak szépe, országnak átka**.” (Török közmondás.)
„**Világnak világa, virágnak virága**. Keserűen kínzatul, vasszegekkel veretül.” (Ómagyar Mária-siralom. 1299-ben fordították latinból magyarra a fiát sirató Szűz Mária himnuszát; ez az első magyar nyelvű vers.)
„**Világos, mint a nap**.” (Szólás. Ellentétje: világos, mint a sötét éjszaka / vakablak.)
„**Világos, mint a vakablak**.” (Szólás. Egyáltalán nem érthető, de el kell fogadni. Vakablak = olyan, kőből formázott ablakkeret a házfalon, amely mögött nincs ablaknyílás.)
„**Világosság és igazság**.” (A Yale Egyetem jelmondata. Latinul: *Lux et veritas*. Eredetileg héberből: *Urim and Thummim*. Angol fordítása: *Revelation and truth*. A kifejezés a tórából származik, miszerint a zsidó papok két követ hordtak magukkal, hogy ezek által az Úr üzenetét közvetítsék. Az üzenet lehetett igen és nem. A héber ABC első betűje, az *aleph* a héber világosság szó kezdőbetűje, és az ABC utolsó betűje a *tau* az igazság kezdőbetűje héberül. Így a jelmondat azt is jelentheti, hogy alfától ómegáig, vagyis A-tól Z-ig: minden.)
„**Világraszóló**.” (A világon mindenütt ismertté váló, világhíres. Még: világrengető = az egész világot megváltoztató módon jelentős.)
„**Világ proletárjai, egyesüljetek!**” (Karl Marx: Kommunista kiáltvány – befejező mondata. A nemzetközi munkásmozgalom jelszava a XX. században.)
„**Világszép Nádszálkisasszony.**” (Magyar népmesei alak: karcsú, mint a nádszál.)
„**Világverő**.” (Hunyadi Mátyás korabeli jelzője. Epitheton Ornans.)
„**Vili**.” (Diákszleng az 1960-as évekből. Világos, érthető.)
„**Vilinger**.” (Diákszleng az 1960-as évekből. Villamos.)
„**Villamos és nő után nem érdemes** szaladni.” (Férfiszolidaritást kifejező szólás a XX. századból szerelmi bánat esetén férfiak vigasztalására; tudni illik: mindkettőből jön másik.)

„**Villanyrendőr**.” (Miskolcon a városközpont elnevezése a Széchenyi és a Kazinczy utcák kereszteződésében. Eredete: az 1960-as években itt működött a város egyetlen forgalmi lámpája – rendőri, kézi vezérléssel.)
„**Villásreggeli**.” (Olyan, délelőtti, már nem reggeli, kiadósabb étkezés, amely hideg és meleg ételekből is áll, amelyeket értelemszerűen villával kell enni. Eredet a német *Gabelifrühstück* tükörfordítása.)
„**Villitánc**.” (Germán mitológia szerint az esküvőjük előtt meghalt leányok a villik, akik a férfiak ’halálra táncoltatása’ révén kísértenek. A fáradtságig folytatott tánc = ~, táncdüh.)
„**Villog**.” (Szleng. Felhívja magára a figyelmet, valami irigylésre méltóval.)
„**Villogok, villogok**, **rokonam odakint a csillagok**.” (Nemes Nagy Ágnes: A lámpa.)
„**Vilma!**” (Frédi gyakori kiáltása az 1970-80-as évek népszerű, Frédi és Béni a két kőkorszaki szaki című rajzfilmsorozatában. *The Flinstones*.)
„**Vindikál**.” (Jogot formál valamire; a latin *vindicare*-ből. Eredete a római-latin *vim* /hatalom, erő/ + *dicere* /kijelenteni/.)
„**Virágéknál ég a világ sütik már a rántott békát** zime-zum recefice bum-bum-bum” (Népdal. *Bíró Marcsa odakapott, békacombot ropogtatott, zime-zum, zime-zum recefice bum-bum-bum. Puskás Jancsi későn futott, neki csak a füle jutott zime-zum ... Virág Panni a padláson, elcsúszott egy záptojáson, hi-hi-hi ...*)
„**Virágnyelv**.” (Szólás. Finomkodás, óvatosságból. tapintatból körülírja a mondanivalót. Eredete: minden virágnak és a színének jelentése van, s ezekkel sőt, a virágok számával, átadási, átvételi mozdulataival – szavak nélkül – lehet üzenni a másiknak. Például a piros rózsa – melyet a fiú nyújt át a lánynak –, jelentése ’szeretlek,’ s ha a virágokat a fiú felé fordítva veszi át a lány, azt jelenti, elfogadja a közeledést, ha viszont a tüskés szárát fordítja a fiú felé, azt jelenti: nincs remény. Több száz jelentéstartalma van a virágoknak, az első magyar ~ szótár 1852-ben jelent meg Kassay Adolf szerkesztésében.)
„**Virágok közt veled lenni**, tudom, szép volna, kedvesem. Virág sincsen, te sem vagy már, miért hagytuk, hogy így legyen?” (Illés együttes slágere: Miért hagytuk, hogy így legyen?)
„**Virágos kedvében** van.” (Szólás. Jókedvű.)
„**Virágot a virágnak**.” (Szólás. Amikor egy nőnek virágot adnak.)
„**Virágozzék minden virág**.” (Mao elnök mondása a kínai viszonyokra, amikor enyhített a kommunista diktatúrán és teret engedett más ideológiáknak is a kommunista mellett.)
„**Virágvasárnap**.” (A húsvét előtti vasárnap, a húsvéti ünnepkör, a ’nagyhét’ kezdete. Eredet: az ókorban a jeles személyek előtt a tisztelet jeléül /ruhával, leveles gallyal, virággal, később szőnyeggel/ fedték le az utat, így a kálvária során Jézus elé is virágot hintettek. A ~i egyházi körmenet is ilyen gallyal, virággal díszített útvonalon halad. A katolikusoknál ez a barkaszentelés alkalma is: rontás, betegség, vihar és jégeső ellen.)

„**Vircsaft**.” (Szleng: szép kis ~! Jelentése gúnyosan: szép kis munkálkodás = rossz gazdálkodás. Eredet a német: *Wirtschaft* /= gazdaság, háztartás/.)
„**Virtigli**.” (Igazi, hamisítatlan, valódi, Eredete a német *Wirklich* /= valóságos/.)
„**Virtuskodik**.” (Szólás. Hősködik. A virtus latin jelentése erény, s régente a hősiesség számított fő erénynek.)
„**Viselt dolgai.**” (Szégyellni való tettei; olyanok, mint a rossz, sokat hordott: viseletes ruha.)
„***Vis maior*.**” (Közismert latin kifejezés, jelentése: elháríthatatlan akadály, előre nem látható kényszerítő körülmény. Ejtése: ’viszmájor.’ Szó szerint: nagy erő.)
„**Viszi a pálmát**.” (Szólás. A legjobb. Eredet: az ókorban a győztes pálmaágat kapott.)
„**Viszi a prímet**.” (Szólás. Ő a kezdeményező, az első. Latinul a sorszámok nőnemben: *Prima, Secunda, Tertia, Quarta, Quinta, Sexta, Septima, Octavia, Nona, Decima*. Hímnemben: *Primus, Secundus, Tertius, Quartus, Quintus, Sextus, Septimus, Octavius, Nonus, Decimus*.)
„**Viszik Marci bácsit, nem is hozzák vissza**, hova most ő indul, nem csekély út lesz a’!” (Arany János: A vén gulyás temetése.)
„**Viszket a tenyere**.” (Szólás. 1. = Szeretne pofon vágni valakit a pimaszságáért. 2. = Pénzt vár; pénzre éhes: ~ a marka. Még: ~ az orra = bosszúság fogja érni. Még: ~ a feneke = türelmetlen, nem tud nyugodtan maradni, ülni /a fenekén/. Még /vulgáris/ ~ a picsája = szexuális kapcsolatra vágyik /nő/.)
„**Viszlát**.” (Viszontlátásra. Más nyelveken: ’arivedercsi’ - olasz /*arrivederci*/; ’arüvoá’ - francia /*au revoir*/; ’aufíderzén’ - német /*auf wiedersehen*/; ’hasztalaviszta’ - spanyol /*hasta la vista*/; ’daszvidányja’ - orosz /*dasvidaniya*/; ’dovigyényijá’ - szlovák /*do videnia*/; ’szíjú’ - angol /*see you*/.)
„**Visszaadja lelkét** a teremtőjének.” (Szólás. Meghal. A halhatatlan lélek a rövid földi, testi haználat után visszatér az isteni közegbe.)
„**Vissza a Szovjetunióba**.” (*Back in the USSR* – a Beatles világslágere 1968-ból.)
„**Visszaáll a régi** kerékvágásba.” (Szólás. Visszatér egy kipróbált gyakorlathoz. A földutakon csak a /régi/ kerékvágásban haladt jól a szekér, s egy-egy kitérő után visszatért ~. Lásd még: visszazökken ~.)
„**Visszaédesget**i.” (Visszaszerzi az elveszett bizalmat hízelkedéssel, kedveskedéssel, mint amikor egy állatnak kockacukrot adnak, hogy a bizalmába férkőzzenek.)
„**Visszafelé sült el** a dolog.” (Szólás. Pont fordítva lett, mint ahogy várták. Eredet: a kezdeti puskáknál megesett, hogy elsütéskor felrobbant a puskapor a csőben, s a puska ~.)
„**Visszanéz a magyar**, **sóhajtva néz vissza**, te dicső hajdankor, fényes napjaidra! Szomorú tallóján ősi hírnevének, hej, csak úgy böngész már valamit – mesének.” (Arany János: Toldi szerelme.)
„**Visszanézek félutambul**, szememből a könny kicsordul.” (Népdal: Elindultam szép hazámból.)

„**Visszanyal a fagyi**.” (Szleng. Amikor valaki kellemetlenséget akar okozni a másiknak, s a dolog ’fordítva sül el’ = éppen neki lesz kellemetlensége belőle. Lásd még: aki másnak vermet ás, maga esik bele.)
„**Visszapillant a nap a föld pereméről**.” (Petőfi Sándor: A puszta télen. *Mint kiűzött király országa széléről, ~. Visszanéz még egyszer mérges tekintettel, s mire elér a szeme a tulsó határra, leesik fejéről véres koronája*.)
„**Visszasírja a régi szép időket**.” (Szólás. Vágyakozva gondol rá, sajnálja.)
„**Visszaszívja**.” (Megbánja, és visszavonja egy kijelentését.)
„**Visszatáncol**.” (Szólás. Visszakozik, meggondolja magát egy olyan dologban, amelyhez látványos keretek között /mintha táncolna/ fogott hozzá. Még: visszaszív = visszavonja, amit kimondott.)
„**Visszazökken a régi** kerékvágásba.” (Szólás. Az élete a régi. Eredet: kocsi kereke az úton.)
„**Vitéz Csepü** Palkó, a tiszteletes két pej csikajának jókedvű abrakolója.” (Petőfi: A helység kalapácsa, című epikus szatírájában megrajzolt, mutatós, látványos, de valójában értéktelen ’macsó’ karakter.)
„**Vitézek, mi lehet ez széles föld felett** szebb dolog az végeknél?” (Balassi Bálint: Végek dicsérete.)
„**Vitézek oskolája**.” (Eger, a végvári időkben. Az 1552. évi, magyar diadallal végződő török ostrom után egészen 1596-ig, amíg a ’hosszú háború’ idején az idegen zsoldosok Nyáry Pál kapitány hősiessége ellenére feladták a várat III. Mohamed szultánnak. Ekkor írta Adam Czahrowsky, a magyarokkal harcoló végvári költő és katona: *szívem átjárja a bánat miattad egri vitézség, te ügyes, férfias, magyarságnak tükre, ~, te férfias, te érett, aki ma pogány kezek által elpusztíttattál.* Lásd még: Egriek, vitézek.)
„**Vitézlő**.” (~ rend = a XVII. században eredetileg a szabad hajdúk, majd Rákóczi felszabadított kuruc katonáinak az összessége. ~, vagy ’vitéz’ = régi megszólítás nemesi, köznemesi család sarjainak, illetve az 1920-ban Horthy Miklós által alapított Vitézi Rend tagjainak. A latin *egregius* fordítása. Lásd még: nemzetes.)
„**Vitorláid meg vannak tépve bár**, nemes hajónak látszol.” (Shakespeare: Coriolanus. *Though thy tackle’s torn, thou show’st a noble vessel*.)
„*Vivat!*” (Közismert latin kifejezés, jelentése: éljen = vivát!)
„**Vizet gereblyéz**.” (Szólás. Haszontalan, fölösleges dolgot csinál.)
„**Vizet hord a Dunába**.” (Szólás. Felesleges dolgot végez. Angol változat: *Szenet visz New Castle-be.* Görög változat: *Baglyot visz Athénbe /*Athéné istennő városa, akinek szent állata a bagoly, tehát Athénben amúgy is sok a bagoly, mint New Castle-ben a szén*./*)
„**Vizet prédikál**, **és bort** iszik.” (Szólás. Nem azt teszi, amit hirdet. Mint a középkorban a papok, akik a szegénységre buzdítottak, de maguk gazdagságban éltek.)
„**Vígan** odaér.” (Időben, kényelmesen, zökkenőmentesen ér oda. A ’víg’ szó itt a szabadság és a nyugalom kifejezésére használatos.)
„**Víg özvegy**.” (Olyan özvegyasszony, akire elhunyt ura vagyont hagyott.)

„**Vívódik**.” (Szólás. Nem tud dönteni. Még: őrlődik, emészti magát = idegeskedik.)
„**Vízbevető hétfő**.” (A húsvéthétfő régi magyar megnevezése a XVI. századból, amikor még nem csak locsolták, de vízbe vetették, megfürösztötték, dézsával, vederrel ’öntözték’ a lányokat. Eredet az ősi, ókori termékenység- és egészségvarázsló rítus, amikor a föld termékenységének biztosítása érdekében tavasszal emberáldozatot mutattak be.)
„**Vízen megy, nem zuhog,** sáson megy, nem suhog. Eső veri, nem ázik, fagy éri, nem fázik. Mi az?” (Találós kérdés az ’árnyékra’.)
„**Vízfejű**.” (Szleng. Buta, üres fejű = nincsen benne tudás, gondolat.)
„**Vízkereszt**.” (Január 6, keresztény ünnep, Jézus megkeresztelésének emlékére. Eredetileg még két eseményt jelentett: a betlehemi háromkirályok imádását és Jézus első csodatételét, a víz borrá változtatásával a kánai menyegzőn. Szokás: a karácsonyfa leszedése ~kor. Vízkeresztre esik az ortodox /szerb, orosz, örmény, grúz/ keresztények Julián naptár szerinti karácsonya is. A ~ a karácsonyi ünnepkör utolsó napja, s ekkor kezdődik a farsang, a báli szezon, amely húshagyó keddig, a húsvét előtti 47. napig tart. ~kor kell a házat szentelt vízzel behinteni a rontások ellen – a néphit szerint.)
„**Vízkereszt, vagy amit akartok**.” (William Shakespeare színdarabja: ~. *Twelfth Night Or What You Will*.)
„**Vízzé csak nem válik a vér,** csak testvér marad az, aki egyszer testvér.” (Arany: Toldi.)
„**Vizsgáld meg az ország vizeletét, doktor!** Országom baját, ha kipuhatolni s orvosolni bírnád, s visszaszerezni régi erejét.” (Shakespeare: Macbeth. *If thou couldst, doctor, cast the water of my land, find her disease, and purge it to a sound and pristine health*.)
„**Voálá**.” (Francia kiejtés: íme. *Voilà*.)
„***Volens, nolens*.”** (Közismert latin kifejezés, jelentése: akarva, nem akarva / akarva akaratlan.)
„**Voltam, aki vagy**, **leszel, ami vagyok**.” (Latin sírfelirat: *Fui, quod es, quod eris sum*. Utalás a porra amivé lesz az ember.)
„**Voltál-e már Tótkomlóson?** Basztál-e már lópokrócon?” (Cigánydal.)
„**Volt egy dongó, meg egy légy,** tovább is van, mondjam még?” (Tamkó Sirató Károly: Mondjam még?)
„**Volt egy föld, messze ég,** elnyelte már a messzeség. Ismerős volt nagyon, de lehet, hogy csak gondolom. Vinnélek, jól tudod, de nem tudod, nem is vállalod. Indulnék, indulnék, ha egy utat, csak egyet tudhatnék.” (Az LGT együttes slágere: Vinnélek.)
„**Volt egy török, Mehemed, sose’ látott tehenet**. Nem is tudta Mehemed, milyenek a tehenek.” (Móricz Zsigmond: A török és a tehenek. ~ *Egyszer aztán Mehemed, lát egy csomó tehenet. Csodálkozik Mehemed: ilyenek a tehenek? Számlál-*

gatja Mehemed, hány félék a tehenek? Meg is számol Mehemed, háromféle tehenet: fehéret, feketét és tarkát, 'meg ne fogd a tehén farkát'! Nem tudta ezt Mehemed, s felrúgták a tehenek.)
„**Volt egyszer egy bohóc**, arca lisztes, haja kóc, volt egy bohóc." (Omega sláger: ~.)
„**Volt egyszer egy ember**, szakálla volt kender." (Hívórímes mondóka.)
„**Volt egyszer egy nagyon rendes,** becsületes, tisztességes, jó szándékú ember. Na, ez az ember – már nem él." (Nagy Bandó András mondása.)
„**Volt egyszer egy vadnyugat**." (Az amerikai mese a régi szép idők emlegetésével és egy sikeres mozifilm címe. *Once Upon a Time in the West*.)
„**Volt nekem egy kecském, tudod-e?** Kertbe rekesztettem, tudod-e? Megette a farkas, tudod-e? Csak a szarvát hagyta, látod-e?" (Népdal.)
„**Volt, nincs**." (Szólás. Eltűnt.)
„**Voltunk, mint ti**, **lesztek, mint mi:** por és hamu." (A Széchenyi kripta felirata Nagycenken.)
„**Vonalas.**" (Szólás. Szigorúan követi a politikai /kommunista/ irányvonalat. Dogmatikus.)
„**Vonulj kolostorba**!" (*Get thee to the nunnery!* W. Shakespeare: Hamlet. A 'nunnery' Shakespeare idejében nem 'kolostort' jelentett, ahogy Arany János fordította később, hanem bordélyházat. Hamlet ezzel a 'beszólással' kergeti öngyilkosságba Ophéliát. Eredeti jelentése tehát: 'bordélyházba veled!')
„**Vótam én már mónár is.** Uhá cuhá cupa, mónár is, de még mónár legény is, uhá cuhá cupa, legény is. Rosszul szedtem a vámot. Uhá cuhá cupa, a vámot, szidták öreg apámot, uhá cuhá cupa, apámot." (Népdal. ~. *Elszaladt a derelye; uhá cuhá cupa, derelye egy nagy zsíros pendelybe', uhá cupá cupa pendelybe'. Utána a galuska; uhá cuhá cupa, galuska egy nagy zsíros kalapba' uhá cuhá cupa, kalapba'*.)
„**v.ö.**" (Rövidítés: *vesd össze*. Hasonlítsd össze valamivel.)
„**Völgyvidéken és hegygerincen át** tör előre a hadsereg. A fehérek partvidékét, hogy csatában nyerje meg. Vörös zászló leng, lengeti a szél a csaták bíbor hajnalán, mert a hős brigádok élén sok amuri partizán." (Amuri partizánok dala néven ismert magyarul. 1828-ban keletkezett az orosz-török háború idején. 1915-ben a Szibériai zászlóalj indulója volt, végül 1922-ben íták újra a szövegét a Vörös Hadsereg számára: szovjet-orosz katonadal. *Po dolinam i po zgorijam. ~ Verve fut már sok kozák-atamán, menekül, ki merre lát, és a Csendes-óceánnál véget érnek a csaták*.)
„**Vörös bort ittam az este,** angyalom, ragyogóm, szeretem a bort! Most is részeg vagyok tőle, angyalom, ragyogóm, szeretem a bort! A lábamon alig-alig állok, mégis szeretnek a lányok, angyalom, ragyogóm, szeretem a bort!" (Magyar nóta.)
„**Vörös Csepel! Vezesd a harcot!** Váci út felelj neki! Dunántúl, Alföld együtt a harcban, jelszavad megrengeti, rengeti. Nem fogunk pusztulni éhen, nem tűrünk csendben tovább! ~! Kenyeret, munkát!" (Kommunista induló. Zeneszerző Hans Eisler /*Rote Wedding/*, szövegíró Hidas Antal.)

„**Vörös gróf**.” (Károlyi Mihály. Epitheton Ornans, utalva Károlyi baloldaliságára, földosztására 1919-ben.)
„**Vörös kakas**.” (Népi kifejezés a tűzvészre: felrepül a tetőre a ~ = ég a ház.)
„**Vörös kutya,** vörös ló, vörös ember egy se’ jó!” (Csúfolódó gyermekvers.)
„**Vörös, mint a rák**.” (Szólás. Elpirult. A főtt rák színe vörös.)
„**Vörös posztó a szemében**.” (Szólás. Ingerli, idegesíti. Eredet: a bikaviadalokon vörös posztóval ingerlik támadásra a bikát a torreádorok.)
„**Vőfély**.” (A lakodalmat levezénylő ceremóniamester. Jelentése a régi magyar *vőfél* = a vő barátja. Még: vő = a férj a feleség szüleinek szemszögéből. Jelentése ’vevő.’ Ragozott alakjai: veje, vejem, vejünk stb.)
„**Vőlegény**.” (Eredetileg: vevőlegény, utalva az ősi európai szokásra, hogy a feleséget meg kellett vásárolnia a kérőnek. A bronzkorban és a kora középkorban is 10 tinó, vagy ökör volt az átlagos ára egy leánynak /mint az István király ama törvényéből is kiderül, melyben a nőrablást bünteti, illetve szabályozza/. Az ’eladó’ lány megnevezése házasságkötéskor: ara /= ára, vagyis, amennyibe került/. A meny /a vőlegény szüleinek szemszögéből/ a menyét, ősi magyar szó rövidítése /= asszony/. Innen származik a menyasszony, menyegző is.)
„**Vulgáris**.” (Közönséges, műveletlen, nem szalonképes beszéd, vagy kifejezés. Eredet: latin *vulgaris*. Még közönséges = ordenáré; útszéli hangnem; nyomdafestéket nem tűrő kifejezés; trágár = csúnya, durva, sértő, káromkodó szavak, hangnem, stílus.)

***
W
***

„**Walhalla**.” (A skandináv, viking mitológia túlvilága; ’az elesett harcosok csarnoka’, ahol a főisten, Odin uralkodik.)
„**Walpurgis** éj.” (Szent ~ az emberek boszorkányság elleni védőszentje. Május 31-én van a ~ éjszaka, amikor a boszorkányok a németországi Harz-hegységben a Blocksberg csúcsán találkoznak, a nyári napfordulót köszöntő pogány szokás emlékére. A csúcsról, alacsony napállásakor, és a völgyből felszálló ködpára esetén olyan fénytörés jelenségét írták le, mely során, a csúcson álló ember alakja 100 méteres nagyságrendben verődik vissza a felhőkről. Ezt régen a Sátán képének vélték. Magyarországon a Gellérthegyet nevezték a budai svábok Blocksbergnek, vagyis a boszorkányok találkozóhelyének.)
„**Wazze**.” (A leggyakoribb magyar vulgáris ’kötőszó’ /baszd meg/ szalonképesebb változata.)
„**WC**” (*Water Closet* = vízöblítéses vécé. Még: árnyékszék /kerti/, illemhely, mellékhelyiség, klozet, toalet, mosdó. Hivatalosan: hölgyek-urak, *ladies-gentlemen*, *Damen-Herren*, *rest room.* Szleng: budi, klotyó, retyó.)
„**Werbőczy népe**.” (*Populus Werbőczyanus*. A magyarokat nevezték így gúnyosan, akik folyton Werbőczy hármaskönyvére, a Tripartitumra /lásd ott/ hivatkoztak a nemesi előjogaik védelmében, még a XVIII - XIX. században is!)
„**Wigwam**.” (Indián eredetű szó: otthon. Még indián szavak: *tipi* /sátor/, *mokaszin* /lábbeli/, *szkau* ’squaw’ asszony, *tomahawk* /csatabárd/, *kenu* /csónak/ *anorák*: kapucnis kabát.)
„**William Henry-i mészárlás**.” (*Fort William Henry Massacre*. 1757. augusztus 9-én az angol-francia gyarmati háborúban, Észak-Amerikában, az angolok feladták a György-tó partján az ostromlott ~ erődöt a franciáknak. Az elvonuló angolokat a franciák oldalán álló irokéz indiánok megtámadták, és 2000-ből 1500-at megöltek, ahogy ezt később James Fernimore Cooper regénye, Az utolsó mohikán megörökíti. /Történészek szerint azonban ’csak’ 200 volt az áldozatok száma./)
„**Winnetou**.” (Hosszú fekete hajú férfi. Szimbolikus indián hős, Karl May vadnyugati kalandregény sorozatának alakja, a nemeslelkű, apacs indián főnök: ~.)

***
X
***

„**Xanadu legendája**.” (*The Legend of Xanadu*. A Dave Dee, Dozy, Beaky, Mich and Tich slágere. Lásd még: Kubla kán.)
„**Xénia**.” (Vendégszeretet, vendégbarátság. Eredet: ősi görög mitológiai szokás, mikor a legfőbb isten *Zeusz Xéniosz* álruhában, mint idegen vendég látogatta az embereket, és akinél nem tapasztalt ~-t, vagy aki visszaélt a ~val, azt szerencsétlenség érte.)

***

Y

***

„**Yeti**.” (Vadember. Állítólag a már kihalt *gigantopithecus*; nagytermetű ősi ember, ill. *pithecus* faj túlélő példányai a Himalája magashegységeiben és Észak-Kanadában. Lábnyomai és néhány róla készült videofelvétel ismert, de a tudomány nem ismeri el.)
„**Yolo**.” (Angol kifejezés rövidítése: mindent ki kell próbálni, mert csak egyszer él az ember. *You Only Live Once*.)

***
Z
***

„**Zabba mennek a lovak!**” (Szólás, amivel tréfásan ébresztették az elszunyókáló gazdát; ti. a friss zöldtakarmány mértéktelen fogyasztása veszélyes a lovak emésztésére.)
„**Zabhegyező**.” (*Catcher in the Rye.* /Céltalanság, sodródás/ J. D. Salinger regénye 1951.)
„**Zabos**.” (Szleng. Mérges, rosszkedvű. Eredet, ha a ló, tehén zöld zabot legelt és nem dolgozta le, felfújódhatott, idegessé válhatott. Még: fingik, mint a zabos ló.)
„**Zakó**t kap.” (Szleng: vereséget szenved. Zakó = vereség futballban. Még a futballban ’bunda’ = ha a csapatok előre megegyeznek az eredményben. Megbundáz = titokban szabálytalankodásban megegyezik valakivel. Még: megruházza = megveri.)
„**Zalatnai vérengzés**.” (1848. október és 1849. január között a császárhű román népfelkelők *Avram Iancu* vezetésével mintegy 3000 magyart; nőket, öregeket, és gyermekeket mészároltak le – ti. a magyar honvédsereggel soha nem mertek szembeszállni. Zalatnán 700-at, Borosbenedeken 400-at, legtöbbet Nagyenyeden, itt *Axente Sever* és *Prodan Simion* román papok /!/ vezetésével, 1000 nőt, öreget és gyermeket mészároltak le. Ezzel jelentősen megváltoztatták Dél-Erdély etnikai összetételét. A szadista népirtás felelőseit soha nem vonták felelősségre, sőt, a románok nemzeti hősnek tekintik őket – ma is – Romániában.)
„**Zamorában, barbár, a világ keresztútjánál,** megtalálhatod, amit keresel.” (Robert E. Howard: Conan, a barbár. *In Zamora, barbarian, the crossroads of the world, you can find what you look for*.)
„**Zanzásít**.” (Valaminek a lényegét tömören, ám elnagyoltan, felületesen fogalmazza meg. Eredet: a zanza a dél-amerikai indiánoknál: *tsantsa* = összezsugorított emberfej, mint trófea. Ez is összezsugorítja az eredeti ’tartalmat’ ami alig hasonlít rá, tehát el van torzítva.)
„**Zavarban van**, **mint Ádám** anyák napján.” (Szleng, utalással az ember bibliai teremtésére.)
„**Zavaros**.” (Szólás. ~ beszéd, viselkedés, helyzet. Nem átlátható, nem tiszta.)
„**Zavaros a Tisza vize, nem akar apadni**, az a híres Bogár Imre által akar menni.” (Népdal. ~ *Által akar menni, lovat akar lopni. Debreceni nagyvásárba' pénzt akar csinálni*)
„**Zavarosban halászik**.” (Szólás. Szabálytalanul, zűrzavaros helyzetben jut előnyökhöz. Római szólás: *piscari in aqua turbida*. Németül: *Im Trüben ist gut fischen, aber auch gut entwischen*.)
„**Zágon felé mutat egy halovány csillag**, hol a bércek fején hókorona csillog. S a bércek aljában, tavaszi pompában virágok feselnek. Erdély felé mutat, hol minden virágon, tarka pillangóként első ifjúságom emléki repkednek.” (Lévay József: Mikes.)

„**Zászlónk gyakran plántálád vad török sáncára**; s nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára.” (Kölcsey Ferenc: Himnusz.)
„**Zárójelben** jegyzi meg.” (Szólás. Mellékesen említi.)
„**Zene füleinek**.” (Szólás. Jó hírt hall.)
„**Zene nélkül az élet** tévedés volna.” (Friedrich Nietzsche mondása.)
„**Zengő érc, vagy pengő cimbalom vagyok**, ha szeretet nincsen énbennem.” (Pál apostol Korinthosziakhoz írt I. levele 13:1 az emberi lélekről. *Szólhatok az emberek, vagy az angyalok nyelvén; ha szeretet pedig nincsen énbennem, olyan vagyok, mint a ~.*)
„**Zengjük a dalt üde mámoros ajakkal**, vérvörös színt fest az égre a hajnal. Dobban a föld szíve, ébred a nép, új utat érez a lába, ha lép. (Szentmártoni István: Proletár riadó. Munkásmozgalmi dal 1919-ből, a Tanácsköztársaság népszerű indulója. *~Jöjjetek, ezrével állni a sorba, kardotokat sosem érheti csorba. Gátakat elsöpör, új utat tűz, burzsoá zsarnokot innen elűz. Ezt a nagy eszmét a vész viharában védeni, menteni kell csoda bátran, fegyver a kézben, az ajkon a dal, nem marad így el a nagy diadal.*)
„**Ziccer**.” (Kihagyott helyzet, eredetileg a futballban. Köznyelvben olyan hirtelen adódó kedvező alkalom, esély, lehetőség, amit nem lenne szabad kihagyni. Eredete a német *sitzen* = találat, lövés sportban.)
„**Ziherejsztű**.” (Biztosítótű. Eredete a német *sicherheits nadel* = biztonsági tű.)
„**Zombi**.” (Életre kelt holttest, élőhalott. Eredet: a nyugat-afrikai vudu vallás főistene: *Nzambi,* akiről 1929-ben William Seabrook írt elsőként a *The Magic Island* című könyvében.)
„**Zokogó sírással sírhatsz magyar nemzet**, mert szemed bekötve, idegeny nép vezet. Jó akaratodért, lásd, gonosszal fizet, hogy elpusztíthasson, bizony arra siet!” (Ismeretlen szerző a kuruc korból: Jajszó, melyben édes hazánk romlását siratja egy poéta.)
„**Zokogva, hörgőn sírva, könyörgőn zúgnak a harangok**, zúgnak csapatban és felettük az ég haragja, a villám cikázva csattan.” (Dsida Jenő: Harangzúgás.)
„**Zokon veszi**.” (Sértőnek találja. Eredet: zokszó = zokogás, sírás.)
„**Zongorázni** lehet a különbséget.” (Szólás. Nagy a különbség.)
„**Zökkenve indulna meg a szán**. A falu apró tüzes szemei már feketén hunyorognának, a toronyóra messziről ütne, a csengők csak néha pendülnének, mint mikor az Úr testét viszik éji órán. Mennénk, mennénk. Az út szélén varjak himbálódznának őrt álló jegenyéken, és a fekete madarak, mintha engem néznének. Miért néznek? Gyí, Kesely! Siessünk! Otthon meleg szoba vár, puha ágy, pattogó tűz, drága emlékek. De a lovak már alig mennek. Öles a hó és még hull, hull, egyre. Temeti a messze hajlékot, a kandallótüzet, az emlékeket. Temeti az utat visszafelé, de előre is, temeti az álmokat, az arcokat és örömöket. Állnak már a lovacskák, és a szán körül kicsi domb nő. … Megérkeztünk. A nagy fák koronájában sír a szél, gubbasztanak a fekete madarak, és új utasokra várnak. Öreg utasokra, öreg utakon.” (Fekete István: Epilógus.)

„**Zöld a petrezselyem**, **kész a veszedelem,** hogyha rám néz a galambom.” (Népdal.)
„**Zöld ágra** vergődik.” (Anyagilag rendbe jön. Német eredetű szólás. A lombok közé, vagyis felfelé, magasabbra jut: *auf keinen grünen Zweig kommen*. Még: nem tud ~ = nem boldogul valamivel, nem megy neki.)
„**Zöld ág, zöld ág, zöld levelecske!** Nyisd ki Uram a kapudat, hadd bújjak át rajta!” (Népdal a húsvét előtti Virágvasárnap körmenetére. Régi népszokás szerint ez a *villőzés*, amikor feldíszített nyírfaágakkal köszöntik a tavaszt és a húsvétot virágvasárnapon.)
„**Zöld erdőben jártam, kék ibolyát láttam.** El akart hervadni, szabad-e locsolni?” (A legnépszerűbb húsvéti locsolkodó vers.)
„**Zöld erdőben, zöld mezőben sétál egy madár,** kék a lába, zöld a szárnya, jaj de gyöngyen jár.” (Népdal. ~ *Hívna engem útitársul, el is mennék már; nincs Erdélyben olyan legény, ki ne tartson mást. Jaj, ha elmégy, megyek én is. Hogy ne szánnám galambomat hívségéért is? Mikor immár halálfia, rám nevet mégis*. A népdal az elején kiegészítve a *Szól a kakas már, majd megvirrad már*, és a szövegében átalakítva két héber nyelvű idézettel, a haszid ortodox zsidók vallásos himnusza lett, amit a nagykállói Jichák Eizik Taub kezdeményezett.)
„**Zöld erdő harmatját, piros csizmám nyomát,** hóval lepi bé a tél.” (*Őszi harmat után, végre mikor osztán fúdogál az hideg szél, nem sok idő múlván, sárgul hulldogálván lassan-lassan az levél ~. Az nagy hegyek ormán, fúdogál az hideg szél. ~*. Kuruc, bujdosó ének.)
„**Zöld erdőnek kincstartója**, itt élsz évezredek óta; tiéd ez a fenyves ország, ünneplőben jövök hozzád.” (A svábföldi Fekete-erdő üveghutás szelleme, az Üvegemberke megidézésének mondókája. Wilhelm Hauff: A kőszív.)
„**Zöldfülű**.” (Szólás. Kezdő, gyakorlatlan. Zöld = éretlen /gyümölcs/, fiatal (faág/.)
„**Zöldség**.” (Szólás. Butaság. /Zöld = éretlen. / Még: ~eket beszél = éretlenül, komolytalanul beszél butaságokat. Még: sületlenségeket beszél = butaságokat.)
„**Zöld szemem kék,** ilyen a természetem. Ez az igazság, mivel, hogy így hiszem.” (Koncz Zsuzsa slágere: ~.)
„**Zöld szemű szörnyeteg.**” (*Green eyed monster* / = féltékenység / W. Shakespeare: Otelló.)
„**Zöldre van, a zöldre van a rácsos kapu festve**. Odajárok minden szombat este. Szombaton este nem győztelek várni, be kellett a be kellet a rácsos kaput zárni.” (Népdal.)
„**Zörgessetek és megnyittatik néktek** a mennyek kapuja.” (Bibliai tanítás a hit erejéről. Latinul ~: *pulsate et aperietur vobis*.)
„**Zugivó**.” (Aki titokban iszik – mintha elbújna e célból egy zugban.)
„**Zuhan a Nap** a Bakony mélyére. Előtte elkékül, aztán elfeketedik a dombokon hullámzó erdőség. A Balaton partjára mély árnyék terül. Távolabb, a nagy tó gyöngyházragyogású tükrén messzire szétterülnek a sugárlegyező szálai. Odaát a

mocsaras oldal nádrengetege már fakószürkére sápad.” (Makkai Sándor: Magyarok csillaga.)
„**Zúg a Volga, sír a Volga.** Súlyos gálya reng a habján. Hóban, szélben, napsütésben, csör’g a lánc a Volga partján.” (Orosz munkásmozgalmi dal a hajóvontatókról.)
„**Zúg az erdő, zúg a mező, ugyan mi zúgatja?** Talán bizony Perczel Móric a lovát ugratja? Szép ő maga, szép mindene, szép a paripája, vígan vágtat a honvédek nyalka táborába.” (48-as katonadal.)
„**Zúg az erdő**, **zúg a nádas, vajon ki zúgatja?** Talán bizony Angyal Bandi a lovát, ugratja.” (Népdal a népszerű betyárról. Angyal Bandi = Ónody András /Ónadi Ottó felmenője T. I./, borsod megyei birtokos nemes volt, ki az 1780-as években passzióból követett el lólopásokat, rablást és orgazdaságot. Az ’Angyal’ ragadványnevet első felesége családi nevéről kapta. ~ *Lám megmondtam Angyal Bandi ne menj az Alföldre! Mert megtanulsz csikót lopni, sej-haj, elhajtanak érte.*)
„**Zúg az éji bogár**, nekimegy a falnak; nagyot koppan akkor, azután elhallgat.” (Arany János: Családi kör.)

***
ZS
***

„**Zsandark**.” (Olyan nő, aki hősiesen küzd egy ügyért, és mártírként elbukik. Eredetileg: *Jeanne d’Arc* – Szent Johanna, az ’orleans-i szűz’.)
„**Zsaru**.” (Rendőr. Eredete: a zsandár a francia *gendarme* /= csendőr/ = *gent d’arme* = fegyveres nép. Vagy a német *gendarm* /= zsandár, csendőr/. Még: zsernyák.)
„**Zsák a foltját** megtalálja.” (Közmondás. Hasonló a hasonlót, a hozzávalót megtalálja. Németül: *Jeder Deckel findet seinen Topf*.)
„**Zsákbamacska**.” (Meglepetés, bizonytalan kimenetű dolog. Szólás. Eredete: a középkorban a kismalacokat zsákban árulták a piacon; de a csalók macskát tettek helyébe, s ha valaki kibontatlanul megvette, rosszul járt. Még: Nem árulok ~-t, Nem veszek ~t. Még: zsebre vág valakit, valamit = lepipálja, lehagyja, sokkal jobb nála. Még: leköröz̈i = lehagyja fölényesen, mint ahogy a bicikli-, motor, autó- vagy hosszútávú futóversenyeken előfordul.)
„**Zsebes**.” (Szleng. Zsebtolvaj.)
„**Zsebre teszi** a sértést.” (Szólás. Elviseli, tudomásul veszi, és nem vág vissza. Még: nem fogja zsebre tenni, amit kap = fenyegetés: komoly büntetésben, szidásban lesz része. Még, mint komoly büntetéssel járó fenyegetés: azt nem fogja zsebre tenni.)
„**Zsebre** teszi.” (Szólás. Megvesztegeti, megvásárolja a segítségét valakinek a zsebében lévő, vagy a zsebébe adott pénzzel. Még: zsebreteszi a sértést = nem kér elégtételt, tűri, ’lenyeli’ a sértést. Még: ezt nem teszi zsebre! = olyan sértés, amit nem fog tudni megbocsátani, ami felett nem fog tudni napirendre térni.)
„**Zseni**.” (Őstehetség. Eredet: géniusz, latinul: *genius* = férfi nemzőképesség, lényeg, védőszellem, eredetiség, veleszületett tehetség. Még: a hely szelleme = *genius loci.* Még: zseniális = eredeti, elmés, lángelméjű. Eredete a latin *genialis* = teremtésre képes.)
„**Zseninek kell lenni** ahhoz, hogy meglássuk a nyilvánvaló tényt és feltegyük a nyilvánvaló kérdést.” (George Boole XIX. századi angol matematikusról szóló dokumentumfilmben hangzik el, amikor Newton felfedezéséhez hasonlítják eredményeit: bár sok ezer éve tudták az emberek, hogy az alma leesik a fáról, ez tény volt; Newton kérdezte meg először, hogy miért – és ezért jutottak el eredményei révén a gravitáció megismeréséig. Ugyanígy Boole az Isten létét akarta matematikailag igazolni, és ezzel alapozta meg a mai neuron hálózatok megismerésének matematikáját. Őt tekintik a digitális kor előfutárjának.)
„**Zsé**.” (Szleng. Pénz. A pénzre használt ’zseton, zsozsó’ szavak rövid alakja. Még pénz: suska, steksz, lé, lóvé, lovetta, dohány, mani /= az angol *money*/.)
„**Zsidó.**” (Kalmár, kereskedő. Eredete a héber Júda törzs név. A magyarba ószláv, szerb közvetítéssel került: *zsid, zsidov*. A leggyakoribb zsidó /*jiddis/* eredetű sza-

vak: *haver* = barát; *jatt* = borravaló, kézfogás; *kóceráj* = vegyesbolt; *kóser* = kifogástalan; *mázli* = szerencsés véletlen; *meló* = munka; *pajesz* = oldalszakál; *samesz* = szolga; *sóher* = zsugori; *srác* = fiú; *szajré* = szerzett holmi.)
„**Zsidóként nem láttam Istent,** de Isten látott engem; katolikusként láttam Istent, de Isten nem látott engem; legjobb most, kálvinistaként: én sem látom Istent, és ő sem lát engem. Azt csinálok, amit akarok.” (A vallások sajátosságait összegző, vicces zsidó anekdota.)
„**Zsiga menne, de Széchenyi nem teheti**.” (Széchenyi Zsigmond gróf, a világhírű vadász és utazó mondása, amikor a II. világháború után azt kérdezték tőle, hogy miért nem szökik külföldre az őt idehaza, a kommunisták részéről ért megaláztatások elől.)
„**Zsigeri**.” (Mély, belülről fakadó /érzés, pl. ~ gyűlölet/.)
„**Zsilett penge**.” (A férfiak borotválkozásában a borotvát felváltó, eldobható/cserélhető penge, melyet 1901-ben talált fel King C. Gilette /ejtsd: zsilet/. Magyarországon az 1950-60-as években a jó minőségű ~ keresett hiánycikk volt, Nyugat-Európából csempészték be a hazai piacra.)
„**Zsinórban**.” (Szleng. Egymás után, folyamatosan.)
„**Zsip-zsup, kenderzsup**, ha megázik, kidobjuk! Zsupsz!” (Gyermek-mondóka, hintáztatás.)
„**Zsír**.” (Szleng. Nagyon jó, mint egy új /bezsírozott/ gép. Még: zsír új.)
„**Zsíros deszka**.” (A zsíroskenyér megnevezése az 1950-es 60-as években.)
„**Zsíros falat**.” (Szólás. Gazdag zsákmány, nyereség.)
„**Zsötem**.” (Jane Birkin és Serge Gainsbourg erotikus világslágere 1968-ból: *Je t’aime* /= Szeretlek/.)

***

A gyűjtemény az 1950-2020 közötti fél évszázad, de főleg az 1960-1980-as évek során a magyar nyelvben használatos szólásokra, kifejezésekre, idézetekre és mondásokra, szállóigékre koncentrál.
Ha korrekciója, kiegészítése van, hiányol bizonyos szállóigéket, közismert verssorokat, közmondást, szólást, szómagyarázatot, mondást, idézetet, kérem, közölje az alábbi e-mail címen: tozsa54@gmail.com